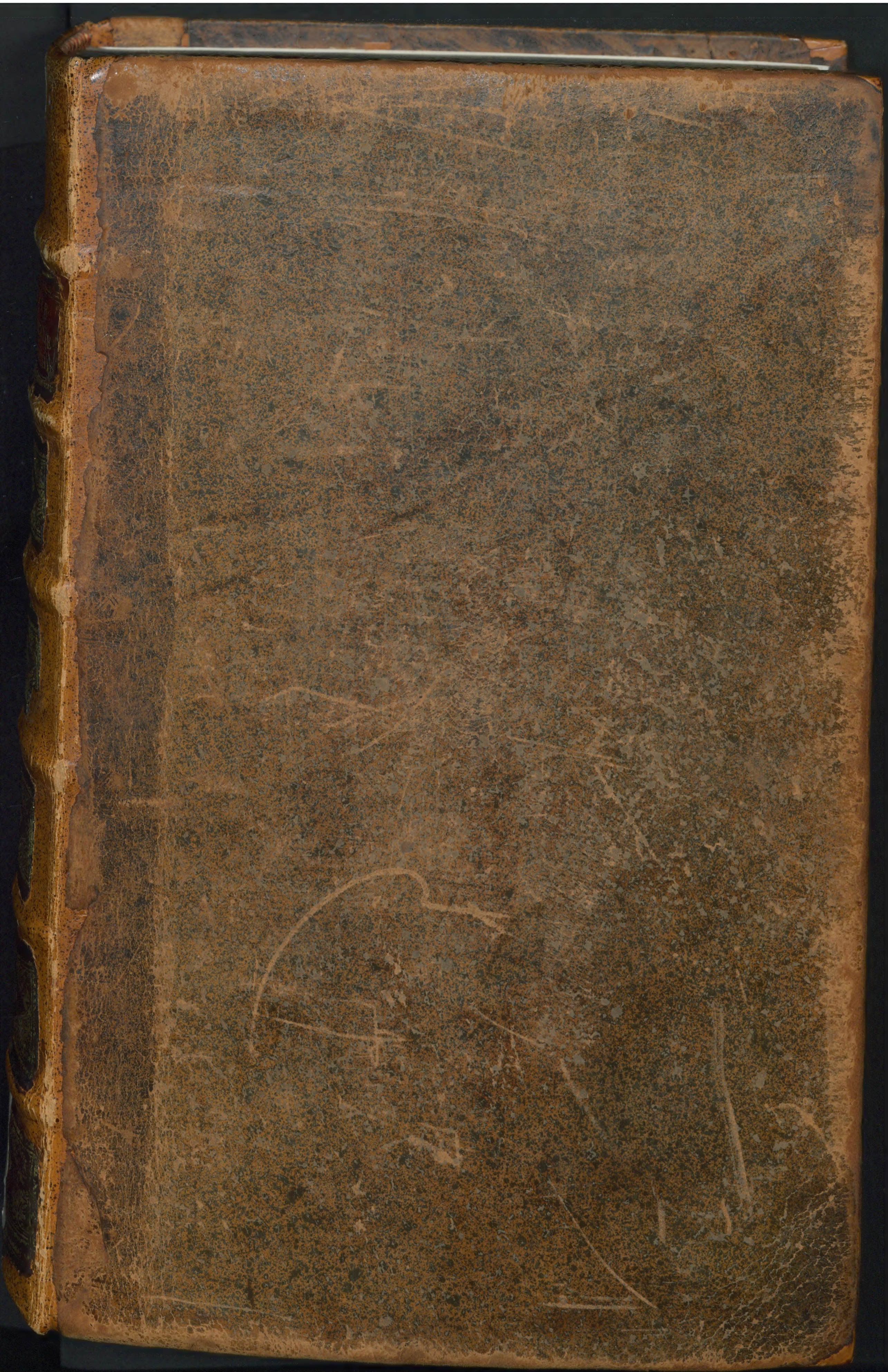

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

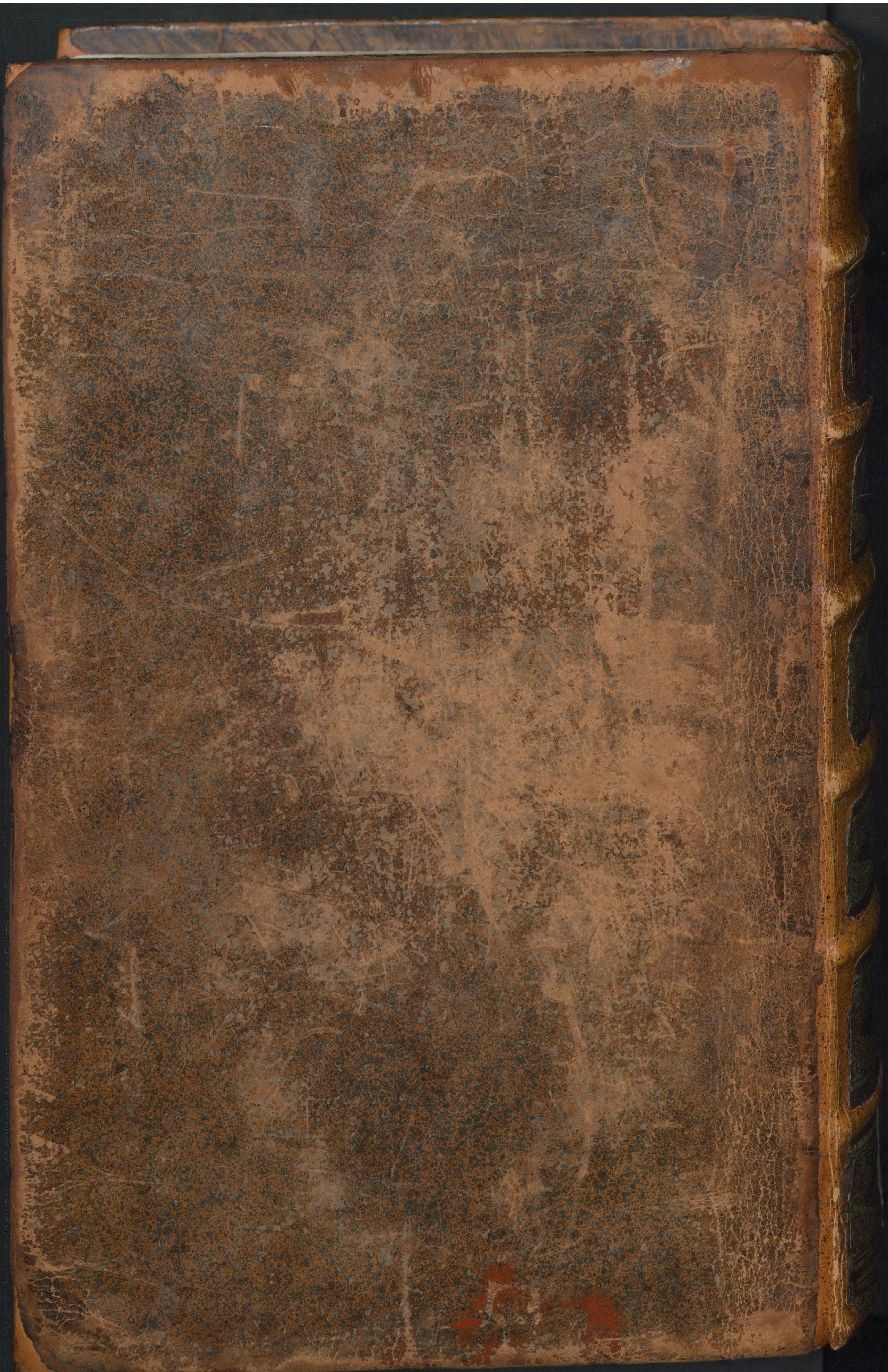

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

KONINKLIJKE
BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

388 A 5

GEDENKWAERDIG BEDRYF
Der Nederlandſche
Ooſt-Indiſche Maetſchappye,
op de Kuſte en in het Keizerrijk
VAN
TAISING of SINA:
Behelzende
HET TWEEDE
GEZANDSCHAP
Aen den Onder-koning Singlamong
en Veldheer Taiſing Lipoui;

Door JAN van KAMPEN en KONSTANTYN NOBEL.

Vervolgt met een verhael van het voorgevallen des jaers zeſtien hondert drie en vier en zeſtig, op de Kuſte van *Sina*, en ontrent d'Eilanden *Tayowan*, *Formoſa*, *Ay* en *Quemuy*, onder 't gezag van BALTHASAR BORT:

En HET DERDE
GEZANDSCHAP
Aen Konchy, *Tartarſche Keizer van Sina en Ooſt-Tartarye:*
onder beleit van zijne Ed. PIETER van HOORN.

Beneffens een Beſchryving van geheel *Sina*.

Verçiert doorgaens met verſcheide kopere platen.

Beſchreven door Dr. O. DAPPER.

t' AMSTERDAM,
By JACOB VAN MEURS, op de Keiſers-gracht, in de Stadt Meurs. 1670.
Met Privilegien.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Met Privilegie van Sijn Keizerlijke Majesteit.

Extract uit de Privilegie van

De STATEN van HOLLAND en WEST-VRIESLAND.

DE *Heeren Staten van Holland en West-Vriesland, hebben by brieven van Octroy, gedateert den* 14. *Maert* 1669. *aen* JACOB MEURS, *Boek-verkooper en Plaet-snyder tot Amsterdam, verleent, om alleen te mogen doen Drukken en Verkoopen voor den tijd van* 15 *achter een volgende Jaren, een Boek geintituleert* Tweede Gezandschap der Nederlandsche Oost-Indische Maetschappye, naer het Keizerrijk van Sina, *onder het beleid van den Opper- en Onder-bevelhebber* BALTHAZAR BORT *ende* JAN VAN KAMPEN, *af-gevaerdigt van* Batavia *des Jaers* 1662. *beneffens een* Beschryving des ganschen Keizerrijks van Sina, &c. *en gedateert den* 24. *Maert* 1670. *geintituleert* Derde Gezandschap aen den Keizer van Sina of Taising, &c. *onder beleid van den* E. Heer PIETER VAN HOORN, *en getrokken uit de gehouden dagh-aenteekeninge door* D[r]. O. DAPPER, *met verbod van het zelve by iemand anders in geenderhande Talen te mogen na-drukken of verkoopen, in't geheel of ten deele, in groot of klein formaet, op alzulke pœnen en Amenden als in 't zelve Octroy breder is begrepen.*

Was onderteekent

JOHAN DE WITT.

KONINKL. BIBLIOTHEEK TE 'S HAGE.

Ter Ordonnantie van de Staten,

HERB. van BEAUMONT.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

AEN

Den Wel-edelen, Geſtrengen en Hoog-geleerden Heer,

DE HEER

JOHAN DE WIT,

RAED-PENSIONARIS, Stadthouder van de Leenen,

EN

Bewaerder van 't Groot Zegel van den Lande van Holland en West-Vrieſland.

IK koom Sijn Ed. met plichtige eerbiedenis ootmoedelijk hier opofferen, het geen zich, onder bewind der Nederlandſche Ooſt-Indiſche Maetſchappije, op de Kuſte en in het wijd-ſtrekkend geweſt van *Taiſing* of *Sina*, ſedert eenige jaren herwaerts, tuſſchen *Hollanders*, *Tartars* en afgevalle *Sineſen* heeft toegedragen; eenſdeels met Oorlogs-vlooten, derwaerts van *Batavia* afgezonden, tot herſtelling van d'ontweldigde Eilanden *Tayowan* en *Formoſa*, en verdelg van *Koxing* en ſijn aenhang, algemeine vyand van *Tartar* en *Hollander*: eenſdeels met het gedenkwaerdig Gezandſchap aen *Konchy*, tegenwoordige Tartarſche Keizer van *Sina* en *Ooſt-Tartarye*, af te vaerdigen, op toeleg van den vryen en onbekommerden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

merden Koop-handel door geheel *Sina* te verkrijgen.

Onder andere redenen, die bewogen hebben tot het ſtout beſtaen van de *Wits* doorluchtigen naem in 't voorhooft van deze geringe papieren te doen prenten, en onder het loof van dien dit werk het licht te betrouwen, is de loffelijke gewoonte der aelouden, die, zoo de Griekſche Hiſtoriſchryver *Dionys de Halikarnaſſer* getuigt, *een doorluchtigen perzoon in het begin van eene rede of boek ſtelden:* om de ſlechtigheid en wanſtel des werks, met den glans en volmaektheid des gene, dien het opgedragen wierd, luiſter by te zetten en optoiſel te geven.

Dan belgen miſſchien zal haer dezes beſtaens zijn Ed., als die door het aenbieden eens verhaels van geringe zaken, in dus verre af-gelegen buiten-landſche geweſten voorgevallen, alhier onder het geſtadiglijk uitkijken met blakenden yver, op de zorgerlijke wake van 's lands gewichtige zaken, ontijdigh word geſtoort.

Des onaengezien ſchuilt hier onder een heimelijk duchten, of wel niet zijn Ed. herſſenen, geſterkt met heuſche konſten, ſchrandere vonden van achtbaerſte wetenſchappen, en diepe geheimeniſſen van Staet, zich in het bezichtigen, by ledige uuren, en beſpiegelen des bedrijfs van onzen landaert aen dien oord, zouden mogen verluſtigen, en, gelijk de bye, uit bittere en zelfs vergiftige bloemen de geurige honig trekt, uit plukken, welk in tijd en wijle zou kunnen te ſta komen.

Behalve het geen zoo te lande, in het verrichten der Bezendingen en Gezandſchappen, als op Zee met Oorlogs-vlooten, in het verſlaen der

der Koxingſe rovers, onder d'eilanden *Ay* en *Quemuy:* desgelijx met den vyand, over het herſtellen van *Tayowan* en *Formoſa*, zich heeft toegedragen, ziet zijne Ed. ook doorgaends, om de ſtoffe des t'aengenamer te maken, ingevoeght, welk eigentlijk het geweſt van *Sina* betreft: te weten, een korte beſchryvinge van eenige Landſchappen, die d'onzen doorgetrokken zijn: daerbeneffens de regering, dragt, lijkſtaetſie, trouwen en wat des meer zy, daer te lande gebruikelijk, in 't brede ontfouwen.

Daer en boven is op het einde aengehecht een Beſchryving des gehelen Keizerrijks van *Sina*, vertoont in zijne Landſchappen, (uitgezeit die te voore in de Gezandſchappen beſchreven ſtaen) gods-dienſt of zekten, ſteden, ſtroomen, meiren, gewaſſen, dieren, tale en letteren.

Zoo het werk die eere magh gebeuren, om met de ſtralen van zijne Ed. gunſte te mogen beſchenen, en met vermaek by haer in het lezen opgenomen worden, het zal hitte en ſcheut geven, om des t'eerder de reeds aengevange Beſchryving van geheel *Aſie* en *America* (op een zelven trant, gelijk voor een wijle van geheel *Afrika* is ontworpen) in 't licht te doen komen.

Hier op dan wenſch ik zijne Ed. in alle eerbiedenis, en met toegenijgden herte, uit den Throon des Allerhoogſten, een voorſpoedigen uitſlag, in het kloek beleid van 's Lands zorgvuldelijke aenſlagen: beneffens een langen reex van heilzame jaren, ten einde deeze ſtaet gelijke trouwe dienſten, nutte raetplegingen en ſtaetkundige leſſen heeft te verwachten, die *Thraſybulus*, *Ariſtides* en *Perikles* oulinx, tot welſtant der Landzaten, beſteden aen d'Atheners: *Diokles* aen de Syrakuſers:

Bulis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Bulis en *Sparties* aen de Lacedemoniers : *C. Fabritius*, *Appius Klaudius* , *Cn. Pompejus* , *L. Ælius Tubero*, *A. M. Porcius Cato* , *L. Jun. Brutus* en meer andere, aen de Romeinen. Midlerwijle tracht ik te blijven

U E. Ootmoedigste en toegenegen

Dienaer,

O. DAPPER.

TWEE-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

TWEEDE GEZANDSCHAP OF BEZENDINGE *NA HET* KEIZERRYK VAN SINA *Of* TAISING.

SEdert een lange wijle herwaerts, hebben verscheide volken van Europe, inzonderheydt Spanjaerden, Portugeesen, Engelsche, en boven al eindelijk de Hollanders, na den vrijen en onbekommerden koop-handel, door het gansch keizerrijk van *Sina*, hert gedongen, dan t'elkens hun loffelijk bestaen, vruchteloos zien uitvallen: want by de Sinesen, eensdeels op steun van uit zich zelfs te kunnen bestaen, door den overvloet aller dingen t'hunnen lande: eensdeels uit kracht van een aeloude gewoonte, welke allen vreemdelingen den rijke ontzeit, (behalve die of vrywilliglijk schattingen uit de gebuur-koningrijken den Keizer toebrengen, of hem als hooft van alle Vorsten, uit name van hunne Vorsten, onder schijn van gezanten, behoorlijke eerbiedigheid komen betoonen, daer het by hen slechts op toeleg van den koop-handel geschiet,) schenen van aller geheugenis her voor zulke onderlinge gemeenschap eenen af-keer en gruwel te hebben.

Daer en boven zeitmen onder hen een aeloude voorspellingh lag: namelijk, hoe luiden, wit van handen en voeten, en gekleet, hun rijk t'eener tijde zich stonden t'onderwerpen.

Want de Sinesen (zo *Trigaut* getuigt) gedogen genen vreemdeling binnen de palen des rijks te leven, die na zijn vaderland denkt weder te keeren, of bevonden word met uitheemsche rijken eenigen handel te hebben. Ja dat meer is, zy vergunnen genen vreemdeling altoos toegang tot in 't binnenste des Rijks. En hoewel hier af geene wet by de Sinesen is; waer by het verboden word, zoo bevintmen nochtans deze gewoonte, sedert veele eeuwen her, uit een zekere vreze of schrik tegen uitheemsche volken, by hen ingekropen te zijn.

Voorts is dit niet alleen te verstaen van vreemdelingen, die den Sinesen door de verre afgelegentheid onbekent zijn: nochte van hunne vyanden, maer ook van vrienden en onderdanen in het stuk van schattingen, als daer zijn de gebuur-volken van *Korea*, die schier een en de zelve wetten met de Sinesen onderhouden, en niet een hunner, zoo *Trigaut* getuigt, by hem ooit in *Sina* gezien was: uitgezeit eenige slaven, door den eenen of andere krijghsoverste van daer gebragt, na eenige jaren in dat rijk zijn verblijf gehad te hebben. *Trigaut.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Hiſtori Sinic. 65. En is, zoo de Jeſuit *Martijn* getuight, *Sina* zoodanigh voor uitheemſchen geſlooten, dat niet lichtelijk iemant dan gezanten, daer in magh komen. De Turken, *Samarkanders*, *Mogors* en die van *Tibet*, en andere treden onder ſchijn van gezantſchap, in *Sina*, om aldaer hunnen byzonderen koophandel te drijven. Ook verſpillen deze opgemaekte redenaers der vorſten, die een ieder zich verdicht, de geſchenken, op hun eigen onkoſten beſchaert, niet vergeefs. Want in het weg-trekken ontfangen zy veel meer, als zy gegeven hadden: gemerkt de Keizer het voor een ſchande zou houden, iemant in rijkheid van geſchenken toe te geven

Ja dat meer is, al de gezanten, geduurende hun verblijf aldaer, worden met al hun gevolgh uit het gemeen onderhouden, en hun waren, op 's Keizers onkoſte, ten hoove geſleept, met verlof van allerwegen die te verkoopen, en weer nieuwe in te koopen.

Wanneer ſy weder ten rijke uittrekken, worden zy met gelijke milddadigheid koſteloos op de grenſen van *Sina* gebracht, zonder een duit voor vrachtloon te betalen. Dit ſlag van gezantſchap brenght den uitheemſchen groot gewin aen, die op eens anders onkoſten hun eigen dingen verrigten De Keizer midlerwijle, aertig door het verdicht gezandſchap bedrogen, wort uit den naem van Koningen begroet, die nooit koningrijken noch leven gehad hebben.

Wijders, zeid *Trigaut*, zoo een buiten-lander heimelijk ten rijke van *Sina* ingetrokken is, dien ſtraffen zy niet met ſlavernije noch met de dood; maer verbieden hem het weder-keeren in zijn vaderland: miſſchien om gene nieuwigheden, ten verderf des Sineſchen rijks, by zijne landgenooten te brouwen. Hierom doen zy de genen ſtrengelijk ſtraffen, die met uitheemſchen, zonder 's Keizers verlof, eenigen handel hebben.

Zoo ook iemant, by vereiſch van noot, buiten 's rijks palen met beveelen verzonden word, niemant is ſchier daer toe te krijgen.

Op zijn vertrek ſchreit hem het geheel geſlacht na, niet anders als of hy ter dood ging: maer word op zijne weder komſte met het een of ander ampt van Majeſtraet begiftight. Geen wonder; gemerkt de Sineſen een zonderlinge af-keer hebben van al wat uitheemſch is: ja zich ſchamen uit boeken van uitheemſchen iet te leeren: naerdien zy zich toeſchrijven by hen alleen alle wetenſchappen te vinden zijn, en alle uitheemſchen voor ongeletterde Barbaren houden en noemen. En zoo wanneer *Martijn* 237. in hunne geſchriften uitheemſchen gedacht worden, dezelve handelenze zoodanig, als of zekerlijk die van beeſten niet ſeer veel verſchillen.

Zelfs al de ſchrift-tekenen of letteren, waer mede zy den naem der uitheemſche beduiden, worden ſchier alle uit de letteren van beeſten te zamen geſtelt, en geven zy dien zo lelijken naem, als of ze van duivelen ſpraken. Voorts zo eenige gezanten uit de gebuurige koningrijken, ter plichtpleging, of om manſchap aen den Keizer te doen, of ſchattinge te brengen, of iet anders te verhandelen, naulix kan uitgeſprooken worden, met hoe groot een archwaen zy bewaert worden. Want ſchoon zy hen van aller eeuwen her, voor vrienden gehouden hebben, zy geleiden of brengen hen nochtans den ganſchen weg langs, en laten hen niets zien: ja worden met veel ſlooten in de vertrekken der vreemdelingen binnen het Paleis opgeſloten. Voor des Keizers aenſchijn worden zy nooit toegelaten te verſchijnen, maer verhandelen hunne ſaken met weinigen uit de Majeſtraet.

Met uitheemſchen buiten de palen des rijks, ten zy op zekere tijden en plaetſen, of met 's rijks-bewilliging, word niemant toegelaten te verkeren: die hier tegen zondigen, worden zeer zwarelijk geſtraft. Zoo ook de Jeſuit *Martinus* voornoemt verhaelt, gevoelen de Sineſen zoo prachtig en hoog van zich zelfs, dat zy al andere volken by hen verachten, en dingen van uitheemſche volken en landen, niet waerdig houden met hunne letteren te beſchrijven.

In

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

In dezer wijze droegen de Sinesen zich tegen de uitheemschen; zoo lang de heerschappije over dat gewest aen hunnen eigen landaert stont. Maer de Ooster Tarters, die het den Sinesen in onze eeuwe hebben af-handig gemaekt, en zich onderworpen, schenen zich rekkelijkelijker in het vergunnen van toegangh t'hunnen rijke voor vreemdelingen te zullen tonen: en de deure van den vrijen handel voor eenen iegelijk open te zetten.

De hooge Raden van *Indiën* op *Batavia*, die nooit oog in dusdanige zaken loken, van de zege der Tartars, en desselfs rekkelijkheid ten handel, verwittigt door den Jesuit *Martinus*, des jaers zestien hondert drie en vijftigh, uit *Sina* over *Makasser*, met een Portugeesch Jacht tot *Batavia* aengekomen, en van daer naer Holland over gescheept, met het zelfste verslagh aen d'E. Heeren Bewint-hebbers, wierden te rade een aenvang dezes werks te nemen, en een proeve van het Eiland *Tayowan* te doen, met het af-zenden van een geladen Jacht, met koop-waren. Ten dien einde dan vertrok Koopman *Fredrik Schedel*, met 't Jacht de *Bruinvisch* van *Tayowan*, en liep na negen dagen zeilens voor den mont der *Kantonse* Reviere ter ree, onder het Eiland *Haytamon*.

In den aenvang werd door d'Onder-koningen van *Kanton*, by schriftelijke af-kundige, *Schedel* de vrije handel, en het verkoopen der mede gebragte waren, t'essens het oprechten van een vast kantoor in *Kanton* toe gestaen, in weerwil van de Portugesen in *Makao*, die de Hollanders by brieve en bezendinge aen de Onder-koningen, om den opgang des aengevangen werks, als tot hunnen grooten nadeele, in zijne geboorte te smooren, voor land-verraders uitkreten, voor luiden van buiten en binnen quaet, zonder eigen land, zonder onderhoud, dan slechts van den roof ter zee. Even hatelijk trachten de Sinese Filosofen, door opruying der Portugese Jesuiten, by den Onder-koningen d'onzen te maken, met by brengen: de Hollanders van aller geheugenis her in *Sina* een quaden en hatelijken naem gehad hadden, en hen noit den handel ten Rijke toegestaen was.

De Portugesen evenwel, schoon door hun bedrog niet uitgewerkt, zagen den onzen de voet in *Sina* dwers gezet: want zeker [a] Gemagtigde aldaer in *Kanton* onlangs uit de Hooft-stad *Peking* aengekomen, had zulx de Onder-koningen afgeraden, zeggende: het een heel andere zake te zijn, iemant toegang te vergunnen, en een heel ander zake, iemant buiten kennisse der hoogste overheid, een vaste wooning in 't land te geven: dat de Keizer zelf, om genen ondank te behalen, alvoorens daer in behoorde erkent te worden. Dies *Schedel*, door den ouden Onder-koning, (die uit vreeze voor 's Keizers ongena geweldig daer over verzet stont,) aengeraden, en daer na rondelijk aengezeit wierd, hy voor d'eerste reize zou dienen te vertrekken, en al zijn volk mede nemen; nadien anders zijn Koning (daer hy den Ed. Heer *Maetzuiker* op *Batavia* door verstont) misschien mogt denken, dat zijn volk in *Kanton* in hechtenis ware gebleven. Al het welk, bragt hy t'sijner verschoonig by, geschiede om byzondere redenen, t'hunnen beste. *Schedel* dan, na veele redenen vergeefs gespilt te hebben, vertrok weer twee dage daer aen, den negentienden van Lente-maend, met het Jacht de *Bruin-visch* naer *Batavia*.

[a] *Gecommitteerde.*

Twee brieven wierden hem op zijn vertrek van wegen de twee Onderkoningen voornoemt mede gegeven, te behandigen aen *Niklaes Verburg*, Opperhooft in *Tayowan*, beneffens eenige geschenken. D'inhout bestont voornamelijk in aenbiedinge van hunne vrientschap en aenrading, om in *Sina* ingeladen te mogen worden, van in toekomend eenen gezant aen den Keizer in *Peking* met rijke geschenken te zenden.

De Hoge Regering op *Batavia* het goet begin dezer bezending bemerkende, vond raedzaem des by brieve hare Heren en Meesters in Neerland te verwittigen, en daer op hunnen last tot het zenden van eenen gezant aen den Keizer van *Sina* en *Oost-Tartarye* af te wachten: daer beneffens, om het

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

werk midlerwijle wakker te houden, noch eene bezendinge aen d'Onder-koningen of bestierders van *Kanton* te doen.

Hier toe wierd Koopman *Zacharias Wagenaer*, en neffens hem weer *Fredrik Schedel* voornoemt, verkooren, die met twee Jachten, de *Schelvis* en *Bruinvis*, geladen met koopmanschappen, na een maend zeilens van *Batavia*, in den mont der *Kantonse* Reviere aenquamen, en van daer tot voor het dorp *Wangsoe*, drie mijlen beneden de stad *Kanton*, aenquamen.

Wagenaer eindelijk, in *Kanton* te lande gekomen, leverde den brief van wege de hooge regering tot *Batavia*, door den Sekretaris, aen den ouden Onder-koning over, (want zelf mogt hy met hem niet te woorde komen) en kreeg daer op tot antwoord: *Dewijl de Hollanders brieven noch geschenken aen den Keizer in* Peking *hadden mee gebragt, daer nochtans zulx by hem wel uitdrukkelijk naer* Batavia *was geschreven en ten hoogste bevoolen, zoo mogte hy derhalve hen, hoewel tot zijn groot leetwezen, geenzins zien nochte hooren spreeken.*

Dies *Wagenaer* en *Schedel*, met dit bescheid en beide Jachten onverrichter zake eindelijk weer van *Kanton* naer *Batavia* vertrokken.

Na deze bezendingh, hoewel vruchteloos uitgevallen, wierden, volgens besluit en orde der E. Heeren Bewinthebbers, ter vergadering van de zeventienen, tot *Amsterdam*, des jaers zestien hondert vijf en vijftig, den veertienden van zoomer-maend, twee gezanten, *Pieter de Goyer* en *Jakob de Keizer*, na *Peking* aen den Keizer van *Sina* afgevaerdigt, met brieven van geloofenis en geschenken aen den zelven, ten einde om in het rijk van *Sina* den vrijen en onbekommerden handel te verkrijgen.

De gezanten quamen den zeventienden van Hooi-maent, des jaers zestien hondert zes en vijftig, in de hooft-stad *Peking*.

Des anderen daegs quamen eenige Rijx-raden, met den eersten Sekretaris *Thouglauja*: beneffens twee andere Tartarische Mandarijns *Quanlauja* en *Hoolauja*, de gezanten uit den name des Keizers begroeten: ook te vernemen na hunne gezontheid, na het getal der perzoonen des gevolgs: na de meenigte en hoedanigheid der mede gebrachte geschenken, en eindelijk na de perzoonen en plaetsen, van wien en van waer de zelve eigentlijk waren gezonden. Hier op hebben de Mandarijns, als hen door de gezanten, na behooren, bericht gedaen was, de perzoonen onder het gezandschap, (sterk volgens de lijste uit *Kanton* bekomen, vier en twintig perzoonen) gemonstert, en een voor eenen by naem en toenaem opgeroepen; doch mosten de dienaers, in de lijste niet begrepen, buiten blijven.

Daer na namen zy de geschenken op, bezichtigden en telden de zelve na, en vroegen wel scherpelijk, en naeukeurig waer ieder van daen quam: op wat wijze het gemaekt wierd: waer toe het bequaem: en in wat gewest der wereld de landen, die deze dingen uit leverden, als ook hoe veel maenden reizens, de zelve zoo van *Holland*, als van *Peking* gelegen waren. Des na behooren door de gezanten onderrecht, vroegen zy wijders: of de Hollanders op zee voortgeteelt en woonachtig waren: (want dit hadden de Portugese Jesuiten hen wijs gemaekt.) Ingevalle zy land hadden, hoe het zelve genaemt, en waer het gelegen was. Van wien en ten welken einde zy nu gezonden waren: hoe hunne Koning genaemt was: en wat ouderdom hy had. Daer op de gezanten hen met behoorlijk antwoord dienden. Dan vonden zich evenwel op de vrage, of d'Hollanders vast land hadden, en slechts op zee zworven, ten minste op eenige Eilanden woonden, niet t' eenemael voldaen. Dies zy tot meerder bewijs een nette aftekening van onze landen begeerden. De gezanten bragten een wereld-kaert te voorschijn, en toonden hen daer in de gelegentheid van Holland, en d'aenpalende gewesten. De afgezondene Mandarijns, om alles den Keizer volkomentlijk te kunnen toonen, schreven de namen der

landen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

landen elk op een briefje, en plakten alle de briefjes, ieder aen zijne behoorlijke plaetfe, op de Wereld-kaert, die zy, om aen den Keizer te vertoonen, met zich namen.

Verfcheide vragen wierden ook door de Mandarijns, noopende de regeering in Holland gedaen: ook of de gezanten met hunnen Prins (want dien hadden zy als opperhooft van allen genoemt) bemaegfchapt waren: *want gene vreemde gezanten,* zeidenze, *mogen hun hooft voor 's Keizers throon buigen, die met den geen, die hen gezonden heeft, van een zelven bloede niet zijn.*

Zy waren, dienden de gezanten daer op, met hunnen Prins in generhande wijze in maegfchap: want behalve dat de beftierders van hun land die gewoonten niet geweeten hadden, zoo mogten zoodanige perzoonen zoo verre van de hand niet gezonden worden: maer men gebruikte tot zoodanige zaken d'aenzienelijkfte amptenaers. De Mandarijns oordeelden, dat 's Keizers agtbaerheid en majefteit daer door verkleint zou worden. Vraegden voorders: wat ampten de gezanten aen 't hof van hunnen Prins bekleden. Hoe hunne tijtel in de Hollandfche tale luide. Hoe veel menfchen onder hun gebied ftonden. Waer op de gezanten hen met antwoord ter zake dienden.

Toen wierden weer eenige vragen over de gefchenken gedaen: of die regelrecht uit Holland quamen. Wat voor een plaets *Batavia* was: en wat voor een perzoon de Generael was. Hier op gingen de Mandarijns weer wegh; doch quamen voor de zefte en zevende reize t'elkens wederom, en vraegden na de gefchenken: wat wapenen de Hollanders voerden: desgelijx na de hoedanigheid der gezanten.

Des anderen daegs verfchenen de gezanten, door orde van den rijx-bezorger, ter vergadering der rijx-raden, t'effens met de gefchenken by zich: want zonder de gefchenken mochten zy aldaer by hen niet verfchijnen.

De rijx-bezorger of rijx-kancelier, zad in deze vergadering aen het hoog eind, op een breeden en verheven zit-bank, met de benen kruislinx onder het lijf geflagen: neffens hem aen de rechte zijde twee Tartarifche Heeren, en aen de linker zijde zeker Jefuit *Adam Schal*, geboortigh van Keulen, een ftok oud man, op de Tartarifche wijze gekleet en gefchooren, die zich over de zes en veertigh jaren, en al onder de regeeringh der Sinefe Keizeren, aen het Pekingfe hof opgehouden had.

De rijx raden zaten zonder eenige cierlijkheid, orde en ftatelijkheid by malkandre: de banken waren flechts met een oud wit linnen kleed overdekt.

De rijx-bezorger bewellekomde de gezanten met weinigh woorden, en beval hen neer te zitten. Voorts langde hy zelf de gefchenken uit de koffer over: vraeghde t'elkens waer het een en 't ander van daen quam: op wat wijze het gemaekt: waer toe het bequaem en waer het gekocht: als ook hoe veel dagh-reifens, die plaets van Holland en *Peking* gelegen was. Daer op de gezanten door den Jefuit *Schal*, die hen voor tolk diende, na behooren antwoord gaven.

Midlerwijle quam ter vergadering orde van den Keizer: waer by *Schal* belaft wierd in gefchrift te ftellen, en het zelve aen zijne Majefteit noch dien zelven avont te behandigen: te weten, of de Hollanders land of geen land hadden: als ook waer en hoe verre het zelve van het zijn gelegen ware: daer en boven hoe de Hollandfche Prins was genaemt, en wat wijze van land-beftier de Hollanders hadden. Waer op *Schal* den rijx-bezorger dit in gefchrift over gaf: *Dat het land voor henen den Spanjaerd had toegekomen of noch met recht toequam*: en zoo voorts.

Dan de rijx-bezorger deed *Schal* het zelve tot twee mael toe verfchrijven en uit doen, 't geen hy daer in niet begeerde te hebben, of dat hem docht onnoodigh of aenftootelijk te zijn; met te zeggen: 't is genoech dat ghy weet dat deze luiden eigen land

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

hebben: 't welk niet verre van uw land gelegen is: en hoe het zelve beſtiert word: als ook dat ghy hunne ſpraken kent. Eindelijk, wanneer *Schal* het voor de derde male zou verſchrijven, ontſchuldigde hy zich op zijnen hoogen ouderdom, en zwakheid van gezicht: dies hy het door eenen van zijne dienaers liet verſchrijven: en wierd dit aenſtonts, benefſens eenige kleine geſchenken, aen den Keizer gezonden.

De Keizer, na bekomen bericht van de zaken der Hollanders, zond den een en dertigſten den Rijx-raden eenen bevel-brief toe: met verklaring daer by: dat hy de gezanten, in hoedanigheid van gezanten, aennam, en toeliet, de zelve voor zijn aenſchijn zouden mogen gebragt worden, zoo dra hy in zijn nieuw hof op den Throon zou gezeten zijn. De bevel-brief, aen de Rijx-raden, quam op deze zin uit:

Groot achtbare Lipous. *De Hollandſche gezanten zijn om den Keizer te begroeten, en hunne gehoorzaemheid aen hem te toonen, met hunne geſchenken alhier gekomen: 't welk men niet kan bevinden dat zy by menſchen gedenken, ja over duizent en duizent jaren aen deze kroone gedaen hebben. Dewijl het dan nu d'eerſte reize is, zoo heb ik de zelve voor gezanten aengenoomen, en geve hen verlof, dat zy luiden, wanneer ik in mijn nieuw hof, op mijnen Throon zal gezeten zijn, daer in voor mijn aenſchijn, om eerbiedigheid te toonen, zullen gebragt worden: ten einde zy daer na wel onthaelt, en op hun verzoek tot genoegen gehandelt, en ſpoediglijk weder afgevaerdigt moogen worden, om te vertrekken. Te meer, dewijlze ten inzichte van mijne vermaertheid van een onbedenkelijken verren weg over zee, en dan weer over land gekomen zijn: ja gelijk als van de hooge bergen uit een ſchaduwe hunne voeten tot* Peking, *om te ruſten en de klaerte der zonne in den hemel met openende oogen t'aenſchouwen, gezet hebben. Hoe zou men zoodanige perzoonen, die van zoo eenen verren wegh komen, kunnen tegenſpreeken, en hun verzoek weigeren.*

Wanneer de Keizer de geloofenis-brieven der gezanten aen hem, andermael door *Schal* had doen verzetten, en na den rechten zin van woord tot woord vertalen, ſchepte hy daer uit een zonderlingh groot genoegen, en zond aen den Rijx opper-ſchrijver eenen tweeden bevel-brief af: D'inhoud luide als volght:

Hebbende den zeſtienden dagh van de zeſte mane (by ons den zeſten van Oogſtmaend) den Hollandſchen brief andermael doen lezen, en de zin daer af bekomen, bevind ik dat het gezandſchap der Hollanders, welk zy vrywilligh en uit hunne eigen bewegenis aengenomen hebben, met een goede grond en uit een zuiver gemoet begonnen is; en dat van landen over de groote zee gelegen: even alleens, gelijk een vogel, die los in de lucht zweeft, en tot het af komen niet te dwingen is. En dewijl ik deze bezending hooger als iet anders achte, en als my zelven beminne, ja aengenamer als aengenamer houde, zo belaſt ik u, ghy Kancelier en andere Rijx-raden, op hun verzoek, welk zy by dit gezandſchap doen, om in dit mijn rijk te mogen gaen en komen, een dienſtig beſluit te maken, en my des te verwittigen.

Hier op deed de Rijx-kancelier de gezanten door gemagtighden voor houden: of zy niet alle jaers, of ten langſten alle drie jaren zouden kunnen weder komen, om den Keizer plichtelijk te begroeten. Zy zouden, gaven de gezanten daer op tot antwoord, om zeker te gaen, beter alle vijf jaren eens in *Peking* kunnen verſchijnen: met dien beding: dat de Hollanders ondertuſſchen jaerlix in *Kanton*, met vier ſchepen, mogten komen handelen. Daer na deed de Rijx-kancelier ter Rijx-vergadering van Tarters en Sineſen, de zake der Hollanders gunſtelijk voor dragen, oordeelende men hun verzoek, van alle vijf jaren eens den Keizer te komen begroeten, behoorden toe te ſtaen.

Hier toe neigden al de andere Tarterſche Raeds-heeren: maer de Sineeſche gelieten zich als of zy den Hollanders noch grooter gunſte willden

den toedragen en dreven, dat men dezelve niet als om de negen jaren behoorde wederom te laten komen: dewijl men hen anders, door de verheid der reize, te veel in de waeghschael zou stellen. Dan zy hadden hier een achter-deur open, die de Tartersche Raeds-heeren niet gemerkt hadden: want zy verstonden dat de Hollanders midlerwijle in *Kanton* niet zouden mogen komen handelen. Wijders, gaven zy den raed in bedenken, of onder schijn van Hollanders niet wel Engelschen moghten schuilen: by brengende, de Engelschen over dertig jaren met vier schepen in de haven van *Heytamon* Zout-jonken hadden aengehaelt, den Mandarijn gevangen genomen, de sterkte om verre geschoten, en andere vuile dingen meer bedreven: waer over zy sedert voor vyanden van den staet verklaert en gehouden ware: ja, volgens besluit toenmaels genomen, nooit na dien tijd in *Sina* souden ingelaten worden: dies men nader proeve en bescheid van d'oprechtigheid der Hollanders behoorden te hebben: voor al eer zy ten rijke ingelaten wierden.

Ook konmen, (behalve het met de gewoonte street, hen den vrijen handel in 't rijk toe te staen,) dit verzoek uit de geloofenis brieven der gezanten niet vernemen: derhalve, huns vermoedens, de gezanten buiten hunnen last gingen.

Wonder vreemt quam dit den gezanten te voore, als die tot noch toe gene andere gedachten hadden gehad: of de Keizer had, volgens den inhoud van den tweeden bevel-brief, het verzoek der Hollanders, over het stuk van den vrijen handel in *Kanton*, volkomentlijk toegestaen, en zy alleenlijk hem daer over in *Peking* zouden komen bedanken.

De Jesuiten *Schal* en noch twee andere, in *Peking* woonachtig, die het verarmen van *Makao*, door desen handel te gemoet zagen, om den voortgang van dit werk in zijne geboorte te smooren, hadden ontrent drie hondert teyl zilver onder de rijx-raden verspilt, met belofte van noch meer. Ook hadden zy de Tarters wijs gemaekt, dat de Hollanders, onder dekmantel van te handelen, niet anders zochten dan eene voet in het land te krijgen, en daer na te roven wat zy konden mee slepen.

Daer en boven had het aenbrengen van den Kommisaris, die over drie jaren in *Kanton* was geweest, als ook het schrijven van den *Tutang*, die zich als toen noch in *Kanton* bevond, en ten dien einde, door de Portugesen van *Makao*, met zilver omgekocht was, aldaer zulk een gevoelen in de herten van veelen gebracht, dat men de Hollanders niet anders, dan voor een deel t'zamen-gerot volk hield, dat geen land had, en zich alleenlijk met rooven en andere ongeoorlofde middelen, inzonderheid ter zee, onthield.

Eindelijk bevonden de gezanten, dat de Rijx-kancelier en andere Raden, om den zin van deze woorden in de geloofenis-brieven, *te moogen gaen en keeren*, daer mede niet anders betekent wierd, als te moogen handelen, aen den Keizer te doen uitleggen en verklaren, met zilver mosten omgekocht worden.

Wonder vreemt quam hen dit te voore: aengezien zy niet beter wisten of de vijf en dertigh hondert teyl zilvers, die zy by schuld-brief aen de *Kantonse* onderkoning op hun aenwezen aldaer te dien einde beloofthadden te betalen, waren onder de Rijxraden verdeelt en uitgeschoten. Hier in dan door de Onder-koning bedrogen, wierden zy gedwongen na andere middelen uit te zien, om hun oogh-merk te bereiken.

Dies stelden zy voor eerst ter vergadering van den eersten Rijx-kancelier, ten dien einde beleid, het punt van den jaerlijxen handel in *Kanton*, in perzoone duidelijk voor, en hielden daer op aen, om dien te verkrijgen.

Daer na zonden zy den Mandarijn van den ouden *Kantonschen* Onderkoning by den eersten Rijx-kancelier, met aenbiedinge van in *Peking* zoo lang te blijven, ter tijd toe zijne Majesteit ten vollen verzekert was, dat zy Hollanders en gene Engelsche waren.

waren. Ook verzochten zy aen den Keizer en Rijx-raden, om een wapen of merk, in metael gesneden, ten einde daer mede alle de zee-brieven van hunne schepen, die de kuste van *Sina* verby voeren of aen deden, te verzegelen, tot onderscheid van de schepen van andere volken: als ook om een wimpel of eenig ander teken, te laten afwaeien op hunne schepen, neffens de vlaggen.

Ten leste verzochten zy uitdrukkelijk by een vertoog, door eenen van de klerken der Rijx-raden in gestelt, om als eigen onderdanen in *Sina* te mogen verkeeren, woonen gewoonelijke gerechtigheden van het land te betalen, even als aen die van *Lieukieu*, *Ainan* en *Siam*, volgens d'oude Sinese wetten, vergunt was.

Zy boden daer in ook aen, neffens deze drie volken, ter erkentenis, zijne Majesteit alle drie jaer eens met geschenken te komen begroeten: hoewel met dien beding, dat als dan het schip of de schepen, waer mee de gezanten over quamen, op hunne tijd weder mogten vertrekken, zonder na de weder-komste der gezanten te wachten: naerdien de schepen, in 't zout water gewoon, in 't versch niet konden duuren, zonder te bederven en verrotten. Maer alles te vergeefs: en wierd niet uitgerecht met al wat zy voorstelden,

Tien of veertien duizent teylen, was de rechte sleutel, om deze deure t'openen: dan toen niet te vinden; dewijl zy de zelve alreeds verschonken hadden: en tot het lenen der penningen was niemant te vinden, 't en ware met interest tegen acht of tien ten hondert ter maend. Dit docht den gezanten ongeraden; en als dan noch met hachelijkheid van hun oogmerk te treffen vermengt.

De Keizer eindelijk door de Rijxraden van hunne verrichting in deze zaken verwittigt, en hoe de Hollanders wel genegen waren alle vijf jaren eens in gezantschap aen zijne Majesteit te komen: daer en boven zy, volgens rekening by hem gemaekt, met gaen en keren vijf gehele jaren van doen hadden: te weten, zoo zy slechts des daegs reisden, zonder de nachten te rekenen, haelde het getal van vijf jaren door, en stelde in plaets van vijf, uit een zonderlinge genegentheid tot de Hollanders, om hen niet te veel te belasten, acht jaren. Want hoe, zeide hy, zouden zy dat gaende kunnen houden? en hoe zou men den genen zoodanige lasten derven op leggen, die wy niet van doen hebben, nochte vreezen, en uit eigen genegentheid en een zuiver gemoet, met zoo meenigerlei goederen my komen begroeten en beschenken. Gewisselijk, men moet deze luiden nootzakelijk anders handelen, op dat zy, na het volbrengen der reize, twee of drie jaren t'huis mogen blijven, ter ruste. Derhalve hier uit bleek, dat daer tegen niet anders te doen viel, als gedult te nemen, en de zaek tot nader gelegentheid uit te stellen. Ook was zelf de Rijx opper-schrijver van gevoelen, dat al te groote woeling en haesting het werk meer verbrodden, als vorderen zou.

Onder andere kregen ook de Mandarijns van de *Kantonze* Onder-koningen, die hen daer over aenspraken, het volgend in antwoord,

Hoe is het niet genoech, dat die hier ter begroeting van zijne Majesteit de eerste reize van hun leven in gezantschap zijn gekomen, en ten aenzien van de quade geruchten by velen van de grootsten in Sina *in 't oog waren, nu alreeds, om in die hoedanigheid dit rijk te mogen bewandelen, als vrienden aengenomen zijn? Zoo men te hert op den vrijen handel wil dringen, men zou licht het een met het ander verbrodden.*

Zy moeten niet denken, nochte zich in beelden, dat men hier na hen heeft staen wachten en verbonden is, om hen alles met den eersten toe te staen, en in te willigen. Dat zy tegen het aenstaende jaer, of zoo haest als zy kunnen, den Keizer voor deze gunstige aenneming, met een geschenk komen bedanken: dan zal daer toe zich bequamer gelegentheid op doen.

De gezanten eindelijk, na eerbiedigheid voor 's Keizers zegel gedaen te hebben, en voor den throon, verschenen op drie keizerlijke gast-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

malen: daer zy met zonderlingen pracht onthaelt wierden.

Ten leſten vaerdighde de Keizer hen met den volgenden brief aen zijn Ed. *Johan Maetzuiker* weer te ruch naer *Batavia.*

De Keizer zend dezen Brief na Hollandſch *Batavia*, aen den Koning *Johan Maetzuiker.*

Onze landen zijn zoo verre als 't Ooſte van 't Weſte geſcheiden: zulx wy elkanderen zeer zwarelijk kunnen genaken. Zedert vele voorgaende eeuwen, tot dezen tegenwoordigen tijd, zijn de Hollanders by ons niet gezien geweeſt. Doch ghy zijt zeer wijs, en van een goet gemoed, als die tot my gezonden hebt, Pieter de Goyer *en* Jakob de Keizer: *de welke uit uwen naem geſchenken gebragt hebben. Uw land is tien duizent mijle verre gelegen. Dan ghy toont uw oprecht gemoed, met mijner te gedenken. Hierom is mijn hert ook zeer tot uw genegen. Derhalve zend ik aen u twee rollen zatijn, met draken: twee andere rollen zatijn: vier rollen gebloemt zatijn: vier rollen blaeuwe zatijn zonder bloemen: vier rollen kin: vier rollen gekamelot: tien ſtukken pelings: tien ſtukken panſu: tien ſtukken doorluchtige ſtofjes, en drie hondert teylen zilver. Ghy hebt verzocht om in mijn land te komen handelen: waren daer in te brengen, en andere waren daer weder uit te voeren: waer van de gemeine man voordeel zou kunnen trekken. Doch aengezien uw land zeer verre afgelegen is, en hier zeer harde winden waeien, waer door de ſchepen met groot gevaer overkomen, en het hier aen land zeer kout is, ja hagelt en ſneeuwt, zoo zou het my deeren, en in 't herte zeer doen, indien hier van uw volk quam. Indien het u derhalve behaegt, dat zy hier komen, zoo laetze alleen om de acht jaren eens komen, en niet meer dan hondert man: waer van twintig ter plaetſe mogen optrekken, daer ik mijn hof houde. Dan kunt ghy uwe koopmanſchappen aen land in uw logement brengen, zonder die op zee voor* Kanton *te verhandelen. Dit heb ik uit goede genegentheid t'uwen beſte alzoo goet gevonden, en vertrouwe dat u zulx ook zal aengenaem wezen.*

Dit is het, dat ik u wilde bekent maken:

In het dertiende jaer, d'achtſte maend, den negen en twintigſten dagh der regeering Xunchi.

Wat lager ſtond,

HONGTEE THOEPE.

D'onzen dus in hun voornemen te leur geſtelt, als die, naer luid des Keizers brief, niet anders hadden verworven, dan om de acht jaer eens met koopmanſchappen in zijn landt te mogen komen handelen, lieten ſedert een wijle het werk beruſten, met eenige huivering in de hitte van dien toeleg.

Dan by voorval van het verlies der Eilanden van *Tayowan* en geheel *Formoſa*, der Kompanjie des jaers zeſtien hondert een en zeſtig, door den rover *Koxinga* of *Iquon* en zijnen aenhang, afhandig gemaekt, begon men weer by den Tartar om den vryen handel verzoek te doen, op toezegging en belofte, by vergunning van dien, *Koxinga*, den algemeenen vyand van Tartar en Hollander, zoo te water als te lande te helpen verdelgen.

Dewijl dan *Tayowan* en *Formoſa*: desgelijx *Koxinga* dikwils in het ſpel zullen komen en gedacht worden: daer en boven het verlies dier plaetſen nieuwe aenleidinge tot het oud verzoek, onder voorwending van den vyand te helpen verdelgen, gegeven hebben, ſchijnt de zake te vereiſchen, de zelve met een korte beſchryving voor af ten toone te ſtellen, daer beneffens, op wat wijze die by den vyant verovert en der Kompanjie afhandig gemaekt zijn, t'ontfouwen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Eiland Formoſa.

Naem. HEt groot Eiland *Formoſa* (welk laeſte *ſchoon* bediet) wort alzoo gemeenelijk by d'onzen genaemt, na den voorgang der Spanjers; dewijl die, volgens getuigenis van den Jeſuit *Martijn*, in het opbouwen der veſting *Kilung* aen deſſelfs Noorder aen zee gelegen uithoek, het den naem van *Iſla Hermoſa* gegeven hebben, dat 's *Schoon Eiland*; 't zy om zijn ſchoon opzicht, uit zee aen te zien, of om zijne ſchone ingelege vruchtbare landouwen.

Het is by de Sineſen met den naem van *Talikieu* bekent, dat 's groot *Likieu*: want *Ta* is in 't Sineeſch *groot* gezeit, tot onderſcheit van een ander klein, welk de Portugeſen met een verbaſterden en bedorven naem *Lequio* noemen.

De Formoſanen of inwoonders zelfs noemen het *Pekan*, of, gelijk andere ſpellen, *Pakkang* en *Pakkande*.

Het is gelegen onder de kreefts-zonne-keer-kring, met zijn midden op drie en twintig graden; want het begint ten zuiden op de Noorder brete van een en twintig graden, en eindigt ontrent op vijf en twintig graden en een halve, een ſtreke van acht en zeſtig mijlen min een halve. D'omtrek wort by eenigen begroot op hondert en dertig mijlen.

Formoſa leit ſchier alleens tegen het noord-ooſte geſtrekt, als de vaſte kuſt van *Sina*: en ontrent met zijne Zuider hoek veertig Duitſche mijlen, en met zijne Noorder hoek ontrent zeventien mijlen van het Landſchap van *Fokien*. Aen de Noordzijde van *Formoſa* leit een fraeie Bay, *Sant Laurens* genoemt.

Om het Eiland van *Formoſa* ſchiet een ſtijve ſtroom, met een Noorde wint, na 't Zuide: en met een Zuide wint, na 't Noorde..

Het Eiland *Formoſa* wiert voorhene by de Sineſen gerekent onder het Landſchap van *Fokien*; doch is heden den Sineſen of Tarter op het vaſt land niet onderworpen; maer heeft zijne eigen inwoonders, die in vryheid op zich zelfs leven; hoewel velen voorhene den Hollanders, eensdeels door de wapenen, eensdeels uit vrye wil, onderworpen waeren, gelijk heden *Sepoan*, de zoon van *Koxin*, met zijn aenhang al het plat Land en d'inwoonders meeſt heeft onder zijne gehoorzaemheid gebragt; maer niet die op 't gebergt woonen.

Het is oulinx, zoo de Jeſuit *Martijn* getuigt, van de Sineſen bewoont geworden; maer deſſelfs inwoonders hebben heden 's daegs de Sineſe zeden geheellijk afgeleit.

Het geen van het Eiland *Formoſa* voorders zal bygebragt worden, is inzonderheid getrokken uit de ſchriften van zekeren Schotsman, *David Wricht*, die eenige jaren, kort voor het overgaen, zijn verblijf daer op heeft gehad, en met grote naukeurigheit den aert des Lands, zeden, dracht der inwoonders, Godsdienſt en wat des meer zy, aengemerkt: en nevens verſcheide andere ſtukken van *Sina* ons ter hand geſtelt. Dan zal voor af laten volgen, 't geen ook door *Georgius Kandidius*, die zich aldaer, tot voortplanting van den hervormden Godsdienſt, des jaers zeſtien hondert acht en twintig bevond, nopende de zeden en Godsdienſt van dit Eiland in 't licht gekomen is.

Het Eiland *Formoſa* is dorp- en volk rijk. D'inwoonders leven in geduurigen oorlog met elkandre, dorp tegen dorp.

Het heeft veel viſch-rijke ſtromen, voed boven mate veel herten, wilde verkens, reetjes, ſteenbokken, hazen, velthoenders, patryzen, duiven: desgelijx koeien en paerden op 't gebergte: die ook zeer dikke horens met takken dragen: hebben ſmakelijk vleeſch, en worden *Olavang* by d'inwoonders genoemt. Daer zijn ook tigers en ſeker ander gedierte, *Timey* geheten. Het is van geſtalte als een beer; hoewel wat grooter, met vellen, die in grote waerde gehouden worden. Het land is in zich zelf vet en vrucht- *Vruchtbaerheid.*

baer;

baer; doch leit meest, door lui- en nalatigheit der inwoonders, onbebouwt. Al het geboomte is meest wilt. Eenige bomen geven zekere vrucht, die by d'inwoonders met grote smaek gegeten worden; maer walgen onzen land aert. Daer groeit ook genber en kaneel. Men zeit daer ook zilver en gout-mijnen zijn.

D'inwoonders zijn tweederlei, Sinesen en Formosanen. De Formosanen is een wilt, woest en rou-volk. De mannen vallen meerendeels lang van stal, sterk van lijf en leden, als halve reuzen: zijn van verruwe tusschen zwart en bruin, en gaen des zomers gansch naekt zonder schaemte. Zy scheren het hair fraei; doch snijden het met geen scheermesch af; maer op een hout met een parring: het klein of kort hair wort uitgeplukt met zeker koper of yzer werktuig: of met een dubbelde draet van een bamboes, daer zy het hair in 't midden door doen, draien het dan om en trekken in dezer wijze het zelve zoo aende baert, als op andere plaetsen des lichaems uit. De vrouwen daer en tegen zijn klein en kort van stal: hoewel vet en sterk; van verruwe uit den bruinen geel: en ook gekleet. Deze wasschen des daegs twee mael met warm water het naekte lijf af, zonder schaemte voor den voorby gaenden man. Het is een vriendelijk getrou en goethertig volk, niet geneigt tot stelen en roven, uitgezeit die van het dorp *Soulang*.

Hun hooftnering en hantering bestaet in het velt te bouwen en rijs te zaien: dan noit meer, als zy tot lijfs onderhout op een jaer van node hebben: ja komen by wijle noch te kort: niettegenstaende zy overschot van ruime velden hebben.

Zy hebben tot den veldbouw geen peerden, ossen, noch ploegen; maer hakken het land met houwelen om, welke arbeid op de vrouwen aenkomt.

De rijpe rijs wort met gene zikkel afgesneden, noch met een zeys afgemaeit: maer halm voor halm een span ontrent onder d'air met zeker werktuig als een mesch afgesneden, en d'afgesneden by malkandre vergadert in de schuuren, zonder uit te dorschen of stampen; maer geschiet dit eerst ten tijde, als zy die gebruiken willen: te weten, des avonts hangen de vrouwen twee of drie bundeltjes over 't vuur te drogen, die zy des anderen daegs twee uure voor dag stampen en voor den zelven dag toemaken. Dus wort dit dagelix onderhouden, jaer in jaer uit, en niet meer als voor eenen dag bereit.

Wijn of eenige andere sterke drank, die in andere gewesten van *Indiën* uit bomen getrokken wort, is by hen niet; maer wel zekere andere sterke en liefelijke vocht, die zoo wel de herssenen bestuift, als Spaensche of Rijnsche wijn. Dees wort by de vrouwen aldus toegemaekt.

Zy stampen gewalmde rijs tot deeg, en kauwen meel van rijs in den mont, die zy dan weder uit in een potje spuuwen, tot ontrent een pinte nats. Dit kauwsel, welk een zuurdeesem verstrekt, wort onder de deeg gedaen te zamen wel gekneet en doorwerkt, en dan in een grote pot gezet, met water daer boven op te gieten.

Na aldus twee maenden gestaen te hebben, is het een sterke, liefelijke en smakelijke drank. Dan hoe langer hy staet, hoe beter en sterker hy wort, en kan tot tien, twintig en dertig jaren goet blijven. Het bovenste des dranks is zoo klaer en helder, als bron-water: maer het onderste zoo dik als bry: welk gewoonlijk met lepelen gegeten of met water daer by te gieten, gedronken wort: want door de dikheit is het niet drinkbaer. Zy nemen, wanneer zy in 't velt gaen, een pot of bamboes van dit dik, en een bamboes met water: 't welk hen voor kost en drank den gehelen dag verstrekt: maer van het bovenste en klaerste slechts een weinig, en dient hen dit alleen tot versterking en lessching des dorsts. De meeste rijs wort in dezen drank te maken verbezigt.

De vrouwen, zoo niet op het velt ten arbeit zijn, varen ook met haere Champans, of kleine vaertui hen, om visch en krabben te vangen en oesters aen strant te halen,

die zy naest de rijs voor haere beste en voornaemste spijze houden. De visch wort met schobben en ingewant in potten ingezouten, en aldus, na eenen tijt lang gestaen te hebben, met vuiligheit met al genuttigt: daer zy geen afkeer van hebben: schoon in het uithalen de wurmen en maden by duizenden daer uit kruipen.

Midlerwijle zitten de mannen meestendeel leedig: inzonderheit jonge sterke luiden van zeventien tot drie en vier en twintig jaer: ouden van veertig tot zestig zijn meest met hun wijven in 't velt, by nacht en dag. Aldaer hebben zy hunne rust en slaepplaets onder een klein hutje, en komen by wijle in den tijd van twee maenden niet in het dorp, 't en zy wanneer een Feest gehouden word.

De voornaemste arbeit der mannen is jagen op herten, welk geschiet met strikken, Asagayen, pijl en boge. De herten eeten zy zelfs niet; maer verkopen die voor kleetjes, hout en andere waren aen de Sinesen.

De hoofden, armen, beenen of stukken van eenig gebeente hunner verslagen vyanden worden by hen in grooter waerde gehouden, als by ons, zilver, gout, peerlen of eenige edele gesteenten. By ontstaen van brant in een huis, bergen zy dit voor alle andere dingen.

Die met het hooft of slechts met het hair of een Asagay van zijnen vyand t'huis komt, wort met juichen en het aenrechten van grote Feesten ontfangen: Ja zulk een zoodanig geëert en ontzien, dat bykans in veertien dagen niemant hem opentlijk derft aenspreken.

Niemant wort om dieverye, dootslag of overspel opentlijk gestraft: elk wreekt zich zelven, na mate van het geleden ongelijk. Zoo de diefstal in 't licht komt, de geen, dien het goet ontnomen is, treet met den eenen of anderen vriend in het huis van den dief, en haelt 'er zoo veel uit als hem goed dunkt, of als hy met hem verdraegt

In gevalle by weigering, hy haelt het met den zwaerde of met gewelt: vergadert al zijn volk en doet hem in 't byzonder oorlog aen, tot vergoeding der schade.

Zoo wanneer iemant eenen andere by zijne vrouw in onkuischeid vind, hy gaet in desselfs huis en haelt twee of drie verkens uit zijne stal, tot straffe des overspels.

Zoo iemant wort dootgeslagen, de vrienden ter beider zijde verzoenen den manslacht met een zeker getal van verkens of herte-vellen.

Zy doen elkandren op hunne maniere groote eere en heuscheid aen: niet ten opzichte van meerder aenzien, waerdigheid, staet of rijkdom van den eenen boven den ander; maer ten aenzien van hunnen ouderdom. In het ontmoeten op straet, gaet de jonger een weinig uit den weg, en keert den ouder de rugge toe, tot dat hy verby is. Nooit derst een jonger het bevel van zijnen ouder weigeren: noch in zijne gezelschap zich verstouten te spreken. Op maeltijden wort eerst eeten en drinken aen den oudtsten gegeven, zonder eenig aenschou van andere hoedanigheid.

Mans-persoonen beneden de twintig of een en twintig jaren mogen niet trouwen: ook mogen zy van jongs af tot hun vijf of zeventiende jaer het hair niet langer laten wassen, dan tot essen over d'ooren: maer na dien tijt wel. Wanneer zy weder lang hair hebben, beginnen zy aenvang van vryaedje te maken.

De vrouwen trouwen zoo vroeg, als zy tot het houwelijk bequaem zijn. Het vryen en trouwen geschiet in dezer wijze. Wanneer een jongman zin in eene jonge dochter krijgt, stuurt hy zijne zuster, nichte of een andere vrouw uit het maegschap, ten huize van de dochter: gewoonelijk beneffens het goet, aen de dochter tot een bruitschat te geven, met verzoek van de dochter ten houwelijk op de vader, moeder of vrienden. Zoo die in het verzoek bewilligen, het gegeven goet blijft daer, en het houwelijk is klaer, zonder andere plechtelijkheden te gebruiken, of bruilofts-feest te houden: en magh de brui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

bruidegom den toekomenden nacht by de bruit slapen.

Het goed of bruidschat is verscheiden, na eens ieders staet en vermoogen. De rijkste geven zeven of acht rokjes: ook zoo veel kleetjes om 't lijf: drie of vier hondert arm-ringen, gevlochten van bamboezen: tien of twalef vinger-ringen, gemaekt van metael of hertshoorn: vier of vijf gordels om 't lijf van grof lijnwaet: tien of twalef kleetjes, gemaekt van honds hair, en *Etharao* in hunne tale genaemt: twintig of dertig Kangans of Sineesche kleetjes: een groot bosch honds-hair, *Ayam Mamiang* genoemt, daer een man genoech aen heeft te dragen: een hooft-cieraed, bykans als een Bisschops hoet, van stroo en honts hair gewrocht: vier of vijf paer kousen van onbereide herte vellen.

Slechte luiden geven drie of vier arm-ringen van bamboesen: twee of drie rokjes, en ook zoo veel kleetjes om 't lijf.

Die van middel-matigen staet geven wat meer.

De vrouw komt niet by den man in huis woonen: maer zy blijft in haer huis, werkt, drinkt, eet, en slaept daer: desgelijx de man in zijn huis. Alleen komt des nachts de man in 't huis van zijne vrouw, moet heimelijk kruipen als een dief, zonder by het vuur of keersse te mogen komen of een woord te spreken; maer moet strax stil-zwijgend op de kooy gaen leggen: zoo hy iet begeert, mag het niet eischen, maer hoeft een weinig. Waer op de vrouw hem brengt, des hy van noode heeft: en gaet zy dan weder by het ander volk: na dit gescheiden is, komt zy by hem op de slaep-plaetse leggen.

Des anderen daegs, voor zonnen opgang, moet de man op staen, en heimelijk zonder spreken weg gaen, en magh des daegs niet weder in huis komen.

Het ongetrout man-volk, of getrouwt, maer welk by de vrouwen niet slaept, heeft een afgezonderde slaep-plaetse in het dorp.

De vrouw heeft met haer volk en geslacht haer eigen velden, die zy bebouwt tot lijfs-onderhout: op een zelve wijze de man: en blijft ieder in zijn huis-werken.

De vrouw vergadert voor den man niet, nochte de man voor de vrouw niet: maer elk huis-zorgt voor zich zelf. De man werkt des daegs in zijne velden: en de vrouw in de hare: en komen des daegs niet lichtelijk by malkandre. In 't by zijn van het volk spreken zy niet lichtelijk met malkandre. Ingevalle de man des daegs by zijne vrouw zal komen, dan moet niemant t'huis wezen, als zy alleen: hoewel ook dit niet geschiet, zonder alvoorens volkomen verlof van de vrouw te hebben.

De kinderen blijven by de moeder meest in huis; doch komen ook na den ouderdom van drie en twintigh jaren, tot den vader.

Dan de vrouwen mogen voor haer vijf, zes en zeven en dertigste jaer, gene kinderen voor den dagh laten komen: dies zy, by zwangernis, de vrucht van 't lichaem dooden: te weten, haere leeraressen of duivel-jaeghsters, die zy *Inibs* noemen, drijven met duuwen en perzen, op den zwangeren buik de vrucht dood en af; hoewel niet zonder groote pijne. Dit geschiet uit geen af-keer van de kinderen; maer door leere en bevel der *Inibs*. Ja het zou voor een gruwel en schande by dien land-aert gerekent worden, ingevalle zy de kinderen voor dien tijd te voorschijn lieten komen.

Daer zijn 'er, die tot vijftien en zestien male haer de vrucht in dezer wijze laten vernielen en afdrijven. Gekomen nu tot den ouderdom van ontrent zeven of acht en dertig jaren, laten zy eerst de kinderen, zonder in 's moeders lichaem te dooden, het licht der werelt aenschouwen. De mannen mogen eerst ontrent den ouderdom van vijftig jaren by hunne wijven wonen, en vertrekken dan uit hun huis en van hun geslacht en afgoden: doch zijn weinigh t'huis; maer meesten tijd nacht en dag in 't veld, daer zy een klein huisje tot hunne nacht-ruste hebben.

Zoo de mannen genen zin of belagen in de vrouwen hebben, zy moogen die verlaten en een andere trouwen: doch het gegeven goet of bruidschat niet wederom nemen, het en ware om gewichtiger reden: 't zy de zelve overspel gedaen of den man geslagen of iet anders bedreven had. De zelve vryheid, die de mannen hebben, genieten ook de vrouwen. Ja veranderen de mannen dikwils tien en twalef mael van vrouwen: en de vrouwen van mannen.

Ieder heeft slechts eene vrouwe, en zeer zelden twee: welk laetste by hen niet voor wel gedaen gehouden word. Niet tegenstaende zy vrouwen hebben, zijn evenwel groote hoerreerders: beide mannen en vrouwen.

Onder magen, tot in het vierde lit, word geen huwelijk aengegaen.

Huizen. De huizen zijn fraei gebouwt, met zolderinge van Bamboesen, en vier deuren: aen d'oost, west, zuid en noord-zijde: zomwijle ook met acht: twee in 't ooste: twee in 't weste: twee ten zuide, en twee ten noorde. Ieder huis staet gebouwt op een hooge plaetse van kley, tot ontrent een mans lengte opgeworpen.

Tot cieraed hangen buiten 's huis aen de gevels herten en verkens hoofden: binnen 's huis pronken eenige kleetjes, die zy van de Sinesen voor rijs, en herten-vleesch ruilen: desgelijx herte vellen, die zy in plaets van zilver en gout gebruiken.

Het huis-raet bestaet in houwelen, tot den velt-bouw, in Asagayen, schilden, zwaerden en bogen, om ter jacht en tegen den vyant te gebruiken. De vaten, daer zy uit eeten en opschaffen, zijn van hout, in vorm van een verkens troch uitgehouwen: de drink-vaten, aerde potten of Bamboezen: kooken ook de spijze in aerde potten en kannen.

Wat belangt de kléderen, de meeste kostelijkste cieraedje is van honde-hair gemaekt: want gelijk hier te lande de wol van de schapen geschoren word, om klederen daer van te maken, zoo plukken zy aldaer jaerlix de honden het hair uit. Zy verven dit, te zamen gebonden, root en vercieren dan de klederen daer mede: in plaets van goude of zilvere kanten, of kostelijke boorden.

Zoo iemant overleden is, word den tweeden dag het lijk op een stellaedje, gemaekt van kleine gespouwe Bamboesen, tot de hoogte van twee ellen van de vloer, met handen en voeten vastgebonden geleit, en alzoo aen een vuur, nevens den dooden aengesteken, te drogen gelaten. Dan houden zy, met het slachten van verkens en lustig t'eeten en te drinken, een dood-feest. Derwaerds is een groote toeloop van volks uit het dorp: want aenstonds, na het overlijden van iemand, word voor het huis op een trommel geslagen, gemaekt van een uitgeholden boom: op welk geluit beide mannen en vrouwen zich daer naer toe begeven. Elk der vrouwen brengt, een pot met drank mede, en, na wel gedronken te hebben, danzen voor het lijk-huis op een wonderlijke maniere: te weten, op omgekeerde troggen van groote uitgeholde boomen; by na gelijk een oostersche kist, doch een weinigh langer en breder: waer uit door de holte een dommelend geluit ontstaet: hoewel zy niet dansen, springen, huppelen noch lopen; maer verroeren slechts beide armen en voeten een weinig. De vrouwen zijn aen twee rijen geschaert, ieder van vijf, met de ruch na elkandere toe. De vermoeide worden by andere vervangen. Dit gedans duurt ontrent twee uuren. De doode leid midlerwijle te drogen tot aen den negenden dagh, niet zonder verwekken van bykans een onlijdelijken stank in 't huis; hoewel het alle daegs eens gewassen en gereinight word. Den negenden dag word de doode weer van de stellaedje genoomen, en, in een matje gewonden, op een andere hooger stellinge, behangen rontom met kleedjes als een paveljoen, geleit: en dan weer gelijk te voore het dood-feest hernieuwt. *Lijk plicht.*

Tot in het derde jaer blijft het lijk (reeds tot been en geraemte opgedroogt) op deze tweede stellaedje leggen, en word als dan weder afgenomen en binnen 's huis be

begraven, met het aenrechten weer van een feest; hoewel sonder danzen.

In eenige dorpen halen zy den gene, die heel ziek en groote pijne heeft, by een strik om den hals opwaerds, en laten hem dan, in maniere van wippen, weder vallen, om den kranke daer door van zijne pijne te verlossen, en aen een korte dood te helpen.

Gods-dienst. Schoon niet een onder de Formosanen een letter kan schrijven of lezen, zoo hebben zy nochtans een gedaente of schijn van gods-dienst, by hen van ouders tot ouders, door mondelijke overlevering ontfangen.

Zy gelooven aen geen begin noch einde der Wereld: maer willen dat dezelve van eeuwigheid geweest zy, en eeuwigh duuren zal.

D' onsterfelijkheid der zielen is by hen bekent, als blijkt uit dit volgend gebruik.

By overlijden van iemant, word voor dessels huis een hutje, in maniere van een stellaedje, opgerecht, met groente rontom besteken en andere cieraedje opgetooit. Op ieder der vier hoeken waeid een vlaggeaf. Binnen in 't hutje staet een Kalabas met versch water, en daer by leid een kleine Bamboes: want zoo d'oudsten menen, komen de zielen der gestorvenen dagelix in dit hutje zich wasschen en baden: hoewel de meeste het slechts voor een maniere en gewoonte houden, zonder aen de zielen der gestorvenen te gedenken.

Zy spreken ook van belooninge en straffe der zielen, na dit leven. Zoo een mensch zich by zijn leven niet weldraegt, heeft hy, huns gevoelens, in een groote gracht van vuiligheid quellaedje te lijden: ten tegendeele, die zich weldragen, komen over de grachte, aen eenen oort, daer een vermakelijk en heerlijk leven is. Over deze diepe en vuile gracht is een heel smalle brug van Bamboesen geslagen, tot overgang voor de zielen der gestorvenen. Die zich niet wel gedragen hebben, vallen in het overgaen, door het omdraien van de brug, in deze vuile gracht of helle. Weinigen evenwel onder hen zijn des bewust, en naulix eenen onder hondert.

De zonden, waerom zy dese pijne in de helle hebben uit te staen, zijn niet gelijk die in onze tien geboden verboden staen; maer zekere andere vercierselen t' onderhouden of te laten, en by hen zelfs verdicht en van gene waerde: als, op zekere tijden heel naekt te moeten gaen: op zekere tijden kleedjes te moeten dragen; maer niet van zijde: gene kinderen voor het zes of zeven en dertigste jaer ter wereld te mogen brengen: op zekere tijden gene oesters te mogen halen: zonder op zeker vogel gezang gelet te hebben, niet te mogen uitgaen, rechten of iet zonderlings beginnen: beneffens diergelijke veel andere ongerijmde dingen.

Dies niet tegenstaende, achten zy het liegen, stelen, en doodslaen ongeoorloft.

Hoererije en overspel, word by hen voor gene zonde geacht; ingevalle het slechts heimelijk magh geschieden: want zy willen, dat hunne goden daer behagen in scheppen. Zelfs d' ouders staen den kinderen het hoereren in 't heimelijk toe, zonder het te verbieden: gemerkt manspersoonen niet derven trouwen voor hun een en twintigste jaer.

Zy erkennen niet een eenigen god; maer hebben veel en verscheide goden, die zy aenroepen en offerhande doen. Onder deze zijn nochtans twee de voornaemste *Tamagisanhach* en *Taxankpada*, een god en goddin, en gemael en gemalin: hy word gezeid de menschen fraei en schoon te maken, en in 't Zuiden te woonen: en zy in 't Ooste. Wanneer het in 't Ooste dondert, zeitmen *Taxankpada* haren gemael bekijft, over het ophouden van regen: die zulke stemme dan hoorende, niet lang daer na regen zend. Zy beide worden meest gedient, en met offerhande vereert, inzonderheid by de vrouwen.

Zy hebben een anderen god, die in 't Noorde woond en niet veel deught, en by hen aengeroepen word,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

om geen quaet van hem t'ontfangen: want als God *Tamagisanhach* de luiden schoon maekt; zoo maekt deez hen weer lelijk. Waer over zy *Tamagisanhach* tegen *Sariasing* bidden, dat hy hem bekijven en straffen wil.

Behalven deze zijn 'er twee andere Goden: d'een *Talafula*, en d'ander *Tapaliape* geheten, die zy aenroepen en dienen, (hoewel meest de mannen:) wanneer zy ten oorlog trekken. Daer en boven stellen zy veel duivelen.

Een eed wordt gestaeft door het breken van een strootje met elkanderen, in plaets van zweeren.

De wijven, en niet de mannen, bedienen het ampt van priesters of leeraers, in stuk van Gods-dienst, die zy *Inibs* noemen. De opentlijke dienst, dien deze leeraressen aen de goden in de kerken doen, bestaet in hen aen te roepen en offerhande te doen. Ten offer besteden zy aen de goden geslachte verkens, gewalmde rijs, *Pinang* en meenigte van drank, herten en verkens hoofden. Na het offeren staet een of twee van de leeraressen op, en roept hare Goden met een lange reden aen: op het einde verdraeit zy d'oogen in 't hooft, valt neder op d'aerde, en kijkt en schreeuwt yzelijk: als dan verschijnen haer de Goden. Zy blijft eindelijk op d'aerde neerleggen, als dood, kan zich niet verroeren, noch door vijf of zes man opgerecht worden. Ten leste komt zy weder tot haer zelve, en beeft als met grote benautheid bevangen. Midlerwijle zijn haer quansuis de Goden verschenen, en doet 't omstaende volk, welk meest wijven zijn, niet anders als schreien en weenen: en drinken de meesten haer smoor dronken. Na dit ontrent een uure geduurt heeft, klimt de leerares op het dak der kerke, gaet op beide hoeken staen, en hout weder een lange reden tegens de Goden. Eindelijk doet zy haer kleetje van 't lijf af, toont aen de Goden (gelijk zy voorgeeft) haere schamelheid, klopt met de handen daer op, en laet haer water brengen, om het lichaem te wasschen: en staet dus moeder naekt. Deze dienst geschiet in 't openbaer op de kerken.

Elk huis heeft ook zijne eigen plaetse, daer dese Goden ieder in 't byzonder aengeroepen en met offerhande vereert worden. Zoo eenige zwarigheid voor handen is, de *Inibs* worden in huis geroepen, om desen dienst te doen: welk met veele plechtelijkheden en spokerijen geschiet.

d'*Inibs* vermeten zich ook geluk en ongeluk te kunnen voorspellen: den duivel uit onreine plaetsen te bannen: welk zy doen met groot getier en geraes: hebben een bloote Japanse houwer in de hand, en jagen den duivel zoo langh na, tot dat hy eindelijk in 't water springt, en zich verdrenkt.

De meeste oorlog, dien de Formosanen voeren, geschied met lagen te leggen en verraet, in volgender wijze:

Na een dorp nieuwen oorlog aengedaen te hebben, by opzeggingh van vrede, tot onderlinge waerschouwing, vervoegen zich eenigen, ten getale van twintig of dertig, naer de plaetse toe, en vallen by nacht, om niet gezien of verraden te worden, in des vyands velden, op toeleg van iemand in de veldhuizen te vinden. Dien zy vinden, 't zy oud of jong, man of vrouw, slaen zy dood, met af-houwen van hooft, en afkappen van handen en voeten, en nemen al den huspot met zich: by wijle ook 't geheel lichaem aen stukken gekapt, om 't huis daer mede te pronken: maer vervolgt door een grote menigte, nemen zy slechts het hooft mee, of, tot minder beletsel in 't vluchten, snijden alleen het hair van den hoofde. Vinden zy niemand op 't veld, zy rukken ten dorp in, en slaen al dood wat hen voor komt. Zoo d' overvallers overmant worden, of eenige dooden of gequetsten krijgen, zy nemen aenstonts de vlucht: want zo een van hun volk dood geslagen is, 't word by hen zo hoog gehouden, als of by ons een geheel leger geslagen, of in de vlucht gedreven was. Ook trekt somwijlen een geheel dorp op: of spannen twee of drie dorpen samen, en trekken by daege tegens een andere plaetse, om het zelve opentlijk te bevechten.

Dus verre *Kandidius*. Het volgend van *Formosa* behelsen de schrifte van *Wricht*.

Her

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

't Eiland Formosa is in acht heerschappyen verdeelt.

Het eiland van *Formosa* staet niet onder een eenig opperhooft; maer is verdeelt in elf heerschappyen of machten, gelegen ten platten lande: ieder met verscheide steden en dorpen onder haer, behalve ontallijke heerschappyen, die op 't gebergte leggen,

Onder de heerschappye der Hollanders (om van deze te beginnen) stonden voorheene in het Noorder gedeelte, *Sinkkan*, *Tauakan*, *Baklawan*, *Soelang*, *Mattou*, *Tiverang*, *Faberlang*, *Takkais*, *Tornap*, *Terenip*, *Assoek*.

De tweede heerschappye of magt is die van *Kabelang*, een landschap, en eigentlijk de bocht van *Kabelang* by d'onzen geheeten. In deze heerschappye heeftmen twee en zeventig steden en dorpen, ieder onder zijn eigen gebied, en in 't verbond met elkandre.

Noit hebben de Hollanders d'inwoonders kunnen dwingen; maer waren benootzaekt vrede met hen te maken. Zy deden handel met de Hollanders in vele koop-waren, ja verkochten hunne zonen en dochters tot slaven: gewoonelijk een jongen van dertien jaren, voor tien rijxdaelders.

De derde heerschappye is die van den Keizer van *Midag*, gelegen tegen het Noord-ooste van *Teyowan*, bezuiden de *Patientie-reviere*. Dees Keizer heeft zeventien steden onder zijn gebied: de grootste is genaemt *Middag*, zijn hof-stad en verblijfplaets, *Sada*, *Boedor*, *Deredonesel*, *Goema*, zijn vier andere voorname hooft-steden der voorzeide zeventien.

Goema, een brave stad, gelegen anderhalve mijle van de *Patientie* of *Gedult reviere*, op de vlakte; daer al d'andere op 't gebergte leggen.

Voorhene stonden onder het gebied van dezen Keizer zeven en twintig steden; maer d'andere tien vielen hem af. De Keizer hout geen prachtigen staet, en is in het uitgaen slechts met eenen of twee verzelschapt. Hy heeft noit kristenen in zijn gebied met der woon willen gedogen; noch genen tolk, om de sprake te leeren; maer mochten wel daer door reizen.

Ontrent zeven uuren benoorden *Middag*, en vier mijlen van zee, leid de *Patientie* of *Gedult-berg*, alzoo genoemt, om zijne moeielijkheid van te beklimmen. Hy is vierkant gelijk een tafel, en als met handen gemaekt: leid in een vlakken landou; zonder eenige bergen ontrent, en is met kreupel-bosch bewassen. Aen de zuidzijde des bergs vloeit een reviere, met zulk een snellen stroom, dat de sterkste *Formosaen* daer niet kan door-waden: maer twintig of dertig t'effens elkandere gevat, gaen gelijk daer over. Waerom de Spanjaerts haer niet t'onrecht de *Patientie-reviere* genoemt hebben; wijl die dezelve wil overwaden patientie of gedult moet hebben.

De vierde heerschappye is die van *Pimaba* en gebied over acht steden, en verscheide dorpen. De voornaemste stad is *Pimaba*, de verblijf plaets des gebieders. d'Inwoonders zijn strijdbaere helden, en de beste en stoutste krijgs-knechten van geheel *Formosa*. Desgelijx is d'Overste een dapper helt, hout een sterken wacht by zich, en voert gestadig oorlog tegen zijne gebuuren. Hy stont voorheene in 't verbont met de Hollanders, en gedoogde aldaer eenen Serjant met vijf en twintigh krijgsknechten.

De vijfde Heerschappye is die van *Sapat*, gelegen heel op d'andere zijde van *Formosa*, en heeft haer gebied over tien steden. De Overste staet in verbont met *Pimaba*.

De zeste heerschappye is genoemt *Tokabolder*: heeft onder haer gebied acht steden met dorpen. De voornaemste steden zijn groot en klein *Tokabolder*.

In *Tokabolder* leid een zeer hooge bergh, die van *Tayowan* kan gezien worden.

Groot *Tokabolder* leid hoogh, en wel een dagh-reizens in het gebergte.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

De zevende Heerſchappye is die van *Kardeman*, een vrouwe, die by de Hollanders, om haere goedaerdigheid tegen de kriſtenen, *de goede Vrouwe* genoemt wierd. Zy gebied over vijf dorpen. Wanner d'onzen te velde trokken, ſtuurde zy hen lijftocht toe: zy had groot gezach over haer onderdanen: was voorheene weduwe; maer quam namaels re trouwen aen eenen Prins van den lande: is ook in *Taiwan* geweeſt.

D'achtſte heerſchappye gebied over twalef dorpen. De voornaemſte zijn: *Deredou, Orraro, Porravon, Barraba, Warrawarra, Taanatanna, Kubeca.*

De negende heerſchappye is geheeten *Tokodekal*, en heeft onder haer zeven ſteden en zeven dorpen. De hooft-ſtad is *Tokodekal*, daer d'overſte zijn verblijf heeft.

De tiende heerſchappye is genaemt *Pukkal*: beſtaet ſlechts in een eenige ſtad; maer is in beſtek wel zoo groot als de ſtad *Haerlem* in *Holland*. Zy voert geſtadig oorlog tegen de zeven dorpen van *Tokodekal*. Desgelijx tegen *Percuzi* en *Pergunu*, twee ſteden, welke d'elfde heerſchappye maken.

Boven al deze voorzeide plaetſen, zijn'er noch eenige duizend heerſchappyen meer in 't gebergte; dan onmogelijk, om de veelheid, met name te noemen. Ieder magt of heerſchappye is op zich zelf, en geduurig tegen elkandre in 't oorlog. Maer de plaetſen, die voorhene onder d'onzen ſtonden, wierden door hun gezag en wijs beleit in vrede gehouden.

Het eiland van *Formoſa* en *Taiwan*, inzonderheit de kuſt, is veel ſtorm en onweer onderworpen: ja worden meenigmael, door kracht der wint, hele bomen en huizen met het ſcheuren van muuren en daken ter neer gevelt. Waer door aldaer jaerlix, inzonderheit in het ſtorm-Saiſoen veel ſchepen komen te blijven.

Harde en vervaerlijke aerdbevingen ſtaen ook beide deze eilanden uit. Des jaers zeſtien hondert vier en vijftig, ontſtont den veertiende van Winter-maent, een gruwelijke aerdbeving, die zeven weken vervolgens aenhield. Het regent daer zeer ſterk: waer over men aldaer niet langer dan twee maenden kan te velde trekken, in Winter en Loumaend: want dan zijn de ſtromen op het laegſt. De voornaemſte regen-maenden zijn van gras tot oogſt-maend. Daer zijn twee *Mouſons* of ſtorm-zaiſoenen: d'een de noorder en d'ander de zuider *Mouſon*: d'eerſte begint met Wijnmaend, en duurt tot Lente-maend: de tweede begint met Bloei-maend, en duurt tot Herfſt-maent, die de wijfel-maent by d'onzen genoemt wort, om zijn ongeſtadige wint en weer.

Zeer viſch-rijk is de zee onder het eilant *Formoſa*, inzonderheid van harders en konings viſſchen. De Sineſen van het vaſt land van *Sina*, komen jaerlix tegen Sprokkel-maend meer als met duizent Jonken ter harder-vangſt: waer onder eenige twee en drie honderd laſten voeren mogen. Ook loopt onder deze Jonken een ſoort van ſchepen, die zy *Koiaes* of *Wankans* noemen, een ſlag kleinder Jonken, als hier de kabeljau-vangers.

De Harder is een viſch van groote als ſchel-viſch. De gevangen viſch word in de ruch opgeſpouwen als abberdaen: als dan gepakt en ingezouten, en alzoo door ganſch *Sina* tot ſpijze verzonden, gelijk hier te lande de haring door geheel *Europe*. Ook word de kuit dezer viſch in potten gezouten, die in haer vel geheel aengenaem en root blijft leggen, en voor een lekker diſch-gerecht by de Sineſen gehouden worden.

Voor de vryheid van het viſſchen onder dit eiland, plachten de Sineſen de tiende viſch tot pacht aen de Kompanjie te betalen.

Het eiland van *Formoſa* bezit over al vruchtbare landouwen; maer leggen meerendeels, door nalatigheit en luiheid der inwoonders, onbebout: de vruchtbaerſte bezit de Keizer van *Midag*. Het geeft overvloedelijk rijs, tarruwe, gerſt, geerſt, Kayjang, genber, zuiker, maſquinades: velerlei bomen; beneven limoenen, oranje-appelen, guyjavas, pizang, çitroenen, pompel-moeſen, water-meloenen, pompoenen, ananaſſen, radix *Vruchtbaerheid des lands.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

dix-china, Kadjang, Fokkafokas, Patattes, Ubes, warmoes, kool, wortelen, en velerlei genees-kruiden, en arendshout. *Katjang* is een zeker klein zaet, groen, zoo groot als koriander-zaet: word gekookt op zoute en versche visch, en heeft een goede smaek. *Fokkafokas* is een vrucht van fatsoen als een peer; maer wel driemael zo groot, onder wit en purper van kleur; en boven zo glat als een spiegel: wast gelijk pompoenen boven d'aerde. Zy wort, eerst aen vier stukken gesneden, gekookt by vleesch of spek, gelijk rapen of wortelen, in 't zop zuiker gemengt.

Dieren. Men heeft'er schapen, hoewel weinigh, veel wilt gedierte, bokken, geiten, reen, steen-bokken, konijnen, hazen, tamme en zeer wilde zwijnen, tigers, beeren, apen, meerkatten en herten in een ongeloofelijke meenigte, die dikwils aen troepen van drie duizend te zamen scholen: een brave wilt vangst voor de Formosanen. Daer lout zeker ander gedierte by de Hollanders *Tayowans duivel* genoemt: lang een elle, en breet vijf duim. Het is vol schobben onder en boven op zijn lijf, heeft vier voeten, een lang scherp hooft, met zeer scherpe klaeuwen, en een steert, die op het eind spitsachtig toe strekt. Zijn voedsel is geen ander dan mieren: want, als het honger krijgt, steekt het de tong uit, daer de mieren, als zy dat vernemen, gaen op-zitten. Wanneer het verneemt dat de tong, die uit de natuur slijmig is, vol is, dan slokt het de mieren tot desselfs voedsel in. 't Kan geen gedierte op d'aerdbodem quaet doen, dan de mieren: is zeer vervaert voor menschen, en maekt, zoo dra het menschen verneemt, een gat in d'aerde, en kruipt'er in; of rolt zich ront in malkander; maer komt, gevat by de steert, en heen en weer geschut, weer tot zijne voorige gestalte: zulx het t'onrecht den naem van *Tayowans-duivel* van d'onzen gekregen heeft: want ten aenzien van een wilt beest, heeft het zijns gelijk niet: gemerkt het tegen niemand zal slaen, noch sich verweeren. Men zeit het nergens in gansch Asien houd, dan op dit eiland *Formosa*. Men heeft 'er allerlei gevogelte, behalven papegaien. Daer zijn ook slangen, duizend-beenen, scorpioenen, hagedissen, en meer ander ongedierte. Ook vertonen sich by wijlen groote zwermen van springhanen.

Des jaers zestien honderd vijf en vijftig, verspreiden zich over het geheel eiland *Formosa* en *Tayowan*, meenigte van springhanen. Op haer eerste verschijning op *Tayowan* quamen dezelve uit de lucht zoo dik nederdalen, als snee-vlokken hier te lande; zulx hemel noch aerde van elkandre te kennen was: en het aerdrijk over al met springhanen bedekt lag. Na twee dagen verblijven, stelden zy haren koers na *Sakkam*, met der mate zich aldaer te vermenigvuldigen, dat geen plaets op *Formosa* daer vry van was. De Sinesen trachten de jonge spinghanen op te vangen, gelijk zy, in den tijd van vier of vijf dagen, op den bodem van *Sakkam* ter zwaerte van dertigh duizend pikol kregen. Dan te vergeefs: en waren de Sinesen ten langen leste, ziende zy verloren werk deden, daer uit gescheiden. De zuiker en rijs-velden wierden al om bedorven, en door dit gedierte kael gemaekt. Grooten overvloet van gout besluit dit eilant in zijne bergen, hoewel die ongeopent blijven.

Tegen 't Noord-ooste van *Formosa* leid een groot goud-rijk geberghte. Het is omringt door zeker ander marmer gebergte, en loopt aen den voet dezes geberghte een zeker stroom, met zeer vele kromten en bogten als een doolhof; zulx iemant die dit gebergte zou willen aendoen, zeven en twintigmael dien zou hebben over te trekken; niet zonder groot gevaer, ter oorzake van de steenen, die van den eenen en anderen kant afvallen. In oogst-maent word door de zware regen een ongeloofelijke meenigte gouds uit dit gebergte afgespoelt, welk komt vallen in zekere putten, aen den voet des gebergte gemaekt. D'inwoonders, die alle goud-smitten zijn, en rontom deze plaetse in huizen wonen, trekken daer na het water uit dese putten, en vinden op den gront het klaer gout.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Dit gebergte word bewoont by zeker volk, 't welk niemand onderdanigh is, nochte van niemand kan overweldigt worden. Dikwils hebben de Hollanders getracht eenen aenſlag op dit gebergte te doen; dan zijn t'ellekens door d'onaenkomelijkheid der plaetſe te ruch gedreven.

Wezen der inwoonders.

Wat belangt de geſtaltenis en wezen der Formoſanen: de mannen vallen kloek van leden, inzonderheid die op de vlakten woonen : maer de berg-luiden wat kleinder : het vrou-volk helt na den kleine kant. Zy zijn vol van aenzicht, groot van oogen, plat van neus; maer gemenelijk groot van borſten, baerdeloos, niet uit de natuur, maer door het geſtadig uittrekken der hairen ; zoo dra een nieu komt uit te ſchieten : dan ten tegendeele wonder langh van ooren, by hen voor een groote çieraet gehouden : die in de lel door-boort zijn, en met het opſchroeven van een hoorntje, ſchroefs-gewijze gevormt, ront en breet uitſtaen. Eenigen ſteken tot çieraet in de gaten een klein tafel-bort, boven mate kunſtigh geverft en geſneden; anderen geſchilderde ſchelpen, inzonderheid op feeſt-dagen, wanneer zy voor hunne afgoden verſchijnen ; want op andere dagen latenze d'ooren bloot zonder çieraet en ongeſchroeft neerhangen, die dan, zeer lelijk om te zien is, by na tot half wegen de borſt komen. Het hair is git zwart en lang, en word op tweederlei byzondere manieren gedragen : te weten by de meeſten gelijk hier te lande. Maer andere hebben het na d'oude Sineeſche wijze, boven 't hooft toegebonden, of gevlochten in een tuit. De kleure des aenzichts en lijfs is zwartachtig geel, of tuſſchen geel en zwart. Maer het man-volk van *Kabelang* tuſſchen geel en wit. Het vrou-volk van *Midag* is geel van kleur; deſgelijk dat van *Soeten Nouwe* en het eiland *Lamey*.

Zy zijn ſterk van geheugenis,

goet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

goet van verstant, en scherp van oordeel, willig en bereid, boven andere Indiaenen, tot het kristen geloof t'ontfangen.

Dracht. De dragt des zomers is slechts een katoen kleed: boven ruim als een slaep-laken, over be borst aen twee hoeken toegebonden, en onder den eene arm door-geslagen: zulx d'eene zijde des lichaems gewonelijk bedekt en d'andere bloot blijft. Om de middel is het toegegort, en hangt tot op de kuiten. Zy dragen noit schoenen noch kouzen; maer wel te mets zekere velt-schoenen, gemaekt van steen-bokke-vellen, en met bantjes boven toegebonden.

Des winters bedekken zy hun lichaem met tigers, luipaerts, beeren en andere vellen, tegen de koude. D' ouderlingen, die onder het gebied van *Soulang* staen, waeren voorheene op zijn Hollandsch gekleed; maer al de rest des volk op zijn Sineesch.

Voor de komste der Spanjaerts en Hollanders gingen al d'inwoonders naekt. De berg-luiden gaen naekt, slechts bedekt met een klein kleetje voor hunne schamelheid.

De dragt der vrouwen komt meest over een met dien van de mannen; alleenlijk met die verandering, dat zy doeken om de beenen hebben geslingert en gebonden: zy dragen bovenrokken, doch niet verder dan tot aen haer middel-lijf, en onder een katoen kleetje, tot aen de knien. Het hooft is bemopt met een zijde of felpe doek, van twee Hollandsche ellen lang, welk met twee einden op haer voorhooft, gelijk twee hoornen, voor uitsteekt. Schoenen worden noit by haer gedragen. Ieder vrou heeft gewonelijk een verken achter zich loopen, gelijk een kind.

Cieraets halve hebben de mannen de huit van hun borsten, ruch en armen, met zekere verf beschildert, welk in het vleesch blijft zitten, en noit uitgaet: draegen ketenen van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

glas-kralen om hals en armen, en yzere ringen, die zeer vast sluiten, van de voorhand af tot aen de elleboog toe, met zulk een naeuwe opening, dat zy onmogelijk schijnen over de hand te kunnen gedaen worden: desgelijx om de beenen fraeie witte schulpen gevoegt neven elkandre, gelijk een kant.

Het man-volk van *Tokkadekol* draegt tot çieraet een lang riet, welks eene punt achter op zijn middel rust, en d'ander is verre wegh boven zijn hooft gebogen, en aldaer verçiert met een wit of root vaentje: niet breeder dan twee handen; hoewel tot negentien uitgestrekt word.

Het hooft is hen op heilige dagen verçiert met hanen-veren en hanen-steerten, en d'armen en benen met beren-staerten. Het vrou-volk, draegt tot çieraet, om haeren hals ketenen van glas en steenen; eenigen ook van rijxdaelders. Herte-vellen, slechts op d'aerde neer-gespreid, verstrekken bedden en dekens. Zy hebben gene ambachten noch ampten; maer een iegelijk maekt het geen hem van noden is. Weten zeer vaerdig met pijl en boge om te gaen. Zijn gaeuwe zwemmers, en grote water-treders, en kunnen met eenen Hollander gemakkelijk over een snelle stroom treden.

Zy oefenen zich inzonderheid in 't lopen, en zijn wonder vluch te voet: ja is geen volk ter wereld, welk hen hier in te boven gaet, nochte kan geen peert, in 't lopen, tegen hen uitherden. Onder het lopen hebbenze in ieder hant zekeren klinker van yzer of stael, lang ontrent zes duim, en breet vijf duim, rond gebogen, daer zy mede op d'yzere arm-ringen t' ellekens klinken, tot aenmoediging in 't lopen: ras of langzaem, na zy ras of langzaem lopen.

Zy vaeren niet ter zee met schepen, maer wel op de stromen, met klein vaertuig, uit een gehelen boom gehouwen.

D' in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Drank.

D'inwoonders hebben gene kennis van bier te brouwen, gelijk hier te lande, noch maken geen wijn, by mangel van druif. Maer wel is by hen zeker drank in gebruik, zoo sterk als wijn, genaemt *Masakhauw* of *Machiko*, die van rijs en water in dezer wijze gemaekt word. Een pot, van grote byna als een Bordeux oxhooft of hele bier-ton, wort met een weinig gekauwde en voorts met gekookte rijs tot twee derde delen opgevult, en dan water tot boorden vol daer op gegoten. De pot, dus opgevult, en wel dicht toegemaekt met cement, wort zeven voeten onder d'aerde gestelt, den tijd van een jaer lang. Eindelijk word de pot uit d'aerde genomen en uit de rijs al de vocht (want meest al het water is in d'opgeswollen rijs getrokken) met handen uitgedrukt. Na verloop van acht dagen verandert deze uitgedrukte vocht in een bequamen en zeer gezonden drank, die zoo sterk is als de sterkste wijn, en twintig en dertig jaren goet kan blijven: ja wort hoe ouder, hoe sterker en aengenamer van smaek. Hy word bewaert in de zelfste potten met aerde over bedekt. Men vint'er huizen, die twee en drie hondert potten van dezen drank hebben. Wanneer iemant een kint geboren word, maekt de vader twee of drie potten van dezen drank vaerdig, om ten troudage des kints, en eer niet uit te schenken. Al de wilden, mannen en vrouwen, zijn zeer genegen tot dezen drank: en is dees ook 't grootste onthael, waer mede zy iemant beschenken, die hen komt besoeken.

Noch is by hen een ander drank gebruikelijk *Kuthay* genaemt, gemaekt uit de voorzeide uitgeperste rijs: (want dezelve word bewaert en niet weg-gesmeten) te weten een hant vol van die rijs word in een kalabas van vier mingelen gedaen, en voorts vol waters gegoten. Deze is een koele drank, niet sterk, en heeft alleenlijk een na-smack van de *Masakhauw*.

In het Noorder deel van *Formosa*, tusschen *Kilang* en *Tamsuy*, en tusschen *Tamsuy* en den *Patientie-berg* wort een ander drank van hout-assche gemaekt, die zeer krachtig is; maer ongezont voor d'onzen om te drinken: want hy veroorzaekt den roden loop; hoewel gezont voor de Formosanen. De dagelixe drank is water.

Spijze.

De gemeine en dagelixe spijze is gedroogt herten- en wilt-zwijnen-vleesch en visch, al raeu, zonder te koken of te braden, zelfs de darmen worden by hen raeu genuttigt. Gewalmde rijs verstrekt hen broot, die zy slechts met de vuist in den mont steken, zonder lepelen te gebruiken. Gewalmde rijs is, die in een pot met gaten over een andere pot, met kokend water, gehangen heeft, en, door het ontfangen der warmte, week en zoet geworden is. In het Zuiderdeel van *Akkou* en *Zoetenau* worden koeken van rijs gemaekt. Het hertenvleesch word by hen op een zonderlinge wijze aldus bereit: te weten, al het vleesch, gesneden van de benen op strooken van twee vingeren dik, word gezouten in een bak en dicht ingetreden, en, na eenen nacht leggens, in de lucht op de daken der huizen te drogen geleit, daer het zoo hart als een plank droogt. Het is beter van smack, dan schapen vleesch en wort de katti, dat 's vijf vierendeel, gemeenelijk voor een schelling verkocht.

D'inwoonders zuigen ook toebak, doch groeit daer niet; maer wort hen die uit *Sina* toegebragt. De pijpen zijn van dun Bamboes-riet, met stene hoofden. Die d'onzen daer veeltijds dronken, wiert uit *Japan* gebragt: dees is sterk en slecht, gelijk afschraepsel van tabak.

Huizen.

De huizen zijn al gebout van hout en Bamboes-riet, uit onkundigheit van kalk of steen te maken, die, ter oorzake van de vergangkelijkheit der Bamboesen, niet langer dan vier of vijf jaeren staen kunnen blijven. Dan worden d'oude gesloopt en nieuwe in de plaets herbout; hoewel niet zonder grote onkosten; door het gulzig drinken der timmerluiden, geduurende en na den bou-tijd: zulx een arm man naulix een huis kan opzetten. In 't gemeen staet een huis zes voeten hoog van d'aerde, op opgeworpen klei, als het fondament welk

eerst

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

eerſt geleid word, cn rijſt van de ſtraet een brugge na de zelve om over te gaen : het voorſte deel van 't fondament loopt voor halve maens gewijze ront; desgelijx voor het dak van den huize. Het dak, gemaekt van ſtroo en ander dektuig, tot de hoogte van twintig dertig en meer voeten, ſpringt of is getrokken wel vier voeten buiten het huis of gevel, om by regen droog daer onder te ſtaen. Ieder huis is byna zeſtig voet breet, en twee hondert voeten lang, al met een eenig vertrek en eene verdieping. Met allerlei ſnuizeryen van zwijnstanden, glazen, ſchelpen aen draden gebonden, is het overdak behangen: waer uit door het waien tegen elkandre, een zeker klank ontſtaet, zeer aengenaem voor hen te horen. Het dak, te voore op den gront gereet gemaekt, wort door de bouwers, geſchaert aen twee parthyen, d'eene aen d'eene, en d'ander aen d'andere zijde, op het huis gezet. Na het opzetten des daks zetten de bouwers zich geweldig aen den drank en zuipen den Bouheer byna arm. Het bouwen word by hen op een gezetten tijdt van 't jaer aengevangen : te weten, in Lou- en Sprokkel-maent: aengezien deze droge maenden zijn. Dan voor het bouwen ſlaen zy zorgvuldelijk hunne dromen ga, met die des morgens tegen elkandre op te halen. Is de droom van een pael of Piſang-boom of korten Bamboes, het wort by hen voor een goet beduitſel opgenomen en met het bouwen aengevangen. Maer wort voor eèn quaet beduitſel genomen, zoo de droom op een langen Bamboes, *Foerih* in de landtale genoemt, uitkomt; zulx het bouwen daerom geſtaekt wort. Op het aenvangen van het bouwen, ſpreken zy aldus tot eenen van hunne Goden : *Vader, blijve ons by, als wy uit Bamboes ſnijden gaen. Wy ſullen u een huis bouwen en het oud ſlopen : dan zullen wy u meer dienen, dan oit te voore.*

Ge-

Gekomen in de Bamboes-bosschen, word eerst een der allerdunste om verre gehouwen, en deze reden daer over geslaeckt: *Ipatahoang; Tuataki, Maganich Maling*, 't welk zoo veel zeggen wil. *U, O Goden, ter eere, is deze Bamboes nu gesneden, van wegen ghy onze dromen goedt gemaekt hebt.* Deze smalle Bamboes word niet van zijne bladen besnoeit, ten einde de Goden kunnen zien, dezelve voor is afgekapt; maer geplant aen de Noordzijde des tempels: want aen de Zuidzijde is de begraef- en offer-plaets hunner doden; maer aen de Noordzijde des tempels word alles geoffert, wat levendig is.

Na het afkappen der Bamboesen, zo veel van node is, word het oud huis om verre gehaelt; doch alvorens een klein hutje opgeslagen, als slegts groot genoech is, om hun goet te kunnen daer in verbergen. Eer de bou een aenvang neemt, word den Goden opgeoffert, een bos *Pinang*, gewalmde rijs, en een droge harder: of zekere andere visch, met verzoek aen hen, *van niet toornig daer over te zijn;* Want, voegen zy daer op, *wy willen u een nieu huis bouwen: wy bidden u, bewaert ons. O ghy, die ons in al ons verdriet en tegen onze vyanden beschermt hebt, en in allen noot bezorgt, wy bidden u, zijt niet toornig over ons: ontfangt onze offerhanden, en trede met ons in onze nieuwe huizen.* Dit naulix geeindigt, word onder hen omvraeg na eens ieders dromen van dien voorigen nacht gedaen. Die den besten droom heeft gehad, moet eerst aenvangen te werken. Dees offert dan aen de Goden drank en *Pinang*, en bid hen te willen vergunnen twee gaeuwe handen, om te werken. Wanneer de muuren gemaeckt zijn, moet de meester des werks d'eerste intrede in het nieu huis doen: die dan eerst een gifte aen de Goden voor alle menschen opoffert.

Ten tijde van het opzetten des daks, staen drie of vier wijven met Bamboesen vol waters in haere handen, dat zy gestadig daer uit drinken en t'elkens weer uit de mont spuwen. Zoo het water uit haere mont recht voort uit komt te vliegen, zulx word by hen voor een teken van langduurigheit des huis gehouden. Dan gezwint moeten dese wijven komen gelopen; want hoe, huns bedunkens, gezwinder zy lopen, hoe eerder het dak zal opraken. Na het dak volkomen opgezet, en 't gansch huis voltoit is, word'er weer lustig gezopen, tot dronkenheit toe. Een weinig van den huize zitten twee of drie mannen, ieder met een zwaert in de hant, welk zy genaemt *Tatak* aenbieden; zeggende tot hunne Goden. *Hier is drank. Koom laet ons te zamen drinken. Zijt niet toornig over ons volk. Zijt ons behulpzaem in den opbou.* Eindelijk wort weer na eens ieders dromen omvraeg gedaen. Die den besten heeft gehad, moet eerst de vloer leggen, en eerst vuur ontsteken.

Dan voor het offeren aen de Goden, biedenze aen hunne Profeterssen of duivel-jaegsters een bos *Pasie*, dat's *een gerfongedorschte rijs*, met verzoek van des middags aen hunne huizen te willen komen, ten offer van een zwijn aen de Goden. Het zwijn, welk op t'offeren is, word met zijn hooft tegen 't ooste (want de Godt van 't ooste is, huns gevoelens, beter dan de God van 't weste) geleit en op de ruch in vollen slag met een rijs-stamper geslagen, zonder het hooft magh geraekt worden, uit vreze voor quetsing der kaekebenen: want die moeten heel en ongeschonden blijven. Komt de rijsstamper onder het slaen te breken, het wort by hen voor een teken opgenomen van binnen 's jaers te zullen sterven. Te gelijk met het zwijn word *Pinang, Sire* en gewalmde rijs opgeoffert, en op 't hooft een weinig *Masakhaw* geplengt. Eindelijk snijdt men de buik des zwijns uit op kleine stukken, en leid een stuk in huis op de kist, tot cieraet, met bidden aen de Goden te willen de kisten vullen met kostelijke goederen.

Van gelijke word een stuk op hunne zwaerden en schilden geleit, en bede den Goden gestort, om versterking tegen hunne vyanden. Ja geen *Kalabas* is in huis, of word met het opleggen van een stuk buikspek gewaerdight: maer al de reusel en ingewant of afval ten offer aen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

de Goden in verken-schotten gebragt, met deze woorden daer over t'uiten: *Dit geven wy u, onze Goden, om onze zwijnen te bewaren en vet te maken.* Voor haer moeite krijgt de duivel-jaegster tien bos pagie, een vadem geschildert kleet: de rechter schouder van ieder verken, een stuk des zwijns buik, een stuk van 't hert, lever, nieren, een weinig reusels en *Masakhaw*: eindelijk word zy verzocht van alle daegs tot hunne huizen te komen, om te bidden, dat zy lang mogen staen. Een zulke kracht schryven de Formosanen deze offerhande toe, dat sy geloven dat geen duivel of geest hen nochte hunne huizingen kan beschadigen of quaet doen.

Zoo by ongeval brand in deze huizen komt t'ontstaen, (waer door dikwils heele buurten ja dorpen, door de lichte onvonkbaerheit der stoffe, aen kolen raken) de schult wort op den eersten man geleit, dien zy op straet vinden, schoon zulx niet waer is. Dees moet daer voor vergoeding van schade tot heropbouwing geven: is hy onwillig, zijn huis wort hem verbrant: wort'er niemant gevonden, ieder biet den gene, wiens huis verbrant is, de behulpelijke hant in het heropbouwen.

In dezer wijze worden de huizen op de vlakte gebout, maer die op de bergen zijn gelijk zwijne kotten.

Wat belangt de magt en sterkte dezes eilants: het is zeer manrijk: want haest onmogelijk is te brengen de grote meenigte des volks in rekening. De Steden, door het geduurig oorlogen tegen elkandre, zijn met allerlei vonden van vastigheden gesterkt: en omringt, in plaets van muuren, met dikke en vaste bosschaedjen, veel vaster en sterker, dan eenige wallen of muuren: want de bomen in de bosschaedjen, zijn zeer dicht en tot over de drie hondert treden in de brete geplant.

Sterkte des Eilands.

D'uit en ingang is slechts een kruispadt, met vele bochten en omwegen, daer niet meer als man voor man

door

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

door kan gaen. Ter weder zijde van dit nau pat, zijn onderwegen noch verborgen plaetsen, daer zy ter lage kunnen leggen, zoo dat geen mensch scheut vry voorby kan komen. Des nachts zijn deze wegen bezet met voet-angels, scheen-angels en buik-angels van zeer hert hout: ook beleit met strikken, die twee groote angels in ieder zijde des optreders smijten. Na hun welgevallen kunnen sy dit pat veranderen en weer een ander maken.

In *Middagh* en *Pimeba* ja in ieder Stadt byna zijn drie of vier zeer hoge torens van bamboesen, daer op nacht en dag wacht leit, in vollen geweer, met pijl en boge.

Maniere van oorlogen. Zy voeren gestadig tegen elkanderen oorlog, Heer tegen Heer, ja dorp tegen dorp, welk duurt zoo lang d'een of ander overwonnen, of onder een Opperhooft gebragt is. Eer zy te velde trekken, geven zy alle nachten te voore acht op hunne dromen, en op het gezang en vliegen van zeker klein vogeltje, *Agdak* genaemt. Zoo dees vogel hen met een wurm in de bek tegen vliegt, 't word by hen voor een gewis teken gehouden de zege op den vyant te zullen bevechten. Maer vliegt deze vogel van of voorby hen heen, 't ontsteit hen zeer, en doet hen weer te ruch keren. Tot Veltheer, dien zy *Tamatawa* noemen, word een der strijdbaerste en kloekmoedigste onder hen allen gekoren. Noit word by hen een veld-tocht aengevangen, 't en zy by voorgang van offer aen de Goden, om een goet geluk.

Over den overwonnen vyant word geen meedogen getoont, noch lijfgena gegeven; maer alles tot vrou en kinderen toe vermoort; ja 't is hen niet genoech de menschen vermoort te hebben; maer brengen ook de hoofden der verslagene ten prael t'huiswaert, onder het toejuichen van vrouwen, kinderen en ouderlingen of geleerden. Dan eer zy binnen de plaetsen hunner Steden komen, stellenze de hoofden op opgerechte staken ten tone, en doen aen de zelve offerhande zes of zeven nachten vervolgens. Daer na zettenze dezelve, ontbloot van al het vleesch, in hunne huizen te pronk, tot zege-tekenen hunner nakomelingen, gelijk hier te lande de schilderyen of gehouwe beeltenissen.

In het weer te velde trekken worden by hen de bekkenelen, in den laesten slag verovert, met hen genomen, en de monden vol rijs gestopt, met deze bede daer over te slaken. *Wy bidden u, laet onze geest met ons te velde trekken, en ons behulpzaem in het bevechten der zege zijn. Is dit uwe wille, wy beloven u van nu of aen met een gestadig offer te beschenken.* Wanneer zy den neerlaeg hebben gekregen, met sneuvelen van eenigen hunner, keren zy na hunne Steden met droevig geklag, en maken mannen van doeken, na gelijkenis der gesneuvelden. Deze doen zy begraven in gelijken schijn ofze d'eigenste personen waeren, en den duivel-jaegster voor de zielen der verstorvenen offeren, met verzoek aen de zielen van niet by den vyant te willen gaen; maer by hen gestadig blijven, nochte den vyant te zeggen, waer zy zijn. Dan gaet de duivel-jaegster, zonder iemant by haer te hebben, ten offerplaetse, en offert aen de zielen der verslagenen de lever, herte en een weinig reusel van een geslacht zwijn; desgelijx eenige voeten, met gewalmde rijs, *Pinang* en *Masakhaw*. Na haer wederkomste verhaelt zy quansuis, welk een droevigh geklagh de zielen gemaekt hebben, en hoe sy uitgehongert waren.

De wapenen zijn pijl en boge, schilt en zweert of brede houwers, werp-*Hasagayen* zo lang als een halve pick, met drie weerhaken aen wederzijde, die sy op het een eind, by een lang tou, aen het hooft hebben vast gemaekt. *Wapenen.* Wanneer zy nu iemant met zulk een *Hasagaye* hebben getroffen, palmen zy het tou na zich toe, en t'effens den getroffen tot dicht by hen, dien zy met de rechte hand het hooft, gevat by de linke, afhouwen. Niet altijts leveren ook de gansche heirscharen elkandren te gelijk slagh; maer by wijle, wanneerse by elkandre gekomen zijn, treet een uit d'eene party, gewapent met een schilt, twee kleine houwertjes van anderhalve voet lang, een grote werp-pijl en vijf of zes kleine pijlen; desgelijx een ander, uit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

d'andere parthy, met gelijke wapenen. Beide deze vechten zoo lang, tot dat d'een of ander d'overhand heeft. D'overwinnaer slaet den verwonnen het hooft af, zetten het zelve op een pael, znijden het vleesch af, en maken zich vrolijk met daer rontom te danssen, onder 't drinken van *Masakaw*; keeren alzoo zeeg-pralend t'huiswaerd, en setten de bekkenelen aldaer te pronk.

Genezing der ziekte. Zoo iemant onder de Formosanen of wilden, komt een ziekte te krijgen, dan wort een genees-meesteres (want het vrou, en niet het man-volk bemoeit zich met het genezen der ziekten) ontboden, welke de plaetse des weedoms ontdekt door vragen, sterkt, beweegt en vrijft: zulx de zieke door dit middel van genezen, zoo het genezen mag heten, gemeenelijk kranker wort: want kennis van kruiden of andere geneesmiddelen, dienstig ter genezing, is by hen niet te vinden. Zy staen den kranken toe al t'eeten, wat hen lust. Dan eer de *Tamatatah* (zoo worden de genees-meesteressen daer te lande genoemt) by den kranke komt, offert zy aen de Goden, is de ziekte klein, met den drank *Masakhaw*; maer met *Pinang* en *Siry*, zoo de ziekte zwaer is. By aenhoudinge der ziekte wort een duivel-jaegster ontboden, welke, gekomen by de kranke, aen de Goden *Tagitelag* en *Tagesikel* offert, hoewel de duivel-jaegster met den besten buit gaet strijken. Wil dan noch de ziekte niet verminderen, zoo komt de genees-meesteres, met de duivel-jaegster wederom en stelt bezwering te werk, over den uitslag der ziekte, ten leven of sterven, in dezer wijze: de duivel-jaegster, met voorgeving van met den geest des kranke te willen spreken, vat de vingeren des kranke en rektze uit: knakken de vingeren, het wort by haer voor een teken van behoudenis des kranke gehouden: zoo niet: 't is een voorbediedenis, gelijk zy zeggen, des doods. Ten tweede wort een blat van zekeren boom, dien zy *Fangack* noemen, den kranke gegeven: welk hy voor den mont zet: dan komt de duivel-jaegster met een mont vol waters, en spat op het blat: komt het blat na de duivel-jaegster te hellen, 't is een teken van behoudenis des levens: gaet het na den kranke, de doot slaet te volgen. Zoo de kranke van zijne ziekte opkomt, vermagh hy niet t'haerer vergadering verschijnen, geduurende hun *Karichang*; maer moet wachten ter tijdt toe het verby is. Ten teken van dankbaerheit voor de behoudenis des levens, brengt de genezene op d'offerplaets der duivel-jaegster een pot vol *Masakhaw*, door haer aen de Goden *Takasoeloe Telumalum* en *Tapali Appe* op t' offeren, met te zeggen: *Neem dit tot een dankbaerheit van mijne handen. Zeer wel is 't van u gedaen my het leven te vergunnen.* In het gaen na d'offerhande, moet wel acht genomen worden, op het ontmoeten van blinden, kreupelen of verleemden: want zoo zulk een hem ontmoete, hy zou weer te ruch moeten keeren: of, by nalating, met een ziekte op nieu gestraft worden. Iemant onder het gaen te horen niesen, wort ook by hen voor een wonder quaet teken gehouden. Dan zoo de kranke het bed noch hout, en de ziekte dagelix ergert, met inwendige stekingen, de schult wort op een inwendige versoeking des duivels, dien zy *Schytinglitto* noemen, geleit. Tot uitdrijving van dien word de duivel-jaegster ontboden, die haer kunst in deser wijze te werk stelt: eerst offertze aen haere Goden, met verzoek van versterking tegen den duivel en aftrekking van alle vreesachtigheid, die haer over mogten komen: eischt dan een zwaert met een pot vol *Masakhaw*: en zoekt, met een stroo wispen in haere handen, in gezelschap van zeker getal der kloekste jongmans, die 't hert hebben haer met blote degens te volgen, al de hoeken van 't huis door na den duivel. Wanneer zy dien gevonden heeft, gelijk zy zeit, jaegtze hem ten huize uit met een vrezelijk geschrei van haer en de jongmans. Steekt dan de stroo-wispen in brand, trekt haer zwaert uit, met voorgeven de duivel bang voor vuur en zwaert is. Na hem een stuk weegs gejaegt te hebben, tot aen het een of ander lopend

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

pend water, of na 't boſch, zoo geen water daer is, neemt zy de pot met *Maſakhaw*, dient haer zelve met een goeden teugh eerſt daer uit, en ſmijt het overig met pot en al, na den duivel, met deze woorden tot den duivel t'uiten: *neme deſe pot en drinke en kere niet weder in het huis, daer ik u uitgejaegt heb.* Dan plant zy een Bamboes riet in den gront, met voorwending, de duivel zeer bang daer voor is.

Wanneer de duivel haer nadert, gelijk zy zeid, ſlaetze zeer fel na den zelven, en toont eenig hair, te voore by haer verſteken, aen den volke: welk zy wijs maekt (en 't word ook gelooft) dat zy den duivel de kop aen ſtukken gebroken, en 't hair hem van 't hooft gerukt had. Voor hare moeite word de duivel-jaegſter een root geſtreept kleet gegeven. Hout de ziekte noch al aen, en betert de kranke niet, de duivel-jaegſter word weer geroepen, die, aldaer gekomen, zeid dat het huis den duivel lief, en zijn neſt daer in gemaekt heeft. Waer op zy gebeden word hem te willen uitdrijven, te gelijk met het loon aen haer te toonen, zoo zy hem voor 't leſte uitdrijft. Dan neemt zy een ſpade, graeft in verſcheide plaetſen des huis, en brengt weer eenig hair, dat zy verburgen had, te voorſchijn, met toeroeping aen al de toeſienders, zy den duivel by de kop gehad heeft, en dat dit zijn hair is. Zoo jaegt zy hem ten huize uit; en begint dapper op hem te ſchelden. Na alles vergeefs is aengewent, wat tot genezing der kranke kan dienen, en de ſtekingen en pijne niet ophouden, bevelen zy den kranken aen hunne goden. Wanneer dan de kranke nu aen het zieltogen is, word hem zoo veel ſterken drank ter kele ingegoten, dat hem die ter neus en mont weer uitbraekt, en hy verſmoort. Wanneer de geeſt gegeven is, roepen al de omſtanders luids keels, dat hy dood is: maken t'effens groot misbaer met handen en voeten te ſtampen en te kloppen. Daerenboven word tot waerſchouwing, dat in de ſtad een dood is, luſtigh aller wegen op een hollen boom met een hout geſlagen; want klokken zijn 'er niet.

Rou klacht over dooden

Dan word den doode, eerſt in warm water afgewaſſen, zijn beſte gewaed aengetogen, met brazeletten en andere fraeigheden verçiert, het geweer nevens hem geleid; en rijs en *Maſakhaw* aengeboden. Al deze dingen blijven twee dagen by het lijk leggen: want, geven zy tot reden, indienze zulx niet deden, de ziele zou over hen quaet zijn. Deſgelijx word tot reis-koſt voor de ziele een zwijn geſlagt, en de doode aldus den goden opgeoffert. Voor het lijk-huis word een bamboes opgerecht, met wimpels daer aen, en daer by een groote tobbe met water voor de ziele tot laevenis gezet. Tegen den avond komen al de vrienden, in rou gewaed, verzelt met de gansche burgery in 't lijk-huis vergaderen, ieder met een pot *Maſakhaw* by zich, daer uit zy in het inkomen op den drempel plengen, met te zeggen, dit is voor de ziele. De naeſte vrienden leggen zich op het bloot dood lichaem, met een droevig geklag en deerlijk geſchrei van deze woorden: *Waerom geſtorven? Waerom van ons weggegaen? wat quaed hebben wy u gedaen? wat leet miſdreven? O mijn zoon, mijn liefſte kint, kome hier by ons, blijve met ons. Zoo niet, neme ons tot u; naerdien wy bereid zijn met u te ſterven. Wat zullen wy ſonder u uitrechten? wat doen wy hier, na u?*

Tot vermeerdering der droefenis maken de vrouwen, met het geſtadig trappen op een trogge, voor de deure, een zeer naer en jammerlijk geluit. Waer op d'omſtaenders tot elkandre: *hoor hoe de bomen het verlies van zoodanigen man beklagen.* Dit getrap op de trogge wort by hen *Smaghdakdaken* genoemt. Daer worden ook verſcheide huil-wijven gehuurt, die geſtadig by den doode zitten te wenen, nu klach-reden ſtorten, dan droevige lietjes zingen, die zy *Temulidid* noemen. De zelve huilwijven verzoeken aen de Goden een goede plaetſe voor de ziele in den hemel, en een goede vrouwe met goede vrienden voor den zelven. De jonge mannen midlerwijle zijn geduurigh met klinkers in de handen, en lopen bezig.

Na twee dagen leggens op de rotting word het lijk gebragt op een plaets *Takay* genaemt, en aldaer verscheide reize met warm water, of met *Masakhaw*, indien 't een rijke is, afgewassen, en daer na zo lang met *parings* of kapmessen geschraept, dat stukken vels van de huit gaen. Eindelijk word een zacht vuur acht of tien dagen geduuriglijk onder het lijk geleid, waer door onder het braden een groote stank door al het land of stad trekt: en des te grooter, hoe het lichaem vet'er is.

Het gebraden lijk word in een mat gewonden of gerolt, en weer op de rottinge, gelijk te voore, geleid. Daer na rechtmen een groot feest aen, *Gabalhal* genoemt, met slachting van tien of twaelf zwijnen: zommige ten offer voor de goden; andere tot *Taghimibe* of reis kost voor de zielen op die lange reis, gelijk zy voorgeven.

Zommigen dezer zwijnen worden op kleine stukjes gebroken, en onder de lijk beweenders verdeilt. Te dien tijde raekt 't huis vol mannen en vrouwen, en brengt een ieder een pot *Masakhaw* by. Zomwijl word'er geweent; zomwijl gedronken, ter tijd de drank de herssenen bestoven heeft. Dan treden de naeste vrienden weer tot den doden, herhalen en vangen de bovengeseide klachreden weer aen: waerom hy gestorven is. Is 't een lijk van een rijke, 't wort eenige jaren boven d'aerde gelaten, en alle daegs, met 't voorzetten van eeten en drinken bedient.

By aldien d'overleden jongman gestorven is, worden de kloeke daden zijns ganschen levens, en de meenigte zijner verslagene vyanden opgehaelt. Boven zijn hooft wort een rotting opgehangen, met zo vele kerven daer in, als hy mannen gedoot heeft. Eindelijk word de dooden na de rust-plaets gedragen, welk dicht by den tempel is, daer een hunner negen of tien dagen by hem moet waken, zonder in al dien tijd eenige van zijne vrienden hem komen bezoeken: want zy vastelijk gelooven dat de duivel by hem rust. Na verloop van tien dagen, gaen de vrienden met klinkers en ontsteke *Pisang*-bomen met vuur in de handen, en maken een gruwelijk geschrei, met voorgeven zy den duivel afjagen. De vrou des overleden (zoo hy een vrouwe komt na te laten) stort voor den zelven, zoo lang hy binnen 's huis is, gebeden aen de goden uit, om hunne genade t' hemwaerds te verwerven. Zoo lang het lijk boven d'aerde staet, mag de vrou geen besem roeren, om het huis uit te vegen. Wanneer zy het huis, na het uitdragen des lijks, komt uit te vegen, moet zy den besem aen de zuid-zijde weg smijten; zeggende: wie komt het huis toe; waer op zy haer zelf antwoord, het hoort my, noch ons niet toe: wat hebben wy dan met dezen huize te doen. Zoodanige plichtplegingen en manieren gebruiken deze wilden over hunne dooden.

Zeven feesten of hoogtijden worden by hen met groote plechtigheden geviert. Het eerste, genoemt *Toepaupoc lakkang*, begint by hen op het uitgaen van Gras-maend, en word geviert aen den zeekant: derwaerds jongen en ouden, hoogen en lagen, zich gelijker hand begeven: alwaer de duivel-jaegsters zich gelaten met hunne goden te spreken, en weer antwoord van hen t'ontfangen. Eerstelijk word den gode zwijnen-vleesch, rijs, *Masakhaw* en *Pizang* opgeoffert, met bede aen hen van regen te willen vergunnen, tot welig opgroeing des zaets: of, is 't zaet reeds opgeschoten, tot bescherming tegen grote winden. Na het offer geeindigt is, gaen zy ter zelffter plaetse meê zitten, en beginnen lustig aen den dronk te slaen. Te gelijk vervoegen zich al d'oude mannen op een ry, ieder met een wit riet in d'eene, en met een *Hasagaye* in d'andere hand, die zy beide wel nat met den drank *Masakhaw* bestrijken. In de hutten roemt ieder de grootste en snoodste schelm-stukken bedreven; of de meeste vyants hoofden verslage en mede gebragt te hebben. Desgelijx verhaelt een iegelijk t'zijnen roem by zoo vele wijven geslapen, of zoo vele ongehuuwde dochters verkragt, of zoo meenigmael met mannen en vrouwen de stomme zonde gepleegt te hebben. Wie in dien oogst het sterkste gearbeid heeft, word voor den braefsten gehouden.

Zeven Feesten.

Eerste.

Het

Tweede Feest. Het tweede Feest, *Warabo Lang Varolbo* genaemt, dat 's *vastbindende* gezeit, komt gemeenelijk in zoomermaent. Tegens dit feest geven zy acht op hunne dromen en gezang der vogelen. Ten dage der offerhande staen zy vroeg op, en maken zich offerveerdigh, mannen en vrouwen met groote aendacht ieder tot zijn werck: de vrouwen bewijden eerst d'yzers, daer zy dewilde of onkruiden mede rukken: de mant, daer sy hoeden in uit dragen; desgelijx de *Kallabassen*, ringen, brazeletten, kisten, voor gevel des huis en brug: bidden te gelijk de goden *Tamagisangak* en *Tekaroepada*, om geluk, en bescherming tegen het afbranden hunner huizen: en bevrijding voor alle vergiftige en schaedelijke dieren. Dit geschiet, eerze eens uitgaen.

Desgelijx storten de mannen hunne gebeden uit voor hunne goden *Topoliap* en *Tatauoelie*, en offeren hen *Masakhaw*; gewalmde rijs, *Pinang*, *Siri* en zwijnenvleesch; met verzoek van hen ten tijde van Oorloge tegens hunne vyanden te willen beschermen: hunne degens, pijlen, *Hasaghayen* scherp te maeken, en eindelijk tegen des vyants geworpen pijlen en *Hasaghayen* hun lichaem te verherden en scheut-vry te maeken.

Dan begeve zich t'seffens mannen en vrouwen, doch meest vrouwen na de Leerares of Duivel-jaegster *Ibis* genaemt, welke, zoo dra zy hen in 't oog krijght, groote bewegingh van groetenis en eerbiedenis voor hen aenrecht. Voor eenige jaren bevond haer aldaer zekere overgeven *Ibis* of Duivel-jaegster, genaemt *Tiladam Tuaka*, die gewoon was yzelijke gruwelstukken in dit feest te bedrijven. Te weten, zy klam boven op het dak van haeren tempel, en bleef daer staen in het gezicht van al haer volk: hief dan in volle vergadering eene wijdlopige reden voor hen aen, met ophaling hoe de goden haer haest ten hemel zouden opgenomen hebben: daer na begon zy om den drank-offer te roepen, en zeide, houdende een groote pot met drank in beide haere handen, dat anders de goden niet drinken wouden. Dronk toen haer smoor dronken, kleede haer moeder naekt uit, zonder iets, tot bedekking van haere schamelheid, aen te houden; ter oorzake de kinderen Godes, met geen aerdsch gewaed, gelijk zy voorgaf, in den hemel konden komen. Staende dus in het gezicht van al de menschen, begon zy, als een zwijn, al uit te wateren, wat zy verzwolgen had, en zeide, dat de Goden, na mate van haer gestorten water, regen zouden geven: quam zy weinig te wateren, weinig regens zouden de Goden geven: waer op het volk des te meerder drank gaf, om overvloedelijk regen te hebben. Zoo de pis der duivel-jaegster komt door het dak te lopen; d'omstaenders beloven zich een vruchtbaer jaer; zoo niet een onvruchtbaer. Dies zy te meer drinken, om het volk te vrede te stellen. Dan slaet zy, voor d' oogen der gansche vergaderingh, op haere schameiheid een lange wijle, en begint te preken, 't geen de goden haer belast hadden te zeggen: welk geduurig kloppen op deze plaetse met zulke een groote aendacht by d' omstaenders aengezien word, als hier te lande na het lezen van een text des bybels van den predik-stoel geluistert word. Eindelijk daelt zy van boven, en valt plat neder op den gront zoo lang als zy is: begint als een beest te brullen en te schuimbekken: tommelt heen en weder, slaet met handen en voeten van elkandre, en blijft dan een weinigh tijds stil leggen, ter tijd toe hare metgezellen haer komen oprillen, welke haer gelaten een groote zwaerte te moeten tillen; met voorgeven van dat de goden in haer zijn. Na dat zy een kleine rede voor den volke heeft gedaen, word sy door hare metgezellen ten tempel geleid, daer zy haer smoor dronken drinkt. Het zelfste doen hare metgezellen uit haere potten met elkandre. Al het welk geschiet den Goden ter eere, om een goede regen en vruchtbaer jaer t'erlangen.

Al de vrouwen moeten in dit Feest moeder-naekt verschijnen; behalve met haere schamelheit, welke zy met een *Kagpay*, dat's, *een klein stukje doeks*, be-

bedekt houden : desgelijx komen de mannen naekt te voorschijn. Wanneer de drank op d'opper-plaets is uitgeveegt, treet de schare t'huiswaerds, en blijft aen den drank tot in den morgenstont : gaende van huis tot huis te drinken en hoereren,'t zy met zusters, dochters of andere, niemand uitgezondert : want 't scheen is by hen weinig.

Derde. Het derde Feest, genaemt *Sickariariang*, word by hen in Hoimaend gehouden. Na dat een iegelijk in zijn huis geoffert, en met de goden, gelijk zy voorgeven, gesprooken heeft, vervaerdigen zy zich ter offer-plaetse, aen den zee-kant. De mannen verschijnen moedernaekt : de vrouwen slechts met een klein kleetje voor hare schaemte. Ter by eenkomste van allen, offert de duivel-jaegster voor hen een geschenk aen de goden. De begeerte der mannen op hunne goden is, versterkt te mogen worden tegen hunne vyanden. Het verzoek der vrouwen oogt op bewaringh des korens tegen winden, stormen, en wilde dieren.

Onder al andere feesten word dit feest het meeste geviert, naerdien het een *Bacchus* en *Venus* feest is, zulx desselfs verschil by d'anderen, in het plegen van gruwelijke en onnatuurlijke zonden, als dag en nacht is. De jongmans worden door de geleerden of en d'ouderlingen der steden belast naekt in dit feest te gaen, en zich met lopen en wapen-handel t'oeffenen, daer in zy hen zonder eenig tegenspreken te wille zijn.

Vierde. Het vierde feest genaemt *Lingout*, begint in Herfst-maend, en word op den oever der zee, by den mond van den stroom, met grooten yver geviert. Derwaert vervoegen zich mannen en vrouwen, beide met naekten lijve; ten einde den goden regen af te bidden, bewaring des korens in d'airen, en bevrijding voor storm en onweer, die geweldigh in deze maent d'overhand hebben. Groote onkuisheid word op dit feest bedreven. De jongers zijn met groente besteken en bekranst, en staen loopvaerdig met klinkers in de handen, ten vermaek hunner goden. Wie eerst aen den stroom komt, wint den anderen den prijs af. De jongmans worden door de jonge dochters over den stroom geholpen, en meest daer over gedragen. D'eerste, die over komt, word van al de jonge dochters boven d'anderen bemint, en krijght de goelikste t'zijner wille. Zommigen oefenen dit spel eenige dagen te vooren, om de beste der dochters te gewinnen.

Het vijfde feest, genaemt *Piniangh*, word in Wijn-maend geviert. Te weten; d'ouderlingen of geleerden hebben een schil-pads schelp, gemaekt met een ront hout, aen hun lijf gebonden : daer op zy des nachts, met de gemeente achter aen, gaen te trommelen en gieren. Op dit feest verschijnenze alle ter offer-plaets gekleet, om met de schille-pads schelp om te loopen : eerst die hunne ouders noch in 't leven hebben : daer na die ouderloos zijn. Ook word op dit feest geen minder zonde bedreven, met het plegen van allerlei ongebondentheden, als op het vierde. Vijfde.

Het zeste is genaemt *Itaoungang*. Op dit feest verschijnen d'oude en jonge mannen, in een byzonder slagh van kleding en gebruiken een kluchtige maniere van handen en voeten te bewegen : springen met de voeten aen elkandre geslagen, zeer vaerdigh van een kant na den ander : bedrijven desgelijx met de handen zonderlinge hantgrepen; ja zijn naulix al de plechtigheden, die zy hunnen goden ter eeren doen, te beschrijven. Dit duurt twee dagen vervolgens. 's Morgens en 's avonds neemt die vergaedering een aenvang, op het slaen van de schille-pads-schelp. Na het offeren aen hunne goden, op verscheide manieren, vervoegen zy zich ten drank, en brengen dien nacht over met dronkenschap en hoereren. Zeste.

Het zevende feest, geheten *Karouloutaen*, word in Slacht-maend gehouden, met overgroote plechtigheid, en het bedrijven van allerlei vuile geilheden. Ten tijde dezes feests hebbenze hooft en armen met witte veren verçiert. Zevende.

De

De Formosanen hebben dertien Af-goden.

De *Formosanen* (uitgezeit die door d'onze tot het Kristen-geloof bekeert zyn,) gelooven niet aen den eenigen God, Schepper des Hemels en der Aerde; maer hebben slechts dertien valsche Af-goden. D'eerste en voornaemste is geheeten *Tamagisangang*, en woont in 't weste des hemels: de andere zyn gemalin, is genaemt *Takaraenpada*, en heeft haer wooning daer tegen over in 't ooste. Beide deze worden by hen voor hunne maghtigste Goden gehouden, en met een wonder groot gezach en gehoorzaemheit bejegent; uit vreeze anders voor vernieling hunner steden. Ziekte en duure tyd willen de *Formasanen* dat door traegheid van hen aen te bidden, ontstaet.

De derde God, genaemt *Tamagisangak*, woont in 't zuide, en zoekt schoone menschen: gelijk de vierde, desselfs gemalin *Teckarupada*, in 't ooste Kooren en veldvruchten, en 's menschen leven, staet, naer hun gevoelen, in het gewout van hun beide: waer over aen hen beide ook offer van zaden en veldgewassen gedaen wort, inzonderheid by de Vrouwen: gemerkt deze de landbouw slaen: zy willen dat de Donder de stem van de Goddin *Teckarupada* is; wanneer zy op haren gemalin is kyvende, over het ophouden van regen op d'aerde te zenden: waer op *Tamagisangak* haere stemme horende aenstonts regen zend.

De vijfde God, *Tagittellaegh*, en desselfs gemalin *Tagisikel*, de zeste, hebben de maght en overhand over ziekten, en worden door de zieken aengebeden en geviert.

De zevende God *Tiwarakahoeloe* en d'andere *Tamakakamak*, hebben over der Jacht te gebieden.

De negende God, met name *Tapaliat* en d'andere *Tatawoeli*, voeren heerschappye en gezagh over den oorlogh. Deeze worden by meest alle het manvolk geviert, naer dien dese alle ten oorlog trekken. De elfde, genaemt *Takarye* en d'andere *Tamakading*, zijn de voornaemste Goden over hunne jaerlixe zeven Feesten.

De dertiende Godt is genaemt *Farihhe*, *Fikarigo Gougosey*. Dees word gezeid tegen 't noorden te woonen, en niet goet te zijn, maer de menschen zwart, pokdaelig en lelijk te maeken, die de God *Tamagisanghach* schoon gemaekt heeft. Waer over hy slechts by de *Formosanen* tot afwending van schaeden gebeden wort: en *Tamagisang* tegen *Teckaroepada*, dat hy hem bekijven en straffen wille.

Volghens zeggen der *Formosanen*, was voor heene deze Gode en manspersoon, woonachtigh binnen *Sinkam*, geweldigh wreet en nors van gelaet, en ongemeen lang van neus, en daer over ten spot by eene iegelijk. In 't schaemte dan en ongedult van langer het spotten te hooren, verzocht hy hertelijke de Goden van in den hemel te moogen opgenoomen worden, gelijk ook aenstonts geschiede. Want toen het volk hem weer begon te bespotten, wiert hy door de Goden ten hemel opgenoomen. Dan na een verblijf van eene wijle, daelde hy weer neder, en bragt zynen Landgenooten zeven en twintig artikelen toe, met bevel van de zelve kloekmoedelijk t'onderhouden, of, by naelaetingh, of overtredinge der zelver, hen slimmer te plagen, dan hy door hen geplaegt was. Deeze punten worden by hen alle maenden eens, wanneer de maen ontrent zekre ster in de lucht komt, tien dagen lang vervolgens onderhouden: en is deze tijd genaemt *Karichang*, gelijk die hier na te verklaren zijn.

Landbouw.

De *Formosanen* toonen zich zeer nalatigh in den landbouwery; niet tegenstaende zy vruchtbare landsdouwen bezitten. Twee Goden, de opperften, hebben by hen het gebiet over de zaigewassen: d'een genaemt *Tekkarupada*, d'ander *Tamgisangak* desselfs gemalin: hoewel niet alleenlijk over de zai-gewassen; maer ook over de velden en menschen. Zy willen dat deze Goden het meeste vermaek in twee zekre huizen nemen: met name *Tamacuwalo*, en *Tamabal*, ten aenziene de zelve alleenlijk tot offerplaetsen voor hen gesticht zijn: om daer in aen hen overvloedelijk veldgewassen t'offeren.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Zoo stout is niemant, die zou derven beginnen te zaien, zonder te voore aen deze huizen twee zwijnen geoffert te hebben: die hen, op aendiening van te willen zaien, by zekeren inwoonder van die huizen afgevordert worden: waer tegen zy geen misnoegen derven tonen, uit vreze van de Goden te vertoornen. Desgelijx komen d'oudsten des dorps, wanneer het regent, met een zwijn en groten overvloet *Masakhaw* het volk van deze twee huizen beschenken, ten dienste van hunne Goden.

Komenze in het gaen na de zaivelden eenigh wilt beest t'ontmoeten, en dat te doden, de lever en het herte worden, ten offer aen de Goden, in die huizen gebraght. Wanneer nu al de zaiers by een en zaivaerdig zijn, is dit volk van de twee huizen benootzaekt een zekere kleine vlakte te bezaien, met navolging daer in van de gansche gemeente. Na dit stuk lant bezait is, worden tusschen twee stroo-schoven, by hen *Tengura* genaemt, een Pisang-blat, een weinig *Siry* en kalk geleit, ten offer aen de Goden: t'effens met roepen om bystant in het zaien.

Het zaet in d'aerde gesmeten, word een rijs-pot, *Sangi* in de tale des Lands geheten, op de Noortzijde der twee huizen gestelt, en zoo lang daer gelaten, ter tijdt toe de rijs haeren volslagen wasdom heeft.

Komt het koren by de potten (want nevens de zelve wort een weinigh gezait) wel te slagen: zy worden met grote blijdschap ingenomen, met vast betrouwen van dat al hun koren zoo wel slagen zal.

In den zaitijdt magh geen tabak gedronken worden, of zou anders al hun gezai, zoo de duivel-jaegster hen wijs-maekt, in tabak veranderen. Ter zelfster tijdt mogenze geene winden van achteren lossen: of anders zouden de Goden quaet zijn, die met geen stank willen bedient worden.

De graten van gegete zoute visch of schellen van uyens mogenze in dien tijdt op 't lant niet smijten; maer brengenze in een Talangak of Kalabas in 't Bosch, uit inbeelding van anders het vergiftig gedierte hun koren zou op eeten. Geen *Pisang* noch te mogen gegeten worden, uit vreze dat de wilde beesten daer door de smaek van hun koren zouden krijgen.

Zy moogen geen vuur by zich hebben: anders zou het koren verbrant worden. Niemant magh in den zai-tijdt zuiker-riet nochte granaet-appels 's morgens eeten; maer wel 's avonts. Ook is hen verboden gebraden vleesch t'eeten: of zou anders het koren door de wilde zwijnen aen brant gestoken worden; van gelijke *Machal* dat's *gesoute vleesch*, anders zouden de *Kuries* of wurmen in 't koren komen; moeten desgelijks zich onthouden van *Kanging*, (een zekere visch;) en van een hay t'eeten, ter oorzake zy deze laeste niet hebben: waerom zy geloven, dat het koren geen airen zou krijgen.

Zoo zy op den velde sliepen, hun koren zou niet opgroeien; maer leggende voortkomen. Geen water, 't en zy met den drank *Masakhaw* gemengt, magh gedronken worden, of het koren zou tot water worden

Zoo eenigh stof onder den veltbou in iemants oogen quam te vallen, hy magh zich daer niet van schoon maken; maer moet uit de zaiplaets gaen.

Noit word by hen koren gesneden, zonder offer aen de Goden te doen.

Komt iemant een doorn in de voet te treden, hy moet den zelven buiten het velt uittrekken. Geen vrou derst haer achterste deel aen eenen man vertonen, nochte het hooft tusschen haere beenen buigen, nochte nakend gaen. Meer andere waengeloven worden, geduurende den zai-tijdt, by hen onderhouden. Wanneer nu het koren af te maien is, wort het eerste bos uitgedorst, en daer boven op een klomp aerde geleid, met bede aen de Goden, om d'airen te verzwaeren.

Na

Na het inbrengen des korens in bezondere huizen, offerenze een zwyn aen de Goden, en bedryven veele pleghtigheden in dessels opleggen: leggen onder andere boven een groote zwarte pot, by hen *Walanga Kitouwau* genaemt, een groot stuk klei, biddende de Goden om verblijf van zwaerte in het koren. Gelijkze ook niet twijfelen of 't koren, zoo langh de pot blijft staen, komt te verzwaeren.

Jacht of wilt-vangst. De jacht of wilt-vangst, die tien of twaelf daghen duurt, geschiet by wyle met veel en by wyle met weinig volks, en wort meerendeels volbraght, met het zetten van strikken en rottingen, hoewel ook met Hasagayen, pijl en booge. Wanneer ter jacht gaen, maken zy een huis in het veld, *Kadelang* genaemt; waer in haer jacht-gereetschap hangen.

Gelijk twee Goden over den veldbou, zoo hebben ook twee Goden, *Tawarakakoeloe* en *Tamakakamak*, over den jacht by hen het gebiet, dien zy, eerze zich op weg ter jacht begeven, offer doen, om een goeden vanghst te hebben. Desgelijx slaen zy hunne droomen des voorigen nachts ga, met ophaeling van de zelve tegen elkander: geven ook achtingh op den vogel *Agdak*: want zoo dees hen komt tegen vliegen, het wort voor een goet teken gehouden; maer voor een quaet, zoo hy ter rechte of linke zyde vliegt, en de jacht dienvolgens gestaekt: anders vervolght.

Ook begeeft zich een ander hen na den stroom, ter opbouwing van zeker klein huisje van stroo, in de gestalte van een harten hoorn. Dit wort aen de Goden geoffert, met deze woorden: *zoo de Duivel of eenige andere Geesten ons quamen te volgen, wy bidden u, verhinder en drijf hen van ons wegh*.

Van het eerste beest en van ieder, dat zy jagen, wort een stuk van de muil, steert, nieren en hert, op een Pisang-blat, met *Siri*, gewalmde rijs en *Masakhaw* opgeoffert, met verzoek van geluk ter jacht en goeden vangst. Meerendeels wort het binnenste deel den Goden toegedient; met bybrengen: de Goden het herte meest beminnen.

Van ter Jacht weer te ruch gekomen, doenze in het huis, welk gebouwt is, om hun gereetschap daer in op te hangen, aen de Goden offerhande, met versoek, dat die na hen komen te jagen, geen voorspoet mogen hebben, nochte iets vangen. Eindelijk word dit huis gesloopt, en aen kolen geleid. Na het verrechten van al deze dienstplegingen, komen de vrouwen, des by een bode door de mannen verwittigt, om de beesten te helpen t'huis brengen. Deze vervoegen haer derwaert, met grooten overvloet van den besten drank, om met elkandre vrolijk te zijn; zulx aldaer een yzelijk nat verzwolgen, en het brein door den drank bestoven word.

Dikwils worden t'eener jachte zeven en acht honderd, duizent, ja twee duizend harten gevangen; zoo dat d'onzen aldaer de beste harten-bout, voor twaelf stuivers konden bekomen.

Onder al de Formosanen of wilden is een groote verscheidenheid van tale of spraek, en dikwils in twee dorpen, naulix drie of vier mijlen van elkandre gelegen, een gansch byzondere: zulx d'inwoonders van 't een dorp, die van het ander niet verstaen kunnen: maer zich van tolken onderling moeten dienen. *Tale.*

Zy hebben geen gebruik van letteren, en by gevolg gene schriften, of boeken: nochte niemand onder hen kan een letter lezen en schrijven. Alleen hebben d'onzen eenige leeren lezen en schrijven.

Zeer bequaem was het eiland *Formoza* en *Tayowan* voor d'onzen tot den Sinesen handel: wijl die tot allen tijde des jaers bezocht, en uit den stroom *Chinch* of *Cinchieu*, op de kust van *Sina*, konden bevaren worden. *Koophandel.*

De voornaemste koopwaren, die d'onzen op *Formosa* bequamen, bestonden in zuiker, steen-box en hartevellen, die zy van daer na *Japan* vervoerden.

Der Kompanjies koopmanschappen wierden met Sinese Jonken na den stroom *Chincheo* en de Stadt *Eymuy* aen haeren Faktoor of koopman

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

verzonden : ook aen andere byzondere Sineſe koopluiden , die eenigzins bekent en te vertrouwen waeren, mede gegeven en vervoert , om daer voor in te kopen zoodanige goederen en koopmanſchappen , als voor *Japan* , *Indiën* en 't vaderland vereiſcht wierden. Dit wiert alzoo met oogluiking van den *Konbon* over het landſchap van *Fokien* ingewilligt. Ook quamen zommige byzondere koopluiden uit *Sina* met eigen vaertuigen herwaerts hun eigen waeren te koop veilen ; hoewel dit van klein belang was. Waer over, wanneer de tijt naekte van het afvaerdigen der ſchepen jaerlix na *Japan* of *Batavia*, en de goederen uit *Sina* weinig ſcheuts hadden, was men benoodzaekt met twee of drie Jachten naer *Sina* of *Eymuy* zelfs te gaen : alwaer de goederen, doch al by verſcheide parthyen aen boort gebragt, gewogen en ontfangen wierden. En ſcheelde d'inkoop aldaer acht of tien en meer taylen op een pikol zijde. Een tayl gerekent op zeven en vijftig ſtuivers ; een pikol op hondert vijf en twintig pont.

De Formoſanen onderhouden zeer ſtips zekeren tijdt , dien zy *Karichang* noemen , met zich, geduurende dezelve, van verſcheide dingen t'onthouden en mijden.

De *Karichang* verſchijnt alle maenden eens , als de maent ontrent zekere ſter in de lucht komt , en geduurt tien dagen. Dees *Karichang* word gezeit hier uit zijnen oorſprong genomen te hebben : Zeker man , woonachtig in *Sinkan*, genaemt *Fariche Fikri go Gon go Sey* , was magtig wreet en bars van gelaet, met een lange neus, daer over hy by ieder van zijn volk beſpot wiert. Dees derhalve , uit verdriet in dit ſpotten , bad de Goden, om in den hemel opgenomen te worden , gelijk aenſtonds geſchiede , na hun zeggen , zoo dra het volk hem weder begon te beſpotten. Na een wijle daelde hy weer uit den hemel op d'aerde , en belaſte toen zijne Land-genooten, in weerwrake van het ſpotten , de volgende zeven en twintigh artikelen t'onderhouden , op ſtraffe, by nalatigheid, van ſlimmer geplaeght te worden , als zy hem geplaeght hadden.

I.

By verbot van dezen Fariche , *mogen de Formoſanen in den tijt van den* Karichang *gene huiſen bouwen noch muuren noch ruſtplaetſen , by hen* Tackops *genaemt , noch pagers of heiningen op 't velt maken , uit vreſe , ſoo zy anders deden, dees* Fariche *alles aen brant zou ſteken en vernielen.*

II.

Zy mogen niet kopen nochte verkopen, vellen , zout , Gangans , *geſchilderde kleetjes noch iet anders , of zouden alles verliezen.*

III.

Mannen van volwaſſen ouderdom mogen in den tijt van den Karichang *by hunne vrouwen niet ſlapen : desgelijx een jongman niet trouwen , nochte ſijn huisraet of goet tot ſijne Bruit brengen : mag ook niet by haer ſlapen. Zoo een man zijne vrou in dien tijt bekent , hy beelt ſich vaſtelijk in 't kort te ſullen ſterven. Zoo een bruidegom ſijne bruit bekent, hy vreeſt voor een geſtadige ſiekte en met haer altijt in twiſt en haet te leven.*

IV.

Zy mogen gene nieuwe velden maken, nochte ſtroo of gras daer op leggen : ook geen zaet daer op zaeien ; of anders ſouden hunne velden verbrant en vernielt worden.

V.

Zy mogen geene bogen noch pijlen maken , nochte ſchilden , ſwaerden , Haſagayen of ſtrikken : zouden anders hun geweer verlieſen en ſtrikken gebroken worden. Mogen ook gene beeſten vangen nochte braſeletten maken : of anders ſouden de vrouwen grouſame pijne in d'armen hebben.

VI.

Zy mogen geen nieu goet aen trekken of dragen: wat het ook zoude mogen zijn , al ſchoon het een Bamboes waer, daer zy hunnen drank in dragen : of ſouden het verliezen en grote ziekten op 't lijf halen.

VII. Ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

VII.

Gene bruggen tot de huizen of over eenige stromen nochte tot verkens-kotten mogen gemaekt worden: of de bruggen souden gebroken worden en de verkens sterven.

VIII.

Gene kleetjes, Gangans, *rijs, rijs-stampers, en zwarte potten met twee ooren, noch andere drank-potten mogen in huis gebragt worden; noch groene Bamboesen gekapt; maer droog: doch mogen die niet in hun eigen huis setten; maer wel tot een van hunne gebuuren: ter tijt toe de* Karichang *over is.*

IX.

Mogen geen Pinang- *noch klapperboomen of Bamboesen, noch* Patatis, *noch eenige andere gewassen in dien tijt planten.*

X.

Zy mogen geen vuur op hunne nieuwe vergader-plaetsen stoken, die zy Kauo *noemen, nochte daer in niet slapen, of souden grote siekten krijgen.*

XI.

Jonggesellen, die in langen tijt niet gelopen hebben, Tragaduwel *genaemt, mogen niet lopen in dien tijt, uit vrese voor siekte.*

XII.

Geen kint in dien tijt geboren, mag van zijne moeder genomen worden, of anders sou het sterven.

XIII.

De mannen mogen gene arm-ringen, Salahim *genoemt, dragen, of hunne armen zouden seer worden.*

XIV.

Zy mogen gene zwijnen doden, schoon een van hunne voornaemste vrienden by hen gekomen was; maer wachten, tot de Karichang *over is: 't en zy iemant doot waere.*

XV.

Mogen voor zich selfs wel visschen vangen en drogen; maer niet voor andere, schoon zy ter Jacht gingen.

XVI.

Mogen gene zwijnen in hunne nieuwe huisen setten, gemaekt voor den Karichang*: zoo te voore daer geen in geweest zijn: maer moeten wachten tot over den* Karichang*: of souden anders deselve verliesen.*

XVII.

Zoo een vrouwe in den Karichang *een kint komt te baren, sy magh dien genen naem geven: of het sou sterven.*

XVIII.

De moeder of kraem-vrou mag in dien tijt niet uitgaen: noch het kint verder, dan tot aen de gebuur-huisen gebragt worden.

XIX.

Een nieu gekoren Tamatawa *of Hopman, magh in dien tijdt niet te velde trekken: maer moet wachten tot over den* Karichang.

XX.

Een bruidegom mag met de bruit niet wandelen: 't en zy alree te voore met haer gewandelt heeft: of sou een swaere ziekte krijgen.

XXI.

Geen vader of moeder mag uit haer dochters mondt de twee voorste tanden trekken, (gelijk by hen gebruikelijk is) ook gene gaten in d'ooren booren, ten tijde des Karichangs.

XXII.

Geen jongman magh in dezen tijt uitreizen, soo het sijn eerste reize is.

XXIII.

Gene jonge dochter mag op de troch dansen, soo zy het noit te vore gedaen heeft; maer moet wachten tot dat de Karichang *over is.*

XXIV.

Geen kleine kinderen, Taliglig *genaemt, mogen arm-ringen in dien tijt dragen, of hen zou quaet geschieden.*

XXV.

Zy mogen voor d' eerste reise in dien tijt den groten omgang, Zapuliang *genaemt,*

naemt, niet dragen tot de Stad Mattou, *noch in dezelve gaen, by aldien zy te vooren daer niet in geweeſt zijn.*

XXVI.

Zoo een Sinees of eenig andere vreemdeling een verbont met iemant hunner gemaekt heeft, dien mogen zy in dien tijt in hunne huizen niet brengen: maer wel tot een van hunne gebuuren, tot dat de Karichang *over is, en hem dan luſtig onthalen. Het oprechten van een verbont geſchiet by hen in deſer wijſe: zy houden in hunne handen een ſtroo over de kiſten, voor hunne goden; met deſe woorden daer over t'uiten. Zal ik in dit verdrag met mijn makker veel winnen? wanneer ik tegens hem toornigh ſpreek, ſal hy verduldig zijn? Hier op offeren zy den goden gewalemde rijs, Maſakhaw, Pinang en Siri.*

XXVII.

Sy mogen geen Mariche thad Kaddelangang *maken in hunne Steden, Huizen, Velden noch op de jacht: en ook geen* Vagakang, *in den tijd van den* Karichang.

Oorlogen. Des jaers zeſtien honderd twee en vijftigh, den zevenden van Herfſtmaend, ſloegen de Sineſen van *Tayowan* en *Formoſa*, onderdanen van de Ooſt-Indiſche Kompanjie, op ſteun van hun grote magt van volk, tegen de Hollanders aen 't muiten, onder het Onder-hooft *Faiet*, een overſte van *Smeerdorp*, gelegen twee mijlen van *Sakam*, op toeleg van 't kaſteel op *Tayowan* t'overrompelen.

D'aenſlagh wierd by hen in dezer wijze beſteken: Te weten, by hen was in den raed beſloten het Opperhooft des kaſteels van *Tayowan*, met name *Niklaes Verburg*, al de Bevelhebbers en beſten bloem der koopluiden, uit de Stadt *Zeelandia*, op hun gewonelijk Feeſt van de volle Maen (welk by hen met het ontſteken van keerſen en aenrechten van maeltijden plechtelijk geviert word) te nodigen, met voornemen van hen alle, onder het drokſte van goe cier maken, ter neer te matſen.

Na dien gruwel-daet, zoudenze op het kaſteel aengetrokken hebben, quanſuis onder ſchijn van het Opperhooft t'huis te brengen, om na het openen der poorte of deuren ten kaſtele in te dringen, en dat t'overweldigen.

Dan *Pau*, mede een Opper-hooft der Sineeſen in de ſtadt *Zeelandia*, en broeder van den Veldheer *Faiet*, begon naedenken in dien aenſlag van ſijnen broeder te krijgen, en met den zelven daer over te herrewerren. 't Is, zeide hy, een prijzelijke zake, die ghy met uwen Luitenant tracht aen te vangen. Maer denke, zoo de aenſlagh mislukt, en de Hollanders d'overhand komen te bevechten, het niet alleen u; maer het leven van zoo veele duizenden onnoozele zielen wil koſten, die door u opgerooit worden.

Na veel geſpreks van deze en andere redenen wederzydelings gehouden, kreegh eindelijk het Opperhooft *Pau*, tot antwoord van den Veldheer *Faiet*: is uwe vreeze zoo groot, het ſtaet u vry na uwe wooninge te vertrekken. Zoo dan, 't zy de Hollanders of wy d'overhand krijgen, ghy zijt bevrijdt altoos: 't is beter in vryheid te leven, als een ſlaef te ſterven.

Pau op dit antwoord, vertrok; maer vond raedzaem, na veel overlegs op wegh, de verraderye t'ontdekken.

Gekomen dan op *Tayowan*, onder het kaſteel, verzocht op den Serjant, om met het Opper-hooft in mont-gemeenſchap te treden. De Serjant, die zich des weinigh kreunde, liet *Pau* byna onbeantwoort ſtaen wachten, uit oorzake het Opperhooft *Verburgh* by den Prediker in 't gebedt was. *Pau* riep daer op ten andere male, om ingelaten te worden, t'effens met byvoegen van de nootwendigheid der zake.

Pau eindelijk ingelaten en by het Opper-hooft gekomen, deed verſlag des toelegs, dien de Sineſen brouwden.

Verburgh, daer over ontſtelt, beval *Pau* op het kaſteel in bewaernis

te

te houden, en zond den geweldiger met acht man na *Smeerdorp* op kuntschap uit, die met tydingh van dat de Sinesen reeds aen 't vergaederen waeren, alleen weer te ruch quam: want d'acht waeren door de Sinesen op de vlucht gedreven.

De Duitschen, die in het dorp *Sakam* woonden ten getal van dertigh, naemen de wyk in de stal, tot behoudenis van hun leven, hoewel niet zonder vreze en vervaertheid.

Faiet, die het marren voor schadelijk aenzagh en lucht van den ondekten aenslag had, trok met zyn gansche maght op, nae *Sakam* toe, hieu aldaer alles ter neer, en leide de huisen in kolen.

De Tuinier van de onzen, die des zondags 's morgens gingh om een mant met vruchten nae het opperhooft op *Tayowan* in het kasteel te brengen, wiert op weg achterhaelt en zijn hooft, gehouwen van den lijve, in de mant, in plaets van d'uitgenoomen vruchten, geleid, en onder de steene brugge met den romp gesmeeten. Middelerwyle waeren de dartigh Duitschen in de stal met groote vreze en vervaertheit bevangen.

De stal-meester, genaemt *Marines*, besloot met drie stal-knechten, op een paert, met een zwaert in de hant, uit de stal na *Tayowan* te trekken. Dan eer zy daer konden komen, mostenze recht door *Sakam* trekken, daer 's vyandts grootste magt lach, sterk ontrent sestien duizent.

In het doorryden, niet zonder groot lijfs-gevaer en tegenstreven, sloegh de stal-meester eenen Sinees het hooft van den lyve, en quam eindelijk, beneven zyne drie stalknechten, door de engte of naeuw op *Tayowan*, op zondagh den achtsten van herfst-maent, des voormiddagh onder de preke.

Het opperhooft *Verburgh*, verwittight door hem van de gelegenis der zaeken, en de benauwtheit, daer de vier en twintigh achter gebleven in waeren, door 's vyants naederen aen den stal, veerdighde aenstonts hondert twintigh man af, onder *Danker* als opperhooft, geboortigh van Zeeland.

Dit hant vol volks, ten aenziene van zulk een maghtig heir van vyanden, voer met een sloep en boot van *Tayowan* na het dorp *Sakam*, en sprong, gekomen recht by en over de stal, op bevel van *Danker*, met den hopman *Hans Pieterſz. Scheflee*, voor aen uit de vaer-tuigen, die weer na *Tayowan* voeren, tot de borst toe in 't water. Dit gemerkt by den vyant, sterk zestien duizent man, trok de luitenant des veltheers *Faiet* met een troep van duizent man den onzen in zee tegen, in meenigh van hen aldaer aen te tasten en ter neer te matsen; gelyk zy met groot gemak zouden konnen gedaen hebben.

Dan naulix hadde d'onzen de voeten uit de sloep en boot gezet, of de vyant begon den hertret te nemen. Wel losten zy voor d'eerste reize hunne roers op den vyant; maer konden die voor de tweede male, belemmert door de diepte der zee, niet herladen.

Middelerwyle ontstont, niet zonder een zonderlingh beschikkingh Gods, krakeel onder den vyant: want *Faiet*, die met het gros des heirs op den oever bleef wachten, beval den luitenant *Loukeqwa* uit het water te komen, en naer lant te vertrekken, ter oorzaeke, zoo hy zeide, hem grooter vermaek zou zijn de Kristenen te lande dan te water te zien neermatsen.

Loukeqwa was van een heel ander gevoelen, en wilde d'onzen in 't water aengetast te hebben, schoon 't vijf of zes hondert man zou kosten; ja, liet zich voorstaen noch koop daer aen te hebben: gemerkt, zyns bedunkens, deze troep de beste van onze maght was. Na veel stribbelens wiert het gevoelen des veltheers ingevolgt, die aenstonts den luitenant het optrekken met zyn volk uit het water beval. Dit stak den onzen een herte onder de riem, en gaf middelerwyle gelegent van te lande te stappen, om met den vyand schermutselingh te houden.

Dan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Danker schaerde zijn volk in slachorde aen de linker zijde, en had den vyandt op de rechte. Midderwijle quam zekere zwartin, getrouwt aen eenen duits-man, en op 't uitterste zwanger uit het bosch, (derwaert zy uit vreeze voor de Sinesen gevlucht was) tot d'onzen gelopen: dan wiert, naerdien zy te na aen 's vyants zijde quam uitlopen, door twee hopmannen onderschept, die haer in 't aenschijn van ons volk het kint uit den lijve sneden, en dat, op stukken gehouwen, naer d'onzen toe smeten, met dreigen zy hen het zelfste zouden doen.

De Hollanders, evenwel, aengemoedight door *Danker*, trokken kloekmoedelijk op 's vyants heir aen, en deden eenen hunner bevel-hebbers sneuvelen. Groote verslaegenis baerde dit onder de Sinesen, die den gesneuvelden opnaemen, en met een yzelijk geschrei op de vlucht na de stadt *Sakam* staken, weg-werpende geweer en al wat zy by zich hadden.

D'onzen gaven van achteren lustig op hen vuur, en joegenze tot door de stadt *Sakam* na.

Eindelijk vertrokken d'onzen zich weder na *Sakam*, en naemen hunne nachtrusten in de stal. Des nachts kregen zy twee duizent kristen *Formosanen* tot bystant, door het opperhooft *Verburgh* hen toegezonden: die des maendaghs, den negenden, den vyand gingen op zoeken; doch vonden niemant, maer zagen des anderen daeghs voor zonnen opgang den vyand van een klein geberghte op trekken.

Dan tusschen beide was een spruit, die door zijne diepte het bykomen tot elkandre belette. D'onzen, om over te komen, zakten een weinigh af. Dit deed onze *Formosanen*, die het voor deizen aenzagen, met een groote doldriftigheit weg, en naer het Dorp van *Sinkan* toe lopen. Dan een Serjant *Joost van Bergen*, stak eenen hunner met een Hasagaye, en brachtze hier door alle weer te ruch.

Midderwijle quam een Serjant met twintigh man over den spruit, en bezette den doorgang, tot dat de rest zou overgekomen zijn.

Dan eer de helft van de Hollanders over was, waren de meeste kristen *Formosanen* over, en trokken toen gelijkelijk tegen den vyant aen; die, na het uit staen van drie mael los branden met musketten op hem, op de vlucht stak.

Dien dag ontstont een bloedig gevecht, met verlies aen 's vyants zijde van achtien hondert man: behalve vrouwen en kinderen: beneven het opperhooft *Faiet*.

D'onzen joegen de vluchtelingen na, tot zonnen ondergang; en vonder, gekomen by hunne leger en rustplaetse, ketels, pannen, en diergelijke koken gereetschap, met lekkere disgerechten, om daer mee, nae het bevechten der zege, goe cier te maeken.

De Luitenant Generael *Louequa*, bleef acht dagen in het klein geberghte schuil, en quam toen weder zijne wooningh tot *Tankoya*, zeven mijlen van *Tayowan*, nemen. Doch wiert by ons volk gevangen, en tot *Tayowan* gebragt, en aldaer levendig voor het vuur gebraeden: daer nae achter een peert door de geheele stad gesleept, en zijn hooft by des opperhoofts hof op een staek gezet.

De twee hopmannen, die de zwangre zwartin voornoemt, schendig om 't leven hadden gebraght, wierden geraebraekt en gevierendeelt.

Dit oorlogen duurde vijftien dagen: en wierden in al dien tijd omtrent vier duizent mannen en vijf duizent vrouwen, behalven kinderen, ter neer gemaekt en vernielt: zonder d'onzen, een wonder, eenen dooden of gequeste hadden.

Twee jaren nae dit oorlogen, des jaers zestien hondert vier en vijftig, in bloeimaent, onstont weer op het Eiland *Tayowan* en *Formosa* uit den noordweste een groote meenighte Springhaenen, die al de veldgewassen af-knaegden: waer door hongers noot over de acht duisent menschen te sneuvelen quamen. Zy waren wonder van gestalte; hadden een ring-kraeg om den hals, gelijk een pieke-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

A . Het Governeurs huys .
B . De Kerck .
C . De Waegh .
D . t Smits huys daer des Compagnies Harnassen en ander gereetschap gemaeckt wordt .
E . Het Gereght .
F . Vlys Hall .

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

piekenier, en een yzere hoed of helmet op het hooft, als de zoldaten dragen.

Zy maekten in het vliegen met hunne vleugels zulk een ſterk geraes, en groot geſnor, als of 'er een groote wind over quam waeien.

Zy ſtaken van het Eiland *Tayowan* na *Formoſa* over, bleven daer drie maenden, en namen eindelijk van daer na't Noord-weſte de wijk: op den negenden van Ooghſt-maend des Zondaeghs avonds: van waer zy gekomen waren. Dan hier door was de ellende niet gedempt: want zy lieten jongen na, die ſlimmer waeren als d'ouden, en voorts al af maeiden, wat noch overgebleven was. Deze jongen, dewijl zy niet vluch waren, wierden meerendeels by de Sineſen, door bevel van ons Opper-hooft, gevangen.

Eiland Tayowan.

HEt Eiland *Taiwan*, of zoo andere ſpelden, *Tayouan* en *Tayowan*, is gelegen aen de zuid-zijde van *Formoſa*, drie vierendeel mijls met zijne noord en ontrent een boog-ſcheut met zijn zuid-eind daer van af. By laeg water is de wijte, tuſſchen het zuid-eind en *Formoſa*, over waedbaer; maer tuſſchen het noord-eind en *Formoſa* wel dertien voet waters.

Het leid geſtrekt meeſt zuide ten ooſte en noorde ten weſte: is groot derdehalve mijle in de lengte en een vierendeel mijls in de brete. Eigentlijk is *Tayowan* van nature een zantplaet; hoewel ook een eiland.

Op het noord-eind ſtaet een ſterke veſting, *het kaſteel van Zeelandia* by d'onzen genaemt, en geſticht door hen des jaers zeſtien hondert twee en dertig, boven op een gebergte of hogen zant-duin. Het wiert omringt met twee muuren van grauwen ſteen, d'een boven d'ander, en de tweede muur met vier halve manen.

Onder het kaſteel, ten weſte, leid een vierkante veſting, weerbaer door twee punten.

Een boog-ſcheut van 't kaſteel leid een ſterke ronduit, de ſleutel des kaſteels, genaemt *Uitrecht*, zeſtien voet hoog van ſteen opgehaelt, en geſterkt met zeven ſtrijk-weringen.

Ooſtwaerts van het kaſteel leid een Stadt, by d' onzen geſticht en *Tayowan* genaemt: is niet boven een vierendeel uur gaens in de ronte groot: maer was, voor de verovering, zoo net en ſchoon bebouwt, als eenige Stadt in *Holland*; hoewel niet ten dele zoo koſtelijk in huizen. De ſtraten waeren met vierkanten brik-ſteen geplaveit, die by d'onzen zeer ſchoon en zuiver gehouden wierden.

Daer bevonden zich toenmaels ontrent tien duizent Sineſen op dit Eiland, die zich meeſt met den koophandel erneerden: behalve onze Krinen en Heidenen of Formoſanen, 's lands ingeboornen.

Op het Eiland van *Tayowan* zijn meeſt zantduinen: en is by gevolg niet vruchtbaer: want het geeft ſchier niet dan pijn-appels en andere wilde bomen. Een halve kartou-ſcheut van 't kaſteel is d'ingang van een kanael of haven, by de Sineſen *Loakhau* en by de onzen, om zijn engte, 't Nau van *Tayowan* genaemt. Met hoog water is de diepte niet boven dertien of veertien voet. Recht tegen over 't kaſteel *Zeelandia* leid een zant-plaet boven water, *Baxemboy* geheten, bezet met vele viſſchers dorpen.

Sedert de Sineſen *Tayowan* onder den zee-rover *Koxinga* en zijnen zoon *Sepoan* bezeten hebben, is aen het kaſteel, tuſſchen de punt *Amſterdam* en *Gelderland*, noch een poort gemaekt, en by de nieuwe punt een goot van anderhalve vadem wijt, wederzijds met ſteen opgehaelt, en aen de muur met yzere tralien voorzien, daer water en viſch door komt, en zich verzamelt binnen het kaſteel voor des Opperhoofts huis, in een tank of ſtene water-bak. Aldaer ſtaet een ſpeel-huisje,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

welk den ouden *Koxin* tot vermaek diende.

Des jaers zestien hondert vier en zestig was, volgens bericht der onzen, die uit de vlote voor *Tayowan*, onder den Admirael *Balthasar Bort*, aen den vyant tot verlossing der gevangene Neerlanders, t'essens om een verdrag van vrede te treffen, derwaerts gezonden waren, het kasteel allerwegen met geschut voorzien, en de borstweringen rontom met nieuwe bamboesen: daer benessens de barmte langs het het kanael met een en twintig stukken geschut, staende tusschen schans korven, bezet. In het kasteel woonden alleenlijk des overleden ouden *Koxins* wijven en wierden aldaer bewaert: de krijgsknechten hielden daer buiten huis in opgerechte schuuren.

De vervalle en omverre gehaelde huizen in 't quartier lagen noch onopgemaekt. Om het Fort *Sakkam*, op *Formosa*, lag ook geschut, en voor 't zelve beneden op de aerde stonden twee stukken. Het dorp aldaer was met huizen vermeerdert: vijf hondert stonden al: doch niet alle van steen opgehaelt. De landweg om de Zuid was ook meer dan voorhene met woningen betimmert. Daer wierden niet meer dan vier en twintig vaertuigen getelt, meest Koyaes, die in 't binnen-water by het quartier lagen: daer benessens het Fluitje *Kortenhoef*, welk den vyand in den oorlogh in handen gevallen was.

De meeste inwoonders des Eilands van *Tayowan* zijn heden ongeschore Sinesen: die zich onder den Tarterschen Keizer van *Sina* niet willen buigen, en het zelve nevens dat van *Formosa* onder hunnen Overste *Koxinga* des jaers zestien hondert een en zestig der Oost-Indische Maetschappye hebben afhandig gemackt, welke beide deze Eilanden lange jaren bezeten heeft.

De Sinesen op beide deze Eilanden *Tayowan* en *Formosa* onderhouden een en dezelve zeden, maniere, kleding, tale en Godsdienst: desgelijx spreken een en dezelve tale met die op het vast land van *Sina*: verschillen alleen in het dragen des hairs: welk deze Eilanders na d' oude Sinese wijze lang dragen, hoewel net gevlochten; maer die op 't vast land, door dwang der Tartars, ten teken van onderdanigheid, na de Tartarische wijze kort of afgeschoren: slechts met een tuit achter aen 't hooft.

Gelijk de Formosanen verscheide Goden hebben en aenbidden, zo ook de Sinesen, die heden deze Eilanden bewonen. De voornoemde Schotsman *David Wricht* stelt een getal van twee en zeventig in volgende woorden.

Zy erkennen een almagtigen God, Schepper en Bestierder van hemel, aerde, zee, zon, maen en sterren, dien zy *Ty* noemen, en voor den Opperften en eersten God houden. Zy doen offerhande aen dezen groten God; hoewel maer eenmael 's jaers: als een levendig zwijn, verbrant met zandelhout: want een schaep of ander vee t'offeren, wort by hen voor een grouwel geacht.

De tweede God wort by hen genaemt, *Tien Sho Joch Koung Shanch Tee*. Dees is de tweede perzoon of Opperste voorzitter des hemels en Bestierder: waerom hy *Tien Sho*, dat 's *tweede persoon des Hemels*: en *Joch Koung* en *Shang Tee*, dat 's *Bestierder des Aertrijks* genoemt wort. Hy heeft alles onder zijne magt en noch drie Geesten onder zijn gebiet: d'eerste is genaemt *Heuoung*, dat 's *Bestierder der regen*; hoewel de gemene man hem *Hououng* noemt: dees wort voor den zesten Godt gerekent en gezeit wasdom in het koren te brengen en regen op het aertrijk te geven, tot ververschingh van alles.

De tweede Geest is genoemt *Teoung*, die magt heeft over het leven van de menschen, en op alles wat op der aerde leeft of groeit. Hy word voor den zevenden God gehouden.

De derde Geest en achtste God word genaemt *Tsuy Zyen Tei Oung*, dat 's *Bestierder van de Zee en van alles wat 'er in of op is*.

Den derden persoon in den hemel noemen de Sinesen *Jok Tee*: die voorhene mede een Vorst op d'aerde;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

de; maer zeer rechtvaerdig was: waer over hy in den hemel opgenomen wiert.

De vierde Godt wordt genaemt *Quanoung*: die mede voorhene een sterffelijk mensch op d'aerde was: insgelijx de vijfde, dien zy *Jamoungh* noemen: maer beide daer na, om hunne brave daden, ten hemel verheven hebben.

Aen deze vijf Goden, als Opperhoofden, bestaet de bestiering des hemels: de drie voornoemde, als zeste, zevende en achtste zijn minder Goden of Geesten, dienaers van den tweeden God *Tien Sho Joch Joung Schang Tee*.

Behalve deze acht Goden, zijn 'er noch acht en twintig Raetsheeren des Hemels, die voorhene groote en wijze Filosofen op d'aerde geweest zijn, en nu in den hemel de sterren regeren en ga slaen.

Daer en boven stellen de Sinesen verscheide minder aerdsche Goden, die alle jaers hemelwaerts trekken, om aldaer verslag van de zonden der menschen te doen, die zy in het geheel jaer bedreven hebben: waer van zy vergiffenis verwerven.

D'eerste aerdsche God of liever Goddin, de zeven en dertighste in getale, is genaemt *Pot Sou*, en wort uitgebeelt in de gedaente van een vrouw, met een kint op d'armen.

Zy was, volgens de Sinesen, een Koninghs dochter, en groote Profeeterse, en had, zonder oit man bekent te hebben, een kint ter werelt gebragt, welk zy *Kachu* noemen. Dit, wanneer het tot zijne jaren gekomen was, had mede zeer groot verstant en schranderheid: hoewel minder, dan de moeder: ook wort het niet aengebeden. Zy voegen haer eenen knecht toe, *Pausat* geheten, die op haer paste, en een stok-oud man was.

Daer zijn'er, die haer voor gene inboorling; maer voor een buitenlandsche vrouwe willen gehouden hebben: en eenige voor een afbeeldinge van de maegt *Marye*, gelijk den ouden man, haer dienaer, voor *Josef*, haer man.

D'acht en dertigste aerdsche God is genaemt *Quaniem*, maer by *Markus Paulus*, *Quamina*: by *Joannes Gonsales*, *Quianina*: die zeidt dat zy de dochter van den Sineeschen Keizer *Tzonton* was, die de muuren tusschen *Sina* en *Tartarye* doen maken had. Maer dit gevoelen wraekt *David Wricht*: en wil dat zy de dochter van Keizer *Biou 't Songong* was: die lange jaren voor den eersten Keizer *Quantekong* of kort na den algemeinen watervloet heerschte.

Dees *Biou 't Songong* had drie dochters, twee der welke reeds getrout waeren: maer de derde, deze *Quaniem*, nam voor nimmermeer te trouwen, in weerwil van haeren vader, die haer reeds eenen man verkoren had.

Dan ziende echter haer daer toe ongenegen en bevreest voor haere eerbaerheid, besloot hy de dochter in een klooster te besteden, met bevel aen den opziender, om haer des te meer te vernederigen, haer niet anders te laten doen, als water en hout in het kloostet te brengen, en het zelve schoon te maken. Maer de zwanen, zoo de Kronijken van *Sina* verhalen, quamen van het gebergte, en d'Engelen uit den hemel holpen haer water dragen: desgelijx de vogelen van den hemel het klooster schoon maken, en de beesten uit het wout haer hout toe brengen.

De vader des verwittigt, en denkende zy zoodanige dingen, door toverye deed, wierd daer over zeer vertoornt, en beval het klooster aen brant te steken.

De dochter bemerkende, hoe zy alleen de oorzaek daer van was, nam een priem om haer zelve het herte te doorgrieven.

Dan de hemelen, uit meedogentheid over haer, gemerkt de vader van zijn voornemen niet afliet, belaste den God van de regen, genaemt *Heuong*, een sterke stort-regen en water-vloet op d'aerde te laten vallen, tot uitblussching van den brand des

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

kloosters. Waer door *Quaniem* uit het klooster rackte en haere toevlucht na het gebergte nam, daer zy een lange wijle verbleef. De vader midlerwijle wiert, door beschikking des hemels, met laserye besmet en meest door de wurmen opgegeten, zonder eenige artzen of heelmeesters hem wisten te genezen. Maer de dochter verwittigt van des vaders quael, door zekeren geest, quam by hem en genas hem aenstonts: dies de vader haer wilde aenbidden: maer zy weigerde die eere en beval hem den hemel en Goden daer voor te danken: welk hy met grooten aendacht deed, en kreeg vergiffenis van zijnen misdaet: want hy een heilig man in al zijn leven was geweest, en nooit de Goden verstoort had, als in dien tijdt.

Niet lange daer na quam *Biou Tsongong* te sterven. Na zijne dood begaf *Quaniem* haer na eene plaetse, onder het gebiet van *Sina* gelegen, *Lamhay* genoemt, daer zy haer leven tot aen haere dood met grooten aendacht overbragt. Na haere dood wiert haer ter eere een schone en groote tempel gebouwt, en het lijk daer in geleit. En is, zoo de Sinese Historien en Kronijken getuigen, haer lichaem op heden noch zoo versch, als of het eerst gestorven was. Alle jaers gaen de Priesters derwaerts ter bevaert. In grote achting is deze *Quaniem* by de Sinesen, en wort by hen om hulpe en bystant aengebeden. Haer ter eere worden alle jaers drie Feesten gehouden: maer de grootste in de zeste mane, op den achtienden dag. Dit Feest duurt drie dagen door geheel *Sina*, geduurende de welke de Sinesen niet anders doen, als door alle straten *Wayangs* of toneel-spelen haer ter eere vertonen.

De negen en dertigste God of Goddin is genaemt *Nioma*, of volgens andere *Matzou*. Zy was geboortig uit de Stadt *Kotzo*, in het Landschap van *Houkong*: daer haer vader Onder-Koning was. Deze *Nioma* besloot mede haer leven maegt te blijven, en ging woonen op het Eiland *Piskadores* of *Visschers Eiland*: anders by d'inwoonders *Pehoe* geheten, gelegen drie en twintig mijl benoorden de Linie, en twaelf mijlen van het Eiland *Formosa*: alwaer zy haer leven in grote heiligheid en jammerlijken staet geeindigt heeft. Haer beeltenis staet aldaer in een tempel levens groote afgebeelt, met twee dienaressen, een aen de rechter en een aen de linke zijde: ieder met een waier in de hand, die het hooft van *Nioma* bedekken en mede heilig geleeft hebben. Ook heeft zy twee geesten onder haer gebiet.

Zy word onder de Sinesen voor een magtige Goddin geviert, en treet geen Keizer ter heerschappye, of moet voor deze *Nioma* eerbiedenis en een voetval komen doen.

De grootste vierdagh, ter eere van deze *Nioma* aengerecht, is op den drie en twintighsten dagh van de derde mane. De Priesters komen uit alle oorden des Keizerrijks, ter plaetse, daer zy is, ter beevaert: gemerkt zy kennis en wetenschap heeft: wanneer eenige vreemde volken daer, en op wat Eiland zy komen zullen: en of zy goet of quaet in 't zin hebben. Ja zal niemant lichtelijk iet aenvangen of komt eerst by *Nioma* om raet vragen. Haere opkomste van eere en aenbidden wort aldus in de Sinese Kronijken verhaelt: *Zeker Admirael, met name* Kompo, *was met een uitgeruste krijgs-vloot tegens een ander vreemd volk ten strijde getogen; maer gekomen door tegenwint onder het Eiland* Pehoe, *wiert genootzaekt aldaer het anker te laten vallen. D'Admirael, wanneer de wint weer was verandert, beval weer zeil te gaen en het anker op te winden: doch kon onmogelijk het geheel scheeps-volk dit niet uit den gront lichten. Hy hier over vertoornt, quam zelf achter, om het volk aen te prensen. Midlerwijle zag hy* Nioma *op het anker zitten, daer hy zoo dicht by gong, als mogelijk was, met verzoek, hy aldien zy een heilige Santin was, te zeggen, wat hy doen of laten zoude. Waer op sy hem antwoorde: ingevalle hy de zege wilde bevechten, haer met zich in de vloot diende te nemen: want de volken voegde zy daer by, daer d'Admirael tegen aenging, waeren groote bezweerders, duivel-jagers en toveraers, en konden door hunne grote toverye doen schijnen, met olie in* de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

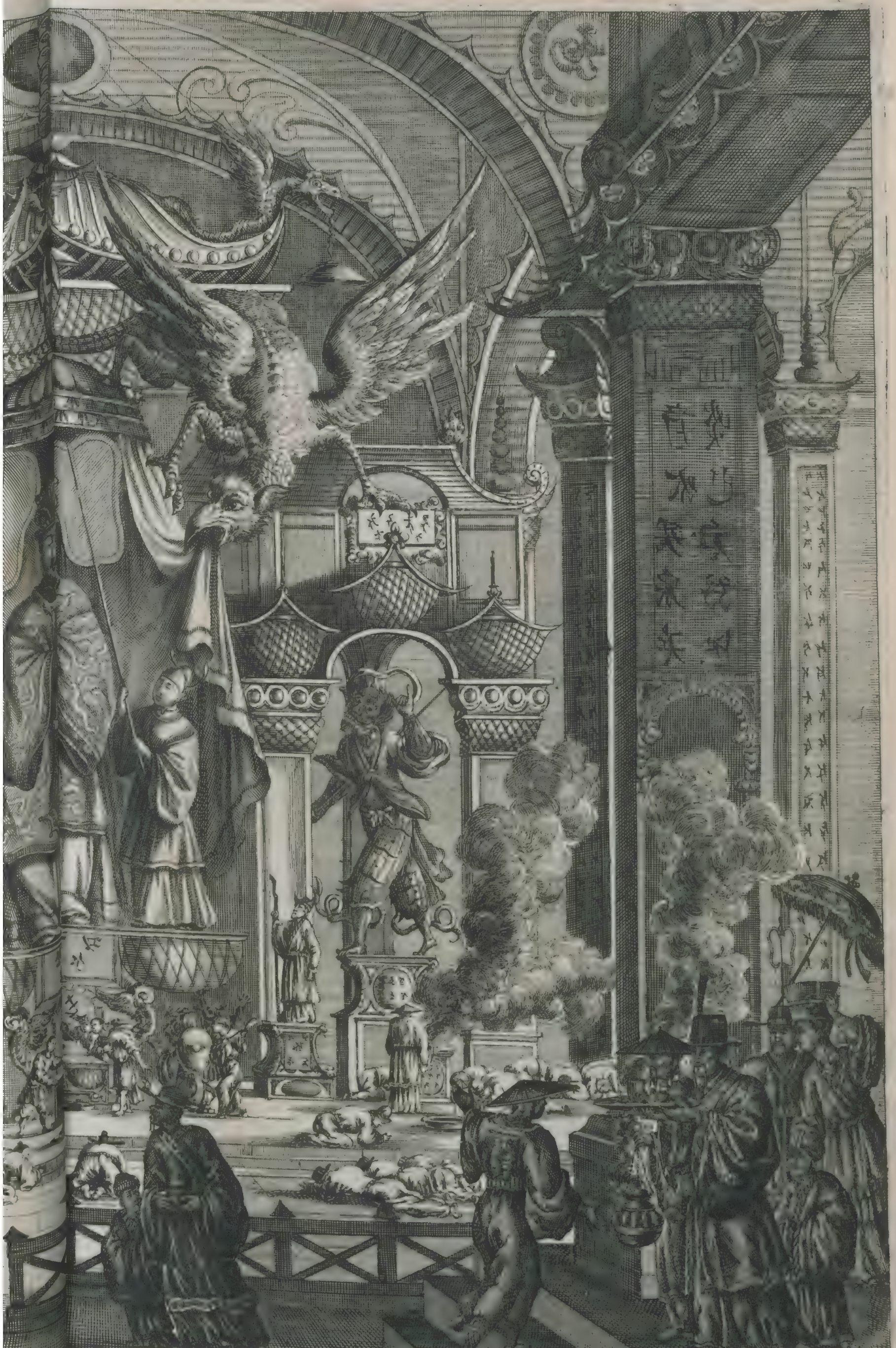

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

de zee te smijten, als of de gehele vloot voor de gene, die aenquamen, in de brant stont. Dies d'Admirael haer met zich in de vloot nam. Gekomen ter plaetse, daer het gemunt was, deed het vreemd volk, gelijk Nioma *voorzeid had: doch smeet* Nioma *ook olie in de zee: en met meerder kracht en uitwerking, dan d'andere, die te niet gebragt wierd. Derhalve de vreemde Koning zich benootzaekt vond te strijden tegen de Sinesen, die hem met hulpe van de Goddin* Nioma *onder gehoorzaemheid bragten. D'Admirael, gedachtig aen de diensten van* Nioma, *die hy reeds genoten en noch van haer te verwachten had, verzocht van haer, op het scheiden, een wonder teken, om van haerent wegen aen den Keizer te mogen vertonen. By geval had hy een dorre rotting in de hand, die* Nioma *op zijn verzoek aenstonts deed groeien en bloeien, en zonderling welriekend maekte. D'Admirael zette deze op de Kampanje en ging daer mede zeil. Gekomen by den Keizer, deed hy verslag van zijn wedervaren. Waer op de Keizer, tot erkentenis van haere diensten,* Nioma *voor een Goddin door het geheel Rijk beval te vieren.*

Ieder schip heeft het beeltenis van *Nioma* achter op, en word alle daeghs offerhande van het zee-volk aen de zelve gedaen.

De veertighste God is *Sikjaa* genaemt, gebooren in het Koningrijk van *Tantaiko*, tegen't westen van *Sina*.

Dees word gehouden voor den eersten vinder van den Gods-dienst, dien de Sinesen noch heden onderhouden. Hy droegh nooit iet op zijn hooft, noch at oit iet, welk leven had ontfangen: bragt zijn leven ongetrouwt in vroomheid over; ja zonder immer vrouw bekent te hebben. Dees *Sikjaa* staet levens groote in de tempels op de altaren, zittende afgebeelt, ter rechte zijde van de deur in't inkomen. Tegen hem over, en in eenige tempels rontom, staen lange tafels: daer aen de priesters gestadig zitten lezen en prevelen, biddende *Sikjaa*, om in den hemel te mogen komen. Ook zijn'er geduurigh twee priesters, die gestadigh dagh en nacht voor 't altaer leggen te bidden, en t'elkens zich weder op en weder neer buigen. Zy hebben meenighte van trommelen, schalmaien en metale gommen, daer zy alle gelijk gestadigh op slaen: waer uit geen onaengename toon ontstaet.

In leven volgen de priesters deze *Sikjaa* na, die anders niet eeten als rijs, granen en kruiden: leven in groote armoede en elende: eenige in de wildernissen als kluizenaers: andere gaen de tempels bezoeken door het land, en laten zich bezigen tot het doen van offerhande in de huizen van byzondere luiden: voor een gering gelt: zonder zy eenigen bystant altoos van den Keizer of van het land hebben. Zy dragen afgrijzelijke lange nagels, tot de lengte van zes, acht, tien en twalef duim: want lange nagels word by de Sinesen voor een groote cieraet gehouden.

De leere van dezen *Sikjaa*, zie in't brede ontfouwen in de volgende Beschrijving van *Sina*, op *pag.* 110.

d'Een en veertigste God is genaemt *Ang-jaa*. Dees word gebraght van huis tot huis, op den elfden dagh van de eerste mane, op een altaer, door drie priesters, met drie andere achter aen. Voor hem staet op het altaer een brandend wierooks-vat. De priesters, gekomen voor een huis, zetten hem neder en slaen, al zingende en biddende, twee kleine bekkens tegen malkandre, tot dat de huis-heer komt hen eenigh gelt in een papiertje brengen, ten offerhande voor dezen God.

Dees *Ang-jaa* is niet gekleet, gelijk d'andere Goden: maer naekt, slechts met een kleetje om zijn middel tot aen de knien: en over de schouders een sluier geslagen. Dessels hair, baert, knevels en gezicht is meest onbekent, ten aenzien van d'andere Sinese Goden: want dees is als een kristen mensch in zijn wezen en gelaet. De Sinesen zelfs weten van deze veranderinge gene reden te geven.

De twee en veertigste God is *Toutekong* genaemt. Dees is afgebeeld in de gedaente van een oud grijs man met een witte baert: en word gezeit een groote hater van dieverye, speelders en dobbelaers geweest te zijn: die hy in alle maniere zocht uit te

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

te roien: waer over de Sinese hem in den hemel geplaest hebben en gestadigh aenbidden, om voor dieverye bevryd te blijven.

De drie en veertigste God is *Teitoukong* geheten: dees was by zijn leven een manhaftige en strydbaere held, en staet afgebeelt met een bloot zwaert op zijne linke arm. Zijne brave en koene daden, den rijke in het uitdrijven van den vyand bewezen, hebben hem hemelwaerts verheven, en by de gemeente voor eenen God doen eeren.

Zie pag. 271. De vier en veertigste Godt wort *Scheecong* geheten, en voor een vinder van de tooneel-spellen gehouden.

De vijf en veertigste God is *Amkong* genaemt, die om zijn groote deugden en vroomheid dien tytel by Sinesen heeft bekomen.

De zes en veertigste God is *Tswajong* geheten. Dees was by zijn leven een sterk man en van gestalte als een reus. Zijn deegen woogh over de twee en 't negentigh pont, die hy met eene hand bestierde. Over zijne sterkte en strijdbaerheid was hy in *Sina* zeer vermaert: waer om de Sinesen hem voor eenen God hebben aengenomen.

De zeven en veertigste God is genaemt *Hangoe*. Ook dees was een oprechte reus en maghtigh strijdbaer helt: en woogh zijn helm hondert vijf en twintigh pont. Om zijne brave daden in den strijt wiert hy tot onderkoning gemaekt. Na zijne dood hebben de Sinesen hem voor eenen God geviert en ge-eert.

Den acht en veertigste God is *Hanzin* geheten, die in kloekheid van verstant zijns gelijken in geheel *Sina* niet had: (uitgezeit *Quantekong* en *Sodejong*,) en meer door zijn goet beleit en staetkunde heeft uitgerecht: als andere met groote maght van volken: voor welken weldaet de Sinesen hem eeren en voor eenen God houden.

De negen en veertigste God wort genaemt *Sodejong*, die in zijn leven een zeer wijs Koning, groot staetkunde en wonder goet aerdigh voor de gemeente was. Hy wort voor wijzer als *Hanzing* gehouden; hoewel in gene vergelijking by *Quantecong* komt.

De vijftigste God is genaemt *Sjengoesoeng*. Deze was in zijn leven en een zeer sterke reus en strijdbare kampvechter: die den lande tegen den vyand groote diensten had gedaen.

D' Een en vijftighste God is genaemt *Goumatzintzing*, die by zijn leven een wachter en toeziender van het volk en dienaer van God was.

Hy had, zoo de Sinesen vercieren, vijf oogen: twee op de behoorlijke plaetse, en twee andere recht daer boven, en de vijfde recht midden in zijn voorhooft boven d' andere vier oogen. Wanneer dees waker op aerde leefde, had hy in zijnen slaep altijd twee oogen wakker of open; midlerwijle d' andere drie sliepen: voor welken weldaet de Sinesen hem noch heden vieren met aenbidding, om voor hen in den hemel te willen waken.

De twee en vijftigste God is genaemt *Soumanoaom*: dees had vier oogen, twee in zijn nek en twee in zijn voorhooft. Als de twee in zijn voorhooft sliepen, zoo waekten d' andere: derhalve hy in den strijdt (want hy was een strijd-bare krijgsoverste) noit was t' overwinnen. De Sinesen, ter gedenkens van zijne blakenden yver, op de wake van 's lands zake, hebben hem hemelwaerts gevoert en den tijtel van Godt gewaerdight.

De drie en vijftigste God is *Zjenzucung* geheten. Dees was by zijn leven een groot heer, wijs en schrander van herssenen: maer zeer klein van stal. Op zijn hooft kon hy geen hair verdraegen; maer sneed het zeer kort af: was een groote vyand en hater van dobbelen en met kaerten te spelen en drinken.

De vier en vijftigste God was *Quantecong* geheeten, hoewel by *Johanes Gonzales* en andere *Vitie*. Dees word hooger by de Sinesen geviert en ge-eert, als een van alle de andere Goden, en voor den eersten Keizer in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

in *Sina* gehouden. In strijdbaerheid en klockheid van vernuft, had hy zijns gelijken in geheel *Sina* niet: was zeer sterk van lijf en leden, als een reus: zijn deegen woog twee en tnegentigh pont: die hy met zijne eene hand bestierde: was langh tien Sinese maten, ieder maet gerekent op veertien duim: welk bedraeght twalef voet en acht duim: breet van d'eenen tot den ander schouder zes span: hoewel *Gonsales* zijne lengte op negen Sinese maten, en brete der schouders op zeven span brengt. In den aenvangh van zijne bestieringh bezat hy slechts een eenig Landschap: maer won allengs zo veel lands van zijne gebuuren door de wapenen, dat hy geheel *Sina* onder vijftien Landschappen bragt. Hy heeft verscheide wetten en willekeuren onder zijne onderdanen ingevoert: uit kracht van een der welke moght geen vrouw of man ledig gaen; maer zoo wel de een als de ander werken.

Hy wort gehouden voor den eersten vinder der klederen in *Sina*, die de Sinesen heden dragen: want by ouds gingen zy, inzonderheid de zuider Sinesen, gelijk d'Indianen met nackten lijve: hy is ook d'eerste vinder geweest van allerhande klederen te verruwen: heeft allereerst schepen en zaeg-molens, zymakery, bussekruit, geschut, en ook de bouwkunst uitgevonden: en staen noch heden 's daegs in *Sina* grote gebouwen, t'zijner gedachtenis, die hy deed bouwen. Door hem is allereerst een keure ingevoert: waer by d'afkomelingen de voorouders tot in het tiende gelit in het ambacht moeten volgen: ja voor eeuwig. Ook heeft ieder straet in *Sina* zijn byzonder ambacht: en mag niemant anders in die straet wonen, of moet van het zelfste ambacht zijn. Hy heeft dorpen, steden en vlekken verdeelt: desgelijx het volk bevolen die te bewonen. Zoo de Kronijken verhalen, versloeg dees *Quantekong* alleen in eenen slag drie of vier duizent man. Hy had eenen zwart tot eenen wapen-drager: die niet min strijdbaer was, als hy zelf, en over al zijnen Heer verzelschapt. Dees was geheten *Tzieutzong*: (hoewel *Markus Paulus de Venetiaen* hem *Lincheou*, en *Joannes Gonzales Linchicon* noemt) deed ten dienste van zijnen Heer grote veltslagen en verwon veel landen en volken. Behalve dezen had *Quantekong* een anderen dienaer, een blank mensch, genaemt *Quanpieng*: doch was geen krijgsknecht. Zoo hoog is *Quantekong* by de Sinesen geacht en ge-eert, dat ieder zijn beeltenis in huis heeft, uitgezeit de visschers en zeeluiden. Ook doen zy den zelven alle weken grote offerhanden: en brant alle nachts voor zijn beelt een lamp met zoete olie: beneven zes stokjes zeer dun, ontrent als een grof yzer-draet: die des avonds worden aengestoken, en zoo lang branden, tot dat zy uit zijn: de vlam geeft een wonder zoete en aengename reuk; ja boven alle muskes. D'offerhande bestaet in twee pont en een halve zwijnen vleesch, drie vierendeel pont herten vleesch, een gekookte hen, negen koeken van bloem van meel gemaekt: een half pintje van zekeren drank *Aoytziu*: een kop van den drank *Lotchin*, een kop van den drank *Sonchin*, en een kop van den drank *Samsoe*: en eindelijk in twee koppen rijs. Al dit wort gestelt voor het beelt van *Quantekong*, de tijt van drie uuren, en daer na weer weg genomen: welk beide met grote eerbiedigheit geschiet en het buigen van hooft en lichaem. D'offer-spijze wort daer na by d'offeraers genuttigt.

Ter eere van *Quantekong* is in ieder stad een tempel opgerecht: daer hy na 't leven in volle gestaltenis afgebeelt staet. Aen d'eene zijde, twee voeten van *Quantekong*, staet het beeltenis van zijnen wapen-drager *Tzieutzong*, met een zwaert op zijde en een zeepmesch (welk is gelijk een maiers grasmesch of zeis) in zijne hand: vier treden van hem, aen d'andere zijde, zijn dienaer *Quanpieng*. Ja is hy niet alleenlijk by zijnen eigen landaerd in achting: maer ook by de Tungkinders, gebuuren der Sinesen, die tegen hen oorlogen: want zoo dra de vyand komt invallen, zetten zy schilt-wacht by zijnen tempel, ten einde niemant den zelven zou bescha-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

schadigen naerdien, volgens hun zeggen, ingevalle een hunner moeite of afbreuk in zijnen tempel quam te doen, zou deez *Quantekong* als dan zijne boze woede over hen smijten en hun gansch Krijghs-heir verslinden. Ja sou gebeurt zijn, dat *Quantekong* in een gezicht op zijn root paert, *Angbea* genaemt, (en hy alleen gebruikte by zijn leven een root paert: want in geheel *Sina* zijn gene rode paerden) gekomen en alle des vyands maght vernielt hebben, in weerwrake van de schaede aen zijnen tempel door hen gepleeght.

De vijf en vijftigste God wort *Chioencui* geheten, en is een geest; aen wien zy offerhande doen, om voor onheil bevrijt te blijven.

De zes en vijftigste God is *Konsou* genaemt, en wort voor den eersten vinder van de drukkerye gehouden, die de Sinesen al voor acht hondert en vijf jaren gehad hebben. De Sinesen willen dat de kristenen de drukkunst van hen gekregen hebben: alzoo zy te dier tijde met de kristen koopluiden handel dreven. Deez *Kongsou* staet op eenen throon te prijk, bezijde verscheiden landaert: ieder met een boek in de hant: maer de Duidsche het naeste by hem: want deez landaert, volgens getuigenis van de Sinesen zelfs, meer schrander en aertigheid in het drukken heeft, als alle andere volken.

De zeven en vijftigste God is *Tegoe* geheeten, dat is, *aerdsche bul* gezeit.

D'Acht en vijftigste heet *Kjenke*, dat is, *raven of kieken-dief*. Een kluchtigh en wonderlijk wangeloof hebben de Sinesen ontrent deze twee goden: want als *Tegoe* d'aerde op zijne schouderen heeft, dan komt *Kjenke* uit den hemel en begint *Tegoe* op zijn lijf te pikken: waer door hy zich benootzaekt vind *Kjenke* van zijn lijf af te schudden: waer op ook d'aerde schudt en beeft: dies de Sinesen daer by d'oorzake van d'aertbeving willen te kennen geven: want zoo dra aertbevinge ontstaet, slaen zy tot lacchen uit, met te zeggen: nu word *Tegoe* van *Kjenke* gepikt.

Deze twee worden voor geesten gehouden en daerom by hen voor Goden aengebeden.

Volgens den Jesuit *Martinus Martini*, in zijne Sinesche historien, is het aertrijk van *Sina* zelden en niet dan weinigh aertbevinge onderworpen. Zoo nochtans de Sinese historien getuigen, ontstont des jaers voor de geboorte des Heilands drie en zeventigh, zulk een zware aertbeving, dat verscheide bergen instorten: hoewel tot groter schrik, dan omkomen van menschen. *Lib. IX. pag. 389.*

De Sinesen, een volk zeer tot wangeloof geneight, spellen uit zoodanige wonderdaden, den rijke den ondergang te voren met vast betrouwen, dezelve tekenen sijn van een vergramden en dreigenden hemel.

De negen en vijftighste is *Luikong* of God van den donder: want *lui* is donder en *Kong* een bestierder te zeggen. Hy wort uitgebeelt met een hooft, als een arent: met voeten en handen als arentsklaeuwen en dusdanige vleugelen: en komt alzoo vliegende door de wolken snijden.

Wanneer deez *Luikong* wil donderen, zoo staet hy tusschen vier wolken, met een trommel op ieder wolk: waer op hy met twee groote yzere mokers gestadigh slaet: waer uit dan donder ontstaet. Wanneer iemant door den donder getroffen wort, zeggen zy dat *Luikong* op dien zeer vertoornt was, en met den moker geslagen heeft. Des zy zeer bevreest voor den zelven zijn, en kruipen by donder met handen en voeten onder tafel en banken.

Derhalve wort dees *Luikong* mede voor eenen God by hen ge-eert, om in tijde van donder niet geslagen te worden.

De zestigste God of liever Goddin is die van den blixem. Zy staet by de Sinesen afgebeelt met een strooy bosch in de handen, ten teken zy ten tijde van blixem daer mede den zelven uitspreit.

d'Een en zestigste is de God van den reegen-boog, en wort *Kieugkong* geheten. Zoo de Sinesen zeggen, is deeze *Omho*, dat is, *niet goet:* waer om zy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zy haer niet beminnen: want op haere verschijninge, bederft zy al wat op het velt is of wast: maer eeren en dienen haer, om niet dikwils te komen.

De twee en zestigste God is *Pankun*, die, volgens de Kronijken van *Sina*, de werelt volmaekt heeft: want zy zeggen dat de werelt, toen God die schiep, zonder vorm was, en door *Pankun* tot haere volslagentheit gebragt wiert.

Hy wort in de boeken uitgebeelt met velerlei yzer-gereetschap, als de steenhouwers gebruiken, en gezeit in vier jaren tijts de werelt tot volmaektheid gebragt te hebben. Hy was ook d'eerste, die de steen-houwerye heeft opgebragt: waerom hy by al de steenhouwers, metselaers en steen-bakkers voor een God geëert en geviert word.

De drie en zestigste God is *Houng kong*, en een God van de wint en geest. Hy staet in de Kronijken afgebeelt, als een grote vogel, met afgrijzelijke lange beenen, en recht opgestoke veeren, als zwijns-borstelen. Zoo de Sinesen zeggen, veroorzaekt dees, met het slaen van zijne vleugelen, de grote winden, stormen en onweer. Waerom hy by de visschers, zeeluiden, hoveniers en andere volken, die de wint vrezen, aengebeden wort.

De vier en zestigste God is *Khuot quan*: die by zijn leven een Onder-koning in *Sina* was, en d'eerste het zout uitvond en maekte, en dat voor het kostelijkste goet in de werelt hield. Een ander Onder-koning had ter zelfster tijt de zuiker uitgevonden, die hy boven het zout stelde. Dies deze twee daer over in krakeel raekten, en het geschil, tot beslechting der twist, aen het goetdunken van den Keizer stelden. Zeer verwondert stont de Keizer over deze twee nieuwe vonden, en beval van ieder een proef te brengen: en na beide gesmaekt te hebben, prees hy de zuiker, als de smakelijkste stoffe boven het zout, die leelijk en brak in zijnen mont was. *Khuotquan* wraekte dit gevoelen, met te zeggen dat nooit waerdiger noch kostelijker ding in de werelt was gekomen, welk de geur en smaek aen alles gaf, om 's menschen leven t'onderhouden. De Keizer over 't tegenspreken en berispen van *Khuotquan* verstoort, beval hem uit zijne oogen te gaen: die zich zelven hier door, uit wanhoop, over hals over hooft in een reviere storte en verdronk. d'Ander, ten tegendele, die zuiker gemaekt had, wierd door den Keizer tot zeer hogen staet verheven. Volgens den Jesuit *Martijn*, word deze reviere *Mielo* genoemt, die verby de stad *Siangin* des landschaps van *Huquang* vloeit: maer storte dees *Khoutquan*, die by zijn leven een zeer getrouwe en vrome landvoocht, en den volken zeer aengenaem was, zich in de zelve, uit oorzake hy van verraders besprongen wiert. De dagh, vervolgt *Wricht*, op den welken *Khuotquan* verdronk, was de vijfde dagh van de vijfde mane. Des morgens, op dien zelven dag, volgens der Kronijken verhael, ontstont een geweldige sterke regen, die sonder ophouden twaelf maenden aenhield: waer door by gebrek van droogte in al dien tijt geen zout kon gemaekt worden, en hier door een derde deel van 't volk te sterven quam: alleen die op zijn verscheiden lag, en een koorn zout in den mont kreeg, wiert aenstonts verquikt.

De Keizer eindelijk door de Landvoogden van dit jammer en ellende verwittigt, deed den gene, die de zuiker gemaekt had, dooden, met streng bevel van niet meer van hem te spreken, ten einde zijn naem daer door zou verniettigt worden. Hier op hield aenstonds de regen op, en liet de Keizer door zijn geheel Rijk een gebod uitgaen, dezen *Khuotquan* voor eenen God te houden en eeren. Op dezen dag van *Khoutquans* overlijden, welk een feest-dagh en *Tuonu* genoemt is, worden de huizen met kranzen van roozen en palm behangen: desgelijx de schepen: en heeft ieder Sinees een bosch van groente op zijn hooft. Geen hand wort dan in vijf gehele dagen aen werk geslagen, ter eere van dezen *Khuotquan*. Den tweeden dagh vertonen de Sinesen Wayangs of toneelspellen:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ſpellen: trekken ten derden dage met honderden van allerlei prachtige en vergulde draeks-gewijze vaertuigen, verciert met groente, en vol gepropt met menſchen op de ſtromen, op toelegh quanſuis van dezen *Khoutquan* te vinden. Ieder vaertuig heeft een trommel en gom, op den ſlagh der welke zy ſcheppen.

Gekomen ter plaetſe, daer zy zeggen dat *Khoutquan* gevonden is, lichten zy de riemen om hoogh, en vatten de wimpels, vaendels of vlaggen. Als dan ſlaet al deze maght van vaertuigen en volk zeer ſterk op trommelen en gommen, met een keel op te ſteken, en te roepen: *wy hebben hem gevonden.* Deze plechtelijkheid, die in alle plaetſen en ſtromen door geheel *Sina* onderhouden word, duurt drie dagen vervolgens: maer op den vijfden dagh ſpoeiden zy zich zeewaerts, om *Khoutquan* te gaen zoeken.

d'Onzen, wanneer zy de Sineſen dus by malkandre met vaertuigen op de ſtroomen zien woelen, willen dat zy den duivel zoeken: het ſlaen op trommelen en gommen, duiden zy op het ſlaen van den duivel: en het gaen naer zee, op den duivel uit te bannen.

Dees *Khoutquan* is omtrent voor drie duizent jaeren overleden. Hy wierd op den tweeden dagh na zijn overlijden gevonden, en bleef op de aerde tien jaren gebalzemt, zonder begraven te worden.

De vijf en zeſtigſte God is *Schante* geheten. Dees was by zijn leven een ſtrijdbare helt en zeer goed voor de armen.

De zes en zeſtighſte God is *Naon.* Dees, een hulpgenoot van God *Tegoe*, die gezeit word de Wereld te dragen, word af gebeelt met een bal in zijne voet, die uit den navel komt ſchieten. Wanneer God *Tegoe*, door het dragen van den zwaren laſt, de Wereld, moede is, dan grijpt God *Naon* de Wereld met de voet voornoemt. Waerom zy deezen *Naon* in den hemel plaetſen: hoewel zonder bevel; maer vieren en eeren hem nochtans: ter oorzake hy, by t'ontſtaen van gramſchap, de Wereld niet van zijne voet zou laten vallen.

De zeven en zeſtighſte God is *Atzion*, geteelt op een wonderlijke wijze uit zijne moeder *Lintion*: want ſlaende, in het wandelen op het velt, haere oogen na den hemel, zag zy een leeuwen hooft in den hemel ſtaen: door welk gezicht zy aenſtonts van dezen *Atzion* bevrucht wierd, zonder man te bekennen. Over welken wonderdaed hy by de Sineſen voor eenen God geviert wiert.

D'acht en zeſtigſte is *Uſa*. Dees leerde by zijn leven op d'aerde het volk de ſpijze koken en braden: want voor dien tijt aten de Sineſen raeu vleeſch en viſch: hy leerde hen ook hutten van hout maken, tot beſcherming voor de wilde beeſten: desgelijx de naektheid of ſchaemte te bedekken.

De negen en zeſtigſte God wort *Huntzuihoykong* geheten, en voor den eerſten vinder van het vuur gehouden. Ook leerde dees het volk ſpijze daer by te kooken en bereiden: insgelijx koopen en verkoopen.

De zeventigſte God is *Otzoe*, die door zijne moeder *Hautzibon* op een vreemde wijze, gelijk *Atzion* van *Lintion*, ontfangen wiert: te weten, in het gaen na het velt, om een luchje, zag zy voor haer zekere voetſtappen van een man, in een der welke zy haere voet zette, om te zien wat groote die meer had, als de haere. Naulix had zy dit gedaen, of rontom haer ſcheen een groot licht: waer door zy van dezen *Otzoe* zwanger wierdt. Hy was d'eerſte, die het houwelijk onder de Sineſen ingevoert, en d'eerſte die ſpeeltuigen uitgevonden heeft.

D'een en zeventigſte God is *Ezolon*, d'eerſte vinder der artzenye, en kenner der kruiden, ſterrekijker, waerzegger en grote toveraer. Hy word gezeit de menſchen allereerſt geleert te hebben het aerdrijk te bebouwen, en was d'eerſte, die ploeg en ſpa maekte. Hy at zevenderlei vergiftige kruiden, zonder ſchade of letſel.

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

De twee en tzeventighste God is *Skadingkong* geheten, en was d'eerste, die de Krijgskunde ervond. Behalve deze vijf Opperhoofden des hemels, drie geesten, acht en twintigh Raedsheeren, en zes en dertigh aertsche Gooden, te zamen twee en zeventigh, stellen de Sinesen, volgens den gemelden *Wricht*, noch drie andere Goden of helsche geesten.

d'Eerste wort *Ty-Tsoequi* geheten: welk *Prins van den Duivel* gezeit is: want *Tytsoe* betekent Prins: en *Qui* Duivel. Zoo de Sinese Kronijken verhalen, was dees eerst een engel in den hemel. Wanneer d'opperste God t'eener tijde de boosheid der menschen op d'aerde zagh, riep hy dezen *Tytsoe Qui* tot zich, en sprak: ik heb de boosheid der menschen op aerde gezien, en ziet hunne harten zijn tot boosheid geneigt: waerom niemant hunner tot my in den hemel zal komen. Derhalve vaert ghy neerwaerts. Ik heb eene plaetse voor u bereid, en een eeuwige pijnelijke gevangkenis voor hen. Ik stel u als opper-hooft van de helle: neemze tot u en pijnigze. Zy zullen eeuwigh by u blijven, en by my nimmer komen.

Zoo de Sinesen gelooven, heeft dees Prins der Duivels kennis van toekomende dingen, en weet wie zondaers zijn en wat zondaers sterven zullen: als dan zend hy geesten uit en doetze ter helle halen, om aldaer eeuwig gepijnigt te worden. Dies bidden zy hem aen, en doen offerhande, om niet door deze geesten, op zijn bevel, verschrikt of geplaeght te worden. Dat ook de zielen van de godlozen wederom komen op de aerde, om de menschen te plagen en verschrikken, word by hen voor vast gelooft: welk zy zeggen in vele gezichten gezien te hebben.

Op den vijftienden dagh van de zevende maen word aen den zelven offerhande gedaen, met een gedood en schoon gemaekt zwijn, hoewel niet toebereid en aen stukken gekapt; maer volkomen heel: desgelijx met hoenders, entvogels, pinang, koeken van bloem van meel, *Keeckieuw*, dat is, *Arak* of *Brandewijn*, en zuiker-riet. Het zwijn word op de twee voorste knien ter neer geleid, met het hooft op de voorste voeten tegen het beelt van dezen *Tytso Qui*. Met wonder groote plechtelijkheid geschiet by hen deze offerhande: en neemt de zelve haren aenvang in den morgenstont, en duurt tot een uure in den nacht.

Velerlei vergult papier, schuits-gewijze gemaekt, word ook t'zijner eere in brand gestoken. Zonderling nyver en aendachtig zijn de Sinesen in dezen *Tytsoe Qui* aen te bidden.

In de helle word hy gedient, als een Koning op de aerde, door twalef geesten, die zeep-messen dragen en gestadigh op hem passen, als hellebardiers, om zijnen dienst te verrichten: beneffens door verscheide andere geesten, die als edelluiden hem ten dienste staen.

Daer en boven heeft hy twee Raedsheeren onder zich: zulx de hellen door drie hoofden bestiert word.

Het tweede hooft of Raeds-hooftman in de helle is *Jamkoen* geheten, die met groote maght aldaer gebiet: waerom de Sinesen hem vrezen en aenbidden.

De derde helsche Raets-heer is *Jamtouwi* geheten: die mee ge-eert en aengebeden word.

De Sinesen doen ook op zekeren dagh des jaers groote offerhande aen alle de zaligh gestorvene zielen. Dees dagh word *Chinkbinch* genoemt, en komt altijd op den derden dagh van de derde mane, in het jaer na het Schrikkel-jaer: maer in het jaer voor het Schrikkel-jaer, en in het Schrikkel-jaer zelf, op den twintigsten dagh der zelve mane: hoewel *Joannes Gonzales*; doch qualijk, dien dagh in Oogstmaend stelt. Dus verre uit *Wricht*.

In strijdbaerheid en kloeckheid ten oorloge overtreffen deze Sinesen, die d'Eilanden *Tayowan* en *Formosa* bewoonen, verre die van't vast land: hebben meest alle, naer men zeit, altijt een zeep-mesch op zijde, 't zy wanneer zy uit gaen, of binnen 't huis zijn en eeten.

Zy gebruiken onder het eeten gene messchen, vorken of lepels; maer vat-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ten de spijse met twee kleine stockjes, gemaekt van ivoir of ebbenhout, en op het einde met zilver of gout beslagen, zonderling vaerdig aen, en brengen de zelve alzoo in den mont. Zoo eenige willen, erneren aldaer de vrouwen, versta van geringe staet, haer met rouwe zijde te spinnen, en twijnen, die derwaerts uit het lantschap van *Chekiang* gebragt wort.

De vrouwen eeten op gewoonelijke maeltijden niet met de mannen. Wanneer de mannen voorhene gene vrouwen na hun welgevallen op het Eiland vonden, deden zy die uit *Sina* komen, met daer over aen hunne vrienden te schrijven, die hen dan eenige toezonden, en daer mede handel dreven, gelijk met een gewoonelijke koopmanschap.

Vervolgens staet nu in 't kort aen te roeren, op wat wijze *Koxinga* en zijn aenhang, des jaers zestien hondert een en zestigh, beide deze Eilanden der Kompanjie hebben af-handigh gemaekt; doch eerst zijn af-komst, en wonderlijke op-komst en ondergang van zijnen vader ten toone stellen. De vader van dezen *Koxinga* was *Chunchilung* genaemt, en by de uitheemschen *Iquon* of *Ikoan* en *Equam*: een man van geringe af-komste en geboortig uit een klein aen zee gelegen dorp, in het landschap van *Fokien*, by de stadt *Annay*, van arme ouders, en, zo eenige willen, een kleermaker zijns hantwerks. Hy diende den Portugesen eerst in de stad *Makao*: daer na den Hollanders op 't Eiland *Formosa* voor knecht: maer wierd niet lang daer na een magtigh koopman, door den handel op *Japan*, en eindelijk een zeeroover. Hebbende dan van een klein begin een groote vloot schepen by een vergadert, quam ten leste door kloek beleid en stoute aenslagen tot zulke rijkdommen en macht, dat zelf de Sinesche Keizer niet tegen hem op mocht: want hy alleen onder de Sinesen bezat de koop-waren van geheel *Indiën*: dreef sterken handel met de Portugesen in *Makao*: met de Spanjaerden op de *Filippyner* Eilanden, en met de Hollanders op *Formosa* en *Batavia*;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

tavia; desgelijks met de Japanders, en op andere Koningrijken en Eilanden, in de *Oost-Indische zee* gelegen. Hy alleen sleepte de Sinese waeren door de zijnen ten lande uit, en braght de *Indische* en *Europische* weer te ruch: zulx zijn maght der wijze toenam, dat hy een vloot van drie duizent schepen kon in zee brengen.

Dan hier mede hield dees *Chinchilung* of *Iquon* zich niet vergenoecht: maer leide heimelijk op het Rijk van *Sina* toe: doch wel was hem bewust, hy niet konde uitrechten, zoo lang het Keizerlijk geslacht van *Taiming* (welk toen het Keizerrijk bezat) in wezen en overigh was; want nooit zou de gemeente of landvooghden hem aengenomen; maer veel meer, als een Rijx-verrader, tegen gestaen hebben.

Derhalve nam hy zijnen slag waer, ten tijde des oorlogs met de Tartars, wanneer die des jaers zestien hondert vier en veertig het geheel Keizerrijk van *Sina*, behalve drie Landschappen *Fokien*, anders *Chincheo* genaemt, *Quantung* en *Quangsi* t'ondergebragt hadden, om by die gelegentheid het geslagt van *Taiming* te verdelgen. Ten dien tijde dan besloot hy tegen de Tarters, als vyanden der Sinesen, de wapenen tot voorstant van *Sina* t'aenvaerden. En zou ook ongetwijfelt onder dien schijn, als verlosser van allen geholpen en ontfangen zijn geweest: dies hield hy met den Tartar heimelijk verstant en begunstigden dien, tot zijn eigen voordeel. Te dier tijde, wanneer de Tartaren in 't Landschap van *Fokien* vielen, was *Iquon*, door Keizer *Lunguu*, tot Veltheer des gehelen oorlogs aldaer verklaert. Alle de krijgs-oversten waren desselfs broeders of magen. Derhalve wierden de Tartars van hem ingelaten: waer voor zy hem met den tytel van Koning begiftigden, (maekende hem Koning *Pingnan*, welk *zuider vrede bedied*) en met veel andere waerdigheden beschonken, om den zelven des te lichter te bedriegen: want misschien was zijn voornemen den Tartar niet onbekent: of vermoeden zijnen toeleg, uit de grote magt, die hy had: te weten, dat hy na d'opperste heerschappye van *Sina* dong: hoewel zy met gewelt tegen hem niet dorsten aengaen: ja, dat meer is, de krijgs-overste der Tartars, geduurende zijn verblijf in het Landschap van *Fokien*, handelde *Iquon* eerlijk: zond hem dikwils geschenken toe, en onthaelde hem op prachtige gastmaelen; met belofte daer en boven van de bestiering over het Landschap van *Fokien* en *Quantung*. Dies dacht hy nu een vaste en bestandige heerschappye over de Zuider Landschappen te zullen krijgen. Maer wat gebeurt? Wanneer het Tartarisch Koningje na de Keizerlijke Hoofttadt *Peking* wilde keeren, en alle de Landvoogden na gewoonte by hem quamen, om vaer wel te zeggen, en een stuk weegs te vergezelschappen en geleiden, bewees ook *Iquon*, zonder schroom voor eenig gevaer, dezen laesten plicht van heuschheid. Hy treet dan met eenige weinigen, hebbende de vloot in de haven van de Hooftstadt *Focheu* gelaten, tot het Koningje der Tartars en doet hem geleide: maer wanneer hy hem adieu zeide, en afscheit verzocht van weer te ruch te keeren, wierd hy door het Koningje genoodight, om met hem na *Peking* by den Keizer te gaen, daer hy hem met glimpige woorden grote waerdigheden beloofde. Met veel woorden sloegh *Iquon* deze reize af; maer wiert eindelijk gedwongen te gaen. Door deze konstenarye wiert hy gevangen, die door andere wapenen naulix te vangen was. Gekomen te *Peking*, wiert hy in zware gevangkenis en naeuwe bewaernis gehouden, en de deure van zijn huis of gevangkenis toegemetselt: daer en boven met ketenen aen hals en voeten gekluistert. By voorval van eenige nieuwe zwarigheden, die van zijnen zoon *Koxinga* te hoof in *Peking* quamen, des jaers zestien hondert zeven en vijftigh, wanneer de onzen zich in gezantschap aldaer bevonden, wierden de ketenen ten getale van vijftien bezwaert. Zijn zoon *Koxinga* en broeders op kuntschap van zijne gevangkenis begaven zich weder na de vloot: en maekten de zee onder

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Sina met kapen en roven op de Tartaren onveiligh.

Midlerwijle hield dees *Koxinga* met zijnen aenhangh en opgeworpen hoop Sinesen den Tartar op de kuste van *Sina* in geduurigen alarm: en had op de Eilanden *Ay* en *Quemuy*, en andere, onder de kuste van *Sina* gelegen, zijn voornaemste verblijf-plaetsen. De Sinesen van de vaste kuste, zelfs die zich met het af-scheren des hairs onder de Tartar begeven hadden, bragten hen alle levens-middelen toe, en dreven met hen onder den duim koophandel. De Tartar eindelijk, om den toevoer van levens-middelen aen den vyand te beletten, en hier door den zelven ten einde van adem te brengen, beval aen de vaste kuste van *Sina* langs den oever alle steden, dorpen en plekken te vernielen, en in kolen te leggen.

Op drie mijlen van den oever, te landewaerts in, moght geen volk wonen, op straffe van den halze. Hier door wierd *Koxinga*, desgelijx door de groote neerlagen, die de Tartars met bystant van d'onzen t'elkens hem op zee en d'Eilanden aen deden, derwijze benauwt, dat hy zich des jaers zestien hondert en zestigh met zijn geheele maght van schepen en volk na *Tayowan* en *Formosa* begaf, en beide die Eilanden, als ook het kasteel *Zeelandia*, na een belegh van tien maenden, in Lente-maend des Jaers zestien hondert een en zestigh veroverde.

Wreedelijk wierden verscheide Neerlanders en zelfs de Predikanten, als *Antony Hantbroek*, *Arent Vincenius*, *Leendert Kampen*, *Pieter Muts*, en andere mishandelt, en ter dood gebraght: andere, tegens het gemaekt verdragh, in de gevangkenis gehouden, zonder die namaels, hoe groote moeite by de onzen daer toe aengewent wierd, te willen laten ontslaken. In weerwrake dan van *Koxingas* bloetdorstige woede, t'effens op toelegh van de veroverde plaetsen te herwinnen, wierd een vloot schepen, onder den Opper-bevelhebber *Balthazar Bort*, en Onder-bevelhebber *Jan van Kampen*, des volgenden jaers afgevaerdight: daer beneffens een Gezant, *Konstantyn Nobel* met brieven van zijne Ed. *Johan Maetzuiker* aen *Singlamong*, Onder-koningh des Landschaps van *Fokien*, en den Veldheer *Taising Lipoui*, ten zelfsten einde, desgelijx met verzoek om den vryen koophandel afgezonden.

Aengezien de brief, aen den Onder-koning *Singlamong*, d'oorzake en oogh-merk van het afvaerdigen der Oorlogs-vlooten naer de kuste van *Sina*, en het af-zenden van eenen Gezant derwaerts in 't kort duidelijk behelst, en dien volgens tot verklaring van het volgend kan dienen, acht ik noodigh den zelven hier voor af in te voegen. Hy komt dan op deze zin uit:

Dees brief komt van *Johan Maetzuiker*, algemeine Stede-houder, en de Raden, wegens den Neerlandschen staet in de landen van *Indiën*, aen *Singlamong*, Onder koning of Stad houder des machtigen Keizer van *Tartarye* en *Sina*, over het landschap *Fokien*: dien de God des hemels een lang leven en veel voorspoet op de aerde geven wil.

Groot vermoogende Heer,

Den brief door uwe Hoogheid onlanghs aen onzen Stede-houder van Tayowan *geschreven, heeft hy rechter tijd wel ontfangen. Ook is dees niet in gebreken gebleven, daer op na eisch t'antwoorden en ter yl vijf Oorlogs-schepen, met eenig krijgsvolk, na de Bay van* Engeling *af te zenden, om, volgens uwe Hoogheids loffelijk voorstel en begeeren, den Roover* Koxinga *gemeender hand te beoorlogen, en op't lijf te vallen. Maer wy hebben het ongeluk aengetroffen, dat zoo haest deze schepen van* Tayowan *vertrokken waeren, de zelve een zwaren storm hebben ontmoet: waer door zy in zee van elkandre zijn komen te verstroien, en eenige van die na* Batavia*: ook zommige weer na* Tayowan *hebben moeten keeren: het welk de eenighste oorzake zy, waerom wy ons goet voornemen tot uwe Hoogheids welgevallen niet hebben kunnen volbrengen. Zedert dier tijd heeft de Roover* Koxinga *alle zijne krachten in gespannen, om van ons kasteel op* Tayowan *meester te werden, met het zel-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ve van alle kanten met grof geſchut te beſchieten, en, geduurende een beleg van tien maenden, met zijn leger daer voor zoodanig te benauwen, dat de Stedehouder en zijn by hebbende raed beſloten die ſterkte hem in handen over te leveren: het welk wy van d'onzen zeer qualijk houden gedaen te wezen, ter oorzake, zoo wy bemerken, zy zich tegens den vyand niet mannelijk en als krijgs-luiden toebehoort hebben gedragen: welk anderen ten ſpiegel ook niet ongeſtraft zullen laten.

Naerdien wy dan, door het gewelt van dien ſchelmachtigen rover, dusdanig groot verlies en ſchade hebben geleden, en voornamelijk dat hy tegens zijne gedane beloften op het Eiland Formoſa veel ongewapende Chriſten menſchen zeer wredelijk heeft doen vermoorden, zoo gebiet ons d'almachtige God, die een vyand van zulke goddeloze werken en een rechtvaerdig Rechter is, hier van wrake te nemen. Dies wy met alle kracht hebben voorgenomen dien geweldenaer te vervolgen en niet ruſten voor wy hem met de wapenen tot onvermogen zullen hebben gebragt. En dewijl wy vernemen, hoe uwe Hoogheid mede niet anders zoekt, dan dien rover t'eenemael te verdelgen en 't Rijk van Sina alzoo t'eemale te bevrijden van den overlaſt, dien het zelve nu zoo vele jaren van hem heeft geleden; derhalve, zo meinen wy als nu de rechte tijt geboren te wezen, om zoo wel uw Hoogheids als ons oogmerk te erlangen. Ten welken einde wy, volgens uwe Hoogheids eigen voorſtel, ganſch genegen zijn onze oorlogs-magt te water en te lande te voegen, met het krijgsheir van uwe Hoogheid: waer tegen wy vertrouwen, dat Koxinga niet lang zal kunnen beſtaen. En om te tonen wy dit van herte meinen, zoo zenden wy van hier, onder het gezag van onzen Bevelhebber Balthaſar Bort, na de bay van Hokſieu een getal van twalef wel uitgeruſte oorlogsſchepen: die ten opzichte van haere ſterkte en weerbaerheit wel drijvende kaſtelen mogen werden genoemt, en beſtant zullen zijn, om Koxinga de zee te doen ruimen: waer door hy niet weinig bekommert en benauwt werden zal: daer wy hoopen uwe Hoogheden haeſt d'uitwerking van zullen zien. Wy maken ons by dezen dan ſterk (mits dat uwe Hoogheid insgelijx van zijne zijde zal doen) in een vaſt verbont met 't Rijk van Sina te treden, onder belofte van malkanderen tegen Koxinga getrouwelijk by te ſtaen, en hem voor onzen gemeinen vyand te houden en zonder nalatinge, zoo het immers mogelijk is, den zelven neffens zijne aenhangelingen tot niet te maken, en alzoo te doen gevoelen de weerwrake van alle zijne bedrevene boosheden.

Maer naerdien wy, door het verlies van Tayowan, tegenwoordig gene bequame havens hebben, om onze ſchepen in ſtorm en onweer te konnen behouden, zoo verzoeken wy eerbiedig dat uwe Hoogheid die voorzieninge gelieve te doen, en zoo verre zijn gebiet ſtrekt langs de zeekuſten te bevelen een plaetſe, daer onze ſchepen door noodt mogten komen in te lopen, dezelve aldaer minnelijken onthaelt, en d'onzen als vrienden gehandelt; daer beneffens van ververſchinge als anders voor gelt mogen weder gerieft werden.

Sina en Batavia, gelijk zijne Hoogheid weet, zijn verre van malkandre gelegen: dier wegen is hoognoodig dat wy ontrent Koxingaes vaerwater werden voorzien van een welgelegen by-eenkomſt-plaetſe, om onze ſchepen by een te houden en uit de zelve Koxingaes Jonken te beſpringen. Dies verzoeken wy uwe Hoogheid ons een zoodanige plaetſe believe aen te wijzen, en in bezit te geven, met toelatinge de zelve tegen Koxingaes aenvallen wat te verzekeren: want wy verklaren, zoo wy het zelve niet mogen genieten, het ons byna onmogelijk wezen zoude, den vyand de vereiſchte afbreuke te kunnen doen. Derhalve, zo wy dezen oorlog met kloekheit zullen uitvoeren, moeten wy ginder altoos en gedurig by de werken zijn: wanneer wy aennemen willen de Sineſe zee van Koxingaes roof-jonken t'eenemael te bevryden.

Alſoo het drijven van een rechtmatigen handel alle landen en volken doet welvaren en bloeien, en wy van ouds gewoon zijn niet anders dan de bevorderinge des zelven, ten gemeinen beſte, te zoeken, zoo geven wy uwer Hoogheid mits dezen onze toeneiging te kennen: te weten, hoe wy van herten gezint zijn, het Rijk van Sina met onze koopmanſchappen te verzorgen. Dit heeft voor

dezen

dezen de roover Koxinga *door zijn quaed bedrijf in velen belet: dies, om als nu tot dit goet voornemen te geraken, verzoeken wy d.er toe in't Rijk van* Sina *te mogen werden ingelaten, en voorzien met opene brieven van bewilliging des grooten* Chams. *Uwe Hoogheid believe ons die te bestellen, niet twijfelende of de zelve zullen wel verkregen kunnen werden, aengezien wy over zeven jaren, wanneer de Keizer door twee afzonderlijke gezanten met geschenken van onzent wegen is begroet, daer van al toezegginge en beloften hebben gehad: gelijk uwe Hoogheid, die toen ter tijd het gebied in* Kanton *had, en met de onzen veel omgegaen heeft, misschien noch wel indachtigh wezen zal.*

Wy zenden aen uwe Hoogheid, met dezen brief, afzonderlijk af onzen kapitein Konstantyn Nobel, *om uwe Hoogheid eerbiedelijk te groeten, en wijders onze rechte meininge in't brede te verklaren en bekent te maken: met verzoek, dat uwe Hoogheid hem gunstelijk believe te hooren, en weder een spoedig af-scheid te geven: beloovende al 't geen uwe Hoogheid met den zelven zal komen te besluiten, voor goet, vast en van waerde te zullen houden. Tot een geschenk zenden wy hier nevens aen uwe Hoogheid de onderstaende kleinigheden, met verzoek de zelve in teken van vriendschap believen aen te nemen:*

Een stuk { Scharlaken. / Groen laken. / Zwart laken. / Blaeu laken. }
Een half stuk Krabroot-laken.
Een stuk { Root / Gras-groen / Blaeuw / Muskus / Zwart } Kroonras.
Een fijn Lont-roer vergult en gecicileert.
Een fijn Snaphaens-roer: als boven.
Een paer Pistolen: als boven, met haere holsters.
Een paer fijne zak-pistolen.
Een fijne geëtste vergulde zware houwer-lemmer.
Twintigh oncen Bloed-korael, aen een snoer van honderd en een stuks.
Zestien oncen en een halve tak Bloed-korael, aen een gepolijste tak.
Drie pond en dertien oncen Barnsteen, in vier groote stuken.
Een pont en vier oncen Barnsteen-korael in vijf en vijftig stukken.
Een groot Bengaels Alkatijf.
Tien stuks fijne Moereisen.
Een pikol Nagelen.
Een pikol Rompen.
Een halve kas Roozen-water.
Twee honderd zestigh katty Zandelhoud, in drie stukken.

Batavia, *in 't kasteel, den een en twintighsten van Zoomer-maend, des jaers 1662.*

JOAN MAETZUIKER.

De brief, aen den Veld-heer *Taising Lipoui*, quam by na op een zelven zin uit: met inhoud van een zelfste belofte en verzoek: te weten, *Eendragtelijken met het Rijk van* Sina, Koxingaes *verdelging te helpen bewerken, met beding het den onzen dan vry zou staen alle havenen aen te doen, en onbekommerden handel te drijven, en een bequame plaetse op de kuste van* Sina *in bezit te nemen:* naer luid van den zelven brief, als op *pag.* 91. van woord tot woord staet ingevoegt. Hier op dan ging het by de Hooge Regering, tot *Batavia*, de Heer Generael *Johan Maetzuiker* en Raden van *Indiën*, op het toerusten en gereet maken van weerbare en kloeke oorloghsschepen: t'effens de zelve met genoechzame voorraet van allerlei oorlogs-behoefte en lijftocht te verzorgen: desgelijx met krijgsknechten en boots-volk te bemannen. De gehele oorlogsvloot, dus slagvaerdig ter rede voor *Batavia* toegerust, tot herovering der eilanden *Tayowan* en *Formosa*, der Oost-Indische Maetschappye, door den gemelden rover *Koxinga*, tot merkelijk groot nadeel in haeren handel op *Japan*, afhandig gemaekt, bestont in twaelf kielen, acht Jachten, als *Naerden*, *Zierikzee*, *Domburg*, *Hogelande*, *Meliskerke*, *Overveen*, *Zeehont*, *Ankeveen*; en vier flui-

fluiten, *de Vink*, *Loenen*, *Breukelen* en *Ter Boede*: ieder na behoren gewapent met geſchut en krijgs-behoefte, en bemant met krijgs en bootsvolk. *Naerde*, gevoert by d'Opper-bevelhebber *Balthazar Bort*, was gewapent met vier metalen en acht en twintig yzere ſtukken; en bemant met honderd en zeventig man: honderd dertien krijgsknechten en vier en tachtig bootsgezellen. *Zierikzee*, gevoert by den Onder-bevelhebber *Jan van Kampen*, met vier metalen en acht en twintig yzere ſtukken: honderd een en tnegentig man: een en tachtig krijgsknechten en hondert tien bootsgezellen. *Domburg*, gevoert by den Schout-bynacht *Konſtantijn Nobel*, Schipper *Ysbrant Boumeeſter*, met vier metalen en een en twintig yzere ſtukken: hondert zeven en veertig man: twee en zeſtig krijgsknechten en vijf en tachtig bootsgezellen. *Hogelande*, gevoert by Schipper *Harmen Symonſe*: met vier en twintig yzere ſtukken: hondert zes man: negen en twintig krijgsknechten en zeven en zeventig bootsgezellen. *Meliskerke*, gevoert by *Dirk Gerritſen*, met vijf metale en zeſtien yzere ſtukken: honderd en twee man: zes en dertig krijgsknechten, en zes en zeſtig bootsgezellen. *Overveen*, gevoert by Schipper *Barent Jochemſz.* met een metale en twintig yzere ſtukken: honderd zes man: vijf en dertig krijgs-knechten en een en zeſtig bootsgezellen. *Zeehont*, gevoert by Schipper *Jan Hendrikſen*, met vier en twintig yzere ſtukken: honderd negen en twintig man: drie en vijftig krijgsknechten en zes en ſeventig bootsgezellen. *Ankeveen*, gevoert by *Jan Ysbrandſen van Bank*, met een metale en zeventien yzere ſtukken: drie en tnegentig man: acht en twintig krijgsknechten en vijf en veertigh bootsgezellen. *De Vink*, gevoert by Schipper *Dirk Valk*, met twee metalen en elf yzere ſtukken: acht en zeſtigh man, vijf en twintig krijgsknechten en drie en veertig bootsgezellen. *Loenen*, gevoert by Schipper *Jacob Hors*, met elf yzere ſtukken: zes en zeſtig man: ſes en twintig krijgsknechten en veertig bootsgezellen. *Breukelen*, gevoert by Schipper *Abraham Pen*, met acht yzere ſtukken: acht en vijftig man: vijf en twintig krijgsknechten en drie en dertig bootsgezellen. *Ter Boede*, gevoert by *Anke Pieters Jonk*, met twee metale en acht yzere ſtukken: een en vijftig man: vijftien krijgsknechten en zes en dertig bootsgezellen. In alles drie en twintig metale en honderd en zeſtien yzere ſtukken geſchuts: vijf honderd acht en twintig krijgsknechten, en zeven honderd en zes en vijftig bootsgezellen: te zamen twaelf hondert vier en tachtig man. Te gelijk met deze twaelf ſchepen ſtaken drie laſt-fluiten, *Leerdam*, *Vogelezang*, en *Looſduinen*, met een rijke inlading na *Japan* vervaerdigt, onder *Hendrik van Indijk*, als Opperhooft, in zee; met bevel van zoo lang by de Vlote te houden, als zonder belet der reize doenelijk was.

Getal van geſchut, krijgs en boots-volk.

Ten dage des vertreks, wierd de Vloot, by den Opper-bevelhebber *Bort* en Scheeps-raed, uit zekere reden en inzichten in drie hooft-gedeelten, Eſquadres of ſlachordens verdeilt, en ieder ſlagorde onder beſcherm van een Opperhooft geſtelt: te weten, *Zierikzee*, *Meliskerken*, *Hogelande*, *Ter Boede* met de fluit *Leerdam* na *Japan*, onder den Onderbevelhebber *Jan van Kampen*, in den voortocht: *Naerden*, *Overveen*, *Zeehont*, *Vink*, met de fluit *Vogelezang* na *Japan*, onder den Opperbevelhebber *Balthazar Bort*, in den midden-tocht: *Domburg*, *Ankeveen*, *Breukelen*, *Loenen*, met de fluit *Looſduinen* na *Japan*, onder den Schout-bynacht *Konſtantijn Nobel*, in den hindertocht.

Vloot word in drie hooft gedeelten verdeelt.

Wanneer de E. Generael, *Johan Maetzuyker*, nevens de Raeds-heeren, *Karel Hertzing*, en *Rijklof van Geuns*, gevoert met een Sloep aen het Jacht *Naerden*, den Opper-bevelhebber der Vloote, *Balthazar Bort*; den Onder-bevelhebber *Jan van Kampen*, en den Schout by Nacht *Konſtantijn Nobel*, ieder in hun ampt, met aflegging van eede, gemachtigt, en hunne bevel-brieven en bericht-punten ter hand geſtelt hadden, lichte de Vloot op de reê van *Batavia* het anker, en ſtak op Zaterdaghs morgens, den vier en twintighſten van

Licht het anker.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Zomer-maent, des Jaers zestien hondert twee en zestigh, onder het losbranden van geschut, noord-oostwaerds in zee, om de reize na de kuste des Keizerrijks van *Sina* te vervorderen.

Eiland van Horen. Tegens den middag liet de Vloot, door het ontstaen der stilte, het anker benoorden het Eiland *Van Hooren* vallen: alzoo genaemt na de Stadt Horen, in Noord-holland. Het leit in 't gezicht van de Stad *Batavia*, na by zekere andere Eilanden, welke ook haere namen van de Steden in Holland, als Amsterdam, Enkhuizen, en Medenblik ontleent hebben; 't zy dat het Schip, welk een van deze Eilanden aldereerst aendeed, in een van die Steden t'huis hoorde, of het Wapen van die Stadt voerde; of slechts de een of ander te *Batavia*, zijne geboorte-stadt, ter gedenkenis, vernoemt heeft.

Al deze Eilanden, hoewel volkloos, en by geen mensch bewoont, leggen langs den oever, en landwaerds in, beplant met veelderlei slagh van lommer-rijke boom-gewassen, in een aengenaem gesicht van verre uit zee; en in sulke ordre, als of de kunst en arbeid van menschen handen, en niet de natuur, dezelve aldaer met voordacht geplant had.

Desgelijks geven de dalen, vlakten en heuvelen, meenigerlei bloemen, kruiden en heesters.

Onder deze Eilanden plegen de Javanen en Sinesen op *Batavia* woonachtig hun visscherye, met aldaer veel steen-braessem, herder, en ander slagh van visch, (hier te lande onbekent,) in overvloed te vangen.

Het geboomte krielt van menigerlei zangerig gevogelte: derwaerds d'inwoonders van *Batavia*, om dien aengenamen toon te hooren, met jachten onder en aen dit Eiland zich doen zetten: op gelijke wijse als die van Amsterdam na Haerlem of Naerden, om het schel quinckleeren en gefluit des Nachtegaels te hooren, ter speel-reis trecken.

Ten zelven dage wiert in den Raed besluit genomen, eerst na d'Eilanden *Laver* en *Timon* te zeilen, gelegen in 't vaerwater dicht by elkandre, om zich aldaer op nieu van goet drink-water, allerhande verversinge, te gelijk van brand-hout, anker-stokken, hand-spaken, en ander hout-werk te verzien.

Des nachts, in de eerste wacht, keerde de wind met een labber koelte uit den zuiden: waer op het anker gelicht, en de koers noorde ten oosten, hoewel met tragen voortgank, genomen wiert.

Den vijf en twintigsten, zeilde de Vloot op de diepte van een en twee en dertigh vadem, met slappe koelte, en veranderinge van wind uit den noord-oosten, en den zelven koers.

Des maendags morgens, den zes en twintighsten, had de Vloot, gekomen ontrent de duizend Eilanden, een oostelijke wind, met tamelijke koelte en fraei weeder, op de diepte van twee en drie en twintigh vadem steek-grond: des middaghs de Zuider-breete van vijf graden en achtien minuten, en den zelven grond, op de diepte van veertien en vijftien vadem. *Duizend Eilanden.*

Ten zelfsten dage, wierd by den Opper-bevelhebber *Balthazar Bort*, en den gantschen Scheeps-raet een zein of teken-brief beraemt: waer na de Opper-hoofden der Vloot, onder 't zeilen, sich te schikken hadden: bestaende in volgende puncten:

Gedurende de reize, of zoo lang als anders geschikt word, zal Ter Boede *(bescheiden onder het* [a] *Hooft gedeelte van* Jan Idze de Vink*) het vuur achter van de kampanje voeren, en ook by daghe voor uit zeilen; gemerkt de Schipper van ter Boede daer op in dit vaer-water zeer bedreven is.* *Zein of teken-brief.* [a] *Esquadron.*

Dies worden al de Opper-hoofden van de Schepen uitdrukkelijk belast geduuriglijk oogh op 't zelve te houden, ten einde zy alle, als hy ankert, zeil gaet, of wend, van gelijken doen: om alzoo de Vloot by een te houden, en het af-raken van elkandre voor te komen.

Niemand sal zich vervorderen des nachs de Vuurman voor by te zeilen: veel

min

min koers te veranderen, op verbeurte van vier rijxdaelders, ten laſte van den Schipper, Opper of Onder Stuer-man, in wiens wacht de misſlag gepleegt zal zijn.

Zoo de Stuurman des nachts geraden vind te wenden, 't zy door ſcherpheidt des winds, of anderſints, zal tweę vuuren neffens elkandre van de Kampanje: en d'andere Schepen ieder een vuur op-zetten, ten einde te kunnen weten, of het teken ook gezien is.

Des nachts zal het veranderen van den koers, ter beſchikking van den Vuurman blijven.

In ruime zee zalmen op een of twee ſtreken winds niet wenden, tot voorkoming, zoo veel doenelijk is, van alle ongelukken, en blyving by elkandre.

Zoo de Vuur-man des nachts geraden vind te ankeren, zal twee vuuren boven elkandre achter op de Kampanje ſtellen. Dit teken by de andere Schepen gezien, zullen daer op ten anker komen, en een gelijk vuur op de Kampanje ſtellen.

Wanneer men geraden vind, weer onder zeil te gaen, zal een ſchoot ſchieten, en met een vuur van de Kampanje het zein doen. D'andere Schepen, ten teken van gezien te hebben, zullen met een vuur daer van blijk doen, en dan mede haer anker lichten.

Of gebeurde eenige Schepen noodt overquam, 't zy van lekte, droogte, klippen, land of anderzints: zoodanig een zal by dagh een rolle doek uit de Mars laten waeien, en een ſchoot ſchieten. Waer op elk een gehouden ſal zijn, met ſchuit en boot, allen mogelijken byſtant te doen: op pene na goetdunken.

Zoo de nood beſtont uit brand, zullen verſcheide ſchoten kort op malkandre gedaen worden, om met pudſen en emmers zodanigh ſchip te komen helpen.

Men ſal, ten einde de ſchepen by duiſter en miſtigh weder niet van elkandre raken, te mets een ſchoot loſſen, en daer op den anderen antwoorden. Zoo de Vuurman geraden vint, als dan te wenden, ſal met grof geſchut ſchieten. D'andere ſulx horende, zullen met een gelijke ſchoot antwoorden, en dan gelijker hand wenden.

Zoo men het by donkere nachten, door ſtorm en onweer of by hol water, zal moeten laten drijven, of geen zeil voeren kan, de Vuur-man zal twee vuuren van gelijke hooghte op-zetten: d'andere ſchepen ieder een, om des te beeter by elkandre te blijven.

By ſtilte, en een achter holle en grove zee, zal men zorghvuldiglijk letten, dat de ſchepen elkandre niet te na komem; maer in goeden af-ſtand van elkandre blijven, tot voorkomingh van ongeluk.

Zoo men, gekomen uitter zee, by dage eenig land ſiet of opdoet, of grond werpt, heeftmen een Prinſe-vlagh achter af te laten waeien, en daer neven een ſchoot te ſchieten. Zoo men by nacht eenigh land gewaer word of grond werpt, dan zijn twee vuuren bezijde elkandre op te ſteken, en twee ſchoten te doen.

Zoo eenige ſchepen van elkandre komen te raken, en daer na weer in 't gezicht komen, zoodanige ſullen haer voor-mars-zeils tot driemael op-hijſen, en weer om laten lopen: daer na een ſchoot uit een grof geſchut ſlaken, en het Mars-zeil op den rant laten leggen, tot dat d'andere, des gewaer geworden, zijn Blindt en Bezaen opgijt: op welk zein weer na den anderen ſullen mogen toeloopen.

Zoo dit quam te gebeuren in der nacht, men zal elkandre met het woordt Holla Schip, *toe-roepen: is het een uit onze Vloot, zal antwoorden,* Victoria: *geſchiet dit niet, het is een zeker teken van een vreemt Schip, Sineeſe Jonk, of vaertuigh. Des, zoo mogelijk ware, de Opper- of Onder-bevelhebber, of Schout-bynacht, die naeſt by is, zal verwittight werden; houdende nochtans zulk Schip, Jonk, of vaertuigh in gewelt. Is het vyand, het zal aen het ſchieten kunnen gemerkt worden.*

Die by dage eenige vreemde Schepen of Jonken gewaer werdt, heeft zijn vlagh van achteren te laten waeien, en zijn Voor-mars-zeil te laten lopen, en weinig tijds daer na weer laten ophyzen. Zoo by nacht, zal twee vuuren even hoogh by malkandre uitzetten, zonder zich evenwel te vervorderen van daer na toe te loopen: voor aleer de zelve den Opper-bevelhebber geſproken en laſt bekomen heeft; ten ware het een Portugeeſch Schip of Sineeſe Jonk was, die het, met ſulx te doen, ſoude kunnen ontkomen.

In dien gevalle, en zoo machtig den vyand is, heeft hy ſlechts toe te taſten, en ſich daer van meeſter te maken. Daer mede dan zoodanigh te handelen, naer luid van byzondere ordre, op die en andere oorlogs-zaken gegeven.

Zoo eenige Jachten van de Vloot quamen af te dwalen, 't zy door ſtorm of andere ontmoete toevallen, die zullen indachtig zijn, wy, volgens uitdrukkelijken laſt van den Edelen Heer Generael, en Heeren Raden van Indiën, tot een Vergader- en by-een-komſt plaets gekooſen hebben Iſla de Lemas, een der ooſtelijkſte Eilanden van Makao, welk in onze reis-wegh gelegen is, en ſonder verlet kan aengedaen worden. Ook is aldaer, volgens ſekerlijk berecht aen hen wel-gemelte Edelh., een goede Rede te vinden, en genoechſaem drink-water te bekomen. Zulx de af-gedwaelde Schepen ernſtigh belaſt worden het Eiland de Lemas voornoemt, niet voorby te loopen; maer 't ſelve aen te doen, en aldaer de andere Schepen te wachten, om alſoo gezamentlijk de reiſe voorts van daer te bevorderen, en den Vyand by ontmoeting met te meerder ontzaghlijkheid het hooft te kunnen bieden.

Na vertrek van het Eiland de Lemas, en gekomen op de kuſte van Sina, zalmen eerſtelijk de Bay van Ingeling, ofwel de Bay van Hokſieu (als voor de bequaemſte in het Zuider Mouſon geoordeelt) aenſoeken, en met de geheele Vloot (uitgenomen de Japanſvaerders, die alvorens haer afſcheit verhopē te geven) daer binnen loopen, om te vernemen, hoe de bakens van oorlog tuſſchen de Tarters en Koxinga geſtelt ſtaen, en of Koxinga zich in Sina of op 't Eiland Formoſa onthoud. Dies zoo op den wegh van Lemas, na de kuſte van Sina, eenige Jachten komen van de Vloot te geraken, in de genoemde Bayen van Ingeling of Hokſieu deſelve weder te ſoeken en te vinden hebben.

Wanneer de witte Vlagge van achteren van den Opper-bevelhebbers Jacht waeit, en te gelijk daer uit een ſchoot gedaen werdt, zal de Breede Raad vergaderen, die beſtaen zal in de volgende perſoonen, om aen den Opper-bevelhebber zitting te geven; namelijk:

Hendrik Indijk, Onder-voorzitter op Looſduinen.

Jan Idze de Vink of Van Kampen, Onder-bevelhebber der Vloote. Dan zoo lang Indijk by de Vloot is, zal de Vink de Vlagge als Schout-bynacht op Zierikzee voeren.

Koopman Konſtantijn Nobel, geſtelt tot Schout-bynacht van de Vloot, na afſcheit van Indijk, ſoo lang hy die Vlagge op Domburgh in houden zal.

Pieter Janſz. Veldmuis, Schipper op Naerden. Ysbrand Bou-meeſter, Schipper op Domburgh. Barent Jochemſz., Schipper op Overveen. Harman Symonſz., Schipper op Hogelande. Jan Hendrikſz., Schipper op den Zee-hond. Dirk Gerritſz., Schipper op Melis-kerken. Jan Xsbranſz. van Bank, Schipper op Ankeveen. Valk, Schipper op de Vink. Kriſtoffel Eduwartſz. Fiskael.

By aldien de Opper-bevelhebber de roode Vlagge van de Kampanje laet waeien, en een ſchoot ſchiet, zullen, beneven de perſoonen voornoemt, al de overige Schippers van de Vloot, als Breukelen, Loenen en Ter Bode, ook aen boort komen, en hun ophebbende hoogſte Krijgsbevelhebbers: namelijk de Vendrig, of by mangel van dien, de Serjant. Dan zoo de Opper-bevelhebber den heimelijken Raad aen boort wilde hebben, zal hy de witte Vlagge, beneven eenen Top-ſtander, van de Kampanje doen waeien.

De heimelijke Raed ſal beſtaen in de volgende perſoonen: Hendrik Indijk, voornoemt. Jan Idſe de Vink. Konſtantijn Nobel. Pieter Janſz. Veltmuis, Schipper op Naerden. Ysbrand Boumeeſter, Schipper op Domburgh.

Zo de Opper-bevelhebber, de Overheit van de Fluit Looſduine begeert te ſpreken, ſal een wimpel achter van de Beſaens Reede laten waeien: 't Jacht Zierikzee een Wimpel van de Voorſteng: 't Jacht Domburg een Geusje van de Kruiſſteng.

Wie nalatig in deſe Punten bevonden word, ſal door den Fiskael daer over aengeſproken worden, en na bevinding en eiſch van ſaken doen boeten en ſtraffen.

Aldus gedaen en beſloten in 't Jacht Naerde, zeilende ontrent de Duizend Eilanden; den ſes-en-twintighſten van Zomermaend, des Jaers ſeſtien-hondert twee-en-ſeſtig.

Balthazar Bort. Jan Idſe de Vink.

Des

Des Dingsdaghs morgens, den ſeven en twintigſten, bevond de Vloot haer, met een zelve wind en weer, op de Zuider breete van vier graden en achtien minuten: des na-middaghs, verby de hoek van *Boomtjes Rif*, op elf, tien, en negen vadem ſteek-grond. Des nachts, op de diepte van veertien en vijftien vadem ſteek-grond, werden de banken des gemelden rifs van verre geſien.

Boomtjes Rif.

Des Woensdaghs morgens, den acht-en-twintighſten, had de Vloot op de diepte van dertien en veertien vadem (de wint ooſtelijk) het eiland *Lucipar* of *Lukapar*, zuide ten weſten ander half mijl van haer. *Lukapar* is gelegen tuſſchen het eiland *Sumatra*, recht in den mond van de ſtraet *Banka*: groot in den omtrek veertien mijlen. Het is een onbewoont, doch boſch-rijk Eiland; en doet zich het geboomte, door zijne hoge kruinen, wonder vermakelijk van verre uit zee op. Het word door-ſneden met verſcheide water-rijke ſtromen, waerom aldaer goede ververſchingh van viſch, deſgelijx van beeſten, voor den Zee-man te bekomen is. In de boſſchen houden box-voeten.

Eiland Lukapar.

Des namiddags, op de hoogte van drie graden, en zeven minuten, lagh *Lukapar* drie mijlen zuid-zuid-ooſtwaerds van de Vloot, en de eerſte hoek van *Sumatra*, aen bak-boort op zy. De koers was noord-ooſt ten ooſten, op de diepte van dertien en tien vadem, langs de kuſt van *Sumatra*.

Den negen en twintigſten, des middaghs, zeilde de Vloot verby *Poele Nancha*, geleegen in de ſtraet *Banka*, dertigh mijlen landwaerd in, op de zuider brete, van twee graden vijf en twintigh minuten, en had de derde hoek van *Sumatra*, een kleine mijle van haer.

Poele Nancha, dat 's eiland *Nancha*: (want *Poele* is zoo veel als Eiland, en *Nancha* d'eigen naem des Eilands,) is rond eiland gezeid, alzoo genoemt na zijne ronde vorm. Het is acht uuren gaens in den omtrek groot, en onvruchtbaer: heeft niet dan zandige duinen, en aen ſtrand ſlechts eenige ſchilpadden.

Had des avonds, met Sonnen ondergang, den hogen en uitſtekenden berg *Monapien*, op 't eiland *Banka*, in 't noorden, en den vierden de hoek van *Sumatra*, weſt zuid-weſt een mijle van haer.

Banka is een eiland, omtrent een mijle van *Sumatra*, bewoont en vrugtbaer, en vol boſſchen.

Eiland Banka.

Den dertigſten, des Vrydaghs, was de Vloot des middags gevordert tot de zuider breete van een graet, en twee en twintigh minuten: had de *Poele Toutjou*, dat 's zeven eilanden, ooſt ten noorden, vier mijlen van haer, op de diepte van ſeſtien en zeventien vadem ſteek-grond. Deze eilanden leggen dicht by elkandre, doch onbewoont.

Poele Toutjou.

Dicht aen *Poele Toutjou*, ten ooſte, leid het eiland *Linge*, bewoont by viſſchers en boeren aen de zee-ſtranden; maer landwaerts in by volken, die derwaerds van den berg *Paſſarvan* op 't eiland *Java*, met der woon getrokken zijn. Want deze luiden, geteeſt en gefoolt door den Koning van *Paſſarvan*, met zware ſchattingen en ongemakken, verſpreiden zich aen verſcheide oorden.

Eiland Linge.

De meeſte hebben met bewilliging des Konings van *Bantam*, achter de Stad, op de kuſt van *Sunda*, aen den voet van den berg *Gomon Bezar*, de Stad *Sura*, en verſcheide dorpen gebout, met opwerpen van eenen eigen Koningh; hoewel ſchatbaer aen den Koning van *Bantam*. Andere hebben zich op dit eiland neer-gezet, en ſtedekens en dorpen gebout, daer zy lange jaren in vryheid waeren; maer onderworpen zich ten leſten, 't zy uit liefde of dwang, den Koning van *Sura*.

Deze luiden leven vreedzaem en vriendelijk. Erneren zich meeſt met den landbou: volgen de lere van den ouden Pythagoras; die de verhuizinge der zielen uit het een lichaem in het ander ſtaende hout: want zy doden nochte eeten, 't geen leven ontfangen heeft. Zy gaen gekleet met wit papier, gemaekt van bomen, te weten, ſlechts met een ſtuk om 't hooft gebonden, en een grote doek om 't lijf, voor de ſchamelheid geſlagen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Dit Eiland heeft allerlei goeden lijf-tocht; hoewel in geen groten overvloed; maer meenighte van zekere vogel-nesjes, die van daer na *Sina*, voor een lekkernye, over gevoert worden.

Den eersten van de Hooi-maend, des middaghs, bevond de vloot haer op de Zuider-breedte van vijf en twintig minuten: peilde d'oost-hoek van het eiland *Linge* noord-west, en *Poele zay* of eiland *Zay*, zuid-west ten westen van haer, op de diepte van achtien en negentien vadem, graeuwe sand-grond, gemengt met schulpjes: de koers was noorde ten oosten: de wind zuid-oost ten zuide.

Poele Zay. *Poele Zay* zijn verscheide klene en onbewoonde eilandjes, afgelegen van elkandre, op gelijke fatsoen, als de eilanden van *Tessel* en de *Vlieter*; doch vallen wat klipachtigh.

Den tweeden, des Sondaegs, zeilde de Vloot des middags, op de noorder breedte van drie en vijftig minuten.

Des na-middags, verviel de Fluit *Loosduynen* wel zeven mijlen be-oosten het Eiland *Poele Panjang*, op seekere onbekende, en in de Kaert niet getekende klippen. Derwaerts begaf zich de Onder-bevelhebber *Jan van Kampen*, met bood, schuit en werptuigh; sulx de Fluit, door spoedige hulpe, onbeschadigt van de klippen raekte. *Poele Panjang.*

Poele Panjang is lang Eilandt gezeid; alzoo genoemt na desselfs smalte en lenghte. Het is onbewoont, doch rijk van bomen, daer in zich zeker vogel onthoud, *Eme* of *Emeu* by d'Indianen geheten. Hy is lang van hals, en hoogh, inzonderheid met opgerechten halse, ruim vier voeten en eenige duimen. Heeft voor aen den hals twee quabben, als twee berdekens van perkement, die twee duim lang, en vermiljoen root van verruwe zijn. *Vogel E[...]*

Klusius beschrijft dezen Vogel wijtlopig in de volgende woorden:

Dees,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Dees, zeithy*, wanneer hy met opgerechten hoofde ging, was over vier voet en eenige duimen hoog: want de hals van 't opper-hooft tot het begin van den rugh was omtrent dertien duimen lang, het lijf ſelf twee voeten breed, de dybenen met de ſchenkkels tot het buigen van de voeten ſeventhien duim lang; maer de lengte des lichaems van de borſt tot de ſtiet was omtrent dry voet. De pennen oft liever vederen, die het geheele lijf met het onderdeel van den hals, dat aen de borſt en rug naeſt is, en die de dybenen bedekten, waren over al dobbel, uit een zelve klein en kort knobbeltje voortkomende, en op malkander leggende opwaerts een weinig dikker, neerwaerts dunder en teerder, en van verſcheiden lengte, gelijk ik in de huid van diergelijke vogel, welke* Kriſtiaen Porret*, een neerſtig onderſoeker en kruidmenger, tot Leiden bewaerde, geſien hebbe. Want die aen den onder-hals waren korter, op 't midden-lijf en de zijden langer namentlijk ſes oft ſeven duim, maar aen 't uitterſte omtrent de ſtiet (want hy had geen ſteert) waren negen duim lang, en harder als de andere. En hoewel alle hard en bars, zoo waren zy nochtans niet breed, maer ſmal, met yle zijdige hairen daer tegen overſtaende verſien, zwart van verruw, die nochtans omtrent de dybenen helden naer het afgrauw: de ſeenuw als in de andere ſwart blijvende. Deze vederen hadden die vorm en ſtand, dat van de ver afſtaende de huid van dien vogel konde geoordeelt werden niet met vederen, maer alleenlijk met vlokken, als een Beren huid bedekt te zijn, en geen vleugels te hebben; alhoewel haer die niet ontbreken, maer die onder de vederen, de zyden dekkende, verborgen, en met vier groote ſwarte pennen verſien zijn; gelijk ik in die vogel aenmerkte, hoewel ſy daer afgerukt waren, en van haer lengte niet ſekers kan ſeggen: maer de gebroken ſchachten waren dik, hard, en vaſt, en drongen in 't uitterſte deel van de vleugel diep in. Het opperdeel van de vleugel, dat aen 't lijf vaſt was, had de bedekkende vederen met die gelijk, welk noch aen de borſt ſtonden: want het is te duchten dat deze vleugels daer toe gegeven zijn, om hem in 't lopen te helpen; want ik geloove dat de vogel niet vliegen, nocht zich van d'aerde kan opheffen. De ſchenkels waren in de ronte vijf duimen dik, en met veel ſchorſen en breede ſchobben bedekt, inſonderheid boven 't buigen van de voet. Hy had dikke harde voeten, met dry dikke klauwen verſien, voor als met ſchobben bedekt, achter geheel vereelt: van welke de middelſte, langer als d' andere, uit dry leden beſtond: de binnenſte uit een, en de buitenſte uit twee. Alle de nagelen waren groot omtrent twee duim lang, dik, hard, en hoornachtig: Het hooft naer de grootte van 't lijf klein, en by na kael: van verruw uitten zwarten blauw, met het boven deel van den hals: in welke haer eenige zwarte hairen vertoonden: de ogen een weinig boven de ſpleet van den bek waren groot, brandende, en bars, de Leeuws-ogen by na gelijk, die eenige zwarte hairen omcingelden, gelijk mede de klein ontblote doorgangen der oiren, die hy achter de ogen had. Het voorſte deel van den bek was gebogen, en een weinig boven de punt met twee gaten, die het gebruik der neuſgaten gaven, verſien: van welkers middelſte tot hen hooft-top toe, een opgerechte kroon ſtond van een hoornige zelfſtandigheid, omtrent drie duim hoog, uit den geelen bruinachtig, welke ik verſtonde dat in 't wiſſelen der vederen afviel, en weder met het hergroeien van de ſelve wieſſen. Het opperdeel van den bek was van zijn ſpleet tot het uitterſte punt vijf duim lang: het voorſte deel van den hals, omtrent vier duim onder den bek, had twee hangende vlieſachtige lellen, oft baarden twee duim lang, van een hoog-rode verw. Het achterdeel van den hals was van gelijken kael, en van 't hooft na de lengte roodverwigh, en daer na zijn onderſte deel met eenige rode vederen bedekt, daer eenige zwarte onder gemengt waren. Maer hoewel deze Vogel eenige tekenen met de Struisvogel ſchijnt gemeen te hebben, gelijk een klein hooft, uit den aert by na heel kael, en al eet wat hem voor geworpen word; nochtans heeft hy geen twee-klovige voeten, maer is met dry klauwen verzien, gelijk wy voor gezeit hebben, zonder ſpoor op de wijs van den Otis oft Tarda, en daerom zoo ſterk en zwaer, dat ik in den Thuin van den doorluchti-*

gen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

gen Graaf (met welke Graaf ik in de Tuin gegaen was, om dien Vogel te ſien) geſien hebbe een boom, zoo dik als eens Mans dybeen, geheel gekneuſt, en ſijn ſchors afgeknaegt, 't welk de Graef beveſtigde, met de Voeten en klaeuwen van die Vogel afgereten te zijn; want hy doet ſijn gewelt niet met den bek voorwaerts, maer zich ſchuins keerende, valt hy met omgekeerde klauwen die gene aen, met welke hy vecht.

Maer hoewel hy alles, wat hem voorgeworpen wierd, inſlokte, als geheele Orangie-appelen en dergelijk, nochtans was ſijn gewoone koſt Tarwen ofte Wittebrood, 't welk hy, in groote ſtukken gebroken, inſlokte. Ik verſtonde dat hy zeer graeg verſche Hoender-eyren at, die hy met de ſchael inſlokte, maer indien hy niet heel geſond was, ſchoot hy die achter weder uit: daer na die weder inſlokkende hield hy die binnen en verteerdeſe. Sy verzekerden my dat deze Vogel een Mannetje, en geſien was dat hy zomtijds een teel-lid uitſchoot, gelijk als die van een Kamel. Voorts hoor ik dat de ſchepen, welke in 't jaer van de geboorte van Chriſtus M. DC. III. uit de Mollukze Eilanden in Holland weder quamen, twee zoodanige Vogels wel mede gebracht, maer op de reis geſtorven zijnde overboord geworpen hadden; hoewel haer huid, om de zeldenheid hadde konnen bewaert werden. Niet te min heb ik op dat ſelve jaer binnen Amſterdam dry oft vier eyren van die Vogel geſien, die van de Koopluiden gekocht waren, en een weinig te voor een binnen Leiden by Porret, *dat heel ſchoon en 't grootſt van allen was: want de omloop was in de lengte vijfthien duim: in de breedte, twaelf, oft een weinig breeder, zoo dat het om ſijn groote niet minder voor een vat, als die van de Struiſvogel, welke na 't ſeggen van* Plinius *de oude plegen te gebruiken, gehouden konde werden. En onze tijdt gebruikteſe noch om die oorzaek: Want ik heb niet eenmael de eyren van de Struiſvogel in Silver beſlagen tot koppen ſien gebruiken. Maer de ſchael van het ey van dezen Vogel was niet heel dicht: nocht ook zoo wit als dat van de Struis, maer aen het einde van verw' uit den geele groenachtig, met veel ſtippelen van een volkomen groenheid verſien: maer een van die, welke ik binnen Amſterdam zag, was by na van de zelve grote, vorm en verw' met dat voorgaende: eenige waren meer rond, andere kleinder, en de verw van ſommige was lichter, en min fray. Voorts is my verhaelt dat deze Vogels de Molukze Eilanden niet eigen zijn, maer ook in* Sumatra, Trapobane, *en in de nabuurige vaſte landen gevonden werden.* Dus verre *Kluſius.*

Des Maendaegs, den derden, vervolgde de vloot haeren koers Noord Noord-ooſtwaerds, met een fraeie koelte uit den Zuid Zuid-weſt: had des middaghs de Noorder breete van twee graden en drie minuten, en in 't verre geſicht het eiland *Poelo Tingi*, Noord-weſt ter zuide van haer, gelijk des na namiddags *Poele Aura*, Noord Noord-weſtwaerds. In de eerſte wacht quam het Jacht *Zierikzee*, beneevens *Ter Boede*, aen de weſt-zijde van *Aura*, op dertien vadem ten anker: en vuurde ieder dien nacht, met het ontſteken der lanteerne, van achteren, tot kundſchap voor de overige achter-gebleve Schepen.

Den vierden, des dingsdags, liet de opper-bevelhebber, *Bort*, met het Jacht *Naerden*, in gezelſchap van de Jachten *Overveen*, *Zee-hond*, *Vogelzank*, *Hoogelande*, en *Vink*, ter ſelfſter plaetze het anker vallen: want de Scheepen *Looſduinen*, *Domburg*, *Ankeveen*, *Breukelen*, *Loenen*, *Melis-kerke*, *Leerdam*, naemen haren koers naer het eiland *Timon*, volgens beſluit, ten dage des vertreks genomen. De boots voeren aen land, om verſch water in te nemen, en hout te kappen. Veele praeuwen met viſch, hoenders, bokken, verſcheidene vruchten, als Pieſſang, of Adams-appelen, Patataſen, Oebyſen, Klapmuſſen en Nankuſſen, wierden aen boort gebraght, die d'onzen voor geld kochten, ofte tegen kleeden verruilden.

Des morgens, den vijfden, lichten de Fluit *Vogelezank*, *Zee-hond* en *Vink*, haer ankers, en liepen, onder *Poele Piſang*, ter ree, om ververſinge en brandhout. *Poele Piſang* is een tamelijk volk en dorp-rijk eiland. Al d'inwoonders *Poele Piſang.* ſlaen de viſſchery of landbou ga: want zy alle van jongs af tot groten arbeid

ge-

gehouden worden. Men vind evenwel onder hen veel ſchrandere herſſenen, afgerecht op letter-kunſt en koophandel. Alhier, gelijk ook op de kuſte des Koningrijks van *Sanpan*, en op het eiland *Lingen*, worden zekre vogelneſten gevonden, gelijk hier te lande de zwaluwe neſten, die op grote maeltijden en banketten lekkere diſch-gerechten verſtrekken. Ja d'inwoonders, op hun Nieu-Jaers Feeſt, welk in *Sina* met groote ſtaetſie geviert word, vereeren elkandre gewonelijk met zoodanige neſten, ten teken en erkentenis van vriendſchap. Deze neſten worden voor koopmanſchappen van daer na *Sina* vervoert, en ieder pond voor een halve *Tahers*, ontrent twee Spaenſche dukaten, verkocht. Zy zijn gezont voor de mage en herſſenen.

Zeltzame vogel-neſten.

De voort-brenging dezer neſten geſchiet aldus:

Zekere vogelen, gelijk zwaluwen, werpen op zekere tijdt van 't jaer, wanneerze ruien of paren, uit den bek zeker ſpeekſel en lijmige vocht: waer van zy op de rotſen wonder kunſtig, door drift van de natuure, deze neſten maken, met het een ſpeekſel op het ander te hopen. Wanneer het ſpeekſel droog is, word daer van een neſt, in vorm van een grote lepel, met een weinigh verheven kanten. Eenige honderd pond neſten, (zulk een grote meenigte is'er,) worden jaerlix aldaer verzamelt.

Wanneer de ruitijdt uit is, en de neſten voltoit zijn, welk by na in een zelven tijd geſchiet, leggen deze vogelen hun eyren daer in en broedenze uit.

Kircher ſchrijft aldus van deze eetbare vogel-neſten:

Tuſſchen Kochinchina *en het eiland* Hainan *leid zekere Zee-kuſt, niet verre van de ſtrant van* Sina, *vol grote en kleine klippen: op deze brand de zee met yzelijke baren en een groot gewelt van water.*

Van binnen in het midden dezer klippen komen (van waer weetmen niet) in de Lente, op een gezetten tijdt, zekere onbekende vogeltjes, in ontelbare meenighte, die gelijk Zwaluwen aenſtonds op het ſtrant gaen neerzitten, en op deze rotſen hun neſten van zekere onbekende ſtoffe maken, met de zelve door een zonderlinge kunſt daer aen te hechten. Hebbende in de zelve d'eyren geleid en jongen uitgebroeit, vliegenze weer weg na andere plaetſen, en geven den Zeeluiden de neſten ten beſte, die met Schepen vol na Sina *en* Japan *overſteken, om te verkopen, tot lekkernyen voor den mont.*

De neſten zijn gelijk doorſchijnend, geelachtig van verruwe, en beſtaen uit een bezondere en tot noch toe onbekende kruidige ſtoffe. Zy hebben een zonderlinge eigenſchap by haer, wijlze, by de ſpijze gedaen, 't zy viſch, vleeſch of groente, den gerechten een wonder aengename ſmaek byzetten.

Zy brengen, zoo eenigen willen, de ſtoffe der neſten niet van andere plaetſen, maer braken een ſlijmige of taie ſtoffe uit de mage en ingewanden, die zy aen de rotſen vaſt hechten en tot neſten maken. Dan wijl hier toe vocht van noden is, vullen zy met zekere ſlijmige vocht, die op de klippen ſchuimt, de bek en wieken, in het overvliegen, en beſprengen daer mede t' elkens, door de bewegenis der ſlaghveeren, de neſjes, tot vaſter ſtevigheid der aengehechte ſtoffe.

By wijle gebeurt, dat door bijſter onweer een grote meenighte dezer neſten t' effens met d' eyren, geborſten door 't geweld des waters, in zee valt tot ſpijze der viſſchen. Dus verre Kircher.

Ook gedenkt *Philips Martijn*, in zijn verhael des Koningrijks van *Tunking*, in volgende woorden, deze vogelen: *in het Koningrijk van* Tunking *vindmen zoo meenigerlei ſlagh van gevogelt, als in eenig ander geweſt van* Ooſt-Indiën. *Aldaer heeftmen zekere kleine vogeltjes, gelijk Zwaluwen, die dicht by d' aerde vliegen, en hunne neſten op de klippen van* Kochinchina *maken: ja zijn deze neſten zeer koſtelijk, en worden zoo dier verkocht, als de lekkerſte diſchgerechten: ter oorzake van hare zeltzame deucht en goede werkingen, die zy den gezonden geven, tot behoeding voor ziekten, en den kranken, tot opwekking van de luſt tot eeten.*

Tot noch toe heeftmen niet kunnen weeten, van wat stoffe deze nesten zijn: dezelve is tai, en doorschijnend, en bestaet uit vele kleine holletjes, in vorm van grote zeehoornen. Geen gastmael word aengerecht zonder het opdisschen van deze spijze: en zoo dezelve ontbreekt, de maeltijd is niet volmaekt, aengezien deze de beste lekkernye is. De toemaking, om t'eeten, geschiet in dezer wijze: zy worden eenen nacht in warm water geleid, ter tijdt toe zy week en murruw worden: daer na, dus week gemaekt, een wijle in de schaduwe te drogen geleid: en zijn dan lichtelijk op stukken te snijden.

Zy hebben in zich zelfs of alleen gene smaek; maer gelijk met de Kampernoellen geschiet, toebereid met bequame kruideryen, verwekken zy wonderlijk de lust van eeten. Ten tegendele van andere spijze, die de lust in het eeten doen vergaen; daer deze dezelve oneindelijk vermeerderen.

Daer valt ook veel Ager-hout en Katoen.

Des Donderdaghs, den zesten, deed d'Opper-bevelhebber *Bort* uit het Jacht *Naerden* een kanon-scheut, tot teeken van onder 't zeil te gaen: dan naulix was desselfs anker gelicht, of 't Jacht dreef sterk na de wal, sulx 't anker weer in de grond most. Verscheiden kanon-scheuten deed *Naerden*: waer op d'Onder-bevelhebber *Jan van Kampen*, voorzien met boodt, schuit, en werptuig, derwaerds spoeide; en vond *Naerden* wel drie kabel lengte van de klippen af leggen op goeden steek-grond, machtig om een harden storm af te rijden. Door het uitbrengen van een werp-anker raekte *Naerden* weer onder zeil, en wierd van de andere gevolgt.

Den zevenden, des Vrydaeghs, liepen de Jachten, *Zierikzee*, *Hogelande* en *Ter Boede*, aen den oost-kant van het Eiland *Timon*; (want het Jacht *Naerden* en d'andere schepen laegen aen de noord-oost hoek gezet,) op dertien vadem ten anker; daer zy water, brandhout, en verversing van Hoenders, Bokken, Visch, Pisang, Klapmutsen, Patatasen, Nankussen en Oebysen, in grooten overvloed bequamen.

Den achtsten, des Zaterdags, hakten die van het schip *Zierikzee* uit het bosch, riemen, ankerstokken, boomen en handspaken: voeren met de sloep uit visschen, en vongen herders en steen-braessem in groote meenigte.

Des namiddags ontstond een harde reegen en donder.

Den negenden, des Sondags, lichte de Jachten *Zierikzee*, *Hogelande*, en *Ter Boede* d'ankers, en liepen onder den noord-oost hoek van *Timon* by het Jacht *Naerden*, en andere schepen.

D'Opper-bevelhebber, *Bort*, deed op *Naerden* van achteren, de witte vlagge waeien, om den Breeden Raed te vergaederen. Men vond dienstigh weder Zee te kiezen: en wierd de Zein-brief neven het genomen besluit onderteekent.

Op klachte van den Opper-bevelhebber *Bort*, namelijk veel jongh, slecht en onervaeren volk op te hebben, wierden van ieder Jacht twee der kloekste bootsgezellen gelicht, en op *Naerden* over gezet: uitgezeid het Jacht *Vinkeveen*, welk dertien man van *Zierikzee* over nam.

Des namiddaghs raakte de vloot weer onder zeil: nam haeren koers noord-noord-oostwaerds, en peilde met Sonnen ondergank het Eiland *Timon*, zuiden ten westen en zuidzuidwest, ontrent vijf of zes mijlen van haer.

Den tienden, des namiddaghs, was de Vloot op de noorder-breete van drie graden en acht minuten, ter diepte van zeven en acht en dertig vadem zand-grond.

Den elfden, des middags, had de Vloot de noorder-breete van vijf graden en vier minuten, op veertig en een en veertig vadem steek-grond: den volgenden dag, des middaghs, de hoogte van vijf graden, en zes en vijftig minuten, op negen en dertig vadem steek-grond.

Was den dertienden op de noorder breete van zeven graden, en zes minuten,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

nuten, op de diepte van negen en twintig, dertig en eenendertig vadem. Doch was *Naerden* met zijn onderhoorige Schepen, om de ooft, by na uit 't gesicht van *Zierikzee* gesteeken.

Den veertienden, des middags, had de Vloot de hoogte van acht graden en sestien minuten, op de diepte van twee en drie en twintigh vadem fijn zandgrond, gemengt met witte steentjes. Des nachts, in 't laetste van de eerste wacht, vertoonden zich de twee Eilanden, gelegen ontrent of bewesten het Eiland *Poele* of *Kandor*, een mijle van de Vloot, op de diepte van achtien vadem. *Poele* of eilant *Kandor* leit om de bocht van *Siam*, by de kust *Vancinaer Kambodia*. Het is onbewoont, groot drie of vier mijlen in den omtrek: leid bestuuwt met hoge klippen en bergẽ, daer grote boomen op groeien. Evenwel valt hier grote ververſching voor de ſchepen, die dit Eiland aendoen.

Den vijftienden, 's morgens, had de Vloot de noort-ooſt hoek van 't eilant *Kandor*, zuid-ooſt ten ooſten, drie of vier mijlen van haer, op de diepte van zeventien en achtien vadem witte zand-grond, gemengt met steentjes. Des middags wierd de hoogte van negen graden, drie-en-twintig minuten gepeilt, op ſeventien en achtien vadem zand-grond, gemengt met steentjes.

Den zestienden, des morgens, zeilde de vloot op de diepte van vijftien, en zestien vadem, en peilde de tafelberg Noord-ooſtwaerds van haer, ontrent drie mijlen buiten de wal, met een fraeien zand-oever voor den ſelven. Was des middaghs op de Noorder breete van tien graden en een-endertig minuten, en op de diepte van vijftien vadem, ontrent drie mijlen buiten de kust van *Champan*.

Sampan, of, volgens *Texeira*, na de Portugeesche ſpellinge, *Champa*, by Martijn *Changpa*, en by andere *Ciampa* genaemt, is een Koningrijk: het heeft ten Westen het Koningrijk van *Kamboye*, en, volgens den Jesuit Maria Leria, dat van *Laos*: waer van het door de woeste wildernis *Samao* en bergen afgescheiden word: paelt ten ooſten aen dat van *Cochinchine* en *Tunking*: en strekt met zijn kusten tot aen het vast land van *Sina*, eer men komt by de kust der eilanden van *Makou*.

De hoofdſtad is te landewaerds in gelegen, gelijknamig met het Koningrijk. D' andere Steden zijn *Varella*, *Penaria* en *Tauchonarella*. Dit gewest heeft de volheid van allerlei lijftocht; en 't gebergte meenighte van Olifanten: die van daer na verscheide oorden vervoert worden. Aldaer valt ook veel en het treffelijkste *Kalambak*-hout, welke by eenigen *Kalampart*, by Linschoten *Kalamba* en *Kalambes* of *Aloës*-hout, by d'Arabieren *Agalugem* en *Haut*, by d'inwoonders van *Zuratte* en *Dekan*, *Ud* genoemt word. Het is een zeer welriekent hout: welk men zeid zijn welriekendheid door het verrotten onder d'aerde, verkrijgt: want het versch hout is niet welriekend. De boom, volgens ſekren ſchryver *Garzias*, heeft de gedaente van enen olijf-boom: is zomtijds groter. Het versch doorgeſneden *Kalambak*-hout word gezeid gene aengename welriekendheid te hebben: ja, de welriekendheid zich niet door het gansch hout te verspreien; maer zelf in het hert van den boom zich te zamen te hopen: wijl de ſchors dik en de stoffe des houts zonder reuk is. Evenwel, vervolgt *Garzias*, zou ik niet willen logenen, dat, met het verrotten van den ſchors en het hout, de oliachtige en vette vocht in de stoffe trekt, en dat welriekent maekt. Het is een ſeer dier kostelijk hout, en word ſchier tegen gout opgewogen: is by d'inwoonders en de Sinesen veel in gebruik in hun brandoffers aen d'afgoden. Het land is arm van goud en zilver, maer rijk van droogeryen en treffelijk hout. Daer valt ook *Sanpan* en ebben-hout, rijs, linnen en katoen. Men heeft 'er ook in groote meenigte zekere aerdvruchten, *Oeby* genaemt, zeer groot, en eenige tien of twaelf pond zwaer. Zy worden by de Sinesen in plaets van brood gebruikt, en ook by vleeſch gestooft, gelijk hier te lande de stoelen van de aertjezjokken. Men vind 'er ook zekere zeer grote vruchten, *Nankussen* by d'inwoonders geheeten, en by d'andere Indianen, volgens Garcias en Akosta, *Jaka*.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Het land word bestierd door eenen Koning met onbepaelde magt, zonder den Keizer van *Sina* of Tartarisen *Cham* onderworpen te zijn. D'Onderbevelhebber *Van Kampen* heeft den Koning zelfs gesproken, op een zeer groot Hof, in een zeer ruime zale, behangen rontom met kostelijke tapijten; doch most eerst, volgens 's lands wet en gebruik, zijn kousen en schoenen uit doen: wijl niemand voor den Koning mag verschijnen, 't en zy barrevoets, tot teken van eerbiedenis.

De Groten 's Lands rijden alle te peert, met bellen aen, even als hier te Lande 's winters de narresleden over ys of sneeuw rijden.

Bay van Pangerang. Den zeventienden, des nachts, had de Vloot de Zuid-west hoek van de Bay van *Pangerang*, west ten zuide, ontrent drie mijlen van haer. Deze is een heerlijke Bay, en verciert met een machtige Stad, die met zijn gebied verre landwaerds in strekt. Aldaer woont eenen Koning, die met onbepaelde maght gebied. d'Onderbevelhebber *Van Kampen* sprak hem zelfs in perzoon aen, hoewel met zijne schoenen en koussen aen, en wiert door den Koning vereert met eenige weyers en stoffen. Aldaer valt veel Kalambak-hout.

De Vloot stelde hare koers noorde ten ooste: bevond haer des middags, op de noorder-breete van elf graden, en vijf en dertig minuten, ontrent drie mijlen buiten de wal van *Champan*: des avonds, tegen over de vijf eilanden, dicht onder den voorseiden wal gelegen, der welker zuidelijkste zich in de gedaente van een hoy-opper vertoont.

Den achtienden, des middaghs, wierd de hooghte gepeilt van twaelf graden dertig minuten, twee mijlen buiten de wal, op zeventigh vadem diepte.

Des Woensdaghs, den negentienden, had de Vloot met Zonnen-opgang *Sint Jan de Fijks*, op de kust van *Champan*, noord-oost ten noorden van haer, ontrent drie mijlen buiten de wal: was des middags op de noorder breete van dertien graden en vijf minuten; en peilde met Zonnen ondergangh, *Cabo Avarelles*, noordwaerds drie mijlen van haar: de koers noorde ten oosten.

Cabo Avarelles is een zeer hooge berg, die zich van verre opdoet in de gedaente van een man te paerd, en verstrekt een baek in zee.

Den twintigsten, wierd gepeild de noorder breete van dertien graden negen en veertig minuten, en d'hoek van *Poele Kandor*, noorde ten oosten in 't verre gesicht.

Den een-en-twintigsten, in de dagwacht, was de Onder-bevelhebber *Van Kampen* (want d'Opper-bevelhebber *Bort* was dien nacht met zeeven schepen hoog om de oost gegiert, en by na in den dageraet uit het gezicht,) met zijn onderhoorige Scheepen tegen over de noordelijkste *Box-eilander* eilanden: zagen vier zeilen, in 't noord-oost ten oosten, onder de kust van *Champan*, of *Quinam*: derwaerds hy, en die van *Ter Boede*, met sloepen, bemant en wel-gewapent, na toe scheepten: dan drie ontquament met vluchten, en de vierde wierd slechts aen boord van den Onper-bevelhebber gebracht. *Box-Eilanden.* Deze, geladen met rijs, honigh en sterke arak, had zeeven mannen, en vijf lustige vrouwen op: quam van *Poeyan*, in meeningh om naer *Taiwan* te zeilen, niet verre van daer geleegen. *Poeyan.* Men vond geraden hen met hun vaer-tuig onbeschadigt te laeten vertrekken: dan de lustige vrouwen wilden liever by d'onzen blijven, dan vertrekken, zoo gehouden wilden worden. Op haer vertrek wierden zy beschonken met drie grove witte moerijsen, of wit linnen, die zy met groote dankbaerheid aenvaerden.

Stadt Poeyan. De Stadt *Poeyan* is gelegen op de kust van *Quinan*, aen den voet van eenen berg, daer twee beken, aen ieder zijde van de Stadt uitschieten: zy is omringt met hoge en dikke muuren van rode gebakken steen, bequaem om daer op eenig geschut te planten. De vestingen zijn niet met torens gesterkt; maer hier en daer met eenige stellaedjen, als schavotten, hoog drie stadien: daer zy by ladders op klimmen, en daer van den vyand, die hen zoekt

zoekt te bestormen, groten afbreuk konnen doen; hoewel de Stadt om haeren moerasschachtigen grond qualijk te genaken is.

Daer zijn drie rechte en lange straten, die alle drie voor 's Koninghs Hof uitkomen: d'eene loopt van daer na de zee: de tweede na een van de land-poorten (want de Stadt heeft eenige poorten): de derde na de berg-poort. De Stadt heeft gene gekassyde straten, als de drie voornoemt: d'achter en dwers-straten zijn zandig. En niettegenstaende de gehele Stadt by na bevaerbaer is, door middel van grachten, die haer water uit de voornoemde beken ontfangen, zoo is zy evenwel vuil en stinkend; wijl de afwateringen zoo groot niet zijn, om al de vuiligheid af te drijven.

By des Konings Hof, aen de westzijde der Stadt, staet een tamelijke grote kerk: aen d'oost-zijde het wapen-huis: aen de zuid-zijde het Hof of Paleis des Konings, kunstig en prachtig opgebout met heerlijke pleinen van binnen. Recht over de rechte straet, die na de land-poort strekt, staet des Stedehouders huis, daer al des Konings dienaers of slaven wonen, en peerde-stal, kokens en ander nasleep tot zijnen dienst zijn.

De Stadt is verdeilt in vier delen of wijken, en over ieder deel een Edelman tot bewaernis gestelt, by ontstaen van oorlog, brand, of andere ongevallen. Ook is in elk gedeelte een trommel, van de grote, als een wijnstuk van drie pijpen: waer op zy slaen, by ontstaen van eenig onraet, met een wevers-boot-hamer, daer aen hangende.

De koopwaeren, die aldaer vallen, zijn allerlei slag van ongeweve en geweve zijde, gebloemt en ongebloemt, van allerhande kleuren: als *Pelings*, *Hokyens*, en diergelijke. Ook bestaet de handel in *Moerysen*, dat's *wit linnen*.

Des middags bevond d'Onder-bevelhebber *Van Kampen*, zich op de noorder breete van veertien graden, veertigh minuten, en raekte weer des avonds by hem den Opper-bevelhebber *Bort*, met zeven Schepen, en een Jonk.

Den twee en twintigsten wierd in 't reizen der Zonne, *Poele Kanton*, noord-west ten noorden, ontrent vijf mijlen van de Vloot gepeilt, op de hooghte van vijftien graden, en een en dertigh minuten: de koers noord-oost. *Poele Kanton.*

Den drie en twintigsten, had de Vloot de noorder breete van sestien graden en een en veertigh minuten.

Den vier en twintigsten, des Maendaghs, het Eiland *Hainan*, noordwaerds in 't verre gezicht: was des middags op de noorder breete van achtien graden en vijftien minuten, ontrent vier of vijf mijlen zuid-oostwaerds van *Hainan*: den vijf en twintigsten, des middags, op de noorder breete van negentien graden, en een en vijftig minuten. *Eiland Aivan.*

Den zes en twintigsten op de Noorder breete van een-en-twintig graden, zeven minuten, vier of vijf mijlen zuid-zuid-westwaerds van de Zuidelijkste Eilanden van *Makao* of *Makau*, op de diepte van zes en zeven en twintig vadem.

Den zeven en twintigsten, lieten des avonds *Zierikzee* en *Ter Boede* het anker onder d'Eilanden van *Makau*, by de boxhoofden vallen, afgedwaelt, door donkere mist, van elkandre: om ter bestemde verzamel-plaets, de andere schepen in te wachten, volgens 't bevel van den Heer Generael en Raden van Indiën, zo by storm de Schepen van elkandren raekten.

Des anderen daeghs, voor de middagh, quam *Indijk*, verselt met de fluitjes *Loosduinen* en *Vogelesang*, beneven drie Jachten, *Domburgh*, *Hoogelande*, en *Meliskerke*, ter zelfster plaetze onder d'Eilanden van *Makau* ten anker, op dertien vadem steek-grond: sterk aldaer nu ter plaetze, ten getale van acht.

D'eilanden van *Makao* hebben hunnen naem van de Stad *Makao*, welke op zeker klein hangend eilandje, vereenigt aen een grooter, gelegen is. Zy kunnen, by storm en onweer, vry en onbeschroomt binnen geloopen worden, en hebben veele goede schuil-plaetzen, tegen alle raes-winden en holle zeên. Daer is

ook overvloed van drinkwater in alle zaizoenen te bekomen.

Des Zaterdags, den negen en twintwintighsten, deed *Indijk*, met het opsteeken der witte vlagge achter van de kampanje, de Schippers der Jachten, als *Zierikzee*, *Overveen*, *Domburg*, *Hogelande*, *Meliskerke* en der vijf fluiten, als *Loosduinen*, *Vogelezank*, *Breukelen* en *Ter Boede* aen boord komen: want de vijf andere Scheepen, *Naerden*, gevoert by den Opper-bevelhebber *Bort*, *Ankeveen*, *Zee-hond*, *Loenen* en *Leerdam* waren vermist.

Tot des anderen daegs lagen aldaer de tien Schepen, na de vijf andere te wachten: en wierd eenstemmelijk goed gevonden, ten insichte het toeven voor *Indijk* met de Japans-vaerders kostelijk viel, des morgens vroeg met de tien Schepen voornoemt weer zee te kiezen, en door d'eilanden van *Makao* te zeilen, met ordre van te mets een kanon-scheut te doen, op hoope van de afgedwaelde vijf Scheepen t'achterhalen. De koers was noord-oost ten oosten, en oost-noord-oost, langs en bewesten de vijf eilanden, op zestien, zeventien en achtien vadem steek-grond: quamen ontrent ten negen uuren by een van de grootste Makause Eilanden, genaemt in 't Portugees *Ilhas de Lemas*: zagen aldaer vijf *Chanpans*, of jonken, met zes of zeven huizen in een fraejen inham leggen. Daer neeven smeeten acht zeilen het anker: want *Indijk*, met twee Japansche last-fluiten, zetten den koers na *Japan* over.

De booten en sloepen, bemant en gewapent, aen land gekomen, vonden aldaer vijf groote *Chanpans*, met hun visch-want, en aen land over de vijf duizend gedroogde zoute visschen, genoemt herders: beneven twee honderd en dertig potten met gezoute kuiten, der zelve visch.

De Sinezen waeren in 't bosch, en op 't gebergte gevlucht, en hadden hun goed den onzen ten besten gegeven; uitgezeid drie, die de bootsgezellen in 't Bosch beknelden, en aen boord van den Onder-bevelhebber brachten. Gevraeght by hem, van waer zy waeren, gaven tot antwoord, van dicht by *Xantung*: verwittigden mede de dood van *Koxinga*.

D' Onder-bevelhebber *Van Kampen* gaf hen dertigh, en Nobel tien Spaensche Realen voor de visch, die onder het Scheeps-volk verdeeld wierd.

Na de middagh, ontrent ten twee uuren, quamen deeze acht Scheepen by den Opper-bevelhebber *Bort*, en by de vier andere afgedwaelde Schepen, leggende ruim drie mijlen beneeden de wind van d'oostelijkste Makause eilanden ten anker, zonder met hun boots door de snelte des strooms aen land te kunnen roeien

D' Opper-bevelhebber deed de Schippers van de voorzeide acht Schepen, met het gewoonlijk teeken aen boord komen, en zeide op de rechte verzamel-plaets te leggen, volgens bevel van den Heer Generael, en Raden van *Indiën*: dies doemde hy ieder Schipper, die schryven konde, in een pene van acht vaten drink-water aen zijn boord te brengen.

Den een en dertighsten, des morgens, maekte de Vloot zeil: bevond haer des middaghs op de noorder breete van twee en twintigh graden, twalef minuten, anderhalve mijle Noord-oost ten ooste van *Pedro Branke*.

Des middaghs wierden vijf vaertuigen in 't noord-oosten gezien: daer d'Onder-bevelhebber *Van Kampen* jacht op maekte: beknelde een tegen den avond, kreeg het aen boord, met drie Sinezen van *Tamsua*, en eenige versche visch en weinigh zouts.

Des Dinghsdaghs, den eersten van Oogst-maend, voer d'Onderbevelhebber *Van Kampen* aen 't Jacht *Naerden*, om bescheid, wat hen met de drie Sinezen en hun vaertuig stond te doen. *Bort* gaf tot antwoord, hy gisteren mede twee vaertuigen aengehaelt, maer weder laten

va-

varen had: van gelijken stond hem mede te doen.

Des middaghs had de Vloot de Noorder breete van twee-en-twintigh graden, ses en dertig minuten, op de diepte van twintig en een-en-twintig vadem fijne graeuwe sand-grond, gemengt met schulpjes. Was des anderen daegs, 's middags, op de Noorder breete van drie-en-twintig graden, en acht en dertig minuten, ontrent drie mijlen, west-zuid-westwaerds van 't Eiland *Tang Goia*, op de diepte van twee en drie en twintig vadem graeuwe sand-grond, gemengt met kleine schulpjes: de koers Noord-oost ten oosten.

Tang Goia

Des middags wierden verscheidene Visschers vaertuigen in 't Noordoosten gesien, daer de Opper- en Onder-bevelhebber jacht op maekten. De Fluit *Loenen* achterhaelde een van dezelve, met een man daer in: d'andere raekten, met springen buiten boort, vry: uitgezeid een, die by den Schipper van *Ter Boede* op-gevischt, en aen boord gebracht wierd.

Hoek van Puthay.

Den derden, had de Vloot de hoek van *Puthay*, gelegen aen de vaste kust van *Sina*, noordwaerts op zijde, ontrent twee mijlen van haer: de koers noord-oost ten noorden, langs de wal. Deze hoek vertoont zich in zee met bergen verheven; heeft nochtans binnen vele dalen en vlakten. Men heeft'er veel geboomte van een wonderlijke hoogte, met hout, zoo zwert als pek, en zoo hert en glat, als gepolijst marmer of ivoor. Ook zijn'er bomen, met hout als zwart ebben-hout: van een zelven slag, met root hout: andere met geel, gelijk wasch.

D'opper-bevelhebber deed de Schippers door het gewoonlijk teeken aen boort komen, en den gevangenen Sineesen in hun bywezen afvragen: van waer zy quamen? of zy geen kundschap van des Tarters heir hadden, en waer *Koxingas* zee-macht haer onthield? *Koxinga*, gaven zy tot antwoord, *is dood: de Tarters hebben mede een groot krijgs-heir by* Chinkzieu *en* Zwansefoe *leggen, en doen in alle zee-havenen menigte van groote en kleene Jonken gereet maken, om* Koxinga *te beoorlogen.*

Des nachts was de vloot voorby het eiland *Quemuy* gevaren, met groot onbenoegen van den opper-bevelhebber *Bort*, en voorgeven van, uit ordre des Generaels en Raed van *Indien*, dat Eiland aen te moeten doen; daer nochtans genen onder al de schippers des verwittigt was, wel had d'onder-bevelhebber *Van Kampen*, by afdwalinge der schepen van elkandren, in 't zuider *Mauzon*, de noord-kant van 't eiland *Quemuy*, tot een verzamel-plaets te kiezen, in 't noorder *Mauzon*, d'uithoek van *Puthay* gelegen ontrent twee mijlen noord-oostwaerds van *Quemuy*: of anders in en voor den stroom van *Hokzieu* ten anker te lopen. Twee toorens vertoonen sich op dat eiland: d'een is spits en d'ander, van de stad *Engely*, dik en stomp.

De stad *Engely*, op het Eiland *Quemuy*, is t'eenemael afgebroken, tot verhinderingh van toevoer aen den roover *Koxinga*. Niet verre van den zee-kant zijn alleen twee toorens blijven staen.

Des namiddags was de vloot op de noorder breete van vier-en-twintig graden, en ses-en-veertig munuten, ontrend twee mijlen en een halve van de kuste van *Sina*. In 't zuid zuid-oosten werden drie Jonken gesien, derwaerds d'opper-bevelhebber, met al de schepen, jacht op maekte, doch ontquamen door snel zeilen met de vlucht. 's Avonds met Sonnen ondergang lag het eiland, gelegen aen de zuid-hoek van de stormbay, daer een Piramidische gewijze toorn opstaet, drie mijlen van de vloot.

De Storm-bay is een schuilplaets voor de schepen, die dezelve by verlegen weer of om verversching, die genoech daer te bekomen is, veeltijds aen doen. Op 't land zijn verscheide torens, met zeventien of achtien omgangen, gestoffeert met meenigten van afgoden-beelden. Voor de poorte of deure der zelve heeft een Paep altijds de wacht. *Storm-bay.*

Des Vrydags, den vierden, des middags, zag d'Onder-bevelhebber *Van Kampen* de hoek van de *Kavalles*, op de noorder-breete van vijf en twintig graden en zeven en dertig minuten, *Hoek van Kavalles.*

ten,

ten, ontrent twee of drie mijlen, ooſt ten noorden van het Ruig eiland, op de diepte van vier, en vijf-en-dertigh vadem: de koers was noord noord-ooſt.

De hoeck van *Cavalles* is een uitſtekende hoek, bebout met vele dorpen en ſteden, in grote Holland niet ongelijk, en ook in vruchtbaerheid: want behalve de goede gelegendheid van de revieren, is'er allerlei lijftocht in overvloed, en goede koop te bekomen: als ſchapen, oſſen, verkens, hennen, patryzen, en ander gevogelt. Men vind'er ook oranje-appelen, limoenen, citroenen en andere diergelijke vruchten. Noch groeit'er zekere vrucht, een peer zeer gelijk, met een dunne ſchel, als de buitenſte van een kaſtanie, hoewel zoo ſcherp niet: binnen wit, en liefelijk van ſmaek. Deze word in zuiker en olie bewaert: want zy door het koken haere ſmaek verlieſt. De peerden vallen hier zeer klein, gelijk d'Yſlandſche peerden: zulx zy qualik een gewapende man kunnen dragen. Onder deze hoek, leggen eenige eilanden in zee, maer onbewoont en niet zeer vruchtbaer: by d'onzen gemenelijk d'eilanden van *Cavalles* genoemt.

Den vijfden was d'onder-bevelhebber, by ſtorm en holle zee, van d'andere ſchepen afgedwaelt, uit gezeid twee, in't verre gezicht van hem: zag drie eilanden, in de kaerte niet getekent, ontrent drie mijlen zuid-weſt ten zuiden van hem, op de diepte van een-en-twee-en-dertig, zeven, vijf, en vier-en-twintig vadem, waterachtige ſteek-grond. Ten middage wierden op de noorder breete van zeven-en-twintig graden, dertien verſcheide eilanden gevonden, gehouden by den Onder-bevelhebber voor d'eilanden van den ouden Sayer.

Derwaerds, om een goede ſchuilplaets te vinden, en aldaer den opperbevelhebber met d'acht andere afgedwaelde ſchepen in te wachten, d'onderbevelhebber na toeſtak, en quam, na veel gevaers van de grote maſt te verlieſen, en ſchade aen zeil en touwerk, nevens de vier onderhoorige ſchepen, *Zierikzee*, *Hoogelande*, *Melis-kerke* en *Vink*, aen de gemelde eilanden ten anker, op de Noorder breete van zeven-en-twintig graden, negen minuten. Des nachts ontſtond een ſtorm, en dreef *Melis-kerke* van ſijn anker.

Den zeſten deed d'Onder-bevelhebber *Van Kampen* de drie ſchippers aen boord komen, om uit hen te vernemen, ofze genegen waren, (om genen tijd vruchteloos te verſpillen) zuid of noordwaerds den Opper-bevelhebber met de acht afgedwaelde ſchepen op te zoeken, gemerkt zijn laſt, van den derden der zelver maend, gedroeg de hoogte van zeven-en-twintig graden, dertig minuten, tot een verzamel-plaets, voor de Stadt *Hokſieu*, te kiezen, zoo by ſtorm de ſchepen van elkandren quamen te raken, en na den ſtaet der Tarters te vernemen.

Dies vond *Van Kampen* raedzaem, herwaerds veertien of vijftien mijlen langs de kuſt van *Sina*, om de Zuid te loopen, en van daer, by vermiſſinge van ſchepen, Noordwaerds weer naer hen toe te komen zakken, of te blijven leggen, tot dat hy zeil-vaerdigh was, en dan teſſens met hen den Opper-bevelhebber in dier wijze op te zoeken: welk laetſte voorſtel eenſtemmelijk ingevolgt wierd.

Den achten lichte *Van Kampen*, met zijn onderhoorige ſchepen, het anker, en ſtak een ſtuk ſtukweegs in zee: wende doen weer naer de kuſt van *Sina*, om eenige havenen of revieren aen de vaſte kuſt op te doen: zagen een weinig benoorden een hoek van de kuſt van *Sina*, zes of zeven eilanden, en liepen, na verſcheiden reize van en na de wal gelaveert te hebben, weder achter het eiland ten anker, daer zy gelegen hadden.

Den negenden voer de ſchipper van den Onder-bevelhebber aen het eiland, om na drink-water uit te zien, en vond het aldaer uit de klippen van't gebergte afloopen. Lichten des middags het anker, en liepen na een hoog eiland onbekent, en in de kaert niet getekent. Sagen des avonds tien of elf viſſchers vaertuigen, met wand te viſſchen. Derwaerds de ſchipper

door

door *Van Kampen*, met een sloepe wel bevolkt, en eenen man, die wat gebroken Sineesch kon, afgescheept wierd, om hen te beknellen. Slechts wierd 'er een achterhaelt, en aen boord gebraght: gevraeght van waer zy waeren, en waer *Hoksieu* lagh? zeiden van *Kita*: en *Hoksieu* ontrent zes of zeven mijlen zuidwaerds van hen lag. Verkochten den onzen de gevangen visch voor drie Spaensche realen, met belofte van des morgens vroegh, hoenders, verkens en Sineesche appelen aen boort te willen brengen.

Met Zonnen ondergang quamen zy tusschen de vaste kuste van *Sina*, en vier onbekende Eilanden, en in de Kaert niet geteekent, ten anker, op dertien vadem steek-gront, naulijx een kanon-scheut van de wal. Op het grootste Eiland stond een *Joosjes Kaase* of Pagode, met brandende lichten daer in.

Den tienden, des Donderdaghs 's morgens, gingh d'Onder-bevelhebber onder zeil, zuid-zuidwestwaerds aen, tusschen de vaste kust van *Sina* en d'Eilanden deur, een kanon-scheut van de wal. Aen de vaste kust vertoonde haer inwaerds aen een Bay een huis of *Paapen-kaase*, en water, dat van 't gebergte quam afstorten: waeren des middaghs op de noorder breete van zes en twintigh graden zeven en twintig minuten, en quamen tegens den avond, door stilte en tegen stroom, in de bocht van *Kitta*, een have mijle bezuiden een onbekent Eiland, en in de Kaert niet geteekent, ten anker.

Den elfden, des morgens, raekte *Van Kampen* weder onder zeil. Onder de Eilanden *Naerden*, *Zierikzee*, en *Overveen*., (alzoo genoemt na ieder Schip,) gelegen voor *Tenhay*, in eenen bocht, wierden twee *Jonken* gesien, derwaerds hy den Schipper, *Jacob Zwart*, met een boot en schuit, bevolkt met gewapende bootsgezellen en krijgsknechten, afvaerdigde, om te vermeesteren: dan door snelte van zeilen, ontquamen de *Jonken* met de vlucht. Sagen in 't noordweste, onder de kust van *Sina*, by drie of vier onbekende Eilanden, zeven Schepen onder de wal ten anker leggen.

Des middaghs wierd d'Onder-bevelhebber, door Schipper *Auke Pietersen* van het Jacht *Ter Boede*, aen boord van den Opper-bevelhebber *Bort* ontbooden, en verwittight door den zelven, het veroveren van negentien *Jonken*, kleen en groot, onder *Tenhay*. Zes of zeven der welke waren van de wal gesleept, d'overige dertien of veertien door den brand vernielt, een uitgezondert, gesprongen met een zwarten jongen, door zijn eigen kruit, ontstaen by versuimenis der Opper-hoofden, en reukloosheid en baldaet des volkx.

De buit der veroverde *Jonken* bestond in een en veertigh vierkante pakjes: negentien knassers en vijf zakken met witte schoone zijde: honderd dertien stukken spiljauter: zeven en zestigh rollen loot, groot en kleen: twee honderd acht en zestig zakken met peper, beneven negen en zestig stukken licht geschut en bassen.

Den twalefden, des Zaterdaghs, ging de Vloot onder zeil, en zette haeren koers naer de reviere van *Hoksieu*, om het bevel van den Generael, en Raed van *Indiën* te verrechten: dan quam, belet door stilte en tegen stroom, weer ten anker, op zeven vadem steek-grond, een weinig bewesten een Bay, niet verre van de wal, bestuuwt met een fraeie zandstrant.

In 't hangen van 't geberghte vertoonde haer een grote en fraeie bemuurde plaetse of Stadt, *Sotia* genoemt; daer aen d'eene kant de zee tegen de muuren sloegh, voorzien met twee poorten, dicht aen den oever. *Stadt Sotia.*

Aen den wal, by de poorten, lagen eenige kleine *Jonken*, en veel ander vaertuig op strand: derwaerds, na de middagh, d'Opper-bevelhebber *Bort* den Onder-bevelhebber *Van Kampen*, met zeven en tnegentigh bootsgezellen en honderd en vijftigh krijgsknechten, in vijf booten zeven sloepen afzond, met bevel van de zelve in

K ko-

kolen te leggen, (want zy hoorden wo- onder *Koxinga*) maer huizen en woningen te verschonen. D'onzen, aen de wal gekomen, wierden van de Si- nesen, met het schieten uit grof ge- schut, bassen en roers, raeuwelijk be- groet, maer vonden, te lande getre- den, weinig tegenweers: want de Si- nesen namen met vliegende vendels, langs de vesten der Stadt, na 't ge- bergte de vlucht, gevende de plaetse den onzen ten beste: uitgezeid drie. Waer op *Van Kampen* met zijn volk ter Stadt in rukte, nam de Hooft-wacht in een groot huis, by de poorte, en zond het volk, verdeilt in drie troe- pen, door de Stadt.

a ver-

Voor elf maenden was deze Stadt *Sotiba*, by den Tarter, door den brand ten gronde gesloopt; doch toen weer met vele fraeie huizen herbout: gestoffeert met stoelen, banken, kas- sen, boeken en papieren, beneven rijs, zoute en gedroogde visch. Drie gebore Sinesen wierden gekregen met vier vrouwen, dan weder los gelaten. Ook wiert een jongvrouwe gevon- den, moordadig om 't leven gebragt, doch onbekent door wien. Deze plaets word by ongeschoren Sinesen, meest visschers en landbouwers, be- woont, met toelating van den Stede- houder van *Hoksieu*.

Na het vernielen, door den brand, van zeven en twintig klene en grote vaertuigen, geladen met peper, zijde en spiljauter, om na *Japan* over te ste- ken, stak des avonds *Van Kampen* met zijn volk weer van land, na boord toe, en deed verslag zijns wederva- ren aen den Opper-bevelhebber *Bort*.

De Vloot lichte haer ankers en liep een weinig om de Zuid, voor de Stadt *Tenhay*, ten anker, op negen va- dem steek-grond.

Stadt Ten- hay.

Tenhay is een onbemuurde plaats, op het fatsoen als *Delfshaven*, en be- woont meest by visschers en ook han- delaers.

Den dertienden, des Zondaghs, quam de Vloot, ten getale van twalef Schepen, tusschen *Tenhay* en de revie- re van *Hoksieu*, ten anker, op acht va- dem steek-grond. In de bocht van *Lin- kan* wierden eenige visschers vaertui- gen gezien, met hun want te visschen. De bocht van *Linkan* is mede gelegen tusschen de reviere van *Hoksieu* en *Ten- hay*. Aldaer quamen eenige Papen by d'onzen met verzoek, op alle vriend- schap, van een pas of vry-brief en vlag- ge, of eenige Hollandsche Schepen hen op zee mogten ontmoeten: be- loofden van gelijken te willen doen, 't zy d'onzen te water of te lande wil- den reizen.

D'Onder-bevelhebber *Van Kampen* gaf den Opper-bevelhebber *Bort* in bedenken, of niet dienstig ware, de zes byhebbende veroverde *Jonken* onder *Tenhay* ten anker te laten blijven, of in de reviere van *Hoksieu* lopen, om niet door storm van haere ankers, daer niet wel van verzien waeren, en slechts zes of zeven dagen lijftocht hadden, gespilt te worden. 's Nachts wier- den vele vuuren gezien, op 't geberg- te te lichten.

Den veertienden, des Maendags 's morgens, quam de vloot op de bae- ren of banken van *Hoksieu*, ontrent een mijle van de wal ten anker. Om de komste aen den Tarter bekent te ma- ken, wierden door bevel van *Bort*, uit het Jacht *Naerden*, zeven: uit *Zierik- zee*, vijf: uit *Domburg*, drie: en uit ieder van al d'andere twee schoten gedaen.

Wijders, wierd besloten Schipper *Abraham Pen*, van *Breukelen*, beneven zes man, een quartier-meester, en den Tolk *Lakka*, met drie Tartaren, (des verleden jaers, uit *Taiwan*, by d'onzen overgelopen) in de schuit van *Hogelande* met brieven naer *Hok- sieu* aen de Landvoogden en Onder- Koning af te vaerdigen.

Des dingsdags, den vijftienden, zeil- de d'Onder-bevelhebber *Van Kampen*, volgens besluit des voorigen dags ge- nomen, met twee Jachten, de *Zeehont* en *Ankeveen*; drie Fluiten, *Breukelen*, *Loenen* en *Ter Boede*, beneven de zes veroverde *Jonken*, naer de reviere van *Hoksieu*, of *Chancheu*, anders de stroom *Chang* genaemt: nam zijnen koers west ten zuide, tusschen twee zant- platen deur, recht op de witte klippen aen, die zich als Piramiden vertonen, dicht langs den hogen noord-ooste- lijken hoek van 't eiland langs.

Dan

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Dan de Piramiden aen stuur-boord gekregen, boeghde zijnen koers na 't zuid-westen, langs het oostelijkste en westelijkste Eiland, deur een engen Kanael, op de diepte van vijf, zes, zeven en acht vadem steek-grond.

Gekomen voorby den oost-kant van het westelijkste Eiland, boegde den koers oost noord-oostwaerds langhs het Eiland, en liet aldaer ontrent ten midden het anker vallen, op acht vadem steek-grond, tusschen deze twee fraeie Eilanden in; blyvende noordwaerds dicht aen stuurboordt twee andere Eilanden leggen, niet boven een kanon-scheute van de wal: daer een beschut-plaets, tegen alle winden, voor de schepen is.

Tegens den avond voer *Van Kampen*, met een voorebbe, uit de Reviere, naer de baer van *Hoksieu*, en quam ontrent vier glaezen, na zonnen ondergang, by de schepen aen 't Jacht *Naerden*: daer hy den Opper-bevelhebber *Bort* verslag zijns verrechtens deed, tot dessels groot benoegen.

Den zestienden, des Woensdags, lichte de Vloot het anker, om met al de Schepen in de Rievere van *Hoksieu* te loopen: quam kort na den middagh, met een achtervloed, by den hoogen noord-oostelijken hoek van het oostelijkste Eiland, langs met de witte klippen aen stuurboord, en liep, zuidwaerds in gekomen, voorby de twee eilandjes, ieder bebout met een Pagode of *Joosjes Kaase*: raekte door een harde tegen-ebbe in een engen Kanael, en op vijf vadem ten anker. Aenstonds quamen in drie fraeie Sineesche vaertuigen vijf grote *Mandarijns* aen het Jacht *Naerden*, by den Opper-bevelhebber *Bort*, en leiden met grote plichtplegingen en Sineesche beleeftheden, de grootenis voor hem en den Onder-bevelhebber af. Met het laegste water raekte het Jacht *Naerden* vast. *Bort*, daer over verbaest, dreef *Van Kampen* toe, de Schepen op een quade anker-plaets gebraght te hebben. *Van Kampen*, die zich des gevaers weinig kreunde, gaf tot antwoord: morgens, is 't des Opper-bevelhebbers believen, zal ik de Schepen weer uit de reviere brengen.

Den zeventienden, des morgens, lichten de schepen met een achter vloedt d'ankers, liepen dicht langs de west-hoek van 't oostelijkste eiland, op vijf, zes, zeven en acht vadem. Gekomen verby het Eilandt, staken toen noord-westwaerds de reviere op, langs het noord-westelijkste Eiland. Ten midden des eilands, daer een beschut en leger-plaets, tegen alle raezende winden, voor de schepen is, wierd het anker in de grond gesmeten. Aldaer leggen vier Eilanden, ieder voorhene met een bewoonde plaets bevolkt; maer namaels door den Tarter verwoest, en ten gronde gesloopt. Het kleinste, in 't midden gelegen, pronkt met een braef wel gemaekt stenen hooft. Uit de puinhopen en andere merk-teikenen was genoech te bespeuren, dat deze plaets wel eer in koop-handel gebloeid hadde.

Ruim een maend hebben d'onzen op deze vier Eilanden stil gelegen, daer zy de volheit van alles konden krijgen; hoewel de gemene maets niet aen land mochten komen, dan met verlof, en slechts ten getale van zes tessens, ten einde d'inwoonders genen overlast quamen te lijden.

Des Vrydaghs, den achtienden, voer *Van Kampen* met de sloep te lande, en quam by de zuid-wester hoek van 't kleinste Eiland, aen een steenen hooft aen: ging langs het hooft, op een weg, met stenen geplaveit, na de verwoeste plaetze: zagh veele groote onbewoonde huizen, en in 't hangen van 't gebergte veele heerlijke begraef-plaetzen: beneven twee sterk bemuurde doorluchtige Tempels, en daar in op een ry veele kisten met dooden, boven d'aerde: daer by waeren twee *Joosjes Kaasen* of Pagoden, gestoffeert met veele beelden, ter zeet op stoelen aen een tafel; daer voor gebrandt wierdt, ten zoene van de zielen. *Van Kampen vaert te lande.*

Den negentienden, zond de Opper-bevelhebber *Bort* den Onder-koopman *Filip Men*, die wat gebroken Sineesch kon, naer de sterkte van *Minjazeen*, gelegen drie mijlen van *Hokſieu*, aen den Stadhouder, met verzoek, om verlof van met boots en twee der veroverde *Jonken*, de reviere opwaerds drinkwater voor de Schepen te halen, en ververschingh voor geld te kopen. Des avonds quam bescheid te ruch, van te mogen met twee *Jonken* en al de boten, na hun welgevallen water halen.

Den twintig en een en twintigsten viel niet merkwaerdig voor; maer was ieder Schip vast bezig, om water in te nemen.

Vijf Mandarijns komen aen Naerde.

Den twee en twintigsten, des dingsdags, quamen vijf grote *Mandarijns* in vijf grote Tartersche vaertuigen, gevolgt met een tamelijke staetsi, aen het Jacht *Naerden*, by den Opper-bevelhebber *Bort*: wierden bewellekomt met kanon-scheuten en het losbranden van driemael uit musketten te gelijk. Op bevel des Opper-bevelhebbers donderde *Naerden* met zeven, *Zierikzee* met vijf, *Domburg* met drie, en al d'andere ieder met twee kanon-scheuten: en met driemael losbranden t'effens uit musketten. De Stuurman van 't Jacht *Naerden* bragt aen boord van den Onder-bevelhebber *Van Kampen*, (die toenmaels, door belet van koortse, de groetpleging aen de *Mandarijns* op *Naerden* niet kon bywonen) in een Tartersch vaertuig een koebeest, vijf hoenders, vijf endvogels, drie water-limoenen: beneven een grote pot Sineesch bier, vereert aen *Van Kampen*, door de Stedehouders van *Hokſieu* en de sterkte *Minjazeen*

Den vier en twintigsten, wierd een korporael en vier krijgsknechten, met een *Guesjen* of vane te lande aen het eiland, gelegen op de noordzijde der reviere, gezonden, met bevel van op den top des gebergte uit te kijken, na Schepen of *Jonken*. Zo eenige Schepen gezien wierden: dan hadden zy met de vane zoo meenig werf te zwaien, alsse Schepen zagen: waerent *Jonken*; by ieder werf zwaien, een scheut te doen. Des namiddags, wierd Schipper *Ysbrant van Banke*, Schipper op *Ankeveen*, des voorigen avond dezer wereld overleden, aen 't eiland begraven, en in desselfs plaetse gestelt *Jakob Zwart*, Schipper op het Jacht *Zierikzee* van den Onder-bevelhebber.

Den vijf, zes en zeven en twintigsten viel niet gedenkwaerdigs voor.

Drie Mandarijns komen aen Naerde.

Den acht en twintigsten quamen drie Sinese inlanse vaertuigen, met drie grote *Mandarijns* van *Hokſieu* aen 't Jacht *Naerden*: brachten eenen brief met zich van den Stedehouder van *Hokſieu* en Slotvoogt van *Minjazeen*, aen den Opper-bevelhebber *Bort*: D'inhoud bestond in vele Sineesche plichtplegingen, met belofte van gunstige genegentheid des Steedhouders van *Hokſieu* en Slotvoogt van *Minjazeen*, aen de Hollanders: desgelijx met verlof voor hen, van vry en onverhindert de reviere op na *Hokſieu* te varen, om behoefte met geld voor de Vloot te kopen: eindelijk met byvoegen, de Hollanders wellekoom in *Sina* waeren. In allen schijn als of de Tarters met onze magt wilden zamen spannen. Hier over wierden verscheide kanon-scheuten uit het Jacht *Naerden* gestaekt.

Vertrekken weer.

Des namiddags vertrokken weer de drie grote *Mandarijns* met hun gevolg, in de zelfste vaertuigen, onder het losbranden van vijf kanon-scheuten, en het driemael gelijk afschieten van musketten: bragten met zich eenen brief van den Opper-bevelhebber *Bort*, geschreven aen haer edelen van *Hokſieu*, by den Sinesen schrijver en tolk *Lakko*, met vele hoofsche aenbiedingen van dankbaerheid.

Den negen-en-twintigsten, dertigsten, en een-en-dertigsten, droeg zich niet merkwaerdig toe.

Den eersten van Herfst-maend, wierden al de Opper-hoofden door den Opper-bevelhebber belast hun krijgsknechten aen het middelste eiland te doen landen, en huisvesting in de beste huizen der verwoeste plaetsen te nemen: met bevel daer-en-boven, dat ieder zijne krijgsknechten met koks-gereetschap had te bezorgen,

gen, en dubbelde uitdeiling van rijs, vleesch, spek, oli, azijn en arak aen land te beschikken: waer over dagelix onder de bootsgezellen morren ontstont, die zich verluiden lieten, het meeste werk te moeten doen, en hun leven, met de krijgsknechten, in een zelve waegschael te stellen hadden; en dienvolgens meerder uitdeiling behoorden te hebben.

Den tweeden, des Zaterdags, quamen *Auke Pieters*, schipper van *Ter Boede*, en d'onderkoopman *Konstantijn Nobel* van *Hokfieu*, (derwaerd zy, uit last van den Opper-bevelhebber, den een en dertigsten lestleden vertrokken waeren) weer te ruch, en brachten aen den Opper-bevelhebber, op *Naerden*, vijf koe-beesten, zes en dertig end-vogels, vijf grote peren, met eenige moeskruiden.

Den derden, des Zondags, deed d'Onder-bevelhebber *Van Kampen*, zich met de sloepe aen 't eiland zetten: zag aldaer vele begraef-plaetsen, door d'onzen uit een ydele inbeelding van goud, zilver, of eenige juweelen daer in te vinden, lelijk geschonden: de kisten gebroken: de lijken daer uit geworpen; die in vollen gewaed lagen, met mutsen op 't hooft, rokken, broeken en schoenen aen; en in volkomen gestalte, doch zoo droog als stokvisch.

Op den vierden, vijfden, zesten, en zevenden, gedroeg zich niet gedenkwaerdig toe.

Mandarijn met brieven van den Onder koning en Veldheer aen Bort.

Den achtsten, des Vrydags, quam *Jan Melman*, met twee krijgsknech ten, en drie Tarters, (met de vloot van *Batavia* vertrokken) beneven den Sinesen tolk en schrijver *Lakka*, van *Sinkfieu* over *Hokfieu*, na een uitreize van vier-en-twintig dagen, weer te ruch, in gezelschap van zekeren *Mandarijn*, afgezonden aen den Opper-bevelhebber *Bort*, met brieven van den Onder-koning *Singlamong*, en van zijnen naesten perzoon, de veldheer *Taysing Lipoui*, beneven eenen brief van zekeren grootmachtigen Heer, met name *Santing Houbeethetok*, Opper-gezaghebber in de grote Stad *Zwantyfoe*. Zy waeren alle drie geschreven in beleefden stijle, met betuiging van d'aengenaemheid der komste van d'onzen derwaerds. De twee Opper-gebieders, d'Onderkoning en veldheer, verzochten daerenboven d'overkomste des opper-bevelhebbers uit de vloot t'henwaerds: (want zy schenen zonderling te staen, om een aenzienelijk hooft uit de vloot by hen te hebben) desgelijx het overzenden der brieven van den Heer Generael, en Raden van *Indiën*, door eenen gezant over land na *Sinkfieu*, in 't leger, aeu de gemelde hooge bestierders, ten einde om hunne bericht-punten te weten, en over de waerom hunner komste te spreken: met byvoegen eindelijk, van de geschenken aen den onder-koning in de schepen, tot nader bescheid te laten blijven. Dan was de Opperbevelhebber niet genegen de reize derwaerds t'aenvaerden, hy kon zijnen naesten perzoon uit de vloot schikken: beneven den gene, daer toe uitdrukkelijk op *Batavia*, by den Heer Generael en hooge Raden gekoren. Dees was koopman en Schout by nacht, *Konstantijn Nobel*. Niet zoo zeer evenwel schenen zulx hun brieven te melden, als wel het mondeling en schriftelijk verhael dien aengaende, by den tolk *Jan Melman* aen den onder-bevelhebber *Van Kampen* gedaen, en by de twee Tartarische Sinesen, t'effens met hen afgekomen, bekrachtigt. De stadhouder van *Hokfieu* wilde sich het aenvaerden der brieven en geschenken, om aen den Onder-koning *Singlamong* en den veldheer *Taysing Lipoui* t'overhandigen, niet onderwinden, schoon by d'onzen verzocht. Tot het reizen over land naer *Sinkfieu*, aen den Onder-koning en veldheer, toonde d'Opper-bevelhebber *Bort* zich ongenegen, met bybrengen, hy uit de vloot niet konde gemist worden; maer beval dien last (tegen het gevoelen, en in weerwil van al d'Opper-hoofden der Vlote) den Onder-bevelhebber *Jan van Kampen*, en den Schout by nacht *Konstantijn Nobel*, met bevel van de brieven van den Heer Generael, en de Raden van *Indiën*, aen den Onder-koningh *Singlamong*, en desselfs naesten perzoon,

Van Kampen en Nobel worden belast na Sinkfieu, aen den Onder-koning te trekken.

zoon, de Veltheer *Taiſing Lipoui* over te leveren : t' effens met hen te verhandelen en beſluiten, wegens de zaken der Kompanjie, betreffende den oorlog en koophandel, naer luidt van hun bericht-ſchrift, hen door de zelve Kompanjie zoo ernſtelijk aenbevolen, dezes beſluits, den Stedehouder van *Hokſieu* by brieve verwittigt, ſchreef dees daer op te ruch:

Brief van den Stadhouder van Hokſieu aen Bort.

Het afvaerdigen van den Onder-bevelhebber Jan van Kampen *en den Schout-by Nacht, met brieven van den Heer Generael en Raden van* Indiën *aen den Onder-Koning* Singlamong *en den naeſten Perzoon aen hem*, Taiſing Lipoui, *kan, mijns bedunkens, niet als goet uitwerken. Maer met u (verſta den Opper-bevelhebber* Bort) *aen te ſpannen en eene lijn te trekken, om tegen* Koxinga *en zijn aenhang iets vyandlijken t' onderſtaen, is buiten orde en bevel. Wel maek ik my ſterk, zoo de Gezanten en brieven gereet zijn, hengunſte te bewijzen, en volk en alles op 't ſpoedigſte te beſchikken, tot d' opreize naer* Sinkſieu, *by den Onder-Koning en Velt-Heer. In zaken van oorlog en koophandel is 't my ongeoorloft met u te bemoeien : maer dient daer over beſcheid van den Onder-Koning, of uit het Pekingſche Hof afgewacht te worden.*

Den achtienden, des Maendags 's morgens, quamen twee *Jonken*, met den Tolk *Melman* en den Sineeſchen Tolk en Schryver *Lakko*, afgezonden door den Stadthouder van *Hokſieu*, met bewilliging van het Opper-hooft der ſterke veſtinge *Minjazeen*, aen de Vloot, om den Onder-bevelhebber *Jan van Kampen*, en Schout by Nacht *Konſtantijn Nobel*, beneven hun reistuig en gevolg, af te halen, en daer mede naer *Hokſieu* op te varen, en van daer over land naer *Sinkſieu*, by den Onder-Koning *Singlamong* en Velt-Heer *Lipoui*, te reizen.

Van Kampen, dan, maekte zich reisvaerdig met zes man van het Jacht *Zierikzee*; deſgelijx *Nobel*; hoewel een weinig onpaſſelijk, met zijn volk, te weten, den onder-koopman *Bodel*, beneven een hulpgenoot of aſſiſtent, vijf krijgsknechten, een trompetter, den Sineeſchen Tolk *Lakka*, en twee lijf-eigenen : in alles ten getale van achtien Perzonen.

De bevel en laſt-brieven, hen door den Opper-bevelhebber *Bort* ter hand geſtelt, waer na zy zich te rechten hadden, quamen van woort tot woort op dezen zin uit:

Bericht-ſchriften aen van Kampen & Nobel.

Bekent zijn u lieden de redenen en beweegſelen, welke ons en den Raed bewogen en genootzaekt hebben, uw lieden beide te laten afgaen na d' Opperſte Beſtierders des Landſchaps van Fokien, *daer* Hokſieu *de Hooftſtadt van is : ook hun gewonelijke verblijf-plaets en Hofhouding; hoewel tegenwoordig daer niet zijn; maer leggen met hun krijgsheir by de Stadt* Zwanſefoe, *wel negen of tien dag reizens te poſt van* Hokſieu. *Ik zegge u lieden beide : wijl anders* Konſtantijn Nobel *alleen van hun edele, de Heer Generael, en Raden van* Indiën, *bevel heeſt, zulx met gedachte Beſtierders te verhandelen en beſluiten, naer luid des berichts van haer gemelte Ed. en de brieven aen de zelve Beſtierders, te weten, d' Onder-Koning* Singlamong *en de Velt-Heer* Taiſing Lipoui. *D' afſchriften hier van beruſten onder uw lieden en moeten tot uwe volkome narichting dienen, zonder daer van eenige herhaling hier van node zy : zulx wy u lieden, tot bekoming van haer Ed. goet oogmerk, alleenlijk het volgend in bevel en betrachting te geven hebben.*

Eerſtelijk, na bekomen afſcheid van ons, zult ghy u na Hokſieu *begeven, en op uwe verſchijning aldaer ten eerſte maken toegang te hebben tot den Stadhouder* Haitingkong : *dien aen te bieden een machtig geſchenk, en te kennen geven, gereet te zijn, na den Onder-Koning* Singlamong *en Velt-Heer* Taiſing Lipoui *te reiſen, met de brieven, door den Heer Generael en Raden van* Indiën, *aen hen geſchreven; t' effens met verzoek hy u lieden haeſtig derwaerds gelieve af te vaerdigen. By het briefken, jongſt aen ons geſchreven, heeft hy belooft alles ter reiſe nodig te beſchikken. Wy hebben hem daer op zulx in antwoort gedient, naer luid van het bygevoegt afſchrift, inhoudende voornamelijk ons genomen beſluit van het verblijven des Jachts* Domburg *alhier met de ſchenkaedje goederen, voor gemelde hoge*

Be-

Bestierders: ons vertrek met d'andere elf Schepen om de Noord, tot afbreuk van den vyant, en voornemen, om tegens uwe wederkomste daer mede weer hier te zijn: onder andere ook vermaningh van uwe opreize; dies ik verhope alles ten dele aldaer vaerdig zult vinden.

Van Hoksieu *verreist, en gekomen aen de Stadt* Swensefoe, *daer een vermogende Heer het gebiet heeft, genoemt* Santing Hou Bethekok, *die onse zaken schijnt te begunstigen, sult ghy lieden aen den zelven maken te behandigen ons briefken en bygevoegde vereering: aengesien by ons, met het wederkeren van den Tolk* Johannes Melman, *(die reeds na gedachte hoge Bestierders een reise gedaen heeft) geschreven, en daer by sijne goede genegentheid t'onswaerd doen blijken heeft.*

De voornaemste, ja èenigste oorsake van uw afzenden en opreisen, is het overleveren der brieven van hun Edelen voornoemt, aen geseide hoge Bestierders, den Onder-Koning Singlamong, *en Velt-Heer* Taising Lipoui, *en om met hen, soo des genegen zijn, al af te handelen en te besluiten, 't geen hun Edelen by hun brieven aen hen versoeken, en in hun na-richting, aen ons verleent, bevelen: bestaende voornamelijk in deze twee Hooft-punten:*

Ten eerste, met hen een onverbrekelijk verbond en verdrag te maken, ten meesten voordeele der Kompanjie, en verdelging van onzen en hunnen vyand, den rover Koxinga *en zijne aenhangelingen.*

Ten tweede, te verkrijgen den onbekommerden en vryen handel door het geheel Keizerrijk van Sina. *Aen welke twee Hooft-punten aenhangig zijn, 't geen hun Edelen verders belast en aenbevolen hebben: namelijk, ons te vergunnen, een bequame plaetse te mogen in bezit nemen, welke van een goede haven, tot berging van onse Schepen, verzien, en ook zoodanig gelegen is, dat wy daer tegen d'aenvallen van* Koxinga *mogen verzekert zijn, en ten dien einde een kleine besetting van krijgsknechten aldaer houden.*

Te beloven te wege te brengen de bekrachtigingh des grooten Konings van Sina, *wegen het geen zy met u lieden komen te besluiten.*

Zylieden met ons tegen Koxinga *aenspannende, zullen ons dan mogen voegen na hun voornemens: ja, selfs, zoo genegen zijn om* Koxinga *van* Formosa *te drijven, zullen met hen eene lijn trekken, en een gedeelte van hun maght met onse Schepen gins brengen mogen.*

Voorbehoudende nochtans, wy tegenwoordigh onse Schepen gebruiken zullen tot aentasting en vermeestering van Koxingas *Jonken, na en van* Japan *komende: desgelijx om zijn Vischvangst, achter den berg van* Tankoja, *aen den zuidkant van* Formosa, *te verstooren, die jaerlix met tachtig of hondert Visch-Jonken in 't uitgaen van Slacht-maend begint, en ontrent half Lou-maend eindigt. Beide deze twee saken beveelen hun Edelen bysonderlijk tot afbreuk van den Vyand in 't werk te stellen, en dienen daerom in de Beding-punten begrepen te worden.*

Na overlevering van hun Edele brieven, hebt ghy lieden af te wachten, wat zy u daer op te gemoet voeren zullen.

Zoo zy u moghten afvragen, of buiten deselve ook iet voor te stellen hebt: diene hen tot antwoort, dat by toestaen van het verzoek, daer in gedaen, dan gene zaken meer van belang af te handelen vallen.

Maer komt ghy te bemerken, zy niet gereet zijn tot het inwilligen der voornaemste Punten, aenstonds dient versocht, zy zich gelieven te verklaren, wat zy gezint zijn ons in te willigen.

Dan staet alles aen te nemen, welk tot onzen voordeele dient, en hen toezeggen en beloven, wat wy uit krachte van hun Edele orde vermogen te doen, en ghy lieden dan oordeelen sult de ware dienst van de Kompanjie in deze tegenwoordige tijden te vereischen, met hen zoo veel toe te geven, en alle zaken zoodanigh te schikken, waer door zy onze oprechtigheid, om hen met onze schepen en volk tegen den rover Koxinga *en alle andere Vyanden van 't Rijk by te staen, klaerlijk gewaer worden, en tot vergeldingh van dien niet anders zoeken te genieten, als den vryen handel.*

Zoo zy van tollen en gerechtigheden mogten spreken, zult versoeken te verstaen, hoe veel die bedragen zouden,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

en in de zelve, ſoo verdraghelijk opgelegt, bewilligen. Dan die dienen by ons niet hoger noch meerder, als by hun ingezetenen betaelt te worden. Daer op u lieden te letten ſtaet.

Wy zijn beducht, zy tegenwoordig ons den handel niet volkomen toeſtaen, noch dien aengaende iet vaſt beſluiten; maer d'onderhandelinge van dien in den beginne afbreken en alleenlijk met u lieden ſpreken en overleggen zullen, de zaken van den oorlog. In ſulken gevalle, en daer by bemerkende, dat met langer daer om hert aen te houden al andere zaken ſouden achter wegen blijven, oordelen wy raedſamer te zijn, voor deſe reiſe daer van af te ſtaen; mits evenwel aen te ſtaen, by ooghluiking de weinig koopwaren, geladen in de Schepen, ons mogten afgekocht worden. Waer in de ſelve beſtaen, gelieve u lieden te vernemen uit de ter hand geſtelde algemeine monſter-lijſte.

Wel konde het zijn, ſy ons, tot verkrijvan den handel, na den Keiſer aen het Pekingſche Hofweſen, en ons quamen te raden andermael van Batavia *geſanten derwaerds te ſchikken: wanneer ghy hen wel verſekering ſou mogen doen, dat ſulx 't aenſtaende jaer geſchieden zal. Hier evenwel niet toe te komen, als kans ſiet buiten dien ons ooghmerk te bereiken, om de grote vereiſchte onkoſten te mijden. Maer in gevalle ſy genegen moghten zijn, eenigen hunner, neven hun brieven, aen hun Edele na* Batavia *af te vaerdigen, ghy lieden hebt u ſulx wel te gevallen laten, en moogt hen daer toe overvaert op onſe Schepen toe-ſeggen. 't En waere zy ſelfs een of meer van hun* Jonken *geliefden af te ſchikken. Een ſake, beter voor ons.*

Van het beſitten en verſterken van een afgeſonderde plaetſe, ſoud ghy lieden mede mogen afſtaen, ſoo hen zulx bedenkelijk en onſmakelijk moght zijn, met ons voor ditmael te laten vernoegen onſe Schepen in de haven van Hokſieu *komen, en daer den handel drijven mogen; gemerkt de ſelve daer in genoeghſame verſekering en buiten gevaer leggen kunnen.*

Met hen dan komende te verdragen over het beoorlogen van Koxinga *en ſijnen aenhang, met onſe zamen-gevoegde maghten, ſoo hebt verdaght te zijn, ſy zich in 't ſchriftelijk verdragh, daer van te ſtellen., verklaren te zijn nevens ons vyanden van den ſelven* Koxinga *en ſijnen aenhang, en niet vermogen ſullen, ſonder onſe kennis en voorweten, veel min tot ons nadeel, met den vyand te verdragen. Van gelijke hebben wy ons van onſe zijde daer toe te verplichten.*

Midlerwijle dient vlijtigh vernomen, ofze ook reeds met den Vyand in onderhandeling getreden en wel tot verſoening moghten genegen zijn, in gevalle ſy ſich onder het Rijk begeven wilden. Dit heeft al eenighſins ſijn bedenken, wijl men ſeid Koxinga *dood, en ſijn zoon, op* Aymuy, *daer van niet vreemt is.*

Zulx gewaer wordende, laet u geenſins door hen ophouden, maer ſpoedight u van daer tot ons te komen. In allen gevalle dient d'Onder-bevelhebber weer haeſtigh in de vloot te zijn; wijl ſijn dienſt daer vereiſcht word. Waer om hy ſou kunnen voor af komen, en Nobel *gints zoo lang vertoeven, ter tijdt toe hy oordeelde ſijn verblijf aldaer ook niet meer vereiſchte.*

Indien ſy quamen voor te houden, nevens hen met den Vyand te verſoenen en verdragen, ghy mooght uit hen wel verſtaen, op wat beſprek en met wat vernoeging en voldoening, daer over aen ons te doen, ſulx zou kunnen geſchieden; hoewel daer op niets beſluiten.

Met hen eenigh middel tot verloſſing onſer gevangenen op Quymuy *wetende uit te vinden, mooght die daer toe wel in 't werk ſtellen, en allen vlijdt tot hunner ontſlaging aenwenden: aengeſien haer Ed. op* Batavia *ons de bevordering hunner gevangenen op 't hoogſte aen bevolen hebben; maer ſonder hun voorweten en bewilliging niets t'ondernemen.*

De Gyſelaer met ſijn gevolgh zal ſoo lang op Domburg *bewaert blijven: miſſchien hy door ſijne Vrienden daer in wel iets ten goede ſal weten te laten uitwerken; alſoo ook na ſijne verloſſing verlangt.*

D' Onder-Koning Singlamong *en Krijgs-heer* Taiſing Lipoui *hebben*

ons

ons ieder eenen brief, met het weder-schikken van den Tolk Melman, *laten toekomen. Heden zende daer op in antwoorde mede aen elk eenen brief van een zelven inhoud, gelijk ook de hunne geweest is. Neven eenige kleinigheden, tot vereering, als u liede by het af-schrift blijken zal: waer aen my gedrage, met aenbeveling de zelve aen hen ter gelegener tijd te overhandigen, 't zy nevens de brieven van haer Ed. of daer na. De geschenken aen hen horende, by de brieven van haer Ed., heb uit* Naerde *in* Domburg *laten overschepen.*

Uit der zelver afschrift kunt ghy zien, hoe de zelve afgepakt en waer zy in bestaen. De selve kunnen altijdts op uw te geven orde uit Domburg *gelicht worden. Tot het aenvaerden der welke hebben sy tot noch toe niet willen verstaen, dan dienen nu door u lieden daer toe bewogen te worden.*

Van de koopmanschappen, alleenlijk in Domburg, *stelle u mede een monster-lijste ter hand, of misschien daer iets uit benodigen mogt. Insgelijx van de goederen, aen u lieden mede gegeven, om daer uit te maken de nodige schenkaedjen, door u lieden aen den eenen en ander te doen.*

Ten besluit bevele u het bevorderen van haer Ed oogmerk, daer aen de Kompanjie heden zoo grotelix gelegen is, op het allerernstelijkste aen; met te gedenken, zoo u alles wel komt te gelukken, ghy daer by geene klene eere en bevorderingh behalen zult: dat God geve, in wiens bewaring wy u bevelen.

In 't Jacht Naerden, *leggende met de Vloot voor de reviere van* Hoksieu, *den negentienden van Herfstmaend.* 1662.

BALTHASAR BORT.

Des anderen daeghs, scheidenze des middags, na het inschepen van reis-tuig en schenkaedje-goederen in de *Jonken*, met hun berecht-punten en bevel-brieven en ganschen gevolg van de vloot, en zeilden de reviere van *Hokſieu* meest zuid-westwaerds op.

Zy voeren kort naer de middagh voorby een Stedeken, genaemt *Quanto*, gelegen aen den noord-westelijken wal, ontrent een musket-scheut te landewaerds in.

Quanto is een bemuurde Stadt, groot slechts in den omtrek een halve uure gaens; doch gesterkt met bolwerken en wacht-torens, en voorzien met een sterke krijgs-bezetting. Daer zijn verscheide pleinen, gelijk in meest al de Steden van *Sina*, tot oefen-plaetsen voor de krijgsknechten, beide van voet en ros-volk: het een in de wapenen: het ander in den renstrijdt: Ja rechten de ruiters dikmalen steek-spellen, om prijs, aen, met na de ring te steken, en vreemde lijfsgebaren te vertonen: te weten, zy nemen in de hand zware gewichten, om des te steviger te zitten, wringen en draien het lijf in verscheide bochten, en hellen, nu aen d'eene en dan aen d'andere zijde, by na ter aerde toe over. *Stad: Quanto.*

Men heeft 'er ook merkten van allerlei koopwaren, behalve de genen, daer de landluiden de vruchten en eetwaren te koop brengen.

Een weinig daer na quamen d'afgezondene verby een volkrijk dorp *Sanwan*, gebout aen den zelven oever der voorzeide reviere. *Dorp Sanwan.*

D'Inwoonders van *Sanwan* erneren zich meest met allerhande ambachten en handwerken, en wonen aldaer alle in een zonderlinge geschikte orde: te weten, wevers, smits, kuipers en andere handwerken, ieder op een byzondere hoek of wijk van het dorp, afzonderlijk van elkandre. En staet ieder wijk onder een byzonderen Rechter of Opziender, waer van over ontstane geschillen beroep aen den Rechter der nabygelege Stadt gedaen word.

Al de dorpen, daer d'afgezondenen in het Landschap van *Fokien* door reisden, zijn bemuurt: en word in de zelve alle daegs merkt van groente, visch en oesters gehouden, als in de Steden.

D'afgezondenen *Van Kampen* en *Nobel*, met hun gevolgh, liepen noch al zuid-westwaerds op, tot aen een reviere, welke oost ten

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zuide in zee storte, en in haeren mont een klein eiland heeft leggen, met een zand-plaet in 't vaer-water. Vonden aen den noord-westelijken wal een dorp *Sayan*, en quamen na een weinig zeilens aen zekere sterke vesting *Benantjien*, of *Minjazeen*.

Minjazeen is een weerbare vesting, gesterkt met wacht-torens, wallen, hoorn-werken, en een wijde gracht. Zy is een bescherm-plaets van *Zwansefoe*, en gelegen drie mijlen van *Hokfieu*: is schier zoo groot als een klein Stedeken, heeft verscheide straten met huizen, gestoffeert met allerhande winkels. In het midden is een zeer groot plein, daer aen d' eene zijde het huis des Opper-hoofts staet, en aen d' andere zijde een Pagode.

Aldaer traden *Van Kampen* en *Nobel* met hun gansch gevolg aen land, om het Opper-hooft der sterkte te begroeten. Drie *Mandarijns* haelden hen met behoorlijke statelijkheid in: deden hen in een groote Pagode geleiden: maer konden met het Opperhooft, door dessels onpasselijkheid, niet te woorde komen. Na het schenken van Bonen-zop, met melk gemengt, (by hen voor de grootste eere geacht, die zy iemand kunnen aendoen.) traden *Van Kampen* en *Nobel* met hun gevolg weer in de *Jonken*, en namen van hen met grote eerbiedigheid hun afscheid. Gekomen ontrent een halve mijle opwaerds, vertoonde haer aen de zuid-oostzijde een vermakelijke en pleizierige plaets, *Plethoeu* of *Pethou* genoemt; gelijk daer tegen over, aen den noord-westelijken oever, een grote Pagode of Papen *Kasen*, *Possang* geheten, by hen voor een groot wonder gehouden.

Ter weder-zijde der reviere leid een schoon en fraei groot dal, betimmert met huizen en schone gebouwen, en beplant met lustige tuinen en speel-hoven. Zy quamen ontrent ten vier uuren, tegen den avond, aen de zuid-oost-zijde, by een stene brugge, opgebout uit het water met pijlaren of jokken van graeuwe stenen, noord-west en zuid-oost over de revier, en dicht bedekt boven op den overgang met grote lange en dikke blaeuwe zerken, van het een jok tot het ander. Ter weder-zijde loopt langs hene een blaeuwe stene leuning, gemaekt met zitplaetsen, en gestoffeert met vele Draken en Leeuwen, van steen gehouwen. Zoo breed is deze brug, dat vier paerden neven elkandre over de zelve kunnen rijden.

Hertelijken wierden d' afgezondene, *Van Kampen* en *Nobel*, by *Haulauja*, Opper-hooft van *Minjazeen*, en by veel van zijne dienaers bewellekoomt, en met grote eere tot in zijn huis geleid, en met het omschenken van bonen-zop onthaelt. Met luider stemme riep daer op zeker dienaer: *Wellekoom zijn de Hollanders in Sina*. Wierden toen by hem ten eeten genodigt, en, na de maeltijd ge-eindigt was, scheiden met grote eerbewijzing van hen, en begaven zich in de *Jonken* ter ruste.

In 't gezicht der brugge lagen ontrent de tachtig *Jonken*, groot en kleen: zommige bevolkt, andere niet.

Den twintigsten, des Woensdags, bevonden d' afgezondene zich weer by het Opperhooft, *Haulauja*, en reden, na genomen afscheid, in twee *Palakijns*, of draeg-zetels met vier paerden over de brugge, naer de Stadt *Hokfieu*, om de Vrou-moeder van den Onder-koning *Singlamong* te begroeten, en met een barren-stene keting te beschenken, en den Stedehouder van de Stadt te spreken. Gekomen over de brugge, vonden het over al vol huizen, met lange stene straten, wel een uure gaens; bestuuwt met duizenden van menschen, tot aen de Stadt *Hokfieu*, en in de Stadt tot aen het Paleis: zulx de straten naulix voor hen te gebruiken waeren. Het Paleis des Onder-konings, daer toen dessels Vrou-moeder haer op bevond, is een groot geweldig gebou, opgehaelt met dikke graeuwe stene muuren: heeft grote poorten, verciert met schone deuren: en word met veel ros en voetvolk bewaekt. D'afgezondene wierden by des Onder-konings Vrou-moeder, met grote eere en achtbaerheid ontfangen, en gebragt door haer in een zael, gestoffeert met schoo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

schone schilderyen en fraeie stoelen, en geboden neer te zitten.

Gestelt ter zeet, kregen zy bonenzop uit goude koppen te drinken: wierden daer na ieder aen een tafeltje gezet, om t' eeten, en gebraden en gezoden uit goude schotelen opgedischt.

Des Onder-konings broeder (want dees bevond zich daer mede) quam met hen over verscheide zaken in gesprek, en vroeg, onder ander, of in *Holland* ook wel zulke grote Steden, en zoo wel bebout waeren, als in *Sina*: en mede peerden, koeien en schapen hadden? 't welk zy met een ja beantwoorden. Hoe lange zy van *Holland* tot in *Sina* onderwegen waeren? zeiden zes of zeven maenden.

Toen quam des Onder-konings moeder, welke vele gelubden t' haeren dienste heeft, te voorschijn: zeide tot hen, zy van sin waere geweest, met hen t' eeten en te drinken; maer d' onpasselijkheid had haer zulx doen verhinderen: beloofde in gunste van hen aen haeren zoon, den Onder-koning, te schryven, en, op hun wederkomste, met hen ter tafel te zitten, en t' zamen t' eeten en drinken. *Zy waeren*, voegde zy daer op, *in een vreemt Land, rijk van menschen: hadden wel voor zich te sien en omsichtelijk te reisen, om geen ongemak te krijgen*, ja, verwonderde haer, dat d' onzen zich in een vreemt Land dorsten betrouwen. *Van Kampen*, gevraegt door haer, wat ampt hy bediende, gaf tot antwoord, dat van Onder-bevelhebber. Waer op zy: *Zoo moeten uwe Prinsen en Heeren wel kostelijk gekleet zijn*: want *Van Kampen* was in 't felp.

Toen scheiden *Van Kampen* en *Nobel*, met een heusche groetenis, van haer, en spoeiden zich na het Hof des Stedehouders, bezet met veel ruiters en voet-knechten; daer zy in quamen: dan reden weer, op het zeggen van zijnen voordrager, van dat zijn Heer met een felle koors gequelt was, en ter ruste in zijne slaep-kamer lag, en tegenwoordig gene gelegendheit gaf, om hem te spreken, maer morgen vroeg ten dien einde weder moste komen, uit de Stadt naer beneden in *Palakijns*. Zy vonden de straten en wegen zoo dik bedromt van mannen, vrouwen en kinderen, tot aen de brugh, de legplaets van hunne *Jonken*, dat voor hen het doorkomen bezwaerlijk viel.

Den een en twintigsten, des Donderdags, wierden d'afgezondenen in hun vaertuig, door het Opper-hooft der sterkte van *Engely* en verscheide grote *Mandarijns*, bezochten bewellekomt, en met bonen-zop beschonken. D' opper-gebieder der sterkte, gelegen op een Eiland, aen de zuidoost-zijde van de brugge, nodigde hen ten eeten, 't welk zy hem niet dersden afslaen, maer reden met hem naer zijn verblijf-plaets. Hy, na een treffelijk onthael met opdisschen van gezoden en gebraden, begiftigde *Van Kampen* met een fraeie tente, ter gebruik voor hem op den reis-weg. Dees toegevouwen, kon door eenen man lichtelijk gedragen worden, en door middel van verscheide leden uitgezet, en met yzere pennen vast gemaekt worden.

Na wel gegeten en gedronken te hebben, leide d' Opper-gebieder hen over eene brugge, geslagen over de reviere, aen de west-zijde van 't eiland, daer 't fort op stont. Daer lagh een groot dorp, bebout met vele huizen, en bewoont by meenigte van menschen. D'Afgezondene, onder gelei des Opper-gebieders, bezagen verscheide groote Pagoden, gestoffeert met brandende lampen, autaren en beelden: kreegen daer in van de Papen *Thee*-water te drinken, en velerlei zuiker-werken te eeten, met aendoening daer en boven van veele eere.

Na een weinigh vertoevens, werdenze in een lustige plaets geleit, daer met pijl en boog ten doele geschoten wierd; en van daer weder aen hunne vaertuigen gebragt, na het huis van het Opper-hooft *Hanlauja* der sterkte *Minjazeen*, daer zy weder ten eeten bleven. Tegens den avond quamenze weer in de kleine *Jonken*, om te rusten, en hun slaep-plaets in de zelve te nemen, gelijk des voorigen nachts.

Den twee en twintigsten vervoegden zich d'Afgezondenen des morgens ten huize van het Opper-hooft

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Hanlauja, om hem te begroeten, en met een kleine gifte van root laken te beschenken, uit inzichte van zijne gunste te genieten, in het spoedig afvaerdigen na den Onder-koning *Singlamong*. Reden van daer na het Hof van den Stedehouder van *Hokfieu*, ten zelfsten einde, met verzoek aen hem van volk ter reize te beschikken: daer zy ter negenster uure in quamen: vonden hem wat onpasselijk; maer kregen evenwel by hem ter plaetse gehoor, daer hy met de Groten 's Lands gewonelijk over 's Lands zaken in gesprek komt. Op de vrage der afgezondenen, of hy hen in de reize na den Onder-koning *Singlamong*, en den Velt-heer *Taysing Lipoui* de behulpzame hand wilde bieden, gaf tot antwoord, al wat in zijn magt stond, tot hunne hulpe genegen was: had, voegde hy daer by, reeds naer het Pekingse Hof aen den groten Keizer, en aen den Onder-koning *Singlamong* in *Sinkfieu*, gunstelijk voor d'onzen geschreven, en twee *Mandarijns* met tnegentigh man, om met hen derwaerds te reizen, doen vervaerdigen. Gevraegt, wat hem geraden dochte, of hunne Opper-bevelhebber met elf Schepen mogte zee kiezen, om wat noordwaerds te kruizen, tot afbreuk van den rover *Koxinga* en zijn aenhang; en een Jacht, daer in de schenkaedjen waeren, in de Reviere van *Hokfieu* te laten blijven; gaf tot antwoord, zulx niet te derven raden; maer hunne Opper-bevelhebber had zijn eigen goetdunken en believen te volgen. Zijns oordeels, dienden de Schepen tot des Onder-konings komste aldaer te blijven, om gene verwerdery in *Sina* onder het volk te verwekken. *Dan vervoegt u* (zeide hy) *by het Opper-hooft van* Minjazeen, Hanlauja, *een man, oudt van jaren en ervaren in den krijgshandel: dees zal u daer in ten beste raden, wat uwe Opper-bevelhebber te doen of te laten heeft.* Hier op scheiden d'Afgezondene uit *Hokfieu*, en quamen tegens den middag weder by den Opper-gebieder *Hanlauja*, in de sterkte *Minjazeen*, by wien zy ter tafel genoodight wierden. Op de vrage, den Stedehouder van *Hokfieu*, by d'Afgezondene voorgehouden; gaf *Hanlauja*, gehoort des Stedehouders antwoord daer op het zelfste oordeel, als de Stedehouder; te weten, d'Opper-bevelhebber *Bort* doen mogte, 't geen hem best geviel. Al het welk, door *Van Kampen* en *Nobel*, by brieve den Opper-bevelhebber *Bort*, t' effens hunner beider goeddunken daer over verwittigt wierd.

Weinig naer de middag traden d'afgezonden en met hun gevolgh in de *Jonken*, om de reize naer *Sinfieu* te vervorderen; en quamen des middags ontrent ten drie uure by de vesting *Aulauja* of *Lauyt*, aen een overvaert, aldaer zy op den oever door den oppersten Gebieder hertelijken bewellekomt, en met grote eerbiedenis ontfangen, en met het schenken van bonen-zop onthaelt wierden.

De vesting *Aulauja* is gesterkt met hoge muuren: bezet met veel krijgsknechten en Ruiters, en voorzien met allerlei krijgs-behoefte en eetwaren. Aldaer vaert men over, om den weg korter te maken, en word de tol betaelt van al de waren, die door het Land gevoert worden. Dagelix rijden uit deze sterkte troepen van ruitery, tot beveiling des wegs, tegen struik-rovers en moorders, die zich in het naby gelege gebergte onthouden. *Vestin... lauja.*

Na een weinig verwijlens begaven zich weder onder zeil, brachtent tegens den avond aen zeker dorp, genoemt *Lanpon*, de rust en verblijfplaets voor dien nacht. *Lanpon* is een dorp van groot aenzien, bewoont by veel rijke Sinesen, die door het Land gaen koopmanschap drijven. Groten toeloop heeft dit dorp door zekere Pagode, d' eerplaets van zekeren afgod, die gezeid word in alle zware voorvallen goeden raed te geven: waer over zy dagelix by hoogen en lagen bezocht word, om in hunnen nood aldaer eenigen troost t'ontfangen. *Dorp ... pon.*

Den drie en twintigsten, des Zaterdags ten negen uure, verlieten d' afgezondene *Lanpon*, begaven zich te lande in *Palakijns* op reis, over eenen weg, beleid met blaeuwe en graeuwe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

grote zerk-ſtenen. Dien dag togenze langs een groot dal, beplant met groene rijs-velden, vrucht-bomen en allerlei eetgewaſſen: deſgelijx bebout met vele volkrijke dorpen, en bevochtigt door veel ſchone lopende ſtromen, en water, dat van 't gebergte quam afſtorten, zeer vermakelijk en luſtig om te zien.

Men zach 'er meenigte van aeloude begraef-plaetſen, zeer heerlijk geſtoffeert met beelden van menſchen, paerden, leeuwen en draken, in blaeuwen ſteen uitgehouwen: verciert daer en boven met vele prachtige triumf bogen, daer oude gedenkwaerdige ſpreuken, met gulde Sineeſche letteren, op gegraveert ſtonden.

Des middags quamenze aen twee zeer grote veſtingen, en ontrent te zes uuren, 's avonds in de Stad *Hokzwa.* Zy wierden in het inkomen door de groten der Stadt bewellekoomt, en gebracht in een groot huis, daer de voornaemſte des lands, op de reize, gewonelijk hun verblijf hebben.

Tot een vereeringe wierden den afgezondenen toe gebracht, drie verkens, twintig hoenders, vier ganſen, tegen een weer-gifte van eenige kleinigheden. Des nachts wiert, door bevel der Majeſtraet van de Stad, krijgsvolk by hunne ruſtplaetſe geſtelt, om geen hinder van 't geboefte of quaet volk te lijden.

Den vier en twintigſten, des Zondags, hoewel tot reizen vaerdig, konden evenwel d'Afgezondenen, by mangel van dragers, niet voort raken, naerdien een ſterk gelei van drie honderd Ruiters, door des Onder-Konings Moeder, met gelt en andere goederen na *Sinkſieu* in 't Leger aen haren zoon *Singlamong*, tot betaling der krijgs-knechten, wierd afgezonden; zulx zy dien dagh in *Hokzwa* moſten verblijven. Gedurende hun verblijf aldaer, wierdenze door veele groote Mandarijns van de Stadt bezocht, en met allerhande boomvruchten van Oranje-appelen, Peeren, Kaſtanien, Kokes-nooten, beneven veel andere vruchten, twee Verkens, vijf Ganſen, en tien Hoenderen beſchonken, in vergeldingh van geldt en goet, eens zoo veel waerdig.

Het volk ſcheen zeer dienſtig te zijn, op 't geruchte van dat d'onzen met een vloot aen de kuſt van *Sina* gekomen waren, om gezamender magt d'Eilanders van *Queymuy* en *Eymuy*, en *Koxinga* met zijn aenhang te verdelgen. Bezagen des namiddaghs de Stadt.

De Stadt *Hokzwa* leid aen een vermakelijken oort, omringt met veel fraeie en ſchoone luſthoven: heeft van binnen groote merkten en pleinen: en is verciert met veele Triumfbogen, en oude en heerlijke gebouwen, en dicht betimmert met fraeie huizen. Van buiten is dezelve rontom met een hoge, en dikke ſterke veſting bemuurt, hoewel zonder grachten; en wordt bewaekt door veel ros en voetvolk. De Stadt is zeer volk- en koop-rijk. Een uurtje van de Stadt af, zijn veel boſſchaedjen, met verſcheide herbergen daer in, tot pleiſter en ruſt-plaetſen voor de wandelaers. Aldaer wordt eeten en drinken, en allerhande fruit op-gediſcht. *Stadt Hokzwa.*

Den vijf en twintigſten, des Maendaegs, begaven d'Afgezondene, met het aenbreken van den dag, zich op wegh, onder een gelei ontrent van vijftigh Tarterſche krijgs-knechten: trokken voorby verſcheide veſtingen, en door veele dorpen, en in 't gezichte voorby. Voorby *Hokzwa* leggen twee hoge klippen, daer de weg zoo naeu is, dat effen ſlechts twee wagens konnen door rijden. Voor den ingang leggen twee fraeie veſtingen, ſchuins tegen elkandre over, geſterkt met toorens, wacht-huiſjens en hoorn-werken, zulx geen menſch daer voorby kan, zonder te pletteren geſchoten te worden. Zelfs, een wonder! boven op de klippen groeien veel cypres- en ſparre-boomen, zonder daer ontrent eenige aerde gezien word.

Zy quamen des namiddags voorby een ſterke groote veſtinge getogen: daer 't Opper-hooft hen een weinigh deede vertoeven, en ten eeten wilden houden, 't welk zy hen met beleefde woorden door den tolk deden afzeggen: doch kreeg het gevolg zoo

veel ſterk Sineeſch bier te drinken, als
haer luſten.

D'Afgezondenen vervorderden
hunne reize, en trokken tegen den
avond door een ſterk bemuurde Stad,
bewaekt by vele ruiters en voetknech-
ten: nam.n een weinig bezuiden de
Stad, in zekere Pagode, hun ruſte,
derwaerds de grooten der Stad zich
vervoegden,en d'afgezondene bewel-
lekomden, en met een koe-beeſt, vier
hoenders,een verken, zes ganzen, en
allerhande boom-vruchten vereer-
den; het welk d'onzen hen met ee-
nige Spaenſe reälen, en vier ſtukken
Moerijſen vergolden. Daer-en-boven
wierd het gevolg vereert met twee
grote potten ſterk Sineeſch bier, voor
hen ce i aengenime dronk.

Den zes en twintigſten, ſtonden
d'afgezondenen met zonnen opgang,
weer reis-vaerdig. en hadden zoo veel
bekijks van mannen, vrouwen, en
kinderen, die van overal, uit nieusgie-
righeid van vreemdelingen te zien,
waren derwaerds gekomen, dat d'on-
zen de ſtraten naulix gebruiken kon-
den. De pallakijn, daer d'onder-be-
velhebber *Van Kampen* in zat, wierd
verſcheide reize by het nieusgierig
volk vaſt gehouden, om hem te zien,
en ſpreken: dan naerdien hy niet
taelkundig was, en de tolk door den
drang des volks niet by hem konde
komen, lieten zy hem trekken. Dien
dag reiſdenze vele veſtingen, redui-
ten, dorpen door, en in 't gezichte
verby, en quamen des avonds in de
Stadt *Hokxcho*. Des nachts hieldenze
aldaer hunne nacht-ruſte: wierden
door de grootſten der Stad onthaelt,
en door vele oude treffelijke koonplui-
den bezocht, met een zulke nieusgie-
righeid, dat hen dien nacht weinig
ruſte gegeven wierd.

Stadt Hokx-cho. De Stad *Hokxcho* is een gemene
grote Stad, gelegen een dag-reizens
van *Hokzwa*: d'inwoonders erneren
zich meeſt met den landbou, (want
weinig koophandel is 'er) zijn van een
oprechte inborſt, en goeden aert:
Ho is goed, en *zwa* quaed gezeid.

Tuſſchen *Hokzwa* en *Hokxcho* leid
een dorp, daer veel Porcelein gebak-
ken word.

Den zeven en twintigſten begaven
zy zich, voor 't reizen der zonne, op
weg ter reize, in gezelſchap van ver-
ſcheide troepen te paerde en te voet;
eenige voor uit; en andere in groten
getalle nevens hen: reiſden dien dag
grote veſtingen, vele ſchanſen, redui-
ten en dorpen door en verby: togen
des namiddags ontrent ten drie uure
door een groote Stad, en quamen des
avonds in een grote krijgs-veſting
daer zy van het opper-hooft beleef-
delijk ontfangen en met het om-
ſchenken van bonen-zop wel ont-
haelt wierden. Daer na wierd'er wak-
ker eten en drinken opgeſchaft; wel-
ke gunſtige mildadigheid de afgezon-
dene hem met Spaenſche realen en e-
nige *Moeryſen* voldeden, niet zonder
bedanken met grote eerbiedigheid.

Den acht en twintighſte begaven
zich weder voor zonnen opgang, ter
reiſe, trokken dien dag in gelijken ve-
le ſterke veſtingen, reduiten en dor-
pen door en in 't gezichte voorby:
quamen des middags ontrent ten drie
uuren in een Stad daer zy van de gro-
ten bewellekomt, en met twee ver-
kens, twintig hoenders, en vier ganſen
beſchonken wierden. Deze genoten
daer voor tot een vereeringe eenige
Spaenſche Realen, een ſtuk kroon-ras,
en eenige *Moeryſen*: dronken met
d'Afgezondene Brande en Spaenſche
wijn, daer na zy wonder nieus gierig
en genegen waeren, om te drinken;
wijl zy nooit zulken drank gedron-
ken, nochte gene Hollanders gezien
hadden. Eer zy ſcheiden, was het on-
trent middernacht.

Den negen en twintigſten, des Vry-
daghs, begon weer de reize met het
opgaen der zonne. Des voormid-
dags reiſdenze door, en in 't gezichte
van veele ſterke veſtingen, reduiten,
en groote dorpen: zagen zeer groote
heerlijke begraef plaetſen, en treffe-
lijke vreemde aeloude gebouwen, be-
neven veele triumf boogen, ter we-
der-zijde geſtoffeert met ruiters te
paerde, leeuwen, tigers, beeren en
draken, in graeuwe ſteenen uitgehou-
wen, en al de boogen met gulde let-
teren verciert. Trokken over een
lange Brugge, geſlagen over een grote
brede

brede versche reviere *Loyang*, opgemesselt van onderen uit de grond, daer de reviere wel zes of zeven vadem diep is, met meenigte van stene jokken. De brug was boven overvloert met ongeloofelijke grote zware graeuwe stenen: eenige lang ontrent acht en zestig, en zommige zeventig voeten: breed drie en een halve, en dik een halve voet. Ter wederzijde was een leuning met zitbanken van blaeuwen-steen, verciert met Draken, Leeuwen, Tigers en Beren, in steen zeer kunstig uitgehouwen.

De Sinezen roemen deze brugh, door d' Engelen in eene nacht gebout te zijn, en houden de zelve voor een groot wonder.

Aen het einde der brugge stont een oud huis, zeer vreemt gebout, daer in het beeltenis des mans stont, die de brug ontworpen had; beneven vele andere beelden van mannen, met gout verciert. Daer was in 't zelfste huis ook een grote brede blaeuwe steen, uitgehouwen met een drukplaet van des stichters naem, en hoe lang de brug gebout was geweest; ten gerief van de nieusgierigen, om ter gedenkenis op papier over te drukken.

Dan in het midden van deze brug was een boge afgebroken, tot stutting van den vyand, daer zy mede bezig waeren, om met houte balken te beleggen, door mangel van zulke grote stenen.

Kort over den middag quamenze voor de Stadt *Zwansefoe*, wierden buiten de poorte door drie grote *Mandarijns*, (henwaerds afgezonden door *Santing Hou Bethekok*, Admirael ter zee en Opperhooft van *Zwansefoe*,) statelijk bewellekoomt, en gebragt in een grote Pagode, daer zy behoorlijke onthaeling en bonen-zop te drinken kregen. Zonder eenig lang vertoeven tradenze ter Stadt in; onder gelei van de zelfste *Mandarijns*, en wierden gebraght in een geweldigh groot huis, derwaerds velen der groten van de Stadt hen quamen begroeten, zeer nieusgierig om hen te zien.

De brief van den Opper-bevelhebber *Bort* aen *Santing Hou Bethekok*, met de geschenken, te weten, een paer snaphaens-pistolen met holsters, vijf ellen root scharlaken, vier stuks fijne Moerijsen, wierden door d' afgezondenen by twee hunner tolken, *Pedel* onder-koopman, en *Lakka* na den zelven afgeschikt, met aenzegging van de groetenis van hunne zijde. Dan gaf den Tolken tot antwoort: hy gene brieven nochte geschenken dorste aenvaerden, voor al eer d' afgezondenen weer van *Sinksieu* gekomen waeren, en met den Onder-koning en Veldheer *Lipoui* gesproken hadden: liet mede aendienen, in wille was geweest hen te komen bezoeken; dan, door belet zijner onpasselijkheid, had zulks niet kunnen volbrengen.

Bethekok deed door zijne dienaers, met veel boom-vruchten, appelen van oranje, noten, kastanien, beneven drie verkens, tien hoenders, en vijf gansen, d' afgezondene beschenken: het welk zy de dienaers weder verschuldigden, en met goed en Spaense realen van achten betaelden.

Des anderen daegs, den dertigsten, gingen d' afgezondene met hun volk, midlerwijle de dragers zich ter reize vervaerdigden, de Stadt van binnen bezichtigen.

Zwansefoe is een over sterke koopstadt, gestoffeert met allerhande winkels en koopmanschappen: verciert met ontelbare veel grote triumfbogen, opgehaelt van blaeuwe steen, daer zeer kunstig vele mannen, vrouwen, paerden, draken, tigers, leeuwen, beren en apen, afgemaelt met allerhande kleur van verruwe, in uitgehouwen waeren. Boven aen stond met goude letteren de naem des stichters gespelt. Zy heeft ook drie hoge torens, met omgangen: beneven vele Pagoden. *Stadt Zwamsefoe.*

De muur rontom de Stadt is van zeven en twintig voeten hoogh, en ruim zoo dik of breedt, gesterkt met vele bolwerken, diepe grachten, en een hoge borstwering: boven op zijn de muuren, langs hene, met grote bakstenen en balken belegt, tot afwering voor stormen. Vele morgen-sterren met yzere pennen staen rontom de

Stadt

Stadt op de wallen, by 't geschur. De Stadt heeft drie poorten, met kromme ingangen, rontom opgemesselt van grote blaeuwe stenen,

Noit is de Stadt door het zwaert, by de Tarters overwonnen, maer wierd, door den Krijgs-overste *Houbethetok*, met verdrag overgegeven, met beding, van zijn vorig ampt van Opper-hooft of Stede-houder, over de zelve, te behouden. Desgelijx bleef d'oude Majestraet, door deze vrywillige over-gift, in bediening, en de burgery by hare oude vryheid. Ten teken evenwel der overwinning, liet de Tarter al de torens, behalve de voorzeide drie, af breken en ten gronde slopen.

Eens isse door den rover *Koxinga* belegert geworden, doch onverwonnen weer verlaten, met verlies van veel volks; zoo dat de zelve altijts in vollen stant geblven is.

Des voor-middags, ten negen uure, begaven d'afgezondene zich weer op wegh: reisden tegens den middagh d'oude verwoeste Stadt *Engeling*, in 't gezicht, verby; en voorts dien ganschen dag vele sterke hoge vestingen, en reduiten, opgebout van graeuwen steen, en meenigten van dorpen, door en van verre verby. Quamen tegens den avond by twee grote stene sterkten, genaemt *Tiwaia*, gelegen een vieren-deel uur gaens van elkander; west zuid-west-waerds, ontrent twee of drie mijlen van de verwoeste Stadt *Anchey*, die eertijds zeer maghtig en rijk was. De muuren van *Tiwaia* waren van graeuwen steen opgemesselt, tot de dikte van acht en twintig voeten, en hoogte van vijf en twintig.

Stadt Engeling.

Sterkten Tiwaia.

Den eersten van Wijn-maent, des morgens, verlieten d'afgezondene de sterkten *Tiwaia*, begaven zich ter reize, en trokken dien dag verscheide dorpen door, en in 't gezichte verby. Quamen ontrent ten drie uure met hun gevolg, sterk ten getale van over de honderd, zoo Hollanders, Sinesen als Tarters, in de Stadt *Tanwa*, omringt met een graeuwe steene muur, en gesterkt met hoge bolwerken, en diepe grachten rontom.

Stadt Tanwa.

Tanwa word voor een der vermakelijkste en vruchtbaerste Steden van geheel *Sina* gehouden: leit in een vet dal, en bezit den overvloet aller dingen, te bekomen voor een geringen prijze. Veel Koopluiden, rijk van have, begeven zich derwaerd, om de vermakelijkheid der omgelege landouwen, met der woon en ter ruste.

Buiten de Stad heeft men vele prachtige en heerlijke graf-steden, daer de stedelingen alle daegs offerhande by doen, voor de ziele hunner ouderen.

Drie grote *Mandarijns*, te paerde, gevolgt door een groten stoet van dienaers bewellekoomden d'afgezondene, en bragten hen in een oud, maer snaeks en wel gebout stenen huis, welk met zeven grote blaeuwe stene trappen opging. Het had vele kamers, gevloert met blaeuwen steen, en gestoffeert met stoelen, banken en kostelijke bedsteden, ten gerijf der Landbestierders op de reize. Daer in waeren ook vele stallen, wel voor acht hondert paerden, en goet verblijf voor twalef hondert man. Des nachts namen d'Afgezondene in een van de beste kamers hunne slaep-plaets.

Den tweden, des Maendags, ten negen uure, vertrokken d'Afgezondene met den ganschen omzwier, uit de Stadt *Tanwa*, en reisden over een grote stene brugge, een weinig bezuiden de Stad over de reviere geslagen. Dien dag kregenze eenige verwoeste Steden, verscheiden Dorpen, en sterke Krijgs-vestingen, en reduiten, noch in vollen stant, en bevolkt met ruiters en voet-knechten, onder het reizen, in 't gezicht.

Quamen een weinig voor Zonnen-ondergang, by een grote sterkte, gesticht op den top van een hogen berg, derwaerds zy zich spoeiden: wierden by het Opperhooft hertelijken bewellekoomt, en lustig met het opdisschen van spijze en drank onthaelt. Uit den mond des gezag-hebbers der sterkte verstonden d'afgezondenen, d'eilanders van *Eymuy* en *Quemuy* in gesprek van vrede handel met de Tarters stonden, dan met twijfel aen den voortgang. De rustplaets des nachts was in de sterkte, met goed onthael voor hun geld.

Den

Den derden, des Dingsdags, begaven de Afgezondenen, ten drie uuren 's morgens, zich op den reis-weg, en trokken des voormiddags vele ſterkten, reduiten en dorpen door en in 't gezichte verby. Reiſden weder over een ſtene brugge, over de reviere gebout van graeuwen ſteen, ter weder-zijde bezet met een ſterke veſting: daer by noch een ander van een zelve ſtoffe onder bou ſtont. Des namiddags reiſdenze dicht verby verſcheide grote Pagoden, in een der welke d'Afgezondenen zich verkleden. De Sineeſche Papen ſchenen hunwaert zeer gewilt en gunſtig te zijn, gemerkt zy hen grote eere bewezen, en zuiker-gebak, met *Thee*-water te drinken gaven. Na een weinig verwijlens, vervorderden ze hun reize, en quamen in 't gezicht van de Stadt *Sinkſieu*. Niet verre buiten de Stadt ontmoeten hen drie grote *Mandarijns*, met hun gevolg, uitgezonden door den Onder-koning *Singlamong* en de Veltheer *Lipoui*, om d'onzen te begroeten en bewellekomen.

Komen in 't gezicht der Stadt Sinkſieu.

Na aflegginge der groeteniſſe wederzijdelinx, wierden d'Afgezondene door de *Mandarijns* gebragt in een grote Pagode. Zy bewellekoomden hen aldaer weer eerbiedelijk, en gaven hen bonen-zop te drinken: geleiden hen van daer ter Stadt in, na een groot geweldig Hof, een gewonelijk verblijf-plaets der Landbeſtierders, wanneer zy reizen. Dit Hof had ſtalling voor meer als de duizent paerden, en kon voor duizend man verblijf en ſlaep-plaets verſchaffen: had veel grote cierlijke kamers, geſtoffeert zeer heerlijk met bedſteden, ſtoelen en banken. De kombuis en koks-gereetſchap ſtaet aldaer altijds voor de Groten 's Lands gereet. D'Afgezondenen namen aldaer hun verblijf, en kregen krijgsknechten, tot bewaking des huis, om geen leedt van d'inwoonders te geſchien, die by duizenden, uit nieusgierigheid, derwaerds quamen gelopen, om d'onzen te zien.

Worden ingehaelt.

Hun komſte deden d'Afgezondenen aenſtonds by twee tolken *Pedel* en *Lakka* den Onder-koning *Singlamong* en den Veltheer *Taiſing Lipoui* verwittigen, met verzoek van gehoor aen hen gelieven te vergunnen, om met hen in montgemeenſchap te treden, en de brieven aen hen van wegen den Generael op *Batavia* te over handigen, ten einde de ſchone tijdt met een zulke koſtelijke Vloot van dertien Schepen niet vruchteloos verſleten wierde. D'Onder-koning en Veltheer gaven tot antwoord: *Zy waeren een verre weg over Zee en Land gekomen, en moede van reiſe: ſouden wachten tot morgen vroeg: dan ſouden zy hen gehoor verlenen, om met hen te ſpreken.* Midlerwijle quamen vele grote *Mandarijns* hen bewellekomen, bragten met zich velerlei vruchten van oranje appelen, noten, kaſtanien, peren, beneven hoenders, ganſen, en twee verkens: het welk d'onzen aen hunne dienaers met gelt na hun welgevallen deden betalen: en wierden aldaer heerlijk onthaelt.

Maken hunne komſte bekent, en verzoeken gehoor.

Den vierden, des morgens, maekten d'Afgezondenen zich vaerdig om de klene geſchenken en brieven van haere Edele op *Batavia* aen den Onderkoning en Veltheer in 't leger te beſchikken. Ontrent ten acht uure wierden twaelf peerden voor hun verblijfplaets gebragt, daer zy met twee *Mandarijns* en hun gevolg opſtegen, en reden door een groot gedeelte der Stadt *Sinkſieu*, verby meenigte van ſchone grote triumfbogen. Een weinig bezuiden de Stadt ſtroomde een reviere, daer over zy langs een brugge in 't leger quamen, gelegen ſchier een halve uure buiten de Stadt, en ſterk ontrent zeſtig duizend ruiters, en voetknechten, ieder in zijn hut. Vijf grote *Mandarijns* met een gelei van een rot krijgsknechten haelden d'Afgezondene met grote eerbewijzing in, en deden hen geleiden by de voorwachte, ten huize of hutte van den Sekretaris. De komſte aldaer aen den gemelden Heeren bekent gemaeckt, vertoefden d'Afgezondene niet lang; maer wierden gebragt in een groote hut of tent, alwaer d'Onder-koning *Singlamong* met den Veltheer *Taiſing Lipoui*, beneven twee mogende Heeren, *Santing Hou Bethekok*, en de Stedehouder van *Sinkſieu*, *Haitankon*, in onderling geſprek zaten.

Rijden na 't leger.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Ter weder-zijde stonden meenigte van grote *Mandarijns* geschaert, daer voor d'Afgezondene met grote eerbewijzinge op zijn Hollantsch de groetenis afleiden.

De tenten van het leger waeren alle met matten over de vloer gespreit. De tent des Onderkonings had drie poorten of openingen, naest malkandre: Door de middenste gaet d'Onderkoning zelf: door die van ter zijde al d'andere. Gekomen dicht by den Onder-koning en Veltheer, wierden d'Afgezondenen *Van Kampen* en *Nobel* geboden neer te zitten, en den brief van haer Edele op *Batavia* t' overhandigen: den welken zy hen met grote eerbiedigheid ter hand stelden. Desgelijx wierden de geschenken van haere Edele op *Batavia* aen de gezeide Heren aengeboden en overhandigt. De brieven wierden by hen zeer beleefdelijk aengenomen; maer mogten, gaven zy tot antwoord, gene geschenken van hunne gebiedende Heren aenvaerden, zonder antwoord op hun afgezondene brieven aen den Keizer te *Peking*. Dan zeer beleefdelijk en met betuiging van dankbaerheit wierden de kleine geschenken van den Opper-bevelhebber *Bort* aengenomen. Deze bestonden in een pont en twee onçen barnsteen korael, geregen aen eene snoer, ten getale van vijf en vijftig: in een barn-stene zant-lopertje, en een barnstene kelk.

Geschenken aen den Onder-koning. De geschenken, aen den Onder-Koning, van wegen den Heer Generael en Raden van *Indiën*, waeren de volgende.

Een stuk scharlaken.
Een stuk groen laken.
Een stuk blaeu laken.
Een half stuk krab-root laken.
Een stuk { Root, Gras-groen, Blaeu, Muskus, Swart } Kroonrasse.
Een fijn Lont-roer, vergult en gecicileert.
Een fijn Snaphaens-roer vergult en gecicileert.
Een paer Pistolen, als boven, met Holsters.
Een paer fijne Sak-pistolen.
Een fijne geëtste en vergulde zware Houwer-lemmer.
Twintig onçen bloet-korael, aen een snoer van hondert tien stuks.
Sestien onçen takbloet-korael, aen een gepolijste tak.
Drie pont en dertien onçen Bernsteen, in vier groote stukken.
Een pont en vier onçen Barnsteen-korael, in vijf en vijftigh stukken.
Een groot Bengaels Alkatijf.
Tien fijne Moerijsen.
Een pikol rompen nagelen.
Een kas Roosen-water.
Twee hondert zestigh katty Zandel-hout, in drie stukken.

D'Onder-koning en Veltheer traden toen met d'Afgezondenen in onderling gesprek: vraegden; hoe lang zy van *Batavia* waeren geweest? Antwoorden, ontrent zeventig dagen. Vraegden, in hoe korten tijd zy uit *Holland* in *Sina* konden komen? Antwoorden, ontrent in acht maenden: daer over zy ten hoogste verwondert stonden: desgelijx, op het antwoord van hunne vrage, of in *Holland* ook wel peerden, koeien, verkens, schapen, boom-vruchten en moes-kruiden waeren: wanneer d'onzen zeiden, by duizenden, en meer als hier in *Sina*. Vraegden: waerom d'onzen met zulk een vloot schepen op hunne kuste quamen: waer op d'Afgezondene tot antwoord gaven: *Ten dienste des Mogenden Keizers van* Sina, *om den groten Sineeschen Zee-rover* Koxinga *aller wegen te vervolgen, met den selven te water en te lande alle mogelijke afbreuk te doen. Naerdien dees rover,* voegden zy daer op, *zonder oit den waerom bekent te maken, met een magtig heir van krijgsknechten en oorlogs-jonken des verleden jaers, in Grasmaent, d'onsen, op 't eiland* Formosa *en* Taiwan, *soo vyantlijk quam overvallen, en in den tijdt van ontrent tien maenden niet alleen zich Meester van 't vast land gemaekt; maer ook het kostelijk kasteel* Zeelandia *hen ontweldigt en in dessels handen gebraght heeft.* Hier-

Hierom zoeken wy ons met des Keisers maght van Sina *te vereenigen, en met hem eene lijn te trekken, om* Koxinga *te water en te lande te bevechten, tot wy den selven sullen overwonnen en tot gehoorsaemheid van sijne Majesteit gebragt hebben. Daer toe is heden d' uure en stonde geschapen, om met geweld en te zwaerde hem dien hoon betaelt te setten, en t' onser bevele te brengen.* Waer op d' Onder-koning en Veltheer tot antwoord gaven: *De vrede hebben die van d' Eilanden* Quemuy *en* Eymuy *met de Tartaren getroffen, en reeds hun gesanten vaerdig ter reize naer het Hof van* Peking, *om des Keisers bewilliging daer op te halen.* Op de vrage, na de voorwaerden, begosten zy te lacchen, en zeiden zulx niet te kunnen seggen.

Wijders, vraegden d' onzen ofze niet wisten waer hunne gevangenen waeren? antwoorden, op *Quemuy*: of geen kans was van hen te lossen? kregen tot antwoord: zy hun best zouden doen om hen in't kort aen hunne schepen te beschikken. Gevraegt of d' onzen wel een plaets aen de vaste kuste van *Sina*, of een eiland in bezitting, tot havening hunner schepen, mogten nemen: gaven tot antwoord: *het staet u vry een goede plaetse aen de vaste kuste van* Sina *of een eiland, waer u des best gevalle, uit te kiesen, en te besitten: desgelijx alle havenen* (want hierom waren se ook gevraegt) *bayen en stromen aen de kuste van* Sina *vry en vrank na uw welgevalle in en uit te zeilen, om water, branthout, en verversching voor gelt te kopen, en by verlegen weer of storm een schuil-plaets te kiesen. Wy sullen onsen onderdanen in alle havenen, bayen en revieren gebieden, u de behulpelijke hant te verlenen, het zelve t' achtervolgen en na te komen.*

Gevraegt, om vergunning van de weinig koopmanschappen, geladen in de schepen, te mogen verhandelen, voor geld, tot betaling en ververschinge van bootsgezellen en krijgsknechten: dienden d' Onder-koning en Veltheer daer op: zy gene magt hadden, om verlof daer toe te verlenen; maer 't moste van den Keizer uit 't Hof van *Peking* komen. Dan hadden ze daer meer geweest, zy hadden maght zulx hen te vergunnen. Na het eindigen des gesprekts over zaken van staet en koophandel, wierden ieder na 's lands wijze, aen een byzondere tafel gezet; te weten d' Onder-koning *Singlamong*: de Veltheer *Taising Lipoui*: d' Admirael *Santing Hou Bethetok*, Stedehouder van *Zwamsefoe*: d' Onder-bevelhebber *Jan van Kampen*: *Konstantijn Nobel*: *Bodel* d' Assistent: beneven meenigte van grote *Mandarijns*. De disch-gerechten stonden alle in goude schotelen, met volle tafelen opgeschaft, en wierd de drank uit goude koppen, door een cierlijke kunst gegraveert, geschonken; zulx d' onthalinge over-heerlijk was. Na den maeltijd bragt d' Onder-koning d' Afgezondene door zijn gansch leger, liet zijn magt bekijken, en eenige wapen-oefeningen door de krijgsknechten aenrechten. Na den middag en maeltijd namen d' Afgezondenen hun afscheid van de gedachte Heren, met bedanking voor de genote eere, en begiftiging hunner dienaren. Vervoegden zich toen, gezeten weer te paert, na hun verblijf-plaets, en kregen het overschot der gerechten en zuiker-werk ten huize gebragt, daer zy in de Stadt *Sinksieu* gehuisvest waeren. Volgens 's Lands wijze, quamen vele grote Heren met grote eerbiedenis hen bezoeken.

D' Afgezondenen vervoegen zich by den Veldheer Lipoui.

Den vijfden, des Donderdags, vervaerdigden zich d' Afgezondenen, tot het overhandigen des briefs van hare Edele op *Batavia*, aen den Velt-heer *Taising Lipoui*: beneven den brief en geringe geschenken, den gemelden Heer door den Opper-bevelhebber *Bort* toegevoegt; te weten, een pondt en vier loot barn-steen: een snoer van vijf en vijftig koralen, een barn-stene zantlopertje; met aenbieding der andere schenkaedjen van haere Edele op *Batavia* aen den Veltheer, leggende noch in 't Jacht *Domburg*. Ontrent ten acht uure bragten de Tartaren acht paerden voor de verblijf-plaets der Afgezondenen, daer op zy met hun gevolg in 't velt, wel een kanon-scheut van des Onder-konings hutten, by den Veltheer *Lipoui* quamen gereden tusschen vele gewapende Tartaren door.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Gekomen by den Veldheer *Lipoui*, deden d'Afgezondenen de groetenis aen hem op zijn Hollandſch, leverden den Brief over, en wierden bevolen by hen neer te zitten. Neven den Brief wierden ook de geſchenken aen de voornoemde Heeren en van den Opper-bevelhebber *Bort*, aen den gezeiden Veldheer *Lipoui* aengeboden en overhandigt: doch by hem ter ſelfſter oorzake, gelijk by den Onderkoning *Singlamong* afgeſlagen.

De inhoudt des Briefs luidde aldus:

Joan Maetzuiker, *Opperhooft, en de Raden, van wegen den Nederlandſen Staet in de Landen van* Indiën, *zenden dezen brief, nevens hunne vriendelijke groete, aen* Taiſing Lipoui, *Veld-overſte en tweede Gebieder over het Landſchap van* Fokien, *wegen den groten Koning van* Tartarye *en* Sina.

Zoo haeſt als ons Opperhooft van Tayouan *uwer Hoogheids brief ontfangen en daer uit verſtaen had, uwe Hoogheid in korten met een machtig leger optrekken zou, om, tot nadeel en ondergang van den rover* Koxinga, *allen mogelijken vlijt aen te wenden, heeft zijn E. vijf oorlogs-ſchepen doen gereed maken, en na de Bay van* Ingeling *afgezonden, om van onze zijde ter zee* Koxing *voornoemt te bevechten; doch zijn dezelve Schepen, door een onverwacht quaed weder, geſtut die reize te gewinnen. Waer na ons ook het ongeluk heeft getroffen, dat* Koxinga, *na tien maenden belegerens, ons kaſteel op* Tayouan *ingekregen heeft. Was het Opperhooft een dapper krijgsman geweeſt, het zou mogelijk in zijne handen niet gevallen zijn: die over zijne klein-moedigheid ook waerdig is geſtraft te worden.*

Al welke tuſſchen-vallen en ongelegentheden veroorzaekt hebben, dat wy tot noch toe gebrekig gebleven zijn, om de goede wille en begeerte van Singlamong *en uwe Hoogheid te voldoen. Uwe Hoogheid gelieft om reden verhaelt dit niet qualijk op te nemen, noch te gedenken, dat het in 't minſte aen onzen yver geſchort heeft; verklarende hertelijken genegen te zijn, om eendrachtelijken met het Rijk van* Sina, Koxingas *verdelging te helpen bewerken: met dien bedinge, het ons vry zal ſtaen alle havenen aen te doen en onbekommerden handel te drijven, en een bequame plaets op de Kuſte van* Sina *in bezit te mogen nemen: zonder het welk wy* Koxinga *den vereiſchten afbreuk niet wel zouden kunnen doen. Uwe Hoogheid, verzoeken wy, gelieve ons hier toe de behulpſame hand te verlenen, wanneer wy beloven de Sineeſe Zee van dien rover te ſullen zuiver houden.*

En om te tonen het van onſen kant oprechtelijk gemeent word, ſoo zenden wy tegenwoordig na de Bay van Hokſieu *twalef weerbare oorlog-ſchepen, en een goed getal ſoldaten, verſien met geſchut en krijgs-behoefte: in welker geſicht wy vertrouwen, dat* Koxinga *te water niet zal derven komen. D' Opper-bevelhebber,* Balthazar Bort, *dien wy daer over geſtelt hebben, is gelaſt zich met uwe Hoogheids magt tzamen te voegen, en alſulke uitwerkingen te helpen uitvoeren, als ſullen mogen voorvallen: die God geve een goeden en gewenſten uitgang erlangen.*

Om den Here Singlamong *en uwe Hoogheid van onzent wege vriendelijk te begroeten, en wegen verſcheide zaken te ſpreken, zoo ſenden wy, nevens dezen, daer toe uitdrukkelijk onſen Kapitein* Konſtantijn Nobel. *Uwe Hoogheid gelieve hem gunſtelijk t' ontfangen en zijne woorden geloof te geven; ons alles wel zullende laten gevallen, 't geen hy aldaer met uwe Hoogheid zal komen te verhandelen. In teken van onze goede genegentheid t' uwaerds, zenden wy aen uwe Hoogheid d' onderſtaende kleinigheden, met verzoek dezelve in gelijke genegentheid gelieft t' ontfangen.*

Een ſtuk { Groen / Blaeu / Swart } Laken.

Een half ſtuk Scharlaken.

Een half ſtuk krab-root Laken: in een kas.

Een ſtuk { Root / Gras-groen / Blaeuw / Muskes / Swart } Kroon-raſſen: in een pakje.

Een fijn Lont-roer, vergult en geamilieert.

Een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Een lang Snaphaens-roer.
Een paer Snaphaen-piſtolen, met haer holſters.
Een fijne geëtſte vergulde Houwer-lemmer: in een kasje.
Achtien en een halve once bloed-korael: in hondert acht ſtukken.
Drie pond drie oncen barn-ſteen, in vier groote ſtukken.
Een pond een once bloed-korael, in vier en vijftig ſtukken: in een doos.
Een groot Bengaels Alkatijf.
Zes fijne Moerijſen: in een pakje.
Een half pikol Nagelen: in een zak.
Een half pikol Rompen: in een zak.
Een halve kas Rooze-water.
Honderd vijf en tachtig pond Zandel-hout, in drie ſtukken.

Batavia: in 't Kaſteel, den een en twintigſten van Zomermaend, des Jaers 1662.

JOAN MAETZUIKER.

De Brief, aen den Onder-koning *Singlamong*, quam by na op een zelven zin uit: namelijk met verzoek van den vryen handel door het geheel Rijk van *Sina*.

Na de Brieven overhandigt, en de groetenis van wegen den Heer Generael en de Raden van Indiën gepleegt te hebben, (met gelukwenſching van *lang leve ſijn Hoogheid* Lipoui: *hy zegepraele over ſijn Vyanden, en* Koxinga *met ſijne aenhangelingen*,) wierd een onderling geſprek gehouden, in zaken betreffende de Kompanjie, d'oorzaek hunner komſte derwaert: gelijk in 't aenhooren van giſteren de Veldheer t'overige verſtaen had; met verzoek van de behulpelijke hand aen den Onder-koning te willen bieden, in het loſſen van hunne Hollanders, ten getale van negen en dertig, (dertien mans perſoonen, zes vrouwen, zeven kinderen, met dertien ſlaven en ſlaevinnen,) die gezeit wierden op een van d'Eilanden *Eymuy* of *Quemuy* gevangen te zitten, tegen een grooten Mandarijn en hun dienaers van *Koxingas* volk, met d'Afgezondene van *Batavia* over-geſcheept. Hier op antwoorde de Veltheer *Lipoui* met beloſte van tot het loſſen zijn beſt te zullen doen, en de geloſte aen hun boord te beſchikken.

De Veltheer mede gevraegt, of den onzen niet zou geoorloft zijn alle Havenen, Bayen, en ſtromen aen de kuſt van *Sina* in en uit te zeilen, om water, branthout en ververſching voor hun gelt te kopen; of by verlegen weer en ſtorm een ſchuil-plaets te kiezen, gaf daer op ten antwoorde: *Alle havenen, Bayen, en revieren ſtaen vry voor u open, om water, branthout, en ververſching voor gelt te kopen: ja, dat meer is*, voegde hy daer by, *wy zullen van nu af aen in alle havenen, bayen en ſtromen, daer 's Rijks ingezetenen en onderdanen wonen, gebieden u te helpen. Is 'er mangel van-gelt, wy zullen dat doen beſchikken.*

Endelijk gevraegt, of zijn Edelheid d'onzen niet kon helpen aen het toeſtaen en vergunnen van den vryen handel in het ganſch Koningrijk van *Sina*, gaf tot antwoord: dat zulx te beloven in zijn vermogen nochte magt ſtond; maer moeſte by den Keizer uit het Hof van *Peking* vergunt en toegeſtaen worden: hoewel met byvoegen van beloſte, ter gunſte van d'onzen aen den Keizer zoude ſchryven, om het toeſtaen des vryen koophandels. Een zake, daer de koopluiden in de Stadt *Hokſieu* zeer na trachten en verlangen. Dan niet genoech kon de Veltheer *Lipoui* zich verwonderen over het vertrek des Opper-bevelhebbers *Bort*, met twaelf ſchepen uit de reviere van *Hokſieu*; met achterlating ſlechts van een ſchip in de zelve reviere, geladen met de geſchenken en koopmanſchappen; daer nochtans, zeide hy, den Opper-bevelhebber *Bort* d'uitkomſte huns verrichten by den Onder-koningh en hem *Lipoui* niet bekent was. Welk den afgezondenen zelfs vreemd voor quam.

Toen wierd, op bevel des Veltheers, uit zilvere ſchotelen, tafel-borden en drink-kroezen van fijn gout, en zeer aertig uitgeſneden, op een zelve wijze opgeſchaft, als by den Onder-koning. Des namiddags, de maeltijdt geëindigt, verzochten d'afgezondenen affcheid aen den Veltheer *Lipoui*, om

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

om te vertrekken, doch wierd hen dat met een Sineeſche heuſchheid afgeſlagen, en bevolen noch een weinig vrolijk te zijn. Wijders, vraegde de Veltheer, ofze noch iets meer aen hem te verzoeken hadden. Waer op d'afgezondenen antwoorden, niet anders, dan 't geen reeds zijn Edele bekent was, als voren: namelijk het afloſſen hunner gevangenen. Waer op *Lipoui* door den Tolk deed zeggen: hy geenzins traeg zou zijn, maer zijn beſt doen, om in korten tijdt hen aen boord te krijgen.

Gevraegt weder na het vry in en uitzeilen van havenen, Bayen, en ſtromen, om water, branthoud en ververſching voor de ſchepen om gelt te kopen; deſgelijx na het toeſtaen en vergunnen van den vryen koophandel, door het ningrijk van *Sina*, gaf daer e antwoort, als te voore. vrage na de dood van *Koxinga*, zeide de Veltheer: dat *Koxinga* al ſedert een lange wijle overleden was: dat die van d'Eilanden *Quemuy* en *Eymuy* vrede met de Tartaren aengetroffen hadden, en reeds hunne gezanten reisvaerdigh ſtonden na *Peking* te vertrekken, om by den Keizer ingewilligt te worden. Ten leſte ſprak de Veldheer *Lipoui*: *Hoe zoo haeſtig in alle uwe zaken? het moet zynen tijdt hebben. Over achtien of twintig dagen heb ik met den Onderkoning* Singlamong *in* Hokſieu *te verſchynen: dan zullen wy met elkanderen, en den Stedehouder van* Hokſieu *overleggen, of ghy de koopmanſchappen, die in uwe Schepen zijn, ſult mogen verkopen: welk, mijns bedunkens, met ooghluiking aen u zal kunnen toegeſtaen worden.*

D'Afgezondenen, na bekomen afſcheid op hun verzoek, begiftigden de dienaers en reden na hun verblijfplaets: den welken al de gerechten, aen hunne tafels overgeſchoten, in Sineeſche *Suebaes* nagebraght wierden.

Tegens den avond quamen aldaer van d'Eilanden *Queymuy* en *Eymuy*, negentien *Jonken* aen, geladen met peper, laken en andere koopwaeren: waer over niemant van d'onzen dien dag, nochte den volgenden, uit hun verblijf-plaets moghte gaen.

Door d'Afgezondenen wierden eenige verſpieders uitgezonden, om kuntſchap te krijgen, waer aen die van d'eilanden hunne koopwaren verhandelden. Deze, te ruch gekomen, brachten aen, tegen rijs en andere eetwaren. Want d'eilanders van *Eymuy* en *Queymuy* waren zeer om levens-middelen verlegen, ter oorzake de Tarter aen de vaſte kuſt van *Sina*, langs den oever, alle ſteden, dorpen en plecken had doen vernielen, en in koolen leggen, en gantſch ter neder werpen, tot eenen deerlijken puinhoop.

Op drie mijlen van den oever, te landewaerds in, mocht geen volk wonen. Wie zy binnen deze grens-palen bevonden, moſten het met de dood bekoopen, en wierden ter neer gekapt, ten einde te beletten het toeſchikken van koopmanſchappen en eetwaren, door die van de vaſte kuſt van *Sina*, aen hunne aenhangelingen.

Des avonds quamen drie grote Negers, kundig in de Portugeſche tale, naer weg gelopen uit *Makou* van de Portugeſen, en nu in dienſt van de Tartaren, voor ruiters, by d'afgezondenen in hun verblijf-plaetſen, hen gruwelijk met vele lelijke en laſterlijke ſcheltwoorden vloeken en honen.

D'Afge-denen voegen by den der-kon en Velth in 't Leg

Den zevenden, des zaterdags, reden d'afgezondenen des morgens, met hun gevolg na den onder-koning *Singlamong* en den veltheer *Lipoui*, in 't leger, met verſoek aen hun beide: zy wilden, 't geen mondeling by hen toegeſtaen en belooft was, ſchriftelijk by hun beide ondertekent, ter hand ſtellen, om aen hunne gebiedende Heren, de Heer Generael en de Heeren Raden van *Indiën*, en aen den opper-bevelhebber *Bort* te vertonen: namelijk, dat hen toegezegt was, hun beſt te zullen doen, zoo des doenlijk ware, de gevangenen aen de ſchepen der Hollanders te beſchikken. Ten tweede, te mogen met al hunne ſchepen alle havenen, bayen en ſtromen, gelegen aen de vaſte kuſt van *Sina*, en aen alle eilanden, uit en in te zeilen, om

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

om water, brandhout, en ververſching voor het ſcheeps-volk voor geld te koopen; daer-en-boven by verlegen weer en ſtorm een goede ſchuil-plaets voor hunnne ſchepen te kiezen.

Ten derde, dat veilich al de koopmanſchappen, welke in hunne ſchepen waeren, met oogluiking in *Hokſieu* zouden mogen verkocht worden. D'Onder-koning voegde daer op: *Over achtien of twintig dagen hel ik in* Hokſieu *te verſchijnen: dan zal ik met den Stedehouder van* Hokſieu *overleggen, of de Hollanders de koopmanſchappen, welke in hunne ſchepen zijn, in* Hokſieu *zullen mogen verhandelen: waer aen ik geenſins twijfele.*

Maer wat belangt het huwen van uwe maght met de onze, ten verdelgh van Koxinga *en zijn aenhangh, zulx is gedaen. Die van d'Eilanden ſtaen heden met d'onzen in Vredehandel: daer van dient ſtil geſwegen, door uwen Bevelhebber. Doch quam hy eenige van hunne Jonken of Vaertuigen in Zee, of in havens, bayen en ſtroomen aen te treffen, die magh hy veroveren en wegh-ſlepen. 't Was beter evenwel gelaten, om geene verwerring aen de kuſt van* Sina *onder 't volk te verwekken.*

Voorts vielen d'Afgezondene klachtig aen den Onder-koning en Veltheer, over de quade bejegening der drie Negers van giſteren: waer op zy die aenſtonds deden voor hun brengen, en in hun gezichte met ſtok-ſlagen ſtrengelijk ſtraffen.

Eindelijk verzocht d'onderkoning op d'afgezondenen, dat hun volk noch wat vrolijk wilde zijn, en mee ten danſe komen; na den voorgang van hun gevolg, de Tarters. Na bekomen afſcheid vervoegden d'afgezondenen zich weer na *Sinkſieu*.

Den achtſten, des zondags 's morgens, wierd de Sineſche tolk *Lakko*, beneven twee Hokſieuſche *Mandarijns*, (den afgezondenen, door des onderkonings moeder, op hun vertrek uit *Hokſieu*, ten gerief op de reize toegevoegt) na den onder-koning en veldheer in 't leger gezonden, met verzoek van afſcheid aen hen, voor d'Afgezondenen, om weder na *Hokſieu* te mogen vertrekken.

Na weinig vertoevens, quamen de dienaers des Onder-konings, afgeſchikt uit 't leger, met vijftien gezadelde paerden, zeer prachtig, tot verwondering van d'onzen, uitgeſtreken, voor de verblijf-plaets der Afgezondenen, om daer op door de Stadt na 't leger te rijden.

In aller yl vervaerdigden zich d'Afgezondenen, met eenige kleinigheden van geſchenken, ter vereeringe aen de vier grote Land-beſtierders. Zy dan opgezeten, reden recht na 't leger, en vervoeghden zich met een Hollandſche nederigheidt by hen, met bedanking voor d'eere, die haere Edelen hen hadden gelieven aen te doen. Hier op verſcheen, volgens bevel, de Tolk *Lakko*: bood den Onder-koning aen, uit name van den Onder-bevel[illegible]*n van Kampen*, ter vereerin[illegible]leſch-voeder, met vijftien fle[illegible]ndewijn, zeſtien fijne roemers, zeſtien fijne bierglaſen, zes aertige Hollandſche meſſen, met een fraeien bever-hairen kaſtoor-hoet.

Den Veltheer *Taiſing Lipoui* wierden door den zelven Tolk, uit name vanden Opper-bevelhebber, vereert een fraeie kaſtoor-hoet; twee aertige ſnaphaens-piſtolen met holſters; acht fleſſchen met brandewijn; en acht fleſſchen met Spaenſchen wijn; drie Hollandſche fraeie meſſen; drie fijne roemers, en drie fijne bier-glazen.

De vereeringen, den Heer Stadhouder van *Hokſieu*, *Haitangkong*, toegevoegt, beſtonden in een ſchonen kaſtoor hoet, zes aertige Hollandſche meſſen, drie fijne roemers, drie fijne bier-glaſen, zes fleſſchen met Spaenſche en zes fleſſchen met brande-wijn.

De Heer *Santing Hou Bethekok*, Admirael ter Zee en Opperhooft der Stadt *Zwanſefoe*, kreeg tot vereering een ſchonen kaſtoor-hoet, vijf fleſſchen met Spaenſchen en vijf fleſſchen met brandewijn, drie fijne roemers, drie fijne bier-glazen, vijf Hollandſche aertige meſſchen. Al welke geſchenken, hoewel van kleine waerde, by hen met tekenen van grote aengenaemheid en beleefdelijken aenvaert wierden.

Wij-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Wijders, een lang geſprek hielden d' Afgezondenen met de vier Landbeſtierders, en kregen beloften van in al hun verzoek, zoo flechts in hun magt was, de behulpelijke hand te zullen bieden; met byvoegen, zy reeds naer het Hof van *Peking* aen den Keizer den brief des Generaels afgezonden en gunſtelijk voor de Hollanders geſchreven hadden; zulx zy niet twijfelden aen het toeſtaen en vergunnen des vryen handels, in het ganſch Koningrijk van *Sina*. *Dan,* voegde d' Onder-koning daer op, *niet te haeſtig moet ghy Hollanders zijn: want wy zijn niet gedwongen, ſulx aen uwe Hollanders te vergunnen: veel min vermogen wy onſe magt met de Hollandſche magt te vereenigen, en eene lijn te trekken, om den groten rover* Koxinga *door een oorlog te water en te lande te verdelgen: 't en zy door bevel des Keizers, afgevaerdigt uit het Hof van* Peking.

Reden des Onder-konings aen d'afgezondenen.

Wy hebben, dus vervolgde d'Onderkoning zijne reden, *magt na te komen, 't geen wy u Hollanders belooft en toegezegt hebben, te weten, vry en onbeſchroomt alle havenen, bayen en ſtromen, gelegen aen de vaſte kuſte van* Sina, *en de nabygelege Eilanden, vry en onbeſchroomt in en uit na uwe believen te mogen zeilen, om ververſching voor uw volk om gelt te kopen, branthout en water te halen, en van andere behoefte te verſien; ja, zullen het aen uwe Schepen doen beſchikken, ſchoon ghy geen gelt had. Het ſtaet den Hollanders vry, een goede welgelege plaetſe, verſien met een goede ſcheeps-haven, 't zy aen de vaſte kuſte van* Sina, *of aen een van d' Eilanden in de reviere van* Hokſieu, *of aen een van deze plaetſen,* Tenhay, *of* Sotia *of* Kitat, *of aen* Onkia, *in beſitting te nemen, ieder der welke veilige en ruime havenen voor grote Schepen hebben.*

Wat belangt uwe gevangenen; wy ſullen op heden noch brieven afvaerdigen aen de Beſtierders van d' eilanden Quemuy *en* Eymuy, *om te vernemen of de Hollandſche gevangenen zich daer op onthoud? en zoo ja, wy maken ons ſterk, de verloſſing te weeg te zullen brengen, en de zelve dan aen uw boort te beſchikken.*

Voorts deed d' Onder-koning en Veltheer door zijnen voordrager aen den tolk *Lakko* den Afgezondenen aenzeggen; zoo de Hollanders in *Sinkſieu* vier of vijf dagen wilden vertoeven, zy zouden beſcheid en antwoord op hun ſchryven van de Beſtierders der eilanden krijgen, en horen of de Hollandſche gevangenen op de voorzeide Eilanden waeren. Maer wilden zy vertrekken, dan hadden ze zeſtien of zeventien dagen in *Hokſieu* na den Onderkoning en Veltheer te wachten. Zelfs verzochten d' Onder-koning en Veltheer, d'Afgezondenen wilden hen in *Hokſieu* wachten; naerdien zy zeer nieusgierig waeren om de maght en Vloot Schepen der Hollanders te zien. Midlerwijle zouden d' Onder-koning en Veltheer met de grootſte Landbeſtierders des Landſchaps of Landſtreke van *Hokſieu* te rade gaen, en dan in *Hokſieu* met het Opperhooft en Stedehouder beneven d' Afgezondenen overleggen, of de koopmanſchappen, welke in de ſchepen waeren, met oogluiking der Opper-gezaghebbers, by hen zouden mogen verhandelt en verkocht worden: aen het toeſtaen van het welke by d' Onder-koning en Veltheer niet getwijfelt wierd. *Het was,* voegde de voordrager daer op, *beter dat uwe Opper-bevelhebber in de reviere van* Hokſieu *gebleven, en niet in zee gelopen was; aengeſien hy daer mede niet zal uitrechten: want aen de vaſte kuſte van* Sina, *langs den oever der zee hebben wy niet dan vernielde Steden en dorpen, daer zich eenige arme viſſchers met hun vaertuig en viſch-wand, tot 's lijfs onderhoud, met oogluiking der Landbeſtierders onthouden: naerdien al de grootſte Steden en Dorpen, gelegen aen den oever der zee, door bevel des Keizers,* Koxingas *halve, verwoeſt en rompſlomp om verre geworpen zijn, een werk den Keizer aengeraden door zekere ingeboorne Tartarin, des Onder-konings Vrou-moeder, om den rover* Koxinga *den toevoer van lijf-tocht en koopmanſchappen, uit het Land door zijne gunſtelingen, aen d' eilanden* Eymuy *en* Quemuy *te beletten: waer door* Koxinga *der wijze met zijn grote*

[illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

grote magt van krijgs-volk beprangt wierd, dat hy zich met al zijn krijgsvolk en Jonken na het eiland Formosa *begaf en dat, beneven het Eiland* Taiwan, *veroverde; latende op d'eilanden* Eymuy *en* Quemuy *een kleine bezetting van krijgsknechten. Dan by dit verdrag, zoo de vrede getroffen is, zullen de Hollanders dat genoech weder van d'onzen in bezitting krijgen.* Hier op deed d'Onder-bevelhebber *Van Kampen*, door den Tolk *Lakko*, den Onder-koning vertolken: dat de Hollanders gehoopt hadden, nu de rechte tijdt geschapen te zijn, met den Groten Tartarischen *Cham*, Keizer van *Sina*, eene lijn te trekken, en beide hunne magten te zamen voegen, om den groten rover *Koxinga* ter gehoorzaemheid des Keizers te brengen. Waer op d'Onder-koning door zijnen voorspreker tot antwoord gaf: *Zulx is nu gedaen, daer valt niet meer van te spreken: wy staen heden met de Bestierders der eilanden in wapen-stant: dan of de vrede by den Keizer zal aengenomen worden, is ons onbewust. De jonge* Koxinga *en al desselfs onderdanen willen den Keizer, met het afscheren des hairs tuits-gewijze en het betalen van schattingen, gehoorzamen; maer eischen een eigen bestiering en bezetting van eigen krijgsknechten: welk of de Keizer zal toestaen, staet grotelix te beduchten. De Hollanders hebben zestigh of zeventig dagen na bescheid des Keizers uit het Pekingsche Hofte wachten: namelijk of hen de vrye handel door het gansch Koningrijk van* Sina *zal vergunt worden. Ons bedunkens, van ja.* *Van Kampen* gaf daer op door den tolk *Lakko* den Onder-koning en Veltheer tot antwoord: dat in *Peking* aen 's Keizers Hof veele loze en deurtrapte Rooms-gezinde Jesuiten en Papen sich bevonden, die met grote wangunst tegen de Hollanders waren ingenomen, en hen by den Keizer vuil en veracht zochten te maken, ter oorzake des verschils van Godsdienst: waer over zy d'onzen voor ketters uitkrijten. Desgelijks over den oorlog, gevoert by de Hollanders tegen twee magtige Rooms-gezinde Koningen, die van *Spanje* en *Portugael*, daer deze Jesuiten en Papen Biecht-vaders van waeren: tegen den eersten, die hen van vryheden berooft en 's Landts voorrechten met voeten getrapt had, den tijd van tachtig jaren, met het afhandig maken van veele Steden en Kastelen in *Holland*: en tegen den laesten, met vele Steden en Kastelen den zelven in *Indiën* t'ontweldigen, tot groot leetwezen der Jesuiten.

D'Onder-koning en Veltheer gaven daer op door hunnen voorspreker tot antwoord: *Ter zelfster oorzake mosten de Tarters, die onder hunnen Keizer, den Groten Tartarischen* Cham, *het gansch Keizerrijk van* Sina *met de wapenen den Sineeschen Keizer hadden afgewonnen en t'onder gebragt, by de Jesuiten een veracht volk zijn, die de Hollanders daer in gelijk waeren.* Zy voegden'er by, dat de Hollanders des te liever by hen, en wellekoom in *Sina* waeren: zouden op de Jesuiten en Papen in *Sina* voortaen wat beter letten, als tot noch toe gedaen was. *Hoe,* zeidenze, *is dat zulk een volk.*

Aldus eindigde het onderling gesprek tussche de vier grote Landbestierders, en de twee Afgezondenen, *Jan van Kampen*, Onder-bevelhebber der Vlote, en *Konstantijn Nobel* Schout by Nacht, afgevaerdigt door orde van den Opper-bevelhebber *Bort* uit de Hollandtsche Vloot van twalef Schepen, ten dienste der Oost-Indische Kompanjie, uit de reviere van *Hoksieu*, tot d'opvaert na de Stadt *Hoksieu*, en van daer over land na de Stadt *Sinksieu*, in het leger aen den Onder-koning *Singlamong* en den Veltheer *Taising Lipoui*.

Toen dischten d'Onder-koning en Veltheer, in het by-zijn van vele grote Mandarijns, voor d'Afgezondenen en hun gevolg, gezeten ieder aen een byzondere tafel, in een goude en zilvere schootelen heerlijk op: dronken met grote vrolijkheid ter gezontheid des Keizers en des Hollandschen Generael *Johan Maetzuiker*, met het omkeren der goude koppen, wanneerze uitgenepen waeren.

Zilvere platen den Afgezondenen door den Onder-koning vereert.

D'Onder-koning vereerde eenen iegelijk der Afgezondenen twee zijde stoffen, en een zilvere plaet: daer met grote gulde letteren desselfs namen opgegraveert stonden, ten teiken de Hollanders vry en onbeschroomt in 't Rijk van *Sina* mogten reizen, en als *Lauyaes*, dat 'sHeeren, erkent worden. Door den Veldheer wierd desgelijx ieder beschonken met twee Sineesche zijde stoffen en een zilvre plaet. D'Afgezondenen bedankten hen beide zeer hertelijken, voor de giften; desgelijx voor d' eere en gunste, die zy hen hadden gelieven aen te doen.

Het schild, vereert door den Veltheer *Lipoui* aen *Van Kampen*, was het grootste en dikste: zwaer ruim twintig loot, en acht of negen duim in de middel-streep groot. Het onderste of grootste gedeelte was volkomen ront, beschreven in 't midden met zes vergulde Sineesche letteren, niet daer in gesneden; maer met stempels daer opgeslagen. De rand rontom was met loof-werk of strikken verciert, stips-gewijze uitgeslagen en verguld. Het had boven tot cieraet als een handvatsel, welk rontom met halve ronden uitgesneden was, en aen den rant insgelijx als het onderste deel verciert en vergult: en daer en boven in 't midden met loof-werk op een zelve wijze stips-gewijze uit-geslagen.

Het ander schilt van den Onder-koning was ongelijk lichter, niet boven zes loot zwaer: zeer dun, en nergens na zoo net gemaekt, nochte aen den rand verguld en stips-gewijze met loof-werk uitgeslagen: maer slechts boven met eenig uitgeslagen verguld loof- en cierwerk gestoffeert: en had in 't midden zestien of zeventien Sinese tekenen of letteren.

Daer en boven kreegh een iegelijk van het gevolgh der Afgezondenen een diergelijke zilvere plate, hoewel veel kleinder en lichter.

Aen-

Aenſtonds, na de komſte der onzen, had d' Onder-koning *Singlamong* eenen brief aen den Keizer afgevaerdigt, met bekentmaking van het voornemen der Neerlandſche Ooſt-Indiſche Maetſchappy, deſgelijx eenen ander aen den Opper-bevelhebber *Bort*, met verzoek van zijn komſte in te wachten, naerdien hy zeer nieusgierig was, om de Hollandſche Vloot te zien: ja bood aen die tot zijnen eigen onkoſte te zullen van lijfsbehoefte voorzien.

Dan *Bort* was met de Vloot om de Noord gezeild, zulx d' Onder-koning aldaer namaels vergeefs quam, maer niet zonder groot onbenoegen: liet zich evenwel gezeggen, wanneer hem gezeid wierd, het by miſlag van het beſtellen der brieven bygekomen was.

Na verzoek van afſcheid met een Hollandſche nederigheid, en dat bekomen, deden d' Onder-koning en Veltheer, met vele Tartariſche heusheden, den onzen geluk ter reize wenſchen, en door zeven grote *Mandarijns* door het leger buiten de wacht geleiden.

Van daer redenze over een grote ſtene brugge, geſtrekt over den ſtroom van *Sinkſieu*, deur de poorte geſticht met een kromme elleboog, in de Stadt, tot voor hun verblijfplaats. Gezeten in de *Palakijns*, die op hunne komſte reisvaerdig ſtonden, redenze, na weinig vertoevens, door de magtige grote Koopſtadt *Sinkſieu*.

Stadt Sinkſieu. De Stadt *Sinkſieu* is gelegen elf dag reizens landwaerds in: word doorvloeid en bevochtigt met een reviere, welke een uure voorby de veſting *Lanthijn* uit het gebergte haeren oorſprong neemt: is omringt met zulk een brede muur van gebakken ſteen, daer gemakkelijk een wagen met paerden kan over rijden. De wallen ſtaen vol houte ſtaken, boven met een ſcherpe yzere pen, als een ſeis, gewapent, daer zy een menſch mede konnen doormaien.

De Stadt heeft doorgaens fraeie ſtraten, beleid met grote en kleine zerken, uitſtekende timmeraedjen heerlijke ſchone gebouwen en Pagoden van blaeuwen ſteen, meenighten van huizen en winkels, geſtoffeert met allerlei koopwaren van zijde ſtoffen, porcelein, lijnwaet, hoeden, leerzen, kouſſen, ſchoenen en diergelijke: want te *Sinkſieu* is de ſtapel, derwaerds al de koopmanſchappen dagelijx na toegevoert worden.

De huizen met venſters ſtonden open, gepropt onder en boven met vrouwen en kinderen: de ſtraten waren geboort ter weder-zijde met duizenden van menſchen, nieusgierigh om d'onzen t'aenſchouwen, en, tot verwondering, met een grote geſchiktheid uit het midden van de ſtraten na de huizen geweken, om den Hollanders met hun gevolgh vryen doorgang te vergunnen. Vele Groten der Stadt deden, met Sineeſche plichtplegingen, den onzen vaer wel wenſchen, en geluk en behouden reize toeroepen.

Ter Stadt uitgereden, ſterk ten getale van zeventien Neerlanders, honderd en drie dragers, vijftig Ruiters en voetknechten, door den Onderkoning den Afgezondenen tot gelei toegevoegt, den tijd van vier dagen, tot aen *Zwanſefoe*, quamenze des avonds in een groot dorp *Chinhoe*, rontom bemuurt.

Drie grote Mandarijns bewellekoomden d' Afgezondene aldaer, en brachten hen in een grote bemuurde Pagode, daer de beelden op ſtoelen aen tafels zaten. Deſgelijx wierden d' Afgezondene by de Papen bewellekoomt, en met verſcheide diſchgerechten treffelijk opgeſchaft en wel onthaelt.

Den negenden, des Maendags, begaven d' Afgezondenen zich vroeg ter reize uit *Chinhoe*, trokken dien dag vele ſterke veſtingen en dorpen door en in 't gezichte verby: quamen des avonds in een grote ſterkte, daerze des nachts hunne ruſt-plaets hielden, en wierden door den grootſten *Mandarijn* der ſterkte in zijn huis gebracht, en luſtig opgeſchaft. Drie ſchone jongvrouwen bevonden zich aldaer, welker een de voeten met de ſchoe-

schoenen zes, d'ander vijf en een half, de derde vijf duim lang waren, veroorzaekt door het prangen met zwachtelen van kints-been af, na de wijze der Sinesen: want vrouwen met grote voeten worden by hen voor lelijk gehouden: en hoe groter van staet, hoe zy kleinder voeten hebben. Zy stonden op haer schoenen, die vry hoog waeren, als ofze op stelten gingen.

Den tienden vervaerdigden d'Afgezondene zich 's morgens vroeg ter reize, uit de sterkte, trokken dien dag vele grote reduiten verby, ieder bewoont (want hun dorpen waren in dezen oorlog, door bevel des Keizers afgebrand,) by over de twee honderd Sinesen met vrou en kinderen, om van *Koxingas* volk niet wegh-gesleept te worden. Zagen desgelijx negen sterke kastelen, en vele langharige hoofden der Sinesen, in mantjes met rottingen aen de bomen hangen; want al de Sinesen van *Koxingas* aenhang, die het hair weigerden af te snijden, wierden (aen den oever bevonden) door bevel des Keizers de hoofden afgehouwen, en die aldus opgehangen. Des avonds brachtenze het aen de Stadt *Tamwa*, wierden door drie *Mandarijns* in zeker groot huis, als een krijgs-vesting, hun verblijfplaets des nachts, gebracht, en heerlijk ter maeltijdt onthaelt.

Stadt Tamwa.

Den elfden, des morgens, verlietenze *Tamwa*, begaven zich op den landweg, en reisden dien dag vier dorpen, en vele andere dorpen en krijgsvestingen in't gezichte verby: quamen des namiddags aen een grote krijgsvesting *Tamhoe*, daer zy in traden, om wat uit te rusten, naerdien de Schout by Nacht *Constantijn Nobel*, met een felle koortze gequelt was. D'Oppergezaghebber der sterkte onthaelde hen lustig met het opschaffen van verscheide disch-gerechten, doch wierd rijkelijk by hen voor zijne moeite betaelt.

Krijgs-vesting Tamhoe.

Den twaelfden, des morgens, verlieten d'Afgezondene de sterkte *Tamhoe*, en reisden dien dag vijf grote dorpen en vele sterke krijgs-vestingen, en reduiten in 't gezichte verby: tegen den middagh quamenze in de Stadt *Zwansefoe*, en wierden door de *Mandarijns* in een oud gebou gebragt. Van daer gingense aenstonds, met hun gevolg, na het huis van *Santing hou Beethekok*, een Heer van groot vermogen, en Opper-gebieder van deze grote magtige en noit verwonne Stad *Zwansefoe*, dien zy de geschenken, hen door den Opper-bevelhebber *Bort* toegevoegt, aenboden: te weten, een paer snaphaens pistolen, vijf ellen root scharlaken, vier witte Moerijsen: dan naerdien deze giften *Van Kampen* en *Nobel* te gering schenen, vergrotenze dezelve met een fijne kastoor-hoet, vijf fraeie Hollandsche messen, drie fijne roemers, drie fijne bier-glazen, vijf flesschen vol brande- en vijf vol Spaensche wijn: al welke geschenken *Santing Hou Beethekok* door zijnen dienaer met grote aengenaemheid deed ontfangen en voor hem brengen: deed toen lustig opschaffen en begiftigde eenen iegelijk der Afgezondenen met twee Sinese rollen zijde, en een silvere plate, daer op met grote gulde letteren desselfs naem gegraveert stondt, ter gunste van dien Heer, en ten teken zy in *Sina*, als *Lauyaes* mochten reizen. *Lauyas* of *Lautias*, is een eer-tijtel, en wil zoo veel zeggen als heeren of vaders. Daer wierd een lang onderling gesprek van Hollandsche en Sineesche oorlogen, en van dien van *Koxinga* gehouden.

Stadt Zwansefoe.

Eindelijk verzochten d'afgezondene zijne gunste, in het verkrijgen des vrijen koophandels, door het gantsch koningrijk van *Sina*, voor de Hollanders: daer hy, zijns gevoelens, niet aen twijfelde: voegde 'er by: *waren uwe schepen hier dicht by, of in de reviere, ik kochte den Hollanders al hunne koopwaren af.* Na lang genoech gepraet, en wel gegeten en gedronken te hebben, namen d'afgezondenen met een Hollantsche beleeftheid hun afscheit, bejegent desgelijk met vele Sineesche heuscheden, en reden naer hun verblijf-plaets. Veele grote *Mandarijns* quamen hen aldaer bezoeken, uit een overgrote nieusgierigheid van met d'onzen in mond-gemeenschap te treden, en hen te zien: brachten hen vruchten en zuiker-werk, en hielden hen den meesten nacht geselschap.

Den

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Den dertienden, des morgens, verlieten d'Afgezondenen met zonnen op-gang de ſterke Stadt *Zwanſefoe*; ſterk te zamen hondert negenthien Koppen, zeventien Neerlanders, twee *Mandarijns*, en hondert dragers: togen des voor middags vijf grote bemuurde dorpen door, en meenigh dorp in 't gezicht verby, beneven drie groote krijgs-veſtingen, geſticht op de toppen der bergen: quamen daerna aen een overſterke krijgs-veſting, genaemt *Zwanſehoo*, derwaerds zy zich vervoegden, en wierden door drie grote Mandarijns binnen gehaelt, die hen heerlijken met het opſchaffen van verſcheidene dis-gerechten onthaelden, tegen een verſchuldiging van Spaenſche realen, door d'Afgezondene aen de dienaers.

Krijgs-veſting Zwanſehoo.

Den veertienden, des Zaterdaghs 's morgens, trokken d'Afgezondenen uit de ſterkte *Zwanſehoo* op den landwegh, doorreiſden dien dagh veele dorpen door, en in 't gezichte verby, gelegen in heerlijke ſchoone landouwen: quamen des avonds aen een ſterk bezette plaetſe, *Enwaho* genaemt, daer zy dien nacht in een grote Pagode hun ſlaep-plaets naemen, met goede onthaeling door de Papen.

Des Maendaghs morgens, den zeſtienden, begaven d'Afgezondenen zich weer vroegh op den reis-wegh trokken dien dagh verſcheide krijgs-veſtingen, reduiten, en dorpen door, en zagen vele andere van verre leggen: quamen dien avondt noch aen de Stadt *Enwa*, daer hen drie grote *Mandarijns* bewellekoomden, en in een geweldige groote en rontom bemuurde Pagode bragten, en heerlijk onthaelden. Over de vijſtigh Sineeſche Papen hadden in deze Pagode hun verblijf.

Stadt Enwa.

Veele kamers waeren in deze Pagode, ieder geſtoffeert met vele çierlijke beelden, in de gedaente van mannen, in vollen gewaet gekleet die op ſtoelen rontom aen de tafels za-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ten, als levendige menschen. De Sineesche Papen, die over de vijftig in deze Pagode zich bevonden, deden voor hunne Afgoden brand-offer, met het ontsteken van ontelbare lichten, en branden van wierook, t'effens daer onder lieffelijk op maet te zingen, en op een gom te slaen: welk duurde tot aen den dagh.

Des anderen daegs vereerde d'Onder-bevelhebber *Van Kampen* aen de Sineesche Papen twintig rijxdaelders, daer voor zy hem met vele Sineesche dienst-biedingen bedankten.

Des zelven daegs begaven de Gezanten zich noch op den reis-wegh: door-reisden dien dag een heerlijken en schoonen landou, welk door den oorlogh niet geschonden was, maer noch in vollen stand lag: door-togen vele beboude dorpen, en in 't gezicht verby, omtrokken alle met hooge muuren: zagen desgelijx meenigten van aeloude heerlijke gebouwen en çierlijke begraef-plaetsen, bepoot langs henen met een rei bomen, en rontom bemuurt. Ter wederzijde stonden, recht in eene lijn, gewapende mannen, te voet en te paerde, met tigers, draken, en vele vreemde gestalten, in blaeuwen steen uytgehouwen. Ieder graf-stede had een prachtigen ingang, en van binnen een graf, gemaekt met een klein ovens-gewijze deurtje, de plaets om brand-offer voor d'afgestorvenen te doen. Men zag'er ook veele graf-steden, op ieder der welke uitgehouwen schil-padden van groote blaeuwe steenen stonden: andere waren verciert met triumfboogen daer by gesticht.

Sterkte Lantongzwaa.

Tegen den avond quamenze by de groote sterkte *Lantongzwaa*, gelegen op een hogen bergh, *Tisshoo* genaemt, daer zy door drie Mandarijns ingehaelt, en in het huis van den Opper-gebieder der sterkte gebrocht wierden.

Een heerlijk onthael wierd hen door den Opper-gebieder aengedaen, en onder elkandre een lang gesprek over den Hollandschen, Tartarischen en Sineeschen oorlogh gehouden. Hunne Vrouwen quamen voor de kamer, daer de deure met een klein venstertje was, uitkijken, om d'Afgezondenen te zien, met eisching van een dronk Spaenschen wijn, naerdien zy hoorden, dat hunne drank zeer smakelijk was; en kregen een flessche vol.

Den achtienden trokken d'Afgezondenen niet voor des middags ter reize, by mangel van dragers, wijl een groote magt van volk, met koopmanschappen, was verby gereist, en de meeste dragers tot het overvoeren der zelve met zich genomen had. Zy namen voor den middag hun afscheit van de drie *Mandarijns*, en beschonken ieder met twee *Mourijzen*, en hunne dienaers met dertien teil *Japans* zilver. Dien dag reisdenze noch al door veele dorpen en in 't gezichte verby, en togen, kort na den middag, door een groot onbemuurt dorp, daer een der grootste *Mandarijns* hen te gast noode, en inkostelijk onthaelde, met het voorzetten van verscheide dischgerechten, gestapelt ter tafel op en neven elkandre.

De Afgezondenen vonden 'er vijf Sinezen, die voor vijf dagen met een *jonk* uit *Taiwan* ontvlucht waeren: waer onder een was, die zoo veel gebroken *Hollands* kon spreeken, dat *Van Kampen* hem verstaen kon. Dees maekte hem bekent, hoe *Koxinga*, en de Veltheer *Beethetok*, van de *Tartaren* overgelopen, (twee der kloekste en wakkerste helden, en sonder weerga, afgerecht, zoo te voet als te paerde op boog en roer,) beide op *Taiwan* in wanhope overleden waren: dat groot gebrek van levens middelen en geweldige grote sterfte op *Taiwan* ontstaen waere, met sneuveling van duizenden van zielen.

Tegens den avond quamenze in de stad *Hokzwa*, en wierden door drie Mandarijns in een groot huis gebracht, daer de landbestierders, wanneerze om 's lands zaken uitreizen, hun verblijf nemen: want deze huizen (gelijk reeds te voren verhaelt staet) hebben vele en verscheide grote kamers, gestoffeert met schone bedsteeden, stoelen en banken; zijn desgelijx verzien met keuken-huizen en koken-gereetschap, kokken en kokkinnen, groote paerdestallen en huisvestingen voor ruiters en voetknech-

ten,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ten. Het Opperhooft en Stedehouder beschikten den Afgezondenen patrijsen, verkens, negen ganzen, zes endtvogels, zeven hoenders, beneven vele boom-vruchten, appelen van Oranje, noten, kastanien en grote peren. Na den eten vervoeghden zich henwaerds vele Groten der Stad, met twee Mandarijns, die uit de Stadt *Peking* quamen reizen, met tyding: de geruchten in de Stadt *Peking* liepen, dat de vrede tusschen den Keizer en *Koxinga* genen voortgang zou nemen, ter oorzake d' eilanders van *Eymuy* en *Quemuy* hunne eigen Bestierders en krijgs-volk wilden houden. Dese verwittigden mede het overlijden van *Koxingas* gezant op de reize na *Peking*, door een schielijken overval van ziekte, zonder te kunnen zeggen, of weer een ander in desselfs plaetse van d' Eilanden *Eymuy* en *Quemuy* zou afgezonden worden.

Des Donderdags, den negentienden, trok een groot gelei door de Stadt, welk van *Hoksieu* quam, na *Sinksieu* aen den Onder-koning, met reistuig en tyding van het overlijden des Onder-konings Vrou-moeders doot in *Hoksieu*: waer over d' Afgezondenen na dragers mosten wachten. Midlerwijle ging d' Onder-bevelhebber *Jan van Kampen* de Stadt bezichtigen, en ontmoete onder het gaen zekeren Kaffer, weg-gelopen van *Makau*, en nu in des Keizers dienst voor krijgsknecht. Dees bracht *Van Kampen* buiten de Stadt in zekere Sineesche Christen Pagode, daer, volgens verhael des Kaffers, ontrent voor zeven en dertigh dagen, de Jesuit *Martinus Martini*, vermaert door het beschryven van den *Sineeschen Atlas*, en andere gedenkwaerdige aeloutheden der Sinesen, dezer wereld overleden was.

Des jaers zestien hondert drie en vijftig quam dees *Martinus* met een Portugeesch Jacht van *Makasser* op *Batavia*, na een verblijf van tien of twaelf jaeren in het Koningrijk van *Sina*, tot voortzetting des Roomschen Geloofs, met bekering van over de twee duizend zielen, zoo men zeid, en trok ten zelven jaere van *Batavia* met het Schip *de witte Olifant*, gevoert by den gemelden *Jan van Kampen*, als Schipper, naer *Holland*: dan het Schip te *Bergen* in *Noorwegen* ingelopen, reisde *Martinus* van daer door de *Zond* over land na *Holland*, en quam alhier *t' Amsterdam*, aldaer hy de voorzeide werken in 't licht gaf.

Tegens den middag verlieten d'Afgezondene de Stadt *Hokzwa*, begaven zich op den land-weg en reisden vele dorpen in 't gezichte verby. Met het vallen van den avond racktenze in een dorp, daer zy, naer gewoonte, in een grote Pagode trokken, en des nachts hunne rust-plaetse namen, met goed onthael by de Papen. *Trekken uit Hokzwa.*

Des Vrydags 's morgens, den twintighsten, begaven d'Afgezondenen zich weer vroeg op den land-weg ter reize: trokken des voormiddags door een dorp, wel een half uur gaens lang, doch des verleden nachts door de rovers wel meer als half afgebrandt, met omkomen van ontrent honderd, zoo stok-oude mannen, als vrouwen en kinderen, die eensdeels door den brant, eensdeels door het zwaert gesneuvelt waren. Zulx d'Afgezondenen zich zeer gelukkig achten, zy dien nacht aldaer hun verblijf niet gehad hadden; belet t'aller geluk, daegs te voren, door hunne dragers. Het vrou-volk schreide jammerlijk, en zocht ieder in de neergestorte huizen na haer kinderen.

Tegens den middag quamen d'Afgezondenen even buiten het dorp, by een groot huis, daer de Sinesen, met eenen Mandarijn ter wacht stonden. Dees haelde d'Afgezondenen in zijn huis, deed heerlijk voor hen op-schaffen, en was zeer verblijdt, dat zy des vorigen nachts geen ongemak geleden hadden.

Tegens den avond namenze hun afscheit van den Mandarijn, beschonken dessels dienaren met tien tijl *Chinas Japans* schuit-zilver, en traden, geleid door den zelven, aen den oever van een inlandsche reviere, in een berk, welke zeil-vaerdigh lag, om hen, met hun gevolg, na de Stadt *Hoksieu* te voeren.

Des

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Des nachts quamenze by een grote krijgs-veſting, genaemt *Lauijt* of *Aulauya*, gelegen op den kruin eenes bergs: gelijk, volgens een gebruik by de Sineſen, meeſt al de veſtingen op bergen geſticht zijn. Daer by was een overvaert voor de reiſende man.

Krijgs-veſting Aulauya.

Den een en twintigſten, des Zondags 's morgens, quamenze aen *Lamthay*, de voorſtadt van *Hokſieu*, onder het bewellekomen door vele grote Mandarijns, en het Opperhooft der ſterke Stadt *Engling*, die hen treffelijk onthaelden en luſtig opdiſchten. Na de maeltijdt wierdenze door vele grote Mandarijns en het Opperhooft voornoemt, door de Stadt geleid en in vele heerlijke oude gebouwen en vele fraeie Pagoden gebragt. Des avonds vervoegden d'Afgezondenen zich weder by de berk, ter ruſte, hoe wel het Opperhooft van *Minjazeen*, zijn huis tot hun verblijf aenbood, dan wierd beleefdelijk by hen afgeſlagen.

Den twee en twintigſten vaerdigden d'Afgezondenen den Sineeſchen tolk *Lakko*, met twee Mandarijns, hun reis-genoten, na de Stadt *Hokſieu* voor af, en maekten zich ſelfs gereedt, met eenige kleinigheden van root ſcharlaken, kroon-ras en zaien, ter vereering aen het Opperhooft *Hanlauya* der ſterkte *Minjazeen*, en den Stede-houder van *Hokſieu*: deſe beſchikten hen, verwittigt door den tolk *Lakko* van de komſte der Afgezondenen, vijftien gezadelde paerden tot de derwaerds reiſe. Dan *Van Kampen*, een weinig onpaſſelijk, bleef in het vaertuig, en reed *Konſtantijn Nobel*, met het gevolg en voorſeide geſchenken na *Hokſieu*: quam des avonds, wel te *Hokſieu* onthaeld, weer te *Lamthay* in de berk.

Des anderen daeghs, den drie en twintigſten, nodigde de grote Mandarijn der ſterkte te *Lamthay*, d'Afgezondenen ten middagmael: het welk zy hem geirne hadden afgeſeid, maer uit vreeſe van ondank by hem te begaen, bewilligden in zijn verzoek. Vele grote Mandarijns beneven het Opperhooft van *Minjazeen* en dat van *Engling* verſchenen ter maeltijd, welke met vrolijkheid en luſtig goe cier maken geeindigt wierd. De Heren Sineſen rieden d'Afgezondenen van noch ſeven of acht dagen te blijven, om d'inhaling des Onder-konings te helpen vieren, tot verder verrechting hunner zaken: beloofden hen de gunſtige hand te bieden, in het verſoek van de koopmanſchappen, welke in de Schepen waren, te mogen verkopen; daer zy alle zeer na verlangden.

Den vier en twintigſten, des Dingsdags 's morgens, reden *Van Kampen* en *Nobel* beide na *Hokſieu*, om de Stedehouder, en de grote Mandarijns der Stad te begroeten, t'effens hen met eenige kleinigheden, vijf ellen ſcharlaken, een ſtuk kroonras, en een fijne kaſtoor-hoet te beſchenken. De gedachte Heeren aenvaerden de geſchenken met beleeftheid, en Sineeſche plichtplegen: ſchaften luſtig in zilvere ſchotelen allerhande ſpijze op, en ſchonken den drank uit goude koppen, in vrolijkheid: ſeiden den Afgezondenen gunſtig te zullen zijn, in het verkrijgen van den vryen handel: dan moeſten niet te zeer haeſten.

De Zon aen 't ondergaen, namen d'Afgezondenen hun afſcheit van den Stede-houder en vele grote Mandarijns, met een Hollandſche groet, daer in de Sineſen van hunne zijde hen niet ſchuldig bleven. De dienaers wierden door d'onzen beſchonken met tien tijl *Sina-Japans* ſchuit-zilver: ieder tijl gerekent op zeven en vijftig ſtuivers.

Hier op reeden d'Afgezondenen weer ter Stad uit, door den drang van duiſenden van menſchen, en quamen tegens den avond weer te *Lamthay*, in hun vaertuig, de ruſt-plaets des nachts.

De Stad *Hokſieu*, anders *Changcheu* genaemt, heeft heerlijke grote gebouwen van blaeuwen ſteen, vele grote Pagoden; is omringt met een hoge muur, en geſterkt met bolwerken en een wijde graft. De ſtraten zijn beleid met zerkſtenen.

Den vijf en twintigſten quam het Opperhooft der ſterkte *Engling*, verzelt met den grootſten Mandarijn, d'Afgezondenen in de Jonk bezoeken,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ken, met het toewenschen van een goeden morgen. Hen wierd by d'onzen een glas Spaensche en Rijnsche wijn geschonken: daer na een lang gesprek onder elkandren van den oorlog gehouden.

De sterkte *Engeling* leid aen den oever der zee: alwaer een schone haven en Bay voor Schepen is. Aen deze Bay lag voorhene een grote koopstadt, mede *Engeling* geheten; maer is door de Tarters t'eenemael verwoest en vernielt.

Midlerwijle komt een Tarter, een krijgsknecht van *Hanlauya*, met een brief van den Opper-bevelhebber *Bort*, aen d'Afgezondenen *Jan van Kampen* en *Nobel*. D'inhout quam op dezen zin uit:

Dezen morgen heb ik verstaen, U E. her afkomste tot Hoksieu, *op de weerkomste van den Onder-Fiskael* Jan Melman, *afgevaerdigt door ons na de reviere van* Hoksieu, *om daer na te vernemen, en het Opperhooft van* Minjazeen *eenen brief toe te brengen. Des dan verwittigt, desgelijx uit U E. voor afgezonden haestig schryven, hoe de Tartaren met die van* Eymuy *en* Quemuy *de vrede aengetroffen hebben, is daer uit te besluiten, zy met ons t'hunnen nadeele niet aenvangen, maer eer afdringen zullen, (zoo zy slechts daer toe bequame gelegentheid bekomen,) en vergoeding van schade, (dewijl het nu met deze vrede hunne onderdanen geworden zijn) reeds aengedaen, en die wy noch hen aendoen kunnen, trachten te nemen. Om dit middel hen te benemen, wenschen wy het Jacht* Domburg *hier te hebben.*

Geven evenwel heden daer toe geen andere orde, om, door al te schielijke verandering, hen geen nadenken van misvertrouwen te geven. Dan zende U E. het wel-bezeilde Jacht de Zeehond *toe, om zich daer mede, op den ontfang dezes, t'onswaerd te begeven. Bevele U E. dit aldus na te komen, om ons verslag van uw wedervaren en verrichting te doen. Ten einde dan met elkandre t'overwegen en besluiten, wat in dit gewricht en voorval van zaken, ten dienste der Kompanjie, en af-breuk des vyands, behoorde ondernomen te worden. Uit de Vloot, in 't Jacht* Naerden, *voor* Tinghay, *den vijf en twintigsten van Wijnmaend, des jaers zestien honderd twee en zestig.*

BALTHASAR BORT.

Het Opperhooft van *Engling*, die zich met den grooten Mandarijn der sterkte noch by d'Afgezondenen bevond, beschikte aenstonds, op hun verzoek, dertien gezadelde paerden, ter reize naer *Hoksieu*, om te vragen, of d'Afgezondenen na hunne schepen mochten vertrekken.

Tegens den middagh verschenenze weder in de Stadt *Hoksieu*, en quamen by het Opperhooft, en by den Stedehouder en vele grote Mandarijns, met verzoek van verlof tot hun vertrek na de schepen. Waer op het Opperhooft hen met beleefde woorden aenging. *Hoe zoo haestig, daer ghy noch vermoeit van het reizen zijt? Het is beter voor u, hier zoo lang te vertoeven, ter tijdt d'Onder-koning* Singlamong *en Veltheer* Lipoui *hier verschenen zijn. Uwe zaken worden in grote achting in het Rijk van* Sina *genomen. Wy hebben na het Pekingsche Hof, aen den Keizer, van u met grote lof, en ten voordele der Hollanders geschreven. Na allen schijn zal in vijftig of sestig dagen tijding weer te ruch komen. Binnen tien of negen dagen ten allerlangste hebben d'Onder-koning en Veltheer hier in* Hoksieu *te verschijnen. Het zal dienstig voor u zijn hier zoo lang te blijven, en d'inhaeling des Onderkoning by te wonen, welk hem wonder wel zal gevallen. Midlerwijle kunt ghe dagelijx aen de grote Mandarijns in* Hoksieu *de bezoeking doen, een zake zonderlingh voordelig in uw verzoek. Wy vertrouwen vastelijk, dat u de vrye handel en het verkopen der koopmanschappen, die in uwe Schepen zijn, sal toegestaen worden.* D'Afgezondenen bedankten haer Edelen voor de gedaene moeite en trouwe vermaning, doch deden door den tolk *Lakko* hen zeggen: hoe hun Opperbevelhebber aen hen geschreven had: zy zich ten spoedigste by de Vloot

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

onder de hoek van *Tinghay* te begeven hadden: waer op het Opperhooft door zijnen voordrager deed vertolken: *Willen de Hollanders vertrekken, zy kunnen na hun welgevallen. Dan eerst wat gegeten.* Hier op wierd voort opgeschaft, en ieder na 's lands wijze aen een tafel gezet. De gerechten bestonden in verscheide lekkernijen, alle opgedischt in goude en zilvere schootelen. Wanneer de maeltijd geeindigt was, viel een lang gesprek over den Sineeschen en Hollandschen oorlog. Na d' Afgezondenen wel gegeten en gedronken hadden, namen zy met een Hollandsche beleeftheid hun afscheid, en wierden by het Opperhooft en Stedehouder en veele grote Mandarijns, met veele plichtplegingen vaer wel gewenscht. D'Afgezondenen, gestegen te paerde, reden voorts door de Stadt, in het gezicht van duizenden van menschen, die derwaerds uit alle hoeken te zamen waren gelopen: quamen eindelijk te *Lamthay* by hun berk: gingen daer op by het Opperhooft en by den groten Mandarijn der sterke krijgs-vesting, om hun afscheid te nemen, met bedanking voor d' eere, die zy hen hadden gelieven aen te doen. Zy wierden van daer door hen beide aen de Jonk geleidt, en beschonken de dienaers met tien Hollandsche Rijks-daelders, daer zy d' onzen op zijn Sineesch heuschelijk voor bedankten.

D'afgezondenen komen by Hanlauya ter maeltijd.

Den zes en twintigsten, des Dondags 's morgens, quam de groote Mandarijn *Hanlauya*, Opperhooft der sterkte *Minjazeen*, aen den oever der reviere, haelde d' Afgezondenen met grote eerbewijzinge uit de Jonk, en noodigde hen ter maeltijdt. Op het ernstelijk verzoek van dien Heer derfden d' Afgezondenen het neen woord niet geven, maer bewilligden in zijn bede, en gingen, verzelt met het Opperhooft *Hanlauya*, en vele grote Mandarijns na de krijgsvesting *Minjazeen*, daer zy de Jachten *Domburg* en *Zeehond* zagen, en spoeiden zich voorts na zijn huis. Aldaer gekomen, wierdenze heerlijk bewellekomt, en door de dienaers, met luids keels driemael *Fueet*, dat 's *lang leve*, te roepen, begroet: een zonderlinge wijze van hooge eer-aendoening in het Koningrijk van *Sina*, en gebruikelijk by voorname Heeren, die zulx gewoonlijk door hunne dienaers laten doen. Toen deed *Hanlauya* voortreffelijk den morgen-kost op schaffen: en wierd onder elkandren een lang gesprek gehouden, over den oorlog in *Holland* en dien in *Sina*, geduurt (versta dees laeste) den tijd van over de twintigh jaren: daer in *Hanlauya* altijds den Groten Tartarischen *Cham* grote diensten gedaen, en het spits voor af gebeten had, t'effens met den zelven het gansch Koningrijk van *Sina* te helpen winnen.

Hy maekte, zeide hy, zich nu ook sterk, den groten rover *Koxinga* tot gehoorzaemheid des Keizers te dwingen. Ten einde van dien t'onderbrengen, was hy door 's Keizers bevel na den oever der zee gezonden, zonder hy hope zag, tot den voortgangh der vrede tusschen den *Cham* en *Koxinga*, in *Peking* aen den Keizer door gezanten by den zelven verzocht. Wel had hy verstaen dat de komste der Hollanders, in de Hoksieusche reviere, den groten *Cham* zeer aengenaem was geweest, zulx by hem aen het verkrijgen des vryen handels, in *Sina*, niet getwijfelt wierd.

Dan te haestig, zeide hy, *zijt ghy Hollanders: ghy had zoo lange in de reviere van* Hoksieu *moeten blijven tot de komste des Onder-konings en Veltheer* Lipoui: *gemerkt de vrede met* Koxinga *genen voortgang zal hebben.*

Na het eindigen des gespreks en maeltijdt, namen d' Afgezondenen van het Opperhooft *Hanlauya* en van veele groote Mandarijns eerbiedelijk hun afscheid, met bedanking voor de genote eere en vriendschap: waer op *Hanlauya* en de Mandarijns met vele Tartarische plichtplegingen het geluk ter reize wenschten, met bevel aen hunne dienaers van driemael *Fuéet* luitruchtig te roepen.

Over

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Over maeltijd was ook dikwils het woord *Fueet* gehoort, waer op sommige der dienaers zich bogen; andere plat ter aerde vielen.

De Tarters by d'onzen gevraegt, of het woord *Fueet* de naem van eenen Heilig was: antwoorden neen: maer slechts een woord van plichtpleging, daer zy eensdeels mee te kennen gaven hoe onderdanig de dienaers hen, en hoe wellekom de gasten by hen waeren: want als de dienaers zich weer op de been over eind gaven, riepen zy driemael *Fueet*.

D'Onder-bevelhebber *Van Kampen* beschonk de dienaers met vijftien Hollandsche rijxdaelders; en zy hem in vergelding met Sineesche eerbiedigheden. Voorts voer *Van Kampen* met de Jonk aen 't Jacht de *Zeehond*, gevoert by Schipper *Jan Hendrikzen*: lichte des anderen daegs, den zeven en twintigsten, het anker, en zakte met een voor-ebbe na den mond der reviere, in wille van met d'eerste goede wind na de Schepen, onder *Tinghay*, over te steken: daer hy des anderen daegs tegens den avond aen quam. d'Onder-bevelhebber *Jan van Kampen*, en de Schout by Nacht deden zich aenstonds aen het Jacht *Naerden*, by den Opper-bevelhebber *Bort*, zetten, ten einde verslag van hunne wedervaren en verrechten te doen, en de brieven van den Onder-koning *Singlamong*, en den Veltheer *Lipoui*, den zelven t'overhandigen.

D'Inhoud dezer brieven bestond meest in de beloften, reeds te voore mondeling door de gezeide Heeren, aen *Van Kampen* en *Nobel* bekentgemaekt. Te weten, aenbieding van vriendschap, te mogen met hun Schepen alle havenen, bayen en stromen, aen de vaste kust van *Sina* aen te doen, en by verlegen weer in en uit te lopen: desgelijx water, branthout en ververscheing, ten behoef der vlotelingen voor geld mag kopen.

Den dertigsten, des maendaghs, wierd de Schout by Nacht *Konstantijn Nobel* met het Jacht de *Zeehond* en Fluitje *Ter Boede* uit de Vloot, onder *Tenhay*, na de reviere van *Hokfieu* afgevaerdight, om aldaer, ten dienste der Kompanjie, hare zaken ga te slaen, en op alle voorvallen een wakend oog te hebben.

Den een en dertigsten wierd d'Onder-bevelhebber *Jan van Kampen*, hoewel bevangen met een vergiftige koortse en felle land-ziekte, belast met zes kielen om d'oost te gaen.

Den tweeden van Slacht-maend vertrok het Fluitje de *Vink* van *Tinghay* naer de reviere van *Hokfieu*.

Den derden wierden twee honderd krijgsknechten van de Vloot, door last des Opper-bevelhebbers *Bort*, te lande gezonden, om de Sinesen uit *Tinghay* van 't gebergte te jagen: dan vonden de Sinesen in tegenweer gestelt; zulx d'onzen weer na den oever weken, zonder iets uitgerecht te hebben.

Den vierden quam het Jacht de *Zeehond*, uit de reviere van *Hokfieu*, by de Vloot onder *Tinghay* weer ten anker, gelijk des anderen daegs het Fluitje de *Vink*.

Ten zelven dage wierd by al de Schepen branthout gehaeld.

Den zesten vertrok de Fluit *Breukelen* met de buit-goederen, op zee verovert, en met de brieven van het verrechten der Afgezondenen naer *Sinkfieu*, uit de Vloot naer *Batavia*, onder gelei van het Jacht de *Zeehond*, en de Fluit *Ter Boede*, tot buiten d'eilanden, die des anderen daeghs weer by de Vloot onder *Tinghay* ten anker quamen.

Den achtsten, des morgens, stak *Van Kampen* met de Jachten *Sierikzee*, *Ankeveen* en *Loenen* zeewaerds, om in 't Noorde te kruissen; maer quam des middaeghs, belet door storm en tegen-stroom weer onder *Tinghay* ten anker op tien vadem, zonder te kunnen vorderen.

Den tienden, des Vrydaghs, lichte weer d'Onder-bevelhebber *Van Kampen* het anker, om noordwaerds te wenden, doch quam weer, zonder te kunnen vorderen, op vijftien vadem ten anker. Zagen in 't zuid-weste, zoo wijd zy beoogen konnen, vijftien of zestien Sineesche Jonken: derwaerds het Jacht de *Seehond* en *Kalf* met de boot

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

van *Zierikzee*, en die van *Ankeveen*, gemant met volk en wapenen, afgeschikt wierd. Dan de Sineesche vaertuigen, door snelte van zeilen, ontquamen met de vlucht: behalve een *Champan*, met een weinig vis, die door de boot des Onder-bevelhebbers, onder de wal, beknelt wierd: beneven een ander groot vaertuig; hoewel niet het volk of Sinesen; want die vluchten met hun klein vaertuig naer land. Het groot verlaten vaertuig wierd by d'onzen in de grond gekapt; maer de *Champan*, met de visch, aen boord des Onder-bevelhebbers gebragt.

Den elfden, des Zaterdags, lichte *Van Kampen* weer met zijne Jachten 't anker, om na de Noord op te steken: maer quam, afgedreven door een sterken tegen-stroom, om de Zuid, des avonds, onder een der noordelijkste Eilanden van *Pakka*, op veertien vadem ten anker.

Des Zondags, 's morgens, den twaelfden, wierden twee Jonken in 't zuid-westen gezien, die na *Tinghay* schenen koers te zetten: daer *Van Kampen* na toe zette, deed vast zijn best, om noordwaerds te winnen; hoewel vruchteloos, ter oorzake van tegen-wind en stroom, en quam ten anker op achtien vadem, onder d'Eilanden van *Pakka*, anders *Naerden*, *Zierickzee*, en *Overveen* genoemt. Deze zijn woeste Eilanden, leggen dicht onder de vaste kust van *Sina*: zijn groot; hoewel meerendeels onbebouwt, woest, en niet bewoont dan by Visschers en arme Boeren. Niettemin is'er goede havening voor schepen, en ververschinge van water en levensmiddelen te bekomen. d'Opperbevelhebber *Bort* lagh met de andere schepen, zuid-westwaerds van daer.

Eilanden van Pakka.

Den dertienden, des Maendags 's morgens, ging *Van Kampen* met een voor-ebbe onder 't zeil, noordwaerds op; tusschen d'eilanden van *Pakka* door, op achtien, negentien en twintig vadem; maer quam, na het verlopen der ebbe, door tegen-wint en stroom, op dertien vadem onder d'oostelijkste eilanden ten anker.

Des namiddags lichte de Vloot weer anker, om de Noord te winnen: en quam des avonds ten anker op acht vadem, ontrent een halve mijle noord-oost ten ooste van het oostelijkste eiland voor *Pakka*.

Den veertienden, des morgens, ging *Van Kampen* met een noord-noordooste wind weer zeil, op de diepte van zes, zeven en acht vadem, tusschen d'eilanden van *Pakka* door: quam tegen den middag door tegenstroom ten anker, op zevem vadem: raekte des avonds weer met een voorebbe onder zeil, op de diepte van zeven, acht en zes vadem: en liet het anker in den voornacht vallen op achtien vadem steek-grond. De kuste van *Sina* heeft aldaer vele hoge bergen, met gebroken land: hoewel achter deze bergen lustige landouwen en vette rijs-velden leggen.

Den vijftienden, des morgens, lichte *Van Kampen* weer het anker, quam des middags onder 't eiland met de borsten ten anker, op dertien vadem steek-grond, geen kanon-scheut van den oever. *Van Kampen* zond de sloep aen het eiland, om na drink-water te vernemen, welk aldaer in een grote put uit het gebergte quam neerstorten. Dicht daer neven stond een groot huis, met een Pagode, gestoffeert met verscheide beelden. Van daer begaf *Van Kampen* zich onder zeil, en verviel in een brave Bay, achter *Jan van Kampens* hoek, alzoo na hem zelven genoemt, op vijf vadem ten anker, een veilige ree en beschutplaets tegen een holle zee en alle razende winden. Aen de noord-zijde van deze hoek, gelegen op zes en twintig graden en een en vijftig minuten, leid een puinhoop der Stadt, door de Tarters verwoest, genoemt *Tikjien* of *Tijkin*, en was wel eer een grote handel-plaets. De schuit van *Zierikzee* met schipper *Auke Pieters* en dertien man wierd aen land om drink-water gezonden, welk op twee plaetsen, stortende van 't gebergte neder, gevonden wierd. Aen den oever, tusschen 't geberghte, lagh een schoon dal, beplant met rijs-gewas, gele wortelen, en allerlei vruchtboomen. Men magh aldaer tusschen d'eilanden en vaste kust vry en zonder

Jan van Kampens hoek.

Stadt ... zwa.

derschroom doorzeilen; hoewel met toeverzicht, wijl onder d'eilanden eenige droogten leggen.

Den achtienden, des Zaterdags, rackten de schepen, onder *Van Kampen*, met een noord-noord-ooste wind weer te zeil, belet aldaer zoo lang door verandering van wint en water halen: laveerden tusschen de hoek van *Jan van Kampen*, en d'eilanden met de borsten door, op zeven, acht, negen, tien, twalef en dertien vadem steek-grond: hadden des middags de verwoeste Stadt *Tijkin* west-noord-west, en het eiland *d'Oude Zajer* oost-noord-oost vier of vijf mijlen van hen, op de noorder brete van zeven en twintig graden en vijf minuten: quamen des middags ten anker op tien vadem steekgrond; raekten des nachts weer onder zeil, en liepen des anderen daegs tegen den middag met vijf zeilen weer achter *Jan van Kampens* hoek in de bay ten anker: bleven daer, belet door storm, tegen wind en stilte, tot 's Vrydags, den vier en twintigsten, voor anker leggen. Des nachts quam aldaer ook de fluit de *Vink* ten anker.

Des Vrydags morgens, den vier en twintigsten, kozen de schepen gezamentlijk weer, met een noord-noord-ooste wind, noordwaerds zee: quamen tegen den avond, door tegenstroom, ten anker op acht vadem: en hadden de Noordhoek van het eiland met de borsten, zuid-west: 't eiland *d'Oude Zaier* oost, een weinigh na 't noorde, ontrent drie mijlen van hen: lichten weer des nachts, in de tweede wacht, na verloop des vloeds, het anker: waren des anderen daegs 's avonds op acht vadem ten anker: hadden toen de Sineesche Stadt *Samzwa*, noord-oost ten noorden van hen, en het eilandt *d'Oude Zaier* zuid-zuid-oost, en zuid-oost ten zuiden: en het eiland met de borsten zuid-zuid-west.

Stadt Samzwa. De Stadt *Samzwa* is gelegen in het hangen van 't gebergte, en beplant rontom met zulke hoge bomen, waer door de Stadt van verre onzichtbaer is; 't en zy dicht daer by gekomen. Zy is door de Tarters verwoest: heeft aen den oever der zee een schuilhoek voor de schepen, tegen het zuider en noorder storm zaisoen. D'onzen aen land getreden, vonden een Pagode, gestoffeert rontom met vele beelden. Het leid ontrent vijftien mijlen van *Tinghay*.

Den zeven en twintigsten hadden ze de hoek van *Samzwa* westwaerds twee mijlen van hen: zagen een witte klippe in zee, ontrent drie mijlen buiten de wal, met drie eilanden oost-noord-oostwaerds: waeren des 's middags op de Noorder brete van zeven en twintig graden, zeven en dertig minuten; quamen des avonds op twalef vadem ten anker: en gingen des nachts weer zeil.

Den acht en twintighsten wierd de Berg *Samzwa* zuid-west ten zuiden vier mijlen, en de reviere *Zwatia*, Noord-west ten westen, ontrent drie mijlen van hen gepeilt. Des anderen daegs 's middags bevonden zich op de Noorder brete van zeven en twintigh graden negen en dertigh minuten.

Des avonds quam *Van Kampen*, met het Jacht *Ankeveen*, ten anker op elf vadem steek-grond: maer de Jachten *Hogelande*, en *Meliskerke*, met de Fluit *Loenen* en de *Vink*, zetten het achter 't Eiland *de Goede Hoop*, anders genaemt *Jan van Kampen*. Des nachts met een voor-ebbe ging *Van Kampen* weer zeil, gevolgt van 't Jacht *Ankeveen*: want d'andere vier kielen bleven achter het Eiland ten anker leggen, zonder *Van Kampen* de waerom bewust was.

Des anderen daegs quam *Van Kampen* door storm op tien vadem ten anker, dreef voor twee ankers neven het Jacht *Ankeveen* weg, na de zeven klippen toe, een weinig bezuiden *Zwatia*, niet zonder vreeze voor schip-breuk.

De Stadt *Zwathia*, gelegen aen een reviere, naby den zeekant, en verwoest door de Tarters, word bewoond by zeer slecht en arm volk, die nu en dan een nieu huis weer opzetten. Recht tegen over de noord-west-kant van de reviere leid een schoon dorp, genoemt *Zwatho*, der- *Stadt Zwathia.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

waerds, tot deſſelfs grote welvaert, de meeſte burgers gevlucht waeren: want de Tarter heeft dit dorp ongeſchonden gelaten.

Den eerſten van Winter-maend beſloot *Van Kampen*, met goed vinden van de Scheeps-raed, uit dwang van ſtorm uit den noord-ooſt ten ooſten, zich weer onder zeil te begeven, om van de leger wal te wenden. Dies zakte hy zuid-weſt ten zuide langs de wal, na 't Eiland met de borſten, en quam des namiddags in de baye, achter *Jan van Kampens* hoek, of 't eiland voor *Samzwa*, veilig ten anker, op negen vadem, gelegen weſt ten zuide van het eiland *d' Oude Saier*.

D' andere Jachten en Fluit de *Vink* bleven voor anker leggen, tegens ordre des teken-briefs.

Den derden quam het Jacht *Ankeveen*, gevoert by *Jacob Swart*, bezich midlerwijle geweeſt, met zijne ankers aen boord te winnen, by *Van Kampen* ten anker gelegen had.

Den vierden, des namiddags, wierden in 't zuid-zuid-weſte tuſſchen de zeventig en tachtentig viſch-jonken en vaertuigen gezien, die om de Noord laveerden, zonder op dezelve jacht gemaekt wierd, door het vallen van den avond: ja ſchenen zelfs na d' onzen ſlagvaerdig toe te komen: en hielden tegens den avond af en aen; maer waeren des anderen daegs uit het gezicht. Schipper *Auke Pieterſz.* voer met de ſloep van *Sierikzee* en dertig man, nevens de ſloepe van *Ankeveen*, met twintig man naer land, om groente en Patataſen te halen, tot ververſching van het volk.

Den zeſten, des avonds, quamen de vier afgeweeke ſchepen, twee Jachten en twee Fluiten, by *Van Kampen* ten anker: hadden achter d'eilanden, benoorden de reviere van *Swatia* gelegen, hun anker-plaets genomen.

Den achtſten wierden des morgens in 't zuid-ooſt ten ooſten, zes Jonken ten viſch-vangſt met hun wand achter d'eilanden met de borſten gezien: en des namiddags twee Schepen in 't zuid-ooſte, in de bocht van *Pakka*, en 't gedonder van verſcheide kanon-ſcheuten uit den zelven bocht gehoort. Derwaerds wierd op goedvinden van den Scheeps-raed aenſtonds Schipper *Harmen Symonſz.* met het Jacht *Hogelande* afgevaerdight, met orde van, gekomen daer by, vijf kanon-ſcheuten te doen; zoo *Van Kampen* met de andere Schepen, daer by te komen had: des neen: niet een te doen: en zich weer by de Vloot te vervoegen. Tegens den avond quam het Jacht *Hogelande*, zuid-weſt ten zuide ontrent drie mijlen van de Vloot ten anker.

Des morgens, den negentienden, wierden drie of vier en twintigh Viſch-jonken van onder de wal van *Pakka* gezien, die zeewaerds ſtaken, ter viſch-vangſt, achter d'Eilanden met de borſten; maer konden geen zee krijgen, en wierden met de vloet om de zuid gedreven. *Van Kampen* maekte jacht op de zelve, tuſſchen d' eilanden met de borſten door: dan de Jonken, door ſnelte van zeilen en vrekken, ontquamen met de vlucht: en liepen achter het *Eiland met de borſten*, aldaer een bank van in zee ſchiet, om daer op met hun viſchwand te viſſchen.

Des namiddags ten twee uren quamen d'onſen weer onder *Jan van Kampens* hoek ten anker, op negen vadem ſteek-grond, een kleine kanon-ſcheut van de wal.

Den tienden wierden in de bocht van *Pakka* twee Jachten gezien, namelijk, het Jacht de *Zeehond*, daer d' Opper-bevelhebber *Bort* op was, (gelijk des anderen daegs bevonden wierd,) en *Hogelande*, welk derwaerds den achſten, op kundtſchap, na de bocht van *Pakka* afgevaerdight was. d'Opper-bevelhebber *Bort* quam des morgens, den elfden, met het Jacht *Hogelande* ten anker, ontrent een halve mijle van den Onder-bevelhebber.

Midlerwijle had d' Opper-bevelhebber *Bort* de ſterke krijgs-veſting *Kitat*, in de bocht van *Pakka*, ſtormender hand ingenomen: en daer mede d'onderhorige plaetzen, zoo ſtedekens, dorpen, als vlekken, ten getale van twintig, onder gehoorzaemheid der Neerlandſche Maetſchappye gebracht. Krijgs- ſting by

Des

Des hy by brieve, van den tienden derzelve, uit de bocht van *Pakka*, den Onderbevelhebber *Van Kampen* verwittigde; met byvoegen, hy door ongestuimig weder wel acht dagen aldaer opgehouden geworden was: zou anders by hen geweest zijn, om *Zwatia*, bet om de noord gelegen, op te zoeken, op hope van aldaer veel handel-Jonken te vinden.

Te weten ten zelven dage quam Schipper *Harman Symonsz.* aen boord van den Onderbevelhebber, door den Opper bevelhebber afgezonden, uit de bocht van *Pakka*, met brieven van den tienden dezer, van de verovering van *Kitat*: en bragt mede een grote Zeuge, met jongen: tien hoenders, en een parthye grote radijzen: die onder de Jachten *Zierikzee* en *Meliskerke*, en de Fluiten *Vink* en *Loenen*, uitgedeelt wierden.

In *Kitta* wierd niets bevonden, dan een weinig rijs, zout, en Sineesche plunderaedje: beneven twaelf Sineesche jonge vrouwen en vijftien jongens: die naer *Batavia*, om daer te dienen, gevoert wierden.

Het verblijf van eenige aenhangelingen van den Zee-rover *Koxinga*, in *Kitat*, was d' oorsake, waer om de Stadt by d'onzen verwoest wierd.

Den twaelefden wierden in 't oost-noord-ooste drie Jonken, en een visschers vaertuig gesien. Een der Jonken was masteloos.

Van Kampen, na bekomen bevel van *Bort*, zet derwaert met vijf kielen toe: *Zierikzee*, *Zee-hont*, *Meliskerken*, *Hogelande*, en de Fluit *Loenen*. De masteloze Jonk wierd gekregen, maer d'andere twee namen de vloed tot hun voordeel, en ontquament door snel zeilen. In de masteloze Jonk was geen volk, maer slechts rijs, zout, en hout. Des avonds quamen de Jachten weer by de verlaten masteloze Jonk, gelegen voor twee ankers, die de *Zeehont*, komende eerst met boot en sloep daer aen, afkapte. Des avonds ten acht uuren, quamen de Jachten, met de masteloze Jonk achter de *Zeehont*, onder *Van Kampens* hoek ten anker.

Des namiddags quamen het Jacht de *Zeehont* en *Hogelande* by *Van Kampen* ten anker; en ten zuidwesten de drie andere Jachten, en de Fluit *Ter Boede* op laveren, om by de Vloot te komen, die tegens den avond zuidwestwaerds, ontrent een mijle van de Vloot, ten anker quamen.

Des Woensdags, den dertienden, wierd de Fluit *Ter Boede*, uit de Vloot, na de reviere van *Hoksieu* afgevaerdigt, te blijven aldaer, ter tijd toe de Vloot (onder *Van Kampen*) weder van om de Noord was gekomen.

Tegens den middagh quam het Jacht *Overveen*, uit de bocht van *Kitat*, of *Pakka*, by de Vloot ten anker, welke des namiddags Noordwaerds op laveerde, en quam des avonds door tegen-wint en stroom op zeven vadem ten anker, ontrent twee mijlen noord-oostwaerds van *d' Eilanden met de borsten.*

Des middernachts lichte de Vloot het anker. Daer wierden verscheide Kanon-scheuten des nachts gehoort: waer op *Van Kampen*, uit vreze eenige van de Jachten aen de grond waeren met de sloep na toe voer, en vond het *Kalf* dicht onder 't land. Het Jacht *Hogelande* had vast geweest, maer was weer los geraekt. *Van Kampen* eindelijk voer weer aen zijn boord.

Ysbrant Boumeester, Schipper van den Opper-bevelhebber, quam beneven den Boekhouder aen boord van den Onder-bevelhebber, met vragen: hoe veel gezond volk, zoo bootsgezellen, als krijgsknechten, hy op had: en hoe veel bootsgezellen ten oorlog aen land zou kunnen schikken: gaf tot antwoord, ontrent dertig man.

Des Donderdags, 's middags, was de Vloot op de Noorder brete van zeven en twintig graden en negentien minuten, noordelijker twee mijlen en een half, west ten noorde van de hoek van *Zamzwa*.

Des namiddags ten twee uuren lichte de Vloot weer het anker, had des morgens de hoek van *Zwatia*, noorde ten ooste, ontrent vier mijlen: den hoek van den *Elifant*, oost-noord-oost ontrent drie mijlen: en de hoek van *Zamzwa*, west ten zuide, ontrent derde-halve mijle van haer. Tegen den

middag liet de Vloot het anker, door tegen wind en ſtroom, op elf en twalef vadem vallen: had de reviere van *Zwatia* noord-weſt en noord-weſt ten weſten, ontrent drie mijlen, en den hoek van den *Elifant*, zuid-ooſt ten ooſten, ontrent twee mijlen en een halve van haer: daer zy des nachts ten anker bleef leggen: ging des anderen daegs weer zeil Noordwaerts; wende daer na om de weſt, na de reviere van *Zwatia*, daer d' onder bevelhebber *Van Kampen*, met zes ſchepen, den acht en negen-en-twintigſten der verleden maent gekruiſt had. Tegen het gevoelen van den opperbevelhebber *Bort*, die wilde dat *Van Kampen Zwatia*, nochte de reviere niet kende. Tot ken-teken dezer reviere, voor den zeeman, leid een weinig bezuiden en benoorde deſelve een grote witte plek, en aen den oever veel klippen. Een weinig benoorden de reviere, leggen dicht onder de wal twee eilanden: daer achter een veilige ree voor ſchepen is, in het Noorder ſtorm zaizoen.

Des middags bevont de vloot haer op de brete van zeven-en-twintig graden, vijf en dertig minuten, beooſten de Zuidhoek der reviere van *Zwatia*.

Komen voor Zwatia. De Vloot zeilde de reviere recht weſt-zuid weſt in, vont het minſte water op zes, zeven, acht, negen, tien, twalef, vijftien, zeventien, achtien, negentien, twintig en drie en twintig vadem ſteekgrond, en quam op den zelfſten koers, voor de verwoeſte Stadt *Zwatia*, op zeven vadem ten anker, geen musket-ſcheut van de wal. De geſchore Sineſen ſtonden aen den oever met rode vendelen, (een teken van vrede by hen, gelijk de witte van oorlog) in grote troepen d'onzen te wachten, zonder iemant hunner aen de ſchepen quam. Dit duurde over een glas, wanneer de Bevelhebber *Bort* beval het geſchut op de Stadt te ſlaken. De Sineſen, dus onzacht begroet, zwaiden op dien kundſchap witte vendelen, ten teken van oorlog: ſchoten met baſſen en roers, en zwaiden met houwers en zeepmeſſen over hunne hoofden: begaven zich voorts met al hunne tilbare goederen, zoo veel zy dragen konden, ter Stadt uit, op de vlucht, na 't gebergte: andere weken met hun vaertuigen na boven op de reviere. d' Onder-bevelhebber *Van Kampen*, door laſt van *Bort*, trok met acht boten en zeven ſloepen, bemant met gewapende krijgsknechten en bootsgezellen, te lande, door *Bort* met een praeu te volgen. *Van Kampen* lande zonder eenige tegenweer aen den oever, vond de Stadt hermaekt met nieuwe huizen, geſtoffeert met fraeie verlakte tafels, kaſſen, ſtoelen en banken: benevens eenige Sineeſche plunderaedje, veel gedorſchte en ongedorſchte rijs, *Pady* geheten, met zout, meenigte van gezouten en gedroogde viſch, netten en viſch-want. *Word overv.* Daer ſtonden zeven grote ongeſchonde Pagoden, ieder byzonder in een ſchoon wout van allerlei vrucht- en blom-bomen. Ieder Pagode was rontom bemuurt, van binnen met vloeren van blaeuwe zerk-ſtenen, en verciért met grote mannen beelden, in gewaed van allerhande ſtoffen, met muſſen op 't hooft, rokken, broeken, kouſſen en ſchoenen aen: alle ter zeet geſtelt, aen tafels, op verlakte ſtoelen, met goud zeer kunſtig verciert, als levendige menſchen. Op ieder tafel ſtonden twee grote vierkante kopere vaten of bakken, daer in de papen voor de beelden brand-offer doen, met welriekend *Kalambak*, *Ager* en Zandel-hout: waer over in hunne Pagoden een zeer aengename lucht is. Op de tafels lagen vier houten, ieder een grote halve voet lang, boven ront en onder plat, daer het lot, drie-werf achter elkandre, voor de beelden mede geworpen word, om den uitſlag van aenſtaende dingen te weten.

Tegens den avond ſtak *Van Kampen* weer van land na de Vloot, met al zijn volk, bootsgezellen en krijgsknechten, beladen met de beſte plunderaedje, deſgelijx met vele beelden, door de Tarters niet geſchonden. Het dient aengemerkt, dat onder den naem van Tarters ook ingeboorne Sineſen verſtaen worden: te weten, die zich met afſcheeren des hairs, in vorm van een lange tuit, onder ge-

hoor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

hoorzaemheit des Tartarischen Keizers begeven hebben.

Den zeventienden, des Zondags 's morgens, staken het Jacht *Ankeveen*, en twee Fluiten, *Loenen* en de *Vink* onder *Ysbrant Boumeester*, Schipper van het Jacht *Naerden*, beneven vier boten en een sloepe, bemant met gewapende krijgs-knechten en bootsgezellen, de reviere opwaerts, om de gevluchte vijf Jonken met haer goederen te bestoken, die gezeit wierden boven in de reviere haer verschuilt te houden: en de veroverde, zoo doenlijk was, na de schepen te slepen: zoo niet of onwaerdig waeren, in den brand te steken.

Des namiddags quamenze by zeven Jonken, en drie Goyaes: (Goyaes is zeker slag van schepen, kleinder als Jonken, gelijk hiet te lande de kabeljau-vangers) klampten de zelve aen boort: waer op vele Sinesen met hun wapen-rokken, storm-hoeden en geweer buiten boort sprongen. Verscheide Sinesen met eenige vrouwen quamen te sneuvelen: andere namen met hun Champans na 't land de vlucht: zommige mannen, vrouwen en jongens vielen in handen van d'onzen: die alle, uitgezeit vijf vrouwen, weer los gelaten wierden.

Des avonts quam de Schipper van de Fluit de *Vink* aen 't Jacht *Naerden*, by den Opper-bevelhebber, met tyding, hoe hunne vaertuigen drie grote en vijf kleine middelbare Jonken vermeestert hadden: waer onder eenige met zeven stukken op eene zijde te boort lagen. Hy wiert met de boot en praeme van *Meliskerke*, wel gemant en verzien met werp-tuigh, (welk hy zeide tot de veroverde Jonken van noode was) weer derwaerts geschikt, en vertrok des nachts van 't Jacht na bovenen.

Den achtienden, des Maendags, ontstont'er met het aenbreken van den dag een geroep van den oever, onder de verbrande plaets *Zwatia*, uit de boot van *Meliskerke*, onder de wal omgezeilt. *Van Kampen* met zijne sloep, en de Schipper van de *Zeehont* derwaerts gevaren, vonden boven op den bodem van de boot vijf mannen zitten, half verkleumt, door koude, zonder te weten, waer hun ander volk gebleven was. Voeren voorders de reviere hooger op, daer de boot omgezeilt was, vonden onder wegen noch een anderen bootsgezel, aen den oever van de reviere, die des nachts wel drie mael door de Sinesen in de reviere gejaegt was, en zeide gene andere maets van de boot vernoomen te hebben. Zulx tien man (want zy waeren zestien sterk geweest) aldaer gesneuvelt waeren.

Des nachts quam de praem van de Fluit de *Vink* aen 't Jacht *Naerden*, met eenen brief aen *Bort*: hoe zy acht Jonken verovert hadden: waer van vier in den brant gestoken waeren, en de vier andere afgebragt wierden.

Den negentienden, des Dingsdags, deden de Sinesen, door het opsteken van een rode vlagge, een teken aen land; met geroep aen d'onzen, van by hen te komen. Waer op aenstonts *Van Kampen*, en de Schipper van de *Zeehont*, ieder in een sloep, aen land voeren, om bescheit van hun begeeren. Aen land gekomen, vonden zy een groten troep Sinesen, met vijf roode vendelen van de vijf dorpen of Parochien, aldaer ontrent gelegen, beneven een Opperhooft uit ieder dorp, met vijf Sineesche Papen.

Deze aen het Jacht *Naerden*, by den Opper-bevelhebber, gebragt, verzochten met voetvallen en jammerlijk bidden, verschoning van huizen en Pagoden, voor brantstichten, om dezelve tot een schuil-plaets voor de koude winter te mogen houden; desgelijx van hunne kleine Champans en visch-wand, tegen het vernielen. Was zulx te verwerven, zy wilden hen in alles ten dienste staen, en daer voor uit ieder dorp, binnen vier dagen, vijf en twintig verkens aen boort schikken, honderd vijf en twintig hoenderen, vijftig enden, en zoo veel appelen van oranje, radijs, en andere moeskruiden, als hen

doenelijk viel, by een te schrapen. Op woorthouding van belofte, deed d'Opper-bevelhebber hen belofte van Pagoden, huizen, Champans en visch-want te verschonen. Hier op voeren drie weder na land: maer de twee andere bleven aen boort van den Opper-bevelhebber, tot verzekering van de wederkomste der drie afgezondenen, binnen vier dagen, met verkens, hoenderen, enden, appelen van oranje, radijs en andere moeskruiden, en wat zy uit de vijf dorpen by een konden schraepen.

De Sinesen, die aen boord bleven, gevraegt by den Opper-bevelhebber *Bort*, of in dat zaizoen gene Jonken uit *Japan* in *Zwatia* te komen stonden: zeiden niet een dat jaer van daer na *Japan* vertrokken was, gelijk ook waer was

Den twintigsten, des woensdags, quamen de twee Fluiten en 't Jacht *Ankeveen* met de vier boots en eene sloep, den zeventienden lestleden op de reviere bovenwaerts afgevaerdight, voor *Zwatia* ten anker, met zes veroverde Jonken; vier kleine en twee grote. In de zelve Jonken wierd bevonden slechts een weinig rijs, pady of ongedorschte rijs, loot, roedt, ongezuiverde zalpeter, ongezuiverde indigo, ve le papen-roken, stormhoeden, houmers, zeepmessen, tien stukken bassen, roers: beneven eenige Sineesche mannen, vrouwen en kinderen: vijf jonge wijfjes, met vier jongmans, wierden aen boort gehouden, d'andere ontslagen. Zeven andere Jonken waeren op de reviere zoo vernielt, als in den brant gesteken, en veele Sinesen over de kling gesprongen en gesneuvelt: zonder d'onzen eenen man gequest of verlooren hadden. Des anderen daeghs wierden twee der kleinste Jonken, om d'onbequaemheit, tot branthout gesloopt en in den gront gehakt: maer de grootste zeil-vaerdig gemaekt.

Den twee en twintigsten wierd op de vloot een algemeine dankzegging gehouden, over de bevochte zegen op den vyand.

Des anderen daegs deed d'Opper-bevelhebber *Bort*, door het opsteken der rode vlagge van de Kompanje, d'Opperhoofden der vloote aen zijn boort komen. Aldaer wiert by den Scheeps-raed uit byzondere inzichte voor-geslagen, hoewel niet vast gestelt: dat d'Onder-bevelhebber *Jan van Kampen* met zijn Jacht *Zierikzee*, verzelt met *Hogelande*, *Meliskerke*, *Ankeveen*, en de Fluiten *Loenen* en *Vink*, zou in zee voor *Zwatia* kruizen, op de Japanse handel-Jonken, die uit *Japan* quamen, tot half Lou-maent: d'Opper-bevelhebber *Bort*, met de Jachten *Naerden*, *Kalf*, *Overveen* en *Zeehont*, beneven vijf Jonken, twee grote en drie kleinen, den zes en twintigsten zee kiezen, en na *Kitat* en *Tenghay* over steken, en voorders zich na de reviere van *Hoksieu* begeven, om na den staet van de Kompanjies zaken in *Hoksieu* te vernemen.

Insgelijx wiert ook goet gevonden: dat het Jacht *Ankeveen*, beneven de twee Fluiten *Loenen* en de *Vink*, aenstonts haere ankers zouden lichten, en zeilen tot aen den mont van de reviere voornoemt, om na Jonken uit te zien, die gezeit wierden dagelix te verwachten waeren. Dan de voorslagh nam genen voortgang.

Den vier en twintigsten, des morgens, wiert *Van Kampen*, door bevel van *Bort*, gezonden met ontrent hondert en tien krijgsknechten en vijftig bootsgezellen, te lande, ter verwoestinge der stadt *Zwatia*, door den brant. Aen land gekomen, vond hy vijf Papen, met een troep Sinesen by het waien van een rode vane. Deze vielen hem te voet, baden erbarmelijk, om verschoning van Pagoden, huizen, Champans en vischwant: hadden anders van koude en honger te vergaen: beloofden des morgens, volgens belofte, de verkens, hoenders, enden, appelen van Oranje, radijs en moeskruiden aen de schepen te beschikken. *Van Kampen*, door meelijden en bermhertigheid bewogen, liet zich gezeggen.

Den

Den vijf en twintigsten, op Kersdag, voer *Van Kampen* aen 't Jacht *Naerden*, by den Opper-bevelhebber, met hem af te vragen, wat met *Zwatia* gedaen diende? *Bort* gaf daer op tot antwoort: hy *Zwatia* vernielen en in den brand zou steken. Hier op trok *Van Kampen* met drie boots en drie sloepen, wel gemant met gewapende krijgs-knechten en bootsgezellen te lande, en vond aldaer aen den oever vijf verkens, vijftien knassers vol appelen van oranje, gebragt van 't gebergte door vijf Papen, en vijftien Sinesen. Twee verkens met vijf knassers appelen van oranje, wierden door *Van Kampen* aen het Jacht *Naerden*, by den Opper-bevelhebber *Bort* gebragt: die *Van Kampen* belaste, hy met *Zwatia* zou handelen na zijn eigen overleg en welgevallen.

Dan wanneer *Van Kampen* weer aen land quam, stonden de huizen al och armen! in lichten brand, veroorzaekt door moetwil en ongehoorzaemheid van drie schippers. Uit de huizen en Pagoden, een deerlijk vertoon, quamen vele zieke vrouwen en mannen op hunne knien kruipen, om den brand t'ontvluchten.

Den zelven dag vertrok d'Opper-bevelhebber *Bort* van *Zwatia*, volgens genomen besluit by den scheeps-raed, met het Jacht *Naerden*, *Ankeveen*, *Kalf*, en *Zeehont*, beneven twee groote en twee kleine veroverde Jonken naer de bocht van *Kitat* en *Tenghay*, om zich van daer met het een of ander Jacht naer *Hokſieu* te begeven, ten einde in *Hokſieu* te vernemen, na de gelegenis der zaken van de Kompanjie, met de Tartaren.

Des morgens, den zes-en-twintigsten, stak *Van Kampen* met zes kielen, vier Jachten, *Zierikzee*, *Hogelande*, *Meliskerke*, *Ankeveen*: en twee Fluiten, *Loenen* en de *Vink* in zee: laveerde onder de wal om de Noord, en verviel tegens den avond onder een Eiland, (welk by hen het *Eiland de Goede hope* genaemt wierd,) drie mijlen benoorden de Reviere van *Zwatia* ten anker, op vier en twintigh vadem steek-gront, ontrent een kanon-scheut van de wal.

De last van den Opper-bevelhebber *Bort*, aen van *Van Kampen*, gedroegh, op die streke te houden, of te kruissen op de Sinese-Japanse handel-jonken, tot ontrent half Loumaend, en dan zuidwaerts na *Tenhay* te zakken.

Den zeven en twintigsten, wierd by den Scheeps-raed onder *Van Kampen*, in beraed genomen, of men, volgens last van *Bort*, zee zou houden om te kruissen, dan of aldaer onder het eiland *de Goede hope* te blijven leggen, en dagelix op den top van den hooghsten berg stellen zes of zeven man, om na de voorzeide Jonken uit te kijken: welk laetste eendrachtiger stemme besloten wiert. Van daer vertrok hy des anderen daegs, in den morgenstont, maer quam, door storm en stijve stroom na 't zuiden, ter zelfster plaetse weer ten anker.

Den acht en twintigsten, des Donderdags, dan wierden zeven man aen het eiland *de Goede Hope* boven op den top van een hogen berg gezonden, om na de Japanse handel-jonken uit te kijken.

Des namiddaghs tegen den avond quamen in een Champan zes Sinesen aen des Onder-bevelhebbers boort: bragten met zich twee verkens, negen hoenders, vier en twintigh endt-vogels, elf knassers met oranje-appelen en veertien pompel-moesen, zonder zy meer hadden kunnen by een schrapen. Onder deze zes waeren twee Papen, die den negentienden lestleden aen boort van den Opper-bevelhebber in verzekering waeren gehouden, tot dat zy binnen drie dagen verkens en verversching aen boort zouden gebragt hebben. Dan daer was sedert niet op gevolgt: zulx *Van Kampen* hen den zes en twintigsten lestleden, wanneer hy van *Zwatia* vertrok, aen land deed zetten. Zy vraegden na zekeren Sineeschen koopman, genaemt *Chilo*, die zy vreesden, zoo hy op de schepen niet was, gesneuvelt te zijn. *Van Kampen* beloofde

 hen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

hen, wanneer hy by den Opper-Bevelhebber *Bort* quam, en dien koopman op de schepen vond, den zelven te *Tenghay* aen land zou zetten. De Sinesen trokken daer op met vele eerbiedingen van boort, beschonken by *Van Kampen* met tien rijxdaelders.

Den negen en twintigsten voer eenig volk van den Onder-bevelhebber aen land om branthout en water: en schoot de bottelier een hert op 't eiland: waerom zy dat den naem van *Herten Eiland* gaven.

Den een en dertigsten, des zondags 's morgens, wierden in 't oost-noord-ooste twee visch-goyers gezien, daer *Van Kampen* Jacht op maekte, en in zijn gewelt kreeg, met dertien Sinesen en eenige versche en gezoute visch daer in, of wierden door d'uitkijkers van 't Jacht *Ankeveen* aen 't eiland verrast, en aen boort van den Onder-bevelhebber gebragt.

De gevangenen Sinesen, in het byzijn der Schippers van de Jachten, *Hogelande*, *Ankeveen*, *Meliskerke* en de Fluiten, *Loenen* en de *Vink*, afgevraegt van waer zy quamen: zeiden van *Zwatia*. Ofze geen Hollandsche schepen vernomen hadden? antwoorden neen. Gevraegt of in dit zaizoen gene Jonken uit *Japan* in *Zwatia* te verwachten hadden? zeiden neen: en ook niet een van dat jaer uit *Zwatia* na *Japan* vertrokken was. Of van *Zwatia*, twee dagen verleden, gene Jonken in zee om de Noord waeren gelopen? antwoorden neen. Zulx d'onzen uit hen niets konden vernemen. Zy wierden met hun vaertuigen en visch-vangst, tot nader orde, by den Onder-bevelhebber aen boort gehouden, ter visch-vangst voor de schepen.

Na het scheiden, den vijf en twintigsten van Winter-maent, tot *Zwatia* van den Onder-bevelhebber *Van Kampen*, was d'Opper-bevelhebber *Bort*, den zeven en twintighsten der zelver maend voor *Hoksieuw* verschenen: had onder wegen in 't vaerwater, byzonder in de *Bay de Goede toevlucht*, anders *Siang* genaemt: ook in de *Bocht van Pakka*, en in de *Bay de behoude of goede Fortuin*, aen den zuidkant veel Jonken vernomen en bejegent; hoewel alle met de vlucht ontkomen, uitgezeit vijf, die in zijne handen vervielen. In de stad *Sothia* kreegh *Bort*, derwaerts hy om te veroveren naer toegesteken was, een viandlijke bejegening, met verlies van eenen soldaet en quetsinge van vijf. Dan verjaeghde des anderen daeghs den viand t'eenemael, en beval aldaer, desgelijx tot *Tinghay*, al de ver en hermaekte huizen, en wat meer branden wilde, aen kolen te leggen.

Op ernstigh verzoek van die van *Hokzieuw*, zelfs by af-gezondene brieven en gemagtigden, aen *Bort*, om uitspraek over den verzochten vrijen handel en andere zaken te doen, begaf hy zich den zevenden van Louw-maend des jaers zestien hondert drie en zestigh met *Overveen* en de *Zeehond*, nevens al de veroverde Jonken, na die haven, ten einde van daer na *Hoksieuw* te reizen.

De Jachten *Naerden* en *Kalf* wierden belast onder *Tinhay* te verblijven, zonder eenige landtochten te doen, tot voorkoming van alle ongelukken. Doch zouden by wijle met goet weer eens na de byleggende eilanden lopen, om aldaer na 's vyands Jonken, inzonderheid die van *Japan*, uit te zien.

Al dit verwittighde *Bort* namaels den Onder-bevelhebber by brieve van den zevenden van Lou-maend, des jaers zestien hondert drie en zestigh, met byvoegen de kleinste veroverde Jonken aengelecht en gereet gemaekt te hebben, om met de bescheiden aen haer edele, de Heer Generael en Raden van *Indiën*, na *Batavia* te zeilen: ten welken einde hy schipper *Barent Jochemsz.* een bundel brieven overhandight had, om op zijnen nader te ontfangen last de zelve Jonk datelijk af te zenden, met nakomen zonder nalatigheid. Dan zoo hy van die Jonk, op begeren der Tarters, had af te staen, zou *Ter Boede* daer toe gebruikt, en ten dien einde uit de reviere van *Hoksieuw*, (daer het toen was) op zijne komste aldaer, buiten na de andere schepen door hem gezonden worden.

Den

Den zeſten, des Dingsdags 's morgens, deed *Van Kampen* de Schippers van de Jachten *Naerde*, *Kalf*, *Meliskerke*, *Hogelande*, *Ankeveen*, en van de twee Fluiten, *Loenen* en *Vink* aen boort roepen. Aldaer wierd by hen, na rijpen overleg, beſloten en eenſtemmelijk goed gevonden, zoo zy ten dien dage of des anderen daegs vroeg, ten langſte, geen Jacht uit de reviere van *Hokſieu* zagen komen, of vernamen, het Jacht *Hogelande* na den Opper-bevelhebber *Bort* uit de vloot na de reviere voornoemt af te ſchikken, ten einde te vernemen, hoe de zaken daer geſchapen ſtonden; daer zy zeer na verlangden: gemerkt zy zedert den vijf en twintigſten jongſtleden, tot den zevenden dezer, geen tael of teken van daer aen hen gekomen was.

Den zevenden wierd beſloten, (alzoo de tijt van naer *Batavia* te vertrekken na by quam) de Fluitjes *Loenen* en de *Vink* te zenden, om water te halen, zoo voor haer zelfs, als voor d'andere ſchepen: haer ledige vaten te vullen, en dan op de wederkomſte aen ieder ſchip de zijne met water over te geven. Midlerwijle zouden de boten der overige blijvende ſchepen branthout voor d'andere ſchepen aen land zoeken te halen, om, wanneer de gehele vloot of een gedeelte quam te vertrekken, dan daer niet behoeftig van te zijn.

Ten zelven dage quam de Fluit *Ter Boede* uit de reviere van *Hokſieu* op laveren, en des avonds onder *Tenhay* by *Van Kampen* ten anker, om, volgens beſluit van *Bort*, tot een beſcheit-jacht na *Batavia* over *Siam* te trekken: hoewel het eerſt by *Van Kampen* onder *Tenhay* te verſchijnen had.

Den tienden, des Zaterdags, vertrok de Fluit *Ter Boede*, (die den zeſten leſtleden byna in de reviere van *Hokſieu* geſneuvelt was, en roer, anker en touwen verloren had) over *Siam* na *Batavia* tot een beſcheit-jacht: met *Nanning Claeſz.* als Schipper. Ten zelfſten dage zeilde het Jacht *Hogelande*, gevoert by *Harman Zymonſz.*, en *Ankeveen* by *Jacob Zwart*, na de reviere van *Hokſieu*, volgens beſluit van den Admirael van den zevenden.

Den elfden wierden vier zeilen in de reviere van *Hokſieu* gezien. Het kruizen der Jachten, op Japanſe handel-jonken, gelijk tot noch toe gedaen was, wiert door het quaet weer achter wegen gelaten, en uitgeſtelt, tot nader bevel van den Opper-bevelhebber. Al het welk *Van Kampen* by brieve van den zevenden van Loumaent, uit de vloot voor de verwoeſte Stadt *Tenhay* verwittigde.

Den veertienden, des morgens, quam het Jacht *Ankeveen* uit de reviere van *Hokſieu* in den bocht van *Linkan* om de Noord na *Tenhay* op laveren: dan kon door het verlopen der ebbe niet vorderen. Dit gezien by *Van Kampen*, ſchikte hy aenſtonts den Opper-ſtierman *Jan Koertſz.* met een welbemande ſloepe derwaerts, om te vernemen na den toeſtant van de zaken der Kompanjie. Na ontrent verloop van zeven glazen, quam de ſtierman weer aen *Van Kampens* boort: beneven *Jacob Zwart*, Schipper van 't Jacht *Ankeveen*: bragt met zich eenen brief van *Bort*, van den zevenden der zelve maend, uit *Ankeveen* in het kanael van *Hokſieu*. D'Inhoud was: hoe *Nobel* met het verder verbleven volk in *Hokſieu* op gehouden wierd, zonder men hem wilde toeſtaen na de ſchepen te komen. Hy was van boven met al de ſchepen buiten gaets verſcheenen: alwaer nu al drie dagen door tegenwind hem verhindert was geworden by *Van Kampen* te zeilen: doch zou toen geſchied zijn: ten waere des vorigen avonds geen drie vaertuigen van boven bekomen had, met *Melman*: neven twee Mandarijns, en ſchrijven, zoo van *Nobel*, als den Onder-koning *Singlamong* en Veldheer *Lipoui*, die noch op het verblijf der ſchepen, of een gedeelte der zelve aenhielden, om aldaer noch vijftien of twintig dagen na het beſcheit van *Peking* te vertoeven. Zoo hy daer toe niet konde verſtaen, zou *Nobel* evenwel daer na moeten wachten, en in gevolg aldaer overblijven, met toelating van den handel, onder oogluiking, in het

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ſtuk van kleine koopmanſchappen, om die te mogen verkoopen, en andere weer inkoopen. Hier over zou hy des anderen daegs met de afgekomen Mandarijns een beſluit moeten maken. Hy verzocht derhalve *Van Kampen* zich, op den ontfangh des briefs, met het een of ander ondiepgaende Jacht herwaerds wilde ſpoedigen, om met hem daer over te rade te gaen, en het beſt beſluit te helpen nemen. Ook beval *Bort*, *Van Kampen* orde aen de ſchepen te laten, om zich rijkelijk van water en brandhout aldaer voor *Tenhay* te voorzien, om d'andere ſchepen buiten komende, daer van te kunnen by zetten, en alzoo de reize na *Batavia*, zonder vertoeven, als dan te mogen ondernemen. Hier op begaf *Van Kampen* zich in zijne Sloep na het Jacht *Ankeveen*, gelegen ten anker ontrent ter halver zee, tuſſchen de reviere van *Hokſieu* en *Tenhay*: quam, ontrent na vier glazen van zonnen ondergangh, weſt ten noorden, recht op de *Piramiden* aen zeilen, dan ten anker, door een harde tegen-ebbe op veertien voet: aldaer het Jacht, een weinigh bezuiden het Eiland met de *Papen-kaſen*, vaſt raekte; hoewel in 't kort door den vloet weer los, en dien zelven nacht dicht by de ſchepen van den Opper-bevelhebber *Bort*. Gekomen des anderen daeghs 's morgens met de boot aen boort van den Opper-bevelhebber, verſtont hy uit den zelven, hoe d'onder Fiskael of tolk *Joan Melman* des voorigen nachts na *Hokſieu* opgevaren was: zou den achtienden der zelver maend weer afkomen, met den Koopman *Konſtantijn Nobel*, en dan alles klaer zijn, om met elkandre zee te kiezen.

By *Van Kampen* quamen vijf Tarterſe Jonken, met drie groote Mandarijns daer in, ten anker, die, door den Onder-koning *Singlamong* en de Veldheer *Taiſing Lipoui*, met twee hondert pikol Rijs, twintigh Varkens en twintigh groote potten Sineeſch Bier, tot een vereering voor de vlootelingen, aen den Opper-bevelhebber afgezonden waren. Wijders *Kampen* ging op *Domburg* over.

Den zeſtienden, begaf het Jacht *Ankeveen* zich weer onder zeil uit de Reviere van *Hokſieu*, naer de ſchepen onder *Tenhay*: en quam des anderen daeghs weer met eenigh goet voor den Opper-bevelhebber *Bort*, en de kiſte van den Secretaris van 't Jacht *Naerden*: gemerkt dees aen land in *Hokſieu* zou leggen. Ten zelven dage gingh *Van Kampen* weer met zijn reistuigh op 't Jacht *Ankeveen* over.

Den achtienden, des morgens, begaven de Jachten *Domburg* en *Overveen* zich onder zeil, uit de Reviere van *Hokſieu* na de ſchepen onder *Tenhay*. Des na middaghs kreeg de Opper-bevelhebber *Bort* eenen brief van den Schout by nacht *Konſtantijn Nobel*, d'inhoud was: dat de Opper-bevelhebber met de vloot noch tien dagen na de brieven van den Keizer uit *Peking* zou wachten: eiſchte mede twee Gijzelaers, namelijk den Onderbevelhebber, *Jan van Kampen*, en den Schipper met een oog: want hy koſte of wilde zijnen naem niet noemen: en was geheeten *Ysbrant Boumeeſter*. Dan dit waren de Opper- en Onderbevelhebber niet van zins t'achtervolgen.

Den twintigſten, quam d'Onder-Fiskael *Johan Melman*, met een Sinees of Tarters vaertuigh van boven uit de reviere van *Hokſieu* by de ſchepen; doch was zoo miſtig, dat die van de vloot hem wel horen konden roeien; maer niet zien. *Van Kampen* roeide met de Sloep na hem toe; maer kon in drie glaezen de Jachten nochte het Tarterſch vaertuig niet in 't gezicht krijgen: daer nochtans dicht by was: en 't en zy door het geluit des trompetters, zou de Jachten dien nagt niet hebben kunnen vinden.

Den een en twintighſten, lichte *Van Kampen* op het Jacht *Ankeveen* het anker, en ging met weinig koelte uit den noord noord-ooſte, en een voor ebbe, na het Kanael van *Hokſieu*, om in zee te loopen: quam des namiddags aen het Jacht de *Zee-hond*, by den Opper-bevelhebber *Bort*, in den mont van de Reviere ten anker, op vijf vadem ſteekgront. Den twee en twintigſten ſmorgens, ging het Jacht de *Zee-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Zeehont onder, met een ftijve noord-ooftelijke wint en laveerde in zee. Dan *Van Kampen*, op het aenraden van Schipper *Jacob Zwart* en den opper-ftierman *Klaes Janfen*, die zeiden in zulk een hert weer, ter oorzake van de weinig ervaerne bootsgezellen, de zeilen niet te regeeren waeren; maer hantzamer weer verwacht diende, bleef voor anker leggen en na beter weer wachten. Na den middag koelde de wint fterk uit den noord-oofte. Wanneer de vloet in 't water was, dreef de zee *Ankeveen* fterk na de Piramiden, zoo dat het anker doorging: waer op noch een uitgefmeten wierd, en hield toen. Toen liet de Schipper het dagelix anker, alzoo men meinde het onklaer was, weer opwinden: en ging toen het Jacht voor het ander door. Ter oorzake van de weinig ruimte van de Piramiden, om noch een anker te laten vallen, liet de Schipper de fokke en voor mars-zeils los maken, op hope van het Jacht daer mede overftuur van den oever af te doen deizen; hoewel te vergeefs: want door den fterken ftroom, herden wint en holle zee dreef het Jacht na de yzere ftrant, en wierd te midden aen de Piramiden gevoert. Hier op wierd de boot met werp-tuigh vaerdig gemaekt en van boort afgeduuwt: dan kon niet verre genoech van de klippen afraken; maer wierd van de zee en harde wint langs de klippen achter het fchip gevoert zonder baet. Eindelijk quam het Jacht op de Piramiden, tegen d'yzere ftrant, fchip breuk te lijden. De floep wiert uitgezet: en een bootsgezel met de loot-lijn zwom na de klippen, ten einde daer mede een paerde lijn na zich toe te halen en dan aen de klippen vaft te maken, op dat het volk door middel van dezelve aen de klippen zou mogen komen: dan dees, door de fchade, bekomen van de klippen, kon de paerde lijn niet aen den oever halen. Ontrent twee glazen na zonnen ondergang fcheen de zee, door het fel en hert ftoten, het Jacht van malkandre te zullen flaen: zulx men te rade wiert de grote fokke en bezaens-want en tali-reep af te hakken, en dan de maften over boort te kappen, tot behoudenis van hun leven.

Ontrent vier glazen, na zonnen ondergang, viel *Van Kampen*, beneven den Boekhouder en zeven man, in de fchuit, om eenen man of twee aen de weftzijde van de Piramiden aen den oever te zetten, die een paerde-lijn aen de klippen ten einde voornoemt vaft te maken hadden. Daerna voer *Van Kampen* de reviere van *Hokfieu* op, om zijne boot op te zoeken, dan kon dezelve, fchoon hy den gehelen nacht daer na zochte, niet vinden.

Den drie en twintigften, des Donderdags; voer *Van Kampen* met een floep aen het eiland, dicht onder of by de Piramiden gelegen, om te zien of 'er zoet water te bekomen was: welk zy aldaer in een brave put vonden. Een tente wiert 'er opgeflagen en wat rijs, vleefch, en fpek aen land gebragt, ten fpijze voor 't volk, en water aen de klippen voor die by het wrak waeren: waer onder twee des nachts door koude en dronkenfchap rampzalig het leven verloren hadden.

Den vier en twintigften, des morgens, quamen eenige Sinefen met een vaertuig of Jonk by *Van Kampen* aen 't eiland, die hem aenbooden na de vefting *Minjazeen* te voeren: met byvoegen het Opper-hooft *Hanlauja* hem wel eeten en drinken verfchaffen zou: want zy meenden onze fcheeps-vloot al na *Batavia* vertrokken was. Hy kreeg van hen wat verfch verkens-vleefch, eyren en witte rijs t'eeten: en waeren zy met hem zeer begaen.

D'Opper-bevelhebber deed ten zelve dage by brieve den Onder-bevelhebber *Van Kampen* verwittigen, hoe al zijn verlangen en wachten na hem was, om onder zeil te gaen: dan kon wel bedenken het quaet weder hem verhindert had buiten te komen. Was op het fchieten, dien morgenftont by hem gehoort, met al de fchepen onder *Tenhay* opgebroken: zond hem de *Zeehont* en *Vink* toe, en bleef den *Zeehont* met d'aenftaende eb aldaer ten eerfte weer verwachten. Op eenige nader tyding of brieven van

boven

boven gekomen, beval *Bort* aen *Van Kampen* drie kanon-ſcheuten te doen, en de vlagge een kleine wijle in te houden.

Ten zelven dage quam het Jacht de *Zeehont* en de Fluit de *Vink* in het Kanael van *Hokſieu* by het wrak ten anker: daer aenſtonts *van Kampen* met zijne ſloep aen voer: en eindelijk met beide de Schippers aen de weſt-zijde van de Pieramiden, aen den oever, over de klippen, na het verongelukte Jacht *Ankeveen*: om te zien wat goederen konden geborgen worden. Dan zagen weinig kans daer toe, naerdien, door het hert barnen der zee tegen het wrak, geen boot of ſchuit aen boort dorſte komen. Midlerwijle was de Scheeps vloot voor *Tenhay* onder zeil geraekt, en quam na het wrak toe zakken: dan ſmeet het weer om de Noort.

Den vijf en twintigſten quam de ſloep van den Opper-bevelhebber met den Opper-ſtierman aen boort van 't Jacht de *Zeehont* by den Onder-bevelhebber; en wierd in den nacht weer na de Vloot gezonden, met kuntſchap aen den Opper-bevelhebber *Bort*, hoe het met het wrak geſchapen ſtont. Weinigh wiert 'er dien dag met bergen ùitgerecht: want gene vaertuigen konden, door de harde ſtortinge der zee, aen het wrak houden. Des anderen daeghs wierd eenig tou-werk, loot, tin en zandel-hout geberght, en in de Jachten overgeſcheept.

Den zeven en twintigſten wierden de laeſte gotelingen boven op den overloop gehaelt, en des nachts in de *Zeehont* gebraght: zulx al het geſchut, en een parthye ſcherp gebergt wiert.

Des anderen daegs, quamen zeven Tarterſe Jonken by het wrak ten anker. *Van Kampen* voer aen het zelve, en zette daer aen den Onderkoopman *Mey*, om toezicht op de peper en goederen te nemen, noch in het wrak overgebleven: daer de Tarters zeer reukeloos mede te werk gingen, dien de goederen in handen eindelijk overgegeven wierden.

Des namiddags lichte het Jacht de *Zeehont* met de Fluit de *Vink* het anker: maekte zeil by, om uit het kanael der reviere van *Hokſieu* te laveren, en quam tegen het vallen van den avond in de bocht van *Linkan* by de vloot ten anker. Aenſtonts voer *Van Kampen* aen het Jacht *Naerden* by den Opper-bevelhebber *Bort*: deed verſlag van het ſneuvelen des Jachts *Ankeveen*, en ſtapte toen op het Jacht *Zierikzee* over.

Den eerſten van Lente-maend, des Donderdags, deed d'Opper-bevelhebber *Bort* met krieken van den dag uit het Jacht *Naerden* een kanon-ſcheut, ten teken van gezamentlijk met de Vloot het anker te lichten en zee te kiezen, om de reize naer *Batavia* te vervorderen.

Des avonds, met zonnen-ondergang, peilde de Vloot de zuid-hoek van het *Krokodils Eiland* zuid-weſtwaerts ontrent vijf mijlen, en de zuid-hoek van *Kavalles*, noord noord-ooſtwaerts, ontrent zes mijlen van haer. De koers was zuid-weſt.

Des anderen daegs, op Vrydagh, den tweeden, wierden verſcheide viſſchers Jonken onder de kuſt van *Sina* gezien. Des middags was de Vloot op de Noorder-brete van vier en twintigh graden drie en vijftig minuten, en peilde het zuidelijk Eiland *Makau* noord-weſt ten weſte, ontrent vijf mijlen van haer. De koers was zuid-weſt, en weſt ten zuiden.

Op Zaterdag, den derden, was de Vloot des avonds, met Zonnen ondergang, ontrent drie mijlen en een halve van een ander Eiland: was des anderen daegs, op den middagh, ter Noorder-brete van twee en twintig graden acht en dertig minuten, noord-noord-ooſtwaerts ontrent vier mijlen van de zant-duinen. Peilde tegen den avond het zwarte bergje op de kuſte van *Sina*, ontrent vier of vijf mijlen van haer. De koers was zuid-weſt ten weſten, en weſt zuid-weſt.

Den vijfden had de Vloot *Ilehas dons vieados* vijf of ſes mijlen van haer: was des middags op de noorder-brete van een en twintigh graden, negen en twintigh minuten: des anderen

daegs

daegs op de noorder breete van twintigh graden, dertigh minuten. Des Woensdaghs middaghs op negentien graden, negen en vijftig minuten.

Des Donderdaegs was *Van Kampen* uit het gezicht van de vloot geraekt: op de hooghte van negentien graden, zes en dertig minuten: was des anderen daegs op de noorder brete van negentien graden, twintigh minuten.

Kreegh den tienden, des morgens, de oost hoek van het Eiland *Ainan* in't verre gezicht: had des middags, op de noorder brete van negentien graden, vier en twintigh minuten, de oost-hoek voornoemt west ten zuide en west zuid-west, omtrent vier of vijf mijlen, en Poele *Tayo* noord noord west-waerts, omtrent drie of vier mijlen van hem. De oost-hoek *Ainan* vertoont zich in de gedaente van twee Eilanden, als men om de noord van daen komt.

Den twalefden, des maendags smiddaghs, was *Van Kampen* op de noorder breete van achtien graden, zeven en vijftigh minuten, omtrent drie mijlen van de zuid-kust van *Ainan*, die wel zes of zeven en veertig minuten zuidelijker bevonden wierd, als in de zee-kaerte getekent staet: bevont sich des namiddags dicht onder de wal: en zach de vloot zuid zuid-oost wenden, en des anderen daegs smorgens, den Opper-bevelhebber *Bort*, met zeven zeilen, een weinigh lywaerts aen bakboort van hem leggen.

Was des middaghs op de noorderbrete van achtien graden, twee en vijftigh minuten, en had den berg aen den oever met drie heuvelen, daer velen *Tinhosa* van maken, west ten noorde, omtrent vier mijlen van hem. Deze vertoonen zich dan als drie Eilanden: de middelste is de grootste: te landewaerts in worden noch twee hoge bergen gezien, en in't zuid west ten weste veel hoog land Het zuidwestelijkste land wierd zuid west ten zuide, in't verre gezicht omtrent vier of vijf mijlen van hem gezien. Dit land is niet wel op zijne strekkinge gekaert: ook niet op zijne behoorlijke brete gelegt: want het leit zes of zeven en veertigh minuten zuidelijker in de kaerte, als't behoort.

Den veertienden, des morgens, wiert d'Opper bevelhebber *Bort* met al de schepen in't oost noord ooste, achter uit in het vaer-water gezien: was 's middags op achtien graden zeventien minuten: en stak zuid noordwaerts na de vloot toe. De vloot peilde des avonts *Tinkosa* op *Ainan*, omtrent drie mijlen van haer. Was des middaghs, op de noorder brete van zeventien graden, negen en vijftigh minuten: des anderen daegs middags op vijftien graden veertigh minuten. De koers was zuiden.

Den zeventienden wiert, in het aenbreken van den dagh, de kust van *Champan* zuid-west ten westen in't verre gezicht gezien, welk heel hoog land is, met vele bergen. Na verloop van zes glaezen wierd het Eiland de *Ronde Holm* gezien, gelegen onder de kust van *Champan*. De vloot was des middaghs, op de noorder-brete van twalef graden tien minuten: zeilde dicht langs de kust voornoemt, en des avonds voorby de bay *Pagerang*: met zonnen ondergang wiert *Poele* of Eiland *Cecier de Terra*, west-waerts een groote mijle van haer gepeilt.

Den achtienden was *Van Kampen* in de na-nacht van de vloot afgedwaelt: bevond hem des middags op de noorder breete van negen graden negen minuten: peilde met zonnen ondergang *Poele Kandor*, west noord-west in't verre gezicht omtrent vijf mijlen van hem. De koers was zuid-west ten zuide. Den negentienden, was hy op de noorder-breete van zes graden negen en twintigh minuten: den twintigsten op vier graden vier en dartig minuten: had des morgens den een en twintigsten Poele *Iymon* zuid west ten zuide omtrent drie mijlen van hem, en quam aen de zuidhoek onder dit Eiland op achtien vadem ten anker: insgelijx de Opper-bevelhebber *Bort* met al de schepen achter, en de wimpel onder de vlag van de stenge. Behalve de Fluit *Loenen*, die na weinigh vertoevens zijne koers na *Batavia* toe zette. Des na middaghs ging de gehele vloot weer onder zeil, ter bevordering van de reize na *Batavia*,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

via, zuid zuid ooſt-waerts aen. Des anderen daegs, lagh in het rijzen der zonne *Poele Panyang* ontrent vier mijlen zuid ooſt-waerts: des middags was de vloot op de noorder-breete van ſes en veertig minuten, peilde *Panyang* weſt ten noorden ontrent vier mijle, en 't klein Eilantje, gelegen een weinigh bezuiden *Panyang*, zuid-weſt ten zuiden een mijle van hem: had met zonnen ondergang *Dominees Eiland* zuid-weſt-waerts, op ontrent vier mijlen, en de ooſt-hoek van het Eiland *Lingen* zuid-weſt-waerts, en zuid-weſt ten zuide, op ontrent zes of zeven mijlen.

Des anderen daeghs middaghs was *Van Kampen* met de vloot op ſes minuten zuider brete: peilde met zonnen ondergangh *Poele* of 't Eiland *Saya*, zuid-weſt-waerts, en de hoek van *Lingen* noord-weſt ten weſte, drie of vier mijlen van hem.

Den vijf en twintigſten, wierden de zeven Eilanden of *Poele Toutjous* in't zuid ooſt ten zuide, en *Poele Saya* in 't noord-weſt en noord-weſt ten noorde gepeilt: des middags de *Poele Toutjous* ooſtwaerts ontrent vier of vijf mijlen van *Zierikzee*.

Den zes en twintigſten, wierd met zonnen opgangh de bergh *Monapyn* zuid-ooſt ten ooſte, op omtrent vijf mijlen gepeilt: en des middaghs ontrent op drie mijlen: op de zuider brete van twee graden negen minuten.

Des avonds wierd met zonnen ondergangh de derde hoek van het Eilant *Sumatra* zuid-zuid-ooſtwaerds twee mijlen: *Poele Nanko* ooſte ten noorde, omtrent drie mijlen van *Zierikzee*: en *Monapyn* in't noord-weſt en noord weſt ten noorde gepeilt, langs de kuſt van *Sumatra*.

Den zeven en twintigſten wierd in 't rijſen van de zonne d'eerſte hoek van *Sumatra* zuid-ooſt en zuid-ooſt ten zuide gepeilt, omtrent twee mijlen en een halve van *Zierikzee*. Des middaghs was *Zierikzee* op de zuider brete van drie graden vijf minuten: had het Eiland *Lucipar*, zuid-ooſt-waerts omtrent drie mijlen van zich, en zeilde dicht langs de kuſt hene.

Des anderen daegs 's middaghs, was *Zierikzee* op de zuider brete van vier graden twaelf minuten: had des morgens den negen en twintigſten de duizent Eilanden weſt-waerts van ſich; zag den Opper-bevelhebber *Bort* in 't noord-ooſt ten ooſte met zeven ſchepen, en een ander onder d'Eilanden *Agnietes* ten anker leggen. Des namiddags, ten twee uure, quam de vloot voor *Batavia* ter rede, en vond aldaer de volgende Jachten en Fluiten leggen,

Het Jacht 't Raedhuis van Amſterdam.
De *Hollandſche Remedie*.
De Fluit de *Nachtegael*.
Het Fregat het *Wapen van Batavia*.
De *Griffioen*, als onderlegger op de ree.

Den dertighſten, des Vrydaghs, quamen aldaer van hier te lande de naervolgende ſchepen,

Kennemerland.
Oranje.
Rhijnland.
De Kogge.

Des anderen daeghs liep aldaer ter rede het Jacht *Vliſſingen*, van de kuſt van *Malabare*: bragt tijding, hoe de Heer *Rijklof van Gouns*, de ſtad *Koeſſien* had ingenomen: desgelijks het Jacht de *Ryzende Zon*, uit *Rekkan*.

Des Dingſdaghs, den derden van Gras-maend, wierd beedagh gehouden over de zege van de ſtad *Koeſſien*, en des avonds vreughde-vieren ontſtoken: teffens het geſchut los gebrand van het Fort, en rontom van de wallen der ſtad *Batavia*: inſgelijx op al de ſchepen.

Den elfden quam de Fluit ter *Boede* uit *Siam* ter rede voor *Batavia*. Voorts deden de afgezondenen verſlagh van hun wedervaren aen den Heer Generael.

VER-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

VERVOLG
OP HET
TWEEDE
GEZANDSCHAP,
OF
Dagelix verhael van het voorgevallen in de twee uitgeruste Oorlogs-vlooten van *Batavia* na 't Eyland *Formosa*, *Tayowan* en de Kuste van *Sina*: onder het gezagh

van

BALTHASAR BORT,

als Admirael en Krijgs-overste.

Zedert het jaer zestien hondert drie en zestigh, den zeven en twintigsten van Zoomer-maend, tot zestien hondert vier en zestig, den een en twintigsten van Lente-maend.

Het zwaer verlies der Ed. Kompanjie, door het overgaen van *Tayowan*, en het Eiland *Formosa*, aen den Sinesen Rover *Koxinga*, zoo in hare achtbaerheid, middelen, als voordeligen handel, des jaers zestien hondert een en zestigh getroffen, is in zoodanigen troostelijken staet, als wel verhoopt was, des verleden jaers, door d'uitgeruste scheeps en krijgs-magt, niet herstelt geworde: ter oorzake de Tartaren niet alleen in gebreke bleven, de selve magt, met byvoeging van de hunne, tot afbreuk van den algemeinen vyand te gebruiken: maer ook die den meesten tijt vruchteloos voor *Hokfieuw* ophielden; voedende den Admirael met schoone beloften, zonder uitwerking of gevolgh: niet tegenstaende zich de kans voor d'onzen zeer gunstigh vertoonde; dewijl de vyanden, door den dood van hunnen overste *Koxinga*, met elkandre over hoop lagen. Evenwel wierden noch, als ons verhael boven uitwijst, door eige verdeilde magt der Kompanjie, drie en dertig Jonken en ook de sterke krijgsvesting *Kitat*, gelegen op de vaste kuste van *Sina*, den vyand af handig gemaekt en verovert: beneffens menigte van klein vaertuigh vernielt, veel stedekens en dorpen afgeloopen en ontvolkt: sonder de Tartaren zich des belghden. Al hoewel zy bekent stonden, de vyand hen om vrede aengezocht, en gezanten aen den Keizer gezonden had: gelijk daer van op het vertrek der vloote gezeit wierd: hoe zijne Majesteit de zelve zou afgewezen, en gewilt hebben: zy zich eerst bewijsen zoude te zijn onderdanen van het Rijk, met het korten van hun hair, op de Tarterse wijze. En zou hier door (zoo men den onzen wilde doen gelooven) de voortgang van vrede in groote onzekerheid gestelt, en ook na gebleven zijn geweest de verlossinge onzer gevangenen, die noch op *Eymuy* by 't leven waren, welke de Tartaren aengenomen hadden te bevorderen.

Voorders hadden zy den onzen uitterlijk betoont en aengedaen alle vrient-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

vrientschap en goet onthael: behalve niet te willen toestaen den vryen handel: voor al eer daer toe (zoo zy voorgaven) volkomen verlof van den Keizer zou gekomen zijn. Dan bleef dit zoo lang verwijlen, dat de dienst van de Kompanjie niet toeliet, daer na langer met de gehele vloote, (gelijk zy gaerne gezien hadden) te vertoeven. Derhalve den eersten van Lente-maend van daer opgebroken, was de zelve den negen en twintigsten der zelver behouden tot *Batavia* gekeert, met achter laten van alleenlijk het Jacht *Ankeveen*, voor het Kanael van *Hoksieuw* verongelukt: insgelijx den Koopman *Konstantijn Nobel*, met acht Neerlanders aldaer verbleven: of, om recht te zeggen, opgehouden en beslagen: hoewel, zoo de hooge bestierders voorgaven, tot genen quaden; maer een goeden einde: namelijk, om het beschiet van het Keizerlijk hof op de gedane verzoeken der onzen af te wachten. Al het welk by de Heeren Generael en Raden van *Indiën* overwogen, en daer by in acht genomen, zy met de Tartaren noch in een zeer groote onzekerheid waren gebleven, zonder nochtans met reden te kunnen vast stellen, of zy de zelve voor vrienden of vyanden te houden hadden, zoo heeft evenwel deze twijffelachtighe gesteltenis van zaken, hare Ed. op *Batavia* niet kunnen te ruch houden noch af-leiden van het ernstelijk voornemen, by haer altoos geweest, om, in weerwrake, haren geweldigen vyand met alle maght te vervolgen, en zonder eenig aenschouw zoo lang te beoorlogen, tot dat de smertelijke breuke, die de Kompanjie van de Sinesen op *Tayowan* en *Formosa* in haren staet bekomen had, zou wezen geheelt. Waer toe ook te dier tijde de Hooge Regeeringh orde ontfing van de Heeren Bewint-hebbers hier te lande, by brieve van den twee en twintigsten van Winter-maend, des jaers zestien hondert twee en zestigh. En mits de besloote vrede, tusschen dezen staet en de Portugesen, dezelve de handen ook wat ruimer gekregen had, wierd by haer goet gevonden in dat saisoen, volgens besluit den twintigsten van Zomer-maend, des jaers zestien hondert drie en zestig, weder een sterke scheeps-magt en voornaem krijgs-heir, onder het gezag en gebiet van *Balthazar Bort*, na de kuste van *Sina* uit te zetten, ten einde door dit middel, wanneer den onzen in der minne gene genoechsame voldoening gegeven wert, tot hun oog-wit te geraken.

Hier toe dan waren zestien schepen aengelegt, bevolkt en gewapent in volgender wijze.

Namen der Schepen.	Bootsgezellen.	Krijgsknechten.	Onbezoldigde.	Versteke-lingen.	Yzere stukken.	Metalen.
Noote-boom	151	139	17	1	32	10
Tertolen	106	96	2	3	27	4
Vlaerdingen	95	94	4		30	
Mars	112	106	1		28	3
Naerden	92	102	3		28	8
Vlissingen	105	96	4		30	3
Het Wapen van Zeeland	100	117	1		28	
Kogge	90	105	3		30	basjes 2
Zeehond	62	69	1	1	19	2
Zierikzee	107	93	1	1	28	4
Overveen	75	74	1		26	
Jonker	77	41	2		26	
Meliskerke	64	55	1		18	3
Buiksloot	64	1			20	
Nieuwendam	48	24			16	
Vink	34	22			10	1
te zamen	1382	1234	41	6	396	44

De

De vloot was gespijst voor den tijt van twaalef maenden, en voorzien met allerlei krijgs-behoefte en gereetschap na behoren.

Te gelijk wierden ook na *Japan* geschikt en geordent met de vloot te vertrekken en by de zelve tot in het gezicht van *Formosa* te blijven, vier schepen, als *Venenburg*, *Peper-bael*, *'s Grave-lande* en *Amstelland*, met een rijke inladinge van koop-waren.

In twalef krijgs-benden wierden de krijgs-knechten op *Batavia* verdeilt, en daer toe drie Hopmannen, by voorraet, twalef Luitenants, twalef Vendrigs, acht en dertig Serjanten en Korporaels tot Bevelhebbers mede gegeven. Ieder krijgs-bende was voor eerst by de Hoge Regering gestelt op hondert koppen, om door de Hoofden der Vloote namaels, wanneer zulx quam te vereischen, op vijftig of vijf en zeventig gebragt, en daer toe dan meerder Bevelhebbers gemaekt te werden.

De volmagtiging of gezag-geving aen d'Opperhoofden der Vlote wiert eerst gedaen aen land, in het gezicht van al de krijgsknechten in de wapenen, door den Heer Stedehouder Generael: namaels ook door den Heer algemeinen Bewinthebber *Karel Hertsing*, vergezelschapt met de Heeren *Adriaen vander Meyden* en *Jakob Hutzaerd*, aen boort: en aldaer hun bevel-brief opentlijk voor den volke gelezen.

De voornaemste punten, in de bericht-brief, van de Hoge Regeringe tot *Batavia* den Admirael en zijnen Raed tot narichting voorgeschreven, bestonden in de volgende:

Van d'Eilanden Lauer *en* Timon, *na zich daer van drinkwater en branthout verzorgt te hebben, de koers te stellen na het Eiland* Formosa.

D'eerste vergader-plaets te nemen in d'Eilanden van Pehoe, *anders* Piskadores *genaemt, ontrent twalef mijlen beweste* Formosa *gelegen.*

Komen eenige schepen de Piskadores *verby te raken, die zullen na* Hoksieu, *gelegen op de vaste kuste van* Sina, *lopen, en de vloot aldaer verwachten.*

Gekomen in het gezicht der kuste van Formosa, *zullen vier of vijf schepen het op de Tayouanse Zuider Rede laten lopen, om te vernemen, hoe de gelegentheit aldaer gestelt is, en daer van haestigh verslagh in de* Piskadores *brengen.*

Zoo de tegenwoordige bezitters den onzen van zelfs quamen aen te bieden, om Tayowan *en* Formosa *vrywillig weder in handen over te geven, niet verzuimigh te zijn zich van zulke gelegentheid in der bester maniere te dienen.*

Met de geheele vloot uit de Piskadores *ten eerste voor* Hoksieu *te lopen: en alle aenslagen zoo lange ter zijde te stellen, ter tijt toe d'onzen vernemen, hoe zy eigentlijk met de Tartaren leggen gewent,*

De opentlijke kennisse van de goede of quade meininge der Tartaren, zal de weg-wijzer moeten zijn, wat den Admirael en zijnen raet hen verder te doen of te laten staet.

Alle Sinese Jonken, waer die ook van daen komen, en werwaert dezelve heen willen, in het vaerwater ontmoetende, trachten te veroveren: ook zonder onderscheit of de zelve onder het gebiet van den Tartar, dan by de Koxinders t'huis gehoren.

Afzonderlijk kruissers af te vaerdigen, op de koopvaerdye-jonken, die op Japan *den handel drijven; en de zelve, niet bezuiden* Cabo de Sumber; *maer daer benoorde, ja tot in de Japanse Golf te laten kruissen.*

Daer beneffens, by die gelegentheid ook d'Eilanden van Meaxima, Gotto *en* Koray, *bewesten* Japan *gelegen, te laten aendoen: ingevalle zulx zonder merkelijk verlet, geschieden kan, om t'onderstaen wat bequaemheden van zee-havens, als anderzints aldaer zijn.*

Zoo twee of drie Jonken in handen komen, by de zelve kruissers te voegen.

Tegen de Portugesen, mits de beslote vrede, gene daden van vyandschap te plegen.

De koopmanschappen, in de vloot verdeilt, na Japan *zenden, zoo de Tartaren den handel niet wilden toestaen: desgelijx de vier schepen, na* Japan *beraemt, by de Vloot houden tot in het ge-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zicht van Formosa: *en dan hunne reize*
laten bevorderen : uitgezeit Amstel-
lant : *welk mede na* Hoksieuw *zal zei-*
len , om de koopwaren tot den Sinesen
handel(zoo die daer den onzen niet toe-
gelaten wiert) over te nemen en in Ja-
pan *te brengen.*

De komste voor Hoksieuw *ten eerste*
aen den Stedehouder van de vesting
Minjazeen *bekent te maken, en daer*
toe eenen Sinees aen land zenden, en den
koopman Konstantijn Nobel *aen boort*
vorderen.

By welstant van alles in Hoksieuw,
de brieven van haer Ed. op Batavia *met*
eenen persoon van aenzien aen de Be-
stierders te zenden: en daer op ront ant-
woort verzoeken.

Zoo de Tartaren met de Koxinders
vereenigt waren, en d'onzen zochten te
belezen van af te laten den Koxinders
vyantschap te doen, daer na niet te lui-
steren : 't en waere zy genegen mogten
zijn, de gelede schade der Kompanjie in
Tayowan *te vergoeden, en in te ruimen*
Formosa *en* Tayowan, *met al de kastelen*
en vastigheden: daer en boven by Keizer-
lijke bevel-brieven te verbieden de Sine-
sen nergens gene koophandel zullen drij-
ven, dan met d'onzen in Tayowan.
Ook mosten gene Sinesen bezuiden het Ei-
land Ainan, *nochte na* Japan *met hunne*
Jonken varen: die daer gevonden wier-
den, te vermogen aen te tasten en na zich
te nemen : daer beneffens vry te stellen
de gevangene Neerlanders.

Den Sinesen verwilligen te varen na
Batavia *en* Malakka, *mits voorzien van*
onze zee-vrygelei-brieven. Zoo het punt
van op Japan *niet te mogen varen, hen te*
zeer aenstotelijk was, het te laten glippen.

Al d'andere voorwaerden zullen moe-
ten worden vaerdig volvoert : of des
neen, met hen niet te verdragen. Mo-
sten ook van deze verdraging bezegelde
brieven van het Pekingse Hof verzor-
gen.

By verging van een statelijke Bezen-
ding, aen den Groten Cham *te doen, om*
de verzoeken daer voor te stellen, daer
in niet te bewilligen : maer toezegginge
geven: zoo in'er daet billijke voldoenin-
ge geschiede, dan tot dankbaerheit aen
zijne Majesteit een bezendinge te zullen
doen.

Zoo de Tartaren met de Koxinders in
verbont waren getreden, en zoo wel d'een
als d'ander d'onzen so veel niet achten, als
voorhene, en gene genoechzame voldoe-
uinge wilden doen, den een zoo wel, als
den ander voor vyanden te houden, en hen
beiden den oorlog aen te doen, met aenta-
sten, branden en verniele van al de plaet-
sen, op de vaste kuste van Sina: *dan ook de*
magt na de Chincheeuwse Eilanden te
wenden, en zien aldaer de stedekens
Que- *en* Aymuy *af te lopen. Gelegent-*
heit aldaer van sterken stant, en die wei-
nig bezetting behoeft, by voorraet in be-
zit te nemen: waer toe 't Eiland Kolong-
zouw *wel gelegen zou zijn : desgelijx*
d'Eilanden Piskadores : *maer dor en*
mager. Daer toe ook t'onzer verzeke-
ring een vastigheit zou kunnen werden
opgeworpen.

Het begrijpen en in bezit nemen van
een beknopte vergader-plaets niet t'on-
dernemen, by herkrijging van Tayo-
wan.

Tayowan *en* Formosa *met de wape-*
nen trachten te veroveren, zoo het by
onderhandelinge van vrede niet geluk-
ken wil ; hoewel daer zoo groten omslag
niet weder beslaen.

Het beneden kasteel van Zeelandia,
welk wel te bezetten is met drie hondert
koppen, zou bestandig genoech zijn, om
eenen aenval van Sinesen te kunnen we-
derstaen.

Het bovenste kasteel most voor eerst
van zijn geschut ontbloot, en onbezet
worden gelaten, om naderhant daer toe,
op bekomen orde, afgeworpen te worden:
en op die hoogte een weerbare reduit ge-
leit.

Het Fort Provintie *in te houden en*
met hondert koppen te bezetten: als ook
Quelang.

Om met de meeste verzekering iet op
Tayowan *t'ondernemen, diende de*
krijgs-magt door het gat van Lakje-
moey *aen 't vast land gebragt: en eerst te*
vermeesteren het Fort Provintie *aldaer.*
Insgelijx ook te trachten d'inwoonders
van 't land den onzen aenhangigh te ma-
ken. Hier toe zouden platboomde vaer-
tuigen (den Sinesen afhandig te maken)
dienstig zijn : alzoo onze boots in dat on-
diep water niet veel te stade zouden ko-
men : ook zou het vereischt krijgs-volk
niet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

niet t'effens aen land kunnen gebragt worden. By mangel der zelve zoude niet geraden zijn, aen dien kant iet te beginnen. In zulken geval most het achter Tankoya, *ontrent zes mijlen bezuiden* Tayowan, *daer in 't noorder* Mouson *zeer slecht water en een opperwal is, ondernomen worden.*

In twee of drie dagen zou men van daer met de magt over land aen het Fort Provintie *op* Sakkam *kunnen komen. Behalve het makkelijk landen aldaer, zouden misschien d'inwoonders van de zuid den onzen toevallen: by welken geval gene Sinesen op* Formosa *tegens hen zouden stant houden.*

Zoo de Tartaren den handel komen t'ontzeggen, en die van d'Eilanden Ay- *en* Quemuy *zich afgezondert van* Formosa *en* Tayowan *houden: daer benessen noch in vrientschap met de Tartaren, en genegen zijn met d'onzen te verdragen, zoo zullen zy zich daer toe ook laten vinden. Ja zelfs met hen alsdan zoeken te vereenigen: mits zy ons mosten te wege brengen de voorwaerden, hier voorens van de Tartaren vereischt, en hunne hulpe gebruiken, tot herkrijging van* Formosa *en* Tayowan: *zelfs ook tot afbreuk van den Tartar.*

Tijd wort niet voorgestelt, om met de vloot van de Noord op te breken en na Batavia *te komen: maer zulx in goetdunken van den Admirael en Raed gestelt.*

Na dan d'Admirael *Balthasar Bort* den dertigsten van Zomer-maent, des jaers zestien hondert drie en zestig, in geleide van verscheide vrienden, met de papieren van den Heer Generael en Raden van *Indiën*, van land aen boort verschenen was, om met d'eerste goede wint de voorgestelde reize na *Formosa*, *Tayowan* en de kuste van *Sina* te ondernemen, zoo ging hy den volgenden morgen, ontrent drie uuren voor dag, met de vloot van zestien oorlogs-schepen en vier Japans-vaerders uit Bataviaes rede met een zuid-ooste wint onder zeil, en liep tusschen d'Eilanden *Hoorn* en *Edam* door, noord-oostwaerts aen: des middags had de Vloot het Eiland *de Zuider Wachter* zuidwest ten weste drie mijlen van haer, op de Zuider brete van vijf graden dertig minuten: des avonts met zonnen ondergang het Eiland *de Noorder Wachter*, ontrent west noord west op vier mijlen.

Den tweeden, op 't gewonelijk teken van 't laten waien der witte vlagge, en 't doen van een kanon-scheut, verschenen voor d'eerste mael aen boort des Admiraels alle d'Opperhoofden der voornoemde schepen: beneven de Hooft-krijgs-bevelhebbers: uit de welken d'Admirael, volgens schriftelijke orde van den Heer Generael en Raden van *Indiën*, in den dagelixen Rade heeft doen verschijnen de perzonen onder-genoemt, die den anderen in rang volgden: als, naest den Admirael *Balthasar Bort*, die geduurig de voorzitting had,

- *Huybrecht de Lairesse*, Onder-Admirael.
- *Willem Volkersz*, beraemt Opperhooft na *Japan*, en Schout by Nacht, zoo lang hy by de vloot zou zijn.
- Schipper *Bartholomeus Verwei*, die by vertrek van *Volkersz* voornoemt de Schout by Nachts vlagge zou voeren, en in die hoedanigheid als dan ook in rade zitting hebben.
- *Pieter Koker*, Schipper op den Admirael.
- Koopman *Ernst van Hogenhoek*, op de *Kogge*.
- Beneffens den eersten Hopman *Christiaen Pooleman*, op de *Nooteboom*.

Na genomen zitting wiert by hen de verdelinge der Vlote in drie Esquaders of Hooft-gedeelten, by den Admirael, met goetdunken van den Onder-Admirael, reeds verordent, neven de noodige zein-brief voor de Vloot na gedane voorlezingh bevestigt: als ook gelijkheid op het stuk van schaffen beraemt.

Des middaghs was d'Admirael op de zuider brete van vier graden vijftien minuten, en had het hoogh Eiland met de bomen, west noord-west omtrent zeven mijlen van zich.

Den derden met den dagh, wierd het land van *Banka* gezien: voeren des

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

des middags beoosten het Eiland *Lucipara;* des avonts d'eerste hoek van *Sumatra*, zuide ten ooste ontrent twee en een halve mijle van zich.

Des Donderdags, den vijfden, op den middag wiert gezien de berg *Monapijn*, en was de vloot ontrent twee mijlen buiten de wal van *Sumatra:* Voer des avonds voorby de stroom *Palimboang*, en tusschen *Poele Tousjou* en *Poele Sayo*.

Den zesten wierden d'Eilanden van *Tousjou* gezien. Des middaghs was de Vloot op de Zuider brete van een graet zestien minuten.

Den zevenden wiert *Poelo Sayo* noord-west ten weste ontrent drie mijl en een halve van de vloot gezien, op de Zuider brete van negentien graden: kregen des avonds d'Eilanden, die by het groot Eiland *Lingen* leggen, ten noorde in 't verre gezicht:

Des Sondags, het *Dominees* Eiland in 't west zuid-weste, ontrent op vier mijlen: quamen door de linie, zagen 't hoog land van de *Boxhoorns* ontrent zeven mijlen van zich.

Den negenden, op de middag, was d'Admirael op de noorder-breete van vier en vijftigh minuten, en peilde het Eiland *Panyang* west een weinigh noordelijk, ontrent drie mijlen en een halve van zich.

Had den tienden d'Eilanden *Tingby* noord-west ten westen: en *Lauer* noorde ten westen van zich: des morgens was de vloot dicht by het Eiland *Lauer*, en quam op de west-zyde ten anker. Op het Eiland *Timon* is geen timmer noch brant-hout te krijgen; maer wel op het Eiland *Lauer*. Het Eiland *Lauer* is tamelijk hoogh, met twee uitstekende bergen: een aen het zuid, en een aen het noord-eind: 't welk in 't midden een groote zael maekt.

Den twaelfden, tegens den middag, vertrokken, op orde van den Admirael, de naervolgende vijftien schepen van het Eiland *Lauer* (na aldaer verricht te hebben, 't geen haer aenbevolen was) tot het halen van drinkwater, brant en andere hout-werken: insgelijx om ververschinge te ruilen, volgens genomen besluit van den elfden, na het Eiland *Poele Timon*: ieder hooft-gedeelte der vloote na een byzondere hoek des Eilands.

De Bay aen de zuid-oost-hoek van het Eiland *Timon* is zeer wel tot het halen van drink-water, brant en andere hout-werken gelegen: ook is het zelve aen lant makkelijk en in overvloet te bekomen: maer ververschingh valt 'er zoo veel niet, ter oorzake de inwoonders dezes lands aldaer hunne woonplaetsen en onthoudinge wat minder, als wel aen de zuid-west kant hebben. Ook wort het geen daer noch te krijgen is, dierder als wel aen *Poele Lauer* gehouden.

Den negentienden ging de Admirael met zonnen opgang weer zeil van *Poelo Timon*, en quam des namiddags by de voor deze van het Eiland *Lauer* voor uit gezondene schepen met de gehele vloot ten anker. De vloot nu van alles t' eenemael voorzien, lichte den twintigsten, met den dach, het anker; en had des avonts het Eiland *Poelo Timon* ontrent vier mijlen recht zuide van haer.

Den eenen twintigsten wiert op de vloot een beedagh gehouden.

Den twee, drie, vier en vijf en twintigsten viel niet voor.

Den zes en twintigsten wierden d' Eilanden *Kandoor* west-waerts, wel zoo oostelijk, omtrent zeven mijlen van de vloot gezien.

Den zeven en acht en twintigsten viel niet voor: alleen kreegh de vloot een ongemene herde storm, die uit den stroom van *Kambodia* meest zuid-oost aen viel.

Den negen en twintigsten, wierd uit het voorzeilend Fluitje de *Vink*, volgens het zein, land gezien, welk bevonden wierden de twee zant-bergen op de kust van *Champan* te zijn, ontrent zes mijlen noordwaerts van den Admirael: die des avonts *Poele Cecier de Mare* drie mijlen in 't zuid zuidooste, en *Cabo Cecier*, in 't noord-oost ten noorden drie vierendeel mijls van zich had: den dertigsten de Bay *Padaran* west noord-west: quam des middaghs voor by de *Avarella Falso*, op

op de noorder brete van twalef graden zeven minuten: de koers noorde ten ooste.

Den eersten van Oogst-maent was *Poele Kambir*, oost ten noorde van den Admirael: des namiddags het Eiland *Kanton* noord-noord-oostwaerts, ontrent zes mijlen.

Den tweden wiert de dagelixe raet by een vergadert, en door den Admirael een schriftelijk voorstel voorgelezen: behelsende ten voornaemste het aendoen van de Tayowanse zuider rede, met vier of vijf schepen; en de maniere, op welke men best van den staet der vyanden aldaer, volgens orde van haere Ed. op *Batavia*, kuntschap zoude konnen erlangen: ook mede in wat tijt het kruizen op de rijk-geladene na *Japan* gaende, en van daer komende Sinese Jonken diende ondernomen: insgelijx hoe zy zich tegen de Jonken van de kuste van *Sina*, *Manilhas*, *Makkau*, *Tunking*, *Quinam*, *Siam*, *Ligoor*, *Patany*, en andere plaetsen, die zy op de Tayowanse rede en in de *Piskadores* vinden mogten, zouden hebben te dragen.

Eindelijk wiert goet gevonden, tot de naeste vergadering daer mede te vertoeven, en midlerwijle aen ieder een afschrift ter hant te stellen: gelijk den vierden dezer door den Sekritaris geschiede, om als dan hun voorbedacht goetdunken in te brengen en daer op besluit te nemen: ten einde *Willem Volkers*, voor zijn vertrek na *Japan* hun besluit dien aengaende voornamelijk, wegens het kruizen op de Jonken, den onzen aldaer, om zich by gelegentheit daer van te dienen, zoude kunnen bekent maken.

Den vijfden en zesten wierden d'eilanden *Tinhosa* en *Ainan* gezien: hoewel *Tinhosa*, ontrent vijf mijlen buiten het land, van den Admirael.

Midlerwijle wiert op den zesten, volgens het jongste voornemen, een besluit in den raed gemaekt op de schriftelijke voorstel en by gevoegde aenmerkinge, by den Admirael in rade toenmaels gedaen: waer van ieder een afschrift was gegeven. Dan om het gemelde besluit des te grondiger te verstaen, dient alhier eerst in 't kort van den inhoud des schriftelijken voorstels voornoemt, een verhael gedaen.

De Admirael dan, op orde van de hoge Regering op *Batavia*, om in 't gezicht der kuste van *Formosa*, vier of vijf schepen op de Tayowanse zuider rede te laten aenlopen, ten einde de gelegentheit aldaer te vernemen, heeft eerstelijk voorgeslagen: *Wat voor schepen en personen uit de vloot daer toe, als bequaemst zy, gebruiken; als mede op wat wijze, zoo de Sinesen uit eigen beweging niet aen boort quamen, de vereischte kuntschap bekomen zouden. Of men, om hen aen boort te krijgen, de witte vlagge zou laten waien, dan eenige kanon-scheuten zo nu en dan over langzaem doen: als mede, gerakende door deze twee middelen niet tot hun oogwit, of men dan een of twee gijzelaers, met d'onzen van* Batavia *gebragt, dewijl die hen doch geen voordeel of schade konden doen, naer land zou zenden, en door de zelve Bestierders aldaer te laten afvragen: voor wien zy de sterkten en vastigheden op* Tayowan *en* Formosa *inhielden en bewaerden: te weten, voor zich zelfs of met die van* Ey- en Quemuy *gemeen: of ook wel voor de Tartaren, als onderdanen van hen; en of zulx zoude dienen te geschiede by monde of geschrift.*

Zoo zy op het voor verhaelt antwoort quamen te geven, en met een het voornemen der onzen begeerden te weten: of men als dan hen niet zou verzoeken, eenigen uit de hunnen zich met de onzen ten dien einde na de Piskadores *by het meerendeel onzer vloot te begeven; met toezegging hen aldaer ons voornemen zou worden bekent gemaekt. Zoo zy zulx genegen waren; mits men hen gijzelaers in handen liet, of men daer toe verstaen zou. Ook hoe veel dagen de schepen op de* Tayowanse *zuider rede zich zouden onthouden: als mede of de onzen, geduurende dien tijdt, vyandschap met het aenslaen en vermeesteren hunner Jonken zouden gebruiken: vermits de Raden van* Indiën *bevolen hadden alle dadelijkheden zoo lange ter zijde te stellen, tot dat men recht wiste, hoe zy met de Tartaren eigentheid gewent lagen: maer daer en tegen*

wederom gelaſten, dat men nochtans alle Sineſe Jonken (waer die ook van daen quamen, en werwaerts de zelve hene wilden,) in hun vaerwater ontmoetende, zouden trachten te vermeeſteren, en dat zonder onderſcheid, 't zy onder het gebiet der Tartars, of by Koxinders t'huis behoorden.

Aengezien ook het voornemen van hun Ed. op Batavia *was, Sineſe Jonken uit andere geweſten te mogen aentaſten, en vermeeſteren, om de ingelade goederen van vellen als anderzints tot een proeve na* Japan *te zenden, ten einde te onderſtaen, of de Japanders zulx wel of qualijk zouden nemen, of dan daer onder ook niet verſtaen werden niet alleen Jonken van de kuſte van Sina; maer ook die uit de* Manilhas, Makkau, Tonquing, Quinam, Kambodia, Siam, Ligoor, Patany, *en* Johoor *op de Formoſaenſe kuſt vinden moghten: die, zoo wanneer met de eerſte aenkomſte onzer ſchepen aldaer niet overvallen wierden, den onzen wel ontſnappen mogten.*

Daer tegens quam weder eensdeels in opmerking: *de Vyand door zulke Vyandlijke aenſlagen van hun goet voornemen, zoo het miſſchien te voore by hem geweeſt was, wel veranderen zou, en den onzen dan in gevolge niet te ſpraek ſtaen willen, veel min van zelf aenbiedingh doen, om* Tayowan *en* Formoſa *vrywilligh weder in onze handen over te geven: gelijk hun edelen gaerne gezien en ook belaſt hadden, de onzen van zulke gunſtige gelegentheid te dienen: anderdeels dat de Vyand den onzen wel ſchoone beloſten en toezegging zoude doen, om hen zoo de voordeelen, met het aenranden van Jonken, als anderſints te beletten: daerze by een gevoelijke af breuk en haeſtigh overval wel licht t'eerder beſluiten mogten, met zich te voegen na onze begeerte.*

Derhalve wierd voorgeſlagen, of men niet al de Jonken en vaertuigen, gevonden op des Admiraels komſte in de *Piskadores*, behoorde aen te ſlaen.

Ten andere, vermits hun Edel. bevolen hebben eigentlijken kruiſſers af te ſchikken, op de Koopvaerdyſchepen, die op *Japan* den handel drijven, zonder uit te drukken in wat tijd zulx beſt diende ondernomen, ja wel vereiſchte dat dien aengaende by hen beſlooten wierd, voor al eer *Willem Volkerts* uit de vloot zich na *Japan* begave, om daer van ook kuntſchap te brengen, en by voorval van zaken zich aldaer te konnen ſchikken, zoo wierd by den Admirael voor geſtelt, of zulx in het zuider of noorder *Mouſon* diende by der hand genomen. Zoo zulx in het zuider *Mouſon* moght goet gevonden worden, dat als dan 't zelve den laeſten van Oogſt-maend, of uitterlijk half Herſt-maend, om benoorde de kaep *Sumber*, en voorts in de Japanſen zee-boeſem (alwaer de Jonken voornoemt beſt aen te treffen waeren) te komen, behoorde te geſchieden.

Doch alsdan ſtont weer te betrachten, onze kruiſſers aldaer drie of vier maenden, zonder ſchijnbaerheid van eenige Jonken t'ontmoeten, zouden moeten zoek brengen: desgelijx te beduchten zijn, de ſchepen voornoemt het aldaer, door overval van harde noordelijke winden, gebrek van water en brandhout, als het bekomen van veel dooden en zieken, niet lang zouden kunnen gaende houden, maer genootzaekt te zijn elders haven te kiezen. Daer by het ook geheel onzeker is, of met het kruizen al iet zou weezen op te doen, om dat onze ſchepen juiſt niet altoos den wegh dien men neemt, de Sineſen bevaren, ter oorzake voornoemt zouden kunnen bekruiſen: ja zoo wanneer zy het daer al gaende hielden, licht ook by donker en miſtig weder den anderen voor by geraken konden: ook, ſchoon onze ſchepen al eenige Jonken in 't gezicht kregen, datze dezelve, wegens onbezeiltheid, niet zouden kunnen belopen, en in gevolge geen meeſter daer van worden. Komende hier noch by, dat hun Edele dien aengaende hun gevoelen in hun mede gegeven bericht aldus uitdrukken:

Zoo wy bericht zijn, is'er meer ſtaet te maken op de Sineeſe handel-jonken, die na Japan *varen, dan wanneer de zelve in het Noorder Saiſoen weder na huis keeren, alzo het dan zeer onzeker op haer te wachten zy: naerdien de zelve gewoonelijk al wat laet wederkeren, en onze ſche-*

schepen het daer qualijk zoo lang kunnen houden.

Maer daer tegen is ook aen te merken, dat zoo wanneer onze schepen niet ontrent den tijd voornoemt; maer later af-gaen, boven de *Kaep de Sumber* niet wel kunnen komen, en bezuiden de zelve gene schijnbaerheid is, om eenige Jonken aen te treffen: waer door wy als dan versteken zouden zijn van dien rijken buit, die uit de Japanse Jonken te behalen is: daer van hun Edel. by ons bericht zich aldus verklaren:

En alzoo de rijkste buit wel te halen zy van de Koopvaerdy-Jonken, die op Japan *den handel drijven, zoo dienen U E. het meest op de zelve aen te leggen, en daer op Juiste Kruizers uit te zenden die 't vaerwater benoorde, en niet bezuide* Cabo de Sumber, *tot in den Iapansen zee-boesem zelfs, mogten bekruizen.*

Ingevalle nu dit verordineert kruizen met eenig zeker vertrouwen van iet op te doen, konden uitgevoert worden, zoo warender gene reden van ons hier over te beraden. Dan de onzekerheid, zoo wanneer 't zelve alleenlijk zoude moeten geschieden met onze schepen, betuigen hun Ed. in het bericht met deze woorden:

Gevende U E. in bedenken, of niet doenlijk wezen zoude twee of drie Sinese Jonken, die snedigh in 't zeilen zijn, en misschien U E. hier of daer op de Sinese Kusten wel in handen vallen zullen, mede derwaerts wierden uitgezonden, om door zulx den Sinesen te verschalken, en hunne handel-jonken te beter t'achter-halen: daer onze Jachten, met hare onbezeiltheid, weinig kans toe hebben: wetende de Sinesen het hen altijds t'ontleggen. Des U E. hier van een proeve zult doen nemen.

Over zulx staet voornamelijk den Rade te overwegen, of wy zoo een onzekere zake dit jaer behoorden t'ondernemen, alzoo de vloot daer door zeer zoude verzwakken en zijn ontzag en kracht verliezen, om tegen 's vyants hooft-plaetsen aen te gaen. Zullen ook ons als dan zoo veel niet achten, als of wy de geheele magt tegen hen quamen aen te voeren, en ons mede daer door van de gereetste en vaerdigste schepen moeten ontbloten, die ons beter, als de grootste, in 't uitvoeren der verdere aenslagen, te stade komen.

Als dan kan ook gebeuren, dat door te veel t'essens by der hant te nemen, noch het een noch het ander wel kome te slagen. Derhalve in betrachting is, of men niet alle onzekere aenslagen, die niet als met verdeiling van de vloot kunnen geschieden, behoorde na te laten, om te zien, wat men met onverdeilde magt op den vyand zoude uitwerken kunnen, en ingevolge het uit kruizen zenden van eenige schepen, zoo lang uit te stellen. Te meer in Wijn- Slacht- en Wintermaend onder de wal, gelijk het ons verleden jaer gebleken is, noch wel noordwaerts op te komen is: behalve hun Ed. ook zelfs weinig moets hebben, om de Jonken, dezen jaren uit Japan komende, in handen te krijgen: gelijk uit het naervolgend noch nader blijkt, daer zy onder anderen op dit stuk, by hun bericht zeggen.

En om by ons zoo vroegh in de weer te zijn, dat men haer in het derwaerts gaen kan onderscheppen, is van hier qualijk by te brengen. Zoo verstaen mogt worden, voor al andere aenslagen 't kruissen behoorde voor te gaen: dan dient gelet op 't getal der schepen, en hoedanig die met boots-gezellen en krijgs-knechten te bemannen zijn: als mede of de zelve de Eilanden van *Meaxima*, *Gotto* en *Koray* behoorden aen te loopen, om te vernemen of daer gene goede gelegentheden van bayen, havens en andere bequaemheden zijn, ten einde zich by noot daer van te kunnen dienen, volgens orde van hun Ed. zoo 't zelve zonder verlet geschieden kan.

Dan hier op is weder aen te merken, dat dit onderzoek en kruissen beide te gelijk in dit zaizoen niet wel zal konnen geschieden: dat ook te beduchten zy, onze kruissende schepen wel licht in de havens voornoemt ten gevalle der Sinesen mogten aengehouden worden. Dit zou echter by storm en onweer te ontschuldigen zijn; mits ook onze schepen evenwel in hun geweld niet te vertrouwen:

ook dat met het kruissen van *Hoksieu* zoude kunnen ondernomen en van daer onder de wal tot boven *Kaep de Sumber*, ja tot *Nanking* lopen, om onderwege na bequame havens en bayen, tot bekoming van drink-water en brant-hout, uit te zien: waer van men zich ook by verlegen weer zou kunnen dienen, en met een alle Jonken aenslaen, die te bekomen zijn. Op al welke voorstellen het navolgend goet gevonden en besslooten wierd.

Eerstelijk zal d' Admirael met de schepen *Nooteboom*, *Vlaerdinge*, *Kogge*, *Zee-hond* en *Jonker* zich in perzoon op zijn aenhoudend verzoek na de *Tayowanse* rede begeven, ten einde na de gelegentheid aldaer te vernemen, en op alle voorkomende toevallen datelijk orde te kunnen geven. Zo wanneer de Sinesen uit eigen beweging niet aen boort komen, zal d'Admirael eenige kanon-scheuten, overlangzaem doen, en zo nu en dan een *Chiauw* laten waeien: word daer door zulx niet te wege gebracht, als dan twee Sinese Gijzelaers, door de onzen van *Batavia* gebragt, (zo zy gene gevangens bequamen,) met schrijvens naer land zenden. Waer by hen met weinigh woorden zou worden afgevraegt: voor wien zy de sterkten en vastigheden op *Formosa* en *Tayowan* in hielden, 't zy voor hen zelfs, of met die van *Ay* en *Quemuy* gemeen: of ook wel voor de Tartaren, als onderdanen van hen: met bekent-making, zoo zy daer op antwoort gaven, d'onzen als dan ook hun voornemen hen verklaren zouden: quamen d'onzen het zelve t'erlangen, zal d' Admirael hen bewegen eenigen van de hunnen met hem by het merendeel van de vloot na de *Piskadores* zich begeven, met toezegging aldaer van zijn voornemen zal opening worden gedaen, zonder nochtans eenigen van de onzen als Gijzelaers in hunne handen te wagen. Zijn zy daer toe niet genegen, zal d' Admirael hen te gemoet vaeren, zulx als de tijd en gelegentheid hem best zal raden. Tot beschikking van al dit, zal niet meer dan twee of drie dagen besteet, en in dien tijd gene vyandschap te lande gepleeght; maer evenwel alle vaertuigen, die te vermeesteren zijn, niet alleen daer; maer ook in de *Piskadores* aengeslagen worden.

Belangende het tweede voorstel, wegen het kruissen op de Jonken in het Japans vaerwater, wiert verstaen het zelve behoorde ondernomen te worden, na het verrichten hunner zaken in *Hoksieu*, zoo hen als dan door het doen van voldoening, gene reden ten tegendeele voorkomen. Dan komende gene rechtmatige voldoening t'erlangen, dat men, zoo lang het *Zuider Mouson* verhindert, na 's vyands voornaemste Hooftplaetsen weder te rugge te keren, met de gehele Vloot om de noord zal loopen, en den vyant te water en te lande alle mogelijke af-breuk doen: en dan, tegen dat het tijt wort, den koopman *Ernst van Hogenhoek*, als Hooft, met drie van de lichtste schepen, zoodanig als toen gemant waren, neffens drie handige Jonken, zoo zy dier midlerwijle Meester wierden, tot het kruissen afzenden, om boven *Cabo de Sumber*, ja is het doenelijk tot *Nanking* te lopen, ten einde aldaer in den weg na bequame havens en bayen uit te zien; daer by nood schepen zouden kunnen gebergt en dezelve van drinkwater en branthout voorzien worden. Voorts op twee of drie en dertig graden te kruizen en alles aen te slaen, wat zy belopen en vermeesteren konden. Zouden ook vermogen d'Eilanden *Meaxima*, *Gotta*, en *Koray* ten einde voornoemt aen te lopen, zoo zulx zonder verlet geschieden kan, volgens orde van hun Edele op *Batavia*. Dies zouden ook de kruissers in Sprokkel-maent zich weder by de Vloot voor *Ay* of *Quemuy* of *Formosa*, daer de zelve haer dan mogt onthouden, vervoegen, om als dan met gelijker magt zulx t'ondernemen, als zy dan te rade zouden werden.

De twee voornaemste punten voornoemt aldus dan afgehandelt, wiert na voorgaende beraetslaging ook goetgevonden, met de vijf gemelde schepen van *Pedro Blanko* na *Formosa* op de hoek van *Tankoya* over te steken,

ken, en alzo de Tayowanse zuider re de te naderen en aldaer ankeren: mits ook (onaengesien *Willem Volkerts*, Op perhooft na *Japan*, voorgeslagen had met zijne schepen *Venenburg*, *'s Gravenlande* en *Peperbael* van *Pedro Blanko* langs de kuste van *Sina* de reize na *Japan* te vervorderen) de gehele vloot van twintig schepen, volgens d'orde van hun Edele op *Batavia*, tot in het gezichte van *Formosa* verschijnen zou. Als dan zouden de drie Japansvaerders van daer zonder *Ankeveen* hunne reize, tusschen *Formosa* en de *Piskadores* door, ondernemen en d'onder-Admirael met d'overige twalef schepen ten eerste na de *Piskadores* zeilen, en aldaer den Admirael met zijne vijf schepen inwachten; maer by quaet weder, al d'oorlogs-schepen zich na de *Piskadores* vervoegen en de drie Japans-vaerders, zonder langer verblijven by de Vloot, hunne reize vervorderen. Ten zelven dage dan zette d'Admirael, volgens genomen besluit, met de vijf schepen *Noteboom*, *Vlaerdingen*, *Kogge*, *Zeehont* en *Jonker*, zijnen koers na *Formosa* over, op de hoek van *Tankoya*, om na de zuider rede van *Tayowan* te lopen, en aldaer het anker te laten vallen.

Den achtsten keerden de *Zeehont* en *Jonker* vruchteloos weder van het najagen op een Jonk, zedert den zesten, door stilte ontsnapt, met bekomen slechts van een Sinees Champantje, hoewel met vijf gequesten op de *Jonker*, en een op de *Zeehond*.

De snoode Sinesen hadden eerst een pot met Arak in een baly, en naderhand ook een Sinese water-baly (daer op een Bamboes stont, met een briefje daer aen gehecht,) en ten laeste ook het Champantje voornoemt laten drijven: 't Champantje hadden d'onsen opgevischt, maer de pot Arak begeerden de schippers door het volk niet over genomen te hebben.

Midlerwijle de *Zeehond* en *Jonker* met deze Jonk noch doende waren, wiert weder een ander Jonk zeil gezien: daer zy, verzelt met d'Onder-Admirael, en zijn geheel Esquader na toe zetten. Naderhand volgde ook de sloep van den Admirael, gewapent met zes basjes en voorder oorlogs gereetschap, en bemant met het gewoonelijk volk, en daer en boven met twalef krijgs-knechten, een vendrig en een korporael, onder gezag van zijnen schipper.

In de veroverde Jonk, den tienden aen boort van den Admirael gebragt, wierd bevonden zeven kleine stukjes geschut, drie-haeks, eenige enkelde kamers, zeep-messen, pieken, een parthye vuur-potten en pijlen, desgelijks meenigte van bussekruit en ander krijgs-tuig. Voorts bestont de lading in weinig Sappanhout, oude pinang, rottang en oude klapbomen.

d'Admirael liet eenigen der Sinesen eerst met woorden; daer na met dreigementen aenzeggen: indien zy hem de waerheid niet openbaerden, hen de kop te zullen doen af-slaen. Ten dien einde wiert een krijghsknecht met een bloote houwer achter hen gezet. Zy dan onderzocht, en hen de gelegentheden, tot wat einde zy aldaer kruisten, afgevraegt, zoo kon men echter (eensdeels uit vertrouwen zy den onzen dien niet wilden openbaren: anderdeels vermits de tolken, door onkunde met hen ook veeltijds niet te recht konden komen) uit hen niets verstaen. Maer hun meest over een komend zeggen was, dat zy onder den Tarter t'huis behoorden, en met twintig Jonken Tartarische krijgs-knechten van *Kanton* naer het Eiland *Ainan*, tot versterking der krijgs-bezetting, gebragt hadden, en nu weder met vijf schepen van de zelve Jonken, in gezelschap, op den wegh waren geweest, om naer *Kanton* weder te keren. Voorts beriepen zy zich op hunne pas, die ter orde van den Onderkoning in *Kanton* op hen ten dien einde verleent zoude zijn. Wel gaven zy die aen d'onzen over; maer konden zy den inhoud van dien, niet te verstaen komen. Toen was d'Admirael ontrent het *Kraeke diep* van de *Makkause Eilanden*, en had dat met de horens, een van de noordelijkste *Makkause Eilanden*, noorde ten ooste ontrent vier mijlen van zich.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

De Raed, op den elfden door den Admirael by een geroepen, deed de twee voornaemste Hoofden van de veroverde Jonk, *Onghing* en *Ongkeeyn* genaemt, voor zich verschijnen, en dezelve ook onderzoeken en afvraegen; doch kon van hen geen andere verklaring bekomen: dan die meest over een komend was met de gene, welke eergisteren door hun gemein volk gedaen was: namelijk dat zy van *Kanton* na *Ainan* krijgs-knechten gebraght hadden, en nu weder op den wegh in het wederkomen waren. Zeiden op het af-vragen, dat *Koxin* al een jaer overleden was, en zijn zoon *Kimsia* het oppergebiet in *Tayowan* en op *Formosa* had: maer hoe 't met den oorlog tusschen den Tartar en Sinesen stond, wisten sy niet. Gevraegt, of zy de *Chiampan*, op den tweeden dezer by d'onzen opgebragt, en achter des Admiraels schip gelegen, ook kenden, antwoorden, na dezelve gezien te hebben, *Ja*, en het een Kantons vaertuig te zijn: maer of de Jonk, daer deselve afgekomen was, juist met hen van *Ainan* ware gezeilt, konden zy d'onzen niet verzekeren.

Hen wierd ook het briefje, van dezelve Jonk bekomen, te lezen gegeven: doch maekten daer eenen gehelen anderen inhout van, als op den achtsten dezer verleden uitgeleit was; zoekende het kruissen, daer in vermelt, te verbloemen, en een anderen schijn te geven. Ook konden d'onzen den rechten inhout niet wijs worden, vermits hun tolken 't zelfste niet wel verstaen noch uitleggen konden: zoo dat zy, tot hun groot verdriet, daer in bleven steken.

Op dit verhael, zoo ten dezen, als ten voorigen dage gedaen, gaf de Admirael den Raed in bedenken, of men deze geschoore Sinesen met hun Jonken en ingeladen goederen, ten aenzien van hun pas, mitsdien zy de minste vyandschap aen de onzen niet betoont hadden, behoorde vry te verklaren: dan of het niet beter ware, dezelve, om zeker te gaen, met zich na *Hoksieuw* te nemen, en het oordeel van haer vry, of onvryheid aen *Singlamong* en *Lipoui*, opperste bestierders aldaer, te stellen: dan of men, met hen pijnelijk te ondervragen, trachten zoude iets naders te verstaen.

Hier op geraetslaeght, zy door de pijninghe lichtelijk wel van de waerheid zouden kunnen afwijken, en verklaren, 't geen d'onzen van hen vermoeden: te weten, dat zy het met *Koxing* aenhangh hielden, en met bedriegelijke passen voeren: en echter wel mogten ten dienste der Tartaren uitgezonden zijn, en onder hunne gehoorzaemheit gehoren, die zy met het aenslaen dezer Jonken, van gene waerde, niet dienden te misnoegen: te meer, alzoo d'orde van hunne Edele op *Batavia*, op het aenslaen van de Jonken gegeven, niet scheen te zien op de genen, die voeren op plaetsen, den Tarter onderhorig; maer die daer buiten in Japan haren handel dreeven. Dan naerdien deze Jonk, door zijne toerusting ten roof, den onzen zeer verdacht, en ook van een ander het klein voornoemt vaertuigh in het aendoen zeer vyantlijk, met bekoming van zes gequeste, bejegent was, zoo wiert na rijpe beraetslagingh eenparelijk besloten, de Jonk voornoemt met zijn ingelade goederen en daer op gevare perzonen by voorraet voor onvry te verklaren, en met zich naer *Hoksieuw* te nemen, om aldaer nader aen de waerheit te komen. Dit hen nu zijnde aengezeit, hebben zy zich daer mede, zoo het scheen, vergenoeght gehouden; met voorwenden alleenlijk, in het wederkeren voor *Koxins* Jonken bevreest te zijn.

Des morgens, met den dag, had de vloot de Noort-hoek van *Ilhados dos Viados*, of het Eilant de *Lemas* noorde ten ooste twee mijle en een halve van haer; maer wiert door een fellen storm verstrooit. Des voormiddag quamen de schepen, *Noteboom*, *Kogge*, *Zierikzee*, *Overveen*, *Naerden*, en *Mars*, op het doen van eenige Kanon-scheuten uit de Admirael, aen de noortzijde van *Lemas*, qualijk een gotelings scheut van de wal, ten anker. Verre achter den Admirael zaghmen twee schepen *Buiksloot* en *Nieuwen-*

dam

dam leggen. Den negen en twintigsten eindelijk quam d' Admirael met tien schepen, als *Nooteboom*, *Terthole*, *Kogge*, *Mars*, *het Wapen van Zeeland*, *Zierikzee*, *Buik-sloot*, en de *Vink* buiten op de rede van *Hoksieu* behouden ten anker. De andere schepen, als *Vlaerdinge*, *Overveen*, *Nieuwendam*, *Ionker*, *Meliskerke*, en de *Zeehont* waeren belast na de Bay van *Tinhay* en de *Behoude Fortuin* te lopen. Voorts deed hy by brieve zijne komste den Stedehouder van het kasteel van *Minjazeen*, voor aen op de reviere van *Hokfieu* gelegen, desgelijx den Onder-koning *Singlamong* en Veltheer *Taising Lipoui* verwittigen.

Den twintigsten van Wijn maent, na langh vertoeven en veel over en weder schrijven, en onderhandeling met hare Hoogheden, over de voorwaerden in het beoorloogen der Koxinse Roovers, quam de onder-Admirael *Huibert de Lairesse* beneven *Hogenhoek* weer aen boort van den Admirael by *Soanchefoe*, met eenen brief van den Onder-koning *Singlamong* aen hem: die op dezen zin uit quam:

Singlamong schrijft dezen brief aen den Admirael.

Uwe E. is van verre landen hier aengekomen met machtige schepen, ten dienste van onzen Keizer, 't welk een zeker teken is van d'oprechtigheid der Hollanders. Hoe zullen wy zulke getrouheid konnen na behoren vergelden? Onnodig is het dat U E. dankbaerheit bewijst voor de gezondene kleinigheit. U E. schrijft om het bezegelt van 't geen tusschen ons beide voorgevallen is. Maer hoe zou ik zulx hebben kunnen doen: naerdien U E. 't zelve, in onze tale alleen geschreven, niet verstaen kan: hierom heb ik 't zelve noch uitgestelt. Derhalve verzoek ik, dat U E. de zaken des oorlogs gelieve te laten schryven in de Hollandse en Sinese tale, op een papier, en 't zelve my te laten toekomen, ten einde ik zulx mede duidelijk begrijpen mag.

Wanneer wy zamen de roofnesten, Ayen Quemuy, *zullen vermeestert hebben, zullen wy met uwe schepen ook onze Jonken en krijgsknechten voegen, om* Tayowan *aen te doen, en alzoo den geheelen aenhang van die rovers te verdelgen.*

Het is zeker en vast, dat onze Keizer den grooten dienst der Hollanders, aen zijn Rijk bewijzende, zal vergelden, met het toestaen van den koop-handel over en weder: want ik en de Veld-overste Lipoui *zullen aen zijne Majesteit over zoo groote getrouheid grondelijk schrijven, en by overwinning den Hollanders daer van de eere geven.*

De verzochte Jonk, om tijdinge na Batavia *te zenden, zal U E. gewerden. U E. gelieve te verwittigen of de zelve met Hollanders, dan met Tartarse Sinesen most bemant worden. U E. gelieve daer toe toch geen schip te gebruiken, op dat de maght niet zwak werde: alzoo het zelve in den oorlogh noodigh is. U E. gelieve noch maer een zeer kleinen tijd te vertoeven met het vertrek: want ik verwacht eerst bescheit van* Lipoui. *Wanneer dit gekomen is, zullen wy den rechten dagh beramen. Dit is dan ten antwoorde aen U E. geschreven: alles is niet wel op papier uit te drukken. Geschreven in het tweede jaer des Keizers* Konghi, *de negende maent, den negentienden dagh.*

Den een en twintigsten, dan, op verzoek van den Onder-koning, wierden de voorwaerden en verdingen in het Sinees en Duids op een gebloemt papier geschreven, en beide door den Admirael, en den Sekritaris onder der Kompanjies zegel in roden lakke, ondertekent, met den Koopman *Ernst Hoogen-hoek*, tegens den middag na land gezonden. Ook wiert *Hoogenhoek* belast te verzoeken, dat de Onder-koning den onzen 't zelve, alzoo met zijn zegel bevestight, weder geliefde te laten gewerden, met toezegging hem als dan ook een ander van gelijken inhoude te zullen laten toekomen. De voorwaerden luiden aldus:

Eerstelijk, een onverbrekelijke vrientschap, tusschen ons en de onderdanen van zijne Keizerlijke Majesteit van Sina *en* Tartaryen

II. *Malkanderen trouwelijk by te staen tegen de Sinesen, onze vyanden, tot de zelve zullen t' onder-gebraght zijn.*

III. *We-*

III. *Wederzijds schriftelijke overleveringe te doen van de tekenen der vlaggen en vaendelen, om die van des vyants te kunnen onderkennen.*

IV. *Met den tocht na den vyant wederzijds te spoedigen.*

V. *'s Rijks Jonken en vaertuigen zullen onder onze vlaggen gevoegt, in drie Esquaders verdeelt en tot de komste voor* Ay *en* Quemuy *daer by gehouden worden: wanneer onze ondiepst gaende schepen by een getrokken zullen werden, om met de zelve Jonken van 't Rijk binnen de haven te lopen: waer toe wy dan met drie Sinese Piloten verzien zullen werden.*

VI. *Den vyant gelijkelijk aen te tasten en te landen.*

VII. *D'Oost-Indische Kompanjie zal een vryen en onbekommerden handel in het geheel Rijk van* Sina *en* Tartaryen: *benevens in zijne Keizerlijke Majesteits landen, van nu voortaen hebben voor eeuwig en altoos: doch dat het verhandelen van onze als nu aengebragte goederen zo lange uitgestelt zal blijven, tot dat* Ay *en* Quemuy *met wederzijts t'samen gevoegde maghten zal wezen verovert.*

VIII. *By verovering van* Ay *en* Quemuy, *zullen wy, des begeerig, een van de zelve Eilanden, of een ander daer ontrent, welk ons best gelegen moght komen, in bezit mogen nemen, en daer op krijgs-bezetting houden, om ons voor overlast der roovers te kunnen beschermen.*

IX. *By verovering van* Ay *en* Quemuy *zullen zijner Hoogheids Jonken, vaertuigen en krijgs-volk, met ons na* Tayowan *en* Formosa *overschepen, en, by overwinninge, die plaetse aen ons met alle de kastelen en vastigheden, en het geen daer in bevonden word, overleveren en inruimen, ten einde dat land als voorhene te bezitten.*

X. *d'Onder-koning zal ons met een bequame Jonk gerieven, om eerst daegs met tijdinge na* Batavia *gezonden te worden.*

XI. *Ook bezorgen, dat dit alles by zijne Keizerlijke Majesteit in* Peking *voor goet gekeurt en bevestight wort: beneven het verlenen daer van door zijne Majesteit bezegelde brieven van bekrachting aen de Hollanders.*

In deze punten, gelijk den Admirael den drie en twintigsten by brieve van *Nobel* en *Hoogenhoek* verwittight wierd, maekt de Onder-koningh zwarigheid, te weten: dat hy de zelve niet konde bekrachtigen, voor al eer hy den veld-overste *Lipoui* en de twee Keizerlijke gemagtighden in *Chinchieuw* het zevenste en achtste punt had mede gedeelt, en hun goetvindinge daer op bekomen: 't welk uitterlijk, na verloop van drie of vier dagen op zijn Koninglijk woord, als dan door hem zoude worden bekragtigt: had ook ten dien einde de gemelde voorwaerden, in vorm van een verdragh door d'onzen geschreven, ter post na *Chinchieuw* reeds afgevaerdight.

Desgelijks waren d'andere punten, inzonderheid van *Tayowan* en *Formosa*, by overwinninge met gezamender maghten, den onzen t'eenemael in bezittingh te laten, door zijnen Hoogheid reeds al ten volle, zonder tegenspreken, toegestaen.

Ja had de zelve daer by haer volmondelijk verklaert: dat by overneminge van *Ay* en *Quemuy* de vrye en onbekommerde handel in het gansch Rijk van *Sina* niet voor weinig; maer voor eeuwige jaren den onzen vastelijk zoude vergunt worden, en daer voor vast staen wilde. Alleen verzocht hy de voorzeide drie of vier dagen af te wachten. Wanneer zy den Onder-koning daer op ten antwoord hadden gedient: zijn woord dien aengaende hen niet voldoen konde; maer het een en het ander verzegelt moste worden, had hy al by zijn voorigh verhael gebleven.

Den drie en twintigsten, zond de Admirael, nevens *Laire∫∫e*, den Schout by Nacht *Bartholomeus Verwei*, naer Holland, met orde, nevens *Nobel* en *Hogenhoek*, by den Onder-koningh zich te vervoegen, om van al de voorstaende punten, en ook dat van den koophandel (waer in zijne Hoogheid zou bewillight hebben,) een opentlijke schriftelijke betuiging, behoorlijk van zijne Hoogheid getekent en verzegelt, te verzoeken: met verklaring de onzen zich dan voor

eerst

eerst daer mede vergenoegen, en na het bewilligen van het nader mangeld punt, het achtste in orde, rakende *Ay* en *Quemuy*, de beraemde drie of vier dagen wachten, doch midlerwijle met het afvaerdigen van de Jonk na *Batavia* voortvaren zouden.

Den zes en twintigsten, gingen de schepen *Vlaerdinge*, *Noote-boom*, *Tertolen*, *Naerden*, *Mars*, *Zierikzee*, *Vlissingen* en de *Kogge*, onder den Schout by Nacht *Bartholomeus Verwei*, van voor de reviere *Soanchieuw* t'zeil, om onder den hoek van *Tsombou* te wachten.

Den zeven en twintigsten quam de tolk *Melman* en een dienaer van zijne Hoogheid *Singlamong*, die zelf na den Veldheer *Lipoui* was geweest, het lang verwacht gezegelt geschrift brengen: als ook twee brieven, een van den Onder-koning en een van den Veldheer. Het geschrift voornoemt luide aldus:

Singlamong, *Opper-gebieder en Koning over dit Landschap van* Fokien, *heeft besloot en in zijne vergaderingh het navolgend:*

Singlamongs Jonken zullen voeren een zwarte vlagge: daer in een roode ronde mane staen zal.

Matthithelauja, Stedehouder in *Soanchieuw*, een gele vlagge met een witte wimpel: zijne onderhoorige Jonken een witte vlagge en een rode mane daer in, met een rode wimpel: desselfs Mandarijns een groene vlagge met een roode mane daer in, en een witte wimpel.

Tonganpek, een zwarte vlagge en een witte wimpel: zijne krijgs-bevelhebbers een zwarte vlagge met een witte mane daer in.

Soensinpek, een zwarte vlagge en een roode wimpel.

Jantoetok, een zwarte vlagge met een geele wimpel.

Loylauja, een groene vlagge, met een witte mane daer in: desselfs krijgs-bevel-hebbers een groen vendel, met een rode mane daer in, en een witte wimpel.

Thelauja, een groene vlagge met een rode mane, en een zwarte wimpel: zijn krijgs-bevelhebbers een groene vlagge met een rode mane daer in, en een roode wimpel.

Toejoeng, een groene vlagge met een rode mane, en een witte wimpel.

De Hollandsche schepen zullen neffens onze Jonken hier van daen gelijk en gezamentlijk t'zeil gaen: de kleinste en ondiepstgaende, neffens onze ondiepgaende Jonken voor 's vyands land gekomen, eerst en gelijk binnen loopen: en de grooter schepen, desgelijks onze groote Jonken, achter aen volgen. Zoo de Hollandsche of onze schepen moghten eenig gewelt lijden, zullen malkandere niet verlaten; maer zoo veel doenlijk is, bystaen en hulpe bieden. Beloven daer op, elkandre trou te zijn, als lieden van een herte toe komt: en zal voortaen gene vyandschap onder ons aen de Hollanders getoont worden. Ook zal *Tonganpek* twee bequame vaertuigen aen de Hollanders geven, verzien met ervaren volk, die voor de Hollandsche schepen zullen hene zeilen, en tot hunnen dienst zijn: desgelijx zal *Tonganpek* de Hollanders verzorgen met drie bequame Piloten, in dit vaerwater wel kundig, ten dienst van de Hollanders. De Hollanders, neffens onze Jonken hier van daen t'zeil gaende, zullen haer by malkandre houden, tot dat zy sien mogen, of de vyand met zijne zee magt tot ons uitkomen zal: zoo niet, zullen onze Jonken, neffens de Hollandsche schepen, by de hoek van *Laetjen* vervolgens ten anker komen: alwaer de vergader-plaets voor onze Rijx-Jonken zijn zal, en van daer des vyands plaetsen ter zee besetten: wanneer *Singlamong* orde geven zal, wat zijn volk in 't landen nakomen moet. De Hollanders zullen daegs te voren eenen brief ontfangen van *Singlamong*, wanneer zy hier van daen zullen onder zeil gaen. Na't veroveren van des zee rovers plaetsen, *Ay* en *Quemuy*, zullen de Hollanders van onzen Keizer tot bontgenooten aengenomen worden: en zal onze machtige Keizer de trouwe hulpe der Hollanders erkennen, en hen op hunne gedane verzoeken voort helpen. Waer toe ik en *Lipoui* goeden middel uitvinden zullen: wanneer wy de dapperheid der Hollanders zullen bespeurt hebben. Voorts vermoogen de Hollanders

r hun

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

„ hun koopmanschappen, die zy hier op „ deze schepen, en op het schip in de „ Hoksieuwse Reviere leggende mede „ gebraght hebben, verkoopen. Doch „ dewijl 't vertrek der schepen, na den „ vyand, kort op handen is, zal beter „ zijn, dat de goederen in *Hoksieuw* ver- „ kocht worden, en het verkoopen der „ koopmanschappen, die by u lieden „ hier in uwe schepen zijn, uit gestelt, „ tot dat *Ay* en *Quemuy* sal verovert zijn. „ Dan die by tijts noch iets verkoopen „ wil, mag het zelve doen: want u lieden „ zulx volkomentlijk toegestaen word.

„ Onse Tartarische Jonken zullen al- „ le een zwarte cirkel aen haer zeil heb- „ ben. Binnen in de cirkel zal een zwar- „ te letter staen. Dit bovenstaende ge- „ schrift hebben wy met onze Koning- „ lijke zegel onder-drukt. In het twee- „ de jaer onzes Keizers *Konchi*, de ne- „ gende maend.

De brief van den Onder-koning *Singlamong*, aen den Admirael, quam op dezen zin uit:

Verleden jaer zijt ghy van den Koning, op Batavia, *herwaerts gezonden, en met uwe schepen voor* Hoksieu *gekomen, en hebt ons door brieven, als mede mondeling bekent gemaekt, dat gy ten dien einde gekomen zijt, namelijk ten dienste van onzen Rijke, om den Zee-rover te verslaen: 't welk wy alreets voorhene onzen Keizer in* Peking *hebben bekent gemaekt. Dan aengezien ghy niet kunt rusten over de geledene schade, door den zeerover u lieden aengedaen, voor de rovers geheellijk uitgeroit zijn mogten, zoo hebben wy zulx by ons meerder behertigt: naerdien ghy dit jaer wederom hier gekomen zijt ten zelfsten einde, om nevens ons den rover aen te tasten en te verjagen. Uwen brief, voor weinig dagen ontfangen, aengaende d'oorlog, bestiering en orde, die wy onderhouden zullen, onder het beoorlogen van den vyand, hebben wy gelezen; doch daer in bevonden: dat ghy lieden meer voorstel maekt, als verleden jaer gedaen is. Dan ik en* Lipoui *(hoewel Opper-gebieders over dit Landschap) vermogen niet te besluiten met eenige vreemdelingen, voor al eer wy zulx aen onzen Keizer, en 't Hof bekent gemaekt, en daer over der zelver goetkeuring bekomen hebben. Wat aengaet het geen waer toe wy levorens orde en last van onzen Keizer ontfangen hebben, om met u lieden te besluiten; zulx is u lieden in dezen nevens-gaenden brief toegestaen, en zal by ons ook vast onderhouden worden.*

De brief van den Veldheer luide aldus:

Lipoui, Veld-overste van het Tartarisch Rijk in dit Landschap van *Fokien*, zend dezen brief aen den Hollandschen Zee-Admirael.

Daegs voor eergisteren heb ik bekomen Singlamongs *en uwen brief: waer in ghy wijtlopig hebt geschreven van het geen tusschen u en ons zoude besloten werden. Ik heb zulx alles gelezen: doch bevindende daer in eenige wichtige punten, heb ik niet goet vinden kunnen, zulx, volgens uwe instellingen, te beantwoorden: Wel is waer ik van onzen Keizer gestelt ben, als hooft: nochtans vermag ik niet in zulke voorvallende zaken te handelen, na mijn begeren; maer moet zulx eerst aen onzen Keizer vertoonen en desselfs bekrachtiging afwachten: aleer wy zoo een vast besluit maken mogen. Dan ik heb uw voornemen wel verstaen, zult alzoo het bescheit over zulke zaken van het Pekingse Hof moeten afwachten: werwaerts ik alreets eenen brief gezonden heb. Het vertrek uwer schepen naer* Ay *en* Quemuy *zal u van* Singlamong *bekent gemaekt worden, die u van alles volkomen orde zal geven. Ghy hebt in de verdragbrief gestelt, als dat wy, na het veroveren van* Ay *en* Quemuy*, met uwe schepen, onze Jonken en volk na* Tayowan *overschepen zouden: desgelijx dat u hier in* Hoksieu *of elders een vaste plaetse mogte gegeven worden, om uwen koophandel te drijven. Zulx is alreeds na het Pekingse Hof geschreven. Wy verwachten van daer haestig bescheit: wanneer wy u lieden op zulke punten bescheit zullen toekomen laten. Uw verzoek is om drie piloten: die zullen u van* Singlamong *toegestaen worden. Hier neffens zende ik u een uitdrukkinge van de vlaggen der schepen, die alhier uit de revier na* Ay *en* Quemuy *gaen zullen: waer aen de zelve zullen konnen onderscheiden worden.*

Suntokquon, Admirael van *Lipoui*, zal voeren een blaeuwe vlagge, met een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

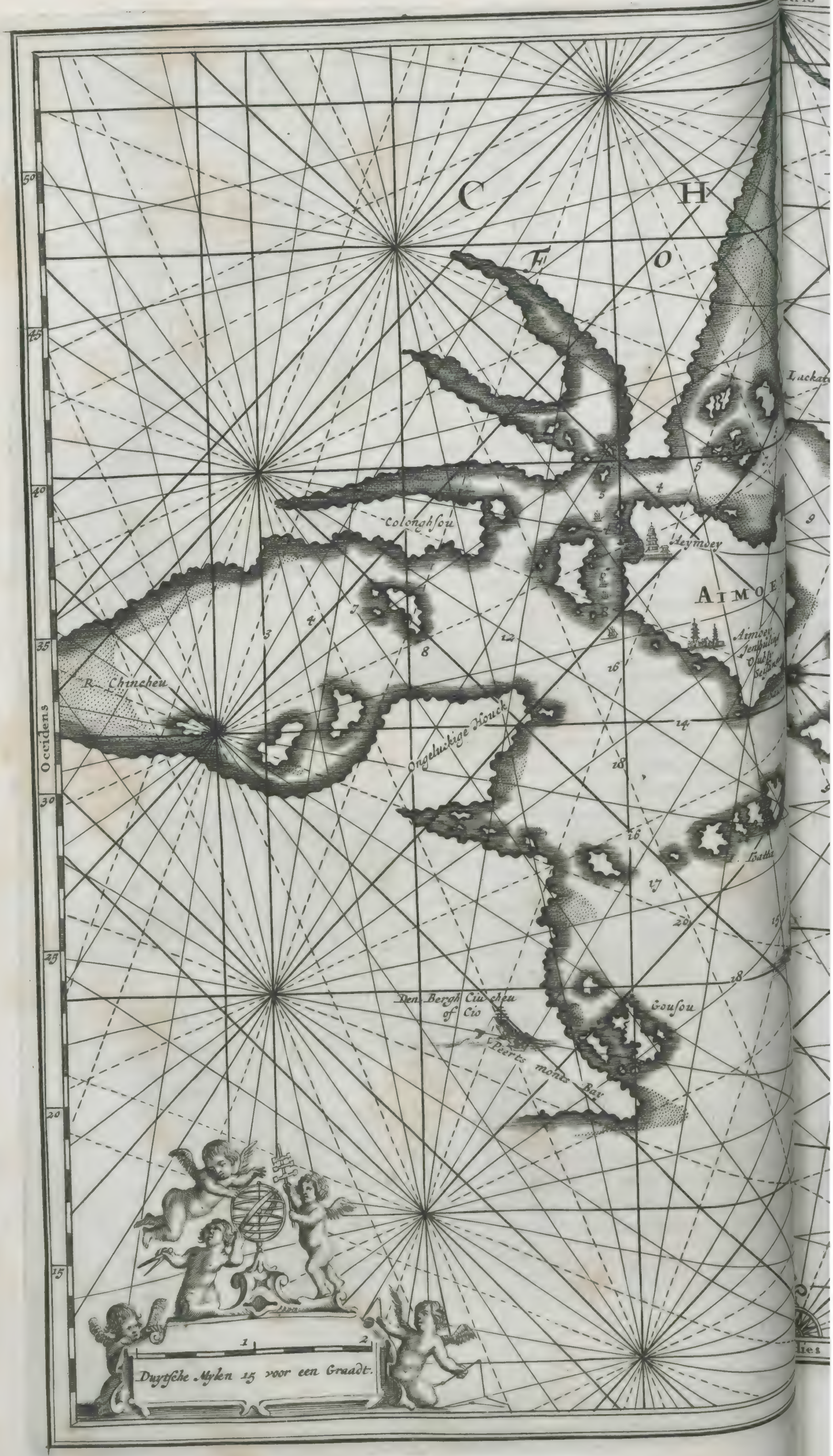

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Koninklijke Bibliotheek

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

een zwarte mane daer in, en een witte wimpel.

Cheytinquon, een zwarte vlagge, en een witte mane daer in.

Sulauja, een groene vlagge, met een roode mane.

Schunluwan, Krijgs-overste, een roode vlagge met een zwarte mane.

Toeloewan, Hopman, een witte vlagge, met een zwarte mane.

Quolauja, Hopman, een groene vlagge, met een witte mane.

Jan Sumpin, een groene vlagge.

Goo Sumpin, een zwarte vlagge, en een blaeuwe wimpel.

Dit bezegelt geschrift voornoemt, met dat van de onzen, aen zijne Hoogheid gezonden, om te verzegelen, vergeleken, bevont men in de onderstaende voornaemste deelen te te verschillen: namelijk,

Het in bezit nemen der Eilanden *Ay* en *Quemuy*, wierd daer in niet aengehaelt; maer voorby gegaen.

Geen gewagh, zoo de zelve verovert waren, wierd daer in gemaekt, om als dan met de onzen na *Tayowan* en *Formosa* over te schepen, als alleenlijk in den brief van *Lipoui*.

Wegens den vryen handel, door het gansch Rijk: als ook het verdrag by den Keizer te doen bekrachtigen, wierd aldus gewagh gemaekt: te weten, dat by verovering van de Eilanden *Ay* en *Quemuy* d'onzen by den Keizer tot bontgenooten zouden aengenomen worden: ook dat zijne Majesteit onze hulpe zou erkennen, en op de gedane verzoeken, waer toe *Singlamong* en *Lipoui* goeden middel zouden uitvinden.

Behalve het welk, het geschrift of besluit voornoemt van den Koning en zijnen Raed in den zin meest met dat van de onzen over een quam. Wijtloopiger was ook op het voeren der vlaggen en andere onwichtige dingen by hen gelet. De brief van den Onder-koning *Singlamong* was ook met zijn zegel bevestigt: maer niet die van *Lipoui*.

De Admirael *Bort* schreef, op het schrijven van hare Hoogheden *Singlamong* en *Lipoui*, in dezen zin te ruch, met by voegen van een geschrift, wat vlaggen en vaendelen de onzen gewoon waren te voeren, en voeren zouden. Benessens den brief van uwe Hoogheid, en den Veldheer *Lipoui*, is my op gisteren ook toegebraght, het besluit in uwe Hoogheids vergadering over onze zaken genomen: waer by ons alleenlijk toegestaen word, onze als nu aengebrachte Koopmanschappen te mogen verkoopen, die weinigh zijn, en waer van de Kapitein *Nobel* uwe Hoogheid t'allen tijde een lijste zal kunnen geven. Wy nemen dit toegestaen aen, onder beding het zelve openbaerlijk zoo hier in *Soanchieuw*, als *Hoksieuw* tegenwoordigh zal afgekundight, en den volke met aenplakken van brieven bekent gemaekt worden. Daer benessens dat de Kapitein *Nobel* daer op zich zal mogen begeven na *Hoksieuw*, en op zijne aenkomste aldaer aenstonts een aenvang, met het verkoopen der goederen maken. En hoewel dit een kleine weldaet is voor de diensten, die wy aen het Rijk zijn genegen t'allen tijde te bewijzen, zoo willen wy nochtans vastelijk hoopen en vertrouwen, dat zijne Keizerlijke Majesteit ons hier na den koophandel voor eeuwigh en altoos in zijn Rijk niet weigeren zal, als komende met zijne goederentheid en mildadigheid over een, alle vreemde volken, met groote kosten t'zijnen dienst gekomen, mildelijk te vergelden. Wy verklaren dat deze tegenwoordige vloot schepen onze Heeren en Meesters over de hondert duizent [a] taylen van uitrusting te staen, en noch maendelijk niet minder dan veertig duizent taylen van onderhouding te kosten komt: dat aen de vloot, verleden jaer vruchteloos weer na *Batavia* gekeert, na gelangh een groote zom gelts gehangen is, kan uwe Hoogheid wel begrypen: gelijk ook wat schade wy daer en boven met't verongelukken van twee kostelijke schepen, tot zijne Keizerlijke Majesteits dienst gekomen, gehad hebben. Of nu het voordeel, uit het verkoopen van weinigh goederen voor deze reize te trekken, in't minste ophalen kan ons reets gedane zware kosten, geven wy uwe Hoogheid zelve te bedenken. Derhalve

[a] *Ieder Tayl op 57 stuivers gerekent.*

,, ve wy niet na laten mogen, nochmaels ,, aenhoudelijk te verzoeken, ons den ,, koophandel voor eeuwigh en altoos, ,, het geheel Rijk door, mag toegestaen ,, worden, en ons daer van een ge- ,, schrift t'onzer verzekering verleent ,, werden.

,, Van de punten, in onze voorwaer- ,, de gestelt, sprekende van *Ay* en *Que-* ,, *muy*, of een ander Eiland, daer on- ,, trent, by verovering, ons in het bezit ,, te geven: als mede om dan ook met ,, een nessens ons na *Formosa* en *Tayowan* ,, over te schepen, en dat land by her- ,, winning weder in te ruimen, maekt ,, uwe Hoogheids besluit geen gewagh: ,, gelijk ook niet van het punt, welk ,, melt, om ons van alles brieven van ,, bekrachtiging van zijne Keizerlijke ,, Majesteit te verzorgen.

,, Evenwel verhoopen wy dit alles ,, namaels, door uwe Hoogheids gun- ,, ste, voor ons wel verkregen zal wor- ,, den: op welk vertrouwen wy dan ,, goet en bloet ten dienste des rijks wa- ,, gen, en niet rusten zullen: voor dat ,, wy de roovers gedempt en t'onder- ,, gebraght hebben. Waer toe wy dan ,, ook als nu gereet zijn, onze oorloghs ,, maght nevens die van uwe Hoogheid ,, te zamen voegen, om den vyand ge- ,, zamentlijk op 't lijf te vallen en te ,, vernielen. Alleen verzoeken wy, ,, daer mede wat gehaest en ons den dag ,, van het vertrek na *Ay* en *Quemuy* te- ,, genwoordigh magh bekent gemaekt ,, worden: alzoo de tijd, by hun Ed. ,, de Heeren Generael en Raden van ,, *Indiën* gestelt, om daer te verschijnen, ,, reets al verstreken is. Gins zijn noch ,, eenige gevangenen van ons: uwe ,, Hoogheid gelieve aen hen te ge- ,, denken, om de zelve in vrydom te ,, stellen, en aen ons over te leveren, ,, zoo zy in handen van uwe Hoogheids ,, volk mogten komen te vervallen. In ,, *Kanton*, zoo wy verstaen, onthou- ,, den zich twee van onze Tayowanse ,, overloopers, die wy verzoeken daer ,, niet mogen gedooght; maer ons ge- ,, boeit toegezonden te worden: naer- ,, dien het eervergeten schelmen zijn, ,, die de straffe des doots niet ontgaen ,, kunnen. In *Makau* worden van ons ,, noch gehouden een Hollandse stuur- man, nevens een jongen, met een Jonk van *Batavia* daer gekomen. Wel- ker verlossing uwe Hoogheid ook ge- lieve te wege te brengen: aengezien de Portugesen aldaer tegenwoordigh gene reden hebben de zelve te hou- den: alzoo de oorlogh tusschen ons en hen onlangs, met het maken van vrede in *Europe*, is komen op te hou- den. De vlaggen en vaendelen, die uwe Hoogheids volk en andere op den aenstaenden tocht, na den vyand, voeren zullen, hebben wy by uwe Hoogheids besluit gezien. De onzen zal uwer Hoogheid blijken by dit nevens-komende schriftelijk brief- je: waer mede dan de besprooke voorwaerden van onze zyde ook vol- daen is.

In het schip de *Nooteboom*, den 27. van Wijn-maend 1663. Voor *Soan-chieuw*.

BALTHAZAR BORT.

Het briefje van de vlaggen en vaen- dels, die de Hollanders in den aen- staenden tocht, gevoeght met de Tartarsche oorloghs-maght, na den vyand zouden gebruiken, luide al- dus:

De Hollandse vlaggen, die dage- lix van 't schip waeien, zijn root, wit en blaeu.

Wanneer een witte vlagge van de Kompanjie waeit, en daer by een ka- non-scheut gedaen word, wil d'Ad- mirael den Raed vergadert hebben. Ook betekent het waeien van deze vlagge vreden: gelijk het waeien van de roode, oorlogh, en aenvangh te strijden.

Op het waeien van een roode, wit- te en blaeuwe wimpel van den Ad- mirael, volgen al de schepen hem.

Des Admiraels Kapitein zal voe- ren een groen vaendel, daer aen het boven eind ontrent de stange een ver- gulde leeuw met zijne pijlen in de poot staet.

Des zelfs onderbevel-hebbers zul- len voeren vaendels van verscheide gront-koleuren: als van root, blaeu, geel en groen, die aen de hoeken vlammen en punten van verscheide kleuren hebben.

De

,, De Schout by Nacht zal voeren
,, een blaeuw vaendel, met een leeuw
,, boven aen de steng van 't vaendel:
,, desselfs onderhoorige bevel-hebbers
,, graeuwe, blaeuwe, wit en geele,
,, met verscheide vlammen. Al andere
,, krijgs-bevel-hebbers zullen uit ge-
,, mengelde kleuren voornoemt vaen-
,, dels voeren: en konnen zulke van de
,, Tartaren, zoo van vendels, klee-
,, dinge en wapenen wel onderschei-
,, den worden.

Den tweeden van Slacht-maend quam *Konstantijn Nobel* van *Soanchieuw*, benevens den onder-koopman *Filips May*; aen boort des Admiraels, en bragt een bescheit-briefje van den Onder-koning *Singlamong*, daer in de tijd van het vertrekken der vloot, en andere dingen wierden bekent gemaekt, als blijkt uit den volgenden inhoud:

In de tiende mane, den eersten dag, heb ik aen den gezant Nobel *gelast, om aen den Hollandschen Admirael te verwittigen, hoe uit deze Reviere* Soanchefoe *al onze Tartarische Jonken, den negenden dagh van deze onze tiende mane uitlopen zullen, en buiten by de Hollandsche schepen in de haven van* Schoeni *ankeren; maer by bequaem weer en wint ten zelven dage, nessens uwe schepen, in zee loopen, en voorts zeilen tot voor de bay van* Wattauw. *Vijf van uwe wel bezeilste en ondiepgaende schepen zullen nessens onze wel bezeilste Jonken voor uit zeilen, en in de haven van* Wettauw *in loopen: de overige tien schepen, nessens onze groote Jonken, buiten de haven voornoemt ankeren. Zoo wy eenige van des vyands Jonken in de bay van* Wettauw, *als ook in de haven van* Kinsakian, *vinden mogten, gelijk te vermoeden is, zullen gezamentlijken de zelve slagh leveren.*

Aengaende het landen op des vyands Eilanden, daer over heb ik en Bethetok *een besluit genomen: en is zulx niemant als ons beiden bekent: wy zullen u zulx mede bekent maken, wanneer dicht by de plaets komen zullen, op wat dagh en tijd wy de zelve zullen aentasten.*

Ik heb den Gezant bekent gemaekt, dat hy brenge de lijste van uwe mede gebragte koopmanschappen, op Minjazeen *in uw schip geladen. Ik zal de zelve, nessens den Gezant, aen den Hoksieusen Stadhouder over zenden: daer nessens aen de zelve last geven, tot het verkoopen uwer koopmanschappen in het openbaer. Waer toe de* Konbon *u lieden dienstigh zal zijn.*

Nobel braght ook eenen brief van den Veldheer *Lipoui*, in antwoorde van des Admiraels geschreven. Dees luide aldus:

Den negen en twintigsten van deze negende mane heb ik uwen brief ontfangen, en dessel ven inhoud wel verstaen. Ook is my in den zelven bekent gemaekt, de verscheide af-beeldinge der Hollansche vlaggen en wimpels, die by ons voor goet geoordeelt zijn: gelijk ik mede aenstonts onzen onderhoorige bevel-hebbers, om zich daer na te schikken, heb bekent gemaekt.

Ghy zijt hier gezonden van uwen ouden Koning op Batavia, *om met uwe schepen en volk ons Rijk ten dienste te staen, en met ons gezamentlijk na* Ay *en* Quemuy *te gaen, ten einde den zee-roover te verslaen: op dat dees geheelijk magh uitgeroeit worden. Derhalve vertrouwen wy, dat ghy lieden u in het aentasten van des vyands landen en vaertuigen dapper quijten zult, op dat, wanneer 's vyands plaetsen zullen verovert zijn, ghy met grooter eere na* Batavia *wederkeeren moeght, en aldaer aen uwen ouden Koningh verslagh van uw wedervaren doen: hoe ghy hier, uw lang gewenscht oogwit getroffen hebt; waer om ghy nu twee verscheide jaren hier gekomen zijt.*

Ghy schrijft, wy brieven van verzekering u zouden laten toe komen, dat ghy hier, door het geheel Rijk eeuwig en altoos zoud mogen handelen, beneven het vergunnen van bequame plaetsen en huizen. Deze brieven kunnen wy u niet mede deelen, alzoo 't zelve te doen, in ons vermogen niet staet: maer wachten tot dat u de zelve van onzen Keizer van Peking *toekomen, aen den welken ik daer over al reeds geschreven heb: waer aen ghy niet behoeft te twijfelen: want voor dezen een Mandarijn van aenzien uit het Pekingse hof in* Hoksieuw *aengekomen is, met brieven van onzen Keizer,*

die den Gezant Nobel *en* Pedel *ter hant gestelt zijn: in de welke het toestaen van den koophandel aen de Hollanders bekent gemaekt wiert: weshalve uw medegebragte koopmanschappen te verkopen u vergunt en toegestaen wort. Maer na het veroveren van* Ay *en* Quemuy, *wanneer ghy na* Hoksieu *met ons keeren zult, zullen wy het bescheit van uwe verdere gedane verzoeken van onzen Keizer in haesten te gemoet zien. Uw verder verzoek is, dat onze krijgsknechten uwe gevangenen, zoo mannen als vrouwen, de welke op 's vyands landen voornoemt zijn, niet beschadigen of in de woede des oorlogs dooden mogten. Zulx zal van d'onzen niet geschieden. Maer zoo de zelve den onzen in handen vallen, zullen die u lieden alle toegezonden worden: want ik zeer ernstig aen mijne onderhorige Bevelhebbers zulx, en die weder aen hunne krijgsknechten in 't gemein bevolen heb. De dag des vertreks, wanneer uwe Jonken zullen zeil gaen, zal u van* Singlamong *heimelijken aengeschreven worden.*

Den elfden zeilde d'Admirael uit het gat der reviere van *Soanchieuw*, en quam met drie schepen, als *Noteboom*, *Kaneelboom* en *Jonker*, onder den hoek van 't *Sombou*, dicht by den Schout by nacht ten anker: hoewel niet van de Tartarse Jonken gevolgt wierden. De Schout by nacht *Verwei* had van den zevenden van Wijn maent tot den zes en twintigsten in de reviere van *Soanchefoe* gelegen: en was toen met drie schepen, *Vlaerdingen*, *Naerden* en *Zeehont* buiten gezeilt.

Den dertienden wiert d'Admirael by brieve door *Tonganpek* verwittigt, dat zijne Jonken daegs te voore, den dertienden dag van de tiende maen, buiten de reviere van *Soanchefoe* in de Bay van *Schoeni*, ten anker waeren gekomen: dat dien morgen hem toegebracht was een brief van den Admirael *Matitoe*: (die voor drie dagen alreets na de hoek van *Wetauw* vertrokken was;) waer by hem wiert bekent gemaekt: dat hy met de Rijx Jonken den veertienden dag dier mane op *Wetauw* zoude verschijnen, en den Hollandschen Admirael zulx mede bekent maken, om neffens zijne Jonken derwaerts te zeilen. Dies verzocht hy d'Admirael heden met zijne schepen neffens de Rijx jonken gelieffde onder zeil te gaen, om aldaer tydig binnen te komen.

Op d'ontbieding dan van *Tonganpek*, die d'onzen met zijne Jonken voor uit zagen zeilen, ging d'Admirael ook met veertien schepen van de hoek van 't *Sombou*, na de hoek van *Puthay* zeil, daer achter hy des avonts op negen vadem behouden ten anker quam.

Jakob Gommers Schipper van 't Jacht *Zierikzee*, (welk door storm van de reviere *Soanchieuw* aldaer voor eenige dagen was aengekomen) quam aenstonts aen boort des Admiraels, en bragt met zich, eenen onzer Duitsche gevangenen, *Mauris Janzen Vis* geheten, geboortig van het Eiland *Mauritius*, die onlangs by den Sinesen vyand gevangen was geweest, en van hen tot d'onzen gezonden. Hy stelde den Admirael ook eenen brief ter hand, door de vyanden met dezen *Mauris* op den tienden dezer aen hem gezonden. De brief was geschreven door *Summimpesiou*, anders *Sioubontok* genoemt, de tweede of naeste perzoon van den Jongen *Koxin Kimsia*, die over d'eilanden *Ay* en *Quemuy* en andere daer ontrent het opper-gebiet had. Dees luide vertaelt aldus:

Summimpesiou *of* Sioubontok, *Gezaghebber op* Quemuy, *zent dezen brief aen d'Opperhoofden van het Hollandsch schip.*

" Ghy hebt verstaen en weet, dat
" *Koxinga* voor twee jaren *Toyowan* ver-
" overt heeft: 't welk voor dezen zijns
" vaders land geweest is.
" Dit geschiede, ter oorzake hy voor
" zijne krijgsknechten, die hy in den
" oorlog tegen *Tartaryen* gebruikte, al-
" daer een onderhout-plaets beschik-
" ken moste. Voor twee jaren is *Koxin-*
" *ga* op *Formosa* tot *Sakkam* gekomen:
" wanneer *Jakobus Valencijn* hem het ka-
" steel geschonken en gegeven heeft,
" en met malkandre besloten hebben,
" dat de Hollanders op *Sakkam* of el-
" ders een loosje zouden bezitten, om
" den koophandel met d'ingezetenen
van

„ van *Koxinga* te drijven, en met mal-
„ kandre in vrede en eendragt te leven.
„ Wat de Tartaren aengaet, die zijn
„ alle zeer verzwakt en hun magt is al-
„ reeds gebroken: naerdien zy de twee
„ Landschappen, *Huquan* en *Nanquin*,
„ verloren hebben. Dewijl nu de Tar-
„ taren vrezen, als zy *Koxinga* hooren
„ noemen, van wegen zijnen ontzache-
„ lijken name, zoo hebben zy u lie-
„ den verzocht om tegen ons te strij-
„ den, met uwe schepen. Wy hebben
„ hier tegenwoordig volks genoeg, om
„ hen te verslaen. Uwe schepen zijn
„ groot en diepgaende, die mogen niet
„ binnen in de reviere komen; maer
„ moeten haer in zee onthouden, door
„ de droogte in de reviere. Ook is u
„ wel bewust, als wy in *Tayowan* wae-
„ ren, dat wy van oorlogs volk en wa-
„ penen wel voorzien waeren. Derhal-
„ ve ziet voor u, dat u d'Ooster-Tarters
„ niet bedriegen: want der Tartaren
„ hert schelmachtig en bedrieghelijk is,
„ gelijk ghy bevinden zult, dat zy in
„ het strijden neffens uw volk de vlucht
„ zullen nemen en verlaten u met uwe
„ schepen. En schoon zy by u blijven,
„ zullen grote onlusten tusschen u en
„ hen rijzen: want zy zeggen zullen, de
„ Hollanders hebben ons niet geholpen
„ in den strijd: wy hebben *Koxingas* magt
„ alleen moeten tegenstant bieden. Ja,
„ al hebt ghy ons overwonnen, de Tar-
„ taren zullen u evenwel geen plaets
„ of huis verlenen, om uw goet te mo-
„ gen verkopen: waer mede zy u be-
„ driegen: want *Singlamong* en *Lipoui*
„ zulx duidelijk voorhene tegens ons
„ en d'onzen gesproken hebben: de
„ Hollanders meinen hier een loosje te
„ erlangen en vryheit te genieten, om
„ hunnen koophandel hier by ons te
„ drijven: zulx is mis, als ghy u aen ons
„ overgeeft. De Keizer in *Peking* weet
„ van al uwe zaken niet: of hy zal u niet
„ aenraden tegen ons t'oorlogen. Ook
„ zult ghy bevinden, dat ghy zulke
„ voorwaerden by hen niet verwerven
„ zult, als ghy beoogt te verkrijgen.
„ Daerom kome het bedrog te voore.
„ Al uwe schepen, die ter zee varen,
„ zijn handel-schepen, en niet ten oor
„ log uitgerust. Wilt ghy met ons han-
„ delen, zoo hebt ghy te weten dat hier
in zee veel klippen, zanden en droog- "
ten zijn, daer uwe schepen lichtelijk "
schade zouden mogen lijden. Maer "
in *Tayowan* hebben wy zuiker, herte- "
vellen en andere koopmanschappen "
meer in overvloet. Zoo ghy dan met "
ons wilt een besluit maken, om met "
elkandre te handelen, zoo laet u *Kim-* "
sia weten: dat hy u een plaets en wo- "
ning als mede een haven voor de sche- "
pen te bergen, uwen kooplieden ge- "
ven zal. Ik heb een van uw volk, nef- "
fens d'onzen, by uw gezonden, om "
uw hert, zin en meining op desselfs "
wederkomste te verstaen. Zoo ghy "
iets begeert met ons te handelen, zoo "
stuure drie mannen van d'uwen by "
my. Wy zullen malkandere eerstelij- "
ken daer van spreken. Wy zullen u de "
huisvrou van *Valencijn*, de Prediker "
Leonards met zijn huisvrouw en al "
d'andere huisgezinnen en volk weder "
ter hant stellen. Wy schryven zulx uit "
ernst en liegen niet. De Hollander "
Assam is voor twee jaren by *Jakob Va-* "
lencijn op *Sakkam* tolk geweest. Daer- "
om heb ik den zelven neffens dezen "
brief aen boort gezonden, om u alles "
t'openbaren en de rechte geschapen- "
heid van onse gelegentheid te zeggen. "
In het jaer van *Yunlie*, in het zeventien- "
de jaer, de tiende mane, den negen- "
den dag. "

De Schipper *Jakob Gommers-bach* liet den Jongen *Koxin* met het Champantje, daer mede *Mauris* den brief gebragt had, weder schriftelijk weten: dat hy noch zijne Bevelhebbers niet vermogten behoorlijk antwoort daer op te geven: maer des most eerst den Admirael verwittight en orde van den zelven verwacht worden. Dies nodig zou zijn, dat zijne Hoogheit hem een Koya met roeiers toezond, om de bode *Assam*, alzoo by de Sinesen, en by de onzen *Mauris* genaemt, na den Admirael te brengen, om antwoort op zijn voorslagen te halen.

Dees *Mauris Jansz. Vis* verwittigde, so uit eigen zelf, als op afvraginge, den Admirael en zijnen Raet, dat de vyant op *Aymuy* vier of vijf duizent gewapende mannen sterk was, en daer geen andere vastigheden waren, als een

ronde

ronde ſtene muur, zonder punten en geſchut: dat op *Quemuy* hondert of hondert en vijftig gewapende mannen waren; ook geen andere ſterkten, dan een ronde ſtene muur, ſonder geſchut. Dat op het Eiland *Liſſoe* maer boeren woonden; en den vyant daer op gene ſterkten had: dat op 't Eiland *Goutſoe* een kaſteeltje was, en hun vrouwen haer onthielden in twalef of dertien nieu opgemaekte huizen. Dat zeker *Anpontek*, een overloper van de Tartars, op *Formoſa* en *Tayowan* geboot, en ſich op *Sakkam* onthield, welk niet verſterkt was. In het kaſteel woonden de vrouwen en kinderen van *Koxin:* welk met geſchut voorzien was: maer niet met krijgsknechten, die meeſt landwaerds in verdeilt waeren, ten getale van ontrent vijf duizent: hoewel zeer vermindert door het weg lopen: ook had de Formoſaenſe Keizer van *Middag* velen door verraſſing gedoot, die ook eenige Hollanders by zich had. Dees Keizer en de bergluiden wouden zich der Sineſe Regering niet onderwerpen; maer al de dorpen ten platte landen wierden onder het gewelt van de Sineſen gehouden: en genoten de Formoſanen maer een ſober levens onderhout. De Sineſen hadden zich des Jongen *Koxins* bevelen onderworpen.

Voor *Ay* en *Quemuy* lagen ontrent tachtig grote en twintig gemeine Jonken, met krijgsknechten: daer en boven noch twee hondert en zeſtig Jonken ongewapent, daer hun vrouwen, huisgezinnen en goederen in waeren.

De Steden op *Ay* en *Quemuy* waeren meerendeels verlaten, en hadden de Sineſen zich gereet gemaekt, om na *Formoſa* te vluchten: beneffens verſcheide andere antwoorden: inzonderheit op de vragen van den brief, door *Sjoubontok* aen d'onzen gezonden. Op de tydinge dan, door *Mouris* wegens de gelegentheit der vyanden bekomen, wiert by den Admirael en zijnen raet in aenmerking genomen: hoe zy met lang vertoeven, om de vyantlijke eilanden aen te doen, dezelve wel mogten ontvolkt en de Sineſen na *Tayowan* en *Formoſa* gevlucht vinden: welk voor al diende voorgekomen te worden: gemerkt d'onzen anders *Formoſa* zoo veel te ſterker zouden maken. Derhalve wiert goet gevonden en beſloten, ten zelven dage den onder-Admirael en Hopman *Poleman*, als Gemagtigden, na *Tonganpek*, krijgs-overſte der Tartariſche ſcheeps-vloot, leggende onder de hoek van *Puthay*, te zenden, om den zelven met ronde woorden af te vragen, of hy niet voornemens was, nevens al zijne oorlogs-jonken en krijgsmagt, noch op dien dag, met d'onzen te zamen gevoegt, onder zeil te gaen, en alzoo gelijkelijk den vyant t'overvallen, en hun Jonken te verſlaen: ten einde d'onzen des te beter, zoo hy zulx nochte met de geheele vloot, nochte met een gedeelte der zelver wilden ondernemen, een beſluit konden nemen, wat hen in dit geval te doen of te laten ſtont: met dien bedinge, dat de gemelde Gemagtigden als dan verzoeken zouden, dat *Tonganpek* den onzen toeſtont, zy zich met hunne ſcheeps-vloot en krijgsmagt alleen ten einde voornoemt, na den vyant begaven, alzoo zy niet genegen waeren, langer aldaer vruchteloos te vertoeven. En op dat bleek, d'onzen met open deure wandelden, en den Tartar alles openbaerden, zou zich ook met de Gemagtigde *Mauris Janſz. Vis* na *Tonganpek* vervoegen, en hem deſſelfs verſchyning met den brief van *Summimpeſiou* bekent maken: doch (ten aenziene hy in de Sineſe tale wel ervaren was) niet verder, als de Gemagtighden hem belaſten en in den mond geven zouden, met bevel, zoo zy hem wat naders quamen af te vragen, eerſt den onder-Admirael zulx aen te dienen, en met eenen af te wachten, wat hy als dan daer weder op antwoorden zou: alzoo d'onzen niet konden goet vinden, voor als toen, den gehelen inhout des briefs, en in zonderheid 't geen in ſmaet van de Tartaren als anderzints geſchreven ſtont, hem mede te delen; maer alleenlijk hen bekent te maken, dat de Sineſen de onzen aenzochten, om met hem te verdragen: hoewel zy dat afgeſlagen hadden, en beſloten hen op 't lijf te vallen en verdelgen.

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

De Gemagtigden, weder te ruſch gekomen, verhaelden, dat *Tonganpek* zeer ernſtelijk verzocht had, d'onzen met het vertrek der vloote noch drie of vier dagen het langſte wilden toeven: wijl hy niet vermogt te dien dage te vertrekken, ja niet voor bekomen laſt van *Singlamong* en *Lipoui*.

Ook wende hy voor zulx niet te zijn d'inhout van het gemaekt verdrag, tuſſchen *Singlamong* en d'onzen: alzoo daer in uitgedrukt ſtont, dat men den vyant gelijkelijk zoude aentaſten: met byvoegen (want de Gemaghtighden drongen hert op het vertrek aen) zoo d'onzen dan immers wilden vertrekken, dat'er eenige ſchepen, alwaert ſlechts twee of drie, om nevens hunne krijgs-maght, binnen *Quemuy* en het vaſt land door te zeilen, naer luit van het opgerecht verdrag, by hem moghten worden gelaten.

Midlerwijle ſtont *Tonganpek* zeer verſtelt en verbaeſt, in het zien van den Hollander *Mouris*, by hen *Aſſam* genaemt. Vroegh derhalve de maniere en wijze, op welke en tot wat einde hy by d'onzen verſchenen was: daer hem dan, in gevolgh van het te voore genomen beſluit, op geantwoort wiert: zulx hier door d'ontſteltenis een weinigh weer was overgegaen; hoewel noch niet in 't geheel, uit vreze miſſchien d'onzen met den vyand wel moghten zamen ſpannen; maer had echter met woorden daer van niet laten blijken.

Eindelijk zeide *Tonganpek* tegen onze Gemagtigden: niet te kunnen bedenken, hoe d'onzen nu zoo haeſtig met vertrekken waeren, daer zy zoo lang gewacht hadden: en of zy nu noch niet drie of vier dagen konden vertoeven, op dat hy midlerwijle het zelve aen *Singlamong* en *Lipoui* zoude konnen ſchryven.

Daer op hem voor het laeſt toegedient wiert: Het langh wachten den onzen nu eens begon te verdrieten, en dat zy zijn verzoek den Admirael zouden bekent maeken; maer echter niet geloven konden d'Admirael langer met het vertrekken als tot des volgenden daeghs zoude wachten. Waer op zy van hem ſcheiden.

Den vijftienden verſchenen met een groetenis briefje uit den naem van *Tonganpek*, overſte der Tartarſche ſcheeps-heir, leggende onder de hoek van *Puthay*, aen boort des Admiraels eenige Mandarijns: insgelijx om den Admirael, gelijk de Gemagtigden *Laireſſe* en *Pooleman* verwittigden, noch tot drie of vier dagen verblijven te bewegen: of zoo hy immers wilde vertrekken, de kleenſte ſchepen, om met hunne Jonken binnen *Quemuy* door d'onzen te volgen, by hen wilde laten. D'Admirael zeide hen een weinigh te zullen vertoeven, en deed midlerwijle in den Raed het verſlagh van de Gemaghtighden, als mede het verzoek dezer Mandarijns aen den zelven bekent gemaekt.

In acht dan genomen, hoe de Tartaren hen hier mede ſlechts zochten op te houden, en miſſchien na verloop van deze drie of vier dagen geen laſt tot vertrek zouden zeggen te hebben bekomen, zoo wiert by den Admirael en zijnen Raed, ten einde de Tartaren zich des t'eerder tot vertrek moghten ſpoedigen, eenparelijk goed gevonden en beſloten, door deze Mandarijns, *Tonganpek* te laten aenzeggen: hoe d'onzen genegen waeren des volgenden daeghs met acht ſchepen van daer na *Quemuy* te vertrekken, en zeven kleine Jachten by hen te laten: mits hy den onzen, tot landingh hunner krijgs-knechten op *Quemuy*, met den eerſte aen de ſchepen zou zenden vijf en twintigh Koyaes tot hunnen dienſt: met bekentmaking, hy d'onzen hier op ſpoedigh antwoort moſte laten toekomen: gemerkt zy als dan in maniere voornoemt een vaſt en nader beſluit konden nemen. Waer op de Mandarijns affcheit namen en weer na *Tonganpek* waeren vertrokken.

Tegens den avont wierden ontrent vijf- of zeſtigh Tartariſche kleine Jonken en Koyaes gezien, recht op

Quemuy aen overſteken en vertrekken. Vreemdt quam dit den Admirael voor, die derhalve aenſtonds den Luitenant *Hendrik van Dalen*, beneffens den tolk *Johannes Melman*, na *Tonganpek* zond, om d'oorzake, waerom en ten welken einde af te vragen? Deze aenſtonds weder te ruch gekeert, bragten tot antwoort of beſcheit: dat de Tartaren dien nacht een koya van den vyand met drie man, die neven meerder getal zich ontrent *Quemuy* onthouden hadden, in hunne maght bekomen hadden. Dien volgens, en om van den vyand niet overraſt te mogen worden, haddenze deze Koyaes op den brand-wacht by *Quemuy* uitgezonden, met byvoegingh dat op morgen vroegh weer by hem in de vloote zouden verſchijnen: als wanneer hy den onzen des middags daer aen de verzochte vijf en twintigh Koyaes ook zoude laten toekomen, en in de vloote brengen, om neffens acht onzer grootſte ſchepen (gelijk hem door zijne Mandarijns verwittight was) als dan na *Quemuy* te konnen vertrekken, met bedingh van zeven kleine Jachten by hem te laten.

Den zeſtienden, des morgens met den dag, wierden eenige Koyaes gezien van *Quemuy* weer te ruch keren, en groter getal, ja wel over de hondert weer derwaerts vertrekken, die t'elkens uit de Tartariſche vloot, op het Sein van eenige ſcheuten, met vijf of zeſtien zich onder zeil begaven: dies men merkelijk kon zien, dat de vloot grootelix gemindert was. En aengezien deze vaertuigen vol volk gepropt daer na toe, en, zoo het den onzen toeſcheen, ledig wederom daer van daen quamen, kregen zy quaet vermoeden op de Tartaren: alzoo zy vermoeden, of de Tartaren wel onder de hand buiten weten van hen met den vyand mogten komen te verdragen, ja wel al een verdragh gemaekt hadden, of wel anderſints, by vluchten van den zelven, gelijk het gerucht liep, *Quemuy* en andere Eilanden zonder hunne kennis uit te plunderen, en d'onzen dan niet veel t'achten. Weshalven wiert dan op voorſlagh van den Admirael, in rade gedaen, namelijk of d'onzen zich ten dien daghe met hunne ſchepen niet mede na d'eilanden voornoemt behoorden onder zeil te begeven, dan noch wel tot des anderen daeghs toe (aengezien zy het vertrek der onzen met acht ſchepen na *Quemuy* toegeſtaen, en belooft hadden, aenſtaenden middag, de verzochte vijf en twintigh Koyaes aen onze ſchepen te beſtellen) daer mede te vertoeven, eenſtemmelijk goet gevonden en vaſt geſtelt, om den Tartaren de mate eenemael vol te meten, noch tot des anderen daeghs met het vertrekken te zullen wachten, en ook langer niet: daer beneffens midlerwijle door den Schout by Nacht *Verwey* en Hopman *Poleman* hen te laten weten: dat d'onzen zich geenſins met het daeghs te voore bekomen beſcheit, wegens het heen en weder zwerven hunner Jonken, konden vergenoegen: maer dat zy hen, als vrienden toebehoort, alles dienden mede te deelen, gelijk d'onzen hen mede zouden doen. Ook dat d'onzen niet gedogen wilden het zelve meer te geſchieden: of dat zy anders van ſins waeren, met al hunne ſchepen van daer te vertrekken. Gemerkt zy, zoo wanneer d'eilanden *Ey* en *Quemuy*, als andere daer ontrent, overgegaen of de Sineſen daer van gevlucht waeren, daer op niets te doen hadden; en veel min genegentheit aldaer alzoo langer te verblijven: maer dat zy genootzaekt zouden zijn, zich van hen te ſcheiden, en met hunne magt alleen den vyand alle mogelijke afbreuk te doen. Dit deden d'onzen, om te hooren, wat de Tartaren daer op zouden antwoorden: en of zy door die bedreigingh de rechte oorzake van hun over en weder zeilen met de Jonken niet zouden komen te verſtaen, en alzoo met goeden grondt een beſluit nemen, wat ſchepen dat vertrekken, en welke zy by hen laten zouden.

Dit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Dit dan zoo vast gestelt, voeren de de Gemagtigden voornoemt na *Tonganpek*, en bragten in 't kort het volgend in antwoort weer te ruch: te weten, dat de Jonken en Koyaes, dien morgen verby onze schepen gevaren, naer het Eiland *Quemuy* gezeilt waeren, om, op der krijgsknechten verzoek, vrouwen en kinderen, daer gelaten, ook voorders eenen roof van daer te halen: welk zy hen, als zijnde hun vaderland, niet had kunnen weigeren. Ook dat'er meer vertrokken waeren, als hy wel toegestaen had: daer beneffens niet geweten had, zulx eerst aen d'onzen behoorde mede te deelen. Dies d'onzen hem, naerdien hy noit met de Hollanders gevaren had, en in gevolge hem onze manieren onbewust waeren, zulx voor dien tijt ten goede geliefde te duiden: want het tot geen ander einde geschiede, en ook de vyand aldaer te lande noch gehuisvest was. Waer aen d'onzen niet geliefden te twijfelen: desgelijx niet aen het zenden van de vijf en twintig beloofde Koyaes, gelijk ook niet aen de Sinesen, die hy daer mede zoude zenden; met verzoek, zoo zy den onzen niet in alles quamen te gehoorzamen, hem dat bekent te maken: als wanneer hy hen 't hooft voor de voeten zoude doen leggen.

Een weinig na den middag quam een Mandarijn, als tot overste over de vijf en twintigh Koyaes door *Tonganpek* gestelt, nevens de zelve in de vloot, en bragt met zich een groetenis-briefje van *Tonganpek*. Het meerendeel der Koyaes wiert aen de schepen verdeelt: te weten, aen zommige twee, en andere een.

De zake nu anders uitgevallen, als d'onzen gevreest hadden, mits *Tonganpek*, rakende het zenden van de Koyaes, zijn woort gehouden, en beloften nagekomen had, wiert op voorslagh van den Admirael, in Rade gedaen, goet gevonden en vast gestelt: dat des morgens vroeg d'Admirael met acht schepen, als de *Noteboom*, *Tertolen*, *Mars*, *Zierikzee*, *Vlissingen*, *Naerden*, *Kogge* en *Jonker*, van daer buiten om, naer het zuid-eind van het eilant *Quemuy* zou vertrekken: en midlerwijle de Schout by Nacht *Bartholomeus Verwei*, met zijn schip *Vlaerdinge* en d'overige kleine Jachten, ten getale van zeven, als *Overveen*, *Buiksloot*, *Kaneel Loom*, *Zeehont* en *Nieuwendam* by de Tartarische vloot blijven, met last, om met de Tartarische Jonken binnen het eilant *Quemuy* door te zeilen. Dan zoo de overste der zelver, *Tonganpek*, binnen den tijt van vijf dagen, nevens de zeven Jachten voornoemt den Admirael binnen *Quemuy* en 't vast land door niet quamen te volgen, hy den Admirael dan op den vijfden dagh, langs den zelven wegh, dien d'acht schepen onder den Admirael vertrekken zouden, by te komen had, om alzoo den vyand met hunne geheele maght alle mogelijke afbreuk te doen. Hopman *Harman de Bitter* wiert het bevel over de krijgsknechten der zeven schepen, die aldaer verbleven, opgedragen en aenbevolen, ten einde, soo zy lieden nevens de Tartaren binnen door zeilden; en de Tartaren aldaer begeerden te landen, hy insgelijx met zijne krijgsknechten over land by den Admirael zou trachten te komen, om hunne krijgs-maght niet van den anderen te verspreiden.

Midlerwijle wiert (nevens een groetenis-briefje van *Tonganpek*, aen den Admirael,) zeker brief overhandight, door zijne Hoogheid *Singlamong* aen *Tonganpek* geschreven: waer by onder andere aen d'onzen verzocht wiert, zy met het vertrekken na den vyand noch een kleinen tijd geliefden te vertoeven en zich het wachten aldaer niet te laten verdrieten: alzoo hy *Singlamong* den onzen in korte wijle den dagh van het vertrek, met eenen zijner Mandarijns zoude bekent maken. Dit sloegh d'Admirael en Raed in de wint, en bleef t'eenemael by hun genomen besluit.

Des namiddags dan den zeventienden, ging d'Admirael met zijne acht schepen zeil na d'Erasmus Bay, daer hy ontrent drie uuren voor quam, en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

de vijf en twintig Koyaes inliepen en achter of binnen de Noordhoek van de zelve Bay bleven leggen. Dies niettegenstaende ging d'Admirael, als niet twijfelende, of zy zouden hem kort volgen, weer zijnen gang, om onder de stad *Quemuy* te komen. Ondertusschen maekte hy jacht op zekere groote Sinese Jonk, die haer daer ontrent onthield, doch door snel zeilen met de vlucht ontquam.

Ontrent tien uure dan voor den middag quam hy onder de grote Stadt van *Quemuy* ten anker. Doch alzoo de zeven andere schepen zeer onordentelijk rontom den Admirael ankerden, ja d'een den ander, om zijn geschut op den vyant te kunnen gebruiken, in den weg lag, wierden de zelve door zijne orde gelast haer ankers weder te lichten, en zoo dicht onder *Quemny* te gaen leggen, als zonder gevaer geschieden kon: te weten, in volgender wijze. Het Jacht *Naerden* aen de zuidkant van *Quemuy*: achter het welk volgden de *Nooteboom*, *Jonker* en *Zierikzee*: daer na vervolgens achter malkandre de Jachten *Tertolen*, *Mars*, *Kogge* en *Vlissingen*. Midlerwijle de Jachten, met in dezer wijze te verzeilen, bezig waeren, deed d'Admirael met eenige schuits en boots het strant bezichtigen, met last aen Schipper *Pieter Koker*, zoo hy kans zag, een parthye volk te doen landen. Dit geschiede, maer quamen de Sinese krijgsknechten van de Stadt daer op uit, en boden den onzen groten tegenstant. In het landen waeren d'onzen om de vijf en twintig Koyaes zeer verlegen: want zy anders gelijkelijk het zelve zouden konnen gedaen hebben; daerze nu veel moeite mede hadden. Zy bragten evenwel, niet tegenstaende de Koyaes hem quamen te mangelen, zoo veel te wege, dat zy met hun reeds gelande krijgsknechten, ontrent ten getale van tachtig man, den vyant, over de hondert en vijftig sterk, op de vlucht dreven: alzoo in die woede wel twee of drie dooden aen 's vyands kant, en niet meer als een aen onze zijde, nevens weinig gequeste, vernomen wierden.

Geduurende dezen strijt, pijnden d'onzen zich ten uitterste om meer volks te landen, gelijk zy, eer d'avont noch op handen quam, de meeste parthye krijgsknechten gelant kregen. Evenwel liet Hopman *Poleman* niet na, met deze en de noch geduurigh aen land komende krijgs-knechten, den vyandt (die voor zijne komste d'onzen al op den wijk, om weder in te schepen, gebracht had) te achtervolgen. Doch alzoo'er midlerwijle noch een parthye Sinese krijgsknechten (na dat d'eerste weer binnen de Stads muuren gedreven waeren) van d'andre zijde van land uit eenige vaertuigen tot bescherming quamen, wiert *Poleman* genootzaekt den zelven insgelijx slag te leveren. Deze dan ook, gelijk de voorige, te zamen twee of drie hondert sterk, namen hunnen hertret binnen de Stadts muuren. Ja had met die niet veel geschilt, of zouden buiten de Stadt hebben moeten verblijven: en stonden de zaken zoodanig geschapen, dat ingevallen d'onze al hun magt by elkandren hadden gehad, hen het binnen komen belet zoude zijn geweest. Of men zoude immers nevens hen de Stadts poorten hebben ingelopen. Te meer, alzoo de vyanden niet wisten, hoe zy de poorten dra genoech zouden inkomen: want zy niet anders als twee of drie basjes op de muuren hadden leggen. Dan aengezien d'onzen met zoo weinig magt dit niet derfden ondernemen, waeren zy daer voor gebleven, en hebben zich dicht onder de Stadt achter klippen, tot borstweringh van hunne basjes en pijlen, die in grote getale geschoten wierden, onthouden, ten einde alzoo al hun gedoen en bedrijf te konnen beschouwen, voor zoo veel zy uitterlijk zouden kunnen-ondernemen.

Door den Admirael en onder-Admirael dan deze schermutzeling uit de schepen, die met dicht onder het land te verzeilen bezig waren, alzoo aengezien, vonden zy goet, om alle wanne orde en verwerring, by gebrek van een gebiedent hooft, voor te komen, den Sekritaris aenstonts naer land

land te zenden, om Hopman *Kristiaen Poleman* den volke, in hun afwezen, voor te stellen, en, over het leger te lande het gebiet te voeren. Na wederkeeren van den Sekritaris, die van 't geen zich te lande onder *Poleman* had toegedragen, verslag aen den Admirael deed, trok d'Admirael ontrent middernacht na land, en verscheen aldaer by Hopman *Poleman*, en andere bevelhebbers. Met deze ging hy d'ingezette posten, tot dicht onder de stad, (van welkers muuren geduurig met licht geschut op d'onzen geschoten wierd) bezichtigen, en bevond hen alle wel gestelt.

Eindelijk na overleg, wat hen nu ten dienste van de Kompanjie, en tot afbreuk van den vyant, te doen stont, wierd besloten geen storm op de stad, als toen noch t'onzeker, te wagen: gemerkt zy meer te doen hadden, als alleenlijk die stad te veroveren, en derhalve niet geraden was, het volk, dat zy noodig van doen hadden, in gevaer te stellen. Ook (alzoo hun tegenwoordige magt te klein was, en de tijd het niet lijden kon, om een volkome belegering te doen,) wiert besloten op nader middelen te denken en te zien na een bequame plaetse, ter planting, van een stuk of tweede geschut daer voor, ten einde de stad alzoo te bressen, en gevolgelijk daer op te stormen, en alzoo dezelve in kristen handen te krijgen. Dan naerdien d'onder-Admirael, die ook te dien einde, om zijn goetdunken daer over te geven, uit zijn schip ontboden was, niet spoedigh tot den Admirael konde komen, wierd het vast besluit tot zijne verschijningh wel uitgestelt, maer echter geoordeelt het aftrekken noodig. Dies d'Admirael met den dag na boort van 't fregat de *Jonker* (leggende 't dichtste onder de wal) vertrok, om 't zelve noch wat nader te doen komen, en daer door het volk met des te minder gevaer van land af te krijgen: zoo de vyant op hen in het aftrekken (zoo gevreest wierd) mogt komen uit te vallen: want hy een groote vloot Jonken in hun gezicht onder *Lissoe* had leggen: waer uit hy doorgaens versterkt wierd: 't welk d'onzen ook tot aftrekken beweegden.

Midlerwijle verwittigde d'Admirael den Schout by nacht *Verwei* by een briefje, van 't geen zich onder de stad *Aymuy* had toegedragen. Het briefjen wierd hem toegezonde door een Tartersche *Koya*, die d'onzen gevolgt was, en, gezien hebbende waer zy belant waeren, des verslag aen *Tonganpek* zou gaen brengen.

Tegens den avond zagen zy ook een groot getal vyands Jonken ontrent d'eilanden *Aymuy* en *Goutsoe* leggen: doch gene van dezelve quam op hen af: wel liepen eenige tusschen *Lissoe* en *Quemuy* door.

In den avond laet quamen zeven of acht Tartarische *Koyaes* van de vijf en twintig, die belast waeren d'onzen te volgen, onder de stad *Quemuy*, een weinig van hun klein vaertuig, ten anker: als wanneer zy haer in geene deele van doen hadden: te meer alzoo ons volk meest geland, en de rest met de voordere loots en sloepen aen land stonden te komen: zoo dat zy geen de minste dienst tot noch toe van dezelve konden trekken, gelijk dan aen den schout by nacht, om *Tonganpek* het zelve bekent te maken, geschreven wierd.

Den achtienden met den dag voer d'Admirael weer na land, om en met den raed een besluit te nemen, wat hen nu voorder, tot afbreuk van den vyand, 't zy met den zelven een storm te leveren, of anders hem een gevoegelijke afbreuk te doen, te ondernemen stont. Onder dit beraetslagen hier over, wierden hen drie brieven toegebragt, zoo van *Singlamong Matithelauja*, of *Bethetok*, *Tonganpek*, en d'andere hopmannen daer by zy bekent maekten: dat ten dien dage de Tartarische krijgs-macht, nevens onze zeven schepen, van onder de hoek van *Puthay* stonden te vertrekken. Dies verzochten zy d'onzen van het belegh dezer stad afstant wilden doen, en hunne Jonken met de acht schepen onder den Admirael in 't gemoet komen zeilen, om alzoo gelijkelijk eerst des vyands Jonken ter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zee te verslaen, en als dan *Aymuy*, des vyands hooft-plaets, en te tasten, met byvoeging, de stad *Quemuy* en al d'andere eilanden en steden daer ontrent, den onzen als dan van zelfs wel zouden toevallen.

By den Admirael dan ingezien, hoe deze tijding meest met zijne gegeven ordre aen den Schout by nacht: desgelijx met de gedane toezegging aen de Tartaren over een quam, zoo sloeg hy in rade voor, of zy van daer op die ontbiedinge souden opbreken, dan liever noch eerst (aengezien de gelegentheid en tijt niet toeliet, een volkomen belegeringh te doen,) een proeve van een storm op de stad te wagen: naerdien het dan, schoon afgeslagen, noch tijts en vroeg genoeg was, om af te trekken. Zoo tot stormen mogt verstaen worden: hoe en op wat maniere zulx best zoude dienen te werden ondernomen, om geen groot gevaer van veel volks te verliezen, te loopen.

Hier op dan wierd eenstemmelijk goet gevonden en vast gestelt, aenstonts een proeve van een storm op de stad *Quemuy* te wagen, met twee benden krijgs-knechten, en eenige bootsgezellen, daer onder met handgranaten. Midlerwijle zouden d'andere benden haer tot een hertret dicht onder de stad wel klaer en slagvaerdigh houden, ten einde, zoo wanneer zy mosten afwijken, en de vyand op hen quam aen te vallen, stant te houden, en mannelijk tegenweer te bieden: daer beneffens als dan met orde in de schepen weer te treden, en na d'andere schepen en na des Tartars krijgs-heir te vertrekken, zoo dra zy tydinge van den Schout by nacht quamen te vernemen. Maer kans ziende de stad in te konnen nemen, dan noch grooter getal over de muuren te laten klimmen. Hier op nam dan het stormen aenstonts met zeven Bamboes-leeren een aenvang, en kregen d'onzen met een yver en ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

gezwintheid,alſoo de krijgsknechten en bootsgezellen daer toe zeer genegen waeren, de ladders aen de muuren: waer op ook een parthye krijgsknechten opklommen, om alzoo in de ſtad te kunnen geraken. Midlerwijle deden, die om laeg ſtonden, met musketten, hand-granaten, en vuurpotten hun beſt, om den vyand van de borſtweering te krijgen, en alzoo met des te minder gevaer te klimmen. De vyanden ondertuſſchen ſtonden ook niet ſtil; maer ſchoten geweldig en vreeſſelijk met vuur en andere pijlen, inzonderheid uit een klein huisje, ſtaende op de gordijn. Ook wierd uitter mate met ſteenen en vuur-potten gegooit, waer door d'onzen een doode en etlijke gequetſten kregen. Des niettegenſtaende was 'er moet en hert genoeg onder ons volk. Ook begoſt de vyand zich al onder de borſtweeren te verſchuilen, en dorſten qualijk hunne hoofden boven ſteken, tot het ſchieten meer van eene pijl. Dit by d'onzen vernomen, wierden zy des te moediger, en begoſten elkandren geweldig tot overklimmen aen te porren, gelijk zich dan al meerder getal op ladders quamen te begeven. Dan alzoo dezelve niet ſterk genoeg en ook te zwak waren, viel eerſtelijk een ladder en naderhant ook al d'anderen, behalve een, van boven neer: want zy t'eenemael aen ſtukken braken: waer door d'onzen van hun goeden voorgenomen aenſlag verſteken wierden. Derhalve, vermits geen bequame ladders aldaer dichte by de werken meer waren, gaf d'Admirael, die nevens den onder-Admirael dit alles duidelijk aengezien had, laſt, om weer ordentelijk af te trekken, gelijk dan ook behoorlijk aenſtonts geſchiede. Deze aenſlag dan aldus miſlukt, ſtelde d'Admirael datelijk orde, om, volgens genomen beſluit, met alle man in de kleine vaertuigen te gaen, en het volk met orde weer in de ſchepen te doen imbarqueren, en alzoo des volgenden daegs, na des Tartars krijgs-heir en zijn zeven andere ſchepen, onder den Schout by nacht *Verwei*, op *Singlamongs*, *Mattithelaujas* en *Tonganpeks* verzoek, te zeilen. Ook liet d'Admirael aenſtonts door de boden, met de drie brieven voornoemt aen hem afgezonden, in antwoorde aen d'Opperhoofden der Tartariſche oorlogs vlote weten: namelijk dat zy daegs te vooren, na dat zy van hun vertrokken waeren, tegens den middag onder de ſtad *Quemuy* ten anker waeren gekomen: daer beneffens aldaer eenige krijgs-knechten gelant hadden, om die ſtad het Tartariſch rijk onderdanig te maken: maer zy nu uitdrukkelijk, op hunne ontbiedinge, van het beleg der zelve ſtad hadden opgehouden, en afſtant gedaen: als ook tot inſcheping gereet ſtonden, om hen des daegs daer aen met hunne acht ſchepen in 't gemoet te komen, en alzoo gelijkelijk den vyand alle mogelijke afbreuk te doen.

Na d'Admirael op alles goede orde tot inſcheping had geſtelt, en de Hopman *Poleman* de voorzienigheid daer over aen bevolen, voer hy neven den onder-Admirael aen het fregat de *Jonker*. Aldaer wierd een Sineeſe bode, by den vyand afgezonden met eenen brief van *Somminpetsjou*, uit den naem van *Kimsja*, *Koxings* zoon, die 't opper-gebied over al de vyandlijke eilanden had, by hem van het ſchip de *Noteboom* gebragt: alwaer hy met een *Chiampantje* en een wit vlaggetje daer op, nevens vijf Sineſe bootsgezellen, verſchenen was. De brief dan vertolkt wierd bevonden van een zelven inhout, als op den tienden dezer leſtleden aen d'opperhoofden van het Jacht *Zierikzee* was geſchreven, die op den dertienden daer aen den Admirael overhandigt wierd. Nevens dezen was ook gevoegt een ander, door den gevangen Neerlander *Jan Janſz. van Bremen* geſchreven. Ook ſprak dees al van on onderhandeling en verdrag, tuſſchen d'onzen en Sineſen aen te gaen. Zeide ook daer in, zy den onzen lieten weten, zoo zy met hen genegen waeren te handelen, een plaets uitkiezen zouden, die d'onzen begeerden: want zy hen zou toegeſtaen worden. Ook dat de Koning *Kim-*

Kimsia den Nederlander *Maurits* weder met den eerste zouden verwachten, op hope zy met hen zouden over eenkomen, als wanneer zy aenstonts onze gevangenen van *Tayowan* zouden doen komen, en aen d'onzen overleveren. Dan zoo d' onzen niet met hen wilden verdragen, zy gezeid hadden Jonken genoeg tot branders zouden gebruiken.

D' Admirael liet *Tsioubontok* weer by brieve op zijn schrijven weten: dat zijne brieven hem te laet toegekomen waeren: alzoo d'onzen alvoorens met de Tartaren in verbont getreden waeren: met dewelken zy als tegens hunne vyanden den oorlogh mosten uitvoeren, ten waere hen hier na redenen weder gegeven wierden, zich van hen te scheiden: *Assam* of *Maurits* zou hy by nader gelegentheid weder zenden.

Tegens den avond quam Hopman *Poleman* aen boort, met verslag, hy met de laetste schuit van land gevaren, en niemant van de hunnen zijns wetens verbleven was. Men bevond toen, d'onzen in dezen aenslag van de stad *Quemuy* bekomen hadden twee dooden, en vijf en zeventig gequetsten: zoo krijgs-knechten, als bootsgezellen: hoewel de quetsure van de meeste niet veel te beduiden had.

Wanneer dan ons volk van land ieder weder aen zijn bescheiden schip verschenen was, lichten al de schepen, volgens last van den Admirael, haer anker en quamen by des Admiraels schip, leggende een weinig zeewaerts, weer ten anker. Toen wierden achter de hoek van *Quemuy* gezien twee onzer schepen leggen: waer door d'onzen vastelijk vertrouden de geheele Tartarische scheeps-vloot by hen te zijn: te meer, alzoo zy een parthye van dezelve en ook een groot getal Sinesen vyands Jonken achter het eiland *Lissoe* zagen zeilen, die het ook korts daer na, vermits het vallen in den avond, ten anker smeten: als wanneer de Tartarische Jonken weder binnenwaerts na onze schepen haer begaven. Ter zelver stonde ontfing d'Admirael eenen tweden brief van *Tonganpek*, die aldus luide:

Den achtienden van onze tiende mane zijn acht schepen buiten Quemuy *omgelopen. Zeer wel is dit gedaen. Heden heb ik last by brieve van* Singlamong *bekomen, om met onze en uwe Schepen, den een en twintighsten van de tiende mane, van hier onder* Wetau *onder zeil te gaen en onder* Tathaen *te lopen. Weshalve ik en* Mattitelauja *met elkandre goet gevonden hebben, den negentienden des morgens nevens uwe Schepen onder zeil te gaen, tot onder de westhoek van* Quemuyen, *om den twintigsten des achtens vroeg onder* Tathaen *te komen. Dies heb ik tegenwoordigh eenen Mandarijn afgevaerdigt, om dezen met des Konings en* Mattitelaujas *brief te behandigen. Den zeventienden is my met een klein vaertuigh een brief, in 't Hollandsch geschreven, toegebragt, niet wetende aen wien ik den zelven bestellen zoude; doch dien opbrekende zagh van binnen Hollandsch schrift: en heb den zelven toen voorts aen de Schepen gezonden. Zoo uw schrijven melt, zijn de* Koyaes, *tot uwen dienst mede gezonden, niet by u gebleven: zulx is my onbewust. Ik zal het volk, zoo dra dat bekomen hebbe, over hun begane misdaden straffen en d' Opperhoofden daer van doen onthalzen. Op het sluiten dezes briefs zijn wy met onze Jonken, nevens twee Schepen, op de hoek van* Osatauw *gekomen, en hebben eenige vyants Jonken, binnen de hoek gevonden, genomen: en eenig volk daer van dood geslagen. De rest daer van is buitenwaerts gevlucht: alzoo deze Rovers-jonken voor onse grote magt geenen stand houden derven. Wy zullen nu nevens uwe Schepen en volk, als met een hert, den Rover dapper aentasten en verslaen. Derhalve verzoek ik, dat ghy met uwe acht Schepen morgen vroegh gelieft onder zeil te gaen, tot onder het eiland* Lissoe. *De rovers, ziende uwe Schepen daer ontrent, zullen met hunne Jonken niet derven in zee komen. Aldaer zullen wy met onze Vloot by u komen, om alsdan den een en twintighsten des morgens na* Tathaen *te lopen, en den rover aldaer te verslaen.*

D'Admirael schreef *Tonganpek* daer op weer te ruch: hy op zijne begeerte niet nalaeten zou des volgenden daegs vroeg, zich by hen onder het eiland

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Eiland *Lissoe* te vervoegen, om alzoo des vyands Jonken met gezamender macht te verslaen, en zich neven hen als dan na desselfs hooft-plaetse *Aymuy* te voegen. Van gelijken verwittigde die hy ook by brieve den Schout by nacht *Bartholomæus Verwei* het voorgevallen voor de stad *Quemuy*, met last hy, op het vernemen van het zeil gaen des Admiraels, insgelijx zou doen, en by hem onder het Eiland *Lissoe* verschijnen, om den twintighsten des vyands krijgsmacht aen te tasten.

Den negentienden vroegh bequam d'Admirael nochmaels eenen brief van *Tonganpek*: waer by den Admirael wiert bekent gemaekt: dat hy den negentienden van de tiende mane eenen brief van hem bekomen had: waer in d'Admirael schreef: dat hy aen hem met eenige van zijne krijgs-macht op *Quemuyen* aen land gegaen was, om aldaer de stad van de rovers in te nemen: dat hem zulx zeer aengenaem was te vernemen. Dat hy den negentienden met de vloot op *Usatauw* gekomen was, en aldaer eenige rovers Jonken genomen en verbrant had, en eenighe hondert van des rovers krijgs-knechten gedoot: dat deze rovers nu, onze en zijne vlood ziende, zeer vreesden. Dat het *Singlamongs* last was, onder *Tathan* te loopen, om aldaer den rover dapper en stoutmoedelijk slagh te leveren. Dat hy eerst met zijne en al des Admiraels schepen onder *Lissoe* zou vergaderen: 't welk hem, op des Admiraels schrijven, mede best dacht te zijn: want zoo ghy, voeghde hy daer by, met acht schepen onder *Lissoe* geankert zijt, zal de vyand ons niet kunnen beletten by u onder *Lissoe* ten anker te komen: wanneer wy als dan, te zamen gevoeght, den vyand zullen bevechten en verslaen. Dies verzoght hy dat d'Admirael neffens hem den rover met een onverzaegt herte geliefde aen te tasten.

By den brief van den Schout by nacht *Verwei* (dien hy, benevens den brief van *Tonganpek*, ten zelven dage bekomen had) wiert d'Admirael verwittight: hoe, korts na zijn vertrek met d'acht schepen buiten *Quemuy* om, van *Singl mong* tijding was gekomen, om van onder de hoek van *Puthay* nevens de *Tartarische* Jonken te vertrekken: gelijk zy zich ook den achtienden dezer onder zeil begeven hadden, en het naeu tusschen *Quemuy* en het vast land gelukkelijk door geraekt waren, en nu tegenwoordigh onder den west kant van *Quemuy* geankert lagen: van waer zy den Admirael met zijne schepen konden zien leggen. Voorders was zijn schrijven, dat *Tonganpek* hem had laten weten, hy onder de *Koxinders* met zijne Jonken was geweest, en drie van den vyand verovert en in den brand gesteken hadde: daer hy, noch gene van de zijnen den vlam noch brand, ja ook niet dat *Tonganpek* slaeghs geweest was, vernomen nochte gezien hadden. Dies hy geloofde dat zy bang waren, en het slechts een verciert werk was. Te meer, naer dien zy op hem verzocht hadden, dat hy sich met zeven schepen wat verder uit, en d' Admirael met de zijne wat nader na hen toe zoude zeilen.

Op deze twee brieven, d'een van *Tonganpek*, en d' ander van den Schout by nacht *Verwei*, liet d'Admirael hen niet anders weten: als dat hy zich des daeghs daer aen nae hen toe en onder het Eiland *Lissoe* zou begeven, en des vyands Jonken trachten te verslaen: en wanneer hy anker lichte, de Schout by nacht zich ook na het Eiland *Lissoe* zou begeven.

Met den dagh ontfing d'Admirael door een *Koxins* vaertuigh eenen brief, door *'t Sioubontok* of *Summepesiou*, twede of naeste perzoon van *Kimsia*, uit name van den zelven *Kimsia Koxins* zoon, aen hem geschreven. Deze luide aldus:

Summimpesiou zent dezen brief aen den Hollantsch Opperhoofden, op de schepen.

Den inhoud van uwen brief, op gisteren ontfangen, heb ik ten deele ver-

 staen,

ſtaen, namelijk, dat gy met de Tartaren alree een verbintenis hebt gemaekt, om met elkandre als vrienden en bontgenoten te leven, en tegens den vyand zamen te ſtrijden. Goet is dit: want wy weten van ouds de Hollanders woorthoudende zijn, en hun beloften, eenmael gedaen, zoeken na te komen. Daer en tegen zijn de Tartaren leugenachtigh en bedriegelijk: alzoo eenige van d'onzen, die zich voorhene onder der Tartaren gehoorzaemheid begeven hadden, na het bekomen van plechtelijke vergiffenis, door hen zonder eer en eet te betrachten, van 't leven berooft zijn: gelijk wy van deze bedriegelijke parten der Tartaren, genoechzamen blijken hebben, aen Equon, Lincioe, Koki, die de Tartaren tot grooten ſtaet verheven; maer naderhand zonder reden ſchelmachtig gedoot hebben. Zedert twintigh jaren herwaerts hebben de Tartaren t'allen tijden getracht onzen ſtaet aen de hunne te hechten, en met ſchoone beloften gezocht, dat wy tot hen zouden overkomen. Wy weten, en zijn des verſeekert, dat de Tartaren hunne beloften niet houden, en geheel ondeugend zijn. Daerom mogen noch willen wy tot hen overkomen, nochte ons hunner gehoorſaemheid onderwerpen: onaengeſien ſy ons alle jaers te vuur en te zwaert dreigen met hunne Jonken naer Aymuy te willen overkomen, en Koxinga en ſijne onderdanen ſich onderworpen te maken, en te vervolgen: maer ſy zijn tot noch toe niet gekomen. Doch nu hebben zy de Hollanders tot byſtant geroepen, om de Tartaren te helpen tegen ons. Waer voor zy u lieden beloven, dat ghy jaerlix in hun land ſoud komen handelen. Maer de Tartaren, en zijt des verſekert, houden de ſpot met u lieden, en meinent niet eens met ernſt, of trachten na te komen, 't geen ſy u beloven. Ook weten wy, dat ſoo wanneer ghy met de Tartaren tegen ons in zee komt, ſy ſonder alle twijfel ſullen vluchten, en moeten laten deſe landen aen Sepoan, gelijk hy deſelve tot noch toe beſit, en daer van de rechte erfgenaem is, en niet de Tartaren. Zoo ghy al nevens de Tartaren ons verſlaet, Singlamong en Lipoui ſullen ſeggen: deeze overwinninghe is door d'onſen en onſe krijghs-knechten verkreeghen: daer toe hebben ons de Hollanders niet geholpen. Noit ſullen zy uw de lof en prijs daer van geven. Wy hebben meer van der Tartaren aert en meiningh in de voorighe brieven geſchreven. Ghy ſult bevinden en mooght recht oordeelen of wy de waerheid geſprooken hebben: daerom ſullen wy u voor ditmael niet meer daer van ſchrijven. Ghy Hollanders hebt een oprecht herte en gemoet. Derhalve tracht ik, en Sepoan ons met u lieden te vereenighen. Hier in deſe Reviere, desgelijks in de havens van deeſe Eilanden, zijn veel Zanden, Klippen en Reeden. Dies zijt ghy gewaerſchouwt, in het over en weeder laveren, voor vaſt raeken met uwe Schepen, en alſoo ſchip-breuk te lijden.

Op het Eiland Formoſa zijn noch tegenwoordig twintigh duiſent Koopluiden, die alle Jaers aldaer groote meenighte van Suiker toemaken. Daerom kunnen uwe ſchepen alle Jaers in Tayowan komen, en aldaer met malkandre handelen: waer toe wy u lieden willen geven Tamſuy en Kelang, voor henen by de Hollanders bewoont, en voorſien met goede Havenen voor uwe Schepen. Staet deſe plaets u niet aen, ghy mooght Lamoa daer voor kieſen: of ſelfs, Lamoa niet begerende, een plaetſe nemen. Wy verſoeken dan, dat ghy haeſtigh wilt zenden een aenzienelijken perzoon, neffens den Hollander Aſſam, met den welke ik een beſluit maken zal van uwen ſtaet. Op Zakkam zijn, nevens de Weduwe van Jakob Valençyn, en den Leeraer, zoo Vrouwen, Mannen, als Kinderen, noch by de hondert perzoonen.

Ik zal datelijk een Jonk geven, en zenden Aſſam daer mede naer Tayowan, om de gevangen te halen, en aen uwe Schepen te brengen, zoo dat ghy deſelve voorts naer Batavien moogt overvoeren.

De Hemel, Zon en Mane weten, dat ik niet liege. Wy verzoeken dat ghy met uwe Schepen de Tartaren niet gelieft by te ſtaen; maer zent na een andere plaetſe. Dan ſoo gy, volgens beſluit, met Singlamong gemaekt, ons verzoek niet vermogt te doen, ſo ſchrijve ons

ons zulx aenſtonts, of zeile met uwe vijftien ſchepen onder Lauloo, *en zie ons gevecht aen: welk wy met de Tartaren zullen houden. Ghy zult ſien, hoe deerlijk ſy vluchten zullen: want wy vermogen niet met onſe Jonken tegen uwe ſchepen te ſlaen Maer laet ons met malkandre vereenigen en den koophandel dryven, en neme uwe vrouwen en kinderen, ſoo in 't geheel noch in* Tayowan *zijn, en brenge deſelve naer* Batavia. *Ik geve u te bedenken, welk goet of quaet voor uwen ſtaet weſen ſal. Bedenke u hier haeſtig op en late ons uwe meeninge ſchriftelijk weten. En ſoo ghy met ons niet begeert vreede te maeken, ik en* Sepoan *heb noch vijf hondert zoo groote als kleine Jonken: beneven twee hondert branders: waer mede wy uwe ſchepen tot den gront toe ſullen verbranden. Wy ſullen dan ſien en gewaer worden: of de Hollanders wel vechten of niet.*

In het ſeventiende jaer van onſen Keizer Junglie, *de tiende Mane, den negentienden dag.*

Nevens dezen brief was noch een ander gevoegt, van den gevangen Neerlander *Jan Janſz van Bremen*, uit de Sineſe vloot, onder het Eiland *Liſſoe* geankert leggende, aen den Admirael geſchreven. De inhoud voornamelijk was, dat Koningh *Kimſia* en zijn tweede perſoon *Sioubontok* des Admiraels ſchryven wel had verſtaen, en daer uit, tot hun leetwezen beſpeurt, het te laet komen van hunne brieven. Doch waeren echter, wegens het ſchryven, alſſe het wel inzagen, noch verblijt, en verzochten derhalve d'onzen hen geliefden by te ſtaen, en met hen aen te ſpannen: of ten minſte zich oneenzijdig te houden, en tegen hen niet te ſlaen; maer hen met de Tartaren in den bocht wilden laten ſpringen: als wanneer zy kans genoech op de zelve zagen. Dan by aldien d'onzen met de Tartaren te grotelix ingewikkelt mogten zijn, en niet van hunne Jonken konden blijven, verzocht hy derhalve, d'onzen maer over of ter zijde hen heen of wel met los kruit op hen wilden ſchieten. Zy zouden niet nalaten den onzen het zelve te vergelden, met byvoegen, d'onzen, zoo wanneer de Tartaren onder *Aymuy* mogten komen, met hunne ſchepen van daer wilden blijven: wijs makende daer geen water genoech voor hunne ſchepen te zijn. Eindelijk verzocht de Neerlander voornoemt by den zelven brief, d'Admirael om de verloſſinge van hem en d' andere gevangenen toch om Gods wille geliefden te denken, om uit handen der Sineſen eens te mogen geraken.

D'Admirael antwoorde aen *Sepoan* of *Kimſia*: dat d'onzen met de Tartaren, voor het ontfangen van zijnen brief, een verbont gemaekt hadden, en hunne gewoonte niet was hunne oprechte getrouheit zonder reden te breken. Dies hy voor dien tijt niet anders konde doen, dan hen voor d'aengebodene zaken te bedanken, met verzoek hy onze gevangenen niet qualijk geliefde te handelen: want d'onzen zijn volk zoodanig bejegenden, dat zy hen bedankten. Het dubbelt van dezen brief wiert ook aen onze gevangenen gezonden, ten einde zy daer uit de meiningen van d'onzen zouden verſtaen.

Des voormiddags ontrent negen uuren ging d'Admirael met zijne acht ſchepen onder zeil, om de Sineſe vyants oorlogs magt, ſterk over de hondert zoo kleine als grote Jonken, die daegs te voore onder het Eiland *Liſſoe* ten anker gekomen waeren, en aldaer noch lagen, ſlag te leveren.

D'Admirael liep bezuide het rif, welk van de weſthoek van *Quemuy* leid, hene, en zag toen den Schout by Nacht *Verwei* met zijne byhebbende zeven ſchepen, beneffens de Tartariſche krijgsmagt, die tuſſchen *Quemuy* en het vaſt land door quamen, naer hem toezetten. Midlerwijle gaven des Admiraels ſchepen op des vyants Jonken, die haer aldaer ontmoeteden, met hun geſchut luſtigh damp, en kregen, alzoo de wint ontrent den middagh met ſtilte na het ooſte liep, beter gelegentheid, om 's vyants Jonken

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

tusschen *Lissoe* en *Quemuy* te bezetten, en haer den pas voor het vluchten af te snijden. Alhoewel hen noch eenige vyands vaertuigen dicht onder de wal ontsnapten, en haeren koers na *Aymuy* stelden: zoo dat d'onzen maer ontrent vijftig grote oorlogs Jonken van den vyant, tusschen hunne acht van buiten en zeven van binnen komende schepen en der Tartars krijgsmagt, bekneltkregen. D'onzen dan beschoten die van alle kanten heftig: waer over de vyant, na dat een der groote Jonken te gronde gegaen was, groten vlijt aenwenden, om hen t'ontwijken, en in des Tartars vloot, die zich buiten scheuts hield, en niet eens na des vyants Jonken taelde, te geraken: gelijkze ook, na dat zy deftig van d'onzen met musketten en geschut begroet, en heel van den anderen gescheiden waeren, met ontrent zeven of acht Jonken, onder die van den Tartar quamen geroeit, en klamten de Tartaren (daer d'onzen vermits de grote stilte zoo haest met hunne schepen tot onzet niet by konden komen) aen boort, en weerden zich met hun klein getal Jonken, in des Tartars gehele vloot, sterk ontrent vier of vijf hondert, als deftige zoldaten toebehoort.

Derhalve die van den Tartar, na bieding van weinig tegenweer, zich onder onse schepen quamen vertrekken, laten de twee van hunne Jonken in den loop: d'een gevoert by den Admirael *Mattitelauja* of *Betetok*, Stedehouder van de Stadt *Soanchieuw*, en d'ander by d'overste *Jantoetok*. Deze wierden van den vyand (alzoo de Tartaren met vijftigen daer uit, ja, eer het eens ter degen daer noch op aen quam, buiten boort sprongen) vermeestert en geplondert, doch lieten die weder drijven, stekende een der zelve in den brand: daer na toe den Admirael zijne Koya tot uitblussing zond. Doch eer dezelve daer by quam, wiert door de Tartaren, die zich daer in verscholen hadden gehouden, als ook door de genen, die uit het water daer weer aen gezwommen waeren, geblust: dies dezelve, gelijk ook d'andere veroverde Jonk weder in het gewelt van den Tarter geraekte, en ook eenige van de overboort-gesprongene Tartaren weder door des Admiraels Koya opgevischt wierden. Dit poogde den vyant hen niet te beletten, naerdien zy, op de komste van d'onzen daer ontrent, genoech, om hunne eigen Jonken te redden, te doen hadden: want het met hen krap omquam, of zouden het alle tegens den strant hebben moeten aenzetten: alzoo zy, door onse kleene ondiepst gaende Jachts, op het beraemt teken van het laten waien eener witte vlagge, zeer achtervolgt wierden. Maer het krachtig wrikken (naerdien de Jachten door stilte en tegen zuidelijke koelte niet konden vorderen) was haer behoudenis. Behalve eene, die het hoog en droog op de strant van *Quemuy* zette, en waer van het volk na land zwom. Tegens den avont begaf zich de vyant zeer verstroit met d'ebbe om de zuid: doch een troep onder de wal van *Quemuy*, by den Schout bynacht *Verwei* tot laet in den avont nagejaegt, ontleide het met wrikken. Hier mede dan was het den vyant ontvlucht, en nam het gevecht, door het vallen van den avont, een einde. De Tartarische Jonken liepen weder den weg, van waerze gekomen waeren, achterwaerts om de Noord van d'onzen af: en quamen d'onzen onder het eiland *Lissou* ten anker. d'Admirael had slechts door zijne zeilen als anderzints al eenige kogels gekregen; maer gene gequesten en alleenlijk eenen dode, de slaef van den tolk *Melman*: d'andere schepen hadden gene dooden: maer vijftien of zestien gequesten.

Als toen heeftmen gezien, wat voor bloode menschen de Tartaren waren; want zy met hunne geheele vloot, wel viermael zoo sterk in getal, als de vyand, niet tegen zeven of acht Jonken, (gelijk gezegt is) dorsten slag leveren; maer quamen hunne behoudenis onder ons geschut zoeken, latende hunnen eigen landaert, ja zelfs hunnen Admirael *Mattithelauja* of *Betetok*, en den overste *Jantoetok*, die op de Jonken dootgeslagen wierden, in de ly. Zeer bloohertig droegen zich de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

de Tartars, en dorsten niet aenvallen, noch zich zelfs verdedigen: want by aldien zy mannen van moet waren geweest, weinig Sinesen zouden het na vertelt hebben; alzoo d'onzen den vyand, hen genoeg in handen hadden gedreven, en zo afgemat door hun geschut, dat zy weinig tegenstants zouden hebben kunnen doen; daer zy nu slechts met het verlies van vijf of zes Jonken, die door ons geschut in den gront geschoten, of tegen strant aengejaegt wierden, den dans ontsprongen. De vyand behielp zich, wanneer wat dicht by d'onzen was, zeer met pijl en boog, die zy met meenigte in de schepen en in de zeilen schoten: desgelijx met schroot en vuur-pijlen: doch deden weinig werking.

In den avond wierd de tolk *Melman* door den Admirael na *Tonganpek* gezonden, ten einde te vernemen, en af te vragen, hoe het bygekomen was, dat zijn volk hen niet beter geweert, en zoo verre van des vyands Jonken zich onthouden had. Volgens verslag van den tolk, had *Tonganpek* geantwoord dat'er een verslagentheid onder zijn volk geweest was. Verzocht voorts op den Admirael, hy, met het opkomen van de mane, zich met zijne schepen tusschen het eiland *Goutsoe*, en d'andere kleine eilandjes, daer ontrent, na *Aymuy* geliefde te vervoegen: als wanneer hy binnen d'eilanden en de vaste kusten door, met de Jonken mede derwaerds zouden vertrekken; alwaer zy elkandre dan zouden kunnen ontmoeten.

Den twintigsten, twee uuren voor dag, ging d'Admirael met de geheele vloot onder 't zeil, na *Aymuy*, en liep langs of bezuiden d'eilanden van *Toata*, en quam alzoo voorby het vyandlijk eiland *Goutsoe*. Binnen het welk of onder *Aymuys* wal, zy een *Koxinse* vloot van ontrent honderd vijftigh Jonken zagen leggen. De vyant deed van het land te mets een stuk lossen, na d'onzen toe; hoewel het niet half kon toedragen, misschien uit vreeze d'onzen met hunne schepen aldaer mochten komen. Des niettegenstaende gingen d'onzen hunnen gang, naer het grooter getal van 's vyands Jonken die zy onder *Aymuy* na des Tartars krijgs-macht, die haer een weinig daer na ook vertoonde, zagen stevenen, en quamen voorts twee uuren voor den middag het kanael, welk gemaekt word van het vijfde of wester-eiland van *Toata*, en het Noorder of derde van *Goutsoe*, inzeilen. Dan alzoo hen in die engte de stroom tegen was, konden zy niet voor den middagh by of onder des vyands scheeps-magt, sterk over de honderd groote oorlogs Jonken, en groot getal van kleine vaertuigen, geraken. Zy dan daer dicht bygekomen, bevonden dezelve tegen de Tartars *Bat sjang*, daer mede de Tartaren bezig waeren, hun paerden en volk op het eiland *Aymuy* te landen, slaegs te zijn. Hier mede hield de vyand op onze komste niet langh stant; maer zocht zich strax tot vluchten te begeven. Wanneer d'onzen dit bemerkten, sneden zy hen den weg der wijze af, dat het meest getal genootzaekt was zich dicht onder ons geschut te vertrekken: want zy anders tegen strant zouden hebben moeten aenloopen. Derhalve wierden zy ook niet weinig van d'onzen begroet, en twee hunner in den gront geboort, en de derde, zoo het toe scheen, magteloos rackte: want dezelve noch naderhand door *Lipous* Jonken opgebragt wierd. Met deze groetenis dan begaf de vyand, den onzen door zijn snedig zeilen ontsnapt, zich t' zeewaerts: eenigen naer *Quemuy*, en andere na *Goutsoe*: ook zommigen dicht onder den wal van het vast land, daer zy wel wisten d'onzen hen niet konden volgen. *Lipoui* dan, die uit de reviere *Chinchieu* na het eiland *Aymuy* was komen afzakken, de zegen der Hollanders, op den vyand bevochten, vernemende, stierde aenstonds een *Batsjang* aen boort des Admiraels, en liet hem weten: dat hy daer boven by *Aymuy* met zijne Jonken quam aenzeilen, met verzoek d'Admirael aldaer by hem met zijne schepen wilde komen. Dit liet hy weten, op dat d'onzen op die Jonken, als de zijnen insgelijx niet zouden schieten. Als toen verstonden ook d'onzen dat de

Tartaren op *Aymuy* zedert des morgens vroeg tot noch toe met landen van hun volk en paerden bezich waeren geweeſt: overzulx zich genoegzaem meeſter daer van gemaekt hadden: maer echter het landen aen dien kant niet hadden derven ondernemen, voor al eer d'onzen met hun ſchepen dicht by de werken gekomen waeren. Ook wierden d'onzen verwittigt, dat *Tonganpek* met zijne byhebbende Jonken noch niet by die van *Lipoui*, noch ook ontrent het eiland *Aymuy* was verſchenen: en by gevolg *Lipoui* van den zelve ook gene kundſchap had bekomen. Weshalve d'Admirael in der yl met dezelve *Batjang* den onderkoningh *Singlamong* en Veltheer *Lipoui*, ieder by een byzonderen brief, hoewel meeſt van een zelven inhout, verwittigde al 'tgeen zich op den zevenden onder *Quemuy*, tuſſchen d'onzen en den vyand, toegedragen had.

Des namiddags zagen d'onzen vier Sineſe vyands Jonken en Koyaes van *Quemuy* op hen afkomen, die voornemens waeren verby hunne ſchepen, en alzoo tot den Tartar over te komen; maer dezelve wierden door 't geſchut geſtut, en gedwongen by de ſchepen te ankeren. Derhalve voeren d'opperhoofden van de dichſt aenleggende Jachten daer aen boort, en bragten de Jonken, volgens laſt van den Admirael, ontrent zijn ſchip en in 't midden van de vloot. Deze, door d'opperhoofden voornoemt bezocht, deden zy aen den Admirael verſlag: zy niets ingeladen hadden, als zes huisgezinnen, beſtaende in mans, vrouwen en kinderen, ook een parthye huiſraet en eet-waren, tot hun levens onderhout. Des d'Admirael verwittigt, verklaerde de Jonken onvry, en 'tgeen daer in was tot buit voor het volk van de ſchepen. Hier toe kregen de opperhoofden, die dezelve aengehouden en ontrent des Admiraels ſchip gebragt hadden, den laſt van door hen, als niet van waerde daer in bevonden, geplondert te worden: gelijk ook alzoo geſchiede, met het brengen, door een ieder van zijn bekomen Jonk achter of ontrent zijn ſchip: niettegenſtaende eenige Tartariſche Mandarijns den Admirael verzoeken quamen, om vry gelaten te mogen worden, met bybrengen, zy lieden eenen brief van *Geitonkon*, ſtedehouder van *Chinchieu*, om over te komen, hadden. Dan by den Admirael in acht genomen het ſchrijven van *Singlamong*, weinig voor zijn vertrek uit *Soanghieu* dienaengaende aen hem gedaen, (te weten, niemant, wie het ook zoude mogen wezen, van de vyanden te verſchonen; maer hen en hunne goederen aen te taſten: onaengezien zy mogten voorgeven van tot den Tartar te willen overkomen: al zo de tijd van genade meer als te lang verlopen was,) heeft d'Admirael den Mandarijns aengezeid: by verzoek van *Singlamong* en *Lipoui*, hy twee van dezelve vaertuigen aen hen zoude overgeven, en d'andere twee tot ſijnen dienſt behouden. Op hun lang aenhouden bewilligde hy alleen in 't aenland te mogen nemen van de vrouwen en kinderen, maer anders niet: gelijkze dan met dit beſcheid en eenige vrouwen en kinderen na land vertrokken.

Korts daer na bequam d'Admirael eenen brief van *Lipoui*, waer by hy den onzen d'eere van de zegen over de vyanden toeſchreef: als hebbende op eenen hogen berg geſtaen, en den ſlag tegen den vyand voor *Aymuy* met eigen oogen aengezien en beſpeurt de vyand voor d'onzen de vlucht genomen had. De brief vertaelt, luide aldus:

Lipoui, oppergeſaghebber en Velt-overſte over de Tartariſche krijgs-magt in di[e] landſchap van Fokien, *en gebieder des legers voor* Aymuy, *doet by deſen ſijne eerbiedige groetenis aen den Holland[i]ſchen Zee-Admirael.*

Den een en twintighſten, des morgens vroeg, heb ik op den top des bergs uwe komſte met de ſchepen te gemoet geſien, en met blijdſchap beoogt het doen vluchten des rovers Jonken, met uw donderend geſchut, tot mijn grote blijdſchap. Nu be[ſ]peure ik eerſt dat de Hollanders oprecht van harten zijn. Ik zal niet nalaten de[ze] uwe dienſten, voor onſen rijke ged[...] met een byſonderen poſt haeſtig aen onſe[n] Keiſer bekent te maken: en hoe de Ho[l]lan[...]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Stadt
UY.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

landers dapper en stoutmoedelijk zijn in het verslaen van onse en hunne Vyanden. De Jonken van Soanghieu *zijn tegenwoordig hier noch niet gekomen: maer sullen buiten twijfel morgen alhier verschijnen.*

Wy hebben noch iets meer met malkandren te spreken; doch sal't selve uit stellen tot morgen: waer over wy mondeling met malkander van meerder saeken spreken sullen.

Aenstonts schreef d'Admirael daer op *Lipoui* in antwoort: dat zy zich zeer verheught en verblijd hadden, over sijne hoogheits schrijven: alſo hy hen daer by beloofden, hunne dienste, reeds gedaen, door sijn voorschrijven by den Keizer te doen vergelden.

Ook zouden d'onzen niet nalaeten, gelijk zy alreets gedaen hadden, goet en bloet voor het Tartarisch rijk te wagen: met bekentmaking zy vier Jonken hadden aengehouden, en dezelve weder zouden vry laten, zo zijne Hoogheit zulx op hen mogte komen te begeren; maer zy echter het zelve niet konden vertrouwen.

Nevens den brief van *Lipoui*, bequam d'Admirael ook een groetenis-briefje van dessels Zee-Admirael *Sitetok* genaemt; waer by hy den Admirael vier Koe-beesten van de genen, die hy op *Aymuy* bekomen had, liet toekomen.

Ten zelfsten dage wiert door den Schout by nacht *Verwei* aen boort des Admiraels een van de twee gevangene Neerlanders gebragt: met name *Jan Jansz. van Bremen*, die de twee duitsche brieven, hier vooren genoemt, aen den Admirael geschreven had, en door een onbeleeftheit met een Sinees *Chiampantje* en drie of vier Sinesen aen des Schouts by Nachts boort dien dagh, wanneer d'onzen teghen den vyand slaegs geraekten, gekomen was: te weten, hy had den brief, door den Admirael aen den vyand, geschreven, zoodanig uitgeleit, dat de onzen voor eerst noch met geschut hem geen quaet zouden doen, en hy den Schout by Nacht, des onkundig, nootzakelijken zelf mondeling moste gaen waerschouwen, zulk bescheit van den Admirael bekomen te hebben. Ook dat *Sioubontok* hem met de eerste diende af te zenden, alzoo de Schout by Nacht, toen hy de Jonken begost te genaken, zijn Boegpoorten open gerukt had, om zoo damp daer op te geven. Dies *Sioubontok*, uit vreeze voor ons geschut den gevangen van Bremen een grote Jonk aengeboden had, die hy afsloeg; maer met het klein vaertuigh voornoemt, en weinigh volk, nevens een wit vaentje daer op, aen des Schouts by Nachts boort gekomen was: mits belofte dat hy met den eersten, neven den tolk *Mouris*, by de Sinesen, *Assam* genaemt, zich spoedig wederom by hem zou vervoegen: maer hier toe had de duitsman gene ooren; en was nevens de Sinesen aen het jacht *Vlaerdinge* gebleven.

Midlerwijle waren de Tartars met hunne vaertuigen gelant, en hadden de stad *Aymuy* stormender hand ingenomen, met dootslaen en ter neer houwen van al wat hen tegen quam.

Ten zelven daghe verscheen een *Mandaryn*, met een groetenis-briefje van den Veldheer aen boort, den Admirael ernstelijk uit den naem van *Lipoui* verzoeken, om op morgen by hem aen lant in de stad *Aymuy* te komen, en met elkandren mondelingh te spreken. Doch d'Admirael sloegh het af, als te verre van de hant.

Den een en twintighsten ontfingh d'Admirael een brief van *Lipoui*, waer in hy bekent maekte zijne blijdschap over het bevechten der zege op den vyant: met versoek d'Admirael zeven Jonken, by d'onzen aengehouden, die alleen tot den Tartar quamen overloopen, wilde los laten: alzoo zy niet quamen om onze schepen te bedriegen of eenig nadeel te doen; maer zich zijnen rijke vrywillig en onderdaniglijke t'onderwerpen. Een ander van *Tonganpek* luide vertaelt aldus:

Daegs voor eergisteren heb ik met verwondering aengesien, hoe dapper en stoutmoediglijke sich uwe schepen tegens den vyand in het slaen gedragen hebben. De zee-rover nu tegenwoordig uwe scheepsmacht siende, zal sonder twijfel uit vrese vluchten. Ik bedanke u voor mijnen persoon voor sulke weldaden, die gy onser

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

onſer vloote in't byſonder en onſen rijke, in het verjagen der rovers Jonken, beweſen hebt. Ik heb, voor drie dagen, u toegeſonden den laſt van Singlamong, *om met de geheele vloot naer* Aymuy *te gaen; maer vermits ik beſig was om derwaerts te zeilen, ben ik opgehouden geworden op* Liutien, *by den Onder-koning* Singlamong.

Aengeſien nu dees van voornemen is, met onze Vloot na Aymuy *over te varen, zoo verſoek ik u ſchriftelijk, volgens zijn verſoek, dat ghy vijf van uwe Schepen tot* Liutien *gelieft te zenden. D' Overige tien Schepen mogen op* Aymuy *geankert blijven, om het vluchten van den vyand met zijne Jonken te beletten. Dit doende zal my vriendſchap geſchieden. Tegenwoordig heb ik niet tot ververſching aen u te zenden, alſo ik van het meê gebragte niet veel overig heb: nochtans heb ik van het weinig iets moeten aenbieden: namelijk, vijf verkens, vijftig hoenders, vijftig enden, vijf potten met drank: vijftig katti krabben, tien pikol radijs.*

Den brenger dezer brieven diende d'Admirael mondeling op het ſchryven van *Lipoui* toe: dat hy de Jonken aen zijn volk al te plunderen hadde gegeven, als niet verdacht, de Veltheer die zoude begeren: te meer *Singlamongs* ſchryven, voor het vertrek van *Soanchieu* aen hem gezonden, vermelde geenen overlooper meer te verſchonen: naerdien de tijt van genade al langh verſtreken was. Evenwel zou hy Admirael zich eens daer nader op bedenken.

Op den brief van *Tonganpek* gaf d'Admirael ten antwoort: Hoe hy, op 't verzoek van *Singlamong*, om zijnen perſoon en 's Rijks Jonken te bevrijden voor den vyant, tegenwoordig vijf van zijne ſchepen tot onder *Liſſoe* had belaſt te zeilen: mits zy, zoo de vyanden op hunne Jonken afquamen, zulx de wete by beſcheit geliefden te laten doen: als wanneer d'onzen met al hunne ſchepen, om hen by te ſtaen, niet na laten zouden hen by te komen. Derhalve had d' Admirael ook daer toe genoemt de Jachten *Vlaerdingen*, *Meliskerke*, *Nieuwendam*, *Buikſloot*, en *Zeehont*. Dan zoo haeſt was het briefje niet aen lant, of *Lipoui* liet den Admirael weten: dat het onnodig was: alzoo *Tonganpek* met zijne krijgsmagt al ontrent zijne Jonken vernomen wiert. Ook deed hy andermael aen den Admirael verzoeken, om aen lant by hem te komen: want hy zich met zijne Mandarijns in het grootſte huis, dat aen lant ſtont, zoude laten vinden, en hem verwachten.

Op dit verzoek dan voer d'Admirael, na dat hy eerſt de bekomene vyants Jonken en twee gemene, voor d'onzen te gebruiken, daer uit gekozen had, nevens den onder-Admirael *Huybert de Laireſſe* en Hopman *Poolman* by den Veltheer na lant.

De Veltheer, in het groot huis van den jongen *Koxing* met zijne aenzienelijkſte Mandarijns vergadert, ontfing en onthaelde den Admirael minnelijk en met grote blyſchap, te beſpeuren merkelijk uit hunne aenzichten. *Lipoui* gaf den onzen grote eere van de bevochte zege, over onze en hunne vyanden. De Sineſen zeiden ront uit: niet zy; maer d'onzen den vyant op de vlucht gedreven hadden: en zy deftig begroet waeren: want hy zelf den ſlag voor *Aymuy*, op eenen hogen berg ſtaende, gezien, en die voor *Quemuy* van *Tonganpek* genoech verſtaen: daer beneffens zich daer in zeer verheugt had. Voorts beloofde en verzekerde hy den Admirael daer op: Deze dienſten der Hollanders, den Rijke bewezen, vermits zy door hem niet konden worden beloont, te wege zoude brengen, zulx by den Keizer in *Peking* wierde gedaen. Wanneer dan *Lipoui* zijne redenen geeindigt had, deed d'Admirael hem bedanken voor zijne goede genegentheid, en wenſchte hem ook met de bekome zegen veel geluks, op hope d'onzen den vyant noch verder uit hunne roofneſten zouden komen te verdrijven. Ook ſloeg d'Admirael den Veltheer *Lipoui* daer op drie zaken voor: te weten, eerſt een briefje aen den *Konbon* in *Hokſieu* gelieven te ſchrijven, en den zelven daer by te gelaſten: dat de Kapitein *Nobel* en koopman *Hogenhoek* in 't verkopen van der Kompanjies weinige aldaer nu aenge-

gebragte koopmanſchappen in alles de behulpſame hant wierde geboden, ten einde het ſcheepje met deſelve, in de *Hokſieuſe* reviere leggende, ſpoedig van daer zoude komen te vertrekken. Ten tweede aldaer voor *Aymuy* niet lang te blijven leggen; maer den vyand al voord op *Quemuy* en andere Eilanden te vervolgen. Ten derden met d'onzen als dan na *Formoſa* over te ſchepen, en inſgelijx de vyanden aldaer te verſlaen. Het eerſt en twee de verzoek ſtont *Lipoui* den Admirael volkomentlijk toe, met te zeggen, d'onzen aen 't bieden van de behulpſame hand aen hunne kapiteins in *Hokſieu* niet geliefden te twijfelen: alzo by den onder-koning reeds orde daer toe gegeven was, en zy by den keizer zouden zoeken te weege te brengen, voor zijn manhafte daden, reets aen zijn rijk beweezen, en die d'onzen noch zouden komen te doen, hen de koophandel voor eeuwigh en altoos wiert toegeſtaen, en ook bezonderlijk d'opperhoofden der vloote beſchonken wierden. Voorts zeide hy op de tweede voorſtel van den Admirael; dat d onzen den tweeden dagh daer aen, neffens zijne Jonken, naer het Eiland *Goutſoe* zouden vertrekken (alwaer *Kimſias* wijven in een nieuwe opgemaekte veſting bewaert wierden,) en van daer na *Quemuy*, en zoo voorts nà de plaetſen, daer bevonden wiert dezelve quamen te vluchten. Dan wegens den de-den voorſlag, van na *Tayowan* met d'onzen over te ſchepen, gaf hy gene volkomen toezegginge; maer zeide echter zulx wel te zullen geſchieden, na het verdrijven der vyanden van d'Eilanden voornoemt, door d'onſen.

Wijders, verhaelde *Lipoui* aen den Admirael, hoe de zijnen op het Eiland *Aymuy* niet gevonden hadden, als een weinig Koe-beeſten, en eenig klein vee: waer van hy in tegenwoordigheid des Admiraels veertigh Koebeeſten en een party van het kleen vee liet komen, met laſt, die aen onze ſchepen te zullen brengen. Beloofde voorders den Admirael d'Eilanden *Goutſoe* en *Quemuy*, daer zy buiten twijfel wat meerder vinden zouden, door onze krijgs-knechten zouden werden uitgeplundert: aengezien, voegde hy daer op, hem wel bewuſt was, de luiden, zoo zy niets kregen, zulken yver in het ſlaen tegens den vyand niet meer konden betonen.

Eindelijk quam d'Admirael ook met *Lipoui* in geſprek wegen de vier Jonken voornoemt, door d'onzen aengehaelt; doch ſprak de veldheer zelfs toen in't minſte niet van herſtelling; maer verzocht alleenlijk, zoo wy de Jonken niet konden gebruiken, dat d'Admirael hem die geliefde toe te laten komen: want het jammer zoude zijn, zoo zy bedurven wierden. Waer op d'Admirael hem aenzeide: hy twee van de Jonken, alzoo d'onzen maer twee van doen hadden, hem zoude laten toekomen. Gelijk d'Admirael, op zijn verſchijnen aen boort, ook twee van dezelve na *Lipouis* krijgsmagt dede zeilen: na dat bevorens uit dezelve gelicht en onder de ſchepen *Noteboom*, *Jonker* en *Tertolen* verdeilt waeren, drie metale ſtukjes: twee en dertig metale basjes: twee en vijftig wapen-rokken: twintig ſtorm-hoeden: hondert en vijf zeep-meſſen: dertien houwers: tien yzere harnaſſen: zeventien Morlioens: vier bogen.

Tegens den avont quamen de veertig koebeeſten en eenig klein vee, door den Veltheer *Lipoui* aen den Admirael geſchonken, aen boort. Ook wiert neffens een groetenis-briefje van *Sitetok*, Admirael over *Lipous* vlote ter zee, aen den Admirael *Bort* geſchreven, van 't geen hy op *Aymuy* verovert had, tot mededeling, het volgend in ſchenkaedje gezonden, te weten, een pot Sinees bier: acht hoenders: acht enden: vier bokken: twee verkens: twee koe-beeſten.

Terwijl ed'Admirael aen land was, verſchenen in de vlote drie *Champans* met Sineſe boeren, woonachtig op het vaſt lant, dicht aen het eilant *Goutſoe*, in verſcheide dorpen: met verzoek, d'onzen hen een briefje van vry geleide, om tot den Tartar over te komen, en zich zijner gehoorzaemheit t'onderwerpen, met het

korten van hun hair, op de Tartariſche wijze, en het betalen van ſchattingen, geliefden te verlenen: gelijk d'Admirael, zoo dra hy aen boort quam, om aen de Tartaren te vertonen ter hand ſtelde; in gelijker wijze, als hy aen de boeren van *Haytan* had verleent: naerdien zijn teken van onderdanigheid, vier Verkens en vijf potten met drank aen hem overhandigden.

Deze boeren, by den Admirael na de gelegentheit der Sineſe vyanden aldaer gevraeght, verklaerden geen vyant zich daer meer onthield, alzoo zy in der nacht van daer vertrokken en gevlucht waren; niet wetende waer na toe.

Den twee en twintigſten ontfing d'Admirael eenen lof-brief van zijne Hoogheit den Onder-koning *Singlamong*, over de bevochte zegen, op de Sineſen, met verzoek van met de vloot na het eilant *Goutſoe* te trekken. D'inhout luide aldus:

Ghy zijt hier van verre landen gekomen, niet zonder groote zorge en gevaer, om onzen Tartariſchen *rijke ten dienſte te ſtaen, en ons te helpen tegens den rover onzen vyant, gelijk ghy zulx in der daet betoont hebt in de Reviere van* Quemuy. *Wanneer des rovers Jonken met maght op uwe ſchepen en onze Jonken afgekomen zijn, zoo hebt ghy dezelve met uwe groote ſchepen en het vreezelijk geſchut doen vluchten. Dit hoorende van* Tonganpek, *heeft geen kleine blijdſchap in mijn gemoet verwekt: te meer alzoo zulk een gevecht van de gezanten van* Peking, *die hier by my in het leger geweeſt zijn, op den top des berghs aengezien is. Zeer hebben deze zich daer over verblijd, zeggende:* de Hollanders *vechten dapper tegens den vyand.*

De gezanten hebben aenſtonts getracht zulken weldaet, aen het rijk bewezen, met zonderlinge dankbaerheit voor hunnen perzoon te vergelden; maer door de verte des wegh hebben zulx uitgeſtelt: doch dat ik dezen brief door eenen Mandarijn u toe-zenden zou: waer in ik en de gezanten u voor eerſt vriendelijk bedanken.

Tegenwoordigh zijn de Jonken, van Chinceſoe *gekomen, nevens die van* Chinchieuw *gezamentlijken by* Kolongſoe *geankert, de welke gezamentlijk neffens uwe ſchepen zullen zeilen naer* Goutſoe, *om aldaer des rovers Jonken te vermeeſteren, en te verſlaen. Dies verzoeken wy, dat ghy gelieft de vijftien ſchepen te gelaſten, neffens onze Jonken, naer* Goutſoe *te zeilen, en voorders met een dapper en ſtout gemoet den vyant te vernielen. Ten einde wy uwe dvden, vervolgens den rijke bewezen, in* Peking *mogen vertoonen, dat gy zoo veel als broeders van onze zijde gedaen hebt.*

Op dezen brief wiert geen antwoort gegeven noch geſchreven: alzoo de brengers van den zelven, groote *Mandaryns*, voorgaven, om veertig koe-beeſten voor d'onzen te verſchaffen, ter ordre van hunnen Heer en Meeſter, eerſt na land zouden varen, en met de zelve als dan weder aldaer aen boort te verſchijnen. Wel gingen deze henen; maer quamen niet met of zonder de koebeeſten wederom.

Ten zelven dage wiert Hopman *Pooleman* neffens den Secretaris naer den Veld heer gezonden, om den brief van hare Edele, de Heeren *Maetzuyker* en Raden van *Indien*, tot *Batavia* geſchreven, met ſtaetſie en eere te overhandigen: als ook de ſchenkaedje, daer nevens door hunne edelen gevoeght: deſgelijx op *Lipoui*'s verzoeken, hy met den eerſte eenen brief aen den *Konbon* geliefde over te zenden, volgens toezegginge, daegs te voore aen den Admirael gedaen, en als dan daer neffens den brief des Admiraels, ten zelven dage geſchreven en aen *Poleman* en den Secretaris ter hand geſtelt, aen *Conſtantyn Nobel* in *Hokſieu* te laten afgaen.

D'Af-ſondenen dan met twee floepen, nevens den tolk *Melman* en eenige krijgs-knechten, na des Veltheers ſcheeps-vloote vertrokken, en tegens den avont eerſt weder gekeert, verhaelden, hoe zy, naerdien de Veldheer in zijn ſcheeps-vlote, nog ook niet op het Eiland *Aymuy* te vinden was, naer het vaſt land, tegen over het Eilandje *Kolongsee* genoemt, dicht by *Aymuy* gelegen, gevaren en aldaer by hem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

hem verschenen waren: en na het afleggen der groetenis aen den zelven, van wegen hun edele tot *Batavia*, als ook van den Admirael, hem den brief voornoemt, met eerbiedigheid overhandigt hadden. Op het doorleezen van den brief, had de Veldheer verklaert, het schrijven van hun edele hem aengenaem te zijn, doch hem vreemt deed: zy schenkaedje aen hem quamen te zenden: daer zy wel wisten het zijne maniere en gewoonte niet was, dezelve te aenvaerden, met byvoegen hy echter, die, alzo zy in geweer bestont, welk hem by deze gelegentheid des tijts wel te stade zou komen, en ook ten aenzien d'onzen zulke goede vrienden waeren, uitgezeid het alkatijf, zoude aenvaerden. Dan by d'afgezondene hem aengezeit, het alkatijf, in het velt of onder een tent op te zitten, ook ten oorlog dienstig wierde gerekent, met verzoek hy 't zelve insgelijx, (te meer het van hun gebiedende heeren tot *Batavia* aen hem gezonden was) geliefde aen te nemen, had de Veltheer eindelijk de schenkaedje geheelijk, zoo als die midlerwijle voor hem gebragt stont, aenvaert, en ongeopent naer sijne tente gelast te brengen.

Ook had *Lipoui* belooft, aenstonds eenen brief aen den *Konbon* in *Hokſieu* te zullen schrijven: desgelijx dien aen *Nobel* en *Hoogenhoek*, hem door d'afgesondene ter hant gestelt, daer neven te laten gaen. Na *Lipoui* d'afgezondenen met eeten en drinken wel onthaelt had, namen zy hun afscheid van hem, die hen als toen voor hun byhebbende krijgs-knechten een drink-penning wilde ter hant stellen; namelijk achtien taylen zilvers: welk zy in 't eerst beleefdelijk afsloegen; maer op 't aenzeggen van de schenkaedje dan ook weer te rug moeten nemen, waren zy genootzaekt met dankzegginge uit namen der krijgsknechten, die t'aenvaerden: als wanneer zy hun afscheit erlangden, met bekentmaking: zo dra hy *Lipoui* 's daegs daer aen een teken van drie scheuten uit onze schepen hoorde doen, om mee na het eiland *Goutſoe* te zeilen, sijne Jonken d'onsen zouden volgen, om alzoo den vyand te mogen verslaen. Midlerwijle d'afgezondenen na *Lipoui* vertrokken waeren, voer d'Admirael, om zich een weinig te vertreden (nevens de *Laireſſe*, *Nathanael de Prediker* en noch andere bevelhebbers) naer land. Gekomen door een grote voorstad, voorby de wallen van de stad, wierd dezelve aen eenen berg, in klippen, rodsen en oneffen wegen, heel plomp en ongeschikt bevonden gebouwt; hoewel met ongemeene hoge stene muuren, vast in kalk gelegt, met vier poorten, buiten de muur uitstekende, zonder eenige andere bolwerken of punten voorzien. Daer beneffens waeren de wallen van de stad, niet meer dan een groot half uurs ront te gaen. Zoo wel de voor als de bemuurde stad, was zeer dicht met ontelbare redelijke schoone steene huizen betimmert, welke alle door de Tartaren verwoest, en door den brant in d'assche gelegt wierden. Men zag aldaer op zeker plein eenige staken, en daer by verscheide menschen hoofden leggen, die by den vyand van de Tartaren over zes jaren (wanneer ze een grooten neerlaegh ter zee gekregen hadden) daer in een emmer ten toon waren opgehangen: doch als toen afgeworpen en verbrant wierden, na de wijze der Tartars.

Den drie en twintigsten gingh de vloot, op het doen van drie kanonscheuten, naer het eiland *Goutſoe* onder zeil: waer na toe zy ook van de krijgs-vloot van de Tartars gevolght wierd, en quam ontrent den middag, alzoo zy, door stilte en harde ebbe, onder den Noord-hoek van *Goutſoe* niet kon geraken, anderhalve mijle Zuid-westwaerds van het zelve eiland ten anker. Als toen wierd een dank-preke wegens de bevochte zegen gedaen: in de welke zich meest al d'opperhoofden van de vloote lieten vinden.

Midlerwijle quamen de Tartarische Jonken binnen het eiland *Liſſoe* ten anker: en wierd aenstonds, na het eindigen van de dank-preke, d'Admirael verzocht uit naem van *Sitetok* en *Tonganpek* aen land te komen. Waer op d'Admirael, gelijk hy alvoorens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

daer toe genegen was, beneven *Lairesse* en Hopman *Poleman* met drie benden krijgs knechten naer 't eiland *Goutsoe* is gevaren. Als toen bevonden zy, de vyant al t'eenemael van daer gevlucht was, en drie nieuwe opgemaekte sterkten, (het een groot kasteel, van binnen met vijftig of zestig nieuwe huizen, gelegen in een zantbay, en d'andere twee water kasteelen,) had verlaten. Wel was 't kasteel een onkonstelijk; maer echter een vast en Massijf werk: want de muuren met de borstweering, tot de hoogte van drie en twintig voet, waeren van zeer harden klip-steen, in kalk gelegt, opgehaelt, en de gordijn of walgang zes voet breet: in 't ronde ruim zoo groot als het kasteel *Batavia*. Daer in wiert niets (want de Tartars hadden het voor de komste der onzen al uitgeplondert) gevonden, als stoelen of banken: beneven negen en dertig yzere stukken; daer onder eenige halve kartouwen, Spaensch of Engelsch maeksel, zoo in d'affuiten en ram-paerden als daer buiten op d'aerde lagen. d'Onzen maekten zich daer meester van, en stelden wacht daer by, op dat de Tartaren die niet zouden afhalen: gelijk zy alreeds ondernamen, en, voor de komste van d'onzen aen land, gezocht hadden ons volk buiten de plaetsen, daer het geschut lag, te houden; naerdien de Veltheer *Lipoui* den Admirael, zoo by monde als geschrift, toezegging had gedaen: dat al het geen op dit eiland zou gevonden worden, voor de Hollanders en niemant anders zoude zijn: dewijl op *Aymuy* niet dan eenig vee voor hen te beste gevallen was.

d'Admirael gekomen uit het grootste kasteel, gesterkt met drie weerbare poorten, op de west-kant van 't eiland, in 't midden, gelegen, traden hem in 't gemoet de oversten der Tartarische krijgs-macht, die hertelijken verzochten en aenhielden, d'Admirael met hen in hunne Jonken wilde gaen, om eens te ververschen. Maer dit sloeg d'Admirael beleefdelijk af, met verzoek op hen zy d'andere vestingen, gelegen aldaer op twee uitstekende hoeken, tegen 't zuide en noorde, tegen malkandre over, daer het meeste geschut lag, tot bevrijding van de haven, wilden gaen bekijken. Hier op gingen zy een stuk weegs mede: bleven daer na achter, en quamen weder by den Admirael, als hy uit het Noorder Kasteel na het zuider zijne keer nam, en schonken hem met zijn gezelschap een kopje Thee. Aldaer scheiden zy van hem af, en ging d'Admirael het zuider Kasteel beschouwen, welk hy 't meerendeel uit een klip bevond gehouwen, en kunstig gemaekt; gelegen aen een Revier, daer by veele en zeer hooge klippen. Aldaer komen veeltijds groote meenigte van Spring-hanen overvliegen, even als een donkere wolk over den aerdbodem, die 't land overal kael af eeten; waer uit dikwils groote hongers-nood komt te ontstaen: dies de Boeren met elkander, ieder met een lang Bamboes-ried, en een vaentje boven aen, met een zeer groot geschreeuw, slingeren, om deze grootte swermen ongediert, en plaeg, van haer land af te keeren. d'Admirael vertoefde aldaer, tot dat de aen land gekomen kost en drank by hem gebragt was, en liet toen d'Oversten voornoemt noodigen, die by hem verschenen. Na het nuttigen van de maeltijt met deze en al de bevelhebbers van de krijgs-magt en schippers, vervoeghde d'Admirael zich des avonds weer aen boort, met aldaer twee benden krijgsknechten, onder Hopman *Schimmelpenning* te laten.

Des anderen daegs wierden zeventien yzere stukken van land aen boort des Admiraels gebragt. Ten zelven dage verscheen aen boort des Admiraels een Mandarijn van *Sitetok*, met eenen brief van *Lipoui*, aen den zelven *Sitetok* geschreven: ten einde den Admirael te verstendigen, hoe *Lipoui* daer by aen *Sitetok* last gegeven had, al de sterkten op het eiland *Goutsoe* aenstonts te slopen, met byvoeginge, hy niet wiste wat de Hollanders met zoo een kleen, dor en mager land wilden doen. Ook dat zoo wanneer de vyand daer met magt weder voor quam, en zy lieden met hunne Jonken als dan niet in der yl den onzen

kon-

konden te hulpe komen, de vyand het zelve weder zoude trachten in te nemen, en alzoo andermael een voet aldaer op het land zien te krijgen: daer beneffens dat *Formoſa* voor d'onzen vry beter was: want zy niet te twijfelen hadden, of de Tartars zouden hen dat weder helpen innemen, om het zelve als voorheene te bezitten, en diergelijke redenen meer. Dies verzocht de Mandarijn uit den naem van *Sitetok*; d'Admirael het afbreken der vaſtigheden geliefde toe te ſtaen. Dan d'Admirael liet *Sitetok* door den zelven Mandarijn mondeling weten, dat hy niet begeerde de Tartaren een hand daer aen zouden ſlaen: alzoo hy daegs daer aen by *Lipoui* aen land zoude komen, en aldaer met elkandre ſpreken. Een weinig tijds daer na bequam d'Admirael eenen brief van *Lipoui* aen hem geſchreven: deze luide aldus:

Tegenwoordig hebt ghy veel moeite, met den vyant te verjagen. Doch nu is niet meer overigh als het Eiland Quemuy. *Dies verſoek ik, dat ghy nefſens* Sitetok *en* Tonganpek *derwaerts wilt vertrekken, om aldaer den vyant volkomentlijk te verſlaen. De Hollantſche krijgsknechten zullen aldaer eerſt aen lant gaen, en nemen het geen hunne gading is. Onſe krijgsknechten zullen daer na aen lant komen en mede ſien iets te bekomen, en voorts de Steden af te breken en de huiſen te verbranden: alzoo wy die niet begeren te houden. Wanneer op* Quemuy *alles volbragt is, zullen wy voorder met elkandre beſluiten, wat ons ſal te doen ſtaen.*

Den vijf en twintigſten des morgens ging d'Admirael, beneven de Jachten *Mars* en *Zierikzee*, gelijkelijk met de Tartariſche Jonken na het Eilant *Quemuy* onder zeil, en quamen na den middag onder een Eilantje, tuſſchen *Liſſoe* en *Toata*, ten anker. Midlerwijle voer d'Admirael na het Jacht *Buikſloot*, welk dicht onder het Eilant *Goutſoe*, nevens het merendeel van de vloot, ten anker bleef leggen. Aldaer dan deed hy den raed by een vergaderen, om een beſluit te nemen, of men het Eiland *Goutſoe*, ter oorzake van deſſelfs veſtingen reets daer op, in bezit zou nemen, en dezelve veſtingen met krijgsvolk bezetten: of niet? Hier op in achtinge gekomen, niettegenſtaende de Tartaren, volgens hun ſchryven, het zelve niet gaerne zouden gezien; hoewel, zoo d'onzen hart daer op hadden komen aen te dringen, hen 'tzelve ook niet volkomentlijk zouden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

den kunnen geweigert ; maer hen verblijf en bezitting aldaer gedoogt hebben , zoo wiert echter eenſtemmelijk goet gevonden en verſtaen het Eilant *Goutſoe* niet in bezit te nemen, nochte krijgsbezetting in de vaſtigheden te leggen ; maer te gedogen, die door de Tartaren wierden vernielt, en om verre geworpen : namelijk uit oorzake het een klein eiland was, daer niet op waſt, en in ſich ſelf ook tot voortplantinge van eenige vruchten onbequaem , ja niet een ſtuk branthout op te krijgen is. Daer by quam, (en was wel het voornaemſte,) zoo d'onzen het wel bezetten wilden , als noodzakelijk zoude vereiſchen , zy daer door hunne magt grotelijx zouden hebben komen te krenken en verzwakken , die zy nochtans wel van doen hadden , en hen ook tegens den vyand op het Eiland *Formoſa* (niettegenſtaende de Tartaren al met hen quamen te vertrekken , welk noch ganſch twijfelachtig ſtont) wel de ſtade zou komen , zoo zy iets, ten dienſte van de Kompanjie, aldaer zouden uitwerken.

Des morgens, den zes en twintigſten, ging d'Admirael weer onder zeil, gevolgt van negen ſchepen , tot onder de weſt-zijde van het eiland *Quemuy*. Alwaer hy by een groot getal Tartariſche Jonken , daegs te voore uitgezeilt , ten anker quam.

De Schout by Nacht *Verwei* bleef met vijf ſchepen, als *Vlaerdinge* , *Vliſſinge* , *Kogge*, *Buikſloot* en *Nieuwendam*, onder *Goutſoe* of Pagoden Eiland leggen , om het overig geſchut voort af te halen, en te bederven , dat niet konde afgebragt worden , met voorder laſt : wanneer het volbragt en de Paliſaden (die mede zouden genomen worden , om by gelegentheid te konnen gebruiken) mede afgeſcheept waeren , hy als dan na *Quemuy* zoude volgen. Of ingevalle d'Admirael onder *Quemuy* eerder gedaen had , hy hem aldaer weder zoude bykomen.

D'Admirael met zijn gevolg voer aldaer aen land : als wanneer hy ondervond de vyand van daer insgelijx mede al was gevlucht : ook dat de borſtweringen van de Stadt door de Tartaren wierden afgebroken : daer beneffens zy op het Eiland *Quemuy* met roven en plunderen luſtig in den bocht ſprongen. Dan dit waeren de beloften niet door *Lipoui* , zoo ſchriftelijk, als by monde aen den Admirael (namelijk den onzen alles daer tot buit zoude worden gegeven) gedaen. Hoewel daer niet veel ſchats te halen was. Maer zagh men evenwel hier aen , hoe zy met hunne woorden en geſchriften ſpeelden , en men daer op niet vaſt betrouwen mogt. Des niettegenſtaende gaf d'Admirael aen eenig volk van zommige ſchepen verlof , tegens des morgens aen land te gaen , ten einde ook te zien of zy noch wat opdoen konden.

Ondertuſſchen ging d'Admirael met den onder-Admirael en Hopman *Poleman* de Stad eens bezichtigen. Haere muure was van een onbezuiſde groote , doch nergens na zoo hecht en ſterk, als die van *Aymuy*. Zy was een uure gaens in 't ronde, en had daer in vier grote poorten, beneffens vijftien of zeſtien ſtukken licht yzer geſchut , die de Tartaren vaſt wegſleepten. Voorts was de ſtad ook dicht met ſteene huizen betimmert; maer buiten dezelve waeren op verre na zoo veele huizen niet, als tot *Aymuy*. Op beide deze eilanden hebben evenwel milioenen van wooningen geſtaen en menſchen geweeſt, die toen zoo verloopen, als verjaegt waeren. De Tartaren gingen met de landzaten, die zy uit ſchuilhoeken haelden ſchandelijk om, zonder vrouwen of kinderen te verſchoonen. Voerden die niet alleen gevankelijk weg, met ſtroppen om den hals; maer hebben ook veele weerlooze arme menſchen gehakt en gekorven , en alzoo met marteliſeren gedood , en in het gezicht van d' onzen op den weg laten leggen. Wanneer d'Admirael dit alles zoo aenſchouwt had, vertrok hy des avonds weer na boort.

Den zeven en twintigſten bequam d'Admirael een brief van *Tonganpek*, die op deze zin uitquam :

Wy hebben nu tegenwoordig op Aymuy *en* Quemuy, *als andere omleggende eilanden de vyanden verjaegt: en 't is nu*

nu volbraght 't gene my gelast was: Ik bedanke u, voor uwe aen ons bewezen beuscheit en weldaden. Wy zullen de stad Quemuy *geheel af-breeken, en de huizen t'eenemael verbranden.* Sitetok *zal met de Jonken naer* Chinchieu *gehoorende weder vertrekken. Ik zal met mijne mede gebraghte Jonken zeilen na* Kinsakian: *van daer, na verloop van twee of drie dagen, naer* Soanchefoe *vertrekken.*

Wy hebben nu onzen oorlogh geeindigt op deze kust: waer toe ghy ons geholpen hebt. Maer den oorlogh in Tayowan *is noch niet gedaen. Waer toe wy u lieden helpen moeten. Derhalven is noodigh, dat ghy met onze schepen vertrekt na* Soanchefoe, *om aldaer met* Singlamong *en* Lipoui *over te leggen, wat wy nu verder doen zullen. En of uwe schepen alle na* Soanchefoe *niet zeilen mogten, konnen eenige hier blijven, en eenighe met uwen persoon derwaerts zeilen.*

Dit sloeg d'Admirael af: met voorwending van zijne schepen te moeten schoon-maken.

Middelerwijle was *Verwei* met het geschut van land aen boort te brengen bezich: maer twee, die zy niet konden af-krijgen, deden zy met bus-kruid springen: doch quam de Stuerman van Vlissingen met een Boots-gezel en twee of drie andere, door onvoorzichtigheid, in het aen steken teffens te sneuvelen.

Den acht en twintighsten bragten Schipper *Pieter Koker* en Hopman *Pooleman*, die met een troep van hondert en vijftigh man, zoo krijgsknechten als boots-volk, het Eiland doorwandelt hadden, ontrent veertigh kinderen van den vyand, die zich hier en daer verscholen hadden, aen boort. Deze werden door bevel des Admiraels onder de bevel-hebbers verdeilt, hoewel met beding, van den Heer Generael op *Batavia*, om de zelve tot hunnen dienst te mogen behouden, te moeten verzoeken.

Den dertigsten, ontfing de Admirael eenen brief van *Singlamong* en *Lipoui*. D'inhout was aldus:

Ghy zijt van verre landen herwaerts gekomen, om met ons de rovers te verslaen. Voorwaer geen kleine moeite. Ik wenschte nu tegenwoordigh u met oogen te zien en met u te spreeken van gewichtige zaken: alzoo nu alle plaetsen en landen van den vyand verovert zijn. Derhalven verzoeken wy, dat ghy perzoonelijken gelieft by ons te komen op het vast land, by ons Cinwe *genaemt, om met malkanderen te spreken en te besluiten, wat ons nu in toekomenden tijd te doen staet. Weshalven wy hier op* Cinwe *uwe komste verwachten en te gemoet zullen zien.*

Dees by den Admirael gelezen, liet hy hare Hoogheden schriftelijk weten, dat hy genegen was, aldaer zijne schepen te zetten en wat te herstellen, en als dan zich met de zelve onder de hoek van *Puthay* (om met de schepen boven wint te blijven, tot het bezeilen van *Tayowan*) begeven zou, als wanneer zy aldaer gelegentheid hebben zouden, om met malkandre te spreken; doch zoo wanneer zijne Hoogheid vijf dagen geliefde op *Cinwe* (een plaets op de vaste kuste gelegen,) te vertoeven, dat hy hem aldaer by zoude komen. Midlerwijle bleef hy aldaer hare Hoogheits meininge afwachten.

Den eersten van Winter-maend, verscheen een Tartarisch vaertuigh, nevens eenighe Mandaryns, aen boort des Admiraels, met een brief van den Veld-heer *Lipoui*, die al voor den brief, daegs te vooren van hem en *Singlamong* bekomen, afgezonden geweest was; maer door het quaet weder aen onze schepen niet had kunnen gebraght worden. Hy luide vertaelt aldus:

Aymuy, Quemuy, Goutsoe, *deze drie plaetzen, zijn nu verovert, en de vyand is zee-waerts verjaeght, niet wetende na wat plaetse zich den zelven begeven heeft. Deze uwe daden, die ghy met uwe schepen aen het rijk bewesen hebt, zullen wy haestigh onzen Keizer vertoonen. Ik ben nu gelegert met een gedeelte van mijn krijgs-macht op* Cinwe: *alwaer ik en* Singlamong *met malkandre besloten hebben, alle uwe daden, aen den rijke bewezen, door eenen boode aen het* Pekingse-hof

bekent

bekent te maken, en van hier den zelven brief af te vaerdigen: waer in wy onſen Keiſer aenſchryven zullen, dat ghy met uwe kloeke ſchepen en geſchut den vyant verjaegt hebt. Wy zullen u het affchrift des keiſerlijken briefs toeſenden. Cunkſee, *de Noorthoek van de reviere van* Chinchieu, *alwaer ik, eenige dagen geleden, te velde gelegen heb tegens den vyant, wort nu van* Geytinkon *en* Wanſumpin *bewaert.* Koeſanwan, *een Hopman van ſijne krijgsmagt, heeft ſijn verblijf op* Aymuy, *alſoo daer noch vele woningen zijn, die noch niet verbrant of vernielt zijn. Voorders ſoo verſoek ik, ſoo ghy iets te ſeggen had, dat my toegeſonden worden eenige van uwe Bevelhebbers, die hier op* Cinwe *by my komen mogen, en ſulx bekent maken: alwaer ik en* Singlamong *by malkandre zijn.*

Des morgens, den tweeden, verſcheen de voordraeger van zijne Hoogheid d'Onder-koningh *Singlamong*, beneven den Secretaris van den Veld-heer *Lipoui*, by den Admirael aen boort, met een brief door hare Hoog-heden aen hem geſchreven. De brief quam op dezen uit:

„ Ghy lieden hebt veel en grote zor-
„ gen, moeite en bekommerniſſe gehad,
„ om den Zee-rover, onze vyanden, te
„ verſlaen, gelijk ons zulx zeer wel be-
„ wuſt is. Voorwaer wy mogen zeg-
„ gen, dat ghy Hollanders de ſchrik
„ van de rovers geweeſt zijt, en den
„ zelven door uw dapper gevecht hebt
„ doen vluchten. Ik en *Lipoui* bedan-
„ ken u voor de dienſten, door u aen on-
„ zen Rijk bewezen. Over drie of vier
„ dagen hebben wy by eenen brief aen
„ u verzocht, om perſonelijk by ons ge-
„ lieven te komen op *Cinwe*, ten einde
„ met malkandre te ſpreken van zaken
„ onzen ſtaet ter wederzijde rakende.
„ Waer op wy uw antwoort en beſluit
„ ontfangen hebben en verſtaen, hoe gy
„ voornemens zijt eenige van uwe
„ ſchepen onder *Quemuy* leggende te
„ vermaken en te verzien. Wel bevalt
„ ons dit. Maer de rover, uit vreze van
„ uwe en onze magt, is gevlugt, en heeft
„ zich weder nedergeſlagen op het Ei-
„ land *Tongſan*, welke plaets mede ge-
„ hoort onder het gebiet van dit Land-
ſchap van *Tokien*. Dies zoo hy nu „
niet voorts vervolgt wiert, zoude „
haeſtig weder keren tot zijne verla- „
tene eilanden en ſchuil-plaets, die de „
vyant nu uit vreze verlaten heeft. „
Ghy ſchrijft, dat ghy naer gedane „
vermaking der ſchepen naer de hoek „
van *Wctaw*, of wel naer *Sanchefoe*, om „
met ons te ſpreken, zeilen woud. „
Zoo zulx de vyant quam te verne- „
men, hy zou haeſtig herwaerts ko- „
men, en vinden het Eilant *Goutſoe*, „
't welk van d'uwen bewaert wort, in „
vollen ſtaet, gelijk hy zulx gelaten „
heeft: alzoo uw begeeren was, dat „
de veſtingen op *Goutſoe* niet zouden „
afgebroken ofte de huizen binnen „
de Stadt met vuur vernielt worden. „
Quam dan de vyant uw volk te vin- „
den, als ook zijne verlate plaetſe on- „
verwoeſt, lichtelijk zou mogen ge- „
beuren, dat hy meeſter daer van „
wierde. Weshalve wy onze krijgs- „
knechten, ontrent deze vyants lan- „
den, te velde houden, uit vreze de „
zelve na u vertrek weder keren mog- „
te. Den twintigſten dag van onze „
tiende Mane is ons van eenen onzer „
Bevelhebbers aengeſchreven, dat hy „
der verleden maent by *Tongſan* in de „
haven van *Tuntzaw* aengehaelt heeft „
hondert en zeſtig zeil-jonken en „
vaertuigen: als ook aldaer ontrent „
de vijf duizent mannen, zoo ge- „
vangen als gedoot heeft, onder de- „
welke als noch by de twee hondert „
mannen gevangen gehouden wor- „
den, met een grooten *Mandaryn* „
van den vyand, die by ons in 't le- „
ven bewaert wierden. Dewijl dan „
de rover zoo na by is, en niet an- „
ders te bemerken ſtaet, als dat de „
zelve zich op het Eilandt voor- „
noemt noch vaſt maken zal, zoo ge- „
lieft toch dezen dienſt en moeite „
voor ons rijk te doen, om neffens „
onze rijxjonken naer *Tongsan* te zei- „
len, op dat de vyand aldaer geheelij- „
ken mede uitgeroeit mag worden. Ten „
dien einde ben ik en *Lipoui* tegen- „
woordig op *Cinwe* by malkandre, om „
orde te ſtellen, dat al onze Jonken, „
zoo grote als kleine, mogten gereet „
gemaekt, en zoo van volk als lijf- „
tocht voorzien worden, om neffens „
uwe

„ uwe schepen naer het Eilant *Tongsan* „ te zeilen. Wel bewust is ons, dat gy lieden meerder en beter kennisse hebt „ om ter zee te vechten, als wy. Daerom „ wenschte ik en *Lipoui*, dat zoo wanneer ghy tot dezen tocht zoud te bewegen zijn, wy zulx uit uwen monde personelijken mogten verstaen. „ Waer op wy ons dan gerust stellen „ zullen, met verzoek, dat ons uwe „ wille en meininge door deze onze „ beide Mandarijns, aen u gezonden, „ mogte bekent gemaekt worden. Dan „ gelieve, gelijk wy ernstelijken verzoeken, de moeite op u te nemen en „ komen hier op *Cinwe* personelijken „ by ons, om klaerder en breder te spreken van deze en andere gewichtige „ zaken.

Ook bragt dees voordrager een afschrift des briefs, door *Singlamong* en *Lipoui* over hunne en onze zaken aen zijne Keizerlijke Majesteit in *Peking* gezonden. Dees luit vertaelt, zoo veel den onzen aenging aldus:

De Hollantsche schepen zijn neffens onse Rijks-jonken van Soanchefoe *te zeil gegaen, en de tiende Mane, den twalefden dag, onder* Wetauw *weder ten anker gekomen. Den achttienden dan van deselve Mane zijn acht schepen naer* Quemuy *gezeilt, en seven der Hollanders, neffens onse Rijks-jonken, daegs daer aen binnen door, en by onse Jonken aen de westhoek van* Quemuy *ten anker gekomen.*

Den negentienden hebben d'onsen eenige Jonken binnen Quemuy *verjaegt: dog den twintigsten hebben wy gesien des rovers Jonken over de hondert vijftigh sterk van* Goutsoe *op onse en de Hollantsche vloot afkomen. De Hollantsche schepen besloten den vyant tusschen hun beide, en sloegen soo dapper onder de vyants Jonken, dat dese de vlucht mosten nemen, met verlies van veel volks van de rovers: gelijk wy zulks uit eenige uit* Aymuy, *tot ons overgekomen, verstaen hebben. Den een en twintigsten dag van onse Mane ging de Hollantsche Zee Admirael met een moedig herte met sijne vijftien schepen onder* Toata *den vyand dapper te keer, tot onder het Eilant* Aymuy: *alwaer de roovers met groote schande weer mosten vluchten naer* Goutsoe. *Den vier en twintigsten zijn de Hollantsche schepen met onze Jonken naer* Goutsoe *gezeilt: van waer de vyand gevlucht is, zuidwaerts na* Lamoa *en* Tangsoa. *Den ses en twintigsten zijn de Hollantsche schepen neffens onse Jonken naer* Quemuy *gezeilt, en hebben daer door d'onsen de Steden, huisen en vesten alle laten afbreken en verbranden. De Hollantsche Zee-Admirael heeft sich zeer dapper tegen den vyand gehouden. Het is tzamen een volk zeer moedig, om ter Zee met hun schepen en te lande met hun schiet-geweer te slaen. Zy hebben veel moeite en arbeit gehad: alsoo de selve op hunne schepen vele stukken voeren: waer toe veel arbeits, om de selve te lossen en te laden, vereischt word.*

d'Admirael diende op den brief van hare Hoogheden schriftelijk en: dat hy voornemens was een Jonk na *Batavia* af te zenden, om d'edele Heer Generael en Raden van *Indiën* het voorgevallen, wegens het verslaen, van de vyanden, en desselfs vluchten en verlaten van hunne hooft-plaetsen *Ay*, *Quemuy*, *Goutsoe* en andere, bekent te maken: als wanneer, en zoo drae hy zijne schepen een weinigh hermaekt had, zich by hare Hoogheden perzonelijk zou vervoegen, om met den anderen van alles in 't brede te spreken.

Wyders, deed d'Admirael het misnoegen, welk hy had over dat haer volk alleen met den buid, op *Quemuy* bekomen, zonder den sijnen in 't minste, ja niet een Koe-beest daer van mede te delen, tegens de belofte van *Lipoui*, zoo mondeling, als schriftelijk aen den Admirael gedaen, waren doorgegaen, aen de brengers voornoemt blijken, met byvoeginge zulx met onze goetaerdigheid gantsch niet over een quam: ten einde zy zulx *Singlamong* en *Lipoui* nader zouden bekent maeken. Hare Hoogheden, zeiden de brengers daer op, hadden uit des Admiraels schrijven, tot haer leet-wezen, dat al te verstaen bekomen, en ook niet na zouden laten daer in te voorzien.

Ten zelven dage quamen onder het Eiland *Quemuy*, voor *Goutsoe* ten

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

anker de Jachten *Vlaerdinge* en *Buikſloot*: de drie andere, als *Kogge*, *Vliſſinge* en *Nieuwendam* konden niet uitkomen. De Schout by Nacht *Verwei* deed verſlag aen den Admirael, hoe hy ſedert des Admiraels vertrek van daer, volgens gegeven orde, noch twintig ſtukken yzer geſchut uit de vaſtigheden, op 't eilant *Goutſoe* gevonden, ingenomen had: beneven hondert acht en tnegentig ſtukken ront ſcharp of kogels, die onder de Jachten *Vliſſingen*, *Buikſloot* en *Nieuwendam* verdeilt waeren.

Den derden, des morgens met den dag, quamen om de zuid-weſt-hoek een grote en nieuwe Jonk, een Wankan, en twee Koyaes zeilen: derwaerts meeſt al de ſchepen haere boots en ſchuiten na toezonden, om de zelve in hun gewelt te bekomen. De ſloep van de Schout by nacht kreeg de Jonk: gelijk ook de drie andere vaertuigen, zonder eenig tegenweer te bieden, zich overgaven. Zy waeren geladen met ballaſt en voorts met rijs en padije of ongedorſchte rijs.

D'Admirael en Schout by Nacht voeren ten eerſte aen de Jonk, toegeruſt met acht yzere ſtukken. De Sineſen van deze vaertuigen, volgens verhael aen hen, waeren de zevende mane dezes jaers door den jongen *Koxing* van het Eiland *Quemuy* na *Pakka*, *Kitat* en andere omgelege plaetſen, benoorden *Hokſieu*, gezonden, om aldaer zoo veel rijs te laden, alſſe bekomen konden, en van daer dan weder met dezelve ſpoedig herwaerts aen te keeren: alzoo op deze eilanden groot gebrek van rijs was. Ook verhaelden zy, datze d'achtſte mane daer aen, ginder om de Noord op verſcheide plaetſen brieven van *Singlamong* en *Lipoui* aengeplakt gevonden hadden: waer by al de Sineſen, zich van het Rijk afgezondert houdende, tot het overkomen aen de Tartariſche zijde genodigt wierden. Over zulx waeren zy voornemens geweeſt met deze vaertuigen zich aen de Tartariſche zijde te begeven. Dit zeiden de Sineſen op de groote Jonk, miſſchien door aenrading van de Tartaren, die hen reeds verpreit hadden: want die van de drie andere vaertuigen verklaerden ront uit: dat zy aldaer alles gedacht hadden noch in voorigen ſtant, en overzulx ook hun huisgezinnen noch op *Ay* en *Quemuy* te vinden: ook niet beter geweten hadden, of hunne oorlogs-vlote was noch in wezen, om in korten den Tartar ſlag te leveren: maer gekomen om de zuid-weſt-hoek van *Quemuy*, en aldaer onze Hollandſche ſchepen gewaer wordende, zouden het wel gaerne ontvlucht hebben; maer hadden zich benoodzaekt gevonden, door ſtilte, en ziende geen ontkomen aen de buiten leggende ſchepen, zich alzoo zonder tegenweer te bieden over te geven. Dies verzochten zy by het leven mogten werden geſpaert: welk zy verworven. Ook ſtonden hen, zoo zy verhaelden, noch twintig zeilen te volgen, die zy den tweeden dezer, benoorde d'eilanden van *Ongkoe* gelaten hadden: van waer zy met zes vaertuigen herwaerts aengekomen, waer van nu vier in onze handen vervallen en d'andere twee om de zuid geſteken waeren: zoo zy meenden, na d'Eilanden *Tangsoa* en *Lamoa*: alwaer zy hunne vaſtigheden, wooningen en volk hadden. Gevraegt, of zy gene Japanſe Jonken van *Japan* komende en den vyand toebehorende in zee of elders vernomen hadden: antwoorden zy daer op van neen: maer in deze maent en nu daghelix eenige van de zelve te verwachten ſtonden.

Korts daer aen verſcheen d'Admirael van *Tonganpek* aen boort des Admiraels, hem vragende wat de zelve voor vaertuigen en waer van daen zy gekomen waeren. Ook of zy haer tegen d'onzen te weer geſtelt hadden: daer hem na de waerheid op geantwoort wiert. Voorders vroeg hy, wanneer d'Admirael by haere Hoogheden *Singlamong* en *Lipoui* verſchijnen, en of hy met zijne ſchepen nevens hunne Jonken na *Tangsoa* vertrekken zoude. Op welke eerſte vrage d'Admirael hem liet aendienen, den eigentlijken dag niet te weten en

en op de tweede, hy niet wiste, wat onze schepen daer doen zouden: naerdien hem van haere Hoogheden aengeschreven was: hoe een der Tartersche krijgs-bevelhebbers over eenige dagen aldaer van den vyant reets hondert en zestig vaertuigen en by de vijf duizent man zoo doot geslagen als gevangen gekregen had. Dit was, antwoorde hy daer op, niet van den jongen *Koxins* magt; maer van een anderen rover, die zich ontrent d'eilanden *Tangsoa* en *Lamoa* onthield, en voorhene noch den Tarter noch *Koxing* onderdanig geweest was; maer zich t'allen tijden met zeerovery erneert had.

Wijders, voegde de Sekritaris daer by: hoe de jonge *Koxing* als nu gezanten aen den zelven afgezonden had, om den gezeiden rover tot bystant tegens de Tartaren te verzoeken: ook dat *Koxing* met al zijne magt na *Tangsoa* en *Lamoa*, om zich met den rover tzamen te voegen, vertrokken was, naerdien hy niet wiste (alzoo hy nu van d' eilanden *Ay*, *Quemuy*, *Goutsoe* en andere daer ontrent verdreven was) wat hy verder by de hand zoude nemen.

Ten zelve dage vertrok het veroverde Jonkje, by d' onzen *de blijde boodschap* genaemt, met acht gevangene Sinesen na *Batavia*: beneven de brieven, bescheiden en papieren aen de Hooge Regeringh aldaer.

Na het vertrek van dit Jonkje, behielden d'onzen noch vijf zoo Jonken, als Koyaes, die noch den zelven nacht behoorlijk met krijgsknechten, en een klein getal Sinesen, ter orde van den Admirael en zijnen Raed, gemant en voor den tijt van veertien dagen gespijst wierden, om daegs daer aen onder *Quemuy* in d'Erasmus Bay en daer ontrent op de Japanse Jonken te gaen kruissen, en dezelve herwaerts aenkomende te verschalken, en alzoo in hun gewelt zien te krijgen.

Ook verschenen dezen dag de drie overige schepen, aen het eiland *Goutsoe* verbleven, om aldaer het geschut te helpen innemen, onder *Quemuy* in de vlote; zulx toen de geheele vloot, sterk vijftien oorlogs-schepen, weer by elkandre was.

Den vierden quam een Tartars vaertuig met twee Mandarijns, die eenen brief van Haere Hoogheden *Singlamong* en *Lipoui* bragten, waer by d'Admirael nochmaels ernstelijk wiert verzocht by haer tot *Cinwe* op de vaste kust, benoorde de reviere *Soanchieu*, te komen, om met elkandre van zaken hunner beider staet rakende te spreken.

D'Admirael gaf den Mandarijns tot antwoort: zoo dra zijn schip van de klippen gekort (want daegs te voore was het op een halve musketscheut aen de klippige Noord-westhoek aen *Quemuy* geraekt) en nevens d'andere schepen buiten gevaer geankert lag, zich by haere Hoogheden zoude vervoegen.

Midlerwijle quam *Mouris Jansz. Visch*, die by d'onzen als tolk in de Sinese tale gebruikt wiert, den Admirael aendienen en verwittigen: hem van ter zijde uit eenige Tartersse Sinesen, met de Mandarijns voornoemt aen boort gekomen, ter ooregekomen was: dat de jonge *Koxing* gezanten aen haere Hoogheden, *Singlamong* en *Lipoui* had gezonden, met aenbiedingh, zich met het korten van hun hair de gehoorzaemheid van het Tartarisch Rijk te willen onderwerpen: alzoo hy zijne wapenen niet langer mogte of konde tegen dat Rijk voeren, inzonderheid ter oorzake van de verscheide neerlagen, toen onlangs gesmaekt.

d'Admirael, om daer van meerder zekerheid te hebben, heeft door den tolk *Melman* aenstonds twee Mandarijns, en ook eenen derden, aldaer mede met hen gekomen en genaemt *Konlauja*, de waerheid daer van laten afvragen: die zulx bekragtigden, met byvoegen: de vyand nu jongst door ons geschut zoo veel dooden en gequetsten gekregen had, dat gene van zijne krijgs-knechten langer begeerden te vechten: ja ook dat des vyants krijgs-knechten in *Tayowan* insgelijx alle tot den Tartar overkomen, en den onzen het land van *Tayowan* en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Formoſa weer inruimen wilden. Daer beneffens dat d'onder-koning en *Lipoui* derhalve met den Admirael wilden ſpreken: ook dat *Tonganpek* met eenige Jonken naer *Tayowan* zoude gaen, om twee honderd duizend zielen, die zich den rijke wilden onderwerpen, van daer tot den Tartar over te brengen.

Des morgens, den vijfden, verſcheenen drie Jonken in de vloot: en quam een Mandarijn daer van andermael by den Admirael, met verzoek uit den naem van haere Hoogheden: dat d'Admirael met die Jonken, aengezien het nu goet en redelijk weer was, zich by haer geliefde te vervoegen, of ten minſten den dag te ſtellen; wanneer d'Admirael zich na haere Hoogheden genegen was te begeven: op dat hare Hoogheden op *Cinwe*, van waer zy voornemens waren met den eerſte te vertrekken, niet te vergeefs na hen quamen te wachten.

d'Admirael, na overleg met den raed, nam aen des morgens zich derwaerts te begeven. Waer op de Mandarijn met die tydinge in d'eene Jonk na hare Hoogheden vertrok; verblijvende de twee andere by de ſchepen.

Den zeſten dan vertrok d' Admirael, beneven Hopman *Poleman* en den Sekritaris *Yſbrantſz.*, met zijn voorder gevolg, en twee Tartariſche Jonken, (ten dien einde alleen, door den onder-koning *Singlamong*, aen de ſchepen gezonden,) na haere Hoogheden, die op het vaſt land van *Sina*, *Cinwe* genaemt, gelegert waeren.

Tegens den avond quam de voordrager van den onder-koning, genaemt *Onhikouw* den Admirael, die reets dicht by de plaetſe voornoemt gekomen was, uit zijns heeren naem, in de Jonken met een kop bonen-zop begroeten en verwellekomen: met byvoeginge, hy tegens den aenſtaenden morgen verzorgen zoude het veerdig en gereet ſtaen aen ſtrant van paerden: waer mede d'Admirael na zijne Hoogheid zoude kunnen rijden. Waer op de voordrager weer na land vertrok.

De Veldheer *Lipoui*, volgens bericht des voordragers, was daegs te voore na *Soanchieu* vertrokken, om aldaer eenen anderen ſtedehouder en hooft van de krijgs-magt, in plaets van den geſneuvelden *Mattithelauja* of *Bethetok*, te ſtellen.

Den zevenden, ontrent negen uuren, quam d'Admirael met zijn reistuig, tuſſchen het naeu van *Aymuy* en de vaſte kuſt van *Sina*, aen land: alwaer hem door een Bataviſche Sinees, *Seko* genaemt, een afſchrift-brief van *Nobel* en *Hoogenhoek*, uit *Hokſieu* den acht en twintigſten van Slachtmaent geſchreven, (waer van d'eigen brief met de briefdrager, door den *Konbon* afgezonden, mede gegeven was) wiert overhandigt. Waer by zy den Admirael verwittigden: hoe zy hun vertrek niet voor den twintigſten der zelver maent van *Soanchieuw* hadden kunnen ondernemen, en den zevenden dag daer aen in *Hokſieu* waren verſchenen: mogten aldaer de koopmanſchappen, volgens verklaring van den *Konbon* of Stadhouder, niet venten: voor al eer hy nader orde van *Singlamong* en *Lipoui* had bekomen. Hun verklaring, dat 't zelve by haere Hoogheden, *Singlamong* en *Lipoui*, vergünt en toegeſtaen was, mogt niet helpen, met voorgeven: zulx hem niet aengeſchreven was. Den brief en ſchenkaedje des Admiraels had hy aenvaert, en aen hare Hoogheden een bode afgezonden, om hare meening over den koophandel der onzen te verſtaen. Ook had hy dien hunnen oorſprongkelijken brief mede gegeven, ten einde door den Admirael en ſijnen raet daer in zoude kunnen worden voorzien, met verzoek hen ook de oorſprongkelijke brieven, van *Singlamong* en *Lipoui* in *Soanchieu* bekomen, en van den handel ſprekende, mogten werden toegezonden. Deze afſchrift-brief dan den Admirael op den weg, zoo als hy na den koning zoude rijden, ter hant geſtelt, heeft den zelven niet, voor hy in zijner Hoogheids tente verſchenen en aldaer wel ontfangen was, na voorgaende gewoonelijke plechtplegingen, in tegenwoordigheid van den onder-koning en drie zijner Raden, doorleezen en hen

hen den inhout te verstaen gegeven: ook afgevraegt waerom, tegen hunne schriftelijke beloften, de koopmanschappen onverkocht bleven. Doch d'onder-koning ontschuldigde zich, en verklaerde, hy daer toe verlof brieven aen den *Konbon* afgezonden, maer *Lipoui* het door zijn schrijven tegen-geboden, en begeert had, hem eerst een volmaeckte lijste, om aen het hof in *Peking* te schikken, van d'aengebraghte koopmanschappen zoude worden overgezonden. Dan hy *Singlamong*, nu d'onzen zoo een heerlijke zege bevochten hadden, had met toestaen van *Lipoui* nader schriftelijken last aen den *Konbon* afgevaerdigt: by den welken de verkoop onzer koopmanschappen, en weder inkoop van andere goederen opentlijk te mogen doen, den onzen volkomentlijk toegelaten zou zijn. d'Admirael verzocht hier op, dat hem zoo een bevel-brief door zijne Hoogheid mogte worden overhandigt, om nevens een zijner brieven zelf na *Hokſieu*, aen *Nobel* en *Hoogenhoek*, te kunnen zenden. Dit stont d'onder-koning den Admirael toe.

Hier mede dan deze redenen geeindigt, hield zijne Hoogheid den Admirael voor en verzocht: d'onzen met hunne schepen en zijne Jonken den vyand, die zich op d'eilanden *Tangſoa* en *Lamoa* onthielden, en zeer versterkten, voorder wilden gaen verslaen, en t'eenemael uitroeien. Waer op d'Admirael hem aenzeide, gehoort en verstaen te hebben: dat de vyand gezanten aen zijne Hoogheid gezonden, en aenbiedinge gedaen had, zich het Tartarische rijk te willen onderwerpen, met byvoeginge: hoe zy dan dit voorstel van zijne Hoogheid zouden verstaen. Dit wiert van zijne Hoogheid niet ontkent; maer zeide: op die schelmen geen staet te maken was, en hy hen ook niet geloofde: te meer, naerdien de jonge *Koxin* zich daer mede noch niet had vergeleken. Dies dacht hem raedzaemst, dewijl de vyand op de vlucht, en uit zijne hooft plaetse daer ontrent verdreven was, dezelve verder wierde achtervolgt.

D'Admirael liet hier op den Onderkoning aendienen, dat hy genegen en voornemens was, met zijne schepen na *Formoſa* en *Tayowan* te vertrekken, met verzoek, hy zijne Jonken en krijgs-magt mede derwaerts geliefde te zenden, om aldaer de vyanden eerst te verslaen, en dan na d'eilanden *Tangſoa* en *Lamoa* over te steken, naerdien dit gevoegelijk van *Tayowan* konde geschieden: maer niet van de eilanden *Tongſoa* en *Lamoa*, alzoo die beneden wints lagen, in het Noorder *Mouſſon* na *Tayowan*. Ook dat hy van zijne Heeren en Meesters tot *Batavia* geenen byzonderen last had bekomen, om de vyanden, van *Ay* en *Quemuy* verdreven, op *Tangſoa* of *Lamoa* te gaen bestoken: maer wel op *Formoſa* en *Tayowan*, met byvoegen zijne Hoogheid van de twee plaetsen voornoemt voorheene geen gewach gemaekt had: ja, d'onzen ook niet beter geweten hadden, of *Lamoa* stont al onder der Tartars regeringe.

Wijders, sloeg d'Admirael voor, (om eens den gront van den onder-koning te peilen,) verstaen te hebben, dat de vyand op *Tangſoa* zich niet langer onthield; maer van daer, na de boeren geplundert en van alles beroofd te hebben, na *Tayowan* en *Formoſa* overgesteken was. En onaengezien d'onderkoningh den Admirael aenzeide, van het tegendeel verzekert te zijn, zoo bleef echter d'Admirael by zijn voorstel, om van daer na *Tayowan* over te steken. Wanneer dan d'onderkoning uit alle de omstandigheden bemerkte, het den Admirael ernst te zijn, antwoorde als toen; dat hy dan de reeds bevochte zegen voor geen verslaen der vyanden wilde of konde rekenen; alzoo d'onzen dezelve niet verslagen; maer alleenlijk verjaegt hadden: want zy hunne magt noch verknocht met elkandren hadden, en overzulx niet nalaten zouden, na 't vertrek onzer schepen van daer, weder in hunne voorige roofnesten te kruipen. Wel was waer, voegde d'Onder-koning daer op, zy hunne vestingen en huizen daer niet zouden vinden; maer daer door echter die kuste onzuiver en onvry, gelijk voorhene, komen te

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

houden. Op dezen voorſtel diende hem d'Admirael: het den onzen onmogelijk was, dezelve te verſlaen, zoo wanneerze doch immers het ontvluchten wilden: want zy met hunne Jonken ſnelder in het voor, als d'onzen met hunne ſchepen in het na-zeilen waeren. En niettegenſtaende d'onzen zich al met des onder-konings Jonken na *Tangſoa* en *Lamoa* quamen over te begeven, en den vyand ook van daer dreven, de kuſte echter van de rovers noit zoude bevrijt zijn; maer zich altoos noch eenigen hier en daer onthouden. Waer op d'onder-koning: zoo wanneer de vyand van daer verjaegt was, het hem genoeg zou zijn: alzoo hy dan uit het landſchap van *Fokien* (daer hy onder-koning het gebiet over had, en waer onder de twee plaetſen voornoemt mede gehoorden) zoude verdreven zijn. Als dan, voegde hy met beloften daer by, zouden zijne Jonken nevens onze ſchepen van daer na *Tayowan* overtrekken: 't welk voor dien tijd noch niet wezen kon: naerdien zy dan van alle kanten tuſſchen den vyand in zouden zijn: want zoo ſijne Jonken naer *Formoſa* overſcheepten, konden de vyanden dezelve van achteren na volgen. Bezingelt als dan van achteren en van voore, zouden d' onzen zich door quaet weder of anderſints met de ſchepen daer uit weten te redden; maer zy met hunne Jonken niet. Dies verzocht d'onder-koningh, d'Admirael zich daer over eens nader geliefde te beraden, en het goetdunken van den onder-Admirael en Schout by nacht afwachten. Dit nam d'Admirael aen te zullen doen, en hier op deze voorſtel een einde.

Wijders, ontſchuldigde zich *Singlamong*, wegens de veertig beloofde koebeeſten: alzoo hy ontrent *Aymuy*, op vertrek des Admiraels van daer na *Goutſoe* gene vaertuigen gehad had, om dezelve aen onze ſchepen te zenden. Dies verzocht hy, d'Admirael die als toen, beneven vijf hondert pikol rijs, daer voorheene, om aen de ſchepen te brengen, al laſt toegegeven was, geliefde aen te nemen. d'Admirael bedankte hem en zeide, om de rijs zoo zeer niet benoodight te zijn, maer de beeſten, alzoo die tot ververſching van zijn volk ſtrekte, wel van doen had, met byvoegen d'onzen wel den naem hadden, dat hen zoo veel beeſten gezonden wierden; maer wanneer dezelve aen de ſchepen quamen, de helft wel doot waeren: die als dan by d'onzen niet konnende genuttigt, over boort geworpen moſten werden. Waer op *Singlamong* weder ten antwoord gaf: voor ieder doode den onzen zou worden gezonden.

Hier mede dan nam d'Admirael, na dat d'onzen wel onthaelt waeren, zijn afſcheit van de onder-koning, en vertrokken alzoo weder na hunne tenten, die *Singlamong* (toen zijn verzoek door den Admirael van dat hy daer noch eenige dagen geliefde te vertoeven en zich wat te vertreden en vermaken, toegeſtaen was) aen den zeekant op eenen hoogen heuvel had laten opſlaen. Zoo dra was de Admirael aldaer niet verſcheenen, of ontfing den beloofden bevel-brief: waer by het mogen verkoopen der koopmanſchappen in *Hokſieu*, door den *Konbon* toegeſtaen, vernieuwt wiert, om nevens eenen onzer brieven zelfs aen *Nobel* te kunnen zenden; die den zelven ſlechts aen den *Konbon* zou hebben te vertonen, en alzoo eenen voortgang van handel komen maken.

De bevel-brief voornoemt luide aldus:

Singlamong zent dezen open bevel-brief aen den Hollantſchen Zee-Admirael, om door den zelven voorts gezonden te worden, aen den Gezant in *Hokſieu*.

Naerdien de Hollanders met hunne ſchepen en krijgsmagt onſen Rijke zoodanigen dienſt gedaen hebben, dat onze en hunne vyanden nu verſlagen en verjaegt zijn, en de gewenſchte zege aen onze en hunne zijde gebleven is, zoo heb ik en Lipoui *met malkandre vaſt geſtelt, hen lieden toe te ſtaen hunne medegebragte koopmanſchappen in* Hokſieu *te mogen verkopen, tot onderhout van hun volk:*

volk : gelijk wy het zelve by brieven aen onsen Keizer in Peking *vertoont hebben. Derhalve gelasten wy aen den* Konbon *in* Hoksieu, *dat hy den Hollanders in het verkopen hunner goederen behulpzaem zy, en hen eenen persoon toevoegen, die by het verkopen hunner goederen tegenwoordigh zy, tot voorkoming van alle bedrog, die door onse koopluiden zoude mogen gebruikt worden. Dit ons bevel-brief wort gezonden aen den Hollandschen Gezant, ten einde hy, op het ontfangen van desen onse ordre, aenstonts magh doen voortgang nemen het verkopen van de koopmanschappen; zoo die in* Hoksieuw *aen land in hunne woninge, als die noch in het Schip, voor* Minjazeen *leggende, geladen zijn. De Mandarijn, die door den* Konbon *by het verkoopen der goederen wort geschikt, zal naeuwe toesicht nemen op het gelt en waren, die de Hollanders voor hunne koopmanschappen zullen ontfangen, en daer van nette aenteikeninge houden, om van niemant bedrogen of verkort te worden: en zal ons dees van alles, wat voorgevallen is, verslag doen.*

Op het zegel van *Singlamong* stont geschreven: *In het tweede jaer der regeringe des Keizers* Konchi, *de elfde mane, den elfsten dagh.*

Des avonds zond d'Admirael de veertig koe-beesten, door den Onder-koning *Singlamong* geschonken, na boort, om onder de schepen verdeelt te worden.

Des morgens den achtsten, wierd door den Batavischen Sinees *Seeko* een brief aen *Nobel* en *Hoogenhoek*, beneven den bekomen bevel-brief naer *Hoksieu* gezonden: waer by d'onzen door zijne Hoogheid *Singlamong*, als te voore verhaelt staet, zonder eenige dubbelzinnigheid van redenen daer in te gebruiken, van nieuws toegestaen wierd onze koopmanschappen in *Hoksieu* te mogen verkopen.

D'Onder-koning *Singlamong* liet den Admirael weten, zoo hy genegen was het land eens te bezichtigen, hem paerden aen zijne tenten zoude zenden: voor welke aenbiedinge hy zijne Hoogheid deed bedanken, met bekentmaking dezelve te zullen verwachten. Midlerwijle begost het vry wat te motten; maer na de regen een weinig over was, ging d'Admirael met zijn gezelschap te voet na de beschansinge, daer de Tartarische krijgsmagt gelegert was. Redelijk was deze na 's lands wijze gesterkt, voorzien met veel schiet-gaten, doch met geen geschut daer in. Voorts te paerde gezeten, wierdt hy by des Onderkonings tente gebragt, die den Admirael verzocht by hem te komen: als wanneer zijne Hoogheid den Admirael, na een weinig zittens, liet vragen: of hy al brieven na den onder-Admirael had gezonden: als ook zijnen bevel-brief, nevens een onzer brieven aen *Nobel* en *Hogenhoek* in *Hoksieu.* Daer op hem van ja geantwoort wiert.

Voorts voegde d'Onder-koningh daer by, dat hy verhoopte d'Onder-Admirael zich, om naer *Tangsoa* te vertrekken, met zijn Hoogheids verzoek zoude vergelijken. Hier op vroeg d'Admirael hem: of zoo wanneer hunne koopmanschappen verkocht, en het fluitje de *Vink* naer *Batavia* vertrok, wel zeven of acht perzonen aldaer mogten verblijven. Op toestaen dezes, by den Onder-koning, maekte d'Admirael hem bekent; dat *Nobel* en *Pedel* op hem verzocht hadden een keer na *Batavia* te mogen doen, en hy dienvolgens *Hoogenhoek*, die lange jaren in *Japan* gelegen had, en den onder-koopman *Bartel*, (beide luiden, waer van d'onzen en ook zijne Hoogheid wel zouden gedient worden,) geordonneert had in *Hoksieu* te verblijven, en *Nobel* en *Pedel* op hun verzoek te vertrekken. Waer op *Singlamong* zeide: het hem even veel was, wie aldaer verbleef, als het maer lieden van goeden omgang waren: hoewel ook, zijns vertrouwens, de heer Generael gene onhebbelijke perzonen in zijn rijk zoude stieren. Na welke redenen, quamen zy te spreken van 't herstellen en schoon-maken onzer schepen, en ook van het eiland *Kolongsoe:* dat d'Admirael 't selve wel eens wilde bezichtigen, om, zoo het den onzen wel gelegen was, in bezit te nemen, en met krijgsvolk te bezetten, als dicht

aen

aen de vaſte kuſt en voor den mont van den ſtroom *Chincheu* gelegen. Derhalven d'onzen, 't geen zy benodigen mogten, beſt van daer bekomen: daer beneſſens hunnen koophandel des te gereeder drijven konden. Wy hadden, antwoorde d'Onderkoning daer op, immers het Eilant *Goutſoe* ingenomen: wat wy dan met *Kolongſoe* wilden doen. Daer op d'Admirael, om hem t'ondertaſten, zeide: zoo wanneer hy d'onzen wilde toeſtaen, dat zy daer hunnen koophandel drijven, en van alles, dat zy benodigen, ook van eetwaren voorzien mogten worden uit den ſtroom van *Chinchieu*, zy dan aldaer zes ſchepen laten verblijven, en 't zelve Eiland in bezit nemen, ook de veſtingen met krijgsvolk bezetten zouden. Doch d'Onderkoning van bezetting met krijgs-volk horende ſpreken, antwoorde, dat zijne meeninge niet te zijn: alzoo hy d'onzen ſlechts gedoogt had, aldaer hunne ſchepen te herſtellen en te zetten: naerdien hy niet vermogt eenig land, den Keizer toebehorende, weg te ſchenken: maer datmen daer over, als ook wegens het drijven van onzen koophandel in *Chinchieu*, het beſcheit van zijne Keizerlijke Majeſteit uit *Peking* verwagten moſte. Waer op *Singlamong*, na vele redenen over en weder gevolgt, eindelijk noch den onzen *Goutſoe* in het bezit te nemen, en aldaer krijgsvolk te leggen, op goetkeuring van den Keizer, toeſtont. Mits zoo dees daer toe geen verlof wilde verleenen, het dan weder te moeten verlaten.

Aengaende den koophandel, die moſte in *Hokſieu* gedreven, en zou daer van het beſcheit over vijf weken, om den zelven voor eeuwig en altoos te genieten, afkomen.

Hier by dan bleef het: en vertrokken d'onſen, na zy wel by zijne Hoogheit met eeten en drinken onthaelt waeren, tegens den avond weer na hunne tenten.

Des avonds bequam d'Admirael ſchrijven van den Onder-admirael *Huibert de Laireſſe*, en zijnen Raet, in antwoord van zijnen brief, daegs te vore aen hen gezonden: waer by zy den Admirael aen ſchreven: dat hun gevoelen met het zijn, en niet met de Vloot en Krijgs-magt na *Tongſoa* en *Lamoa* te vertrekken, wel over een quam; en gedroegen zich voorts volkomentlijk aen het geen d'Admirael daer in quam te doen.

Den negenden ging de Voordrager van den Onder-koning, met een Portugeſen Tolk, tot vier verſcheide reizen met bootſchappen over en weer, en den Admirael afvragen: of hy al beſcheit van den Onder-admirael, om met zijne Schepen, nevens hunne Jonken, na d'eilanden *Tangſoa* en *Lamoa* te vertrekken, en aldaer den vyant te verſlaen, bekomen had. Daer d'Admirael hem na waerheid op antwoorde en aenzeide: d'onzen daer toe niet konden verſlaen: alzoo het hen met hunne Schepen onmogelijk was van *Tangſoa*, *Formoſa* en *Tayowan* (daer na toe zy van hunne Ed. tot *Batavia*, na verovering van d'eilanden *Ay* en *Quemuy*, *Goutſoe* en andere daer ontrent, geſchikt waeren) te bezeilen. Voorts gebruikte hy meeſt dezelve redenen, die hy den Onder-koning dier wege toegedient had, op zijne eerſte verſchijningh by hem. Ook ſloegh de Admirael wijders des Onder-konings gedaen verzoek volkomentlijk af, en zeide tegen den voordrager ront uit: dat hy niet van meninge was na d'eilanden voornoemt te vertrekken: maer na verloop van ontrent zes dagen met zijne Schepen, leggende onder *Quemuy*, na *Tayowan* en *Formoſa* over te ſteken: met verzoek zijne Hoogheit de Rijx-jonken nevens zijne Schepen mede derwaerts, gelijk hem na het veroveren van de eilanden *Ay* en *Quemuy* beloofs had, geliefde te zenden, om aldaer den vyant inſgelijx te verjagen en verſlaen. Met dit beſcheit vertrok de Voor-drager weder na zijne Hoogheid, om hem des te verwittigen.

Dees wederom gekomen, diende den Admirael in antwoort, dat de Onder-koning zich t'eenemael, om met zijne Jonken neffens onze Schepen na *Tayowan* te vertrekken, ontſchuldigde: voorgevende dezelve reddeloos waeren, en eerſt nootzakelijk weder

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

weder van treil en zeil diende te werden herſtelt; met verzoek de onzen aldaer noch eenen tijd geliefden te blijven leggen: als wanneer zy midlerwijle gezanten na *Tayowan*, om het zelve land voor hen op t'eyſſchen, af-zenden, de Sineſe krijgs-knechten onder des Tarters gehoorzaemheid doen brengen, en herwaerts over doen komen zouden. Mits, zoo zy daer toe ongenegen waren, als dan met hunne Jonken, neffens onze ſchepen derwaerts zouden overſteken, om de vyanden als dan aldaer zonder eenige genade te verſlaen: met byvoegen, de bode van *Peking* ook ondertuſſchen af-ſtont te komen, en den onzen, zoo zy vertrokken, de goede tijdinge en groote gunſte, die hen van daer ſtont toe te komen, als dan niet zouden kunnen bekent maeken, nochte hen de geſchenken, die zijne Keizerlijke Majeſteit buiten wijfel aen d'Oppethoofden dezer vloote zoude af-zenden, doen genieten: waer door zy dan ook, gelijk des verleden jaers, grooten ondank by hunnen Keizer zoude komen te behalen. Voorders ſtont hy de onzen volkomentlijk toe het Eiland *Goutſoe*, (welk, volgens hun zeggen, noch zoo was, als d'onzen het gelaten hadden) in bezit te mogen nemen, en met krijgs-volk na hun welgevallen te bezetten: beneffens andre ſchoone beloften meer, ten einde d'onzen alzoo tot verblijf aldaer te moedigen, en den koſtelijken tijd noch verder verlooren te laten gaen. Hier over dan toonde d'Admirael zijn miſnoegen grootelix, en gelaſte des Onder-konings voordrager hem aen te dienen, dat den Admirael zulke redenen van uitſtel en verwyling zeer mishaeghden: ook dat zijne Hoogheid van tijd tot tijd liet blijken, dat hy niet woordhoudende was; maer met zijne beloften en geſchriften ſpeelde: en d'onzen tot noch toe geen de minſte gunſte van haer genoten hadden: want het Fluitje de *Vink* met koopmanſchappen in *Hokſieu* noch lagh, gelijk het over vier maenden daer gekomen was, zonder de ingelaede goederen te mogen verkoopen. Ook gaf hy den Onderkoning zelf te betrachten: hoe de onzen zich langer op zijn woord en ſchoone beloften konden vertrouwen: met byvoegingh, zijne Hoogheid, zoo wanneer hy doch met zijne gehele macht niet na *Tayowan* met d'onzen overſteken wilde, hen maer een gedeelte zoude mede geven willen: alwaer 't ſlechts vijftigh Jonken en duizent krijghs-knechten, of meer of minder na zijn Hoogheids welgevallen; want het meeſte getal hen het gedienſtighſte was. Als wanneer zy gezanten met de zelve konde zenden, om dat landt voor d'onzen op t'eiſchen, en de krijgs-knechten met hunne Jonken en onze Schepen herwaerts over te brengen, en onder hunne gehoorzaem te trekken.

Wat belanghde het Eiland *Goutſoe*, het zelve tegenwoordigh in bezit te nemen, quam hen niet gelegen: want d'onzen met al hunne magt, gelijk gezeit was, na *Tayowan* wilden vertrekken: maer by aldien zy de Veſtingen en Kaſteelen, als ook de huizen daer op in hun geheel laten wilden, tot dat d'onzen weder van *Tayowan* quamen, datze het zelve als dan met krijghs-volk bezetten zouden, ten einde d'onzen daer uit zien moghten, dat de *Tartars* het noch eenighzins met hen recht meenden: want zy anders wel zouden konden genootzaekt werden met hunne vyanden te verdragen, te meer, alzoo die hen alreeds weder eenige plaetſen in bezit te geven aengeboden, en zeer ernſtelijk, om met hen te willen verdragen, verzocht hadden: gemerkt het de Kompanjie ook al te koſtelijk viel, jaerlijx daer op de kuſten van *Sina* zoo een groote Oorloghs-maght en Scheeps-vloot, ten dienſte des Keizers, uit te ruſten, zonder eenige erkentenis daer voor te erlangen.

Verſcheide meer andere redenen, vermengt met eenigh onbenoegen over des Onder-konings wiſpelturigheid en weifelen in zijne beloften, wierden door den Admirael *Bort* den voordrager te gemoet gevoert.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Dit klonk den Onderkoning, hem door zijne voordrager aengedient, zeer vreemt in d'ooren, en deed zich overzulx grotelix door den zelven by d'onzen ontſchuldigen, met verzoek, zy doch zulk een gevoelen van hem niet wilden hebben: alzoo hy niet gewoon was met leugenen om te gaen: ook tot d'onzen zeer genegen was, gelijk hy ook nader zoude doen blijken: ja het zijn ſchult niet was, de goederen noch onverkocht waeren: alzoo het tegen-beevelen van zijne orde, door *Lipoui*, hem niet konde geweten worden. Dan de ſterkten en huizen op *Goutſoe* in zijn geheel te laten, zonder bezettinge daer in, zulx was voor hen niet geraden, ter oorzake de rover die, na vertrek der Hollanders, weder in zoude nemen. Dies hy van ons gaerne wilde verſtaen, hoe hy daer mede zoude handelen, welk hy in des Admiraels geliefſte ſtelde. Eindelijk, na veel over en weder gedane redenen en verhaelen, wierd het zoo verre gebragt: dat hy d'onzen niet alleenlijk van het vertrek naer *Tangſoa* en *Lamoa* door zijnen voordrager ontſchuldigde; maer ook hun overſteken met de gehele vloot na *Formoſa* inwilligde: als wanneer ook d'Admirael de belofte van des Onderkonings voordrager aennam: te weten, dat twee hunner Jonken, bemant met twee hondert krijgsknechten, onder beleit van twee Mandarijns, met hem nae *Formoſa* zouden vertrekken, met brieven van haere Hoogheden: waer by zy dat lant voor d'onzen zouden doen opeiſſchen en den opperhoofden en krijgsknechten aenbieden in genade, als onderdanen van het Tartariſch Rijk, t'ontfangen: mits, zoo zy zich daer toe lieten bewegen, d'onzen met hun ſchepen die volken, behalve boeren of lantluiden, herwaerts aen zouden overbrengen, of wel anders met Tartariſche Jonken (alzoo daer gezeit wiert zy daer geen of weinig vaertuigen hadden) van daer gehaelt worden, om d'onzen alzoo dat land van *Formoſa* weder als voorheen te doen bezitten. Doch zoo de vyantlijke krijgs-knechten niet zouden willen tot den Tartar over-komen, en d'andere volken zich hunner gehoorzaemheid onderwerpen, nochte het land inruimen, dat als dan een onzer ſchepen met de twee gemelte Jonken en Mandarijns weder herwaerts aen keren zou, om des te verwittigen: als wanneer zy hunne Jonken en krijgs-maght den onzen tot byſtant zouden laten toekomen; waer van ons ook, op des Admiraels verzoek, brieven van verzeekering zouden gegeven worden.

Des avonts verwittigde d'Admirael, by brieve, den Onder-Admirael *Laireſſe*, 't geen hem aen land was voorgevallen.

Den tienden, verſcheen weder de voordrager van den Onder-Koning by den Admirael in zijne tente, met bekentmaking, zijne Hoogheid het op 's daegs te voore beſprooken voor goet gekeurt hadde, met verzoek andermael aen den Admirael: hy doch zulk een gevoelen van hem niet geliefde te hebben, van dat hy een man van twee woorden zoude zijn. Ook zou hy den Admirael het verſocht bezegelt geſchrift, wegens het verdragh, laten toekomen, zoo dra als hy met *Lipoui* en zijne voordere Raeds-perzoonen daer over had gearbeid: alzoo d'Admirael zijner Hoogheids woorden doch geen geloof wilde geven.

Hy vertroude, gaf de Admirael daer op te antwoorde, zijner Hoogheids voortaen alles goets toe, en eiſchte alleenlijk het geſchrift van zijne Hoogheidt, om zich zelven daer mede tot *Batavia* by hun edelen te kunnen verantwoorden: alzoo die zich met woorden niet wilden laten paeyen; maer alles begeerden in geſchrift geſtelt.

De voordrager, die met dit antwoort eenighſins vernoegt ſcheen, vraegde wyders den Admirael: hoe lang hy daer aen land noch geliefde te verblijven. Niet dat hy dit vraegde, even als of d'Admirael den Onder-Koning in den wegh of te veel was; maer ter oorzake d'Admirael zoo

korten

korten tijd van zes dagen om te vertrekken gestelt, en d'Onder-koning die wel van doen had, om in *Soanchieu* te reizen, en van daer, na 't raetplegen met zijne Raden, de twee Jonken en Mandarijns af te zenden: als ook het bezegelt geschrift voornoemt: hoewel d'Onder-koning gaerne vertrekken en den Admirael alleen daer laten zoude. Derhalve dan zijne Hoogheid den dagh van vertrek zocht te verstaen. Daer op d'Admirael hem diende: hy op morgen vroegh van daer zoude vertrekken, met verzoek zijn reis-tuigh op heden in een Jonk moghte gescheept, en daer toe met Koelijs werden verzorgt. Welk den Admirael wierd toegezeid te zullen geschieden. *Koelijs*, by andere *Poelijs* genoemt, zijn gemeene en geringe luiden, en in 's Rijks of 's lants dienst; hoewel eenigen ook in vryheid op zich zelfs leven, en voor een geringen dag-loon eenen iegelijk ten dienste staen, in het dragen van lasten en koopmanschappen van d'eene plaetse na d'andere, over berg en dal: of de vaertuigen by een tou, wanneer het stil weder is, langs d'oevers der stromen voort te trekken: want in geheel *Sina* worden gene schuiten of schepen door arbeidt van paerden voort getrokken, gelijk hier te lande. Zy hebben hoeden van stroo of leer, met een windsel voor aen de tonen, daer zy die om de enkelen mede vast binden. Zijn wonder vluch te voet, en kunnen loopen zoo snel als paerden.

Korts daer aen verscheen d'opziender over het vaertuig, daer mede d'onzen vertrokken, *Konlauja* genaemt, by den Admirael, om op het inschepen orde te stellen.

Onder het spreken met elkandre over tafel (want d'Admirael was op zijne komste met een ontbijt doende, daer hy *Konlauja* mede op noodighde) van eenige staets-zaken, verhaelde *Konlauja* onder andere: hoe verleden maent een Koya met dertigh man d'Opper-gebieders in *Tayowan* aen zijne Hoogheid *Singlamong* hadden gezonden en aenbieding gedaen, om zich onder het rijk te willen begeven: naerdien zy verstaen hadden, dat de Tartaren, met de scheeps-vloot en krijgs-magt der Hollanders t'samen gevoegt, d'eilanden *Ay* en *Quemuy* stonden t'overvallen, en buiten twijfel daer af meester te werden. Dies hadden zy verzocht hunne Jonken tot overvoer moghten werden toegezonden; want zy in *Tayowan* gene of weinige hadden. Ook waeren, zoo *Konlauja* verhaelde, de luiden daer noch, en noch niet weder vertrokken.

Des namiddaghs wierd Hopman *Pooleman* door den Admirael na zijne Hoogheid *Singlamong* gezonden, om haer te bedanken voor het goet onthael, geduurende zijn aenwezen aldaer hem aengedaen: ook om aen te zeggen: d'onzen de twee Jonken en twee Mandarijns, beneven twee hondert krijgs-knechten, daer vijf of zes dagen zouden blijven verwachten, met den brief aen d'Opper-gebieders van *Tayowan*, als ook het bezegelt geschrift t'hunner verantwoordinge: insgelijx om van de zelve te verzoeken, dat zijne Hoogheid aen den Admirael (behalve den brief, dien zy met de twee Mandarijns na *Tayowan* zoude zenden, om dat land voor d'onzen op 't eisschen,) ook een bezegelt briefje aen den Opper gebieder en Bevelhebbers der krijgs-knechten aldaer byzonderlijk geliefde te overhandigen, en daer in te stellen: dat zy hen in genade aennamen en het land voor d'onzen in-ruimen zouden: eindelijk ook aen zijne Hoogheid, uit den naem van den Admirael, tot een vereeringh te overhandigen, twee Pistolen met hare Holsters, en een fijne vergulde Houwer-kling.

Op zijne wederkomste verhaelde *Pooleman*: hy al 't zelve zijner Hoogheid voorgehouden en overhandigt: daer heneven daer op tot antwoord bekomen had: dat zijne Hoogheid haer ontschuldighde over het klein onthael, aen den Admirael gedaen: naerdien zulx zoo wel in 't leger niet, als in *Hoksieu* kon geschieden: ook dat zy de twee Jonken en Mandarijns, met de krijgs-knechten, als mede den brief aen d'Opper-gebieders in *Tayowan* ten bestemden daghe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zoude zenden, en den Admirael ook den verzochten byzonderen brief laten toekomen: waer aen d'Admirael niet geliefde te twijfelen: met verzoek d'Admirael toch die gedachten, van dat hy een man van twee woorden, en niet oprecht van herten zoude zijn, niet by zich geliefden te behouden: alzo hy het tegendeel vernemen en zy elkandre noch beter leren kennen zouden. De vereering wijl die in geen geweer beſtont, had hy aengenomen, met by voegen van beſchaemt te zijn: alzoo *d'Ong* of Koning van *Indiën* tot *Batavia* des verleden en dit jaer wederom, als ook d'Admirael nu andermael ſchenkaedje hem had laten toekomen, en hy niet minſte het wederom geſchonken.

Derhalve wilde hy met het vertrek van't Fluitje de *Vink* niet nalaten eenige geſchenken van zijne landswaren, met daer en boven brieven, aen den Koning tot *Batavia* te zenden: daer beneffens hem voor zijne goede genegentheid hertelijken te bedanken.

Daer en boven had d'Onder-koning, zoo hy aen *Pooleman* verhaelde, de maent te voore, brieven met gezanten van d'Opper-hoofden van *Tayowan* ontfangen: waer by zy aenbiedinge gedaen hadden, zich, met het korten van hun hair op de Tartariſche wijze, onder het Rijk te willen begeven, met verzoek, zoo wanneer ze in genaede als bontgenooten aengenomen wierden, hen Jonken en vaertuigen, om over te komen, mogten werden toegezonden: alzoo zy maer weinig vaertuigen hadden.

Den elfden, met den dag, wiert d'Admirael en zijn volk ieder met een kop bone-zop beſchonken: gelijk alle uchtens geſchiet was: als wanneer d'Admirael door den Mandaryn, daer toe geſtelt, andermael voor het goet onthael zijn Hoogheid deed bedanken.

Korts daer na vertrok d'Admirael met zijn volk na de ſchepen: en zijne Hoogheit, die ten zelven dage ook met zijn leger opgebroken was, naer *Soanchieuw*.

Den twalefden, des naermiddaghs, quam d'Admirael wederom onder de vlakke hoek van *Quemuy*, en aen het Jacht van *Zierikzee*: den dertienden vertrokken verſcheide Jonken van daer nae *Aymuy* en *Soanchieu*: wer waerts *Tonganpek* al over vier dagen vertrokken was.

Midlerwijle had *Tonganpek* eenen brief uit *Soanchieu* aen den Admirael gezonden, die vertaelt aldus luide:

Ik bedank u voor d'eere en vrientſchap, die ik ſedert onze zaemenvoeging van Oorlogs-machten van u genoten heb: alzoo wy nu van de vyanden Ay, Quemuy, *en* Goutſoe *verovert: de huizen verbrant en den vyand verjaegt hebben, waer in ghy u dapper en ſtoutmoedelijk gehouden hebt. Nu is de vyand gevlucht: waer door het een goet aenzien heeft genomen, dat ghy uwe Landen van* Tayowan *lichtelijk zult mogen in bezit nemen. De vyand is gevlucht naer* Tangſoa. *Weshalve* Singlamong *en* Lipoui *met al d'andere Krijgs-bevelhebbers goet gevonden hebben, dat wy met beide t'ſamen-gevoegde machten naer* Tangſoa, *om den vyand te vervolgen en te verſlaen, zouden zeilen. Waer toe ik tachtig zoo groot als kleine Jonken uitmaken zal, en daer over ſtellen twee Mandarijns*, Choentſay *en* Goemtſin *genoemt: om over de tachtig Jonken het gebiet te hebben, welke Jonken naer* Aymuen, *by de vloot van* Sitetok *vertrekken zullen. Ik zou zelf in perzone mede vertrokken zijn naer* Tangſoa: *maer dewijl een aenzienelijk perzoon van het* Pekingſe-hof *afgekomen is, om my in hooger hoedanigheid en ſtaet te bevestigen, moſte ik weder na* Soanchefoe *vertrekken. Ik kan alzoo neffens uwe maght den oorlogh op* Tangſoa *niet bywoonen.*

Dit is my van Singlamong *aen geſchreven, dat ik derwaerts na* Soanchefoe *vertrekken moſte. Het is my leet geweeſt, dat ik niet langer by u blijven moghte. Daerom heb ik u zulx ſchriftelijk bekent gemaekt.*

Tegens den avont wert den Admirael, met twee Mandarijns een brief, door den Veld-heer *Lipoui* uit *Soanchieuw* aen hem geſchreven, gebragt, en daer nevens vijf hondert pikol Rijs voor het volk, reets te voore belooft, toe-gezonden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Den veertienden, des morgens, voer d'Admirael op *Quemuy* aen land, en bezichtigde aldaer eenige verwoeste Dorpen, en inzonderheit het bemuurt stedeken *Sauja Houpou* genoemt. Zeer wel was dit stedeken gelegen, van *Sauja*, en met zeer schoone huisen betimmert: maer door de *Tartars*, dat jammer was, voor onze verschijningh aldaer, vernielt en in d'assche geleit: want de Jonken met hoog water dicht aen de wallen kunnen zeilen: alwaer schoone reden zijn.

Dit stedeken, volgens verhael van den gevangen Neerlander *Mouris Jansz. Vis*, was door *Sauja* voornoemt eerst gemaekt en opgebouwt, ten tijde d'oude *Koxin* van daer *Tayowan* ging belegeren: alzoo hy te voore op *Aymuy* zijn verblijf gehad had, en als toen eerst na *Quemuy* vertrokken was. Ontrent zes maenden verleden, was dees *Sauja*, nevens zijne broeders, van daer opgebroken, en in Jonken gescheept, om tot den *Tartar* over te lopen, ter oorzake de jonge *Koxin* hem geduurigh om penningen, tot betalinge van zijne krijgs-knechten, moeielijk viel: niet tegenstaende hy hem al verscheide reize, zonder een duit daer van weder te zien, gerieft had.

Dit vluchten van *Sauja*, door den jongen *Koxin* vernomen, te meer hy hem 't zelve niet konde beletten, had hy gemagtigden aen hem gezonden, met schoone beloften van hem ongemoeit te zullen laten, en als oppergebieder over *Ay* en *Quemuy* (want *Koxin* geliet zich na *Tayowan* te vertrekken) te stellen. Dies liet *Sauja*, door lang aenhouden van *Koxin*, zich tot wederom komen bewegen; maer quam hem dit zijn leven te kosten, buiten twijfel door *Koxin* gedoot. Aldus trok *Koxin* al *Saujaes* goet na zich, en betaelde daer mede zijne krijgsnechten, met uitstrojinge: *Sauja* zich zelven om 't leven had gebragt. Zulx dan by zijne broeders, die noch niet opgekomen waeren, (daer *Tonganpek* een af was,) vernomen, begaven deze zich na den Tartar: want zy *Koxin* als toen geen geloof meer wilden geven: alzoo het buiten twijfel hem ook maer om hun goet te doen geweest zou hebben. *Sauja* had, om zijn gout en zilver van *Aymuy* (alwaer hy te voore zijn verblijf en zijne pakhuizen ook noch had) over te krijgen, zeer groote behendigheit gebruikt, te weten: het zilver in Zuiker-kanassers gepakt, en de schuitjes gout in schuiten loot gegoten; zoo dat de gemeene man na *Saujas* doot (alzoo het zilver in de Zuiker-kanassers ontdekt; maer het gout, in schuiten loot gegoten, niet te weten gekomen waren) met dat loot en den besten buit doorgegaen was. Dies *Koxin*, schoon hy naderhant daer achter quam, evenwel weinigh of niet daer van wederom gekregen had.

Des namiddags keerde d'Admirael weer van land na het Jacht *Zierikzee*, en vond langs de weg in het gaen menighte van doode menschen, zoo mans, als vrouwen, ja tot kleine kinderen toe, die wredelijk door de *Tartaren*, met het af-houwen van handen en voeten als andersints, om 't leven gebragt waren

Den vijftienden trok d'Admirael voor de tweede mael aen lant, en keerde, na het besichtigen van eenige plaetsen of dorpen, weer aen het Jacht *Zierikzee*.

Den zeventienden bequam d'Admirael met twee Jonken en twee Mandarijns, alleen ten dien einde uit *Soanchieuw*, door den Onder koning *Singlamong* en den Veldheer *Lipoui* afgevaerdigt, de toegezegelde brieven, door *Singlamong* aen den Admirael, als hy laest by hem was, te zenden belooft: waer by zy de zeventien Sinese gezag-hebbers, op *Formosa* en *Tayowan*, tot het overkomen met hun krijgs-volk en lant-luiden aenmaenden. De brief vertaelt luit aldus:

Brief van Lipoui *gezonden aen*

Tsiakoensin, Wetingwan, Toerlinpetinsin, Petsinsojau, Yogaukiloo, Yoewetsjin-kay, Gautinong, Soanchyong, Nioetingli, Chuenkicin, Lioetsingoen, Kiwintsinwan, Suangi Gautinghtoe, Yuensaugautingwan, Sinkintingjang, Ympin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

pincin, Lioetſinang. *Alle gebieders in* Tayowan.

By dezen wordt u te verſtaen gegeven, dat de Hemel, Zon, Maen en Sterren, ja alle Elementen u van d'eene plaets tot d'andere verjaegt hebben, tot dat ghy eindelijk gekomen zijt met Koxin *in* Tayowan. *Nu laet ik en* Singlamong *u weten, by dezen onzen brief, als dat wy de tiende maen, den een en twintigſten dagh, met onze neffens de Hollantſche zamen-gevoeghde macht, d'Eilanden* Ay *en* Quemuy *en d'andere by gelegen plaetſen van uwe overſten verovert en de zelve verjaegt en verſlagen hebben, tot dat zy gekomen zijn op het Eiland* Tangſoa: *alwaer* Sepoan, Koxins *zoon, met zijne aenhangelingen noch zich onthout. Dan kan de zelve aldaer voor zoo veel volks geen onderhoud vinden. Wie weet of hy niet in korten tijd van honger zal moeten vergaen? gelijk zijn maght aldaer, der verleden maend, alree een redelijke krak bekomen heeft: alzoo een overſte van ons, met name* Wanſumpin, *meer als tien duizent man verſlagen: beneven twee hondert gevangen heeft, die noch worden gehouden. Onder de gevangen zijn drie groote Mandarijns,* Tſiauſou, Sjançin *en* Rikkoe. *Ook hebben wy van hen verovert in de haven van* Yuntzauw *hondert vijftigh Jonken en vaertuigen. Wijl dan ik en* Singlamong *wel weten, dat ghy Mandarijns voornoemt willens en voornemens zijt, tot ons over te komen, en begeert u onzes Rijks regeeringh en gehoorzaemheid willighlijk t'onderwerpen; doch daer toe geene wegh noch gelegentheid kont uitvinden, zoo heb ik en* Singlamong *deeze af gezanten neffens deze brieven gezonden, met de Hollantſche macht na* Tayowan, *ten einde u op te dagen, om tot ons over te komen, en u onzen Rijke onderdanig te maken.*

Op de komſte der Hollantſche ſchepen in Tayowan, *zult ghy aenſtonts neffens uwe krijgs-knechten en lands-lieden uw hair af-ſnijden, en met deze ſchepen tot ons over gebracht worden. Of zoo gy uw hair in* Tayowan *niet begeerde te laten korten, ghy moogt zulx uitſtellen tot dat ghy op 't vaſt land onder onze regeering komt. Dit geven wy in uwe keure. De Hollanders zullen u, 't zy ghy u hair afſnijdt of niet, het minſte leet doen, noch u en d'uwen dootſlaen; maer u met uw geheel geſlacht tot ons overbrengen. Zijt ghy bevreeſt met de Hollantſche ſchepen over te komen, ghy moght ons zulx met een van onze afgezondene Jonken, neffens een van de Hollantſche ſchepen, laten weten, in de ſtad* Soanchefoe: *wanneer wy uw, volgens u begeren, zullen toe-zenden onze Jonken, die u gezamentlijk tot ons overvoeren zullen. Zoo wanneer ghy tot ons overkomt, weeſt niet bevreeſt; maer in tegendeel op ons beloften en ſchriften verzekert, dat ghy uwe ampten, die ghy elk in 't bezonder in* Tayowan *hebt bedient, behouden zult. Ook zal elk van d'uwen na verdienſte meerder van ons gegeven worden: gelijk* Tonganpek, Tunçinpek, Jantoetoe, *en andere meer, die tot ons overgekomen zijn, geſchiet en wedervaren is.*

Het opſchrift des briefs van *Singlamong* hield aen de zelve beſtierders; hoewel met eenige verandering in de ſpellingh der namen, en was aldus:

Singlamong *doet te weten aen de volgende gebieders en regeerders in* Tayowan *en 't land* Pahan, *die aldaer geſtelt zijn door den rover* Sepoan, *zijne voorzaten en aenhang.*

Aen Tſiaukoenſin, Wetingwangang, Toenlepintinſinquon, Petsſinſojakikoukoktay, Yogaukilokokjen, Yoewetſinçaywon, Yunſaugautingongſin, Schueningcheyonghrenjo, Nioetinglimao, Chuenkicin, Lioeſingoem Ynki, Kiwintſin-chumwanijn, Suangigautingwanſoy, Sinkintingjanſiang, Ympimcintſintſivee, Tſioetſinnangwanſung.

De reſt was van woord tot woord van een zelven inhoud, met den brief van *Lipoui*.

Nevens deze twee brieven was ook een derde, door *Singlamong* en *Lipoui* beide, aen den Admirael *Bort* geſchreven. D'inhoud quam op dezen zin uit:

Gy hebt ons Rijk met uwe ſchepen en volk groote dienſten gedaen, met het verjagen en verſlaen van den Zeerover, onzen vyand. Dit als nu volbragt, heb ik en *Lipoui* deſe uwe daden, eenige dagen geleden, door eenen brief-drager onzen keizer, in *Peking*, bekent gemaekt: die zulke weldaden

aen

,, aen 't rijk bewezen niet onbeloont
,, zal laten, gelijk ghy zulx bevinden
,, zult, en als dan bekennen, dat ik en
,, *Lipoui* u gene logens verhaelt hebben.
,, Volgens voorstel by onze zamen-
,, komste op *Cinwe*, woud ghy met uwe
,, vijftien schepen naer *Tayowan* ver-
,, trekken, om aldaer den vyandt uw
,, eigen land met de wapenen t'ontne-
,, men: zulx heeft ons wel gevallen.
,, *Sepoan*, de zoon van *Koxin*, is tegen-
,, woordig noch op *Tangsoa*, en aldaer
,, zeer sterk van volk. Zoo wanneer
,, uwe schepen naer *Tayowan* vertrek-
,, ken, de vyanden zullen datelijke we-
,, derkeren naer uwe verlatene Eilan-
,, den, *Ay* en *Quemuy*. Dies zouden wy
,, gewenscht hebben, dat ghy met uwe
,, schepen eerst naer *Tangsoa* waert ver-
,, trokken, om aldaer den vyand te ver-
,, slaen, en van daer na *Tayowan* zeilen.
,, Dit is mijn begeren geweest: doch
,, is my zulx door u met reden weder-
,, leit: alzoo ghy niet eerst na *Tangsoa*
,, kondet zeilen, en van daer na *Tayo-*
,, *wan*, door belet der winden. Daer-
,, om heb ik u daer van niet verder spre-
,, ken mogen.
,, In *Tayowan* hebben hun verblijf
,, *Tsiau Koensin*, *Wangan*, *Oentenjoe*. De-
,, ze dr;ie zijn de voornaemste opper-
,, gebieders, van wegen den staet des
,, rovers.
,, Deze hebben, eenigen tijd gele-
,, den, getracht tot ons over te komen.
,, Daerom zende ik u toe gezanten,
,, met deze brieven en twee Jonken,
,, welke neffens uwe schepen derwaerts
,, vertrekken zullen. Ik heb de brieven
,, u open toegezonden, ten einde d'in-
,, hout u bekent moge zijn.
,, Wanneer ghy met uwe schepen in
,, *Tayowan* komt, zoo laet de bestier-
,, ders, krijgs-knechten, en land-lui-
,, den alle hun hair af-snijden. Of het
,, af-snijden des hairs kan en magh uit
,, gestelt blijven, tot dat ghy deze vol-
,, ken met uwe schepen hier op de kust,
,, ter bequaemste plaetse aengebragt
,, hebt. Begeert ghy aldaer onze Jon-
,, ken en krijgs-volken te hebben, zoo
,, zende ons met een van uwe schepen
,, twee van de gezanten wederom te
,, rugge, die ons neffens uwen brief
,, hier in *Soanchesoe* zulx spoedig mogen
bekent maken, wanneer ik en *Lipoui* “
de zelve u toezenden zullen. Wel zou “
ik u die nu kunnen mede zenden. “
Maer gelijkerwijs ik van u begeerde, “
dat ghy neffens onze Jonken naer “
Tangsoa zoud zeilen, en daer op ant- “
woort bequam, ghy daer toe geen ver- “
lof van uwen Koning tot *Batavia* be- “
komen had: alzoo vermoogen wy “
ook niet uit onze eigen beweging een “
groot getal van Jonken en volk naer “
Tayowan met u te zenden, voor ontfan- “
gen last van onzen Keizer uit *Peking*. “
Waer uit ghy bemerken moght, dat “
wy gelijke gehoorsaemheid aen onze “
opper-gebieders schuldig zijn: wel- “
ke wetten wy beide met elkandre ge- “
lijk en gemein hebben. Ovei dit “
punct, om neffens uwe schepen en “
volk onze Jonken en krijgs-volk naer “
Tayowan over te schepen, hebben “
wy onlangs van *Soanchesoe* eenen brief “
naer *Peki; g* gezonden: waer over “
wy bescheit dagelix te gemoet zien: “
als wanneer u aen onze hulpe en by- “
stant niet ontbreken zal. “

De brengers dezer brieven of dienaers, d'een van *Singlamong* en d'ander van *Lipoui*, deden d'onze aenwysing van vijf *Mandarijns*, die de twee brieven aen d'oppet-hoofden in *Tayowan* als gezanten zelfs zouden bestellen en overhandigen, met verzoek d'onze op deze Jonken by hart weer als andersints wat achting geliefden te slaen. Ten einde de zelve van de vloot niet quamen te drijven, en alzoo hun gezantschap vruchtloos uit te vallen: daer d'Admirael op diende, hy daer in wilde voorzien, en bood hen aen, drie van de voornaemste met onze schepen tot voor *Tayowan* te brengen, en de brieven by zich te behouden; latende d'andere twee in de Jonken blijven: met toezegging hy zijn volk zo veel zoude doen op passen, als mogelijk was: daer zy zich mee vergenoegden.

Hun verzoek alleenelijk was, dat zy alle vijf op een van onze schepen by den anderen mogten blijven: 't welk hen toegestaen en aengezeit wiert: zy zich op des Admiraels schip de *Noteboom* zouden hebben te vervoegen. De Admirael hiold de brieven, die

die hem open, om te doorlezen, toe gezonden waren, in handen, en belaste de brengers der zelve, op morgen weder te komen: als wanneer hen een brief in antwoorde aen hare Hoogheden zoude werde mede gegeven en ter hand gestelt.

Zoo de brief-dragers verhaelden, had *Sommimpesiou* of *Pontiok* genaemt, of hy, uit des jongen *Koxins* name, van nieuws gezanten aen *Singlamong* en *Lipoui* gezonden, om met hare Hoogheden in *Soanchieuw* te verdragen: maer hadden op hun vertrek van daer noch geen bescheit bekomen.

Ook wiert een brief van den Admirael aen hare Hoogheden geschreven, die meest bestont in klachten, als dat men den onzen noch geen handel in *Hoksieu*, volgens 't schrijven van daer den tweeden dezer, tegens de gemaekte voorwaerden, toegelaten had.

Den vijf en twintigsten wiert eenstemming in den Raed besloten, nu de vloot weer klaer en van alles verzien was, om met het eerst goet weer en wind na *Tayowan* en *Formosa* over te steken, en die plaetsen, volgens den last van de Hooge Regeeringh, tot *Batavia*, onder gehoorzaemheid van den staet onzer landen te brengen.

Ten dien einde wierden ook de twee Jonken, d'een *Aymuy*, en d'andere *Quemuy*, die noch by de vloot waren, vervaerdigt: te weten, *Quemuy*, de grootste, bemant met dertigh Hollanders, en vijftien gevangen Sinesen: en de kleinste met vijf en twintigh Hollanders en twalef Sinesen.

Voor eerst zou de vloot oversteken na de *Piskadores*, en aldaer onder de zuid-kant van het *Visschers Eiland*, of de zuid oost-kant van *Pehoe* trachten ter rede te loopen: alwaer de vergader- of by eenkomst-plaets zou zijn, om dan voorts van daer zich na *Tayowan* en *Formosa* te begeven. Ingevalle eenige schepen door of voorby de *Piskadores* quamen te geraeken, die, om niet te verdrijven, zouden de kuste van *Formosa* aen boort loopen, en aldaer de vloot verwachten. De vloot, uit de *Piskadores* vertrokken, zou onder 't noorder rif voor of ontrent *Tayowan* zoeken te komen. Zoo ook eenige schepen of wel de geheele vloot van de *Piskadores* overstekende, ten eerste onder het noorder rif of voor *Tayowan* niet konden komen, ja ook daer of elders reets op de Formosaense kuste gekomen, en genootzaekt, om niet te verdrijven, een veiliger ankerplaets te zoeken, zoo wierd wijders beraemt ten dien einde zich achter de hoek van *Tankoya* te vervoegen: alwaer goede rede in het noorder *Mouson*, gelijk toen was, voor de schepen is, om dan van daer met bequaem weer de reize na *Tayowan* te bevorderen. Ten einde 's Hemels zegen het voorgenomen werk wilde bevorderen, wiert een Beden-dagh den acht en twintighsten in de geheele vloot gehouden.

Den negen en twintighsten, dan, gingh de geheele vloot, sterk vijftien schepen, beneven de twee toegeruste veroverde Jonken en twee andere van de Tartaren, die zy met hun eigen brieven en volk na *Tayowan* zonden, onder zeil, zuid-westwaerts aen, tusschen d'Eilanden *Lifsou* en *Quemuy* door, en quam ontrent zonnen ondergangh een groot mijl van de zuid-oost hoek van *Quemuy* ten anker, daer zy de volgenden dag, belet door storm, bleven leggen

Midlerwijle quam een vyants vaertuig aen boort des Admiraels met eenen dienaer van den jongen *Koxin*, *Somminpesiou* of anders *Pontiok* genaemt, hem toebrengen een open zend-brief van onze gevangene Neerlanders op *Formosa*, door hen vijftiene ondertekent, en den zesten dezer uit het dorp *Loakhau*, ontrent het nau van *Tayowan* gelegen, geschreven: dees brief hield in, dat zy den zelven niet alleen met hunner aller goet vinden; maer ook door uitdrukkelijken last van *Pontiok* voornoemt hadden ingestelt, die hen had doen aenseggen: indien d'onse lust hadden, om met hem te verspreken, en den voorigen koophandel aen te binden, hy ons, des begerende, tot drijving dessels, de plaetsen *Tamsuy*, *Kelang*, ja dat

dat meer is, *Lamoa* niet weigeren zoude: met byvoeging, zoo d'onzen dezen wegh niet quamen in te slaen, zy gevangenen noit hunne verlossinge van hun te verwachten zouden hebben. Dies verzochten zy, om d'allervolmaekste verdiensten des Heilands, zy alles tot hunner slakinge wilden aenwenden.

Op deze tyding deed d'Admirael aenstonts den raed vergaderen, en den zelven den brief voornoemt voorlezen, en ook den brenger van dien in rade verschijnen: die, gelijk hy ook byzonderlijk aen den Admirael gedaen had, den rade de gemelde plaetsen insgelijx aenbood, en afvraegde: of d'onzen genegen waeren die aen te nemen, en inzonderheid *Lamoa*.

Dan dees kon den onzen geen schriftelijken last, om zulke aenbiedinge te doen, vertonen, en was ook niet gevolmaghtight, om met hen in nader gesprek te treden: want hy verklaerde alleenlijk gezonden te zijn, om den onzen den aengetogen brief te overhandigen, en eens te zien, hoedanig hy hen zou genegen vinden: en dienvolgens konde of wilde hen ook geen nader openinge, de gesteltenis der vyanden rakende, van 't geen zy met spitsvinnige ondervragingen van hem vorderden en gaerne geweten hadden, doen; maer betuigde slechts, dat hy met bewilliging van den jongen *Koxin* door d'Opperhoofden van *Tayowan* en *Formosa* aen *Singlamong* en *Lipoui* gezonden was, om met de Tartaren te verdragen, als (nu zy d'eilanden *Ay* en *Quemuy*, *Goutsoe* en *Lissoe* quijt waeren) uit hongers noot daer toe nu gedwongen.

Derhalve by den Admirael en Raed, na rijpen overleg en de vijf Tartarische gezanten daer op gehoort waeren, eenstemmig goet gevonden en verstaen wiert, den brenger van den brief op zijn vertrek mondeling aen te zeggen, d'onzen het aen hunne zijde niet zouden laten ontbreken, zoo zy genegen waeren met hen te verdragen. Des mostenze zulx met ernst doen blijken, en hen ten dien einde in de *Piskadores* of voor *Tayowan* bykomen, werwaerts zy nu stonden te vertrekken. Insgelijx wiert vast gestelt, zy den zelven hun schryven in antwoorde aen de gevangenen op *Formosa* zouden mede geven: hoewel van zoodanigen inhoud, dat de vyant 't zelve voor hen door d'overlopers doende vertalen, daer uit geen voordeel konde trekken, en nochtans den gevangenen eenige verzekering van de nabyheid hunner verlossinge gedaen wiert.

Dies zond d'Admirael door den zelven brenger eenen brief aen de gevangene Neerlanders op *Formosa*, met bekentmaking van zijn wedervaren sedert verleden jaer; t'effens met aenmoediging tot de hope van hunne verlossinge.

Des middags vervorderde de vloot haere reize na de *Piskadores*: dan quam, door het aenhouden van een harde ooste wint, twee mijlen zuidwaerts van *Quemuy* ten anker.

Des morgens, den eersten van Loumaent, des jaers zestien hondert vier en zestig, ging de geheele vloot weer onder zeil, en wiert den tweeden met zonnen opgang de zuidhoek van het *Visschers Eiland* gezien, zuid-oost ten oosten vijf mijl van haer. In het omstevenen van de zuid-hoek, wierden uit de *Kerk-baey* drie kanonscheuten gedaen; misschien, zoo d'onzen vermoeden, tot een teeken voor d'Inwoonders van 't land, en de vaer-tuigen, die daer moghten leggen, wegens de komste onzer vloote.

Des avonds quam de vloot tusschen de grote tafel en de Zuid-hoek van het *Visschers Eiland*: en des anderen daegs ontrent de zuid-oost Bay van *Pehoe* ten anker: behalve het Fregat de Jonker, welk onder de groote tafel ten anker was blijven leggen.

Des nachts wierd het weer zeer onstuimig, en begon hart uit den noord-ooste te waien.

Den zesten (want den vier en vijfden was het onweer) zeilden de drie kleine Jachten *Zeehont*, *Buiksloot* en *Kaneel-boom*, de zuid-oost Bay van *Pehoe* in, tot dicht aen strant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Tegens den avond wierden d'Opperhoofden van de ſchepen belaſt 'sdaegs daer aen vroegh hun boots, met zoo veel krijgs-knechten, als bequamelijk voeren konden, aen de drie dichtſt onder de wal leggende ſchepen te brengen, zonder nochtans na lant te varen, voor bekomen orde van den Admirael.

Den zevenden, voor dagh, voer d'Admirael, nevens Hopman *Poleman*, aen het Jacht *Buikſloot*: van waer *Poleman*, uit laſt des Admiraels, met een parthye krijgs-knechten naer land vertrok, om het veld eerſt t'ontdekken, en naderhand van koebeeſten zich te verzorgen. Midlerwijle gaf d'Admirael laſt aen den Schipper van *Buikſloot* een ſpringtou achter uit te brengen en zijn geſchut te boort wel klaer en ſlagvaerdig te houden, om het ſtrant naer wil en wenſch te konnen bevryden, gelijk ook aenſtonts geſchiede. Wanneer ondertuſſchen d'onzen verſtonden, dat de Tartaren aen land geweeſt waeren, en van den vyant nagejaegt, vier man verloren hadden, deed d'Admirael Hopman *Pooleman* daer van door den Schout by Nacht *Verwei* waerſchouwen, met bevel van wel op zijne hoede te moeten wezen. *Pooleman* dan des verwittigt, vertrok met zes benden krijgsknechten, ieder veertig koppen ſterk, landwaerts in: blijvende een bende op ſtrant. Naulix was *Poleman* ontrent anderhalve uure weg geweeſt, of, gelijk bericht quam, had al weerſtant van den vyand gevonden, en vijf of zes gequeſten, beneven eenen doode, de vendrig *Kriſtoffel van Leeuwen*, bekomen. Onder de gequeſte was Hopman *de Bitter*, die met een pijl door zijne voet geſchoten, en ook twee kappen van een houwer of zeepmeſch door zijne hoet en kleederen, zonder quetſinge van lichaem, als alleen van de pijl, toegebragt waeren. D'Admirael hier en tuſſchen aen land gekomen, liet aenſtonts aen al de ſchepen weten, zoo veel bootsgezellen, als een ieder bequamelijk miſſchen kon, elk met een houwer en piek voorzien, aen land te zenden. En gemerkt geduuriglijk noch meer en meer krijgsknechten van de ſchepen aen land verſchenen waeren, zond d'Admirael noch twee benden na Hopman *Pooleman* toe: gelijk ook korts daer aen een bende bootsgezellen, t'zijner hulpe. Wanneer die ontrent een groot halve uur weg geweeſt waeren, quam een Serjant, door *Pooleman* afgezonden, den Admirael verwittigen: hoe de vyant, ontrent twee hondert gewapende mannen ſterk, al op de vlucht gedreven was, en dertien of veertien van de hunne op een kort beſtek ter neer gevelt lagen: hoewelze in 't eerſt zeer woedig en met een groot geſchreeu, als dolle menſchen, van achter een heuveltje, daerze zich verſcholen hadden gehouden, op onzen voortroep, aengevoert door den geſneuvelden Vendrig, waren komen invallen. Dees troep, ziende den vyand aenkomen, was al ſchietende op de voorhoede, daer Hopman *de Bitter* het bevel over had, geweken: daer de vyand, in woede, al mede op aengevallen, ja door de gelederen heen gebroken was. Dies een grote ontſteltenis en verwerring aen onze zijde gekomen was, en eenige krijgsknechten al den wijk genomen hadden.

Dan zoo haeſt was door orde van Hopman *Pooleman*, die het gevecht aenvoerde, de bende van den Luitenant *David Steyger* ter zijde, daer de vyand den meeſten inbreuk had gedaen, niet, met brede gelederen los ſchietende, opgetreden, of de vyand was aen het deiſen geraekt, en had korts daer aen zoo gezwint de vlucht genomen, als hy razend op d'onzen aengevallen was.

De Admirael gelaſte aen den Serjant voornoemt, (door *Pooleman* aen hem gezonden, om orde te bekomen, wat hem te doen ſtont,) *Pooleman* te verwittigen, den vyand, zoo veel doenelijk was, na te gaen, en de reeds bevochte zegen te vervolgen: mits zich niet verder landwaerts in te begeven: als hy tegens den avont zoude giſſen weder te kunnen keeren: want d'Admirael hem in den avont daer aen ſtrant zoude verwachten. Waer op de Serjant met noch een bende krijgs-

krijgsknechten en etlijke bootsgezellen weder was vertrokken.

Eindelijk verscheen in den avond *Pooleman* met zijn volk aen strant by den Admirael, met bericht: hoe hy den vyand achtervolght, zoo dra zijn volk in orde weer was gestelt, en veel bloets langs den weg gezien, en ook noch vier dooden gevonden: doch genen tegenstant, ja niet eenen Sinees meer vernomen; maer wel zeven of acht Jonken van strant zien afsteken had, daer de vyand zijns bedunkens ingescheept was.

Een paert met eenen ezel bragt *Pooleman* mede; doch gene koe-beesten: alzoo hy daer van zijn werk niet had gemaekt: hoewel by honderden vernomen.

Den achtsten met den dag wierden zes benden krijgsknechten met zestig bootsgezellen, onder Hopman *Pooleman*, na de Kerk-bay: en twee benden krijgsknechten en twintig bootsgezellen, onder Hopman *Schimmelpenning*, na het Hollantsch Fort gezonden, om, zoo zy genen vyand vernamen, een parthye koebeesten aen de schepen te brengen: gelijk zy tegens den avont, zonder vyant vernomen te hebben, ontrent zeventig koe-beesten en eenig kleen vee bequamen, die aen de vloot, tot ververssching van het volk verdeilt, en ook aen land gekookt, en voor de krijgsknechten opgedischt wierden. Twee gevangene Sinesen en twee kinderen, het een den eenen gevangen toebehoorende, wierden door Hopman *Pooleman* opgebragt. D'onzen meenden uit hen iets te verstaen; maer zy speelden den onwetenden, en gaven voor landbouwers te zijn: dies zy niet anders van hen te weten quamen, als dat de Sinese krijgs-knechten in Jonken gescheept zouden zijn.

Den negenden, des morgens, trok Hopman *Pooleman* met zeven benden krijgsknechten en de gevangenen, op gisteren bekomen, na de Kerk-bay en daer ontrent, om noch meerder koebeesten en vee te bekomen, met last aldaer dien aenstaenden nacht te verblijven, en 's anderen daegs weder by de vloot te verschijnen, aengezien het volk, door zulk sterk voort-trekken, te moede wiert. Ook gingen ten zelven dagen d'Admirael, onder-Admirael en verder gevolg met twee benden krijgs-knechten wat landwaerts in wandelen, en vonden ter plaetse, daer het gevecht geschiet was, veertien doode Sinese lichamen kort by elkandre leggen, ontbloot en geplundert van hun wapenen, door de Tartaren. Korts daer na trok d'Admirael weder na de leger-plaetse. Ten einde de beesten, aldaer bekomen, niet tot aen de leger-plaetse der vlote behoefden gedreven te worden, zeilde de Jonk *Aymuy*, met drie boots na de Kerk-bay: beneven Schipper *Pieter Koker*, om de beesten daer mede over te voeren en herwaerts te brengen.

Des namiddags, den tienden, quam de Jonk *Quemuy* en de drie boots uit de Kerkbay weer in de vloot. Volgens verhael van den Sekritaris *Hendrik Ysbrantsen*, die daegs te voore over land gegaen en nu met de Jonk weder gekeert was, had Hopman *Pooleman* des voorigen daegs een der gevangenen los gelaten, op desselfs voorgeven van den onzen beesten genoech te willen beschikken en de boeren van dat land by hen te brengen: zoo wanneer de Hopman hen voor overlast wilde bevryden, en met zijne kinderen in vryheid stellen. Hier op na bekomen toezegging, had de gevangen afscheit genomen, en was tegens den avond in de Sineese tempel weer by den Hopman gekomen, met twee boeren en vier kapoenen: met verzoek van tot des anderen daegs uitstel om koebeesten te brengen, ter oorzake die zeer wilt geworden en niet te krijgen waeren. Dan naerdien dees gevangen ten dien dage ter bestemder uure niet by *Pooleman* verscheen, had dees, volgens zijn dreigen, de tempel met al de huizen daer ontrent in den brand laten steken.

Slechts twee koebeesten met een kalfje had *Pooleman*, alzoo zy al te schouw waren, bekomen, en ook maer weinig hoenders: niettegenstaende den geheelen voorigen dagh en ook een gedeelte des verleden nachts vlijt genoech daer toe was aengewent geworden

worden: vyanden waeren ook by hem in het lant niet vernomen, nocht ook niet by of ontrent den afgebranden tempel: alhoewel door Schipper *Pieter Koker*, die voor *Poleman* aldaer met een van de drie boots aen land was geweeſt, vijftien ſtukken yzer geſchuts, zoo in d'affuyten ſtaende, als daer by leggende, waeren gevonden: te weten, voor den tempel, om aldaer het ſtrant te bevrijden, vier ſtukken in d'affuiten, en vier op d'aerde leggende, en op een andere zantſtrant, die men voorby moet, als men de kerkbay met ſchepen wil inlopen, zeven ſtukken op d'affuiten, en een op d'aerde. Twalef van deze vijftien ſtukken, die van drie tot acht pont yzer ſchoten, en alle van land in de *Nooteboom* geſcheept wierden, hadden wel eer de Kompanjie toebehoort, de drie andere waeren Sinees maekſel.

Eerlang verſcheen by den Admirael Schipper *Pieter Koker* met den gevangen en eenighe Sineſe boeren dezes lants, en bragt met zig twintig koebeeſten, die zy Hopman *Pooleman* in het herwaerts trekken te gemoet gebragt hadden. Midlerwijle bleef *Pooleman* in het Spaenſche Fort, (wel eer op dit Eiland by de Spanjerts gemaekt) op orde van den Admirael verwachten.

Eindelijk liet d'Admirael de boeren voornoemt en den gevangen weder na hunne verblijf-plaetſe trekken, met bevel van noch meer beeſten te brengen, zoo zy geen leet wilden gedaen wezen. D'Admirael vereerde hen een zak rijs, en deed hen eens *Arak* ſchenken: waer voor zy, met ter aerde gebogen hoofden, uit-riepen *Kamſia Kompagnia*, dat is, *wy bedanken de Kompanjie*. Des avonts trok d'Admirael weer aen zijn boort, en des morgens weer aen land.

Des namiddags verſcheen *Pooleman* met zijne krijgsmagt aen de legerplaets met eenige Sineſe boeren en twintig koebeeſten, die zy aen hem gelevert hadden. Zeer gedienſtig verzochten zy aen den Admirael, om een beſcherm-briefje van de Kompanjie te mogen erlangen, ten einde hen door d'onzen geen leet geſchieden mogt: met voorgeven zy noit eenigh leet hen hadden aengedaen: ook zy hen altijts van ververſchinge wilden verzorgen. Tot 's anderen daegs ſtel de hen d'Admirael uit, met aenzeg ging zy noch meer beeſten of klein vee moſten brengen: 't welk zy be loofden te doen, en gingen wede huns weegs.

Den twalefden tegens den avon verſchenen voor de derde male on trent vijf en twintig boeren, in de le ger-plaetſe, en bragten met zich een ge bokken en hoenders. D'Admirael deed hen twee zakken rijs vereeren en ſtelde hun bekomene gevangenen benevens de twee kindren, en op hun verzoek een boer van *Quemuy* in vry heit. Voorts verleende hy hen, op hun vertrek naer land, een beſcherm en vrygeleide-briefje, welk aldus luide

Alzo de boeren van deze eilanden, de Piskadores *genaemt, zich onzer gehoo zaemheit onderworpen, en ons in teke van onderdanigheit eenige koebeeſten en ander klein vee toegebragt: daer bene fens wy hen in beſcherminge aengenome hebben, zoo werden allen en een iegelijk en wel inzonderheid de Nederlanders onder deze onze vlagge hoorende, ver maent en gewaerſchouwt hen geen 't min ſte leet aen te doen: zoo wanneer zy vr willig met ververſchinge of anderſins zich aen ſcheeps-boort komen te vervo gen: naerdien wy zulx ten dienſte de Kompanjie noodig achten te behoren. het groot Eilant* Pehoe.

BALTHASAR BORT.

Den dertienden, drie uuren voo dag, lichte de vloot weer anker, en ontrent vier uure des namiddags, d vierendeel mijls Noord-ooſtwaer van het kaſteel *Zeelandia* ten anker met al de vijſtien ſchepen: benevens Jonk *Aymuy* en de twee Tartariſch Jonken: want de Jonk *Quemuy*, onde weegs lek geworden, was verbrand. D *Jonker* en *Mars*, van de vloot afgeraek waeren den zevenden aldaer al ter den gelopen. Volgens verhael van Schippers dezer twee Jachten, w den negenden dezer 's avonts de Jonk van de Noord binnen *Tayo* gekomen: als wanneer tot twee achter malkandre drie kanon-ſch

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ten uit het kaſteel wierden gedaen. Geen gewag van volk hadden zy in het kaſteel, zoo lang aldaer gelegen hadden, vernomen: maer ontrent hondert vijftig man met zes vendels waeren aen de bokken-ſtal in de wapenen gezien.

Alzoo nu den onzen geen de minſte tijding van land toequam, veel min aenbieding, (gelijk wel het vermoeden was,) van hen weder het land over te geven, gedaen wierd; daer zy nochtans gaerne, volgens den laſt van de Hoogeregeering tot *Batavia*, dezen jare bezitters van waeren geweeſt, zoo ſloeg d'Admirael den vijftienden in Rade voor, op wat wijze men beſt daer toe zoude kunnen geraken: of het geraden zoude zijn, de vyanden, om met hen in beſprek te komen, zelfs aen te zoeken: dan of men hen, met de wapenen by der hand te nemen, zoo verre zoude trachten te brenghen, dat zy nu weder van zelfs eenige aenbiedinge aen hen zouden komen te doen, gelijkze te voore door het ſchrijven onzer gevangenen gedaen hadden.

Hierop quam ook in achting, hoe zy het behulp-middel der Tartaren, wegens het zenden hunner gezanten met brieven van *Singlamong* en *Lipoui* aen de beſtierders van *Tayowan*, volgens beſluit van den achtienden van Winter-maent, aengenomen hadden: naerdien by de zelve brieven de Sineſe gezaghebbers, op *Formoſa* en *Tayowan*, met hun krijgs-volk tot het overkomen aen de Tartariſche zijde, onder goede belofte, van den onzen het eiland *Formoſa* weer in handen te doen vervallen, aengemaent wierden. Ook waeren de gezanten als toen in rade verſchenen, om ten dien einde op heeden met hunne twee Jonken, ingeleide van twee onzer ſchepen, na *Tankoya* te mogen over vertrekken, en aldaer hunne byzondere brieven, wel ten getale van zeven of acht, eerſt aen eenige aldaer zich onthoudende hopmannen en overſten der krijgs-knechten te overhandigen, en dezelve afvallig zoeken te maken, met voorgeven hen goede gelegentheid daer toe voorgekomen te zijn, ten einde dan alzoo ook hunne algemeine brieven te beſtellen. Derhalven wierd, na overleg in rade, goetgevonden en beſloten, den afgezanten voornoemt hun verzoek in te willigen, en hen tot geleide mede te geven de Jachten *Vlaerdinge* en *Buikſloot*.

Op het eerſt wiert beſcheiden den Schout by nacht *Bartholomeus Verwei*, met laſt op hun en des vyands doen een wakend oog te houden.

Den gezanten wiert ook een briefje, in 't Sinees vertaelt en met het zegel der Kompanjie onderdrukt, mede gegeven: waer by zy alle bevelhebbers en krijgs-knechten, op *Tayowan* en *Formoſa*, tot hen over te komen zouden noodigen, om na de kuſte van *Sina* met hunne ſchepen te werden over gevoert, met belofte een ieder, na zijne hoedanigheid, boven dien, door d'onzen zou werden beſchonken, zoodanig, dat zy hen bedanken zouden: zonder aen de beſtierders van *Formoſa* en *Tayowan* voor als noch hunne genegentheid, van met hen te verdragen, t'openbaren: aengezien zulx met het voornemen van hunne edele tot *Batavia* niet over een quam: maer alleenlijk het afſchrift des briefs, den laetſten van Winter-maent aen onze gevangene Neerlanders, in antwoorde van de hunne geſchreve, met een byvoegſel: (hoe zy nu aldaer gekomen waeren, om hunner aller verloſſing, zoo het eenigzints mogelijk was, te wege te brengen,) met een *Chiampantje* en twee Sineſe boeren van *Quemuy*, onbewuſt van alles, open naer lant te zenden: beneven eenen klein briefje aen de beſtierders voornoemt, en daer by alleenlijk aen hen te verzoeken: dat zy onze gevangenen geliefden in vryheid te ſtellen, en dezelve hen toe te zenden, volgens beding op het overgeven van *Tayowan*, dat zy na *Batavia* zouden werden gevoert: met voorder verſoek van dezen open brief aen de gevangene Neerlanders gelieven te laten overhandigen.

De Tartariſche gezanten des verwittigt, oordeelden het zelve een goede zake te zijn: en wierden ook door hen twee Sineſche boeren tot beſtel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

linge der brieven uitgekoren. Eindelijk deed d'Admirael ook den gezanten beloften, zoo zy in hun last hun best quamen aen te wenden, en iet merkwaerdigs te verrichten, hy hen ook ieder met een goede vereeringe zouden bedenken.

Voorders, wiert in bedenken genomen, om den vyant met de wapenen tot redelijkheid te brengen: waer men ten dien einde (alzoo daer met op de reede te leggen niet uitgerecht konde worden) best zoude landen, om alzoo den vyand afbreuk te doen. Hier op dan ingezien het voorstel, gedaen by de hooge Regeering tot *Batavia*, in haer gegeven bericht-schrift, te weten, dat zulx zoude konnen geschieden, door het kanael van *Lakjemuy*, na den voorgang van *Koxin*, of wel anders, om veiliger te gaen, achter de hoek van *Tankoya*, zoo wiert na rijpen overleg besloten, na verloop van twee dagen, zich van daer achter de hoek van *Tankoya* te begeven: en het landen der krijgs-magt door het kanael van *Lakjemuy* of ook op *Tayowan*, als niet wel doenelijk en met te groot gevaer vermengt, niet t'ondernemen.

Hier op ondernamen de twee Jonkjes van den Tarter, in geleide van de twee Jachten *Vlaerdinge* en *Buiksloot*, de reize naer *Tankoya*.

d'Onzen bragten de twee Sinese boeren voornoemt, korts daer aen, op voorgeven van zich op wrikken niet te verstaen, met een *Chiampantje*, door een sloep, tot dicht aen strant van *Tayowan*, met de brieven en lieten hen doen met het *Chiampantje* alleen door de brandingh heen naer land vaeren.

Des morgens, twee uuren voor dag, den achttienden, vertrokken, op goetvinden van den raed, met den Admirael de schepen *Nooteboom*, *Tertholen*, *Mars*, *Vlissingen*, *Zierikzee* en *Naerde*, nae de hoek van *Tankoya*, en quamen twee uure na de middagh by de twee voor af-getrokken Jachten, *Vlaerdinge* en *Buiksloot*, en de twee Tartarische Jonkjes, west-waerts ontrent een mijle van de hoek voornoemt.

De Tartarische gezanten, volgens bericht van de Schout by nacht *Verwei*, gekomen aen boort des Admiraels, waren met hunne brieven landwaerts in vertrokken, en hadden zich aenstonts by een groote gedeelte van menschen vervoeght, met belofte aen hem, zoo dra zy eenige tijdinge bequamen hem 't zelve laten weten zouden. Het volk, aen strant woonachtigh, was op hun komste aldaer landwaerts in gevlucht: zoo dat sedert gene menschen vernomen waeren.

Tegens den avont verscheen de Schout by nacht *Verwei* andermael aen boort des A'dmiraels, met verslagh, hoe een van de Tartarische afgezanten van land by hem was geweest: dien hy gaerne mede derwaerts aen zoude hebben gebracht, ten ware hy zich niet had ontschuldigt, met zijn vereisch van nootzakelijk weer aen land te vertrekken. Hy nevens de twee andere gezanten hadden alle de brieven overgelevert, en stonden met den eersten daer antwoort op te verwachten, twijfelende niet of zouden tot hun voornemen wel geraken. Vier hondert krijgsknechten waeren reets albereit om over te komen: waer van hondert aen den berg van *Tankoya*, en drie hondert aen den stroom van *Tamsuy* lagen. De vyant was bevreest voor het landen der onzen aldaer.

Des morgens, den negentienden, verscheen de Jonk *Quemuy* van *Tayowan* by den Admirael, onder de hoek van *Tankoja*, met schryven van den onder-Admirael *Huibert de Lairesse*, en ook met eenen brief van de Bestierders op *Tayowan* en *Formosa* aen d'onzen. Hy was na vertrek des Admiraels, volgens zijn bericht-schrift, met al de klene Jachten tot anderhalve scheut van het kasteel *Zeelandia* gezeilt, en van daer weder na zijne oude plaets gekeert. Zoo veel had deze vertoning uitgewerkt, dat die van land den brief voornoemt met de twee gevangene Sinesen en 't zelfste *Chiampantje* (met de bescheiden derwaerts gezonden,) korts daer na hem aldaer toegebragt hadden. Dies by hem en zijnen

nen Raed niet raedzaem wierd gevonden, met schuits en boots ieds meerder te ondernemen, zonder nader bescheid van den Admirael daer over te hebben. De brief voornoemt luide aldus:

D'Opperhoofden van *Formosa*, *Kouja*, *Anghia* en *Oenia*, hebben den Brief van de Hollanders ontfangen.

Formosa komt ons van ouds toe. Des jongen Koxins *beste vader heeft de Hollanders toegelaten daer te woonen, om met hem den koophandel te drijven. Daer na hebben de Hollanders zich zelfs Meester van het land gemaekt, en den inwoonders, met het afvorderen van tollen, hartgevallen: die daer over aen* Koxin *klachtig vielen. Hierom is* Koxin *overgekomen en heeft* Tayowan *verovert, en na het vertrek der Hollanders het zelve in bezit genomen, en ons als Bestierders daer over gestelt. Maer het is ons nu even veel of wy het blijven bezitten, dan of het de Hollanders bezitten: want wy hebben het verdrag na gekomen: te weten, uwe gevangene van onderhout, en het vertrokken volk na* Batavia *met lijftocht en verversching verzorght.* Koxin *heeft ook eenen Mandarijn gezonden gehad, met een Hollantsch schip naer* Quemuy, *om den Lantdrost* Valentijn *en andere gevangenen van daer te halen. Doch de Hollanders hebben hun best niet gedaen, om daer te komen, en den Mandarijn met zijn volk naer* Batavia *gevoert: zoo dat de gevangenen in onze handen verbleven zijn, die wel onthaelt worden: ja zoodanig dat ghy ons daer over namaels bedanken zult. Maer ghy lieden hebt den Mandarijn gehouden, en zijt met hem by de Tartaren, uwe bontgenoten, gekomen. De Tartaren zijn zeer bedriegelijk en niet woorthoudende: 't welk de Hollanders in* Kanton *wel zijn gewaer geworden: want zy eerst hen den handel toegestaen en daer na bedrogen hebben. Nu hebt ghy lieden in* Hoksieuw *van hen beloften bekomen, op* Haython *en* Kolongsoe *te mogen verblijf nemen, om daer te handelen. D'oude* Koxin *heeft wel geweten: wat voor een bedriegelijk volk de Tartaren zijn. Daerom heeft hy noit met hen willen vereenigen. Zy hebben dikwils Ambassadeurs gezonden, ter vrede-handeling; maer onder dien schijn zochten zy eens, nu eenige jaren geleden,* Aymuy *af te lopen: dan ten gelukte hen niet. Zy kregen den neerlaeg; zoo dat de binnen-zee root van hun bloet was. Die wy levendig in handen kregen, wierden handen en voeten afgekapt, en hen zoo toegezonden: 't welk den Hollanders niet onbekent is.* Koxin *wist wel de Hollanders woorthoudende waeren, daerom heeft hy ook de gevangenen wel gehandelt. Maer nu zijn de Hollanders met de Tartaren zamen gespannen, en hebben ons het lant van* Aymuy, Quemuy *en* Goutsoe *afgenomen. Evenwel hebben het de Tartaren niet in bezit derven nemen, en alleenlijk de huizen afgebrant, ja ook hunne gezanten aen den jongen* Koxin *gezonden, en aenzoeking gedaen, hy met zijn volk zich onder hunne gehoorzaemheit zoude begeven. Maer die heeft niet gewilt. De Hollanders hebben nu zoo lang met hunne schepen op de kust gezworven, en tot noch toe geen plaets van de Tartaren in bezit kunnen krijgen. Waer uit zy hunne ontrouheit zelfs bespeuren kunnen. Uwen brief hebben wy ontfangen en daer uit verstaen uw verzoek, wegens de verlossing uwer gevangenen. Het zelve gevalt ons wel. Maer gelieft te weten, dat ons die van den ouden* Koxin *ter hant gestelt zijn, en nu zijn zoon* Sepoan *over dezelve te zeggen heeft. De gevangenen onder ons zijn noch by gezontheit en genieten eerlijk onthout. Wy weten wel de Hollanders anders niet dan den handel zoeken: maer daer nevens is ons ook niet onbewust, dat zy ons niet vertrouwen: daer beneffens ons zeggen en schryven geen geloof geven. Evenwel geloven wy dat* Sepoan *met u lieden wel zoude willen verdragen. Zijt ghy daer toe genegen en begeert een plaets in bezit te nemen, zende ons gezanten, die luiden van fatsoen zijn: want wat hebben wy met de twee slechte boeren, die ons uwen brief gebragt hebben, kunnen uitrechten. Wy zullen uwe gezanten niet aenhouden: als ghy d'onzen maer niet aenhout, zoo wy die mogten zenden. Zijt ghy zulx van zins zoo doet het haestig, op dat wy* Sepoan *zulx mogen over schryven, en een*

goet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

goet verdrag mag getroffen werden: ten einde d'een voor den ander niet meer behoeft bevreeſt te zijn, en met elkandre mogen handelen: want de Tarter zal u den eenen of anderen tijt noch bedriegen. Dit ons ſchryven meugt ghy wel geloven, als hebbende daer op by den Hemel gezworen. Geſchreven den twaelfde mane, den een en twintigſten dag.

Ten zelven morgen verſcheen de Schout by Nacht *Verwei* aen boort des Admiraels, met vier Tartariſche afgezanten en twee perſonen van den vyand. Deze dan in rade gehoort, verklaerden mondeling van *Siautongſiong*, krijgs-overſte van het Sineeſch krijgsvolk in de zuider deelen van *Formoſa*, afgezonden te zijn, om van d'onzen te horen en verſtaen: wat zy hem, zijnen Hopmannen en minder Bevelhebbers, tot krijgsknechten toe, ieder na zijne hoedanigheid, genegen waeren toe te leggen, zoo wanneer zy tot d'onzen overquamen en hen behulpzaem waeren, in het wederkrijgen van dit Eiland en de veſtingen daer op: daer beneffens zoo zy zich naer de kuſte van *Sina*, op d'ontbiedinge van *Singlamong*, *Lipoui*, *Sibja*, *Tonganpek* en andere meer met onze ſchepen, na veroveringe van de veſtingen op *Sakkam* en *Tayowan*, lieten overvoeren, of wel anders de wapenen ter neder quamen leggen: zoo als d'onzen dat mogten raetzaem vinden.

Wijders, gaven zy voor wel te weten, der Kompanjie dit lant gerechtelijk toequam: hoewel d' oude *Koxin* dat als zijn eigen gevordert had te wezen, en in gevolge den onzen als maer geleent, weder met de wapenen afhandig gemaekt had. Hier op liet d'Admirael hen afvragen: Hoe ſterk van volk de krijgsoverſte *Siautongſiong* wel was: wanneer hem geantwoord wiert van zeven duizent: wiſt d'Admirael niet wat hy daer uit beſluiten zoude: als (zoo den onzen wel eertijts door den tolk *Mourits* en andere berecht was,) al te grof gelogen, en buiten twijfel zoo groot uitgebreit, om den onzen een groote zomme gelts van 't hert af te binden: naerdien zy voorgaven dees krijgs-overſte en zijn Hopmannen van paerden en koebeeſten als andere goederen rijkelijk waeren voorzien: en hy die als dan zoude moeten verlaten: ook de krijgsknechten eerſt daer toe door hem omgekocht worden. D'Admirael en Raed vroegen hem af, wat zy van d'onzen zouden begeren, en hoe veel of wat de krijgs-overſte hen belaſt had t'eiſſchen. Daer zy op dienden genen laſt toe te hebben ontfangen: maer alleenlijk, gelijk te voore verhaelt ſtaet, om te horen, wat d'onzen hen zouden komen aen te bieden, aldaer verſchenen waeren.

Eindelijk dan, na de zake wel ingezien te hebben, wiert goet gevonden en beſlooten, die twee perſonen aenbiedinge te doen van vijf duizent taylen Japans zilver den krijgs-overſte te tellen, zoo dra hy tot hen zou overgekomen zijn: met beding, zoo d'onzen zijn volk benodigt waeren, zy gehouden zouden zijn, met hen tegen den vyand aen te trekken. Wel deden zy hier toezegginge van; maer zeiden de zomme al te klein te zijn. Dies verzochten zy, zoo d'onzen met hen genegen waeren te verdragen, dat zy iemant van hunnent wegen aen den krijgs-overſte geliefden te zenden, om met hem zelfs te ſpreken, aenbiedende een van hun beide aldaer aen de ſchepen in gyſeling te willen blijven.

Des namiddags vertrok hier op de Sekritaris, beneven den tolk *Mourits*, de Tartariſche afgezanten en een van de Sineſen, met de brieven voornoemt aen d'onzen afgezonden, na den Sineſen krijgs-overſte *Siautongſiong*; blijvende d'andere Sinees, tot hunne wederkomſte aen boort in gyzeling. Ook gaf d'Admirael hem eenen brief aen den krijgs-overſte *Siautongſiong* mede, daer by hem de zomme voornoemt wiert belooft, ingevalle hy met zijne krijgsknechten tot d'onzen wilde overkomen.

Hy ſchreef ook aen de gevangenen Neerlanders op *Formoſa* eenen brief: welk in-hield: dat zy wel antwoort op hun ſchryven van de Sineſche beſtierders bekomen; maer geen letter van hen: daer zy nochtans de by-

gaende

gaende af-schrift brieven hen ook open gezonden hadden, om aen hen t'overhandigen: dies zy grootelix twijfelden, of zy die niet te rugh gehouden hadden. Ten einde kuntschap daer van te bekomen, zouden zy den brenger van desen haestig met een brief gelieven te voorzien; hoewel te verzwijgen dat hy hen eenigh schrijven van d'onzen toegebracht had: met bekentmaking, de bestierders voornoemt van hen gezanten eischten, om met hen te verdragen, die zy hen ook zouden toezenden: zoo zy insgelijx eenigen van de hunne aen hen wilden schikken: waer over noch evenwel brieven weerzijds zouden verwisselt worden; en alzoo hoopten zy hunner aller verlossinge haestig te wege te brengen.

Na het vertrek van den Secretaris, wiert de Jonk *Quemuy* weder na *Tayowan* gezonden, met toezenden aen *Lairesse* van eenen brief, aen de Sinese bestierders geschreven, om dien met de zelve Sinesen weder aen land te zetten. D'inhout was, dat d'onzen verwondert waren, zy van hunne gevangenen geen schrijvens bekomen hadden: dies zy ook onkundigh bleven, of zy hunnen brief hen al hadden overhandigt. Was zulx niet geschiet, zy verzochten het op ontfangen van dien geschieden mogt, en op het spoedigste schrijven van hun ontfangen mogten, met twee verstandige perzonen. Op het verschijnen van deze by d'onzen, zouden zy ook twee van de hunne tot hen zenden om te spreken, hoedanig met elkandre best zouden kunnen over een komen: met by voegen, om een goet begin en einde daer van te maken, veel helpen zou, dat zy eenige der Neerlantsche gevangenen tot hen zonden: met welk te doen zy bevinden zouden, dat d'onzen een einde van dien bloedigen oorlog, en vrede zochten te maken.

Ten zelven dage wierden de krijgsknechten van d'acht schepen onder den Admirael, sterk acht hondert koppen, en verdeilt in zestien vendels, aen land gezet: en daegs daer aen de tenten, tegen den open berg opgeslagen, volkomen vervaerdigt.

Den een en twintigsten was Hopman *Schimmel-penning* met een bende krijgs-knechten aen d'overzyde van het binnen-water geweest, om het land aldaer t'ontdekken. Twee buiten-wachten van de Sinese vyanden, waren van hunne posten landewaerts in geweken: ook verscheen hy tegens den avond, zonder eenighe vyandschap te plegen, of ook den vyand te vervolgen, weder aen de tenten: en had aen den voet van den *Tankoysen Berg* een af-lopent water gevonden, genoegzaem tot drink-water voor de geheele vloot, zoo men met kleine vaertuigen daer by konde komen, en niet door het vlakke strant belet wert.

Tegens den middag quam de Sekritaris *Ysbransz.* met den tolk *Mouris*, op den negentienden aen den krijgs-overste *Siautongsiong* gezonden, weder te ruch, met verslag aen den Admirael: dat hy des daegs te voore by den zelven ontboden; maer gewaerschouwt was in tegenwoordigheid van zijne Bevelhebbers nergens van te spreken: was ook door den krijghs-overste zelfs na zijn leger: (waer mee hy wel vier of vijf mijlen, om met hem te spreken, herwaerts aengekomen was, en toen ontrent anderhalve mijle van daer gelegen) gebragt. Aldaer had hy hem alleen den brief van den Admirael overhandigt, en wijders met hem gesproken, volgens zijn berichtschrift: zoo dat hy desselfs meeninge wel had begrepen: te weten, hoe dees krijgs-overste met vier duizent gewapende mannen wel genegen was, tot d'onzen over te komen, om op d'ontbiedinge en aenrading van *Singlamong* en *Lipoui*: desgelijx van *Sibja* en *Tonganpek*, naer de kuste van *Sina* (zonder den onzen bystant tot het veroveren van de vestinge *Provintie* op *Sakkam*, en *Zeelandia* op *Tayowan* te willen bieden) gevoert te werden: mits d'onzen aen hem quamen te tellen een zom van tien duizent teylen Japans zilver: waer van vijf duizent voor af, om aen zijne krijgsknechten uit te deilen, zoo dra hy gyzelaers gestelt had, eischte; met beding d'andre helft hem, op de schepen zijn-

de voor hem en zijne bevelhebbers als dan ook zouden ter hand gestelt worden. Dit had hy geoordeelt zeer weinig te zijn: want hy dus doende zijn welvaert moste verlaten: met byvoeging, d'inwoonders, die hy in des Secretaris tegenwoordigheid doen verschijnen, en met tabak en *Kangangs* beschonken had, ook aen onze kant over te willen leveren. Wyders, gaf hy voor, die van *Sakkam*, en *Tayowan*, ontrent negen duizent gewapende mannen sterk, zoo dra hy overgekomen was, ook zouden trachten met d'onsen een goet verdrag aen te gaen: waer toe hy als dan ook zijnen vlijt zoude aenwenden, ten einde zy, omgekocht by hem met gelt, de kastelen en sterkten: beneffens het geheel land weder in ruimden, en zy naer de kusten van *Sina* vertrokken. Zo d'Admirael tot 't geven van vijf duizent teyl op de hand konde verstaen, om zijne krijgs-knechten daer mede om te koopen, zoo was hy tot overkomen gereet, en anders niet. Ter oorzake hy dat met gelt te wege moste brengen.

Voorders verzocht hy vijf hondert morgen lands, nevens twee hondert paerden, hem toebehorende, te mogen behouden: mits hy den onzen de paerden zoo lange, tot dat zy volkomen meester van het land waren, zoude tot hun gebruik aldaer laten.

Wyders, had hy op verzoek des Sekretaris aengenomen, de gevangene Neerlanders aen d'onzen over te willen leveren, met voorgeven, hy by nachte de vrouwen en kinderen op de karre, en de mans te paerde van *Sakkam* zoude zoeken te krijgen: doch zouden hun reistuigh moeten achter laten. Ten einde hen des te verwittigen, dacht hem raedzaem te zijn, dat de Tolk *Mourits* zich mede derwaerts begave.

Eindelijk had hy aen den Sekretaris verzocht, dat van onder de hoek van *Tankoya* noch een of twee schepen na *Tayowan* mosten vertrekken, op dat die van het kasteel en daer ontrent gene redenen moghten hebben, om herwaerts meer maght te stieren, en voor te komen, hy met zijne krijgsmagt niet wierde daer ontboden. Ook mosten aldaer eenige schepen verblijven, om in deze hunne onderhandelingh niet verhindert te worden.

Den brief, aen de gevangene Neerlanders geschreven, had dees krijgsoverste ook belooft te post te zullen laten bestellen. Volgens zijn voorgeven, derfde hy aen den Admirael niet schrijven, nochte ook gene andere aensienelijke perzonen met den Secretaris zenden, (uit vreze van door zijn eigen volk verklikt te worden,) dan alleenlijk den voorigen Sinees, tot d'onzen afgezonden, om daer op bescheit van den Admirael te bekomen.

Midlerwijle quam de Jonk *Aymuy* by den Admirael onder de hoek van *Tankoya*, gezonden door den Onder-Admirael *Lairesse*, van de rede voor *Tayowan*, met bekentmaking: hoe de vyand, zoo het hem met verrekijkers toegescheenen was, aen drie voorschansen zeer sterk gearbeid had, en daer mede volkomen klaer geraekt was, met de zelve van den zee-kant, tot aen 't water van den binnen-kant, dwers overgebragt te hebben. Ook waren des avonts te voore ontrent acht of negen grote Jonken uit *Tayowan* zeil gegaen.

Den twee en twintigsten, des Dingsdags, vertrok de Tolk *Mouris* weder met eenen van de Sinesen, tot d'onsen gezonden, na den krijgs-overste *Siautong siong*, (blijvende in het leger op *Tankoya* by den Admirael twee gyzelaers in zijne plaetse,) met een handschrift in 't Sinees geschreven: waer by den zelven vijf duizend teylen Japans zilver belooft wert, zoo hy de gevangene Neerlanders van *Sakkam* zou gevoert en aen d'onzen overgelevert hebben: mits hy dan ook gehouden was, met al zijn krijgs-volk tot d'onzen over te komen, om na de kuste van *Sina* gevoert te worden.

Ook wiert door den Tolk *Mouris* overhandight een klein open briefje, om aen onze gevangenen te tonen, en daer door allen wantrou tè benemen: als waer by hen het verdragh met *Siautong siong* wiert verwittigt, met last van de middelen, die hy daer toe zou aen wenden, wel waer te nemen.

Ten

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Ten zelven dage wierden uit de vloot voor *Tankoya*, op verzoek van den krijgs-overste *Siautongsjong*, twee schepen, *Terthole* en *Zierikzee*, na *Tayowan* gezonden, by d'andere schepen, onder den Onder-admirael *Lairesse*, met aenschrijven op drie Jonken, (die gezeid wierden van *Tayowan*, met harte vleesch en rijs geladen, stonden uit te loopen, om den jongen *Koxin* op *Tanghoa* daer mede te voorzien) te letten, en zoo veel doenelijk te verhinderen.

Des namiddags, den drie en twintigsten, quam de tolk *Mourits* met twee schurfde afgezondenen van den Sinesen krijgs-overste *Siautongsjong* wederom, en was de bezending, tot verlossingh onzer gevangenen ondernomen, vruchteloos uitgevallen: alzoo *Siautongsiong*, voor al eer hy zulx wilde ondernemen, eerst van d'onzen begeerde t' ontfangen vijf duizent teylen zilver: waer voor hy de twee afgezanten in gyzeling zoude laten, en naderhand zien, of hy de verlossinge der gevangenen konde te wege brengen, met voorgeven, verstaen te hebben, dezelve, nu d' onzen aldaer gekomen waeren, met wacht bewaert wierden. Dies mosten hunne wachthouders omgekocht werden. Dan hier toe konde d'Admirael en zijne raed in genen deele verstaen, en wierden deze en de voorige gyzelaers weer door d'onzen na hunne meesters gezonden; hoewel de Tartaren den Admirael tot uitkeeren van de vijf duizent teylen zochten te bewegen. Zy boden, gaven d'onzen daer op ten antwoort, hen genoeg aen, zoo wanneer zy hen toezegginge deden, om na de kuste van *Sina* gevoert te worden: en ook niet anders aen *Singlamong* en *Lipoui* hadden belooft: maer niet dat de vyand, zoo hy hen genen dienst quam te doen, daerenboven gelt van hen zoude bedingen. Hen was by het briefje, door den Admirael in den beginne hen behandigt, om aen het krijgs-volk te vertoonen, verzekering van wel onthael en ook beschonken te worden gedaen; wanneerze de wapenen afleiden en overquamen. Daer tegens de Tartaren weder by braghten: zy met hunne overkomste hunne landeryen, vee en andere goederen zouden moeten achterlaten: derhalve zy, met gelt te geven, tot het overkomen dienden bewogen te worden, te meer de vyand aldaer des t'onsterker dan op dat eiland zou zijn. Maer d'Admirael betuigde: schoon zy nu al gelt uitgeschoten hadden, dan evenwel door de twee toegezonden gyzelaers sich niet konden verzekert houden van zijne overkomste. Daer om d'Admirael ront uit verklaerde: *Siautongsjong*, zoo hy gelt begeerde, eerst overleveringh der gevangene Neerlanders, en daer op zijne overkomste most voorgaen. De Tartaren ziende sy daer mede niet konden opdoen, vertrokken weder na hunne verblijf-plaetsen.

Den vier en twintigsten, des morgens, quam het Jacht *Zierikzee*, voor twee dagen neven *Tertholen* na *Tayowan* afgevaerdigt, weder by de schepen onder de hoek van *Tankoya*, met brieven van den Onder-admirael *Lairesse*, en de Sinese bestierders op *Formosa* en *Tayowan*, in antwoorde van des Admiraels brief, den negentienden dezer aen hen geschreven.

Lairesse, volgens zijn schrijven, was *Zierikzee* en *Terthole* met het Fregat de *Jonker* in 't gemoet komen zeilen, om des Admiraels meininge des t'eerder te verstaen, en ook den Sinesen brief des te spoediger t'overhandigen. Hy nam met de *Jonker* en 't Jacht *Terthole* zijnen koers weer na *Tayowan* by de gelate zes schepen. Het geen zy voor voorschanzen, tot afsnijdinge van het kasteel *Zeelandia*, hadden aengezien, naer luid van zijn vorig schrijven, waren, zoo naderhant hen bleek, slechts netten geweest, die aldaer op staken te droogen hadden gehangen.

De Sinese brief voornoemt luid vertaelt aldus:

Gy Hollanders schrijft ons om het toezenden van twee mannen, ter gesprek met u. Maer dat zijn wy niet van zins te doen, voor al eer ghy ons twee perzonen toezent, ter gesprek met ons. Ook verstaet gy onse sprake niet: daerom hebt ghy ons uwen brief met twee Sinese boeren toegezonden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Wat belangt den brief aen uwe gevangenen geſchreven, dien hebben wy door hen in onze tegenwoordigheid doen vertalen, en daer uit verſtaen, het doen van uwe groetenis aen hen by den zelven: ook uwe genegentheit van met ons te willen verdragen, en de vriendſchap der Tartaren af te ſnijden: met verzoek daer en boven, dat de gevangenen zouden mogen werden in vrydom geſtelt. Is dit zoo, het zou ons zeer aengenaem zijn. Dan het tegendeel is ons uit zekeren brief, door Aſſam *en noch een anderen perſoon aen land gebragt, gebleken, namelijk, dat de Hollanders met de Tartaren noch vereenigt zijn, gelijk dat de brieven, door* Singlamong, Lipoui *en de zee-rovers en ſchelmen* Ionganpek *en* Sibja *aen ons geſchreven, mede brengen. Dies wy niet weten, wat van deze tegenſtrijdigheid vermoeden of denken zullen: en is hier uit niet anders te gelooven, als dat zulx geſchiet om ons te bedriegen, en ons volk alzoo hier van land te krijgen: daer wy met voorzichtigheid wel in zullen voorzien.*

Wijders, hebt ghy lieden, volgens bericht uwer gevangene Hollanders aen ons, aen hen geſchreven van de Tartaren bedrogen te zijn: alzoo ghy lieden, niet eene plaetſe tot uw bezit, om uwen koophandel te drijven, hebt kunnen bekomen, en dierhalve noch op zee met uwe ſchepen moet zwerven. Ingevalle dit de waerheid is, wy zullen zien met u te verdragen. Zijn de Hollanders des genegen, en met hunne gevangenen willen ſpreken, zoo laten zy tot ons zenden Aſſam, *en noch twee aenzienelijke perſonen, wy beloven dezelve wel te handelen, en na gedane zamenſprake weder los te laten en niet op te houden. By verdragingh dan met de Hollanders, zullen wy ook hunne gevangenen in vrydom ſtellen, en hen dezelve laten toekomen: daer beneffens den jongen* Koxin, Sepoan *genaemt, laten weten, dat wy met de Hollanders vereenigt zijn.*

De ſcheeps-raed ſchreef daer op aen de Beſtierders van *Formoſa* en *Tayowan*, den vier en twintighſten van Lou-maend, uit *Tankoya* op dezen zin weder te ruch:

Wy hadden gedacht op ons jongſte ſchryven beter antwoort van u lieden te bekomen, dan uwe brief, heden ontfangen, inhoudt: want daer by is ons gebleken, dat ghy ongenegen zijt iemant van d'uwen, nochte ook genen onzer gevangenen tot ons te zenden; daer nochtans in ons aenwezen voor Quemuy, *zoo als wy op ons vertrek na herwaerts ſtonden door* Sepoan *een brief van hen toegezonden is, met melding van uwe genegentheit met ons te verdragen. Maer nu eiſcht ghy lieden van ons gezanten, om met den anderen van verdrag te ſpreken, zonder ghy door onze gevangenen een lettertje hebt laten ſchryven. Ghy lieden, zeggen wy daer op als noch, moet eerſt iemant tot ons zenden, en horen ons antwoort op uwe gedane aenbiedinge van ons of* Quelang, Tamſuy, Pehoe, *of* Lamoa *in te ruimen. Dan zullen wy met malkanderen nader in geſprek komen, en lichtelijk een goet verdrag maken. Des neen, en zoo ghy lieden ons hier op geen antwoort laet toekomen, zullen wy in den tijt van twee dagen onze oorlogs-vane opſteken en onze wapenen allerwegen tegens u gebruiken: want wy zijn zoo kleinmoedig niet, om u te voet te vallen. Onze bevochte zege voor* Quemuy *en* Aymuy, *met vernieling van die beide Steden, als ook van de ſterkte op* Kolongſoe *en* Gouſoe *geven ons daer toe gene reden. Wy dan u door de zachtſte middelen tot gene redelijkheid kunnende brengen, zoo verhopen wy zulx door de wapenen te doen: want wy onzen Godt, den Schepper van hemel en aerde, aen onze zijde hebben. Ook ſtaen wy zoo qualijk by de Tartaren niet, als ghy wel meent.*

Den koophandel genieten wy reeds in Hokſieu. *Hun geheel land ſtaet voor ons open. Wy mogen met onze ſchepen daer in alle havens komen. Hunne hulpe van Jonken en krijgsvolk hebben zy ons toegezeit, zoo ghy lieden hertnekkig blijft. Derhalve weeſt wel bedacht, en misbruikt onze goede genegentheit niet, terwijl die u gebeuren mag. Hier nevens gaet een briefje aen onze gevangenen, gelieſt dat aen hen te laten overhandigen. Wy bemerken die onze meeninge niet wel verſtaen hebben: waer van wy hen tegenwoordig nadi*

nader onderrechten. Wel is waer de Tartaren ons des verleden jaers bedrogen hebben; maer als nu is zulx niet geschiet.

Ook verwittigden de scheeps-raden by brieve de gevangene Neerlanders: hoe zy uit den tweeden brief, hen van de Sinese Bestierders toegebragt, bemerkten, zylieden den vyand wijs gemaekt hadden, dat d'onsen den Tartaren zouden afgevallen, en als in vyantschap met hen geraekt zijn: en daerom als nu gekomen waeren, om met hen te verdragen: met byvoegen zy ten naeste by wel bevroeden konden, ten welken einde zulx door hen gedaen was. Dat daer uit ook voort scheen te komen het vermeten schryven van de Sinese Bestierders: 't welk hen in genen deele wel geviel: want zy geensins oorzake hadden, om kleinmoedig te zijn. Wilden de Sinesen (nu d'onzen daer gekomen waeren) door hen gevangenen aen d'onzen niet laten schryven, nochte ook niemant van de hunnen aen hen zenden, om hun antwoort te verstaen, op d'aenbiedinge, die zy by het schryven der gevangenen hadden gedaen, zoo dedenze blijken, dat d'onzen hen behoorden te voet te vallen: 't welk zy niet van meeninge waeren. Dat zoo den vyand het tot de wapenen liet komen, zy lieden echter den moet niet verloren wilden geven.

Deze antwoort brieven wierden *Laireße* met het Jacht *Zierikzee* toegebraght: met schryvens daer en boven aen hem: dat de bezending, tot verlossingh der gevangenen ondernomen, vruchteloos uitgevallen was: ook dat de krijgs-overste *Siautonghong* hunne onderhandeling met hem aen die van *Tayowan*, naer luit van hun schryven, scheen overgebrieft te hebben.

Op het zenden dezer brieven aen land, met de voorige Sinesen, wiert *Laireße* belast twee dagen na bescheit te vertoeven: doch zoo daer op niet volgde, als dan een kanon-scheut met scherp na land te doen, en met een van al de schepen een bloet-vlagge te laten waeien, en alzoo gezamentlijk herwaerts aen te komen, om met elkandre t'overleggen, wat hen voorders zou te doen staen.

Dan ingevalle zy, volgens verzoek der onzen, eenigen mannen om met hen te spreken quamen af te zenden, en begeerden iemant van d'onzen daer en tegen weer na land ginge, dat *Laireße* als dan daer toe gebruiken konde den onderkoopman *Filips Mey.*

Den vijf en twintigsten, des naermiddags, quam de Vendrig *Christoffel Just* van land den Admirael aen boort verwittigen: hoe de vyand dien morgen met den dag, over het binnenwater van *Tankoya* op de streke lands, daer hun leger lag, met een krijgsmagt was gekomen, zoo te voet als te paerde, sterk over de zeventig vendels, zoo hy getelt en ontdekt had: by gelegentheit hy met noch vijf man dien nacht verleden, om wat wilt op te doen, een stuk wegs om de zuid na de reviere van *Tamjuy* uit schieten was geweest.

D'Admirael voer daer op na land, liet de bequaemste plaets, ontrent een kanon-scheut van de voet van den Apen-berg, (daer ons volk onder tenten reets gelegert lag) affnijden, van den zeekant af tot aen het binnen-water toe, en geschut aen land brengen, namelijk twee metale acht ponders: twee wijd-monders, en twee Prinse stukken, om den vyand tegenweer te bieden. Dees had zich ontrent een uure gaens van d'onzen neergeslagen en veel trotsering met de ruitery gemaekt; maer niet derven aenvallen op ons volk: welk zich stil aen den berg voornoemt in slagorde (om hun voordeel niet te verlaten) had gehouden. Evenwel wiert de geheele naght aen d'affnijdingh gearbeid en het geschut by de werken gebragt.

Des morgens, den zes en twintigsten, zond de vyand met drie man eenen brief aen den Admirael, die hen buiten d'affnijding, hoewel noch niet volmaekt, in een daer op geslage tente gehoor verleende. Hy luide vertaelt aldus:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Tathonling Totokſiau *zend dezen brief aen den Hollandſchen Admirael, uit een oprecht herte en goede genegentheid: daer toe ik den Hemel tot getuigen nemen.*

Den brief, door den Admirael geſchreven, heb ik ontfangen en uwe meening uit den inhout verſtaen: als ook uit de woorden, tegens mijne afgezondene geſproken. Na ik bemerke, ſo zijt gy Hollanders een volk, edel van gemoet en begaeſt met wijsheid en verſtant. Wy zoeken daerom met de Hollanders weer in vrientſchap te komen. Mijne meeninge heb ik voorhene tegens den Sekritaris en den tolk Mourits *geopenbaert. Vermaeks halve ben ik nu met mijn krijgsheir overgekomen. Volgens ſchryven uit* Tayowan *aen my is een brief van* Sepoan *gekomen, inhoudende laſt om met de Hollanders vrede te maken. Ten dien einde zijn ook twee Mandarijns in* Tayowan *gezonden, om met de Hollanders te verdragen, en hen in te ruimen zoodanige plaetſen, als zy zullen begeren. Dies ik hope, dat wy met malkandre weder vrienden zullen worden. Om daer toe te komen, zende ik dezen brief aen U, met verzoek van gezanten te willen zenden, ter reize met my over land na* Tayowan, *om aldaer een eeuwige vrede tuſſchen ons en de Hollanders te maken, en noit weer tot den oorlog te vervullen. Geſchreven de twaleſde maent, den negentienden dag.* Was onderdrukt met zijn zegel.

Waer op de Tolk *Mourits* met twee der Tartariſche afgezanten wert gezonden na des vyands leger, om hun voornemen nader te verſtaen, en de meening der onzen ook bekent te maken. De Tartaren quamen voor af, en de tolk des avonts te ruch. Dees wierd aenſtonds weder afgevaerdigt, met mondeling beſcheit: d'onzen in hun verſoek bewilligden, te weten, om twee perſonen van hunnent wege tot hen te zenden, als d'aengebodene zes gyzelaers in hun leger zouden gekomen zijn: die daer op noch des nachts met den tolk *Mourits* verſchenen.

Daer ging te dier tijd een gerucht, en de Sineſe Overſte had het ook tegens den tolk *Mourits* zelf verhaelt, dat de jonge *Koxin* met zijn volk op de kuſt van *Sina* al tot den Tartar overgekomen was, en mitsdien ook zijn krijgsvolk van *Formoſa* daer ontboden had, om dat land weer aen d'onzen over te geven. Maer dit quam namaels in rook te verdwijnen.

Den zeven en twintigſten des morgens, volgens beſluit daer op by den Admirael en zijnen Raed genomen, wierden onze Gemaghtighden na 's vyands leger gezonden: namelijk de Luitenant *Hendrik Noorden* en onder-koopman *Joannes Renaldus*, met byvoeging van den Boekhouder *Joannes Melman*, als taelman. Zy wierden met paerden, hen te gemoet gezonden, en daer op zy gingen zitten, ingehaelt, en by den Sineſen krijgsoverſte wel ontfangen en onthaelt. Hy ſtont, volgens zijn gedane toezegginge, met zijn ganſch leger, beſtaende in ontrent twee duizent gewapende mannen, noch dien dag op te breken, en nevens onze Gemagtigden over land na *Tayowan* te reizen.

Den Gemagtigden was door den Admirael en Raed dit volgend, om de Sineſe Beſtierders van *Formoſa* en *Tayowan* voor te houden, in geſchrift mede gegeven.

I.

Dat zy het geheel land van Formoſa *ons zullen overgeven en inruimen, om by de Kompanjie, als voorhene, bezeten en geregeert te worden.*

II.

Inzonderheid het kaſteel Zeelandia *op* Tayowan, *en de veſting* Provintie *op* Sakkam, *met al het geſchut en verder krijgs-gereetſchap: als ook* Quelang.

III.

Herſtelling van Kompanjies goederen, koopmanſchappen, gelt en andere middelen, met het overgaen van Tayowan *hen in handen vervallen, en vergoeding van d'onkoſten, nu twee jaren met een vloot*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

vloot ſchepen herwaerts gedaen, begroot op zeſtig tonnen gouts.

IV.

Alle ſchuldenaren aen de Kompanjie, haere dienaren, en vrye luiden zullen hun ſchult voldoen.

V.

Onze gevangene zullen datelijk in vrydom geſtelt, en met hunne goederen ons aen de ſchepen toegezonden worden.

VI.

By inwilliging van deze voorwaerden, zal tuſſchen ons en hen een eeuwige vrede, en alle geſchiede dingen vergeten en vergeven blijven.

De Gemagtigden wierden daer en boven belaſt deze punten hen van ſtuk tot ſtuk voor te houden, met aenzegging dit d'eiſch van d'onzen was: beneſſens te verzoeken daer op een kort beſcheit: wat zy genegen waeren in te willigen of niet in te willigen, en voorts wat zy van d'onzen verzochten.

Drie bootsgezellen, den Gemagtigden mede gegeven, om eenig goet te dragen, quamen weder te ruch: beneven eenige Sineſen, door den vyand gezonden met twee levendige verkens en vier zakken met Patataſen, tot een vereeringh aen d'onzen. De brengers wierden van den Admirael met twee *Kangans* beſchonken en de buik vol eeten gegeven, daerſe zeer gretig na waeren. Hy verzag hen ook met een verlofbrietje, om van ons leger of aen de buiten-wacht eet-waren te mogen brengen.

Na de vyand met zijn leger opgebroken was, heeft d'Admirael, volgens het beſproken, zich ook gereet gemaekt, om met de bekomen gyzelaers van *Tankoya* ook na *Tayowan* te vertrekken. Ten dien einde begaf hy zich met dezelve des avonts van land op het Jacht *Vlaerdinge*, en beval het gezach aen de Hopmannen, *Pooleman*, als Hooft: beneſſens *Schimmelpenning*, als tweede, en *de Bitter*, als derde: mits van de zeſtien krijgs-benden, toen aen land, d'eerſte zes: d'andere elk vijf onder zich hebben zouden. Het leger was daer reeds in behoorlijke tegenweer gebragt: d'afſnijding volmaekt, en daer op het geſchut geplant: daer beneſſens met eene borſtwering van planken, om t'allen tijde, des noot zijnde, haeſtig met aerde aengevult te kunnen worden, voorzien.

De ſchepen *Nooteboom*, *Mars*, *Naerden*, *Vliſſingen*, *Buikſloot* met de Jonk *Quemuy*, bleven daer op de rede leggen.

In den avond dan ging d'Admirael met het Jacht *Vlaerdingen*, gevolgt van een der Tartariſche Jonkjes, onder zeil: en quam des morgens, zonder gevordert te hebben, door de ſterkgaende ebbe om de zuid, een groot half mijle bezuiden *Tankoya*, weer ten anker.

De ſes Sineſe gyzelaers, die in plaets van onze drie Gemagtigden (over land na *Tayowan* vertrokken) in gyzeling gebleven waeren, verhaelden en verklaerden onder het drinken van een teetje met den Admirael: hoe de meeſte parthye van de Sineſen, die toen op *Formoſa* zich bevonden, niet genegen waeren aldaer te volharden; maer veel liever na de kuſte van *Sina*, hun eigen vaderland, daer zy gewent waeren, en hunne vrienden noch hadden, wilden vertrekken, en zich aldaer onder des Tartars gehoorzaemheidt begeven. Dat d'oude *Koxin* op *Formoſa* met zijn krijgs-volk overgekomen was, daer van zeiden zy niemant meer de ſchult te hebben, als zeker *Pinkqua*: want hy het hem zeer aengeraden had. En dewijle het by hen op *Formoſa* zoo niet gevonden was, als hy hen wijs gemaekt had: maer een grote meenigte van de hunne in den oorlog omgekomen, en door d'ongezonde lucht van ziekte geſtorven: daer beneſſens nu hun Hooft ſteden *Ay* en *Quemuy* quijt en in armoede vervallen waeren, zoo was dees *Pinkqua* by de Sineſen in geen achting. Ook zouden de krijgsknechten en andere verzocht hebben, om zijn vleeſch van het gebeente levendigh af te mogen

ſnij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

thijden, en ieder een ſtuk daer van op t'eeten. Maer hen was zulx niet toegelaten.

Des avonds bequam d'Admirael met het Fregat de *Jonker*, door den Onder-Admirael *Laireſſe* van voor de rede van *Tayowan* afgezonden, eenen brief van de Sineſe Beſtierders, die op dezen zin uitquam:

De beſtierders van Formoſa, Gamja, Siautongſiong, Koulauja, Anglauja, Ouwilauja, Tanlauja, *en noch een tweede* Taulauja, *ſchrijven uit hunnen naem dezen brief aen den* Heer Admirael.

Wy zoeken niet anders, als vrede. Wel hebben wy brieven van den Tartar *ontfangen; maer willen daer na niet luiſteren, noch met hen te doen hebben. Ghy ſchrijft in uwen brief, by ons ontfangen, om het zenden van twee Gezanten, of dat wy anders gene vrienden zullen worden. Het is waer, wy zijn nu d'Eilanden* Ay *en* Quemuy, *als mede* Goutſoe *quijt; maer vragen daer niet na: want wy hebben die al willends ledigh gemaekt, en den* Tartar *daer in laten komen. Tegen de zelve* Tartaren *hebben wy gevochten,* Bethetok *en andere hunner Bevel hebbers om den hals gebracht. Zy hebben wel de huizen en wooningen op de Eilanden* Ay, *en* Quemuy *en* Goutſoe *vernielt en verbrand, daer beneffens de ſteden en ſterkten aldaer eenighſins af-gebrooken; maer de ſtoutheid niet gehad, om de zelve in te houden: zoo dat wy wel weten, wat voor volk de* Tartaren *zijn. Voor deze hebt ghy* Hollanders *met ons ook ſlaegs geweeſt in de* Piskadores, Baxembay *en* [a] Loakhau. *Dies wy de maniere der* Hollanders *wel kennen, en ghy lieden ook wel d'onze. Het is waer, voor* Quemuy *hebben wy den ſlagh verlooren, en de ſteden aldaer zijn door de* Tartaren *ingenomen: maer dit is geſchiet met hulpe der* Hollanders. *Aen onzen kant hebben wy veel volks verlooren; doch weten ook wel, dat ghy ook verlies gehad hebt. Wijders, een brief is met twee Mandarijns van* Sepoan *gekomen, met inhoud dat wy met de* Hollanders *zullen zoeken vreede te maken, en hen een plaetſe in ruimen, om met ons te handelen. Zoo ghy lieden dan van zints zijt, om met ons te verdragen, of des niet genegen zijt, laet ons dat met den eerſten weten.*

[a] *By d'ouzen het nau van Tayowan.*

Wat ons belangt, wy hebben van Sepoan *laſt, met den Admirael te verdragen, op dat wy met malkandre als vrienden en broeders mogen leven. Waer om met den anderen oorlogh gezocht, als wy beter konnen? Wy behoorden met malkandre vrede te maken, en als broeders te leven. Wy hebben ook uit uwen brief verſtaen, zoo wanneer wy binnen twee dagen genen Ambaſſadeur aen u quamen te zenden, dat ghy tegens ons de wapenen woud by der hand nemen. Aengezien dan uw ſchrijven wat hart was, zoo hebben wy het voorſtaende ook wat hart ingeſtelt. Doch zijt ghy lieden van zints te verdragen, wy zullen uw ſchrijven na komen, en een begin maken, terwijl de twee Af-gezanten van* Sepoan *hier nu zijn. Het geen dan d'een tegen den anderen te zeggen heeft, dient men malkanderen als nu te verſtaen te geven.*

De brieven, door den Heer Admirael aen de gevangene Hollanders *geſchreven, hebben wy aen hen wel overhandight. Wilt gy lieden dat geen geloof geven, zende* Aſſam *na land, om de waerheid van dien te vernemen.*

Dees brief was onderdrukt met het zegel van *Ouwiden*: boven in de tijtel *Ouwilauja* genaemt.

Den negen en twintigſten ging d'Admirael met het Fregat de *Jonker* weer zeil: maer het Tartariſche Jonkje begaf zich weer na den *Apen-berg*.

Des morgens den dertigſten was d'Admirael ontrent twee mijlen Noordwaerds van de hoek van Ta*koya* gevordert, daer hy weder door den herden ſtroom ten anker quam. Aldaer wierdt hem door twee ge… perſonen, in twee Sineſe Chiampans, onder geleide van den *Zeehond*, van *Tayowan* een brief van den jongen *Koxin*, of anders by de Sineſen *Sepoan* en *Kimſia* genaemt, die zich toen noch op *Tangſoa* onthield, toegebragt.

Ook boden zy den Admirael toe een ſchenkaedje twintig zijde ſtoffen, vier kanaſſers Japanſe Tabak, en … Japanſe Appeltjes aen: maer wierden by hem, uitgezeit d'Appeltjes, geweigert t'aenvaerden. By dezen brief

brief wierd den onzen niet meer aengeboden, als het bezitten van het eiland *Lamoa*, als breeder blijkt uit het volgend vertaelt:

„ *Tsiouan*, een dienaer van *Tsioubontok*, „ is weerom gekome, en heeft my goede „ tydinge gebragt van den Heer Admi- „ rael, met verhael: hoe de Hollanders „ genegentheit hadden, om met ons vre- „ de te maken. Wy hebben den brief, „ door den Heer Admirael aen de Hol- „ landse gevangenen geschreve, ontfan- „ gen, en den inhout van dien begrepen.

„ Ik verblijde my zeer over de groo- „ te liefde der Hollanders tot hunne ge- „ vangenen. In het verleden zuider „ *Mousson*, zijn de Hollandsche schepen „ in de *Piskadores* gekomen, en hebben „ aldaer eenen brief aen den Mandarijn „ gegeven: die alleen niet heeft der- „ ven op zich nemen, 't geen zy daer by „ begeeren. Daerom heeft hy den brief „ aen my gezonden: waer op ik eenen „ brief aen den Heer Admirael heb la- „ ten afgaen: daer by ik verzochte vrede „ met de Hollanders te maken. Maer „ dit mijn schrijven in de *Piskadores* „ gekomen zijnde; waeren de Hol- „ landsche schepen al vertrokken na „ *Hokfieu*. Op de komste des Heeren „ Admiraels, met zijne schepen voor „ *Quemuy*, is 'er een dienaer gezonden „ van *Sioubontok* of *Tonbeenpek*, en heeft „ eenen brief aen den Hollandschen „ Admirael gebragt. Waer op de Admi- „ rael had gezeid, reeds met de Tarta- „ ren verdragen te zijn, en dienvolgens „ met de Sinesen gene vriendschap kon- „ de maken: ook gene reden had, om „ de gemaekte vrientschap met de Tar- „ taren te breken.

„ Dan uit oorzake wy met de Hol- „ landers toenmaels niet konden ver- „ dragen, zijn wy slaegs geraekt. Het „ is waer, daer zijn een hoop boeren op „ *Quemuy* doot geslagen; doch zijn van „ de Hollandsche zijde, zoo wy ver- „ trouwen, ook gebleven. Onze mee- „ ninge was niet geweest, met de Hol- „ landers slaegs te raken; maer wy dach- „ ten met elkanderen vreede zouden „ gemaekt hebben. Al de boeren, „ woonachtig op d'eilanden, en langs „ den zee-kant van de kust van *Sina*, „ hebben onder mijne gehoorzaemheit gestaen. Ook heb ik dezelve lief ge- „ had, gelijk ik ook lief hebbe den Hol- „ landschen landaert. Derhalve zend ik „ tegenwoordig twee Mandarijns, *Hou-pou-Thousou-Japien*, en *Lungcugia* „ *Tsiouki*, en heb dien belast, met den „ Heer Admirael te zullen zoeken te „ verdragen, en daer toe goede woor- „ den te gebruiken. De Heer Admirael, „ hoopen wy, zal zich aen zijnen kant „ ook laten vinden, om in verdragh te „ komen: en zal het zelve zeer goet „ voor de Kompanjie en ons zijn; alzoo „ wy dan goeden winst met elkande- „ ren in het stuk van handel konnen „ doen. Zoo wy nu met den anderen „ komen te verdragen, zoo moet ghy „ Hollanders de vriendschap der Tarta- „ ren verlaten, ten einde wy de Tarta- „ ren vertrouwen mogen. By getroffen „ verdrag met elkandren, zullen wy u „ het eiland *Lamoa* in bezit geven, en u „ uwe gevangene toe laten komen. Als „ dan konnen wy den koophandel te „ zamen drijven, en ghy met uwe Sche- „ pen by ons, en wy weder met onze tot „ u komen. Immers zou dit een goede „ zake wezen. Dat ik zulx van herten „ meene, daer toe neme ik den Hemel „ tot getuigen. En gelieft eens te be- „ denken, of dit niet een goede aenbie- „ dinge is. Geschreven in de twaelfde „ mane, den eersten dagh. Was onder- „ drukt met *Sepoans* zegel. „

Zoo d'Afgezondenen den onzen, op des Admiraels afvraging, bekent maekten, waeren zy eerst in de *Piskadores*, en van daer, volgens hunnen last, voor vijf dagen in *Tayowan*, om met d'onzen te verdragen, gekomen: doch zouden aldaer al eer verschenen zijn, ten waere het quaed weder hen eenige dagen op *Tangsoa* had opgehouden. Daer beneffens hadden zy daegs te voore verstaen: dat onze drie Gemagtigden, tot hen afgezonden, op den weg waren, om in *Tayowan* te verschijnen. Ook waren al onze gevangenen noch by levenden lijve, en wel te passe.

D'Admirael voerde hen te gemoet, als d'onzen het eiland *Lamoa* begeerden, zy dat t'allen tijden wel konden krijgen, en derhalven hunnen aenbieding niet van doen hadden: ook dat zy den oorlog om *Lamoa* niet tegens

 hen;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

tegens; maer om *Formosa* en *Tayowan* voerden: alwaer zy zoo veel kristen bloed geplengt, ja onze predikers, schoolmeesters, en andere onnosele kristen zielen, zonder hen iet misdaen te hebben, tegen belofte hadden om 't leven gebragt.

Onze gevangenen, gaven zy daer op ten antwoord, hadden hunnen brief, door den Admirael aen de gevangenen geschreven, zoodanig uitgeleit: dat d'Admirael daer by het eiland *Lamoa* eischte: met byvoegen, zoo het den onsen te doen was geweest om *Formosa* en *Tayowan*, sy hen dan d'eilanden *Ay* en *Quemuy*, *Goutsoe* en andere daer ontrent niet mosten hebben afhandig gemaekt. Voorts ontkenden zy eerstelijk volmondig, dat zy onse gevangenen prediker, en andere om 't leven hadden gebraght; en niemand zoude kunnen zeggen, dat gesien te hebben: maer die van ziekte hunne eigen dood gestorven waeren. Doch zy daer mede niet wel door kunnende, verhaelden met stijve kaken, dat zy om 't leven waeren gebraght: ter oorsake zy de inwoonders van *Formosa* getracht hadden, tot het voeren van de waepenen tegens hen, en het ombrengen der Sinesen nevens hen, opgehitst hadden. Om dit voor te komen, had *Koxing* den Land-drost *Jakob Valentijn* af-gevraegt: of hy voor de Hollanders, in de dorpen verdeelt, soo zy zich daer in quaemen te verloopen, wilde instaen. Dit had dees geweigert: waer over *Koxing* genootzaekt was geweest, dat te doen. Dit dan voor dien tijd daer zoo by blijvende, liet d'Admirael hen af-vragen: of zy genen meerderen last, buiten den brief, om aen de onze eenige andere aenbiedingen te doen, hadden. Wanneer door hem neen daer op wiert geantwoord, diend d'Admirael hen daer op: dat d'onzen dan nu, noch in der eeuwigheid gene vreden met hen zouden komen te maken.

Als wanneer zy daer weder op antwoorden: de Kompanje dan haer best konde doen: want zoo zy zich met de Kompanjie niet konden verdragen, zouden zy zich onder den Tartar gaen begeven, en maken dat de zelve daer genen handel vermogt te drijven Dan dit dreigen sloeg de Admirael in de wind en diende daer weder op: by aldien zy den oorlog noch niet moede waren, het de Kompanjie haer ook niet zouden laten verve len, de wapenen, tot den uittersten ondergang der Sinesen, tegen hen te voeren. Zy bemerkende met hun trots spreken niet opdoen, noch op verhaelde wijze met d'onzen in verdrag konden komen, verzochten derhalven, na zich daer op een weinigh bedacht te hebben, dat d'Admirael al de wederzijds gesprokene redenen geliefde aen eene zijde te zetten: want zy liever met d'onsen in vriendschap, als in vyandschap wilden leven, en waeren derhalve ook, om met hen te verdragen, aen den Admirael door *Sepoan* gezonden: ook dat d'Admirael geliefde met zijn Schip op de *Tayowanse* rede te komen: alwaer zy weder (na beraetslagingh met de Bestierders van *Tayowan*, wat hen om d'onsen te vergenoegen te doen stont) by den Admirael aen boord zouden verschijnen: aengesien zy als nu weder geneghen waeren te vertrekken, en het toegedragen te verhalen. Waer op d'Admirael hen diende, hy om met zijn Schip voor *Tayowan* te komen, zijn best zoude doen, en zy konden vertrekken, als zy wilden: ook dat zy hun besluit kort en goet, en den onzen spoedig hunne goede of quaede meeninge bekent mosten maken: met byvoegen, so zy hun goet voornemen wilden doen blijken, eenige van onze gevangenen met zich mosten brengen, ten einde d'onzen daer uit verstaen konden de oorzake, waerom zy niet een briefje sedert des Admiraels aenwezen al daer, gezonden hadden: want dat d'onsen grote bedenkingen, van, of mede niet wel om den hals gebragt en mogten zijn, veroorsaekte. Ook vroegh met een d'Admirael hen af, en ook waerom zy het verleden jaer, en niet nu den onsen hunne gevangenen niet hadden laten toekomen, volgens be-ding, op het overgeven van *Tayowan*. Op dit laetste zeiden zy: het onze gevan-

gevangenen waren, en d'onzen het verleden jaer daerom gezonden te hebben: dan wijl dit niet geſchiet was, waren zy noch in hun geweld gebleven.

Na gedane toezegging aen den Admirael van op hunne wederkomſte eenen onzer gevangene te zullen mede brengen, beneffens een onthael van kaes en brood en een dronk wijn, waren zy van boort weder in hunne vaertuigen geſtapt en naer landt gevaren, om, volgens hun voorgeven, van daer naer *Tayowan* over land te trekken.

De zes Sineſe Gyzelaers, die aen boort des Admiraels waren, en daeghs te voore hem verklaert en verhaelt hadden, hoe de meeſte Sineſen op *Formoſa* niet genegen waren te blijven; maer liever zich onder den *Tartar* wilden begeven, verhaelden tegen den Tolk *Mouris*, datter ook wel eenige genegen waren aldaer te blijven woonen: Ja, ook wel zommige groote en aenzienelijke perzonen, en inzonderheid eenige *Tartaren*, die voorhene tot de Sineſen overgelopen waren: waer van *Mouris* wel twee aenzienelijke kende, met name *Ampontok*, en *Ampontia*: beneven veel andere overloopers van de *Tartaren*, die hy niet konde noemen.

Den een en dertighſten quam de Admirael met het ſchip *Vlaerdinge* tot ontrent een halve mijle bezuiden *Sakan*, en des anderen daegs op de *Tayowanſe* rede voor het kaſteel *Zelandia*, by de ſchepen *Tertholen*, *Zierikzee*, *Kogge*, *Overveen*, *Kaneel-boom*, *Medenblick*, en *Nieuwendam*: gelijk de *Jonker* des avonds.

Den tweeden, tegens den middagh, quam de tolk *Melman*, met een Sinees *Chiampantje* van land, en aen boort des Admiraels: beneven eenen brief, door de gemagtigden, de luitenant *Hendrik Noorden* en *Joannes Renoldus*, uit *Tayowan* des verleden nachts aen den Admirael geſchreven: waer by zy d'onzen verwittigden: hoe zy den acht en twintighſten van Louwmaend, (na het opbreken van den krijgs overſte *Siautongsjong*, met zijn leger van de ſtreeke lands, daer de onzen met hunne krijgs-macht op *Tankoya* gelegert waren,) te paerde na *Sakkan* vertrokken: aldaer den negen en twintighſten, en op *Tayowan* den dertighſten wel verſchenen en onthaelt waren: zijnde hen onderwege tot twee mael verboden geworden met de gevangene Neerlanders niet te mogen ſpreken.

Des anderen daeghs, na hunne aenkomſte in *Tayowan*, was hen gehoor by den ſtede-houder *Ouwilauja* vergunt, ook hen in het by hem komen, gevergt, de groete op de Sineſe wijze al knielende te doen: het welk door d'onzen geweigert en afgeſlagen was.

Wanneer *Ouwilauja* door den Sinees *Pinqua* had af-gevraeght, ten welken einde zy aldaer by hem verſchenen waren, en hem het zelve door hen te kennen gegeven was, met verzoek zy de maniere, op de welke *Ouwilauja* met hen genegen was te verdragen, wel eens wilden verſtaen, had hy zich gedragen aen den brief, door onze gevangenen, den zeſten van Wintermaend, des verleden jaers aen den Admirael geſchreven. Hier op vroeg hy de gemagtigden af: of zy ook iet anders te zeggen wiſten: zoo ja: zy hem dat bekent zouden maeken. Waer op dan de gemagtigden vervolgens de punten, door den Admirael en zijnen raed hen ten dien einde mede gegeven, behalven het vierde punt, ſprekende van de voldoeninge der ſchulden, zoo aen de Kompanjie, hare dienaren, als vrye luiden, hem te vooren hielden. Dan daer na wilde hy in genen deele luiſteren; maer zeide: die voorſtellen te vreemt en kinderlijk ook niet beantwoordens waerdigh te zijn: ja dat de Admirael zelf aen de gevangene Neerlanders geſchreeven had, met *Lamoa* wel te vrede te zijn: ook dat, op d'overgifte van het kaſteel, door *Koyet* en zijne raed, zulke voorwaerden niet beſloten waren. Derhalve dacht hem vreemt, dat d'onzen het kaſteel *Zeelandia*, de veſtinghe *Provintie* op *Sakkam*

en *Quelang*, met al het krijghs-tuigh en voorders, derfden komen vorderen: want toenmaels niet anders ge-eischt was, als d'ontslaging hunner gevangenen.

Om het welk te verwerven, schoon by d'onzen aengehouden was, hadden zy echter zulx niet kunnen verkrijgen; maer tot antwoorde bekomen, zy de zelve beter handelden, als d'onzen hunnen Mandarijn (die met onze gevangenen van *Quemuy* te halen, met een onzer schepen vertrokken, en door quaet weder op *Batavia* aengekomen was) gedaen hadden: met by-voegen, zoo wanneer d'onzen quamen te verdragen, hy hen de zelve met hun goetje zoude laten toekomen.

Den eersten van Sprokkel-maend hadden onze gemagtighden by twee gezanten van *Sepoan*, die van boort des Admiraels op *Tayowan* aengekomen waren, op het stadhuis, toen weder opgemaekt, geweest. Aldaer was hen de brief, den een en twintigsten van Wintermaend door den Admirael en zijnen raed aen onse gevangenen geschreven, waer by zy meenden te bewijzen, d'onzen met *Lamoa* zich vergenoegt zouden hebben gehouden, vertoont. Doch de gemaghtigden hadden dien anders uitgeleid: te weten, *Lamoa*, ten opzichte van d'andere plaetsen, den onzen aengeboden, in betrachting te komen, niet te zeggen was: d'onzen zich daer mede vernoeght hielden.

Midlerwijle zy dan aldaer met elkandre vergadert waren, en de af-gezondene van *Sepoan* den gemagtighden verhaelden: hoe zy uit horen zeggen aen onze schepen verstaen hadden, de gevangene Neerlanders tot zwaren arbeid gebruikt werden, ja, dat meer was, getwijfelt wierd, of zy noch wel by den lyve waren, zoo hadden zy om te betoonen het zoo met de gevangenen niet was, de zelve uit het kasteel op het steene pat, alwaer de gemagtigden hen van verre zagen, doen vertonen, zonder nochtans de gemaghtighden vermochten met hen te spreken. Eindelijk was den gemagtigden aenbevolen, den Admirael te verwittigen, het gereet wezen der Mandarijns van *Sepoan*, om weder nae de kuste van *Sina* te vertrekken: en d'Admirael nu wel schrijvens aen *Sepoan* zoude kunnen mede geven, om van een andere plaetse met malkandre te handelen, en niet meer te spreken van *Ta-yowan* en *Formosa*: gemerkt zy daer van niet wilden hooren.

Ook had d'Onder-koopman *Joan-nes Renoldus* al eenige gifte gedaen, om daer door de Weduwe van den Land-droft *Valentijn*, en den Prediker *Leonard*, met sijn huis-vrouw te verspreken: of ook hen-lieden tot d'onzen te krijgen: doch te vergeefs: niet tegenstaende de gevangene op *Sakkam* in een en de zelve wooning met onze gemagtighden gehuis-vest waeren. Ook was de kost door hen op de Hollandsche maniere t'eene mael bereid en opgedischt.

Wijders, volgens mondeling verhael van den Tolk *Melman*, had de krijgs-overste *Siautonghsiong* maer drie hondert krijgs-knechten, en ontrent twee en dertigh paerden op de streke lands by zich gehad, daer de onzen met hun leger op *Tankoya* beschanst lagen: een groot verschil van twee duizent, gelijk reeds te voor breet uitgemeten was. Voorts had *Melman* in alles niet meer dan dertien hondert krijgs-knechten om de Zui vernomen, en in de vesting *Prov* op *Sakkam* en het kasteel *Zeelandia* op *Tayowan* ook geen krijgs-volk gezien: maer zouden de wijven van den o den *Koxin* haer in het kasteel onthouden hebben: waer over aldaer gene krijghs-knechten mochten in leggen.

Deze vestingen waeren evenwel van geschut, als by onze tijden, wel bezorgt, en geen schiet-gat ledig; ook rontom op de borstweeringen en andersinds met nieuwe bamboesen bezet. In het Quartier, en in gansch *Tayowan*, was by hem maer ontrent vier of vijf duizent man vernomen, die, vermits het hun nieu jaer was, meest alle zich op de straet by de *Wayangen* of toneel-spelen, en het bedrijven van ander vreug

vreugde-tekenen zich hadden vertoont.

De tolk *Pinkqua* had *Melman* mondeling te verstaen gegeven: zy het kasteel en het land van *Formosa* niet vermogten aen d'onzen over te geven: of ten ware hen de noot daer toe meerder, als tot noch toe dwong. Hy had *Melman* noch aengeboden: zoo d'onzen op *Sakkam* of by de pijnappels tegens hen begeerden slag te leveren, zy ons, zoo wanneer wy niet vaertuigen genoeg hadden, om hun volk te landen, *Chiampans* daer toe wilden leenen. Ingevalle zy lieden den slag quamen te verliezen, zouden zy van daer vertrekken, en den onzen de vestingen en het land als dan inruimen: maer zoo d'onzen het gevecht quamen te verliesen, zouden zy echter des niettegenstaende met hen verdragen en vrede maken.

Naerdien dan, volgens schrijven der gemagtigden, de Sinese bestierders op *Tayowan* de voorgestelde punten verworpen, en hen gebooden hadden niet meer van het inruimen van *Formosa* en *Tayowan*, beneffens te vestingen, te spreken, zonder het welk nochtans zy zich niet gevolmagt vonden met hen eenigh vredeverdrag te mogen aengaen, zoo wierd eenstemmig, op den voorslag des Admiraels, goet gevonden en verstaen, de gemagtigden weder tot zich t'ontbieden, zonder van eenige vreede-onderhandeling meer te spreken. Alleen zouden de gemagtigden, op hun afscheid, den Sinesen te verstaen geven, zoo zonder inruiming van het kasteel geen aenblik tot vreede was, en zy meester van het land wilden blijven, zonder eit weder door de onzen daer van daen gedreven te worden, zy te dien einde Ambassadeurs met hen, neffens al de gevangenen, na *Batavia* dienden te zenden.

Hier over schreef ook d'Admirael en zijn Raed aen de bestierders van *Formosa* en *Tayowan*, den tweeden van Sprokkel-maend, van voor *Tayowan* dezen brief:

Uit het schrijven van onze gemagtigde, dezen dag aen ons boort gekomen, als mede uit het mondeling verhael, ons daer nevens door den tolk gedaen, hebben wy verstaen, dat ghy lieden niet wilt hooren spreken van ons weder in 't bezit van het kasteel op Tayowan *te stellen, nochte de vesting op* Sakkam, *veel min van het geheel Formosaense land. En aengezien wy ons niet gemagtigt vinden, zonder inruiminge van 't zelve met u eenige vreede te sluiten, zoo zien wy te gemoet, tot ons goet voornemen niet te zullen geraken. Om dan genen tijd vruchteloos verlooren te laten gaen, zoo hebben wy goet gevonden onze gemagtigden weder tot ons t'ontbieden. Weshalve ghy ons dezelve op morgen gelieft toe te laten komen. Wy zullen insgelijx d'uwen weder zenden, en ons vertrouwen op den almachtigen God stellen, die onze wapenen zegenen, en u daer door tot redelijkheid brengen zal.*

Met deeze brieven trok de tolk *Melman* naer land: dien mondelingh belast wierd den tolk *Pinkqua* aen te zeggen: zo zy met d'onzen genegen waren een kans te wagen: dat zy op *Tankoya* met twee duizent krijghsknechten vry mogten komen, als wanneer d'onzen duizent daer zouden tegen zetten. Zoo hen twee duizent niet genoech waren, zy zouden met vier duizent komen: en d'onsen altijts daer toe gereet en vaerdigh vinden. Daer beneffens zoo de bestierders hunne gemagtigden niet eerst tot hen wilden zenden, zy als dan ter halver wege tegens malkandre, volgens krijgs gebruik, zouden moghen verwisselt worden.

De Tartarische gezanten, aengezien die met den eersten genegen waren te vertrekken, zonden ten zelven dage eenen hunner dienaren naer land op *Baxemboy*, met bevel van eenige brieven aldaer te strojen, en ook andere in antwoorde van de hunne van *Singlamong* en *Lipoui*, aldaer gebracht, t'eischen. Dan dees quam kort daer aen met een pijl in zijne zijde weer te ruch, die hem de Sinesen aen land, wanneer zy vernamen het een Tartar was, hadden toe gebracht. Ja, zouden, volgens zeggen van den zelven dienaer, hem het leven hebben benomen, ten ware

 hy

hy zich niet met zwemmen naer zijn *Chiampantje*, gebergt.

Des voormiddaghs den vierden, verscheen de tolk *Melman* voor de tweede mael met een *Chiampantje* en eenen brief van onze gemagtigden aen boort des Admiraels: ook stelde hy eenen brief ter hand, door de Sinese bestierders aldaer in antwoorde van zijnen brief, den tweeden dezer aen hem geschreven. Dees luid vertaelt aldus:

D'Opperhoofden van Tayowan *en* Formosa, Koulauja, Siaulauja, Gomlauja, Anglauja, Ouwilauja, Tanlauja, *en noch een tweede* Tanlauja, *zenden uit hunnen naem dezen brief aen den* Hollandschen Admirael.

Wy hebben drie brieven van de Hollanders ontfangen, en daer uit den inhoud en meininge wel verstaen. Ook is ons daer uit gebleken de begerigheid der Hollanders: want zy voorhene Quelang *en* Tamsuy *van de Sinese tot een handel-plaetse hebben begeert, en nu hen, door* Sepoan, Lamoa *aengeboden word, om met ons aldaer te handelen, willen zy die plaetsen niet hebben; maer spreken anders niet, als van* Tayowan, Sakkam, *en het geheel land van* Formosa. *Doch dat komt ons van ouds toe. Ghy lieden behoeft ook niet te denken, dat ghy dat zult verkrijgen: maer willen de Hollanders met ons verdragen, dat staet nu aen hen lieden. De Hollandsche gevangenen zijn by ons noch kloek en gezont. Wy hebben ook gene gedachten, om uwe gemagtigden in ons gewelt te houden: want of wy met malkanderen komen te verdragen of niet, wy zullen echter u uwe gemagtigden weder toe laten komen: want wy anders doende niet wel zoude doen, en is zulks ook geen krijgs-gebruik. Onze Gyzelaers zijn eerst tot de Hollanders gekomen: daer na zijn de Hollandsche gemagtigden tot d'onzen gezonden. Nu zouden d'Hollanders gaerne zien, dat wy hunne gemagtigden eerst weder tot hen lieten komen. Maer laet de Hollanders eerst onze Gyzelaers tot ons zenden, naerdien zy eerst by de Hollanders geweest zijn: dan zullen wy ook hen hunne gemagtigden toe laten komen:* Sepoan *heeft eenen brief met twee gezanten aen den Heer Admirael geschreven, met verzoek, de Heer Admirael weder eenen brief aen* Sepoan *wilde schrijven: alzoo zy daer na wachten. Zoo dra zy schrijven van den Admirael bekomen, zullen zy zich weder na* Sepoan *begeven. Dies is het verzoek, dat de Heer Admirael zich daer mede wat wilde spoedigen. Geschreven de eerste maene den zevenden dagh. Was onderteekent* Ouwiaen.

De gemagtigden, volgens hun schryven voornoemt, hadden vergeefs getracht, op ontbodt des Admiraels en zijnen raed, weer aen boort te verschijnen. Wel was hen eerst door *Pinqua* te verstaen gegeven, weder over land den weg, dien zy gekomen waeren, te moeten vertrekken, om door den krijgs-overste *Siautongsjong*, die hen naer *Tayowan* gevoert had, weder tegens zijne gyzelaers verwisselt te worden: maer naderhand was hen door d'afgezanten van *Sepoan* hun vertrek niet ingewilligt geworden: onaengezien zy hun misnoegen grotelix daer over getoont hadden. Hen was, bragten de gezanten geduurig in, door *Siautongsjong* aen-geschreven: d'onzen het Eiland *Lamoa* in bezitte nemen genegen waeren: waer van den tolk *Mouris*, zoo zy Gemagtigden konden bespeuren, de wijte te geven was: alzoo hy d'onzen in het vertalen zeer misleit, en hen daer door misschien in een groot ongeval gebragt had.

De Gezanten hadden gemeent: zy Gemagtigden noch iet nopende *Lamoa* van hen zouden eisschen, dat zy nu verborgen hielden. Te meer, alzoo de gezanten voorgaven, de Tolk *Mouris* den krijgs-overste *Siautongsjong* zulx had wijs gemaekt, om het alzoo een vredigh verbond met hen te maken. Uit deze oorzake zou ook *Siautongsjong* Gyzelaers tot d'onzen gezonden, en weer, volk om na *Tayowan* te vertrekken, ontboden hebben, volgens den brief, door hem aen de bestierders van *Tayowan* geschreven: buiten wiens kennisse zoo hy den gemagtighden toegeschreven had, het ook zou geschiet zijn.

De

Dewijl dan zulx met den last of schriftelijke punten, hen gemagtigden mede gegeven en ter hand gestelt, ingenen deele over een quam, zoo hadden de bestierders aldaer een zonderlinge wantrouwen op hunne komste, die niet verouderde, maer van dagh tot dagh meerder toe nam: want zy dagelix noch met scherper wacht als van den beginne bewaert wierden: ook had het aen land brengen, of het aldaer langs den wegh strooien der Tartarische brieven, zoo hen ter oore gekomen was, niet veel goets tot hun vertrek voortgebracht. Derhalve zy lieden met al het voorschreven geen goeden uitslagh voor hun konden in 't gemoet zien: waer over zy, uit vreeze van daer gehouden te worden, tot twee male toe in hunnen brief zeer ernstelijk verzochten: d'onzen een zachtmoedig middel voor eerst tot hunner ontslagingh geliefden aen te wenden: ten einde zy aldaer onder die heidenen niet in ballingschap, en hunne vrouwen en kinderen op *Batavia*, van hunne mans beroost, als weduwen in droefenis bleven zitten.

De tolk *Melman*, volgens zijn mondeling verhael aen den Admirael, had *Pinqua* op *Tankoya* met twee duizent man te komen, wel gedagvaert: maer daer op niet anders als, *'t is goet*, tot antwoord van hem bekomen: had ook, in het weder keeren na de vloot, buiten het kasteel een groote beschansinge van nieuwe schans-korven, de geheele strant langhs, tot het quartier toe gesien: en binnen de zelve neghen metale en twalef yzere stukken zien leggen: behalven eenighe kleine stukjes tusschen beide.

Uit dit schrijven vermoeden de zes Gyzelaers van *Siautongsjong*, het aen land niet wel geschapen stont, en *Siautongsjong* wel licht zich van die van *Tayowan* mocht af-gescheiden hebben. Dies zy oordeelden d'onzen hen ook niet na land behoorden te zenden, voor al eer de gemagtigden eerst by hen verschenen waren. Ook als dan wilden zy noch daer niet aen land: maer verzochten weder by *Siautongsjong* na *Tankoya* te mogen werden gezonden, van waer zy gekomen waren: uit vreze, zoo zy daer aen land gezet wierden, het hun leven zou kosten. Te meer *Siautongsjong*, op hunne uitdrukkelijke ontbiedinge, zich niet naer *Sakkam* of *Tayowan* had willen begeven, naer dien hy zijnen ondergangh daer uit by hen te voore zag. Derhalve zoo hy zich van die van *Tayowan* had af-gezondert, zou hy, zoo de Gyzelaers gevoelden, tot d'onzen zijn toevlucht te nemen genegen zijn: want het schrijven door die van *Tayowan* aen *Siautongsjong* luide: dat *Sepoan* al tot den Tarter overgegaen was, zijn hair had laten korten, en derhalve al zijne krijgsknechten en bevel-hebbers van *Formosa* op ontboden: met byvoegen zy daer over van daer vertrekken, en het land aen de Hollanders overgeven wilden.

Dit dan namaels onwaerachtigh bevonden, zoo had het den Gyzelaers, volgens hun voorgeven, te meer bedenken gegeven: zulx alleenlijk te zijn geschiet, om *Siautongsjong* in hunne klaeuwen te krijgen: waer van hem misschien ook eenige blijktekenen onder weegs te vore waeren gekomen, en oorzake zoude kunnen zijn: waerom hy ook niet met onze gemagtigden voorts na *Tayowan* of *Sakkam* was gereist. Al dit dan gaf in d'onzen een zeer vreemt bedenken, en was daer benessens zekerlijk te geloven, de bakens aen land niet wel gestelt stonden. Dies wierd op voorslagh van den Admirael, in rade gedaen, om de gemagtigden slechts weder uit hunne handen te krijgen, eenstemmigh goet gevonden en verstaen, (hoewel d'onzen zulx in genen deele meenden, slechts onder schijn,) den bestierders van *Formosa* aen te schrijven: aengezien zy niet vermogens waren, om d'onzen in het bezit van het kasteel op *Tayowan*, en het Fort op *Sakkam* te stellen, zy zich daerom naer *Tangsoa* by *Sepoan* zouden vervoegen, ten einde te zien of zy met hem beter zouden over een komen. De brief luide aldus:

Wy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Wy hebben uit den inhoud van uw antwoort-schrijven, op onzen jongsten ontfangen brief, onder andere verstaen: dat ghy lieden niet vermogens zijt, ons in bezit van het Fort op Sakkam *te stellen. Daerom zullen wy ons na* Tangsoa *by* Sepoan *vervoegen, om te zien, of wy met hem niet beter zullen kunnen over een komen. Begeren zijne af-gezondenen eenen brief, van ons aen hem te hebben, laetze by ons komen, wy zullen hen eenen geven om voor af de tijdinge te brengen, dat wy met u lieden niet hebben kunnen verdragen, en genegen zijn zelfs met hem te spreken: want met schrijven over en weder te zenden te veel tijds zoude doorgebragt werden. En of het moghte gebeuren, wy in alles niet konden over een komen, zoo zullen wy het misschien wel daer toebrengen, dat hy Ambassadeurs na* Batavia *zent, en onze gevangenen daer neven laet gaen, om de zaken, waer over wy alhier niet met elkanderen verdragen kunnen, aldaer afgehandelt en bygelegt te worden.*

Dewijl dan voor ons hier niet meer te verrichten valt, zoo zijner ook gene redenen, waerom onze gemagtigden opgehouden worden, alzoo die op goet vertrouwen gezonden zijn, volgens het verzoek, by uwe ontfangene brieven gedaen. Ghy lieden begeert eerst de ses Gijzelaers van ons te hebben. Dit heeft al vreemd bedenken in ons verwekt: en zouden wy daer uit besluiten, ghy lieden het niet wel met ons voor hebt. Wy zullen, ja zy verre van daer, onzen goeden naem, met het aenhouden van u volk, niet besmetten. Het zal noodigh zijn, zoo ghy ons mistrout, wy malkanderen in't gemoet komen, ten einde de verwisseling alzoo volgens krijgs-gebruik gedaen werde. Zoo ghy zulx niet doet; maer onze gemagtigden langer op hout, zoo tuigen wy tegen u aen, over het groot onrecht, welk ghy ons aendoet, en verklaren niet schuldigh te zullen zijn aen het groot quaet, dat daer uit ontstaen zal.

Nevens deze was ook een brief geschreven, aen den luitenant *Hendrik Noorden*, en den onder-koopman *Joannes Renoldus*, gemagtigden by den vyand op *Tayowan*: waer by de Admirael en raed hen, op hun klachten, over het lang verblijven by den vyand, berispten, (want zy aldaer zeer kort gehouden wierden, en vreesden te zullen moeten blijven,) met bekentmakinge, zy met den eersten stonden ontslagen en aen de vloote gezonden te worden, gelijk zy daer over aen de bestierders van *Tayowan* zoodanigen brief geschre-ven hadden: waer van het af-schrift daer nevens ging.

Den vijfden, voer de tolk *Melman* met deze brieven aen land: en be-neffens hem een Sinees, die met de zes Gijzelaers van *Siautongsjong* aen boort gekomen was, om, volgens zijn verzoek op den Admirael, *Siau-tongsjong* de wete te mogen doen van de geschapenheid der zaken aen land, ontrent onze gevangenen: met belofte den onzen zoo spoedigh, als doenelijk, bekent te maken wat zij-ne meesters daer af gevoelden, en hoe het met hem en die van *Tayowan* gele-gen was: te weten, of hy zich van hen afgezondert had, of niet.

Den zesten, des namiddags, qua-men de Gemagtigden eindelijk *Hen-drik Noorden* en d'Onder-koopman *Joannes Renoldus*, benevens den Tolk *Melman*, weer tot d'onzen, stellende hen ter hand eenen brief, door de Be-stierders in *Tayowan* aen den Admi-rael geschreven. Dees luide, door *Melman* vertaelt, aldus:

D'Opperhoofden van Tayowan *en* For-mosa, Gamlauja, Siaulauja, Kou-lauja, Anglauja, Ouwilauja, Tan-lauja, *en noch een tweede* Tanlauja *zenden uit hunnen naem dezen brief aen* den Hollandschen Admirael.

Wy hebben uit de brieven der Hollan-ders bespeurt, dat zy oprecht van herte zijn; hoewel zy altijts gedacht hebben wy hunne gevangenen zouden aen hen [zen-]den, gelijk blijkt uit den jongsten brief door den Admirael aen ons geschreven, waer by hy voorslaet van zijne Gemag-tigden tegens onze gijzelaers, beide-wege, volgens krijgs-gebruik, verwisselt te werden. Een teken is dit zelve, dat de Hollanders zeer angstig zijn, met onze maniere niet over een kom[en], want wy hebben noit de gedachten geha[d]

de Hollandsche gemagtigden op te houden, veel min om de Hollanders te bedriegen. Om u dan die vreeze te benemen, zoo laten wy als nu den Hollanders hunne gemagtighden weder toekomen: waer uit zy dan onze oprechtigheid, en wy geen quaet met de zelve voor gehad hebben, zullen kunnen bespeuren. Wy vertrouwen den Hollanders alles goeds toe, en weten wel dat zy ons ook niet bedriegen zullen.

De Hollanders, gelijk wy uit hun schrijven verstaen hebben, willen Sepoan *verzoeken, om eenen grooten Mandarijn met hen naer* Batavia *te zenden, en aldaer met hunnen Koning tot* Batavia *te verdragen. Des zullen wy* Sepoan *met den eersten verwittigen. Als dan zal hy wel weten wat hem te doen staet. Daer is ook een brief van* Sepoan *aen de Hollanders geschreven. Dies diende wel weder een in antwoorde door de Hollanders aen hem te werden gezonden: want zoo de Hollanders van zints zijn met hem te verdragen, zulx moet met eenen brief aen hem bekent gemaekt worden; hoewel zijne afgezanten hem dat wel mondeling zouden kunnen zeggen: maer hy zoude hen, zonder schrift van de Hollanders mede te brengen, niet willen gelooven.*

Zoo de Hollanders dan met een oprecht herte genegen zijn, om met ons vrede te maken, laet zy den Mandarijns eenen brief met den eersten mede geven, op dat zy spoedigh van hier nae Sepoan *vertrekken mogen.*

Ook verzoeken wy op de Hollanders, zoo wanneer zy met hunne schepen zelfs naer Tangsoa *vertrekken willen, zy ons bevoorens den tijd en dagh willen bekent maken, ten einde wy eerst* Sepoan *voor af daer van konnen de wete doen: en hy ook op de komste der Hollanders aldaer Jonken aen de schepen kan zenden, om hen aen te wijzen, door wat wegh zy met hunne schepen binnen de haven moeten zeilen, tot voorkoming van het verliezen van schepen.*

Al 't geen wy dan den Hollanders te zeggen hadden, is met dit voorstaend nu geschied. Het wachten is alleenlijk na den Hollandschen brief van Sepoan. *De Hollanders hebben hunne gemagtigden nu wederom. Sy gelieven onze zes Gyzelaers ook weder tot ons met dit zelve vaertuig te laten laten ko-men.*

Was onderdrukt met het zegel van *Ouwian*, zonder dag-tekening.

Hier op wierden ook aenstonds en met het zelve *Chiampantie* de zes Gijzelaers van *Siautongsiong* aen land gezet, niet in *Tayowan*; maer, op hun verzoek, bezuide de versche Reviere op *Formosa*, om van daer weder na hunnen meester te kunnen vertrekken.

D'Admirael liet door den tolk *Melman*, den *Champans* luiden aen zeggen, den bestierders bekent te maken, zoo d'afgezanten van *Sepoan* een brief van d'onzen begeren, zy die op morgen by hen mosten komen halen.

De gemagtigden, *Hendrik van Noorden* en *Johannes Renoldus*, weer aen boort des Admiraels gekomen; verhaelden, dat het quartier in *Tayowan* t'eenemael, behalven twee of drie huizen, verwoest was, en als een puin hoop lag: daer benessens *Sakkam* ten tegendeele van huizen zeer vergroot was: hadden op het veld onderwege schier gene Harten en weinig Koe-beesten gezien of vernomen.

Den zevenden, twee uure voor dag, volgens besluit des daeghs te vooren genoomen, ging d'Admirael met de schepen *Vlaerdinge*, *Tertholen*, *Jonker*, *Kaneel-boom*, *Over-veen*, *Meliskerke*, en *Nieuwendam*, naer de hoek van *Tankoya* onder zeil, en quam aldaer des middaegs by de andere ten anker.

Op weg ontmoeten den Admirael twee Tartarische Jonken, die, nae zich aen *Tankoya* van drink-water te hebben voorzien, haer best deden om weder by de onzen voor *Tankoya* te komen, en van daer af-scheid van hen te verzoeken: met eenen brieven aen *Singlamong* en *Lipoui* t'eisschen: beneven een Jacht, om hen derwaerts te geleiden: doch keerden met den Admirael weder na *Tankoya*.

Korts na d'aenkomste des Admiraels, quam Hopman *Poleman* aldaer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

by hem, met verſlagh hoe alles aen land noch wel was: behalve dat 'er veele krijghs-knechten met buik-loop, perſing, en heete koortſen gequelt waren: ook dagelix al eenige wegh ſtorven, met aen nemen der ziekte noch meer en meer.

Wijders, volgens verhael van den zelven Hopman, waren ten zelven dage zeker Hopman, met name *Lita*, en zes en twintigh krijgs-knechten meeſt in geweer, van den Sineſen vyand met twee vendels en een wimpel tot d'onzen overgekomen, om met hunne ſchepen nae den Tartar over gevoert te werden: waren ook anders wel genegen, om met d'onzen tegen den vyand te ſtrijden, met voorgeven dagelix noch meer en meer krijgs-knechten tot d'onzen over ſtonden te komen: des te eer, zoo wanneer zy bemerkten, hy en zijn volk by d'onzen wel gehandelt wierden, en van over gevoert te worden, beloften gedaen waren.

Op verzoek van dezen *Lita*, die met *Poleman* aen boort des Admiraels was gekomen, voer des nachts een *Champantje*, met een van zijn volk, weder na d'over zijde, om van daer noch meer van de zijnen, die hem niet hadden konnen volgen, over te halen: ook wierd voor hem en zijn volk een tent opgeſlagen, om daer onder te huis-veſten, en hen een pan om in te koken, en alleenlijk een weingh Rijs, om t'eeten gegeven.

Ook had dees krijgs-overſte *Lita* aen *Poleman* verhaelt, dat *Siautongſiong* geen overkomen in den zin hadde; maer den eenen of anderen tijd den onzen, noch eens zou trachten ſlagh te leveren, als wanneer hy hen van twee zijden zou komen beſtoken. Des vyands krijgs-macht aldaer op *Formoſa*, had hy ook gezegt te beſtaen in ontrent tien duizent gewapende mannen: waer van vier duizent onder den krijgs-overſte *Siautongſiong* ſtonden: daer hy met zijne krijgs-knechten al mede onder gerekent was, en onder den Bergh *Tankoya* ter wacht gelegen had. Omtrent noch zeven hondert krijgs-knechten onthielden zich aldaer, en had *Siautongſiong* ongevaer vijftien hondert man by zich. De reſt was verdeelt aen den ſtroom van *Tamſuy*, en het meerendeel lagh ontrent *Jokan*.

Des avonds quamen noch zes krijgs-knechten van den zelven Hopman *Lita* over, gelijk des anderen daeghs vijf en twintigh, voorzien met wapen-rokken, ſtorm-hoeden en zeep-meſſen: des middaghs noch negen, ieder met een zeep-meſch alleen. Deze hadden zich aen de uiterſte hoek van *Tankoya* vertoont, om van over het binnen-water in ons leger gehaelt te worden, met voorgeven van genootzaekt te zijn, hunne wapen-rokken en ſtorm-hoeden wegh te ſmijten, of anders door het boſch niet zouden hebben kunnen komen.

Den Hopman *Lita* voornoemt wierd op zijn verzoek door Hopman *Poleman* vier ſtukken *Kangans* vereert, om onder zijne behoeftige krijgs-knechten te verſtrekken.

Den tienden quamen weder tien Sineſe krijgs-knechten van Hopman *Lita* overloopen: met verhael, hoe de vyand aen de over-zijde zich zeer verſterkte en vaſt maekte. Had tot dien einde al een groot getal ſchans-korven aldaer geplant, om met de eerſten ook geſchut daer tuſſchen gebraght te worden, en als dan d'onze komen beſtoken.

Ook quamen vier Sineſen van *Siautongſiong* in ons leger, en tot een vereeringe brengen aen den Admirael uit huns meeſters name, twee verſche Konings-viſſchen, en een *Kanaſſar* met *Patataſen*. Van gelijken verſchenen noch twee Sineſe ontrent het leger, die eenige gedroogde viſſchen en wat harder-kuit te koop braghten, gelijk *Poleman* de zelve in verruilingh teghen een *Kangan* over nam. Dan alzoo vermoedt wierd, die gaſten wel mogten komen, om de onzen te verſpieden, zoo wierd geen van allen binnen de werken gelaten; maer hen buiten de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

de zelve gehoor gegeven, en door de buiten-waght zoo langh opgehouden.

Den elfden quamen noch vier Sinesen overloopen, die bevestigden het geen de tien des daegs te voore overgekomen krijgs-knechten, wegens het versterken des vyands, verhaeld hadden.

D'overloopers, om geen quaden trek te spelen, wierden onder de Jachten *Overveen*, *Buik-sloot* en *Kogge* verdeelt, en hen het geweer afgenoomen: te weeten, dertig in *Kogge*, negentien in *Buik-sloot*, en zes en twintig in *Overveen*.

Des namiddaghs quam de perzoon, die op den vijfden dezer lestleden met *Melman* voor *Tayowan* aen land gevaren was, ter waerschouwingh van *Siautongsjong*, over het ophouden onzer gemagtigden aldaer, den Admirael eenen brief overhandigden, door zijnen meester *Siautongsiong*, anders *Tathonling-Totoksiau*, aen hem geschreven. Dees luide aldus:

Tathonling-Totoksiau zend dezen brief aen den Hollandsche Admirael.

Voor dezen heeft de Admirael zijnen Sekretaris, beneffens den tolk Assam, *tot my in mijn leger gezonden, die met my gesproken hebben. Mijne genegentheid is altijds tot de Hollanders geweest, sedert de zelve tot my gezonden zijn. Wy hebben als toen maer met den anderen van vijf duizent Theyl gesprooken, om onder mijne krijgs-knechten te verdeilen. Dan heb tot noch toe niet een Theyl daer van genooten: dies ik my in die meeninge van gelt t'ontfangen bedrogen vinde: Ja, vreeze oversulx ook door het lang verwijlen mijn goed voornemen, 't welk ik in deze zake gehad, en noch hebbe, onder de Noordsche krijgs-knechten zal worden geopenbaert. Ik verzoek dan by dezen, met den eersten hier op des Admiraels meeninge nader te mogen verstaen. Want zoo wanneer ik, (dit hebben de Hollanders te weten,) met mijn krijgs-volk tot hen zal overgekomen wezen, dat hen als dan de kastelen, en vastigheden: daer beneffens het geheel land van Formosa niet zal ontgaen. De Admirael, volgens zijn schrijven aen my voor henen, heeft my de vijf duizend Teylen willen tellen, zoo wanneer ik de Hollandsche gevangenen, die op* Sakkam *zijn, in zijne handen quam te leveren. Maer dat heb ik aen hem niet belooft. Ook zal dat niet eens noodig zijn: want zoo wanneer, als gezegt is, ik tot u zal over gekomen wezen, zoo zullen den Hollanders het geheel land, en ook hunne gevangenen van zelfs wel in de handen vallen. Ik twijfele niet of d'Admirael zal in het geen, welk ik met den Sekretaris en* Mouris *over dit stuk gesprooken heb, zijn woord komen te houden.*

En op dat de Hollanders my ook des te meerder geloofs zullen konnen geven, en niet behoeven te vreezen, van door my bedroogen te worden, zoo doe ik by dezen toezegginge mijnen groot-vader in hunne handen te willen leveren, om met de Hollandsche schepen na Soanchefoe *te konnen vertrekken, en aldaer met* Singlamong *en* Lipoui *ook van mijne overkomste spreeken, en tot dien einde aen hen verzoek doen, dat zy gelieven eenige groote Jonken te gelijk met de Hollandsche schepen herwaerds aen te zenden. Zy dit doende, zal alles wel gaen.*

Gelieft doch dit mijn schrijven geloof te geven: want ik zal dit voornoemt met een oprecht herte menen. Weshalven verzoek ook 't zelve by u heimelijk mag werden gehouden: wild Assam *hier op tot my zenden, ten einde van hem te verstaen, wat uwe rechte meeninge zy: kan zulx niet weezen, gelieft des het my dan schriftelijk te verstendigen: op dat ik, in het zenden van mijnen groot-vader, my daer na kan schikken. Geschreven de eerste mane, den veertienden dagh.*

Was onderdrukt met het zegel van *Tathonling Totoksiau.*

Noch bragt dees brenger twee klene briefjes van den zelven *Siautongsiong* aen de Tartarische gezanten, zoo hy voorgaf: doch by den Admirael opgebrooken, wierd d'een bevonden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

vonden aen *Tonganpek*, en d'ander aen *Sibja* te gehooren; hoewel beide van een zelven en volgenden inhoud:

Uit den brief, door uwen dienaer Gom *aen my gezonden, heb ik den inhouden meeninge verſtaen. Mijne genegentheid, gelijk ghy lieden weet, is altijds geweeſt dezen ſtaet te verlaten, en tot den Tartar over te komen: maer om, volgens uw ſchrijven, met de Hollandſche ſchepen zulx te doen, daer in heb ik my bezwaert gevonden, uit vreeze zy my wel moghten na Holland of elders anders komen te vervoeren: waer door ik van by u te komen moghte verſteken blijven.*

Anderzints heb ik daer toe ook niet kunnen beſluiten, ter oorzake zoo weinige gelegentheid, voor my, mijne vrouwen en kinderen, als mede tot bergingh van mijn geweer, in die ſchepen zou weezen te vinden: te meer, alzoo ik met mijn onderhoorige krijgs-bevelhebbers en krijgs-knechten by de vijf duizent man ſterk ben, die alle inſgelijx genegen zijn, met my tot u over te komen. Weshalve verzoek ik by dezen aen u by Singlamong *aen te houden, dat dertigh groote Jonken ten dien einde, nevens de Hollandſche ſchepen, ten uitterſte den vijftienden dagh van de tweede mane mogen werden herwaerds gezonden, naer de plaetſen* Tamſuy *of* Tankoya: *als wanneer ik met de zelve nevens al mijn volk by u verſchijnen zal: dit geſchiedende zal my 't zelve zeer aengenaem zijn. Dan zulx moſte in der haeſt zijnen voortgangh nemen, en diende in de tweede mane de Jonken hier te zijn: want ik de zelve in de derde mane niet begeere gezonden te hebben. Op het verſchijnen der zelve Jonken tijdigh hier, zal ik aenſtonts al mijne bevel-hebbers, mijne en hunne vrouwen en kinderen daer in ſchepen: aengezien aen de krijgsknechten weinigh gelegen is: wijl die wel met de Hollandſche ſchepen vertrekken kunnen. Ik gedenk mijnen ſchoonvader na dezen ook noch tot u te zenden, om verder met u over dit ſtuk te ſpreken. Voorders verzoek ik niet aen u, dan dat ghy dit mijn ſchrijven toch heimelijk gelieft te houden.*

D'Admirael, met goed dunken van den Onder-Admirael, en Schout by nacht *Verwei*, ſchreef den elfden van voor *Tankoya*, *Siautongſtang* daer op aldus weer te ruch:

Uit uw ſchrijven heb ik op nieuws zeer wel verſtaen, uwe begeerte van vijf duizent teylen. Waert ghy met uwe krijgsknechten op de gedane aenbiedingh tot ons over gekomen, die zouden al ter hand geſtelt zijn geweeſt. Doch wete, dat al uw doen by ons verdacht is, en wy niet twijfelen, of al het geen ghy by der hand neemt, met onderlingh verſtant van die van Tayowan *geſchiet: hoewel ghy voor ons veinſt, en verzoekt uw ſchrijven heimelijk gehouden magh worden.*

Wy hadden ook gedacht meer redelijkheids by de beſtierders van Tayowan *te zullen gevonden hebben: echter twijfelen wy niet of* Sepoan *zal zich* [illegible] *vreemt, om met ons te verdragen, niet houden. Zoo ghy lieden oprechtelijk genegen waert, naer de kuſte van* Sina *te vertrekken, ghy zoud zoo langh niet getraelt; maer wel eer aenzienelijke perzoonen aen boort gezonden hebben, om nevens een onzer ſchepen naer* Singlamong *en* Lipoui *overgeſcheept te worden. Doch wy zullen als nu zien, of wy die van* Tayowan, *en u niet tot beter redelijkheid konnen brengen.*

Met welk ſchrijven de dienaer van *Siautongiong*, tegens den avont, door den tolk *Melman* weder naer land gebracht wierd.

Den twaleſden des avonts, trok Hopman *Poolman* met elf benden krijgs-knechten op de buiten-wacht: en wiert des nachts het geſchut en voorder oorlogs gereetſchap van land op de hoek van *Tankoya*, aen boort gebracht, ook de baterijen en eenige tenten: en des volgenden daegs al de zeildoekſe en Kadjangſe tenten af-gebrooken, en aen boordt geſcheept. Korts daer na quamen ook al de krijgs knechten en bootsgezellen, die aen land beſcheide waren, aen boort: na het leger, bevoorens op alle plaetſen in brand geſtoken was.

De

Des namiddaghs, den dertienden, deed d'Admirael den raed by een vergaderen, om een besluit te nemen, wat hennu voorders, ten meesten dienste van de Kompanjie, te doen stont. Hy gaf dan eerst den zelven in bedenken, of men, ten aenziene zy gene vergader-plaetse aldaer, nochte op de kuste van *Sina* hadden, van daer met de geheele vloote naer de kuste van *Sina* ook zou dienen over te steken, om te zien hoe het met de vastigheden op het Eiland *Goutsoe* gestelt was: daer zy voorhene het oogh op gehad hadden, en welke namaels, toen d'onzen genegen waren met de geheele maght na *Formosa* te trekken, door de Tartaren om verre geworpen waren: te weten, of zy dezelve noch eenigzints bequaem mogten vinden, om met een kleine moeite so verre weder te brengen, dat zy aldaer een by-een-komst-plaetse, zoo het noodig geoordeelt mochte werden, zouden kunnen houden, en een krijgs-bezetting daer in leggen: daer beneffens ook eenige jachten daer laten, om, tegens het aenstaende zuider *Mousson*, drie daer van in't Japanse vaer-water tijdig te laten kruissen.

Ten tweeden, of, zoo zy *Goutsoe* al niet konden bezeilen, dan noch eerst, zoo het geraden was, en de tijd het lijden wilde, een aenslag op des vyands plaetsen *Lamoa* of *Tangsoa* zouden doen, en van daer de kruizende Jachten belasten te komen.

Ten derde: of men van daer met het meerendeel der vlote naer *Batavia* diende te vertrekken, en alleenlijk drie of vier Jachten de hondert Sinesen voornoemt, beneffens desselfs Hopman, laten over voeren, en de twee Tartarsche Jonkjes naer de kuste van *Sina* geleiden, volgens belofte aen *Singlamong* gedaen: daer na ook die na *Batavia* te laten volgen, en geen scheepen of volk aldaer over te laten blijven.

Eindelijk na veel overlegs wierd besloten, eerst te doen opnemen, hoedanig de vlote van lijftocht, scheepsbehoeften: desgelijx van krijgsknechten en bootsgezellen voorzien was, om als dan, na bekomen kundschap, met meerder gront een goet besluit te kunnen nemen, wat hen te doen stont. Op de gehele vloot dan wierden bevonden twee duizent acht en zeventig gezonde mannen, negen hondert en zestig krijgsknechten, en elf hondert en achtien bootsgezellen: beneven hondert en twee zieke krijgsknechten, en hondert en dertig bootsgezellen. Het getal der genen, die gestorven waeren, was twee hondert en elf: hondert en twee krijgsknechten, en hondert en negen bootsgezellen.

Den veertienden wierden door de Tartaren noch drie en twintig overlopers met hun geweer van land gehaelt, en met Champantjes aen het Jacht *Vlaerdinge* gebragt.

Ten zelven dage vertoonde zich op strant aen den Apen-berg een partye ruiters en voetknechten, sterk ontrent drie of vier hondert, die eenige bravade maekten; maer dorsten onder het geschut van de dichtst aen land leggende Jachten niet komen. Tegen den avond wierden zy niet meer vernomen.

Den vijftienden wierd eenstemmig besloten vier Jachten, als *Vlaerdinge*, *Overveen*, *de Kogge*, en *Buikfloot*, onder het gezach van den Schout by Nacht *Bartholomeus Verwei*, naer de kuste van *Sina* te laten afsteken: d'Admirael met de rest der schepen zou zich naer *Batavia* begeven. D'inhoud van zijne orde, waer na *Verwei* zich te schikken had, was aldus:

De twee Tartarische Jonken, met d'onzen van de kuste van *Sina* na *Formosa* vertrokken, weder t'huis te geleiden: als mede de overgelope Sinese krijgsknechten, ten getale van hondert en twee, beneven hunnen Hopman *Sita*, op de kuste van *Sina* aen land te zetten. Derhalve alle mogelijke middelen aen te wenden, om de kuste van *Sina* te bezeilen, en te maken, zoo doenlijk was, voor *Puthay* te vervallen, of die plaetse te bezeilen, om aldaer de Sinesen voornoemt aen land te zenden. Of zoo *Puthay* door schrale wint niet wel te bezeilen was voor *Chinchieuw* te loopen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Tot den laetsten van Sprokkelmaend, en langer niet, aldaer op de kuste t'onthouden, om te wachten na antwoord op des Admiraels brief: want hy gaf den Schout by nacht eenen aen den Onder-Koning *Singlamong* en Veldheer *Lipoui* mede, dien *Verwei* den overgelopen Sinesen naer land zoude mede geven. Zoo midlerwijle geen antwoord bekomen wierd, zijn vertrek van daer t'ondernemen, en zich met alle vier de Jachten, zonder vertoeven, na *Batavia* te begeven: werwaerts d'Admirael met de reste der vloote de reize zoude aenvangen.

De brief des Admiraels voornoemt, aen *Singlamong* en *Lipoui* uit de Vloote voor *Tankoya* geschreven, quam op dezen zin uit:

De Hollandsche Admirael *Balthazar Bort* doet by dezen zijne eerbiedige groetenis, aen *Singlamong* Onder-koning, en *Taising Lipoui* Krijgs-overste van het landschap *Fokien*, en wenscht hare Hoogheden lichamelijke gezondheid, nevens een gelukkige voorspoedige regeering.

Wy hadden gehoopt dat het Sineesch krijgs-volk, welk zich noch op Tayowan *en* Formosa *onthout, d'aenmaninge uwer Hoogheden zouden in acht genomen hebben, en achtervolgens dien tot ons overgekomen zijn, om na de kuste van* Sina *gevoert te worden. By de brieven van uwe Hoogheden, ten dien einde aen hen geschreven, is by ons gevoegt geweest een schriftelijke verzekering van alle getrouheid, die wy aen hen, in het overvoeren en 't verzorgen van nodig onderhout, bewijzen zouden: welke, zoo wy niet beter weten, aen* Tsiautongsiong, *krijgs-overste over het krijgsvolk in de zuider deelen van* Formosa, *door uwe Hooghedens afgezanten ook overhandigt is. Dees veinsde zich in 't eerste daer na te luisteren, en begon met ons in onderhandeling te komen: daer en boven t'arbeiden, om van ons te verkrijgen een groote somme gelts: waer in uwe Hooghedens afgezanten hem ook geholpen en by ons sterk aengehouden hebben, wy hem voor af vijf duizent teyl zilver zouden doen genieten. Maer by ons in acht genomen, hy die weg hebbende dan evenwel niet overkomen, ja ons noch wel bespotten mogt, zoo konden wy tot het uitkeren van eenig zilver niet verstaen, voor al eer hy tot ons in'er daet zoude wezen overgekomen. Als dan beloofden wy hem de vijf duizent teylen voor zijne krijgsknechten en boven dien noch andere vijf duizent, voor hem en zijne Bevelhebber, uit te reiken. Maer hy niet minder, dan over te komen, in den zin hebbende, heeft niet anders gezocht als ons te bedriegen. Niet alleen in deze zake; maer ook in de onderhandelinge van vrede, naderhand door zijn beleit ondernomen, met ons wijs te maken, dat* Sepoan, *hun Overste, met uwe Hoogheden al verdragen was, en zich den Rijke onderworpen had: dat over zulx al het krijgsvolk van hier na* Sina *te vertreken stont, en* Tayowan *ons weder gelevert zoude worden. Derhalve wy op zijn verzoek Gemagtigden (na zes personen in gijzeling van hem alvorens bekomen te hebben) derwaerts zonden. Ook begaf ik my van* Tankoya *te water daer na toe: alwaer wy het tegendeel vernamen. My wiert een brief van* Sepoan *overhandigt: daer by hy ons zocht te paeyen, met ons het eiland* Lamoa *in bezit te geven: voorts met ons vrede te maken: met verding wy het verbond met uwe Hoogheden, tot demping van dezen onzen gemenen vyand opgerecht, mosten verlaten, en ons alleenlijk aen hunne zijde houden: waer over wy ons zeer ontstelden, als een zake, daer ons gemoedt zeer vreemt van is, en die noit geschieden zal. Derhalve ontboden wy onze Gemagtigden strax weer tot ons van* Tayowan: *sneden alle onderhandeling van vrede af, en zochten ons toevlucht tot de wapenen te nemen. Dan onder ons krijgsvolk, welk nu al eenigen tijt op* Tankoya *gelegert was geweest, begon de ziekte en sterfte te komen: dies wy genootzaekt wierden op te breken: gelijk aldaer geschiet is. Midlerwijle quam tot ons over een Hopman* Lita, *met hondert en een krijgsknechten, die als nu op vier Jachten verdeelt tot uwe Hoogheden gezonden worden. Hadden uwe Hoogheden ons een deel Jonken mede gegeven*

Seven, daer zouden al meer overgekomen zijn: want zy voorgeven zich op onze ſchepen niet durven vertrouwen. Derhalve in het toekomenden uwe Hoogheden hier in gelieven te voorzien; ſtaet makende, wy van Batavia (*werwaerds wy nu na toe vertrekken*) *al tijdigh in het zuider* Mouſſon *weder met een weerbare ſcheeps en krijgs-magt zullen zijn: wanneer wy verhoopen die van uwe Hoogheden ook gereet zullen vinden, om den vyand op* Tangſoa *en* Lamoa, *of daer hy zich dan onthouden mogt, ook* (*gelijk op* Ay *en* Quemuy *reets geſchiet is*) *te verdelgen, en alzoo t'eenemael uit te roeien.*

Wanneer den hooft-man *Kitat*, gekomen aen boort des Admiraels, aengezeit wierd, van met vier Jachten, nevens zijn volk, ten getale van hondert en twee, na de kuſte van *Sina* te zullen gevoert worden, toonde hy daer over dankbaerheid aen den Admirael.

Ook hield hy in des Admiraels tegenwoordigheid noch ſtaende, dat de krijgs-overſte *Siautonghiong* geen overkomen in den zin had gehad: maer alleenlijk met een geveinſt herte zulx gedaen had, om den onzen den tijd t'ontwinnen. Voorts, zoo hy verklaerde, beſtont des vyands geheele magt op *Formoſa*, in ontrent tien duizent gewapende krijgs-knechten; die wel door het geheel land verſpreit lagen; maer konden ook, des nood zijnde, in korten by den anderen getrokken worden. Vier duizent hier van had *Siautongſiong* onder zijn gebied, om de zuid, verdeelt aen *Tamſuy*, achter den bergh van *Tankoya*, *Sakkam* en andere plaetſen: maer op zijne overkomſt tot den Tartar alleenelijk vijftien hondert man.

Den onzen, was dees Hopman van gevoelen, en wilde het by na vaſt ſtellen, kon het land van *Formoſa* en de vaſtigheden daer op niet ontſtaen, zoo hy aldien zy maer des jongen *Koxins* krijgs-heir machteloos quamen te maken: 't welk te doen was, zoo wanneer zy hem met een wel uitgeruſte vloote op *Lamoa* en *Tangsoa*, (d'eenigſte geſterkte plaetſe, die hy noch op de kuſte van *Sina* had) onverziens wilden overvallen: anders, hem daer in zijn geheel latende, hadden die van *Tayowan* op zijnen byſtant noch te grooten moet: alzoo zy onder zijne regeringe ſtonden, en wel wiſten hy hen in den noot niet zoude verlaten: want hy hem te veel aen het Eiland *Formoſa* laet gelegen leggen. Doch men zou dan ook om *Tayowan* weder te winnen, niet alleen een groot leger te lande, maer ook een eerbare vloot, aldaer wel ſlagvaerdigh dienen te houden, om den zelven *Koxin*, zoo hy met zijne geweldige vloot Jonken over komen mogte, te konnen tegen-weer bieden.

Den zeſtienden, ging de Schout by nacht *Bartholomeus Verwei*, met zijne vier Jachten onder zeil: laveerde noordwaerts by de Formoſaenſe kuſt op, en raekte ontrent den middag een mijle van den Apen-berg ten anker: deſgelijx ook d'Admirael met elf ſchepen en de Jonk *Quemuy*: en gelijkelijk den een en twintigſten in de *Piskadores*.

Den vier en twintigſten, zeilde de Admirael de zuid-ooſt-bay van *Pehoe* in. Vijf Sineſen quamen met een *Chiampantje* van land aen boort, en bragten eenige eyeren mede: zy ontſchuldigden zich van gene Koe-beeſten of andere ververſchinge (vermits het *Chiampantje* te klein was, en 't water ook te hol aenſchoot) gebragt te hebben; maer beloofden die, zo dra 't weer wat bedaerde, toe te brengen: te meer, alzoo het beſcherm-briefje, hen op den twaelefden van Louwmaend ter hand geſtelt, 't welk zy nu ook mede bragten, melde: zy onze ſchepen alsze daer aenquamen, van ververſching zouden moeten voorzien. Op hun voorgeven, waren eenige der Sineſe krijgs-knechten, tegens den vyand op den zevenden ſlaegs geweeſt, op het Eiland gekomen; doch hadden, uit een weerzin van de wapenen langer tegens d'onzen te voeren, de zelve weg geſmeten: daer beneffens zich tot den landbouw begeven. Eindelijk voeren deze vijf Sineſen met hun *Chiampantje* weer naer land.

Te-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Tegens den avond vertrok de Schoutby nacht *Verwei*, met de vier schepen *Vlaerdingen*, *Over-veen*, *Kogge*, en *Buik-sloot* naer de kuste van *Sina*, om de Sinese overloopers ontrent *Puthay* of in de Reviere *Chincheo*, onder des Tartars gebied, aen land te zetten.

Den vijf en twintigsten, wierd van onder *Pehoe* een brief, (aen den jongen *Koxin* of *Sepoan* op *Tangsoa*, door den Admirael geschreven,) met een gevangen Sinees aen land gezet, om met het eerste vaertuig derwaerds te zenden. Dees luide aldus:

De Hollandsche Admirael Balthazar Bort *wenscht* Sepoan *lichamelijke gezontheid.*

Uwe brief is my door uwe afgezanten voor Tayowan *overgelevert. Dezelve zijn daer op naer land gevaren; maer noit weder gekomen; hebbende zich zeer af-keerigh van ons getoont. Hadden zy weder by ons verschenen, gelijk by ons verzocht was, wy zouden hen eenen brief aen U E. mede gegeven, en onze meeninge, om tot vrede te geraken, nader te verstaen gegeven hebben. Van ons zijn gemaghtigden in* Tayowan *geweest, om te zien of men konde verdragen: maer als zy spraken van* Tayowan *weder te hebben, zoo wierdenze bespot, en in nauwe bewaringe gestelt. Het stont ons vry t'eisschen, en hen om te weigeren, zonder malkanderen daerom smaetheid aen te doen.* Tsiautongsiong *had ons wijs gemaekt, dat U E. zich onder den Tartar begeven, zijn krijghs-volk van* Formosa *ontboden, en gelast had dat land weder aen ons zoude overgelevert worden. Daerom wy, op zijn verzoek, (na dat wy Gijzelaers van hem ontfangen hadden) onze gemagtigden met hem na* Tayowan *zonden. Maer wanneer wy ons over zee daer na toe begaven, en onderwegen uwen brief ontfangen hadden, zoo verstonden wy daer uit het tegendeel: naerdien ghy ons by den zelven aenmaend, wy de vriendschap met de Tartaren moston verlaten, zoo wy met u lieden vrede wilden maken: ook ons alleenlijk maer aenbied* Lamoa *in 't bezit, en onze gevangenen vry te geven. Wy zeggen daer op dat het beter ware, dat ghy u met den Tartar vereenighde, en ons* Tayowan *weder gegeven wierd, om alzoo vrede onder malkanderen te hebben: wanneer de koop-handel weder levendigh worden zou; dien ghy ons niet kunt doen genieten, zoo langh ghy u van het rijk afgezondert hout: en het is, gelijk ghy weet, ons meest om den koop-handel te doen. Om* Lamoa *tegens* Tayowan *te verwisselen, daer toe ben ik niet gevolmagtigt: daerom heb ik gaerne tegens uwe afgezondenen eenige andere voorslagen willen doen: waer by wy wat van ons recht zouden afgeweken hebben: waer uit, zoo ghy dan ook wat toegegeven had, wel licht een middel was u tgevonden geweest, om tot een goede vrede te komen. Ik kan niet genoech verwonderen, waerom die van* Tayowan, *dewijl onze gemagtigden daer waren, niemant tot my gezonden hebben, nochte uwe gezanten nooit weder gekomen zijn, om met my te spreken. Sijn zy bevreest van aengehouden te worden, zoo is dat hunne kleinhertigheid te wijten. In het midden van de felste oorlogen werden onder ons perzoonen wederzijds afgezonden, om met malkanderen van eenige zaken te spreken. Maer die worden niet aengehouden, noch geen leet gedaen: ja, zoo verre is het daer van daen, by ons voor heilig gehouden, en tegens eenen ieder voor allen overlast beschermt. Dewijl dan, zoo ik bemerke, die van* Tayowan *zich zelf zeer hoogh, en ons zeer kleen achten, ja zoo onbeleefst waren, dat zy onze gemagtigden niet eens met onze gevangenen hebben willen laten spreken, ook niet toegestaen de gevangenen een briefje aen ons te schrijven, zoo heb ik my van daer begeven, met meening om by u op* Tangsoa *te komen, op hoope by u meerder bescheidenheid en beleeftheid te zullen vinden: daer beneffens het daer toe te brengen, dat ghy gezanten naer* Batavia *schikte, om daer by te leggen zoodanige zaken, die tusschen u en my mogten open en onafgehandelt zijn gebleven. Maer het opkomen van storm-winden, heeft den tijd alree zoo verre doen verlopen, dat ik niet by u tot mijn leet-wezen op* Tangsoa *heb konnen komen: of ik zoude hier op de kuste moeten verblijven, en niet na* Batavia *hebben kunnen vertrekken: welk*

voor ons ongeradeu was. Daerom heb ik dezen brief hier in de Piskadores *in handen van d' inwoonders, gelaten, om aen u by gelegentheit gezonden te werden. Tegens deselve inwoonders, en voorts tegen alle landluiden, alsse geen wapenen tegens ons voeren, gebruiken wy gene vyantschap: 't welk de Boeren, vrouwen en kinderen op* Aymuy *getuigen kunnen: als dier velen wy uit der Tartaren handen verlost, by 't leven gehouden en gespijzigt hebben. Zoo ghy kont besluit nemen, gezanten met eenigen onzer gevangenen na* Batavia *te zenden, het zoude een goede zake, en een middel zijn, om tot vrede te komen.* Balthazar Bort.

Den zes en twintigsten ging d'Admirael met de tien schepen *Noteboom, Tertholen, Mars, Vlissingen, Zierikzee, Naerden, Jonker, Meliskerke, Kaneelboom* en *Nieuwendam* weer onder zeil, en liep tusschen het hoog en wester Eiland door: zagen den zeven en twintigsten de zantduinen: den acht en twintigsten de Makkause Eilanden: Op een van de Makause of Makoase Eilanden is de Stadt *Makoa* gelegen, die gezeit wort aldus haeren oorsprong genomen te hebben.

De Sinesen stonden den Portugesen in den beginne toe, met hunne koopwaren te merkten op een woest en onbewoont eiland *Sanchan* of *Sancian*, gelegen dertig mijlen van het vast land, en tien van *Makao*, daer zy hun verblijf hadden in hutten, opgeworpen van stroo, takken van bomen en andere ruichte, zonder vryheit van een eenig huis te mogen stichten. Op dit Eiland plachten Sinesen en Portugesen, om den koophandel, ten dien tijde by een te komen: zonder de Portugesen op de grensen ten rijke van *Sina* verder mogten inboren: niet tegenstaende zy reeds, verwittigt van de rijkdommen des rijks, grote moeite aenwenden, om met die van *Sina* onderlingen koophandel te drijven. Dan kleinen en langzamen voortgang nam deze toeleg: want den Sinesen, boven alle volken, jaegt ook zelf de schaduwe van achterdocht schrik aen: allermeest is dit onder de Sinese ontstaen, zedert hen het Rijk door den Tarter des jaers twaelf honderd en acht ontweldigt wiert. d'Ingeboorne vrese des volks wiert vermeerdert, door de toerusting der Portugesche vlote, door 't gebalder van grof geschut, en grootte der schepen, by de Sinesen te vore nooit gezien. Aen al dit staken de Mahometanen of Moren, die zich in grote meenigten in de Hooftstadt *Kanton* bevonden, hun zegel, met bevestiging dat dese volken (versta de Portugesen) Franken genoemt wierden: (want by de Saracenen worden al d'Europers, behalve de Grieken, Franken genoemt) strijdbaer en sterk van natuur, en overwinnaers van volken waeren: daer en boven de grensen van hun rijk met die van den gehelen aerdbodem bepaelden. De zucht evenwel tot gewin nam d'overhand, en t'effens de Portugesen binnen *Sina*: want de winste, niet alleen ten voordeele van den Keizer, maer ook van de gemeente, die uit dezen handel ontstond, was zoo groot, dat de Majestraten, de vreze ter zijde gestelt, den handel nooit volkomentlijk uitgesloten; maer allengs toegelaten hebben; met besprek evenwel van aenstonts alle, na het eindigen van den merkt tijd, naer *Indiën* met hunne koopwaren op te kramen.

Te weten, de Portugesche handelaers hadden alle jaers twee jaermerkten, om te bekomen het geen d'Indische schipvaert ontrent in Louwmaent, of de Japansche in het uitgaen van Zomermaent plag uit te slepen.

Deze jaermerkten wierden niet in de haven van *Makao*, of op het woest eiland *Sancian* gehouden; gelijk oulinx; maer in de Hooftstadt *Kanton* zelve, met toeloop van een grote meenigte van menschen. Want de Portugesen staken van de Stadt *Makao* af, met bewilliging der Majestraet van *Sina*, na de Hooftstad *Kanton*, een weg ontrent van twee dagh-reizens te scheep, tegen stroom op, en overnachten in die haven, in hun vaertuig; hoewel alles by hen met een zonderling groote omzichtigheid, en een oog in 't zeil te houden, gedreven wierd: waer uit blijkt de oude vreze noch in de Sinesen was. Ieder jaermerkt duurde twee maenden en dikwils langer.

Derhalve is deze plaets, te voore onbewoont en woest, begonnen bewoont te worden, niet alleen by de Portugesen; maer ook by al het hef der omgelege volken: met bewilliging en oogluiking der Sinesen zelfs. Waer over dezelve, en door den groten toevoer van alle koopwaren derwaert uit Europe, geheel Indiën en uit *Sina* zelf, in korte jaren een volk-rijke en beroemde Stadt geworden is. Ja heeft de zucht tot zilvere munte de Sinesen zelfs derwaerd met der woon gelokt: en hebben de Portugesen niet alleen koophandel; maer ook huwelijken met de Sinesen gedreven, en aldus dit geheel hangend eiland met burger huizen bebout, en uit een dorre rots een brave koop-stad opgerecht.

Berucht is ook deze plaets by de Rooms-gezinden, door den groten toeloop derwaerds van geestelijke en Priesters, die den Godsdienst der Portugesen ga slaen, of ingeboornen tot het Roomsch geloof bekeeren.

Van hier zijn al de tochten, tot bekeringe der heidenen, na *Japan*, *Sina*, *Tunking*, *Cochincina*, *Kamboya*, *Laos*, en andere gewesten by de Portugesen ondernomen. Waer over de Koningen van Portugael deze plaets met den tytel en voorrecht van Stadt beschonken, en met een Prelaet, met bewilliging van den Paus, verheerlijkt hebben, om den kerken-dienst meerder Majesteit by d'uitheemsche te geven.

Dan grotelix heeft *Makao* in koophandel afgenomen, sedert het verdryven der Portugesen uit *Japan*.

Den negen en twintigsten, des nachts in d'eerste wacht had, de vloot d'oosthoek van 't Eiland *Ainan*. Het zelve Eiland leit, volgens d'ondervinding van *Bartholomeus Verwei*, veel noordelijker, als het in de gemene kaerten gestelt wort. Op het Eiland *Ainan* leid een Stadt *Ingly*, anders *Kiuncheu* genaemt.

De Stadt *Ingly* is gesterkt met weerbare muuren, en bebout met fraeie huizen, na d'orde der Sineesche boukunst, en bequaem ten koophandel. Byna het gansch eiland leit bezet met bergen en oude bosschaedjen: is
vruchtbaer van alle dingen tot 's men-
schen onderhoud.

Op het gebergte groeit welricken
aerends hout; desgelijx ebben, ro
zen en verf-hout, gemeenelijk Bre
liaensch-hout genaemt, in groot ge
bruik by de verwers door gansch *Sin*
Men heeft 'er vele grote en kleine In
diaensche noten, en zekere vruch
Laka by d'Indianen genoemt, die nie
aen de takken, maer aen den Stam des
booms groeit, en voor de grootste
van alle vruchten des ganschen aerd
bodems gehouden word. Onder an
der gewassen groeit hier ook zeke
wonderlijk kruid, *Chitung* by d'eilan
ders in 't Sineesch genoemt: want de
zee-luiden beloven zich uit de gelee
jes of knoopjes uit te kunnen vinden
in welke maent, en hoe vele stormen
des ganschen jaers ontstaen zullen
want hoe weiniger geleedjes, hoe we
niger stormen zy willen dat ten die
jaer komen zullen; desgelijx uit d'on
derlinge afstant of verafheid der ge
leetjes, van den wortel af te rekenen
in welke maend het onweer ontstae
zal. Het eiland voed ook meenig
van harten en andere wilde en tamme
beesten: en velerlei slag van gevogelt

De bergen, zoo de Sinesen schr
ven, besluiten in hunnen boesem go
en zilver; hoewel de bergluiden d
niet willen, of liever verwaerlozen u
te delven. Maer rapen slechts over
op d'oevers der stromen uit het za
eenig gout, afgespoelt misschien door
de regen van 't gebergt.

Onder dit eiland worden ook pe
len gevischt, gepleegt sedert vele ee
wen aldaer; maer nergens is de vang
rijker, dan aen de noorder strande
in d'engte tusschen dit eiland en 't va
land. Zeker vreemt slag van visc
word ook onder dit eiland gevange
met vier oogen en zes voeten; een
ger mate van gestalte gelijk een ker
De Sinesen willen dat deze visch o
de peerlen uitbraekt, behalve de s
nen die zy uit d'oester-schelpen b
komen. Misschien braken zy de
nen uit, die zy te voore met d'oeste
ingeslokt hebben.

Noch is'er, zoo de Sinesen sch
ven, een ander dier onder dit eila

in zee, welk met de kop een vogel, en ſtaert een vis gelijkt, en eenige koſtelijke ſteentjes in zich beſloten houd.

Tuſſchen de Stadt *Kaocheu* en het eiland *Hainan* worden zekere zeekreeften gevangen: die gaen, en in geſtalte van d'andere niet zeer verſchillen: uitgezeit deze, zoo dra zy uit het water in de lucht komen, ſteen worden, en een zeer herden ſteen vertonen, behoudens nochtans d'oude geſtalte en wezen. De Portugeſen en zelfs de Sineſen gebruiken dezelve tegens hete koortſen, en zijn by hen in grote waerde. Diergelijke kreeften worden in zeker meir op het eiland *Hainan* gevangen.

Aen de zuid-zijde vangen de Sineſen in zee walviſſchen, op een zelfſte wijze, gelijk d'onzen onder Groenland en Spits-bergen: van gelijken word van het ſpek traen gekookt, tot verſcheiden gebruik.

Verſcheide bergen bezit dit eiland. Na de zuid-zijde der Hooft-ſtadt is een berg *Kinim*, met roden Marmer, waer van de Opper-ſtadt haeren naem bekomen heeft.

Ontrent de derde kleine Stadt *Linkao* leid een berg *Piſie*, daer van de Sineſen wonderlijke beuzelingen uit den kruin ſtoten: want zy willen dat op dien berg zeker loos dier gevonden word; ja, byna met vernuft begaeft, in de geſtalte van een hont: dat een van deze gedrochten het heir der eilanders door onbekende wegen geleid hadde, om den vyand, die uit *Kochinchina* op hun eiland gevallen was, den weg te ſluiten: waer door d'eilanders een grote zege verkregen. Ter zelfſter plaetſe ſtaet ter eere van dit dier een kapel opgerecht.

Beooſte de Hooft ſtadt *Kiuncheu* leid een meir, ter plaetſe daer eertijds een Stad ſtond: maer quam door een aerdgaping te verzinken.

By de kleine Stadt *Jai* is een berg, met een zeer hogen kruin; ja, word gezeid zoo hoog te zijn, dat boven op regen noch wind te gebieden heeft. Hy word gezeid het onweer uit zee, te bedwingen en breidelen: waerom hem de naem van *Hoeiſung* gegeven is: dat 's *wintbreker*.

Een ander eiland leit by de kleine ſtadt *Van*, van hondert ſtadien groot, met name *Tocken*, en daer op een berg zoo hoog, die met zijnen kruin boven de wolken zelfs ſteekt.

Merkwaerdig is, 't geen de Sineeſche landbeſchryvers van de zee onder de kleine ſtadt *Kiun* verhalen: namelijk dat dezelve aldaer geen eb noch vloed gevoeld; daer nochtans zulx op de naby gelege plaets geſchiet: maer d'eene halve maend na 't ooſte: en d'andere halve na 't weſte vloeit.

De ſtadt *Ingly* is een kooprijke plaets, en wort aldaer de ganſche dag ten handel beſteet. Men heeft 'er drie koop merkten of merkt velden: d'eerſte is een grote plaets, aen d'ooſt-zijde der ſtadt, daer zich met zonnen opgang koopluiden van alle landaerd bevinden; als Arabieren, Turken, Zuratten, Malabaren, Abexins, die van *Pegu* en *Maleye*, beneven een grote meenigte van eigen inwoonders, verſcheide ſlag van Indianen, desgelijx Portugeſen.

Na deze merkt gedaen is, welke tot negen uuren duurt, begint de tweede. Deze wort gehouden by het Paleis van het Opperhooft des eilands, en duurt tot op den middag. Als dan begeeft een ieder zich naer huis, en na het nuttigen van ſpijs en drank, tot ſlapen. Des namiddags ten drie uuren neemt de derde merkt een aenvang, op een plaets aen de zuid-zijde der ſtadt, daer ieder met zijne waeren verſchijnt: doch ſtaen de vrouwen, (want de vrouwen en niet de mannen drijven in deze ſtadt den handel) die eenderlei waeren verkoopen, ieder op een byzondere plaetſe, nevens malkandre, en d'een, van d'andere afgezondert, met haer waeren voor: te weten eerſt de peper-verkoopſters, daer na, op een ry, die betel-bladen, *Oriekka*, water-meloenen, en *Ananas* verkopen: naeſt deze de boek-verkopers. Op de zelve merkt is een andere plaets, daer aen de rechter hand allerlei yzerwerk, wapenen, ponjerts, of kriſſen, onder ander, wit en geel Zandel-hout verkocht word; gelijk aen de linke hand

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zuiker, honing, allerlei zuiker-werk; en daer neven aen witte, zwarte, rode, gele, groene en graeuwe boontjes, vervolgens komt de ajuin en look-merkt.

Aldaer hebben de koopluiden, die met allerlei lijnwaed en andere waeren in 't groote koop ſtaen, hun wandel-plaets: op de rechte hand der zelve plaetſe, is de vogel-merkt van hoenderen, eenden, duiven, papegaien en andere gevogelte, desgelijx van Kabriten of geiten. Alhier ſcheiden haer drie wegen: een heeft de kramen: de tweede de groen-merkt: de derde de vleeſch-merkt.

In de voorſte kramen, aen de rechte hand, ſtaen eenige juweliers, met eenige ſlechte robijnen, hyacinten, ſpinellen, granaten en balazen, en diergelijke te koop. Aen de linke hand veilt men verſcheide Sineeſche ſchilderwerk, allerlei kleurde ſlag van ſtikzijde, zijde en damaſte lakenen, fluweel, ſatijn, gout-draet, goude lakens, porcelein, fraeie mantjes met lakovergomt, kopere bekkens, geſlage en gegote kannen, klein en groot, quikzilver, fraeie kiſtjes, allerlei kleur van ſchrijf-pampier, almenakken, geſlagen gout in boekjes, ſpiegeltjes, kammen, brillen, zwavel, Sineeſche ſabels met verlakte ſcheeden, wortel *Sina*: waejers en andere ſnuiſſerye. De tweede weg is aen de rechte zijde bezet met maelderijn-kramen, aen de linke hand is de linnen merkt van de mannen: daer neven die van de gehuwde vrouwen: binnen de laetſte geen mans perſoon den voet mag zetten, op een grote peene. Verder in te gaen, is ter wederzijde de fruyt en warmoes merkt: van daer weder te keeren, komptmen op de viſch-merkt: vervolgens aen de linke-zijde op de vleeſch-merkt: daer na op de drogery, of ſpecery-merkt, daer de vrouwen verſcheide ſpecerijen in 't klein verkopen: als ronde en lange peper, witte en ſwarte nagelen, noten, foli, kubeben, kaneel, kumijn, genber, zedoar, ſandel-hout, rhabarber, galanga, venkel, anijs-ſaet en diergelijke drogeryen. Ter rechter-zijde is de rijs merkt: daer na de potte-merkt, ſakken, matten en ſou- merkt: en daer tegen over, aen de linke-zijde, d'oly-merkt.

Den eerſten van Lente-maent voer de vloot voorby *Tinghoſa*, den twee- den voorby de kaep *de Avarelles*: wa- op den derden over het *Hof van Hol- lands*, *Bredaes*, en *Akerſloots* droogte, aen het zuid-einde van *de Paracelles* gelegen, gelukkelijk geraekt: qua- men den vierden voorby het Eiland *Kandoor*: en den zevenden onder het Eiland *Timon* ten anker.

Den achtſten wiert volgens beſluit ter vergadering van den Raed ge- men, een verbodt afgelezen: wa- by niemant zich zou mogen vervor- deren, aldaer of op *Batavia* eenige Sineſe kinderen, zoo die onder de krijgsknechten en bootsgezellen; als bevelhebbers op de ſchepen der vloot beruſtende waeren, aen Mooren of Heidenen te vervreemden. Om het zelve te verrichten en ook met een het getal der kinderen, beneffens d- van de gevangene Sineſen, op de ſchepen beſcheiden, te laten op- men, wierden daer toe gemachtigt Schipper *Pieter Saskens*, Hopman *Adriaen Schimmelpenning*, de Sekreta- ris *Hendrick Ysbrants* en de Boeckhou- der *Ioannes Reinoldus*.

Het verbot luide van woorde tot woorde aldus:

Alzoo hier in de vloote, zoo wel onder de zeevarende, als krijgs-beampten en alle andere perſonen, veel Sineſe kinder- ren, zoo meiskens, als jongens, be- den werden, die zy op Quemuy *en elders bekomen hebben: en wy beducht zijn, de zelve, 't zy hier tegenwoordig* Poele Timon, *of wanneer op* Bata- *zullen gekomen zijn, wel vervreemd mogten aen heidenen en Moren, ons Chri- ſtenen niet geoorloft noch betamelijk, daerom by uitdrukkelijk vaſtgeſtelde wetten door onze Hoge Overigheid boden, zoo hebben wy eenen iegelijk dezen daer van kuntſchap en voorwe- willen doen, ten einde zich te wa- van eenige dezer meiskens, jongens anderen Sineſen landaert hier aen* Poe- Timon *of tot* Batavia *aen eenige Mo- of Heidenen te verkopen, vermang- of weg te ſchenken, om niet te ver-*

in de straffe, by onze Hoge Overheid daer op gestelt. En op dat d'overtreders zouden kunnen uitgevonden worden, zal een ieder gehouden wezen de zijnen aen onze Gemagtigden bekent te maken, om opgetekent en aengeschreven te worden. Aldus afgekundigt op alle de schepen dezer vloote; leggende voor Poele Timon *ten anker; den achtsten van Lentemaent: 1664.*

Midlerwijle de Gemaghtigden met het verbod, aengaende de Sinese kinderen op de schepen der vloote, af te lezen bezich waren, zoo verstont de Admirael *Bort* uit eenen Maleyer, by hem aen zijn boort gekomen, dat'er een Sinees meisje onder hen van de schepen gebracht was geworden. Dies hy verzocht, de Admirael hem ook een wilde over doen: naerdien hy meende het zelve wel moghte geschieden, en het een geoorlofde zake was. Dan d'Admirael deed hem anders daer van onderrecht, met af te vragen, van wat schip het gekomen was.

D'Admirael uit zijne aenwijzinge verstaende, hoe in het Jacht *Naerde*, die mis-slag begaen was, zond aenstonds den Schout by Nacht *Bartholomæus Verwei* derwaerds, om, na zulx uitgevonden te hebben, naerstigheid aen te wenden, ten einde zy het meisje weder in hunne handen quamen te krijgen. Doch keerde *Verwei*, tegens den avond weder, zonder iet opgedaen, of het delikt uitgevonden te hebben.

Alzo den negenden d'Admirael uit eenige andere Maleyers noch nader zekerheid van het verkoopen van het Sineesch meisje verstaen had, zond hy derhalve Hopman *Pooleman* en den Sekritaris *Tsbrantsz.* aen het Jacht *Naerden*, om aldaer, als ook aen d'andere schepen daer na te vernemen. Als toen bevont men de misslagh niet aen *Naerde*; maer aen de *Kaneel-boom* was begaen, door zeven Soldaten: die het voor de zomme van veertigh Realen verkocht hadden, met by-brengen alleenlijk tot hunne verschooning: de verkoop ontrent twee uure voor het af-lezen des verbods aen hun boord, geschiet te zijn, en overzulx niet geweten hadden, zy het zelve niet vermoghten te doen. Zy beloofden allen vlijd aen te wenden, om 't zelve meisje weder in hunne handen te leveren; naer dien zy zagen, dat d'Admirael en zijn raed zich daer aen gelegen lieten leggen.

Derhalve gingen vier der gemelde krijgs-knechten aenstonds naer buiten, die voorgaeven van ten naesten-by wel te weten, waer *d'Orangkay*, aen wien zy het meisje verkocht hadden, woonde: ook twijfelden zy niet, vermits een of twee onder hen kundigh in de Maleytsche tale was, of zouden het zelve wel weder komen te krijgen.

Den tienden wierd in rade besloten, alzoo aldaer geen verversching genoech voor de vlootelingen te bekomen, en't geen noch aengebraght wierd, zeer dier koop was, van daer naer het Eiland *Lauer* te vertrekken, op hoope van aldaer beter tot hunne vergenoeging te kunnen voorzien worden. Zy gingen dan, na het lichten der ankers tegens den avont, derwaerds onder zeil en quamen omtrent middernacht voor het Eilandt *Lauer* ten anker. Op zijn vertrek liet d'Admirael een briefje, om aen den Schout by Nacht *Verwei* te werden bestelt, by d'inwoonders van *Poele Timon*, met inhoud en bekentmaking van zijn wedervaren, zedert het scheiden van elkandre.

Den twalefden, wierd in rade besloten noch dien avond de reize naer *Batavia* te bevorderen: dies zy de ankers op wonden, en met den avond onder zeil gingen.

De vier Soldaten, om het Sineesch meisje wederom te krijgen, op *Poele Timon* den negenden aen land gevaren, waren niet weder aen boord verschenen; maer daer blijven staen.

Ten dezen dage wierd des d'Admirael eerst door den luitenant *Kleermont* van de *Kaneel-boom* verwittight: over welke spade bekent-making, de Admirael zich niet wel te vreede toonde.

Den dertienden, voer de vloot voorby *Poele Panjang*: zagh den veer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

tienden 't land van *Lingen*, *Poele Saya*, en tegens den avond *Poele Toesjouw*: raekte den vijftienden tegens den avond den steen *Fredrik Hendrik* verby, en quam in den avont in de straet *Banka*: den negentienden verby de noorder wachter.

Den twintighsten, kreegh de vloot de duizent Eilanden op zijde: quam des avonds op acht en twintigh vadem ten anker, en had het Eiland *Edam* naer gissinge ontrent drie mijlen van haer.

Des anderen daeghs, den een en twintighsten, verviel de vloot voor *Batavia* op de ree, met tien schepen, *Noote-boom*, *Tertholen*, *Mars*, *Zierikzee*, *Vlissingen*, *Naerden*, *Jonker*, *Kaneel-boom*, *Melis-kerke* en *Nieuwendam*. Ook waren het Jacht de *Zeehond* en de Jonk *Quemuy*, met brieven uit de *Piskadores* voor af derwaerds aengezonden, benevens de twee voorige Jonkjes, aldaer ter ree gekomen.

Tegens den avond begaf d'Admirael, *Balthazar Bort*: d'Onder-Admirael, *Huibert de Lairesse*: beneffens de Raets-perzoonen der Oorloghs-vlote, en meest alle de Schippers van boort naer land, by zijne Ed. den Heer *Maetzuiker*. Zy wierden by hem wel onthaelt, en quamen des anderen daeghs alle ter middagh-mael: daer d'Admirael van 't een en 't ander, den verrichten tocht rakende, met zijne Ed. mondeling sprak: leverde daer beneffens alle de papieren over: als ook een lijste van de gevangenen: desgelijx van de bekomene Sinese kinderen: welker getal bestont in twee honderd drie en veertigh: te weten, negen en vijftigh gevangenen, zes en dertigh meisjes, en hondert acht en veertigh knechtjes.

Midlerwijle was de Schout by Nacht *Bartholomæus Verwei*, die den vier en twintighsten van Sprokkelmaend, met vier schepen, *Vlaerdingen*, *Overveen*, *Kogge* en *Buik-sloot*, uit de *Piskadores*, naer de kuste van *Sina* zeil ging, om de overgeloopen Sinesen ontrent *Puthay* of aen de Reviere *Chincheo* onder des Tartars gebiet aen land te zetten, den zes en twintigsten onder 't Eiland *Kolong sou* alleen met *Vlaerdingen* ten anker gekomen, en zag eenige Jonke voor de stad *Aymuy* ten anker leggen. Eenige andere quamen uit 't Noord langs de wal zeilen: een der welken met de sloep onderschept, en bevonden wierd een Tartersche Jonk te zijn, bescheiden onder het gezagh van den Admirael *Sytotok*, die aldaer voor *Aymuy* zoude de wacht hebben op des vyands voornemen. Volgens bericht der Tarters van de Jonk, hadden zy daer ontrent gene Koxinders na vertrek der onzen, vernomen.

Verwei liet door de Tartarsche afgezanten verzoeken, zy hem de medegebraghte overgeloopen Sinesen wilden door een van hunne vaertuigen doen af-halen: ten welken einde hy de gezanten voor de stad *Aymuy* deed aen land zetten. Des anderen daeghs quam een Jonk met de twee Mandarijns voornoemt aen sijn boort: waer in d'overloopers met hun geweer wierden in gescheept: te gelijk wierd ook de brief aen de gezanten overgelevert, om aen den Onder-koning *Singlamong*, en Veldheer *Lipoutie* bestellen: waer op de gesanten met de zelve na de stad *Chincheo* vertrokken.

Den acht en twintigsten, quam een Tartarisch vaertuigh aen boort des Schout by Nachts, onder andere met eenen geschooren Sinees, genaemt *Hionko*, die voorhenen op *Batavia* had gewoont, en Maleysch en ook Portugeesch sprak, en ook meermalen aen boort was geweest. Hy was, volgens zijn zeggen, van den overste *Sitotok* aen d'onzen geschonken, met verzoek op *Verwei*, om eens in persoon by hem op *Haytin* (een plaetse ontrent een mijle of anderhalf van daer) te komen, ter onthaling. Doch dit sloeg *Verwei*, belet door ziekte, af. Wijders verhaelde dees *Hionko*: dat de vyand noch met zijne macht in *Tangsoa* lagh, en niet derfde in *Tayowan*, uit vreze voor onze schepen, die daer voor lagen, komen: dat by aldien onze schepen aldaer waren overgebleven, zonder na *Tavowan* te gaen, de zake haer wel zoude geschikt hebben, en de Sinesen, uit ontzag van de Hollandsche schepen, zou

zouden hebben komen overloopen: aengezien al de Mandarijns van *Kimja* daer toe genegen waren: gelijk toen, zedert veertien dagen herwaerts, vijf duizent man van hem met acht en zestig Jonken waren komen overloopen, die te dier tijde noch in *Haytin* lagen: dat de hoofden, die met de zelve Jonken waren gekomen, verzocht hadden de Eilanden van *Ay* en *Quemuy* te bewonen: by aldien hen zulx wierd toegestaen, de voornaemste hoofden van *Koxin* zouden overkomen: doch de Onder-koningh *Singlamong* zulx had af-geslagen, en daer na niet willen luisteren: met byvoegen, zoo wanneer aldaer weer een Hollandsche vloot op de kust quam, zy alle zonder moeite wel zouden overkomen: en diergelijke oude deuntjes meer.

Den eersten van Lente-maend, quamen de schepen *Overveen*, *Kogge*, en *Buikfloot*, by den Schout by Nacht *Verwei* ten anker.

De Tartarische Opper-hoofden lieten *Verwei* des morgens door een Champantje weten, zoo dra de schepen geankert waren, Jonken te zullen af-zenden, om d'overgeloopen Sinesen daer uit te lichten, en aen land te brengen. Dan alzoo des anderen daegs geene Jonken quamen, wierd besloοten, eenige aen de Tartarische Hoofden der Jonken voor *Aymuy* te zenden, met verzoek van vaertuigen te verschaffen, volgens belofte, om d'overlopers uit de schepen te lichten. Zoo zy daer niet toe verstaen wilden, dezelve aldaer aen *Aymuy* onder hun gezag aen land te zetten. Dan de afgezonden bragten tot verslag te ruch, dat de Tartaren niet zeer genegen waeren, om vaertuigen te zenden, tot het lichten der Sinese overlopers; met voorgeven van hun kleine Jonken te hebben uitgezonden, en tegenwoordig van andere niet voorzien waeren: behalve dat zy ook hoger last uit *Chincheo* of daer van elders dienden te verwachten; hoewel zy eindelijk tot het zenden van een vaertuigh verstaen hadden, met beding, d'onzen hen eenigen tijd van rijs, daer zy niet van voorzien waren, mosten verzorgen. Dit vaertuigh quam met d'afgezonden, en wierden daer in d'overlopers gescheept en te lande gezet.

Den derden, des Maendags, dan ging *Verwei* met zijn vier schepen weer onder zeil in zee, om, volgens orde, de reize naer *Batavia* te bevorderen, en bevond zich des na middaghs een halve mijle buiten het Eiland met het gat. De koers was zuid zuid west.

Den vierden des dingsdaghs wierd het Eiland *Lammo*, in 't noord-west ten weste, vier mijlen van de vloot gepeilt, op de diepte van twee, en drie en twintigh vadem steek-grond: en des avonds de zant-duinen noordwest ten westen, op vijf mijlen.

Den vijfden, des Woensdaghs, smorgens, bevond *Verwei* zich onder een deel Sinese Visschers: meende daer een van te bezeilen, of door kanon scheuten te doen strijken: dan te vergeefs: en wisten het met znel zeilen, tot verwondering, t'ontleggen.

Des voor-middaghs wierd *Pedro Branço* gezien: en was *Verwei* des middaghs op de noorder-breete van twee en twintigh graden, elf minuten: des avonts wierden de Eilanden *Lemas* noord-west-waerds, op drie mijlen gepeilt.

Den achtsten, des Zaterdaghs smorgens, had *Verwei* het Eiland *Tinhosa* in 't weste vijf mijlen van zich: op den middagh in 't noord-weste, op vijf mijl en een halve. De koers was zuid zuid-west.

Den tienden, des Maendags met zonnen opgang, wierd *Poele Kanton* west zuid west, op vier mijlen gezien: des middags de noorder brete van vijftien graden en drie minuten genomen: en met zonnen ondergang de Boxhoorns, in 't zuid-west ten zuide, op vijf mijlen gepeilt.

Den elfden, des middags, vertoonde haer de kaep *Averello* in 't zuiden ten westen, op zes mijlen: en *Poele Kambier de Terre* in 't noordwest ten westen, op drie mijlen.

Den twalefden, des smorgens, wierd

wierd de ronde holm in 't weste ten noorden op drie mijlen: en de bay van *Pangerang* in 't noord-west ten weste op gelijke verte gepeilt.

Den dertienden, des smorgens, wierd *Poele Cecier de Mare*, in 't zuid-oost ten zuide, op vijf of zes mijlen gepeilt: en den veertienden op den middagh de hoek van *Sinques lages*, in 't noord-weste op gelijke verheid.

Den vijftienden, op Zaterdagh, was noch 't hoog land van *Kambodia* in 't gezicht: des Maendaghs wierd *Poele Kandoor* in 't noord-weste op drie mijlen gezien: den twintigsten des voormiddaghs het Eiland *Timon* in 't zuiden.

Derwaerts stelde *Verwei* den koers, beneffens d'andere schepen, naer toe, en quam des namiddaghs aen de west-zijde voor de groote Zant-bay ten anker, op achtien vadem: alwaer hy twee Fluitjes vond leggen, het een genaemt *Elzenburgh*, en het ander *Hoogh-karspel*.

Uit de inwoonders verstond *Verwei*; hoe de Admirael *Bort* met tien schepen, tien dagen verleden aldaer was aengeweest: als ook dat vier man van dezelve waren blijven staen, die zy aen de Fluitjes voornoemt hadden gebraght.

Ten zelven dage gingh *Verwei*, op den middagh, van *Poele Timon* weder zeil, en was des volgenden daeghs in 't zuid-west ten zuide vier mijlen van *Poele Panjang*: had des avonds het Eilandje bezuiden *Poele Panjang* in 't noord noord-weste twee mijlen en een halve van zich: des anderen daeghs de oost-hoek van *Lingen* in 't west zuid-weste: des avonds *Poele Sayo* in 't noord-weste, en 't noordelijkste van de zeven Eilanden in 't zuid-weste ten zuide.

Den drie en twintigsten, des Zondaghs, wierd de bergh *Monapijn* in 't zuid zuid-ooste vijf mijlen van de vloot gepeilt, op de diepte van vijftien vadem: des middaghs de *Monapijn* oost zuid-oost, op drie mijlen. Aldus zeilde *Verwei* den rechten weg de straet van *Banka* in: en was des Maendaghs smorgens nevens *Poele Nanko* dreef met een voordeeligen stroom straet-waerds in, en peilde des avonds het Eiland *Lucipar* in 't oost zuid-ooste van zich, op de diepte van vijf vadem en een halve: en stelde toen den koers recht zuid-waerds.

Des Dinghsdaghs, den vijf en twintighsten, wierd het Eiland van de hooge boomen in 't west ten noorden gezien, op vier mijlen van de vloot: des Woensdaghs de Noorder-wachter in 't zuid zuid ooste, op de verheid van drie of vier mijlen: en des avonds in 't zuid zuid-ooste op een mijle.

Den zeven en twintighsten, Donderdaeghs, zeilde *Verwei* bewesten de duizent Eilanden langs, en vervolghde voorts den rechten wegh tot voorby d'Eilanden *Amsterdam* en *Middelburgh*: des volgenden daeghs, en tusschen *Rotterdam* en *Haerlem*, en quam des namiddags behouden voor *Batavia* ter rede, op vijf vadem water. Gekomen te lande, vervoeghde zich de Schout by Nacht *Bartholomeus Verwei*, neffens de Schippers der andere schepen, by zijne Ed. den Heer Generael *Johan Maetzuiker*, en Hooge Raden van *Indiën*: en deed verslagh van 't geen zich, geduurende zijne uitreize, had toegedragen. Zijne trouwe diensten, doorgaends de Kompanjie, in het verslaen der Koxinse Rovers, bewezen, met over al de gevaerlijkste aenslagen het spits voor af te bijten, teffens met kloek beleid en voorzichtigen raed het werk te helpen bestieren, wierden by zijne Edel. en Hooghe Raden van *Indiën*, met hertelijke bedanking voor eerst vergolden, voorts met belofte van grooter belooning beschonken.

Dus verre is verhaelt, 't geen zich in d'eerste uitgeruste oorlogs-vloot onder het gezagh van den Admirael *Balthazar Bort*, en den Onder-Admirael *Jan van Kampen*, op de kuste van *Sina*, en in de bezending aen den Onder koning *Singlamong*, en Veld-heer *Lipoui*; desgelijx in de tweede oorlogs-vloote heeft toegedragen. Vervolgens staet te verhandelen, 't geen daer na in *Hokzieu*, onder Koopman *Constantijn van Hoogenhoek* is voorgevallen. Te

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Tot aen den eersten van Lentemaend, des jaers zestien honderd vier en zestig, had Koopman *Konstantijn Nobel* zich in de stad *Hoksieu* opgehouden: wanneer dees ten zelven dage, op Zaterdagh, tegen den middag, in het Fluitje de *Vink*, geladen met koopmanschappen, naer *Batavia* vertrok. Koopman *Ernst van Hogenhoek*, Opperhooft des Kantoors van *Hoksieu*: beneven een groot gevolg van Sineese koopluiden met hun berken, en gejuig van schalmeien, trommelen en rode vanen, geleiden *Nobel* gezamentlijk tot beneden het kasteel *Minjazeen*: want konden, door het verlopen der ebbe, niet verder komen.

Na het vertrek van *Konstantijn Nobel*, bleef de gedagte *Hogenhoek* te *Hoksieu* de zaken der Kompanjie ga slaen, met de volgende dagelixe aentekeningen te houden, in het stuk zoo Hoofsche, als zaken van koophandel: beneven het verrichten van alles, ten dienste der Kompanjie, naer luid van zijne berichtschrift, door den Admirael *Bort* en zijnen Raed hem mede gegeven.

Ten zelven dage, des morgens, vertrok d' Onder-koning *Singlamong* beneden naer *Chinzieu*, om de vyanden van d' eilanden *Tamswa* en *Lamoa* in genade t' ontfangen: behalven *Kimtzia*, die gezeid wierd naer *Tayouan* te zullen oversteken.

Des Zondags, den tweeden, gingen *Hogenhoek* en de Sinesen weder zeil: quamen tegens den middag aen het Fluitje de *Vink*, en namen, na verrichting hunner dingen, tegen den avond afscheid: dan konden niet veel vorderen, door het sterk tegenstromen der ebbe: dies zy genoodzaekt waeren dien nacht tegen d' overwal t' anker te werpen. Gingen des anderen daegs 's morgens weder zeil, en bevorderden hunnen weg op 't spoedigste naer bovenen, en bragten dien middernacht noch te *Hoksieu* aen.

Des Dingsdags, tegen den avond, quam een berkje, met aendiening, het Fluitje de *Vink* al 't zeil gegaen was, en naderhand wel tot twalef of vijftien kanon scheuten langzaem had horen schieten: zonder te weten van waer het quam. Quaed vermoeden gaf dit *Hogenhoek*; of wel eenig ongeluk, 't zy met stoten, of andersints, mogt overgekomen zijn. Waer op hy aenstonds den Schryver *Lakko*, met een berk, spoedig naer beneden aen het Opperhooft van *Minjazeen* afvaerdigde, met verzoek van een Jonk naer buitenen te willen stieren, ten einde het recht bescheid te vernemen.

Des Woensdags, den vijfden, vertrok de Veldheer *Lipoui* mede naer *Chinzieu*, om neven d' Onder-koning d' overkomende vyanden in genade t' ontfangen. Zeker Mandarijn van den voornoemden Heere *Lipoui*, quam d' onzen uit zijnen naem begroeten en aenseggen: hoe eenige brieven van de Rijx-raden, aen hare Hoogheden geschreven, afgekomen waren: en de hunne in korten stond te volgen. Een wijle daer na verscheen mede d' opperste Faktoor van den Heer *Lipoui*, met een afschrift uit de brieven der Rijx-raden voornoemd getrokken: van volgenden inhoud.

Wy Lepous *hebben uwen* [a] Pon *van wegen de Hollanders, om hier te mogen handelen, aen zijne Keizerlijke Majesteit vertoont.*

[a] *Een brief.*

Afschrift des briefs van de Rijx-raden.

Wy Ponpous *hebben mede uwe voorleden-jarige Schriften over de Hollanders aen zijne Majesteit bekent gemaekt.*

De Piejapous *hebben de* Pon, *door U E. aen hen geschreven, mede aen zijne Majesteit vertoont.*

Ook heeft de Konbon *eenen brief aen zijne Majesteit geschreven: dat de beloofde schepen nu alreeds verschenen waeren: desgelijx het verzoek der Hollanders, belangende den handel.*

Poui, *ghy hebt mede eenen brief aen de* Zoetaysins *geschreven, hoe de Hollandsche Admirael voor* Hoksieu *met zijne oorlogs-schepen gekomen was, en zijn verzoek bestond, om hier alle jaren te mogen komen handelen, ook om een vaste verblijf-plaets aengewezen te worden, tot bouwing van een Logie. De* Pon *van den* Konbon, *aen de* Zoetaysins *geschreven, vermelt, hoe de Hollandsche Admirael eenige goederen met zijne schepen aengebragt heeft: met verzoek van die haest te mogen verkopen, tot uitdeiling van soldye aen de soldaten.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Op al de vertoonde schriften voornoemt, heeft zijne Majesteit geantwoort: Ghy mijn Heeren : gaet ghy lieden met elkandre deze zake eerst overleggen, en komt dan met uwe goetdunken wederom, soo sal ik u bescheit geven.

De Zoetaysins, Puejapous, Lepous, Ponpous *blijven den Keizer gehoorsaem. Ons goetdunken, aen zijne Majesteit overgegeven, is:*

Wy hebben d'oude boeken opgeslagen, en daer in bevonden het noit gebruik geweest te zijn, eenige vreemdelingen toegelaten word in ons Land eeuwig te mogen wonen : een Logie te bouwen: veel min altijt te mogen handelen. Dit kan niet toegestaen worden. Deze dingen hebben wy met elkandre overleid. Het kan niet toegestaen worden.

Wy hebben ook gezien, hoe in oude tijden de maniere geweest is, als'er eenige vreemdelingen quamen, ter begroeting aen sijne Majesteit, hun medegebraghte Koopmanschappen, in een daer toe gestelt Keizers huis gebracht, door onze Mandarijns op-geschreven en verkocht werden. Maer zonder den Keizer te begroeten, werd nooit toegestaen : is ook geene maniere geweest de vreemdelingen te mogen komen handelen.

Dan wijl de Hollandsche Admirael hier gekomen is, om de vyanden des Rijks te helpen verslaen, zoo word hen toegestaen deze eene mael de mede gebrachte koopmanschappen te verkoopen, met gemachtigden van den Veldheer Lipoui *en den* Konbon *van* Hoksieu. *Maer naer dezen tijdt wordt den Hollanders toegestaen den Keizer te begroeten, eer zy hunne goederen mogen verkopen. Wy derven deze voorslagen noch niet bevestigen, voor bekomen antwoord van den Keizer.*

De Keizer heeft daer na hier op geantwoord.

Ik Konghy, *in het tweede jaer, in de twalefde maend, den zeven en twintigsten dag van mijne regering, sta den Hollanders toe in twee jaer eens te mogen komen handelen. D'andere punten zijn mede van gevoelen, met u, mijn Heeren. Dit zijn de woorden van den Keizer. Na dezen brief hebt ghy lieden u te regelen.*

In het vertalen van dit afschrift, uit de brieven der Rijxraden, is, zoo veel mogelijk was, hun wijze van stijl nagevolgt.

De voornoemde *Lepous* en *Ponpous*, die de brieven aen haere Hoogheden geschreven hadden, zijn Raden, met gezag over de burgerlijke zaken : gelijk de *Piejapous* over oorlogs-zaken. De *Zoetaysins* zijn vier Mombers of Voogden, by tijden van zijnen Vader over den jongen Keizer en 't Keizerrijk gestelt, geduurende zijne minderjarigheid, als Keizer te regeren. Men zeid, deze den jongen Vorst, nu ontrent in zijnen ouderdom van twalef jaren, by het besluit van Staets-zaken, op hun armen namen : na dat zy alvorens wel ingeprent hadden, wat uitspraek zy begeren het jong kind geven zou.

Tegen den avond quam de Schryver *Lakka* weer van beneden, met aenbrenging, het schieten van gisteren anders niet waere, dan dat de Mandarijn *Theelauja* met zijne twalef oorlogsjonken weder van *Zinchieu* te ruch gekomen was ; aengezien niet meer tegen de vyanden te verrichten viel; of liever den vyand, om het vertrek van onze schepen, niet had derven vervolgen. In het ontmoeten had *Theelauja* het Fluitje de *Vink* met eenige eerschoten begroet.

Den zevenden, des Vrydags, bequam *Hogenhoek*, met eenen afgezondenen van den overloper *Tonanpek* uit *Zinzieu*, twee brieven: den eenen van den Admirael *Bort*, uit d' eilanden *Piskadores*, gedagtekent den vijftienden van Sprokkel-maend : den anderen van den zes en twintigsten der zelve, van den Schout by Nacht, leggende voor het eiland *Eymuy* of *Aymuy*, geschreven. D'inhoud bestont voornamelijk in het voorgevallen in de *Piskadores* : de bejegening op en voor *Tayoan* : beneven het vertrek naer *Batavia*.

Den tienden, des Maendags, zond *Hogenhoek* den Schryver *Cheko* met eenen brief, aen den Stadthouder van *Hoksieu*, om dien, gelijk hy beloofd had, door zijnen post, op 't spoedigste onze schepen voor *Eymuy* te laten behandigen.

Des Woensdags, den twalefden waeren d'onzen gezamentlijk naer de

de Pagode *Kouzan*, een der grootste van al de neder Landschappen: gelegen aen een zeer vermakelijken en beziens waerdigen oort, ontrent drie mijlen van *Hokfieu*.

Den zeventienden, des Maendags naer den middag, quam *Lapora*, een van des Onder-konings Faktoors, *Hogenhoek* bezoeken. Onder andere redenen verhaelde dees hem, hoe de vyanden van *Tanzwa* en *Lamoa* hun gat omgesmeten hadden: behalve *Zickautiau*, opperste Veld-overste van *Kimsta*, die al voor de vaste kust met zijne vrouwen, kinders, krijghsknechten en jonken gereed lag, met wachten alleenlijk, op wat beding hy zijn hair na de Tartersche wijze zoude scheren en overkomen.

Ook zeide *Lapora* in korten aldaer een gezegelde brief van zijne Majesteit met een groot geschenk voor de Kompanjie te verwachten stont.

Den achtienden, des Dingsdags, heeft *Hogenhoek* den *Konbon* of Stadthouder gaen begroeten: met een te vernemen: hoe het by den zelven verstaen wierd, van om de twee jaren eens met onze Schepen te mogen komen handelen: of d'onsen dan een jaer tusschen beide soude moeten hun reize op *Hokfieu* staken.

Waer op hy met een vriendelijk gelaet antwoorde: De Rijx-raden den onzen den eeuwigen handel, noch een vaste verblijf tot het bouwen van een Logie wel voor als noch niet toestaen wilden, naer luid van hun gevoelen, aen zijne Majesteit overgegeven; maer hy was des genoech verzekert, nu zijne Keizerlijke Majesteit op het vertoog der Rijxraden uitspraek gegeven had, van om de twee jaer eens te mogen komen handelen.

Dit was zoo veel te zeggen: *De Hollanders komen van verre gelege plaetsen; kunnen maer eens in twee jaer met hun handel-schepen komen. Dan word hen toegestaen te handelen.* Het zag alleenlijk hier op, dat een begroeting aen het Pekingse Hof moste gedaen worden, om den Rijx-raden een weinig de handen te vullen.

Zijne Majesteit was een Jongeling: wist weinig van de regering: alles most door de Rijx-raden te weege gebragt worden. D'eeuwige handel stond vast. D'onzen mogten wel alle jaers, ja, al waer 't tweemael in 't jaer met hunne handel-schepen heen en weder komen handelen. Hy nam dat op zich zelven, om aen 't Pekingse Hof te verantwoorden, en diergelijke redenen meer. Na d'onzen heerlijk met kost en drank onthaelt te hebben, herhaelde hy op hun afscheid noch eens het zelve, met te zeggen, d'onzen zich daer in gerust mogten stellen.

Van den negentienden, des Woensdags, tot den twee en twintighsten viel niet merkwaerdig voor, en waeren d'onzen dagelix bezig met het hermaken van twee groote en eenige kleine kamers, om de koopmanschappen, tegen het toekomend, aldaer in de Logie te bergen.

Zondags, den drie en twintigsten, quam d'Opper faktoor van den Veldheer *Lipoui* d'onzen bezoeken; daer mede zy over de tyding, aen haere Hoogheden uit het Pekingse Hof gezonden, in gesprek quamen. Dees leide het even, als de Stadthouder uit: zeggende met zijnen Heer daer over te woorde was geweest, die hem geantwoord had: De Hollanders zijn nu vast genoech hier te lande. Het bouwen van een Logie is weinig aengelegen: hebben reeds een goed huis, daer zy hunnen handel kunnen drijven. Als zijn Majesteit van twee jaren eens zegt, mogen wel alle jaers, al was het tweemael 's jaers, met hun koopvaerdy-schepen komen handelen. Zoo flecht de *Hokou* (versta den Koopman *Konstantijn Nobel*,) weer te ruch van *Batavia* quam, om naer het Pekingse Hof te reizen.

Tegens den avond zond de Stadthouder van *Hokfieu* den brief voornoemt, aen *Konstantijn Nobel*, weer te ruch, met aenzeggen, de vier schepen al vertrokken waeren.

Des Maendags, den vier en twintigsten, quamen twee Keizerlijke gemagtigden van *Peking*, om d'overlopers *Tonanpek* en *Zibja*, zonen van *Zouja*, met grote eertijtelen te begunstigen: want zijne Majesteit had hen in genade aengenomen.

Des Dingsdags, den vijf en twintighsten, ontfing *Ongsamja*, Opper faktoor van den Onder koning *Singlamong* d'onzen, die hem quamen bezoeken, zeer minnelijk, met bedanking van d'aengedane eere.

Na een kop of twee *The* genuttigt te hebben, liet hy hen zijn geheel huis bezichtigen, en midlerwijle een heerlijke maeltijd aenrechten, daer hy hen korts daer aen op nodigde.

Gesprek van Ongsamja met Hegenhoek.

Wanneer eenige kopjes van hunnen drank omgegaen waeren, begon *Ongsamja* te zeggen. Den Hollanders was nu zoo goed als verzekert d'eeuwige handel toegestaen: zy waeren grote voorname koopluiden: behoorden daerom met de klene gemene niet te handelen, gelijk in deze twee jaren gedaen hadden, die met stukjes en brokjes de goederen te verkopen, en dan noch de helft der zelve, gelijk bleek, ter nauwer nood konden quijd worden: maer moften met den Onder-koning, Veld-overste en Stadhouder aen spannen, die, wat noch aen hun verzoeken ontbrake, 't zelve te hove konden bewerken. Ook waeren zy dan verzekerd zoo veel witte rouwe zijde uit te voeren, ('t welk door zijne Majesteit op lijfstraffe verboden was) als zy zelfs zouden begeren: daer zy anders, zoo slechts haere Hoogheden wilden, niet een Katty zouden kunnen bemagtigen. Zy behoorden 't zelve eens beter te bedenken, daer zy om een weinig minder aen haere Hoogheden al hunne goederen in een plok konden quijd worden: hun schipvaert naer *Japan* vervorderen: daer weder komen: naer *Batavia* vertrekken, en voorders: 't welk noodwendig dubbelde winsten zou inbrengen. Daer ten tegendele, zoo zy met kleine geringe koopluiden, (die wel wat meerder by kleine partijtjes en de gereedste en welgetrokkenste goederen konden kopen,) wilden handelen, al het voorgeslagen by haere Hoogheden geweigert zoude worden.

Antwoord van Hogenhoek daer op.

Hogenhoek diende hier den gedachten *Ongsamja* op: *wel was waer, zulk een voorslag een goeden handel sou geven, als overeenkomend met de mening van sijne Heren en Meesters. Maer zoo de Hollanders met haere Hoogheden zouden moeten handelen, gelijk in Kanton gedaen hadden, dat de Kompanjie dan niet behouden kon blijven: waerom en uit gene andere oorsake zy Kanton verlaten hadden. Het sou dan lichtelijk hier ook zoo gaen: want daer de Kompanjie verlies op haere aengebragte goederen had, die eenige duisende mijlen, met groot gevaer haerer schepen, over zee moesten swerven, eer zy daer aen konnen komen, zocht zy niet te vervolgen; maer veel liever by tijds te vertrekken, en ter plaetse te handelen, daer zy haere koopmanschappen met voordeel kon vertieren, 't welk haer niet ontbrak. Dan by aldien haere Hoogheden met haer wilden handelen, souden zich redelijk laten vinden. Zy wisten nu ten naesten by de gemene prijsen. En soo het maer een weinig verscheelde, en behouden konden blijven, het sou een gewenschte sake voor de Kompanjie zijn.*

Ziekau… belooft youan Tarter leveren.

Hier op geraektenze in een andere reden: namelijk, hoe *Ziekautja*, een vermaerd krijgsman en opperste Veltheer *Sepoan*, met veel moeite noch over was komen lopen, verzeld met over de zes duizend der voornaemste krijgsknechten van *Koxinga*. Hoe *Ziekautja* gezeid had niet by den Stadthouder van *Zinksieu*, *Heytaken*, noch den navolger van *Matetok*, gewezen Stadhouder van *Soanzien*, *Tinanpek*, *Zibja*, en die van *Haytan* te willen geleken zijn: veel min onder enige van die te staen; maer wel onder den Onder-koning *Singlamong* en Veltheer *Lipoui*: werwaerds die hem geliefden te stieren; zou als een eerlijk krijgsman zijn leven voor hen laten. Dit hebben d'Onder-koning en Veltheer hem moeten beloven, zou anders niet over gekomen zijn: want hy had wel drie weken voor de vaste kust van *Sina* met zijne Jonken en krijgsknechten gelegen, eer naer eenige aenbieding wilde luisteren.

Hogen… komt b… Stadh…

Een zijner Opper-krijgs-helden, de broeder van dien van *Haytan*, kreeg aen land gekomen, berou, in meninge van weder in zijne daer dicht bygelegen Jonken t'ontsnappen: maer wierd door eenige krijgsknechten van den

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

den Onder-koning na gejaegt en gekregen. D'Onder-koning wilde hem aenstonds doen onthalsen, ten waere zijn broeder, gewezen Stadthouder van *Haytan*, geen voetval voor hem gedaen had: wierd evenwel in een zware gevangkenis gesmeten. Na deze en meer redenen wierd eens omgedronken: en most *Hogenhoek* hem wel twee of drie uuren gezelschap houden; keerende tegens den avond, na wel onthaeld te zijn, weer na de Logie.

Des Woensdags, den acht en twintigsten, quam de Faktoor van den Stadhouder van *Hokſieu* d'onzen bezoeken, met verzoek, onder andere redenen, voor zijnen Heer, van het Katoen Alkatijf, den zelven al by tijden van *Konſtantijn Nobel* belooft. *Hogenhoek* zond het door zijnen Schryver *Cheko* zijner Hoogheid aenſtonds toe: waer voor hy hem deed bedanken, met te zeggen het hem zeer aengenaem was.

Ziekautja belooft Tayouan den Tarter te leveren.

Des Donderdaegs, den zeven en twintigſten, verſtond *Hogenhoek* uit den mond van *Singlamongs* Faktoor, hoe *Ziekautja* aengeboden had, *Tayouan* in handen van haere Hoogheden te leveren: zoo ſlechts verlof verlenen wilden, om alleen derwaerts te gaen: want had doen in den zin, van *Tanzwa* over te komen: had een verbond met *Anpikja* en *Houting*, (toen noch d'eenighſte vermaerſte krijgs-helden, die *Kimptia* had) aengegaen: Te weten, wanneerſe *Sepoan* tot voor *Tayouan* zou vergezelſchapt hebben, welk eersdaegs ſtond te geſchieden, dan het zien t'ontvluchten, en door dit middel zich mede onder den Tarter te begeven. Wanneer deze overgekomen waeren, kon *Tayouang*, zoo *Siekautja* voorgaf, niet veel tegen-weer bieden, of wiſt het met zijne krijghs-knechten wel te dwingen: met byvoegen van diergelijke vermetene redenen.

Hogenhoek komt by den Stadhouder.

Den acht en twintigſten, des Vrydags, vervoegde *Hogenhoek* zich by den *Konken* of Stadhouder, met verzoek aen hem, naerdien de goederen, aldaer verbleven, noch onverkocht lagen, en weinig of geen vragen hadden, veel min verkocht konden worden, of den onzen een pas of plakkaet, tot vrygeleide derzelve, geliefde te verlenen: want hy van meeningh was, eenige goederen na het Landſchap van *Nanking*, of liever na *Chekiang* te ſtieren, om aldaer tegen zijde ſtuk-goederen te laten verhandelen. Waer op zijne Hoogheid hem tot antwoord gaf: zulx aen hem alleen niet ſtond; maer wilde daer over, tot ſijn genoegen, aen den Veldheer *Lipoui*, dien het mee aenging, ſchrijven, en hem *Hogenhoek* binnen veertien dagen beſcheid laten weten.

Zijn geſprek met hem.

Wijders zeide de Stadhouder, het hun eigen ſchult was, dat d'onzen hun koopmanſchappen niet zoo dra verkochten. Hy was nu een man van zeſtig jaren: maer had by zijn leven geen nagelen voor honderd zeſtig of zeventigh taylen: ook, naer gelang, d'andere goederen zien verkopen. Zy waeren daer al te dier mede, 't welk veroorzaekte zy geen vragen daer na hadden, veel min verkochten: zoudenze wat lichter van de hand laten gaen. Het ontbrak aen Koopluiden noch geld: maer kondenze zoo dier in de boven-geweſten niet quijt worden. D'overlopers gaven de goederen, die zy bragten, ongelijk minder, als d'onzen hun goederen deden: te weten, de Peper tegen negen of tien tail: het Zandelhout tegen twee en twintig: de Nagelen tegen hondert twintig: quikzilver tegen hondert tien en twintig tayl. De gekleurde Lakenen tegen drie, en drie en een halve tayl de el, door een: het Scharlaken voor vijf en zes tayl. Het welk, zeide hy, evenwel noch al grote winſten waeren, naer den inkoop van *Kalappa*. *Hogenhoek* diende den Stadhouder daer op: hem niet vreemt voor quame, d'overlopers het goet zo goet koop gaven: want men geſtolen goet altijds beter koop gaf, als het geene men in gereden gelde betalen moet. Daer de Stadhouder niet op antwoorde; maer knikte met zijn hooft al lacchende. Ontſchuldigde zich van d'onzen niet te gaſt te houden, ter oorzake zijn jong wijf op ſterven lagh. Dies zy, na

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

een kop melk, met Verkens-smeer en Bone-meel gemengt, genuttigt te hebben, weer vertrokken,

Des Dingsdaegs, den eersten van Gras-maend, overleed dezer wereld des Stadhouders eerste Vrou: waer over hy in geen veertien dagen gehoor verleende.

Des Woensdaghs, den zevenden, zond de Sekretaris van den Onderkoning *Singlamong*, den onzen, door den Faktoor *Lapora*, een klein briefje toe, getrokken uit zijn Hoogheids brief; luidende: *hoe twee groote Gemaghtigden of Afgezondene, neven twee Mandarijns, getijtelt* Tzouzou, (*zoo veel als Landvoogden*) *den acht en twintighsten van d'eerste Maend, uit* Peking *vertrokken waeren: en by sich hadden den Keizerlijken brief en geschenken, om aen de Hollanders te vereeren, voor hunne getrouwe diensten, die zy den Rijke beweezen hadden.*

Des Dingsdags, den achtsten, vertrokken twee Jonken van *Haytankon*, Stadhouder van *Sinkzieu*, naer de *Manilha*. Haer lading bestont voornamelijk in zijde, en zijde stukgoederen. De spraek ging niet alleen *Haytankon*; maer *Tonanpek*, *Matetok*, ja zelfs *Singlamong* en *Lipoui* Jonken deden vervaerdigen, om eersdaeghs naer *Japan* over te steken. Gelijk ook alreeds veel zijde, en zijde stuk-goederen, uit de boven gewesten, naer beneden gevoert waeren, tot hooge opsteigering der voornoemde goederen: en, ten tegendele, tot weinig trek in de koopmanschappen der onzen: aengesien de Tarters liever gereede penningen wilden hebben, wijl sy daer beter meê over weg konden komen, als goederen tegen goederen te vermangelen: ter oorzake de wegen voor den reizenden man zeer onveiligh waeren: vol van dieven, rovers, en moorders. Wanneer zy zeker wilden gaen, moesten voor ieder pikol zijde, beneden te brengen, zeven tayl (zo ook na gelang van alle zijde stukgoederē) aen de Mandarijns van *Singlamong*, *Lipoui*, en den Stadthouder van *Hoksieu* betalen: waer voor die hen dan op wegh, met gelei van eenige krijgsknechten, beschermden. Waer door hen het pikol zijde, eer het naer beneden kon gebragt worden, wel vijf en twintig tayl aen onkosten quam te belopen.

Dit alles geschiede, zoo *Hogenhoek* bericht wierd, met oogluikingh en kennis van het *Pekingze* Hof, tot desselfs groote voordeelen.

Wanneer ontrent dezen tijd in zes of zeventien dagen geen regen gevallen was, liet de *Konbon* of Stadhouder door plakkaten, op lijf-straffe, verbieden, verkens-vleesch te slachten, veel min t'eeten, voor al eer zy van den hemel drie of vier dagen lang regen zouden ontfangen hebben: naerdien de jonge rijsscheutjes, die verplant dienden, geheel verdroogden. Ja heeft des Donderdags, den zeventienden, de *Konbon* of Stadhouder met al zijne Mandarijns en Edele te voet ('t welk anders noit geschiet) in verscheide Tempelen geweest, reukwerken gebragt, en laten offeren, ten einde toch regen van den Hemel mogt vallen. De Afgoden-Priesters deden dagelix mede omgangen en belijdenis, om regen: naerdien zy van den *Konbon* gedreigt waeren, zo in acht of tien dagen geen regen viel, hy hen met stok-slagen zou straffen.

Den zestienden, des Woensdags, 's middags, quam Faktoor *Lapora*, met een briefje, getrokken uit den brief, geschreven door den Onder-koning *Singlamong*, aen zijnen Opper-faktoor *Ongsamja*. De inhoud bestond in volgenden zin:

De Hollandsche Bevelhebber heeft, met ons te helpen den Rover te verslaen, grote eere ingeleit. Dit heb ik den Keizer bekent gemaekt: daerom komen nu twee Afgezondenen van Peking, *met een Keizerlijken brief en geschenken, aen de Hollanders te vereeren. Zijne Majesteit heeft ook aen ons geschreven,* Tayouan *te gaen beoorlogen, neven uwe schepen en magt, en, by overwinninge, aen de Hollanders te herstellen: als ook om de twee jaer eens te mogen handelen. Make dit den Hollandschen* Hobou *bekent, op dat hy hier over zich verheugen magh. De Afgezondenen staen mede in vijf of zestien dagen in* Hokzieu *te zijn.*

Des

Des Vrydags, den achtienden, bequamen d'onzen tydinge, hoe haere Hoogheden, beneven eenige overgelope Mandarijns, om de komste van *Tziekauzia*, eenen tocht met hunne Jonken op d' eilanden *Tanswa* en *Lamoa* gewaegt hadden. Dan daer gekomen, was'er niemant t' huis. *Kimtia* met zijn gevolg had de vlucht genomen: dorsten de Tarters niet verwachten: namen de boeren met vrou en kinderen weg: verwoesten en verbranden voorts alles, wat hen voor quam.

Des Zaterdags, den negentienden, quamen eenige koopluiden met tydinge, hoe *Tziekauzia* veel koopmanschappen van *Tayouan* en d' eilanden mede gebragt hadde: als peper, Sandel-hout, Quikzilver, Sappan-hout, Nagelen, Barnsteen, Lakenen en diergelijke, tot afslag van de goederen der onzen.

Wanneer ontrent dezen tijd de rijs, door de meenigte der dagelixe gevangene en overkomende Koxinse Sinezen; desgelijx door de aldaer leggende legers, boven mate duur geworden was: te weten, een zak ten prijze van vijf of zes en dertig maes fijn, wierden hare Hoogheden daer over voor eenigen tijd genoodzaekt, de Sinesen, die gene krijgsluiden waeren, toe te staen in zee met hun vaertuigen en aen strand de kost te mogen gaen zoeken: als ook eenige Landen, aen den zeekant gelegen, weder te bebouwen.

Des Maendags, den een en twintigsten, quam tyding, hoe *Houting*, op een na de laeste der krijgs-helden van *Sepoan*, gelijk met *Tziekauzia* versproken had, over komen lopen was, verzelt met ontrent acht duizend krijgsknechten, die hy alle aen den Tarter overgegeven heeft. Beneven hoe *Kimtia* naer *Tayouan* overgesteken was, en *Anpikja* na de *Piskadores*. *Kimtia* had zijn woord niet gehouden, maer was in meening, zoo gezeid wierd, de Hollanders en Tartaren daer te verwachten, om het uitterste te wagen: was dagelix doende met het kasteel *Zeelandia* te versterken: en aen *Zakkan* noch een vastigheid op te werpen, om *Formosa* onwinbaer te maken.

Des Donderdags, den vier en twintigsten, quam tyding, hoe de Veltheer *Lipoui* van *Sinchieuw* naer *Soansieuw* vertrokken was: en binnen tien of twaelf dagen aldaer stont te zijn: desgelijx hoe een voorloper uit het Pekingse Hof aengekomen was, met melding, *Lipoui*, tot *Poui* of algemene Landvoogt over drie Landschappen, *Fokien*, *Kiangsi* en *Chekiang* verkoren was. Zelden of oit word dit gedaen, het Opper-gezag der burgerlijke regering, veel minder des oorlogs, over drie Landschappen aen eenen Heer te vertrouwen.

Des Maendags, den acht en twintigsten, quam een Mandarijn, uit des Stadthouders name, *Hogenhoek* in de Logie begroeten, en na zijne welvarentheid vragen, met aenzegging 's Keizers Afgezondenen over vijf of zes dagen in *Hoksieu* verwacht wierden.

Des Dingsdags, den negen en twintigsten, heeft de Stadthouder een afgoden Priester, ter oorzake hy niet genoech om regen gebeden (want de droogte hield noch aen) en geoffert had, met stok-slagen doen straffen: met dreigementen daer en boven, zo binnen vijf of zes dagen geen regen viel, hem zou laten dood slaen.

Den eersten van Bloei-maend, des Donderdags, viel regen, ten grooten geluk voor d'afgoden Priester. Ten zelven dage liet de Stadhouder door den Mandarijn *Jan Lauja* den onzen weten: de Afgezondene lichtelijk van daeg, of morgen aldaer stonden te verschijnen: of zy deze Heeren niet wilden gaen inhalen: aengezien zy om hunne zaken zo verren weg quamen reizen. Ook was het de wijze der Tarters: *Nobel* had verleden jaer het zelfste gedaen. Aenstonts hier op begaven d'onzen sich na het Kasteel, om d'Afgezondene te gemoet te rijden, en te bewellekomen. Dan verstonden aldaer: men niet vast wiste, of morgen, of overmorgen te komen stonden: zulx zy weder Loogiewaerts keerden.

Des Zaterdaegs, den derden, quamen, laet in den avond, de lang-verwachte Afgezondene in *Hoksieu* aen, met

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

met een groot gevolg van Tartariſche krijgsknechten en dienaers : zoo dat d' onzen hen niet konden inhalen.

Des morgens, den vierden, begaf *Hogenhoek* zich met zijn geheel gevolg naer het kaſteel, ter bewellekoming van de Keizerlijke Afgezondene. Deze quamen *Hogenhoek* aenſtonds beleefdelijk in de Voorzael te gemoet, en geleiden hem tot in de tweede of derde gehoor-plaets, (daer eenige ſtoelen tegens over malkandre ſtonden) met aenbieding van de linke hand, (by hen voor de hoger geacht) om te gaen zitten. Dit wierd beleefdelijk by *Hogenhoek* afgeſlagen ; moſt evenwel, na veele dienſtbiedingen, recht tegen den groten Afgezonden overzitten : alzoo dees niet hoger zijne plaetſe wilde nemen, dan *Hogenhoek*. Zeide voorders: *de Hollanders zijn magtige Heeren.* Zijne Majeſteit was zeer verheugt, zy hem met zoo grote en aenzienelijke ſcheeps en krijgs-magt hadden komen byſtaen, om zijne vyanden te helpen verſlaen : 't welk in grote achtinge by het Hof aengenomen wierd: want niemant als de Hollandſe Heeren by zijne Majeſteit d' eere van d' overwinninge toegeſchreven word. Daerom hy ook tot dankbaerheid door zijne Majeſteit met gezegelde brieven en geſchenken afgezonden was. Den eeuwigen handel, van om de twee jaren eens in 't Rijk te mogen genieten, had zijne Majeſteit mede toegeſtaen: daer en boven aen haere Hoogheden, den Onder-koning *Singlamong*, den Veldheer *Lipoui*, en Stadthouder van *Hokſieu* geſchreven, zich met onze Vloot en magt te vereenigen: naer *Tayouan* over te ſchepen, om, by overwinning, den Hollanders 't zelve in 't bezit te laten, en dan als dichte by gelegene vrienden over en weder te komen handelen.

Wijders, vraegden d' Afgezondenen naer den Heere Admirael *Bort*, en de Vloot. Waer op *Hogenhoek* hen antwoorde: d' Admirael om redenen, die hy aen haere Hoogheden geſchreven had, naer *Batavia* vertrokken was, ſtaet makende vroeg daer weder te zijn, om dan gezamentlijk *Tayouan* te gaen beoorlogen : 't welk hen wel liet gevallen.

Maer zijne Majeſteit, voegden d' Afgezondene daer op, en Rijx-raden wiſten niet beter of de Heer Admirael, met de gehele Vloot, was al daer noch op de kuſt : had hierom op het ſpoedigſte aen haere Hoogheden geſchreven naer *Tayouan* met haere krijgsknechten en Jonken over te ſteken, ten einde de Hollanders daer weder Meeſter af wierden : welk zijn Majeſteits begeren was. Zouden nu wel den Keizerlijken brief openen en aen hem overleveren : maer, by afwezen van haere Hoogheden, d' Onder-koning *Singlamong*, en den Veldheer *Lipoui*, dien het meê aenging, mogt het zelve niet geſchieden. Hy geliefde dan zoo lang gedult te nemen, tot haere verſchijning, welk in korten ſtond te geſchieden.

Na een kop *Thee* of twee genuttigt te hebben, nam *Hogenhoek* zijn afſcheid, en wierd in het weggaen door d' Afgezondene tot buiten de Voorzael geleid : met betuiging en zeer vele redenen van waere vrienden van dezen ſtaet te zijn. In het wederkeren ontmoete *Hogenhoek* den *Konbon* of Stadthouder van *Hokſieu*, verzelt met al zijne edele en Mandarijns, die mede ging d' Afgezondenen te begroeten en bewellekomen.

Den vijfden, des Maendags, 's morgens, quam een Mandarijn uit den naem der Afgezondenen *Hogenhoek* begroeten, die, na een weinig onthaels, met wijn en fruiten hem aengedaen, weder vertrok.

Korts daer na begaf *Hogenhoek* zich na den Stadthouder, om te vernemen : of het wachten met het openen van den Keizerlijken brief tot de komſte van haere Hoogheden zou moeten geſchieden. Dees gaf hem tot antwoord, zulx nodig te zijn. Had daerom, aengezien de brief in het byzijn hunner drie perzonen geopent moſt worden, den poſt al naer beneden aen haere hoogheden afgezonden. De Veldheer *Lipoui* was al eenige dagen op reis geweeſt : ſtond binnen weinig tijds aldaer te zijn. Maer met den Onder-koning *Singlamong* zou

zou het noch wel achtien of twintig dagen aen lopen, eer aldaer konde zijn: hy had zoo lang gedult te nemen.

Hogenhoek vraegde den Stadthouder, of het aengenaem zou zijn, d'Afgezondenen in de Logie te noodigen, om hen ter maeltijd t' onthalen, en wat vermaek aen te doen. Waer op hy hem tot antwoord gaf. Zoo lang zy hunnen last niet uitgevoert hadden, niet zouden derven komen: maer wanneer zulx geschied was: had dan zijn believen te doen. Zeide vorders, of *Hogenhoek* noch twijfelde, hy een ware vriend van de Hollanders was: zy waeren al te haestig geweest met het vertrek van hunne Scheepen: hadden noch slechts vier of vijf dagen blijven leggen, zouden gewisselijk deze tydinge aen den Koning van *Jakatra* (versta den Generael) door de voorlopers van het Pekingse Hof gebragt hebben. Insgelijx de Heer Admirael, die nu twee jaren zoo haestig zonder afscheid te nemen, veel min tyding van het Hof op *Batavia* te brengen, door gegaen was, 't welk niet al te wel by hen was opgenomen.

Waerom zy ook hun misnoegen aen den Heer Stadthouder Generael van *Indiën* geschreven hadden. Dit beantwoorde *Hogenhoek*, zoo veel doenlijk was, te weten, van benootzaakt te zijn.

Naer een weinigh onthaels, namen d' onzen beleefdelijk hun afscheid, en keerden na de Logie.

Den zesten, des Dingsdags, verschenen eenige Sinese koopluiden in de Logie, om al de koopwaren te besichtigen, gelijkze hen ook aenstonds getoont wierden. Vraegden, na dezelve wel bezichtigt te hebben, of d'onzen die al te gelijk, of by parthyen wilden verkopen. Daer op *Hogenhoek* hen tot antwoord gaf: indien de gehele parthye hen aenstond, hy hen dezelve wel geheellijk wilde verhandelen: met beding van daer voor te betalen, gelijk by tijden van *Konstantijn Nobel*: daer de koopluiden eens om lachten: met te zeggen; de welgetrokkenste wel dier verkocht waeren, wijl het d'eerste reize was, dat de Hollanders aldaer den handel dreven. Ook was den Sinesen voorhene op lijf-straffe verboden zulke goederen van eenige buiten-landers te kopen: veel min aldaer in 't land mede te handelen. Dan hadden hierom geene gissing te maken, het een vaste regel was: dat zy altijds even den zelven prijs zouden krijgen. Zy mosten een exempel nemen aen hun zijde en zijde stuk-goederen, die 's jaers te voore schier een derde dierder waeren geweest, als nu tegenwoordig. Als ook dat d' overlopers grote meenigte der zelve aengebragt hadden. Zoo dan hunne goederen aflloegen: d'onze rezen, hoe zou men handel kunnen drijven.

Dan in gevalle d' onzen wat minder wilden geven en zien op de gehele parthye, wouden alsdan met d' onzen in gesprek komen. Zoo niet, zy verzekerden *Hogenhoek*: hy wel een jaer, ja, langer met de zelve zou blijven zitten.

Daer op *Hogenhoek* hen een bodt liet doen: welk was: honderd veertig tayl, voor de nagelen: honderd twintig tayl, voor het quikzilver: voor de barn-steen van twaelf gulden, acht tayl: voor dien van elf gulden, zeven en een halve tayl: voor dien van zes gulde, vier tayl: van vijf, drie tayl: voor dien van vier en twintig stuivers, negen maes: voor d'eerste zoort Borneoze kanfer van drie en twintig realen, achtien tayl: voor de tweede van twintig realen, zestien en een halve tayl: voor het scharlaken, zes tayl d' el: voor het karmozijn, vier tayl: voor d'andere gekleurde, drie tayl: insgelijx het krab. Indien zoo koop wilden maken, zouden dan daer voor in de tweede zeste maend witte rouwe Sidlijze en Koulijce zijde leveren, volgens de merkt, als dan zijnde. Daer *Hogenhoek* hen niet eens antwoord op wilde geven. Dies zy onverrichter zake weêr vertrokken.

Des Donderdags, den achtsten, quam de Veldheer *Lipoui* met zijn gansch gevolgh van beneden weêr in *Hoksieu*, die van den *Konbon* of Stadthouder statelijk ingehaeld wierd.

Des Vrydags, den negenden, zond *Hogenhoek* den Onder-koopman *Pedel* naer den Veldheer *Lipoui*, om uit zijnen naem hem te begroeten en bewellekomen, alzo het kolijk of darmpijn hem belette het zelve in perzone te doen.

Weder t'huis gekomen, deed verslag; de Veldheer zijne ontschuldiging aengenomen, en gevraegt had of hun koopmanschappen al verkocht waeren. Daer *Pedel* hem op gedient had van neen; maer noch zonder vragen na de zelve bleven zitten. Het welk de Veldheer zeide, hem niet vreemd voorquam; aengezien zy dezelve al te dier hielden: en zoo zy die wilden quijt zijn, eer'er meer quamen, mostense wat minder geven, als wel voorhene gedaen hadden, of zouden in het toekomend zekerlijk daer mede zitten blijven, en op verre na zoo veel niet krijgen, als'er nu voor geboden wierd.

Den tienden, des Zaterdags, 's morgens, zond de Veldheer *Lipoui* om een stuk kroon-ras aen *Hogenhoek*. Hem dit ter hand gesteld, liet vragen, wat daer voor te betalen had? *Hogenhoek* zeide veertig tayl: waer op de Faktoor hem te gemoet voerde: Als de koopluiden veertig betalen: behoorde mijn Heer maer acht en dertig te geven; alzoo hy het tot zijn eigen gebruik van noden heeft, om een tent daer van te maken. Het welk *Hogenhoek* zoo door liet gaen.

Des Zondags, tegen den avond, liet de Stadhouder *Hogenhoek* door zijnen Mandarijn nodigen, om tegen morgen vroeg te gast te komen. Waer voor hy hem deed bedanken, met aenzegging van te zullen verschijnen; schoon hy noch niet wel te pas was.

Des Maendags 's morgens, den twaelfden, vervoegde *Hogenhoek* zich ten huize van den Veldheer *Lipoui*, om hem te begroeten en welkoom heten, naerdien hy op zijn aenkomste, door belet van ziekte, in perzoon het niet gedaen had. En nu uitgaende, om by den Stadhouder vrolijk te zijn, eer hy den zelven bezocht had, zou het lichtelijk qualijk genomen hebben.

Daer komende, kreeg aenstonds gehoor by den Veldheer, die, eer hy noch ging zitten, na zijne gezontheid vroeg; en waerom hy zich zoo vroeg op straet begaf: kon aen zijn wezen wel zien, het noch geen deeg was.

Waer op hy den Veldheer diende: om reden voorhaeld; uit vreze, zoo het geweigert had, de Stadthouder het lichtelijk qualijk zou genomen hebben. Na een kop melk, met boone meel en Pekingse boter gemengt, genuttigt te hebben, begon de Veldheer op te halen:

Hoe aengenaem de Hollanders by zijne Majesteit waeren: gemerkt hy belast had buiten zijn land met dezelve te gaen oorlogen, diergelijk noit gebeurt was; soo wel by de Sineese, als Tartarise Regering: te weten, vreemdelingen met Scheeps- en krijgs-magt by te staen. Ja dat meer is; begeerde, de Hollanders Tayouan *weêr souden bezitten, om als dan over en weder, gelijk getrouwe by gelege vrienden, te handelen, en elkandren te helpen: zoo iets mocht te voorvallen. De handel daer te lande stond vast: om de twee jaer eens, mosten dat niet achten. Vermogten op zijn woort, gelijk voorhene meermalen gesegt had, alle jaers wel komen handelen. Indien het soo niet, en beduchten van zwarigheid was, zou hem wel waerschouwen.*

Een Gezand stond onbeweeghelijk: mosten naer den Keizer gaen om hem te bedanken, en gedagtig zijn met een statelijke vereering. Hy had naer zijne Majesteit geschreven het vertrek van den Ouden Hobou *(versta* Konstantijn Nobel*) naer* Batavia*, om weder als een expressen van den Heer Generael en Raden van* Indiën *aen haer gesonden te worden.*

Zoo nu een ander quam, zou niet goed zijn. Hierom vraegde de Veldheer seer ernstig Hogenhoek*, of hy hem niet kon versekeren, dat* Nobel *weêr sou komen, en geen ander: naerdien hy anders leugenachtig by sijne Majesteit sou bevonden worden. Hy en* Singlamong *hadden in hunne brieven aen den Keizer de ning van* Jakatra *daer van geschreven.* Waer op *Hogenhoek* den Veldheer diende. *Indien haere Hoogheden daer*

daer over aen den Heer Generael geschreven hadden. Nobel, zoo een gezant van haere Edele gesonden wierd, zou het wel kunnen wesen. Echter kon hem des niet versekeren. Niet wel was de Veltheer hier in te vrede, en zeide: of de Heer Admirael Bort ook weder zou komen, en wanneer; alsoo nu alleen het wachten na de Vloot was, om Tayouan met alle magt te gaen beoorlogen. Hogenhoek antwoorde: hy het selve ook niet recht wist; maer vertroude de oorlogs-vloot aldaer al in Zomer- of in aenvang van Oogst-maend stond te wesen, gelijk d' Admirael Bort op sijn afscheid aen haere Hoogheden geschreven had. Deselve Heer Admirael stond in het believen van haer Edele op Batavia. Was evenwel te geloven; van ja. Zijne Majesteit, vervoegde de Veldheer daer op, had nu geschenken aen den Admirael gesonden, zoo nu weder quam, het sou goed zijn: gelijk mede d' onsen voor sijn vertrek al klaer lagen; maer is weder, zonder afscheid te nemen, deur gegaen: het welk by ons niet wel opgenomen is: heeft ook alles na sijn eigen hooft willen beschikken; daer haer Edele op Batavia nochtans het ten meestendeel in ons believen gestelt hebben. Evenwel hebben wy noit iets willen by der hand nemen; of hebben het den Admirael eerst bekend gemaekt, en sijn oordeel afgevraegt. Maer het was al te vergeefs. Ten waere onse goede meeninge gevolgt had, zou d' eere der overwinninge van Tamzwa en Lamoa mede gehad hebben. By dien gelukkigen voortgang, zou sijne Majesteit den Hollanders hun versoek niet hebben kunnen weigeren: ja twijfele niet of men zou al van Tayouan Meester geweest zijn, gelijk wy aen den Admirael Bort belooft hadden, by overwinninge van die Eilanden, met de gehele magt over te steken. Dan gaf tot antwoord: hy wist van geen Tamzwa en Lamoa. Hem was door sijne Heeren en Meesters belast, na het overwinnen der Eilanden van Ey en Quemuy, naer Tayouan over te steken: zou anders, op Batavia komende, zijn hooft verliesen. Zoo dat wy, tot ons leetwesen, met wat goede beloften wy den Admirael te gemoed quamen, niets konden verwerven. Wat heeft de Heer Admirael nu in Tayouan uitgerecht, niet als tijd verquist, en volk door ziekte verloren: door de Rijx-raden om den tuin geleid en bedrogen geworden, volgens sijn eigen schryven aen ons. En ingevalle hy sijne zege met onse goede meeninge achtervolgt had; de vyanden van Tamzwa en Lamoa geslagen, verjaegt, en Kimtia, die naer Tayouan dan soude moeten gevlucht hebben, met de gehele Vloot vervolgt, en hem zoo genen tijd gegeven om zich te versterken, (gelijk nu doende is, op Tayouan, aen Sakkam) het zou, ons gevoelens, beter uitgevallen zijn.

Kimtia en Anpikja zouden ook zoo gemakkelijk met twee honderd Jonken naer Tayouan overgesteken konnen hebben, gelijk nu geschied is. Heb van eenen overloper vaste tydinge, Sepoan met zijne gehele Vloot behouden voor Tayouan overgekomen en met blijdschap voor Hooft aldaer ontfangen is. Heeft aen Sakkam twee of drie sterkten opgeworpen: de wegen bezet: krijgsknechten naer Tamzwa en Kelang gezonden: de Piskadores met een getal Jonken en krijgsknechten mede versien: sulx hy zich op alle wegen en middelen verset en sterk maekt, om zijne vyanden te verwachten. Hier van zijn wy gesamentlijk d' oorsaken, die den zelven soo veel tijds gegeven hebben, zonder de begonne zege te vervolgen: daer wy hem genoech in onse handen hadden: want al driemael besloten geweest is, in gevalle wy hem vervolgt hadden, zijn hooft te komen buigen gelijk Tziekautja zijn Veltoverste my zelf verhaeld heeft. Dit sprak de Veldheer met een verstoort gemoed.

Na Hogenhoek dit met eenige tegenreden beantwoord had, verzocht hy zijn afscheid: welk de Veldheer hem toestond; naerdien hy by den Konbon of Stadhouder genodigt was: had anders al kost laten vaerdig maken, om d' onzen t' onthalen. Van daer vervoegde Hogenhoek zich naer den Konbon; en ontmoete in het derwaerds gaen eenen Mandarijn, na de Logie door den Konbon gezonden, met aenzegging het tijd was, om daer te komen: naerdien reeds d' Afgezondenen verschenen waeren.

Gekomen ten Hove, wierd *Hogenhoek* by den Stadthouder zeer vriendelijk ontfangen; inſgelijx by d'Afgezondene, en na zijne gezondheid gevraegt. De Stadthouder verzocht d'Afgezondenen, zy geliefden weder hunne plaets te nemen en gaen zitten. d'Afgezondenen boden *Hogenhoek* de linke of hoogſte aen: welk beleefdelijk tot verſcheide male toe by hem afgeſlagen wierd; zulx hy ten laeſten noch, na vele beleeftheden over en weder, even hoog, als haer Edele, zijne zit-plaets moſte nemen.

De Stadthouder nam zijne plaets nevens de gedachte Heeren, onder aen. De ſtoelen, daer op zy zaten, waeren behangen met gout-geborduurde damaſte kleden. Na een weinig gezeten te hebben, ontſchuldigden d'Afgezondenen zich, zy *Hogenhoek* niet waren komen bezoeken, gelijk hen van hem geſchied was: met bybrengen d'oorzake geweeſt te zijn, zy hunnen laſt noch niet uitgevoert hadden. Zoo dra zulx geſchied was, zouden zy hem te huis komen begroeten; daer hy hen met eenige dienſtplegingen voor bedankte.

Na een kop melk of twee genuttigt te hebben, verzocht de Stadthouder of d'onzen geliefden op te ſtaen, om aen de tafel te gaen, even als de ſtoelen gezet wierden, behangen mede met damaſte kleden: daer zy zich aen voegden. Over maeltijd liet de Stadthouder eenige bly-ſpelen aenregten, tot meerder verheerlijking des gaſtmaels; daer het heerlijk genoech van zich zelf was: naerdien wel dertig of zes en dertig mael veranderinge van ſpijze opgeſchaft wierd. De maeltijd met goe cier maken overgebragt, namen eerſt d'Afgezondenen: daer na d'onzen hun afſcheid, en keerden na de Logie.

Tegens den avond, den negentienden, quam d'Onder-koning *Singlamong* van beneden weder in *Hokſieu*, onder het inhalen met grote Zegeſtaetſie, over de zege van *Tamzwa*, *Lamoa* en andere kleine eilanden, daer ontrent gelegen: waer door de gehele kuſt van rovers gezuivert was.

Den twintigſten quamen weder de Mandarijns van d'Afgezondenen den onzen de voornoemde zijde opdringen, met te zeggen tegen hunnen Huisheer: zy onderwege verſtaen hadden, hoe de Hollanders grote menigte van zijde opgekocht en na *Batavia* gevoert hadden, 't welk tegen 's Keizers gebod ſtreed. Maer door hunne dienſten, den Rijke bewezen, wiert 'tſelve door de vingeren gezien. Hierom hadden ook hun Meeſters onderwege deſe zijde opgekocht, om aen hen te leveren. Wilden zy die nu niet mede nemen, ſtond lichtelijk door d'Afgezondenen aen den Onder-koning, Veldheer *Lipoui* en Stadhouder, verboden te worden, hen geen inkoop van de zelve meer toe te ſtaen: voor aleer verlof van den Keizer komen zoude: met diergelijke redenen meer van misnoegen. *Hogenhoek* gaf hen 't voorige ten antwoord. Waer op zy niet wel te vrede vertrokken.

Ten tien uuren vervoegde *Hogenhoek* zich met het geheel gezelſchap ten Hove van den Onder-koning *Singlamong*, om hem te gaen begroeten, en geluk te wenſchen, over de zegen, bevochten op zijne vyanden.

Gekomen aldaer, was d'Onder-koning, een halve uure te voore, den opperſten Hopman over zijne krijgsknechten gaen bezoeken, die heel krank lag. Zijn voordrager verzocht, d'onzen een weinig in het Voorhof geliefden te vertoeven: wilde zijne Hoogheid laten waerſchouwen: gelijk geſchiede. Hier op quam d'Onder-koning na een weinig wachtens weer t'huis, en gaf aenſtonds gehoor aen *Hogenhoek*, die hem geluk wenſchte over zijne gezonde wederkomſte: desgelijx over de zege, op zijne vyanden. Waer voor zijne Hoogheid hem bedankte: ook met gelukwenſching over den brief en geſchenken van zijne Majeſteit, den onzen toegezonden.

d'Onder-koning viel weer klachtigh, over het ſchielijck vertrek van den Admirael *Bort*, zonder hy alvorens had laten waerſchouwen. Wel had hy van den Admirael eenen brief ont-

ontfangen: maer op 't left, reed op zijn vertrek ftaende, wanneer geen antwoort op den zelven kon fchrijven.

Vroeg wijders, of d'Admirael ook weder zou komen, of een ander. Waer op *Hogenhoek* zijne Hoogheid diende: Het aen het believen van den Koningh van *Jakatra* ftond: kon zijne Edelheid daer op geen recht befcheit, of verzekering doen.

Voorts zeide d'Onder-koning: hy konde met den Heere Admirael niet over een komen: wenfchte een ander Admirael quam: had d'Admirael zijne goede voorflagen en meining in acht genomen, om, na d'overwinning van *Tamzwa* en *Lamao*, gelijkelijk naer *Tayouan* over te fteken, vertroude al meefter daer van geweeft te zijn. Maer d'Admirael geloofde hem niet. Nu was 'er laft van zijne Majefteit gekomen, om te moeten gaen. Zoo nu de Vloot daer noch was, het een gewenfchte zake zou geweeft zijn. Zijne Majefteit wift ook niet beter, of de Vloot was daer noch: want aen hem in zijnen brief belaft had, aenftonts naer *Tayouan* met hunne Vloot te vertrekken, om het zelve by overwinning den Hollanders weer in 't bezit te geven, voor de getrouwe dienften, den rijke beweezen: had desgelijx den handel vergunt, van om de twee jaer eens met hunne fchepen te mogen komen handelen: 't welk zy immers voor een groote gunfte behoorden aen te nemen; en te geloven zijne Majefteit den onzen toegenegen was.

Wanneer 'er een Gezant quam, om zijne Keizerlijke Majefteit daer over te bedanken, hy twijfelde niet, al wat meerder dan aen 't Hof verzocht wierd, of zouden 't felve verkrijgen. Het wachten was alleenlijk naer de Vloote: als die verfcheen, zouden aenftonds, volgens laft van zijne Majefteit, gelijkelijk naer *Tayouan* overfteken, en 't zelve zoeken te bemagtigen: daer en boven na den Gezant *Konftantijn Nobel*, om den vaften handel te bevorderen.

d'Onder-koningh ontfchuldighde zich, van *Hogenhoek* met zijn byweзen niet t'onthalen, alfoo noch van de reize vermoeit was: maer beval aen twee van zijne Raden *Hogenhoek* gezelfchap te houden, om hem onthael aen te doen: wanneer het tijd was, van den Keizerlijken brief t'openen, zou hem laten waerfchouwen: vertrok toen naer binnen. Na bedanking voor de goede onthaling, vertrokken ook d'onzen weer na de Loogie.

Tegens den avond, den een en twintigften, lieten haer Hoogheden *Hogenhoek* door eenige Mandarijns aenzeggen: Hy fich morgen uchtent met Zonnen-opgang na het huis van den Keizerlijken Rent-meefter *Poetzienzie* te vervoegen had. Waer op zy, na bekomen befcheit van te zullen komen, weer vertrokken.

Des Woensdaghs morgens vroeg, den zes en twintigften, begaf *Hogenhoek* fich dan te paert, met zijn geheel gevolg, ten fpoedigfte naer het huis van *Poetzienzie*. Daer gekomen, vond hy het geheel Hof bezet, en bleef zoo lang op een aengeweze plaets vertoeven, tot dat d'Onder-koning en Afgezondenen met den Keizerlijken brief gekomen fouden zijn: de Veldheer *Lipoui*, neveпs den *Konbon* of Stadhouder, en al de Mandarijns waren mede vaft wachtende na haere Hoogheden voornoemt.

Na een weinig aldaer vertoeft te hebben, liet de Veldheer *Lipoui* den Onder-koopman *Pedel* roepen, om *Hogenhoek* aen te zeggen: aengefien hy den Keizerlijke brief in 't eerft niet had kunnen helpen inhalen, dien nu, als dezelve in 't Hof aenquam, te midden van den weg, op zijne eene knie neergebogen, in het verby gaen zou eer bewijfen, alfoo het 's Lands gebruik was. Ook had het *Nobel*, in het inhalen van den voorleeden jarigen brief, op den gemeinen weg gedaen: 't welk de Veldheer verzocht, hy toch wilde nakomen.

Hebbende *Hogenhoek* ontrent een uur met gedult gewacht, verfchijnt d'Onder-koning *Singlamong*, met een groot gevolg, te paerd, van Mandarijns, Edellieden en Hovelingen: een weinig daer na d'Afgezondenen; beneven den Keizerlijken brief en gefchenken.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

De brief wiert gedragen door acht perzonen, alle in 't leverei van root en geel gekleet, op twee verlakte stokken: daer een huisje, kostelijk vergult met beeltwerk, Tempels-gewijze opstond. In dit huisje lagh de Keizerlijke brief, opgerolt in een gele zijde sluider. Daer na volgden vijf of zes rode verlakte tafels, voor behangen met damaste kleden, en getorst door vier perzoonen; daer de schenkaedjen, zoo van gelt, als goude en zijde stoffen, bloot op lagen.

Hier achter quamen d'Afgezondenen staetelijk te paerd, verselt met een groot gevolg van Edelen.

Voor den Keizerlijken brief wiert gespeelt, door by te twintig personen, op trommelen, schalmeien, bazuinen, fluiten en diergelijk speeltuig meer: zulx het eer een Zee-staetsie scheen te zijn, als wel een brief te horen lezen.

Ten halven wege dan, gelijk *Hogenhoek* van den Veldheer belast was, deed hy in het voorby gaen de behoorlijke eerbiedenis, met buigen van zijn hooft en lichaem.

Volghden toen gezamentlijk achter aen, tot in de grote zale, daer haere Hoogheden reeds zaten en toen oprezen. Na deze een weinig in onderlingh gesprek waren geweest, wiert *Hogenhoek* belast noch eens, eer de brief geopent wierd, op zijne knien te vallen, om voor den zelven voor de tweede male eerbiedigheid te bewijzen: 't welk hy op zijne eene knie naquam. Dan *Hogenhoek* had juist, in het gaen uit den huize, een root fluweel kussen daer toe meê genomen, daer hy met zijne eene knie eerbiedigheid op bewees: alzo het hem anders op de blaeuwe stenen te zwaer zou gevallen zijn: want naderhand, onder het lezen, hy al geduurig daer op blijven leggen most, en noch wel twalef of vijftien mael, eer zy hem door den eersten Afgezonden overgegeven wierd, op staen en weder neder knielen.

De

Na de brief dan in het openbaer gelezen was, wierd hy door den eersten Afgezondenen op d' armen van *Hogenhoek* geleid: waer voor hy weder eenige reizen al leggende met zijn hooft most neder buigen en eere bewijzen: daer en boven ook zoo vervolgens voor de duizend taylen en de zijde stoffen.

Dit gedaen, wierd *Hogenhoek* weêr belast op zijn knien te vallen, om voor 't laest driemael, met opstaen en nederbuigen, eerbiedenis te doen. Daer na gingen haere Hoogheden onder een verhemelt neder zitten, en lieten een grote kan melk, met sterke Pekingse boter en bonen-meel gemengt, te voorschijn komen en dronken eens om. Waer op *Hogenhoek* ook genodight wierd, om dicht by haere Hoogheden neder te zitten. Endelijk d' Onder-koning opstaende, begaf zich, na een heuselijk genomen afscheid, te zijnen Hove: daer na volgden de Veldheer *Lipoui*: de twee Heeren Afgezondenen: d'onzen, en de Stadthouder. Dees beval *Hogenhoek*, hy op morgen d' Afgezondenen diende te gaen bedanken: 't welk hy den Stadthouder toezeide, te zullen geschieden.

Den Keizerlijken Brief deed *Hogenhoek* door *Lowijs de Keizer*, gebonbonden achter kruis-wijs op zijn ruch, te paert na de Logie dragen: de geschenken wierden in Pallakijns gelegt. Onder weeg wierd op de straten voor den Brief op schalmeien, fluiten en trommelen gespeelt, met zes of acht vendelen voor aen. Het welk het nieusgierig volk by honderden deed toelopen, met toewensching van veel geluk op straet den onzen.

Hogenhoek dan te huis gekomen, wierd door twee dienaers van den Keizerlijken Rentmeester *Poetzienzie*, uit een basje drie eerschoten gedaen, en ontrent een uur lang op schalmeien, fluiten en trommels ter eere van den Brief gespeelt. Dit was hen nergens om te doen, dan om wat te hebben; gelijk *Hogenhoek* van haere Hoogheden belast wierd wat meerder te geven, als *Nobel* verleden jaer gedaen had. Insgelijx belasten haere Hoogheden, d'Onder-koning en Veltheer, aen *Hogenhoek* d'Afgezondenen 's anderen daegs te gaen bedanken: alzoo het by hen zelden gebeurt was, zo groot een geschenk van zijne Majesteit aen iemand gegeven wierd. Hy moste het ook voor een grote zake achten, dat in zijne Majesteits oogen zoo wel gezien was. Het welk *Hogenhoek* met beloften en doen naquam.

Na een weinigh t' huis geweest te zijn, liet *Hogenhoek* den Keizerlijken Brief openen en vertalen. D'Inhoud quam op dezen zin uit:

Inhout des Keizers brief.

Ik Keizer zende dezen mijnen Brief aen den Hollandschen Admirael Balthasar. *Ik heb den vreemdeling van verre en naby gelege plaetsen lief, gelijk eenen Keizer toekomt te doen. Des te meer met reden, die ons wel doen, moeten weêr wel gedaen worden, en die eer inleggen, moeten wel beloont worden. Ik heb zekerlijk verstaen, gy lieden eer ingeleid hebt: daerom heb ik volk afgestiert, om u lieden te beschenken. Ik heb gehoort, de Hollandsche* Balthasar *oprecht met mijne krijgs-amptenaers ten oorlog gegaen heeft: waer uit ik bespeure hy het wel met mijn volk en Rijk meent: gelijk als blijkt, dat hy de rovers geheel t'ondergebragt en verjaegt heeft; gelijk een vogel, die een nest gemaekt heeft, om daer in te nestelen, welk nu aen stukken gebroken is. D' eere, die ik altijds van de Hollanders verwacht had, om d' Eilanders te overwinnen en te verdrijven, is nu uitgevoert. Daerom zoo ben ik schuldig u lieden met eenige gifte te bedenken: en stiere dezen mijnen Brief, dien ik verzoek u lieden met de bygevoegde schenkaedjen in genoegen geliest aen te nemen, en mijnen Brief eere aen te doen.* KONGHY.

De geschenken van zijne Majesteit, die nevens den Brief quamen, bestonden in duizend Taylen Sinees zilver, en zestig stukken van allerhande zijde en goutlakene stoffen.

Des Vrydags, den drie en twintigsten, des morgens vroeg begaf *Hogenhoek* neven het geheel gezelschap zich ten huize van haere Hoogheden: desgelijx tot d' Afgezondenen, om hen bekent te maken het misnoegen,

welk

welk *Hogenhoek* had, over den Keizerlijken Brief, daer in het vertalen bevonden had, niet eens gewach gemaekt wierd van den vasten en eeuwigen koophandel: of van het verblijf der Kompanjie aldaer: veel min van gezamentlijk met hunne scheeps- en krijgs-magt naer *Tayouan* te gaen, om het zelve te beoorlogen; gelijk haere Hoogheden al over lang en verscheide male den Admirael *Bort*, *Nobel* en *Hogenhoek* belooft hadden: namelijk, dat daer van bezegelde brieven van zijne Majesteit stonden af te komen. Insgelijx dat d'Admirael en zy niet zonder reden van misnoegen over d'onstantvastigheid van haere Hoogheden geklaegt hadden, bleek nu, naerdien niet een van de mondelinge belofte en vaste toezegginge tot noch toe bevonden was, waer te zijn: en zou by den Heer Generael, niet zonder reden, zeer qualijk op-genomen worden, dat zy by haere Hoogheden nu twee jaren aen malkandre niet als met praetjes gepait geworden waeren. Waer op d'Onder-koning met een grimlag *Hogenhoek* antwoorde: zijne Majesteit aen haere Hoogheden geschreven had: zy den Hollanders den handel, wanneer'er een Gezant om de twee jaer eens quam, toestond: als ook; zy met hen naer *Tayouan* zouden gaen, om 't zelve te helpen bemagtigen. Hy had zelf niet beter geweten, of daer van zouden bezegelde brieven aen hen afgekomen zijn. Maer nu bemerkte hy eerst, dat het om een Gezant te doen was, die dank aen het Pekingse Hof most zeggen: ook geschenken brengen, of zy zouden den handel niet verkrijgen. Dan zoo een Gezant quam, dien zy aenstonds met hun voorschryven naer *Peking* souden afvaerdigden: als ook den handel zijnen voortgang doen nemen, hy verzekerde hem, de Kompanjie den eeuwigen handel van te komen en te vertrekken na begeren, zou verkrijgen: daer nevens een eiland of een stuk lands aengewezen worden, om haeren koophandel aldaer onbekommert te mogen drijven. Diergelijke redenen kreeg *Hogenhoek* mee van den Stadthouder. Maer de Veldheer scheen verstoort te zijn, met te zeggen: zulke grote eere van geschenken, nevens eenen Keizerlijken gezegelden Brief, waer in den Hollanders d'eer van d'overwinning der vyanden gegeven wierd, was noit geschied: daer zy sich mede behoorden vergenoecht en verheucht te houden. *Hogenhoek* daer op: zy sijne Majesteit hadden te bedanken, voor sijne geschenken. Maer waer den Hollanders de handel toegestaen wierd, kregen van de Vorsten selfs daer van bezegelde brieven; die hun gebieders over de plaetsen beschermen mosten: gelijk sijne Hoogheidt aen hen belooft had. Ook handelden de Hollanders de gehele wereld door, sonder hen een bepaelde tijd voorgestelt wierd: maer wanneer zy quamen, waeren aengenaem, en deden hunnen handel na begeren. Waer op sijne Hoogheid met een gram gemoet *Hogenhoek* antwoorde: Elk Landschap zijne gewoonte had: en het zijn, de sijne. Waren zy met het verding, van om de twee jaer eens te komen handelen, niet te vreden, mogten dan achter blijven. Wanneer zy ook binnen den gesetten tijd quamen, zouden moeten weêr vertrekken, zonder iet uit te rechten. *Hogenhoek* antwoorde sijne Hoogheid: deze sijne redenen hem vreemt voorquamen; daer hy hem nochtans self belooft had, gezegelde brieven van sijne Majesteit daer over souden afkomen. Het versoek der Kompanjie, vervolghde *Hogenhoek*, was immers zeer redelijk: namelijk, by overwinninge van d'Eilanden, den open handel slechts te mogen genieten voor de groote onkosten, welke haer had komen te staen op drie of vier honderd duizend taylen, die zy nu twee jaer achter een ten dienste van 't Rijk gedaen hadde.

D'Onder-koning, na een weinigh swijgens, vroeg *Hogenhoek*, of *Nobel* ook weder zou komen, en met last, om sijne Majesteit in *Peking* te komen begroeten. Waer op *Hogenhoek*, gelijk voorhene, tot antwoord gaf: het zelve niet vast hem te kunnen verzekeren: dat zulx in 't believen van

den

den Heer Generael ſtond, wien hy daer toe verkiezen wilde.

Voorts zong het oud deuntje: te weten, hy aen den Keizer geſchreven had, en, by wederkomſte van *Nobel*, de Kompanjie, meer als zy begeerde, zou toegeſtaen worden: want de Keizer de Hollanders zeer beminde: gelijk by zijnen brief en geſchenken bleek: 't welk by zijnen tijdt aen gene vreemdelingen oit geſchied was. D' Afgezondenen moſten ook meerder bedacht worden, als *Nobel* gedaen had: ja op morgen, alzoo in korten weêr ſtonden te vertrekken.

Hier op verzocht *Hogenhoek* den Onder-koning, hy hem geliefde bekent te maken; hoe veel hy den Afgezondenen meer zou toeleggen, als *Nobel* gedaen had: dees zeide het zelve in zijn believen ſtond. Daer op nam *Hogenhoek* beleefdelijk ſijn afſcheid, en vertrok van daer na d'Afgezondenen, die hem ſeer minnelijk ontfingen. Met deſe raakte *Hogenhoek* mede in geſprek over den eeuwigen handel: had, zeide hy, verhoopt d'Afgezondenen daer van bezegelde brieven van ſijne Majeſteit afgebragt zouden hebben.

Waer op zy hem te gemoet voerden: zy lieden daer van beſegelde brieven aen haere Hoogheden *Singlamong*, *Lipoui*, en den *Konbon* of Stadhouder van *Hokſieu* overgelevert hadden: luidende, *Zoo een Gezant quam, om zijne Majeſteit te bedanken, zoude aenſtonds zijne boven-reis doen, en de handel zijnen aenvang nemen, van om de twee jaer eens te mogen komen handelen.*

D' Afgeſondenen waeren van gevoelen, ſoo een bezendinge aen het Pekingſe Hof gedaen wierd, den Holders, zoo wat meer te verſoeken hadden, by ſijne Majeſteit zou toegeſtaen worden: naerdien ſijne Majeſteit veel werks van hen maekte, (wijl zy haer ſoo troulijk ten oorlog bygeſtaen hadden,) en hen alleen d'eere van d'overwinninge van *Ey* en *Quemuy* gaf. Ook beloofden zy aen *Hogenhoek*, ſoo weder ten Hove quamen, ſijn verzoek wegens den eeuwigen handel by ſijne Majeſteit zouden zoeken te bewerken. Waer voor *Hogenhoek* hen bedankte, en vertrok met ſijn gezelſchap naer de Logie. Na veel overlegs met elkandre, wat in die gelegentheid oorbaerſt voor de Kompanjie aen d'Afgezondenen diende verſchonken te worden, zijn te rade geworden, den eerſten Afgezonden te begiftigen met twee en twintig el root-ſcharlaken: een half ketentje bloed-koralen, ter ſwaerte van ſes onçen: twee ſtukken gekleurde perpetuanen: ſes ſtukken moeriſen: nevens vier houwerklingen.

Den tweeden Afgezonden wierden vereert zeſtien elle en drie vierendeel root-ſcharlaken: een half ketingje bloed-korael van ruim vier onçen: twee gekleurde perpetuanen: vier ſtukken moeriſen: nevens twee houwerklingen. Desgelijx wierden hun byſijnde Mandarijns en dienaers ieder na behoren met een geſchenk begiftigt.

Des Zaterdags 's morgens, den vier en twintighſten, vervoegde *Hogenhoek* en zijn geſelſchap zich met de ſchenkaedjen naer d' Afgezondenen, ter overlevering aen hen. Dan toonden zich quanſuis tot het ontfangen beſchroomt, en, na alles eerſt wel doorkeken te hebben, met verſcheide weigerins van dezelve niet te derven aenvaerden, voor al eer zy haere Hoogheden daer over geſproken hadden; hoewel zy die endelijk, na eenige redenen daer tegen weder by *Hogenhoek* ingebragt, met vele tegenſprekingen aennamen.

In het afſcheid nemen verzocht *Hogenhoek* noch eenmael: d'Afgezondenen, gekomen te *Peking*, by den Keiſer en Rijxraden t'onzen voordele geliefden te bewerken, het verkijgen van den eeuwigen handel, en zoodanig verſlag van hen te doen, als by hun aenweſen gehoort en aen hen ondervonden hadden. Dit wierd door hen met grote betuiging belooft te zullen geſchieden. Wijders, hadden d'onzen eenige redenen met hen over den koophandel der Kompanjie, in verſcheide geweſten van *Indiën*: als ook hoedanig dezelve daer te lande zou kunnen gedreven worden, tot welvaren van beide Rijken: beneffens wat goederen daer door d' onzen aengebraght en weder vertiert werden, die in onze en andere landen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

daer de Kompanjie handelt, getrokken zijn. Groot genoegen betoonden d' Afgezondenen in deze redenen te ſcheppen. Ja zeiden, zoo een Gezant aen den Keizer quam, ter dankzegging, en de vyanden van *Tayouan* verdreven waeren (daer zy zeer vervaert voor waeren, dat zy wel weder over mogten komen) men niet te twijfelen had, of alles zou den onzen toegeſtaen worden. Voor welke redenen en beloften *Hogenhoek* hen eenige dienſtplegingen van dankbaerheid toevoegde, en vertrok.

Des Maendags, den zes en twintigſten, zond de *Konbon* of Stadthouder een vereering van vee: namelijk, een koebeeſt, twee verkens, zes ganſen, acht hoenderen, acht enten, twee potten met drank, en een pikol tarwen-meel: waer voor *Hogenhoek* hem door den onder-koopman *Pedel* liet bedanken.

Feeſt Peelou by de Sinezen geviert.

Des Donderdags, den negen en twintigſten, wierd by de Sineſen het Sineeſch Feeſt, genaemt *Peelou*, in *Hokſieu* geviert, gelijk ook ten zelven dage door geheel *Sina*: te weten, met lange roei-vaertuigen cierlijk geſchildert, en opgepronkt met zijde gekleurde vanen. Hier mee roeien zy om ſtrijd tegen elkandre gins en weder op de revieren, met boven mate groot geraes en getier te maken.

Volgens verhael der Sineſen aen *Hogenhoek*, was *Peelou* Oppervoogt van de *Parecelles* geweeſt, welk een ſchoon vruchtbaer en gout- en zilverrijk eiland is. Door dezen *Peelou* was voorzeid, dit eiland te gronde zullen gaen: waerom hy ook enige dagen van te voore, met zijne Jonken, (daer ook van zijne vrienden en eenige, dien hem geloof gaven, in waren,) naer de vaſte kuſt van *Sina* gevlucht was: daer hy als een God van de zee geviert wierd: want naer het zeggen, zou het eiland kort na zijn vertrek gezonken zijn. D'onzen, tot hun vermaek en bekijken des Feeſt, waeren mede met een gehuurt vaertuig uit ſpelen geweeſt.

Naulx was *Hogenhoek* t' huis gekomen, of de Veldheer *Lipoui* zond zijnen Mandarijn, om hem te waerſchouwen: hoe d'Afgezondenen op morgen ſtonden weêr na *Peking* te vertrekken: die *Hogenhoek* met zijn gevolg uitgelei moſte doen. Daerom hy zoo veel peerden zou eiſchen, als van node had, die de Veldheer dan morgen voor de Logie zou ſtieren. Waer voor *Hogenhoek* hem liet bedanken, met toezegging van 't zelve te zullen nakomen.

Des Vrydags, den dertigſten, quam met krieken van den dag weêr een Mandarijn van den Veldheer *Lipoui* *Hogenhoek* aenzeggen: hy zich toch wat vroeg ten huize van d' Afgezondene wilde begeven. Dies zy zich zoo te paert, als in Palakijns, naer het Logement der Afgezondenen begaven. Daer gekomen, vonden hen bezich met pakken van reistuig; desgelijx met koppelen van ſlaven en ſlavinnen, alle, ten getale van zes of zeven honderd, op d'eilanden van *Eyen Quemuy* gerooft, en hen geſchonken van hare Hoogheden, de Stadhouders van *Zing* en *Sanzieuw*, en andere Bevelhebberen meer. Waerom d'onzen verzochten voor uit te gaen, om d'Afgezondenen niet op te houden, gelijk geſchiede. Na al vry wat lang, op den weg, onder des Onder-konings open ſpeel-huis, gewacht te hebben, quamen d'Afgeſondenen te paert aen, met ontſchuldiging, zy d'onzen zoo lang hadden laten vertoeven: 't welk zy hen met een beleefde dienſt-pleging beantwoorden, het hen niet verveelt had.

D' Afgezondenen bedankten *Hogenhoek* voor de geſchenken, met te zeggen daer en boven: zy hadden ze wel aengenomen; maer wiſten niet of zijne Majeſteit hen zulke grote giften al zou laten behouden, zonder de zelve weder aen hen te moeten overgeven: 't welk *Hogenhoek* voor een Tarterſche plichtpleging aennam. Wijders, beloofden zy, gelijk ze meermalen gedaen hadden, d' onzen by zijne Majeſteit en Rijx-raden gunſtig voor te ſpreken, en alles aen te dienen, wat zy van hen gehoort en geſien hadden. Een Gezant komende, ſtont alles naer wenſch uit te vallen: waer ſy hun beſte mede in zouden dôen, en den Gezant behulpzaem zijn, wanneer binnen *Peking*

king verscheen. Waer voor zy by *Hogenhoek* bedankt wierden, en dronken op den wegh, staende voet, eens om, uit een flesje, welk hy ten dien einde juist meê genomen had.

Zy verwonderden sich over zulken schonen drank, en vraegden of die in hun Vaderland viel: zeggende, het een schoon Land most zijn; daer niet alleen zulke kostelijke wijnen; maer zoo velerlei raere goederen van daen quamen. Al hun voorname dienaren mosten den zelven mede proeven, om (gekomen te *Peking*) te kunnen zeggen, Hollandsen drank gedronken te hebben. Na eenige plichtplegingen over en weer te hebben gedaen, namen d'onzen beleefdelijk hun afscheit, en quamen tegens den avond weer in de Logie.

Lipoui wil uit de Regeering scheiden.

Den laetsten, des Zaterdaghs, verstond *Hogenhoek*, hoe de Veldheer *Lipoui* zijne grote poorte gesloten had, ten einde van geen meer gehoor te geven: ook zich niet meer met eenige saken te willen bemoeien, zijn ampt rakende; want hy met geweldt naer *Peking* wilde, daer zijn Opper-wijf (de Moei van dezen tegenwoordigen Keizer) haer onthield. Deze had verscheide malen, en voornamelijk toen aen hem geschreven: dat hy boven te komen had, of zou hem van beneden komen halen.

De Rijx-raden, als op den vier en twintigsten van Gras-maend verhaelt staet, hadden den Veldheer zoeken aen te moedigen, met het verhogen van Hooft der drie Landschappen, welk beleefdelijk by hem afgeslagen was: want hy wilde geheel en al uit de regering zijn; ter oorzake, soo hy aen *Hogenhoek* zeide, al te oud was, en de regeering veel moeielijkheidt meêbragt, dat zijn hooft niet verdragen kon. Waerom hy vijf of zes renboden op elkandre aen syne Majesteit en de Rijx-raden afgevaerdigt had, om te willen verlost zijn, die alle daegs weder van boven bescheit stonden te brengen.

Verzoek van Hogenhoek om 's Keizers kost-gelt.

Des Dingsdaghs, den derden van Zomer-maend, zond *Hogenhoek* den Onder-koopman *Pedel* naer den *Konbon* of Stadhouder, met bekent-making aen hem: hy tegenwoordigh in twee maenden van de Mandarijns gene betaling van kostgelt had bekomen kunnen: of de Stadhouder daer in geliefde te versien. De Stadhouder, dien dit vreemt voorquam, zeide het van sijne Majesteit tot noch toe niet geboden was, op te houden; maer 't selve te zullen vervorderen, tot dat nader bescheit daer over afkomen zou. Evenwel wees hy *Pedel* aen den Veldtheer *Lipoui*; onder voorgeven, hy weder, gelijk verleden Jaer, van de waerdigheid der krijgsknechten, en hun hoofden, de Mandarijns, ontbloot was, en niet meer over hen te zeggen had. Konde hen ook, by gevolgh, niet gebieden, om het geldt op te brengen. Des *Pedel* aen *Hogenhoek* verslag deed.

Des Donderdags's morgens vroeg, den vijfden, begaf *Hogenhoek* zich, neven zijn geheel gezelschap, na den Onder-koningh en Veldtheer *Lipoui*, met bekentmaking van het antwoort aen hen, bekomen van den Stadhouder, aengaende de betaling van 's Keizers kost-gelt.

Niet wel waeren deze daer over te vrede; maer belasten aenstonts hunnen voordragers de twee Mandarijns aen te zeggen, de betaling op morgen zouden voldoen, en voorts alle maenden: of wiste wat met hen te doen had. Weer wierd het oud deuntje by hen gezongen: namelijk van den Gezant: wie die zijn zou? insgelijk van de Schepen: wanneer die komen souden? met den Admirael *Bort* of een ander? Na wel onthaelt te zijn, vertrokken d'onzen.

Tziekantzia komt te Hokfieu.

Des Vrydags, den zesten, komt van *Sinckieu* over land te *Hokfieu* de grote Mandarijn *Tziekautzia*, met een getal ontrent van vier of vijf honderdt krijgsknechten: de rest stont des morgens of overmorgen met zijne Jonken aldaer ook te komen.

De spraek ging, dezelve na d'Opper-stad *Jenping* (een gemeen stedeken, en negen dagh-reizens van *Hokfieu* gelegen) zou gaen, om aldaer als hooft te regeren. De stedelingen hadden verscheide voetvallen voor haere Hoogheden gedaen, om van den zelven ontslagen te mogen zijn.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

De Veldheer *Lipoui* was zeer goed overlopers: verdrukte zijne eigen onderdanen, ten behoeve van hen.

Des Woensdags, den elfden, waren de Jonken van *Tziekautzia* voor de ſterkte *Minjazeen* aen geland, en ſtonden binnen drie of vier dagen voor de grote brugge te komen.

Des Vrydags, den twintigſten, vervoegde *Hogenhoek* zich ten huize van den Onderkoning en Veldheer *Lipoui*, met verzoek, uit den naem van den Heer Generael, van ontſlaging voor eenige gevangenen, die den twalefden met *Tziekautzias* Jonken aengekomen waeren. Deze beloofden *Hogenhoek* *Tziekautzia* te zullen laten roepen en te vernemen of zulx waer was: ook te belaſten: zy hem ter hand geſteld wierden: met beding van hun geweer aen den Veldheer *Lipoui* moſten overgeven: naerdien dees Heer over d' overlopers te zeggen had.

D' onzen verſtonden van haere Hoogheden, hoe *Tonanpek*, *Zaujaes* broeder, en de grote Afgezonden, beide in vier dagen tijds overleden waeren. D' eerſte baerde niet veel goeds voor den Onder-koning *Singlamong*, die eerſt, over eenige weinig dagen, een verdrag met *Tonanpek* gemaekt had, gelijk op den zeven en twintigſten van Gras-maend aengeroert ſtaet.

Des Dingsdags, den vier en twintigſten, quam *Sanzia*, d' Opper-faktoor van den Veldheer *Lipoui*, uit zijnen Heeren naem *Hogenhoek* aenzeggen: De Veldheer *Tziekautzia* had laten roepen, wegens de gevangenen. Waer op de voornoemde overloper hem geantwoord had: de Hollander, die uit het Kaſteel *Zeelandia* op *Formoſa*, tot hem overgelopen was, hem verzocht had, liever te willen gekapt zijn, dan weêr by de Hollanders te komen: want hy doch een man des doods was: gelijk mede de zwarte jongens liever by hem wilden blijven: ook waeren al eenige verſchonken. Waer op *Hogenhoek* den Faktoor tot antwoord gaf. Het hem zeer vreemd voorquam; nademael over eenige dagen de zwarte jongens, ten getale van zes, alle daegs hem quamen om hun verloſſing bidden. Maer toen *Tziekautzia* verſtaen had; dat *Hogenhoek* den Veldheer *Lipoui* om de verloſſing der zelve aengeſproken hadde, heeft hy hen in zijne Jonken, geboeit aen handen en benen, doen ſmijten, ten einde niet weder in de Logie zouden komen, ook van hen niet meer gehoort worden: zoo dat *Tziekautzia* den Veldheer logenen had wijs gemaekt. *Hogenhoek* verzocht aen *Zanzia* dit den Veldheer geliefde bekent te maken: en vertrok dees.

Des Woensdags, den vijf en twintigſten, zond *Hogenhoek*, belet door buik-pijn van zelf te komen, een briefje aen den Veldheer *Lipoui*, door den Schryver *Lakko*: op het antwoord giſteren, van zijnen Faktoor bekomen. Dan tegens den avond quam *Lakko* met den brief wederom, die den Veldheer, wijl hy eenig genees-middel ingenomen had, niet te ſpreken kon krijgen.

Des Donderdags, den zes en twintigſten, zond *Hogenhoek* den onderkoopman *Pedel* met den zelven brief aen zijne Hoogheid *Lipoui*, die, even als giſteren, onverrichter zake weêr t'huis quam. De reden, waerom *Hogenhoek* den brief voornoemt of eenen anderen niet aen den Onder-koning geſtuurt had, was, om dat zijne Hoogheid gezeid had: het ontſlaen der gevangenen *Lipoui* aenging: want hy meeſt over d' overlopers te zeggen had: zulx *Hogenhoek* van d' os op den ezel gewezen wierd.

Des Vrydags, den acht en twintigſten, zond *Hogenhoek* weder den onder-koopman *Pedel*, ter oorzake *Tziekautzia* binnen weinig dagen ſtond te vertrekken, naer den Veldheer *Lipoui*, met den meergenoemden brief. Dees weder t'huis gekomen, deed verſlag, hoe hy drie uuren had moeten wachten, eer de brief kon overgelevert worden: verſtont door den tolk, de Veldheer het qualijk genomen had: dat *Hogenhoek* tegens zijnen Faktoor gezeid had: het logens waren, die *Tziekautzia* zijnen Heer wijs gemaekt had: waerom de Veldheer niet wilde dat *Pedel* zelf den brief hem mogt ter hand ſtellen, maer lietze door zijnen

voor-

voordrager halen. Naer een wijle tijts, quam de voordrager weder, zeggende, hoe zijn Heer den brief gelezen had: waer in ſtont van eenige moeielijkheden mogten komen t' ontſtaen. Welke woorden de Veldheer als dreigementen aennam. *Hogenhoek* moſte weten, hy *Lipoui* was: konde, als hy wilde, den Hollanders goet en quaet doen, en begeerde zulke woorden van dreigementen niet meer te horen, of mogten wel van zijn huis blijven.

Des Zondags, den acht en twintighſten, heeft *Tziekautzia Hogenhoeks* Huis-heer laten verzoeken, of eens by hem wilde komen. Na ontrent twee of drie uuren aldaer geweeſt te zijn, quam wederom, met verhael, hoe *Ziekautia* voornoemt hem verzocht had zijne meegebragte koopmanſchappen t' zijnen huize te nemen, om die te verkopen, met belofte van een rijkelijke beloning. De koopmanſchappen beſtonden in vier en twintig ſtukken allerlei gekleurde lakenen: acht of tien pikol barn-ſteen, van drie tot zes ſtuks in een katty: twee of drie honderd pikol tin en loot: dertig pikol vogel-nesjes: vijftig pikol peper: drie honderd pikol Sappan-hout: twintig pikol quikzilver: vijf en twintig pikol nagelen: honderd pikol Sandel-hout en andere waren meer.

Dan dit wierd by den Huisheer van *Hogenhoek* afgeſlagen, met te zeggen: *d' onzen al hun waren noch niet verkocht hadden: waerom hy eens anders koopmanſchappen niet derſde aenvaerden: hy was van haere Hoogheden over de goederen der Hollanders geſtelt: zoo het die quamen te horen, hy zou daer over in ongenade raken.* D' overloper *Houting* had meer diergelijke goederen van *Tangzwa* en *Lamoa* gebragt, tot groot afſlag en verlies der koopmanſchappen, die onlangs door d' onzen aldaer gebragt waeren. Ja konden, gelijk de Tarters zelfs aen *Hogenhoek* verklaerden, toen geen drie en een halve tayl voor d' el van de gekleurde lakenen krijgen. Met de nagelen, barnſteen, quikzilver, ging het even zoo, daer zy mede bleven zitten, en die voor geen twintig ten honderd konden quijt worden.

Des Zondags, den negen en twintigſten, quam *Lepora*, Faktoor van den Onder-koning *SingLamong*, d'onzen bezoeken, gelijk meeſt alle dagen deed; want zijne woning ſtont naeſt die van d' onzen. Dees voerde met *Hogenhoek* eenige redenen, wegens de gevangenen en het trots beſcheid van den Veldheer *Lipoui*: en bood zijnen dienſt aen, om die zake zijnen Heer aenſtonds bekent te maken: want hy wiſte, dat d'Onder-koning, twee of drie dagen geleden, aen *Lipoui* gezonden had, met aenzegging van *Hogenhoek* de gevangenen te laten toekomen. Ten einde dan gene onheilen mogten komen t' ontſtaen, bewilligde *Hogenhoek* in zijne aenbieding. Dees weder gekomen, deed verſlag: hoe d'Onder-koning zeer verwondert was, over het geen van den Veldheer *Lipoui* aen *Hogenhoek* over den brief ontmoet was: met te zeggen, *Lipoui*, zijns gevoelens, noch geſtoort was wegens 's Keizers brief en geſchenken: daer d'onzen niet genoech dankbaerheid, maer in tegendeel groot misnoegen overgenomen hadden. 't Welk *Lipoui* niet had kunnen vergeten: daer en boven dat *Hogenhoek* gezeid had, men op haere Hoogheids woorden geenen ſtaet konde maken. *Hogenhoek* moſte zijne woorden in die gelegentheid niet achten. Dat *Lipoui* gezeid had, of *Hogenhoek* wel wiſte hy *Lipoui* was, en den Hollanders goet en quaet kon doen: zijne moeielijke ziekte en quellingen hadden hem zulx doen zeggen: en diergelijke beleefde redenen meer. Het ſcheen of d' Onder-koning daer voor den goeden man wilde gehouden zijn, of vreeſde, zoo dit ter oore van den Heer Generael en Raden van *Indiën* op *Batavia* quam, zy niet wel vernoecht zouden zijn.

Midlerwijle ſpeelde hy zijne perzonaedje daer onder: want hy van den brief, en al wat 'er geſchiet was, grondige kennis had: naerdien de Veldheer *Lipoui* aenſtonds den brief voornoemt aen den Onder-koning gezonden had.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

De Faktoor *Lapora* was, in het weg gaen, van den Onder-koning belaſt, *Hogenhoek* aen te zeggen: zo de Hollanders of cenige Zwarten in de Logie quamen, hy hen niet vaſt zoude houden, om by den Veldheer *Lipoui* gene reden van misnoegen te geven: waer door zy des t'eerder hun verloſſing zouden krijgen; daer hy zijn beſt in wilde doen.

Faktoor Zangia, komt by Hogenhoek.

Des Maendags, den laeſten, zond de Veldheer *Lipoui* ſijnen Opper-Faktoor *Zangia*, ten huize van *Hogenhoek*, met laſt van hem aen te zeggen: hoe ontrent 't Eiland *Heyton* vijf Hollandſche Schepen gezien waeren, door ſijne Jonken, die rijs in *Zinkſieu* gebragt hadden, en nu weêr derwaerd gekomen waeren: waer over hy zeer verheugt was.

Zijne reden aen hem.

Wijders, *Hogenhoek* moſte niet meer gedenken aen de woorden, die voorgevallen waeren: hy had die zelf al vergeten: daer quamen nu Schepen: d'oude vriendſchap moſte nu weêr nieuwen aenvang nemen: 't waeren maer beuſelingen, die hy door haeſtigheid gezeid hadde. Wanneer de Hollandſche Admirael quam, wilde daer mede raetplegen en overleggen, op wat wijze en voorwaerde d'onzen *Tayouan* zouden trachten te vermeeſteren, ten einde aen gene van beide misnoegen genomen wierde. *Hogenhoek* antwoorde den Faktoor op zijn eerſte punt: hy den Veldheer te bedanken had, wegens de tydinge van de komſte der Schepen: maer wat aenging de felle bejegening van zijnen Heer, ſonder oorzake, hy konde die niet vergeten: alſoo zy niet hem, maer zijne Heeren en Meeſters troffen, die hem aldaer als hooft, om uit hunnen naem te ſpreken, geſteld hadden. Dezen had hy rekenſchap van al zijn doen en onthalinge daer te lande te geven. Had het zelve ook al op 't papier gezet: met diergelijke redenen meer. In het vertrekken zeide de Faktoor, den Veldheer dat antwoord niet wel zoude aenſtaen: namelijk, dat *Hogenhoek* zulke dingen aen den Heer Generael op *Batavia* bekent maekte. De Veldheer *Lipoui* ſcheen niet goet Hollandſch.

Den eerſten van Hoimaend, zond d' Onder-koning *Singlamong* zijnen Faktoor in de Logie, om twee kettings bloedkorael, die hem behandigt wierden: liet ook zijnen lijf doktoor *Hogenhoek* toekomen, die drie maenden lang onverdragelijke buikweegehad had.

Den zeſten vertrok de *Konbon* of Stadhouder na het klein kaſteeltje *Tiolo*, gelegen ontrent drie mijlen van *Hokſieu*, om den overloper *Ouitung* aldaer te magtigen. Men zeid deze vermaerde krijgs-held al by tijde van *Iqu n*, *Koxingas* vader, gerooft had: was een Heer van in de zeventig jaren, verzelt met ontrent drie duizend oude krijgsknechten.

Des Dingsdags, den achtſten, vertrok d' overloper *Tziekautzia* naer *Jenping*, om mede aldaer door den Stadhouder gemagtigt te worden. Hy had by zich ontrent de vier of vijf duizent wel geoefende krijgsknechten. Zijne Jonken, ten getale van tachtig, en de reſte van zijne krijgsknechten bleven aldaer voor de grote brug van *Lamthay* leggen wachten, tot de komſte van onze Vlote: zouden dan mede na *Tayouan* overſteken, volgens zeggen van haere Hoogheden aen *Hogenhoek*. Insgelijx bleven de reſt der krijgsknechten van *Ouitung* voor *Sinchieu* leggen.

Des Woensdags, den negenden, zond de Veldheer *Lipoui*, door zijnen Faktoor, eenen jongen, *Boet* genaemt, een *Tongkinder*, en gewezen dienaer van den Onder-koopman *Pedel*: met aenſegging, d'andre ſwarte jongens en de Hollander by d'onſen niet wezen wilden: ook had hy eenige der jongens, aen twee Keizerlijke Afgezondenen, die in *Hokſieu* ſtonden te komen, verſchonken. *Hogenhoek* gaf den Faktoor tot antwoord. De Heer Generael en Raden van *Indiën* op *Batavia* het zonder twijfel zeer qualijk nemen zouden, daer hen van zeven en twintig gevangenen niet meer, als een toegeſonden wierd. Had, voegde *Hogenhoek* daer op, van zijnen Heer meer vriendſchap verwacht. Hoe, zeide de Faktoor, zijt ghy dan niet dankbaer voor dezen eenen? d'andere kan mijn Heer niet bekomen

Waer

Waer op *Hogenboek* hem te gemoet voerde. Het bekomen ſtont in zijner Hoogheids wil. Dan 't ſcheen hy den overlopers meer gunſte toedroegh, dan den Hollanders: daer dezelve nochtans door hunne magt gedwongen waeren geworden, zich onder de gehoorzaemheid van zijne Majeſteit te begeven. Waer op hy niet wel te vrede, opſtont, en vraegde noch eens: of hy dan zijnen Heer van *Hogenhoeks* wegen genen dank zou ſeggen. *Hogenhoek* daer op: hy oordeelde zulx weinig danks waerdig was: maer indien de Veldheer hem al de gevangenen toegezonden had, hy hem in perzoon zou hebben komen dankzeggen. Hier op vertrok de Faktoor.

Van den tienden tot den vijftienden viel niet gedenkwaerdighs voor. De koopluiden van boven ontrent *Nanking*, uit 't Landſchap van *Chekiang* komende, voerden al hunne zijde naer *Zinkſieu*, zonder *Hokſieu* aen te doen: daer hen voor het pikol zijde *Zinſiky* en *Zinthan*, van d'overlopers *Tonanpek*, *Haytankon*, *Zitetok* en *Zoujaes* zonen, twee honderd taylen gretig gegeven wierd, tot groten afbreuk ter Kompanjie, zoo in hunne aengebragte, als kopende koopmanſchappen.

Haytankon, Stadhouder van *Zinkſieu*, als ook d'andre vermogten opentlijk gene Jonken naer *Iapan*, *de Manilha* en *Tayouan* ſtuuren; maer gebruikten, zo *Hogenhoek* in zijne aentekeningen gedenkt, dezen vond: zy laten hun Jonken, die zy weg willen ſtieren, openbaer laden: nemen Schipper en Stierluiden aen. Wanneer nu de Jonk klaer is, komt een andere Jonk uit zee, die al voren daer van de weet heeft, met leugenachtige tydinge, van eenige vyands Jonken voor de kuſt zijn: dies zy lieden uit laſt van haere Hoogheden hun Jonken, wel gemant met krijgsknechten, daer na toe te ſtieren hebben. Waer op dan de koopvaerder aenſtonds geloſt word, de goederen aen land gebragt, en met krijgsvolk verzien, om 's anderen daegs vroeg de vyanden te gaen opzoeken: ieder een niet beter wetende, of deze Jonk moet ten oorlog gaen. Maer zy word des nachts weêr geladen: het krijgsvolk afgelicht: de Schipper en Stierman weêr opgezet: en gaet dan tegens den dageraet zeil. Hier aen reden de Groten en haere Hoogheden mede, anders zou zulx niet kunnen geſchieden.

Van den zeventienden, des Donderdags, tot den zes en twintigſten was geduurig zware ſtorm en regen uit den zuid-weſten: waer door vele huiſingen, alzoo de muuren ſlechts van leem, met ſtroo gemengt, opgemaekt zijn, quamen neer te ſtorten: met ſneuveling van wel twintig menſchen. Op de ſtraten en in de huizen van de voorſtadt *Lamhtay*, insgelijx in een gedeelte des Kaſteels van *Minjazeen*, ſtond het water wel een knie hoog. In *Zinkſieu* was zulk een hoge water-vloet, als by menſchen gedenken niet geweeſt was: met verdrenken van over de vier duizent menſchen, weg-ſpoelen van hele dorpen, neerſtorten van vele huizen in het kaſteel *Zinkſieu*, en van een gedeelte des kaſteels zelf: alwaer het water dertien of veertien voet hoog ſtond. Nevens andere had d' Onder-koning drie of vier honderd pikol witte rouwe zijde daer by verloren, die hy aen *Tonanpek* meende te verkopen. Waer op de zijde over de twee hondert taylen quam te rijzen. Zo het gerucht liep, was'er over de twee duizend pikol zijde verdronken en weg-geſpoelt.

Des Dingsdags, den negen en twintigſten, ging *Hogenhoek* den Veldheer *Lipoui* bezoeken, die, ſchoon noch ziekelijk, evenwel zeer verheugt was, *Hogenhoek* hem in dien ſtaet quam begroeten. Na een wijle gezeten te hebben, vraegde de Veldheer: hoe het byquam, onze Schepen zoo lang vertoefden. Daer op *Hogenhoek* den Veldheer in antwoord diende: het noch wel een maend by de komſte der Schepen van verleden jaer aldaer verſcheelde. Waer over de Veldheer met verwondering tegen *Hogenhoek* zeide: een maend? het is gewiſſelijk al in de zeſte maend, in welke de Schepen van verleden jaer aldaer op de rede verſchenen. Zulx, zeide *Hogenhoek*, quam hier by, wijl zy dat

Hogenhoek bezoekt den Veldheer.

jaer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

jaer twee zeſte maenen hadden: maer wanneer de Veldheer de dagen telde, hy zou bevinden, het zelve veel te verſchillen quam. De Veldheer begon half te twijfelen: vroeg, of 'er van dat jaer ook wel Schepen zouden komen? naerdien zy zo lang achter bleven: en of *Hogenhoek* het hem wel verzekeren wilde. Waer op *Hogenhoek* tot antwoord gaf: zulx ontwijfelbaer ſtond te geſchiede: de Veldheer wilde maer geduld hebben. Hunne ſchepen hadden veel vermakens van doen, daer eenige maenden aen gearbeid moſte worden, eer zy weêr bequaem waren, om in zee te loopen: met byvoegen, d'Admirael *Bort* eerſt in Grasmaend op *Batavia* gekomen was, ontrent drie maenden verleden: dies hy zoo dra aldaer niet weêr kon zijn.

Wy, zeide de Veldheer, *zijn al gereed, zoo dra wy tyding bekomen: 't zy de Heer Admirael in de* Piskadores, *of voor* Tayouan *aenkomt, zullen aenſtonts den grooten Mandarijn* Tzickautzia, *en Stadhouder van* Zinchieu *en* Zietetok, *twee groote Heeren, afvaerdigen, om den Heer Admirael te gaen bewellemen: ook zijn oogmerk vernemen, op wat wijze, en aen wat oort wy den vyand eerſt aen willen taſten: deſgelijx de voorwaerde zamen raedſlaen.*

Des Woenſdags, den dertienden van Oogſtmaend, bequam *Hogenhoek* tydinge, hoe de Veldheer *Lipoui* van ſijne Keizerlijke Majeſteit verlof van ontſlaging ſijns ampts, en boven te mogen komen verkregen had: daeren-boven begiftight was, met een Raedsheers ampt. Hy had voor dat ampt acht tonnen gouds aen geſchenken moeten geven, eer daer toe komen kon. Zo veel had het ook ſijnen voorzaed gekoſt. Ja ſeker is, dat d'Onder-koning *Zinglamong*, te dien tijde ook twalef tonnen gouds verſchonken had, ten einde ſijn zoon in 's Vaders plaetſe mogte volgen.

Des Zaterdags, den ſeſtienden, bequam *Hogenhoek* tydingh, hoe een der Jonken van *Haytankon*, Stadhouder van *Zinkſieu*, op haere weeromreize uit de *Manilha*, door *Anpikjaes* Jonken onderwege genomen was, inhebbende honderd vijftigh duizend Spaenſe Realen. Daer en tegen had weêr *Haytankon* verovert negen Jonken, geladen met rijs, om naer *Zanchieu* te brengen: daer de rijs zeer ſchaers en dier was: te weten de zak zeven of acht en twintig Maes: en op *Tayouan* overvloedigh en zeer goed koop, zeven of acht Maes de zak. Niet wel was deze lorrendrajers handel te begrijpen: zy namen malkandren de Jonken, en handelden even wel met den anderen. Deze in zijde en katoene kleden: en andere in rijs.

Tot aen den twee en twintigſten was niet merkwaerdig voorgevallen. Haere Hoogheden verlangden zeer na onze Vloot: en lagen al met een gedeelte van de hunne zeil-reed.

Den drie en twintigſten, tegens den avond, komt de Faktoor van den Onder-koning en nodigt *Hogenhoek*, uit zijns Heeren naem, tegens des anderen daegs uchtent te gaſt: welk *Hogenhoek* met dankſegging beloofde te doen.

Den vier en twintigſten, des Zondags 's morgens vroeg, begaf *Hogenhoek* zich met zijn geheel gezelſchap naer het Hof. Aldaer verſchenen, wierden aenſtonds door den Onder-koning in de Gehoor-zael, vervult met Heeren en Mandarijns, geroepen. Dees, gezeten zeer heerlijk in eenen ſtoel, met zijn Pater-noſter om den hals, bewellekoomde, met opſtaen, *Hogenhoek* buiten gemeen zeer vriendelijk: vraegde na zijne geſontheid, gelijk *Hogenhoek* na des Onder-konings.

Na een weinig gezeten te hebben, verhaelde d'Onder-koning: hoe ontrent over drie maenden eenen brief t'onzen gunſte aen de Rijx-raden, om aen zijne Majeſteit overhandight te worden, gezonden had. Dan had 't zelve met voordacht hem niet willen bekent maken; naerdien hy niet wiſt of zijne Majeſteit en Rijx-raden zijn verzoek zouden inwilligen, gelijk hy nu vernomen had, geſchied te zijn. Hierom had hy hem laten nodigen, om met hem hier over vrolijk te zijn. Waer over *Hogenhoek* den Onder-koning eerbiediglijk bedankte. Daer was, (vervolgde d'Onder-koning,)

ning) gifteren een afgezonden, nevens twee Mandarijns, van zijne Majesteit en eenige Raedsheeren, *Lepous* genaemt, in *Hokſieu* aengekomen, alleenelijk om te vernemen, of 'er twee of een *Ong* (*Ong* is zoo veel als opperſte of overſte) op *Batavia* of in *Indiën* was: *Hoe* genaemt, en by de onzen getituleert. Na hun begrijp konden zy niet beter uit deze brieven en uit die van *Kanton* zien, of daer moſten twee zijn: alzo in die van *Kanton* ſtont de Gouverneur, Generael *Maetzuiker* van *Batavia*: en in die van *Hokſieu*, aen hare Hoogheden geſchreven: Kapitein *Moor*, *Joan Maetzuiker van Jakatra*: dies wel twee *Ongs* ſcheenen te zijn. Hy had mede eenen brief van de *Lepous* gebracht: waer in ſtont: zijne Majeſteit en de *Lepous* of Raeds heeren zijn verzoek hadden toegeſtaen: waer over de Onder-koning zeer verheugt was, en zeide morgen het af-ſchrift te zullen toe zenden. Hier voor bedankte *Hogenhoek* den Onder-koning: met antwoordingh, het den Heer Generael zeer aengenaem zou zijn te verſtaen: zijne Hoogheid den Heer Generael zoo toegenegen was: met diergelijke dienſt-plegingen meer.

Wat de namen en tijtels belangde, die, zeide *Hogenhoek*, waren een en de zelve: zy hadden ook maer eenen Gouverneur Generael, by hen alzoo geheeten, en met name *Johan Maetzuiker*. Maer wierd by d'Indiaenſe volken getituleert Kapitein *Moor*. Welk mede zoo veel zeggen wil, als Hooft en Gouverneur boven alle Gouverneurs in *Indiën*: zoo dat beide de tijtels een en de zelve waren. Hier op vroeg de Onder-koning vorders: hoe veel Raden en Gouverneurs de Heer Generael onder zich had, als de Gouverneur van *Tayowan* was geweeſt? *Hoogenhoek* antwoorde: zeventien of achtien. Met verwondering hoorde dit de Onder-koning aen, zeggende, noit gehoort te hebben de *Ong* van *Batavia* zoo veel Raden en heerſchappijen onder zich had: of hy ook wel de waerheid ſprak. Waer op *Hoogenhoek* zoetelijk grimlachte en zeide, dat zijne Hoogheid hem noit op loogen en bevinden zou: en noemde hen meeſt alle. Toen zag de Onder-koning zijne Raden en groote Mandarijns ſtijf aen, zonder een woord te ſpreeken, die alle hem met neergebukten hoofde eere bewezen. Daer na wierden, op wenken van zijne Hoogheid, de tafeltjes opgedragen, alle geſtoffeert met zilver vaet-werk en drink-ſchaeltjes van gout. De opſchaffing was koninglijk.

D'Onder-koning, tot verwondering van *Hoogenhoek*, was zeer vrolijk: want hy het een ſchaeltje niet uit had, of bragt hem weder een ander.

Onder deze heerlijke maeltijd wierd gedanſt, op ſpeeltuigen, en *Wayangs* of blyſpelen vertoont.

Na dan niet weinigh gedronken was, verzocht *Hoogenhoek* zijn afſcheid: waer op de Onder koning drie groote ſchalen, geſneden van Rinoſters hooren, beval te halen: een voor *Hoogenhoek*, en een voor den Onder-koopman *Pedel*: die zy met hem eerſt driemael moſten uit drinken, eer hy verlof van te vertrekken wilde geven: gelijk geſchiede.

Eindelijk dan opgeſtaen, om dank te zeggen en af-ſcheid te nemen, zeide zijn Hoogheid, ſtaende over eind: de redenen en vragen, die hy met *Hogenhoek* had gehad aen zijne Majeſteit, over twee of drie dagen, moſte over brieven: alzo zijne Majeſteit en de Rijx-raden daer na waren wachende. Dies hy aen *Hoogenhoek* vroeg, of de zelve ook oprecht waren; wijl zijn Majeſteit, zo namaels het tegendeel bevonden wierd, het zeer qualijk nemen zou: 't welk *Hoogenhoek* hem nochmael verzekerde: en, na een dankbaer af-ſcheid genomen te hebben, vertrok. Gekomen ontrent een uure na de middag t'huis, verſtond *Hoogenhoek*, hoe de Veld-heer *Lipoui* hem tegen morgen had laten noodigen, om zijn gaſt te zijn: mede over de brieven, van boven gekomen: want wanneer over eenige zaken van belang naer 't hof geſchreven wierd, geſchiede zulx van beide hare Hoogheden te gelijk en van een zelven inhoud. Zoo ook die weder van bo-

boven aen hare Hoogheden gezonden wierden.

Des Maendaghs, den vijf en twintigsten, vervoegde zich *Hoogenhoek*, nevens het geheel gezelschap, naer het hof van den Veld-heer *Lipoui*: daer hy even onthaeld wierd, als by den Onder-koning *Singlamong*; insgelijx met voor stellen van de zelfste vragen, als op gisteren by den Onder-koning. Daer *Hoogenhoek* na behooren op antwoorde, en vertrok weder t'huiswaert. Midlerwijle was het af-schrift des briefs, op den vier en twintigsten gedacht, door den Onder-koning in de loosje gezonden: die vertaelt op dezen zin uit quam:

Aen zijne Hoogheid Singlamong.

Uwen Hoogheids brief hebben wy Lepous *op den vier en twintigsten dag van de zeste maen, in het derde jaer van de regeering onzes Keizers, wel ontfangen. Den zelven den Keizer willende overleveren, heeft ons belast, den brief te openen, en daer over te zitten, om dan ons oordeel daer over aen zijne Majesteit te geven.*

Wy Lepous *hebben dan uwe Hoogheids brief en verzoek gezien, en daer uit verstaen, hoe de Hollandsche Admirael met zijne schepen vertrokken is, en hier in* Fokjen *eenen* Houbou *of Opperhooft, nevens eenen* Tonpin *gelaten heeft.*

Uwe Hoogheid schrijft mede: dat zy de schenkaedje van den Admirael aen den Hollandsen Houbou *en* Tonpin *overhandigt hebt, om dat de Hollandsche Admirael al vertrokken was. Uwe Hoogheid schrijft de Hollandse Admirael mede zich wakker gequeten heeft, en de Eilanden* Ay *en* Quemuy *ingenoomen. Daer over hy van zijne Majesteit beschonken is. Dan is slechts een Admirael van de zee, van wegen den Edelen Heer Generael uitgezonden, om ons te komen helpen de vyanden overwinnen. Daerom moeten wy den Stadhouder Generael ook beschenken. Dit is uw Hoogheids verzoek, op ons, den Keizer te willen voordragen; gemerkt het nootzaekelijken geschieden moet. Wy alle hebben dit in achtinge genomen, ons goed-dunken aen zijne Majesteit vertoont, en uwe Hoogheids voorslagen goet geoordeelt. Dies zullen wy aen den* Ong *van* Batavia *stuuren een geschenk van twee duizent taylen zilver: nevens hondert stukken allerhande goude en zijde gewerkte stoffen. Wy hebben al last gegeven aen de* Houpous, *dat het klaer gemaekt werde, en een van ons* Lepous *volk, nevens het volk van 's Keizers Sekretaris, daer mede na* Fokien *moet gaen. Wanneer zy daer komen, en de Hollanders vinden, zullen het mede gebragt zilver en de stoffen aen de Hollanders overleveren: zoo niet, aen uw Hoogheit tot de wederkomste der Hollanders.*

Wy Lepous *schrijven dit aen uwe Hoogheid: op dat uwe Hoogheid zich daer na zult regelen.*

Was gedagtekent den vierden dag van de regeringe onzes Keizers.

Des Dingsdaghs, den zes en twintigsten, quam de Faktoor van den Veld-heer *Lipoui*, nevens den Kommissaris en eenige Mandarijns, *Hoogenhoek* in de loosje begroeten. Na onthael met een kopje Thee, zeide de Kommissaris: hy aldaer gekomen te zijn, om uit zijn eigen mont te verstaen, hoe des Edelen Heer Stadhouder Generaels naem was: en hoe hy getitileert wierd. Zijne Majesteit had hem in aller ijl uitdrukkelijk ten dien einde naer beneden gestiert; (was ook maer twintig dagen op weg geweest) naer dien 'er eenig verschil in den naem en tijtel van de brieven van *Kanton*, en in die van daer waren. Hare Hoogheden, *Singlamong* en *Poui*, hadden hem al genoeging gedaen. Dan op dat vast zou gaen, en d'afgezonden uit *Hoogenhoeks* eigen mont, zijne Majesteit zou verslag doen, was hy aldaer gekomen: want de Keizer wilde den Heer Generael beschenken, en aen hem schrijven over zulk een groote vloot schepen, ten zijnen dienste aldaer af-gezonden.

Hier op haelde d'afgezonden een briefje uit zijn zak, hem van hare Hoogheden ter hand gestelt, en las den naem en tijtel van den Heer Generael, zoo als *Hoogenhoek* die aen hare Hoogheden *Singlamong* en *Poui* opgegeven had, en luide aldus: *Kapitein Moor van Indiën, Joan Maetzuiker, verblijvende op Batavia.*

Maer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Maer naer hun wijze hadden zy geschreven Kapitein *Moor van Indiën*, *Maetzuyker Joan*: de geslacht-naem voor, en de doop-naem achter.

Onder 't drinken van een kopje *The* zeide d'afgezonden: ons land moste wel een schoon land wezen, daer zoo veel lieflijkheden van daen quamen: met byvoegen van vrage, of 'er ook paerden, ezels, hoenders, verkens, gansen, buffels en diergelijke gedierte vielen: daer d'onsen eens om lachten. Eindelijk vertrokken d'afgezonden en Mandarijns wel gemoet weer na huis.

Des Woensdags, den zeven en twintigsten, quam de moeder nevens haeren zoon *Sibja*, *Koxingas* broeder, (des vorigen jaers al voor de komste onzer schepen overgekomen) in *Hoksieu* aen, om van haere Hoogheden met gelei voorzien en naer *Peking* gezonden te worden: want de Keizer had hem geroepen, om daer te komen woonen, tot voorkoming van meer quaet uit te broeien.

Den acht en twintigsten zond de Veltheer *Lipoui* eenen Mandarijn in de Loosje, met aenzegging aen *Hogenhoek*, het goet zou zijn, den afgezonden uitgelei te doen, aengezien hy hunner zaken halve zo verren reis gedaen had, en met eenige kleinigheden te beschenken: het zou der Kompanjie tot eere en aenzien gedyen. *Hogenhoek* antwoorde hier op: of zijn Heer hem niet gezeit had, met of waer mede hy haer beschenken zou. Zeide van ja: met een vijftig of zestig tayl zilver, en dat met ontschuldiging al hunne goederen reeds verkocht waeren: dat dit slechts diende, om onderweeg tabak daer voor te kopen. Hier op dan maekte *Hogenhoek* zich vaerdig (want deze beleefde waerschouwingen zoo veel als geboden waeren) om van den afgezonden en zijn gevolg afscheit te gaen nemen, met zich nemende zestig tayl zilver: te weten vijf en twintig taylen voor den eersten afgezonden: vijftien voor den tweeden of eenen Mandarijn: acht voor den geleits-Mandarijn: zeven voor de twee schiltdragers: en vijf voor eenigen hunner dienaers. Gekomen aldaer, heeft hy dezelve, nevens eenige plichtplegingen, hen overhandigt: daer sy dankbaer voor bleven: met beloften van gekomen in *Peking*, niet nalaten zouden den onzen te dienen, waer zy konden. Hier op keerde *Hogenhoek*, na hen bedankt te hebben, weder Logiewaert, daer hy den Mandarijn van den Veltheer noch vond zitten wachten, om te weten of dezelve het aengenomen hadden. Wanneer hy uit *Hogenhoek* verstont van ja, ging hy des aenstonts zijnen Heer verwittigen.

Dewijl het Landschap van *Fokien* en desselfs Steden dikwils hier te vooren gedacht zijn, en in 't vervolg zullen gedacht worden, schijnt de zake te vereischen, dezelve hier in 't kort ten tone te stellen.

Het Landschap van *Fokien* is het elfde Landschap der vijftien, waer in geheel *Sina* verdeilt is. Het wort by *Markus Paulus* de Venetiaen onder den naem van *Fugui*, gesmeet uit die van *Focheu*, de Hooftstaut, beschreven. Het paelt ten ooste, zuid-ooste en zuide aen de zee, (die in eenige kaerten met den naem van de Sineesche oceaen gespelt staet) leid in 't zuidweste aen het Landschap van *Quantung*: raekt in 't weste en noord-weste aen de landpalen van *Kiangsi*: het overig ten noorde en noord-ooste, aen het Landschap van *Chekiang*. *Grens-palen.*

Het Landschap van *Fokien* is een der kleinste des Sineeschen keizerrijks: want het begint ten zuide op de noorder brete van vier en twintig graden en vijf en veertig minuten, en eindigt ten noorde op acht en twintig graden en dertig minuten, een streke van ruim een en sestig duitsche mijlen.

Het Koningrijk van *Min*, of liever verscheide heerlijkyen, daer de Vryheeren *Min* over heerschten, waeren oulinx onder het Landschap van *Fokien* gerekent.

Het is verdeilt in acht landstreken: *Focheufu*, de Hooft landstreke, *Civencheufu*, *Changcheufu*, *Kienningfu*, *Jenpingfu*, *Tingcheufu*, *Hinghoafu*, *Xaouufu*: beneven een kleine landstreke *Foning*: ieder met verscheide Steden onder haer, ten getale van zes en vijftig: beneven twee krijgs-steden, en meenigten van krijg-vestingen, aen den zeekant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Grens-palen.

De eerste Landstreke *Focheufu* paelt ten ooste aen de zee; ten noorde aen de landstreke *Foningfu* en *Kienningfu*; ten weste aen *Jenpingfu*; ten zuide aen *Hinghoafu*.

Men zeid dit gewest allereerst onder den Stam *Cheu* by de Sinesen bekent is geworden: want het van dien tijdt af eerst in de Sineesche boeken met den naem van *Min* gedacht word; schoon het toen niet onder den Sineeschen Keizer; maer onder de Vorsten of Vryheeren *Min* stont. D'eerste, die het den rijke van *Sina* onderwierp, was de grondlegger des Stams *Chin*; hoewel d'inwoonders aenstonts het jok van den halse wierpen; ter tijdt toe de gelukkige en strijdbare Keizer *Hiaou*, uit den Stam *Han*, dat den rijke van *Sina*, nevens al de zuiderlijke Landschappen, voor altijdts inlijfde, stellende tot koningje daer over zekeren *Vuching*, die in de hooft-stadt den zetel plante.

Koning *Cyn* noemde de Opperstadt en Landstreke *Cyngan*: *Sui*, *Mincheu*: de Stam *Tang*, *Kiencheu*: aenstonts daer na *Focheu*: welken naem de Stam *Taiming* naderhand altijts behouden heeft.

Steden.

De landstreke *Focheufu* begrijpt acht Steden: *Focheu*, de Hooft-stadt des Landschaps en Opperstadt der Landstreke, anders *Hoksieu* of *Hokzieuw* genaemt, *Cutien*, *Mincing*, *Changlo*, *Lienkiang*, *Loyuen*, *Jungfo*, *Focing*.

De Hooftstadt *Focheu*, (by Paulus den Venetiaender *Fugui* genoemt,) is gelegen ontrent vijftien mijlen westwaerts van den zeekant, aen den zuiderlijken oever des Strooms *Min*, die met een wijden mond, ten ooste, in zee stort, en klein en groot vaertuig tot voor de Stadts wallen uit zee opwaerds zend. De gelegenis aen dezen stroom maekt de Stadt zeer volk- en kooprijk. Zy is zonderling verçiert met heerlijke gebouwen, en heeft een groote voor-stadt, *Nantai* genaemt: anders, na de spelling der inwoonders dezes Landschaps, *Lamthay*: want die van *Fokien* gebruiken in plaets van *N* de letter *L*: zeggen ook *Lamking*, in plaets van *Nanking*. Daer zijn zeer veel helden en afgoden tempels.

Over den zee-boesem, by *Nantai* leit een zeer prachtige stene brug, lang hondert en vijftig roeden, en breet anderhalve: zy is gansch van witten gehouwen steen opgehaelt, en rust op hondert zeer hooge boogen. Ter wederzijde staen boven, tot cieraet en gemak, leuningen en zitbanken: en op een behoorlijke wijte van elkander leeuwen, kunstig van steen gehouwen. Nevens deze brugge, ten zuide, staet een treffelijke en heerlijke Pagode. Een diergelijke brug is by de kleine Stadt *Focing*, lang hondert en tachtig roeden. Veel meer andere leggen buiten en binne de wallen der hooftstadt. Drie mijlen van *Focheu* is een der grootste tempelen van allen in de Neer-Provintien, *Kouzan* geheten.

De tweede Landstreke *Civencheufu* [...] paelt ten ooste, zuid-ooste en zuide aan de zee; ten zuid-weste en weste aen de landstreke *Changcheufu*; ten noorde aen *Jenpingfu*.

Eertijds stont dit gewest onder de Vorsten *Min*.

De landstreke *Civencheufu* heeft onder haer zeven Steden: *Civencheu*, d'opperstadt, *Nangan*, *Hoeigan*, *Tehoa*, *Ganki*, *Tunggan*, *Jungchung*.

De Stadt *Civencheu* leid dicht aen den zeekant, op een lustige plaetse, en laet tot aen hare wallen, door eenen zeeboesem, de grootste schepen komen; niet alleen aen d'eene, maer aen beide zijde van de Stadt: want zy leid op een uithoek, rontom in 't water, behalve ten noorde en zuid-ooste. Over het water leggen op strant vele volk- en kooprijke plaetsen; inzonderheid op een plaetse, na 't noord-weste, *Loyang* genoemt, die met recht by grote Steden kan geleken worden. Aldaer [...] begint sekere brug, van een zelven name, met dese plaets: of haers gelijke, of een twede in de gansche wijde wereld te vinden is, word niet zonder rede getwijfelt. De geheele brug bestaet uit een zelven zwartachtigen gehouwen steen: rust op gene bogen, maer heeft over de drie hondert kolommen of voetstallen, gemaekt van sware stenen schips-gewijze, en voor, op beide einden scherp toe, om met zo veel te minder ongemaks de kragt des aendrin-

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

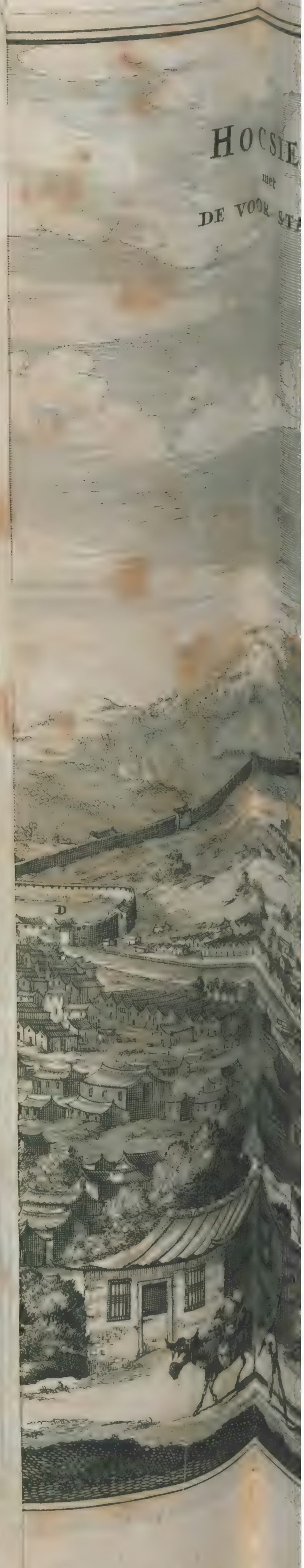

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

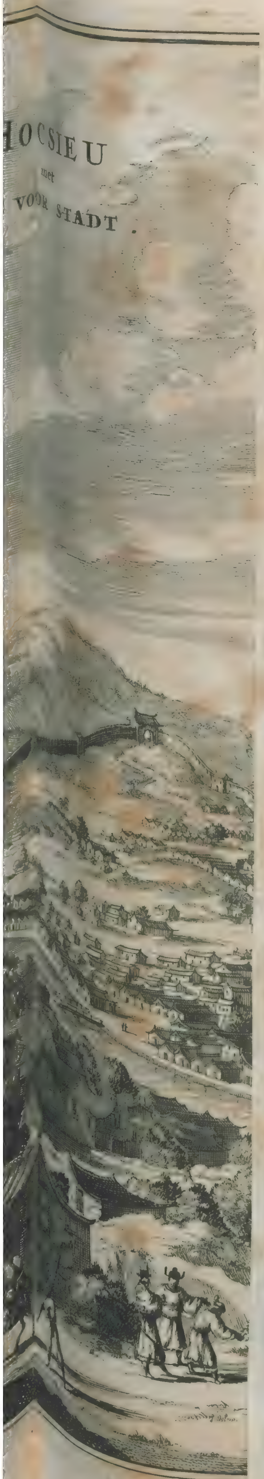

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

dringenden waters te kunnen wederstaen.

Op de bovenste zamenvoeging der stenen leggen, van kolom tot kolom, vijf even grote stenen, in de brete: ieder lang achtien, breed en dik twee schreden: zulx deze gelijke en evengrote stenen, of balken, om zoo te spreken, ten getale van duizend en vier hondert belopen.

Gewisselijk is dit een overwonderlijk werk-stuk, niet alleenlijk door de grote meenigten van stenen van zulke zware gevaerten, rustende op de kolommen; maer ook allermeest hier door, dat zoo veel en zulke even grote stenen ergens hebben konnen gevonden en uit de rotsen gehouwen worden. Ter wederzijde, tot bevrydinge, in het overgaen, van afvallen, zijn leuningen van dien zelven steen gemaekt, verciert met leeuwen, op voerstallen, en ander cierwerk.

Het dient aengemerkt, dat hier slechts beschreven is het gedeelte der brugge, welk tusschen het dorp *Logan* en zeker kasteel, gesticht op de brug zelf, gelegen is: want verby het dorp komt noch een ander deel te leggen, niet veel kleinder, dan het voorige; en van een zelve maeksel. Van deze brug schrijft zeker Sinesche schryver aldus:

De brug Loyang, *ook* Vangan *genoemt, leid aen de noord-west-zijde der Stadt, over den stroom* Loyang. *De Stadtvoogt,* Cayang *geheten, liet deze brug stichten. Zy strekt tot de lengte van over de drie hondert en zestig roeden, en brete van een halve. Eer deze brug alhier gesticht was, voer men te scheep over de stroom. Dan dewijl'er jaer op jaer, door storm en onweer, zeer vele schepen met volk met al bleven, besloot* Cayang, *tot behoudenis van vele menschen, inzonderheid der zijnen, een brug te stichten. Maer ziende zulk een groot werk voor menschen handen onuitvoerbaer en den gront te diep, onder water, om daer op den grondvest te kunnen leggen, riep hy den geest der zee aen, met verzoek van den vloet der zee te willen intomen, en verkreeg* (zo men 't gelove mag) *het. Na dat al de zeen gestilt waren, en de vloet een en twintig dagen opgehouden had, wierden eindelijk de grondvesten geleid, en veertig hondert duizend dukaten aen den opbou vertimmert.*

De derde Landstreke *Changcheufu*, d'allerzuidelijkste dezes Landschaps, paelt ten noord-ooste en ooste aen *Civencheufu*; ten ooste, zuid-ooste en zuide aen de zee; ten zuid-weste aen het Landschap van *Quantung*; ten weste, noord-weste en noorde aen *Tingcheufu*. *Grens palen.*

Zy begrijpt tien Steden: *Changcheu*, d'Opperstadt, *Changpu*, *Lugnien*, *Nancing*, *Changtai*, *Changping*, *Pingho*, *Chaogang*, *Haicing*, *Ningyang*. *Steden.*

De naem van *Changcheu* is alleréerst aen deze Opper-stadt en haer Landstreke, onder den Stam *Tang*, gegeven; na den stroom *Chang* aen wiens westerlijken oever zy gelegen is: en wierd de zelve toen slechts met de vryheid van kleine Stadt beschonken: de Stam *Juen* beschonk haer namaels met de waerdigheid van Opperstadt, en boude t'effens de kleine Stadt *Nancing*: waer uit de Jesuit *Martijn* besluit, dat toen al deze plaets door zeer vele schepen bezocht zy geworden, en het *Zerte* van *Paulus*, den Venetiaender, daer elders ontrent moet gelegen hebben. De Stadt *Changcheu* zelve is gelegen aen den westerlijken oever des strooms *Chang*. *Namen.*

Aen de zuidzijde, daer de revier ook de Stadt bespoelt, is een zeer prachtige brug gansch van gehouwen steen, met zes en dertig zeer hoge en grote bogen. Zoo breed is deze brug, dat ter wederzijde, langs hene, kramers, winkels of huisjes staen, daer alle daegs merkt van allerlei dierbare in en uitlandsche koopwaren gehouden word; want uit de vermaerde koopstadt *Hiamuen* worden dezelve geduuriglijk derwaerds opgevoert.

De vierde Landstreke *Kienningfu*, een zeer groot en wijd-strekkend gewest, en noordelijkste dezes Landschaps, paelt ten noorde en noord-ooste aen het Landschap van *Chekiang*; ten ooste aen *Foningfu*; ten zuide aen *Focheufu* en *Jenpingfu*; ten weste aen *Xaouufu*; ten noord-weste en noorde aen het Landtschap van *Kiangsi*. *Grens palen.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Namen. Ook ſtond dit geweſt oulinx onder de Vorſten *Min.* De Stam *Tang* gaf den naem van *Kiencheu* : *Sung* den huidigen. *Steden.* In deze landſtreke leggen zeven Steden : *Kienning*, d'Opper-ſtad, *Kienyang*, *Cunggan*, *Puching*, *Chingho*, *Sungki* en *Xeuning*.

De Stad *Kienning*, gelegen aen den oosterlijken oever des ſtrooms *Min*, wijkt ſlechts in edelheid en waerdigheid,en niet in groote voor de Hooftſtad. De Jeſuit Martijn wil deze ſtad voor het *Quelingfu* van Markus den Venetiaender gehouden hebben.

In dezen laeſten Tartariſche oorlog heeft deze ſtad veel onheils uitgeſtaen: want na dat zy den Tarters af-gevallen was, wierdſe weer na een lang beleg verovert, en ganſch aen koolen geleid, t'ſeffens met verdelgen van al die in de ſtad gevonden wierden. De brand verſlond ook een zeer fracie brugh, geſlagen over den ſnellen ſtroom *Min.* De Jukken, of pilaren waren zeer hoog, en alle van gehouwen ſteen : de reſt van hout. Boven wasze overdekt, en ter weder-zijde bezet met huizen en winkels. Dan zy heeft haren ouden luiſter weer bekomen, door het herbouwen. Over deze brug ſtaet aen den over oever een zeer heerlijke Pagode.

De meeſte gebouwen, hoewel weer begonnen herbout te worden, wijken verre van hunnen ouden glans en cieraet af; niet tegenſtaende de Sineeſche ſteden, door den brand verſlonden, lichter herbout worden, dan de ſteden in Europe; naerdien zy meerendeels uit houte huizen beſtaen. By de ſtad *Kienyang* is een andere prachtige brugh, genoemt *Choking*, gantſch overdekt, en zoo lang, dat aen beide zijde over de drie en zeventigh winkels of kramen ſtaen.

De ſtad *Kienning* is een neering-rijke koop-ſtad : want al de waren, die den ſtroom op of af komen, moeten hier door. Wanneerze aen de ſtad *Pucing* gekomen zijn, wordenze uit de vaertuigen geloſt, en door dragers, aen bomen op de ſchouders, na ſeker dorp van de ſtad *Kiangxan*, genaemt *Pinghu*, over zeer hooge bergen en diepe dalen van drie dag-reizens gedragen. Op een zelfſte wijze wordenze van *Pinghu* na de ſtad *Puching* te ruch gevoert.

De ganſche weg, zoo veel door menſchen arbeid heeft konnen geſchieden, is ge-effent, en al de wegen met vierkante ſtenen beleid. Over al zijn bevolkingen en dorpen gemaekt, om de gaſten t'ontfangen.

De waren, te voore gewogen, worden den waerden bevolen, die de zelve door dragers, voor zekeren ontfangen loon, na andere plaetſen verſtuuren, daer de koopman die zonder eenige bezwaernis en op de grootſte trou ontfangt.

Is 'er iets verloren, de waerd is gehouden alles goed te doen. Men vind hier, een ongeloofelijk ding, altijds ontrent de tien duizend dragers gereed ſtaen, die wachten na de waren t'ontfangen, en met dit over en weer-dragen, door deze hooge bergen, zich erneren. Van wegen dit overvoeren der waren heeft de ſtad *Puching* een tolhuis, daer nochtans zeer weinig betaelt word. Al d'ontfang komt tot herſtelling van de wegen en onderhoud der ſchip-brugh, gelegen aen de ooſt-zijde van *Puching*.

De vijfde Landſtreke *Jenpingfu*, gelegen in 't midden des Landſchaps, *Grens-palen.* paelt ten ooſte aen de Hooft-landſtreke *Focheufu*; ten zuide en zuid-weſte aen *Civencheufu* en *Kancheufu*; ten weſte en noorde aen *Tingcheufu*, *Xaouufu* en *Kienningfu*.

Koning *Cijn* noemde d'Opper-ſtad *Namen.* en hare landſtreke allereerſt *Jeuping*, de ſtam *Tang*, *Kiencheu*: *Sung*, *Nankien*; maer *Taiming* herſtelde den ouden naem van *Jenping*.

De landſtreke *Jenpingfu* begrijpt zeven ſteden *Steden.* : *Jenping*, d'Opper-ſtad, *Cianglo*, *Xa*, *Yeuki*, *Xunchang*, *Jungan*, *Tatien*.

De Opper-ſtad *Jenping* is gelegen aen den weſterlijken oever des ſtrooms *Min*: van waer zy allengs met hare gebouwen by de heuvelen en bergen opklimt, in een zonderling luſtig en cierlijk verſchiet voor de genen, die de zelve voorby varen. De

Stad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Stadt is wel de grooste niet, maer evenwel verrijkt met fraeie gebouwen. Desselfs wallen overtreffen in hoogte de naby geleege hoogste bergen, die by na ontoegankelijk zijn van de buiten zijde : waer over de Stadt zeer sterk is, en, zoo te zeggen, de sleutel des ganschen Landschaps.

Aen d' oost-poorte leid zeker meir, gemaeckt door twee stromen, de *Min* en *Si*.

Byna ieder huis ontfangt het water, door pijpen uit 't gebergte, derwaerds geleid: welk naulix op eenige andere plaetsen in *Sina* te vinden is.

Neven de Stadt leid, in ieder stroom, de *Min* en *Si*, een schip-brug. Daer zijn drie fraeie tempels.

De Stadt *Xa* is gelegen aen den noordelijken oever des strooms *Taisu*; hoewel voorhene aen den zuiderlijken oever des zelven strooms; maer wierd uit bevel des Keizers gesloopt, en gansch onbewoont gelaten, ter oorzake in d' oude Stadt zeker zoon zijnen vader om 't leven gebragt had : want volgens de Sineesche wetten, wierd geoordeelt dat zulk een misdaet, zulk een groote straffe verdiende. Voor de Stadt leid een overdekte stene-brug, over den stroom, zonderling kunstig gebout: en ter wederzijde gerangt met vele winkels.

Grens-palen. De zeste Landstreke *Tingcheufu*, de westelijkste dezes Landschaps, paelt oostwaerts aen *Jenpingfu* : ten zuid-ooste aen *Changcheufu*; ten zuide aen het Landschap van *Quantung*; ten weste aen dat van *Kiangsi*; ten noorde aen de landstreke *Xaouufu*.

Namen. Oulinx stont ook dit gewest onder de vorsten *Min*. Koning *Cyn* gaf den naem van *Sinlo* : de Stam *Tang* den huidigen : onder wien *Tincheufu* noch een kleine, en geen Opper-stadt was: maer de Stam *Taiming* beschonk haer met de waerdigheid van Opper-stadt.

Steden. Deze Landstreke bevangt acht Steden: *Tingcheu*, d' Opper-stadt, *Ninghoa*, *Xanghang*, *Vuping*, *Cinglieu*, *Lienching*, *Queihoa*, en *Jungting*.

Grens-palen. De zevende Landstreke *Hinghaofu*, een klein, doch vrucht-rijk gewest, paelt ten ooste en zuidooste aen de zee; ten zuide aen *Civencheufu*; ten weste aen *Jenpingfu*; ten noorde aen de landstreke der hooft-stad *Focheu*.

Namen. Koning *Sui* gaf den naem van *Putien*: de Stam *Sung* dien van *Hinghoa*: welk *opluikende bloem* bediet: namaels noemde de zelfde Stam haer *Hingan*; maer door den Stam *Taiming* wierd d'oude naem van *Hinghoa* hersteld.

Steden. De landstreke *Hinghoafu* heeft slechts twee Steden: *Hinghoa*, d'Opper-stad, en *Sienlieu*, een kleine.

Doch is de gantsche landstreke zoo vol gehuchten en dorpen; dat zy voor eene Stad kan gerekent worden.

Al de wegen zijn beleid met vierkante groote gehouwen stenen, tot de lengte van over de zestig stadien, en brete van eene roede.

De Stad *Hinghoa* zelf is zeer fraei en net bebout: pronkt met veele triumf-bogen en scharen van geleerde luiden en schrandre hersenen.

Aen den voet des bergs *Hocung*, zuid-oostwaerts van de Stad *Hinghoa*, leid een dorp, in luister en groote van gebouwen zoo goed als een groote Stad: doch heeft gene wallen, nochte tijtel en vryheid van Stad. Daer bevinden zich vele rijke en schrandere koopluiden, die door gansch *Sina* koophandel drijven.

Aen den oever des meirs *Chung*, gelegen aen den voet des bergs *Chinyven*, benoorden de Stad *Hinghoa*, staet een groot paleis opgerecht, met tien hoven. Zoo dikwils regen of onweer op handen is, word, zoo de Sinesen zeggen, in het zelve een geluid gelijk van een klok gehoort.

Grens-palen. De achtste Landstreke *Xaouufu* paelt ten ooste aen *Kienningfu*; ten zuide aen *Yenpingfu* en *Tincheufu*; ten weste, noord-weste en noorde aen het Landschap van *Kiangsi*.

Steden. Deze landstreke telt vier Steden: *Xaouu*, d' Opper-stad, *Quangçe*, *Taining*, *Kienning*.

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

De Stadt *Xaouu*, d'allernoordelijkste dezes Landschaps, was oulinx een onedele plaets, onder de Vorsten van *Min*, en wierd aller-eerst onder den Stam *Tang* met wallen en Stads waerdigheid beschonken; maer heeft altijds den naem van *Xaouu* behouden. *Xaouu* is gelegen bewesten de stroom *Cu*, en word doorsneden met den vliet *Ciao*, die zijn water in den *Cu* stort, en in verscheide grachten door de Stad.

Naerdien deze landstreke op een vaste en voordelige plaetse gelegen is, en op de grensen van landstreken, derwaerds de doortocht bekommerlijk is, (waerom zy ook de sleutel des Wester-landschaps genoemt word) heeft zy eenige vestingen. Hoewel deze vestingen van de Steden niet verschillen; behalve alleenlijk dat zy krijgs-bezettingen in hebben.

Kleinste landstreke der stad Foning. De kleine Landstreke der Stad *Foning*, een wijd-strekkenden bergrijk gewest, en aller-oostelijkste dezes Landschaps, paelt ten ooste en zuidooste aen de zee; ten zuid- en zuidweste aen *Focheufu*; ten weste aen *Kiennunfu*; ten noorde aen het Landschap van *Chekiang*.

Zy bevangt drie Steden: *Foning*, *Fogan* en *Ningte*.

De wegen, door 't gebergte, zijn zeer rou, en naulix begankelijk, inzonderheid na 't noorde en zuidooste.

De Stad *Foning* zelf is een schoone en groote Stad, gelegen na by zee, tot groot voordeel en gewin der zelve. Daer is een helden tempel.

Aen de noordzijde der Stad *Xaouu*, leid over den vlied *Cuyun* een prachtige brug, lang drie en zestig roeden, byna van een zelve fatsoen met de voorige. Ook zijn'er twee zeer fraeie kerken.

Krijgs-vestingen. Verscheide krijgs-vestingen heeft het Landschap van *Fokien*, inzonderheid aen den zeekant, tegen 's vyands invallen ter zee.

De voornaemste, eertijds by de Sinesen, voor den inval der Tarters gesticht, zijn twee, *Ganhai* en *Hiamuen*.

De krijgs-vesting *Ganhai* heeft een bequame haven en veilige ree voor schepen. Zy leid aen zekere vliet, *Han*, die dikwiis door den vloed der zee te ruch dijst. Aen d'oostzijde der Stad is een zeer prachtige brugge, lang twee honderd en vijftig schreden: is gansch van zwarten steen gebouwt, en rust op vele boogen.

De krijgs-stad *Hiamuen* is gelegen op een eiland, nood-west-waerds van het eiland *Quemuy*. Beide deze krijgssteden overtreffen in luister van gebouwen, volkrijkheid en koop-handel niet weinig groote Steden: want van daer worden door gansch Indiën de koop-waren vervoert, en derwaerds andere uitheemsche ingesleept.

Eenige jaren geleden, bezat de vermaerde zee-rover *Iquon* anders *Koxinga*, zeer bekent by de Hollanders, Portugesen en Spanjaerts, beide deze krijgs-steden. Magtig was dees ter zee, en had dikwils een vloot van drie duizend groote Sineese Jonken by een.

D'andere krijgs-vestingen, tot beveiling der zee, zijn *Pumuen*, *Foning*, *Tinghai*, *Muihoa*, *Xe*, *Haikeu*, *Vangan*, *Chungxe*, *Tungxan*, *Hivenchung*, *Jungting*.

Ontrent des jaers zestien honderd twee en zestig heeft de Tartersche Keizer, de bezitter des Rijks van *Sina*, aen den zeekant, tegen het invallen der afgevalle Sinesen, *Koxingas* aenhang, vesting by vesting doen bouwen, en al de vaste Steden aen dien oort sloopen, om hen den' toevoer, door hunne gunstelingen, te verhinderen.

Einde des vervolgs van de tweede Bezending.

DER-

DERDE GEZANDSCHAP AEN DEN KEIZER van SINA, of TAISING EN OOST-TARTARYEN;

Onder beleit van den E. Heer

PIETER VAN HOORN:

Behelzende

Desselfs voornaemste voorvallen, op de op en afreize, door de Landschappen *Fokien*, *Chekiang*, *Xantung*, *Nanking*, *Peking*, en aen het Keizerlijk Tartarisch Hof.

Afgezonden van Batavia, door de Hooge Regeering, des Jaers zestien-hondert zes en zestig, den derden van Zomermaend: daer weder op gekeert des Jaers zestien hondert acht en zestig, in Loumaend.

Getrokken uit de gehoude dagh-aentekeningen,

Door

Dr. O. DAPPER.

t'AMSTERDAM,

By JACOB VAN MEURS, op de Keisers-gracht, in de Stadt Meurs. *Anno* 1670.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

DERDE GEZANDSCHAP AEN DEN KEIZER VAN SINA, OF TAISING.

WAt moeite, koſte en naerſtigheit, ſedert eenige jaren, van tijt tot tijt by verſcheide middelen door d'E. Kompanjie en Hoge Regering in *Indiën*, tot het bekomen van den lang gewenſchten Sineſen handel, is aengewent, zou onnodig zijn alhier in 't brede t'ontfouwen; aengezien men zulx, onder ander, overvloedelijk kan beoogen uit de voorige Gezantſchappen, onder beleit van *Pieter de Goyer* en *Jakob de Keizer*, gedaen des jaers ſeſtien hondert vijf en zes en vijftig: desgelijx uit die van *Balthazer Bort*, *Jan van Kampen* en *Konſtantijn Nobel*, op 't jaer zeſtien hondert twee en zeſtig.

Dan na lang uitſtel, veel overlegs, en ernſtig overdenken, wiert eindelijk weder op den acht en twintigſten van Bloeimaent, des jaers zeſtien hondert zes en zeſtig, by raetſlot van de Heeren Generael en Raden van *Indiën*, vaſt geſtelt een aenzienelijken Ambaſſadeur met genoechzame geſchenken na het Tartariſche Hof aen den Groten Keizer van *Sina* en *Ooſt-Tartarye* af te zenden, ten einde daer door eenmael tot den lang verwachten vryen handel in het ganſch Rijk van *Sina* te mogen geraken.

Hier toe dan wiert genoemt en ook verkozen de E. Heer *Pieter van Hoorn*, buiten gewonelijke Raet en algemein Ontfanger van *Indiën*, in gevolg van zijn bevel-brief, op den derden van Hoi-maent des zelven jaers daer toe verleent en gemaghtigt.

Konſtantijn Nobel wiert daer by gevoegt voor eerſten Raet van het Gezantſchap en Hooft van den handel in *Hokſieu* of *Focheu*, de Hooftſtadt des Landſchaps van *Fokien*. Dees had ook d'opreize naer *Peking*, buiten merkelijke reden, in hoedanigheit voornoemt by te wonen, en by aflijven van den Ambaſſadeur in den laſt te volgen en voorts volvoeren, ten meeſten dienſte der E. Kompanjie.

Wijders, wiert dit Gezantſchap door d'E. Heer Generael en Raden van *Indiën* geſchikt en geregelt in volgender voegen:

De Heer Pieter van Hoorn.
Konſtantijn Nobel, eerſte Raet des Gezantſchaps en Hooft over den handel.
Joannes Putmans, onderkoopman en Schenkaedje-meeſter.
Johan van der Does, Sekritaris.
Gijsbert Ruwenoort, Hof en lijftochtmeeſter.

Zes Edelluiden.

Banning.
Ruyſſer.
Berkman.
Van Alteren.
Frents.
Van Doorn.
Een Heelmeeſter.
Zes lijfwachten.
Twee trompetters.
Een kok.

Geduurende d'opreize naer *Peking*, zouden andere, als *David Harthouwer*, *Kornelis Bartelſz.* en *Maurits*, beden in *Hokſieu* alles bezorgen.

 Op

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Op den derden van Zomer-maent voornoemt geſchiede de volmachting op het Jacht *Vlaerdingen*, door de navolgende Heeren:

De E. Generael Joan Maetzuiker.

Karel Hertzink, algemein Bewinthebber.

Niklaes Verburg. *Laurens Pit.* *Mattheus van der Broek.*	*Gewoonelijke Raden van Indiën.*
Joan Thyſz. *Joan van Dam.*	*Buiten gewoonlijke Raden van Indiën.*

Na het afnemen van een vriendelijk beſcheid, voeren de Heeren voornoemt weder aen land.

Een vloot van vijf kielen, geladen met Geſchenken en koopwaren, en bemant en gewapent met krijgs-behoeften en volk, was vervaerdigt om den Ambaſſadeur en zijn gevolg van *Batavia* over zee, na de kuſte van *Sina* over te voeren; als,

Vlaerdingen, *Alfen,* *Konſtance.* *Vergulde Tiger,* *Jacht Blyswijk,*	Gevoert by Schipper	*Jan vander Werf.* *Jan Naelhout.* *Jan Hendrikſz.* *Hendrik Bommer.* *Pieter Janſz.*

Verſcheide Sinezen begaven zich ook op de Vloot, om na *Sina*, hun Vaderland, over te ſteken; die voor eenige jaren van daer vertrokken waren, en ſedert op *Batavia* zich op-gehouden hadden.

Den vierden, des Zondaghs uchtens, raekte de Vloot onder zeil, en, ontrent de Eilanden afgezakt, wachte na de gerede penningen en Fakturen, welke ontrent ten zeven uuren door den uitruſt-meeſter *Simon de Danſer* wierden aen boort gebragt. Derhalven lichte de Vloot weder anker; liep wat om de ooſt, tuſſchen de Eilanden *Edam* en *Alkmaer* door, om des te beter van d'ooſtelijke *Mouſon*, of ſtorm-zaiſoen te kunnen gedient, worden (doch ten tegendeele keerde de wind des namiddags nae 't weſten) laveerde over en weer, en kreegh ten zeven uuren de wind zuid-weſtelijk. De koers wiert noordwaerts aengeſtelt.

Den vijfden des morgens met den dagh, wiert de *Zuider Wachter* gezien in 't weſten, ontrent drie mijlen van haer.

Den zeſten wiert de brede Raed van de Schepen *Vlaerdingen*, *Alfen*, *Konſtance*, *Vergulde Tiger* en *Blyswijk* voor de eerſte mael by den ander geroepen, en, na genomen zitting, volgens orde van hun E. op *Batavia*, in Raden, der vergadering door den E. Heer Ambaſſadeur voorgedragen het voornemen en ooghmerk van hunne E. op *Batavia* te wezen, de reize met deze bezending, ſchepen en ladingh rechtelijk naer *Hokſieu* op 't ſpoedigſte te bevorderen: desgelijx, zoo veel mogelijk waere, daer gelijkelijk met de Vloot aen te landen.

Ten dien einde had ook d'Ambaſſadeur een zein of teken-brief ontworpen, die by de vergadering, na voorgelezen te zijn, eenparelijk voor goet gekeurt, en, na eenig overleg, daer by-gevoeght wiert: dat by ſcheiding van Vloot, door onweer, haer vergader-plaets in de Baey van *Sothia* of *Goede Fortuin* zou wezen, om aldaer den ander naer tijds gelegentheit te verwachten: desgelijx het ſtellen van noodige orde op het ſchaffen.

Des Donderdaegs 's morgens, den zevenden, zagen zy het land van *Banka* in 't noorde; quamen des avonds met zonnen ondergang in de Straet van *Banka*.

Den achtſten, 's morgens, met aenbreken van den dagh, hadden de tweede hoek van het Eiland *Sumatra* van hen. Het Jacht de *Konſtance* raekte aldaer in de modder vaſt; doch quam, wanneer de vloed begon te gaen, weer los; hoewel met geene kleine moeite.

Den tienden des morgens met den dagh, hadden den Bergh *Monapin* in 't ooſt zuid-ooſte, en des avonds de *Zeven Eilanden* op zy.

Den elfden, des Zondags 's morgens, peilden *Pulo* of Eiland *Taya* in 't weſten van zich: des avonts met zonnen ondergang *Pulo Lingen*, de ooſt-hoek van *Pulo Lingen* in 't zuid-

weſte,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

weste, en de *Dominees Eilanden* in 't west-noord-weste.

Peilden 's morgens den twaelfden *Pulo Panjang*, leggende op de zuider hoek van de Straet *Sunkapura*, in 't west noort-weste, drie mijlen en een halve van zich: hadden, des avonts, den Bergh *Bintang* op zijde, elf of twaelf mijlen van zich.

Den dertienden, in 't laest van de honde wacht, zagen *Pulo Aura* in 't west ten noorde vijf mijle van zich: quamen ontrent negen uuren voor het zelve op vijf en twintig vadem santgront ten anker, een halve mijle ongeveer buiten de wal. D' Ambassadeur deed den breden Raet, door het laten waien van de witte vlagh, aen boort roepen, en den schippers bevelen en belasten, zoo dra moghelijk, zich van water, branthout en nodige ververschinge te voorzien, om de reize, zoo dra klaer waeren, te spoedigen.

Den veertienden, na den middag, wiert tot het weer zeil gaen gereetschap gemaekt. De wint zuidelijk.

D' Ambassadeur schreef over *Malakka* een briefje aen hun Edele op *Batavia*, van inhoud: *hoe zy, na zy een vriendelijk affscheit van elkandre genomen hadden, des anderen daegs de dertien kisten gelt wel hadden ontfangen, en met goede voorspoet op den dertienden dezer voor* Pulo Auro *alle behouden aengekomen waren: verhoopten (na dat zy zich van versch water als anderzints zoude voorzien hebben) des anderen daegs de reize naer* Hoksieu *te spoedigen. Dat de vergader-plaets, op dat de schepen, zoo veel moghelijk, in* Hoksieu *te gelijk hadden aen te landen, in de Bay van* Sothia *bestemt was.* &c.

Ook verwittighde d' Ambassadeur by brieve den Opper-bevelhebber en Raet op *Malakka* het voornemen dezes Gezantschaps, toestant en wedervaren tot dus verre.

Tegens vrydag, den twalefden dezer, wiert een bede dag door den Ambassadeur en zijnen Raet uitgeschreven: waer in een ieder belast wiert zich dien dag van alle nodelozen arbeit, en inzonderheit van alle misbruiken t' onthouden, op pene van straffe na goetdunken. Aen ieder Schipper wiert een ter hant gestelt, om des volgenden daeghs in ieder schip hun volk voor te laten lezen, met bevel het zelve, zoo veel mogelijk waere, t' onderhouden en goede voorgangers te zijn, ten einde eenmael de E. Kompanjie door Gods genade tot haer oogwit moghte geraken.

Tegens den avont raekten zy weder voor *Pulo Aura* onder zeil, met een zuidelijke wint en moie koelte: hadden des morgens met den dagh *Pulo Timao* in 't zuit-weste zes mijl van zich.

Den zestienden wiert de bede-dag gehouden.

Den zeventienden viel niet merkwaerdig voor.

Den twintigsten, met den dag zagen de kust van *Siampa*, en hadden den berg *Songuis Jages* in 't noort-west ten weste negen of tien mijlen van zich. Ontrent acht uuren zagen een zeil recht voor uit, zonder te weten, of het een schip of Jonk was. Des middags hadden de zant-duinen in 't noort-noort-weste drie mijlen en een halve van zich: waeren het zeil vry genadert, en zagen toen dat het een schip was, en voor de Fluit *Kattenburg* aen. Doch alzoo de Fluit *Alphen* zeer af deinsde, liet d' Ambassadeur de Mars-zeils lopen, en de schoverzeils op gijden, om hem in te wachten; zulx 't zeil weder uit het gezicht raekte. Hadden des avonts den slag van Akersloots droogte, hielden der halve een weinig oostelijk af: kregen toen weder dieper water van vijftien, en zestien vadem.

Den een en twintigsten met den dagh, hadden de Kaep *Avarelles Valzo* in 't noorde ten westen van zich, liepen zoo langs de wal met goeden voorspoet: zagen weder ontrent acht uuren een zeil, met vermoeden van het zelfste te zijn, dat zy des vorigen daegs gezien hadden: quamen des avonts daer by, en bevonden 't zelve de Fluit *Kattenburg* te wezen, geschikt uit *Siam* na *Japan*. Hadden des avonts de Kaep *Avarelles* in 't noorde, tien of twaelf mijlen van

 zich,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zich, en peilden ook den ronden holm in 't Weste.

Den twee en twintigsten hadden de Kaep *Avarelles* in 't noorde ten weste, zeven of acht mijlen van zich, met stilte.

D'opper-stierman en Boekhouder van de Fluit *Kattenburg* (vermids de Schipper ziek was) quamen aen boort des Ambassadeurs, en zeggen: hoe zy den vierden dezer uit *Siam* waren gezeilt, en alles op hun vertrek aldaer noch wel stond: ook hunne lading tot vernoegen ten vollen hadden bekomen.

D'Ambassadeur schreef by deze gelegentheid een briefje aen *Willem Volkertsz.*, Opperhooft in *Japan*, met bekentmaking van d'aengenomen reize naer *Peking*. Na dien bekomen te hebben, vertrokken de Boekhouder en Opper-stierman weer van boort, en vervorderden hunne reize.

Den drie en twintighsten hadden met zonnen opgang de Kaep *Averellas* in 't west ten noorde, met stilte; doch de Fluit *Kattenburg*, een kanonscheut nader aen de wal, aldaer een frisse koelte, met de welke hy uit het gezicht raekte. De vloot des Ambassadeurs bleef noch in de kalmte leggen, tot 's namiddags: kreegh toen de wint zuidelijk, braemzeils koelte: des avonds een stijve koelte uit den weste: had *Pulo Kamoir de Terra* in 't zuid weste, vijf mijl van haer: de wind zuid west met moie koelte: des naemiddaghs de Bay *Chinzieu* op zijde.

Den vijf en twintigsten 's morgens met zonnen opgangh, hadden *Pulo Kantaon* in 't Noord-weste vijf mijl, met stilte: des avonts in 't West ten Noorde vier mijlen van zich.

Des morgens, den zeven en twintigsten, wiert *Pulo Kantaon* noch in 't Zuid-weste zes mijlen van de vloot gezien, en *Pulo Chiapelle Valzo*, in 't West ten Noorde.

Des anderen daeghs, na den middagh, wierden twee Jonken in 't weste gezien; doch raekten weder uit het gezicht: den acht en twintigsten het eiland *Ainan* in 't West Noordweste, zeven mijlen van de Vloot, op negentigh vadem fijn zwarte zantgrond. Toen wiert de koers Noord ten ooste aengeleid: des anderen daegs was een doorgaende zuidelijke wint.

Den dertigsten 's morgens wierpen gront op zes en zestigh vadem, waesachtig: zagen des avonds een zeil achter uit, zoo verre als van de Kampanje zien konden; doch onbekent.

Des morgens den een en dertigsten wiert het zeil noch van de stengh gezien.

Den eersten van Oogst-maent, des avonts met zonnen ondergangh zagen de kust van *Sina*; maer konden, door de veerte en duizigheid des luchts, geen kennisse van 't land krijgen: peilden een berghje in 't Noord Noord-weste, op de diepte van vier en twintig vadem.

Den tweeden, des morgens, was 't heel mistigh: zagen, vermits een blinkje op quam, een Jonk op zijde: ook het lant; doch zonder kennis van 't zelve te hebben; op de diepte van vier en twintig vadem: hadden des namiddaghs d'eilanden van *Lamoa* op zijde, vier mijlen van zich.

Den derden was 't noch al mistig: hadden des avonds het eilant *Quemuy* op zijde, op vijf mijlen: den vierden des morgens, d'eilanden van *Auko* in 't Noord Noord-ooste, op twee mijl, en diepte van vijf en twintigh vadem: ontrent tien uuren d'eilanden van *Namzit*: quamen des avonds (alzoo by nacht niet voort dorsten zeilen) ten anker, in 't gezicht van de *Krokodils eilanden* en *Zandduinen*.

Den vijfden des morgens met den dagh, lichten het anker, en gingen onder zeil. De Raed wiert, mits het laeten waeien der witte vlagge, aen boort geroepen. Door den Heer Ambassadeur wiert voor-gehouden, en den Raed in bedenken gegeven, hoe dat (Gode waere gedankt) nu gelukkelijk dus verre ontrent de *Zantduinen* gelijkelijk aengekomen waeren, of niet, onaengezien het besluit van den zesten van Zomermaent, van met de Vloot, by scheiding, in de

Bay

Bay van *Sothia* hun vergader plaets te nemen, of het ten dienste vande Kompanjie vereischte (in gevalle het zonder zwarigheit kon geschieden,) den koers gelijkelijk na de Nederlandsche haven stellen, alzoo de schepen daer veiliger als in *Sothia* zouden leggen. Dan dewijl de Schippers van *Alphen* en de *Tiger*, desgelijx d'Opperstierman van de *Konstanze*, by ziekte des Schippers, zwarigheit maekten, uit oorzake van d'onmaniertheit dezer drie schepen, zoo wiert, om alle gevaer en zwarigheit voor te komen, goet gevonden dezelve haeren koers na de Bay van *Sothia* zouden stellen; en de schepen *Vlaerdingen* en *Blyswijk*, vermits haere goede maniertheit en bequaemheit, naer de Nederlantsche haven.

Insgelijx wiert door den Ambassadeur de Sekretaris *Van der Does* belast aen al de schepen te varen, en aldaer uit zijnen last een plakaet den Bevelhebbers en bootgezellen voor te lezen: waer by hy deed verbieden: niemant, wie het ook zoude mogen wezen, tot Sinesen toe, zich zonder verlof van den Ambassadeur aen lant zoude begeven, of goederen overbrengen, op verbeurte van twee hondert rijxdaelders.

Tegen den middag wierden verscheide Jonken en Koyangs gezien uit de Nederlantsche haven komen, die d'onzen eens quamen bezichtigen.

Door de dwarrelwinden kon *Vlaerdingen* niet boven de *Piramiden* (twee klippen, alzoo om haere gestalte genoemt) zeilen; maer verviel dicht by de zelve ten anker. Aldaer quam een Tarter in een klein vaertuig aen boort des Ambassadeurs, die zeide van den Stedehouder van *Minjazeen*, *Minglazen*, gezonden te zijn, om te vernemen: wat volk en schepen zy waeren: ook waer van daen zy quamen, en wat personen van aenzien op de schepen waeren. Daer op hem na behoren geantwoort wiert: en vertrok dees Tarter weer van boort om verslag te doen, die ook verhaelde het overlijden van den Velt-overste *Lipoui*.

Den zesten, des morgens, lagen zy noch voor anker, na den vloet te wachten, om in de Neerlantsche haven te drijven. Ook quam aldaer een Tarters vaertuig aen boort met den derden perzoon van *Minglanzen*, en vragen uit des Stedehouders naem: wat schepen het waeren? waer van daen? en of daer een Ambassadeur, om den Keizer te begroeten, mede gekomen was? insgelijx of geschenken mede braghten? Waer op hem na vereisch der zake door den Ambassadeur in antwoort wiert gedient: ook gezeit dat van zins waeren den Hofmeester *Ruwenoort*, neffens den tolk *de Hase*, naer *Hoksieu* te zenden, met brieven aen den onder-koning *Singlamong*; nieuwen Velt-overste, die uit *Peking*, in plaets van den overleden *Lipou*, was gekomen; en aen den *Konbon* of Stadhouder. Hier toe bood de Mandarijn zijnen dienst aen, om ons volk in *Hoksieu* te brengen, met te zeggen, daer toe van den Stedehouder gezonden te zijn.

Na bedankingh voor sijne moeite door den Ambassadeur voer hy weder neffens den Hofmeester *Ruwenoort* en den tolk *de Hase*, naer het boort van *Blyswijk*, daer dees brief in 't Sineesch vertaelt wiert. De zin was: hoe dees brief hen lieden door den Heer Ambassadeur wiert toegezonden, die hen daer mede de komste van vijf schepen bekent maekte, en een inlading van verscheide koopmanschappen en schenkaedje goederen voor den Keizer en hare Hoogheden, den onder-koning, Veltoverste, en *Konbon*, of Stadhouder, in dezelve: desgelijx zijn vertrek, in 't begin der verleeden maent van *Batavia*, neffens den Koopman *Konstantijn Nobel*, en behoude aenkomste van hen alle in 't begin van deze nieuwe Maen, voor de Reviere van *Hoksieu*.

Hare Hoogheden wierden verzocht toe te laten hunnen koopman *Nobel* met den eersten boven in *Hoksieu* te mogen komen, om hare Hoogheden van wegen den Ambassadeur te groeten, en hen zijn vorder voornemen bekent te maken.

Des

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Des middags quam d'Ambassadeur in de Nederlantsche haven behouden ten anker, met beide de schepen, *Vlaerdingen* en *Blyswijk*: en kreeg den Opperstierman van *den Tiger* met de boot aen boort, die een briefje bragt van *Hendrik Bommer*, Schipper op *den Tiger*, aen den Ambassadeur. Dit luide: *dat d'Opperstierman, brenger des briefs, weinigh zwarigheit (alzoo tot verscheide malen in de Neerlantsche haven was geweest) maekte, om met het schip* de Tiger *daer binnen te lopen: dies hy daer toe orde verzocht, alzoo het schip daer veiliger als in de Bay van* Sothia *lag.*

Hy had, gaf d'Ambassadeur hem daer op ten antwoort, zich te schikken na het besluit, op den vijfden dezer beraemt, (en het afschrift ging daer neven) en voor eerst zijnen koers naer de Bay van *Sothia* te stellen, en aldaer, tot dat tyding van boven zou gekomen zijn, naerder ordre verwachten: als nodig, zijns oordeels, ten dienste van de Kompanjie.

Ook schreef d'Ambassadeur een briefje aen den Schipper op de Fluit *Alsen*: hoe hy met hun twee schepen, na eenige stribbeling in de Nederlantsche haven was aengekomen, en hem het gezag over de schepen *Konstance* en *Tiger*, tot nader ordre, opdroeg, om alles in de Bay *Sothia* te doen, 't geen ten dienste van de Kompanjie vereischte. Mede verscheen aen boort des Ambassadeurs, de Gezaghebber der krijgs-oorlogs-jonken, die aldaer in de Neerlantsche haven geankert lagen, verwellekoomende den zelven. Waer voor d'Ambassadeur hem bedankte. Na het aenhoren van eenig gespel op speeltuigen (want verscheide speeltuigen waren by d'onze mede genomen) en onthael, voer de Gezaghebber weer van boort na zijne Jonk.

By den Ambassadeur in acht genomen, hoe het inkomen van het gat der *Hokfieuse* Reviere niet zonder eenig gevaer te volbrengen was, ter oorzake van de vervaerlijke klippen, *de Piramides* genoemt: (alwaer omtrent gekomen, de wint in *'t Zuider Mouson*, door het tegen over gelegen gebergte, zeer veranderlijk, dan nu, dan zoo waeit, dat de schepen dikwils, al over staeg zijnde, weder over vallen, gelijk den Ambassadeur met 't Jacht *Vlaerdinge* was wedervaren, en door de dwarrel-winden by na tegen de klippen aengeraekt,) zoo belaste hy, om den zekersten weg te weten, de schippers en stuurluiden in dit stuk daer over hun goetdunken in geschrifte, by eerste gelegentheid, te geven, ten einde d'andere schepen zich daer na in tijd en wijle mogten schikken.

Den zevenden, tegens den middagh, quamen drie Mandarijns aen boort, met aenzeggen, van den nieuwen Velt-overste *Siangpoui* gezonden te zijn, om te vernemen, hoe veel schepen en volk gekomen waeren. Insgelijx wat schenkaedje-goederen zy medebragten: de meenigte der zelver: uit wiens last de Heer Ambassadeur quam: en hoe veel volks mede naer boven ging.

Niet geraden vond d'Ambassadeur hen van alles grondigh t'onderrichten, om dat de hofmeester en tolk nogh niet uit *Hokfieu* waeren aengekomen: ook niet wiste, wat tijdinge zy zouden brengen. Dies hy den Mandarijn voornoemt ten antwoord gaf: met vijf schepen aldaer aengekomen te zijn: daer van drie in de Bay van *Sothia*, en twee in de Nederlandsche haven lagen: dat vier hondert Hollanders op deze schepen waeren; maer de hoedanigheid en meenigte der schenkaedje goederen zoo aenstonts niet kon opgeven; alzoo 't zelve eerst by den anderen moest zoeken, en dan in 't Sineesch laten vertalen.

Als ook dat hen als noch het getal van de mede opgaende perzoonen niet konde opgeven. Maer geliefden zy tot morgen te wachten, (binnen welken tijd hy verhoopte de hofmeester en tolk weder afgekomen zouden wezen) hen als dan 't zelve zou opgeven. Ook vraeghden de Mandarijns, of 'er meerder schepen in eenige andere havens op de Sineesche kust waeren aengekomen: daer op hen van neen geantwoord wiert. Vraegden voorts, uit wiens last de

Heer

Heer Ambassadeur aldaer gekomen was. Daer op hem na behoren geantwoort wiert. Daer wiert ook den Ambassadeur een briefje van den Minjazeensen Stedehouder ter hant gestelt, in 't Sineesch; met inhout van alleenlijk een groet aen den zelven.

D'Ambassadeur liet hem met een briefje van plichtpleging weder antwoort weten en groeten. Hier op waeren de Mandarijns, (die door den tolk, zoo beleeft warenze! een schenkaedje lieten eischen; doch niet bequamen,) weder weg gevaren, zeggende op morgen iemant uit hunnen naem, om de meenigte en hoedanigheit der schenkaedjen te weten, zenden zouden.

Door *Nobel* wiert d'Ambassadeur verwittigt, hoe een Mandarijn, die het oppergezag over d'aldaer leggende Jonken voerde, ter loop des voorigen daegs had verstaen, dat de Keizer genegen was aen de Kompanjie d'eilanden *Ey* en *Quemuy* te geven, tot een handel-plaets voor de Tartaren en Hollanders: welk dees Mandarijn, zonder in 't minste daer van gesproken of na gevraeght wiert, uit zich zelf had verhaelt.

Den achtsten, kort na den middag, verschenen weder aen boort de Hofmeester *Ruwenoort* en de tolk *De Hase*: overleverden een schriftelijk verslag van inhout: hoe dat zy in de Stad *Hoksieu* geweest en des Heeren Ambassadeurs brieven aen de Bestierders aldaer overhandigt hadden. De Veltheer, voor wien zy eerst ter gehoor gebragt wierden, had, na het lezen des briefs, hen verscheide vragen voor gehouden. namelijk, waerom zy aldaer gekomen waeren? of iets op het eilant *Formosa* wilden ondernemen? wat getal van schepen en volk zy mede bragten? Insgelijx wat luiden van aenzien met de schepen gekomen waeren? Waer op zy geantwoort hadden. Dat hunne gebiedende Heeren alleenlijk een aenzienelijken persoon, als Ambassadeur, om den Keizer in *Peking* te gaen begroeten, met deze bodems hadden gezonden; doch niet om aldaer of op *Formosa* iet vyantlijx t'ondernemen. Ook vroeg de Veltheer: of zy brieven aen den Koning en *Konbon* hadden: daer zy van ja op geantwoort hadden. Hier op had dan zijne Hoogheit zich datelijk ten huize van den Koning vervoegt, latende hen zoo lang in zijn Hof wachten, ter tijt zeker Mandarijn hen quam roepen, om op het Hof by den Koning te komen. Aldaer zy aenstonts ter gehoor wierden gebragt, daer zy den Veltheer en *Konbon* mede vonden zitten. Zy hadden, na eenige eerbewijzing, des Konings brief aen zijne Majesteit overgelevert. De Koning deed aen hen de zelfste vragen, die de Veltheer gevraegt had: daer op zy hem ook 't zelve antwoort, als aen den Veltheer, hadden gegeven. Eindelijk had zijne Majesteit gevraegt na 's Keizers schenkaedje: daer zy op hadden geantwoort niet van te weten. Zijne Majesteit vroeg mede na *Hogenhoek*, *Meier*, *Symons* en *Pedel*, of die mede gekomen waeren: desgelijx mede na *Balthasar Bort* en *Nobel*, en diergelijke vragen meer. Daer op by hen na de waerheit geantwoort wiert. Alzoo bequamen zy afscheit, en leverden alleenlijk des *Konbons* brief aen eenen van zijne hovelingen over, om door den zelven aen hem behandigt te worden. Dies vervoegden zy zich weer ten Hove van den Veltheer, die hen des middags ter maeltijt had genodigt. De Veltheer, onder andere tafel-reden, zeide verstaen te hebben, d'onzen met elf schepen voor het lant waeren. Waer op zy ten antwoort dienden: zulx niet waer te zijn; alzoo de Heer Ambassadeur niet meer, als met vijf schepen aldaer was gekomen: waer van twee in de Neerlantsche haven, en drie onder *Tinhay* lagen: dat geen ander voornemen hadden, als om den Keizer te gaen begroeten, naer uitwijsen der brieven. Zy hadden verlof verzocht, om den *Konbon* mede eens te gaen begroeten, dat zijne Hoogheit hen toestont. Aldaer gekomen, vraegden na behoorlijke groetenis aen hem: of hy de brieven al had ontfangen: daer hy hen van ja op geantwoort en den inhout wel verstaen had. Hy toonde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zich zeer verblijt over de komste des Ambassadeurs, doch versocht, d'onzen hem by den Ambassadeur zouden ontschuldigen: dat door zijne beletselen voor dien tijt niet konde schryven, met bevel van den Ambassadeur en *Nobel* hartelijk te groeten.

Gaende van daer weder na den Veltheer, hadden sy versocht aen hem om verlof van te vertrekken. Dees liet hen wat wachten, onder voorgeven van aen den Ambassadeur te willen schryven; doch kregen daer na orde, om zonder brieven te vertrekken, en dat Mandarijns met hen zouden gaen. Derhalven namen zy afscheidt, en wierden in een groote Jonk gebraght, tot dat d'eb begon te gaen, en stapten toen over in een ander vaertuigh: waer mede zy des avonds ten zeven uuren waeren vertrokken. Onderwegen waeren hen door de Mandarijn twee brieven vertoont, die sy zeiden aen den Ambassadeur hoorden.

Des middernachts waeren zy voor de vesting *Minjazeen* ten anker gekomen: alwaer zy tot des morgens ten zeven uuren bleven leggen, om de brieven, die de Mandarijns gezeit hadden aen den Ambassadeur te hooren, aldaer te bestellen. Zy verzochten, dat de Mandarijns aen den Stedehouder om een vaertuigh tot hunne verdere afreize wilden verzoeken; 't welk zy beloofden te doen. Tusschen *Minjazeen* en de schepen, zy de Mandarijns andermael na des Heeren Ambassadeurs brieven vroegen: waer op zy antwoorden die aen *Minjazeen* te hebben gelaten, en zy als expresse gezanten, om den Ambassadeur te bewellekomen, waeren afgezonden, &c.

Den negenden vertrok *Nobel*, nefsens *Harthouwer*, de Sekritaris *Van der Does* en de Mandarijns, des voorigen daegs afgekomen, met een Speeljonk, ten dien einde daer toe afgekomen, naer *Hokfieu*. Zy waren verzien met zeker bericht-schrift, om zich in tijt en wijlen daer van te dienen.

Voor den Minjazeensen Stedehouder wiert ten zelven dage d'onderstaende schenkaedje ontworpen: als,

Een paer pistolen.
Vier fijne Mourisen.
Een klein Alkatijf.
Twee houwer-klingen.
Twee paer groot Zandelhout.

Dan alzoo deze goederen niet voor de hant waeren, wiert hem het ontwerp alleenlijk overgelevert, om hem de zelve, zoo dra men daer by kon komen, ter hant te stellen.

Zoo als de Mandarijns voornoemt met *Nobel* en *Harthouwer* aen boort des Ambassadeurs waeren gekomen, om afscheit van den Ambassadeur te nemen, verhaelde *Nobel*, hoe de Mandarijns niet wilden toestaen, dat de boot weer na boven zoude gaen, om eenige voorraet en benodigheden voor de schepen te kopen en te brengen. Hier op liet d'Ambassadeur door den tolk *De Hase* hen wat ernstelijk afvragen, of zy zulken last van hunne Meesters hadden: en het dan zeer wel zoude wezen. Maer zy Mandarijns hadden zich te wachten, van den onzen iet voor te leggen, daer van zy niet gelast waeren: of d'Ambassadeur zou daer over aen den Koning en Veltheer moeten klagen.

Daer op zy na eenig onderling gesprek weer wat beter koop gaven, en toestonden de boot voor eerst mede tot *Minjazeen* zou konnen gaen; met beloften van den onzen niet buiten last van hunne Meesters te zullen vergen. Hier op dan, na onthael met eenige glazen Spaenschen wijn, vertrokken zy te zamen. *Nobel* nam mede de brieven van hun Ed. op *Batavia* aen de drie Bestierders van *Hokfieu*: beneven een lijste van de koopmanschappen en geschenken, in de vijf schepen geladen, om zich daer van in tijt en wijle te dienen.

Ook was ten zelven dage door den Ambassadeur aen *Nobel*, *Harthouwer* en den Sekritaris, op hun vertrek na *Hokfieu*, andermael het schrijven van den Schipper *Bommer* voorgehouden: hoe dat dees door naeder onderrechtinge van desselfs stier-

ſtierman moet hadde van met het ſchip *de Tiger* binnen de Neerlantſche haven te komen. Dies d' Ambaſſadeur hun goetdunken in dit ſtuk afvraegde: en of niet raetzaem was, het goetdunken van al de Schippers, zoo dra men maer eenige goede tydinge van boven bekomen hadde, daer over te horen. Het welk hen lieden mede zeer raetzaem docht.

Den tienden droeg ſich niet byzonders toe. Alleen quamen eenige Jonken in het krabbe-gat, dicht by het ſchip van den Ambaſſadeur op de wacht blijven leggen, om op het doen der onzen te letten: gelijk van eerſten aen, zoo dra zy voor het lant in de Nederlantſche haven quamen, doorgaends geſchiet was. Ook veranderden zomwijl de Jonken.

Ondertuſſchen kreegh ons volk zomtijts een parthye oeſters, die zeer ſmakelijk en zoo goet als d' Engelſe bevonden wierden.

Den elfden des morgens zond de Ambaſſadeur de boot van *Blyswijk* na de Bay van *Sothia*, beneffens een briefken aen Schipper *Jan Naelhout*, op *Alfen*: waer by hy belaſte de Schippers en Stierluiden van de drie Schepen *Alfen*, *Tiger* en *Konſtance* met goet weer en wint eens aen zijne boort te komen, om nochmael over het inkomen der ſchepen in het Hokſieuſe gat te zamen beraden.

Den twaelfden quamen de ſchippers, namelijk, *Jan Naelhout*, en *Hendrik Bommer*, beneffens hun ſtuurluiden, met hun ſloepen uit de Bay van *Sothia*, op het ſchrijven van den Ambaſſadeur, aen ſijn boort. Na het laeg water afgewacht te hebben, voeren zy al te zamen met de Kapitein *Van der Werf*, en Schipper *Pieter Janſz. Vlieg* naer het *Hokſieuſe* gat, om de diepte en vordere gelegentheid der zelver wat nader t'onderzoeken.

Des namiddags quam de tolk van *Ziangpoui* met eenige Tartaren aen boort des Ambaſſadeurs, en verſlag doen: hoe *Nobel* des verleden nachts in *Hokſieu* was aengelant, en des morgens de paerdẽ gereet waren, om hem ter gehoor by de Beſtierders te brengen. Voorts zeide hy van den Veltheer *Ziangpoui* gezonden te zijn, om na zijne gezontheit te vernemen, en of hem ook iets ontbrak. Zo dit was, hy had zulx ſlechts aen de byleggende wacht-jonken bekent te maken. Berichte voorders, dat hy ook was gezonden, om te vernemen of d' onzen ook van iemant eenigen overlaſt ontfingen: daer in, zoo het quam te geſchieden, zou verzien worden.

Stilletjes liet d' Ambaſſadeur door den tolk *De Haſe* by dezen Tartariſchen tolk vernemen, onder beloſte van geſchenken; hoe onze zaken by de Beſtierders van *Hokſieu* ſtonden, en of d' Ambaſſadeur al aengenaem en wellekoom was. Dees had daer op geantwoort hebben van ja: dat *Ziangpoui* in 't eerſt zoo wat ſtatigh zich hield, was ſlechts quanſuis om niet zoo gretigh te ſchijnen. In 'er daet was d' Ambaſſadeur hen zeer aengenaem.

Wijders twijfelde hy niet, of de handel, met hunne Faktoors, zou mede wel voor d' opreize van den Ambaſſadeur gedaen zijn.

De Tartariſche tolk voornoemt liet aen den Ambaſſadeur bekent maken: hoe dat geraden was den Kapitein en Mandarijn op de wacht-jonken eens ter gaſt te noden. Dit wiert ook eenige uuren daer na door *Putmans*, beneffens den tolk *De Haſe*, in 't werk geſtelt. Gekomen by den Kapitein en Mandarijn, wierden zy minnelijk onthaelt, met antwoort van des morgens, beneffens noch eenige andere Mandarijns, te zullen komen. Ook zonden zy aen den Ambaſſadeur tot een geſchenk, vier hoenders, vier enden, en een pot drank, verzelt met beleefde plichtplegingen.

Tegens den avond quamen de ſchippers en ſtuurluiden weer aen boort des Ambaſſadeurs, en verhaelden een anker van het gebleven ſchip *Ankeveen*, te hebben gevonden, dat zy noch meinden wederom te krijgen. Over de gelegentheid van 't gat zouden een ſchriftelijk goetdunken te zamen inſtellen, hoe de ſchepen beſt en zekerſte in het *Houſieuſe* gat en buiten te komen hadden: gelijk ook des anderen daegs geſchieden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Hier op deed d'Ambaſſadeur den Scheepsraed vergaderen, en hen voorſtellen: hoe wel nodig en dienſtig zou zijn, in ſtuk van den verhoopten handel, dat de drie ſchepen, in de Bay *Sothia* by elkander leggende, aldaer in de Nederlandſche Bay mede ten anker quamen. En aengezien de Schippers en Stierluiden het *Hokſieuſe* gat te zamen nader hadden onderzocht: ook daer over een ſchriftelijk goetdunken gegeven, zo verzocht d'Ambaſſadeur hun voorder gevoelen en beſluit, of voor den dienſt van de Kompanjie geraden zou wezen, de drie Schepen voornoemt binnen de zelve Bay met goet weer en wint te laten komen. Waer op eenpariglijk beſlooten wiert: voor eerſt by voorraet de ſchepen, *Konſtance* en *Tiger*, ten tijde van handel te laten binnen komen. Waer op de Schippers weder na boort waeren gevaren, zich richtende na het beſluit, genomen by den Ambaſſadeur en zijnen Raed.

Kort na den middagh, den veertienden, quam de boot van *Vlaerdinge* wederom van *Hokſieu* aen boort, met twee koebeeſten, drie verkens, potjes met drank, en verſcheide fruit, tot ſchenkaedje als anderzints, door *Nobel* gezonden: beneven ſchrijven van hem, *Harthouwer* en *Van der Does*, van den dertienden dezer; behelzende hun wedervaren aldaer: te weten, hoe dat zy den elfden dezer voor de brugh van *Lamthay* waeren aengekomen; en in 't voorby vaeren van den Stedehouder van *Minjazeen* verwellekomt met eenige toebereide ſpijze: tot *Hokſieu* waeren terſtont by den Velt-overſte *Siangpoui*, by den Koning, en daer na by den *Konbon* ter gehoor gebraght.

Met vriendelijke plichtplegingen was deze eerſte bezoekingh afgeloopen, en bleven des middags by den Velt-overſte ter maeltijd onthaelt. Hebbende des anderen daegs zich weder ten hove als vooren vervoegt, kregen met overleveringh der brieven van hun Ed. op *Batavia*, benefſens de lijſte der geſchenken, mede een gewenſcht antwoord: te weten, dat d'Ambaſſadeur was aengenaem, en na vereiſch zou aengenomen worden, met byvoeging van verſcheide betuiging en redenen.

Dan d'Ambaſſadeur moeſt aen land komen, op dat zy, na den zelven gezien en geſproken te hebben, te beter daer van aen den Keizer konden ſchrijven.

Verſcheide redenen wierden daer tegen van d'onzen ingebraght, die voor eerſt wat ſchenen te gelden: doch drongen eindelijk aen, na voorgaend zamen gehouden geſprek, dat d'Ambaſſadeur moeſt, hoe eer hoe liever, aen land komen, om over d'opreize, als anders, zelfs met hen te ſpreken, met andere redenen meer. Wanneer zulx geſchied was, kon d'Ambaſſadeur weder aen boort gaen, tot beſcheit uit *Peking* zoude gekomen wezen. Evenwel wierd dit by d'onzen in twijfel getrokken.

Eindelijk was het beſluit, zulx aen den Ambaſſadeur zoude verwittight worden. Tot het loſſen van de paerden en osjes was orde geſtelt, om die met een Jonk uit de Bay van *Sothia* te halen.

Des anderen daeghs zouden over den handel ſpreken: daer in zy vermeinden al wat aen vaſt te zijn: te meer, alzoo alree by plakaet de handel aen ieder met de Hollanders op lijfſtraffe was verboden, zonder verlof daer toe te hebben.

De Beſtierders zouden eenige ververſchinge aen den Ambaſſadeur tot vereeringe zenden.

Daer was geruchtin *Hokſieu*, hoe de ſterkte *Quelang*: op het eilant *Formoſa*, door drie duizent Taiwanſe Sineſen twee maenden lang belegert was geweeſt; doch vruchteloos na *Tamſui* hadden moeten vertrekken, met verlies van hunnen Overſte, &c.

Den vijftienden, des Zondaghs, droegh zich by den Ambaſſadeur niets toe; maer verwachte noch nader tydinge van *Nobel* en de vrienden in *Hokſieu*.

Den zeſtienden quamen vier Mandarijns van den Veldoverſte *Siangpoui* en *Konbon* aen den Ambaſſadeur gezonden, en tot ververſching vereeren met

Hon-

Hondert twintigh Kanasters of twee last rijs.
Vijf en vijftig hoenders.
Vijf en zestig enden.
Veertig grote potten met Sineesch bier.
Zes koe-beesten.
Twintig verkens.
Negen en twintig gansen.
Hondert water-limoenen:

Naerdien meermalen de naem van Sineesch bier en drank zal te voore komen, dient een weinig daer van in 't kort aengeroert.

De drank der Sinesen is velerlei. D'eerste wort genoemt *Samsoe* of *Sampe*, en getrokken of geperst uit rijs. Dees is wit van kleur, als onze Franse wijn: waer om zy ook *Sampe* dat's, *driederlei witheid* genoemt word.

De tweede wordt *Loofzioe* genoemt: is bruin van kleur, als de Duitsche Mom, liefelijk van smaek; maer geweldig sterk.

De derde wort *Tzonzui* genoemt, en by eenige voor de besten en sterksten drank van geheel *Sina* gehouden. Hy is hoog root gekleurt, klaer, helder en blinkend, als de klaerste Bronswijksche Mom: smaekt als Spaensche Wijn, en is ook niet minder in krachten en werking.

Deze drank wort by d'onzen gemeenelijk Mandarijns en Sineesch bier genoemt

De vierde drank, een soort van brandewijn, word geheten *Hotzioe:* dees is klaer en helder, en veel sterker dan onze brandewijn; word by d'onzen gemeenelijk sterke *Arak* geheten: diende Sinezen, met het bydoen van zeequabben, zeer hitzig en ongezond maken.

De vijfde drank is genoemt *Kietzjoe*, en by d'onsen *Kniep:* is mede een soort van brandewijn; hoewel niet zo sterk als de voorige, rootachtig van koleur: dees is veel gebruikelijk op onze en de Sinese schepen, onder de kust van *Sina*.

Meest al deze dranken worden uit Rijs getrokken, een aeloude vont der Sinesen.

Men zeit onder de regering van Keizer *Yu*, die des jaers voor de geboorte des Heilants, twee duizent twee hondert en zeven, na Keizer *Xun*, op den Rijxstoel tradt, dees vermaerde drank der Sinesen van rijs allereerst begonnen is gemaekt te worden. De vinder was *Ilie* genoemt. Wanneer de Keizer dien vocht geproeft had: *welk een grote schade*, riep hy, *sleept deze drank ten Rijke in. Ik spel ook mijnen stam den ondergang te vore, en den weg tot den val des Rijks, door dezen drank.* Dat *Yu* in beide een wichelaer geweest zy, heeft d'uitkomst namaels geleert. *Martijn Histor. Sinic. lib. 2. p. 54.*

De vinder wiert tot pene van dien nieuwen vont ter ballingschap gedoemt, en den genen een zware straffe opgeleit, die by zijn leven zich onderwond naderhant zulk een slag van wijn te maken. Dan schoon *Yu* den kunstenaer van dien vocht balling 's Lants beval te zwerven; zoo heeft hy evenwel de kunste van den zelven te maken, na dat zy eenmael verbreit was, niet kunnen beletten.

Behalve deze dranken, is in *Sina* zeer gemein de drank, gekookt van het kruit *Thee* of *Cha:* desgelijx een ander, dien d'onzen bonenzop noemen: welk, zoo eenige willen, melk is, met Pekingse boter gemengt.

Verscheide dranken of wijnen persen de Sinesen ook uit vruchten: als onder andere uit de vruchten *Lichi*.

Nergens by na wort wijn uit druiven geperst, als alleen in het Landschap van *Xensi:* hoewel die op verscheide plaetsen in *Sina* groeien: want de Sinesen leggen de druiven in, of konfijtenze voor winterkost: te weten, zy koken die eerst op, in grote potten, en gieten 'er dan syroop van zuiker boven op.

In de geschenken voornoemt, wierd de Koningh *Singlamong* niet vermaent of des eenig gewagh gemaekt, daer op eenige bedenkingen schenen te vallen. De Mandarijns wierden op aenmaning van *Nobel* ieder met zilver beschonken De zelve Mandarijns behandigden den Ambassadeur twee brieven: d'een van *Konstantijn Nobel*, *Harthouwer* en *Van*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

der *Does*, den vijftienden dezer gedagtekent: en d'ander van *Harthouwer*, in 't byzonder. D' eerſte behelſde: *hoe dat zy op den dertienden dezer by de Beſtierders, wegens den handel hadden, geſproken; 't welk haere Hoogheden wat vreemt ſcheen voor te komen, verklarende daer niet te willen van ſpreken voor al eer d'Ambaſſadeur met den brief aen den Keizer aen land waere gekomen, en by hen gezien en geſproken, en over het Gezantſchap te zamen zouden hebben beraetſlaegt: ja konden anderſints geen volkomen geloof in het Gezantſchap ſtellen: met meer andere reden. Het beſluit was, zoo wanneer zy de maniere van het Ambaſſaetſchap met den Ambaſſadeur hadden vaſt geſtelt, dat dan de koophandel van zelf wel zou volgen, achtende den handel voor een geringe zake: zy zouden voorts onderſtaen met de Faktoors over zijde tegens peper en Sandelhout zien te ſpreken.*

De brief van *Harthouwer* in 't byzonder bekrachtighde het voorgaend beſluit: *dat nootzakelijk zou wezen, d'Ambaſſadeur met den eerſten in ſtaetſie en goede orde naer* Hokſieu *quam: dat van ter zijde vernomen had, de handel dan zonder twijfel wel zoude voortgaen.*

D' Ambaſſadeur had des morgens met den vloet, voor het bekomen van de brieven voornoemt, aen *Nobel* en d' andere in *Hokſieu* met de boot eenen brief geſchreven, en daer mede op hun ſchryven van den dertienden dezer geantwoort. Dees hield in: *dat in gevalle de Beſtierders in* Hokſieu *op het landen van den Ambaſſadeur bleven ſtaen, en by langer vertoeving de handel daer by verachteringe zoude komen te lijden, zy hun ſchriftelijk goetdunken den Ambaſſadeur zouden laten toekomen, als wanneer d'Ambaſſadeur hoe eer, hoe grootmoediger vermeinde naer boven te komen, om haere Hoogheden vernoeging te doen en de zake te bevorderen. Midlerwijle hen aenbevelende ſlechts wel op den handel te letten, en dat zy daer in niet verſchalkt wierden.*

Aen de Mandarijns, die de ſchenkaedje hadden gebragt, en ook met een verzochten te weten of d'Ambaſſadeur gezint was, op het begeren van de Beſtierders, te landen, antwoorde hy: dies wegen al aen den *Houpou Konſtantijn Nobel* te hebben geſchreven: daer op hy antwoort was verwachtende, en haere Hoogheden vernoeging zou gegeven worden: beneffens andere plichtplegingen. Na onthael met wat eeten en Spaenſchen wijn, vertrokken zy weder, om hunne Meeſters verſlag te doen.

Des namiddags quam ſchipper *Pieter Janſz. Vlieg* uit de Bay van *Sothia* weer te ruch, medebrengende het affchrift van het teſtament, als ook d'Inventaris der nagelaten goederen van Schipper *Jan Hendrikſz.*, op de *Konſtance*.

Beneffens verſcheide briefjes van geringen gewichte: want den veertienden dezer was de *Vlieg* door den Ambaſſadeur derwaerds gezonden, op het verwittigen van des Schippers doodt by brieve, door d' opperhoofden der andere Schepen, om van alles nader bericht te nemen, en daer van den Ambaſſadeur verſlag te doen.

Dan aengezien het zich liet aenzien, dat d' Ambaſſadeur wel haeſt mogt komen te landen, zoo ſtelde hy een orde, by voorraet, op zijn gevolg, en bericht voor den Hof-meeſter, als mede een ordening op het landen, in geſchrift, om alle verwerringh te mijden: waer na een ieder zich zou te ſchikken hebben. En luiden de zelve van woort tot woort aldus:

Orde op het gevolgh des Gezantſchaps.

Hoe gewichtigh deze bezending van d'E. Kompanjie is, zal een ieder kunnen begrijpen. Hoe achtbaerlijk dezelve dient te werden verricht, in opzicht van onzen wijdberoemden ſtaet, en lieve Vaderlant: als ook hoe veel d'eer en voordeel onzer lantsluiden, en d'E. Kompanjie aen dit Gezantſchap is gelegen, kan men met

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

met woorden niet genoegzaem uitdrukken.

Dewijl dan de goede orde, deucht en welleventheit der personen, die deze bezending zullen by-wonen, voor een voornaem hooftpunt moet aengemerkt en onderhouden worden, zoo is lichtelijk t'oordelen, wat vlijt en naerstigheit daer toe zal dienen aengewent, ten einde altoos onze quade omgang en vuil aenstellen geen hinderpael van een goeden uitslag komt te veroorzaken.

Dit dan by ons in ernstig bedenken genomen, hebben wy nodig en dienstigh geacht, eenige korte orde aen het gevolgh van dit te doen Gezandschap voor te stellen, met uitdrukkelijken last, dat een ieder wel zal hebben te letten dezelve stips na te komen, op pene van buitengewoonelijk, in deze gelegentheid van zaken, met afzetting van ampt, verbeurtmaking van goederen en huur, als anders, strengelijk gestraft te zullen werden, na gelegentheid en vereisch van zaken.

I.

Gekomen aen land, zal ieder rechtelijk zich vervoegen na de verordende plaetse of loosie, zonder van het gevolgh zich te mogen afzonderen, dan by uitdrukkelijken last van den Ambassadeur.

II.

Ieder zal sijn opgeleiden last en beding getroulijk en naerstigh by der hand nemen, en in't werk stellen.

III.

Niemant zal vermogen uit de Loosje te gaen, zonder weten van den Sekritaris of Ambassadeur.

IV.

De Hofmeester Ruwenoort *zal het gesagh en onder-bevel hebben over de Edelluiden en Soldaten: doch niemant vermogen uit te senden, of láten doorgaen, zonder het den Sekritaris alvoorens zal hebben aengedient, die, des noodigh zijnde, den Ambassadeur sal hebben aen te dienen.*

V.

Een ieder, van wat hoedanigheidt hy zy, sal sich te wachten hebben, voor al van dronkenschap, kyven of moeite, die daer uit veeltijdts komt te spruiten; op pene voor de eerste mael te verbeuren drie maenden soldye: voor de tweede mael verbeurtmaking van soldye en van ampt afgeset, en na Batavia *gesonden te werder. Insgelijx die eenige twist, moeite, gekijf of onrust onder elkandre, of tegen iemant anders sal komen te veroorsaken, zal op gelijke wijze gestraft worden.*

VI.

Ieder sal zich met bysondere eerbiedigheid ontrent en in tegenwoordigheid van den Ambassadeur met ongedekten hoofde hebben te dragen: gelijk ook de Edelluiden en Soldaten, als andere hun Opper-hoofden met alle eerbiedigheidt sullen hebben te ontmoeten en gehoorsamen: van gelijken ook onder den anderen, en bysonderlijk de Sinesen in alle beleeftheid en vriendelijkheid te bejegenen en handelen.

VII.

Putmans, *als meester van de Geschenken en Schenkaedjen, zal bysonderlijk acht nemen op het pakken, en verdeelen van de Schenkaedjen, ten einde deselve met en onder sijne kennisse wel verzien, en voor bederven en nattigheid mogen werden bewaert, en van alles naeukeurige aentekening houden: om ook in een schenkaedje-boekje te werden gebraght: daer toe hy* [a] *mede-hulpers zal konnen gebruiken. Ook* [a] *Assistenten.*

zal

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zal hy, als meeſter der plichtplegingen, hebben te letten, dat d'orde, dien-aengaende, wel werde gewent en onderhouden.

VIII.

Op het luiden van de klok, aen land of onderwegen, zal een iegelijk op zijne verordende plaetſe moeten verſchijnen in het gebed: te doen 's avonds ten zeven uuren, door den Sekritaris of iemand anders: op pene van een rijxdaelder, die zonder wettige reden daer uit zal blijven.

Bericht voor den Hofmeeſter.

I.

In den Hofmeeſter wordt vereiſcht een geregelt en deuchtſaem leven, ſoo in woorden, als werken: aengeſien hy als onder-hooft het bevel over d'edelluiden, ſchrijvers, aſſiſtenten, en ſoldaten is hebbende. Werd nootſakelijk vereiſcht met een goeden exempel van vroomheid en deught, d'andere te moeten voorgaen: voorders tegen eenen ieder beleeſt en minnelijk te zijn, inſonderheid tegens de Sineſen en Tartaren, daer wy tegen te doen ſullen hebben.

II.

Des Hofmeeſters geſagh en beſtieringh ſal beſtaen op de huishouding, in 't algemein: dat alles geregelt, ſedigh, ook rein en ſuiver magh gehouden en onderhouden worden, 't zy aen lant, ſtil, of op de reize: waer toe tot hulpgenooten hem zijn toegevoegt, Frents, als gemagtigden over den natten lijftocht: en Banning, over de drooge eetwaren. Hun ampt ſal zijn onder Putmans beſtieringh en bevel op den drank behoorlijk te achten, en beſorgen, ten einde alles met de meeſte ſuinigheid werde gebruikt, bewaert en behouden. Van gelijken zijn Putmans bygevoeght twee gemagtighden over het reistuigh en pakkaedje: namelijk, Kuiper en Van Alteren: die daer op, als mede op het huis-raed, byſonderlijk ſullen hebben te letten, nette aenteekeningh daer van houden, en in 't gebruik als overſchepen ſorge dragen, het ſelve wederom in getal, en onbeſchadigt werden bewaert, overgebraght en gelevert, ter beſtemder plaetſen, tot hunner verantwoordinge. Zoo wanneer d'Ambaſſadeur ſal beſlooten hebben te landen, of wel van d'eene plaets na d'andere te vertrekken, of aenkomen, ſal hem door den Sekritaris bekent gemaekt werden, om als dan noodige ordre daer toe te ſtellen.

Drie tafels ſullen dagelijx, des middaghs ten twaelef uuren, en 's avonts ten acht uuren, matigh, doch net en ſindelijk moeten gehouden worden; te weten:

D'eerſte tafel van den Ambaſſadeur ſal een ovael ronde zijn, van acht of tien perſoonen. Daer aen ſullen eeten d'Ambaſſadeur: aen ſijne rechte hand Nobel, Putmans, Van der Does, de Sekritaris: aen ſijne linke hand, Johan van Hoorn, des Ambaſſadeurs ſoon: en voorts vier of vijf teljooren met leedige plaetſen open. Deſe tafel ſal gedient worden van den Hofmeeſter Ruwenoort: achter de Ambaſſadeurs ſtaende; beneffens twee edelluiden, Frents en Doornik. Geduurende deſe maeltijd ſullen de trompetters voor eerſt, als alles gereet is, en daer na de ſpeel-luiden hun bediening met goede orde oefenen.

De tweede tafel ſal beſtaen in Ruwenoort en ſes Edelluiden, met meeſter Hans: Schrijvers en Aſſiſtenten, Stierman en den Kamerling Jan Dubon, die van de ſwarte jongens ſullen gedient worden. Doch een ſoldaet ſal den Hofmeeſter mogen oppaſſen.

De derde tafel ſal beſtaen in ſoldaten, kok en tolk: daer na ſullen de ſlaven te ſamen kunnen eeten.

Op

Op het schaffen der spijze en goede uitdeiling der zelve, zal de meeste zuinigheid gezocht en onderhouden moeten worden. Daer over dan Putmans, *de Sekritaris* Van der Does *en de Hofmeester* Ruwenoort *de beschikking zullen hebben en met elkandre raetslagen.*

Alle weken zal de Hofmeester zijn uitgegeven onkoste in geschrifte aen den Sekretaris overgeven, die, naergezien zijnde, zal aengeteikent worden, daer 't behoort.

Berkman *wort mede als bevelhebber over de paerden en zorge van dien gestelt. Die te letten heeft, dat de peerden wel worden gevoert, gehavent en opgepast naer behoren; desgelijx op hunne toebehoren goede achting te nemen, ten einde alles wel schoon gehouden en bewaert werde.*

Op het landen en ten Hove te gaen wiert deze orde beraemt.

Eerstelijk twee trompetters voor uit.
Daer na zes soldaten, met roer en zijdgeweer.
Kapitein Van der Werf, Schipper Pieter Jansz. de Vlieg.
De Heer Ambassadeur, Pieter van Hoorn.
Berkmans. } *Hellebardiers.*
Jan Dubon. }
Joan van Hoorn, *des Ambassadeurs zoon.*
Nobel *en* Putmans.
Van der Does *en* Ruwenoort.
Daer aen zes Edelluiden:
Banning.
Ruysser.
Berkman.
Van Alteren.
Frents.
Van Doorn.
Eindelijk Hans Sluiter.

Ten zelven daghe droegh zich niets toe. Alleen quam de tolk van den Velt-overste *Poui* den Ambassadeur aen boort van wegen de Mandarijns begroeten, en mede aendienen: hoe de vaertuigen, tot het lossen der paerden, op morgen of noch dien avond stonden te komen.

Des morgens, den achtienden, quam de tolk voornoemt, met twee Kapiteins van de Jonken, aen boord des Ambassadeurs; met bekentmaking van de komst der twee vaertuigen, om de paerden en osjes te halen; doch dat dezelve wat te klein waeren, om naer buiten te varen.

Na eenigh gesprek wierd besloten, de Kapiteins voornoemt zelfs met hunne grote Jonken der aenvolgende ebbe de paerden zouden gaen halen. Daer toe dan wierd de Hof-meester *Ruwenoort* gelast, om mede te gaen, met nodige orde, op dat alles ordentelijk mogte toegaen.

Des naermiddaghs quam de boot des Ambassadeurs weder van boven, met den Sekritaris *Van der Does*, brengende, benessens mondeling en schriftelijk verslagh, twee brieven, een van *Nobel* byzonderlijk: en d' ander van hun drie getekent: behelsende de laeste: hoe d'aenstaende aen landkomste des Ambassadeurs zijner Hoogheid was bekent gemaekt: waer op zy verlof tot het vertrek van de boot met den Sekritaris *Van der Does* hadden bekomen.

De boot had tot verversching ingeladen twalef verkens: vier kanasters fokje fokjes: twee kanasters komkommers en vijftig potjes drank *Chamchoe:* daer van zy de verdeiling aen de schepen gaerne wisten, om ieder schip voor het zijn te belasten. Zy lieden stelden midlerwijle vast, (om allen ergwaen en wantrou van dien landaert voor te komen) dat de Heer Ambassadeur, hoe eer, hoe liever aen land quame, gemerkt zonder zijn aen land-komste, volgens het zeggen van de Bestierders, aldaer niet uit te richten was: waer op sy dan des Heers Ambassadeurs aen land-komste te gemoet zagen. Zy zouden zijner Hoogheid ook indachtig maken (zoo zy het uit eigen beweging niet dede) een bequame Jonk of twee met haer Gemagtigden over twee dagen aen den Ambassadeur te zenden: daer van de Sekritaris naeder opening zou kunnen doen. Gisteren waeren sy by den opperste Faktoor van *Singlamong* ter maeltijt geweest, en hadden geheime zamenspraek met den zelven over den koophandel gehouden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Maer de Faktoor had tot antwoord gegeven: daer niet in gedaen kon worden, voor d'Ambassadeur aen land was gekomen, en de zake, rakende het Ambassadeurschap, met haere Hoogheid had overlegt: dat hy henlieden verzekerde, zoo dra d'Ambassadeur boven was gekomen, den onzen de handel als dan niet geweigert; maer by haer Hoogheid toegestaen worden: ook noch zoo spoedig dat een schip met zijde van dat [a] storm-saisoen naer *Japan* zoude konnen vertrekken. Daer toe gemelde Faktoor hen beloofde te helpen, alzoo het daer, zoo hy zeide, aen gene zijde ontbrak. Zy schenen over het handelen der zijde wel vernoecht te zijn, en waeren des anderen daegs in de Loosje verschenen, om hen te begroeten: nessens de Faktoors van den Veldheer, met tonen van een bly gelaet en 't houden ook van bedekte redenen over 't verdeelen der koopmanschappen, en 't geen den handel raekte: maekten ook de goede genegentheid van hunne Meesters, t'henwaerts bekent: zoo dat zy zich selfs niet als alles goeds uit dit Ambassaetschap konden inbeelden. Het quam met hun gevoelen t'eenemael over een, dat twalef man of daer ontrent voor eerst met den Heer Ambassadeur aen land quamen. De brief aen den Keizer diende voor al mede boven gebragt te worden.

[a] *Mousson.*

De Veld-overste had aen hen lieden verzocht, voor hem te willen opkopen, glaswerk, alkatijven, bloeden lak-korael en andere dingen meer. Het was te wenschen geweest, de goederen voornoemt op *Batavia* voor de hand waeren gescheept: alzoo aen zijne gunste veel gelegen was. Met schenkaedje was ontrent hem wel wat uit te rechten; zijnde van een tegenstrijdig gemoed daer in met zijnen voorzaet. Den koophandel hadden zy lieden, op het ernstig vragen van zijne Hoogheid, verklaert, den Heer Ambassadeur in 't minste niet raekte: maer hun tween: te weten, *Nobel* en *Harthouwer* was toebetrout: zoo dat ongetwijfelt dies wegen de Heer Ambassadeur niet gemoeit zoude worden. Zy zouden op dien eersten grondslag hun werk zoodanig vervolgen, als de meeste eere van het Ambassaetschap en den persoon zoude vereischen, welk zijn edele hen geliefde toe te betrouwen. Zy achten zich gelukkig van door des Heer Ambassadeurs wijsen raed ondersteunt te worden, tegen het verschalken der Sinesen. In den handel was niet anders te doen, als voorzichtigheid te gebruiken, gelijk in verleden tijden was geschied. Men moeste vertrouwen, wilde men wat uitwerken; doch moest niet al te groot wezen. De Jonken, om de paerden te halen, waeren aen *Minjazeen* daer toe onbequaem geoordeeld, om naer *Sothia* te gaen. Weshalve de Tartaren verzochten, dezelve, nessens d'osjes, met een der schepen mogten in de Nederlandsche haven werden gebraght. Zy lieden zouden dezelve dan boven brengen: waren om het gezwel aen het een paerts been vry wat bekommert: souden, om het te verhelpen, eenige Sinesen mede brengen.

De Bestierders aldaer hadden dezer dage een plaetse aen d'andere zijde van de reviere laten afkeuren, om den Keizer voor te dragen, van aldaer een Loosje voor de Hollanders te maken: waer voor het grond-recht zoude moeten betaeld worden. Dan konden niet weten, of dat geschied was, uit eigen bewegenis, of uit last des Keizers; (dat zy misschien wel op voorraet hadden verkregen) 't welk men best zou kunnen bespeuren, indienze den onzen den handel, als op eigen gezag, nu voor af toe stonden: welk dan een vast teken zou zijn, zulke orde al ontfangen te hebben. Hen was voor de waerheid verhaelt, hoe ontrent acht of tien dagen voor hunne komste een Hollandsch masteloos schip ontrent de stormbay was binnen gekomen, en weder vertrokken. D'Opperhoofden verhaelden, dat van *Batavia* naer *Japan* waeren verzonden. Insgelijx dat 'er een Ambassadeur met negen schepen in stont te komen: waer uit zy lieden meinden het de *Nieuwpoort* te hebben geweest, alzoo geen andere schepen de komste van den Heer Ambassadeur geweten hadden. Mede liep aldaer het

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

het gerugt van 't aenkomen van etlijke *Portugeʃe* ſchepen voor *Makau*, en het verreiſen eenes Ambaſſadeurs, van deſelve, naer *Peking*. De Geſanten van de *Liqueʃe* eilanden waeren, zo men daer zeide, noch niet naer *Peking* verreiſt.

Het byzonder briefje van *Nobel* luide: dat goede moedt, het halve werk was; zich verheugende, 't geen de Heer Ambaſſadeur geliefde te ſchryven. Maer was niets, 't geen hem meerder ter herte gong, dan de bevordering en achtbaerheid des aenzienelijken Gezantſchaps, dat het zelve met luiſter en des Heer Ambaſſadeurs eere mogte uitkomen te vallen: waer van hem de beginſelen vry voordelig toeſchenen. Dan alzoo van het gelaet der Sineſen naulix iet zekers konde geſtelt worden, zoo moeſt de tijd zulx openbaren. Zy verklaerden, dat al de Beſtierders ongemeen waeren verheught over het Ambaſſaetſchap, en noit te voore zoo helderen aenblik t'hunnen voordele hadden vertoont. Het was hem leet, hy hen lieden tot afſtant van des Heers Ambaſſadeurs aen land komſte niet had kunnen bewegen; doch zoo men de rede plaets wilde geven, hadden ſy geen ongelijk.

Den negentienden, des naermiddags, quam het grootſte Jonk. gegaen ten zelfſten dage, om de paerden te halen, wederom. Derwaerds wierd aenſtonds de tolk gezonden, om te vragen: hoe het met de paerden was afgelopen. Zy gaven tot antwoord, dat de paerden en osjes door het krabbe-gat quamen, met drie kleine Jonkjes, die een half uur daer na quamen. De Hofmeeſter *Ruwenoort* quam aen boord, met verſlag, de paerden en osjes gemakkelijk gekomen waeren: als ook, hy dien morgen van boord was gegaen. De Sineſen hadden eenige zwarigheid gemaekt, dat zy d' osjes niet mede wilde nemen: doch had *Ruwenoort* daer tegen geſproken, en de paerden niet willen laten gaen, voor dat zy d' osjes mede namen.

De Schipper *Naelhout* had mede een briefje, tot geleide der paerden, geſchreven. D'inhoud was: *dat dien morgen, door* Ruwenoort, *d'orde van den Heer Ambaſſadeur, om de paerden te loſſen en op te brengen, had ontfangen: dat aenſtonts dezelve in de Jonken hadde overgeſcheept, neſſens drie kasjes met zadels, alles wel geſtelt. Hadde in het afvaren der zelve zeven ſcheuten, ter eere van de Kompanjie en den Keizer, geſchoten: 't welk hy hoopte de Heer Ambaſſadeur voor wel gedaen zoude aennemen.*

Zijn Ed. gelaſte aen *Ruwenoort*, zoo dra de vloet ging, als dan met de paerden naer *Hokſieu*, zoo ſpoedig des mogelijk, zoude opvaren. Ook quam een tolk van de gekomen Jonken aen boord van den Ambaſſadeur, de komſte van de paerden en osjes bekent maken: als mede een briefje verzoeken; om aen *Nobel* in *Hokſieu* te beſtellen, en of naer boven met den eerſten vloet mogten opvaren. D'Ambaſſadeur ſeide datelijk een briefje te ſullen klaer maken, en in 't vervordren van hunne opreize niet verzuimen.

Des avonds met den vloet, vertrok *Ruwenoort*, met twee vaertuigen, daer de paerden andermael in waeren overgeſcheept, naer *Hokſieu*. Tot geleide der zelve, ſchreef d'Ambaſſadeur een briefje, aen *Nobel* en *Harthouwer* aldaer: inhoudende, *hoe hy hunnen brief door den Sekretaris wel had ontfangen, en zich vaerdig maekte, om met de komende vaertuigen en Gemagtigden d'opreize naer* Hokſieu *(ingevalle hem met hun toekomende goeddunken, geen ander beſluit, als de boven gezondene brief inhield, voorquam) t' ondernemen. Had goet gevonden met de gehele ſtoet te landen, neſſens Kapitein* Van der Werf, *en* Pieter Janſz. de Vlieg.

Dat de Sineſen eenige zwarigheid over 't overnemen des osjes gemaekt hadden; doch zich ten laeſte gezeggen lieten.

Insgelijx dat niet in de Baey van Sothia *dorſten met hunne Jonken komen, vermits hunne Jonken al te plat boomt waeren. D' Ambaſſadeur had hier op gezeid: Indien eenig ongeval den beeſten overquam, zy het te verantwoorden zouden hebben, en het des Keizers dienſte was. Waer op d' Admirael met zijne grote Jonken zelfs was hene gevaren. D' Ambaſſadeur beval henlieden toch goede ſorge voor de paerden geliefden te dragen. De kasjes met de zadels, als ook 't karosje voor d' osjes bequamen zy daer nevens.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Deze brief quam hem toe met *Ruwenoort*, neffens de paerden en osjes.

Den twintigsten viel niet zonderling voor. Alleen verscheen de boot van *Konstance* aen boord des Ambassadeurs, en gingen d' onder-stuurluiden van *Vlaerdinge*, *Konstance* en *Bleiswijk*, neffens desselfs sloep, het gat ontrent de zantduinen peilen, om te zien, of'er geen kanael tot het inkomen der schepen te vinden was. Ook quamen eenige kleine Jonkjes van boven aldaer in de Baey.

Den een en twintigsten, des morgens, quamen aldaer twee speel-jachten aen, met drie Gemagtigden: twee van haere Hoogheid, en een van het Opperhooft van *Minjazeen*, om den Ambassadeur uit name van haere Hoogheid boven te halen. Op de vrage des Ambassadeurs, of zy gene brieven van *Nobel* en *Harthouwer* bragten, gaven zy van neen tot antwoord: 't geen den Ambassadeur wat vreemt voor quam, en vond goed hen lieden te verzoeken, om eenen Hollander met eenen brief na *Hokšieu* aen *Nobel* te zenden, onder voorgeven om van hem te vernemen, met hoe veel volks en reistuig d' Ambassadeur best, zonder haere Hoogheid te beledigen, zoude mogen boven komen. Dit stonden zy in 't eerst, na eenig gesprek, toe; maer gekomen tot nader bedenken, zeiden zulx wel konde geschieden; maer als dan een van hunne Jonken, neffens twee Mandarijns, mede moesten gaen, om haer Hoogheid verslag van hun wedervaren te doen. Dan ingevalle d' Ambassadeur den brief wilde inhouden, wouden zy gaerne, ten gevalle van d' Ambassadeur, tot over morgen wachten, en hem als dan, zonder bezoeken, als anders, met al zijn reistuig in de Loosje leveren: ook zoo veel Jonken, tot overvoering van het reistuig, als hy begeerde. D'Ambassadeur vond goet dit den rade, daer tegenwoordig in bedenken te geven: namelijk, dat by het wederkeren van deze Mandarijns, 't zelve wel eenige haspeling ontrent haer Hoogheit kon veroorzaken: ten anderen, dat met het wachten van twee dagen, als'er dan gene tyding van boven quam, ook wel eenig achterdocht moghte geven. Dies niettegenstaende wierd het wachten van twee dagen, en als dan het opgaen van den Ambassadeur, vast gesteld.

Dit besluit wierd den Mandarijns bekent gemaekt, en met een beschonken met vijf chits en twaelf dasjes, tot vergelding voor d'aengenome moeite. Op hunne klachte, van tot zo lang wijlen, met lijftocht niet waeren verzien, wierden hen vereert vier gansen, zes hoenders, zes enden, een verken en vier zakken rijs, tot lijftocht. Des middags wierden zy by den Mandarijns naer best vermogen onthaelt: en wachte d' Ambassadeur alleenlijk naer tyding van boven.

Den twee en twintigsten quamen de stuurluiden voornoemt, die het gat ontrent de zantduinen gepeilt hadden, wederom, met verslag van hun wedervaren. Ten zelven dage maekte d' Ambassadeur by brieve Kapitein *Jan Naelhout* bekent: hoe hy besloten had op morgen de reis gezamentlijk naer *Hokšieu* t' ondernemen: met byvoegen van goede zorge over alles te dragen.

Den drie en twintighsten, des morgens, quamen de twee op gisteren gekomen vaertuigen of Speel-jachten met de Gemaghtighden weder aen boort. Dan de zelve waeren veel te klein, om het reis-tuig des Ambassadeurs en gevolg naer boven te brengen. En alzoo zy op den een en twintighsten, tot opvoeren van het reistuigh des gevolghs, zoo veel *Jonken* aenboden, als de Ambassadeur begeerde, wierden zy als nu om een der zelve verzocht. In 't eerst schenen zy daer toe te verstaen, doch zeiden naderhant het zelve niet te kunnen geschieden. Dies de Ambassadeur hen liet aenzeggen: dat dit een Rijk van goede regering was, en zeer verwondert te zijn, men op hun woort geen staet mogt maken: alzoo op eergisteren hem zoo veel *Jonken* tot opvoer van het reistuig aengeboden hadden, als hy begeerde. Het welk zy noch niet ontkenden, maer zeiden zich daer op nader bedocht te hebben, en zulx niet op zich dorsten nemen, leg-

gende

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

gende de schult op den Tolk, die 't zelve qualijk over-gedragen zou hebben. Dierhalve verzocht d'Ambassadeur, om iemant van de zijne, neffens een van hun Gemaghtigden, naer boven te zenden, om schriftelijke orde van den Velt-oversten te halen, waer na hy zich te schikken had: desgelijx een vaertuig, om met een van de zijne naer boven te gaen. Dit stonden zy toe: doch zonden een weinigh tijts daer na den Tolk, en lieten zeggen: zy zouden een *Jonk*, tot overvoer van het reis tuig, als anderzints geven: dies d'Ambassadeur den perzoon en brief te ruch te houden had. Weshalven aenstonts het reistuig en goederen, tot den nasleep gehorende, wierden gescheept.

Ook schreef d'Ambassadeur een briefje aen Kapitein *Naelhout*: luidende, dat met de boot van *Konstance* een brief aen hem was geschreven: daer by d'Ambassadeur het nodige had laten weten. In het schrijven dezes was hy bezigh met hun reistuig en perzonen in de Sinese *Jonken* over te schepen, om naer boven te gaen: daer in zoodanige moeielijkheden ontmoet hadden; dat, op het verzoek van de aldaer bywezende Mandarijns, hem en d'Opperhoofden van de Schepen op 't hoogste wiert aenbevolen en gelast van allen byzonderen en ongeoorlofden handel zich te wachten; alzoo dezelve dezen Gezantschap niet alleen nadeligh, maer der Kompanjie oogmerk en handel daer door zoude worden verachtert. Zoo bleef hy dan in 't byzonder aenbevolen daer op goede zorge te dragen, dat de dienst der Kompanjie na behoren wiert gevordert en betracht.

Des middaghs vertrok d'Ambassadeur van boort, om d'opreis naer *Hoksieu* t'ondernemen: quam ontrent ten drie uure aen *Minjazeen*. Het Opperhooft dier plaetse zond hem een groet-briefje toe, en liet zeggen niet wel te pas te zijn, zoude anders den Ambassadeur komen bewellekomen: voorts liet hy den Ambassadeur en zijn gevolgh, door zijnen Hoveling eerst met bonen-zap beschenken, en daer na met vier bakken eeten. De brengers wierden door den Ambassadeur met zilver beschonken.

Het Opper-hoofd liet den Ambassadeur zeggen, wat te moeten wachten: zou hem een briefje mede geven. Ten leste quamen eenige Mandarijns aen boort van het *Jonk*, met te zeggen, dat zy uit last van het Opperhooft dier plaetse quamen, om alle kisten en kassen te bezoeken. Zeer qualijk nam dit d'Ambassadeur op, zeggende, met eenig gelaet van verstoornis, dat door de Mandarijns hem was belooft, dat al hun goet door hen onbezocht en onbeschadigt in de Loosje zouden worden gelevert, en hy ook liever weder na boort wilde, als zulke onredelijkheid te lijden. Door welke woorden zy van hun voornemen afstant deden. Evenwel vertrok hy tegen en avond zonder brief. d'Ambassadeur quam, ter oorzake d'eb begon te gaen, ontrent een halve uure van *Lamthay* ten anker: lichte met den vloet weder het anker, en verviel met den dag voor de brugh van *Lamthay*. De mede gekomen Mandarijns gingen aen den Velt-overste de komst van den Ambassadeur bekent maken, en met een te vragen: of het zijne Hoogheit geliefde, hy in de Loosje zoude gaen: of wel eerst by zijne Hoogheid komen: ook liet d'Ambassadeur zijne komste datelijken aen *Nobel* en *Harthouwer* weten, die aenstonds aen het *Jonk* quamen den Ambassadeur verwellekomen. Dees vroeg hen ook datelijk na den toestant der zaken, en of 'er zedert zijn jongste schrijvens niet merkwaerdighs voorgevallen was, en of zy noch even goeden moet hadden? Waer op zy antwoorden van ja, en noch beter als te voore: alzoo des vorigen avonds de Faktoor van *Singlamong*, noch in de Loosje waere geweest en gezegt hadde, dat'er zeven honderd pakken zijde in voorraet waren, die tegens de koopmanschappen der onzen zouden kunnen omgezet worden: ook dat *Singlamong* voor de helft in den handel zoude deel hebben: de Velt-overste voor twee derde delen in d'andere helft: en de *Konbon* of Stadthouder voor een derde deel.

Mede verhaelden zy lieden, hoe dat'er noch geen ander huis voor den Ambassadeur was klaer gemaekt: dat zy alle mogelijke naerstigheid hadden aengewent; maer altijts door de Sinesen waren misleit: dat henlieden drie verscheide huizen waeren aengewezen, die door hen, 't een voor, en 't ander na, voor goed gekeurt waeren: maer 't zelve was t'elkmale door de huisheeren weder af-gelopen. Ja, hadden des voorigen avonts noch een huis aengewezen; maer 't zelve was des volgenden morgens, vermits het van *Singlamons* volk was, weder afgezeit.

d'Ambassadeur was hier over vry t'onvreden, als die zoodanige onbescheidenheid van deze Bestierders, of de daer toe last-hebbende Mandarijns, niet verwacht had: zoude andersints liever zoo lang aen boort gebleven hebben.

Den vier en twintigsten quam vervolgens mede een Mandarijn vraegen: of de Heer Ambassadeur eenige van zijn volk wilde zenden, om het huis, dat zy nu voor hem uitgekozen hadden, te bezien. Hy zond *Nobel*, nessens *Putmans* en *Ruwenoort*, naer den Veld-overste, met verzoek of hy ordre tot een huis voor den Ambassadeur wilde geven: en ook dat een Hollandschen Ambassadeur toch door zulke beuzelingen zijn aenzien niet moght benomen worden; of anders dat hy by voorraet verzocht, om weder naer boort te mogen vertrekken, en aldaer zoo lang blijven, tot dat een huis voor hem klaer zoude wezen.

De Mandarijns, die den Ambassadeur gehaelt hadden, en dien morgen naer den Veltheer gegaen waeren, om zijne komste bekent te maeken, quaemen wederom, mede brengende eenige paerden, om den Ambassadeur voor den Onder-koningh *Singlamong* te brengen.

Dan alzoo het regenachtigh weder was, verzocht d'Ambassadeur uitstel, tot dat de regen over, en *Nobel* weder van den Veldheer gekomen was: insgelijx pallakijns of draegh-zetels: die de Mandarijns zeiden niet te hebben: dies d'Ambassadeur een uit zijn Loosje liet halen.

Na dat de Mandarijns voornoemt noch eenige tijt gewacht hadden, en *Nobel* niet gekomen was, verzochten zy verlof, om te mogen vertrekken: zouden op morgen weder komen: welk hen wiert toegestaen. D'Ambassadeur verzocht zy hem by zijne hoogheid wilden verontschuldigen, dat, wijl het zoo hert regende, en hy noch geene wooning had, niet ten hoof quame.

Onderwijle quamen *Nobel*, *Putmans* en *Ruwenoort*, nessens de gemelde Mandarijns, met verslagh dat'er een huis voor den Ambassadeur wiert vaerdigh gemaeckt: als mede dat zijne hoogheid den Ambassadeur ten hove verwachte: en eer d'Ambassadeur zijne zaken by zijn hoogheid verricht had, zoude 't huis al klaer wezen.

De Veldheer had mede gezeid: ingevalle hy de komste des Ambassadeurs, van *Batavia* herwaerts aen, voor af geweten had; dat'er van den Keizer orde was, om een nieu huis voor hem te bouwen.

Niettegenstaende de harde regen, vervaerdigde d'Ambassadeur zich, om zijne hoogheid te gaen begroeten.

Eerst wierd hy voor den Onderkoning *Singlamong*, onder het gejuigh van verscheide speel-tuigen, gebraght, (die hem wellekom heeten) en gewezen aen zijne linke handt (de hooghste by de Tarters en Sinesen) op een laegh bankje te zitten, en vervolgens *Nobel*, *Harthouwer*, *Putmans* en de Sekritaris *Van der Does*, op een gespreide lap laken, ter zijde van hem.

Toen wenschte d'Onder-koningh den Ambassadeur veel geluks toe: daer voor d'Ambassadeur met plichtplegingen hem niet te goede gaf: zoo dat deze eerste bezoekingh met plichtplegingen eindigde.

Hy vraeghde eindelijk na des Keizers brief, of d'Ambassadeur dien by hem had: als ook dat zy met d'eerste gele-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

gelegentheid aen den Veldheer zoude opgeven, hoe veel kiſten en kaſten, tot de ſchenkaedje na boven te voeren, van node had: die als dan tegen beſtemde reize naer boven zouden klaer gemaekt worden.

Insgelijx dat hen *Jonken* en vaertuigen, tot aen land halen van des Keizers ſchenkaedje-goederen, door den Veld-heer zouden beſtelt worden. d'Ambaſſadeur antwoorde daer op, dat des Keizers brief niet hadde medegebragt, ter oorzake van het ſterk regenen, en hy niet wiſte of hy zijne Hoogheid zien of ſpreken konde: maer dat zijne Hoogheid den zelve, als het hem geliefde, ja al was het op morgen, konde bekomen. Het getal van kiſten en kaſten zoude mede by gelegentheid opgeven, en zoo dra by 's Keizers geſchenken konden komen, 't zelve zijne Hoogheid aendienen. d' Ambaſſadeur verzocht mede des Konings hulpe en goeden raet in deze bezendinge: welke raed by hem ſtips zoude gevolgt worden, en diergelijke meer. De Koningh zeide: d'Ambaſſadeur by gelegentheid ten Hoof zoude ontbieden, om wegens het Gezantſchap te ſpreken.

Van daer gingen zy by den Veldheer, die de Ambaſſadeur mede na zijne gezontheid vraeghde, om dat van zoo eene verre reize quam: hoe ook de vrienden op *Batavia* al voeren. Waer op d'Ambaſſadeur hem met gelijke plichtpleginge antwoorde, en met een bedankte voor de Mandarijns, aen hem gezonden, om in te halen, als ook voor de gezondene ververſching. Hy vraeghde mede, of de Ambaſſadeur de ſchenkaedje goederen aen land hadde gebraght: dat'er kaſſen, om op te voeren, zouden gemaekt worden, tegens d'Ambaſſadeurs op-rijze. d'Ambaſſadeur zeide de goederen van de koopmanſchappen boven op de ſchenkaedje-goederen lagen. Hy zoude *Nobel* ordre geven de zelve te laten ophalen, om nagezien te werden: en zoo deze goederen niet beſchadigt waren, zouden ſe zijn Hoogheid aenſtonts vertoont worden. Dat zijn Hoogheid zeide wel was, en woude dan daer over naer *Peking* ſchrijven. De Ambaſſadeur verzocht mede zijn Hoogheits wijſen raed in dit tegenwoordig Ambaſſaetſchap; alzoo hy 's Lands gewoonte niet wiſt, in welke onwetentheid de Heer Ambaſſadeur verzocht, door zijn Hoogheid wat mochte ontſchuldight werden: zoude ſijn hulp en wijzen Raet ſtips achtervolgen.

De Ambaſſadeur zeide vorder, hy woude op morgen zijn Hoogheid met eenige Rariteiten van glazen, en andere ſnuiſering beſchenken, die verzocht in dank geliefde te nemen Zijn Hoogheid vraegde aen den Heer Ambaſſadeur, of hy al goede ordre op de Schepen had geſtelt, dat zijn volk geen overlaſt aen de zijnen ſoude plegen: oft geen koopmanſchappen ter ſluik aen land brengen. De Ambaſſadeur diende hem daer op van ja: en in gevalle iemant ſodanige ordre quamen te breken, ſouden alſulken naer behooren geſtraft worden.

De Veltheer wees den Ambaſſadeur mede twee Mandarijns toe, die zeide zijn Gemagtigden zouden weſen, als yetwes aen den Ambaſſadeur zoune laten weten: en verzocht die zelven gehoor mogten gegeven worden: waer op d' Ambaſſadeur afſcheid verzocht; doch zijn Hoogheid nodigde hem, om eerſt wat met hem te eeten, 't welk geſchiede. Zijn Hoogheid zeide onder 't eeten, hy woude den Heer Ambaſſadeur met eerſte gelegentheid te Hoof ontbieden, om van de Ambaſſade te ſpreken. Van daer gingen zy tot den *Konbon*; alwaer met den avond quamen. De *Konbon* hiete den Ambaſſadeur wellekoom, daer voor hy bedankt wiert. Voorts zeide de *Konbon*: Het een heerlijke zaek was, dat de Ambaſſadeur aldaer was gekomen. De Ambaſſadeur verſocht den *Konbon* hem in allen delen beliefde de behulpſame hant te bieden: dat de *Konbon* beloofde te doen, zeggende zulx gehouden was. Waer op d'Ambaſſadeur afſcheit verkreeg, en quam ontrent half acht in de Loosje. Ontrent te tien uuren ontſtont'er een ſware ſtorm uit den noorde, die tot middernacht duurde.

Anno

's Morgens, den vijf en twintigsten, kregen zy tijding van het ongelukkig sneuvelen des reistuighs *Jonkx*, door de harde wind, tegen de brugh van *Lamthay* aen stukken gestooten. Om zoo veel mogelijk de natte goederen te bergen, wiert *Putmans* en de Secretaris gezonden. Tegen den middagh wiert d' Ambassadeur door den Koning *Singlamong* beschonken met een koe-beest, vier verkens, zeven hoenderen, zeven eenden, vier gansen. De brengers wierden met zilver vereert. Desgelijx naer de middagh met vier potten *Chamchoe*, door den Veldheer, die na des Ambassadeurs gezontheid liet vragen.

De Veldheer liet den Ambassadeur mede een pas toekomen, om des Keizer schenkaedje aen land te halen. d'Ambassadeur zeide zulks niet konde geschieden, voor datter handel gingh. De Mandarijn zeide zulks te moeten geschieden, oft de Veldheer konde niet naer *Packin* schrijven. De Ambassadeur liet zeggen: hy zoude op morgen den Veldheer, als ten hove quam, daer van spreken. Dies hy weder vertrok.

Des morgens, den zes en twintigsten, ging den Schenkaedje-meester *Putmans* zijne Hoogheid *Singlamong* begroeten, en met eene uit des Ambassadeurs name met eenige Rariteiten beschenken. De Ambassadeur stond mede vaerdig, om, volgens de op eergisteren gedaene belofte, te hove te gaen: als zeker Mandarijn hem quam aenzeggen, tot den Veld-overste te moeten komen, om over 't punt van zijn op-reis te beraden: daer hy aenstonts na toe ging. Aldaer gekomen, en naer elkanders gezontheid gevraeght wezende, leverde hem de Ambassadeur het afschrift des Keizers brief over, als mede de lijste van de perzonen, die mede naer *Packing* soude gaen: ook een geschrift en aenspraek van d' Ambassade, luidende aldus:

Dat de Heer Generael, en de Raden van Indiën, *neffens den Ambassadeur zeggen, in het Hollandsche rijk voor een van de voornaemste zaeken ter wereld geacht werd, de oprechtigheit en vriendschap, die de mensc hen kinderen onder malkandre oefenen, gelijk alle volken onze oprechtigheit en vriendschap kunnen verklaren. Deze vriendschap kan alderbest door koopen en verkoopen werden begonnen, en vorders als een boom komen aen te groeien. Daer uit dan onze hulpe en bystant in oorlogs tijden, als andere nuttigheden konnen voortkomen. Om deze vriendschap by alle volkeren te verkrijgen, werd by het Hollandsche Rijk geen gveaer ter land en zee ofte kosten ontzien, gelijk bykans geen land oft Rijk in de werelt is bekent, daer wy in vriendschap niet mede zijn verbonden.*

Het Hollands Rijk heeft al over lange jaeren getracht met dit Sinese Rijk in handeling en vrientschap te komen. Tot dien einde hebben den Generael en Raden van Indiën, *al over tien jaren hunnen Ambassadeur, neffens geschenken, naer den Keizer in* Packin *gezonden, die by den Keizer ook wel zijn ontfangen: en heeft de Keizer het Hollandsche Rijk voor vrienden van zijn Rijk aengenomen en de verklaert.*

Het Hollandsche Rijk zend nu wederom, door den Heer Generael en Raden van Indiën, *hunnen Ambassadeur, met schenkaedje, om den Keizer te begroeten, en te verzoeken, dat de vrientschap eeuwig mag duuren.*

Het Rijk van Holland, de Heere Generael, als mede de Ambassadeur wenst den Keizer duizend jaer leven.

De Ambassadeur verzoekt aen den Konink, Veld-overste en den Konbon, *datze hem daer in willen behulpzaem zijn, alzoo hun voorspraek daer veel in doen kan: waer voor de Ambassadeur dankbaer zal wezen.*

Dit wiert alles in Sinees vertaelt: welke papieren, namentlijk des Keizers brief, die de Veldoverste zeide zeer wel gestelt te zijn, zeer by hem wierden geprezen. Aldaer verscheen de Schenkaedje-meester *Putmans* wederom by den Ambassadeur; verhalende: zijne Hoogheid de schenkaedje niet hadde willen aennemen.

De Veldoverste vraegde, of d'Ambassadeur de paerden en d' osjes, die na den Keizer zouden gaen, met zich ge-

gebragt hadden, alzoo hy de zelve gaerne wilde zien. Waer op d'Ambaſſadeur antwoorde, dat al des volks goed (mits 't blijven der reistuig-jonk) nat geworden was, en om zich te ſpoeien, om op zijn hoogheids gebieden ſtrakx te hoof te verſchijnen, had zulx niet konnen doen. Zijn hoogheid vraegde voorts naer de geſchenken van den Keizer, en waerom die niet aen land quamen; alzoo hy die goederen moſte zien, en daer over na *Packin* ſchrijven aen den Keizer. Hier op zijn verſcheide redenen gevallen, meeſt daer op ſlaende: dat niet doenelijk waer, de geſchenken te konnen krijgen, of moeſte de goederen alvooren zijn geloſt en verhandelt; alzoo op het verſlagh van *Nobel*, op *Batavia*, volgens haer Hooghedens belofte aen hem gedaen, de handel op de aenkomſte van den Ambaſſadeur ſtrax zoude voort-gaen. Dat de geſchenken onder, en de koopmanſchappen boven waeren gepakt: ſulx was tot 's Keizers voordeel gedaen, om dat dezelve niet zouden nat worden, gelijk in *Kanton* was voor dezen geſchiet; ſulx niet mogelijk was, de zelve te kunnen krijgen, bevooren de goederen waeren geloſt en verhandelt. Daer op d'Ambaſſadeur verſocht de Faktoors moghten werden belaſt met ſijne kooplieden te handelen, als wanneer de geſchenken haer zouden werden voortgebragt: zoo ſulx niet geſchiede, en de Ambaſſade daer door verhinderinge quame te lijden, het *Nobel* op *Batavia* qualijk zoude konnen verantwoorden, ja zijn hooft koſten. Wordende deze reden alleen gebruikt quanſuis, om ſijn Hoogheit daer door de nootzakelijkheit des handels te verſtaen te geven, en te eerder tot hun oog-wit te brengen Hier op wierd vry wat geknibbelt, zeggende de Veldheer dat het hem een vreemt ding ſcheen te wezen, niet by de ſchenkaedje-goederen te kunnen komen, daer naders op *Batavia* in hadde horen verzien te wezen. Hy bood aen Jonken om die te loſſen: ja, om de koopmanſchappen en de ſchenkaedje-goederen elk byzonder te loſſen. De geſchenken moeſten aen land wezen, eer ietwes uitgerecht konde worden. D'Ambaſſadeur bemoeide zich wat te veel met den handel. Hy zoude van d'Ambaſſade ſpreken: en dat het overal de manier was d'Ambaſſadeurs met hun ſchenkaedje gelijk aen land quamen: hy verſtont ook niet in de koophandel wierde gedaen voor dat de koopmanſchappen aen land waeren. Hy had ons den handel belooft: wy zouden dien ook hebben: 't geen hy ons toezeide, daer mochten wy vaſt op gaen. Hy was geen wijf, die zijn woort niet hield. Hy wiſt wel dat d'Ambaſſadeur van een verre plaets was gekomen: hy zoude zoo onbeſcheiden niet zijn, hem onverrichter zake te laten vertrekken. D'Ambaſſadeur verzocht zijn kleine ſchip de revier op en af mogt vaeren, om koopmanſchappen te halen en brengen: dat hy mede niet wilde toeſtaen; maer hem als boven zoo veel Jonken aenbood, als hy begeerden, al was 't tot vijftig ſtuks toe. Wanneer d'Ambaſſadeur zeide de goederen in die Jonken niet dorſte betrouwen, hem aenwijſende 't exempel van giſteren: ook de dieſſtal, die daer voor dezen in was gepleegt, zeide hy: wy mogten Hollanders om die te regeren, daer op ſtellen. Eindelijk, na veel haſpelens en onthael met eenig fruit, waren d'onzen ſonder beſluit, geſcheiden. D'op van morgen gezondene ſchenkaedje nam de Veldheer noch aen. Van daer waerenze gegaen naer het Hof van den Koning *Singlamong*: alwaer voor eerſt door een andere poorte, als voor eergiſteren aen de linker hant van de grote poort, doch eens geſtut: daer naer wederom voortgeleid wierden tot in 't binnen-hof of geheime gehoorplaets. D'Ambaſſadeur wiert ſtrax, na gedane eerbiedigheid, door den Koning gewezen aen zijn linker zijde op een geſtelt laeg voetbankje te zitten: vervolgens *Nobel*, *Harthouwer* en *Putmans*: daer aen de Sekretaris op een kleet, ter aerde geſpreit. Het ander gevolg ſat daer achter. De Koning ſcheen zich wat beſcheidelijker, als de Veldoverſte, in te ſtellen. Zijn eerſte reden waren: dat het d'eerſte mael niet was, dat de Hollanders in dat Rijk waren

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

gekomen: dat zijn Hoogheid, in *Kanton* zijnde, den Ambaſſadeurs in alles behulpzaem en een vriend van de zelve was geweeſt: en het als nu ook zoude bethoonen: te meer alzoo een aenzienlijk perſoon gekomen: ook zeer aengenaem was. Daer op d'Ambaſſadeur met beleeſtheid antwoorde: hy wel hadde gehoort, 't geen in *Kanton* was geſchied: en dat ook inzonderheid de goede gunſt van zijn Hoogheid ontrent hunnen *Hopou Nobel* hadde vernomen: daer voor hy op 't hoogſte dankbaer was; verzoekende zijn Hoogheit ook in de goede gunſte over deze Ambaſſade der Hollanders geliefde te volharden: en vorders met zijn goeden wijzen raed en hulpe d'Ambaſſade in deſe beſendinge te helpen. Dit nam hy aen, en beloofde over des Ambaſſadeurs perſoon loffelijk aen 't Hof te zullen ſchryven. Zijn Hoogheid vraegde mede oft de paerden en osjes, tot ſchenkaedje voor den Keizer ontworpen, om te zien, mede gebragt hadde? daer op hy hem als tegen den Veltheer geantwoort had. Hy vraegde voorts na de geſchenken en oft die geloſt zouden werden. D'Ambaſſadeur ziende het hier wederom op een ſtribbelen zoude gaen, zeide: dat in dat Rijk was gekomen, om vrientſchap te zoeken en te bekomen, en met zijn hoogheid niet gaerne wilde twiſt-redenen; maer dat dies wegen de koopluiden wiſten, wat hen te doen ſtont: hy Ambaſſadeur wenſte dat de geſchenken al aen land waeren, om zijne hoogheid in alles genoeging te geven. De Koning had aen *Nobel* beloofr de handel, met het komen van den Ambaſſadeur, ſtrakx zoude voortgaen: daer op zijn hoogheid antwoorde: de Velt-overſte daer Jonken toe zoude zenden, om de goederen en koopmanſchappen te loſſen, en zulx zoude ook geſchieden. Maer men kon niet handelen, eer de goederen en geſchenken geloſt waeren. D'Ambaſſadeur zeide: hy de koopluiden zoude belaſten te doen al wat moghelijk waer, om de geſchenken hoe eer, hoe liever aen land te krijgen. Daer op de Konink zeide: *wy zullen daer dan niet meer van ſpreken.* De Koning verzocht des Ambaſſadeurs heelmeeſter voor een dag of twee te mogen gebruiken, en dien te zijner tijd te ſullen laten halen, dat hem wiert toegeſtaen. Vorders vielen eenige vriendelijke redenen voor. Ook vraegde de Koning naer *Hogenhoek, Pedel Symonſz.* en andere, die aldaer geweeſt waeren. Liet ook drie ſchoone kinderen op zijne bank en ſchoot brengen, die den onzen wierden vertoont, zeggende dezelve zijn zoons dochters waeren. De Koning liet des Ambaſſadeurs zoon opſtaen en zijn degen aen de kinderen vertoonen: vraegde oft des Ambaſſadeurs zoon al getrout was, met andere vriendelijke bejegeningen. Daer op de tafelen met ſpijze wierden voortgebragt. D'Ambaſſadeur kreeg een gelijke ſpijze en drank, ja een gelijke kop als de Koning. Na dat zy wel gegeten en gedronken hadden, zijn met vriendelijk afſcheit vertrokken naer hun Loosje. In 't uitgaen volgden hen twee Mandarijns, zeggende de Koning liet den Ambaſſadeur bedanken van wegen de op van morgen gezondene ſchenkaedje; maer mocht dezelve niet aenvaerden: verzocht die zoo lang wilde houden, tot dat de Ambaſſadeur naer boven was vertrokken. D'Ambaſſadeur zeide: het waeren maer eenige kleinigheden voor de kinderen: zy zouden dezelve andermael zijn Majeſteit aenbieden: dat zy beloofden. Hy ſond mede een brief na den *Konbon*, door dien het te heet en te laet was, om hem mede te gaen verzoeken. 's Avonds wierden de op van de morgen aen zijne hoogheid gezondene ſchenkaedje-goederen weder in de Loosje gebracht, met verſchoning, die zelve niet dorſte, als boven, aennemen.

Des morgens, den zeven en twintigſten, heeft de Ambaſſadeur het toegedragene op giſteren met den raet overlegt, en gevraegt wat nu vorder op dat punt, tot dienſte van de Kompanjie, en de bevordering van deze hoogwigtige beſending, te doen ſtont. Heeft mede het [a] bericht-ſchrift van haer Edel. op *Batavia* in vergaderingh herhaelt: ſijnde dan op alles naeukeurig gelet, is een-

[a] Inſtructie

eenpaerig goet gevonden, dat *Nobel* en *Harthouwer* dien morgen zich zouden vervoegen naer den Velt-overste, om zijn hoogheid aen te dienen: hoe dat d'Ambadeur in alle maniere trach te zijn hoogheid te genoegen, en dat daer over verzocht het Jacht *Bleiswijk* en twee Jonken met koopmanschappen en geschenken mochten naer boven komen: als wanneer de geschenken haest zoude bekomen. Terwijl noch bezich met dit te besluiten waeren, quamen drie Mandarijns *Nobel* te hove roepen, om tot den Koning te komen: alwaer de Veldheer mede was: daer hy, neffens *Harthouwer*, datelijk was naer toe gegaen. De Stedehouder van *Soansieufoe* zond den Ambassadeur, tot schënkaedje en verversching, twee koebeesten, varkens, enden, hoenders, gansen De brengers wierden met zilver vereert.

Ondertusschen quamen *Nobel* en *Harthouwer* van hun hof-reis wederom: verhaelden tegens dank tot den Velt-overste en niet by den Koning waeren gebragt: en zoo door hen bedrogen. De Velt-overste had gezeit, de koopmanschappen nu weer neffens de schenkagie aen land begeerde te hebben. Ook dat geen schip aen de brug of toorn begeerde te gedogen. Hy woude den onzen zoo veel Jonken, als van noden hadde byzetten. Het zoude te langzaem voortgaen de schepen met een schip en twee Jonken te lossen. Hy woude de schenkaedje-goederen met den eerste aen land hebben. Zy hadden hem in antwoort gedient: 't lossen met *Bleiswijk* en twee Jonken haestig genoech zoude voortgaen, en andere redenen ter zake dienende meer: maer 't mocht al niet helpen. Dies hadden zy gezegt, tot zoo veel Jonken geen last te hebben: zouden den Ambassadeur van verslag dienen, en hem antwoort laten weten. Waer op zy vertrokken waeren. Dit antwoort by den Ambassadeur en zijnen raet in bedenken genomen, vonden zy goed dien dag geen antwoort aen hem te laten weten; maer daer mede tot 's morgens te wachten, om te zien wat onderwijle mochte voorvallen. Ondertusschen wiert goet gevonden het naervolgend briefje by den Velt-heer te brengen, inhoudende: *dat de Ambassadeur uit de kooplieden zijner Hoogheids meininge hadde verstaen: wenschte de geschenken hoe eer, hoe liever wierden gelant, om d'opreis hoe spoediger, hoe beter te ondernemen. De zwarigheden, die de koopluiden den Ambassadeurs hadden te gemoet gevoert, om de koopmanschappen met veel Jonken (volgens zijn Hoogheids orde) te lossen, bevalt d'Ambassadeur zoodanig dat het den Ambassadeur leet was, die niet kon helpen uitvoeren: In hun lant wiert ieder een in zijn kunst en ambacht gelooft. D'Ambassadeur verzocht eerbiedig, dat de koopluiden van zijne Hoogheit zoodanige orde mochten verwerven, als de dienst van den Keizer en de nature van de zake zoude komen te vereischen; daer van de koopluiden, op morgen, zijn Hoogheid naeder zouden komen spreken.*

Tot 't brengen dezes briefs wierd de Sekretaris gemagtight: doch wederom gekomen zijnde, verhaelde dat te laet gekomen was, om zijn hoogheid te spreken; maer door de voordrager uitgestelt tot des morgens vroeg Daer verscheen mede een Mandarijn in de Loosje, van den Veltheer afgezonden, om het opzicht over de lossing der koopmanschappen en schenkaedje-goederen te hebben.

Den acht en twintigsten, des morgens met den dag, ging de Sekretaris weder met de op gisteren geschreven brief naer den Veldheer. Dees deed, na zijne wederkomste, verslag dat, na ontrent een uur wachtens, voor den zelven was ter gehoor gebragt, hebbende zijne hoogheid uit des Heers Ambassadeurs naem gegroet: de brief overgelevert, en daer antwoord op verzocht: 't welk hem door zijne hoogheid in dezer voegen was gegeven: Dat over twee dagen met den Ambassadeur hadde gesproken, en hem 't lossen der schepen toegestaen, daer toe hy zoo veel Jonken hadde aengeboden, als d'onzen begeerden, en nu quamen al weder meer eischen. Hy stont noch toe, al wouden zy veertig of vijftig Jonken hebben, die hen te geven; maer kon niet verstaen van hunne schepen boven

quamen. Hy had hem zoo veel ingewilligt, als mogelijk was; maer d'onzen waeren wat onbescheidelijk in 't eischen. Hy was een man, die zijn woort hield: 't geen hem beloofde en zeide, daer op mogten zy vast gaen. Hy wist wel dat de Heer Ambassadeur aldaer uit verre landen met schepen en koopwaren was aengekomen. Hy zoude zoo beestelijk niet wezen, den zelven weder onverrichter zake te doen vertrekken; maer de schenkaedje-goederen moesten eerst aen land komen. Hy wilde die zien, en dan, in gunste van d'onzen, daer over naer *Packin* schryven. Doch om te betonen den Ambassadeur genegen en d'onzen in allen delen behulpsaem was, stont hy toe 't Jacht *Bleiswijk* boven aen de brug zoude komen en de schepen helpen lossen, met dien bedinge, dat als het ging en quam, de Jonken daer nevens zoude gaen en komen: voor welke beleeftheid van *Bleiswijk* hy, uit den naem des Ambassadeurs, door den Sekretaris wiert bedankt: en zoude dees van 't een en 't ander den Ambassadeur verslag doen: ja belaste hem de Veldheer van woord te woorde, zoodanig als hy die gesproken had, te willen doen: welk hem door den Sekretaris wierd belooft: die daer op afscheid bequam.

D'Ambassadeur beval *Nobel* en *Harthouwer* om, zoo dra moghelijk, voor den Veldheer te gaen en hem dezen volgenden brief uit des Ambassadeurs naem over te leveren: namentlijk dat het goed antwoord van zijn Hoogheid, aen den Sekretaris gegeven, had verstaen.

De Ambassadeur prees d'oprechtigheid en goetaerdigheid van zijne Hoogheid, en was daer over verblijd en dankbaer: verzocht aen onze koopluiden passen mochten worden vergunt en gegeven, om 't kleine Hollandsche schip naer boven te laten komen, nessens de Jonken: ook lijstocht, om de boot mede naer de schepen te zenden, om op alles goede orde te stellen: als mede dat zijn Hoogheid op de Hollandsche schepen twee Gemagtigde Mandarijns woude stellen, op dat alles naer zijn Hoogheids genoegen mogt toegaen. Zijnde *Nobel* en *Harthouwer* wederom gekomen, zeiden dat in 't hof van *Poui* hadden geweest; maer geen gehoor (alzoo met andere zaken bezich was) hadden kunnen krijgen; doch dat het bovenstaende verzoek (alzoo hem de brief hadde gezonden) in allen delen hadde toegestaen, zullende met een Mandarijn de passen voor 't schip en de boot zenden, gelijk 's namiddags ook geschiede. Die bekomen hebbende, is *Harthouwer* gemagtigt, om zoo spoedig moghelijk naer de Nederlandse haven te vertrekken, en aldaer ordre op 't lossen der schepen en andersints te stellen.

Mede schreef d'Ambassadeur aen Kapitein *Van der Werf*, op *Vlaerdinge*, en aen *Naelhout*, op *Alfen*, de navolgende briefjes, luidende 't eerste: dat zy op den vier en twintigsten dezer aen de brug van *Lamthay* met de boot en twee Jonken waeren aengekomen: dat zy ten zelven dage al voor de drie Hoge Bestierders ter gehoor waeren geweest, en op den zes en twintigsten andermael. De zaken der Kompanjie waeren aldaer tamelijk: 't was eindelijk daer op aengekomen, dat de schenkaedje-goederen aen land moesten en door hare Hoogheden bezichtigt, eer de Hofreize bevordert en de handel aenvang nemen kost. En dat wijl de schenkaedje-goederen in verscheide schepen ware geladen, hadden goet gevonden, 't Jacht *Bleiswijk* aldaer t'ontbieden, doch daer uit moeste alvoore vier of vijf hondert pakken peper in de Tartarische Jonken werden gelost, en die plaets met schenkaedje-goederen vervult. Het eerste werk moeste wezen, zoo veel peper en Sandel-hout uit *Vlaerdinge* in de Jonken over te schepen, tot dat de geschenken gevoeghelijk te genaken waeren. *Harthouwer* was daer toe gemagtigt, om dat werk op de beste maniere, des mogelijk ware te beschikken: waer toe hy *Van der Werf* hem alle hulp moest bewijzen.

D'aen boord gemagtigde Tartaren van den Velt-overste mosten wel onthaelt worden.

De schepen, *Konstance* en *Tiger*, was

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

was mede gelast (als *Harthouwer* d'orde daer toe zond) met het eerste bequame weer van *Sothia* zouden opbreken, en in de Neerlantsche haven (volgens d'ordre, op 't binnen komen der schepen beraemt) komen: daer toe hy alle moghelijke hulpe van schuits en boots wierd gelast te doen: zich op zijn goede ervarentheid in dat geval geheel verlatende.

De nevens gaende ververschingh kon men op de schepen verdelen, en daer van aenteikeningh zenden. De rest van voorraet wiert ook verwacht.

De groote Jonk, daer 's volks reistuigh was ingescheept, was tusschen den vier en vijf twintighsten dezer 's nachts met dat hard weer tegens de brug van *Lamthay* gesneuvelt. Goede tijding van onze schepen verhoopte zy te verstaen.

Het brietje van *Naelhout* hield in: dat 's Kompanjies saeken aldaer tamelijk wel stonden: hadden tweemael ten Hove geweest.

De begeerte van hare Hoogheden was: dat de schenkaedje-goederen aen land mosten werden gebragt; dat haer ook hadden ingewillight. Dies was goet gevonden, de Jachten *Konstantine* en *Tiger* in de Neerlandse haven te ontbieden. d'Orden daer van waeren onder *Harthouwer* berustende: die ook best soude weten, wanneer zulx zoude moeten geschieden, en als dan de zelve orde hun beschikken. Hy moest middelerwijle noch ginder verblijven, alzoo noch niet wisten, hoe 't met *Alsen* te schikken hadde, en, alzoo hy daer zeer ervaren was, zonderlinge voorsichtigheid in 't binnen brengen der Schepen laten geschieden, inzonderheit goed weer en wind waer nemen. Tusschen den vier en vijf en twintigsten hadden zy aldaer een groot onweer gehad: waer door de reistuig-Jonk van 't volk was tegen de brug van *Lamthay* komen te sneuvelen. *Harthouwer* wierden mede twee ordonnantien ter hand gestelt, voor de Schepen *Constançe* en *Tiger*, om de selve (als 't den dienst van de Compagnie vereischende was) in de Neerlands-haven te ontbieden.

Door 't ongestuimig weer wierd de reis van *Harthouwer* en de boot tot des anderen daegs uitgestelt.

Des morgens, den negen en twintigsten, ging de Hof-meester *Ruwenoort*, nessens den Heel-meester *Hans Voorrechter*, te hoof, om haer Hoogheden 't naervolgende briefje te overhandigen, en aldaer antwoort op te versoeken; inhoudende het eerste aen den Koning *Singlamong*, als dat d'Ambassadeur den Heel-meester tot zijn Hoogheids gebruik zond. Voorts warenze alle drie van een selven inhout: als dat d'Ambassadeur versocht (wanneer 't zijner Hoogheid beliefde) ten hoof te komen, om haer Hoogheid te begroeten, bedanken, en wegens het Ambassaetschap te spreken.

Den dertigsten viel niet merkwaerdigs voor.

Des morgens verscheenen twee Faktoors van den Veld-heer in de loosje, die den Ambassadeur uit hun 's Heeren naem in 't heimelijk driehondert tijl zilver, (die nevens zich mede bragten) voor de op eergisteren gezondene bloet koraelde ketting en alkatijf, quamen aenbieden. D'Ambassadeur gaf hen ten antwoorde, dat hy niet kocht nochte verkocht; maer den Veltheer verzoght, hy de ketting en alkatijf met zoo goeden hart en genegentheid geliefde te ontfangen, als hem die door den heere Ambassadeur wiert opgeoffert: en indien zijne hoogheid naderhand ergens anders gading in mocht krijgen, om te koopen, dat de koopman *Nobel* daer toe gestelt was, sijn voldoening dien aengaende, zoude geven. Met welken antwoort genoemde Faktoors wederom waeren vertrokken, om den Veltheer zulx aen te dienen. Zy gaven mede den heere Ambassadeur door eene *Batsjang* een briefje van den koopman *David Harthouwer*, gedaghtekent den dertighsten van oogstmaent in *Minjazeen*: waer by d'Ambassadeur verstont, dat zy den negen en twintigsten deser, ontrent drie uuren des naermiddaghs op *Minjazeen* waeren gekomen, en aldaer by het opper-hooft van die sterkte gebragt en wel onthaelt; ook door des opperhoofts ordre in een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

speeljacht (aldaer in de de baey leggende) ten nachtrutte gebragt; alzoo zy luiden door 't veranderlijk weêr ongeraden hadden geoordeelt by nacht naer beneden te varen. In 't afdrijven van de Hoksieuse revier, haddense onder wegen verscheide grote en kleine Jonken gezien, die door 't jongste onweer in en tegen de wal waeren aengespoelt: ook een groote Jonk, die tegen het Fort *Minjazeen* hoog en droogh was gezet. De benedenste trap van dit Kasteel was mede t' eenemael gesloopt en wegh gespoelt. Van onze Schepen hadden noch niet konnen vernemen. Zy luiden lagen zeil-reed, om neven vier of vijf Jonken naer beneden te zeilen. De boot was al voor uit gezonden: verhoopten 's avonds in de Nederlandsche haven te wezen, &c.

Des naermiddaghs verschenen de Faktoors van de Veldheer wederom in de Loosje, den Ambassadeur van wegen hunnen Heer over 't gedane geschenk (dat sijn Hoogheit ten dank had aengenomen) zeer bedankende, en zijn Ed. van wegen den Veltheer wederom vereerende acht stuk Sineese *Brocados*, die zy verzochten den Heere Ambassadeur geliefde aen te nemen: gelijk hy die ook (om des Veltheers geschenk niet te versmaeden) in danke aennam. Deze stoffen wierden by d' onze gewaerdeert op ontrent tachentig teil zilver. De Ambassadeur liet de zelve ten beschikking van den Heer Generael en de Raden van *Indiën* bewaren.

Des avonds, na 't gebet, heeft de Hof-meester *Ruwenoort* zijn eerste reekening van verteerde mont, huis, en buiten gewonelijke onkosten overgelevert. De Heer Ambassadeur magtighde *Putmans*; en den Sekretaris *Van der Does*, om de zelve reekening na te zien, en ook te vernemen, of men de goederen, tot montkost vereischt, 't zy men die in wat hooger meenighte in-kochte, als anders, niet beter koop konde bekomen, om alzoo de zuinigheit, zoo veel doenelijk, te zoeken.

De eersten en tweeden van Herfstmaent viel niet zonderlings voor.

Den derden 's morgens liet de voordrager van den Onder-koning *Singlamong*, door den *Sineeschen* tolk *Gienso*, den Ambassadeur afvragen, wanneer het zijn Ed. geliefte zou wezen (slaende op het voorige briefken, op den negen en twintigsten des verleeden maends, aen de drie hooge bestierders gezonden) zijn Hoogheit te komen besoeken, en de paerden te vertoonen, ten einde hy zijnen voornoemden Heer daer van bescheit mogt geven? Waer op hem ten antwoort wierd gepast: zulx aen de goede geliefte van gemelte zijn Hoogheit wiert gestelt, en de Ambassadeur zich altijds vaerdig zoude houden, om op des Konings ontbieding zich alsdan te laten vinden.

Ook verschenen des voormiddags in de Loosje de twee Opperste Faktoors van opgemelten Koningh, om den Ambassadeur te begroeten; voerende met eenen eenige redenen van beleeftheit over en weder, van geen zonderling belang. Eindeling was hun vragen: of zylieden, in de tegenwoordigheidt van den Ambassadeur, wegens zaeken van handel moghten spreken: waer op hen van neen geantwoort wiert; maer dat de Koopman *Nobel* hun luiden dien aengaende ten antwoort zoude staen.

Hier op waerenze met den zelven in een byzondere Kamer vertrokken, alwaerze hem openbaerden van hare Hoogheit last te hebben, te vragen: of de Kompanjie genegen was meenigte rouwe witte zijde te handelen: in welken gevalle zijn Hoogheit den Veldheer daer toe zoude trachten te bewegen, als zijnde het uit-voeren van die door den Keizer op 't strengste verboden; en om daer op duidelijk onder andere te letten, in elken Zee-lantschap vijf aenzienelijke Gezach-hebbers uit *Packin* af-gekomen; zulx het hun zwaer zoude vallen, de zelve mede daer toe te bewegen. Dienvolgens eischten zy (ongehoort) twee hondert vijftigh teil, voor 't pikol, met verzoek daer op nu antwoordt moghten erlangen, om verslagh te doen. 't Welk hun door *Nobel* met korte woorden in dezer

dezer voegen gegeven wiert: dat, niet-tegenſtaende de tijdt nu niet toe liet bezendingh naer *Japan* te doen, echter voor 't Vaderland wel een parthye zijde tegen hunne aengebraghte koopmanſchappen (daer op gelijkelijk de prijzen moſten getroffen worden) wilden handelen; maer datze geliefden te weten, zulken prijs hen niet behaegde. En zoo zy derhalven zich niet openhartiger daer in wilden openbaren, als dan ook onvermogens en ongenegen waren, daer van voorders te ſpreken, nochte eenigh bot te kunnen doen, ſonder hun miſſchien te ergeren; hun verſoekende daer op nader beraet te willen nemen. Zy luiden daer en tegens zeiden geen anderen laſt te hebben, en dat d' onzen hun bedenken daer over konden nemen. Dies het daer by verbleven was. Midlerwijle vertoonden zich ook de Faktoors van den Veldheer en den *Konbon*, die echter van die zake niets melden. Zy lieden werden dan gezamentlijk, om de gunſt hunner meeſters meer en meer te verzoeken, 's middaghs by den Heer Ambaſſadeur ter maeltijd genodigt, en naer behooren onthaelt; vertrekkende gevolgelijk met goed genoegen en dankbaerheid weder te ruch.

De Veld-overſte zond ook twee aenzienelijke Mandarijns, om den Heere Ambaſſadeur te verwittigen, dat hem aengezeit was, d' onzen in de Nederlandſche haven zich, met het ontloſſen der geſchenken voor den Keizer, niet naer behooren wilden ſpoeien; alzoo maer drie Jonken met koopmanſchappen uit de Schepen geladen waeren, en de andere Jonken niet begeerden te gebruiken: weshalven haer Hoogheden gezamentlijk al wederom twijfelmoedig waren, (zooze zeiden) of de Ambaſſadeur in der daet naer boven wilde reiſen, ofte niet. Wel hadden zy aen hunnen Keiſer geſchreven, dat de Ambaſſadeur gekomen was; maer nu moſtenze met volle zeekerheid bekent maken, de geſchenken zelfs gezien te hebben: verzochten derhalve zijn Ed. andermael orde naer de Schepen geliefde te zenden: met een voor hun vaertuigen, om dat werk ſtrax te laten voort gaen. Waer op hun naer waerheid geantwoort wierd: te weten, dat die voorzienigheid en ordre alrede was beſtelt, en haer Hoogheden aen den goeden yver en ſeekerheid van d'Ambaſſade niet geliefden te twijfelen: echter dat wel genegen waeren t'hunner genoegen noch een briefken derwaerts af te zenden: 't welk zyluiden aen namen den Veldheer te zullen gaen daer van verſlag doen.

Kort daer na quam aldaer voor de brugh van *Lamthay*, de boot van *Vlaerdingen* aen, mede brengende brieven: twee van *Harthouwer*: een van Kapitein *Van der Werf*: en twee van den Kapitein *Johan Naelhout*. D'eerſte van *Harthouwer* hielt in: Dat den dertigſten 's middags van *Minjazeen* met zes Jonken was vertrokken, en 's avonds in de Nederlandſche haeven aengekomen: en aldaer de Schepen en vrienden altſamen noch in een goede ſtant gevonden had, als mede tijding, dat het met de Schepen in *Sotias* Bay mede naer wenſch ſtont.

Om de *Goeny* ſakken van *Sothia* te halen, en nader ordre over het inbrengen van de *Conſtantia* te ſchikken, was de boot van *Vlaerdingen* noch dien zelven nacht derwaerts gezonden.

De gemagtigde Mandarijns waren aen 't Jacht *Vlaerdingen* verſchenen; vragende of de Jonken aenſtonts ſouden geladen worden. Daer op hen ten antwoord was gegeven: dat zoo dra de zakken uit *Sothia* waeren gekomen, 't zelve dan datelijk geſchieden zoude. De Mandarijns voornoemt, waeren naer eenigh onthael, wel vernoeght, vertrokken.

Den ſelven avont waren van *Sothia* drie boots met negentien hondert vijftig pakken *Goeny* ſakken, beneffens d'ontbodene vrienden, aldaer aen gekomen. Doch tot verwondering niet een letterken ten antwoord op 't geene, wegens 't binnen brengen van de *Conſtantia* hadden voor-geſtelt. Hy konde niet bevroeden, wat de vrienden voor hadden, te meer, dewijl d'Onder koopman gene de minſte reden van 't een noch 't ander wiſt te geven.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ven. Dies weder goet gedacht hadden, de boot met hun nader schrijven noch dien nacht weder derwaerts te zenden. Zoo dra de *Constantia* was binnen gebragt, zou de *Tiger* s' anderen daegs volgen.

Alsen oordeelden de aldaer zijnde scheeps-verstandigen, dat eerst van een gedeelte zijner inladinge diende ontlost, eer zy, tot 't zelve binnen te brengen, kans zagen: daerze noch geen middelen toe by der hand hadden. 't Jacht *Overveen* van *Quelang* ondertusschen daer aen komende, zoudemen *Alsen* met 't selve voor een goet gedeelte konnen doen lichten.

Tot hulpe van 't Jacht de *Constantia*, hadden zyluiden de boots van *Vlaerdingen* en *Bleyswijk* na buiten gezonden; doch 't zelve niet vernemende, waeren onverrichter zake weder gekomen.

Met 't lossen van peper uit *Vlaerdingen*, in de *Jonken*, hadden dien dagh meest door gebragt, en waeren daer uit in twee Jonken gelost zes hondert pikol, in zes hondert vijftig zakken; zoo datze als nu by alle kassen en schenkaedje-goederen, uitgezeit sandel-hout, konden komen.

Bleyswijk hooptenze op den derden dezer van zoo veel peper t'ontlossen, als tot het bergen der kassen en sandelhout van *Vlaerdinge* zoude vereischen, daer in niet zoude verzuimt worden. Tot het toe naeien der zakken, wistenze dertig pont Sinees zeilgaren, alzoo 't zelve daer zeer bequaem toe was.

Dezen op den eersten met de boot willende af-zenden, was hen zulx door de gemagtighde Mandarijns afgeslagen, en toen ter nauwer noot te vertrekken ingewilligt.

Het tweede briefje behelsde: dat de in-geleiden gesloten voorraet, daer in van stuk tot stuk gemelt al in de boot gescheept wezende, begeerden de Gemagtighden van *Minjazeen*, om daer mede te vertrekken, geen verlof te geven. Uit welke oorzake al het goet, behalve een vat mom, daer weder uit hadden genomen, en de boot alzoo met den brief laten vertrekken; maer de zelve was door hunne roei-vaertuigen onderschept, en hadden de boot onverrichter zake weder na de Schepen doen keeren. Waer over *Harthouwer* hem zeer t'onvreden had getoont, en daer tegen ingeleit, dat door zulke dingen de zaeken verachtert, en den Ambassadeur groote klein-achtingh wiert aengedaen; mitsdien zyluiden den toestant van de Schepen, zedert den zwaeren storm, te verwittigen hadden: desgelijx dat zy om zeilgaren, tot naeien der zakken, verlegen waeren.

Welke redenen eindelijk zoo veel te wege hadden gebragt, dat de Gemagtigden van den Veldheer die van *Minjazeen* van voornemen hadden doen veranderen; zoo dat zy toestonden de boot ledigh moghte vertrekken.

Het Jacht *Constantia* was 's morgens voor gaets gekomen: verhoopten het daegs daer aen by zich te hebben.

Bleyswijk was dien dag van vijf hondert negen en vijftigh pikol peper in twee Jonken ontlost: daegs daer aen waeren zy voornemens de kassen en sandelhout, uit *Vlaerdingen*, daer weder in te schepen.

De gelade Jonken bleven aldaer zoo lange leggen, tot datze alle ontladen zouden wezen, niettegenstaende zyluiden verzocht hadden, die voor af te mogen zenden.

Uit den brief van Kapitein *Van der Werf*, verstonden evenwel, dat toen aldaer de reistuigh-Jonk was gesneuvelt, zyluiden aldaer mede een seer zwaeren storm hadden gehad; doch dat 'er (Gode waere gedankt) geen schade was geschiet. Voorders quam het briefken voornoemt in allen delen met 't schrijven van *Harthouwer* over een.

Uit schrijven van Kapitein *Naelhout* wierden verstendigt, dat hy des Heeren Ambassadeurs brief van den twee en twintigsten van Oogst-maent wel hadde ontfangen. Des Ambassadeurs ordre daer in vermelt zoude stips achtervolgen. Hadde de zelve ordre aen de Opper-hoofden van de andere Schepen mede bekent gemaekt. De Tongkinder Boot, nessens 't geeischte uit

uit *Konstance*, hadden aenstonts met de boot naer boven gezonden; maer waren in hunne reize door de Sinesen verhindert; zoo dat de zelve in *Vlaerdingen* mosten laten: en waeren dien zelven dag wederom aen boord gekomen, met dezelve boot. Hadden zijn Ed. brief van den drie en twintigsten van Oogst-maent wel ontfangen, welke ordre als voren mede zouden werden volbragt.

Des maendaghs verleden hadden aldaer een zwaren storm gehad; doch was geen schade aen de schepen geschiet; alleenlijk dat de sloep van de *Konstance* tegen de wal was gedreven, en 's anderen daegs heel op 't land gevonden. De noorde wint, zoo 't scheen, wilde dagelix aldaer deurwaien. Dierhalve met d' Opperhoofden van d' andere schepen geraden gevonden had, zijn Ed. bekent te maken, om dat het dan best was, onder *Tinhay* met de schepen te lopen: het welk half Wijn-maent zoude dienen te geschieden. Verzochten zijn edelheid daer 't goetdunken van d' andere schippers eens op geliefde te horen. Het tweede briefje, den acht en twintigsten van Oogstmaent gedagtekent, was van weinig belang: alleenlijk in zich vervattende: dat des Heer Ambassadeurs schryven van den acht en twintigsten van Oogst-maent met *Vlaerdinges* boot wel had ontfangen, en daer neffens een ordonnantie om 't Jacht de *Konstance* binnen te laten zeilen: dat met eerste gelegentheid (weer en wint zulx toelatende) zoude geschieden. Hier op zond d'Ambassadeur den Tolk *Gzenko* naer binnen, om den Velt-overste te verzoeken, dat hy de gemelde boot met eenige verversing, weder naer beneden mogten zenden; 't welk toegestaen, en daer nevens een smal Bevel-hebber gezonden wiert, om zich met een roei-vaertuig mede derwaerts te begeven.

Met de boot dan wiert aen *Harthouwer* en de voordere vrienden bekent gemaekt. Dat zijn Ed. over den goeden stant der schepen (naer dat zwaere onweer) zeer verblijt was. De zaken, sijnen last rakende, zag zijn Ed. dat met goeden yver bevordert wierden: dat hun de Tartarise bestierders mede wel zouden laten gevallen. Haer Hoogheden hadden op heden daer toe noch aenmaning laten doen: ook begeert van hen lieden noch andermael zulx aen te bevelen: dat, om haer genoegen te geven, by dezen geschieden: zy zonden tot dien einde een smal Bevelhebber, met een *Katsjang*, nevens de boot.

Het waere een gewenste zaek, *Blyswijk* de voordere schenkaedje-goederen, uit *Konstancia* en *Tyger*, nu mede gelijkelijk boven brengen konde, al most om die oorzake daer uit noch goede parthye peper gelost worden.

Vlaerdingen konde mede een deel peper of andere goederen uit een der gemelde twee schepen overnemen, om aldaer te eerder de geschenken te konnen genaken. In welker gevalle, zo veel minder koopmanschappen (die naulix zouden weten te bergen) met haer Jonken behoefden opgevoert te worden. *Blyswijk*, voor 't bekomen dezer ordre uit de Nederlandsche haven wezende vertrokken, wiert verstaen gene geschenken in haere Jonken mogten vertrout; maer als dan de komst van *Blyswijk* aldaer afgewacht wierden: waer van de reden hem bekent waeren. Alzoo *Alphen* geen geschenken ingeladen hadde, kon 't zelve in *Sothia*, of (aldaer gevaerlijk zijnde) onder *Tinhay* tot nader ordre overblijven. De voorslag van *Overveen* beviel zijn Ed. zeer wel.

Het ontbodene zeilgaren en 't geen dies meer waere, ging daer neffens, gelijk by de getekende lijste konde beoogt worden. Hadden in deze haestigheid niet meerder konnen bekomen. De verdeiling geliefde zyluiden naer elx nootdruftigheid te laten geschieden, en aentekening daer van houden. 't Was een grote onbescheidenheid van die van *Minjazeen* geweest, datze de boot ten eersten niet hadden willen laten boven komen: waer tegens niet te doen was, dan heftigh tegen te spreken, gelijk alder by gelegentheid geklaeght zoude worden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Den vierden tegen den avond, quamen voor de brug van *Lamthay* aen vier Jonken met peper, dieze uit de Jachten *Bleiswijk* en *Vlaerdingen* hadden geladen. De mede komende vrienden verhaelden dat 't Jacht *Bleiswijk* tusschen de toorn en brug van *Lamthay* geankert lag. Vermeenden 't zelve op morgen mede al voor de brug zoude wezen. Desgelijx de *Konstançe* behouden in de Nederlandse haven was gekomen, en alles ontrent de schepen noch in goede stant: 't welk de Heere Ambassadeur lief om horen was.

Ten zelven dage verschenen twee Mandarijns in de Loosje, den Ambassadeur uit des Veltheers name afvragende: hoe veel volks op 't komende Jacht *Bleiswijk* was: of 'er soldaten mede quamen; ook wat daer zoo veel volks op dede. Hy liet den Mandarijns antwoorden: daer op geen soldaten te zijn, en niet meer als zeven en veertig man in alles, die tot scheeps-werk en andere noodzakelijk vereischt wierden: met welk bescheid zy lieden weder waeren vertrokken.

Onderwijle verschenen mede twee groote Mandarijns in de Loosje, gezonden door den Veltheer, om 't opzicht over 't lossen te hebben. Dies van onze kant daer mede toebereiding voor vaertuig en anders toegemaekt wierd. De voornoemde Mandarijns zeiden mede: dat in gevalle 't schip van daeg niet aen de brug quam, men op morgen met de barken de schenkaedje-goederen daer uit zoude halen, en laten 't zelve als dan, om andere te halen, weder naer beneden varen.

Al de Faktoors van zijne Hoogheid, uitgenomen d'eerste van den Koning *Singlamong*, quamen mede in de Loosje, *Nobel* bekent makende, hoe dat hun Meesters te zamen over een waeren gekomen, om hunne zijde gelijkelijk aen d'E. Companjie te leveren, en dat het noch tijd was om te handelen: alzoo over eenige dagen Gemagtigden van *Packing* stonden af te komen, na welkers komst geen kans altoos, om een katty zijde uit te voeren zoude zijn. *Nobel* had hen ten antwoord gedient, datmen over de zijde wel handel konde maken, maer hy most de zijde eerst zien: insgelijx verdragh, over hunne koopmanschappen, getroffen werden: doch zy luiden de zijde andermael eens op prijs zouden stellen: maer alzoo zy lieden wederom, als op den derde dezer, twee hondert vijftig teil eischten, hadde *Nobel* gezeit het niet te pijne waert was, om van te spreken. Dies alzoo zy lieden geen andere last hadden, (zooze zeiden), waeren zy voorder vertrokken.

's Naermiddags lande aldaer uit de Nederlandsche haven de boot van 't Jacht de *Konstance*, tydingh brengende van de komst van 't Galjoot de *Poel snip*, uit *Quelang*, met den aldaer gewezen Bevel-hebber *De Bitter*.

De mede gekomen Stierman leverde aen den Ambassadeur over een doos met Quelangse papieren, en daer nevens een brief, door den koopman *Harthouwer* aen zijn E. geschreven: waer by zijn Ed. verstont, dat 't Jacht de *Konstance* op den derden, en de *Tiger* op den vierden dezer gelukkelijk in de Neerlandse haven waren gekomen, gelijk mede aldaer was gekomen de Hoeker-boot, met den Kapitein *De Bitter*, uit *Quelang*, mede brengende een kasken met brieven aen den Ambassadeur, onder opzicht van den Boekhouder *Karolus*, waer onder die van den Bevelhebber *Meyer*, op *Quelang*. Dees verzocht aen den Ambassadeur, het toe-zenden van twee of drie scheeps ladingen sparren, als gezaegde planken: ook twee of drie Jonken met dakpannen en een goede parthy metzel-steen.

Op den negen en twintigsten van Zomer-maent was aldaer de *Hoecker*, de *Poelsnip*: den dertigste, de Fluit *Nieupoort*, en den vijfden van Oogst-maent 't Jacht *Overveen* mastcloos aengekomen, door een storm ontrent de *Maccause* eilanden belopen Het zelfste Jacht, om sich te vermaken, was achter 't eilant *Quemuy* gelopen. De Tarterse Sinezen hadden 't zelve aldaer goede dienst gedaen: ook aen d'Opperhoofde

van

van dit Jacht bekent gemaekt, hoe de *Koxinse* Sinezen *Quelang* hadden belegert gehad. Beneven meer andere dingen *Quelang* rakende.

Den zesten, 's morgens, quamen twee Mandarijns in de Loosje, den Ambassadeur seggen: de *Minjazeense* Stede-houder aen den Veldheer hadde geschreven, dat'er noch een Hollants Schip in de Nederlandsche haven was aen gekomen: dat zijn Hoogheid verzocht te weten, wat voor een Schip 't zelve was: en of 't van *Quelang* quam. Zoo dit zoo was, zoude het datelijk wederom moeten vertrekken, en diergelijke meer.

Hen wiert ten antwoot gedient: dat zijn Hoogheid de komste van dit Schip met een brief (daer mede om te schrijven bezig waeren) aenstonts zoude bekent gemaekt werden.

Volgens het op gisteren avond genomen besluit, gingh de Sekretaris ten Hove, om aen haer Hoogheden t'overhandigen 't naervolgende briefken:

Dat d' Ambassadeur niet hadde konnen nalaten haer Hoogheden bekent te maken, dat alhier een klein schip van Quelang *was aengekomen, tyding brengende, hoe dat, vier maenden gelede, de Koxinders de sterkte hadden belegert; maer met groot verlies weder afgedreven waeren. Zijn Ed. verzocht op't spoedigste deze schepen wederom naer* Quelang *te mogen zenden, met eenige nootwendigheden, als tarruw, kadjang, houtwerken en andere kleinigheden.*

Alle naerstigheid wierd aengewent, om de geschenken voor den Keizer aen land te krijgen, gelijk al rede de grootste parthye met 't kleine Hollants schip ontrent de brug waeren gekomen. Soo wanneer haer Hoogheden deze als andere zaken d' Ambassade rakende, den Ambassadeur geliefden te spreken, zoude zijn Ed. verblijd zijn, om voor haer Hoogheden te verschijnen.

Zijnde eerst tot de Veldheer gekomen, had aen zijn Hoogheid zijne komste laten weten. Dan alzoo de Veldheer door eenige by zich hebbende Mandarijns belet was, om hem in persone voor zich te laten komen, liet door een van zijne Faktoors den brief van den Sekritaris afeischen, die hem ook wiert gegeven, met verzoek om daer spoedig antwoort op t' erlangen.

Na een uur vertoevens, quam de Faktoor voornoemt den Sekritaris en zijn byhebbende gezelschap uit des Veldheers naem met een kop boonzap beschenken, en ten antwoord dienen op den brief: dat zoo dra de Mandarijns (die by zijn Hoogheid waeren) zouden wezen vertrokken, zijn Hoogheid zich over hun verzoek zoude beraden, en den uitslag met zijne Mandarijns den Ambassadeur laten weten.

Van daer was de Sekretaris ten hove van den Koning *Singlamong* gegaen en zijne komst den Koning bekent laten maken. Alwaer hem de brief, als tot den Veldheer geschiet, mede was afgenomen, met voorgeven de Koning niet wel te pas was en hem derhalve geen gehoor kon geven.

Naer ontrent een uur vertoevens quam de voordragers (als tot den Veltheer was geschiet) den Sekritaris en gezelschap met boon-zap beschenken en ten antwoort zeggen: dat de Koning des Heren Ambassadeurs verzoek uit zijn Ed. schryven hadde verstaen, en het verzochte ook volkomen toestont: ja al hadde het verzoek noch eens zoo groot geweest; maer d' onzen mosten des Veldheers verlof alvorens daer mede toe hebben: doch de Koning twijfelde niet, om dat hy hem zulx toegestaen had, of de Veldheer zoude daer mede wel verlof toe geven. De Sekritaris had daer op aen zijn Hoogheid zijn wedervaren tot den Veltheer bekent gemaekt, die hier op antwoorde zulx wel te zijn en den Veltheer daer over te zullen spreken.

Zijn Hoogheid had hen mede laten vragen: waerom de paerden en osjes niet te hoof waeren gebragt, alzoo hy die gaerne wilde zien. D' onzen hadden hem laten weten, de zelve aen hem te willen vertoonen. Maer 't zelve was tot heden noch niet geschied: dies verzocht het

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zelve overmorgen moghte geſchieden.

Waer op door den Sekritaris was geantwoort: het waer te zijn, zy aen zijn Hoogheit 't zelve hadden laten weten; doch dat hen tot antwoort was gegeven: als alle de ſchenkaedje-goederen aen 't lant waeren, die dan gelijkelijk zouden vertonen. Waer op zijn hoogheid hem had laten aendienen: dat zulx door den Veltheer, maer niet door hem gezeit was, en dat dierhalve, als boven, verzocht de paerden en osjes ('t zy de ſchenkaedje-goederen aen lant waeren, of niet) overmorgen aen hem mogten vertoont worden. De Sekritaris had aengenomen 't zelve den Heere Ambaſſadeur bekent te maken, en opſtaende om te vertrekken, waeren daer twee Mandarijns van den Veltheer gekomen, den Koningh wegens des Ambaſſadeurs verzoek te ſpreken. Dies hen gelaſt was wat te wachten. Na het vertrek der Mandarijns, liet hem de Koning aendienen: dat de Veltheer wel konde verſtaen, dat die van *Quelang* door d'onzen van eet en drinkwaeren wierden verzien; maer 't uitvoeren van hout-werken, ſteen, pannen en ſpijkers konde niet inwilligen. Doch dat hy Koning zoo veel hadde te weegh gebraght, (met te zeggen dat 'et maer kleinigheden waren, die, alzoo *Quelang* belegert waere geweeſt, tot herſtellingh van huizinge benodigt waeren) dat door dezelve Mandarijns uit den naem van den Veltheer des Ambaſſadeurs verzoek mede in zijn geheel was toe-gelaten. Voor welke beleeftheid de Koningh uit des Ambaſſadeurs naeme door den Sekretaris hartelijken was bedanckt, en zoo wederom van daer vertrokken.

Des namiddags quamen twee Mandarijns in de Loosje, door den Veltheer, om op 't van morgen gedaen verzoek den Ambaſſadeur ten antwoort te dienen, gezonden: 't geen zy lieden naer eenige plichtplegingen in dezer voegen deden: dat den onzen geoorloft was allen lijftocht, die door hen verzocht waeren, uit te voeren; maer tot het hout-werk en ſpijkers konde zijn Hoogheid geen verlof geven: 't welk wederom ſtreet tegens 't gene den Sekretaris door den voordrager van den Koning *Singlamong* was aengedient: namentlijk, dat de Veltheer neffens den Koningh hadden toegeſtaen, al 't verzochte te mogen kopen en uitvoeren. Doch daer ſtonden alle dagen Kommiſſariſen van *Peking* aldaer te verſchijnen, om de zee-havens te bezoeken. Zijn Hoogheid twijfelde niet, of 't zelve zoude den onzen als dan door hen toegeſtaen werden.

's Avonts quam voor de brug van *Lamthay* 't Jacht *Blyswijk* aen, met de ſchenkaedje-goederen uit *Vlaerdingen*. Mede ſchreef d' Ambaſſadeur met de *Konſtanciaes* boot een briefken aen den koopman *David Harthouwer* van inhout: dat de vier Jonken met peper uit *Vlaerdingen* en *Blyswijk* aldaer giſteren wel waeren aengekomen en geloſt; maer noch niet alle gewogen. Het Jacht *Blyswijk* was ſedert ook in 't gezicht geweeſt; doch mogt niet aen de brug verſchijnen. De voorſlagh, om *Alphen* met de Hoeker-boot te lichten, was zeer wel, en als dan met goet overlegh en voorzichtigheid binnen gebraght te werden. Ten welken einde zy de *Poelſnip* naer *Sothia* zouden zenden, en zijn goederen, in 't te kennen geven vermelt, aen *Alphen* (om de minſte achterdenken aen de Tarters te vertonen) laten overgeven, en daer wederom zoo veel peper als andere koopmanſchappen uit loſſen, als bequamelijk konde voeren, en 't zelve daer mede boven laten komen, om dat het bootjen voornoemt eers daegs met verſcheide nootdruftigheden weder naer *Quelang* ſtont te vertrekken.

D'Ambaſſadeur ſtelde vaſt, wel vereiſchen zoude dat over de meeſte verzekering van *Quelang* in dezen toeſtant des tijds het oog wat naukeurig lieten gaen, en dier halve nodig achte daer over naer 't gewijze te raetſlagen en te helpen ſchikken, als tot den meeſten dienſt van de Kompanjie zou behoren. Ten dien einde

werdt

werdt *Harthouwer*, Kapitein *Van der Werf*, beneffens door Schipper *De Vlieg* met *Blyswijk* ontboden en verwacht: insgelijx den Kapitein *De Bitter* op zijn verzoek toegeftaen mede eens op te komen, om nader gehoort te werden. D'onderkoopluiden, *Brasun* en *Limborgh*; gingen nu weder derwaert, om aldaer te verrichten; 't gene zy ten dienfte van de Kompanjie zoude goetvinden: waerom hen ook voor zijn vertrek geliefde berecht te geven.

Bleyswijk was dien avond aen de brugh gekomen: op morgen meende hy het van zijne fchenkaedje-goederen te ontloffen, en overmorgen, zoo doenlijk waere, hen weder toezenden, om de reft der gefchenken te halen. Naerdien 't grootfte zandelhout in *Vlaerdingen* zeer moeielijk te genaken was, voor dat'er veel pepers uitgelost was, (die aldaer niet konde geberght werden) zoo zoud hy daer niet vreemt van wezen, dat ontrent vijftig pakken van 't befte daer na uit eenig ander Schip, als 't voor de hant lagh, in plaets wiert genomen, daer over hy nader fchrijven zoude. Maer vermits de boot bevallen was, heeft de zelve tot des anderen daegs fmorgens moeten wachten.

Des morgens, den zevenden, vertrok de boot: mede wiert ordre geftelt, om 't Jacht *Blyswijk* te loffen.

Des middags quam een Mandarijn uit des Veltheer naem den Ambaffadeur verzoeken of hy met *Blyswijk* het verzochte voorraet aen 't *Quelangse* fchip woude laten brengen, alzoo zijne Hoogheit niet verftont dit Schip boven quam. Hem wiert ten antwoord gedient, zulx te zullen gefchieden: wanneer *Blyswijk* noch een tocht, om de reft der fchenkaedje-goederen te halen, gedaen had.

Des avonts quamen al de fchenkaedje-goederen uit *Blyswijk* aen lant: doch alzoo het te laet, om de zelve in de Loosje op te dragen, was, moeftenze dien nacht, onder goede opzicht van wacht, in de barken verblijven.

Des morgens, den achtften, wierden al de fchenkaedje-goederen uit *Bleyswijk* in de Loosje gebraght.

De Schenkaedje-meefter *Putmans*, neffens den Hof-meefter, gingen ten Hoof met de paerden en osjes, om die aen haere Hoogheden (volgens het op eergifteren gedaene verzoek) te vertonen.

Wederom gekomen, verhaelden: haer Hoogheden de zelve zeer wel hadden aen geftaen. De Koning *Singlamonge*, daer zy eerft gegaen waeren, hadde gevraeght, of 't wilde of tamme paerden waeren. Daer op zy hem hadden geantwoort, tamme paerden te zijn. De osjes waeren mede zeer by den zelven Koning geprezen: hadde de zelve achter, om aen zijne vrouwe te vertonen, laten brengen; daer de zelve met groote verwonderingh van zijn Koningin en andere vrouwen waeren bezien. Ook was des Koninghs foontje op een van de paerden gezeten. De Koning vraegde mede na des Ambaffadeurs gezontheit: met byvoegen, dat hy tot zijn leetwezen verftaen had, zijn Ed. niet wel te pas was; zoude zijn Ed. naer de middach, door twee van zijne Mandarijns, laten verzoeken. Zijn Majefteit verzocht ook, dat des Ambaffadeurs heel-meefter daer 's anderen daegs eene mogt komen. Van daer waeren op des Konings verzoek by zijnen zoon gegaen. Door den welke de paerden en osjes met geen minder verwonderingh, als van den Koningh was gefchiet, waeren bezien.

De Veltoverfte hadde dezelve mede befien, en ftonden hem als boven wel aen. Hy vraegde mede naer des Ambaffadeurs gezontheit: of hy ook wel van goede Heelmeefters verzien was: woude anders zijn eigen Doktoor zenden: als ook, waerom d'onzen de boot, zonder verlof, na beneden hadden laten vertrekken, alzoo hen noit tot 't een of 't ander verlof te geven, geweigert hadde. Infgelijx wanneer 't Jacht *Blyswijk* weder na beneden, om de andere fchenkaedje-goederen te halen, zoude gaen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

De schenkaedje-meester had den Veldheer ten antwoord gedient: dat het met den Ambassadeur nu weder redelijk was, en niet beter wist of hy was met een goeden Meester versien, zijn hoogheid uit des Ambassadeurs naem over de aenbieding bedanken-de. Uit wat reden de boot zonder verlof naer beneden was gevaren, was hem niet bekent. 't Jacht *Bleiswijk*, alsse de peper losten, zou ten langsten overmorgen kunnen vertrekken.

De Schipper van 't Jacht *Bleiswijk* klaegde aen *Nobel*: hoe de Tartaren beletteden, dat het lossen van peper geen voortgang nam. Hy had twee barkiers met hun barken aen boord geroepen, die ook waeren gekomen. Maer de Tartaren zulx vernemende, hadden dezelve barkiers, niettegenstaende zijn voorspreken en zeggen zy door hem waeren geroepen, met yzere ketenen door de beuls naer de gevangenis laten slepen. Dies gemelte *Nobel* den Tolk *Sjenko* naer binnen zond, om daer over aen de Mandarijns, die 't opzicht op 't lossen hadden, te klagen.

Onderwijl verscheen een Faktoor van den Veldheer in de Loosje, na d'Ambassadeurs gezontheid vragende: en of hy ook wel van ervaerne heelmeesters was verzien, anders woude zijn hoogheid zijn eigen dokters zenden. Des naermiddags was de tolk *Sjenko* met eenige Mandarijns en Faktoors by 't Jacht *Bleiswijk* gekomen: de gevangene personen weder los latende, en ordre op 't lossen stellende: dat ook aenstonds weder voortgang nam.

Des morgens, den negenden, liet de Heer Ambassadeur zich by den Koning *Singlamong* ontschuldigen, dat hy, vermits zijn en des heelmeesters ziekte, zijn hoogheid met den zelven heden niet konde gerieven; maer zoo dra de heelmeester wat beter te pas was, dien te zullen toezenden.

Midlerwijle quam aldaer de sloep van den *Tiger* aen, met schrijven van den koopman *David Harthouwer*: waer by d'Ambassadeur verstond: dat met den anderen goed gevonden hadden, 't schip *Alphen* niet in de Nederlandsche haven te laten komen, om dat het inkomen der zelve tegens wint en stroom te gevaerlijk was: hadden 't zelve besluit aen den aldaer op zijnde Schipper gescheeps-raed laten weten, om, wanneer het hen best dagte, van *Sothia* onder *Tinhay* te verplaetsen. Die daer op geantwoord had, zulx te zullen naer komen, en als dan het goeddunken daer van over zenden.

De vijftien kassen, door de *Poelsnip* aengebragt, waeren by voorraet in de *Konstance* overgezet, en hadden 't zelve uit de *Konstance* en *Tiger* vol peper gesmeten: welke peper bestond in negen en veertig duizend zes hondert zes en taghentig kattijs: waer door deze schepen zoo veel plaets hadden gemaekt, datse gevoegelijk by al de schenkaedje-goederen konden komen; dies 't wachten maer alleenlijk naer *Bleiswijk* was, om de zelve daer in over te schepen.

't Galjoot de *Poelsnip* konde nu boven komen; ingevalle verlof en een pas daer toe hadde. De Gemagtigden van *Poui* wouden daer toe geen verlof, zonder bescheid van boven, geven.

't Schip *Vlaerdingen* had op den zesten dezer noch van twee en dertig duizent een hondert vijf en veertig katty peper suiver in een Chinees Jonk, die daer noch lag, ontlast: zoo dat zy, naer groote moeite, nu by 't schenkaedje-sandel-hout konden komen.

Den zevende dezer was een van de Sinese Passagiers op *Konstance* gestorven: wensten dierhalven van d'arme reizigers ontslagen te worden. Alles stont met d'onzen aldaer noch wel. Verzochten met eenige ververschinge voor de schepen verzien te worden.

D'orde van den Heer Ambassadeur in 't boven komen der vrienden zoude, als *Bleiswijk* weder beneden quam, en 't vereischte daer in gescheept was, achtervolgt worden.

Des middags quamen twee Faktoors van den Veldheer in de Loosje den Ambassadeur na zijn gezontheid vragen. Door zijnen Huisheer wierden zy met zes hoenders, vijf hammen,

wat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

wat granaet-appelen, kaſtanien en peren beſchonken.

De Ambaſſadeur liet den Veldheer ten zelven dage verzoeken, om ſijn Hoogheits Doktoor voor een weinigh tijts te mogen gebruiken; alzoo hy, vermits groote pijn in de buik, niet wel was: op welk verzoek hy noch met den donkeren avond quam, en hem wat ordineerde in te nemen: waer door ook ſtrax verlichtinge bequam.

Des morgens, den tienden, verſcheen de Doktoor andermael in de Loosje, den Ambaſſadeur als giſteren wat ingevende. Ook quam een Faktoor in de Loosje, om na des Ambaſſadeurs gezontheid te vragen: en of de artzenyen, door den Doktoor aen zijn Edele gegeven, eenige werkingh hadden gedaen. Hem wierd geantwoort van ja, en dat de Heer Ambaſſadeur grote baet daer by bevonden had: verzoekende den Faktoor zijn Hoogheid voor 't zenden van zijn eigen Doktoor, uit zijnen naem, geliefde te bedanken: 't welk den Faktoor aennam te zullen doen.

Het vertrek van *Bleyswijk*, en de ſloep van den *Tiger* wiert tot des volgenden daegs uitgeſtelt: alzoo eenige Mandarijns zwarigheit over 't mede nemen van de menighte der verſinge maekten: daer zy den Veltheer eerſt nader wilden over ſpreken.

Des naermiddaghs quamen in de Loosje twee Mandarijns, met een pas voor het Jacht *Bleyswijk* en de ſloep van den *Tiger*: zeiden ook gezonden te zijn, om met het Jacht na beneden te varen.

Den elfden vertrok het Jacht *Bleyswijk*, met de ſloep van den *Tiger*, wederom na de Nederlandſche haven. Aen den Stierman van den ſloep (alzoo eerder als 't Jacht ſtont beneden te weſen) wiert een brief gegeven, om, beneden komende, den zelven aen den Koopman *David Harthouwer* te overhandigen, van inhoud: dat hun beſluit, over de Fluit *Alſen* genomen, by den Heer Ambaſſadeur, wiert voor goet gekeurt. De Opperhoofden daer van konden uit *Swatia* onder *Tinhay* vertrekken, als 't hun goet dacht.

De *Poel-ſnip* moſte ook in de Neerlandſche haven verblijven, om dat de Veldheer ſulx geboden had: wiſten ook geen raet zijn ingeladen peper aldaer aen land te brengen: 't was ook gevaerlijk in die lichte wooning veel goets te vertrouwen. Met *Bleyswijk* wierdt de reſt der geſchenken verwacht: het voor de hant leggen van de zelve, quam zeer wel. De Sineeſe Jonk met drie hondert veertigh ſakken peper uit *Vlaerdingen* kon dan mede komen.

D'Ambaſſadeur wenſchte van de Sineeſe reizers wel ontſlagen te wezen: zy verſtrekten op de Schepen niet als tot ballaſt. Maer tot het aen land wezen der ſchenkaedje-goederen, moeſt daer mede gewacht werden.

Des Zondaghs middags, den twaelfden, verſchenen twee Faktoors in de Loosje, den Ambaſſadeur uit naem van den Veltheer met een wenig Japanſe *Konnemomy* vereeren: en met eenen zeggen, dat d'Ambaſſadeur nu al een geruimen tijt aen land ware geweeſt; doch dat tot heden de ſchenkaedje-goederen voor den Keizer noch niet aen land waeren gekomen. Dies zijn Hoogheid verzocht d'Ambaſſadeur ordre geliefde te ſtellen, die doch in haeſt aen land moghten werden gebraght, alzoo zijn Hoogheid daer zeer na verlangde: ook dat men met handelen niet eerder konde voortgaen, voor dat de goederen aen land waeren. Inſgelijx dat dan mede aenſtonts toebereiding tot de opreis zoude werden gemaekt.

De Heer Ambaſſadeur gaf hem ten antwoort: dat de reſt der ſchenkaedje-goederen in korten ſtonden aen land te wezen, zijn Hoogheit voor de gezondene *Konnemomy* zeer bedankte, en weder in vergelding zond weinige konfituren van noten, nagelen, en zoo voort. Na dat de Faktoors by hem na vermogen waeren onthaelt, waeren dezelve wel vernoecht vertrokken.

Des avonts in 't gebed wiert in betrachting genomen, hoe dat uit verſcheide redenen, die de Beſtierders door hunne Faktoors deden bybrengen, het wel mogte gebeuren, dat zoo

dra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

dra tyding uit *Peking* quam, wegens d'opreis van den Ambaſſadeur, haer Hoogheden hen, om op te reizen, wel dapper moghten komen aen te preſten, en dat zy (terwijl noch weinig toerufting gemaekt was, en als dan alles over hoop zoude komen) wel eenigzints zouden mogen verlegen ſtaen. Dies d'Ambaſſadeur, om in tijds te beginnen, voorſloeg: of het niet dienſtig zoude wezen haer hoogheden op morgen wierden aengedient: dat de meeſte geſchenken aen land, en de reſt binnen acht dagen te verwachten waeren, ofze derhalven mogten beginnen te pakken, en daer toe kaſſen laten vaerdig maken: van wat grote deze kaſſen zouden moeten wezen en van hoe veel man gedragen werden: als ook de zadels en garnituren der paerden: insgelijx of haer Hoogheden, om de geſchenken te bezichtigen, Gemagtigden in de Loosje geliefden te zenden: of het ſandel-hout, zoo groot als het was, over lant zoude konnen gevoert werden: dan op wat grote 't zelve diende gezaegt. Datze noch verſcheide goederen moſten mede voeren, om in *Peking* na gelegentheid aen de Rijxraden en andere te verſchenken, die buiten benaeming moeſten blijven. Indien het in de reden te pas quam, te verzoeken: dat haer Hoogheden de laeſte geſondene kleinigheden van den Heer Ambaſſadeur geliefden aen te nemen; alzoo het zelve in de Loosje (voornamentlijk het gevogelte) niet heel wel konden gade ſlaen.

Haer Hoogheden in dit geval van handel ſprekende; 't zelve van hunne zijde mede te roeren, inzonderheit, om dat twee ſchepen over een maent na *Batavia*, en zoo voorts na *Hollant* moſten gezonden werden, om van des Ambaſſadeurs wedervaren verſlag te doen, en diergelijk meer.

Dit wiert vergaderens wijze zoodanigh vaſt geſtelt, en *Nobel* en *Putmans* gemaghtigt, om haer Hoogheden des morgens zulx aen te dienen.

Des morgens, den dertienden, dan gingen *Nobel* en *Putmans* (volgens 't vaſt geſtelde des vorigen avonts) te hove, om haer Hoogheden 't zelve voor te houden.

Tegens den middag wederom gekomen, verhaelden zy, dat by haer Hoogheden zelfs geen gehoor hadden gehad, vermits het hun volle maen, en *Singlamong* niet wel te pas was: echter hadden zy hun bootſchap door den voor-dragers laten aendienen, en daer op ten antwoort bekomen: dat wanneer al de geſchenken aen land gebragt waren, 't zelve aen haer Hoogheden moſte verwittight worden; als wanneer elk zijn Gemagtighden in de Loosje zoude zenden, om de geſchenken te bezichtigen, en te zien pakken.

De kiſten mogten wel vervaerdigt en daer op gemaekt worden, om ontrent hondert katty zwaerte te konnen inhouden.

Het ſandelhout mogt niet gekort, maer zoo gelaten worden, als het van den Ed. Heer Generael gezonden was. D'andere goederen, die d'onzen wilden mede voeren, om in voorvallende gelegentheit te verſchenken, zouden by de kaſſen of pakken opgeſchreven worden, alleen om te konnen weten, hoe veel dragers in alles zouden nodig wezen.

De gemelte kleinigheden konden zy niet aennemen, voor en al eer de geſchenken van den Keizer aen land waeren. Dan alzoo zy haer Hoogheden niet hadden konnen ſpreken, was 't laetſte punt niet gerept.

Des middaghs, den veertienden, quam uit de Nederlandſe haven aldaer aen te landen de ſloep van *Vlaerdingen*, met *Harthouwer* en Kapitein *Van der Werf*. Deze zeiden: dat alles (ſoo wel in *Sothia* als Nederlands haven) noch in goeden ſtant was, op hun vertrek van daer, gebleven. Al de reſt der ſchenkaedje-goederen uit de *Konſtance* en *Tiger* waren in het Jacht *Blyswijk* overgeſcheept. Hadden dit Jacht (alwaer de Kapitein *De Bitter* mede quam) ontrent een halve mijl aen dees zijde de toorn ten anker laten leggen, dat zy vermeenden (alzoo 't lichte maen was) morgen vroegh al voor de brugh zoude wezen.

Den

Den vijftienden lande aldaer aen 't Jacht *Blyswijk* met de reſt der ſchenkaedje-goederen uit de *Konſtance* en *Tiger* : ook de Jonken met drie hondert vier en veertig zakken peper uit *Vlaerdingen*. Met *Blyswijk* quam de geweze Bevelhebber op *Quelang*, *de Bitter*, over.

Daer liepen ſterke geruchten van dat'er negen Engelſe ſchepen op de kuſte van *Sina* ontrent d' eilanden *Eimuy* en *Quemuy* waeren aengekomen: dat de zelve al in *Kanton* waeren geweeſt, en aldaer handel verzocht: doch, door de Tartariſe Sineſen (alzoo tot een groote gelt-ſom van vier hondert tayl, om den handel te hebben, te geven niet konden verſtaen) weder waeren uitgewezen, en nu, om 't zelve te hervatten, herwaerts op nieu aen gekomen.

Alzoo de Beſtierders door *Nobel* en *Putmans* den Ambaſſadeur op den dertienden dezer hadden laten aenzeggen, dat zoo dra de geſchenken aen land gekomen waeren, men 't zelve hen aenſtonts kont zouden doen, wiert goet gevonden haer Hoogheden de komſte van de reſt der geſchenken op morgen door den Sekretaris ſchriftelijk te laten weten, om of haer Hoogheden die overmorgen, wanneer alles klaer en geſorteert zoude wezen, door haer Hoogheden zelfs (alzoo uit verſcheide Sineſen hadden verſtaen, de Veltheer die in perſone zoude komen zien) of wel door haer Gemagtigden geliefden te laten bezichtigen, ten einde daer een weinig toebereiding op te maken.

Des morgens, den zeſtienden, ging de Sekretaris ten Hove: eerſt tot den Veltheer, om hem uit den naem van den Ambaſſadeur 't naervolgend briefje te overhandigen als dat nu de reſt der ſchenkaedje-goederen aen lant waeren gekomen: dat de zelve op morgen in ordre en geſorteert zoude leggen: dies zoo zijn hoogheit (volgens de lopende geruchten) die in perſone geliefden te komen zien, dat het den Ambaſſadeur lief en aengenaem zoude wezen: dan of wel zijne Gemagtighden geliefde te zenden, om de zelve te bezichtigen.

Insgelijx wiert verzocht een pas voor de boot, om op en af in dien ſtant van zaken (rakende de geruchten van d' Engelſen) te mogen varen.

Zijnde de komſte van den Sekretaris bekent gemaekt, heeft de Veltheer hem den brief af laten halen, en, naer ruim een uur wachtens, ten antwoort dienen: dat het geen manier was de Veltheer in perſoon de ſchenkaedje-goederen quam bezichtigen; maer zoude den tolk zenden om te zien of het zoodanig met de ſchenkaedje-goederen was, als d'onze voorgaven, en zich als dan beraden: wien hy te zenden had. Aengaende de boot, zoude met zijne Mandarijns een pas voor de zelve zenden.

De geruchten liepen aldaer te hoof, dat de Veltheer des naermiddaghs 't Hollantſch ſchip zoude gaen bezichtigen: ten welken einde op de ſtraten verſcheide vendels, hellebaerden en diergelijke geweer ſtont geplant. Van daer was de Sekritaris, tot den Onder-koningh *Singlamong* gegaen: voor den welken, naer een weinigh wachtens, hy in d'achter-zael ter gehoor wiert gebraght.

Zijn Hoogheit had na des Ambaſſadeurs gezontheit gevraegt, daer op hem behoorelijk door den Sekretaris was geantwoort: en met eenen had zijn Hoogheit des Ambaſſadeurs brief ter hant geſtelt, van inhout: dat nu al de ſchenkaedje-goederen aen landt waeren gekomen, en of zijne Hoogheid, om te zien, Gemagtighden geliefde te zenden.

Zijn Hoogheit hadde aen hem ten antwoort gegeven: het hem aengenaem was, alle de ſchenkaedje-goederen aen lant waeren, en dat niet falen zoude, de zelve op morgen door zijne Gemagtighden te laten bezichtigen. Naer dat hem met een kop boon-ſop hadde laten beſchenken, en eenige niet merkwaerdige rede-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

redenen met hen hadde gevoert, wiert hen oorlof om te vertrekken gegeven.

Onderwijle was de tolk van den Veldheer met eenige Faktoors in de Loosje gekomen, antwoord op 't schriftelijk verzoek, des morgens gedaen, brengende, 't welk zy in dezer voegen deden: dat des morgens een pas voor de boot zoude werden gebragt; doch dat, wanneer de boot een tocht op en af gedaen had, men de pas altijt weder by zijn Hoogheid zoud moeten brengen: en, als de boot vertrekken zoude, wederom eischen. Voorders zeide de tolk: dat de Veltheer over 't gedaen verzoek van den Ambassadeur, om in persoon de schenkaedje-goederen te komen bezien, niet wel te vreden was; doch was door hem tolk, met alles in de beste vou te slaen, weder goet gemaekt.

D' Ambassadeur gaf den tolk ten antwoort: dat uit de lopende geruchten verstaen had, de Veltheer in persone de schenkaedje-goederen zoude komen bezien, en derhalve geschreven dat hy zich gelukkig zoude achten, indien zulx geschiede; maer dat in gevalle hy geweten had zijn hoogheid 't zelve qualijk zoude genomen hebben, zulx niet zoude gedaen hebben: met welk antwoort de tolk weder vertrokken was. De rest der schenkaedje-goederen uit *Blyswijk* quamen op heden aen land in 't loosje.

Des morgens, den zeventienden, quam de aldaer op gisteren gewezen tolk wederom in de Loosje, met vragen: of de geschenken al aen lant waeren gekomen. Waer op hem geantwoort wiert van ja, en dat de zelve gisteren al aen land waeren geweest. Alleenlijk was nu het wachten maer naer de Mandarijns, om die te komen zien. Dies hy zeide de Veltheer nessens den Koning hunne Mandarijns, om die te zien, zouden zenden; maer den tijt, wanneer zulx geschieden zoude, wist hy niet. Aengaende de boot, als de zelve om te vertrekken vaerdigh was, zouden hen de pas daer toe zenden. Alzoo de passen in de Hollanders handen niet vertrouwden. Dit street al weder tegen het zeggen van gisteren.

Des middags quam een groot Mandarijn den Ambassadeur van wegen den Veltheer aenzeggen: dat zijn Hoogheit verstont al de schenkaedje-goederen voor den Keizer ten zijnen Hove wierden gebragt, hem vragende: hoe veel Koelijs, (dat zijn dragers,) tot dragen der zelver van noden hadden. D' Ambassadeur antwoorde van zulx niet te weten. Ten andere dat het brengen van 's Keizers schenkaedje-goederen tot de Veldheer qualijk konde geschieden, ten aenzien van de grootheit der pakken, Sandelhout en andere. Doch in gevalle zijn Hoogheid 't zelve met geweld wilde hebben, hy konde met zijne Mandarijns schriftelijke orde aen hem zenden, alzoo niet zijne, maer 's Keizers geschenken waeren: Mede dat hy ook vry van schade wilde blijven, of de goederen in 't dragen eenige ramp overquam. Welke redenen zoo veel te weeg bragten, dat de Mandarijn zijn Hoogheid van ieder sortering maer een stuk zoude laten halen, om te zien. De Heer Ambassadeur weer daer op: dat al 't gene zijn hoogheit schriftelijk ordineerde, hy 't zelve zoude naerkomen. De Mandarijn op staende, zeide zijn hoogheid schriftelijk ordre zoude zenden. Ten zelven dage wiert de Jonk met de drie hondert en veertig zakken peper uit *Vlaerdingen* van zijne ladinge ontlost.

Des morgens, den achtienden, verscheen in de Loosje de tweede Faktoor van den Onder-koning *Singlamong*, vragende na des Ambassadeurs gezontheit en voorders. Onder andere redenen wierd hem door *Nobel* gevraegt, hoedanig d'onzen het nu met den handel zouden hebben. Al de schenkaedje-goederen waeren nu aen lant, daer haer Hoogheden tot op heden opgeschoven en uitgestelt hadden. De Faktoor antwoorde: het hem best dochte, dat'er een briefje aen *Singlamong* wiert geschreven: waer in vermelt moste werden, dat zijn hoogheid hen nu drie jaren achter den anderen aen handel had geholpen, en dat zy verzochten hy het zelve tegenwoordig mede geliefde te doen, en hen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

hen daer in de behulpzame hand bieden. Dat *Nobel*, om verder daer over te ſpreken, dan in perſoon neffens dit briefje konde gaen. Hy twijfelde niet of alles zoude naer wenſch uitvallen. Hy vroeg: of d'onſen de twee hondert balen peper, in den Handel-Loosje leggende, wilden aen hen verkopen; doch 't ſelve moſte zonder weten van den *Konbon* geſchieden: *Nobel* had geantwoort van ja, als maer over den prijs eens konden worden. Het was hem even veel, aen wie die verkocht wiert. Onderwijlen waeren in der kooplieden Loosje twee Mandarijns van den Veltheer verſchenen, die over de geſchenken aen den Keizer gemagtigt waeren, zeggende dat alle de lakenen, perpetuanen, kroon-raſſen, en voorts al de kleinigheden van des Keizers ſchenkaedje op morgen (zoo 't weer zulx toe liet) met een ordonnantie van de Beſtierders zouden werden ontboden en tot den Koning *Singlamong* gebragt: alwaer de vordere Beſtierders de zelve goederen zouden komen zien. De kaſſen, om de genoemde ſchenkaedje-goederen te halen, wierden klaer gemaekt: aengaende de goederen van grooten omſlag, als Sandelhout en andere, zoude aldaer blijven.

De genoemde Mandarijns waeren mede gemagtight, zoo zy zeiden, door den Velt-heer, om 't Hollantſch ſchip te bezoeken, of 'er geen meerder peper of andere koopmanſchappen in waeren. Twee van d' onze wierden gelaſt daer neffens te gaen, de welke, op hun wederkomſte, zeiden alles wel bevonden te hebben.

Vermids nu op begeerte der Hooge Beſtierders aldaer de geſchenken aen den Keizer en andere waeren te lande gebragt, en volgens der zelver beloften, als dan de koop-handel voortgang zoude nemen; daer d'onzen nochtans tot noch toe geen blijken van vernamen, zoo wiert des Zondags den negentienden koopman *Nobel* met dit volgend vertoog aen *Singlamong* en den Velt-overſte afgezonden: zijnde aen beide meeſt van eenen zelven inhout: namentlijk.

Dat de Koning Singlamong *het Hollantſe volk vele jaren hadde gekent en altijt groote gunſt en hulpe bewezen ook ſpoedig voort geholpen; daer over is de Hollandſe Generael ook alle jaren verblijt geweeſt.*

De [a] Houpou *heeft verleden jaer van den Koning en* Lipoui *verſtaen dat 'er dit jaer nootſakelijk een Ambaſſadeur aen den Keizer moſte komen: waer op de koophandel dan voorts zoude mogen gedreven worden. Het welk de* Houpou *aen den Heer Generael op* Batavia *heeft verhaelt. De Generael heeft nu een Ambaſſadeur gezonden, uit zijnen raet: en de geſchenken aen den Keizer zijn op U Hoogheits begeren aen lant gebragt. De Koning heeft belooft, dat zoo haeſt zulx volbragt waere, de koophandel voortgang zoude nemen.* a Nobel.

Daerom verzoekt nu de Houpou *eerbiedig, dat de Koning 't zelve gelieft toe te ſtaen, en aen de Faktoors en koopluiden daer toe ordre te geven, op dat de* Houpou *te ſpoediger gereet magh zijn, om met den Ambaſſadeur na* Packing *te reizen: te meer alzoo van nu af over een maend twee ſchepen na* Batavia *moeten vertrekken; daer mede d'Ambaſſadeur aen den Generael op* Batavia, *als ook aen het Hollandſch Rijk ſijn wedervaren alhier moet bekent maken.*

De Houpou *zoude met die twee ſchepen gaerne eenige goederen verzenden, die hy van de Faktoors zoude koopen: daerom verzoekt hy dat de handel ſpoedig mag voortgang nemen.*

Op 't welk *Nobel* eerſt van *Singlamong* ten antwoort had bekomen, dat hy verwondert was over onze haeſtigheit: naerdien de Heer Ambaſſadeur toch niet voor 't nieu jaer ſtont op te reizen. En alzoo 't beſcheit uit *Packing* binnen twintig dagen verwagt wiert, behoordemen dien tijt noch te vertoeven: te meer, alzoo de aengebragte koopmanſchappen (die, ten aenzien van 't geene door d' onzen in *Japan* wiert aengebragt, zeer weinig waeren) in den tijt van vijf dagen konden verkocht worden; als wanneer de twee gemelte ſchepen noch evenwel ten geſtelden tijd vertrekken konden. Eindelijk had zijn Hoogheid, door overreding van voorzeide *Nobel*, ingewillight, datmen de prijzen onzer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

koopmanschappen en der gener, die zy daer begeerden in te kopen, van nu af met de Faktoors zoude mogen sluiten, en met den handel stil voortvaren, zonder evenwel daer over plakkaten te willen aenslaen tot dat het bescheit uit *Peking* zoude gekomen zijn; alzoo niet weten konde: of de Keizer aen onze koopmanschappen niet mede deelachtig wilde wezen.

De Velt-overste *Tsjangpoui* zich wat rustiger en gunstbiedend toonende, had aen *Nobel* belooft, zoo haest de geschenken door hem souden bezichtigt wezen, zijne Faktoors in de Loosje te zullen zenden, om over de koopmanschappen te verdragen, mits van onzer zijde bescheidelijken en niet meer dan de rechte waerde daer voor geeischt most worden: zonder elkander lang op te houden; niet-tegenstaende andere lieden d'onzen al mogten tragten wijs te maken, hoe de goederen tot hoger prijzen konden verkocht worden: dien zy geen geloof mosten geven, alzoo 't een jaer met het ander geen gemeenschap had.

Hy had ook zeer geroemt, over zijne goethertigheit, tot onzen landaert: alzoo een deel hunner koopmanschappen met desselfs Jonken aen lant hebbende laten brengen, daer op niets te kort gekomen was: in welke hulpe zijn Hoogheid voortaen noch genegen was te volharden, trachtende alzoo ons voordeel te bewerken; daer nochtans (volgens zijn zeggen) in de vorige jaren onze goederen met hunne Jonken ontlost geworden zijnde, zoo merkelijk veel daer op te kort gekomen was. Over het verzenden der twee schepen naer *Batavia*, had hy zich wat koel gehouden, alzoo, zijns oordeels, niet veel van gewichte daer mede te schryven was. Doch wat nader dien aengaende onderricht, had eindeling daer op geantwoort: dat het eerste bescheit van den Keizer binnen vijftien dagen aldaer af te komen stont: dierhalve zoo langh wel diende getoeft te werden. Haer Hoogheden hadden ook ernstelijk na de gezontheid van den Heere Ambassadeur gevraegt, en dezelve wel te zijn vernemende, zich daer over verheught getoont.

De Mandarijn *Han Lauja* verscheen in de Loosje, den Ambassadeur aenzeggende: dat van den Veltheer was geordineert, om met den Heere Ambassadeur (als wegwijzer) mede naer *Peking* te reizen: ook dat'er vier standaerden mosten gemaekt, om voor den Ambassadeur in 't reizen gedragen te worden: waer van de twee op Hollants: en de twee andere met Chinese Caracters mosten getekent werden: zeide voordets gehoort te hebben, dat binnen weinig dagen de handel, hen door de Bestierders zoude toegestaen werden.

Den een en twee en twintigsten viel niet merkwaerdig voor.

Des morgens, den vier en twintigsten, verscheen een Mandarijn in de Loosje, vragende of den Ambassadeur niet kennelijk was, in wat tijden de met hem van *Batavia* gekomen Sinesen waeren vertrokken: van wat plaets zulx was geschiet: of met onze schepen waeren overgevaren. Hun geboorte-plaets en namen: Alzoo den Veltheer daer over wilde disponeren.

Den Mandarijn wiert ten antwoort gedient dat'er eenige verleden jaer met *Nobel* en *Pedel*, als dienaers, naer *Batavia* waeren gegaen. Wat de rest aengaet, dezelve in voorige tijden zoo van *Kanton*, *Tayouan*, *Chinksieuw*, *Hoksieuw*, als elders, met schepen en Jonken aldaer waeren aengelandt; maer hun geboorte plaets en namen waeren hem onbekent, alzoo hy daer noit naer hadde vernomen. Zy hadden op *Batavia* verzogt om weder naer haer land te mogen gaen: dat hen aldaer was toegestaen. Aen dezelve Mandarijn wierd een briefje ter hand gestelt; waer by aen den Veldheer verzoght wierd een pas voor 't Jaght *Blyswijk*, om af te varen met een parthye goederen voor *Quelang* geeischt, en met koopmanschap weder op te komen. Insgelijx mede voor de sloep van *Vlaerdingen*.

's Middags, den vijf en twintigsten, quam een Mandarijn, met een pas voor *Blyswijk*, en de sloep van *Vlaerdingen*, om af en weder op te mogen varen.

Giste-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Gisteren avond en van den morgen den zes en twintigsten, wierden den Ambassadeur verscheiden klaghten door den Hofmeester gedaen: hoe dat de Sinezen over 't kopen der *Quelangse* benodigheden (door den Veldheer gestelt) beletteden dat den opkooper, die hem dagelixe behoeftigheden van vleesch, visch, groente, en diergelijke meer, in de Loosje bragt, na gewoonte niet voort voer; maer daer in door dezelve Gemagtigde belet wiert; die hen aen de Mandarijns zoodanig aengeklaeght. en zwart gemaekt hadden, dat sy hem, neffens den *Coelijs* meester die (d'onzen tot van verversinge voor de Schepen hadde behulpzaem geweest) in de yzers hadden geslagen: door welke vyantschap gepleeght, de *Coelijs* en andere aldaer in de Loosje arbeidende luiden, daer niet meer dorsten inkomen: 't welk d'onzen al vry wat verlegen maekte. Zijn Ed. zond den Sekretaris te hoof, om aen sijn Hoogheit 't naervolgend schriftelijk vertoogh te overhandigen, van inhoud: dat de Heere Ambassadeur zich over 't goet onthael en bejegening van *Talauja* vergenoegt bevond. De Ambassadeur had zoodanigh vertrouwen op de goetaerdigheid en trouwigheid van *Talauja*, dat de Ambassadeur sich verzeekerende in toekomende *Talaujas* hulpe en goede genegentheit in d'opreize als anders zal bevinden. De Ambassadeur wenschte ook alle dienst en eerbiedigheid aen *Talauja* te mogen betoonen. De Ambassadeur wenschte wel te weten, of'er iets mogt zijn geschiet, dat sijn Hoogheid niet aengenaem waere geweest. Wanneer de Ambassadeur van *Talaujas* meninge zoude onderricht wezen, zoude sich volkomen daer na schikken.

De Ambassadeur wenschte de gezontheid van *Talauja* te vernemen, en hem te mogen komen bezoeken. Mondeling was den Sekretaris belast te vragen den tijd, wanneer de Veldheer gelegen zoude komen, de Ambassadeur hem quam begroeten.

Tot antwoord braght de Sekretaris, dat in perzoon niet voor zijn Hoogheid had mogen verschijnen; maer hem was door den Tolk, en voor-drager ten antwoord gegeven, dat zijn Hoogheid den inhoudt van den brief hadde verstaen; doch daer op geen antwoord gegeven, maer simpelijk gezeght: in gevalle de Heere Ambassadeur ietwes van belangh te verzoeken hadde aen den Veldheer, dat zijn Ed. op morgen ten hoof konde komen. Doch zoo de zaeken, die sijn Ed. woude voorstellen, van weinigh belang waeren, hoefde zijn Ed. zelf niet te komen; maer 't zelve hem slecht schriftelijk aen te dienen.

Mede verscheen een groot Mandarijn in de Loosje, met bevel, om Jonken aen *Minjazeen* te presten, tot het halen van koopmanschappen uit de Schepen. Hem wiert een briefje aen den Veldheer gegeven, waer in de *Hopou* zijn Hoogheid voor de beleeftheid van de Jonken dede bedanken, en dat de zelve voor tegenwoordigh noch niet van nooden hadden, om dat zoo veel koopmanschap (uit vrees voor brant) niet aen land dorsten betrouwen. Doch zoo in de prijs der zelver met sijn Hoogheits Faktoors over een gekomen wiert, zouden als dan de verdere genegentheid van sijn Hoogheid t'henwaerts te gemoet zien. Insgelijks wiert oorlof verzocht, om met *Blyswijk* eenige verversinge, voor de Schepen, na beneden te zenden.

's Middaghs met schoon weer vertrok het Jacht *Blyswijk* na beneden met de *Quelangse* benodighden: als mede de nodige verversinge voor de Schepen, aldaer leggende. Met het zelve Jacht gingen mede na beneden de Kapitein *Van der Werf* en de Sekritaris *Van der Does*, eensdeels om de ingelade goederen van *Blyswijk* in de *Hoeker-boot* de *Poel-snip* over te schepen, en den zelven af te zenden; ten anderen mede, op dat de Sekretaris de goederen van de mede van *Batavia* met onse Schepen overgekomen Sinezen, volgens besluit op den drie en twintighsten dezer 's avonts in 't gebed, ten overstaen van twee getuigen genomen, zoude bezoeken, en alle de contanten, als koopmanschappen van waerde aen zich te houden,

en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

en dezelve in verzeekerder hant onder opzicht van de Gezag-hebbers daer Schepen aen boort laten blijven.

Want den twee-en-twintigsten had d'Ambassadeur in 'tgebet voorgestelt, hoe dat ten zelven dage in een kist, door de mede van *Batavia* aldaer overgekomen Sinezen, met onse Schepen, van boort aen land gezonden, in 't bezoeken der zelver een som van ontrent duizent rijxdaelders aen kontanten, bestaende in Spaense rijxdaelders, als Japans schuit-silver, waere bevonden. En wijl wel scherpelijk was verboden van *Batavia* eenige kontanten uit te voeren; ten andre dat deselve Sinezen op des Ambassadeurs vertrek van daer, verklaert hadden, by zich niet anders mede wiert gevoert, als klederen, tot hun lichaem, en spijze, tot onderhout, daer nu het tegendeel bleek: ook dat, volgens seggen van eenige lieden, noch groote sommen kontanten onder d'aenboort wezende Sinezen waren schuilende, of men derhalve niet trachten zoude dezelve in handen te krijgen: zoo wiert dan goet gevonden, de Sekritaris *Van der Does* op zijn verzoek ten volgenden dage na beneden soude gaen, en alle hun kisten en reistuigen, in tegenwoordigheit van twee getuigen, te bezoeken en opschrijven, en d'aldaer in bevindende kontanten en koopmanschappen in verzekerder handen van de Opper-hoofden der Schepen te stellen, tot tijd en wijle door den Ambassadeur en zijnen Raed daer in, ten dienste van de Kompanjie, zou besluit genomen werden.

De Koopluiden, *Nobel* en *Harthouwer*, vervoegden zich na den middag, op 't verzoek van de Faktoors van den Onderkoning, Veltoverste, en Konbon, ten huize van hunnen buirman *Lapora* genaemt, om tot een beginsel wegens den koophandel te spreken: werdende te dien einde door *Nobel* en *Harthouwer* aen de Faktoors voorgestelt: dat zy geliefden verdacht te wezen, inzonderheit de peper en 't sandelhout, zelfs te gaen ontbieden uit onze schepen in de Nederlantsche haven: ofte (zulx toch niet konnende verkrijgen) aen de grote toren in de reviere: 't welk by hun-lieden mede geweigert, en daer tegens voorgewent wiert: dat hun die waren in des Ambassadeurs Loosje moste gelevert werden. Eindelijk quam het daer op aen, dat de gemelde koopmanschappen, door 't bevel des Veld-oversten, met zijne Jonken uit onze Schepen boven gebragt, en aen deze zijde der groote brug op 't strant gelevert mosten werden, na de wijze der voorige jaren, zonder dat dezen aengaende echter iets vast gestelt wiert. Zy verzochten daer op vervolgens de eigentlijke menigten onzer aengebraghte koopmanschappen, en hoe veel en welke goederen d'onzen daer tegens van meininge waren aldaer in te koopen, te mogen verstaen: die hun dan ook opgegeven, en door hun lieden aengetekent wierden: als wortel *China*, grove The, Galija, Aluin, Speaulter, Cubebi, gekonfijte Genber, Hatten, Gout, &c.

Over de grote menigte van d'aluin en 't gout-draet, beneffens het gout, betoondenze sich seer verwondert, en over de twee eerste soorten bedugt te zijn, dat dien prijs op verre na niet, en van 't gout in genen dele zoude konnen voldaen worden: niet tegenstaende hun aengeboden wiert, een ledigh schip naer *Chinchieu* (daer die en diergelijke grove waren meest vallen) te zullen senden, om de selve aldaer in te nemen, indien 't haer hoogheden bevallen mogt, 't welk zylieden gelijk als in de wint sloegen: vragende waerom d'onze geen zijde op den eisch gestelt hadden. Waer op hen ten antwoort wierd gedient; zulx niet geschieden konde, voor en al eer de prijsen onzer koopmanschappen vast gestelt waren, om als dan staet op 't kapitael gemaekt te worden; 't welk zy lieden mede zoo voor goet kenden. Echter latende blijken (inzonderheit die van *Singlamong*) van een parthye zijde wel zouden ontlast willen worden. Eindeling haddenze afscheit genomen, en belooft met elkandre over 't een en 't ander te zullen beraden, en binnen drie of vier daegen (wanneerze

oor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

oordeelden des Keizers geschenken midlerwijle souden besichtigt werden) wederom te komen om alsdan, de prijsen van ieder koopmanschap over en weder op te nemen, en bod voor elken soorte te doen.

Den morgens den acht en twintigsten quamen twee Faktoors van den Veltheer *Poui* in de loosje, waer van d'eenen de vertroude van *Poui*, by den Ambassadeur met den Tolk *Apari* was gekomen, en versogt d'Ambassadeur wilde eenige opening doen van't gene op gisteren aen *Poui* had geschreven, om hem te komen spreken: de Ambassadeur mogt aen hem, als vertroude van *Poui*, wel ront gaen. D'Ambassadeur zeide onder andere: dat van van d' opreize naer *Packin*, als ook van den handel gaerne wel met *Poui* soude spreken: daer op hy te kennen gaf; dat hy, namentlijk des vertroudes Faktoor, daer veel in konde doen, en dat *Poui* ook wel met eenige bloet-korael diende nochmael beschonken te wezen, om tot d'onzen alzoo te beter genegen te maken, en den handel te helpen bevorderen. Voorder, dat overmorgen den Ambassadeur mochte komen, om *Poui* te spreken, alzoo van daeg en morgen feest-dagen van d' eerste mane vierden. D'Ambassadeur besloot deze bezoekingh met een plichtpleging: dat hy Ambassadeur zich vertroude op de edelmoedigheit en oprechtigheit van den Veltheer, en verzocht daer neffens, de Veldheer geliefde den Ambassadeur mede te vertrouwen, als een eerlijk en oprecht Heer, die ook zoude maken, dat de Veltheer genoegen zoude hebben. De Faktoor wiert beschonken met tien el root laken: als wanneer op zijn borst sloegh en beloofde den Ambassadeur in alles zoude behulpzaem en getrou wezen: en was alzoo met groot vernoegen gescheiden.

Des morgens heel vroeg, den negen en twintigsten, ging *Putmans* met den Tolk *Jenko* na den Veldheer *Poui*, om te vernemen: of hy ook belet moght wezen met eenige zaken: alzoo van daeg de bestemde dagh was, dat d' Ambassadeur hem zoude komen bezoeken. Zy deden verslag dat de Veltheer altijds wel bezigheden had; maer dat d'Ambassadeur moght komen, als 't hem geliefde: daer op besloten wierd, datelijk ten hove te gaen. D'Ambassadeur vond met kennis van *Nobel* geraden, eenig bloet-korael nochmael aen den Veldheer te schenken Te meer alzoo hen wierd aengezeght: den Veltheer een jonge zoon was gebooren. Ten hove gekomen, naer vriendelijk onthael, heeft d'Ambassadeur wederom aen sijn zijde moeten zitten, en toen deze volgende plichtplegingen en verzoeken hem door den tolk laten voordragen. Voor eerst bedankte d'Ambassadeur den Veldheer voor d'eere van hem te begroeten, en zijn aenzicht te mogen aenschouwen, en dat over zijn gezontheit was verblijt. Dat hy vriendelijk op, en, aennam.

Ten tweede wenschte de Ambassadeur aen den Veldheer veel heil en zegen met zijn jong geboren zoon, en verzocht, tot teiken van des Ambassadeurs genegentheidt, een geschenk voor den zelven te willen aennemen: en hier neffens leide d'Ambassadeur een kettingh bloet-korael aen des Veldheers zijde.

Daer op de Veldheer antwoorde: dat het goet harte van den Ambassadeur hem genoeg bekent was. Daer op d'Ambassadeur weer: dat d' ontfangene gunst en goede bejegeninge van den Veldheer zoodanigh achtte, dat niet wist, hoe die genoeghzaem konde roemen en vergelden.

De Veldheer antwoorde daer op: dat d'Ambassadeur van verre landen was gekomen, en dat zijn ampt en genegentheit was, die zelve in alles te helpen: daerom ook zijn Doktoor aen den Ambassadeur in zijn ziekte had gezonden: te meer, alzoo de Hollanders nu als huis-genooten van een huis wierden aengenomen. Ten derde, wenschte d'Ambassadeur te weten den tijd, wanneer, en wat wegh dat naer *Peking* zoude konnen reizen: verzocht voorts zijn hulpe en gunstig voorschrijven daer in.

Daer op wiert geantwoort: dat het nu de negende maen was, en van

deze

deze maent d'opreize zoude kunnen ondernomen worden.

D'Ambassadeur verzocht: dat de handel moght aen gevangen en voltrokken worden, op dat de *Hopou*, dat is, *Nobel*, zich nessens den Ambassadeur mogt gereet maken.

Daer op wiert geantwoort: dat de schenkaedje-goederen eerst mosten besichtight werden, en de Mandarijns, die daer toe waeren geordineert, vier dagen met de geletterden hadden bezich geweest.

Dit was nu gedaen, en zouden de schenkaedje-goederen in twee of drie dagen besichtigt werden: als wanneer de handel soude aenvangh nemen: daer op wierd zijn Hoogheid bedankt en afscheid verzocht. Doch de tafelen wierden gehaelt, en moesten eerst zamen eeten. Naer wel gegeten en gedronken te hebben, was d'Ambassadeur weer zeer goet vernoeght vertrokken na de Loosje.

De zoon van den Ambassadeur wiert van zijn Hoogheit met vier rollen stof beschonken.

Gekomen in de Loosje, quam kort daer aen mede aldaer, de vertroude Faktoor van den Veldheer, en zeggen: de Veltheer over de kettingh hadde gepetjaert, en die niet vermogt aen te nemen; maer alzoo door voorspraek van hem Faktoor ten opzien van des Ambassadeurs eigen hant was gekomen, en dat voor zijn jong geboren zoon, zoo had die in dank aengenomen. De Faktoor verzogt om een groote bloet-korael, die hem naer overlegh wiert ter hant gestelt, op hope van sijnen goeden dienst in de toekomende handel.

Des morgens den dertigsten zond d'Ambassadeur, met *Putmans* en den Tolk *Jenko*, een briefken aen den Koning *Singlamong*, van inhout:

d'Ambassadeur had over lange wel gehoort en nu ondervonden, dat Singlamong *wijs en verstandig is, en een oprecht genegen harte tot het Hollandse volk heeft: daerom verhoopt de Ambassadeur dat* Singlamong *hem voorders in alles behulpzaem zal wezen: daer over het Hollandse Rijk, de Generael op* Batavia, *en ook de Ambassadeur zullen zijn verblijt en verplicht. D'Ambassadeur bedankt zijn Hoogheid voor het goet onthael en bejegening, die zoo in de Nederlandsche haven, als alhier, in* Hoksieuw, *heeft ontfangen. D'Ambassadeur wenst sijnen dienst en genegentheit daer over aen* Singlamong *te mogen betonen. D'Ambassadeur verzoekt sijn Hoogheid te mogen komen bezoeken, om over de Ambassade en opreize naer* Peking *te spreken.*

Tegens de middag quam *Putmans* wederom in de Loosje verhalen: dat hy de Koningh niet hadde konnen spreken; maer, na het overleveren des briefs, tot antwoort had bekomen: dat de Koningh nu eenige dagen was belet; zoo dat hy den Ambassadeur eerst voor vier of vijf dagen zoude konnen gehoor verlenen. Als mede, dat van d'opreize na *Peking* niet konde gesproken werden, voor dat de schenkaedje goederen bezichtight waren: dat nu in weinigh dagen stont te geschieden. Hier mede had *Nobel* zijn afscheit bekomen.

Tegens den avond quam de Tolk van den Veldheer *Poui* in de Loosje den Ambassadeur aenzeggen, wegens zijnen Meester, dat wanneer de schenkaedje-goederen zouden gezien wezen (welk in een dagh twee of drie stont te geschieden) zoude *Talauja*, dat is, de Veltheer, ook aen den Ambassadeur verzoeken, gelijk de Veldheer ook aen den Ambassadeur verzoght, zoo iets op hem begeerde dat vryelijk mogt spreken, alzoo tot den Ambassadeur genegen was. D'Ambassadeur vond goet den Tolk, met vijf el root laken, te beschenken.

Den eersten van Wijn-maent, des naermiddags quam de Mandarijn *Liu Lauja* met ordre van den Veldheer, om al de Sinezen van de Schepen te halen met hun goederen: en ten dien einde verzocht een briefken aen de Opperhoofden van de Schepen: hem wiert eenigzints aengedient: hoe dat onze Fiskael derwaerts was gegaen; om hunne goederen te bezoeken: de welke *Liulauja* nochtans verzocht aen lant in de Loosje mogten werden gebraght. D'Ambassadeur heeft twee briefkens aen den Mandarijn ter hant

hant gestelt, een aen den Kapitein *Van der Werf*, en een aen den Sekritaris *Johan van der Does*, van inhout: dat de Sinesen moghten geslaekt werden, mits al voren de bezoeking door *Van der Does* waere geschiet, en volgens sijnen last iets van belang vindende het zelve aen boort in goede verzeekering te behouden, tot nader ordre. Daer mede was de Mandarijn vertrokken.

Den tweeden en derden, Sondag en Maendag, droeg zich niet byzonders toe.

Den vierden had d'Ambassadeur gehoor by den Koning *Singlamong*. Na wederzijts gezontheit gevraegt te zijn, klaeghde zijn Hoogheit, niet wel te wezen, en grote ontsteltenis in zijn hooft en rugge te hebben.

D'Ambassadeur bedankte hem voor eerst voor d'eere van hem te bezoeken: daer naer verhoopte de Ambassadeur van zijn Hoogheit te vernemen den tijd, wanneer, en wat weg d'opreize naer *Peking* zoude konnen werden ondernomen. Daer op zijn Hoogheit antwoorde: dat zoo op heden het bescheit van *Peking* quam, op morgen de reize zoude konnen voortgaen. Waer op d'Ambassadeur dan verzocht de handel zijnen voortgang moghte nemen: op dat *Nobel* en hy Ambassadeur zich mogten gereet houden. Daer op antwoorde de Koningk: dat d'Ambassadeur zich niet behoefde te bekommeren over den handel; alzoo die doch weinig en van geen groot belang was, en die wel in een dag vier of vijf konde gedaen en voltrokken wezen; schoon genomen het bescheit van *Peking* was gekomen. Zeide voorder men zoude al de schenkaedje-goederen van den Keizer laten pakken, en in het koninklijk huis gezamentlijk brengen: en zoo wanneer de zelve ten dien dage gebragt zouden zijn, zoude de handel op morgen konnen voortgaen.

Daer op heeft d'Ambassadeur geantwoordt hem op het koninglijk woort van zijn Hoogheit zoude vertrouwen en verlaten, en dat dierhalve zijn Hoogheit nu niet meer moeielijk wilde vallen; maer dat ordre zoude stellen, de schenkaedje-goederen met den aldereersten in zijn paleis gebragt wierden.

Toen wiert de Konink door den zoon van den Ambassadeur beschonken en overhandigt voor zijn dochters een grote en kleine ketting bloetkorael, die hy ook aenvaerde, met te zeggen dat geen schenkaedje vermogt aen te nemen; maer terwijl deze van des Ambassadeurs zoon voor zijne kinderen was, de zelve in dank aennam Voorts ontschuldigde hy sich dat door zijne onpasselijkheit d'onzen zelfs niet konde onthalen; maer verzocht den Ambassadeur wilde zich wat verfrissen, gelijk geschiede: en wiert in een zijde kamer wel onthaelt: 't welk gedaen zijnde, liet d'Ambassadeur den Koning daer over bedanken, die daer op den Ambassadeur liet antwoorden, dat hem leet was, hem zelfs niet hadde konnen bywezen: maer dat op een andermael een feest en [a] *Wajang* voor den Ambassadeur wilde geven. De zoon van den Ambassadeur wiert beschonken met zes rollen zijde-stoffen. En waeren alzoo zeer minnelijk gescheiden. Gekomen in de Loosje, stelde d'Ambassadeur voorts ordre tot zestien kassen tegen des anderen daegs te maken, om de schenkaedje-goederen in te pakken, om alzoo tot *Singlamong* gebragt te werden. Daer naer quam *Liu Lauja*, den Ambassadeur bezoeken, zeggende hy mede naer *Peking* zoude reizen, doch de tijt wanneer, was hem noch onbewust.

[a] *tooneelspel.*

Des morgens, den vijfden, heel vroeg heeft d'Ambassadeur een briefken met den tolk *Genko* aen den *Konbon* gezonden van inhout:

Dat hem Ambassadeur zeer wel was bekent het goet hart van den *Konbon* tot de Hollanders: ook dat hy die altijts behulpzaem was geweest: daer voor den Ambassadeur altijts dankbaer zoude wezen. De *Konbon* had nu eenigen tijt veel bezigheden gehad, zoo dat d'Ambassadeur den *Konbon* niet heeft konnen spreken.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Nu verzoekt d'Ambaſſadeur den *Konbon* te mogen komen begroeten, en zijnen dienſt aen te bieden.

De tolk wederom komende, deed verſlag: dat de *Konbon* onpaſſelijk was; maer in een dag drie of vier den Ambaſſadeur zoude laten weten, om hem te mogen komen beſchenken.

Tegens den avont, den zeſten, quam *Jenko* de tolk den Ambaſſadeur verwittigen, hoe dat de Mandarijn *Liu Lauja* met al de Sineſen van de ſchepen aen de brug was gekomen, en de Mandarijn voornoemt den Ambaſſadeur liet vragen: waerom hy eenige van hun goederen hadden doen aenhouden. Daer op den Ambaſſadeur antwoorde noch geen tydinge daer van te hebben; maer dat hem door de Generael en Raden van *Indiën* uitdrukkelijk gelaſt was, zulx te moeten doen, alzoo deze Sineſen hadden verzocht alleen, met nodige reistuig te mogen overgaen. En zoo wanneer nu by hen gelt of koopmanſchappen wierden bevonden, dat de zelve verbeurt waeren, gelijk ook met zijn eigen volk zoude geſchieden. Daer op hy zeide: de Veltheer dat qualijk nam, en de Mandarijn *Liu Lauja* den Ambaſſadeur op morgen zoude komen ſpreken.

Nobel berichte den Ambaſſadeur: hoe de Sinees *Lapra* hem ten dien dage hadde gezegt, dat hy ter zijden gehoort had, dat het beſcheit uit *Peking* al dicht by en voor de hant was: ook mede verſtaen had dat d'Ambaſſadeur zelfs niet zou opreizen; maer de geſchenken naer *Peking* zouden gezonden worden: en men in *Hokſieu* met de Beſtierders over den handel als anderſints zoude handelen: 't welk by d'onzen voor een praetje zonder ſchijn van waerheit wiert aengenomen.

Des morgens vroegh, den zevenden, quamen drie Mandarijns van den Veltheer over d'aengehouden Sineeſe goederen den Ambaſſadeur ſpreken, zeggende dat de Veltheer verſtont, dat de bezoeking op *Batavia* moſte zijn geſchiet, en men alhier de goederen moſte laten volgen, of anders van de Hollanders ook wel tol zoude konnen eiſchen. D'Ambaſſadeur heeft geantwoort: dat gelijkerwijs als zy luiden de laſt van hunne Meeſters moſten volgen, hy alzoo ook moſt volgen d'ordere van den Generael: en dat ook de bezoeking op *Batavia* niet konde geſchieden, alzoo de goederen onder dexel van nodige behoeften op 't laeſt wierden aen boort gebragt. Dan zoo wanneer van zijnen Sekritaris beſcheit zoude hebben bekomen, zoude dan nader aen den Veltheer bericht komen doen. Daer op zy waeren geſcheiden, en wilden des anderen daegs wederkomen.

Des morgens vroeg, den achtſten, ontbood d'Ambaſſadeur den Faktoor van *Singlamong*, *Lapra*, by zich alleen: vroeg hem voor eerſt, of hy verſtaen hadde, dat d'Ambaſſadeur niet naer *Peking* zoude opreizen: daer op hy antwoorde van eenig volk van *Heytankon*, Stedehouder van *Chincheu*, verſtaen had; doch niet zeker, dat de Keizer den Ambaſſadeur zoude bedanken, en aen de drie hooge Beſtierders in *Hokſieu* werden geordonneert met den Ambaſſadeur te handelen. Vorders vraeghde d'Ambaſſadeur of *Singlamong* over de ſchenkaedje, aen hem gedaen, al wel vernoegt was: daer op hy antwoorde van ja, en inzonderheit van de grote ketting; maer dat aen de kleine ketting zeven en dertig koralen quamen te ontbreken, die hy zocht te kopen; maer konde die niet vinden. D'Ambaſſadeur zeide hem, dat de ſchenkaedje-goederen voor den Keizer nu gepakt waeren, om in het Hof van *Singlamong* gebragt te werden: en by zoo verre de Koning, dan volgens zijn gegeven woort, geliefde te ordonneren, dat de handel met den *Houpou* of *Nobel* mogt voortgaen, hy de zeven en dertigh koralen noch vol maken zoude. Daer op de Faktoor *Lapra* antwoorde: dat hy by den Koning wilde verzoeken wegen den Ambaſſadeur, dat d'opreize naer *Peking* doch mogte voortgaen. D'Ambaſſadeur had daer op gezeght: dat van d'op-reize naer *Peking* niet behoefde te ſpreken:

alzoo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

alzoo d' Ambassadeur daer in d' ordre van den Keizer zoude moeten volgen, en in gevalle niet konde opreizen, dat gedult zou moeten hebben; maer dat endelijk verzocht, gelijk als boven gezegt, dat nu, op het zien van de schenkaedje-goederen, volgens het koninglijk woordt, de handel mogt voortgaen, alzoo uitdrukkelijk last van den Generael had twee schepen ten langsten van deze maent na *Batavia* te zenden: al zouden zonder koopmanschappen, ja met peper moeten wederkeren: zoo dat, by zoo verre de handel konde voortgaen, den Ambassadeur daer by dienst zoude geschieden, als wanneer met de gezeide zeven en dertig koraelen hem noch zoude beschenken.

De Faktoor ging datelijk naer binnen, om *Singlamong* zulx te verwittigen, en zoude den Ambassadeur getrouwelijk antwoort brengen. *Lapra* voornoemt wiert van den Ambassadeur beschonken met vier stuk bloetkoralen.

Lapra ging terstondt daer na by *Nobel*, hem ten deele verhalende; 't geen met den Ambassadeur hadde gesproken: als mede dat d' Ambassadeur hem hadde gezeit twee schepen naer *Batavia* mosten vertrekken. Daer *Lapra* op zeide: dat men in zulken gevalle dezelve ten minste met zijde en spiljauter zoude konnen laden. Hier op hadde *Nobel* geantwoort: als de prijzen daer naer waeren; maer dat anderfints daer niet veel op zouden zien. Daer op was *Lapra* naer *Singlamong* gegaen.

Des namiddags' quam de Faktoor *Lapra* van *Singlamong* weder by den Ambassadeur, met verslag dat de Koning hadde gesproken: die beloost had, dat zoo haest het mooi weer was, de schenkaedje-goederen zoude laten halen, en men dan voorts over de koopmanschappen zoude verdragen: dat dan de handel in vier of vijf dagen konde gedaen wezen: wanneer de schepen noch naer *Batavia* dezer maent konden vertrekken: zeide mede dat de Koning d' aengebode koralen noch zoude aennemen, overmits hy die by niemant te koop konde bekomen. Voorts dat d' Ambassadeur niet op naer *Peking* zoude reizen; maer een uitstroisel en leugen was: Daer op d' Ambassadeur hem voor zijn moeite heeft bedankt.

Tegen den middag, den negenden, quamen aldaer met de sloep van *Vlaerdingen* Kapitein *Jan van der Werf*, en de Sekritaris *Jan van der Does*, met verslag, hoe dat zy luiden door tegen en harde wint niet voor den tweeden dezer savonds met 't Jacht *Blyswijk* in de Nederlandse haven waeren aengeland. De schenkaedje voor *Minjazeens* Stedehouder, op den negenden van Oogstmaent ontworpen, en hen, om te overhandigen, nu mede gegeven, hadden zy hem op den eersten deser 's avonts aengeboden: doch hadde hy (niettegenstaende alle naerstigheden by hen waeren aengewent, om hem die aennemelijk te maken) niet willen aennemen, om reden, zoo hy voorgaf, het hunne maniere niet was van vreemdelingen eerst schenkaedje te nemen; maer dat die alvoren eerst door hen mosten beschonken worden, en als dan hunne goede genegentheid te gemoet zien. Ten anderen dat de schenkaedje-goederen ook al te gemene dingen waeren. Maer dat in gevalle eenige rariteyten in de schepen voor hem waeren, zoude zich noch laten vinden, om die te aenvaerden: waer op de Stedehouder door den Sekritaris was gevraeght: wat rariteyten het waeren, die hy begeerde: zoude 't zelve den Ambassadeur bekent maken, en zien of die te bekomen waeren, om hem daer mede te gerieven: waer op hy had geantwoord zulx in de goede gelieste van den Heere Ambassadeur te staen. Hier op waeren zy vertrokken, doch in 't uitgaen, liet de Stedehouder aen den tolk stille zeggen: dat wel begeerig na laken was.

In de Nederlandse haven, als onder *Tinhay*, was alles noch naer wensch en in goeden stant. Het gescheepte in *Blyswijk*, voor *Quelang*, was wederom in de *Hoeker-boot* overgescheept, en de peper daer weder uit in *Blyswijk*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

en hadden alzoo de *Hoeker-boot* afgezonden, die ook op den zevenden dezer smorgens was vertrokken. De Sekritaris *Van der Does* zoude volgens ordre de Sinezen hun kisten en reistuig, ten overstaen van twee Gemagtigden, hebben bezocht. Doch was hem door de Tartarse Mandarijns, die, om hen met hun goederen van boort te halen, door den Veldheer waeren gezonden, de weg afgesneden (alzoo door de aldaer zijnde tolken 't voornemen van *Van der Does* aen de Mandarijns en de aen boort zijnde Sinesen was bekent gemaekt; 't welk ook d'oorzaek was, waerom op *Vlaerdingen* (daer 't al aen een kant was gesteeken) niet wiert gevonden: en de Mandarijns al voor hem, vermits de tegen harde wint, als boven gezegt, aen de schepen waeren gekomen: doch de goederen van de Sinesen waeren noch alle binnen de schepen haer boort, door dien d'Opperhoofden die zonder verlof niet hadden willen laten volgen. Dies *Van der Does* die wel zag, met gewelt, zonder grote sporreling, niet uit te rechten was, goet dacht met zachte middelen eerst daer in te gaen: en bragt daer door zoo veel te weegh, dat de Sinesen van *Alphen*, *Konstancia* en *Tiger* (alzoo zy wel wisten, dat in gevalle de Tartaren hunne goederen in handen kregen, die al te zamen verbeurt waeren, (dat ook door hen was bevestigt,) alle hun goederen en gelt hem in handen gaven: waer uit hy ook de voornaeme koopmanschappen en al het gelt aensloeg, gevende hen die van weinig belang wederom. Hier mee ging hy zoo stille te werk, dat op den *Tiger* de Sineesche Tartaren zelfs boven hun hooft stonden en daer 't minste gerucht niet van hoorden. D'aengehoude goederen, wierden aenstonds, ten overstaen van twee Gemagtigden, opgeschreven, en in de naervolgende bevonden te bestaen: namentlijk:

Op 't Jacht de *Konstance*

Eenige ponden, zoo Japans schuit-zilver, als stukken van achten.
Verscheide flesschen Kamphur.
Zes pakken witte peper.
Twee pakken wierook.

Op den *Tyger*

Eenige ponden, zoo Japans schuit-silver, als stukken van achten.
Kettingen van verscheide sorteringen bloetkorael.
Vier grote Paternosters van barnsteen.
Vier flessen Kamphur.
Zes pakjes stamppeerlen.

Op de Fluit *Alphen*

Eenige ponden, zoo Japans schuit-silver, als kop-stukken en realen van achten.
Twee pakken root laken.
Een pak zwart laken.
Flessen Kamphur.
Kettingjes bloetkorael.
Vijf bossen valsche peerlen.
Een zakje stamppeerlen.

Op *Vlaerdingen* wiert niet met al gevonden.

De Sineese Tartaren, ziende dat zy niet vonden, 't geen zy gehoopt hadden, en hen aengedient was, hadden eenige van de Sinesen, die met den *Tiger* overgekomen waeren, gepijnigt, en alzoo doen bekennen, dat de Sekritaris 't hen afgenomen hadde: waer op de Tartaren neffens de Sineesen by den Sekritaris aen 't Jacht *Vlaerdingen* waeren gekomen, hem afvragende, uit wiens last dat hy den Sinesen hun goederen hadde afgenomen: waer op was geantwoort, dat 't geen hy gedaen had, sulx de last van zijn gebiedende Heer te zijn. Waer op zy Mandarijns waeren vertrokken, en hy *Van der Does* zich met de boot van de *Constance* herwaert aengespoeit had, latende al de aengehoude goederen van de Sinezen in de schepen *Vlaerdinge* en *Constance* toegezegelt, onder opzicht van derzelver Opper-hoofden, in goede bewaring. Maer tot *Minjazeen* gekomen, moste weder te ruch (alzoo hem niet hadden laten doorgaen) tot dat *Bleiswijk* naer boven ging; met welk Jacht hy tot voorby de groote Toorn, en zoo voorts met de sloep van *Vlaerdinge* als gezegt, in *Hoksieu* was aengeland: latende 't Jacht voornoemt aldaer ten anker leggen.

Den

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Den tiende quam voor de brug van *Lamthay* 't Jacht *Blyswijk* aen, met de peper uit de Hoeker-boot de *Poelsnip*. Ook de rest van den voorraet voor d'Ambassade en het kantoor: als mede eenige pakken en behoeftigheden voor den sleep. De Mandarijns, die als Gemagtighden met het Jacht beneden geweest, en weder boven gekomen waeren, quamen in de Loosje, en wierden door den Heer Ambassadeur om hen aen te moedigen, elk met zoo veel root laken, als tot een rok beschonken.

Den elfden wiert in den raet besloten de Schepen, *Konstance* en *Tiger*, met eerste gelegentheit te lossen, en naer *Tinghay* te laten vertrekken, om zich tegen 't laest dezer maend gereet tegen 't vertrek na *Batavia* te houden.

De Faktoor *Lapora* hadde den Ambassadeur op gisteren en van daeg aengedient: hoe dat op morgen de geschenken van den Keizer zonder fout tot den Koningh *Singlamong* zouden werden gehaelt, om aldaer bezien te werden: dies ook alles door hem klaer en vaerdig gemaekt wierd.

Des morgens den twalefden, met den dagh, maekten d'onzen voorts alles klaer en vaerdig, 't geen dat tot de schenkaedje-goederen hoorde op de verschijninge van de Mandarijns te Hoof gebragt zoude kunnen werden. Maer in plaets van de Mandarijns en *Coelijs*, om de goederen te halen, quam de Faktoor *Lapora* den Ambassadeur aenzeggen: het sijne Hoogheit, om de schenkaedje-goederen te zien, op heden niet gelegen quam, zonder den tijt te noemen; wanneer 't zelve soude geschieden. Waer uit d'onzen vermoeden het al weder uitstel en leutery was, om hen alzoo van dag tot dag met den handel uit te stellen. Dies de Heer Ambassadeur in rade heeft voor-gestelt: of het niet dienstigh was, over al dit uitstel, en zoo voort, met een beleeft briefjen eenig misnoegen ontrent de Bestierders te betoonen, en met eenen te verzoeken (alzoo men niet konde te weten komen, wanneer de handel zoude voortgaen, of d'opreize geschieden) de Ambassadeur zoo langh aen boort mogte gaen, tot dat ordre op den handel was gestelt: of ordre, om zich naer te regeleren uit *Peking* quam; 't geen ook zoodanig by den raet wiert goet gevonden: haer Hoogheden op morgen met een briefje bekent te maken.

Zoo als de Ambassadeur bezich was met het voornoemde briefje te ontwerpen, quam de Faktoor *Lapora* in de Loosje by hem, die *Lapora* dit hun voornemen zoo eens van verre bekent maekte. Waer op hy *Lapora* neffens de Tolk verzocht: hy zoude dit hun voorgenomen besluit en verzoek, noch een dagh twee of drie uit-stellen: zy twijfelden niet, of de handel zoude, eer drie dagen, zijnen voortgangh nemen. Dies d'Ambassadeur goet vont de tijd van drie dagen met het schrijven aen haere Hoogheden, en teikenen dezes besluit te wachten om noch eens te sien, hoe 't zich schikken zoude. Ook scheen 't dat dit hun voornemen eenighzints, door *Lapora*, te Hoof most bekent gemaekt zijn: want al heel vroeg den dertienden, quam de Tolk van *Singlamong* in de Loosje, d'onzen vragen, of al de schenkaedje-goederen vaerdigh waeren, om te Hoof te kunnen gebraght werden. Hem wierd geantwoort, dat die al lang klaer gestaen hadden: wagtende zy maer naer de haelders, die ze op d'ordre van haer Hoogheden te Hoof zouden brengen. Waer op hy Tolk te gemoet voerde, dat die zelve op morgen in 't Hof van den Konink *Singlamong* mosten gebraght werden.

Wanneer hy gevraeght wiert, of 't zelve al vast gingh, antwoorde van ja: dat zy zich daer vry op moghten verlaten, en 't zelve by de Bestierders zoo vast gestelt was. Onder eenige redenen wiert hem tolk gevraegt: of de Koning *Singlamong* ook eenige tydinge, hunne zaken aengaende, uit *Peking* hadde gekregen: waer op de tolk antwoorde, noch van geen tydinge te weten; maer wel dat van den Koning hadde gehoort, die al onderwegen was. D'onze des vorigen daegs uit pleizier geweest hebbende, hadden by de brugh van *Lamthay* ontrent

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zeventig vaertuigen zien leggen, die klaer maekten, om over eenigen tijd naer *Packin* te gaen.

D'Ambassadeur wierd achterdochtig, of dezelve vaertuigen wel voor hem zoo stil mogten klaer gemaekt werden, en dat, als de tydinge van zijne op-reis van boven quam, men hem dan wel op een stel, op een sprong naer boven zoude willen hebben. Dies hy aen den Tolk vraeghde wat vaertuigen de zelve waeren, en wie daer mede naer boven ging: waer op de tolk antwoorde: het vaertuigen te zijn, die in korte dagen, met eenige Tarterse Heeren, en misschien ook met den Ambassadeur stonden naer *Packin* te gaen. Om den tolk meer en meer tot hemwaerds te moedigen, wierdt hy met vijf ellen rood laken door den Ambassadeur beschonken.

Des voorigen daegs was de Tolk *Maurits* by *Sibontok* ontboden, die hem ietwes woude zeggen: alwaer heden (met verlof van den Ambassadeur) nessens de Kapitein *Bitter* was gegaen. Onder andere redenen, die zy voerden, zeide *Sibontok*, dat hy, in gunste van de Hollanders, naer *Packin* hadde geschreven; zoo dat hy aen een goet uitslagh van den handel niet twijfelde. Voorts hadde hy naer eenige zaken van *Tayouan* gevraeght: daer op hem naer behooren geantwoort wierd.

Des naermiddags quamen de Mandarijns *Liulauja* en *Haionghtja*, door den Veldheer, over de schenkaedje-goederen van den Keizer gestelt, in de Loosje, om ordre op 't binden der goederen te stellen, om op morgen te Hoof te kunnen gebragt werden.

Des morgens vroeg, den veertienden, wierden des Keizers geschenken te Hove gebracht, verzelt van den Ambassadeur, *Nobel*, *Harthouwer*, *Putmans*, den Sekritaris en voorts den geheelen stoet, werdende de schenkaedjen voor uit gedragen: volgende kort daer aen den Ambassadeur: en zoo vervolgens de gantsche stoet in ordre.

Gekomen te Hoof, wierden de schenkaedje-goederen binnen gebracht, en d'onzen in het gewoonelijk vertrek, (staende ter zijde de tweede inkomende poort,) om wat te wachten, geleid: terwijl de Veldheer *Tsjangpoui* noch niet gekomen was. Na een wijl wachtens, quamen de vijf Gemagtigde uit *Packing*, om het toerusten der Jonken in de Zeelandschappen te beletten, by hen in 't vertrek. Deze wierden voorts daer naer ter gehoor gehaelt, en vertrokken ook weder: blyvende d'onzen noch al een geruimen tijd wachten, eer de Veldheer quam. Zijnde hy eindelijk gekomen, wierden d'onzen mede binnen geroepen in de eerste gehoor-zael: alwaer zy den Koning met den Veldheer by den anderen op stoelen vonden zitten: en een weinig daer bezijden aen hunne slinkerhand mede, op stoelen, drie Kommissarisen van *Packin* gezonden, om bericht te nemen: wat Sinezen zich in de verovering van *Ey* en *Quemuy* wel hadden gequeten. Die ook korts naer de komste der onzen vertrokken. Hen wiert door den Koning in persoon tot aen de trappen van het plein uitgeleide gedaen: waer uit te vermoeden waer, de zelve al groote Heeren moesten geweest zijn. De Ambassadeur wiert als voorheene, op een laegh voetbankje gewezen te zitten, aen des Konings rechter hand, en d'andere zoo vervolgens. Tegen hen over zaten de *Poetzjensy*, de regeerders van de Stad, en andere groote Mandarijns: staende de kassen en packen met schenkadie-goederen even buiten de galderije. D'eerste inleidinge van de Koning was een plichtpleging, met na des Ambassadeurs gezontheid te vragen. Voorders wierden de kassen en pakken met schenkaedje-goederen los gemaekt, en de goederen daer uit voor haer Hoogheden, d'een sortering voor en d'ander na, gelegt, en zodanig door haer bezien. Na het scheen stonden dezelve haer wel aen, byzonderlijk de Lantaren en Hemel- en Aertkloot. Na zy dezelve wel bezien hadden, wierdenze wederom wegh gepakt, en d'onzen (zonder dat haer Hoogheden van den handel of opreis repten) met spijze en drank wel onthaelt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Vertoningh vande Keÿserlÿcke Schenckadien
aen den Kooninck SINGSAMON en den ganschen
Adel van Hocsiuw

A . Den
B . Den
C . Plaets
D . Den

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

A. Den onder Koninck Singlamong.
B. Den Adel van Hocksiew.
C. Plaets daer de packen los gemaeckt worden.
D. Den Ambassadeur van Hooren met syn Soon.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

haelt : haer Hoogheden betoonden zich zeer vrolijk met eeten en drinken : d' onzen tot drinken mede zeer aenmanende: rieden ook tegen elkandre, om den drank in 't lijf te parssen. Eer dat d' onzen eens om dachten, of eenigh gelaet van vertrek konden bemerken, vertrok de Veltheer zelf schielijk, werdende tot aen de middeltrap van de plaets door den Koning geleid : daer tusschen en beide veel plichtplegingen geschieden; met het op en afgaen van de trappen. Dit schielijk vertrek van den Veltheer, quam d' onzen zeer vreemt voor; doch alzoo de Tarters geen gelaet daer van maekten, vermoeden zy het hunne manier zoodanig was, dat, alsse voelden datze begonden verheugt te werden, dan deurgingen. De Koning wederom in de zael komende, gaf d'onzen mede oorlof van te vertrekken. Dies zy ook vertrokken : in 't uitgaen wierd *Nobel* door *Singlamongs* opperften Faktoor verzogt, van 's morgens eens neffens *Harthouwer* t'sijnen huize te komen, om van daer tot den Koning *Singlamong* te gaen, en van den handel te spreken; welk zy aennamen te zullen doen. De Ambassadeur hadde van dien morgen tot den Konink laten brengen een vaetje Spaense wijn, dat hy verzocht de Koning geliefde aen te nemen. De Koning liet den Ambassadeur weten 't selve aengenomen hadde, en den Ambassadeur zeer dede bedanken.

De tolk *Maurits* hadde andermael by den onder-admirael *Sibontok* geweest, en met hem wederom van 't een en 't ander gesproken; zeggende *Sibontok:* dat de Keizer hem (in sijn aenwezen tot *Packing*) hadde gevraegt, wat reden de Hollanders hadden gehad, om van *Hoksieu* verleden jaer op te breken : waer op hy zeide toen ter tijt in *Hoeksieu* niet hadde geweest, en zulx niet te weten; maer dat verstaen hadde, dat het was om dat de Hollanders door de bestierders aldaer zoo geringeloort wierden, en zoo in 't handelen, als anders verhindert, dat zy gedwongen waeren geweest te vertrekken. Daer op de Keizer hem zoude gezegt hebben : hy zoude, aldaer komende, daer over bericht nemen en hem schrijven; alzoo daer ordre in wilde stellen en verzien; zoo dat hy niet twijfelde aen een goeden uitgang van zaken, en geloofde den Ambassadeur in korte dagen stont op te reizen.

Volgens 't verzoek van den opper-Factoor des Konings aen *Nobel*, op gisteren gedaen, ging hy neffens *Harthouwer* des morgens vroegh den vijftienden ten sijnen huize, om te vernemen wat hun begeeren was, en van den handel te spreken. Kort naer hun komst was de Faktoor naer 't slot van *Singlamong* gereden, en weinig tijts daer naer wederom gekomen; maer hadden tot noch toe tot geen besluit konnen komen. Alleen zeide hy de Faktoor, een parthye van ontrent vierhondert pikol zijde te hebben, die hy den onzen wel wilde verkoopen. Waer op hem was geantwoort, dat sulx wel konde geschieden; doch hy staet geliefde te maken, dat door hen dit jaer geen zijde naer *Japan* konde gezonden worden, maer dat deze zijde van *Hoksieu* naer *Batavia*, en van daer eerst toekomende jaer naer *Japan* konde vervoert werden : dat dezelve in dit heen en weer varen groot gevaer liep. Doch niettemin dat d' onzen, indien zy redelijk wilden gaen, en 't zelve toebraghten, noch wel een goede parthye wilden hebben. Vragende voorts naer de prijs der zelver, die de Factoor hen niet had derven bekent maken, uit oorzake de Faktoors van *Poui* en *Kombon* daer niet tegenwoordig waeren; maer zouden daer over spreken, en hen den uitslag op morgen laten weten, als wanneer in de Loosje wouden schijnen, en elkandren de prijzen der koopmanschappen opgeven, om een begin van handel te maken.

Aen *Nobel* en *Harthouwer* waeren mede ter hant gestelt zeven en dertig bloetkoralen, in plaets van een ketting van vijf Ps. die d' Ambassadeur hadde belooft, noch aen *Singlamong* te zullen vereeren, zoo dra de handel aenvang hadde genomen; want *Singlamong* hadde gezegt, die niet te koop konde krijgen, en dat op de kleine

ket-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ketting, hem door den Ambassadeur vereert, die te kort quamen: waer van de Faktoor *Lapra* ook kennis had, en 't geen voornoemde *Lapra* aen den Faktoor van *Singlamong* hadde verhaelt: waer op de Faktoor hadde verzocht dat zy de ketting aldaer tot overmorgen geliefden te laten, op dat, ingevalle morgen ietwes in den handel wiert gedaen, zy dan deze koralen overmorgen zelf aen den Koning konden overhandigen. Waer op zy de bloet-koralen aldaer hadden gelaten. Hy ried onze Koopluiden mede, dat zy eens by den Veltheer zouden gaen, en hem, 't geen zy besloten hadden, bekent te maken, of ten minste by zijne Faktoors. Dan d' onzen vonden ongeraden, wijl zy niet by den Koning hadden geweest, by den Veltheer te gaen; maer gingen by zijn Faktoors, die mede aennamen op morgen te zullen, als boven, komen; verzoekende 't zelve die van den *Konbon* mede wilden bekent maken: dat ook geschiede, die mede als boven zouden verschijnen.

Door den Ambassadeur wiert met den tolk *de Hase*, aen den Veltheer een kelder Spaense wijn gezonden, die hy met groote dankzegginge hadde aengenomen. Hy liet hem mede aenzeggen, dat hy aen sijn Hoogheid noch eenige kleinigheden voor de kinderen zoude zenden: die hy zeide hem aengenaem zoude wezen. Zijnde in acht genomen, hoe de *Konbon* by het zien van de schenkaedje-goederen op gisteren niet tegenwoordig ware geweest: ook ter zijde ververnomen hebbende dat hy niet wel te vreden was, zoo heeft d'Ambassadeur zijn Faktoors laten roepen, en verzogt van hen de oorzake te weten: waer op zy antwoorden d'oorzake daer van te wezen, dat sijn schenkaedje op den zes en twintigsten van Oogst-maent, voor de bestierders ontworpen, zoo veel minder waeren geweest, als die van den Koning en Veltheer: ook dat aen den Koning en Veltheer ieder een ketting bloet-korael was vereert, maer aen hem niet: niettegenstaende hy zoo groote Heer was als *Poui*: dat ook, aengaende de ververschinge aen d' onzen in Ooghst-maent ter schenk gezonden, hem de helft hadde aengegaen. d'Ambassadeur dit vernemende, verzogt aen zijne Faktoors, hy hem moghte komen bezoeken, om hem vernoeging te doen; 't welk de Faktoors aennamen te zullen voorhouden en den Ambassadeur des morgens bescheit brengen, gelijk geschiede: want des morgens den zestienden verscheen de Faktoor van den *Konbon* in de Loosje, met verzoek aen den Ambassadeur, om zijn Meester overmorgen te willen gaen bezoeken; alzoo hy van dien dag en 's morgens met eenige zaken zoude belet wezen, 't welk d'Ambassadeur aennam te zullen doen. Alzoo de Minjazeense Stedehouder, op den eersten dezer, de voor hem ontworpen schenkaedje niet hadde willen aenvaerden; maer door den tolk laten bekent maken, wel een stuk laken zoude willen begeeren; wiert by den Ambassadeur (alzoo in 't op en af varen der reviere hem in velen deelen van noode hadde) goetgevonden aen hem (alzoo men verstont hy nu in *Lamthay* gekomen was) een stuk te zenden, 't welk ook door den Sekretaris is geschiet, hem brengende en vereerende uit des Ambassadeurs naem een stuk Karmosijn root laken; dat hy ook ten danke aennam, met belofte d' onze in 't op en af varen der revier in allen deelen de behulpzame hant te bieden.

De tolk *Maurits* had wederom by den onder-admirael *Sibontok* geweest, hem uit des Ambassadeurs name met drie houwerklinken beschenken, die ook ten danke hadde aengenomen, met toezegginghe van alle hulpe en dienst, waer hy konde ofte mogte, aen hem ofte d' onze te zullen doen. D' Onder-admirael hadde ook aen *Maurits* verhaelt: hoe dat hy gisteren by den Veltheer hadde te gast geweest, en aldaer van eenige Mandarijns verstaen, dat de Hollanders binnen tien of twalef dagen naer *Packing* mosten vertrekken: dat hy zijn bescheit tot vertrek al had, om voor uit te gaen, en hem in zijn heerschappye van *Jemping*, daer zy door mooste rei-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

reizen, te verwachten. Hy verzocht mede, d'Ambaſſadeur wilde voor hem eenige kleinigheden, als hy zijn Stadt door quam, voor zijn gelt mede brengen: zoude daer ten hoogſte voor dankbaer zijn: als, *bloetkoralen, barnſteen, houwer-klingen, piſtolen, roers, lakenen, perpetuanen, mourſen, ſpiegels, eenige goude ringen, en geſteenten.*

Al de Faktoors van de Beſtierders, behalve den eerſte van *Singlamong*, verſchenen ten zelven dage in der koopluiden Loosje, om de prijzen van de koopmanſchappen elkandre op te geven, en aldaer een verdragh zien op te beramen. Door *Nobel* en *Harthouwer* wierden hen opgegeven d'onderſtaende koopmanſchappen: *peper, Sandelhout, Arreek, Nagelen, Rompen, Loot, Tin, Kaliathour-hout, &c.*

De waeren, die de Faktoors d'onzen daer tegen aen boden, beſtonden in d'onderſtaende: als, *Goutdraet, Radix of wortel* China, *grove The, Galiga, aluin, ſpiljauter, Cubebi, geconfijte genber, Hatten, goudt.* Rouwe zijde had een van *Pouijs* Faktoors gezegt, zoude dat jaer door d'onzen niet mogen uit-gevoert worden. Naer lang genoech wachten, verſchenen de lijftocht-kopers met een pas voor de boot van de *Konſtance* en ſloep van *Vlaerdingen*. Dies deze vaertuigen ook met het hoog water vertrokken, met de ververſinge voor de ſchepen.

Den achtienden ging d'Ambaſſadeur den *Konbon* bezoeken, alwaer zeer wel wiert onthaelt met ſpijs en drank. De ſpijze was op de Hollantſe maniere bereit, ten welken einde hem des Ambaſſadeurs Sineeſe kok op zijn verſoek was geleent. D'oude man was zeer vrolijk, door d'onzen zeer hart en haeſtig toe te drinken: waer door ook gebeurde al eenige van d'onze door den drank bevangen wierden.

Den negentienden, des middaghs, quamen twee Faktoors van den Veltheer in de Loosje den Ambaſſadeur uit den naem van hunnen Meeſter, met zes potten drank beſchenken, in vergelding van den op voor dezen gezonden Spaenſchen wijn, die zy zeiden den Veltheer zeer aengenaem was, en dat daer dagelijx van dronk.

D'Ambaſſadeur vraegde aen de Faktoors, of zy lieden niet wiſten of'er eenige tydinge, hunne zaek aengaende, uit *Peking* waere gekomen. Waer op de Faktoors verklaerden noch van geen ontfangen tydinge te weten; maer dat die onderweeg en binnen vijf dagen aldaer ſtont te wezen.

Den twintigſten, 's morgens waeren de Faktoors van de Beſtierders andermael by *Nobel* en *Harthouwer*, in der kooplieden Loosje geweeſt, om over den prijs der koopmanſchappen een verdrag te beramen; maer ſcheiden wederom onverrichter zake, hoewel in min en vrientſchap, alzoo in't bieden niet hoog genoeg quamen.

Des middags zond de Minjazeenſen Stedehouder 't laken, op den zeſtienden dezer aen hem vereert, wederom, latende den Ambaſſadeur neffens een groetenis-briefje zeggen, dat hy van d'onſen niet eerder ſchenkaedje mochte of woude aenvaerden, voor dat des Keizers brief was gekomen, en zy een goeden handel hadden getroffen. Des avonts laet quam een matroos over lant van *Minjazeen*, zonder weten van de Tartaren, aldaer met een brief door Kapitein *Naelhout* gezonden: waer uit d'onzen verſtonden: *dat hy giſteren, met de ſloep van* Vlaerdingen, *de reis naer boven had ondernomen; doch dat op* Minjazeen *was aengehouden, zonder dat ſy hem wilden laten naer boven gaen: waer door hy genootzaekt was geweeſt weder naer de ſchepen te keren. Had des nachts de reis wederom vervat, op hope van door den donker verby* Minjazeen *te geraken; maer 't zelve was mede tegen hunne meninge uitgevallen; vermits de Sinezen van 't Jonk, op de water-plaets de wacht hebbende, hen gewaer wierden, en aldaer vaſt hielden. Dies zy op* Minjazeen *in beſlag lagen, verwachtende van den Ambaſſadeur een pas, om boven te mogen komen, zonder zy daer anders kans toe zagen.* Mondeling verhaelde de matroos, dat alles ontrent de ſchepen noch naer wenſch ſtont; maer wanneer het volk van den Fluit *de Tyger*, in 't krabbe-gat branthout had wezen kappen, een timmerman door een Tiger was beſprongen en verſlonden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

D' Ambassadeur liet den tolk *Gienko* roepen, hem belastende op morgen vroeg ten huize van den Minjazeensen Stedehouder (die aldaer noch ter plaets was) te gaen, en vragen, door wat redenen zijn volk op *Minjazeen* wierden opgehouden: t'effens hem te verzoeken, hy doch ordre wilde stellen, die boven mochten komen: en indien hy daer toe geen ordre wilde geven, d'Ambassadeur daer over gehouden zoude wezen aen den Veltheer te klagen.

Den een en twintigsten, 's morgens, quam de tolk *Gienko* tot antwoord zeggen, dat de Minjazeense Stedehouder verleden nacht naer de plaets voornoemt was vertrokken. By den Ambassadeur overwogen zijnde, hoe de tijt tot het vertrek des Bataviasch schip, op den elfden deser beraemt, vast begon te naderen, wierd goet gedacht des anderen daeghs een briefje aen den Veltheer daer over te schryven; als mede een pas te verzoeken voor een van de vaertuigen, om op en af te varen, en alzoo dagelijxe tydinge van de schepen te verstaen, daer aen d'onzen voor als toen veel gelegen was.

Den twee en twintigsten, 's morgens, ging d'Ambassadeur des konings *Singlamongs* zoon bezoeken, en beschenken met

Twee	*stuks*	*Swarte Kroonrassen.*
Vier		*Fijne Kitsen.*
Vier		*Moerisen.*
Een		*Barn-steen van een pont en twee loot.*

Drie paer houwerklingen.
Een paer pistolen en een snaphaen met zilver in geleid.

Ten dank nam hy deze geschenken aen, en onthaelde den Ambassadeur treffelijk op de Tartarise wijze. Onderwijlen was de Sekretaris *Van der Does*, tot den Veltheer *Tzjangpoui* (volgens 't op gisteren genomen besluit) gegaen, om aen hem 't volgende briefje t' overhandigen: inhoudende,

Het ware den Ambassadeur zeer aengenaem geweest van Talauja *te verstaen: dat de Hollanders nu als kinderen en vrienden van een huis zouden gehouden en aengezien werden, daer aen den Ambassadeur niet wilde twijfelen; want* Talaujas *woort was als een vaste berg, die onveranderlijk was. D'Ambassadeur verzoekt het kleine Hollantsch schip alhier mach gelost en naer beneden gezonden worden, alzoo in acht dagen een schip naer* Batavia *zoude vertrekken. D'Ambassadeur verzoekt dat de kleine boot wederom mach boven komen, om den toestant der schepen te mogen weten, daer aen den Ambassadeur op 't hoogste gelegen is. D'Ambassadeur verzoekt hem daer toe een pas mach werden ter hant gestelt, gelijk in vorige jaren was geschiet.*

Tot antwoord braght de Sekretaris: dat, na hy den Veldheer zijne komst hadde laten aendienen, aldaer zeer lang door de tolken en voordrager was opgehouden, met te zeggen dat 'er Mandarijns en andere by den Veldheer waeren: en zoo dra die zouden wezen vertrokken, hem dan zoude horen. Doch ten laesten, na wel drie uuren of meer wachtens, was voornoemde voordrager en tolken hem komen zeggen: dat *Talauja* zoo veel bezigheden hadde, dat hy den Sekretaris niet konde horen, alzoo morgen op de dril-plaets, om de soldaten te monsteren, moeste gaen: en indien hy den Veltheer zelf moeste spreken (zonder dat zy lieden de bootschap aen hem konden doen) op een ander tijd weder konde komen. Dies hadde de Sekretaris, om geen verloren tocht te doen, den voordrager den brief gegeven, om aen den Veldheer t' overhandigen. Anders was hem gelast, indien hy *Talauja* in persoon konde te spreken komen, geen anderen als aen hem zelfs den brief te overhandigen. Mondeling had de Sekretaris aen den voordrager gezeght: hy geliefde *Talauja* te zeggen, dat d'onzen zeer veel aen een pas tot een vaertuig, om op en of te varen, in dezen tijd gelegen was; alsoo dagelijx tydinge van de schepen moesten hebben, om ordre in alle voorvallen te schikken: hebbende zy ter zijden verstaen een van hun volk op de schepen, in de Nederlandse haven, van een Tiger was verslonden &c. om welke en andere redenen meer, zy geduriglijk den toestand der schepen moesten weten. De voordrager had den Sekritaris tot antwoord van

Talauja

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Talauja gebragt, dat hy den brief hadde gelezen en den inhoud verſtaen; maer dat 'er, eenige dagen geleden een pas voor de ſloep en boot was gegeven. Waer op de Sekritaris had geantwoort; zulx wel waer te zijn; maer dat deze pas niet anders moeſte ingehouden hebben, als om van daer beneden te varen, zonder daer in vermeld te ſtaen dat de vaertuigen wederom mochten boven komen; blijkende zulx, alzoo een der zelver weder willende boven komen, met den Kapitein van 't onder *Tinghay* leggende ſchip, tot *Minjazeen* waere aengehouden. Zeide vorders dat als d' Ambaſſadeur een pas in handen voor een vaertuig, om op en af te varen, hadde, dezelve niet uit zijn handen zoude geven, of het zoude nootzakelijk moeten wezen. Na dat de voordrager dit den Veltheer wederom had aengedient, heeft zijn Hoogheit den Sekretaris daer op laten weten: hy zoude om den Mandarijn *Liu Lauja* zenden, en met den zelven den onzen zodanige pas als voorleden jaer gehad hadden, van een vaertuig op en af te mogen varen, als 't ons beliefde, laten toekomen.

Den drie en twintigſten viel niet voor.

Des Sondags, den vier en twintigſten, alzoo op eergiſteren de toegezeide pas noch niet te voorſchijn quam, wiert de Hofmeeſter *Ruwenoort* en tolk *De Haze* na den Mandarijn *Liu Lauja* gezonden, om te zien, of hy de pas ook in handen hadde, en ingevalle van neen, als dan tot den Veltheer te gaen, en het op eergiſteren gedaen verzoek andermael te doen. Zy lieden ten huize van gemelden Mandarijn gekomen, hadden den zelven niet t' huis gevonden: waeren dierhalven by den Veltheer gegaen, latende hem de waerom van hunne komſt bekent maken. De Veltheer liet hen in antwoort weten, dat zy tot den Mandarijn *Liu Lauja* moeſten gaen; alzoo de zelve ordre om paſſen te geven had: alwaer weder gekomen zijnde, had hen de Mandarijn gezegt, buiten te zullen komen, en hen een pas voor een vaertuig, om af te varen en weder boven te komen, brengen; maer als zy eenige ververſinge beneden wilde zenden, zoude hem 't zelve maer door de Kompradoors of ſpijs-kopers laten aenzeggen, zoude dan daer toe pas verlenen. De Veltheer had zijnen tolk, nefſens d' onze by den Ambaſſadeur gezonden, om hem te zeggen, dat 'er geen ſchip naer *Batavia* mochte vertrekken, voor dat 'er tydinge uit *Peking* was gekomen. D' Ambaſſadeur antwoorde daer niet met allen op (alzoo 't vertrek der ſchepen niet in des Veltheers macht ſtont te beletten;) maer zeide andermael tegen den tolk: hoe nootzakelijk het was dat zy een pas, voor een kleine ſloep, om op en af te mogen varen, moeſten hebben; alzoo 't zeer nootzakelijk was, dat zy nu dagelijx de ſtant der ſchepen wiſten. Dat hy tolk aen *Talauja* doch zulx woude vertonen, 't welk, hy naer eenige redenen over en weder gevoert te hebben, beloofde te zullen doen, en d' onzen op morgen aen zodanigen pas te helpen.

Den vijf en twintigſten, 's morgens, quamen de Mandarijns *Liu Lauja* en *Hayhong* in de Loosje, mede brengende een pas, voor een van de vaertuigen, om ledig op en af te mogen varen, die zy lieden den Heer Ambaſſadeur ter hant ſtelden, met daer by te zeggen, dat als 'er een vaertuig naer beneden was geweeſt, en weder boven gekomen, men de pas aen hem *Liu Lauja* wederom zoo lange zoude moeten ter hant ſtellen, tot dat 'er weder een vaertuig ging ofte wilden zenden, als wanneermen deze pas maer weder zoude laten halen. Dit wiert aen de Mandarijns door den Ambaſſadeur belooft te zullen naergekomen werden. D' Ambaſſadeur vereerde den Mandarijns voor de moeiten in 't verkrijgen der pas, (zoo zy lieden zeiden gehad te hebben) ieder met twee chitzen en vier dasjes. Voornoemde Mandarijns zeiden mede dat 'er geen ſchip naer *Batavia* mochte vertrekken, voor en al eer tydinge uit *Peking* was gekomen, die in zes of acht dagen aldaer ſtont te wezen; dat de Veldheer zulx uitdrukkelijk had belaſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Des naermiddags quam de Faktoor *Lapra* neffens een en Tartar in de Loosje, den Heer Ambassadeur bekent maken : dat' er een klein briefje voor uit van *Peking* was gekomen : zijn Edele mogt wel gereetschap tegen d'opreize maken, alzoo op komste van des Keizers brief strakx zoude moeten opreizen : de koophandel zou met den koopman *David Harthouwer* gedreven werden. Ten zelven dage raekte het Jacht *Blyswijk* van zijn ingeladen goederen los.

Des morgens, den zes en twintigsten, ging de Sekretaris ten Hove tot den Koning *Singlamong*, om hem te verzoeken, of *Nobel* zijn Hoogheit over eenige nootzakelijkheden eens mogte komen spreken. Hem was mede gelast, in het voorby gaen, tot den *Konbon* te gaen, alzoo op gisteren sijne Faktoors in de Loosje waren geweest, om voor hunnen Meesters de olifants tanden te kopen (die den Sekretaris waeren ter hant gestelt,) om aen den *Konbon*, uit naem van den Ambassadeur, te vereeren, doch hadde de *Konbon* de zelve niet willen aennemen, zich houdende nergens van te weten; zeggende dat den Ambassadeur zeer bedankte; maer dat niet vermocht of woude de schenkaedje aennenen. Op de komst van den Sekretaris, tot den Koning, was de Koning tot den Veltheer gegaen, dies hy onverrichter zake was weder gekeert.

Den zeven en twintigsten, 's morgens, ging de Sekretaris andermael tot den Koning *Singlamong*, om, als op gisteren, zijn Hoogheit te verzoeken, of *Nobel* hem zoude mogen komen spreken ; zulx door den voordrager den Koning aengedient, liet hy den Sekretaris in antwoort weten: dat zijn Hoogheit pijn in 't lijf hadde, en hem daerom niet konde horen : ook dat nu vier of vijf dagen met eenige gewichtige zaken zoude bezig wezen, in welken tijt het mede geen pas zoude geven, dat de *Houpou* aldaer quam ; maer zoo dra tyding van *Peking* zoude gekomen wezen, die alle daeg verwacht wiert, zoude de Koning zijn zaken zoodanig schikken, dat de *Houpou* hem mochte komen spreken, als 't hem beliefde. Ook was de Sekretaris tot den Mandarijn *Liulauja* gelast in het voorby te gaen, ten einde een pas voor *Blyswijk* te verkrijgen, om met verversinge voor de schepen naer beneden te gaen. *Liu Lauja* had den Sekretaris tot antwoort gegeven, dat hy wel passen voor vaertuigen, om met verversinge naer de schepen te gaen, konde geven; maer niet voor dit schip; doch dat hy by den Veltheer zoude gaen, om een pas voor 't schip te verzoeken : zoo hy die verkreeg, zou die den onzen met den Mandarijn, die neffens 't Jacht beneden zoude gaen, morgen toezenden, of wel d' antwoort van den Veltheer laten weten.

Den negen en twintigsten, 's morgens, verscheen in de Loosje de naeste Raetsman van den Koning *Singlamong*, neffens drie andere grote Heeren, of krijgs-oversten, beziende de paerden en osjes, die hen wel aenstonden. Zy wierden door d' onzen op de beste maniere, als mogelijk, onthaelt, gevende de musicale speeltuigen niet weinigh geluit. Des naermiddags quamen aldaer uit de Nederlantse haven aen te landen, de sloepen van *Vlaerdingen* en *Blyswijk*, met den Kapitein *Joan Naelhout*, verhalende dat alles in de Nederlantsche haven als onder *Tinghay* noch in goeden stant stont.

Den dertigsten, vermits de toegezeide pas voor *Blyswijk* noch niet te voorschijn quam, ging *Nobel* tot den Veltheer, om de pas andermael te verzoeken, op dat het schip af mocht varen, en weder lading in nemen, en alzoo een schip na *Batavia* (dat al voor een halve maent had moeten vertrekken) gereet te maken, om op 't bescheit van *Peking* ter reize te konnen vaerdig zijn, onder voorgeven daer aen noch wel een halve maent werk was, met belofte van hun woort daer in te zullen houden: desgelijx mede by den Mandarijn *Liu Lauja*, en aldaer de pas, met de sloep wederom gekomen, volgens beloften, te vertonen, en de zelve weder te verzoeken, alzoo 'er des morgen weder een vaertuig naer beneden zoude gaen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Doch *Nobel* had den Veltheer niet te ſpreken kunnen komen; vermids hy zoo veel te doen had; maer was hem gezegt, dat de Mandarijn *Liu Lauja* ordre, om de paſſen klaer te maken, had. Weshalven *Nobel* dan tot dezen Mandarijn gegaen was, die hem gezeght had, dat de pas voor 't ſchip al over eenige dagen geſchreven was, en tot den Veltheer gebragt, om te teikenen: dat zijn Hoogheid die van daeg zoude teikenen, en hy de zelve zonder fout ten langſten morgen uchtent buiten brengen; de pas voort 't vaertuig, om op en af te varen had hy ingehouden, alzoo dezelve (volgens ſijn zeggen,) den onzen niet meer konde dienen; maer zoude een ander laten ſchrijven, en hen dezelve neffens die van 't ſchip brengen of zenden.

Den een en dertighſten, des Sondaegs, zond d' Ambaſſadeur *Genko* naer binnen, om wederom de pas voor 't ſchip van den Veltheer te verzoeken; doch hadde de tolk den veltheer niet te ſprake konnen komen: dies tot den Mandarijn *Liu Lauja* was gegaen, welke hem hadde belooft op morgen de pas buiten te zullen brengen. De Faktoor van den Koningh *Singlamong*, quam *Nobel* zeggen, dat zijn Hoogheid eenige dagen zeer bezich was geweeſt; waer door hy hem niet te ſprake hadde konnen ſtaen; maer dat indien hy nu, terwijl 't drukſte wat over was, zijn hoogheid ietwes hadde te verzoeken, als 't hem beliefde, konde komen.

Des 's morgens, den eerſten van Slacht-maent, liet d' opper Faktoor van *Singlamong* door een bode weten, dat de Koopman *Nobel*, volgens belofte van giſteren, ten hove mocht komen, en aenſtonts daer verwacht wiert. Dies hy zich neffens Schipper *Naelhout* derwaerts begaf, om met ordre van den Ambaſſadeur 't volgend aen ſijn Hoogheid voor te ſtellen en te pas te brengen. Dat van ter zijde wiert gerucht, de zijde dat jaer niet mogt uitgevoert werden; ook dat andere daer en tegens verhaelden, dat de Faktoors met d' onzen niet zouden handelen, ten zy dat men van hun ruwe zijde, tot hoogen prijs tegens onze koopmanſchappen wilde aennemen. Wijders dat verſtaen had, d' Ambaſſadeur op ontfang van het verwachte beſcheit van den Keizer, ten eerſten zoude opreizen, en ſich daer toe vaerdigh moeten houden; 't welk nochtans op die wijze niet geſchieden konde; nadien de gemelde *Nobel*, die nootzakelijk mede naer *Peking* reizen moeſt, alvorens den handel aldaer moſt bywoonen: behalven dat in de vier volgende maenden de revieren, met ys bezet, niet konden bevaren worden, om d' opreize te konnen doen. Eindeling te verzoeken, dat ſijn Hoogheid d' onzen geliefde gunſtigh te wezen, dat de handel ſpoedig voortgaen mocht, op dat de ſchepen na hare verordineerde plaetſen konden verzonden worden: te meer om dat twee der zelver naer *Hollant* moeſten vertrekken: waer van de tijd reeds een halve maent verſtreken waere. Hier op had zijn Hoogheid na de geſontheid van den Ambaſſadeur gevraeght, en geantwoord, dat de Keizer op 't hoogſte verheugt was: d'Hollanders in ſijn Rijk quamen handelen. Wat de zijde betrof, dat was een verboden waer; maer indien de Faktoors met hunne kooplieden, tot genoegen, daer over prijs bedingen konden, dezelve wel mogten vervoeren; alhoewel hy daer toe ſijne uitdrukkelijke ordre niet wilde geven. Hy wenſte maer dat de prijzen op elkanders koopmanſchappen ſpoedig getroffen wierden: maer het was een gebruik dat met het bieden en looven gemeenlijk wat traeg toeging, na dien elk aen wederzijden ſijn meeſte voordeel wilde betrachten; daer nochtans de koopmanſchappen niet altijt dier konden verkocht worden. Het zoude ook wel goet zijn dat 'er ten minſte eenige goede tijdinge, met 'et eerſte Schip na *Batavia* gezonden wiert, alzoo het beſcheit uit *Peking* alle uuren wiert verwacht, bevelende ſijne Faktoors, die daer tegenwoordig waren, op morgen wederom by onze kooplieden te verſchijnen, om te zien of zo met 'er haeſt eens konden worden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Hier op had de Koopman *Nobel* te paſſe gebraght, dat nadien de Faktoors in hun bod zoo zober waren, of dan aldaer door hen te veel peper en zandelhout moght aengebraght zijn; waer van zijne Hoogheid alleen zijne behoefte konde nemen, en dat zy de reſt dan wel weder-willen wegvoeren: alzoo noit beter dan tegenwoordig voegen zoude dat der Kompanjies aengebraghte goederen, een goede markt, boven andere jaren, aentroffen, nadien aen het tegenwoordig Ambaſſaetſchap zulken merkelijke zomme gelts te koſte geleit wiert: waer van zy tot de onkoſten langer geen gelt meer konde verſchaffen. Dit vatte zijn Hoogheid datelijk op; zeggende (onge-eiſcht) dat ſijn bekomſt noch had van de verſchoten penningen in *Kanton* aen de voorige Ambaſſadeurs; maer nu wel haeſt gelt uit de verkoop hunner goederen krijgen zoude. Aengaende d'opreize des Ambaſſadeurs naer *Peking*, in de aenſtaende winter tijt, zeide zijn Hoogheid datmen zich daer tegens wel terdegen met bonte klederen moſt verzien: en daermen, mids het ys, te water niet konde varen, zoudemen met palakijns, en paerden te lande reizen; zulx daer in geen ſwarigheid moſt geſtelt worden: zeide vorders, dat onze koopmanſchappen, in plaetze van eenige weg te voeren, wel diende in meerder meenigte aengebragt te werden. *Nobel* had ook den voor dezen geeiſchte kettingh bloet-korael, uit den naem en laſt van den Ambaſſadeur, aen zijn Hoogheit overhandigt, die hy dankelijk aennam. Na genomen afſcheid van ſijn Hoogheid was hy in een ander vertrek met ſpijs en drank onthaelt.

Des naermiddags quam de [a] kompradoor *Onquemoy* in de Loosje aen den Ambaſſadeur bekent maken: dat de pas voor 't ſchip was gekomen, om met de ververſinge naer beneden te mogen gaen; doch dat dezelve in handen van den Minjazeenſen ſtedehouder was, alzoo hem die doch, als 't ſchip *Minjazeen* voorby quam, moeſt over-handight werden. Weshalven d'Ambaſſadeur de tolk *de Haſe*, by den ſtedehouder zond, om te vragen of in de pas ook vermelt ſtont, dat 'er een vaertuigh, om tijding van de ſchepen te hebben, weder boven zoude mogen komen. De tolk *de Haſe* wederom komende, bragt ten antwoort, dat hy den ſtedehouder zelfs niet hadde mogen ſpreken, maer hem door desſelfs Sekritaris was bericht: de gekomen pas niet anders inhielt, als dat het ſchip en ſloep naer beneden mochte gaen, zonder weder boven te mogen komen.

a Spijs-bezorger.

Dan d'Ambaſſadeur met dit antwoort niet vernoegt, zond 's morgens den tweeden, den Sekritaris *Van der Does* andermael by den ſtedehouder, om te vragen hoedanig het met de pas gelegen was. De Sekritaris had hem mede niet te ſpreken konnen komen; maer had de ſtedehouder hem laten zeggen, dat de gekomen pas niet anders in hielt, als dat het ſchip en ſloep beneden mochten gaen, zonder weder boven te mogen komen: en indien d'onzen een ander pas begeerden, dat daerom aen den Veltheer moſte verzocht worden. Weshalven de Sekretaris aenſtonts tot den Mandarijn *Liulauja* wiert gezonden, om de pas voor 't vaertuig, om op en af te varen (die belooft had neffens die van 't ſchip te zenden) wederom te verzoeken, en gelaſt aen den Mandarijn te zeggen: hoe nodig zy den ſtant hunner ſchepen en volk moeſten weten. Doch hadde de Sekretaris hem niet t' huis gevonden; maer was hem t'zijnen huize bericht, dat hy naer hunne Loosje was gegaen: dies de Sekretaris onverrichter zake was weder gekeert.

Des middags quam de Mandarijn *Liu Lauja* in de Loosje, brengende een pas voor een vaertuig, om op en af te mogen varen; gelijk d'onzen verleden hadden gehad. Doch weinig tijts daer naer quam de tolk *Genko* dezelve pas, uit laſt van gemelden Mandarijn *Liu Lauja*, wederom eiſchen, onder voorgeven dat daer noch een naem moeſt ingeſtelt worden, en de zelve dan datelijk wederom zoude brengen. De Faktoors verſchenen ten zelven dage in de Loosje van onſe koopluiden, om

een

een verdrag over de prijzen der koopmanſchappen te treffen, doch waeren weder met goet genoegen onverrichterzake van elkandre geſcheiden.

Des avonds liet d'Ambaſſadeur den tolk *Genko* roepen, hem zeer t'onvrede toonende, waerom de pas voor 't vaertuig, om op en af te varen, niet weder te voorſchijn quam; alzoo hy tolk hadde belooft, dat zoo dra daer een naem in, geſtelt was, dezelve dan datelijk wederom zoude brengen. Waer op de tolk antwoorde, dat *Liu Lauja*, de Mandarijn, hem hadde belaſt dezelve weder te eiſchen; alzoo de naem van den Mandarijn, die mede na beneden ging, moeſt daer in geſtelt werden: waerom die niet weder quam, wiſt hy niet: als de Mandarijns hem iets belaſten, moeſt hy hunnen laſt volgen.

Ook vertrok met dit Jacht Kapitein *Joan van der Werf*, om 't opperſte gezagh in de Nederlandſche haven te hebben, en op alle voorvallen goede ordre te ſtellen. Waer toe door den Ambaſſadeur hem laſt verleent wiert.

De ſcharmeeſter quam den Ambaſſadeur bekent maken: hoe dat de geordineerde vijftig pikol *Kadjang*, en twintig hammen voor de ſchepen niet te voorſchijn quamen, alzoo de lijſtocht-bezorgers hem hadden gezegt dat 'er ordre was geen *Kadjang* noch hammen mochten uitgevoert werden. Wes de Ambaſſadeur ziende dat 'er noit ververſinge voor de ſchepen naer beneden ging, of 't zelve geſchiede met de grootſte moeiten van de werelt, geraden vond 't naervolgende briefje aen den Veltheer te ſchrijven.

D'Ambaſſadeur had altijd de beleeftheid van *Talauja* ondervonden, daer voor hy dankbaer bleef. D'Ambaſſadeur wiſte dat *Talauja* veel te doen had, en daerom dorſt d'Ambaſſadeur *Talauja* niet veel moeilijk vallen. Het Hollands ſcheeps-volk moeſt in dezen *Mouzon* met ſpijs en drank werden voorzien, of konden niet leven. De Ambaſſadeur hadde altijd veel moeiten met de ververzinge, daerom verzocht de Ambaſſadeur dat de lijſtocht-bezorgers de varkens als andere ververzinge alle acht dagen met hun eigen vaertuigen aen de ſchepen mochten brengen, en aldaer verkopen: daer mede zal *Talauja*, en d'Ambaſſadeur beter geruſt wezen. Met dit briefje gingen *Nobel* en de Sekretaris *Van der Does* te hove, om 't zelve den Veltheer te overhandigen. Gekomen aen de Stads poort, wilden de wachters hen niet laten door gaen, zeggende daer laſt van den Veltheer te zijn, dat 'er geen Hollanders in de Stad mochten komen. Derhalven *Nobel* en *Van der Does* beſloten wederom te keeren; doch de wachters zulx ziende lieten hen gaen tot den Veltheer. Daer gekomen, lieten zy hunne komſt aen hem bekent maken: waer op hy d'oorzaek van de zelve liet vragen; dies zy aen den tolk en voordrager, 't briefje, door den Ambaſſadeur aen den Veltheer geſchreven, overgaven. Deze braghten hen daer op ten antwoort: dat *Talauja* veel bezigheden hadde, zoo dat hen niet konde hooren; maer dat hy den onzen toeſtont, zoo veel eet en drink-waren uit te voeren, als zy begeerden. Doch dat zy eerſt de opſchrijving der zelver aen den Mandarijn *Lieu Lauja* moeſten geven, om door hem Veltheer alſdan geteikent te werden. Maer dat ook niet verſtont, dat een ieder naer zijn begeerte alderhande goederen mocht koopen en aen boort brengen, zonder dat de Tartaren het ſchip alſdan mochten bezoeken: zy zouden 't zelve, als boven gezegt, eerſt bekent maken, op dat hy mochte weten, wat 'er door hen uitgevoert wiert. Het zelve moeſt ook met hun eigen vaertuigen aen boort gebracht werden, alzoo hy mede niet verſtont dat daer Sineeſche vaertuigen toe gebruikt zouden worden, en diergelijke meer. Wanneer *Nobel* en de Sekretaris hem daer op weder te gemoet voerden, dat op het briefje, welk aen den Mandarijn *Lieu Lauja* ter hand was geſteld, vijftig pikol *Kadjang*, en twintig hammen uitgedrukt ſtonden; waerom dezelve dan niet uitvoeren mochten, had *Talauja*, ('t zelve hem weder aengedient zijnde) hen gezecht, zulx de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

de schult van den Mandarijn *Liulauja* was, die door den tolk daer over ook in hunne tegenwoordigheid zoude berispt werden, indien zy mede derwaerts wilde gaen, dat zy niet geraden vonden. Mede had de Veltheer hen laten zeggen, dat het schip naer *Batavia* niet moeste vertrekken, voor en al eer dat 'er tijdinge, hunne zaek aengaende, uit *Peking* waere gekomen, waer voor *Nobel* en *Van der Does* zich, quansuis hadden tot borge gestelt. Door hen aen den tolk van den Veltheer gevraegt, waerom zy in de poort waeren opgehouden, en zoo wel niet in de Stad als voor dezen mochten komen, had de tolk daer op geantwoort: d' oorzaek van zulx te zijn, dat 'er dagelijx zoo veel Hollanders in de Stad quamen, 't een en 't ander te koopen, het welk den Veltheer niet wilde gedogen.

Ondertusschen had de tolk *Genko* de pas voor de sloep, om op en af te varen, wederom gebragt. Het Jacht *Blyswijk* was, vermits het water al wat was gevallen, eer 't zelve aen 't drijven raekte, ontrent een kanonschoot van de brugh, aen de gront geraekte; alwaer 't zelve, tot het aenstaende hoogh water, moest blijven zitten.

Des avonds quam de tolk *Genko* met een van des Stedehouders van Minjazeens volk in de loosje den Ambassadeur zeggen, dat het schip niet mochte vertrekken, alzoo geen pas voor 't zelve was. Waer op hem door den Ambassadeur wierd gezecht, dat immers de pas voor 't schip in handen van den Minjazeens Stedehouder was, dat hem zulx door den lijftochtbezorger was gezegt, en de stedehouder het zelve aen den Sekritaris *Van der Does*, en tolk *de Hase* eergisteren door sijnen Sekritaris hadde laten zeggen: dat nu 't schip ook al vertrokken was, en het zelve niet konde opgehouden worden. Waer op *Genko* zeide, de Mandarijn *Liu Lauja* op morgen in de Loosje zoude komen.

Den vierden des morgens quamen *Louis Keizer* en d' opperstierman van *Blyswijk* in de Loosje zeggen; hoe dat de Tartaren het Jacht *Blyswijk*, toen zy met 't zelve onder 't zeil meenden te gaen, niet hadden willen laten vertrekken, als komende met drie of vier groote Jonken daer by en op zijde leggen: waer door zy genootzaekt waeren geweest, te blijven leggen; zijnde de Kapitein *Van der Werf* voor dag met *Vlaerdings* sloep voor uit gevaren.

Des naermiddags, quam de stuurman van *Blyswijk* weder aen lant, den Ambassadeur aenzeggen, hoe datter verscheide Mandarijns aen boort van 't Jacht waeren gekomen, die begeerden dat het Jacht weder aen de brugh zoude korten: dies zy lieden ordre verzochten, wat dat voor hen te doen stont: waer op d'Ambassadeur hem zeide, dat hy maer weder aen de brug zoude loopen, terwijl het even veel was, waer het schip lag, alsze doch wachten moesten.

Al de Faktoors der bestierders waren ten zelven dage weder in de Loosje geweest, doch zonder by na van handel te spreken weder vertrokken. 's Avonts quam aldaer wederom de sloep van *Vlaerdingen* uit de Nederlandse haven aen, met een briefje van Kapitein *Joan van der Werf*: waer by d'onzen verstonden, dat hy dien morgen met aenbreken van den dag met *Vlaerdings* sloep van *Blyswijk* was geroeit, en 's middags in de Nederlandse haven gekomen: alwaer hy de hoeker-boot *de Poelsnip* (van *Quelang* gekomen) hadde vinden leggen: wes goet gevonden hadde de Boekhouder van dezelve, met brieven met de sloep aenstonts derwaerts te zenden. Alles was ontrent de schepen noch in goeden stant: ook was aldaer noch geen Japans schip vernomen.

Den vijfden, des morgens, zond d' Ambassadeur den tolk *Genko*, naer den Veltheer, om aen hem de komst van de hoeker-boot bekent te maken: ook te verzoeken, of *Nobel* den Veltheer mocht komen te spreken. De tolk wederom gekomen, quamen neffens hem twee Mandarijs, van den Veltheer gezonden, om de Ambassadeur te zeggen: dat de Veltheer te veel te doen had, en dierhalven *Nobel* hem niet konde spreken: mede dat

de

de Ambaſſadeur aldaer met vijf ſchepen aengekomen was, 't welk den Veldheer ook zoodanig naer *Peking* hadde geſchreven : dat deze ſchepen niet mochten van daer vertrekken voor dat orde uit *Peking* was gekomen. Ondertuſſchen was aldaer naderhand een ſchip van *Quelang* aengekomen : dat hadde den Veltheer met oogluikinge toegeſtaen, 't zelve met ververſinge &c. wederom derwaerts was vertrokken. Nu quam dit ſchip weder: dat hy Veldheer ſoodanig niet verſtond, en moeſte dierhalven den Ambaſſadeur datelijk orde geven dit ſchip weder derwaerds vertrok. De Ambaſſadeur liet aen genoemde Mandarijns antwoorden : zulx te zullen geſchieden: dat zy ſlechs een pas voor de ſloep, om op en af te varen, zouden zenden, om deze orde aen de *Hoeker boot* te brengen, 't welk door hen belooft wierd te zullen doen. De Mandarijns zeiden mede, dat het Jacht *Blyswijk* niet naer beneden mochte gaen, voor dat'er tydinge, onze zaek aengaende, uit *Peking* was gekomen; maer dat de Mandarijn *Liulauja* voor kleine vaertuigen, om met de ververzinge op en af te varen, zoo dikwils als zy begeerden, pas zoude geven.

Den zeſten quam een dienaer van den Mandarijn *Liulauja*, met een pas voor een vaertuig, om op en af te varen, zeggende dat deſe ſloep ten langſten morgen uchtent zoude moeten vertrekken.

Den zevenden, tegens de middag, met d'ebbe, vertrok de *Sloep van Vlaerdinge* met de generale papieren, onder opzicht van den Boekhouder *Caroli* en Tolk *Maurits* naer beneden. Des middags quamen zy wederom, met zeggen: dat de Stedehouder van *Minjazeen* niet wilde gedogen, dat de ſloep eenige ververſinge van verkens of groente mede nam : waer op d Ambaſſadeur gelaſte, dat zy maer aenſtonds met de papieren zonder ververſinge zouden naer beneden varen, latende den Tolk *Genko* met eenen roepen, hem vragende of de ſloep geen ververſing mocht innemen: waer op hy Tolk antwoorde van ja, en dat in de pas geſtelt was van verkens, en vijf kanaſſers groente : wat redenen den Minjazeenſen Stedehouder hadde, om 't zelve niet te willen gedogen, deze ververzinge naer beneden ging, was hem onkundig.

Des morgens, quam de tolk *Genko Nobel* zeggen : hoe dat de Veldheer verzocht, hy ſich ten huize van *Pingtauw* geliefde te vervoegen, om getuigenis te geven, vande mede van *Batavia* gekomen Sineſen. Alwaer zich *Nobel* ook naer toe begaf. Wederom gekomen, verhaelde hy: dat hem door den *Pingtauw* en *Liulauja* was gevraegt: of de Sineſen, die buiten ſtonden, met onze ſchepen van *Batavia* waren gekomen, en of zulx met kenniſſe van den Heer Generael ware geſchiet, en hoe en wanneer deſelve Sineſen op *Batavia* waren gekomen? Waer op door *Nobel* was geantwoord : dat dezelve Sineſen met hen van *Batavia* waren gekomen, en dat zulx van den Heer Generael ware geſchied : dat zy aen zijn Ed. verlof hadden verzocht om weder naer hun land en vrienden te gaen, met de ſchepen van den Ambaſſadeur, dat hen vergunt en toegeſtaen was. Aengaende de komſt van gemelde Sineſen op *Batavia* : de zommige waren over dertig, andere twintig, tien en vijf jaren, op *Batavia* gekomen, zoo van *Kanton*, *Sincheu*, als andere plaetſen : 't welk door voornoemde Mandarijns zoodanig wierd aengetekent, en door gemelden *Nobel* onderteikent. De Mandarijns toonden zich over het goed antwoord van *Nobel* zeer vernoegt, 't welk zy den Veldheer zouden bekent maken: twijfelden niet of deſe Sineſen ſouden binnen drie of vier dagen op borgtocht geſlaekt werden, tot dat in *Peking* over hen beſluit zoude genomen zijn. Door *Nobel* aen den *Pingtauw* en andere Mandarijns gevraegt: of 'er noch geen tydinge, hunne zake aengaende, van *Peking* was gekomen, zoo was hem daer op geantwoord van neen ; maer dat dezelve in korten ſtond te komen. Een van de aldaer tegenwoordig zijnde Mandarijns zeide: 't moſte hen niet vreemt dunken, dat de tydinge van boven lang weg bleef, alſo in *Peking* ſo wel over 't ontfangen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

van den Ambassadeur moest gesproken werden, als d'onzen om dien te senden gedaen hadden: dat de Raden aldaer, die over onze zake zaten, in veel Collegien of Amptgenootschappen bestonden, en het zelve daerom zoo dra niet waere te doen: ook dat het zulke geringe dingen niet waeren, datter een zoodanigen Ambassadeur was gekomen, vermeinende zy lieden, datter een groot Mandarijn, om de zake der onzen ter degen te onderzoeken, zoude afkomen &c. Ook was *Nobel* verhaelt datter een Sineesche Jonk van *Batavia* in de *Makause eilanden* ware gesneuvelt: waer van wel veertig Sinesen waren verdronken, en ontrent andere veertig die noch in 't leven waeren verbleven, gevangen: over de welke naer *Peking* was geschreven, en zulx mede d' oorzake te zijn, dat over de Sinesen, met hunne schepen van *Batavia* gekomen, naer *Peking* moeste geschreven werden.

Den tienden, 's morgens, verhaelde de tolk *Genko*, hoe dat zeker Sineesche Jonk, van *Batavia* naer *Hoksieu* geschikt, vol peper en zandelhout, (vermits de reize door hart weer niet hadden konnen krijgen) tot *Huiting* was ingelopen: zijnde op deze Jonk ontrent veertig Sinesen. De Schipper van de Jonk was over *Chinkzeeu* te lande in *Hoksieu* voor den Veltheer geweest, doch hadde met zijn brieven weder onverrichter zake moeten vertrekken. Des middaghs komt zeker klerk van des *Konbons* Sekretarye, den onzen een afschrift brengen, van 't gene hunne zaek aengaende in *Peking* waere verhandelt: zeide ook, datter een voorloper met brieven was afgekomen, en dat in korte dagen 't rechte bescheit aldaer mede stont te wezen: dat hy, wijl 't zeer goede tydinge voor d' onzen was, hadde vlijt aengewent, om de eerste brenger der zelver te wezen. Het konde by den Ambassadeur qualijk aengenomen werden, dat het zoodanig was, als de klerk voorgaf, vermits hy de brenger voor al te gering aenzag, en ook nergens van hadde gehoort: weshalven d'Ambassadeur den brenger liet zeggen: ingevalle het waerheit was, dat'er een voorloper afgekomen waere, en de goede tydinge vervolgde, hem als dan met een schenkaedje, daer 't hem maer om te doen was, te zullen bedenken. Kort na den middag quam de Faktoor van den *Konbon* den onzen het door den klerk gebrachte nieuws uit den naem van zijnen Meester mede bekent maken, en den Ambassadeur met de goede tydinge veel geluk wenschen. Waer op d' Ambassadeur aenstonts tot den Mandarijn *Liu Lauja* zond, om een pas voor *Blyswijks* sloep te mogen bekomen, en te zien of de *Hoekerboot*, die gelast was tot den twalefden dezer onder *Tinhay* te wachten, noch konde belopen, ten einde haer Ed. op *Batavia* deze goede tydinge, was 't mogelijk, noch bekent te maken. Ten dien einde schreef hy aenstonts een briefje, daer in sluitende 't afschrift van 't Pekingse Hof gekomen, om op *Batavia* vertaelt te werden, alzoo, om 't zelve aldaer te vertalen, geen tijt hadde. Maer de verzochte pas quam niet voor den dag.

Den twalefden, 's morgens, zond d'Ambassadeur aenstonts de sloep van *Blijswijk* met het briefje voornoemt naer beneden: waer hy d' oorzaek, waerom 't zelve niet eerder hadde konnen gaen, noch by voegde. Ondewijlen quamen al de Faktoors van de Bestierders den Ambassadeur veel geluk wenschen, met d' afgekomene goede tydinge, daer by verzoekende, dat den handel doch met den eersten mochte voortgaen.

Daer wiert ook gerucht, hoe 'er Kommissarissen waeren afgekomen, om de Liquese Gezanten van wegen den Keizer te bedanken en te beschenken, alzoo in *Peking* niet goet gevonden was, dezelve aldaer quamen.

Des naermiddags quam aldaer aen te landen de boot van *Vlaerdingen*, met de welke mede weerom was gekeert de sloep van *Blyswijk*; alzoo dezelve te laet, om de *Hoeker Poelsnip* noch te belopen, zoude gekomen hebben: naerdien dezelve *Hoeker*, volgens gissinge van den stuurman, dien morgen al na *Batavia* vertrokken was.

Des avonts maekte de tolk *Genko Nobel* bekent: hoe hy tegens morgen by

by de Kommissarissen (om de Liqueze Gezanten te bedanken en beschenkẽ) van *Peking* gekomen, was ontboden, tot welken einde was hem onbekent.

Den dertienden, des morgens, zond d'Ambassadeur den tolk *Genko* by den Mandarijn *Liu Lauja*, om te vernemen wat'er aen mocht haperen, dat geen verversinge met de boot naer beneden mochte gaen: doch bragt niet anders tot antwoort, als dat *Liu Lauja* hadde gezegt, op morgen by den Veltheer te zullen gaen.

Sondags avonts, den veertienden, verhaelde de tolk *Genko* aen *Nobel*, dat de Veltheer hem hadde laten roepen, om by de Kommissaris (over de zaek van de Liqueers afgezonden) te gaen, om dat aldaer op gisteren, volgens zijn gedaen verzoek, niet was verschenen. By dezelve dan gekomen, hadde hem gemelde Kommissaris gevraegt, of de Hollanders geene bloet-korael, kleine hontjes en andere speeltuig te koop hadden: waer op *Genko* zoude geantwoorr hebben, van zulx niet te weten; maer wel dat zy peper, Sandelhout, lakenen, kroonrassen en andere waren te koop hadden.

Den vijftienden, tegen den middag, quam de tolk van den Konink *Singlamong* in de Loosje, om een roer, dat aen 't slot een weinig ontstelt was, wat te laten vermaken. D'Ambassadeur vraegde hem naer de tyding, den elfden dezer van *Peking* gekomen: wat den Konink daer van dacht, en of 't geen goede tyding was. Maer de tolk hielt zich onwetend, of hy nergens van wiste. Dies d'Ambassadeur hem het gekomen briefje liet zien, en andermael vraegde, of het zelve dan geen ware tyding was. Waer op de tolk antwoorde van ja; maer dat daer van niet wiste, of ook van den Konink daer niet van gehoort had: dies d'Ambassadeur vraegde, of hy 't afschrift der zelver aen den Koning wilde vertonen: dat hy aennam te zullen doen: waer op hem dan het afschrift wiert ter hant gestelt.

Terwijl de pas voor de boot, om de verversinge beneden te brengen, noch niet te voorscheen, en de Kompradoor of lijftocht-bezorger den onzen nu zoo dikwils en menigmael te loor gestelt had, met te zeggen morgen of van daeg de zelve zou komen, zoo wiert des avonts in 't gebed goet gedacht des uchtens een briefje op dat stuk te schryven aen den Veltheer, om hem daer in te vertonen: wat moeite dat d'onzen geduuriglijk hadden, eer zy verversinge voor de schepen konden krijgen. Doch de Kompradoor zeide de pas morgen vroegh aldaer zoude wezen; alzoo der eenige van zijn volk binnen geweest waeren, en gehoort die al geteikent was: dies met het schryven van 't briefje tot overmorgen goet gevonden wiert te wachten.

Den zeventienden, 's morgens, quam de Mandarijn *Han Lauja* den Ambassadeur bezoeken. In het praeten vraegde zijn E. hem: als hy den Veltheer moeste spreken, of dan eerst verlof, om in de Stadt te komen, aen hem *Han Lauja* most werden gevraegt: waer op hy van ja antwoorde, en zulx de ordre van *Talauja* te zijn, en dat, als zy binnen wilden wezen, daegs te voren hem 't zelve moeste laten waerschouwen, op dat hy 't *Talauja* mocht bekent maken, wiens antwoort hem als dan soude laten weten.

D'Ambassadeur verzocht hem, dat hy den Veltheer eens geliefde te vragen, of hy hem eens mocht komen spreken, om hem te bedanken, van dat zoodanig, in gunste der onzen, naer *Peking* hadde geschreven: dat hy aennam *Talauja* te zullen voorhouden, en den Ambassadeur dessels antwoort laten weten. Dan het antwoort, welk d'Ambassadeur daer op bequam, was: als dat de Veltheer op morgen tot den Koningh *Singlamong* te gast zoude gaen, en dat, als hy weder t'huis waere gekomen, den Ambassadeur op zijn verzoek, wanneer hy te komen hadde, bescheit zoude laten weten. De Mandarijn wiert, om hem meerder te aenmoedigen, met een el scharlaken beschonken.

Tegen de middag quam ten laesten de pas voor de boot noch te voorschijn: dies aenstonts de verversinge daer in wiert gescheept, om met het hoge water te vertrekken.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

D'Ambassadeur schreef een briefje tot geleide der verversching aen den Kapitein *Van der Werf*, t'effens met vervatting van den ganschen toestant der zaken aldaer.

Men wist niet beter, of alles, mits 't komen der pas, was nu wel, en dat de boot ook al waer vertrokken, maer tegens den avont quamen *Stalburg* en *Smitsent* zeggen: dat de Sinesen nu de *Kadjang* weder niet wilden laten doorgaen, zeggende dezelve eerst gemalen most zijn, eer d'onzen die uitvoeren mochten, want zy meenden dat als d'onzen die in zoo groote meenigte uitvoerden, 't zelve was, om hier of daer te planten en zaien: dies d'Ambassadeur zelfs tot den Kompradoor *Onquemoy* ging, alwaer de *Kadjang* gewogen wiert, en zoo veel te weegh bracht, datter noch tien pikol met een *Batsjang* naer boort raekte. Dees dan wiert door *Harthouwer*, hoewel niet zonder moeite, in de boot gescheept, neffens noch eenige verversinge voor de schepen: met welke verversinge de boot noch des nachts weg raekte.

Den zeventienden, 's morgens, quam de Kommissaris, uit *Peking* afgekomen, om de Liquese Gezanten te bedanken, in de Loosje, ten einde de paerden en osjes te bezien, die by d'onzen na vermogen wiert onthaelt.

Den achtienden, 's morgens, liet den Ambassadeur de Mandarijn *Han Lauja*, op sijn eergisteren gedaen versoek, weten, dat als het den Ambassadeur beliefde, hy den Veltheer op heden mochte komen spreken. Zijn E. zont daer op den tolk *Genko* tot den Veltheer, om zijne Hoogheit te verzoeken of 't hem geliefde, dat zy de schenkaedje van den Heeren Generael en Raden van *Indiën*, voor zijn Hoogheit ontworpen, mede bragten, en, wijl dat tot het pakken der zelver goederen &c. tijt vereischte, of zijn Edele dierhalven in plaets van heden, op morgen zijn Hoogheit zoude mogen komen spreken. Ook wiert om verscheide redenen dienstig geoordeelt, den Kommissaris, des vorigen daegs in de Loosje geweest, met 't naervolgend te beschenken: *Een stuk swarte kroonras, tien el groene laken, twee pistolen, een roer, twee houwer-klingen, een ketting Barnsteen*. Het ontwerp der zelver wiert den tolk *Genko* ter hant gestelt, om hem 't selve in 't gaen na den Veltheer, te vertonen, om te weten of hy de schenkaedje aenvaerden zoude willen of niet. Des naermiddags zond de Veltheer den Ambassadeur door den Mandarijn *Ongja Lauja* twee brieven toe, die uit *Peking* over zijne zaek gekomen waren: d'een was 't afschrift van den brief, op den elfden dezer door de klerk van den *Konbon* hem gebragt: en d'ander een op nieu.

Zijn Ed. liet door gemelden Mandarijn den Veldheer voor 't zenden van deze brieven hartelijk bedanken, en den Mandarijn voor zijne moeite en gebrachte goede nieuwe tydinge, met een kroonras beschenken, die hy na veel tegenspreking ten laetsten noch aennam. D'Ambassadeur vraegde aen den Mandarijn, of de tolk *Genko* van dien morgen niet by *Talauja* van zijnent wegen hadde geweest: waer op hy van ja antwoorde. Dies zijn E. zeide: hy woude den Veltheer gaerne eens spreken, om hem te bedanken, voor dat zoo gunstig over hunne zake naer *Peking* hadde geschreven: als mede aen zijn Hoogheit de schenkaedje-goederen van de Heeren Generael en Raden van *Indiën* te behandigen. De Mandarijn zeide daer op: dat de Heer Ambassadeur op morgen mochte komen, en de schenkaedje-goederen mede brengen: dat hy zeide te zullen doen: waer op de Mandarijn was vertrokken.

Des avonts quam de tolk *Genko* den onzen mede verslag brengen, dat als 't den Heer Ambassadeur geliefde, hy op morgen den Veltheer mochte komen spreken, en als dan de geschenken mede brengen. *Genko* had mede by de bovengenoemden Kommissaris geweest, en hem 't ontwerp van de schenkaedje ter hant gestelt; maer hadde de Kommissaris geen schenkaedje, voor dat de Keiser de sijne hadde aengenomen, derven aenvaerden; den Heer Ambassadeur over zijn goet hart zeer bedankende: met belofte, als d'onzen in *Peking* quamen, aen hen alle hulpe en bystant te doen.

De

De tolk *Genko* zeide, dat zy met den anderen hadden gesproken, en best geoordeelt dat de schenkaedje-goederen van den Heer Generael en Raden van *Indiën*, voor den Koningh *Singlamong* ontworpen, eerst aldaer wierden gebragt; alzoo hy, als de hoogste in staet, de zijne ook voor d'andere behoorde te hebben, en d'onzen dierhalven ried iemant daer naer toe te zenden. Wes d'Ambassadeur hier mede niet vreemt van wezende, den Faktoor *Lappra* aenstonds derwaerts zond om te verzoeken: of de Ambassadeur op morgen by zijn Hoogheid mochte komen, om hem te spreken, te bedanken, en met eenen de schenkaedje van haer Ed. mede brengen; *Lappra* bragt hem 's avonds noch ten antwoord, dat hy tot den Konink ware geweest; maer alzoo zijn Hoogheid bezig ware met den Liquesen kommissaris te onthalen, hadde hem niet konnen spreken; maer zijn verzoek den voordrager bekent gemaekt hebbende, hadde de voordrager belooft, so dra de gelegenheid aenbood, den Konink 't selve soude voorhouden, en den Ambassadeur op morgen bescheid laten weten.

Den negentienden, 's morgens vroeg, quam de Faktoor *Lappra* weder in de Loosje zeggen: dat de voordrager hem hadde laten weten, dat de Koningh op heden andermael de kommissaris, om de Liqueers afgekomen, zoude vergasten; maer de Heer Ambassadeur op morgen te hoof konde komen, en als dan de geschenken mede brengen. Dieshalven d'onzen zich dan aenstonds vaerdig maekten, om tot den Veltheer, volgens 't voornemen van gisteren, met desselfs schenkaedje te gaen Aldaer gekomen, en als voor dezen gezeten, waeren de eerste reden groetenissen, van naer elkanders gezontheid te vragen. Daer na bedankte de Ambassadeur hem voor dat in gunste van d'onzen, zoodanig naer *Peking* hadde geschreven, met betuiginge dat zy dieswegen aen hem verplicht waren. Vorders maekte zijn Ed. hem bekent; hoe dat zy de schenkaedje, door den Heer Generael en Raden van *Indiën*, voor zijn Hoogheid ontworpen, met zich hadden gebracht, hem verzoekende dezelve geliefde aen te nemen. Dit weigerde de Veltheer, zeggende dat zoo lange de Keizer zijn schenkaedje niet aengenomen had, en zy weder van *Peking* waren gekomen, hy die mede niet konde aennemen. Ook dat het goede hart van den Heer Generael en Raden hem genoeg ware geweest, al hadden zy schoon geen schenkaedje gezonden. Wat vlijt door den Ambassadeur daer toe aengewent wierden, om hem die te doen aennemen, konden hem van geen besluit doen verandren. De tafelen wierden ondertusschen gedekt, en d'onzen met spijs en drank wel onthaelt. Zijn Hoogheid zeide onder 't eeten, dat d'Ambassadeur alles wel vaerdig moeste maken, alzoo sijn vertrek naer *Peking* in tien of twaelef dagen stont te geschieden. D'Ambassadeur antwoorde daer op: of met d'opreis tot in Sprokkel-maent niet zoude mogen gewacht worden, alzoo de koude tijd nu begon aen te komen, en 't als dan quaet reizen zoude wezen? ook dat zy niet naer boven konden reizen, voor dat de handel ware gedaen, om dat de *Houpou Nobel* mede naer boven moeste gaen, en ook aldaer den handel bywoonen: dat de Ambassadeur dierhalven verzocht den handel voortgangh mochte nemen. Waer op *Talauja* antwoorde: dat in 't opreizen des Keizers orde in alle deelen moest gevolgt werden, en d'Ambassadeur in zes dagen wel alles tot de opreis vaerdigh dienden te hebben. Wat den handel aenging, zoude hem behulpzaem zijn, dat die in 't korte geschiede: niettegenstaende het de maniere wel was, dat de Ambassadeurs de schenkaedje, die zy mede bragten, eer zy handelden, over mosten leveren. Maer aengezien d'onzen van zoo verre landen gekomen waeren, en ook gelt tot d'onkosten van noden hadden, stont hy hen toe, dat zy voor hun vertrek handelen zouden. Na dat dan d'onzen een weinig gegeten, en zijn Hoogheid voor zijn goet onthael bedankt hadden, waeren zy we-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

der naer de Loosje gekeert. In 't gaen van de Loosje naer den Veltheer, was den Ambaſſadeur onderwegen deſſelfs tolk ontmoet, hem uit zijns Meeſters naem verzoekende de brieven wederom te hebben, die hem op giſteren door den Mandarijn *Onghja Lanja* gebragt waren. Deze had d'Ambaſſadeur ook laten halen, en dezelve zoo lange gehouden, tot dat de Veltheer die zelfs hadde geeiſcht: als wanneer hem die ook overhandigt wierden. De tolk *Genko* maekte zijn E. bekent, dat de Konink *Singlamong* hem op morgen nader beſcheit zoude laten weten, wanneer d' Ambaſſadeur te hoof zoude verſchijnen.

Den twintigſten, 's morgens met den dagh, quam aldaer de boot van *Vlaerdingen* wederom aen, met de Schippers *Hendrik Bommer* en *Pieter Janſz. de Vlieg*. D' onderſtierman behandigde aen den Ambaſſadeur een brief, door Kapitein *Van der Werf* aen hem geſchreven; inhoudende dat alle de gezondene ververſinge, met de boot, wel hadde ontfangen. Zy hadden daer al in bekommering om hunnent wil geweeſt; alzo daer dagelijks verſcheide oorlogs-jonken quamen, den adel braveeren: ook verſcheide wachten tuſſchen het naeu en *Minjazeen* waren gezet, als mede over al meerder geſchut geplant, en ook onder *Tinghay* achtien of twintig tenten aen lant opgeſmeeten.

D' onderſtierman klaegde zeer, dat zy in 't afvaren na boort, twee dagen waren opgehouden aen *Minjazeen*; alzoo zy daer met kragt en gewelt de *Cadjang* uit de boot wouden nemen, om die te ſtampen, waer toe zy lieden geen ooren hadden gehad.

De Koningh *Singlamong* liet den Ambaſſadeur weten, dat als 't zijn E. geliefde, op heden te hoof, om zijn Hoogheid te ſpreken, konde komen, en de ſchenkaedje van de Heer Generael en Raden van *Indiën* mede brengen. Wes hy zich, niettegenſtaende 't regenachtig weer was, terſtont met de ſchenkaedje derwaerts begaf. By zijn Hoogheid dan gekomen, en gezeten, wierden mede eenige plichtpleginge van dankzegginge, als tot den Veltheer, gebruikt. Daer naer verzocht de Ambaſſadeur zijn Hoogheid geliefde de medegebrachte ſchenkaedje te aenvaerden. Daer op hy antwoorde: dat wijl 'er nu goede tydinge uit *Peking*, wegens hunne zaek, ware gekomen, hy die ook dankelijk aennam, belaſtende met eenen, men dezelve voor hem zoude brengen, gelijk geſchiede. De koning vraegde aen *Nobel*, daer tegenwoordig, of hy nu de waerheid, ſlaende op de goede tydinge, niet gezeght hadde: dat als 'er een Ambaſſadeur quam, als dan alles naer wenſch zoude gaen, en zy immers op zijn woort nu wel vaſt mochten gaen. De Ambaſſadeur vraeg de ſijn Hoogheid hoedanig het met hunne opreize zoude gaen, en wanneer die ſtont te geſchieden: waer op de Koning antwoorde, dat de brief van de *Hopous* en *Pingtouws*, over vijf of zes dagen ſtont aldaer te wezen, om *koelijs*, dat zijn *dragers*, vaertuigen en andere behoeftigheden, tot d'opreis te verſchaffen: dat men als dan recht zoude weten, wanneer de opreis aenvang zoude nemen. De Ambaſſadeur vraegde voorts, alzoo 't nu tegen de winter ging, en vermits de koude als anderzints, quaet reizen was, of men dierhalven niet tot inde Sprokkelmaent, met opreizen zoude mogen wachten. Waer op hy antwoorde, dat men des Keizers orde in alle deelen moeſte volgen. Dies de Ambaſſadeur voortvoer, hem verzoekende, dat wijl de *Hopou Nobel*, neffens hem, mede naer *Peking* moeſte reizen, en in *Hokſieu* ook de handel bywoonen, of zijn Hoogheid hen dierhalven geliefde den handel te helpen bevorderen. Waer op de Koning antwoorde, dat hy hem met geen handelen bemoeide, en men hem daer niet van ſpreken moeſte: daer ten tegendeele, zonder zijn voorweten, niets in de handel wiert gedaen. Na dan de ſchenkaedje-goederen voor hem gelegt waren, ſchenen hem deſelve wel aen te ſtaen; en ſiende by deſelve enige kombaerſen, vraegde den Ambaſſadeur, of 't in hun lant ook kout was? hem daer op van ja geantwoort zijnde;

zeide

zeide hy: waerom zy dan bang, om des koude wille, voor 't opreizen waeren. Men moeſte zich, wijzende op de kombaerſen, met dezelve ter deeg tegen de koude kleden. d' Ambaſſadeur voer hem daer op te gemoet, dat hy voor de koude niet bang was; maer dat het zelve ware ten aenzien van de paerden en osjes, &c. waer over de Koning begon te lachen. Hy verzocht voorders de Heer Ambaſſadeur geliefde zich in een kamer, wat ter zijden afgelegen, met eeten en drinken een weinig te goede te doen. D'Ambaſſadeur hadde gaern van dit onthael ontſlagen geweeſt, verzoekende aen de Mandarijns, die orde om hem te onthalen hadden, zy wilden hem ontſchuldigen, en laten naer de Loosje keeren, maer 't zelve mocht niet wezen: dies zy d'onzen aen 't eeten zetten. Onder 't eeten liet de Koningh den Ambaſſadeur door eenen Mandarijn zeggen, dat het ſtuk Purper moor maer een half ſtuk was; 't geen hy ook naer *Batavia* wilde ſchrijven. Waer op d' Ambaſſadeur antwoorde: dat zijn Hoogheid als 't hem geliefde zulx konde doen; dat het ſtuk zoodanig was, als 't door haer Ed. op *Batavia* was geordineert: ook liet de Koning vragen naer de ſchenkaedje, op den zes en twintigſten van Oogſt-maent, door den Ambaſſadeur voor hem ontworpen, of die daer mede by de gebragte van den Heer Generael was; alzoo de lijſte der zelven had verleit of verlooren. D'Ambaſſadeur antwoorde daer op van neen; maer dat ingevalle zijn Hoogheit beliefde, men die op morgen, voor zoo veel 'er noch van was, (als zijnde al eenige *Lowys* en hontjes geſtorven) zoude brengen: waer op een Mandarijn antwoorde, dat als 't mor weer was, de Koning dezelve zoude verwachten. Als d'onzen wel gegeten en gedronken hadden, lieten zy den Konink verlof, om te gaen, verzoeken. Dit ſtont hy hen toe zich ontſchuldigende, om dat pijn in de buik hadde, den Heer Ambaſſadeur zelfs niet hadde konnen onthalen: dies zy weder naer de Loosje vertrokken.

De tolk *Genko* gink onderwijlen tot den Veltheer, om te vernemen, of hy nu de ſchenkaedje niet zoude willen aenvaerden; wijl de Koning *Singlamong* hem daer in was voor gegaen. *Genko* wederom gekomen, zeide: dat alzoo het naer de middag was, niemant aldaer hadde konnen te ſpreken komen: dies onverrichter zake was vertrokken, om, op morgen uchtent weder derwaerts te gaen. Ook zond d' Ambaſſadeur tot den *Konbons* Faktoor, om uit den zelven te vernemen, of de *Konbon* zijne ſchenkaedje mede niet zoude willen aennemen. De Faktoor liet den Ambaſſadeur in antwoort weten: dat op morgen hem zoude beſcheit laten weten.

Den een en twintigſten, 's morgens, quam de Faktoor van den *Konbon* zeggen, dat, als 't den Heer Ambaſſadeur geliefde, op heden mochte komen, om den *Konbon* te ſpreken; alzoo hy anders in eenige dagen geenen tijt zoude hebben. Wat aenging de ſchenkaedje-goederen; hadde zijn Meeſter belaſt, men die maer in zijn handen zoude geven, om de minſte achterdenken te maken. D' Ambaſſadeur nam dan deze gelegentheit waer, en ging terſtont derwaerts; mede nemende de ketting bloet-korael, die voorhene goet gevonden had, om hem te vereeren. By hem dan gekomen, wierden al wederom, gelijk tot den Konink en Veltheer, verſcheide plichtplegingen gebruikt. D' Ambaſſadeur verzocht hem mede, dat hy de ſchenkaedje van den Heere Generael en Raden van *Indiën* geliefde aen te nemen. Waer op hy antwoorde: zulx niet te konnen doen, voor en al eer zijn E. weder van *Peking* waere gekomen. D' Ambaſſadeur daer weder op: dat alles nu uit de pakken al was gekregen, en weder by den anderen gepakt: dat deze goederen 't bederven zeer onderworpen waeren: dat hy dierhalven andermael verzocht, hy geliefde de zelve doch aen te vaerden, en hem daer van t' ontlaſten, te meer, dewijl dezelve al aen zijn Faktoor waeren overhandigt. Door welke en diergelijke andere redenen, hy zich noch ten laeſten liet geſeggen,

en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

en de geschenken met grote dankzegginge aenvaerde, als mede de ketting bloetkorael. D'Ambassadeur zeide mede dat hy de geschenken voor hem, op den zes en twintigsten van Oogst-maend ontworpen, ook aen den Faktoor zoude ter hand stellen, dat mede wel was.

D'Ambassadeur vraegde den '*Konbon* mede, wanneer zy wel zouden opreizen: waer op hy antwoorde, dat als de brief van de *Houpous* en *Pingtauws* ware gekomen, men dan 't zelve eerst recht zoude weten. Hy vraegde dan verder: of men, terwijl de winter begon te genaken, en het dan met de paerden, osjes, als de groote omslagh der schenkaedje-goederen, vermits de koude, quaet reizen zoude wezen, dierhalven niet tot in Sprokkel-maend met de reis zoude mogen wachten. Het antwoord van hem was daer op: dat'er wel zoodanige orde op't een, en't ander tegen de koude als anderzins zoude gestelt worden, dat zijn Ed: daer niet eens voor bezorgt behoefde te wezen. Voorts wierden d'onzen met eenige fruiten onthaelt.

D'Ambassadeur verzocht hem, dewijl hy de Hollanders in alle deelen tot heden toe hadde behulpzaem geweest, dat hen nu ook met voorschrijvens naer *Peking* beliefde de behulpzame hand te bieden, op dat de E. Kompanjie eenmael tot haer oogwit moght komen te geraeken. Dit beloofde hy te zullen doen, zeggende dat de Hollanders door hun voorschrijven meerder als andere volken by den Keizer wierden geacht; blijkende zulx, dat dezelve Ambassadeur naer *Peking* mochten reizen, en die van andere volken niet. Na welke plichtplegingh d'onzen affscheit bequamen, en weder na de Loosje vertrokken.

Aen den *Chinkzeeusen* Faktoor, die alle d'andere onder zich hadde, en scheen te gebieden, over de welke onze koopluiden ook zeer klaeghden, wierd door den Ambassadeur een geschenk gedaen van vijf el groen laken, op hoop hem daer mede t'henwaerts te trekken.

Den een en twee en twintighsten quamen de Faktoors der Bestierders met *Nobel* en *Bartelz*, by onpasselijkheid van *Harthouwer*, weer in gesprek wegens de koopmanschappen; doch waeren weer onverrichter zaken gescheiden.

De Faktoor van den Veltheer eischte mede uit zijn Meesters naem de kleinigheden, door den Ambassadeur aen hem op den zes en twintigsten van Oogst-maend verleden vereert; die aen hem ook datelijk wierden ter hant gestelt; doch wierd van de geschenken, door den Heer Generael gezonden, niet gerept.

Des avonds quamen de Faktoors van den *Konbon* mede de schenkaedje, door haer E. tot *Batavia* aen hunne Meester gezonden, halen. De kleinigheden, door den Ambassadeur op den zes en twintigsten van Oogst-maend aen den *Konbon* vereert, wilden zy niet aennemen, alzo, gelijk zy voorgaven, het niet der pijne waert was, om hem die te aenbieden, terwijl'er, gelijk by die van den Konink en Veltheer, geen roers en houwers by waeren.

De tolk *Genko* op heden in de Stad gaende, was by gevalle den Mandarijn *Liu Lauja* ontmoet, met den welke hy eenige redenen, de schenkaedje-goederen van den Veldheer aengaende, hadde gevoert. *Liu Lauja* verhaelde hem, dat al eenige dagen last hadde gehad zijn Hoogheid daer eens van te spreken. Dies zy gezamentlijken by den Veldheer waeren gegaen. De Veldheer hadde *Genko* gevraegt: waerom de Hollanders niets op hem verzochten? waer op hy zoude geantwoord hebben: dat zulx by quam, om dat zy Hollanders meenden de Veldheer t'onvreden op hun was; wijl hy de schenkaedje van haer E. op *Batavia* niet hadde gelieven aen te nemen: om welke reden de Veldheer hadde gelagt, en gezegt, die op morgen te zullen laten halen. De voordrager van den Koning *Singlamong* liet verzoeken, om een paer pistolen aen hem te willen verkopen: d'Ambassadeur vereerde hem een paer, om dat hy zich altijts zeer gewillig toonde, als d'Ambassadeur aen de Konink ietwes te verzoeken hadde.

Den

Den drie en twintigſten viel niet merkwaerdig voor.

Den vier en twintigſten quamen de Faktoors van den Veltheer hunne Meeſters ſchenkaedje-goederen halen.

In 't wegen van 't zandelhout konden de Faktoors met die van *Singlamong* en *Konbon*, (alzoo dezelve hun zandelhout mede noch niet gehaelt hadden) niet over een komen, over een ſtuk zandelhout: welk was wel het grootſte, onder het ſchenkaedje zandelhout en ook een ieder voor zijn Meeſter wilde hebben. Dit ſtuk zandelhout was door onze koopluiden aen de Faktoors van den Konink *Singlamong* (alzoo *Singlamong* in voortijden altoos de voorkeur van de ſchenkaedje-goederen hadde gehad) belooft; 't geen de tolk *Genko* wetende, en ziende dat de Faktoors van den Veltheer daer hun merk al op hadden geſtelt, aen *Bartelſz.* en *Putmans*, (die 't zelve wel wiſten) in 't wegen andermael wilden helpen onthouden: 't welk door den Chinkzeeuzen Faktoor van den Veltheer gehoort en gezien zijnde; (alhoewel 't zelve niet konde verſtaen) heeft, toen d'onzen dit ſtuk des Koninks Faktoors wilden geven, zeer op *Gemko* geraeſt en geſcholden: ook zeer gedreigt, hem zeggende 't zijn ſchult te zijn, dat hy het ſtuk zandel-hout voornoemt voor zijn Meeſter niet konde krijgen; maer dat hy 't woude en zoude hebben. Door welk luit roepen en ſchreeuwen, hy den Faktoor *Lappra* (die daer van wegen den Koning *Singlamong* was) mede verblufte. Waer door d'onſen tot eenige reize uit het wegen moeſten ſcheiden; doch zy daer naer weder 't zelve beginnende, op toezegginge van de Faktoors dat men hen al 't ſchenkaedje zandelhout voor de Beſtierders in een pak zoude toewegen, en zy 't onder malkanderen dan zouden deilen, heeft de Chinkſeeuzen Faktoor weder meerder geraeſt als te voren: d'onzen ook, gelijk meermalen voor dezen hadde gedaen, zeer ſchandelijk bejegende. Waer op de Faktoor *Lappra*, neffens den tolk *Gemko*, by den Ambaſſadeur quamen, hem met ſchreiende oogen verzoeken, dat zijn E. hen dit ſtuk zandelhout wilde in handen geven, op dat zy het den Chinkzeeuſen Faktoor (daer zy zeer bang voor ſcheenen te wezen) 't zelve mochten ter hant ſtellen; ja wouden zy lieden een voetval voor den Konink *Singlamong* doen, om zijn Hoogheid te vreden te ſtellen, en hem als dan de groote onbeſcheidenheit van des Veltheers Faktoors bekent maeken. D'Ambaſſadeur vont goet hen daer op te zeggen, dat indien zy het ſtuk houts wilden nemen, 't zelve wel was; maer hy wilde zich daer mede niet bemoeien, op dat *Singlamong* daer over ſchier of morgen niet tegens hem zoude komen klagen. Mede wiert goet gedacht *Nobel* op morgen een briefje aen den Opper-faktoor van *Singlamong*, over het voorgevallen van heden, te ſchryven, en den Faktoor daer voorts in voor te houden, dat zy lieden noit met den Chinkzeeuſen Faktoor van den Veltheer konden over een komen, en dierhalven aen hem verzochten, dat ingevalle hy (mits zijne onpaſſelijkheit) niet in de Loosje, om over de koopmanſchappen te handelen, konde komen, hy dan liever, om zulx te doen, te zijnen huize wilde komen, als het tieren en razen van den Chinkzeeuſen Faktoor onderworpen te wezen.

Den vijf en twintigſten, 's morgens, ging *Lappra*, buurman der onzen, in de plaats van 't bovenſtaende, als op giſteren gezeght, met een briefje aen den Opper-faktoor van *Singlamong* te laten weten, by den zelven om hem zulx (alzoo hy verzocht, d'onzen hem vryelijk mochten toevertrouwen, als zijnde mede door des Veltheers Faktoors, volgens zijn zeggen, niet weinig gehoont) te verhalen. Dees wederom gekomen, bragt tot antwoort dat de Opper-faktoor, na dat hy hem 't voorgevallen van giſteren hadde voorgehouden, daer op zoude gezegt hebben: dat de Hollanders nu konden zien, wat volk de Faktoors van *Poui* waren, die zich aen zoo een geringh dink liet kennen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Het quam den Koning *Singlamong* op zoo een kleintje niet aan; dierhalven daer ook geen moeite om wilde doen, zullende hen 't stuk zandelhout maer laten houden. Wat den handel aenging, hy konde, mits zijn onpasselijkheid, zelfs niet uitkomen, om met d' onzen te handelen; ten anderen konde het maken der prijzen over de koopmanschappen t' zijnen huize niet geschieden, zonder de Faktoors van *Poui* te beledigen, met de welke hy geen doen wilde hebben; maer zouden de Faktoors overmorgen weder uit komen om te handelen.

Terwijl de tijd tot het vertrek van de kust vaerder zeer begon te naderen: en des Keizers brief op den achtienden dezer al afgekomen was; maer d'Ambassadeur noch in 't minste geen meerder vruchten als voor dezen daer van genoten hadde; alzoo de Sineesche kooplieden, zoo lange als 'er geen andere plakkaten voor de Loosje aengeslagen wierden, als de welke daer zedert zijne komste altijd voor geweest waren, niet uit dorsten komen, om onze koopmanschappen af te handelen, schreef hy des wegen den zes en twintighsten een briefjen aen den Veldheer, van inhoud; *dat wijl des Keizers brief van* Peking *nu was gekomen, zijn E. niet wilde twijfelen, of de handel zoude mogen gedreven en de plakkaten van des Keizers brief aengeslagen worden, gelijk in vorige jaren was geschiet. D' Ambassadeur verzocht het kleine schip naer beneden te mogen zenden, om koopmanschappen te halen; alzoo 't zijn E. niet langer konde uitstellen als veertien dagen, of daer moest een schip naer* Batavia *vertrekken.* Deze brief zodanigh in 't Sinees vertaelt wezende, wilden de tolken den zelven niet binnen brengen: en de Hollanders mochten, door des Veldheers orde, niet in de Stadt komen. Derhalven d'Ambassadeur den Raed heeft doen vergaderen: en is op de voorstellinge van zijn E. goed gevonden, terwijl de Faktoors gezecht hadden, op morgen (om te handelen) wederom wilden uitkomen, den tijd van twee dagen noch te verbeiden; maer in gevalle in dien tijd met de Faktoors niets verricht wierd, zich als dan gevoelijk diens aengaende ontrent de Bestierders te betoonen. Doch het bovenstaende briefje door zijn E. in den Rade getoont, gelezen, en de reden, waerom 't zelve niet besteld konde werden, gelijk als boven, daer by verhaeld, wierdt eenparighlijken vast gestelt, dat de Heer Ambassadeur aenstonds in perzoon naer den Veldheer zoude gaen, en hem het bovenstaende met meer redenen te dier stoffe dienende voorhouden, en naer den uitslagh besluiten, 't geen den onzen wijders ten dienste van de E. Companjie te doen stondt. Dan ingevalle zijn E. aen de Stadts poort wierde opgehouden, zonder het minste gerucht te maken, weder om te keeren, en als dan *Blijswijk* zonder pas te laten vertrekken.

D' Ambassadeur maekte zich dan aenstonds gereet, om ten Hoof te gaen: maer wanneer in de palakijn wilde treden, waerender geen Koelijs, die de zelve wilden dragen; alzoo hen zulx door den Mandarijn van de Loosje was verboden. Niet te min bleef hy by zijn voorneemen, gaende te voet derwaerts, niettegenstaende het wel een uur gaens was. Aen de Stadts poort dan gekomen, wierd hy eenigzints opgehouden, alzoo de daer wachthoudende zoldaten, eer zy hem dorsten binnen laten, 't zelve eerst den Veldheer wilden verwittigen. Weshalven d'Ambassadeur weder een weinigh te rugh trad; maer wederkeerende, vraeghde aen de poortiers, of zy last hadden hem niet binnen te laten. Daer op zy niet anders als te voren antwoordende, was hy naer binnen gegaen, tot in 't Hof van *Talauja*, latende zijne komst, door de tolken *Maurits* en *De Haze*, aen den tolk van den Veldheer zeggen, op dat hy 't zelve zijn Meester mochte aendienen. Na hy een wijle tijds in het gewonelijk vertrek gewacht had, quam de tolk *Genko* hem zeggen: dat de Kommissarissen van *Peking* by den Veld-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Veltheer waren: of zijn E. dierhalven, 't geen hy den Veltheer voor te ſtellen had, aen hem wilde bekent maken, om zulx aen *Talauja* te mogen overdragen, alzoo *Talauja* zulx verzocht. D'Ambaſſadeur antwoorde daer op: dat 't geen hy den Veltheer voor te dragen hadde, zulx zelfs wilde doen: waer op *Genko* weder was vertrokken, als of den Veltheer weder beſcheit wilde zeggen. Maer weinig tijts daer naer quam de tolk van den Veltheer den Ambaſſadeur vragen: wat zijn E. begeerte was? waer op hem door den Ambaſſadeur wierd geantwoord? den Veldheer gaern over eenige zaken te willen ſpreken: 't welk de tolk zeide hem te zullen gaen aendienen. De tolk weder komende, zeide, dat d'Ambaſſadeur vryelijk mochte binnen komen: waer op hy ook dateiijk voor den Veldtheer ging. Zijnde gezeten, was d'eerſte vraegh na elkanders gezontheit. Deze van wederzijden wel bevonden, nam d'Ambaſſadeur het woort, zeggende dat de Hollanders zijn Hoogheit moeielijk vielen; maer het zelve als nu moeſten doen: uit oorzake, om dat zy verhoopt hadden dat met de komſt van des Keizers brief de handel zoude voortgegaen hebben, en in 't een en 't ander meerder vryheit als voor dezen genieten; maer dat het ten tegendele ſlimmer en ſlimmer wiert, alzoo hun brieven langer, die zy aen *Talauja* over 't een of 't ander te verzoeken ſchreven, niet konden door de ſchryvers of tolken beſtelt krijgen. En alzoo de Veltheer had gelieven te verbieden, dat'er niemant van de hunnen in de Stadt gelaten zoude worden, maekte hen het zelve al vry wat verlegen. Ten anderen dat zy geen Koelijs tot het dragen hunner palankijns meer konden krijgen, alzoo de Mandarijn van de Loosje hen zulx verboot. Hier antwoorde de Veltheer anders niet op: als vraegde, of de Koelijs tot'et dragen der palankijns door hun zelven wierden betaelt? wanneer hem van ja gezeght wiert: voer hy voort, zeggende noit zulx aen de Koelijs hadde laten verbieden, noch ook niet aen de poort gelaſt, dat zy den Ambaſſadeur zouden buiten houden; maer zulx alleenlijk van de matroozen gezegt te zijn, die om 't een en 't ander in de Stadt quamen te kopen, dat hy niet verſtont.

Daer op leverde d'Ambaſſadeur hem den brief, dien morgen geſchreven, zelfs over. Dien gelezen hebbende, antwoorde daer op: dat het kleine ſchip vry na beneden moghte gaen: hy zoude daer een pas of Mandarijn toe zenden.

De handel, hen door den Keizer vergunt, ſtont hy hen mede in dezelve maniere toe. Hy zoude andere plakkaten ſchryven, en aen de Loosje laten aenſlaen. D'onzen mochten met eenen ieder, die wilde, handelen. Hy belette hen zulx niet; maer zy moeſten ook verdacht wezen geen goederen te kopen, die in 't plakkaet verboden en niet uitgevoert mochten worden, als de Zijde, Pelangs, Pansjes en andere.

Aengaende hunne koopmanſchappen: zy waeren met de zelve te duur &c. waer op *Nobel*, alzoo den Veldtheer van handel ſprak, (dat hem aengingh) tegen den Veldheer zeide: dat zy hunne koopmanſchappen niet duur hielden, maer dat de Faktoors daer nergens na zoo veel voor wilden geven, als op andere jaren was geſchiet: en als zy de koopmanſchappen voor dien prijs gaven, daer op verliezen zouden. De Veltheer zeide: hy wiſt wel dat zy niet verliezen mogten. Dies *Nobel* voort voer, zeggende: hy hadde nu vier jaren achter den anderen aldaer geweeſt en gehandelt, ook altijt met de Faktoors in de prijzen der koopmanſchappen konnen over een komen; maer nu konde hy met zijne Faktoors niet over een komen: verzocht dierhalven, dat hy andere luiden, om met hem te handelen, wilde zenden, alzoo met zijne Faktoors geen doen wilde hebben. Hier op antwoorde de Veltheer, zich wat t'onvreden toonende; waerom men nu zoo wel niet over een konde komen, als in de voorleden vier jaren was geſchiedt?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Hy had met den handel niet te doen; die gink hem niet aen, en diergelijke redenen meer; vragende voorts, of *Nobel* of de Heer Ambaſſadeur die woorden ſprak. Maer verſtaende die van *Nobel* quamen, zeide hy zoo over zijde: dat hy vry ſtil zoude zwijgen, alzoo niet te zeggen had, &c. Keerde zich toen tot den Ambaſſadeur, vraegde wanneer hy wilde opreizen? waer op zijn Ed. antwoorde als de handel ware gedaen: ook datter noch verſcheide goederen voor de Rijxraden van beneden moeſten gehaelt werden. Daer op hy niet antwoorde: maer ſcheen zeer nieuw op te horen, toen'er van de Rijxraden geſproken wiert. D' Ambaſſadeur liet aen den Veltheer zeggen, dat d' Ambaſſadeur den Veltheer in alles wilde gehoorzamen, en hem naer 's Lands wijze voegen; maer dat de Veltheer geliefde orde te ſtellen, dat d' Ambaſſadeur in zijn gezagh niet mocht verkort worden; alzoo zijn Hoogheit geliefde te weten, dat hy het Hollantſe Rijk in deze gelegentheit vertoonde, en liever te ſterven had, als 't Hollantſe Rijk hoon zoude lijden. Hier op antwoorde de Veltheer het zelve ook niet ware geſchiet of geſchieden zoude: voorts dat hy den Heer Ambaſſadeur zeer bedankte, voor de gezondene kleinigheden, die hem zeer aengenaem waren. Eindelijk verzocht de Ambaſſadeur den Veltheer geliefde aen zijn Faktoor de bevordering van den handel te belaſten, gelijk d' Ambaſſadeur aen *Nobel* mede zoude doen. Daer mede d' onzen dan afſcheit namen, en waeren weer vertrokken.

Des naermiddags verſcheen in de Loosje de Mandarijn *Liu Lauja*, den Ambaſſadeur van wegen den Veltheer brengende twee autentijke afſchriften der brieven van *Peking* gekomen, die hy hem op den elfden dezer met den Mandarijn *Onghja Lauja* hadde gezonden, en 's anderdaeghs wederom laten halen. Dees Mandarijn vraeghde mede uit des Veltheers naem, of d' Ambaſſadeur de koopmanſchappen aldaer wilde verkopen, of wel in *Peking* om te verkopen brengen. Waer op hem d'Ambaſſadeur heeft geantwoort, dezelve aldaer te willen verkopen. Mede verzocht de Mandarijn, hy wilde hem tegen morgen de namen van de mede naer *Peking* gaende perſonen opgeven, als wanneer die zoude konnen halen, om overſlag wegens de Koelijs te maken. Ook zoude morgen een pas voor 'tSchip, als mede andere plakkaten, om aen de Loosje aen te ſlaen, gebracht werden.

De Mandarijn wiert voor zijne gebrachte goede tydinge, door den Ambaſſadeur, met vijf el groen laken beſchonken.

Den negen en twintigſten en dertigſten droeg zich niets toe.

Des avonts den eerſten van Winter-maend, vertrok het Jacht *Blyswijk* naer beneden, met een inladinge van verſcheide ververſchinge voor de ſchepen, in de Neerlantſche haven, en onder *Tinghay*.

Des morgens vroeg, den tweeden, vertrokken *Harthouwer* en *Van der Does*, met de boot na de Nederlantſche haven, ten einde al d'aengehoude Sineeſche gerede penningen en koopmanſchappen te degen na te zien, op te nemen, en aen te tekenen, om zoo, beneffens de tien kiſten zilver, van de Kompanjie, met *Blyswijk* na *Lamthay*, de voorſtadt van *Hokſieu*, daer d'Ambaſſadeur met zijn gevolg zich bevont, aen te laten komen: desgelijx om de reſt der goederen uit *Vlaerdingen* te loſſen.

Des middags quam de Mandarijn *Liu Lauja* in de Loosje, met een ſchriftelijken brief en orde van den Veltheer, (zoo hy zeide:) datmen den Sineſen, van *Batavia* gekomen, hun afgenomen goederen wederom zoude geven. Daer op d' Ambaſſadeur *Liu Lauja* liet aenzeggen: dat het zelve niet kon geſchieden, dan met orde van den Heer Generael en Raden van *Indiën*

Na eenige ſtribbelingen quamen al de Bataviſche Sineſen van het Schip *Alfen* te voorſchijn. Door den Ambaſſadeur gevraegt, wat zy begeerden: antwoorden als boven, herſtelling van hun goederen en zilver. Daer op

d' Am

d'Ambaſſadeur in tegenwoordigheit van den Mandarijn *Liu Lauja* ten antwoort gaf. Hy kon daer in niet treden; maer by zoo verre de Veltheer aen den Heer Generael wilde ſchrijven, ten einde hy den Ambaſſadeur zulx des volgenden jaers geliefde te belaſten, zoo zoude het konnen geſchieden, en anders niet. Dan by aldien men het met gewelt wilde doen wederom geven, de Kompanjie zou haer verhael op de Sineſen tot *Batavia* kunnen vinden. Dies d'Ambaſſadeur zeide geen ander of beter middel waer, als den Heer Generael daer over te ſchrijven, en deſſelfs uitſpraek daer over te verwachten. Hier op gingen de Sineſen weg, en zou *Liulauja* den Veltheer dies verſlag doen.

Den vierden begonnen de Faktoors, na het treffen der prijzen van de koopmanſchappen in voorige dage, onder opzicht van de twee Mandarijns, *Liu* en *Lulauja*, de peper in de Loosje te wegen, en ontfangen.

Ook ſchreef ten zelven dage d'Ambaſſadeur het volgend briefje aen den Veltheer.

De prijzen der koopmanſchappen zijn nu getroffen. De twee ſchepen kunnen in de reviere aen den toorn komen; maer het groot ſchip onder Tinghay *moet aldaer ontloſt werden.*

D' Ambaſſadeur vertrout altijds op Talaujas *goedheid: daerom verſtont hy zich nu wederom te verzoeken; dat de twee ſchepen, een voor een, mogen aen den toorn, en daer toe paſſen bekomen, om des te ſpoediger de koopmanſchappen daer uit te mogen loſſen.*

Zoo Talauja *geliefde te belaſten, dat de peper en zandelhout beneden in de ſchepen door de Faktoors mochten gewogen worden: d' Ambaſſadeur zou daer voor gaerne aen* Talauja *dankbaer zijn.*

Dit door den tolk *De Haſe* gebragt, kreeg by tot antwoord, dat de Veltheer met de Faktoors daer over zoude ſpreken, en den Ambaſſadeur 's anderen daegs beſcheid laten weten.

Den vijfden wiert noch al met het wegen van de peper dapper voortgevaren.

Den zeſten quamen de twee Sineſen by den Ambaſſadeur, die met hem van *Batavia* waeren gekomen, verzoekende voor tolken mede naer *Peking* te mogen gaen. Dezelve waren, beneffens al d'andere Sineſen, twee maenden in de Stad *Hokſieu* op een Jonk als gevangen geweeſt, en nu op borgtocht ontſlagen: tot dat daer over beſcheid uit *Peking* zoude gekomen zijn. Dit was geſchiet ter oorzake een Jonk van *Batavia*, door den Kapitein *Chiqua* uitgezonden, ontrent *Kanton* was gebleven: daer van de Sineſen behouden, en aldaer bewaert wierden. Hier over dan na *Peking* geſchreven, moeſte toen over de Sineſen, met d'onzen overgekomen, mede geſchreven wer-den.

Den zevenden, quam het wegen van de peper, in de Loosje, ten einde.

Des morgens, den achtſten, zond d'Ambaſſadeur den tolk *De Haſe* weer tot den Veltheer, om antwoort op het ſchrijven van den vierden dezer te erlangen.

Ten zelven dage, quamen weder uit de Neêrlantſche haven, met de ſloep van *Vlaerdinge*, *Harthouwer* en de Sekritaris *Van der Does*, den tweeden dezer derwaerts gevaren.

Deze deden verſlag: dat zy alles aldaer, volgens des Ambaſſadeurs bevel, verricht hadden. *Vlaerdinge* was van al zijn peper ontladen, en *Blyswijk* neffens zoo veel kaliatours en zandelhout, als hadden kunnen laden, overgeſcheept: zoo dat in *Vlaerdinge* niet anders was gebleven, als eenig zandel, en kaliatours hout, tin, loot &c.: waer mede zy het zelve Jacht onder den grooten toorn hadden gelaten.

D'Aengehoude Sineſen goederen en gereede penningen, hadden zy los gemaekt, en de laeſte op de wijze, als die van de Kompanjie, herpakt, en in *Blyswijk* overgeſcheept.

In het afvaren na de Nederlantſche haven, hadden zy tot *Minjazeen* groote toebereiding, ten oorlog, zien maken. Na d'oorzaek van zulx gevraegt, was hen tot antwoort gegeven: dat op de komſte van ongevaer dertigh *Koxinſe* Jonken ontrent de hoek van *Hoitang* den ſtedehouder van *Minjazeen* orde was gegeven, zich ten

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

oorlog toe te ruſten, en de Jonken van de kuſt te drijven.

Zy dan van daer tegen den avont in de Nederlantſche haven gekomen, hadden den Mandaijn van de Jonken, die aldaer ter wacht lagen, al laet in den avont noch aen boort van 't Jacht *Vlaerdinge* gekregen, met waerſchouwingh aen hen: hoe verſcheide *Koxinſe* Jonken onder *Tinghay* waren gekomen, die, om niet bekent te willen zijn, Tartariſche vlagge lieten waeien: dat twee van hunnen Jonken zoo aenſtonts van *Tinghay* in de Nederlantſche haven waeren gekomen, dezelve in het vertrekken van daer hadden gezien. Dierhalve de boot van *Vlaerdinge* met den Sekritaris dien nacht met d'eb naer *Tinghay* was gegaen, om d'onzen van het aldaer leggend ſchip *Alſen* te waerſchouwen, ten einde, om wel op hunne hoede te zijn, en ook tegens alle voorvallen orde te ſtellen. De Sekritaris des anderen daegs in *Tinghay* gekomen, was door die van het ſchip *Alſen* berecht: hoe des voorigen nachts vijftien *Koxinſe Koyaes* (welke zijn kleine vaertuigen, van tien, twintig en dertig laſt, met eene maſt) ontrent het ſchip waeren geweeſt, daer op zy vijf ſcheuten met kanon geſlaeckt hadden: als waneer dezelve weder waeren vertrokken, neffens vier en twintig groote *Koxinſe* Jonken, die maer alleenlijk een vertoning buiten d'eilanden hadden gedaen, zonder iet verder op het ſchip t'onderſtaen.

Den vierden, 's morgens, waeren vijf en twintig Tartariſche Jonken 't gat uitgekomen, na de *Krokodils eilanden* gezeilt, en des avonts wedergekeert, met voornemen onder *Tinghay* te loopen; doch die van *Alſen* twee ſcheuten met grof kanon voor hen over doende, waeren weder vertrokken.

Ten zelven dage quam de tolk *De Haſe*, den vierden dezer aen den Veltheer gezonden, wederom, en neffens hem de Tolk van den Veltheer, den Ambaſſadeur uit zijns meeſters naem zeggen: dat het ſchip vryelijk aen den toorn mocht komen: dat de Veltheer het zelve aen den Stedehouder van *Minjazeen* zoude ſchrijven: vraegde voorders of de Heer Ambaſſadeur wel gereet zoude kunnen zijn, om tegen den vijf en twintigſten dezer maent na *Peking* te vertrekken. Waer op d'Ambaſſadeur het naervolgend briefje tot antwoord aen den Veldheer ſchreef.

D' Ambaſſadeur is dankbaer voor Talaujas *goede genegentheid, dat het ſchip aen den toorn mochte komen. Het klein Hollandſch ſchip is weder met koopmanſchappen alhier aengekomen.*

De peper in de Loosje, ontrent twee duizend en drie honderd pikol, is aen de Faktoors gelevert. Nu verſoekt d'Ambaſſadeur dat Talauja *de Faktoors geliefſt te belaſten, dat de aluin, goutdraet, en andere koopmanſchappen aen den* Hopou *mede mogen gelevert worden, ten einde in 't kort een ſchip na* Batavia *zoude kunnen vertrekken, en d'Ambaſſadeur zich tot de reize na* Peking *vaerdig te maken.*

Ook verhaelde de Tolk des Veltheers; dat d'Ambaſſadeur over drie dagen tot den Koning *Singlamong*, en over vijf tot den Veldheer, op een *Wajang* of feeſt zoude genoodigt werden. Gelijk ook weinig tijds daer na de Faktoor van den Koning *Singlamong* den Ambaſſadeur en zijn gevolg tegens den elfden dezer op een *Wayang* of feeſt quam noodigen, met verzoek dat hy de muzikale ſpeeltuigen, die in de Loosje waeren, geliefde mede te brengen, naerdien de Koning nieuſgierigh was dezelve te hooren. d'Ambaſſadeur liet den Koning zeer bedanken en zeggen te zullen verſchijnen, en de muzikale ſpeeltuigen mede brengen.

Des morgens, den elfden, quam de Faktoor van de Koningh *Singlamong*, in de Loosje den Ambaſſadeur, volgens verzoek, op den achtſten dezer gedaen, ter feeſt halen, om by den Koning vrolijk te zijn. Werwaerts hy zich dan met zijn gevolg begaf: t'effens werden ook de muzikale ſpeeltuigen daer heene gebracht.

In het hof dan gekomen, en een weinig in het gewoonelijk vertrek te wachten geleid, quamen aldaer mede binnen eenige Sineſen, die over twee

ren

jaren van *Koxinga* by de Tartaren waren komen overlopen, die ook neffens d'onzen na den Koning wierden geleid, en tegen hen over, aen des Konings rechte hand, op hunne mede gebrachte lappen-pije laken gewezen te zitten.

Na de Koning na des Ambaſſadeurs gezondheid had gevraeght, zeide hy tot heden genen tijd te hebben gehad, om zijn edele t'onthalen; maer aengezien de gelegendheid haar als nu aenbood, vermids het komen van des Keizers brief, zoo verzocht hy de Heer Ambaſſadeur zich een weinig vrolijk geliefde te maken. Waer op de tafelen met ſpijze wierden voorgebracht, en d'onzen met eeten en drinken wel onthaelt. Ondertuſſchen wierden verſcheide *Wayangen* vertoont: tuſſchen welke de Koning verzocht de muzikale ſpeeltuigen der onzen, mede eens geluid mochten geven; gelijk ook geſchiede: welk ſpel hem zeer wel ſcheen aen te ſtaen.

Na dat meeſt de geheele dagh, met vrolijk te zijn, was overgebracht, nam d'Ambaſſadeur, na den Koningh voor zijn onthael bedankt te hebben, tegens den avond zijn afſcheid, en vertrok weder na de Loosje.

Tegens den middagh quamen de Mandarijns *Liu* en *Liulauja* in de Loosje, eiſchende uit des Veldheers naem de Sineſe aengehoude goederen, met byvoegen van vele redenen: namelijk dat de Veldheer had gezeid: dat het arme luiden waren, die dezelve toequamen, en tot onderhoud niet anders hadden, en diergelijke redenen meer. d'Ambaſſadeur antwoorde hen daer op: dat hy dezelve goederen niet konde of vermocht wederom te geven: alzoo daer over na *Batavia* was geſchreven, en van daer eerſt beſcheid moeſte verwacht worden.

Dan naerdien de Sineſen voornoemt klaegden, niet te hebben om van te leven, was by hem goet gevonden, op eigen macht, duizent rijxdaelders tot levens-middelen uit te deelen, indienze die begeerden. Wanneer de Mandarijns noch eenige andere redenen daer tegen wilden inbrengen; zeide de Ambaſſadeur: hy wilde *Talauja* zelfs daer over komen ſpreken, en hem zijne orde laten zien, of dezelve mocht tegengeſtreeft worden. Voor hem viel daer niet anders in te doen. Dan zoo *Talauja* dezelve met gewelt wilde nemen, hy kon der Kompanjies koopmanſchappen en hen altezamen krijgen; dewijl zy doch in zijne macht waeren. Waer op de Mandarijns zeiden: het zelve wat te hoog opgeheven was, ook dat zy zulx *Talauja* niet dorſten bekent maken: en waren zoo vertrokken.

Tegens den middag, den veertienden, quamen de Mandarijns van des voorigen daegs weder in de Loosje, en eiſchten, gelijk op giſteren, de aengehoude goederen der Sineſen. Waer op hen ook, invoegen als giſteren, wiert geantwoord: te weten, dat hen dezelve goederen niet konden weder gegeven werden, voor al eer orde van *Batavia* waere gekomen: dewelke achtervolght moſt werden. Niettemin drongen de Mandarijns daer ſterk op aen, dat *Talauja* die wilde hebben, en het niet wel waere gedaen, men dezelve goederen aenhielt: met diergelijke redenen meer.

Vele redenen wierden hier over van wederzijden gevoert, die ten laeſte den Ambaſſadeur verdrooten: dies hy tegen de Mandarijns zeide, hy wilde zich daer over met zijnen raed bedenken; en *Talauja* den uitſlag in geſchrift laten weten. Waer op de Mandarijns vertrokken.

Den Raed het dikwils komen van den Veltheer voorgehouden, wiert goedt gevonden het naervolgend briefje aen *Talauja* te ſchrijven:

D'Ambaſſadeur heeft altijds veel gunſt en beleeftheid van Talauja *ontfangen, en is daer voor dankbaer. Het heeft* Talauja *gelieft, ten anderen mael, aen den Ambaſſadeur te belaſten de goederen, met de Sineſen van* Batavia *gekomen, wederom te geven. Nu gelieft* Talauja *te weten, dat voorhene de Sineſen met der Kompanjies ſchepen en kiſten, onder den naem van klederen en behoeften, veel byzonderen handel ter ſluik hebben gedreven. Daerom heeft de Heer Generael aen den Ambaſſadeur gelaſt daer*

ſcher-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

scherpelijk op te letten, en zulx te verhinderen. De Fiskael heeft nu eenige goederen van de Sinesen gevonden en aengehouden.

Talauja *gelieft nu t'onderzoeken of d' Ambassadeur deselve sonder orde van den Heer Generael kan wederom geven of niet.*

Daerom verzoekt d'Ambassadeur aen Talauja, *dat daer mede mach gewacht worden, tot dat d'Ambassadeur daer over aen den Heer Generael sal hebben geschreven en antwoordt bekomen.*

D' Ambassadeur sal op het believen van Talauja *ontrent den Heer Generael allen vlijt aenwenden, ten einde de goederen wederom mogen werden ontslagen. Dan sal* Talauja *vernoeging geschieden, en d' Ambassadeur buiten schuldt kunnen blijven: daer anderzints d'Ambassadeur daer door in't verderf zou komen.*

De Faktoor van den Veldheer quam den Ambassadeur tegens morgens tot zijnen meester op een feest, en *Wayang* noodigen, en zeggen dat *Talauja* verzocht, de Heer Ambassadeur de muzikale speeltuigen, gelijk tot den Koning was geschiet, met hem geliefde te brengen: aengezien *Talauja*, om die te hooren en zien, nieusgierig was.

D' Ambassadeur gaf ten antwoord, aldaer ten gezetten tijd te zullen verschijnen, en de muzikale speeltuigen mede brengen.

Ten zelve dage raekte ook het Jacht *Blyswijk* van zijne ingelade goederen los.

Des morgens heel vroegh, den vijftienden, gingh de Tolk *Genko* met het briefje, op gisteren geschreven, ten hove, om het zelve aen den Veltheer te vertoonen. Weder gekomen, bracht ten antwoord: dat de Veltheer den Ambassadeur ten hove verwachte, om te feesten, en als dan met zijn Ed. over de zake van de Sinesen zoude spreken. Dan eer d' Ambassadeur derwaerts gingh, verzocht hy des raeds goetdunken: wat best waere t'antwoorden, indien de Veltheer daer van begon op te halen, en te vragen waer dezelve goederen waeren? hoe veel dezelve wel bedroegen? waer die zouden laten, geduurende hunne opreize naer boven? en ofme die wederom wilden geven of niet: zoo wiert goed gedacht, dat op des Velrheers vragen waer dezelve goederen waeren, d'Ambassadeur zou antwoorden, aen 't boort van de schepen: de bedraegingh der zelve zou men *Talauja* by gelegentheid opgeven. Aengaende het weder geven: datmen die niet konde herstellen zonder orde van *Batavia*. Belangende waer men die laten zou, hem zeggen, de gereede penningen tot onkoste te zullen gebruiken; maer hem te verzekeren dezelve niet een Konderijn door d'onzen zouden vermindert worden.

Hier op dan ging d'Ambassadeur met zijn gevolgh te hoof. Aldaer gekomen, en weinigh tijds in het gewoonelijk vertrek gewacht, wierden zy binnen geleid, in een kamer, ter zijde van de gemeene gehoor-plaets gelegen: alwaer de Veltheer op een stoel aen een tafel zat, en de voorder tafelen aen weder-zijde al met eenige spijze bereid stonden.

D'Ambassadeur wiert mede ter zijde *Talauja* op eenen stoel aen een tafel gezet, en voorts d'aenzienelijkste aen weder-zijde op banken, daer tafels opstonden. Zijnde gezeten, waeren d' eerste vragen na elkanders gezontheid. Voorts wiert 'er spijs en drank opgebracht, en *Wayangen* of toneel-speelen vertoont. De Veltheer dronk den onzen vry sterk toe, en vermaende hen om vrolijk te zijn.

Na eenigen tijt gewayanght te zijn, moesten de muzikale speeltuigen mede geluid geven: dat de Veltheer wel aenstont. Wanneer de tijt van het vertrek begon te genaken, zeide de Tolk tegen den Ambassadeur, dat de Veltheer van de Sineesche goederen wilde spreken. Dies d'Ambassadeur hem liet vragen: of hy den brief, des uchtens aen zijne Hoogheid gezonden, had ontfangen. Waer op hy antwoorde van ja, en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

en den inhoud wel verſtaen. Zeiden voorders: hoe dat door den oorlogh eenige Sineſe inwoonders waren gevlucht geweeſt, die nu in tijd van vreede weder in hun land quamen, medebrengende, 't geen zy lieden door langen tijd en groote moeite hadden vergadert. Hy had daer over met den Koning geſproken: en het hen docht een onredelijke zake te wezen, de Kompanjie, of de Heer Ambaſſadeur dezelve goederen aenhield. Hen moeſte dezelve goederen wederom gegeven worden: hy had al de goederen op ſchrift: met byvoegen van diergelijke redenen meer.

D'Ambaſſadeur liet hem daer op ten antwoort ſeggen: dat hy met den Veltheer niet wilde twiſten: maer dezelve goederen niet konde noch mochte weder-geven. Dan zoo *Talauja* dezelve met geweldt wilde nemen, hy kon die krijgen. Waer op de Veltheer niets antwoorde; maer van reden veranderde, en zeide: dat voor *Kanton* een Sineeſe Jonk, komende van *Batavia*, was gebleven: waer op een Sinees, *Genko* genoemt, als gezaghebber of Kapitein was, die den Ambaſſadeur, als mede den *Houpou Konſtantijn Nobel* wel kende: welker namen hy ook had genoemt. Derhalve vraegde hy of deze Jonk met d'onzen in gezelſchap van *Batavia* was gekomen: dan of de Heer Ambaſſadeur daer ook kennis van had? Ten antwoort gaf hem d'Ambaſſadeur, daer in 't minſte gene kennis van te hebben, veel min dat dezelve met hen in gezelſchap van *Batavia* was gezeild. Ook dat hy op *Batavia* noit Sinees gekent had, die *Genko* was genoemt. Na welke redenen d'Ambaſſadeur afſcheid tot vertrekken verzocht, dat hen door den Veldheer wierd toegeſtaen.

Ten zelven dage quamen de Faktoors van den *Konbon* den Ambaſſadeur tegen den zeſtienden tot hunnen meeſter op een feeſt en *Wayang* of toneel-ſpel nodigen: alwaer d'Ambaſſadeur aennam te zullen verſchijnen.

Den zeſtienden droegh zich niet byzonders toe: alleen wierd door de Faktoors een parthye aluin gelevert.

Volgens de noodinge op den vijftienden, door de Faktoors van den *Konbon* gedaen, gingh d'Ambaſſadeur met zijn gevolgh derwaerts. In het hof gekomen, wierdt hy in een vertrek een weinigh te wachten gebracht, vermits eenige Mandarijns by den zelven waeren. Na ontrent een halve uure wachtens, wiert d'Ambaſſadeur binnen geroepen, in de gewooneijke verblijfplaets: alwaer de tafelen al klaer met ſpijs toebereid ſtonden.

D'Ambaſſadeur wierd van den *Konbon* vriendelijk ontfangen, en aen een tafel, ſtaende aen de Sineeſche hoogerhand van de ſijne, op een ſtoel geweezen te zitten, en vervolgens d'aenſienelijkſte ieder aen een tafel, ſtaende aen weder-zijde.

Weinige redenen vielen 'er voor: als alleenlijk dat de *Konbon* vraeghde, of al het volk, daer tegenwoordigh, mede naer *Peking* ging? daer op hem geantwoort wiert: het grootſte deel. D'Ambaſſadeur vraeghde, wanneer hy na boven zou reizen? Waer op de *Konbon* antwoorde. In de maent van de twalefde mane. Voorts wierd de dagh met vrolijk te zijn, te *Wayangen* en ſpringen doorgebracht.

Tegens den avond vertrok d'Ambaſſadeur weer met zijn gevolg.

Zoo *Trigaut* getuight, toonen zich de Sineſen tot het zien van *Wayangen* of toneel-ſpeelen zeer genegen, en overtreffen daer in d'onzen: derhalve ook ontelbare menigte van jonge luiden zich met deze oeffening erneren.

De vinder der toneel-ſpelen word by eenigen *Scheekong* geheeten, en voor eenen God gehouden. Dees is zeer geacht onder de ſpeelders: want zy noit ſpel beginnen, zonder aen hem eerſt te offeren. Ieder ſpeelder heeft zijn beelt aen de zy, ſtatig biddende, om geheugenis, ten einde zy in de woorden niet mogen ſtruikelen.

Wonder zijn de Sineſen verſlingert op toneel-ſpelen. Zoo iemand een groot gevaer heeft uitgeſtaen, in plaets een kriſten daer voor in de kerk een dankzegging pleegt, maken zy een toneel-ſpel tot dankbaerheid, aen hunne goden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Zommigen hunner reizen over al, wijd en zijd, door het gansch rijk: andere houden zich in de vermaerste koopsteden op, en worden gebruikt op algemeine en byzondere feesten en maeltijden: ja heeft op zommige plaetsen ieder kroegh zijn speelders; gelijk hier te lande op boere kermissen, ieder kroegh zijne vedelaers. Maer in 'er daet zijn dese luiden het schuim en uitschot der gemeente, en het snoodste geboefte.

Al dese tooneel-speelen zijn meest al oude stukken, (want zelden worden nieuwe gemaekt) en of waerachtige historien of slechts bloote verzieringen.

De speelders selfs, wanneer zy ontbooden worden, hebben altijd een van de gemeene speelen gereet, en op voor-raet, om aenstonts te vertoonen.

Dies vertoonen zy den gast-houder een groot boek, daer in speelen ingeschreven staen, om daer uit een, dat hy gaerne wil zien, na sijn welgevallen te kiezen. De gastgenooten zelfs zien en luisteren onder het eeten en drinken met een zonderlingh groot vermaek toe: ja besteden dikwils na den eeten geheele tien uuren (zoo langh bywijle ook de maeltijd duurt) aen het kijken, wijl het een spel zoo dra niet gedaen is, of terstont weer een ander op nieu begonnen word.

Alles wordt schier al zingende uitgesproken, en naulix iet door een gemeene wijze van spreken geuit.

Prachtigh zijn ook de speelders en, na vereisch des spels, uitgestreken en gestoffeert.

Den achtienden viel weinig voor, en wiert meest doorgebracht, met het ontfangen van wortel Sina en spiljauter.

Den

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Den negentienden, ontmoeten den Sekritaris in het uitgaen onverziens twee Hollanders, die vreemde luiden ſcheenen te zijn; altoos waeren by hem niet bekent. Zy wierden gedragen op reis-ſtoelen van Bamboeſen, groetende den Sekritaris, met het afnemen van hunne hoeden. Dan vermits zy zeer ſterk voortgedragen wierden, had hy den tijt niet gehad, om hen aen te ſpreken.

De tolk *De Haze* maekte den Ambaſſadeur bekent, uit eenige Sineſen verſtaen te hebben, dat in *Sincheu* een Hollandſch ſchip ware gekomen. D'Ambaſſadeur liet daer na vernemen, en bequam ten antwoord: dat in *Sangefoe* twee Hollandſche ſchepen lagen: het een, een Fluit: het ander, een Jacht. Ook dat dien morgen twee Hollanders van deſelve ſchepen na den Veltheer waren gebracht.

Des namiddags quam de Mandarijn *Liulauja*, neſſens noch twee andere, in de Loosje en ſeggen, van den Veltheer geſonden te zijn, en den Ambaſſadeur te ſeggen: dat niet meer als twintigh man met den Ambaſſadeur na boven zouden mogen gaen. De Ambaſſadeur vraeghde of de paerden en osjes dan niet mede na boven zouden gaen: want zoo deſelve mede moſten gaen, wiert'er ook meerder volk tot d'opreiſe vereiſcht. Doch hy ſoude het aen den Veltheer laten, hoe veel volks nootzakelijk tot d'opreize moeſte wezen.

Ook ſpraken deſe Mandarijns al weder van d' aengehoude goederen der Sineſen, met te ſeggen: de Veltheer deſelve wilde hebben, en hen laſt gegeven had, die uit het ſchip, leggende onder *Tinghay*, te halen: dies verzochten zy d'Ambaſſadeur wilde iemand van de zijnen met hen derwaerds zenden. D'Ambaſſadeur antwoorde hen gelijk voorheene had gedaen: dat hy dezelve goederen hen niet konde geven; maer ingevalle *Talauja* die met gewelt wilde nemen, hy kon het doen. Wanneer de Mandarijns het al weer op een ſtribbelen wilden ſtellen, zeide d'Ambaſſadeur: zy zouden een ſchriftelijk orde van *Talauja* halen: waer in hy dezelve goederen met gewelt wilde nemen. Hy zoude zich ondertuſſchen beraden, wat hem te doen ſtont: welk de Mandarijns aennamen te doen.

De Mandarijns gevraeght, of dien dage gene Hollanders by den Veltheer waeren gekomen: antwoorden: wanneer zy uit het hof van *Talauja* waren gegaen, aldaer twee Hollanders aen de deur hadden vinden ſtaan, die van *Sinchieu*, over land gekomen waeren: maerdat zy niet wiſten, met welk ſchip of Jonk zy aldaer gekomen waeren.

Des morgens, den vier en twintigſten, verſcheen in de Loosje de voordrager van den Veltheer, met name *Onghia Lauja*, den Ambaſſadeur van wegen zijnen heer voorhoudende: dat de vaertuigen, paerden, koelijs of dragers, en voorts alles wat tot d' opreis des Ambaſſadeurs behoorde, nu vaerdigh waeren: vraeghde wanneer hy klaer zoude kunnen wezen, om op te reizen.

Wijders, zeide hy, dat een Mandarijn van den Koningh *Singlamong* by den Veltheer was gekomen, om 't zelve te vernemen, en de Koningh zeer verwondert was, d'onzen in 't opreizen nu zoo traegh waeren, daer in 't eerſt zulken haeſt ſcheenen te hebben. Ook vraeghde de Mandarijn na beſcheid, om den Koningh den beſtemden dach aen te dienen. Tot antwoord gaf hem d'Ambaſſadeur: hoe in de ſchepen noch eenige ſchenkaedje-goederen voor de *Lipous* waeren, welke, eer hy konde opreizen, moeſten wezen geloſt en gepakt. Ook dat de handel eerſt moeſte gedaen en de goederen aen de Faktoors gelevert wezen: alzoo de *Houpou Nobel* mede na boven moeſte reizen. Hier op vraeghde de voordrager, hoeveel tijds vereiſcht wierd, eer 't zelve konde beſchikt wezen? In 't kort, antwoorde d'Ambaſſadeur, kon zulx geſchieden: indien ſlechts

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

de Faktoors deden, gelijkze behoorden te doen; maer dat den onzen ten tegendeele, met de waren t'ontfangen, tegen hunne koopmanschappen, zoo veel moeielijkheden met de Faktoors ontmoeteden, dat zy den tijt niet vast konden stellen: alzoo zy aen d'eenen kant Zijde wilde leveren, die veel slechter, als het monster, daer zy de Zijde op hadden gekocht, was: ten andere, dat zy de peper met valsche daetsen, die drie ten hondert verschilden, wilden ontfangen: en diergelijke redenen meer. De voordrager antwoorde daer op: dat dezelve tot de hondert katty toe gecijfer-tekent en wel bevonden waeren; maer het verschil, als men over de hondert vijftig katty quam, ontstont. Waer op de voordrager vraegde: of in verleden jaren met die daets de peper niet gewogen was: en waerom d'onzen als toen daer niet tegen hadden gezeid: ook dat zy, als de daets tot de hondert katty goed was, maer by een pikol zouden uitwegen. Hier op antwoorde d'Ambassadeur. Dat in verleden jaren het verschil niet geweten was, maer nu uitgevonden: en zy gaerne by een pikol t'effens wilden wegen: ook 't zelve al in 't werk hadden gestelt; maer de Faktoors het zoo niet verstonden, en de daets met voeten hadden geschopt. Derhalve verzocht d'Ambassadeur: hy wilde de Faktoors belasten de peper zoodanig te moeten ontfangen, op dat, na levering van dezelve, d'Ambassadeur datelijk konde opreizen, en *Talauja* uit zijnen naem mede verzoeken, hy 't zelve de Faktoors geliefde te bevelen, en de Mandarijns, over den handel gestelt: welk hy aennam te zullen doen.

Onderwijle waeren de Mandarijns *Liu* en *Liu Lauja* in de Loosje gekomen, met d'orde van den Veldheer, daer zy des voorigen daegs aldaer mede geweest waeren: waer in hy belaste: d'onzen d'aengehoude goederen der Sinesen wederom zouden geven. De brief vertaelt luide aldus:

De Veldheer van Fokien *helpt zijne ingezetenen.* Liu *en* Liu Lauja *Mandarijns hebben den Veldheer schriftelijk bekent gemaekt wegens de goederen der Batavische Sinesen, op de Hollantsche schepen aengehouden. Nu zend de Veltheer deze Mandarijns, om die goederen van beneden uit de schepen te halen.*

D' Ambassadeur word van den Veldheer gelast iemant van zijn volk mede naer beneden te zenden, om de goederen aen te wijzen, ten einde de zelve uit de schepen, die aen den toorn in de Neerlandsche haven in Lamthay *leggen, te halen. Wanneer die alhier in* Lamthay *zullen gekomen zijn, zullen de Sinesen alles van stuk tot stuk opschryven, en den Veldheer vertonen. Tot nader bescheid van den Keizer zullen de goederen aen d'eigenaers werden wederom gegeven. De Sinesen worden nochmaels belast, niet op te brengen, 't geen met de berk alhier tot* Lamthay *zal zijn gebragt.*

D'Ambassadeur zeide tegen de Mandarijns voornoemt, gelijk op den negentienden dezer goed gevonden was, namelijk, dat *Nobel*, *Harthouwer* en *Van der Does* met een geschrift en orde, zoo dra een weinig gegeten hadden, by den Veldheer zouden gaen, om te vragen: of dat zijn wil en orde was. Waer op de Mandarijns zeiden, zoo lang te zullen wachten, en neffens d'onzen derwaerts gaen, om d'orde van *Talauja* te horen, en zich daer na te schikken. Ook verhaelde de Mandarijn *Liu Lauja*: dat nu twee Europianen, die op *Taiwan* waeren geweest, tot den Veltheer waren: vraegde den Ambassadeur of hy de zelve ook kende. Waer op d'Ambassadeur antwoorde, hoe hy de zelve kennen konde; daer hy die noit gezien had. Maer verzocht of die aen d'onzen eens zouden mogen werden vertoont, als zy tot den Veldheer quamen. Misschien iemant van zijn volk de zelve wel kennen zoude: 't welk de Mandarijn beloofde te zullen laten geschieden.

Na het middaghmael, dan, gingen *Nobel*, *Harthouwer* en de Sekritaris *Van der Does*, met het geschrift voornoemt tot den Veltheer: voor den welken, na vry een geruimen tijd wachtens, zy ter gehoor waren gebracht, en hadden zich zelfs verstout

en

en met beleefde termen gevraegt : of het zelve zijn Hoogheids schrift en orde was. Waer op door hem was geantwoord, ja, en gewezen op het merk : zeggende het zelve zijn te wezen, en dat niemant anders dan hy zoodanig merk of teken gaf : dat 'er tijding voor af van *Peking* was gekomen, en de groote brief van den Keizer aldaer mede in 't kort stont te wezen : dat men aen de Sinesen, met onze schepen van *Batavia* gekomen, hun goederen weder most herstellen, en waerom men dezelve hen niet weder gaf. Daer waren twee Hollanders aldaer gekomen, die hy den onzen dagt wederom te geven. Waer op door d'onzen was geantwoort : dat aengaende de Hollanders, ingevalle zijn Hoogheid den onzen die wedergaf, zy daer voor dankbaer zouden blijven : dat zy den Sinesen hun goederen niet weder konden geven, zonder orde van *Batavia*, en dezelve, ter orde van den Heer Generael, door den Ambassadeur waren aengehouden. Waer op de Veltheer had gevraegt, of ook des Generaels goederen daer in waeren. Daer op hem van neen was geantwoort : maer dat dezelve door de Sinesen, tegens zijne orde en last, waeren in de plaets van noodige behoeftigheden uitgevoert. Waerom de Heer Generael zoodanige orde aen den Ambassadeur had gegeven: en of hy dan de goederen zonder des Generaels kennis konde weder geven, lieten zy hem Veltheer oordeelen. Waer op de Veltheer zeide, hy was een groot Heer en mede een van de *Lipous* uit *Peking* : hy begeerde de goederen van de Sinesen niet; maer hy was gehouden voor de zelve, alzoo zijne onderzaten waren, te spreken. Hier op wiert hem gedient. De Heer Ambassadeur mede een groot Heer en zelf een Raet van Indiën was. Hy begeerde de goederen mede niet : ja, had wel gewilt dezelve aldaer niet hadden geweest: maer wijl zulx nu zoo was, zoo konde hy dezelve zonder orde niet laten volgen. Waer op de Veltheer: zy zouden de zake van de goederen zoo lange laten berusten, tot dat daer over tijdinge van den Keizer was gekomen. Als de Keizer gebood dat d'onzen de goederen wederom mosten geven, zoude 't zelve ook, 't zy met wil of onwil, moeten geschieden. Voorts veranderde hy van reden, en vraegde : wanneer d'Ambassadeur reizen zoude. Al de koelijs, paerden en vaertuigen waren nu klaer. Hy kon niet bevroeden, waer het aen mocht haperen. Tot driemaal was door hem aen den Keizer geschreven, dat d'Ambassadeur boven zoude komen, maer hy zach daer noch gene blijken af. Wist derhalve niet, wat hy daer van denken zou : ja zou de Keizer meinen, dat hy hem leugens had wijs gemaekt. Al 't geen door d'onzen verzocht was, had hy toegestaen. Maer wy waeren t'eenemael al weder met andere verzoeken voor den dag gekomen : zoo dat hy niet wist, hoe 't met ons te stellen had: ja, konde niet bedenken, waerom d'onzen aldaer gekomen waeren. Of het was met de weinige schenkaedjegoederen, die zy mede gebracht hadde, den Keizer te gaen begroeten : of wel om hunnen handel te drijven. D'onzen waeren luiden, op welker woort geen staet te maken was : alzoo zy nu dus, dan zoo praten. Hier op was hen geantwoort: dat het wachten maer alleenlijk na den handel was: alzoo de *Houpou Nobel* mede naer boven moste reizen, en eer hy konde gaen, de handel ten deele moste gedaen wezen. Waer op de Veltheer het woort had gevat en gezegt. Dat den onzen den handel was toegestaen. Hy had Jonken en barken tot het lossen der koopmanschappen gegeven : vervolgens ook toegestaen dat het schip aen den toorn mogt komen, om ons des te meerder te spoejen. Wel was waer : hy had belast, dat het spiljauter niet uitgevoert mogte werden : naerdien 't zelve door den Keizer verboden was: hy zou 't zelve noch door de vingeren gezien hebben. Maer alzoo door d'onzen aen eenige Mandarijns gezegt was, zy 't zelve van den Koning hadden, wil hy 't zelve weder uit het schip hebben, en niet verstaen dat een Konde-

rijn zwaerte zoude uitgevoert worden. Wat belangde d'andere waren, die niet verboden waeren, mogten d'onzen zoo veel uitvoeren, alſſe begeerden. Hier op wiert hem door d'onſen ten antwoort gedient: zy niet wiſten, dat door hen aen eenige Mandarijns was gezeid, d'onſen het ſpiljauter van den Koning hadden gekocht; maer van al deze haſpeling de Faktoors de ſchult hadden: alzoo zy door hen in 't een en 't ander wierden opgehouden en belet. Het ſchip, aen den toorn leggende, ſou tegenwoordigh miſſchien al ontladen zijn geweeſt, indien ſy met wegen na behoren hadden voortgevaren; maer ſy hadden met een valſche Daets willen wegen: 't geen door d'onzen uitgevonden, was het wegen door hen geſtaekt, en weer na lant gegaen. Waer op de Veltheer antwoorde: dat de peper in 't ſchip met ſant vermengt was, en om die redenen de Faktoors met ſoodanige Daets hadden gewogen. D'onſen zeide hy wilden den naem van oprechte luiden hebben; maer zy waeren het in 'er daet niet: want zy de peper met zant en water mengden, dat voor hen genen goeden naem zoude geven. Hier op wiert den Veltheer geantwoort: d'onzen in 't minſte daer van niet te weten, dat in de peper zant of water was: dat zy aennamen, neffens zijne Faktoors, ingevalle hy de zelve daer toe geliefde te magtigen, des anderen daeghs na het ſchip te gaen, om de peper te bezichtigen. Zoo dan bevonden wiert in dezelve zant of water te zijn, dat als dan de genen, die zulx beſtaen hadden te doen, daer over ſtraſſe zouden lijden.

Voorts verzochten d'onzen het uitvoeren van het ſpiljauter, voor die reize, dewijl het alree in het ſchip was. Daer op de Veltheer geen antwoort gaf; maer zeide dat des volgenden daegs zijne Faktoors neffens d'onzen na het ſchip zouden gaen, om met hen over een te komen, ten einde d'Ambaſſadeur in korte dagen moght komen op te reizen: 't welk d'onzen zeiden zoodanig te zullen geſchieden.

De twee Europianen wierden, volgens belofte van den Mandarijn *Liu Lauja*, aen d'onzen vertoont, en bevonden deſelve twee overlopers te zijn: d'een was d'eerſte overloper, die uit het kaſteel *Zeelandia* op het Eilant *Formoſa* by de Sineſen was over-geloopen. Zy bekenden op d'eerſte vragen, dat zy overlopers waren. Volgens hun zeggen, waren zy op den achtſten dag van de tiende maent noch op *Formoſa* geweeſt, en met een Sinees vaertuig, om te handelen, van *Formoſa* na de kuſt van *Sina* aengekomen. Alwaer ſy gelaet gemaekt hadden, of zy aen land hun goed hadden willen waſſen, en waeren zoo weder, den tijd waernemende, wegh gelopen. Zeiden ook dat 'er maer een overloper op *Tywan* in 't leven waere. Dan alzoo d'onzen juiſt op dien tijd by den Veldheer waeren geroepen, hadden zy hen niet verder kunnen ondervragen. Maer weder van den Veldheer gekomen, hadden d'onzen hen noch op de plaetſe, daerſe die gelaten hadden, gevonden. Doch te laet, om hem vorders t'ondervragen, bevolen d'onzen den overlopers dat ſy trachten zouden weder by hen te komen: welk d'overlopers beloofthadden te zullen doen. In het afſcheid nemen van den Veltheer verſochten d'onzen of zy d'overlopers mede na hunne Loosje mogten nemen: maer dat weigerde de Veldheer, met te ſeggen hy die eerſt noch moſte horen.

Des morgens, den vier en twintigſten, quam de Mandarijn *Liu Lauja* in de Loosje, met orde van den Veldheer, om het ſpiljauter uit het Jacht *Blyswijk* te halen. D'Ambaſſadeur verzocht hem daer mede een weinig te wachten: alzoo hy daer over een briefje aen den Veldheer wilde ſchryven: welk hy deed, en luide dit in dezer voegen:

Den Ambaſſadeur is wel bekent, dat Talauja *oprecht en verſtandig is: daerom vertrout d'Ambaſſadeur zoo wanneer* Talauja *maer van alles wel zal zijn onderrecht, dat* Talauja *genoeging zal hebben. Daer over d'Ambaſſadeur zal wezen verblijt.*

De

De Houpou *heeft den Ambassadeur verwittigt. Voor eerst wegens het Spiljauter is den Ambassadeur en* Houpou *onbekent het niet magh uitgevoert worden: alzoo door de Faktoors is verkocht, gelevert en vervolgens in 't schip geladen. Zoo het zelve nu wederom zal moeten geloft worden, zal moeite en tijt daer by worden verloren, om d' andere schepen te konnen lossen. Daerom verzoekt d' Ambassadeur 't zelve voor ditmael magh doorgaen. Over het wegen der peper, als andere goederen, verzoekt d' Ambassadeur dat oprecht magh gehandelt worden. Insgelijx zoo wanneer eenig zant of vuiligheit mede in de peper bevonden wiert, door den* Houpou *daer in ook oprecht zal gehandelt worden.*

D'Ambassadeur wenscht hoe eer hoe liever in korte dagen na Peking *te mogen reizen. Daerom verzoekt d' Ambassadeur, dat de Faktoors met het lossen der schepen mogen spoeien, ten einde de schenkaedje-goederen voor de* Lipous *als mede voor de* Laujas *mogen werden gepakt, en zoo zich in alles vaerdig maken.*

Met dit briefsje ging de tolk *De Haze* by den Veltheer. Dees wedergekomen, bragt ten antwoort: dat de Veltheer daer op geen antwoort gegeven had; maer gezeit den Ambassadeur 't selve te zullen laten weten.

De Faktoots van de Bestierders waren by *Nobel*, en hadden hem gezeit, dat sy gene zijde aen de Kompanjie wilden leveren; maer hunne koopmanschappen met gereet geldt betalen: desgelijx dat zy niet weder na de *Tiger* om peper wilden gaen.

Ook quam een Mandarijn in de Loosje, den Ambassadeur van wegen den Veldheer zeggen: Hy moste soodanigh zijne zaken schikken, dat hy klaer was, om in tien dagen na *Peking* te vertrekken. Ook eischte dees de namen der perzoonen, die met den Ambassadeur derwaert zouden gaen. Die d'Ambassadeur dan in 't Sineesch liet schrijven, maer de Mandarijn daer niet na willende, zoo het scheen, wachten, was hy weder vertrokken.

Des morgens, den vijf en twintighsten, wiert in rade vast gestelt, tot het pakken der schenkaedje-goederen, toebereiding beginnen te maken, volgens het schrift, door *Nobel* ten dien einde ontworpen; op dat de Veldheer zoude sien d'Ambassadeur het meende. Insgelijx eenige nootzakelijkheden van kleeding, ten koste der Kompanjie, aen het gevolg, welk mede naer *Peking* ging, uit te delen: ook dat *Nobel* en *Harthouwer* by de Faktoors souden gaen, en hen afvragen: of zy weder na beneden wilden gaen, en peper ontfangen of niet: dat nu aenstonts door d' onzen na den *Tiger* barken zouden gezonden worden, om het lossen zelfs weder te beginnen, en alzoo aen de Faktoors te doen blijken, of zy schoon hun verding, wegens het lossen der peper, niet hielden, d'onzen daer om niet verlegen waeren. Ook dat *Nobel* en *Harthouwer* voornoemt by den Opperfaktoor van den Koning *Singlamong* zouden gaen, en hem nochmaels wegens de zijde te spreken en voor te houden: hoe d'Ambassadeur nu in weinig dagen moste opreisen: dat zy lieden derhalve hunne meining recht uit zouden verklaren, om zich daer na te schikken, en dan voorts te zien of zy hen tot afslag van prijs over de slechte zijde konden krijgen. In welken geval zy gemaghtigt zouden zijn met hen soodanig verder verding aen te gaen, als de dienst van de Kompanjie zou vereischen, om het werk schot te doen nemen.

Wijders, wiert ook besloten, men *Talauja* de lijste der mede na *Peking* gaende personen soude toesenden, die nootzakelijk tot d'opreize vereischt wierden: bestaende in zeven en twintig Hollanders en zes swarte jongens.

Na dit besluit gingen *Nobel* en *Harthouwer* by de Faktoors, ten huise van zekeren Sinees *Sisay*, hen het zelve voorhouden. Dan de Faktoors verklaerden ront uit, zy niet weder na den toorn, om peper t'ontfangen, wilden gaen; maer begeerden dat hen de peper aen land soude gelevert worden. Derhalve *Bartelsz.* met vier barken na *den Tiger*, om peper te halen, was vertrokken.

Des middags quamen twee tolken van den Veldheer in de Loosje, den Ambassadeur van wegen hunnen Meester zeggen, dat het spiljauter voor die reize

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

reize weder uit het schip moste gelost worden, ter oorzake het selve zoo ruchtbaer geworden en het uitvoeren door den Keizer verboden was. Dan in 't toekomend moghten d'onzen, als 't selve stil gehouden wiert, zoo veel uitvoeren, alsse begeerden. Daer waeren, gaf d'Ambassadeur ten antwoord, Mandarijns na het schip gevaren, om 't selve daer uit te lichten. Doch in gevalle het schip al beneden was, zoude hy orde stellen dat de spiljauter in 't selve bleef en daer mede weder boven quam: daer hy zelfs borge voor bleef, zulx zoude geschieden. Voorders seide d'Ambassadeur, zy *Talauja* zouden seggen, hoe d'onzen nu met het pakken hunner goederen besigh waeren, om tegens den gestelden tijt van tien dagen klaer te wesen. Hy geliefde derhalve sijne Faktoors aen-bevelen de handel toch mogte ten einde komen. Aen de zelve tolken wiert mede ter hant gestelt de lijste der personen, die mede na *Peking* zouden reizen, in 't Sinees geschreven, om den Veltheer over te leveren.

Nobel en *Harthouwer* willende dan, volgens genomen besluit, des namiddags tot den Opper-faktoor gaen, maekten 't zelve aen hunnen buurman *Lappra* bekent. Dees verzocht de waerom van dien te weten: welk zy aen hem, om dat de Faktoors niet mede wilden, hadden bekent gemaekt. Waer op *Lappra* ernstelijk verzocht voor hen tot den zelven Opper-faktoor te mogen gaen, en hem het zelve uit hunnen naem voor te houden. Dit stonden de koopluiden hem ook toe. Tegens den avond dan wederom gekomen, braght ten antwoort: dat d'Opper-faktoor van den Koning *Singlamong* hem belast had aen d'onzen, op hunne voorstellinge, te zeggen: dat hy het verdrag van de Zijde niet wilde houden: dewijl de peper met zant en water was gemengt: dat d'onzen maer trachten de Zijde of gelt in handen te krijgen, en dan hen met ondeugend goet te betalen. Wilden de Faktoors van den Veltheer en *Konbon* hunne Zijde aen d'onzen leveren, zy konden: maer zy wilden 't selve niet doen. Dit antwoort des avonts in 't gebet by d'Ambassadeur en Raed in bedenken genomen, wierd goet gedacht des morgens de Faktoors van de Bestierders, zo zy buiten quamen, eens in de vergadering t'ontbieden, en hunne meeninge, hoe zy gesint waren, met ernst af te vragen. Ingevalle zy als dan zeiden de koopmanschappen der onze met gereet gelt wilden betalen, hen als dan t'antwoorden, 't zelve wel was: en of zy derhalve by voorraet eenig gelt aen hen geliefden te tellen, om met het schip dat klaer lag, en anders met Zijde soude vertrokken hebben, te verzenden. Maer des morgens nader overleit, wiert voor best geoordeelt, noch eenen dag of twee met de Faktoors voor hen laten te verschijnen, op te schorten; maer dat *Nobel* en *Harthouwer* ondertusschen zouden trachten het zandelhout en andere koopmanschappen, die noch in de Loosje waeren, aen hen te leveren, zonder van gelt of zijde eenig gewach te maken: ten waere zy lieden daer selfs van begosten op te halen, om als dan met meerder fatsoen hen gelt te konnen afeischen.

Des middags quam een bootsgesel met een *Batziang* uit de Nederlantse haven, met schryven van Kapitein *Jan van der Werf*, gedagtekent den vijfen twintigsten dezer, in 't Jacht *Vlaerdingen*. Waer by d'Ambassadeur verstont: hoe drie Mandarijns uit last van den Veltheer aen boort van 't Jacht *Vlaerdingen* gekomen waren, en hem gelast het spiljauter uit het Jacht *Blyswijk* niet over te nemen, tot nader orde: dies hy ook daer over orde verzocht wat daer in zoude doen. Zy waeren vast bezig met overschepen van andere goederen uit *Blyswijk* in *Vlaerdinge*.

D'Ambassadeur schreef daer op aenstonts antwoort: dat by weigering van het uitvoeren der spiljauter, door den Veltheer, hy 't zelve in 't Jacht *Blijswijk* kon laten, en met de rest der goederen uit *Vlaerdinge*, en 't geen tot volmaking van zijne lading noch vereischte, uit de *Konstance*, wederom zoo haest mogelik herwaerts laten komen. Wanneer hy dan mede in persoon konde komen, om de Fakturen en brieven klaer te maken en hem af te zenden.

De

Den acht en twintigsten schreef *van Hoorn*, gemerkt het vertrek van *Vlaerdingen* niet langer kon uitgestelt worden, ten dien einde een briefje aen den Veldheer: welk op dezen zin uitquam:

Brief aen den Veld-heer Talauja.

D' Ambassadeur zal noit falen Talauja *te gehoorzamen, in al het geen mogelijk zal wezen.*

De Ambassadeur vervaerdigt zich om ten spoedigste te kunnen naer Peking *reizen, gelijk de* Houpou, *met het lossen en leveren van de koopmanschappen, mede is doende.*

De Ambassadeur verzoekt den Schryver en Tolken. Nu maekt d'Ambassadeur aen Talauja *bekent, hoe in vier dagen een Schip naer* Batavia *zal vertrekken: gelijk ook noch twee andere Schepen in korte dagen mede naer* Batavia *zull.n gaen.*

De Ambassadeur zal den ontfangen gunst en beleeftheid van Talauja, *by het Hollandsch volk, den Heer Generael en Raden van* Indiën *op 't hoogste roemen en prijzen. Zoo nu* Talauja *gelieft aen den Heer Generael op* Batavia *te schryven, het zal wel zijn: doch zulx staet aen* Talaujas *goede lieste.*

Met dit briefje ging koopman *David Harthouwer* tot den Veldheer *Talauja*: dan kon hem zelven, terwijl hy met andere zaken bezig was, niet te spreken komen: dies hy het briefje door den tolk aen hem liet brengen, met mondeling daer by te zeggen: dat d' oorzaak was, waerom zy over eenige dagen verzocht hadden, het ander Schip mede aen den toren mogte komen, wijl de Faktoors de peper uit het daer tegenwoordig zijnde Schip niet wilden ontfangen: dat als dan het leveren der koopmanschappen des te beter zou voortgaen. Ten einde d'Ambassadeur, wegens den stant des handels, met meerder zekerheidt konde schryven. Insgelijx dat d'Ambassadeur zich klaer maekte, om ten eersten op te kunnen reizen.

Antwoord des Veld-heers daer op.

De tolk bragt aen *Harthouwer*, van wegen den Veldheer, tot antwoord: *Dat hy, hebbende des Ambassadeurs brief wel ontfangen, en den inhoud verstaen, op morgen door sijne Mandarijns op het een en ander versoek antwoord aen den Heer Ambassadeur sou laten weten. Maer had hem voor af te zeggen, hoe in alles niet meer als twintigh personen naer* Peking *met den Ambassadeur souden mogen opreizen; gemerkt soodanig d'orde des Keizers lag. Hy liet ook door de twee Mandarijns, die met d'onsen naer boven souden gaen, aen* Harthouwer *aenwijzen en zeggen: als sy iet te versoeken hadden, hen 't selve zouden bekent maken: alsoo deze Mandarijns orde hadden, om hen vernoeging te doen.*

Onderwijle was *Nobel* by de Faktoors van de Hoge Bestierders gegaen, om eenigh geld in plaetse van zijde uit hunne handen te krijgen: die hem tot antwoord gaven: zy hunnen schult over twee of drie dagen, en langer niet, zouden betalen.

Ten zelven tijde quamen de voordragers van den Veldheer en Onderkoning mede by den Ambassadeur, met aenzeggen, hy zich klaer moste maken, om over vijftien dagen te vertrekken.

Waer op *Van Hoorn* tot antwoord gaf: hy d' orde van den Veld-heer, zoo veel des mogelijk waere, zou trachten naer te komen, en met alles, tot d' opreize vaerdig te maken, bezig was.

Ook quamen den Ambassadeur de twee Mandarijns bezoeken, die met hem naer *Peking* zouden opreizen, eischende de namen der persoonen, die met den zelven derwaerds ston den te gaen.

Zeiden voorders, na hen de namen op-gegeven waeren: zy over vijf dagen wilden komen, om het getal der kisten en pakken, tot den sleep behoorende, op te nemen.

Des morgens, den negen en twintigsten, ging *Nobel*, volgens besluit op gisteren genomen, met een briefje aen den Veldheer, om een vrygelei-brief voor het Jacht *Bleiswijk*, by voorraet, om weder af te gaen. D'inhoud luide aldus:

Nobel verzoekt een vrygelei-brief voor het Jacht Bleiswijk.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Verzoek van Nobel aen den Veldheer.

Niet qualijk, verhoopt d' Ambaſſadeur, zal het Talauja *nemen, die weder aen* Talauja *iet komt te verzoeken, alzoo nu haeſt zal vertrekken.*

D' Ambaſſadeur moet al zijn verrichting van ſtuk tot ſtuk aen den Generael van Batavia *ſchryven. Dies verzoekt d' Ambaſſadeur, dat het klein Hollandſch Schip, alhier weder gekomen, naer* Tinghay *mag gaen, om de goederen uit het groot Schip te loſſen, en daer toe een vrygelei brief te verlenen: als mede een voor de boot en ververſching. Ook verzoekt d' Ambaſſadeur, dat* Talauja *gelieft zes Jonken daer beneffens te zenden, om mede koopmanſchappen van* Tinghay *te halen en aen* Lamthay *te brengen: als wanneer de handel haeſt zal kunnen gedaen wezen, en de Schepen vertrekken. Zoo zal d' Ambaſſadeur* Talauja *en den Keizer op 't hoogſte kunnen bedanken.*

De Ambaſſadeur verzoekt Talaujas *hulpe en voorſchryven aen den Keizer en Rijx-raden in* Peking, *tot bevordering van de* Chinkon.

D' Ambaſſadeur verzoekt Talauja *dier wegen noch eens te mogen komen ſpreken, en met hem te beraden: wanneer het* Talauja *zal gelegen komen.*

D' Ambaſſadeur heeft van den Houpou *verſtaen, hoe twee Neerlanders by* Talauja *gebragt en gevangen zijn: D' Ambaſſadeur verzoekt: of dezelve eens in de Logie mogen komen, om met hen te ſpreken.*

Nobel wederkomende, deed verſlag, dat hy met den Veldheer niet had kunnen te woorde komen, maer den brief door den voordrager aen hem doen behandigen, en daer ten antwoord op bekomen: de Veldheer zou den Heere Ambaſſadeur op zijn verzoeken van giſteren en van daeg naer den middag antwoord laten toekomen, gelijk ook geſchiede: want de Mandarijns *Liu* en *Lalauja* quamen in de Logie de gedane verzoeken des Ambaſſadeur brengen.

Antwoord des Veldhaers daer op.

Onze Schepen moſten in vijf dagen geloſt wezen: het Jacht de Konſtance *mogt vryelijk aen den toren komen, op dat het loſſen des te beter voortgang zoude nemen. Daer mogten gene Schepen elders naer toe vertrekken, voor de Sineſe aengehoude goederen waeren aen land gebragt. In vijftien dagen moſt alles tot hun vertrek naer* Peking *vaerdig zijn: doch het zou op eenen dag of twee niet aenkomen. Drie en twintig Hollanders mogten mede naer* Peking *gaen, zonder meer. De zwarte jongens, die mede zouden gaen, kon men van de lijſte laten: alzoo deſelve wel ſtilzwijgens konden doorgaen.*

De Schryver, gemerkt hy een geletterde was, mogte niet met den Ambaſſadeur na Peking *gaen, maer tot twee tolken zoude de Veldheer orde ſtellen.*

Tot het loſſen van Alphen, *onder* Tinghay, *zou de Veldheer orde tot zes Jonken geven, om neffens* Bleiswijk *derwaerds te gaen: insgelijx een vrygeleibrief voor het Jacht voornoemt, om weder beneden te gaen, toezenden.*

Op d' andere verzoeken had *Talauja* hen niet gelaſt antwoord te geven.

Aen[…] van […] Faktoo[…] Veldhee[…] aen N[…]

De vertroude Faktoor des Veldheers, *Liu* genaemt, quam ten zelven dage op twee verſcheide male by *Nobel*, en zeide den zelven: zoo zy iet wilden hebben of kopen, 't zy wat het ook zou mogen wezen, het hem maer bekent te maken hadden: hy zou hen daer aen helpen. Vroeg ook: of zy gene zijde wilden hebben: ja zy lieden trachten niet, als hen genoeg te geven; op dat de Heer Generael doch goed genoegen mogte hebben, en zy met goed genoegen opreizen.

Antwo[…] van No[…]

Op deze dienſtbiedingen (daer toe hy door d'andere Faktoors ſcheen uitgemaekt te zijn) gaf *Nobel* tot antwoord: dat zy wel zijde wilden ontfangen, ingevalle zy hen goed goet wilden leveren; gelijk zy lieden zagen, d'onzen aen hen trachten te doen, en hen niet te bedriegen. De Faktoor antwoorde daer op: dat zy dit in onderling beraet zouden nemen.

D'onder-koopman *Bartelſz.* is met de barken naer het Jacht *Bleiswijk* gevaren, leggende ontrent een halve mijle van de brug van *Lamthay*, om het zelve te loſſen, ten einde het klaer mogt raken, om *Alphen* onder *Tinghay*, neffens de beloofde zes Jonken, te gaen ontladen.

Des avonds, in het gebed, is op voorſtel van den Heer Ambaſſadeur, noodzakelijk geoordeelt, het Jacht

Vlaer-

Vlaerdingen met een inladinge, zijne reize naer de kust van *Koromandel*, hoe eer, hoe liever, te doen vertrekken: maer het zelve tegen des Veldheers orde te laten geschieden, wierd niet raedzaem gedagt: alzoo het te veel zwarigheden na zich zou slepen.

Dan d' oorzake, waerom de Veldheer het Jacht *Vlaerdingen* had beslagen (namelijk dat d' aengehoude Sinese goederen, eer het zelve mogt vertrekken, mosten aen land gebragt zijn,) by den Raed overdagt, wierd eenpaerelijk goed gevonden hem dezelve, (niettegenstaende de mondelinge tegenspreking van den Fiskael *Van der Does* in rade gedaen) op naervolgende wijze te laten nemen:

Dat de Heer Ambassadeur hem op morgen zoude laten verzoeken van wegen de Sineesse goederen vernoegen te doen, en te komen spreken, en Talauja *als dan voor te houden: als men de Sineese goederen liet nemen, of hun Schip dan zou mogen vertrekken. Zoo hy dit quam toe te staen, als dan hem bekent te maken: waer die waeren: en, ingevalle hy de zelve met geweld begeerde, van daer konde laten halen.*

Des morgens, dan, den dertigsten, ging de Tolk *de Hase*, volgens besluit, op gisteren genomen, ten Hove, om den Veldheer *Talauja* het naervolgend briefje t'overhandigen, en daer antwoord op te verzoeken. Het luide aldus:

D'Ambassadeur is over Talaujas *edelmoedigheid verblijd. De Schepen zullen in 't kort kunnen worden gelost.*

D' Ambassadeur zal noch in vijftien dagen kunnen gereet zijn, om naer Peking *te reizen.*

D' Ambassadeur zal ook Talauja *over de Sineese goederen vernoegen doen en gehoorzamen, ten einde het Schip naer* Batavia *mag vertrekken. Daerom verzoekt d'Ambassadeur met* Talauja *te spreken.*

De tolk voornoemt weêr te ruch gekomen, deed verslag: hoe de Veldheer hem had laten aenzeggen, den Heere Ambassadeur door zijnen voordrager bescheid te zullen laten weten. Gelijk dan ook vervolgens 's naermiddags twee Mandarijns in de Logie quamen, met zingen van een ander lietje, als de Mandarijns op gisteren gedaen hadden, namelijk: *dat de tijd van vijftien dagen, tot vertrek des Ambassadeurs gestelt, de Veldheer zeide te lang te zijn: ten andere dat gene Schepen, voor de wederkomste des Ambassadeurs van* Peking, *van daer zouden mogen vertrekken.* Dit zeggen, gaf d'Ambassadeur tot antwoord, quam hem vreemt voor; naerdien de Mandarijns *Liu* en *Lulauja* gisteren aldaer waeren geweest, en het tegendeel gezeid hadden: zulx hy niet wiste, waer na hy zich zoude schikken: en welk des Veldheers orde en voornemen was. Waer op de Mandarijns *Liulauja* lieten roepen: dees liet weten nu niet te kunnen; maer op morgen te zullen komen. Ondertusschen quam d'onder-koopman *Bartelsen* weder met vijf berken: waer in verscheide komenschappen uit *Bleiswijk*, die toen t'eenemael los geraekt was.

Aengezien op den negen en twintigsten en dertigsten, uit last van den Veldheer, door zijne Mandarijns, den onzen nu deze, dan weder andere tyding gebragt was, waer door zy desselfs eigentlijke meininge niet hadden kunnen verstaen, vondmen den een en dertigsten goed, *Nobel* en *Van der Does* eens na den Veldheer te zenden, om hem voor te houden: of hy iet met het Schip, des volgenden daegs naer *Batavia* te vertrekken, aen den Heer Generael te schryven had: en hem te verzekeren, (wijl hy had gelieven te gelasten, geen Schip naer *Batavia* mogte vertrekken, voor al eer de Sineese aengehoude goederen in de Logie aen land gebragt waeren) de goederen voornoemt niet in dat Schip waeren; maer dezelve, in gevalle hy iemant van zijne Mandarijns wilde zenden, aengewezen zouden worden, waer zy waeren, ten einde hy dezelve konde aenvaerden, en alzoo *Talauja* in allen delen vernoegen te geven. Als mede, het gereet zijn des Ambassadeurs in acht dagen, om naer *Peking* te gaen. Van gelijken ook te verzoeken orde tot de beloofde zes Jonken te willen stellen, en een vrygelei-brief voor *Bleiswijk* te verlenen, om nessens de Jonken naer *Tinghay* te gaen, en 't groot Schip te lossen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Nobel en *Van der Does* dan ten Hove gekomen, zond *Talauja*, des verwittigt, aen hen zijnen vertrouden Faktoor *Liu* genaemt: aen wien, 't geen zy *Talauja* voor te stellen hadden, mosten bekent maken. Doch wierden zelfs noch, na dat *Talauja* berecht van hun aenbrengen door den Opper-faktoor bekomen had, voor den Veldheer geroepen. Gekomen aldaer, hebben zy hunnen last aen den Veldheer, na het afleggen van weder zijdige plichtplegingen, ontledigt. Waer op hy hen ten antwoord had gegeven: belangende het schip, 't selve niet mogt vertrekken, voor het verreizen des Ambassadeurs naer *Peking*: want het was daer te lande geen gebruik, dat eenig Schip of vaertuig (met Ambassadeurs aengekomen) vertrok, voor dezelve naer boven waeren gegaen. *Het Schip*, gaven *Nobel* en *Van der Does* daer op tot antwoord, *zou slechts gaen naer* Batavia, *om tydinge te brengen van hunnen goeden toestant aldaer: hoe de handel ten dele getroffen was, en d' Ambassadeur in zes of zeven dagen d' opreis stont t' ondernemen. Het welk al over twee maenden had behoren te geschieden, volgens den last: aen den Heere Ambassadeur, van den Heere Generael op* Batavia. *Dan dit was om* Talaujas *wille nagelaten: doch moste of kon nu geen langer uitstel lijden; wijl de Heer Generael, die gene tyding, geduurende hun zoo lang verblijf aldaer, noch van des Ambassadeurs wedervaren bekomen had, niet zou weten, wat hy denken zoude: en zy daer over, op* Batavia *komende, niet wel varen zouden.*

Gesprek van Nobel en Vander Does met den Veldheer.

De Veldheer had hier op geantwoord en gezeid: dat hy d' onzen verzocht en riet, zy het Schip tegen zijne orde niet zouden laten vertrekken: aengezien in de Neerlandsche Haven Jonken waeren, met orde om 't zelve te beletten. Zoo dan het schip echter deur wilde, zouden zy lichtelijk handgemeen werden: een werk, dat niet veel deugen wilde. Dies hadden zy het vertrek van het schip noch twee dagen uit te stellen.

Antwoort des Veldheers.

Midlerwijle zou d' Onder-koning *Singlamong* weêr t' huis komen: zouden dan zich daer over onderling beraden, en *Nobel* ten Hove laten roepen, om hem den uitslag bekent te maken.

Aengaende het Sineesch goed; hy begeerde het zelve niet: d' onzen mogten het aen boort laten, of te lande brengen, na hun eigen welgevallen, tot dat daer over orde van den Keizer gekomen was.

Tot het vertrek van *Bleiswijk* was een vrygelei-brief verleent, en tot de Jonken orde gestelt. Van des Heeren Ambassadeurs vertrek hadden zy niet gesproken, maer wilden hem wel ernstelijk bevelen, dat hy, gekomen te *Peking*, wel te letten had, op 't geen hy zeide of sprak. Op de vrage, na de twee overloopers, had de Veldheer geantwoord, dezelve al naer *Kanton* vertrokken waeren: alsoo zy gezeid hadden, daer ouders en vrienden te hebben: ook gene Hollanders te zijn.

In het aenwezen van *Nobel* en *Van der Does*, by den Veldheer, was de Mandarijn *Liulauja* in de Logie gekomen, en wederom van het Sineesch goed beginnen te praten: dies hem *Van Hoorn* had uitgestelt, tot de wederkomste van *Nobel* en *Van der Does*.

Zy dan wedergekeert, wierd hen de orde van *Talauja* bekent gemaekt en ook gezegt: hoe goed gevonden was, de goederen voornoemt uit *Bleiswijk* (daer dezelve in waeren) aen land te halen. Waer op *Liulauja* verzocht mede derwaerds te mogen gaen, op dat hy, 't zelve gezien hebbende, *Talauja* des te beter daer van kon verslag doen. Dit wierd hem ook toegestaen: en is hy met noch twee andere Mandarijns, neffens *Nobel* en *Van der Does*, naer *Bleiswijk* (leggende ontrent een halve uure van de brug) gevaren: en quamen daer mede noch des avonds aen land.

Den eersten van Loumaend, des jaers zestien honderd zeven en zestig, vertrok het Jacht *Bleiswijk* naer beneden, geladen met goederen voor de kust van *Choromandel*; bestaende in grove *The*, kisten gout-draet, aluin; desgelijx spiljauter, des voorigen daegs door de Faktoors naer boord gezonden. D' Opper-hoofden des Jachts hadden orde, na het overgeven der

Jacht Bleiswijk vertrekt.

der goederen voor de kuste, aen het Jacht *Vlaerdingen*, datelijken naer *Tinghay* te lopen, om het Schip *Alphen* neffens de zes Jonken (door den Stadthouder van *Minjazeen* te bestellen) te lossen.

Den tweeden, des morgens, vertrok met een *Batsiang*, naer de Neerlandsche haven, Kapitein *Joan van der Werf*, ten einde zich klaer te maken en houden, tot het vertrek met het Jacht *Vlaerdingen*, na de kust van *Choromandel*; zoo dra des Ambassadeurs orde daer toe lag. Hem waeren drie briefjes ter hand gestelt: een aen den Schipper van 't Schip *Alphen*, leggende onder *Tinghay*: met bekentmaking slechts van de komste van *Bleiswijk* en de zes Jonken, om het Schip te lossen: desgelijx met aenbeveling van dat werk, zoo dra des mogelijk waere, te laten voortgaen. Het tweede hield aen den Schipper van *Konstance*, *Pieter Jansz. de Vlieg*: waer in hem wierd belast, ten spoedigste, aen den groten toren te komen, ter lossing, ten einde de Schepen tot het vertrek mogten vervaerdigt worden.

Het derde was aen het Opperhooft en den Raet van *Malakka*: waer by hen wierd bekent gemaekt, d'aenkomste des Ambassadeurs, op den derden van Oogst-maend, aldaer: het landen tot *Hoksieu*, op den vier en twintigsten der zelve: het gehoor by de drie hoge Bestierders, des zelven daegs: hoe het bescheid van *Peking* eindelijk gekomen: de handel getroffen, en zoo verre gebragt was, dat het Jacht *Vlaerdinge* op den eersten van Loumaend met zijne inladinge voor de kust klaer geraekt was, om over *Malakka* derwaerds te vertrekken.

Liulauja komt by d'onzen in de Logie.

Des middags quam de Mandarijn *Liulauja* in de Logie, gezonden, zoo hy zeide, door den Veldheer, om de Sineese goederen en penningen na te zien en te tellen. Dit wierd hem door den Heer Ambassadeur geweigert, en gezeit: als *Talauja* de goederen voornoemt liet nemen, zy lieden dan daer mede mogten leven na hun welgevallen. Voorders bragt deze Mandarijn voor nieuws: dat d'onzen in acht dagen klaer moften zijn, tot het vertrek naer *Peking*, en niet meer als vier en twintig personen mee naer boven gaen: met byvoegen, hy over drie dagen zou komen, om alle pakken en kassen op te schryven.

Den derden droeg zich niets toe: als dat een parthye peper en Zandelhout aen de Faktoors gelevert wierd: gelijk ook des volgenden daegs. Wijders, de Veldheer had belooft, zoo dra d'Onder-koning *Singlamong* weêr zou t'huis gekomen zijn, met den zelven over het vertrek-kust-schip te spreken, en als dan *Nobel*, om hem den uitslag bekent te maken, ten Hoof te zullen roepen. Tot noch toe was dit niet geschiet, en reeds drie dagen geleden, sedert de komste van *Singlamong* t'huiswaerd: zonder noch iemant van *Talaujas* wegen *Nobel* was komen roepen. Dies wierd des avonts, in het gebed, (gemerkt de tijd tot het vertrek-schip op het uitterste gekomen, en reeds de vierde van Lou-maend was,) goet gevonden: *Nobel*, nevens den Sekritaris *Van der Does*, des morgens weêr na de Veldheer te zenden, en hem zijne gedane beloften t'indachtigen: ook te zeggen, dat het schip stont tegen 's anderen daegs te vertrekken, eer het daer toe al orde had: 't geen zijne Hoogheid niet qualijk zou gelieven te nemen.

Nobel en Vander Does komen by den Veldheer.

Den vijfden, dan, des morgens vervoegden zich *Nobel* en de Sekritaris na den Veldheer: doch was op hunne komste niet t'huis; maer tot den Onder-koning gegaen. Dan gekomen na een weinig wachtens weder t'huis, hebben zy hem d'oorzake hunner komste door de tolken laten aen dienen. Hy had, gaf de Veldheer daer op ten antwoorde, wegen het vertrekken van het schip met den Onder-koning gesproken; doch wilde dees het vertrek van het zelve in genen dele toestaen. Hy ried hen zelfs eens derwaerts te gaen, om den Onder-koning daer toe te zien bewegen: gelijk d'onzen ook deden. Dan konden, gekomen aldaer, hem niet te spreken krijgen: want *Singlamong*, verwittigt van hunne komste, diende hen ter antwoord: zy op morgen uchtent (wijl

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zijn lijf zeer deed en noch vermoeid van 't reizen was) weêr zouden komen, als wanneet hy hen zou horen. Waer op ook goed gevonden wierd, om haere Hoogheden in allen delen de ſmaet vol te meten, noch met het vertrek van *Vlaerdingen* zoo lange te wachten.

Midlerwijle komt de Faktoor van den Veldheer, *Theſia* genaemt, den Ambaſſadeur zeggen: hy van den Veldheer verſtaen had: het Schip wel mogte vertrekken, maer dat *Hogenhoek* daer over eerſt met het Opperhooft van *Minjazeen* zou ſpreken.

Des middags quamen twee Mandarijns, *Liu* en *Lulauja*, in de Logie, met een ſchriftelijke orde van den Veldheer, om al de Sineeſche aengehoude goederen daer uit te halen: luidende dezelve aldus:

Orde van den Veldheer over de Bataviſche aengehoude goederen.

Ik geve laſt aen Thouſi *en* Hayhong, *dat zy de Bataviſche Sineſen by den Ambaſſadeur brengen, om hunne goederen te gaen nazien: als wanneer deze Mandarijns dezelve goederen van ſtuk tot ſtuk zullen overleveren in handen van* Tsjong Sinshong, *die daer goede opzicht zal over houden tot nader orde, ten einde die goederen niet vermindert worden. In gevalle de Hollanders de kiſten open gedaen en eenig goet daer uit genomen of verruilt hebben, zoo is zulx zeer qualijk gedaen. Doch indien eenige goederen daer van vermiſt worden* Thouſi *en* Hayhong *hebben daer over den Ambaſſadeur aen te ſpreken, met verzoek van het vermiſte wederom gegeven te worden.*

Voorders zal dan het beſcheid van den Keizer verwacht, en de goederen aen de Bataviſche Sineſen weerom gegeven worden.

Die worden wegh genomen.

Op welke orde zy, zonder verder vragen, de goederen van weinig belang en voor de hand ſtaende alleenlijk weg namen: de kiſten openden, en dezelve daer uit namen en weg dragen lieten. Zy meinden het zelfſte met de gerede penningen en voornaemſte koopmanſchappen, ſtaende in des Sekritaris kamer, te doen: dan dit wierd hen door den Ambaſſadeur belet: alzoo d'onzen hen die niet begeerden zelfs ter hand te ſtellen; maer wierden hen ſlechts in de kamer aengewezen. Waer zy toen dezelve door hun eigen dienaers lieten afdragen, om zoo voorts ter Logie uit te ſlepen: 't welk door d'onzen geſtut wierd: want d'Ambaſſadeur wilde dezelve, gebragt voor aen de deure, om uitgedragen te worden, niet laten volgen, voor dat de goederen en gerede penningen hen toegewogen en getelt waeren, benevens verlening van een quijdſchelding, van dat zy zo veel en zulke goederen voor de Bataviſche Sineſen ontfangen hadden. Dit hebben de Mandarijns, na die wel naergezien te hebben, gedaen, en zijn aldus met dezelve huns weegs gegaen. Deze goederen dan zoodanig genoegzaem met gewelt, door laſt van den Veldheer, weggenomen, is goed gevonden de quijdſchelding, door deze Mandarijns getekent, te laten uitſchryven, om het afſchrift van de zelve des morgens door *Nobel* en den Sekritaris *Van der Does*; in het gaen naer den Onder-koning, aen den Veldheer overhandigt te worden, en dan voorts bekent te maken: hoe de Mandarijns *Liu* en *Lulauja* de goederen voornoemt door zijnen laſt uit de Logie waeren komen nemen, van welker aental en hoedanigheid, volgens de getekende quijdſcheldinge, door gemelde Mandarijns, zy hem nu het afſchrift bragten; ten einde, als de goederen namaels door iemant vermindert waeren, d'onzen daer van vry mogten zijn: want gewiſſelijk de Mandarijns zelfs niet veel te betrouwen waeren.

Nobel en Van der Does komen by den Sekritaris.

Des morgens, den zeſten, gingen *Nobel* en de Sekritaris weêr tot den Onder-koning *Singlamong*, om wegens het Schip te ſpreken: voor den welken zy, na een weinig wachtens, ter gehoor gebragt wierden.

Na d' Onder-koning, volgens de wijze der Tarters, na des Ambaſſadeurs gezontheid gevraegt had, wierd hem, door *Nobel* en *Van der Does*, d' oorzake hunner komſte bekent gemaekt, namelijk, dat des anderen daegs een Schip naer *Batavia* zou vertrekken. In 't eerſt

zeide

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zeide d'Onderkoning daer niet tegen, als dat zy daer over met *Talauja* mosten spreken, en 't zelve zoo lang opschorten. Het Schip, gaven d'onzen daer op tot antwoord, moste nootzakelijk naer *Batavia* vertrekken, en de reize kon geen langer uitstel lijden; wijl het Schip, volgens bevel van den Heer Generael, aen den Heer Ambassadeur gegeven, al over twee maenden naer *Batavia* had moeten vertrekken, om den zelven tyding te brengen, dat zy aldaer wel aengekomen waeren: de handel ten dele getroffen was: en d'Ambassadeur in vier of vijf dagen stont op te reisen. Waer over de Heer Generael zeer verblijd zou wezen: met diergelijke redenen meer, ter zake dienende. Zijne Hoogheid liet daer opseggen: zy het Schip maer stillekens (zonder des iemant te verwittigen) zouden laten deurgaen, en zich tot het vertrek naer boven gereet maken. Dit gedaen, zou d'Onder-koning hen iet zeggen.

Voorts was zijn ernstelijk verzoek, dat 'er niet anders naer *Batavia* mogt geschreven worden, als 't geen tot noch toe geschied was.

Nobel en Harthouwer gaen na den Veldheer.

Van daer traden *Nobel* en *Harthouwer* naer den Veldheer, om, volgens genomen besluit van gisteren, het afschrift van de quijdschelding der Sinese goederen over te leveren; doch hadden midlerwijle eenen krijgsknecht aen den Ambassadeur gezonden; die den selven verslag sou doen van 't geen zich by den Onder-koning had toegedragen. Lang mosten zy ten huize des Veldheers wachten, eer een tolk of voordrager te voorschijn quam. Na eindelijk een gekomen, en door den zelven d'oorzake hunner komste den Veld-heer aengedient was, had dees hen daer op ten antwoord laten dienen: Het halen der goederen uit de Logie, door de Mandarijns *Liu* en *Lulauja*, hem wel bekent en ook zeer wel gedaen was: met byvoegen voorts, hy bezig was, met zijn offerhande te doen en hen dierhalve niet konde horen. Dies zy ook het afschrift van de quijdschelding niet aen hem hebben overgelevert, maer

Kunnen geen gehoor krijgen.

zijn onverrichter zake weêr vertrokken.

Van Hoorn, verstendigt van het antwoord des Onder-konings, wegens het Schip, keerde (want hy was op weg, om naer den Faktoor van den Onderkoning te gaen, daer hy op een Feest en *Wayang*, of spel genoot was) in persone wederom, ten einde de boot van *Vlaerdingen*, (die alleenlijk op orde wachte, voor het Jacht voornoemt, om te mogen vertrekken) af te zenden. Derhalve schreef hy een briefje aen den Kapitein *Van der Werf*, met dezelve: hoe hy eindelijk verlof van den Onder-koning had bekomen, tot vertrek van zijn Schip. Dies hy zoo stil, des mogelijk waere, zou zee kiezen, zonder ergens na om te zien.

De Hoge Raden van *Indiën* tot *Batavia* hadden sich hier aen veel gelegen laten leggen, om den Ed. Heeren Bewinthebbers berigt van des Ambassadeurs wedervaren in *Sina* te kunnen doen, als belastende in de [a] narichting des Ambassadeurs: hy toch trachte zou van *Peking* (waer het mogelijk) over der *Moskou* de Heeren voornoemt in het Vaderland zijn wedervaren aldaer te verstendigen.

[a] *Instructie.*

Brieven na 't Vaderland afgevaerdigt.

Dies wierd op den vierden dezer goed gevonden noch met *Vlaerdingen* (want door het haspelen met de Faktoors der Bestierders, in het ontfangen van hunne koopmanschappen en leveren van de zijde, was de hope nu t'eenemael verdwenen, van het Schip de *Tiger* zoo tydig op *Batavia* te zullen kunnen reizen, om de laeste Schepen, na 't Vaderland beraemt, te kunnen belopen) over *Malakka* naer de kust afschrift van hunnen zendbrief, den elfden van Slacht-maend, door de hoekerboot de *Poelsnip* na *Batavia* geschreven, te zenden, om van daer over *Persien* te lande naer het Vaderland gezonden te worden. Insgelijx wierd het afschrift der brieven, (zoo verre op voorraet geschreven was) gezonden, om met den *Tiger* derwaerds te gaen, ten einde alzo den toestant van de zaken der Kompanjie aldaer bekent te maken. Daer beneven schreef *Van Hoorn* een briefje aen de Heren Bewinthebbers voornoemt, alleen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

alleenlijk ten geleide der gedachte afſchriften.

Ook wierden de gemelde brieven, hoewel open, aen den Opper-bevelhebber *Balthazar Bort*, en aen het Opper-hooft *Paviljoen* afgevaerdigt, met aenbeveelingh van ſpoedige afvaerding. *Bort* wierd verzocht, ingevalle eenige gelegentheid aldaer in 't kort ſtont voor te vallen, om aen de Raden van *Indiën*, op *Batavia*, afſchriften van de Brieven, na 't Vaderland gaende, toe te konnen zenden, hy dezelve alſdan eens zou laten uitſchrijven, en derwaerds over zenden.

Van Hoorn is by den Opper-faktoor te gaſt.

Na het afvaerdigen der voornoemde Brieven, met de Boodt, vervoegde *Van Hoorn* zich weer by de Opper-Faktoor voornoemt, daer hy wonder wel op de Tartariſe: daer na op de Siſe manier onthaelt wierdt. Ten tijde des vertrekkens, waren *Nobel* en *Harthouwer* met den Opper-Faktoor van den Onderkoning in een byzondere kamer gegaen, en hebben hem voorgehouden: of zylieden de zijde zouden leveren, of niet. Groote zwarigheid wiert daer in door den Opper-Faktoor gemaekt, uit vreze het zelve aen den dagh mogte komen: maer in gevalle, zeiden zy, d'onzen met eede wilden verklaren, daer van niet te ſpreken, als zy in *Peking* quamen, als dan de zijde te zullen leveren.

Dit by d'onzen afgeſlagen, waren zy weder geſcheiden. Evenwel is des avonds, in het gebedt, goet gevonden, de koopluiden, *Nobel* en *Harthouwer*, des anderen daegs uchtents, noch eens derwaerds tot den Opper-Faktoor zouden gaen, en te zien, d'andere Faktoors mede daer te krijgen, om hen dan met ernſt af te vragen, en voor te houden: *hoe zy het met de Zijde meenden?* en te zeggen: dat voor hun vertrek, naer *Peking*, de *Houpou* of *Nobel* alles moeſt vereffenen, en daer over aen den Heer Generael ſchrijven: als ook dat de *Tiger* geloſt was, en naer de Neêrlandſche haven moſt gaen: en *Alphen* ook haeſt zou geloſt zijn, en kunnen vertrekken. Derhalven zy nu gelt of zijde moſten ontfangen, om in de Schepen te laden, en te verdeelen. Met byvoegen; zy luiden, in het voorby-gaen, tot den Onder-koning *Singlamong* zouden gaen, en door zijnen voordrager eens laten vernemen: wanneer het zijner Hoogheit te pas zou komen: d'Ambaſſadeur hem over de opreize van het Gezantſchap quam ſpreken.

Des morgens dan, den zevenden, gingen *Nobel* en *Harthouwer* weder by den Opper-faktoor van den Onderkoning *Singlamong*, (daer ook d'andere Faktoors mede quamen,) en hebben hen het bovenſtaende voorgehouden. In 't eerſte toonde d'Opper-faktoor zich een weinigh t'onvrede, met te vragen: of zy oit in gebreke van betalinge gebleven waeren? en waerom d'onzen hen nu niet vertrouden? *Nobel* en *Harthouwer* gaven daer op tot antwoort: dewijl de *Houpou* of *Nobel* mede naer boven ging, en voor zijn vertrek aen *Harthouwer* overdraght van alles moſte doen; zy ook dan wel een effen ſtaet met hen Faktoors voor hun vertrek moſten hebben; 't zy dan zy met gelt of zijde hunne achterſtal aen de Kompanjie betaelden: met diergelijke andere redenen meer, ter zake dienende.

Hier op toonde d'Opper-faktoor zich weder wel te vrede, en zeide: het zelve heel wel te zijn, en zy lieden wel zijde aen d'onzen wilden leveren, ingevalle zy met eede wilden verklaren, daer van in *Peking* niet te zullen zeggen: want anders vreeſden zy, dat ons volk 't zelve (gelijk van het Spiaulter geſchiet was) ruchtbaer zoude maken: waer over zy qualijk zouden varen. Dan dit by d'onzen weer afgeſlagen, zeiden de Faktoors, op morgen geld te zullen brengen, welk gereet lag tot betaling van hunnen ſchult.

Met dit antwoort waeren d'onzen geſcheiden, tredende, in het voorby gaen, tot den Onder-koning *Singlamong* aen. Dees liet hen weten: de Heer Ambaſſadeur overmorgen ten Hove, om met hem over het Ambaſſaetſchap te ſpreken, kon komen.

Hier en tuſſchen komen in de Logie twee Mandarijns, den onzen uit den name van den Veldheer zeggen:

zy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

A. Den H.r Pieter van Hooren.
B. Syn Soon.
C. Hollantse Trompetters.
D. Packasie Wagens.
E. Den Onder Koninck Singlamong.
F. Des self Palakyn.
G. Syn vordere gevolgh.
H. De Twee Ossen en Paerden.
I. Brugh met 36 Boggen.

t Vertreck van Hock...

T KYSERLYCK HOF to...

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

…k van Hockſieuw na
…YCK HOF tot PEKING.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zy ten langſten in zeven dagen zouden moeten klaer zijn, om op te reizen: eiſchte ook de namen der perſonen, als mede de meenigte der zakken, kiſten, pakken en ander omſlag, die mede naer boven zouden gaen. Al dit wierd hen, in 't Sineeſch geſchreven, behandigt.

D' Ambaſſadeur word belaſt te vertrekken.

Den achtienden van Lou-maend quamen twee Mandarijns in de Logie, den Ambaſſadeur vragende: waerom hy den twintigſten van hunne maend niet vertrokken was. Dees gaf hen tot antwoord: dat zy klaer waeren geweeſt, en het aen hen niet gemangelt had; maer alleenlijk na antwoord op het verzoek, wegens het vertrek der Schepen, gewacht hadden. D'Onder-koning en Veldheer, was daer op het antwoord der Mandarijns, ſtonden nu het vertrek der drie Schepen toe, als ook dat van *Bleswijk*, naer beneden. Dierhalven d'onzen zich tot vertrek moſten vaerdig maken, alzoo *Talauja* niet wel te vrede was: zy zoo lange vertoefden. Ook wachteden d' onzen niet lang op deze goede tydinge; maer lieten de goederen datelijken afſchepen, en maekten zich in allen delen reisvaerdig.

Des morgens, den negentienden, quamen vier Mandarijns in de Logie: twee van den Onder-koning, en twee van den Veldheer, dèn Ambaſſadeur, uit den naem van hunne Meeſters met bonenzop, volgens 's Lands wijze, tot behouden reize beſchenken. Zy bevolen den onzen verſcheide dingen aen: hoe zy ſich, in *Peking* komende, aen te ſchikken en te dragen hadden: desgelijx de twee tolken, *Genko* en *Liulako*, twee doortrapte ſchalken, die ook met de Mandarijne verzelt quamen: alleen ten dien einde door haere Hoogheden mede gezonden, om het werk te doorſnuffelen. Ja dat d' onzen niet moſten doen zonder hunne beraet, naerdien zy 's Lands gewoonte wiſten, en ook wat hen goet en quaet was. D'onzen, om hen maer quijd te zijn, antwoorden, dat zy zich in allen delen, zoo veel mogelijk was, na de wil van haere Hoogheden zouden ſchikken. Met welk beſcheid de vier Mandarijns weêr vertrokken. Ieder wierd met een ſtuk rode kroonras beſchonken, dan wilden welſtaens halve dat niet aenvaerden: dies d'Ambaſſadeur het hen t'huis na liet ſenden.

Koopman *Harthouwer* wierd een geſchrift ter hand geſteld: waer na hy zich, na het vertrek van den Ambaſſadeur, in tijd en wijze te ſchikken had: Insgelijx ook het getal en namen der perſonen opgegeven, die, na zijn vertrek, in *Hokſieu* zouden overblijven.

Des avonds dan hebben d' onzen met elkandre een ſcheidmael gehouden, en voorts tot het vertrek tegen morgen vroeg zig vaerdig gehouden.

Vertrek uit Hokſieu.

Des morgens, den twintigſten, zijn zy, na het inſchepen van al de goederen en reistuig, in acht en dertig berken, met de vloet vertrokken, en quamen des middags aen de brugh van *Hokſantjouw*, gelegen twee mijlen van *Lamthay*, de voorſtadt van *Hokſieu:* daer zy de barken van hunne Wachtmandarijns en tolken vonden leggen, ten getale in alles van tien. Alhier moſten d'onzen ſtil blijven leggen, ter tijt toe al hunne barken zouden aengekomen zijn. *Harthouwer* en andere vrienden van *Hokſieu*, die hen tot zoo verre uitgelei hadden gedaen, zijn tegens den avondt weêr vertrokken. In het afſcheid nemen beval hem *Van Hoorn* den dienſt van de Kompanjie, zoo veel doenelijk was, te betrachten.

Vier en twintig Hollanders mogen maer na den Keizer reizen.

Naulix waeren deze weg gegaen, of daer quamen verſcheide Mandarijns d' onzen vragen: hoe ſterk van Hollanders zy waeren. Het getal wierd hen opgegeven: namelijk zeven en twintig Hollanders en vijf zwarte jongens. Zy hier op: d'Onder-koning en Veldheer wilden om geen waerom gedogen, dat meerder als vier en twintig perſonen, met jongens met al, zouden meê gaen; gemerkt het zelve zoodanig aen den Keizer geſchreven was. Waer over verſcheide redenen en haſpelingen vielen.

Des morgens, den een en twintigſten, quamen eenige der zelve Mandarijns wederom met andermael te zeggen: dat niet meer dan vier en twintig perſonen naer boven moſten gaen. Het was zoodanig geſchreven, en

en moſt ook zoo blijven. Wilden d' onzen de zwarte jongens mede nemen, zoo moſten Hollanders in de plaetſe blijven. Dies d' Ambaſſadeur, ziende het niet anders wezen kon, drie perſonen, namelijk *Gerrit Sloot*, *Jakob Sipkes* en *Philip Mogha*, neffens al de zwarte jongens, weder na *Hokſieu* gezonden heeft.

Vertrek des Ambaſſadeurs uit Hokſieu.

Des naermiddags, dan, ontrent ten vier ure, vertrokken d'onſen, ſterk vier en twintig Hollanders, die by de paerden, als ſchenkaedje goederen behoorlijk verdeilt waren, met een Vloot van ontrent vijftig barken, den ſtroom *Min* weſtwaerts op, en quamen des avonds ten zeven uuren aen een eiland, gelegen een kanon ſcheut verby het dorp *Unvono*: daer zy des nachts bleven leggen; zijnde gevordert een mijle om de weſt. Zy vertrokken weêr den twee en twintigſten met den dag, en ontrent ten negen uuren voorby het dorp *Howtong*, gelegen aen de rechter hand van den ſtroom: des naermiddags voorby de dorpen *Petjong*, *Hongia*, en *Tikſoya*, gelegen aen den zelven oever, en quamen des avonds met den donker voor het dorp *Congimon* ter nacht ruſte: hebbende dien dag met roeien en zeilen ontrent vijf mijlen om de weſt geſpoeit.

Dorp Unvono.

Howtong.

Petjong, Hongia, en Tikſoya.

Congimon.

Al deze dorpen waeren tamelijk dicht bebout; hoewel met ſlechte huizingen of liever hutten: maer lagen omringt met luſtige landouwen, bezait met rijs en andere granen.

Zy zeilden des morgens, den drie en twintigſten, voor dag weêr voort, (wijl de wind noch goed was) en quamen ontrent negen uuren voorby het Stedeken *Binkin*, anders *Mincin* genoemt, gelegen drie mijlen van *Kongimon*, achter eenen berg, een weinig landewaerds in, aen eene ſcheut *Miu* geheten, op de linker zyde des ſtrooms *Min*. Het Stedeken *Mincing* is verciert met fraeie gebouwen en een hogen toren, die in het voorby varen met zijnen top boven den berg word gezien uitſteken.

Anike, Siaivang, en Twauigh.

Des naermiddaghs wierden in het voorby varen gezien de dorpen *Anike*, *Siaivang*, en *Twauigh*: leggende 't eerſte aen de rechte, en de twee laeſte aen de linke hand: het laeſt ontrent drie mijlen van *Binkin*: quamen des naermiddags ten vier uuren voor het Dorp *Chukauw*; alwaer zy des aenſtaenden nachts ter ruſte moſten blijven, om *Koelijs*, tot het voorttrekken der vaertuigen, (alzoo de ſtroom zoo droogh begon te worden) te krijgen. Dien dag was op een weſtelijken koers, zes mijlen en een halve gevordert. Het land, ter wederzijde van den ſtroom, leid beſtuuwt met zeer dorre, rouwe en hoge bergen.

Des morgens, den vier en twintigſten, (de wind noord-ooſt) bequamen zy, tot ieder vaertuig, twee *Koelijs*, om te helpen trekken: vertrokken ontrent ten acht uuren: en quamen op den middagh voorby het dorp *Kaukawa*, gelegen aen de linke hand des ſtrooms, een mijle van *Chukauw*, en tegen den avond te landen aen een plaets, *Poutcham* genaemt, daer eenige vervalle huizen ſtonden.

Dezen dagh was gevordert, niet zonder groot gevaer van klippen, als anderſints, door de herde afwatering des ſtrooms, drie mijlen met trekken en roeien.

Des morgens, den vijf en twintigſten, ſtaken zy weêr van *Poutcham* af, en voeren des naermidddags ten twee uuren de dorpen *Tjongopan* en *Juchiham* voorby, gelegen beide aen de linke hand van den ſtroom: 't laeſt twee mijlen van *Poutcham*: quamen 's avonts tegen over het dorp *Ukekaun* aen een wachthuis ter ruſte. Door de droogte des ſtrooms en herde afwateringe was den ganſchen dag niet meer gevordert, als drie mijlen, op verſcheide koerſen, volgens den loop des ſtrooms.

Des morgens, den zes en twintigſten, weder ter reize gekomen, wierden zy over klippen en droogten henen getrokken: welk door de herde ſtorting des ſtrooms vry yzelijk om te zien, en niet zonder gevaer was: als bleek aen het vaertuigh van den Hofmeeſter *Ruwenoort*: want dit een weinig buiten den weg willende om va-

varen, raekte datelijken op een klip, en ging te gronde. Ter nauwer nood wierden noch de goederen gebergt, (hoewel de meeſte al wat nat waeren) en in 't nazien bevonden toe te behoren den Tolk *Genko*. Dees had dezelve op den naem der Kompanjie in het vaertuig geſcheept; beſtaende in twee kiſten met zes pakken ſwarte lakenen. zulx d' onzen daer weinig ſchade by leden: als alleen aen het nat worden van eenig voorraed; hoewel van weinig belang.

Dorpen Kantang en Poinpang. Des namiddags voerenze voorby de dorpen *Kantang* en *Poinpang*, leggende beide aen de rechterhand des ſtrooms: en quamen des avonds voor een wachthuis, *Bokkay* genoemt, aen te landen: daer zy ter nacht-ruſt bleven. Slechts twee mijlen en een halve was in dit etmael met grote moeite gevordert.

Den zeven en twintigſten, des morgens, zijn weder met den dag vertrokken, en zagen des voormiddags, onder het varen, verſcheide papen huizen en gehuchten, aen wederzijde van den ſtroom, gebout in het hangen van 't gebergte. Waeren des namiddags, ten vier uren, tegen over de *Seghia en Siong.* dorpen *Seghia* en *Siong*, ſchuins tegen elkandre over gelegen, ontrent twee mijl van het wachthuis *Bokkay*. Ten *Wachthuis Soujong.* vijf uuren braghten zy het aen een wachthuis *Soujong* ter ruſte, daer zy ook den volgenden nacht verbleven. Dezen dagh was met groot gevaer twee mij!en en een halve om de weſt gevordert.

'sMorgens vroeg, den acht en twintigſten, ſtaken zy van voor het wachthuis *Soujong* ter reize, en vervielen ontrent negen uuren tuſſchen twee grote torens, ſtaende aen wederzijde van den ſtroom, op bergen. Achter welke de Stadt *Jenping* of *Jenpingfoe* gezien wierd, gelegen ontrent een halve mijle verder. *Komen aen Jenpingfoe*

Ontrent den middag, quamen zy te landen aen de Stadt *Jenpingfoe*. *Van Hoorn* door de brug, voor de Stadt in den ſtroom op vaertuigen gemaekt, komende, wierd door twee perſonen, van wegen den Krijgs-overſte dier plaetſe, met name *Sjoubontok*, (die aen den doortocht van de brug zat) zeer vriendlijk ten zijnen huize ter maeltijd genood. Wanneer dan met de vaertuigen aen een poorte van de Stad gaen ſtil leggen was, begaf zich *Van Hoorn* neſſens *Nobel* en zeer weinig gevolg derwaerts. Hy wiert van *Sjoubontok* zeer vriendelijk bewellekoomt en ontfangen: ook zeer treffelijk na de Sineeſe wijze, met het opſchaffen van verſcheide diſch-gerechten, onthaeld. Over maeltijd was ook geen gebrek van *Wayangs* of geſpel.

Weinig aenmerkens waerdige redenen vielen daer voor. Alleenlijk vroeg *Sjoubontok*: of d' onzen *Quelang* noch hadden? hoe veel volks van d' onzen daer noch op lag? ook hoe veel dorpen al onder hen gebragt waeren? Na daer op geantwoord te hebben, vertrokken weêr tegen den avond, aen den oever, by hunne vaertuigen. Aldaer vonden zy al enige ververſchinge ſtaen, door orde van den Krijgs-overſte gebragt, beſtaende in een koebeeſte, varkens, een parthye hoenders, enden en groente. De brengers wierden met vijf rijxdaelders zilver beſchonken. Van gelijken wierd ook vereert, volgens 's Lands gebruik, de *Wayang* ſpeelders: als mede de dienaers, die de ſpijze en drank hadden aen-gebragt, en de paerde-knechts, ieder vijf rijxdaelders.

Des avonds verſcheen *Sjoubontok* in perſone aen den oever: en een weinig tijds daer na het Opper-hooft der Stadt. Dees was een fraei en oprecht man, met een lange baert, op de Sineeſe wijze in de rou gekleed, over het afſterven van eenen zijner vrienden. Zy bewellekoomden den Ambaſſadeur andermael zeer vriendelijk: desgelijx hunnen Wacht-mandarijn *Hiulauja*, die op de maeltijd van *Sjoubontok* niet had willen verſchijnen, ſchoon verſcheide malen al verzocht was. Na onthael, door d' onzen met een kopje Spaenſchen wijn, zijn zy weder vertrokken, en bezagen in het weg gaen de paerden, osjes en Zandel-hout; doch konden naerdien de duiſternis al begon te vallen, daer weinig beſcheids van krijgen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Sjoubontok zond, na zijn vertrek, den onzen ter vereering, eenige montkoſt van Ganſen en zes pikol rijs.

Des avonds zond d'Ambaſſadeur den tolk *Mouris Janſen Vis* by den krijgs-overſte *Sjoubontok*, ten einde te vernemen: hoe onze zaken in *Peking* geſchapen ſtonden: alzoo dees *Mouris* ſeer vry by hem was, naerdien hy, toen hy by de Sineſen een gevangen was, *Sjoubontok* tot een Meeſter gehad had. *Mouris* dan weder te ruch gekeert, bragt tot antwoord, uit den mond van *Sjoubontok*: onſe ſaken zeer wel ten hove ſtonden, en by hem aen eenen goeden uitgang niet getwijfelt wierd. Maer daer waeren, voegde hy daer by, grote *Zoetayſins* in *Peking*, die d'onzen moſten zien te believen, en op hunne zijde krijgen: waer door zy al zouden kunnen krijgen, wat zy begeerden.

Vorders had hy verſogt, dat *Mouris* den Ambaſſadeur zijnent wege wilde verzoeken: ingevallen de Keizer met den Ambaſſadeur over het bemagtigen van *Tayouan* of *Tywan* quam te ſpreken, (gelijk buiten twijfel ſtond te geſchieden) d'Ambaſſadeur als dan zijnen perſoon geliefde gunſtelijk voor te dragen, om neffens d'onzen *Tywan* te gaen winnen: alzoo hy daer noch vrou, kinderen en veel goederen had.

Des morgens, den negen en twintigſten, zond *Sjoubontok* weder verſcheiden ververſching, ter ſchenkaedje, als hoenderen, verkens, groente en goede pady voor de paerden: want de pady, daer ontrent vallende, niet al te goed is, door de hairigheid. Voor al welke geſchenken den zelven in vergelding, door den Sekritaris *Vander Does*, het naervolgend vereert wierd: *als een roer: een paer piſtolen: twee vergulde ſeepmeſſen: ketting barnſteen-koralen: een ſtuk barnſteen van een pont en tien el krab-root laken:* beneven een ontwerp van de ſchenkaedjen: om, in gevalle hy die nu niet zou willen of derven aennemen, daer mede tot hunne wederkomſte te wachten. Ook was den Sekritaris *Van der Does* belaſt, te verzoeken den onzen een weinig, wegens de vier *Zoetayſings*, (daer hy met den tolk *Mouris* op giſteren avond van geſproken had) geliefde t'onderrechten insgelijx van d'andere Heeren, die hen in hunne verzoeken konden behulpzaem zijn.

De Sekritaris, na zijne wederkomſte, deed verſlag: *Sjoubontok* 't ontwerp der ſchenkaedjen vertoont te hebben. Waer op hy gezeid had: dezelve ten dank aen te nemen, met aenbieding t'effens van zijnen dienſt en goede genegentheid t'onswaerds, in alle delen. Na eenige redenen was hy door den Sekritaris na de vier *Zoutayſins* gevraegt: van gelijken met wat Heeren d'onzen in *Peking*, tot het bekomen van hun verzoek, te doen hadden. Hebbende al zijn volk laten vertrekken, wierd door hem daer op heimelijk geantwoord: als d'onzen in *Peking* quamen, de vier eerſte Raden of *Zoeta ſins* van den Keizer, (die gedurende deſſelfs onmondigheid het Keizerrijk beſtierden) moſten zien op hunne zijde te krijgen. Zeer licht was dit om te doen, indien zy daer vertroude luiden toe gebruikten, die dezelve van hunnent wege aenſpraken: want zy veel van geld en goed hielden. Hy zelf, om den onſen daer in behulpzaem te zijn, zou een briefje naer *Peking* ſchryven, aen zekeren Mandarijn, die aldaer in aenzien was, en voorhene zijn tweede perſoon geweeſt. Deze zou hen als dan wel te recht helpen. Ook was door hem aen voorname Raetsheeren ieder een zwarte jonge vereert, die mee zijne vrienden waeren, en den onzen hunne Meeſters wel zouden aenwijzen.

Zy moſten niemant aldaer veel betrouwen: aengezien veele loze ſchalken by hen komen en zeggen zouden: zy deze en gene grote Heeren, daer zy het nochtans in 'er daet niet waeren: gelijk hem zelven in *Peking* was wedervaeren. Dies hadden zy wel op hunne hoede te wezen, en ook het volkje, met hen van *Hokſieu* uitgegaen, niet meerder te zeggen, als zy wilden hebben, dat zy wiſten: gemerkt deze toch niet veel t'hunnen voordele zouden uitwerken. Maer zoo d'onzen de vier Raetsheeren voor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

voornoemt, op hunne zijde quamen te krijgen, en daer by de *Lipouus* of Voorſpraken der vreemdelingen, (die ook al wat verzocht word, by geſchrift aen den Keizer, of, om zijne tegenwoordige jonkheid, aen de vier gedachte eerſte Raetsheeren vertonen,) hen zou geen van 't verzocht geweigert worden. Daer waeren, voegde *Sjoubontok* daer by, noch verſcheide Ampt-genootſchappen van Raetsheeren, die hy mede wel tot d'onzen zou genegen maken. Wel zou dit gene ſchade zijn; maer gemerkt deze met hunne zaken niet te doen hadden, was daer weinig aengelegen. Voorts deed *Sjoubontok*, wegens *Tywan*, het zelfſte verzoek; 't geen 's daegs te voore de tolk *Mouris* van zijnent wegen aen den Ambaſſadeur had gedaen.

In het afſcheid nemen bedankte de Sekritaris hem voor zijnen raet, en vertrok aldus weder.

De ontworpe ſchenkaedje wierd dan, niet zonder grote moeite, voor den dag gehaelt, en door de ſchenkaedje-meeſter *Putmans*, *Sjoubontok* toegebragt. Dees bragt in vergelding wederom vier en twintig pakken ſtoffen, tot kleding voor het gevolg, beneven eenige fruiten. De ſtoffen wierden ook aenſtonds onder het volk uitgedeilt.

Koſtgelt des Ambaſſadeurs.

Des middags wierd door den tolk *Lun Lakko*, van wegen zijnen Mandarijn, den Ambaſſadeur toegebraght twalef ſtuk Sinees ſchuit-zilver, tot vertering of koſtgeld: met te zeggen, het zelve alzoo door den Keizer beſtelt te zijn: ook dat de Heer Ambaſſadeur tuſſchen het beſtek van zekere grens-palen toegeleid was, twalef Kondarijns of vijftien ſtuivers: maer *Nobel* veertien kondarijns, of twalef ſtuivers: *Putmans* twalef kondarijn of tien ſtuivers: eenen iegelijk van het gevolg vijf kondarijn of vier ſtuivers. Men vond goed dit koſtgeld in beleefde termen te weigeren. Dan alzoo de Mandarijns en tolken dit niet over zich dorſten nemen, met bybrengen, het geen de Keizer belaſt had, zoodanig moſt blijven, en in gevalle zy het koſtgeld niet begeerden, 't zelve konden bewaeren en in *Peking* weder geven, zoo is het den Hof-meeſter *Ruwenoort* te bewaren gegeven: om te zien, hoe men in *Peking* daer meê zou handelen. Tegens den avond vervoegden d'onzen zich weder by hunne barken.

Stadt Jenping.

De Stadt *Jenping* of *Jenpingfoe*, de tweede Opper-ſtadt des Landſchaps van *Fokien*, leid in het opvaren aen de linke hant, of aen den weſtelijken oever des ſtrooms *Min*: van waer zy allengs met haere gebouwen tegen de heuvelen en 't gebergte opklimt, in een zonderling luſtig en aengenaem verſchiet, voor de genen, die dezelve langs den ſtroom *Min* verby varen: want aen de noord-zijde beſlaet zy de helft van eenen hogen berg, daer de muur over heen loopt: en loopt vervolgens aen de zuid-zijde weêr laeg af.

Van de buiten-zijde is dit Gebergte ſchier ontoegangkelijk: waer over ook de Stadt zeer ſterk, en, zoo te zeggen, de ſleutel des ganſchen Landſchaps is.

De Stadt is tamelijk groot, en wel een mijle lang; maer niet boven een halve breet: hoewel zeer fraei en luſtig gebouwt.

Byna ieder huis ontfangt het water door pijpen of buizen van Bamboesried, uit het Gebergte: welk naulix op eenige andere plaetſen in geheel *Sina* gezien wordt.

Alle eetwaren zijn 'er in grooten overvloed, en voor een geringen prijs te bekomen. De ſtraten en huizen krielen ook van menſchen.

Aen d'ooſt-zijde der Stadt komen twee groote ſtroomen te zamen, de *Min* en *Zi*, die aldaer een Meir maken: waer door zy ſchier uit 't geheel Landſchap Schepen ontfanght. Over ieder ſtroom is een Schip-brugh geſlagen. Daer zijn drie fraeie Tempels.

Het meeſt Sineeſch grof Papier wordt in, en ontrent dezelve Stadt gemaekt; maer het wit fijn, in het Dorp, *Siege* genaemt, drie mijlen verder om de weſt gelegen. Voorts valt daer niets te doen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Dit heeft deze Stadt *Jenping* ook boven d'andere Steden des Landschaps van *Fokien*, byzonder, dat d'inwoonders de algemeine tale der Geletterden, anders de Mandarijns of Hof-tale genoemt, doorgaends spreken.

D'onzen bleven dien nacht wat buiten de Stadt, aen d'overzijde des strooms leggen.

Dorpje Honjong. Zijn des morgens, den dertighsten, weder van daer vertrokken, tot aen een dorpje *Honjong*, ontrent een mijle van *Jenping* gelegen, daer al de vaertuigen weder by elkandre verzamelt wierden: want zy een nauwen en zeer gevaerlijken weg hadden moeten doorvaren. Na het aenkomen dan van al de vaertuigen, begaven zy zich weder op reize, ontrent negen uuren; voeren des naermiddags voorby de dorpen *Louquon*, *Hoeyong*, *Linkentome* en *Tafa*: waer van de twee eerste aen de rechte, en de laeste aen de linke hand van den stroom, en ontrent een halve mijle van 'elkandre gelegen zijn. *Dorpen Louquon, Hoeyong, Linkentome en Tafa.*

Des avonds quamen zy voor het dorp *Ongsoutouw* ter ruste; hebbende dien dag met grote moeite drie mijlen op een noordelijken koers gevordert. *Ongsoutouw.*

Zy vertrokken weer des morgens vroeg, den een en dertigsten, en ontrent acht uuren voorby een lang Dorp, *Bonsjouko* genaemt: ten tien uuren voorby drie Dorpen *Liucuir*, *Posjen*, en *Ubaka*: het eerste en laetste lagh aen de rechte handt van den stroom: het tweede aen de linke, in een driesprong over elkandre. In het laest wierd veel Papier gemaekt, blijkende aen verscheide vaertuigen, met Papier geladen, daer voor leggende, om na beneden te gaen. *Bonsjouko. Liucuir, Posjen, Ubaka.*

Op den middag, wierden de Dorpen *Konchian*, *Sjoeukke* en *Tayping* in het voorby varen gezien: de twee eerste aen de rechte, en het laeste aen de linke hand van den stroom, dicht by elkandre gelegen. *Konchian, Sjoeukke, Tayping.*

Des

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Chiakiang.

Des namiddags, ten drie uren, quamen zy aen het Dorp *Chiakiang*, alwaer zy bleven leggen, tot des anderen daegs. Dezen dagh waerenze, door de droogte des ftrooms, niet meer gevordert, dan twee mijl en een halve.

Siejokaun, Itantauw, Payapoe, Siema, en Filietauw.

Des morgens, den eerften van Sprokkel-maend, gingen zy weer van daer, en trokken des voormiddags door vijf Dorpen; als, *Siejokaun*, *Itantauw*, *Payapoe*, *Siema*, en *Filietauw*: de twee eerfte lagen aen de rechte, en de drie laefte aen de linke hand van den ftroom: bragten het des middags aen de Stad *Kienning* of *Kienningfoe*: alwaer de paerden datelijken uit de barken gezet wierden: wijl de barken, daer de zelve mede gekomen waeren, te groot bevonden wierden, om verder boven te varen. Dan dezen dagh gene bequame barken voor de zelve kunnende bekomen, wierden zy in een loots ter ftal gebragt, om aldaer tot des anderen daegs te blijven, en midlerwijle barken voor dezelve gereet te maken.

Komen aen de Stadt Kienning.

Mogten daer niet in komen.

Den onzen wierd d'ingang van de ftadt verboden, door het fluiten der poorten, als zy wilden binnen gaen; zoo dat zy aldaer qualijk eenige verfchingh tot onderhoud bekomen konden. Ja vermoght niemant aen d'onzen iet verkopen, dan met verlof van de Heren tolken, die over al den baes fpeelden: inzonderheit de tolk *Genko*: als bleek aen zekeren krijghsknecht, uit het volk van *Sjoubontok*, Overfte der Stadt *Jenping*: want als dees voor den Ambaffadeur een weinigh groente gekocht, en hem toegebraght had, wierd hy aenftonts, zoo dra de tolken des verwittight waren, uit laft der Mandarijns gevat, en wel ftrengelijk gebonden. En zonder des Ambaffadeurs voorfpraek, die daer over herde woorden met de Mandarijns had, fouden zy den zelven gevangen naer *Hokfieu* gezonden hebben: en 't zou hem dan wel een zuur vifch-kopen geweeft zijn; maer wierd om des Ambaffadeurs wille noch los gelaten.

Den tweden, na de vaertuigen voor de paerden klaer gemaekt waeren, zijn de zelve wederom ingefcheept; 't welk met verdragh en wenfch toeging. Wonder vet en glat waeren de paerden gebleven, door de goede voorzorge, en wierden zeer hoog by de Tartaren geacht.

Des avonds wierden d' onzen door hunne geleids Mandarijns met een deel gekookte en gebraden fpijze befchonken.

Na dat alles weêr vertrek-vaerdig was, verlieten zy den derden de Stadt *Kienningfoe*. Zoo beleeft waeren de Beftierders der Stadt niet geweeft, dat zy den Ambaffadeur eens bewellekoomt of geluk ter reize, in het weg-trekken, gewenfcht hadden; noch met het een of ander tot ververfching vereert: waer over d'onfen ook niet droevigh waeren: alzoo hunne kiften en kaften ook gefloten bleven.

De Stadt *Kienningfoe*, de vierde Opper-ftadt des Landfchaps, gelegen aen den oofterlijken oever des ftrooms *Min*, wijkt flechts in edelheit en waerdigheid; maer niet in groote voor de Hooft-ftadt *Focheu*. Is ook vry grooter als *Jenping*, doch zoo wel niet bebouwt: naerdien veel lands, welk bezaeit en beplant word, binnen deffelfs mueraedje gelegen is. Zy is zeer effen, over al beftraet met keifteenen, en ook zeer volk-rijk. Dan daer binnen wordt niets gedaen, als een weinig grof papier gemaekt. Zy wordt beftiert door twee Overften, die by beurten het gezagh hebben, zonder d'een over den ander te zeggen heeft. *Stadt Kienningfoe.*

In *Sina* is velerlei papier en word op verfcheiderlei wijze gemaekt: te weten van ftammen, en bladen van Bamboes-riet, van lompen van katoen, zijde en hennippe kleden. Het papier, van katoen gemaekt, wijkt in witheid voor het Franfch papier.

In de landftreke *Vuchanfu* des Landfchaps van *Huquang* word zeer grote overvloed van papier gemaekt, uit het riet en deffelfs bladen, welk aldaer groeit.

Des voormiddags, dan, na het afvaren uit *Kinningfoe*, voerenze voorby de Dorpen *Gaetchan*, *Mafchetan*, en *Petchin*: dicht by den anderen aen de linke *Gaetchan, Mafchetan, en Petchin.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

linke hand van den ſtroom gelegen: het laeſt ontrent een mijle van *Kienningfu*: 's namiddags voorby de dorpen *Kekau*, *Vazieo* en *Gautauw*; de twee eerſte aen de rechte, en 't laeſte aen de linke hand van den ſtroom gelegen.

Chiaphong.

Zy quamen tegens den avond voor een vervallen en verwoeſt dorp *Chiaphong* te landen, daer zy dien nacht bleven leggen: en waeren den verleden dag op verſcheide koerſen, hoewel meeſt om de Noord, drie mijlen en een halve gevordert.

Des morgens, den vierden, wierd het dorp *Chiaphong* verlaten: en des voormiddags het dorp *Chincheuw*, aen de rechte hand van den ſtroom gelegen, een mijle van *Chiaphong*: des namiddags eenige gehuchten, huizen en Pagoden, aen wederzijde van den ſtroom. Des avonds quamenze aen een verwoeſt dorp *Sjououa*, gelegen aen de rechte hand van den ſtroom: en hadden dien gehelen dag ſlechts twee mijlen op verſcheide koerſen met grote moeite gevordert.

Sjououa.

Des morgens, den vijfden, ſtaken de vaertuigen weder op reize, en lieten des voormiddags, de dorpen *Tachoe* en *Pagou*, op de linke hand van den ſtroom leggen: quamen des namiddags voorby het dorp *Swinckin*, gelegen aen de rechte hand van den ſtroom, en ten drie uuren te lande, tegen over het dorp *Suchiap*, de ruſtplaetſe des nachts: hebbende den verleden dagh maer twee mijlen en een halve op verſcheide koerſen vertiert.

Swinckin.

Suchiap.

Den zeſten, des morgens, vertrokken zy weder van het dorp *Suchiap*, (alwaer zy van *Koelijs* tot het trekken der vaertuigen verwiſſelt hadden) en des voormiddags voorby de dorpen *Tintenna*, *Cholunga* en *Leantong*, alle drie aen de rechte hand van den ſtroom gelegen: des namiddags insgelijx voorby de dorpen *Losjouwa* en *Sichem*, gelegen aen de zelve zijde, en quamen tegens den avond tegen over het dorp *Hochechien* ter ſtilte. Dezen dag was ontrent drie mijlen op verſcheide koerſen gevordert.

Tintenna, Cholunga en Leantong.

Losjouwa en Sichem.

Hochechien.

Den zevenden gongen zy weder op reize; voeren des voormiddags voorby de dorpjes *Hoeſuna* en *Nagan*, en quamen des namiddags voor het dorp *Quiquan*: alwaer zy de vaertuigen met de paerden (die door haere grote en droogte des ſtrooms niet wel konden volgen,) inwachten. De zelve dan gekomen, klaegden de beleiders daer van: dat gemelde vaertuigen, met het trekken over de droogte, zeer lek geworden waeren, en niet wel moghelijk waere met de zelve, zonder vermaken, vorder te varen. Dies wiert goet gevonden de paerden uit de barken te brengen, en voorts over land naer het Stedeken *Poutchin*, of zoo ander ſpellen, *Puchin* te laten gaen: alzoo het niet boven vijf mijlen van het dorp *Quiquan* gelegen is.

De paerden, gelukkelijk uit de vaertuigen geloſt, wierden in het dorp voornoemt in een huis gebragt, om aldaer t' overnachten, en 's anderen daegs weg te ſpoeien.

De Hofmeeſter *Ruwenoort*, neffens den tolk *Mouris*, en de vier perſonen, die de zelve opwachten, gingen daer neffens. Ook wierden door de Wachtmandarijns twalef Sineeſe ſoldaten tot geleide mede gegeven. Des nachts blevenze met de vaertuigen voor het dorp *Quiquan* leggen.

Des morgens, den achtſten, zijn zy weder met den dag van het dorp *Quiquan* vertrokken; insgelijx gingen de paerden mede over land. Quamen des middags voorby het dorp *Souswenna*, aen de linke hand van den ſtroom gelegen, en 's namiddags voorby een groot dorp of vlek *Swipia*: daer by en ontrent ſtonden veel verwoeſte huizen en woningen: ook een grote ſtene of vervalle brug, die over den ſtroom had gelegen. Waeren ten vier uuren voor het dorp *Chontewa*, gelegen aen de linke hant van den ſtroom, een vierendeel mijls van *Swipia*, en quamen des avonds voor een wachtplaets, daer eenige woningen ſtonden, ter nacht-ruſte. Dien dag was op verſcheide koerſen met groot gevaer gevordert drie mijlen.

Des morgens, den negenden, hebben zy weder weg geſpoeit: togen 's middags twee dorpen, *Gotanga* en *Quotinha* voorby: het eerſte aen de

rechte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

rechte, en het tweede aen de linke hand van den ſtroom gelegen. Ten middage wierd een Tempel in het voorby varen gezien, die over een gracht of ſloot als een brug gemaekt was: daer by hoog water ook vaertuigen onder door konden vaeren. Deze Pagode was tamelijk na de Sineſe wijze verciert: ging met een trap aen d'eene zijde op, en was rontom geſtoffeert met verſcheiden beeld-werk.

Saloekia. Zy voeren des namiddags voorby het dorp *Saloekia*; ook voorby vele plaetſen, door den laeſten oorlog ſchendig verwoeſt en geſchonden: met overblijven ſlechs van eenige ſtukken en brokken van muuren. Door het naderen van den avond, bleven zy met al de vaertuigen aen een vlakken zand-oever leggen, ontrent een mijle van *Poutchinfoe*. Dezen dagh was drie mijlen op verſcheiden koerzen vertiert.

Des morgens, den tienden, voerenze ontrent ten acht uuren, door een afgebroken brugh, eertijds tot een overgang over den ſtroom geſlagen, en quamen alzoo tegen den middagh voor de Stad *Poutchin*, de vierde onderhoorige Stad der Opper-ſtad *Kienningſoe*, gelukkelijk te landen. Aldaer quam de Hof-meeſter *Ruwenoort* by den Ambaſſadeur, met zeggen: de Paerden aldaer giſteren mede wel aengekomen waeren, en in 't huis geplaetſt, welk voor hem bereid was, om in te woonen, ter tijdt toe de Koelijs, tot het dragen van 's Keizers ſchenkaedje vereiſcht, gekomen waren. *Poutchin.*

De Ambaſſadeur liet, door den Sekritaris, aen de mede-gekomen Mandarijns vragen: (alzoo de huizing, tot zijn en des gevolgs verblijf bereid, zeer ſlecht, oud, en byna onbequaem om te huisveſten was) of hy zoo lange zou mogen in de barken blijven, tot tijt en wijle de Koelijs gekomen waeren, en zy voort zouden reizen. Dan aengezien de Mandarijns zeiden, het zelve niet mogt wezen, wijl al

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

de gezien en overſlag wegens de *Koelijs* moſten gemaekt worden, zoo wierd goed gevonden, des morgens vroeg, met de goederen en reiſtuig te landen. Waer op des namiddags voor eerſt d' osjes aen land quamen.

Des avond wierden d' onzen, door eenige Mandarijns van des *Konbons* volk in *Hokſieu*, met eenige ververſchinge beſchonken; insgelijx door hunne Wacht-mandarijns. Dies *Van Hoorn* aen ieder hunner, alzoo zy nu den onzen al verſcheide ſchenkaedjen gedaen hadden, een zilver tafel-bort vereerde.

Geſchenken te lande gebragt. Des morgens, den elfden wierden al de ſchenkaedje-goederen geloſt en gebragt in de woninge, voor d' onzen bereid. Deze was vry oudt, en in dezelve zeer weinig gemak: ja ſcheen eer een verkens kot, als een woninge voor menſchen te zijn. Doch wijl d' onzen niet beter konden, moeſten zy het zoo voor lief opnemen.

Des avonds is orde op het waken des nachts by de goederen geſtelt, (alzoo dezelve in open plaetſen moeſten ſtaen, daer een iegelijk na zijn welgevallen kon inkomen) tot bevryding van diefſtal. Ook is aen elk op 't ernſtigſte belaſt, niet uit het Logement te gaen, als met verlof van den Ambaſſadeur: om den Sineſen alzoo te betonen, wijl den onzen d' ingang ter Stadt verboden was, zy zich daer aen niet gelegen lieten leggen, aengezien aldaer voor hen toch niet te doen was.

Den dertienden quam d'opper-koelijs Meeſter, gelijk de gelei-Mandarijns des voorigen daegs den Ambaſſadeur bekent gemaekt hadden, in hun Logement verſchijnen, om het getal en gewigt der kaſſen, kiſten en pakken op te nemen, en overſlag nevens de Koelijs tot het dragen te maken. Na het getal en gewigte van 't een en 't ander opgenomen was, bevontmen dat tot het dragen der goederen zes hondert Koelijs vereiſcht wierden.

Moeite over het getal der Koelijs of dragers. Den veertienden, 's morgens, quamen beide de Wacht-Mandarijns, nefſens de tolken *Gemko* en *Lun Lako* weder by d'onzen in hun Logement, met aenzeggen, hoe het getal der Koelijs, tot het dragen vereiſcht, verre overtrof het getal, welk hun *Pay* of pas, door den Veldheer hen mede gegeven, inhield: aengezien daer op tot ieder kas of pak ſlechts twee perzonen geſtelt waeren, daer nochtans verſcheide onder waeren, die door geen twee man, om haere zwaerte, konden gedragen worden: en derhalve wel twee honderd dragers te kort zouden komen: zeiden eindelijk, dat de Mandarijns van de Stadt des Veldheers orde niet dorſten overtreden, met meerder Koelijs te geven, als de *Pay* inhielt.

In gevalle, gaf *Van Hoorn* hen tot antwoord, de *Houpous* en *Pimpous* in *Peking* die orde gegeven hadden, het dan zeer wel te zijn: zy zouden het overſchot, welk zy boven het verordeneert getal benodigt waeren, zelfs betalen. Dan dit quam, zeide d' Ambaſſadeur, hem vreemt voor, alzoo in *Hokſieu* het getal der kaſſen, en kanaſſers van het Gezantſchap en naſleep aen de Gemagtigden van den Veldheer opgegeven was: die de voornoemde goederen ook hadden bezichtigt, en wel konden zien, dat vele kaſten daer onder waeren, die van geen twee man konden gedragen worden. Maer niet was'er aen gelegen: want kregen zy gene Koelijs, behoefden het ook niemant dank te weten. Het had den vorigen Ambaſſadeurs noit aen Koelijs ontbroken. Ja wierd den zelven ook vry meerder eer en ontſag aengedaen, als hem nu geſchiede: alzoo die gene plaetſen doortrokken, of wierden zeer feeſtelijk ingehaelt en bewellekoomt: daer hem nu ten tegendele de Stad ontzeid en verboden wierd. Daer de Mandarijns niet op antwoorden.

Hier en tuſſchen komt de Stadts Mandarijn, die over de Koelijs het gezag had, perſonelijk in het Logement der onzen. Dies ging het twiſten over de Koelijs, tuſſchen hem en de Geleids-mandarijns hevig aen. Niet wel geviel dit den Ambaſſaden, en liet ook aen den Stads Mandarijn voornoemt zeggen: Hy wilde over 's Keizers goederen en zijn reistuig niet gekrakeelt hebben. Zy zouden de Koelijs, die meerder van node hadden, als des Veldheers *Pay* in-

in hielt, zelfs te betalen. De Stadts Mandarijn zich daer nader op bezinnende, vond raedzaem zoo vele *Koelijs* te geven, als d'onzen benodigt waeren: en neffens d'onzen aen *Talauja* te ſchryven: hoe zy meerder *Koelijs* van noden gehad hadden, als zijn pas inhield: met beſprek, ingevalle het den Veldheer beliefde, zy het overſchot der *Koelijs*, door hunnen *Houpon* of *Nobel*, in *Hokſieu* zouden laten betalen: gelijk dan ook aenſtonds de Ambaſſadeur van zijnent wegen een briefje aen den Veldheer van *Hokſieu* ſchreef, in dezen zin:

Brief aen den Veld-heer van Hokſieu.

De Ambaſſadeur zal noit vergeten de beleeftheid en vriendſchap, zoo van Talauja *in* Hokſieu *heeft ontfangen. En gelijkerwijs d'Ambaſſadeur niet twijfelt, of* Talauja *zal den Hollanders in* Hokſieu *voorts behulpzaem en gunſtig zijn geweeſt, zoo verzoekt d'Ambaſſadeur* Talauja *gelieft verzekert te zijn, dat d'Ambaſſadeur aen 't Pekingſe Hof en by al de wereld niet zal zoeken te doen of te ſpreken 't geen* Talauja *onaengenaem zal zijn. D'Ambaſſadeur is met* Chinkon *alhier in* Poutchin *wel aengekomen, en bevind meer* Koelijs *van node te hebben, als op de* Pay *van* Talauja *zijn geſtelt. By zoo verre* Talauja *zulx mogt begeren, d'overige zullen door onzen* Houpou *in* Hokſieu *worden betaelt. D'Ambaſſadeur wenſcht* Talauja *honderd duizent jaer levens.*

Dit briefje, aen hunne Mandarijns behandigt, vraegde d'Ambaſſadeur, wanneer zy zouden vertrekken? Waer op zy antwoorden van over twee dagen. Dies hen d'Ambaſſadeur voorts vraegde: of de paerden en osjes op morgen wel voor uit zouden mogen gaen: aengezien d'osjes zeer langzaem in het voort-trekken waeren. Dit door hen toegeſtaen, wierd dadelijk tot derzelver vertrek toereding gemaekt. Maer des avonds quam de Sineeſche Schryver *Sjuko* zeggen, hoe de Mandarijns ſtoelen lieten maken: waer in d'osjes zouden gedragen worden, alzoo het gaen over de bergen, voor dezelve onmogelijk zou zijn. Wel liet d'Ambadeur hem dit gevallen. Waer over het vertrek der zelver, desgelijx van de paerden geſtaekt wierd.

Des morgens, den zeſtienden, quam de Wacht-mandarijn der onzen *Hiulauja* met de draeg-ſtoelen voor d'osjes in hun Logement. D'Ambaſſadeur beſtont hem weêr te vragen: wanneer hy zou vertrekken: waer op hy antwoorde over twee dagen. D'Ambaſſadeur verzocht d'oorzake van de vertoeving te weten; alzoo de Mandarijn op den veertienden dezer ook gezegt had, dat hy over twee dagen zou vertrekken. Hy zeide, die te zijn, wijl de *Koelijs*, die zy meerder moſten hebben, tot het dragen der ſchenkaedje-goederen, als de *Pay* van *Talauja* inhield, door de Stads-mandarijns noch niet gegeven waeren: maer hadden belooft alles tegen overmorgen zonder feil zou klaer zijn: met byvoegen, hy zelf wel wilde, d'onzen al wegh waeren. Hem was immers, ſeide d'Ambaſſadeur, kennelijk, de *Lepous* eenig misnoegen, over hun lang blijven tot *Hokſieu*, aen den Onder-koning *Singlamong* hadden betoont. Dies zou het zoek maken van zoo veel tijds nu weder hier, hen mede niet zeer aengenaem zijn. En zoo het quam te gebeuren zy in *Peking* daer over aengeſproken wierden, hy als dan kon getuigen, het zelve niet by hen; maer by de Mandarijns toegekomen te zijn, die zoo lange, met hunne *Koelijs* te geven, wachteden. Zo veel werkte deſe reden uit, dat tot het dragen van het Zandelhout al *Koelijs* quamen. Deze gingen ook met het ſelve voor uit, ter oorſake het door zijne grote en langheid, qualijk over 't gebergte te krijgen was.

Den achtienden, 's morgens, quamen honderd *Koelijs* in hun Logement, om een aenvang met het binden der ſchenkaedje goederen te maken, en als dan met hunnen laſt, neffens de paerden en osjes, voor uit te gaen. De Sekritaris *Van der Does* zou met dezelve den voortroep hebben, en 's namiddags door den Ambaſſadeur en *Nobel* en d'andere reisgenoten gevolgt worden. Dan alzoo een der paerden, buiten verwachten, een quaet ſeer aen 't hooft boven het linker oog kreeg, vond d'Ambaſſadeur goed noch eenen dag of twee tot *Poutchin* te vertoeven, en aldaer mede noch een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

paert, tot gezelschap van het gequest, te houden, om te zien hoe het zich in dien tijt met het zelve zou toedragen, en als dan orde geven, 't zy tot verblijf van 't zelve paert noch voor eenen wijle, of wel dat het als dan mede zou volgen. Dies de Sekritaris met twee paerden, d'osjes en gezeide hondert *Koelijs*, met hunnen last, voor uit ging, te volgen des middaghs, door *Nobel* en *Putmans*, met al d'overige schenkaedje-goederen. Dan alzoo het binden der zelver te lang aenliep, is de reize van *Nobel* en *Putmans* tot 's anderen daegs 's morgens uitgestelt: die toen ook vertrokken.

Vertrek van Poutchin. Wanneer het paert nu weder buiten gevaer was, vertrok des morgens den een en twintigsten d'Ambassadeur, neffens 't zelve, van *Poutchin*, quam, na een halve mijle reizens, en *Olian.* voorby het dorp *Olian*, vijf *Ly* van *Poutchin* gelegen: 's namiddags noch *Sisanly.* voorby de dorpen *Sisanly* en *Souquanly*: ook voorby vier afgoden tempels of Pagoden, en met den avond aen het dorp *Guliaen*, de nachtrust-plaets.

Den volgenden dag wierd, door belet van sneeu en regen, in het dorp *Guliaen*, het moi weêr afgewacht.

Den drie en twintigsten, het weêr tamelijk tot bedaren gekomen, hoewel de bergen noch overal met sneeu bedekt lagen, sloeg d'Ambassadeur uit het dorp *Guliaen* op weg: trok des voormiddags over een hogen bergh, daer een pagode op stont: ook door zeven dorpjes, met namen *Huysjouwtouw*, *Hang stou*, *Outanga*, *Ontongne*, *Kieumoe*, en *Ousalinga*. Ook aldaer wierden verscheide Pagoden gezien, die in het hangen van 't gebergte stonden. Trok insgelijk des namiddags voorby de dorpjes *Meuana*, *Loutiatona*, *Golinga*, *Longkia*, *Kiekova*, en verscheide gehuchten van Pagoden, daer hier de weg vol van staet: ook de bergh *Liougtouw*, verciert op zijnen kruin met een grote Pagode van dien zelven naem. Alhier scheid zich het Landschap *Fokien* van dat van *Chekiang* of *Chetchiam*: en staet deze tempel voornoemt op de scheid-palen. Dies zy uit het Landschap van *Fokien* in dat van *Chekiang* over stapten en in het zelve hunnen weg vervorderden; komende tegens den avond in het dorp *Limathova*; om te vernachten. *Lima[...]* Dezen dag was ontrent vijf mijlen gespoeit: vier in het Landschap van *Fokien*, en een in dat van *Chekiang*.

Landschap van Chekiang In vruchtbaerheid, lustigheid en rijkdom; maer niet in grote overtreft het Landschap van *Chekiang* al d'andere Landschappen. Het begint ten zuide op de Noorder brete van zeven en twintig graden en vijf minuten, en eindigt ten noorde op een en dertig graden en vijf en twintig minuten, een streke van vijf en zestig mijlen. De grootste brete, van 't ooste na 't weste, komt byna op een zelve maet uit.

Het Landschap van *Chekiang* leid ten ooste aen de zee; (van waer d'overvaert na het eiland *Japan*, op zijn smalste is, en niet boven een dag zeilens, zoo eenigen willen, met een voorwint) ten zuide en zuid-weste aen 't Landschap van *Fokien*; ten weste en noorde aen dat van *Nanking*; raekt desgelijx in 't weste met een klein gedeelte aen *Kiangsi*.

Ver[...] Het is verdeilt in elf grote landstreken, byna zoo goet, als zoo vele Landschappen: ja, een alleen onder die, als *Hangcheufu*, de Hooft-landstreke, is magtig, om een volkomen Koningrijk toe te stellen. Als daer zijn, *Hangcheufu*, *Kiahingfu*, *Hucheufu*, *Niencheufu*, *Kinhoafu*, *Kiucheufu*, *Chucheufu*, *Xaohingfu*, *Ningpofu*, *Taicuheufu*, *Vencheufu*: ieder met verscheide grote en kleine Steden onder haer, ten getale van drie en tachtig. Voeg hier by d'onbemuurde plaetsen, ontelbare kastelen, en volkrijke dorpen.

De Hooft-landstreke *Hangcheufu* paelt noord-waerts aen *Hucheufu* en *Kiahingfu*: ten ooste aen den stroom *Chee*, gelegen tusschen *Kiahingfu* en *Xaohingfu*: ten zuide aen *Niencheufu*: ten weste aen het Landschap van *Nanking*.

In aeloude tijden behoorde deze landstreke onder de koningen van *U*: wierd namaels in bezitting genomen door de koningen *Cu*. Door den Stam *Chin* wierd zy *Cientang* genoemt: door Keizer *Sui* allereerst *Hangcheu*: door den

den ſtam *Tang*, *Juhang* : door *Sung*, *Lingan* : maer de Stam *Taiming* herſtelde den naem van *Hangcheu*.

Deze landſtreke bevangt acht Steden : *Hangcheu*, d'Opperſtadt, *Haining*, *Fuyang*, *Julang*, *Liugan*, *Yucien*, *Sinching*, *Changhoa*.

De tweede Landſtreke *Kiahingfu*, bevochtigt aller wegen met ſtromen en meiren, paelt ten ooſte aen de zee: ten zuide aen zekeren zeeboeſem en aen de landſtreke *Hangcheufu* : ten weſte aen *Hucheufu* : en ten noorde aen de landſtreke *Sucheufu* en *Sungkiangfu* des Landſchaps van *Nanking*, en met een gedeelte aen het meir *Tai*.

De landtſtreke *Kiahingfu* bevangt zes Steden, *Kiahing*, *Kiaxen*, *Haiyen*, *Pinghu*, *Cungte*, *Tunghiang*.

Wel eer was d'Opper-ſtadt *Kiahing*, een kleine Stadt en d'Opper-ſtadt *Sucheu* onderworpen : maer verkreeg, door aenwas van rijkdom en grote, onder den Stam *Taiming*, de waerdigheid en tytel van Opper-ſtadt, en wierd *Kiahing*, daerze te voore *Siucheu* genoemt was.

De Stadt *Kiahing*, de noordelijkſte dezes Landſchaps, leid rontom in verſch-water : heeft pracht van gebouwen, bloeit in weelde en rijkdom tot dertelheid toe. Van binnen is de Stadt gins en weêr deurſneden met grachten, daer vele ſtene bruggen over leggen, met ſchoeingen van gehouwen vierkanten ſteen.

Al de ſtraten, een zeltzaem werk, zijn met kunſtig geboude galderijen geboort, waer onder men in den regen, droog en veilig kan wandelen. Binnen en buiten de Stadt zijn vele triumf bogen opgerecht: aen de weſtzijde, zelf op den oever der vaert, alleenlijk op een eenige plaetſe, daer men te ſchepe verby vaert, ten getale van zeſtien, uit herden marmer in 't vierkant geſticht.

Daer vertoont zich ook een ſtene brugge, met veele bogen, lang zeventig ſchreden ; deſgelijx een heerlijke toorn met negen tranſen. Al d'oevers of wallen der grachten, buiten de Stad, zijn met vierkanten gehouwen ſteen opgehaelt : en leggen over de zelve ſteene bruggen geſlagen : van deze tot aen de Hooft-ſtadt, worden veertig der grootſten getelt, om niet te ſpreken van d'andere van minder belang, in een oneindelijk getal met zeer veele boogen.

De derde Landtſtreke *Hucheufu* paelt ten ooſte aen *Kiahingfu* : ten zuide aen *Hangcheufu* : ten weſte aen het Landſchap van *Nanking* : ten noorde aen het Meir *Tai*.

De landſtreke *Hucheufu* was voorheene een Koningrijk op zich zelf, *Tung* genaemt : welk door de Koningen van *U* in bezetting genomen wier: daer na door *Jue* : toen door *Cu*.

De Stam *Cin* gaf deze landſtreke en haer opper-ſtad den naem van *Uching* : *Tang* dien van *Hucheu*, dat Meir-ſtadt gezeid is, om de nabygelegenis der Stadt aen het Meir *Tai* : want *hu* bediet een Meir, en *cheu* een Stadt: *Sung* deed haer *Chaoking* noemen; maer de Stam *Taiming* herſtelde den ouden naem van *Hucheu*.

Men heeft'er vijf Helden tempels : de voornaemſte is binnen de wallen der Stadt *Hucheu*, den vijf eerſten Keizeren ter eere geſticht.

De landſtreke *Hucheufu* begrijpt zes Steden : *Hucheu*, *Changhing*, *Gankie*, *Tecing*, *Hiaofung*, *Uukang*. *Gankie* is een groote Stadt.

De Stadt *Hucheu* word onder de grootſte Steden gerekent, bloeit in koophandel en rijkdom, en munt uit in deftige gebouwen.

De vierde Landſtreke *Niencheufu*, een berg en heuvel-rijk geweſt, paelt ten ooſte aen den ſtroom *Chee* : ten zuide aen *Kiucheufu* : ten weſte aen het Landſchap van *Nanking*: ten noorde aen de Hooft-landſtreke *Hangcheufu*. Zy wierd eertijds *Suntu* genaemt; door den Stam *Han*, *Lecheu* : en eindelijk door *Sung*, *Niencheufu*.

Deze landſtreke begrijpt zes Steden : *Niencheu*, *Xungan*, *Tungliu*, *Suigan*, *Xeuchang*, *Fuenxui*.

De Opper-ſtadt *Niencheu* leid op de by een komſte van twee bevaerbare ſtromen, de *Singan* en *Che*, die onder de wallen in elkandre vloeien.

De vijfde landſtreke *Kinhoafu* paelt ten noorde en ooſte aen *Xaohingfu* : deſgelijx ten ooſte aen *Taicheufu* : ten

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zuide aen *Chucheufu* : ten weſte met een gedeelte aen *Kiucheufu* : en met het overig aen den ſtroom *Che*.

Namen. Koning *Leang* noemde deze landſtreke en haer Opper-ſtadt allereerſt *Kinhoa*, dat's Venus-bloem : want de Sineſen zeggen dat de ſterre Venus, met een andere, die zy *Vuniu* noemen (*Vuniu* bediet een ſtrijdbare vrou : Pallas zouden onze Poëten zeggen) over eenen bloem geſtreden hadden : en naerdien Venus d' overwinſter bleef, die zy *Kingſing*, dat 's goude ſterre, noemen, was hierom de Stadt den naem van *Kinhoa* gegeven, als of men Venus-bloem zeide.

De Stadt *Kinhoa* was eertijds zeer groot en met prachtige gebouwen verciert : maer wierd in den laeſten Tartariſchen oorlog, dien zy lang weerſtand bood, byna ganſch aen kolen geleid : is heden evenwel eenigzins herbout: inzonderheid heeft een ſtene brug, aen de weſtzijde der Stadt, haeren voorigen luiſter bekomen.

Steden. Deze Landſtreke heeft acht Steden: *Kinhoa*, *Lanki*, *Tungyang*, *Yu*, *Jungkang*, *Vuy*, *Pukiang*, en *Tanki*.

By d' eerſte kleine Stadt *Lanki* leid ook een ſchip-brug over den ſtroom *Che*, voor weinig jaren van nieus en beter herbouwt, dan d' oude, die de Tarters verbrant hadden.

Grens-palen. De zeſte Landſtreke *Kiucheufu*, de zuiderlijkſte dezes Landſchaps, paelt ten ooſte aen *Kinhoafu*: ten zuid-ooſte aen *Chucheufu* : ten zuid-weſte aen het Landſchap van *Fokien* : ten weſte aen dat van *Nanking* : ten noorde aen *Niencheufu*. Onder de regering der koningen was dit geweſt, nevens de twee voorige, grote verandering onderworpen. De Stam *Cin* noemde de Landſtreke en haer Opper-ſtadt, na ganſch *Sina* ingenomen te hebben, *Taimo* : *Han*, *Singan* : den huidigen naem gaf de Stam *Tang*.

Steden. Zy begrijpt vijf Steden : *Kiucheu*, *Lungyeu*, *Changxan*, *Kiangxan*, *Kaihoa*.

De Stadt *Kiucheu* is gelegen aen den ooſterlijken oever des ſtrooms *Changyo* : drie dag reizens van het Landſchap van *Fokien*, door hoog en bekommerlijk gebergte.

By Markus Paulus de Venetiaen word deze Stadt *Kugui* genoemt: want de Tarters, in wier gezelſchap hy reiſde, zeggen in plaets van *Cheu*, *Gui* : bediedende beide groote Stadt. Waerom Paulus van *Kugui* lichtelijk *Kuicheu* heeft konnen ſmeeden.

Grens-palen. De zevende Landſtreke *Chucheufu*, gelegen tuſſchen dichte en grote bergen, paelt ten ooſte aen *Vencheufu*: ten zuide en weſte aen het Landſchap van *Fokien* : ten noord-weſte aen *Kuicheufu* : ten noorde aen de landſtreke *Kinhoafu*.

Ten tijde der Koningen was dit geweſt mede veranderingen onderwaring. De Stam *Tang* gaf den naem van *Hocheu* : *Taiming* dien van *Chucheu*.

Steden. De landſtreke *Chucheufu* bezit tien Steden : *Chucheu*, d' Opper-ſtadt, *Cingtien*, *Cinijun*, *Sungyang*, *Suichang*, *Lungciven*, *Kingyven*, *Junho*, *Sivenping*, *Kingning*. Daer zijn drie uitſtekende tempels.

De Stadt *Chucheu* is volkrijk, en gelegen aen den ſtroom *Tung* : langs den welken men te ſcheep tot aen zee kan komen.

Grens-palen. De achtſte Landſtreke *Xaohingfu* paelt ooſtwaerts aen *Ningpofu* : ten noorde aen den ſtroom *Cientang* : ten weſte aen dien van *Che*, tegen over de Hooftlandſtreke *Hangcheufu*: in 't zuide aen *Kinhoafu* en *Taicheufu*.

De Stam *Sung* heeft allereerſt dit geweſt met den huidigen naem van *Xaohing* beſchonken, maer was voorhene, door den Stam *Tang*, *Jucheu* genoemt.

Steden. De landſtreke *Xaohingfu* begrijpt zeven Steden : *Xaohing*, *Siaoxan*, *Chuki*, *Yuyao*, *Xangiju*, *Xing*, *Sinchang*.

De Stadt *Xaohing* zelf wijkt in grote ; maer niet in nettigheid voor de Hooft-ſtad : z' is gelegen aen een zeer bequamen oort, rontom in 't verſch water: beeld wonder wel de Stadt Venetien uit, uitgezeid dat zy in verſch water en fraeite van al andere dingen Venetien verre overtreft. Zy pronkt met heerlijke Stads en burger gebouwen. Geen ſtraet is zonder gracht of waterleiding; of, om beter te zeggen, men heeft'er gene ſtraten, en niet dan burgwallen ; ter wederzijde beſtraet met zeker ſlag van vierkante ſteenen.

Van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Van dien zelven ſteen zijn ook de muuren der huizen opgehaelt; 't geen in *Sina* heel wat ongemeen is, en zelden gezien word. Vele bruggen, van den zelven ſteen gemaekt, leggen binnen de wallen over de grachten; maer niet weiniger en veel groter, over zekere vaert, welke ooſtwaerts van de Stadt af ſtrekt, en over andere waterleidingen. Drie dag varens ſtrekt deze vaert verre, en heeft d'oevers ter wederzijde met dien zelven ſteen, in 't vierkant gehouwen, opgehaelt. Om het uitvloeien des waters te beletten en ſtuiten, leid op het einde dezer vaert een ſtene dijk of beer: daer zekere luiden, tot het overhalen der vaertuigen, en in den naeſtvolgenden vaert te brengen, geſtelt zijn: zy is voor kleine ſchepen, die na de Stadt *Ningpo* varen; maer de groten gaen derwaerds door de zee.

By en ontrent deze Stadt ſtaen ook vele prachtige triumf-bogen opgerecht: waer toe aldaer grote gelegenheid is: want ontrent de kleine Stadt *Siaoxan* is een Steen-mijn, daer uit het grootſte deel van *Sina* ſteenen krijgt.

Grens-palen.

De negende Landſtreke *Ningpofu* paelt, ten noorde en ooſte, aen de Zee; ten weſte aen *Xaochingfu*: ten zuide aen ſekeren ſtroom, tuſſchen deſe en de Landſtreke *Tancheufu* gelegen. Onder de Koningen *Jue* wiert deſe Landſtreke en haer Opper-ſtadt *Jungtung*: door den ſtam *Tang*, *Nungcheu*: door *Sung*, *Kingchyven*; maer eindelijk door den Stam *Taiming*, *Ningpo* genaemt, dat baren verzoenende gezeid is. De Stam *Han* bragt dit geweſt onder het Landſchap van *Hueiki*.

Steden.

De Landſtreke *Ningpofu* heeft vijf Steden, *Ningpo*, *Cuki*, *Funghoa*, *Tinghai*, *Siangxan*.

By de Stad *Ningpo* leid een uithoek, dien de Portugeſen voorhene om den koophandel veel plagten te bezoeken, en eenigzins met een bedorven naem *Liampo* noemden: eenige willen, by helder weder van deze uithoek de bergen op het eiland *Japan* kunnen gezien worden; daer nochtans de netſte Sineeſche Landkaerten de tuſſchen-wijte, of afſtant grooter vertoonen.

De Opper-ſtadt *Ningpo*, gelegen op de by-eenkomſte van den Stroom *In*, en een gegraven vaert, bezit veele heerlijke gebouwen; desgelijks ook de voor-ſtadt, na de noord-zijde, welke tot vier ſtadien uit-geſtrekt leid. Aen den ooſterlijken oever der gemelde vaert, ſtaen verſcheiden triumf-bogen opgerecht, en twee toorens, met zeven tranſen. De oevers zelfs der gemelde vaert, zijn met wallen van gehouwen ſteen opgehaelt. Op het einde word het water door een ſteenen dijk of beer geſtut: waer over het vaertuig in de revier gehaelt word.

In de kleine Stadt *Cuki*, is zekere brug gemaekt, met ſteene jukken en houte balken: lang drie honderd roeden. Een andere is aldaer zeer hoog, met drie boogen, ganſch van ſteen.

De tiende Landſtreke *Taicheufu*, een grote landſtreke, paelt ooſtwaerds aen de zee: zuidwaerds aen *Vencheufu*: weſtwaerds aen *Kinhoafu*: noordwaerds aen *Xaohingfu* en *Ningpofu*. Ten tijde der Koningen ſtond dit geweſt nu onder *U*, en dan onder *Jue*: maer wierd door den Stam *Cin* onder het Landſchap van *Minching* gebragt. *Grens-palen.*

De Stam *Han* gaf den naem van *Changgan*: *Tang*, *Haicheu*, en aenſtonds daer na dien van *Taicheu*, die tot noch toe gebleven is. *Namen.*

De landſtreke *Taicheufu* begrijpt zes Steden: *Taicheu*, *Hoangnien*, *Tientai*, *Cienkiu*, *Ninghai*, *Taiping*. *Steden.*

De Stadt *Taicheu* is op eenen berg gelegen, aen den ooſterlijken oever des ſtrooms *San*.

De elfde Landtſtreke *Vencheufu* paelt ten ooſte aen de zee: ten zuide aen het Landſchap van *Fokien*: ten weſte aen *Cucheufu*: ten noorde aen *Taicheufu*. *Grens-palen.*

Deze landſtreke is meerendeels beſtuwt met bergen; maer heeft in 't zuide, eer men komt aen de rouwe bergen des Landſchaps van *Fokien*, een wijd en breed uitgeſtrekte vlakte.

Eertijds ſtond dit vruchtbaer geweſt onder de Koningen van *Jue*: daerna onder die van *U*: Koning *Leang* gaf den naem van *Jungkia*: wierd door den Stam *Tang* genoemt allereerſt *Tunkia*: aenſtonds daer na *Vencheu*: *Namen.*

door

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

door *Sung*, *Xuigan*: door *Taiming* eindelijk weer *Vencheu*.

Steden. De Landstreke *Vencheufu* bezit vijf Steden: *Vencheu*, *Xuigan*, *Locing*, *Pingyang*, en *Taixun*.

De Stadt *Vencheu* leid aen den Stroom *Jungkia*: en dewijl zy mee, gelijk de Hooft-stadt *Hangcheu*, op een moerasschagtige plaets gelegen is, en in groote en heerlijke gebouwen uitmunt, word zy klein *Hancheu* genoemt.

De Stadt is zeer rijk van inwoonders, koopluiden en schepen ter zee, die in den grooten stroom *Jungkia* een veilige en zeer bequame ree hebben. D' eb en vloet der zee gaet tot aen de wallen der Stadt en verder op.

Krijgs-vestingen. Aen den zee-kant leggen in dit Landschap vijftien krijgs-vestingen; gesticht inzonderheid tegen d' invallen der Japanders, en beveiliging der zee: te weten, in de landstreke *Vencheufu*, de krijgs-vestingen *Nan*, *Niugtung*, *Sining*, *Haigan*, *Tungchi*, *Cumen*, *Puotun*, *Xetie*: in *Taicheufu*, *Sinho*, *Cioki*, *Ninghai*: in *Ningpofu*, slechts een eenige, *Tinghai*: in *Kiahingfu*, *Hiacing*, *Kinxan*, *Chinxan*.

Eilanden. Onder dit Landschap leggen in zee vele eilanden, bevolkt met land-bouwers en visschers: als, *Cheuxan*, het grootste, *Changque*, *Chaopao*, en meer andere kleine, byna in een ontelbare meenigte.

Het eiland *Cheuxan* is gelegen recht beoosten de Hooft-stadt, *Hancheu*, tegen over den stroom *Cientang*, op de noorder brete van dertig en een en dertig graden: ontrent dertien mijlen van 't vast land. Het heeft in de lengte, van 't noorde tot 't zuide, zestien, en in de brete acht mijlen. Wanneer oulinx het Sineesch Koningje *Lú* voor de Tarters vluchte, nam hy zijnen hertret, met veele andere, op dit eiland: beneven zeer vele Sinesen, die hem quamen toevluchten: zulx gezeid word dat heden dit eiland vol menschen en inwoonders is, en bebout met een getal van twee en zeventig Steden: alle byna gelegen aen den oever der zee, daer de stromen of inhammen der zee een veilige ree voor schepen geven. De Koning houd verscheide scheeps-vloten, en is aldaer veilig voor de Tartersche ruitery. Aldus is dit eiland, eertijds onbewoond, tot geen versmadelijk koningrijk opgeklommen. De Tarters, uit vreze voor d' eilanders, houden in de nabygelege krijgs-vesting *Tinghai* op 't vast land, een sterke bezetting, en een vloot Sineesche schepen op zee, bemant met bootsgezellen en krijgsknechten, hunne onderdanen.

Onder de landstreke *Taicheufu*, by de krijgs-vesting *Cioki* leid een eiland in zee, *Ychoan* geheten, welk dierbare kring bediet, alzoo genoemt na de veilige reden der schepen: want het geheel gelijk een kring, met de bergen omringt leid, zonder schier eenige stormwinden onderwarig te zijn; en heeft slechts eene opening gelijk een deur, tot ingang voor de schepen.

Het geheel Landschap van *Chekiang* is overal met stromen, beken en grachten doorsneden, eensdeels met de spa gegraven, eensdeels door de natuur gemaekt, byna op een zelve wijze, als hier in *Holland* en aen den zeekant: of noch veel meer.

De meeste killen der stromen, die uit den noorde komen, zijn derwijze door kunst van menschen handen bequaem gemaekt, als ofze van natuur zelve daer toe gemaekt waeren. Het is schier niet begrijpelijk, hoe 's menschen krachten zulx hebben kunnen uitvoeren. Men ziet'er doorgaends zeer brede en diepe grachten, tot een zeer lange veerte gegraven, en aen beide oevers met vierkanten gehouwen stenen van den gront opgehaelt. Over dezelve zijn hoge stene bruggen geslagen, die op vele bogen te rusten komen.

En aldus kanmen door het geheel Landschap volkomen te voet en te scheep reizen; schoon het byna geheel op ontelbare kleine eilanden doorsneden is.

De stroom *Che*, daer dit Landschap den naem van voert, vloeit van 't zuide, na 't noorde, en doorklooft het schier in 't midden, in een wester en ooster gedeelte. Maer hy verandert by de Stadt *Hangcheu* van name, en word *Cientang* genoemt, en, daer hy zijnen *Stroom Che.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zijnen oorſprong uit de bergen der landſtreke *Hoeicheufu* neemt, *Singan.*

Den achtienden dag der achtſte maneſchijn (welk in onze Wijn-maend komt) jaegt een yſelijke en ſterke gety of vloet der zee dezen ſtroom tot aen de Stad zelve op. Wel word het geheel jaer door een groot gety vernomen; maer deze overtreft in felheit en gewelt van water al d'andren. Want ſeer groote baren en als bergen komen in ſtortẽ, met een groot geraes en geluit: keren al de ſchepen, die zy over dwers aentreffen, t'onderſte boven en jagen-ze te gronde. Ja is deze vloet zoo berucht, dat ten dien dage, ontrent vier uren na den middag, al d'inwoonders en Majeſtraten, en allermeeſt uitheemſchen of vremdelingen, zo daer eenigen zijn, derwaerd zich begeven, om oogſchijnelijk de wonderlijke felheid des vloets van dien dag te zien.

De vliet *Ho* neemt zijnen oorſprong by *Cinijun*, de derde onderhorige Stadt der zevende landſtreke *Chucheufu*: vloeit van daer voorby de Opper-ſtadt *Kinhoa* na de Stadt *Lanki*, en ſtort in den ſtroom *Che*. De beek *Lung* begint beweſte de vijfde onderhorige Stadt *Suichang*: vloeit van daer na de Opper-ſtadt *Chucheu*, daer hy den beek *Tung* ontfangt: en wort de vliet *Vonxa*.

In de Hooft-landſtreke *Hancheufu*, by de Stadt *Changhoa*, leid op den berg *Cienking* een Meir ſlechts van twee honderd bunderen groot, doch beroemt om ſijne goutgele visjes, die de Sineſen na deſe kleure *Kinyu* noemen.

In dezelve landſtreke leid beooſte naby de Hooft-ſtadt het beroemt Meir *Sikin*: en is ſlechts een ſtene ſtraet van zeven ſtadien, tuſſchen dit Meir en de wallen der Stadt, tot een zeer bequame wandel-plaets. Het geheel Meir, een luſtig water voor vremdelingen en ingeboornen, begrijpt in zijnen omtrek veertig ſtadien, en is rontom met wallen of bergen omringt, in maniere van een luſtig ſchouтoneel. Rontom de bergen, daer uit vele beekjes ſtorten, ieder met een byzonderen kil onderſcheiden, ziet men Pagoden, Paleiſen, kloſters, ſtudeer-plaetſen, wouden, graf-ſteden en zeer luſtige tuinen. D'oever heeft ſeer brede wegen geplaveit met vierkante ſtenen, en binnen het Meir zelve leggen ſchipbruggen, van oever tot oever, tot overgang; zulx het geheel Meir ook te voet kan bezichtigt worden. Deze wegen ſtaen ter wederzijde in de ſchaduwe van perſik en willige boomen, lijn-recht gepoot, en overal voorzien met ruſtbanken, prielen en diergelijke, tot gerijf der wandelaers: dier wijſe men in twijfel ſtaet, welkmen 't eerſt zal prijzen, de wonderlijke cieraedje der nature, of kunſt, die 't werk der nature verrijkt, of liever overtroffen heeft. Al 't water is kriſtal-klaer en helder; ſulx op den gront zelven ook de minſte ſteentjes zich vertonen. Ontrent d'oevers, daer het water lager is, leid het overdekt met de bloemẽ *Lien*.

Het Meir heeft geen uitvaert voor ſchepen: want het water word ſlechts door zeer kleine beekjes, of met het openen eener ſchutſluize, benoorde de Stad *Hangcheu*, by hoog water door veel regen uitgelaten. Evenwel heeftmen in het zelve vele ſchepen, gebout aen den oever, die te recht goude Paleizen zouden mogen genoemt worden, om hun prachtig ſchilder-werk van velerlei kleuren en helderen glans van het ſchitterend vergult-werk. In dezelve worden gaſteryen, ſchou-ſpelen, en allerlei andere vermakelijkheden aengerecht, zulx de ſlempige Sineſen hier van alles vol op hebben, en niet derven, al dat hen tot vermaek kan dienen. Het vaertuig, met allerlei toeſtel dus gewapent, vaert vrolijk en veilig door het Meir, zonder ſchroom, voor ſchipbreuk of onweer. Dies geen wonder, de Sineſen deze plaets en Stadt een Luſthof of aertſch Paradijs noemen. In de landſtreke *Kincheufu* leid by d' onderhorige Stad *Kaihoa* een klein Meir, *Pehiai*, alzoo genoemt na de witte kreeften, die het voortbrengt: want *Pehiai* bediet witte kreeften. In de landſtreke *Ningpofu* leid by d' onderhorige Stadt *Tunghoa* een kleine poel; maer zeer diep, *Tapou* geheten, wiens water, zoo de Sineſen ſchryven, indien de Stadt een vroom Opperhooft krijgt, ganſch klaer en deurluchtiger dan glas word; maer zoo een quaet, drabbig en duiſter.

Meir Pehiai.

Poel Tapou.

Vogel Hoangcio.

In de landstreke *Kiahingfu* vangen de Sinesen in den Herfst vogeltjes, *Hoangcio* geheten, dat 's *gele vogel*, om zijne gele kleure, die zy in wijn, van rijs gemaekt, leggen, en het geheel jaer door te koop houden.

De landstreke *Ningpofu* heeft, door haere nabyheid aen zee, de volheid van zeevisch, versch en in de Zon gedroogt: allerlei oesters, krabben en kreeften: daer zy geheel *Sina* in grote meenigte van verzorgt. Het geheel jaer door word'er herder gevangen, en in den aenvang des Zomers zekre visch *Hoang* geheten, dat 's *geel*, om haer geelheid van kleur. Geen uur kan deze visch buiten het water onbederffelijk blijven, zoo week en tenger isse. Maer wijl zy, om haere aengenaemheid en lekkerheid van smaek, zeer by de Sinesen begeertlis, wordse in sakken met ys gesteken, en alzoo gewonelijk te koop gebragt. Hierom word ook des Winters ys bewaert en tegen den Zomer opgedaen.

Visch Hoang.

Tigers.

Door het gansch Landschap van *Chekiang* houden Tigers; maer op den berg, ontrent *Kutien*, Tigers, die de menschen geen quaet doen; daer nochtans die in de gebuur-gewesten vallen, zeer wild en wreed van aert zijn; maer de wilde, gebragt op dezen berg, worden zoo tam, dat zy niemant geheel en al leet noch schade doen.

Visch Kinyu.

In zeker Meir van twee honderd bunderen groot, gelegen, op den berg *Sienking*, in de landstreke *Hangcheufu*, worden visschen gevangen gout geel van kleur, (waerom zy *Kinyu* genaemt zijn, want *Kin* is *gout*, *yu visch* gezeid) met een glinsterende en blinkende huid: ja, glinstert de gehele ruch niet anders, als ofze met goutgeel poeder besprengkelt waeren. Naulix zijn deze visschen veel groter, als een vinger; hoewel gewapent met een steert in tween of drien gespleten; by wijle ook ongespleten en breet, zulx dezelve haer zeer schoon in 't oog vertonen. Zy zijn by de Sinesen in grote waerde, en worden by hen gehouden met grote naerstigheid binnen 's huis, of in de Lust-gaerden, in zeer fraeie vaten, ten dien einde gemaekt. De Groten aesen by wijlen deze visschen met eigen handen; die dan in hun byzijn (als ofze wisten, wie hun Heer was, en welk een vermaek zy haeren eigenaer met zich te laten zien, aendoen) dikwils t'zamen spelen en op en neer in 't water dobberen. Een eenige, zoo heel en gaef en in allen delen volmaekt is, geld dikwils drie en vier kronen. In d' elfde landstreke *Vencheufu* komen, een wonderlijke zake, zeer kleine oesters voort, die aldaer op waterige velden gezait worden: want zy stroien eenige oesters, hoewel eerst gestampt, even als zaet dropsgewijze over de velden: waer uit dan oesters zeer zoet van smaek groeien.

Door het geheel Landschap zijn vele verkens, hoenders, schapen, enten.

Door de gehele landstreke *Kiahingfu* des Landschaps van *Chekiang*, groeit in stilstaende wateren zeker ronde vrucht, *Peci* genoemt. Zy is niet veel groter als een kastanie, heeft een kern met een graeuwen vlies bedekt: van binnen zeer wit, vol sap en aengenaem van smaek: herder dan een gemeine appel, en een weinig zuurachtig. Men kan kopere munte, te gelijk met deze vrucht in den mond genomen, zoo licht met de tanden klein kauwen, als de vrucht zelve, en tot een eetbare pap maken, door een wonderlijke kracht der nature. In de landstreke *Kinhoafu* groeid zeker kleine boom, met eenen bloem, dien de Portugesen in *Indiën Mogorin* noemen. Hy is zeer wit van kleur, den Jasmijn-bloem niet zeer ongelijk; hoewel blatrijker en veel liefelijker van reuk; zulx na een weinig bloemen een geheel huis riekt, daer sy in zijn: waerom hy niet t' onrecht by de Sinesen in grote waerde gehouden, en desselfs boom des Winters in aerde vaten met grote naerstigheid ga geslagen wort. In dezelve landstreke groeit een boom *Kieuyen* geheten, die zeker vet uitlevert: waer van, gelijk van talg, zeer schone en spier-witte keersen gemaekt worden: zonder deze de handen bezoetelen, schoon aengeraekt.

De boom is vry groot, in bladen en fatsoen onzen peren-boom gelijk: met witten bloessem, gelijk die van den kerssen-boom. Na den bloessem volgt een volkomen ronde bezien, zoo

groot

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

groot als een kers, bedekt met een zwartachtige dunne vlies, en met wit vlees van binnen, welk door de geborste vlies, wanneer de bezie rijp is, te voorschijn komt. De bezien worden afgeplukt en in water gekookt: waer door het vleesch smelt, maer, weêr kout geworden, stolt volkomen gelijk talg. Dan word d'overgebleven kern, die vol olie is, gelijk olyven, geweikt, en olie daer uit geperst, niet om over spijze, maer om in de lampe te gebruiken, en keersen daer van te maken. Des Winters zijn de bladen geheel root, welk zeer lustig om te zien is, als of men gehele rode bosschen zag. Eindelijk vallen de bladen af, tot een aengenaem voedsel, door hunne vetheid, voor schapen en koeien, wijl zy daer by zeer vet worden.

In de landstreke *Chucheufu*, by de Stad *Kingning*, groeien in de vliet *Luyeu* grote bosschen met riet, *Cho* met een algemeinen naem by de Sinesen geheten, (want daer is zeer velerlei slag) en by d'Indianen *Mambu*, daer de Portugesen Bambu en d'onzen Bamboes van gesmeet hebben. Daer groeit meest allerlei ooft en groente en granen; maer in de landstreke *Kinhoafu* veel groote pruimen: die na andere Landschappen verstuurt worden.

In de zevende landstreke *Chucheufu* groeien wouden en bosschen met zeer oude Pijn-bomen, inzonderheid aen steile bergen, waer van de Sinesen stoffe halen, tot den huis en schip-bou. Men zeid dat by de vierde onderhorige Stadt *Sunghiang*, dat 's *aerde der Pijnbomen*, zulke zware bomen gevonden worden, die tachtig man niet omvademen kunnen: ja, daer zijn, die vijf en dertig man binnen de holte des stams verbergen kunnen.

In de landstreke *Niencheufu* word koper uit het gebergte gegraven. In de landstreke *Kinhoafu* word uit rijs een water de beste drank van geheel *Sina* gekookt. In de zelfde landstreke vallen de beste hammen, die door geheel *Sina* in grote waerde gehouden worden. In dezelve landstreke valt zekere gom of lijm, *Cie* of *Cia* in 't Sineesch, en by de Portugesen *Ciaro* geheten. Deze druipt uit de bomen, en is seer gelijk de gom of traen van de terpentijn-boom. Zy word des Zomers vergadert en gewonne, en by de Sinesen gesuivert en geverft met een kleure, die zy willen. De beste is goutgeel: naest deze, de zwarte. Wanneer zy noch niet gedroogt is, geeftze een vergiftigen damp uit, waer door den genen, die dezelve ongewoon zijn, het aenzicht zwelt en bleek word: doch gaet licht weêr over. Zy droogt langzaem, wanneer kisjes of kasjes daer mede bestreken worden, 't en zy op een vochtige plaetse: maer eenmael gedroogt, smelt naderhand noit weêr. Welk een fraeie, zuivere en blinkende stoffe deze gomme is, heeft Europe al over lang gezien aen de kasjes, kisten en koffers, die uit *Sina* en *Japan* herwaers over gevoert worden. De Sinesen bestrijkē daer mede al hun hout pronkwerk, ook de schepen, huisen, tafels, bedsteden, ledekanten, en ander huisraet, tot groten glans en luister.

Schatting des Landschaps aen den Keizer.

De schattingen, die dit Landschap aen den Keizer jaerlix opbrengt, bedraegt schier een onberekenlijke som: te weten, twee honderdt duizendt, een en vijftig duizend twee honderdt negen en tnegentig zakken rijs, drie honderd zeventig duizend vier honderd zes en zestig pond ongewrochte rouwe zijde: twee duizend vijfhonderd vier en zeventig rollen zijde stoffen: zeven en tachtig honderd duizent vier duizent vier honderd een en tnegentig bundelen stroo. Behalve d'algemeine tollen van de twee tolhuizen, die in de Hoofstad *Hangcheu* van dit Landschap zijn: 't eerste van koopwaeren, in het Noorder gedeelte der Stadt: het tweede van hout, in het Zuider gedeelte: want wijl, het gebruik van 't hout by de Sinesen zeer gemein is, tot het bouwen van huizen, schepen, dootkisten, en diergelijke dingen, en eenige hout-verkopers schat-rijke luiden zijn, zoo trekt daer van de Keizer jaerlix niet weinig schatting. Daer en boven worden jaerlix uit dit Landschap na 's Keizers Hof vier grote Keizerlijke schepen, *Lung-ychuen* geheten, gezonden, geladen met zijde stoffen-kleden, door een zonderlinge kunst gewrocht.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Deze zijde ſtoffen zijn met gout en zilver doorwrocht: ook met d'afbeeldingen van menigerlei kleurige vederen van zekeren vogel *Fungciang*, en met draken door eenen zeldzame kunſt doorweven, en met een wonderlijke verſcheidenheid van kleuren geſchakeert. Niemant vermagh deſe kleden te dragen, als alleen de Keizer en die van Keizerlijken huize, of dien de Keizer het uit een zonderlinge gunſt en voorrecht toeſtaet: gelijk hier te lande de kruizen en merken van verſcheide ordene gedragen worden.

Men vint'er, die de jaerlixe ſchatting dezes Landſchaps op vijftien miljoen kronen, of vijftien honderd duizend dukaten, begroten.

Gebergte Jakolina.

Des morgens, den vier en twintigſten, ging de reis weêr aen over het gebergte, *Jakoling* genaemt: welk vry hoog, yzelijk ſteil, en ongemakkelijk om te bereizen was. Op deſſelfs top en in het hangen ſtonden verſcheide Pagoden, op vreemde wijze gebout, en omringt rontom met geboomte. Zy reisden des voormiddags door de dorpen *Sambathova*, *Sagebatauw*, *Longhia*, *Longzango*, *Poangtiou*, en *Hachova*, daer zy over een ſtroom, op Bamboeze vlotten, trokken. De ſtroom ſcheide het dorp *Hachova*, in een Noorder en Zuider gedeelte. D'onzen bleven des nachts in het Noordelijkſte deel ter ruſte; hebbende dezen dag drie mijlen en een halve om de Noord gevordert.

Dorpen Kelontja, Quanimg, en Souzinhova.

Des morgens, den vier en twintigſten, verlieten zy weêr het dorp *Hachova*, en doortogen dien dag de dorpen *Kolontja*, *Quanimg* en *Souzinhova*, en quamen 's naermiddags ten vier uuren by het vlek *Pinhoea*. Aldaer quamen *Putmans* en *Van der Does*, neffens d'andere vooruitgetoge reisgenoten, den Ambaſſadeur te gemoet, en maekten met een hunne gelukkige overkomſte op giſteren bekent: als ook, hoe de ſchenkaedje-goederen al in zeven en twintig vaertuigen afgeſcheept waeren, en d'overige vaertuigen voor hem en deſſelfs reistuig gereet en klaer lagen. Dies *Van Hoorn* ook zoo dra in het dorp voornoemt niet quam, of liet het reistuig en zijn verdere goederen afſchepen; van gelijken ook d'osjes, om des anderen daegs de reize te vorderen. De paerden moeſten van daer noch vijf mijl over land gaen, by mangel van bequame vaertuigen aldaer, om hen te voeren. Doch wierd voor het gequeſt paert, op des Ambaſſadeurs voorſlag, een vaertuig toebereid; naerdien hy bekommert was, dat door het gaen van 'tzelve eenigh ongemak mogt toeſlaen; daer het nu genoechzaem buiten gevaer was.

Vlek Pinhoea.

Des middags, den zes en twintigſten, na dat alles klaer en 't paert geſcheept was, vertrokken ſy weder van *Puchoea*, met een vloot van ontrent veertig vaertuigen, den vliet *Chang* noord-ooſtwaerds op: waer onder tien voor de Geleids-mandarijns waeren. De drie paerden gingen over land, met den Hofmeeſter *Ruwenoort*. Ontrent ten drie uuren hadden zy het Stedeken *Tjanchia*, anders *Changxan*, en het dorp *Sunthia* op de linker zijde, en bleven 's avonds met de vaertuigen van *Tjanchia*, ontrent drie vierendeel mijls aen den vlakken zant oever leggen, ter nacht-ruſte. Twee mijl was ontrent in dezen achtermiddag gevordert.

Tjanchia. *Sunthia.*

Zy trokken des morgens, den zeven en twintigſten, weder ter vaert, en des voormiddags tuſſchen twee torens door, verciert met zeven tranſen of omgangen, na de Sineſe wijze geſticht, ter beſcherming van dien oort: desgelijx voorby de dorpen *Poetzà*, *Sangsa*, *Singhia*, *Moethauw*, *Ponvanſa*, *Vankſivoe* en *Vanſoe*: de vier eerſte aen de rechte, en de vier laeſte aen de linke hand gelegen: des namiddags wel acht dorpen voorby, aen wederzijde van den ſtroom gelegen, (waer van de Schippers de namen niet kenden) en quamen met den avond voor het dorp *Sinkkia*: daer zy bleven overnachten: hebbende deſen dag ontrent vijf mijle voor ſtroom afgedreven, op verſcheide koerſen.

Sinkkia.

Des morgens, den zes en twintigſten, gingen zy met krieken van den dag weder voort, en landen ontrent negen uuren voor de Stadt *Kitsjouw* of

Kutchieuw,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Inde . Provintie Tzietkiang.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Kutchieuw, anders *Kiucheu* geheten. Aldaer ſcheepten zy hunne perzonen en goederen over, voor zoo veel als 'er andere vaertuigen waeren; blijvende de reſt in de voorige. De paerden waeren 's daegs te vore mede wel aengekomen, die 's morgens ſtonden geſcheept te worden, in twee vaertuigen, ten dien einde gereet te maken.

Des morgens, den eerſten van Lente-maend, wierden de paerden weder geſcheept, als ook eenige vaertuigen noch overgeſcheept. Des middaghs beſchonken twee perzonen van de Stadt *Tousjui* d' onzen met eenige ververſchinge, in vergelding van vijf el krab-root laken: welk de ſchenkaedje-meeſter *Putmans* hen toebragt. Waer voor zy laet in den avond twalef tayl in gereet gelt, en drie zilvere pimpeltjes zonden: doch wierden by den Ambaſſadeur in beleefde termen geweigert t' aenvaerden, en te ruch gezonden.

Stadt Kiucheu.

Kiucheu, de zeſte Opper-ſtadt des lantſchaps van *Chekiang*, is gelegen aen den ooſterlijken oever des ſtrooms *Chang*, drie dagh reizens van het Landſchap van *Fokien*, te lande, over hoog en bekommerlijk gebergte. Zy is redelijk groot, ontrent als *Haerlem*: zeer gelijk en effen, zonder eenig gebergte in dezelve. Al de ſtraten zijn met kei-ſtenen beleid; hoewel de Stadt niet zeer volkrijk is: alzoo vele plaetſen ledig ſtaen en vervallen, ter oorzake daer geen hand aengehouden word. Alle eetwaren en drank is 'er zeer goed. Voorts word aldaer in koophandel niet gedaen.

Dorp Sigajun.

Den tweden, des morgens, verlieten zy de Stadt *Kiucheu*, en trokken ontrent negen uuren voorby het dorp *Sigajun*, aen de rechte hand van den ſtroom gelegen, op een luſtigen oort, en rontom in bebout land: voeren voorts dien dag verby ontallijke dorpen, alle, in het afvaren langs den ſtroom, een weinig landwaerds in ſtaende: en quamen met den donker voor 't dorp *Loujujenne*, alwaer zy des nachts bleven. Vijf mijlen was dezen dag gevordert, op verſcheide koerſen.

Loujujenne.

Van *Loujujenne* zijn zy des morgens, den derden, (na aldaer voor ieder bark, twee trek-koelijs bekomen te hebben,) weer vertrokken. Gekomen even buiten het dorp, vertoonde zich aen de linke hand des ſtrooms een toorn, prachtig na de Sineſe wijze met negen omgangen verciert.

Het land was overal ſeer wel bebout, en lag vol dorpen, rijk van inwoonders. Des naermiddaghs quamen zy aen het vlek *Lancqui*, alwaer de goederen en hun perzonen weder moſten overgeſcheept worden. Weinig tijds, na hunne komſte aldaer, quam de gezag-hebber dier plaetſe den Ambaſſadeur bewellekomen, en met eenige ververſching beſchenken. Deze was d' eerſte plaetſe, daer den onzen zoo veel eere was geſchiet. De vordering der veerheid van dezen dag was drie mijlen. Lancqui.

Tot den vierden wiert met het overſchepen der goederen, door de zeer grote regen, om niet nat te worden, gewacht. Des namiddaghs onthaelde *Van Hoorn* de Gezaghebber dezer plaetſe op zijn Hollands. Onder wijle wierd weder van zijnent wegen gebragt, tot een geſchenk, een kalf en ſchaep, en andere ververſching: beneven vier potten Sineeſch bier. In allen delen toonde dees Mandarijn zich zeer beleeft en behulpzaem en tot den onzen genegen; waer over hy met vijf el krab-root-laken beſchonken wierd.

Des morgens, den vijfden, lag het gebergte rontom met ſneeu bedekt; maer het weer redelijk geworden, hebben zy de ſchenkaedje-goederen en hunne perzonen overgeſcheept, en zich tot het vertrek tegen des anderen daegs vaerdig gemaekt.

Des morgens, den zeſten, voor dag, wiert het vlek *Lancqui* weêr verlaten. Het vlek *Lancqui* is niet zeer groot; maer zeer zindelijk en wel bebout: ook volkrijk door de grote vaert, die aldaer is. Het leid zeer luſtigh, ſtrekt aen de weſt-zijde langs den ſtroom, en is voorts rontom met bebouwde landouwen omringt. Daer is veel aluin te bekomen; doch word van *Humſie* gebragt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

De beste drank, die in geheel *Sina* valt, word in *Pelkoe* gemaekt, een Stadt maer drie mijlen van daer om d'oost gelegen. Ook vallen aldaer de beste hammen.

Stadt Jansjeuw. Des voormiddags trokken zy voorby de Stadt *Jansjeuw*, anderhalve mijle van *Lancqui* gelegen, aen de linke hand des strooms. Het land wierd aldaer aen den stroom-kant zeer berghachtig. In weinig dalen, die daer waeren, stonden hier en daer eenige huizen of hutten en dorpjes.

Dorp Ponckonsong. Des avonds quamen zy aen het dorp *Ponckonsong*, de rustplaets des nachts: latende de Stadt *Nienckeufu*, aen de linke hand, een vierendeel mijls van hen leggen.

Dien dag was vijf mijl gevordert, op verscheide koersen.

Des morgens, twee uuren voor dagh, liet de geleids-Mandarijn de gom tot het vertrek slaen: gelijk zy ook dan voortgingen; maer het vaertuig van den Ambassadeur raekte, na een halve mijle varens, door de duisterheid vast, even buiten het vaerwater: dies d'achter zijnde vaertuigen, door de felheid des strooms, niet zonder groot gevaer hem voorby schoten. Zijn met den dag weder voortgegaen, varende verby verscheide dorpen, Pagoden en gehuchten: onder andere ook voorby een vermaerde Pagode: daer het beeld van eenen zekeren Filosoof *Niençulin* in staet.

Dorp Tung. De schemer-avond bragt hen voor het dorp *Tungh*, daer zy dien nacht bleven overleggen; hebbende zeven mijlen dezen dagh afgeleid, op verscheide koersen.

Des morgens, den achtsten, voeren zy weder voort, en des voormiddaghs, aen de weste zijde of linke hand, voorby een reviere of spruit *Tu* genoemt, die na de Stadt *Cinsing* of *Sinching* loopt, en, gekomen voorby dezelve, haer in twee takken verdeilt d'ooster tak word *Ko* geheten. De *Tu* heeft haer uitwatering in den stroom *Che*. **Stadt Sinching.** De Stadt *Sinching*, de zevende onderhorige der Hooft of Opper-stadt *Hancheu*, leid aen de Noordzijde van den spruit *Tu*: is tamelijk dicht behuist, en omringt met zai-land. Daer tegen over lagh het vlek *Sasiboe*, ontrent twee mijl van het dorp *Fungly*.

Des avonds quamen zy aen de Stadt *Fojang* of *Fuyang*, gelegen aen de west-zijde des strooms *Che*, en benoorden den vliet *Fuchun*, die in 't weste voorby de Stadt *Liengan* haeren oorsprong neemt, en bezuiden de Stadt *Fuyang* in den stroom *Che* valt. Zy bleven in de Stadt *Fuyang* te vernachten: en waeren dezen dagh onrrent vijf mijl op verscheide koersen gevordert.

Vertrokken weder, des morgens met den dag, den negenden, van voor de Stadt *Fojang*.

De stroom *Che* is aldaer ontrent een halve mijle wijt: doch heeft weinigh Dorpen aen zijnen oever, maer vele landwaerds in. Het land is'er overal bebout, en met vrucht-boomen beplant, zeer lustigh om aen te zien. **Khankeeuw Voor-stadt van Hangcheu.** Des avonds landen zy aen de zuider voor-stadt van *Hangcheu* of *Hancsieuw*, *Khankeeuw* genoemt: van waer de Stadt *Hangcheu* noch een halve mijle gaens gelegen is. Aldaer mosten al de goederen gelost en aen de Noord voorstadt van *Hancheu* te lande gebraght, en aldaer weder gescheept worden. Dies zy daer bleven leggen.

Des morgens, den tienden, ging een van de gelei-Mandarijns *Hanlauja* den Veldheer of Overste der Stadt *Hancheu* de komste der onzen bekent maken, en om barken, tot hun verder vertrek, te verzoeken. Dees, des avonds dan weder gekomen, diende den Ambassadeur aen: hoe de Veldheer voornoemt den Heere Ambassadeur op morgen wilde binnen laten noodigen ter maeltijd. Van gelijken zou de *Pinghtouw*, of derde persoon der Stadt 't zelve des anderen daegs doen: en ook maken dat de barken tot hun vertrek met den eersten vaerdigh waeren.

Des zelven daegs wierden de Gelei-mandarijns voor de moeite, die zy alree gehad hadden, en om hen meer en meer aen d'onzen te verplichten, elk met vijf el krab-root laken vereert.

Des

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Beraden over het beschenken van den Veldheer.

Des morgens, den elfden, by den Ambassadeur en sijnen Raed overleid het verslag, hen door hunnen Gelei-Mandarijn *Hanlauja* gedaen: namelijk, hoe de Veldheer hem ten zelven dage zou laten nodigen, en vergasten: ook, by voortgang van den handel, hoe veel de Kompanjie aen desen vermogenden man gelegen was: en andere inzichten meer, zoo wierd daer op raeds-gewijze goet gevonden het naervolgend, zoo de nodiging voortgang quam te hebben, met sich te nemen, om aen den selven te vereeren:

Tien elle rood laken.
Twee stuk Perpetuanen.
Vier Mourisen.
Een Roer.
Een paer Pistolen.
Twee Houwer-klingen.
Twee Verrekijkers.
Een ketting Bloed-korael.

Dan de noodiging nam ten dien dage geenen voortgang; ter oorzake (volgens zeggen van den eersten Gelei-Mandarijn *Hiulauja*, die derwaerds was gegaen, om den Veldheer wegens het vertrek te spreken, en geen gehoor kon bekomen) een groote Tartar was afgekomen, met den welken de Veldheer te spreken had.

Eenige Mandarijns quamen den Ambassadeur bewellekomen en bezoeken, die by hem nae vermogen wierden onthaelt en geliefkoost. Ook wierden ten zelven dage aldaer wel zes hondert paerden afgescheept, en aen d' andere zijde van den stroom *Che* gebragt.

Pinghtouw bezoekt den Ambassadeur.

Des morgens, den twaelfden, komt de *Pinghtouw* of derde perzoon van *Hancheu*, die het gezag over de vaertuigen had, den Ambassadeur aen het boort van zijn vaertuig wellekoom heten en begroeten: ook met een schaep, een varken, hoenders, rijs en andere verversinge beschenken. *Pingtouw* verzocht; de Heer Ambassadeur geliefde hem t' ontschuldigen over zijn lang vertoeven, van hem niet eerder bewellekoomt te hebben. D' oorzaek daer van was zijne meenigvuldige bezigheden. Voorts waeren daer onlangs eenige grote Tartars-Mandarijns naer boven vertrokken, waer door aldaer nu niet veel grote vaertuigen waeren. Hy zou evenwel zorge dragen, ten einde d' Ambassadeur wel gerieft wierd. Wel zou hy den Ambassadeur t'zijnen huize nodigen, om t' onthalen; maer derfde zulx niet wel bestaen, voor al eer hy by den Veldheer was vergast. Zou als dan verzoeken den Heer Ambassadeur te zijnen huize te komen. Voor deze gunstige beleeftheid wierd hy door den Ambassadeur met eenige dienstplegingen bedankt, en is, na het bezichtigen der paerden en osjes, en eenig onthael, weder vertrokken.

Des namiddags komt de tolk *Gemko* den onzen zeggen, dat de Veldheer van *Hancheu* aen hen had laten vernemen, hoedanig de Heer Ambassadeur op zijn onthael, by den Veldheer van *Hokshieu*, gezeten was.

D'Ambassadeur word by den Veldheer gebragt.

Des morgens, den dertienden, quamen verscheide paerden voor des Ambassadeurs vaertuig, om d' onzen te halen, en te Hoof, tot by den Veldheer te brengen. Werwaerds zy zich dan ook in bester voegen, zoo veel doenelijk was, begaven: mee nemende de schenkaedjen, die zy eergisteren goed gevonden hadden aen hem te vereeren. Te Hoof dan gekomen, zijn, naer eenig wachten, by den selven gebragt. De Veldheer bewellekoomde den Heer Ambassadeur vriendelijken, met daer op te zeggen, dit Gezantschap den Keizer seer aengenaem zou zijn. Voorts deed hy eenige vragen: namelijk, waer de peper en Sandelhout groeide? hoe groot *Holland* wel was? hoe verre van *Sina* gelegen? of 'er ook zijde in *Holland* viel? en diergelijke vragen meer. Waer op *Van Hoorn* hem na behoren diende. Toen wierden zy ter tafelen gezet, en wel op de Sinese wijze onthaelt. Na een wijle met eeten bezig geweest te zijn, heeft d'Ambassadeur hem het ontwerp vande megebragte schenkaedje, nessens een plichtpleging briefje, aengeboden. Zijnde dit by hem doorlezen, deed hy zijne ontschuldiging van de schenkaedje niet te kunnen aennemen, aengezien hy den Hollanders noit eenige diensten gedaen had; gelijk d' onder-koning en Veldheer tot

De Veldheer weigert geschenken.

Hokshieu,

Hokſieu. Zy zouden, voegde hy daer by, in *Peking* genoegh met verſchenken te doen hebben. Hier en tuſſchen gaf hy het briefje, daer de ſchenkaedjen op getekent ſtonden, weder aen den tolk *Gemko* over. Dan wierd weêr door eenen van des Veldheers geletterden, die by hem ſtonden, uit handen van den tolk genomen, en behouden. Daer op gaf d'Ambaſſadeur weder tot antwoord: de Veldheer deze ſchenkaedje alleenlijk geliefde t'aenvaerden, ten teiken van oprechte genegentheit en vrientſchap t'henwaerts: dat noch gelegentheid kon voorvallen, daer zijne Hoogheid ſchier of morgen den onzen dienſtig kon zijn. Vorders belaſte d'Ambaſſadeur zeer ernſtelijk aen den tolk *Gemko*: den Veldheer oprecht aen te dienen, in gevalle eenige van onze ſchepen door ſtorm of onweer op dezen ſtroom of tot *Ningpo* mogt komen te vervallen, deſelve als van vrienden geliefde t'ontfangen en gunſtig te zijn. Den tolk hier over verbaeſt, heeft d'Ambaſſadeur het nochmael belaſt 't ſelve wel te vertalen, of zou een anderen tolk zoeken. Dit dan aen zijne Hoogheid voorgedragen; heeft daer op geantwoord. *Dit was mede des Keizers Haven en Land: en 's Keizers orde zou daer in gevolgt worden.* Zeide voorts. *Hy konde voor datmael de geſchenken niet aenvaerden; maer zou, als hy weder uit* Peking *quam, zien wat hem te doen ſtont.*

Na een weinigh verwijlens nam d'Ambaſſadeur afſcheid, met bedanking aen zijne Hoogheid voor zijn onthael. Op aenrading van den Veldheer, ging d'Ambaſſadeur den *Konbon* of Stadthouder der Stadt mede begroeten, die hem hertelijken welkoom hete, en met byzondere plichtplegingen ontfing, en met een kop bonenzop onthaelde. Gene aentekens waerdige vragen wierden door hem gedaen: alleen verhaelde hy, dat in hunne achtſte maen (by ons de Wijn-maent) des verleden jaers een ſchip aen het *Papen Eiland* waere geweeſt: of het zelve een van onze ſchepen was geweeſt? Waer op d'Ambaſſadeur hem tot antwoord diende: zulx niet te weten; maer het wel een Japans-vaerder zou kunnen geweeſt zijn. Daer op ſcheide d'Ambaſſadeur: die in het uitgaen, door den *Konbon* geraden wierd, dat hy de Tartar *Manchu*, die het gezagh over de krijgs-magt in *Hancheu* had, mede eens zou gaen bezoeken. Werwaerds hy zich dan ook begaf; doch heeft den ſelven, door zijne onpaſſelijkheid, niet kunnen ſpreken: dies hy weder na de vaertuigen gekeert ware, daer hy met den avond aen quam.

Des morgens, den veertienden, is goedgevonden aen den Veldheer *Talauja*, *Konbon* en *Manchu* elk een groetbriefje te ſchryven: en de twee laeſte met eenige kleinigheden, om hen t'onswaerd genegen te maken, te beſchenken. Het briefje aen den Veldheer luide aldus:

D'Ambaſſadeur is over Talaujas *edelmoedigheid en beleeftheid op 't hoogſte verblijd.*

D'Ambaſſadeur wenſcht zijne dankbaerheid meer met werken, als met woorden te bewijzen: daer toe hy verhoopt de Hemel noch gelegentheid zal geven.

D'Ambaſſadeur verzoekt aen Talauja, *om vervordering van reize naer* Peking *met den* Chinkon, *op dat hy des te eerder in 't wederkeren* Talauja *in gezontheid mag komen begroeten.*

Het Briefje aen den *Konbon* hield in: *dat d'Ambaſſadeur niet had geweten, op giſteren voor* Talaujas *aenſchijn zou hebben verſchenen.*

D'Ambaſſadeur verzoekt aen Talauja, *hy dit klein geſchenk, ten teken van oprechte genegentheid, gelieft aen te nemen. Dan zal d'Ambaſſadeur ook over* Talaujas *goede gunſte verblijd zijn.*

Neffens dit briefje was het ontwerp van de Schenkaedje, voor hem, gevoegt: welke beſtont in vijf el laken; een Perpetuaen; twee ſtuks Mouris; een keten Barnſteen-korael; een ſtuk Barnſteen en twee Reinoſters horens.

Het briefje aen den *Manchu* luide: *D'Ambaſſadeur is bedroeft, op giſteren verſtaen te hebben, dat* Talauja *onpaſſelijk was. D'Ambaſſadeur verzoekt* Talauja *dit klein geſchenk, tot teken van een oprechte genegentheidt en vriendtſchap, gelieft t'ontfangen.*

D'Am-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

D' Ambaſſadeur verzoekt te weten, of het Talauja *zal gelieven, d' Ambaſſadeur voor zijn aenſchijn mag verſchijnen: daer over d' Ambaſſadeur zal verblijd zijn.*

Het ontwerp van de ſchenkaedje was inſgelijx neffens het groet-briefje gevoegt, beſtaende in twee vergulde ſeepmeſſen, een ſnaphaens-roer, een karabijn, een ketting barnſteen, een kuſt-deken en vijf el laken.

Met deze brieven en ontwerpen van geſchenken zou *Nobel*, neffens den Sekritaris *Van der Does*, naer binnen hebben gegaen; maer wierd de reize, door de harde regen en onweer, tot droog weer uitgeſtelt. Midlerwijle komt een Mandarijn, neffens eenen Faktoor van den *Konbon*, uit hun naem den Ambaſſadeur begroeten, en met het naervolgend beſchenken: als

Geſchenken van den Konbon aen den Ambaſſadeur.

Twee varkens.
Twee ſchapen.
Vier ganſen.
Acht hoenders.
Twee potten drank.
Rijs en eenige andere ververſching.

Ten dank namen d' onzen dit aen, en vonden raedzaem aen hen het briefje en ontwerp van de ſchenkaedje voor hunne Meeſters over te geven, ten einde het zelve aen hen te vertonen. Dan bedeeſt waeren de Mandarijn en Faktoor om 't zelve te beſtaen, of iemant van d' onzen moſt mede gaen. Dies wierd goed gedacht, alzoo het noch even hard bleef regenen, en het wel een uure gaens was, het zelve, tot het droog weer zou zijn, in te houden, om alsdan, als boven gezeid was, gebragt te worden.

Des avonds komt de Geleids-mandarijn *Hiulauja* hen aendienen: hy by de barken aen d' andere zijde van de Stadt was geweeſt, en dezelve nu t' eenemael klaer en vaerdigh lagen: derhalve de goederen op morgen vryelijk derwaerds zouden mogen gebragt worden.

Men zou, wijl 'er zoo veel Koelijs niet waeren, om al de goederen te gelijk over te brengen, voor zoo veel als 'er op morgen quamen, hen laſt geven, en de reſt over morgen laten volgen. Dies d' onzen, tot d' ontloſſing tegens den volgenden dag, gereetſchap maekten, en orde ſtelden.

's Anderen daeghs evenwel, door het zeer regenachtig weder, wierd het loſſen der ſchenkaedje-goederen geſtaekt, om de zelve van nat worden te bevryden; desgelijx het gaen van d' onzen tot de Stadts-beſtierders; naerdien de wegen, door het ſlordig weder, ſchier onbruikbaer waeren.

Ondertuſſchen by den Ambaſſadeur overdaght het antwoord des Veldheers, op den tienden der zelve, op zijnen voorſlagh van het komen van een ſchip aldaer, door ſtorm of onweer, aen hem gegeven, heeft in rade voorgeſtelt: of niet ten dienſt der Kompanjie zou zijn, daer eens een proef van te nemen; en derhalve een der Jachten, die van *Batavia* tot *Hokſieu* ſtonden te komen, tot de Stad *Ningpo* t'ontbieden, met een lading van zoodanige goederen, als zy dan zouden goed vinden, om tegen zijde omgezet te worden.

Noit, zijns oordeels, kon deze proef beter gedaen worden, als terwijl zy aldaer zelfs in aenwezen waeren.

Dit dan in rade over leid, wierd goed gevonden, eermen tot volkomen beſluit quam: dat *Nobel* en de Sekritaris, gekomen met de brieven van des voorigen daegs by den Veldheer en *Konbon*, hen andermael zouden voorhouden, het komen van een ſchip aldaer: en als dan te vragen, indien het zoo geviel, of het volk van het zelve aldaer zoo aengenaem zou zijn, als zy nu daer waeren, om zich na het antwoord van haere Hoogheden een weinig te richten.

Des morgens, den zeſtienden, wierden d' onzen van wegen den Veldheer, met twee ſchapen, twee varkens, hoenders, enden en andere ververſchinge beſchonken, die zy ten danke aennamen, en den brengers eenig zilver vereerden. Zoo dra het weer redelijk was, wierden 'er zoo veel goederen geloſt, als 'er Koelijs om te dragen quamen. met de welke de ſchenkaedje-meeſter *Putmans* naer

Vereering des Veldheers.

naer d'andere zijde van de Stadt gong, ter orde ſtelling op d'inbarkering.

Nobel en Van der Does gaen by den Veldheer.

Onderwijlen vervoegden *Nobel* en den Sekritaris *Van der Does* zich by de Beſtierders der Stadt, om hen de brieven voornoemt t' overhandigen, en den Veldheer en *Konbon*, het geen zy den vorigen dag goed gevonden hadden, voor te houden. De paerden gingen neffens hen, om aen den Veldheer ook vertoont te worden: want hen door eenen der geleids-mannen verwittigt was, zijne Hoogheid dezelve gaerne wilde zien. Gekomen dan ten huize van den Veldheer, vonden zy dien niet t'huis. Maer quam na een kleine wijle wachtens, en bezach de paerden met groot vermaek. Voorts liet hy *Nobel* en den Sekritaris *Van der Does* by zich komen, die hem des Ambaſſadeurs brief overleverden, en uit zijnen naem hertelijken bedankten voor de geſchenken, des vorigen daegs gezonden.

Zy vroegen dan ook, terwijl het zo in de reden te pas quam: zo of het gebeurde, dat aldaer een Hollands ſchip quam, of het zelve zijner Hoogheid aengenaem zou zijn, en het volk, gelijk als zy, wel gehandelt worden. Waer op door den Veldheer hen ten antwoord was gegeven: zy die vreemde luiden waeren, en van zoo verren land quamen, om den Keizer te beſchenken en vriendſchap zoeken, wat reden hy dan hebben zoude, om d'onzen, alſſe aldaer quamen, qualijk te handelen. Zy zouden vry geruſt zijn. Hy verzekerde hen, als dezelve onder zijn gebied quame, daer voor wel zorge zou dragen en wel handelen.

Ook by den Konbon:

Na welk antwoord, d'onzen vertrokken waeren, en van daer tot den *Konbon* gegaen, dien zy des Ambaſſadeurs brief, nevens het ontwerp der geſchenken, mede hebben overgelevert, en daer by gezeid: dat op het briefjen van de geſchenken geen bloed-koralen geſtelt waeren; alzoo zy daer tegenwoordig niet van verzien waeren; maer gelijk zy verhoopten, zou aldaer een ſchip komen, als wanneer zy zijne Hoogheid daer van verzien zouden: want deze glimp van ſpreken wierd by hen gebruikt, om des te beter op het geſprek van het ſchip te komen. Voorders wierd by hen verzocht, zoo het gebeurde aldaer een ſchip quam aen te landen, zijne Hoogheid den onzen gunſtig wilde zijn. Waer op hy, even gelijk de Veldheer, geantwoord had: met byvoegen, d'onzen hun volk te belaſten hadden, gene vyandſchap, daer zy met het ſchip aenquamen, te gebruiken.

De geſchenken, voor hem ontworpen, wilde hy niet aenvaerden; maer ſtelde die uit tot hunne wederkomſte uit *Peking*. Van daer waeren zy na den *Manchu* of overſte der Tartaren gegaen; doch hadden den zelven (vermits hy noch ziekelijk was) niet te ſpreken kunnen krijgen. Maer heeft hen, op het toezenden van den brief en ontwerp der geſchenken, ten antwoord laten weten: hy den Heer Ambaſſadeur hertelijken bedankte en de geſchenken niet konde aenvaerden. Dies d' onzen weder waeren vertrokken.

Dit antwoord van den Veldheer en *Konbon* en dat van den dertienden dezer by d'onzen, op hun voorſtel gedaen, en andere inzichten meer in rade overwogen en daer op beraedſlaegt, wierd eenpaerelijk goed gevonden (want zoo ook de lopende geruchten liepen, trachten haere Hoogheden niet anders, als dat d'onzen met hun ſchepen aldaer zouden handelen komen) het kleinſte Jacht, van *Batavia* in *Hokſieu* te komen, tot *Ningpo* (onder ſchijn van naer *Japan* te gaen) t' ontbieden, met een inladinge van dienſtige koopmanſchappen, als Sandel-hout, peper, poutsjouk, wierook, nagelen, loot, kaliatours-hout, zwart karmoſijn, en ſcharroot-laken, eenig bloed-korael in kettingen &c.

Ten dien einde ſchreef dan *Van Hoorn* eenen brief na *Hokſieu* aen Koopman *Harthouwer*: hoe hy ten meeſten dienſte van de Kompanjie goedgevonden had, dat een der kleinſte Jachten, zoo van *Batavia* aldaer ſtonden aen te landen, uit de Bay van *Sothia*, maer

maer onder schijn van naer *Japan*, naer *Ningpo* zou verzeilen, met een inlading der vernoemde koopmanschappen: met dien verstande nochtans, het Jacht niet langer als tot den eersten van Herfts-maend tot *Ningpo* had te vertoeven, en als dan, het zy de koopmanschappen omgezet of niet waeren, waerlijk na *Japan* vertrekken, op dat echter de koopmanschappen voornoemt in tijds mogten komen, om in *Japan* te kunnen verhandelt worden, en alzoo de Kompanjie voor schade, hoe de zake quam uit te vallen, te bevrijden.

Voorts wierden d' overige geschenk-goederen, wanneer ondertusschen het weer zich redelijk vertoonde, neffens al het reis-tuig gelost, en aen d' andere of Noordzijde van de Stadt gebraght, gelijk des vorigen daegs was geschied.

D' Ambassadeur, neffens *Nobel* en d'andere reisgenoten, volgde daer na door de Stadt *Hancheu* en desselfs voorsteden, en quam 's namiddaghs ter plaets, daer de barken lagen, ruim een grote mijle in veerheid van d' aengekomen.

Zy vonden de Barken alle gereet en klaer leggen: behalven die van de paerden: met het toemaken der welken de timmerluiden bezig waeren.

Geschenken aen den Pingtouw. Den achtienden wierd ook goed gevonden den *Pingtouw*, die d' onzen van barken verzien had; desgelijx tot een vergelding van zijne schenkaedjen, gezonden op den twalefden der zelve, met het naervolgend te begiftigen: als

Vijf el root laken.
Een stuk Perpetuaen.
Een snoer barnsteen-korael.
Zes flesjes met rozen-water.
Een verrekijker.
Neus-brillen.

Met het ontwerp der geschenken trad de Sekritaris derwaerd, om hem dezelve aen te bieden.

Dees, na zijne wederkomste, bragt tot antwoord: *De* Pinghtouw *de twee eerste sorteringen zou aennemen; maer de verrekijker en neus-brillen den onzen laten behouden; wijl hy daer mede, volgens zijn zeggen, niet wist uit te rechten. Hy zond in vergelding, neffens den Sekritaris, twee van zijne dienaers, met twee kleine fleskens* Thee, *ten einde aen dezelve de schenkaedje mogt overgelevert worden: alzoo hy bang was die t' aenvaerden, als die door iemant van d' onzen hem toegebragt, en in tegenwoordigheid van andere overgelevert wierd; gemerkt de Veldheer en* Konbon *zelfs het niet hadden derven doen.*

Des avonds wierden de paerden in de vervaerdigde vaertuigen gescheept, en is voorts alles tot het vertrek tegen 's anderen daegs vaerdig gemaekt.

Des morgens, den negentienden, trok het Gezantschap weêr uit *Hancheu*, quam des avonds aen het dorp *Tangseeuw* te landen, de verblijf-plaetse des nachts. Dezen dag was op verscheide koersen gevordert ontrent drie mijlen. *Dorp Tangseeuw.*

Al laet in den avond komt de tolk *Gemko* den Ambassadeur bekent maken: hoe hem van goeder hand was bericht: dat de Keizer, boven het verbot van gene zijde uit *Sina* te voeren, nu ook 't zelfde verbod in het Landschap van *Chekiang*, van aldaer gene zijde naer eenige andere Landschappen te mogen uitvoeren, had laten doen. *Verbod van zijde uit te voeren.*

Des morgens, den twintigsten, vertrokken zy weder van het dorp *Tangseeuw*, en togen dien dag voorby vele boere woningen, die langs zekere gegrave vaert staen. Het land is daer overal vlak, zonder gebergte: wel bebout, en op vele plaetsen met Moerbezien-bomen beplant, tot voedsel der zijdwurmen.

Geen oordt in geheel *Sina* voedt meer zy-wurmen, als het Landschap van *Chekiang*: want het verschaft niet alleen aen zijn eigen land en aen geheel *Sina* zijde stoffen van allerlei slag; maer ook aen het nabygelegen *Japan*, aen de Spanjerts op de *Philippijner* eilanden, ja ook aen *Indiën*, en aen de verre gelegenste gewesten van *Europe*: want veel zijde koopen de onzen te *Hoksieu* op, in het Landschap van *Fokien*, die al uit het Landschap van *Chekiang* afgebragt word. De zijde stoffen van dit Landschap worden boven andere van geheel *Sina* *Chekiang geeft vele zijde.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

voor de beste gehouden: en zijn voor zulk een geringe prijze te bekomen, datmen aldaer met minder onkosten tien man kan in 't zijde, als in Europe eenen in 't laken steken. Men snoeit aldaer de moerbezien-bomen alle jaers, gelijk in Europe de wijn-stokken, en laet die niet tot hooge bomen op-groeien, wijl de Sinesen door lange ervaernis van veele jaren geleert hebben, dat de bladen van de kleinste boomen en jonge scheuten de beste zijde voortbrengen. Hier door weten zy d' eerste spinning der draden, van de tweede genoechzaem t' onderscheiden. Te weten, d' eerste is, die van de murruwe en tengere lente-bladen komt, daer de zy-wurmen mede gevoed worden. D'andere of tweede komt van de zomer en herde bladen. Alleen de verscheidenheid van voetsel geeft zoo grote verandering van werk.

Dit is misschien d' oorzaek; waerom de zyde, die in Europe gewonnen word, doorgaens dikker en grover is, als de Sineesche.

De prijs van de eerste en tweede spinning, is by de Sineesen zeer verscheiden; daer nochtans van het onderscheid tusschen beide de meeste zy-handelaers in Europe gene kennis dragen. De beste zijde dan word gesponnen in de lente: de rouste en grootste des zomers; hoewel beide in een zelven jaer. De queking dezer wurmtjes is volkomen een en dezelve, en zoo veel moejelijkheid onderwarigh, en vereischt zoo grote naerstigheid, als op zommige plaetsen in Europe daer aen besteet word.

Dies is het duidelijk valsch en verciert, dat al de zijde in *Sina* van de zy-wormen op de bomen zelfs, van zelf, zonder vlijd of arbeid van menschen, voort-gebragt word.

Zoo *Martijn* getuigt, is de teelt met d' aenqueking van zy-wurmen, en maniere van katoen en zijde te maken, een aeloude vont der Sinesen. *Histor. Sina.* De gemaelin van Keizer *Ya*, die omtrent des jaers voor 's Heilands geboorte twee duizent drie honderd zeven en vijftig heerschte, zeitmen zulx allereerst uitgevonden, en d'onderdanen geleert te hebben: want hoewel de teeldt en hantering der zy-wurmen voor dien tijd den Sinesen niet onbewust waeren, zoo was nochtans de kunst van kleden daer van te weten, gelijk gewonelijk in den aenvang van alle dingen geschiet, noch onbeschaeft en zonder kunst. Den Sinesen komt billijk d' eere toe, dat van hen, gelijk van den Hooftbron, dat handwerk na d' andere gewesten van Europe overgebragt zy.

Zy voeren door vele stene bruggen, met eene boge over deze vaert geslagen, die door haere hooghte en grote veel gelds van maken gekost hebben.

Des namiddags voerenze voorby be muuren van de Stadt *Kungti* of *Cungte*, de vijfde onderhorige Stadt der tweede Opper-stadt *Kiahing* dezes Landschaps, gelegen op de linke zijde der vaert; en quamen des avonts aen het dorp *Summingsing*, daer zy dien nacht verbleven. Dezen dagh was ontrent vier mijlen gevordert.

Verlatende des morgens het dorp *Summingsing*, voeren zy weder, gelijk op gisteren, voorby verscheide boeren huizen en door sluizen · quamen tegen den avond aen *Chiausoe*, anders *Kiahing*, de zeste Opper-stadt dezes Landschaps, langs de westzijde van dezelve heen, tot aen de Noorder voorstadt, daer zy dien nacht, om van andere Koelijs tot trekken verzien te worden, bleven. De reize van dezen dag was vier mijlen gevordert, op een noordelijken koers.

Des morgens, den twee en twintigsten, togen zy weder ter reize, en voeren, gekomen een kanon-scheut buiten de voorstadt *Kiating*, tusschen twee krijgs-vestingen door, en zoo voorts voorby het dorp *Jankanking*, latende het aen de linke hand leggen: des namiddags door het dorp *Pinghwan*. Aen desselfs zuidzijde leid een klein Meir, *Fuen* geheten: welk het Landschap *Cheki ng* van dat van *Nanking* scheid. Dies zy aldaer in het Landschap van *Nanking* overtraden.

Na dan d' onzen des middags door het dorp *Pingchwan* waeren gekomen, voeren zy tegen den avond voorby

Ukian;

Ukian; latende dezelve een kanonscheut aen de linke hand van hen leggen, tot aen desselfs voorstadt. Aldaer bleven zy leggen, om nachtrust te houden, en van andere trekkers verzien te worden. Dezen dag was op verscheide koersen zeven mijl gevordert: en daer van twee in het Landschap van *Nanking*.

Het groot Landschap van *Nanking*, heden by de Tarters *Kian nan* genaemt, het voornaemste der negen zuiderlijkste Landschappen, paelt ten ooste en zuid-ooste aen de zee: ten zuide aen het Landschap van *Chekiang*: ten zuid-weste aen dat van *Kiangsi*: ten weste aen *Huquang*: ten noord-weste aen *Honan*, en met de rest aen het Landschah van *Quantung*.

Hoewel na het eerste Landtschap van *Peking*, daer in het Hof en zetel der Keizeren is, het Landschap van *Kiangnang* de tweede plaets van waerdigheid en orde in *Sina* bekleed, zoo kan nochtans *Peking*, uitgezeit d'eenige tegenwoordigheid der Keizers, by dit alleredelste Landschap in grote en vruchtbaerheid geenzins geleken worden: en ontbreekt hem dit alleen, tot bezitting der waerdighste plaets van gansch *Sina*. Wel is waer d'aeloude Sineesche Keizeren, als *U*, *Cyn*, *Sun*, *Ci*, *Leang*, *Chin* en de Stam *Tang*, in het Landschap *Kiangnan* voorhene den stoel des Rijx geplant hadden; maer is naemaels van daer na *Peking* overgebraght.

Alhier heeft ook de Stam *Taiming*, een wijle geheerscht, ter tijdt toe, door den zelven de Rijx-stoel na *Peking* overgebracht wierd, om des te lichter de pogingen der Tarters tegen het Rijk van *Sina*, van naby te wederstaen.

Het gansch Landschap is verdeelt in veertien groote Landstreken: als *Kiangningfu*, of *Nankingfu*, *Fungyangfu*, *Sucheufu*, *Sunkiangfu*, *Changcheufu*, *Chinkiangfu*, *Yancheufu*, *Hoaigenfu*, *Lucheufu*, *Gankingfu*, *Taipingfu*, *Ningquefu*, *Chicheufu*, *Hoeicheufu*: beneven vier kleinder landstreken, die van *Quangte*, *Hocheu*, *Chucheu*, *Siucheu*: ieder met verscheide grote en kleine Steden onder haer, ten getale in alles van hondert en tien.

De eerste Landstreke *Kiangningfu* paelt ten noord-oosten aen *Yancheufu*: ten ooste aen *Changcheufu* en *Sucheufu*, heeft ten zuide de landstreke *Ninquefu*: ten weste *Taipingfu* en *Hocheufu*: ten noorde en noordweste *Cheucheufu*. Grens-paelen.

Dese Landstreke begrijpt zeven Steden: *Nanking* of *Kiangning*, de Hooft-stadt des Landschaps en Opper-stadt der landstreke, *Kiuyung*, *Lieyang*, *Liexui*, *Caoxun*, *Kiangpu* en *Loho*. Steden.

De eerste stichter der Stad *Nanking* was *Guei*, Koning des Koningrijks *Cu*: Namen.
dees noemde haer *Kinling*, 't welk gulde landstreke bediet: d' oprechter des Stams *Cin* namaels *Moling*: de Koningen *U*, die hunnen zetel in dezelve gehad hebben *Kienije*: de Stam *Tang*, *Kiangning*: maer de Stam *Taiming* veranderde den naem van *Kiangning*, in dien van *Ingtien*. Eindelijk hebben de Tarters, na het aflopen des ganfsche Koningrijks van *Sina*, onlangs den ouden naem van *Kiangning* herstelt.

De Stad *Kiangning* is gelegen op de Noorder brete van 32 graden 15 minuten, ontrent ses mijl van den oosterlijken oever des strooms *Kiang*, aen een zeer lustigen en bequamen oort: want de stroom *Kiang* vloeit door zekere brede en diepe gegraven vaert, niet alleen verby de Stadt, maer schiet ook met verscheide bevaerbare grachten in de zelve.

Desgelijk wort d'oost-zijde der Stadt, gelegen op een vlak heuvelachtig dal, diep landewaerts in, by na over al met brede grachten doorsneden; waer door men ook dit deel der Stadt, gelijk dat na de zijde van den Stroom *Kiang*, met allerlei vaertuigen kan aen doen, en aldaer met vry grote schepen laden en lossen.

Al deze grachten zijn overslagen met verscheide stenen bruggen, die op vele gewelffelen en bogen rusten.

In de voorzeide gracht, die uit den stroom *Kiang* na de Stadt schiet, leit een schip-brugge van veertien groote ponten, waer over men gevoegelijk in de Stadt kan komen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Volgens gevoelen der Sineesche Landbeschrijvers, overtreft niet alleen deze Stadt in grote al de Steden des ganschen aertbodems, maer ook in schoonheit. En in 'er daet, zy bezwijkt voor weinig Steden: want wat het binnenste belangt: zy is meerendeels vlak, behalve zy hier en daer met eenige lustige heuvelen rijst.

Muuren. De Stadt is omringt met een dubbelde of twee muuren: d' omtrek van d' eerste word begroot op zes Duitsche mijlen, of volgens Trigaut en Martijn op achtien Italiaensche; hoewel de Stadt niet boven vijf uuren gaens in 't ronde betimmert leid.

Deze muur begrijpt het paleis en grootste deel der Stadt.

De tweede of buitenste muur is veel groter in bestek, evenwel niet doorgaends aen elkandre gehecht; maer leid slechts op die plaetsen, daer de Stadt het meeste gevaer schijnt te hebben, en op haer zwakste is.

Wanneer twee ruiters, (zoo beschryven de Sinesen de groote van deze muur) des morgens van elkandre afgezonden waeren, om de Stadt om te rijden, quamenze niet voor des avonds by elkandre: waer uit lichtelijk de ruimte en grote der Stadt is af te meten.

Niet tegenstaende, binnen den omtrek van deze muure, grote ruimten van tuinen, bergen, waranden, en meiren leggen, zoo word evenwel het grootste gedeelte der Stadt volkrijk bewoont.

D' eerste muur, hoog over de dertig voeten, en onder met gehouwen, maer boven met gebakken steen heel effen en vlak opgehaelt, heeft rontom borst-weeringen, verciert met kunstig kanteel-werk, en is gesterkt doorgaends met wacht-huizen.

Poorten. In dezelve zijn dertien poorten, die zommige op vier, zommige op vijf sterke bogen rusten, en deuren hebben, met yzere platen beslagen. Ieder poorte word nacht en dach met een groot getal van krijgs-knechten bewaekt.

Straten. De voornaemste straten hebben ontrent acht en twintig treden in de brete: lopen lijn-recht, en zijn in 't midden met brede blaeuwe zerken beleid: maer aen de kanten ter wederzijden met keien geplaveit.

Huizen. De gemene burger huizen zijn niet kostelijk noch prachtig gebout, maer zeer slecht en zonder eenig gemak: zy staen alle met de dwers-gevels langs de straten: hebben maer een eenige deure, voor het in en uitgaen, en een eenig vertrek en verdieping, tot een slaep en eet-plaets.

De dwers-gevel, aen de strate, heeft een lankwerpig vierkant gat, tot doorschepping van het licht, met een neerslaend venster, daer op die neering doen, hun koop-waren ten toon leggen. Tot belet voor het inzien van straet af, is dit gat gemeenlijk met een riette matje bezet, in plaets van een glazeraem.

Het gansch huis is van buiten, van onderen tot boven, met zeer fijne en sneeu-witte kalk bestreken: en het dak, welk ter wederzijde schuins neerschiet, met witte pannen bedekt.

De meeste huizen zijn winkel kramen, opgestapelt met allerlei slagh van Sineesche waren, als katoen, zijde stoffen, porcelein, peerlen, diamanten en andere: eenige ook met slechte waren en geringe vodden. Voor ieder winkel staet een plank of bort: voor zommige twee, daer op met vergulde letteren de naem des huis-heer, en wat waren hy te koop heeft, geschreven staet. Nevens deze borden staat gemenelijk ook een staek of pael opgerecht, hoog boven 't huis met zijn toppunt: daer een vlagh of wimpel of iet ander aen vast is, tot onderscheit van eens ieders woonplaetse, gelijk hier te lande met uithang-borden geschiet.

Nanking pronkt met vele heerlijke gebouwen van Pagoden, kunstig geboude zegebogen, paleizen en andere getimmerten.

Aeloud hof der Keizeren. Voor hene was aldaer een zeer heerlijk paleis, in 't vierkant gebout het hof en de verblijf-plaets der oude Sineesche Keizeren.

Het leit in zijn puinhoop aen de zuid-zijde der Stad, met d' eene zijde, lang een Italiaensche mijle en

byna

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

KONINKLIJKE
BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

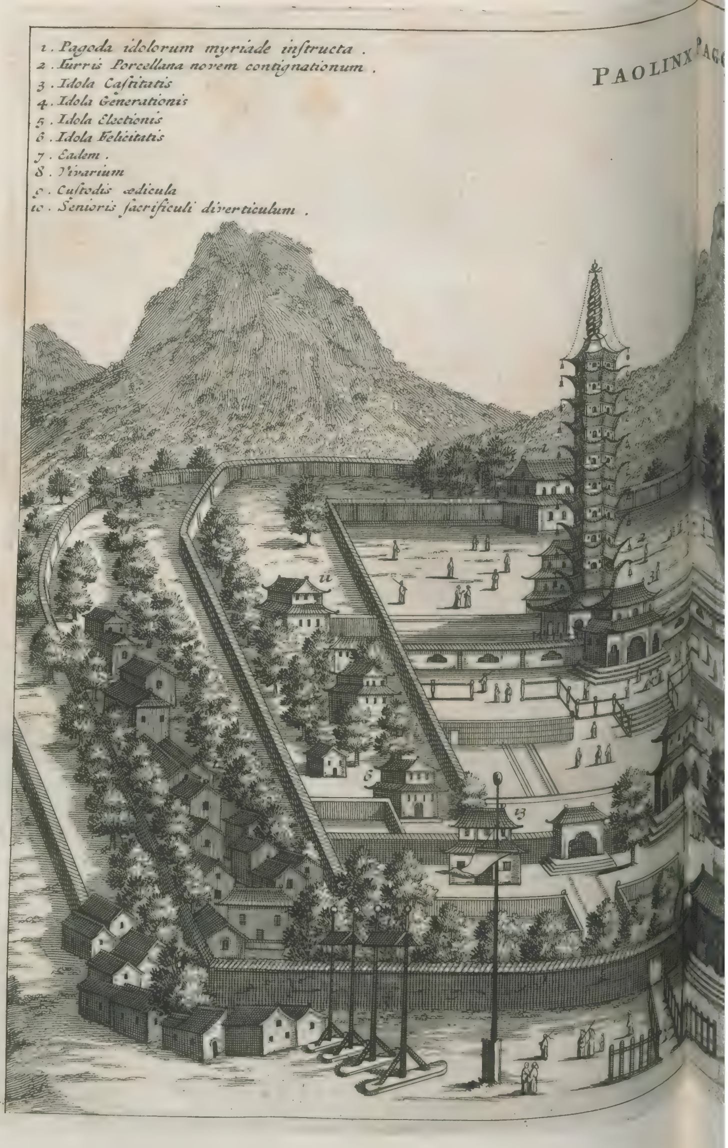

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

LINX PAGODE.

11. Iumoris sacrifici domus.
12. Pars australis.
13. Portarium.
14. Pars borealis.
15. Diversoria magnatum.
16. Diversoria plebis.
17. Tentoria per via.

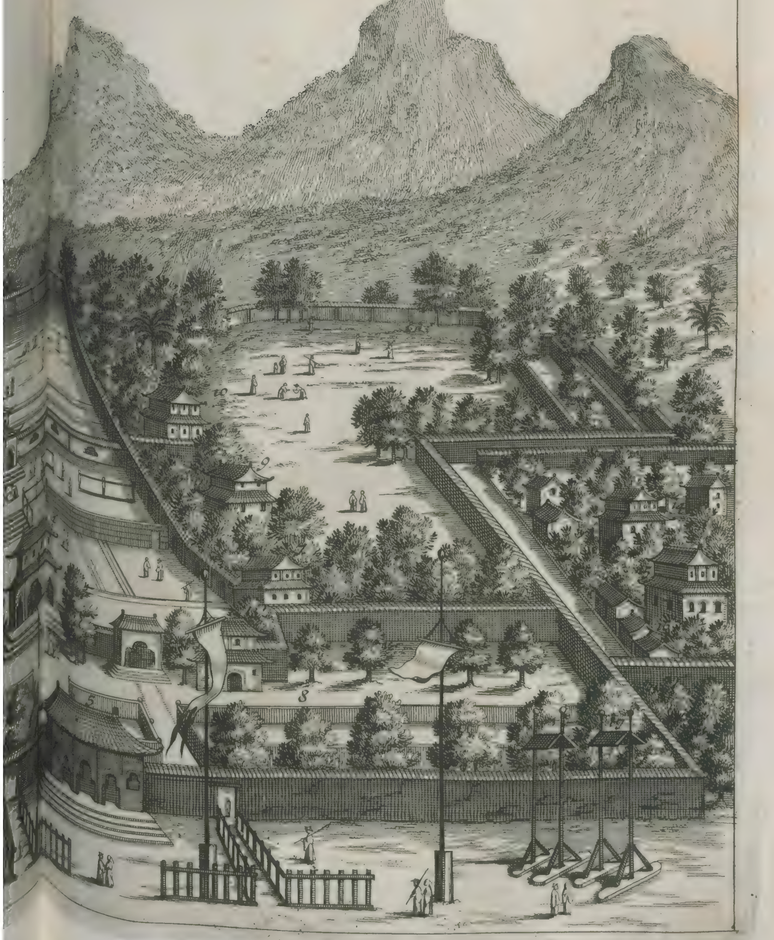

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

byna twee honderdt ſchreden: is ganſch binnen d'eerſte muur beſloten, die het grootſte en voornaemſte deel der Stad bevangt.

Het was omringt met een drie dubbelde muure, en diepe water-grachten. Naer uitwijzing van de vervallen muuren en puinhopen is dit hof met zijn toebehoren, ontrent zoo groot geweeſt, als de Stad Haerlem in Holland. Trigaut ſtelt den omtrek op vier of vijf Italiaenſche mijlen.

Op de binnenſte plaets vertoont zich noch een brede wandel-wegh, gevloert met graeuwen arduin-ſteen, die 't gantſch vierkant kruis-gewijze doorſnijt.

Ter weder-zijde zietmen ſlecht ricchel-werk van gehouwen ſteen, tot ontrent drie voet hoog opgehaelt: daer neven een kleen beekje ſtroomt.

De pannen des dacks waeren van zekeren herden ſteen, bezet met draken, 's Keizers wapen, en overſtreken met gout-gele verruwe; zulx de zelve in de zon eenen glans, als gout van zich gaven. In den leſten Tartariſchen oorlog wiert dit prachtigh gebou, en hof zonder weerga, met branden, breken, ſchennen en om verre rukken, by na ten gronde geſloopt en tot een deerlijken puinhoop gebragt, zonder de ſtad weinigh of niet van haeren ouden luiſter te beroven: buiten twijfel uit een zonderlingen ouden haet, dien de Tarter den huize van *Taiming* toedroeg; naerdien *Humvu* of *Chu* d'oprechter des Stams *Taiming*, den Tarter, na een bezit van honderd en acht Jaren, ten rijke uitdreef, en de ranken des ſtams *Taiming* in dit paleis den rijx ſtoel geplant hebben, ter tijd toe het Hof uit *Nanking* na *Peking* vervoert wierd.

De Stadt is zeer volkrijk, en word gezeid over de tien honderd duizend zielen te begrijpen: boven een bezetting van veertig duizend Tarters. Want de Stedehouder der zuiderlijke Landſchappen heeft in deze ſtadt uit 's Keizers name zijn verblijf.

Wiskunsti-ge tooren.

Voor al dient niet verzwegen zeker toorn, geſticht op een hogen heuvel, die met recht een wis-kunſtige toren mag genoemt worden, gemerkt op den zelven drie wiskunſtige werktuigen bewaert worden: diergelijke of beter op den gantſchen aerdbodem niet te vinden zijn. Het eerſte is een hemels-kloot, onderſcheiden door zijnen middag en evenwijdige lijnen: het tweede is een hoepel-evenaer of *armilla æquatoria*, beſtaende uit een gezicht-einder, middag en top-boogkring, beweegbaer door haere pinnen. Het derde werktuig is een hoepel-kloot of *Sphæra armillaris*, zeer gelijk onze hierlandſche. Ieder werktuigh heeft twaelf voeten in de middellijnen, en is gemaekt van koper, overguld en kunſtig doorwrocht. De ſchragen, daer zy op ruſten, zijn gegooten draken van koper: alles zoo net en op de maet gemaekt, dat de gauſte ſterrekijker naulix daer op iet te zeggen zou hebben. Voor drie honderd en zeventig jaren zijn dezelve aldaer door de Tarters des Stams *Juen* geſtelt: maer hebben tot noch hunnen ouden luiſter behouden, gelijk of ze eerſt gemaekt waeren.

Aen de buiten cingel der ſtadt ſtaet een vermaerde Pagode *Paolinxi*, of zo andere ſpellen, *Paulinjing* genaemt. *Pagode Paolinxi.* Dan het dient aengemerkt, dat onder den naem *Paolinxi* de Sineſen niet alleen de Pagode zelf; maer ook zeker groot plein verſtaen, gelegen aen het hangen van 't gebergte, en verciert met verſcheide gebouwen, Pagoden, Porceleinen toren, en andere gevaerten, wonder prachtig en kunſtig ter weder-zijde gebout. Onder ander munt een Pagode boven al uit, daer in tien duizent beelden ten toone ſtaen, gemaekt van pleiſter, en geſchakeert met velerlei kleuren. De grootſte beelden zijn levens grote: de kleinſte niet boven een hand groot. Zoo wel de grootſte, als kleinſte ſtaen in verſcheide gangen of galderyen, ront om de muuren, vier of vijf ryen hoog boven elkandre: te weten, de kleinſte onder, en grootſte boven.

In het midden des pleins, welk met twaelf trappen oprijſt, ſtaet een hoge toren van Porcelein, die in koſtelijkheid, *Porceleinen toorn.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

heid, en allerlei prachtig kunstwerk der wijze uitmunt, dat zijns gelijken niet alleen in *Sina*; maer ook op den ganschen aerdbodem niet te vinden is.

Hy bestaet uit negen (hoewel volgens *Semedo* slechts uit zes) gewelfde verdiepingen: is honderd en vier trappen hoog, en gaet niet van buiten, maer van binnen op.

Ieder verdieping heeft rontom een galdery of omgang, die met allerlei beeldwerk en venster-poorten wonder kunstig doorwrocht is. Ter weder-zijde der venster-poorten zijn rontom vierkante licht-gaten, doorgaends bezet met witte yvore tralien. Van buiten is ook het werk glat of verglaest, en met veelerlei verruwen, van root, groen, en geel geschakeert. Het gansch gevaerte bestaet uit verscheide stukken, zoo kunstig aen elkandere gelascht, dat het uit een eenig doorgaends stuk schijnt te bestaen.

Tusschen de galderijen heeftmen uitsteekzelen, daks-gewijze gemaekt, en groen van kleur, behangen op de hoeken met kleine kopere klokjes, die door het inspelen der wint zich bewegen en geluit geven.

D' opperste top des toorens, daer men niet, dan met van buiten om te klimmen, kan by komen, is gekroont met een groten pijn-appel van massijf en louter gout, zoo de Sinesen zeggen. Van de laeste of hoogste galderije ziet men niet alleen over de gansche Stadt *Nanking*, maer ook over d'omgelegen landouwen, tot aen den anderen oever des strooms *Kiang*.

Men zeid de Tarters, wanneer zy, des jaers twalef honderd, gansch *Sina* voor d' eerste reize zich hadden onderworpen, de Sinesen dwongen dit gevaerte te bouwen, ter eeuwiger gedenkenis van hunnen zegeprael. Hier over, zoo het schijnt, is dit gebousel, door de Tarters, wanneer zy in onze dagen, dat rijk voor de tweede reize afliepen, niet vernielt, maer ongeschonden blijven staen; daer de meeste andere getimmerten en graf-steden der Sineesche Keizeren ten gronde gesloopt wierden.

Buiten de muuren der Stadt heeftmen de graf-steden der aeloude Koningen. Aldaer is een zeer groot pijnbomen-bosch, dicht onder de Stadt omringt met een muur van drie duitsche mijlen in 't ronde. Binnen dit bestek leid een berg, die de graf-steden bevangt. In dit bosch vertoont zich een overtreffelijke kerk, in 'er daet een koninglijk werk, zoo wel ten aenzien van dessels gevaerte, als heerlijkheid.

Het bestaet byna gansch uit hout, uitgezeid de muuren van gebakken tichel-steen: is gebout op een verheven plaetse, die van voren rontom met vierkanre stenen leid opgehaelt.

By vier marmere trappen, ieder van vele treden hoog, en tegen over een der vier gewesten der wereld gelegen, gaetmen in dit gebou.

Het heeft vijf galderijen, ieder bezet ter wederzijde met twee ry houte pilaren van over de zes en dertig voet hoog, en meer dan twee vadem dik: rontom zeer glat gepolijst. Op deze pilaren rusten grote dwers-balken, die andere kleine pilaren onderschragen. Daer op komt de sluitbalk en dak, van kunstig gesneden en vergulde delen, te rusten. De deuren zijn met beeldwerk, van laurier-loof en vergulde platen doorwrocht en beleid. Het beeldwerk der buiten galderijen en vensters, is met gevlochten yzerdraet overtogen, om van de vogelen, door het nestelen, of opzitten, niet vuil gemaekt te worden: doch is het draet zoo dun en wijd gevlochten, dat het licht genoegzame doorspeling heeft. Welk in grote gebouwen, en inzonderheid in koninglijke paleizen over al in gebruik is. In 't midden of in de holte der kerke, heeftmen twee thronen, zeer kunstig gemaekt en met allerlei edele gesteenten en peerlen gestoffeert. Boven op de Thronen staen twee stoelen: op den eenen zit de Keizer, wanneer hy offerhande zal doen: welk hem alleen in deze kerk geoorloft is: d'ander staet ledig, voor de Godheid quansuis, om de offerhande t' ontfangen.

Buiten de kerk, in d' open lucht zelf, staen vele altaren van rootachtig marmer opgerecht, die de mane, zon, bergen en vloeden uitbeelden.

Vol-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Volgens der Sinezen zeggen, zijn al deze dingen ten dien einde buiten de kerk zelf gestelt, om van niemand aengebeden te worden, en een ieder mogte weten, dezelve van dien gesticht zijn, den welken de Keizer in de kerke zelf eert en aenbidt.

Rontom de kerk zijn verscheide kamers of veel meer çellen, die eertijds, zoo de Sinesen willen, het gebruik van badstoven gehad hebben; daer de Keizer wanneer hy zou offeren, en zijn andere hulpgenoten zich eerst afwosschen.

Na deze kerk en zelfs na de keizerlijke graf-steden lopen zeer brede wegen, ter wederzijde met vijf rijen pijnbomen beplant, op behoorlijke en gelijke wijte van elkandre. Op pene van den lijve, mocht niemant eertijds eenen tack van deze bomen schenden, veel min eenen daer af breken.

Op den berg zietmen naulix eenig slag van bomen, die met de hand daer op niet gepoot zijn.

Dan al deze gebouwen zijn door de Tarters, in den laesten oorlog, vernielt: de bomen uitgeroit, en graf-steden verdelght: desgelijx de kerken en paleizen verwoest, maer de Stad zelf heeft weinigh of niet van haren glans verloren; uitgezeid het paleis.

Grens-palen.

De tweede Landstreke van *Fungyangfu*, een groot gewest, paelt ten noorde en noord-ooste aen *Hoaiganfu*: ten ooste aen het Meir *Piexe* en aen de landstreke *Chucheufn*: ten zuide en zuidweste aen: *Hocheufu* en *Lucheufu*: ten weste aen het Landschap van *Honan*.

Deze landstreke, een lustige en vruchtbare oort, door het bevochtigen met grote stromen, is hier door allermeest vermaert, wijl zy twee inboorlingen van zeer geringen huize tot de hoogste waerdigheid der heerschappye voortgebracht heeft. D'eerste hunner was *Lieupang* genaemt, die, voortgekomen van het schuim der gemeente, ja van sttaetschenders en rovers, den Keizerlijken Stam *Cin* t'onder gebracht, en dien van *Han* op-gerecht heeft.

D'ander was *Humvu* of *Chu*, die van een geringen priester tot rover geworden, aenstonts, na het uitdrijven der Tarters, op den Keizerlijken troon klom, en den Stam *Taiming* oprechte. Niet weinig heeft Keizer *Yu* dit gewest ook verheerlijkt, naerdien hy door Keizer *Ya*, in de stad *Mao*, tot Koningje verheven wiert. Men zeit ook *Laosu*, d'uitvinder der Epicurische Sineesche wijs begeerte, die voor den groten Filosoof *Konfut* geleeft heeft, in de Stad *Mao* geboren te zijn.

De landstreke *Fungyangfu* begrijpt achtien Steden: *Fungyang*, d'Opper-Stad der Landstreke, *Linhoai*, *Hoaiyuen*, *Tingyuen*, *Uho*, *Hung*. *Hokieu*, *Munching*, *Su*, *Hiutai*, *Tienchang*, *So*, *Lingpi*, *Ing*, *Tacho*, *Hao*, *Ingxan*. *Su*, *So*, *Ing*, *Hao*; zijn groote Steden. *Steden.*

De Opper-stadt *Fungyang*, gelegen op eenen bergh, besluit binnen haere wallen zeer veele heuvelen, bebout met heerlijke burger en Stads gebouwen.

Deze Landstreke, in de welke heden de Stadt *Fungyang* leid, wierd door Keizer *Yu* onder het Landschap van *Yang* gebragt, ter bestiering des gesternte *Teu*.

In aeloude tijden der Koningen was in dezen oort het Koningrijk, *Tuxan* genaemt: welk de Koningen *Cu* namaels begrepen hebben: de Stam *Han* rechte aldaer weer een schatbaer Koningrijk op, genaemt *Chungli*.

Evenwel is deze plaets niet met den tijtel van *Fu* of Opper-stadt beschonken; maer was slechts een kleine Stadt, geheten *Haocheu*. Maer dewijl de voorzeide offeraer, met name *Chu*, d'oprechter des stams *Taiming*, geboortig uit deze stadt was, zoo heeft dees zijn Vaderland zeer veredelt: want hy leide de stadt wijd en breed uit: boude nieuwe en zeer sterke wallen van vijftigh stadien in den omttek: verheerlijkte wonderlijk de onvermaerde graf-steden zijner voor-ouderen, met de zelve koninglijk op te hemelen: vermeerderde de stadt met grote en prachtige gebouwen: beschonk haer met den tijtel van *Fu* of Opper-stad: stelde daer over eenen Onder-koning en onder haer gebiet achtien steden. Hy noem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

de haer aller eerst *Fungyang*, dat 's edelheid des Fenix; en maekte haer eindelijk tot een zeer edele Rijx en Hof-Stad.

Grens-palen. De derde Landstreke *Sucheufu* paelt ten noorde en noord-ooste aen den mont van den stroom *Kiang*: ten ooste aen de zee: ten zuide aen *Sungkiangfu*, en *Kiahingfu*; ten weste aen *Kiangningfu*: ten noord-weste aen *Changcheufu*.

D' eerste, die onder de Sinesen dit gewest bewoont heeft, was zeker *Taipe*, onder den Stam *Cheu*: want dees, voerende uit de noordelijke Landschappen bou-troepen, plante in deze landstreke den zetel, en heeft de menschen, die te voren wilt en woest waren, allereest begonnen te regelen.

Ten tijde van Keizer *Vu*, vekreeg deze landstreke de koninglijke waerdigheid, en wierd het Koningrijk van *U* genoemt. Na de doot van dien Koning wiert dezelve door de Koningen *Jue* gewapender hand ingenomen, hoewel voor een kleine wijle beseten. Want ook de Koningen *Jue*, wierden door *Cu* verdelgt, en de landstreke weer t' ondergebragt.

Eindelijk overwon d' oprechter des Stams *Cin* al de Koningen, en bragt deze landen onder het Landschap van *Hoeiki*.

Namen. D' eerste, die deze Landstreke en haer Opperstadt *Sucheu* noemde, was Koning *Sui*: de Stam *Tang* gaf den naem van *Changcheu*: *Sung* dien van *Pingkiang*: maer de Stam *Taiming* herstelde den ouden naem *Sucheu*.

De landstreke is over al doorsneden met armen van stromen en grachten, waer langs men, ook met groot vaertuig, van de Stad na zee kan afvaren.

Steden. *Sucheufu* begrijpt zeven Steden: *Sucheu*, d'Opperstad, *Quengxan*, *Chanxo*, *Ukiang*, *Kiating*, *Taicang*, *Cungmung*. *Cungning* is gelegen op een Eiland, in zee.

Grens-palen. De vierde Landstreke *Sungkiangfu*, een klein gewest, hoewel vruchtbaer en vet, paelt ten noorde aen *Sucheufu*: ten ooste aen de zee en *Hangcheufu*; desgelijx ten zuide en weste aen *Hangcheufu*; en met de rest aen *Sucheufu*.

Deze landstreke, gelijk de voorige, leid mee rontom in 't water, ten ooste aen de zee, en de rest word omringt met stromen, die met verscheide armen haer doorkruizen en gansch bevaerbaer maken.

Zy begrijpt slechts drie Steden, die alle in grote, volkrijkheid en velerlei koopwaren voor grote Steden niet behoeven te wijken: als *Sungkiang*, d' Opperstadt, *Xanghai*, *Cingpu*. *Steden.*

De Stadt *Sungkiang* zelf leid na by zee, op den noordelijken oever van zekeren vloet, gesterkt aen zijnen mond met een vesting. Van daer is ook schip-vaert op *Japan*.

In aeloude tijden viel deze Landstreke en Opper-stadt een zelfste lot, met de vorige te beurt. De Stam *Tang* noemde haer *Hoating*: de Tartersche Stam *Juen* gaf den huidigen naem, en beschonk haer met den tijtel van *Fu* of grote Stadt: want te voore was zy slechts met de vryheden en naem van kleine Stadt verzien, en gehoorde onder de derde landstreke *Sucheufu*. *Namen.*

De vijfde Landstreke *Changcheufu* paelt ten noorde en noord-ooste aen den stroom *Kiang*: ten zuid-ooste aen *Sucheufu*: ten zuide en zuid-weste aen het meir *Tai*: ten weste aen *Yancheufu*. *Grens-palen.*

Deze landstreke begrijpt vijf Steden: *Changcheu*, d' Opper stadt, *Vusie*, *Kiangyn*, *Gniking*, *Ginkiang*. *Steden.*

Men heeft in deze landstreke vijf helden-tempels, maer die niet verre van de Stad *Vusie* gesticht is, ter eere van *Taipe*, d' oprechter des volks, overtreft al d' anderen.

De Stadt *Changcheu* is gelegen na by de bovengezeide gegraven vaert, die uit de Stadt *Sucheu* na den stroom *Kiang* loopt. De Stene schoeing, ter wederzijde, is by deze Stadt van vierkanten gehouwen steen veel fraeier en kunstiger opgehaelt, dan elders.

Men heeft 'er ook etlijke zegebogen, tot geen kleinen luister en heerlijkheid der Stadt.

De Stadt *Gnihung* heeft haren naem gekregen van de voortreffelijkheid der aerde, daer de Thee-kopjes in deze Stadt van gemaekt worden:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

want *Gnihing* beteekent glorye der aerde.

Grens-palen.

De zeste Landstreke *Chingkiangfu* paelt ten noorde aen den Stroom *Kiang*; ten ooste aen *Changcheufu*; ten zuide aen 't Meir *Tai*; ten weste aen *Kiangnangfu*.

Steden.

Deze Landstreke telt drie Steden: *Chinkiang*, *Tanyang*, *Kintan*.

De Stadt *Chinkiang* zelf, gehouden by *Martijn* voor de Stadt *Cingiam* van *Mark Paul* de Venetiaender, leid benoorden den Stroom *Kiang*, op d'oost-zijde van de gegraven vaert, die in den *Kiang* stort: op d'andere zijde der vaert, na 't weste, leid op den oever een voorstadt, niet kleinder noch minder van volk als de Stadt zelf, over de vaert, tusschen de Stadt en voor-stadt leggen stene bruggen, daer men uit de Stadt na de voorstadt overgaet. Verby de bruggen en schutsluis, breit de gracht haer tot een grote breete uit, en ontfangt uit den Stroom *Kiang* water en t'effens de vloet der zee.

Welk een groote schipvaert het gansch jaer door voorby deze Stadt is, kan naulix uitgesproken worden. Want al de schepen, die uit het Landschap van *Chekiang*, en al d'andere oostersche Steden afkomen en na *Peking* of andere plaetsen willen, moeten hier stil houden, om de mast op te rechten, en zeil by te zetten, dewijl die tot dus verre, door de groote meenigte der tusschen geleegen Bruggen, niet hebben konnen gebruikt worden. Maer van deze Stadt af, tot aen de Rijx-hooft-Stadt *Peking*, mach geen brug altoos zijn; ook in de gegraven vaert zelf niet; 't en zy een ophael of wipbrugh.

By eenigen word de Stadt ter zake schranderlijk *Kinkeu* genoemt, welk even zoo veel gezeid is, als mond des Hofs, ter oorzake uit deze Stad, tot aen het Hof, altijds bevrachte schepen varen.

Grens-palen.

De zevende Landstreke *Yangcheufu*, paelt ten Noorden aen den Stroom *Hoai*; ten oosten aen de zee; ten zuiden aen den Stroom *Kiang*; ten westen aen *Nankingfu* en aen de kleine landstreke van *Chucheufu*: ten noord-weste aen *Fungyangfu*.

Steden.

Deze landstreke bevangt tien Steden: *Yangcheu*, *Ychin*, *Taihing*, *Kaoyeu*, *Hinghoa*, *Paoyng*, *Tai*, *Jucao*, *Tung*, en *Haimuen*. *Caoyeu* en *Tai* zijn groote Steden.

Noordwaerds, over den Stroom *Kiang*, komtmen aen een grote schutsluis, by de Krijgs-vesting *Quacheu*, daer de gegraven vaert haeren aenvang neemt; langs de welke men na de Stad *Yangcheu* opvaert: want zy is aen hare oost-zijde gelegen; gelijk aen de west-zijde haer voor-stad; die voorhene tot een duitsche mijle verre uitgestrekt lag: maer wierd in den lesten Tartarischen oorlogh ten gronde af-gebrand.

De gansche Stad *Yancheu* heeft zeer groote en prachtige gebouwen, en word doorsneden op veele plaetsen met grachten van versch-water, overslagen met steene Bruggen van vier en twintig en meer boogen, om niet te reekenen de kleine, in groten getale. Daer is ook een tol-huis van 's Keizers wege.

De hooft-neering der Inwoonders is de zout-handel: want ten ooste, aen de zee, heeftmen in deze landstreke zout-pannen.

Grens-palen.

D'achtste Landtstreke *Hoeiganfu*, paelt ten ooste aen de zee; ten zuide aen den Stroom *Hoai*; ten zuid-weste en weste aen *Fungyangfu* en *Siucheufu*; ten noorden aen het Landschap van *Xantung*.

De gansche landstreke word doorsneden met Stroomen, en bevochtigt met Meiren.

Steden.

Zy begrijpt tien Steden; *Hoaigan* d'Opper-Stad, *Cingho*, *Gantung*, *Taoyven*, *Moyang*, *Hai*, *Canyu*, *Pi*, *Socivén*, *Ciuning*. *Hai* en *Pi* zijn groote Steden.

Onder Keizer *Yu* behoorde deze landstreke aen die van *Jangcheu*, onder het gesternte *Teu*: stond allereerst onder Koning *U*: daer na onder *Jue*: aenstonds onder *Cu*.

Namen.

Onder den Stam *Han* was deze Opper-Stad *Hoaigan* slechts een kleine Stadt, genaemt *Haoiyn*: *Han* noemde haer *Linhoai*: den huidigen naem

en waerdigheidt gaf haer de Stam *Sung*.

De Stadt *Hoaigan*, gelegen op den oosterlijken oever van de gegraven vaert, is verdeilt in tween, in een zuider en noorder gedeelt; hoewel beide binnen een eenigen doorgaende wal besloten. De zuid-zijde word genaemt *Hoaigan*: de noord-zijde *Yenching*.

D' eene zijde is vergroot met een voor-ſtad, welke ter wederzijde in de vaert tot een Duitſche mijle uitgeſtrekt leid. Uit deze vaert komtmen in de gele reviere.

In de voor-ſtad zijn twee tolhuizen: op d' eene word de tol van koopwaren, en op d' andere die van de ſchepen, na eens ieders maet en grote, betaelt. De penningen worden beſteet aen het hermaken der ſchutſluizen, in de vaert gelegen, tegen het geweld der watervallen; (want benoorden deze Stad leggen in deze vaert drie watervallen,) hoewel ook voor een groote gedeelte in 's Keizers ſchat-kiſt gebragt.

In deze Stad heeft d' onderkoning, de voorzorger van 's Keizers lijftocht, zijn verblijf, die met breede magt over de zeven zuiderlijke Landſchappen gebied.

Grens-palen. De negende Landſtreke *Lucheufu*, paelt ten noorde aen *Fungyangfu*: ten ooſte aen *Hocheufu* en den ſtroom *Kiang*: ten zuide aen *Gankingfu*: ten weſte aen het Landſchap van *Huquang* en *Honan*.

Steden. Zy bevangt acht Steden: *Lucheu*, d' Opper-ſtad, *Xuching*, *Lukiang*, *Vuguei*, *Cao*, *Logan*, *Jugxan*, *Hoxan*: byna alle gelegen aen den oever des zeer beroemden meirs *Cao*. *Vuguei* en *Logan* zijn groote Steden.

In aeloude tijden ſtond deze gehele landſtreke geplaetſt, gelijk de voorige: wierd onder den Stam *Cheu* een koningrijk op zich zelfs, *Lucu* genoemt; maer een weinigh daer na, door de Koningen *Cu*, in bezitting genomen.

Onder den Stam *Han* was dezelve, beneven hare Opper-ſtadt, *Lukiang* genoemt: den huidigen naem gaf Keizer *Sui*.

Men heeft 'er twee fraeie kerken, en een heerlijke brugh, by de kleine Stad *Logan*.

De tiende Landſtreke *Gankingfu* paelt ten noorde aen *Lucheufu*: ten ooſte en zuid-ooſte aen den Stroom *Kiang*: ten weſte en Noordweſte aen het Landſchap van *Huquang*. *Grens-palen.*

Deze landſtreke begrijpt zes Steden: *Ganking*, d'Opperſtad, *Tungching*, *Cienxan*, *Taihu*, *Soſung*, *Vangkiang*. *Steden.*

Eertijds was deze landſtreke *Von* genoemt, en wierd door Koning *Cu* t'ondergebragt: de Stam *Tang* noemde haer *Sucheu*, *Sung*, *Ganking*.

De Stad *Ganking* zelf is gelegen aen den ooſterlijken oever des ſtrooms. *Ganking*, en bloeid in rijkdom en koophandel, nevens de vermaerſte Steden dezes Landſchaps: want al wat uit d'andere landſtreke na *Nanking* vervoert word, komt in deze Stad eerſt aen.

Naerdien deze landſtreke de zamengrenzingen van drie Landſchappen *Kiangsi*, *Huquang*, en *Nanking* beſluit, en welgelegen tot krijgs-tochten is, heeft zy eenen onderkoning, een ander van het opperhooft des Landſchaps. Dees houd een ſterke krijgs bezetting in de veſting *Haimuen*, tot beſcherming van het meir *Poyang* en den ſtroom *Kiang*.

De Stam *Tang* heeft aldaer een yzere pilaer doen oprechten, drie roeden hoogh, met behoorlijke dikte: zy beſtaet uit een eenig ſtuk, en niet uit verſcheide.

De elfde Landſtreke *Taipingfu* leid rontom beſloten met den ſtroom *Kiang*, of tuſſchen twee deſſelfs armen, en bevangt daer en boven ten ooſte een gedeelt van het meir *Tanijang*, daer het aen de landſtreke van *Kiangning* grenſt. *Grens-palen.*

Eertijds ſtonts deze landſtreke onder het koningrijk *U*, daer na onder *Jue*, aenſtonds onker *Cu*: maer wierd door den Stam *Cin* onder de landſtreke van *Chang* gerekent. De Stam *Han* noemde haer *Tanijang*: *Tang Naniju*: *Sung* eerſt *Pingnan*, eindelijk *Taiping*, welken naem zy tot op heden behouden heeft.

Drie Steden leggen in deze landſtre- *Steden.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ſtreke : *Taiping*, *Vuhu*, *Fachang*. Onder deze is *Vuhu* edel en rijk ; want zy heeft een tol-huis. Zy leid op een eiland, tuſſchen twee armen van den Stroom *Kiang*, die daer na by de Stadt *Nanking* aen malkandre komen.

Grens-palen. De twaelfde Landſtreke *Ningquefu* paelt ten noorde aen den ſtroom *Kiang* ; ten ooſte aen *Quangtefu* ; ten zuide aen *Hoeicheufu* ; ten weſte aen *Chicheufu*. Het is een rou en bergrijk geweſt.

Steden. Men heeft 'er zes Steden : *Ningque*, d'Opper-ſtadt, *Ningque*, *King*, *Taiping*, *Cingte*, *Nanling*.

D'Opper-ſtadt *Ningque* zelf is gelegen op den ooſterlijken oever des ſtrooms *Von*.

Binnen de wallen heeft men luſtige heuvelen, waranden, en treffelijke gebouwen : meenigte van kaſtanien, note en pere-bomen.

By de kleine Stadt *King* ſtaet een prachtige kapel, *Hianghn* in 't Sineeſch genoemt, dat 's van welriekenden herte. Zy is aen vijf maegden gewijdt, die, wanneer zy van de rovers geſchaekt waeren, liever wilden ſterven, dan haere eerbaerheid verliezen.

Grens-palen. De dertiende Landſtreke *Chicheufu* paelt ten ooſte aen *Ningquefu* ; ten zuid-ooſte aen *Hoeicheufu* ; ten zuid-weſte aen het Landſchap *Kiangſi* ; ten noord-weſte aen den ſtroom *Kiang* : deſgelijx ten noorde met een uithoek aen den zelven ſtroom.

Oulinx ſtond deze landſtreke onder het Koningrijk *U* : aenſtonds onder *Jue* : daer na onder *Cu*. Koning *Leang* noemde haer en d' opper-ſtadt *Nanling* ; *Sui*, *Cienpu* ; maer den huidigen naem gaf haer de Stam *Tang*.

Steden. Zy begrijpt zes Steden : *Chicheu*, d'Opper-ſtadt, *Cingyang*, *Tungling*, *Xetai*, *Kiente*, *Tunglieu*.

Men heeft in deze landſtreke vier zeer fraeie helden kapellen.

De Stadt *Chicheu* is gelegen aen den zuiderlijken oever des Strooms *Kiang*.

Grens-palen. De veertiende Landſtreke *Hoeicheufu*, d'allerzuidelijkſte landſtreke dezes Landſchaps, paelt ten ooſte aen het Landſchap van *Chekiang* ; ten zuide met een hoek, en ten zuid-weſte aen dat van *Kiangſi* : ten noord-weſte aen *Chicheufu*, ten noorde aen *Ningquefu*.

Deze landſtreke viel ten tijde der Koningen een zelfſte plaetſe en lot te beurt, met de voorige. Den naem *Hoeicheu* heeftze van den Stam *Sung* bekomen. In de zelve zijn zes Steden : *Hoeicheu*, d'Opper-ſtadt, *Hieuning*, *Vuyven*, *Kimuen*, *In*, *Cieki*. Namen. Steden.

De Stadt *Hoeicheu* is een kooprijke Stadt, en zonderling vermaerd door het maeken van de beſte Sineeſche inkt, en verlakte kisjes.

De vier kleine Landſtreken dezes Landſchaps zijn die van *Quangte*, *Hocheu*, *Chucheu* en *Siucheu* : ieder alzoo na zijne opper of grote Stad genoemt.

De eerſte kleine landſtreke van *Quangte* paelt ooſtwaerts aen de Hooft-landſtreke *Kiangningfu*, en *Hangcheufu* : ten zuide aen *Hoeicheufu*, ten weſte aen *Ningquefu*, en ſpringt ten noorde met een hoek aen den ſtroom *Kiang*.

Deze Landſtreke heeft twee Steden, *Quangte*, d'Opper ſtadt, en een onderhorige, *Kienping*. Beide deze Steden leggen aen grote, maer luſtige bergen : de voornaemſte zijn *Heng* en *Ling*. *Quangte* is een zeer fraeie Stadt en heeft groten overvloed van zijde.

De tweede kleine landſtreke van *Hocheu* paelt ten noorde aen de derde kleine, en twaelfde grote landſtreke van *Chucheu* ; ten ooſte en zuide aen *Kiangningfu* : ten weſte aen *Lucheufu*.

Deze landſtreke begrijpt twee Steden : *Hocheu*, d'Opper-ſtadt, en *Hanxan*, een onderhorige. De Stadt *Hocheu* is hier door vermaert ; wijl zeker offer-prieſter *Chu*, die de Tarters des jaers dertien honderd acht en zeſtig uit *Sina* verdreef, aldaer den rover ſpeelde.

De derde kleine landſtreke der grote Stadt *Chucheu* paelt ten noorde en weſte aen de tweede landſtreke *Pungyangfu* : ten ooſte aen 't Meir *Piexe* en aen de zevende grote landſtreke *Yangcheufu* : ten zuide aen *Kiangningfu* en aen de tweede kleine landſtreke der Stad *Hochea*.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Deze landstreke begrijpt drie Steden: *Chucheu*, d' Opperstadt, of een grote Stadt, *Civenciao* en *Laigan*, twee kleine Steden.

De vierde kleine landstreke der grote Stadt *Siucheu*, de noordelijkste dezes Landschaps, paelt ten ooste aen de grote landstreke *Hoaiganfu*: ten zuide aen *Fungyangfu*: ten weste aen het Landschap van *Honan*: ten noorde aen dat van *Xantung*. Deze landstreke, die in 't midden met den gelen stroom doorklooft word, is van zeer groot belang, wijl zy de grens palen van vier Landschappen bevangt.

Steden.

Zy begrijpt vijf Steden: *Siucheu*, een grote Stadt, *Siao*, *Tangxan*, *Fung*, en *Poi*. Aen de noordwest-zijde der Stad *Siucheu* leid een schip-brug van vijf en dertig schepen, met een yzere keten aen elkandre gehecht. Een andre brug leid over den vliet *Pien*. Doorluchtig is ook hier door de Stadt *Siucheu*, wijl Keizer *Lieupang*, d' oprechter des Stams *Han*, na het innemen der Stadt *Poi*, van daer een trap, tot het innemen des Keizerrijks, opgerecht heeft. Dus verre van het Landschap *Nanking*.

Komen te Sucheu.

Na dan des morgens d'onze andre trekkers bekomen hadden, zijn zy den vijf en twintigsten weder voortgevaren over den Stroom *Sung*, en landen ten tien uuren aen de Stadt *Sucheu*: daer zy van barken veranderen en overschepen mosten. Zoo dra waeren zy voor de west-poorte der Stadt, alwaer d' overscheping most geschieden, niet gekomen, of de Mandarijns, die het gezag over de vaertuigen aldaer hadden, quamen hen in hun vaertuigen bewellekomen, en tegen des volgenden daegs te gast nodigen: ook met twee varkens, twee schapen, vier hoenders, twee potten drank, groente en twaelf stuk zijde stoffen beschenken. Het ontwerp der geschenken wierd *Van Hoorn* zelf ter hand gestelt: met verzoek van de zelve te gelieven aenvaerden.

Van Hoorn bedankte hen hartelijken voor hun aengenomen moeite, goede genegentheid en geschenken, met daer op te zeggen, hy de verversching (om niet te schijnen de geschenken te versmaden) te zullen aennemen; maer belangende de stoffen, die niet te kunnen aenvaerden; alzoo 't geen wijze van doen was. Zylieden geliefden hem daer in t' ontschuldigen: desgelijx van op morgen op hunne maeltijden niet te kunnen komen: eensdeels om zijne vermoeitheid door het reizen en onpasselijkheid: ook ten anderen, uit vreze van den *Konbon* der Stadt te zullen vertoornen, zoo hy ergens ging om vergast te worden, dan by zijne Hoogheid. Eenigzins lieten zy hen deze ontschuldiging gevallen, en zijn zoo weder vertrokken.

Des morgens, den zes en twintigsten, zijn de paerden (belet door het ongestuimig weder van eerder te kunnen doen) gelost, en in een huisgestalt: alzoo zy, volgens zeggen van de geleids-mandarijns, des volgenden daegs zouden overschepen en den acht en twintigsten vertrekken.

Den zeven en twintigsten droegh zich niets toe. Alleen quamen eenige Mandarijns van den Onder-koning *Singlamong* (dier hy wel tot vijf en twintig in deze Stadt heeft leggen) den Ambassadeur begroeten en wellekoom heten. Midlerwijle wachten d' onzen met smerte naer vaertuigen, om over te schepen en weg te spoeien: dan zagen noch gene verschijnen; niettegenstaende de geleids-mandarijns des voorigen dags gezeid hadden, die ten dien dage zouden komen: ook zagen zy tot hun vertrek weinig kans, wijl gene bequame vaertuigen voor de paerden te krijgen waeren.

Alzoo de *Konbon* des vorigen daegs, tegens den avond d' onzen had laten vragen: of niet een paer pistolen en eenige houwer-klingen voor hem te koop hadden, wierd den acht en twintigsten goed gevonden, aengemerkt hoe veel den onzen aen dezen Heer in het komen en keren van deze plaetse (daer altijd vaertuigen leggen) gelegen was, hem met een paer pistolen, twee houwer-klingen, vijf elle root scharlaken, een ketting barnsteen, twee Mourysen en een kustdeken te beschenken. Hoewel de

Konbon

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Konbon van deze geschenken, hem door den Sekritaris toegebragt, niet anders heeft willen aennemen als de pistolen en houwer-klingen: en wierd de rest door den Sekritaris weêr te ruch gebragt. Midlerwijle begostmen eenige schenkaedje-goederen over te schepen, voor zoo veel als 'er berken quamen.

Geschenken van den Konbon aen den Ambassadeur.

Des avonds quam een Mandarijn van wegen den *Konbon* den Ambassadeur, in vergelding van de pistolen en houwer-klingen, met twaelf stuks zijde stoffen, vier verkens; vier bokken, gansen, hoenderen en andere verversching beschenken. De mont-kost wierd by hem aengenomen; maer de zijde stoffen met beleefde termen weêr te ruch gezonden. De brengers wierden met vier rijxdaelders zilver beschonken.

Den negen en twintigsten maekte de tolk *Genko* den Ambassadeur bekent; hoe op zijne komste aldaer een Gezant geweest was, juist door den Keizer naer *Peking* afgezonden, om de Sinesen op *Taywan* tot gehoorzaemheid te brengen.

Overscheping der goederen.

Ten zelven dage wierden weder eenige schenkaedje-goederen, nevens d'osjes overgescheept; desgelijx ook de paerden; maer in dezelve berken, daer zy aldaer mede gekomen waeren; naerdien men gene bequame berken voor de zelve krijgen konde. Zy hebben dan begonnen, tot het vertrek tegen des volgenden daegs, toerusting te maken: en was nu alleenlijk het wachten naer pagie, tot voeder voor de paerden: alzoo zy zich van dat voer tot *Peking* toe mosten verzien; vermits onderwegen (alzoo aldaer niet als tarruw wierd gezaeit) voor geld niets te bekomen was. Ja kon men in *Sucheu* niet een pikol pagie te koop vinden. Dies d'onzen benodigt waeren, hier en daer dezelve in de dorpen op te kopen.

Den Konbon zend pagie.

Den dertigsten des voormiddaghs zond de *Konbon* den Ambassadeur door eenen Mandarijn tien pikol pagie ter schenk toe, die by hem, wijl men gene pagie bekomen konde, ten dank wierden aengenomen; hoewel niet zonder vergelding van eene vereering aen den brenger, de Mandarijn.

D'Ambassadeur door eenen Mandarijn begroet.

Des middags komt een grote Mandarijn, die het gezag over de krijgszaken en 's Keizers kleding in deze Stadt had, den Ambassadeur begroeten en bewellekomen. Hy wierd by hem met een glaesje wijn onthaelt, en bezag in het weg gaen de paerden en osjes, die by hem zeer wierden geprezen.

Optocht van Sucheu.

Den dertigsten, des morgens, alzoo nu wederom van pagie voor de paerden en andere behoeften verzien waren, zijn d'onzen van de Stadt *Sucheu* vertrokken, langs een gegraven vaert, die van de Stadt *Sucheu*, beooste het Meir *Tai*, tot aen de Stadt *Chinkiang* strekt, en in den groten stroom *Kiang* uitkomt. Zy hadden aldaer acht dagen naer vaertuigen, tot overschepen der goederen en paerden, gewacht, hoewel noch niet alle bekomen: naerdien'er noch vier Hanksieuse vaertuigen, te weten, twee van de paerden en twee met schenkaedje-goederen geladen, mede mosten.

Haven-meesters van Hanksieu vertrekken.

De twee Haven-meesters, den onzen tot geleide door den Veldheer van *Hanksieu* mede gegeven, namen, gekomen buiten de Noorder voorstadt van *Sucheu*, hun afscheid van den Ambassadeur, om weder na *Hanksieu* te keren. *Van Hoorn* vereerde hen, zoo ten aenziene van hunne Meesters, als mede om de goede toezicht, die zy op de vaertuigen hadden gehouden, een stuk perpetuaen. Ook schreef hy, deze gelegentheid waernemende, met hen het naervolgend groet-briefje, aen den Veldheer van *Hanksieu* en den *Konbon*.

Groet-brief van den Ambassadeur aen den Veldheer en Konbon.

De dankbaerheid word by de Hollanders voor de grootste deucht gehouden.

D'Ambassadeur kan by dezen niet naerlaten: hoe aengenaem hem is geweest, de beleeftheid en edelmoedigheid van Talauja *te ontfangen.*

D'Ambassadeur kan gene woorden bedenken, om zijne dankbaerheid uit te drukken; maer verhoopt in het wederkomen van Peking, *als ook in het toekomend met der daed te doen blijken, hoe zeer het Hollandsch Rijk en d'Ambassadeur aen* Talauja *is verplicht.*

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

De gehele Stad *Sucheu*, zo groot als zy is, leid op een stillen stroom; hoewel die door zijne grote veel meer een Meir dan stroom mag genoemt worden: ook kruist de stroom de Stadt door en weêr: want de zelve word met verscheide grachten, geleid uit dezen stroom, en bevaerbaer voor klein en groot vaertuig, doorsneden. De wallen der Stadt beslaen, volgens de Sineese Landbeschryvers, veertig Sineesche stadien in den omtrek, en met de voorsteden over de honderd: of de Stadt, volgens bericht aen d'onzen aldaer, beslaet een plek van drie mijl in 't ronde. Buiten en binnen de Stadt leggen vele prachtig geboude bruggen van steen, over de grachten: eenige, over brede stromen geslagen, rijzen met vele bogen: andere, over kleine bruggen, binnen de Stadt, bestaen veeltijds uit een eenigen boge. Al de straten en zelfs de gebouwen rusten op ingehaide pijn-bomen masten. Dan zy is niet al te wel bebout, en heeft vele slechte huizingen van binnen.

Sucheu, van wegen haere nabyheid aen zee, en aen den stroom *Kiang*, is een wonder scheep en kooprijke Stad: Ja zagen d' onzen aldaer aen alle kanten zoo veel vaertuigen leggen, dat'er qualijk weg was, om door te komen.

Veel barnsteen schijnt in deze Stad verbruikt te worden: want d' onzen gehele straten door gegaen zijn, daer huis aen huis niet als werkluiden van barnsteen, als anders gezien wierden. Men heeft 'er van alles vol op, zoo wel van 't geen tot 's menschen onderhoud, als wellust van noden is. Want deze plaets is een der voornaemste van geheel *Sina:* alwaer de koopmanschappen van *Portugael*, *Indiën*, *Japan* en al andere, die van uitheemsche gewesten door vreemdelingen of door de Sinesen zelfs derwaerds gevoert zijn, verhandeld worden. Ook komen aldaer vele koopluiden van *Nanking* en andere Steden handelen. Waer door van hier, jaer in, jaer uit, op d'andere Landschappen en Steden een grote vaert en drokke koophandel is. Wijders, op dat de schepen in het varen, over het nabygelegen Meir *Tai*, geen gevaer zouden hebben uit te staen, is een gracht of vaert, met het meir, aen de noordzijde, af te dijken, van deze Stadt *Sucheu* af, tot aen die van *Chinkiang* gemaekt: dies zy haere uitwatering in den stroom *Kiang* zelf heeft: doch word aldaer het water door een grote sluize geschut, die na tijds gelegentheid geopent of gesloten word. Een groot gedeelte van deze gracht is ter wederzijde mee een schoeing van gehouwen steen opgehaelt.

Maer te reizen van de stadt *Sucheu* af na *Ukiang*, of van *Ukiang* na *Sucheu*, leid eene stene brug van drie honderd en meer bogen: waer door het vaerwater van het Meir *Tai* afgescheiden word. Op deze brugh trektmen by eenen lijn de schepen zeer gevoeghelijk voort: want de brug is te dien einde gesticht, om by stilte met de schepen niet te behoeven blijven leggen.

Buiten de muuren der stadt staet een tolhuis, daer op niet de koopwaeren; maer alleenlijk de schepen, ieder na zijne zwaerte en grote, zekere tol betalen. Men zeid jaerlix deze tol tien honderd duizend dukaten opbrengt: waer uit lichtelijk af te nemen is, hoe veel schepen dezen stroom op en af varen: daer nochtans 's Keizers schepen, en die iet ten Hove voeren, tol-vry zijn.

Veel grote Keizers barken, *Lungchyven* geheten, met schatting-goederen geladen zijn, terwijl d' onzen aldaer gelegen hadden, verby getrokken. De Stadt word bestiert door een *Konbon* of Stadthouder, die toenmaels een Leaötungse Sinees was, en zeer van eenen iegelijk geprezen wierd.

Na een uur reizens, trokken d' onzen een fraei groot dorp *Xuciquan* wel voorby, en des naermiddags voorby de twee honderd grote Keizers barken, met schatting-goederen geladen, die in deze vaert stil lagen. Des avonds quamen zy aen de zuid-oost-zijde der voorstadt *Usie* ter ruste. Dien dag was met zeilen en trekken zes mijlen op verscheide koersen gevordert.

Usie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Usie de tweede onderhorige Stadt der vijfde Opper-ſtadt *Changcheu*, is zoo veel gezeid als zonder Tin: want eertijds wierd op den berg *Sie*, by *Vusie* gelegen, het beſte tin gegraven; maer onder den aenvang des Keizerlijken Stams *Han*, raekten al de mijnen meeſt ledig, waer door de Stadt die naem gegeven wierd. In de voorzeide voorſtadt van *Usie* vonden d'onzen zeer veel ſteen-ovens ſtaen, in de welke allerhande ſteen gebakken werd.

Des morgens, den eerſten van Grasmaend, trokken zy weêr ter reize, dan voeren ontrent een musket-ſchoot buiten de muuren der Stadt *Usie*, latende de zelve aen de linke hand leggen: en quamen eindelijk aen de Noorder voorſtadt. Hebbende aldaer eenigen tijd na Koelijs of trekkers moeten wachten, zijn, na die bekomen te hebben, weder voortgegaen. Zy voeren op den middag door het dorp *Unjouw*, ter weder-zijde van de vaert gelegen: voor het welk zy verſcheide vaertuigen met blaeuwen Indigo vonden leggen, (die de Schippers der zelve zeiden te *Sinckian* en *Seucheu* te vallen) en quamen tegen den avond aen het dorp *Gongling*, de ruſtplaetſe des nachts. Drie mijlen en een halve was dien dag op een noord-noord-weſtelijken koers gevordert.

Dorp Gongling.

Des morgens, den tweeden, vertrokken zy weder van het dorp *Gongling*, en, na een halve mijle varens, door het dorp *Sijtſiouijenna*, en quamen al laet in den achtermiddag aen de noordzijde van de Stadt *Siucheeuw*, anders *Changcheu*, ſtil leggen, om van Koelijs tot trekken verzien te worden. Dan bleven aldaer, alzoo het, na de komſte der Koelijs, te laet was om voort te gaen, vernachten. Dezen dag was niet meer als twee mijl gevordert op een noord-weſtelijken koers. D'oorzaek van dezen tragen voortgang was, naerdien de vaert aldaer vol Keizers ſchepen lag, die door haere zwaerte en grote weinig wegh ſpoeien: en alzoo de vaert daer zeer eng is, kan men de zelve niet voorby varen. De ſteene ſchoeing van de gegraven vaert is by de Stadt *Changcheu*, veel fraeier en kunſtiger van gehouwen ſteen opgehaelt, dan elders.

Stadt Siucheeuw.

Den derden, des morgens, zijn zy weder voortgegaen, en des middags gekomen door het dorp *Luytſcheen*, tegens den avond aen het dorp *Lueſinga*, daer zy 's nachts bleven leggen, om verſche Koelijs, tot het trekken der vaertuigen, te bekomen. De vordering van dezen dagh was ſlechts drie mijl, ter oorzake van den tragen voortgang der 's Keizers barken.

Dorp Luytſcheen.

Lueſinga.

Den vierden vertrokken zy weder uit het dorp *Lueſinga*, en quamen, na door het dorpje *Sucouw* verby getogen te zijn, des namiddags aen de Stadt *Tanijang*, varende langs hene haere muuren, op de rechte hand dezelve voorby, tot aen d'ooſter voorſtadt. Aldaer verbleven zy, om te vernachten en verſche Koelijs te hebben. Drie mijlen was dezen dag op eenen noorder koers gevordert.

Sucouw.

Stadt Tanijang.

Den vijfden, des morgens, vertrokken zy weder met verſche Koelijs, van de Stadt *Tanijang*, en togen des middags voorby een Meir, welk door drie ſluizen zijn water in deze vaert loosde: daer zy door voeren.

Des middags quamen zy aen een klein dorpje, *Honguipok* genoemt, daer de Koelijs eenigen tijd ruſten van hunnen arbeid en vermoeitheid, veroorzaekt door de glibberigheid des wegs, en de wint, die de vaertuigen, mits zy hoogh opgebout zijn, zeer tegen hield; desgelijx om wat te ſchaffen. Zoo dra zy wat gegeten hadden, voeren weder voort, en quamen tegen den avond aen het dorp *Singhſon*. Door het ongeſtuimigh weder van niet verder te kunnen komen, moſten zy aldaer blijven: hadden dien dagh, op verſcheide koerſen, ontrent twee mijlen en een halve gevordert.

Honguipok.

Singhſon.

Des morgens, den zeſten, vertrokken zy weder van het dorp *Singhſon*, en voeren des middaghs voorby verſcheide ſteen-bakkeryen: daer na voorby de Stadt *Sinckiang* of *Chinkiang*, langs haere muuren hene

Stad Chinkiang.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

hene tot aen de noorder voorstadt. Aldaer bleven zy leggen, om toerusting te maken, tot het varen over den Nankingsen of stroom *Kiang;* insgelijx om dat zy aldaer, volgens het voorgeven van de geleids-mandarijns, van eenige barken mosten verwisselen. Ontrent twee mijlen was dien dag op verscheide koersen gevordert.

Des morgens, den zevenden, quamen verscheide Tartars Mandarijns den Ambassadeur begroeten en verwellekomen, onder het onthael by hem, met een glaesje Spaense wijn.

Een hunner zond na zijn vertrek aen den Ambassadeur ter schenk een verken, bok, en eenige andere verversschingh, welk hy ten dank aenvaerde: en zond daer en tegen aen den zelven eenige valsche peerlen, daer hy om te koopen nae liet vragen.

d' Ambassadeur by den Stadthouder te gast.

Ook wierdt d' Ambassadeur door eenen Mandarijn tot den Stadthouder dier plaetse tegens den middag ter maeltijd genodight: waerwaerds hy zich des namiddaghs (na dat andermael een Mandarijn van wegen gedachten Stadthouder, om hem te halen, met eenige paerden was gekomen) nessens *Putmans*, den Sekritaris, met meest al het gevolg (uitgezeid *Nobel*, door zijne onpasselijkheid) zich begaf, werdende van den Stadthouder vriendelijken onthaelt en bewellekoomt.

Zeer verwonderd en nieusgierigh was deze Heer om d' onzen te zien; ja, vergat daer door zijn eeten en drinken, gemerkt hy geduuriglijk het oog op den Ambassadeur en zijn gevolg had. Gene merkwaerdige redenen zijn'er voorgevallen: dies d' onzen, na wel gegeten en gedronken te hebben, weder waeren gescheiden.

Des avonds komen de tolken *Genko* en *Liulako* den Ambassadeur zeggen; hoe zy andermael by den Stadhouder voornoemt geroepen waeren geweest, die hen na 't aental en hoedanigheid van 's Keizers schenkaedje hadde gevraehgt. Zy lieden hadden hem dezelve, voor zoo veel hen bekent was, opgegeven: over de meenighte en hoedanigheid der zelver goederen hy zich zeer verwondert had, met daer by te zeggen, die den Keizer zeer aengenaem zouden zijn.

Voorts had hy hen gevraeght: of d' Ambassadeur niet eenige bloedkoralen, lakenen, pistolen, houwerklingen, valsche peerlen en diergelijke te koop had: alzoo hy gaerne van elks wat wilde kopen. En niettegenstaende door hen geantwoordt was, d' Ambassadeur niet kocht nochte verkocht, hy had echter op hen begeert, zy den Ambassadeur het zelve voor te houden hadden.

Derhalve d' onzen, in acht genomen dit een Tartar en man van groot aenzien was, die om en by de Stadt over een groot getal krijgsvolk het bevel had, ook vry veel t' hunnen voordeele aen 't Hof van *Peking* kon uitwerken, hebben des morgens, den achtsten, goed gevonden, hem het naervolgend tot een geschenk toe te zenden.

Vijf en een halve el root stamet.
Vijf el blaeu laken.
Een verrekijker.
Twee mourits.
Een keten barnsteen-korael en wat valsche paerlen.

Daer nessens gingh een dienstplegend Briefje van volgenden inhoud:

Op het hoogste is d' Ambassadeur vernoecht en over Talaujas *beleeftheid verblijd.*

D' Ambassadeur verzoekt aen Talauja, *deze kleine gifte in teken van oprechte dankbaerheid en vriendschap t' ontfangen: het welk den Ambassadeur van* Talaujas *goede genegentheid tot de Hollanders noch verder zal verblijdt maken.*

Deze geschenken, nessens het briefje, zou den Stadhouder, door den schenkaedje-meester *Putmans*, des voormiddags zijn toegebracht; doch zach hem al vroeg ter Stadt uit, voorby de barken komen rijden: dies men

men raedzaem vond tot zijne wederkomste te wachten.

Ondertusschen is de zoon van den Ambassadeur, benessens den Stuurman, en den tolk *Mourits*, op den stroom *Kiang* uit schieten gevaren.

De Stadthouder bezoekt weer den Ambassadeur

De Stadthouder des namiddaghs wedergekeert, quam, nessens vier zijner voornaemste Heeren, de paerden en osjes, en onder dien schijn den Ambassadeur mede in zijne bark bezoecken; schijnende zijne nieusgierigheidt den voorigen dagh noch niet voldaen was.

De muzijk-speeltuigen gaven op zijn verzoek mede eens geluit: het welk hen wonder wel scheen aen te staen. Hy oogde daer zeer op, en voornamelijk op het orgel: als konnende niet begrijpen, waer die klank van daen quam. Zy wierden by den Ambassadeur met een kopje Spaensche wijn en eenige konfituren onthaelt.

Geschenken aen den Stadthouder

De schenkaedjen, voor den Stadthouder ontworpen, wiert hem als nu aengeboden: dan zeide die niet te kunnen aenvaerden: dierhalven den Heer Ambassadeur voor zijne aenbiedinge hertelijken bedankte. Met eenen vroegh hy aen de Tolken *Genko* en *Liulako*, daer tegenwoordigh, of door den Veldheer van *Hanksieu* en *Konbon* van *Sucheu* schenkaedje van den Ambassadeur aengenomen was.

De Veltheer van *Hanksieu*, (wiert hem daer op geantwoort,) had niets aengenomen; maer by den *Konbon* van *Sucheu* waeren twee houwer-klingen aenvaert. Dies hy andermael af-sloegh de schenkaedje-goederen niet te kunnen aennemen. Maer in gevalle op de Pay of Pas eenige hou-werklingen gestaen hadden, zou de zelve, gelijk by den *Konbon* van *Hanksieuw* gedaen was, aengenomen hebben.

Derhalve d'Ambassadeur, na zijn vertrek, een houwer, die zy van byzondere overnamen, (alzoo men niet al te wel van deze zorteringe verzien was) en in plaets van Pistolen, die d'onzen mede niet te veel hadden, (want al het vragen was na deze twee zoorten van geweer) een karrabijn-roer by de schenkaedjen voegde.

Als toen ging *Putmans* hem dezelve andermael aenbieden.

De houwer, karabijn, blaeu laken, en valsche peerlen nam hy ten dank aen, maer zond de rest wederom. Aen eenige kinderen, zoo van de Stadt-houder dezer plaetse, als van andere groote Heeren, die om den Ambassadeur te zien, in de bark quamen, wierden, ten aenzien en uit eerbiedenis tegen hun orders, door den Ambassadeur eenige barnsteene kettingjes, als andere kleinigheden vereert.

Na dat d'onzen vergeefs tot aen den middagh, na vaertuigen, om over den stroom *Kiang* te schepen, gewacht hadden, (want daer waeren geen, als een groot, welk de Geleidsmandarijn *Huilauia* voor zich zelf behield, met voorgeven van het zijn, daer hy mede gekomen was, lek te wezen) zijn zy met al de vaertuigen naer den mond van de haven, tot voor een Pagode geschoten. Aldaer bleven zy leggen, alzoo de Geleidsmandarijns en Barkiers des avonds aldaer duivel-dienst wilden doen, met het offeren van een varken en bok: gemerkt zy anders den stroom niet derven overtrekken.

De voornaemste onder hen tradt in de Pagode, beladen met de geslachte offer-gerechten, om ten toon voor het Autaer te stellen. Aldaer gekomen, viel de Offer-paep, die na dezen buit haekte, op zijne knijen, begon te prevelen, en eenige gebeden binnen monds te lollen. In de Pagode, van binnen roodt geverft, hingen eenige lampen, die nacht en dagh, ten zoene der zielen, branden. Op het Autaer stond aen d'eene zijde een bak met offerhande: aen d'andere een bamboeskoker met kleine riedjes, daer de Papen het lot mede werpen, om den uitslagh van aenstaende dingen te weten.

Offerhande der Tarters, en Sinesen.

Korts naer den middagh verscheen de Stadthouder van *Sinkian*, nessens een gevolgh van veele groote Heeren in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

in den Tempel voornoemt. Zoo dra was hy daer niet gekomen, of liet den Ambaſſadeur daer mede nodigen, met verzoeken: d'Ambaſſadeur zijn Muzijk-ſpeeltuigen mede aldaer geliefde te laten brengen; alzoo het geluit van giſteren den Stadthouder zoo zoet in d'ooren had geklonken, dat hy het zelve gaerne noch eens wilde horen.

D'Ambaſſadeur begaf zich dan derwaerd, en liet de ſpeeltuigen mede aldaer brengen. De Stadhouder liet tot verſcheiden malen bonenzop aen d'onzen ſchenken: daer en tegen d'Ambaſſadeur eenige konſijten noten muskaten opſchafte, die by den Stadhouder en de verdere Mandarijns met grote ſmaek wierden genuttigt. Midlerwijle gaven de ſpeeltuigen niet weinig geluit; daer zy lieden zich niet zad konden aen horen.

Na een wijle ſpelens, wilde de Stadhouder de paerden gaerne eens zien: dies d'Ambaſſadeur de zelve, om zich wat te vertreden, uit de barken te lande liet brengen. Met grote verwondering wierden zy by hen allen bezien en zeer geprezen: ja zeiden velen hunner noit diergelijke gezien of daer van gehoort te hebben. Derhalve het een zeer aengename ſchenkaedje voor den Keizer zou zijn. Na het bezichtigen der paerden, keerde de Stadhouder weêr na de Stadt, en d'onzen na hun barken.

Vertrekken van Sinkian. Des Zondags, den tienden, op Paes-dag, zijn zy met een zuid-ooſte wint van de Stadt *Sinkian* vertrokken, en wierd de bark des Ambaſſadeurs en d'andere barken na gerade door twalef zeil-barken over den ſtroom *Kiang* geboeghzeert, recht noordwaerds aen. Na een uur boegzerens, quamen zy aen de noord-zijde van den ſtroom, ontrent een vierendeel mijls van de Stadt of krijgs-veſting *Quaſieu* of *Quacheu*, door een grote en ſterke ſtene ſluis, in een gegraven vaert of waterleidinge, die haer noordwaerds ſtrekt voorby de zevende Opper-ſtadt *Xangcheu*, tot aen het Meir *Piexe*. *Komen in de koninglijke Vaert.* Zy is met de ſpa recht door het land gegraven, om te ſcheep uit den ſtroom *Kiang*, (die aldaer gene takken na 't noorde van zich ſnijt maer recht uit ooſtwaerds in zee rolt) langs deze gegraven vaert tot in den gelen ſtroom te kunnen overſchepen, en niet benootzaekt te zijn, een verren weg, om van den eenen tot den anderen ſtroom te komen, door zee om te varen.

Zy word in het eerſte Gezantſchap, gedaen door *Pieter de Goyer* en *Jakob de Keizer*, by *Johan Nieuhof*, de koninglijke vaert genoemt; eensdeels om hare brete en zonderling heerlijkheid; eensdeels om dat zy op 's Konings of 's Lands onkoſten gegraven is.

Zy voeren door deze op verſcheide koerzen: alzoo zy aldaer zeer krom loopt, ontrent tot de veerheid van een halve mijle. Quamen toen aen het dorp *Tongnaphon*, daer zy een weinig bleven ſtil leggen, wijl zy door twee ſluizen of waterverlaten moſten varen, door welke de grote vaertuigen, ter oorzake van de harde afwatering, met een ſpil doorgewonden wierden. Wanneer midlerwijle d'Ambaſſadeur een weinig aen land getreden was, om de voorzeide ſluizen of ſchotdeuren te zien, quamen hem in een Pagode, daer by ſtaende, twee Mandarijns vinden, (d'een een Sinkſieuwer, en, volgens zijn zeggen, tweede perſoon van *Quaſieu*: en d'ander een Tarter, en Bevelhebber van dit dorp) en hertelijken bewellekomen: waer voor hy hen bedankte. De Sinkſieuwer, door den Ambaſſadeur na het een en het ander, ſlaende op het Gezantſchap, als mede na *Taiwan* gevraegt, verhaelde onder andere redenen: Dit Gezantſchap, en voornamelijk de geſchenken, die d'onzen bragten, den Keizer zeer aengenaem zouden wezen: en hy derhalve aen eenen goeden uitſlagh van zaken niet twijfelde. *Geſprek des Ambaſſadeurs met twee Mandarijns.* Al het verlangen was, dat d'onzen maer met den Tartar in het Land van *Sina* een verbont of verdrag hadden, en in het Land van *Sina* quamen handelen: als wanneer zy hope hadden, dat d'uitlandſche handel, gelijk voor hene, weder zou toegeſtaen worden; daer nu, door de naeuwe orde, op de zechavens geſtelt, niet te doen viel: en d'ar-

d'arme boeren daer te Lande niet konden handelen. In *Peking* zouden d'onzen alles kunnen verkrijgen, wat zy begeerden, zoo zy flechts zilver, om weg te geven hadden: alzoo de Tartars zeer veel van dat minerael hielden.

Wat aenging *Taiwan*: het was daer flecht mede geftelt; vermits de handel op *Sina* van alle zeehavens hen was afgefneden: als ook om dat al hun befte volk weg was. Dies ingevallen, voegden zy daer by, de Keizer flechts twintig jonken by onze fchepen wilden voegen, het weder met weinig moeite zou kunnen gewonnen worden.

Ontrent vijf maenden geleden, was 'er een Gezant van wegen den Keizer geweeft, ten einde d'aldaer in aenwezen zijnde Sinefen weder tot gehoorzaemheid te brengen. Ook was dezen Gezant belaft, indien die van *Taiwan* naer zijn voorftellinge niet luifterden, in het wederkeren al de zee-plaetfen, die noch langs de zeekuft waeren, voorts te doen flopen, en zoodanige orde op alle zeehavens te ftellen, dat 'er niet een Jonk in of uit zoude kunnen komen. Dan in gevalle zy zich den Keizer wilden onderwerpen, deze plaetfen als dan zoodanig te laten, alsze waeren. Aengezien nu deze Gezant onverrichter zake weder gekeert was, hadmen zoodanige orde op deze havens geftelt, dat 'er niet een vaertuig in of uit konde komen: 't geen voor heene noch zoo nu en dan ter fluik was gefchiet.

Eenige weinige dagen geleden, was 'er andermael een Gezant van den Keizer na *Taiwan* gezonden (te weten, de zelve, daer van de Tolk *Gemko* den Ambaffadeur tot *Sucheu* had verhaelt) na wiens verrichten zeer verlangt wierd.

D'Ambaffadeur noodigde de Mandarijns met noch eenige, die ondertuffchen daer gekomen waeren, in de bark te komen: daer zy door hem met een kopje Spaenfen wijn onthaelt wierden: en vertrokken zoo weder.

De Sinkfecufe Mandarijn zond den Ambaffadeur ten gefchenk een varken, een fchaep, vier hoenders, twee ganfen, een pot drank en eenige groente: de Gezaghebber van dit dorpje een partye toebereide fpijze. Kort na den middag geraekte de vaertuigen door gemelde fluizen. De geleids-mandarijn *Hiulauja* ging ten einde dit dorp aen een Pagode ftil leggen, en reed in perzone na de Stadt *Quazieu* om vrolijk te zijn. Derhalve d'Ambaffadeur, ziende dezen dag weêr vruchteloos zou deurgebraght worden, is neffens de barken met de gefchenk-goederen voortgevaren, tot aen het dorp *Palipoe*, daer hy om te vernachten bleef leggen. Dan de geleids-mandarijn, verwittigt van het vertrek der onzen, is hen korts daer na gevolgt, en by hen aen het dorp voornoemt gekomen.

Dezen dag was ontrent drie mijlen gevordert.

Des morgens, den elfden, voeren zy weder voort, voorby verfcheide buurten en gehuchten van boere huizen, onder andere ook voorby een groten toorn, met zeven omgangen, (wiens gelijken in zeldzaemheden by hen in *Sina* noch niet gezien was) ftaende aen de zuid-zijde van het dorp *Tongnaphan*: tuffchen welk dorp en den toorn voornoemt mede een vaert om de weft landwaerds in loopt.

Komen aen de Stadt Jamcefu of Jancheu.

Tegens den middag quamen zy aen de zuider voorftadt van *Jamcefu*, anders ook *Jancheu* genoemt, de derde Opper-ftadt des Landfchaps: aldaer ook een toorn ftont, met vijf omgangen. Zy wierden zoo voort ter Stadt ingetrokken, tot zy aen de Stadts muuren quamen. Aldaer mooften zy van trekkers veranderen, alzoo den genen, daer zy tot hier toe mede gekomen waeren, verlof om te gaen gegeven wierd. Het was al laet in den namiddag, eer nieuwe trekkers quamen: niettemin zy voeren voort, en togen door een fchip-brug van zes ponten, die tegen over het tolhuis lag, en zoo voorts beooften de Stad, langs de muuren heen: tot dat zy met den donker aen het noord eind der zelver quamen. Aldaer bleven zy leggen, om te vernachten. Ontrent twee mijlen en een halve was dien dag gevordert.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Des morgens, den twalefden, vertrokken zy met kricken van den dag, van de Stadt *Yancheu*, tegen stroom de vaert of reviere op, voorby en door de dorpen *Wantoe*, door het welk een spruit landwaerds in loopt: *Wayopoe*, of steen-bakkers-dorp, staende het daer tegen over vol steen-ovens. Het was daer om de west al verdronken land, vol Meiren en poelen.

Dorp Wantoe.

Wayopoe.

Des namiddags voeren zy voorby het vlek *Sjopouzink*, welk van verre een Stadt gelijkt: ook voorby drie sluizen, door de welke het water uit deze vaert in het beboude land loopt.

Sjopouzink.

Tegens den avond braghten zy het aen een dorpje van zeven of acht huizen, *Louting* genoemt: daer tegen over een vrouwen-klooster lagh, en bleven aldaer des nachts ter ruste. Vijf mijlen was ontrent ten dien dage op verscheide koerzen gevordert.

Louting.

Den dertienden, des morgens, vertrokken zy weêr van het dorpje *Loutjing*: voeren voorby vele boere huizen en buurten, beoosten deze vaert gelegen: beweste dezelve was het al verdronken land.

Des namiddaghs quamen zy aen *Kayouen*, of *Kaoyeu*, de vierde onderhorige Stadt der Opper-stadt *Hangcheu*, te landen: alwaer zy moesten blijven leggen: ter oorzake de trekkers, door het vuile weêr, de wegen niet konden gebruiken. Twee mijlen was dezen dagh op verscheide koersen gevordert.

Stadt Kayouen.

De Stadt *Kaeyeu* is gelegen aen de oost-zijde van deze vaert, op den kant van het Meir *Piexe*, daer uit deze vaert veel waters ontfangt.

Eertijdts mosten al de schepen, die van *Nanking* en uit de Zuider Landschappen, langhs den Stroom *Kiang* en deze vaert nae *Peking* en de Noorder Landtschappen hooger op wilden vaeren, over dit Meir schepen, tot groot ongemak en verzuim der schip-vaert; dewijle by storm en onweer de schepen gedwongen wierden, eenen tijdt lang, voor de Stadt *Kaoyeu* stil te leggen, ter tijd toe, het weêr tot bedaren quam.

Maer naderhand, om dit ongemak voor te komen, en op dat de schepen t'allen tijden haere reize zouden kunnen vervorderen, en niet benoodzaekt te zijn over het Meir te steken, wierd aen desselfs ooster oever een vaert van zeventig stadien lang gegraven, en doorgaends aen de wallen met grooten vierkanten gehouwen steen opgehaelt. Een wonder van waer zoo veel en zulke groote steenen gekomen zijn, naerdien in d'omleggende gewesten gene steenklippen noch mijnen zijn.

Al het land om de Stadt gelegen, bestaet uit leemachtige aerde, zeer dienstigh tot den rijs-bou, die aldaer overvloedelijk groeit en weelderigh tiert.

Het land, bewesten deze vaert, leid meest onder water; doch heeft zijne boorden met riet bewossen, welk branthout op de haert verstrekt: want geen ander hout groeit in deze gehele landstreke.

Den veertienden, des morgens, vertrokken zy weder, met een stijve noord-noord-ooste wint, van de zuider voorstadt *Kayouen*, en voeren ontrent de veerte van een vierendeel mijls: hebbende ter rechter hand de Stadt en ter linker het Meir *Piexe*, tot dat zy buiten de Noorder voorstadt quamen. Als toen voeren zy op een noorder koers, de koninglijke vaert weder op, leggende het zelve Meir noch ter linker hand.

Tusschen dit Meir en de vaert leid slechts een klein dijkje van ontrent drie voet hoogh, tot een scheiding tusschen beide. Ter rechter hand lagh het land daer, en over al verdronken: op eenige verheven plaetsen stonden hier en daer eenige kleine boere hutjes.

Des namiddaghs trokken zy voorby het dorp *Loantsia*, op de rechte handt gelegen. Alhier begon het landt zich aen d'oost-zijde weder wat beter te vertoonen: en was hier en daer bebout.

Dorp Loantsia.

Des avondts quamen zy aen het dorp *Kuisjo* t'overnachten.

Den

Den vijftienden, des morgens, vertrokken zy weder van het dorp *Kuisjo:* 's voormiddaghs voorby de dorpen *Laensui* en *Loujapou*, en landen 's namiddags aen *Paoing*, de zeste onderhorige Stadt der zevende opper-stadt *Yancheu*. Zy leid aen d'oost-zijde van deze vaert, omringt met tamelijk sterke muuren, van ontrent anderhalve uur gaens in 't ronde. Aen de noord-zijde der Stadt stond een Pagode, na de Sinesche wijze zonderling fraei gebouwt.

Stadt Paoing.

Aldaer bleven zy eenigen tijd na versche trekkers wachten, en voeren, na die bekomen te hebben, weder voort, en quamen des avonds aen het dorp *Kinho*, daer zy ter nacht rust bleven. Dezen dagh was ontrent vijf mijl op verscheide koersen gevordert.

Tusschen de Stadt *Paoing* en het dorp *Kinho* was de dijk, bewesten de vaert, die dezelve en het Meir *Piexe* van elkandre scheid, op verscheide plaetsen door-gebroken: waer door het water met zulken gewelt daer uit in het Meir storte, dat zy genoech te doen hadden, om met de vaertuigen aen d'oost-wal te houden.

Den zestienden, met krieken van den dagh, vervorderden zy weder de reize, voeren verby en door verscheide buurten en dorpen, gelegen aen de weder zijde van de vaert, en quamen op den middagh voor de wester poort van de Stadt *Hoaigan* aen te landen. Drie mijlen was dezen halven dagh in veerheit, op een Noordelijke koers gevordert. Aldaer mosten, volgens zeggen der geleits Manderijns, al de vaertuigen, daer zy mede gekomen waeren, verwisselt worden. Derhalve gingen deze aenstonds by den Kommissaris, die het gezagh aldaer had, ten einde de verwisseling in 't kort moghte geschieden: en d'onzen weder wegh raken. Zoo dra lagen d'onzen met de barken niet stil, of al-daer quamen mede aen te landen de twee Haven-meesters van *Hankshieu*, die den laesten van Lente-maent van *Sucheu*, met des Ambassadeurs schrijven aen den Veldheer, derwaerts gegaen waeren: welken brief zy zeiden wel bestelt te hebben.

Komen aen Hoaigan.

Zy quamen aldaer, om de vier *Hankshieuse* barken, die noch onder den sleep waeren, wederom te halen.

Eenige Mandarijns quamen den Ambassadeur uit den naem en van wegen den Bevelhebber dier plaetse, over 's Keizers inkomsten gestelt, begroeten en verwellekomen, die by hem met een glaesje Spaensche wijn wierden onthaelt. Des nachts ontstond aldaer een harde storm, uit den noorde met regen, donder en blixem vermengt; die des volgenden daegs noch aenhield.

Den achtienden liet de bevelhebber voornoemt den Ambassadeur en zijn gevolg op zeker speel-huis, staende op de west-poort der Stadt, daer zy met de vaertuigen voor lagen, ter vergasting nodigen: waerwaerds zy zich tegens den middag begaven: en zoo dra waeren zy niet gekomen, of wierden by den zelven gebragt. D'Opziender heten den Ambassadeur hertelijken wellekoom; en vraegde na zijne gezontheid. Na eenige plicht-plegingen wierd elk aen een tafel op stoelen gezet en wel onthaelt. Onder het eeten vraegde d'Opziender, wat den Ambassadeur van *Sina* docht, en of het niet een groot Land was: waer op hem van ja geantwoord wierd. Toen begon hy met de Geleids-mandarijns (want deze bevonden zich daer mede) van wegen de vaertuigen te spreken. Derhalve d'Ambassadeur den Opziender verzocht (want hy van te vore al onderricht was, aldaer qualijk barken, om in over te schepen, te bekomen waeren) dat, dewijl hy nu met 's Keizers schenkaedje dus verre was gekomen, zonder het hem aen vaertuigen of andere behoeftigheden ontbroken had, hy zorge gelief-de te dragen tot het verschaffen ten spoedigsten (aengezien hy nu noch den gevaerlijksten weg moste afleggen) van goede vaertuigen voor 's Keizers schenkaedje-goederen, de paerden en osjes, om in 't kort weder te mogen vertrekken; als hebbende, tegens meining, zoo langen tijd op deze opreize t' zoek gebragt. Wat aenging hunne perzonen, weinig vroegen zy daerna, hoedanig die vaertui-

Ambassadeur wort by den Bevelhebber van Hoaigan vergast.

Verzoekt vaertuigen.

gen waeren. Zeer beleefdelijk nam dees Heer dit aen te doen : en was zeer bezig in het onthalen, met d'onzen ieder oogenblik tot eeten te nodigen, en ook te vragen : of hen de drank wel ſmaekte. Wanneer hem daer op van ja gedient wierd, zeide hy. Als d'onzen uit *Peking* quamen, wilde hy hen met artzeny-drank onthalen. Waer op *Van Hoorn* hem aenbood Spaenſchen wijn te laten halen en proeven. Maer hy weigerde dit, met te zeggen, zoo lang zy by den Keizer niet geweeſt waeren, het zelve niet derfde beſtaen : dan wanneer zy weder te ruch van *Peking* gekomen waeren, zou het zelve gaerne doen. Na wel gegeten en gedronken, en den opziender voor zijn onthael bedankt te hebben, waeren d'onzen geſcheiden, en begaven zich na hunne vaertuigen. Zoo dra waren zy niet gekomen, of daer verſchenen mede twee Mandarijns, (die midlerwijl de onzen by dezen Heer onthaelt waeren, tegen hen over aen een tafel hadden gezeeten) en quamen den onzen afvragen, (ten dien einde zoo het ſcheen, van den Opziender afgezonden) of hen het onthael aengenaem was geweeſt. Dies d'Ambaſſadeur goet vond, elk, ten aenzien van hunne meeſter, met vijf el en een halve roode ſtamet te beſchenken : welk by hen, na eenige dienſtplegingen en tegenſpreking, aenvaert wiert.

Des morgens, den negentienden, ging, volgens gewoonte, de Sekritaris *Vander Does*, met een dienſtplichtbriefje van dankbaerheit voor het genooten onthael van den voorigen dagh, tot den Kommiſaris. D'inhoud luide :

Dienſt-plicht-brief van den Ambaſſadeur aen den Kommiſaris.

D'Ambaſſadeur acht de beleeftheidt van Talauja *ontfangen zeer groot : zoo dat hy zijne dankbaerheid met dit klein briefje niet kan verklaren. Na wederkeeren van* Peking, *verhoopt d'Ambaſſadeur ,* Talauja *in gezondheidt te vinden : als wanneer hy met der daed zal betoonen, hoedanig d'Ambaſſadeur door* Talaujas *beleeftheidt en genegentheidt is verplicht.*

Moeite om vaertuig te krygen.

Den Ambaſſadeur was door den Geleids-mandarijns verwittigt, niet tegenſtaende de Kommiſaris op giſteren belooft had zorge voor de vaertuigen, tot zijne vordere opreize, te zullen dragen, echter den *Touwatja*, of die het opzicht over dezelve had, ront uit zeide, dat 'er geene waeren. Dies wiert den Sekritaris belaſt den Kommiſaris, wanneer hy by hem quam, andermael te indachtigen en verzoeken 't zelve ten ſpoedighſten mogte geſchieden : deſgelijx van daer na *Touwatja* te gaen, en hem in ernſt afvragen : of 'er vaertuigen voor den onzen waeren, of niet. Ingevalle hy van neen antwoorde : zou alſdan zeggen : zy zelfs vaertuigen zouden huren, alzoo niet van zins waeren langer te wachten : zoo van ja : te verzoeken, die ten zelven dage quamen, ten einde d'overſcheping ten dien dage moght geſchieden. De Sekritaris na zijne wederkomſte, berechte ten antwoorde : hy in het hof van den Kommiſaris was geweeſt; maer den zelven, naerdien hy belet was, niet te ſpreken had kunnen komen. Dan den zelven den brief, en 't geen hy te zeggen had, door zijnen voordrager vertoont zijnde, was hem daer op, door den zelven voordrager, ten antwoort gebragt : zijne Hoogheidt deedt den Heer Ambaſſadeur voor zijne beleeftheidt zeer bedanken. Wat aenging de vaertuigen : hy wiſt niet beter : of d'onzen waeren daer al van verzien. Maer by tegendeel, zou aenſtonts na den *Touwatja* zenden, met bevel van dezelve datelijke te beſchaffen : zulx niet doende, daer over aen den Keizer ſchrijven en klagen. Ook had de Sekritaris by den *Touwatja* geweeſt, en hem na barken gevraegt : waer op hy ten antwoort kreegh : Daer waeren wel barken; maer dezelve lagen aen het dorp *Sinkkianſoe*, ruim drie mijlen van daer. Hy zou volk neffens hunne Geleids-mandarijns derwaerts zenden, om te laten bezichtigen : met orde, zoo die wel bevonden wierden, te huuren.

Dan alzoo d'Ambaſſadeur het oordeel van de Geleids-mandarijns, over de vaertuigen, niet voor goet keurde, zond hy den Sekritaris neffens hen mede. Deze des avonds wederom geko-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

gekomen, bragt voor bescheid: twee bequame barken voor de schenkaedje-goederen uitgekozen te hebben, die door den *Touwatja* had belooft te zullen huuren; maer had gene vaertuigen voor de paerden, osjes en hun perzonen konnen vinden. Dierhalve was by den *Touwatja* goed gevonden: d' Ambassadeur en *Nobel* in de barken, daer mede zy aldaer gekomen waeren, zouden blijven, en daer mede voort opvaren: *Touwatja* zou de luiden van de zelve daer voor vernoegen geven, en van 't geen, tot de verdere opreis benodigt waeren, verzien.

Wat de paerde-barken aenging: hy zou bequame barken van d' overzijde des Gelen strooms laten komen: die nessens de twee barken, uitgekozen door den Sekritaris, des volgenden daghs by hun andere barken zouden zijn. Ten dien einde bleef de tolk *Lakko* des nachts aldaer, om des morgens vroegh met al de barken gezamentlijk af te komen.

Den twintigsten, des morgens, wierd door de Mandarijns (den welken elk, des vorigen daegs, vijf en een halve el stamet was vereert,) d'Ambassadeur in vergelding met het naervolgend beschonken: te weten, met

[illegible]ering [illegible] Ambassadeurs.

Twee koebeesten.
Twee schapen.
Zes enden.
Zes hoenders.
Vier potten drank.
Zeven stuks zijde stoffen.
Twee zilvere pimpeltjes.

De mond-kost wierd by hem ten dank aenvaerd; maer de zilvere pimpeltjes, nessens de zijde stoffen, weêr te ruch gezonden.

Des namiddags quam de tolk *Lakko* zonder barken van het dorp *Zinkkiansoe* weêr te ruch, met tyding: het volk van den *Touwatja* met de barkiers van de barken, door den Sekritaris uitgekozen, (alzoo zy geen gelds genoech wilden geven) niet over een konden komen. Dies *Nobel* aenstonds na den *Touwatja* gong, om andermael te vragen; hoedanig men het met de barken hebben zou, en hem te zeggen: Indien'er geen barken quamen, zy zelfs barken te zullen huuren, of wel met die, daer het goed in was, te zullen vertrekken. *Nobel* bragt op zijne wederkomste den *Touwatja* in perzone mede: die zich ontschuldigde van tot noch toe gene barken te kunnen hebben bescharen; met verzoek, d' Ambassadeur slechts tot morgen geduld geliefde te hebben: hy zoude aen alle kanten naer barken uit laten zien. Zo hy geen zou kunnen vinden: d'onzen en de goederen mogten in de barken, daer zy in waeren, blijven, om overmorgen te kunnen vertrekken.

Wanneer des anderen dags, den een en twintigsten, het al weder leuteren met de barken, en het oud deuntje was, vond *Van Hoorn* geraden het naervolgend briefje aen den Gezaghebber deser plaetse te schryven.

D' Onder-koning Singlamong *heeft den Ambassadeur bevolen zijne reize na* Peking *te spoeden; alzoo de* Lipous *over het langzaem vertrekken al eenig ongenoegen hadden betoont. D' Ambassadeur heeft nu al over drie maenden van* Fokien *onder wegen geweest.* *Brief aen den Gezaghebber om barken.*

De paerden, osjes en andere goederen van den [a] Chinkon *zijn veel toeval en bederven onderworpen.*

En dewijl den dienst van den Keizer aen deze Chinkon *is gelegen, zoo verzoekt d' Ambassadeur,* Talauja *gelieft te schikken, dat wy, hoe eer, hoe liever, bequame vaertuigen voor de* Chinkon *mogen bekomen, om de reize naer* Peking *te vorderen: of dat ten minste d' Ambassadeur zal vermogen barken te huuren: naerdien hy anderzints 't zelve aen den Keizer en ook aen den Heer Generael op* Batavia *niet zal kunnen verantwoorden.*

[a] Schenkaedje.

Op dezen brief, gebraght door de schenkaedje-meester *Putmans*, heeft de Gezaghebber geantwoord: dat de Heer Ambassadeur groot gelijk om te klagen had: ook dat by hem zelven al eenige barken waeren geschikt: en hy verder zorge zou dragen, om den Heer Ambassadeur, zoo haest mogelijk waere, van alles te verzien.

Des avonds komt de *Touwatja* weder by den Ambassadeur, hem beloven en verzekeren, van op morgen bequame barken voor de paerden en osjes, en voor de goederen, om uit de vaertuigen (die onbequaem en noch on-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

onverzien waeren, om naer *Peking* te varen) daer in over te ſchepen, zouden komen: verſocht voorts den Ambaſſadeur; hy tot morgen toe ſlechts gedult geliefde te hebben, en het lang wachten daer na hem niet qualijk af te nemen: gemerkt hy dezelve niet eerder had kunnen bekomen. Men had hem ook de wijte niet te geven: naerdien door hem, om die te bekomen, naerſtigheid genoech aengewent was. *Van Hoorn* gaf hem ten antwoordt: indien zijn zeggen op morgen waer bevonden wierdt, het dan wel zou zijn.

Den twee en twintighſten komen de Geleids-mandarijns den Ambaſſadeur aendienen, de aenkomſte van barken voor de paerden en osjes, daer de timmerluiden mede bezig waeren, om een nieuwe zoldering in te maken. De Kommiſſaris zelf had die gezonden, als hem eigen toebehoorende: desgelijx ook een groote berk, om de goederen uit de vaertuigen, onbequaem tot het nae boven varen, in over te ſchepen.

D'onzen gingen deze barken aenſtonds bezichtigen, en bevonden dezelve redelijk wel: dies zy de overſcheping ook datelijk lieten geſchieden.

Na het vervaerdigen der paerdebarken, zijn den drie en twintigſten de paerden uit de aldaer gekomen barken geloſt, en in dezelve weder geſcheept.

D'onzen vertrokken noch kort na den middagh van de Stadt *Haoigan*, met zeven vaertuigen, zoo voor hunne perſonen, als 's Keizers geſchenken: beneven acht andere, voor de Geleids-mandarijns en Tolken: zulx de gehele vloot acht barken ſterk was.

Gekomen even buiten de noorder voorſtadt van *Hoaigan*, liet de Gezaghebber der Stadt, die aldaer met een bark, om 's Keizers ſchatting-goederen naer te meten, bezig was, met een kop bonen-zop, tot behouden reis, de onzen in hun bark, door eenige van zijn volk, beſchenken: waer voor zy hem in het voorby varen bedankten, en de brengers met twee rijxdaelders aen zilver vereerden.

Hoaigan, d'achtſte Opper-ſtadt des Landſchaps van *Nanking*, is gelegen aen d'ooſt-zijde van de vaert, op een vlakken en moeraſchachtigen oort: naby in 't ooſte aen de zee, en in 't noorde aen den Geelen ſtroom.

Hoaigan is geen eene Stadt; maer beſtaet eigentlijk uit twee ſteden; hoewel beide binnen een eenige doorgaende muur beſloten. Die na 't zuide leit, word eigentlijk *Hoaigan*: die nae 't noord-ooſte, *Yenching* geheten. Zy is met een voor-ſtad verrijkt, die haer, ter wederzijden van de vaert, wel een mijle verre uitſtrekt.

In de Stadt *Hoaigan* heeft d'Onderkoning zijn verblijf, die zorge draegt over 's Keizers jaerlijkxen onderhout of lijftocht, en met breedſtrekkende magt over zeven zuider Landſchappen gebied. Aen hem ſtaet lijftocht en andere lijfs-behoeften, ten behoorlijken tijde, uit de Landſchappen te vorderen, die met 's Keizers barken, byna in oneindelijk getal, na *Peking* gevoert worden. Wanneer zy aen deze Stadt gekomen zijn, bezoekt dees Onder-koning, en meetze alle na, en zendze dan na 't Hof.

In de voor-ſtadt zijn ook twee tolhuizen: op het een word de tol van de koopwaren: op het ander die van de ſchepen, hoewel niet van 's Keizers ſchepen, betaelt. Het gelt word beſteed aen het hermaken van vaert en ſluizen, en om al het geen ſich ontrent de water-vallen bevint, heel en gaef te behouden: hoewel ook geen klein gedeelte daer van in 's Keizers ſchat-kiſt komt. Want in deze vaert, aen de noortzijde der Stadt, zijn drie water-vallen: maer d'eerſte, het naeſte aen den vloet *Hoai*, is boven al de moeielijkſte, alzoo het water met een groot gewelt en kracht van om hoog uit den vloed *Hoai* komt neerſtorten: die, met het opwerpen van zware dijken, om in tijd en wijl het geheel land niet onder te zetten, bedwongen word.

Na een weinig varens van *Hoaigan*, quamen d'onzen voorby 't dorp *Pantja*, en verſcheide buurten: ook voorby ontallijke Keizers barken, met ſchatting-goederen geladen, die in deze vaert lagen: des avonds in het dorp *Zink-*

Dorp Pantja.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Zinkkianzoe voor een ſchutſluis, daer zy door moſten, ter ruſte. In dezen halven dag was twee mijl en een halve gevordert.

Sinkjanzoe. Des morgens, den vier en twintigſten, raekte zy gelukkelijk door gemelde ſluis, en voeren voort door het dorp *Sinkjanzoe*, geſtrekt langs deze vaert wel tot anderhalve mijle verre: quamen 's middags aen het dorp *Namenno* of *Namemio* of *Neymemiao*. *Dorp Namemie.* Voor aen het welk een gerecht plaets ſtont: als bleek aen verſcheide hoofden van menſchen, die op ſtaken in kleine huisjes aldaer ſtonden. Aldaer moeſten zy mede door een ſchutſluis; hoewel al vry gevaerlijk om door te varen. Gekomen ontrent de zelve, moſten zy een weinig wachten, tot dat eenige Keizers barken, geladen met ſchatting-goederen, daer door gevaren waren. Hier en tuſſchen wierden de paerden en osjes uit haere barken geloſt, uit vreze, zoo de barkiers voorgaven, wanneer de barken met dezelve tot in de ſluis gekomen waeren, (daer het water door de nauheid en harden loop groot geraes maeckt) zy dan niet ſtil zouden blijven ſtaen, en de barken daer door van om te ſlaen groot gevaer lopen. Kort na den middag raekten al de vaertuigen gelukkelijk daer door; hoewel ieder vaertuig van wel twee honderd menſchen met geweld daer door gewonden en getrokken wierd: want het water aen de noord-zijde wel vier voet hoger ſtont, als aen de zuid-zijde. Zy voeren zo voort tot aen het eind van het dorp voornoemt, daer zy voor een Pagode bleven leggen: naerdien de barkiers aldaer, volgens gebruik, wilden offeren en *Wayangen*, om gelukkelijk door den Gelen ſtroom (daer zy nu in ſtonden te komen,) te geraken. Drie mijlen ontrent was dezen dag in veerheid gevordert.

Komen op den Geelen ſtroom. Den vijf en twintigſten, tegens den middag, vertrokken zy weder van het dorp *Namemio*, en voeren dwers over den Gelen ſtroom, die voorby het dorp voornoemt zuid ooſt en noord-weſt loopt, tot aen deſſelfs weſtelijken oever. Aldaer wierden de trekkers te lande gezet, ſchuins tegen over het vlek *Singho*, en voeren zoo voort noord-noord-weſtwaerds den Gelen ſtroom op, tot recht voor het vlek voornoemt: daer zy bleven leggen na nieuwe trekkers wachten.

Onderwijle quam een *Sjampan* of vaertuigh aen boord met een Paep en twee wintmakers of duiveljagers. *Weermakers.* Een hunner had een priem door zijnen wang ſteken, en ſchudden beide geduuriglijk hun lichamen, als ofze van den duivel bezeten waeren: 't geen zy d'arme menſchen ook wijs maken. Zy zeiden den Schipper en het volk van het vaertuig des Ambaſſadeurs, dat zy des anderen daegs een goede wint, en een gelukkige reize zouden hebben. Dies de Schipper, die hen neffens zijn volk met gevouwen handen en al bevende aenſprak, met eenig zilver (daer het hen ſlechts om te doen is,) beſchonk, als ook met eenig gout en zilver papier, van zijnent wegen aen den duivel ten offer. Desgelijx liet *Van Hoorn* aen hen, om hen quijd te worden, vijf maes zilver geven. Men vind in *Sina* veel diergelijk ſlagh van luiden, die met het vertonen van vreemde gebaren en kaſtydingen hunner lichamen, op een zonderlinge wijze, d'aenſchouwers tot geven trachten te bewegen.

Eenige hebben zekere drogeryen op 't hooft leggen, die zy boven aen brand ſteken, en tot op de blote huid zoo lang laten afbranden, tot dat de ſtank den omſtanders in de neuze trekt. *Potzemakers.* Zy midlerwijle weten met krijten, kermen en handen wringen der wijze zich aen te ſtelien, als ofze de grootſte pijne leden: zonder zy ophouden, voor al eer hen wat gegeven word.

Ook ziet men doorgaends in de vermaerdſte Steden en neering-rijke dorpen, inzonderheid op Jaer-markten hele troepen en ſcharen van blinde bedelaers te zamen gaen: die zich op de maet van eenige woorden, door hen zelfs binnen 's monds gemompelt en geprevelt, zeer fel ſlagh op ſlagh met ſtenen op de borſt bonzen: ja by wijle zoodanigh, dat hen het zwarte bloed tappelings by den lijve neerloopt.

Andere hardebollen voorhooft tegen voorhooft zoo fel, dat de bekkenelen schijnen te zullen scheuren en aen stukken springen. Ja zouden liever uit magteloosheid neerzijgen of doot ter aerde vallen, eer zy ophouden, zonder men hen iet geeft of weg gaet.

Andere kloppen en bonzen met hun bloote voorhooft zoo geweldig fel op eenen ronden steen, leggende op d' aerde, dat d' aerde daer van davert en dreunt : waer door zommige onder hen groote en verheve bulten en by wijlen eelt van een halve vuist dik aen het voorhooft hebben zitten.

Men heeft in *Sina* velerlei slag van andere ledig gangers, die met den luiden het geld, door verscheide vonden af te trochhelen, zich erneren. De bedelaers onder ander scholen by grote rotten te zamen byna op een zelve wijze, als de landlopers hier te lande, die door hun woest en ongebonden leven den naem van Heidenen gekregen hebben. De grootste hoop bestaet uit menschen, die van natuur zelfs wanschapen ter wereld zijn gebragt, of door d' ouders met een onbedenkelijke wreetheid aen het een of ander deel des lichaems, in hunne tedere jongheid, ten dien einde verminkt worden : want men ziet'er of met verdraeide halzen, of scheve monden, of buiten gemein grote bulten op de ruch, of hinkende, of lange kromme neusen, of leepe oogen, of afgezette armen en benen.

Men vind'er ook veel Quakzalvers en andere, die verscheide wilde beesten gebruiken, inzonderheid Tigers, door langer hand tam gemaekt : daer zy, tot een wonder der aenschouwers, opzitten, en door Steden en dorpen mede om her rijden. Het tam gemaekt dier gaet met een langzamen tret langs de straten, heeft een afgehouwen struik in den bek, en grimt vervaerlijk met dezelve op te sperren.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ren, en de ſtaert heen en weder te ſlingeren, zonder evenwel iemant quaet te doen. De berijder des diers, welk hy zonder toom of teugel, ſlechts door de beweging des lichaems en voeten, na zijn welgevallen weet te beſtieren, heeft een ruime rok over zijne onderkleden aen, met mouwen, zoo ruim en wijd, die meer als ter halver wegen over de kuiten ſlingeren. Over de rechterſchouder onder de linke oxel is een gordel geſtrikt, in maniere van een draegbant. De linke hand houd gemenelijk een degen, daer hy vervaerlijk mede in de lucht ſchermt; nu boven over 't hooft; dan weêr averrechts en zyelinx: te gelijk met aenheffen van een yzelijk getier, en 't prijzen van hunnen balſem en zalf, dienſtig tegen alle wonden en gebreken.

Gemenelijk verzellen ook den Quakzalver op den Tiger andere mismaekte en verminkte menſchen: zommige hompelen op krukken voort: andere hebben klappen, niet ongelijk die in *Holland* langs de deuren by de melaetſchen of Lazariſen geklept worden. De meeſte gaen ten groten dele naekt; andere hebben wijde rokken aen; hoewel vol lappen en van ſlechte ſtoffe: andere, een vreemt vertoon, hebben opſtaende vleugels ter weder-zijde van den ſlaep des hoofts.

Het was al laet in den namiddagh, eer de trekkers van het vlek *Singo* quamen. Niettemin d'onzen voeren Dorpje Sinkiazuan. noch voort, voorby het dorpje *Sinkiazuan* heen, en bragten het met den Joupou. avond voor een klein dorpje van tien of twalef huizen, *Joupou* genoemt, daer zy om te vernachten bleven: en waeren ontrent anderhalve mijle dezen dag gevordert.

Den zes en twintigſten zijn zy weder met den dag, en een goede wint van *Joupou* vertrokken: en quamen gevaren voorby de dorpen *Kongleiveao*, *Tjantzan* en *Gouetchia*: de twee eerſte aen de rechte, en het laeſte aen de linke hand of weſt-zijde van den ſtroom gelegen: des namiddaghs te Stadt Taujenjeen. landen een kanon-ſcheut bezuiden de Stadt *Taujenjeen*: aldaer moſten zy blijven leggen, om van verſche trekkers verzien te worden. Dien dagh was drie mijlen en een vierendeel op verſcheide koerſen, volgens den loop des Gelen ſtrooms gevordert.

Taujenjeen, anders *Taoyuen*, is gelegen aen den weſterlijken oever van den Gelen ſtroom, leid omringt met een brede en vaſte aerde wal, geſterkt boven met een vry dikke ſtene borſtwering.

Den zeven en twintigſten vertrokken zy weêr met verſche trekkers van de Stadt *Taujenjeen*, beooſte de zelve hene, voeren tegens den middag het dorp *Suijtſien* voorby, gelegen op de rechte hand van de Gele ſtroom: ook voorby vele boere woningen, die aen weder-zijde van den zelven ſtonden. Des namiddags quamen zy voor een buurt van zeven of acht huizen, zonder naem, aen te landen, op de linke hand of weſt-zijde van den Gelen ſtroom gelegen; daer zy ter nachtruſt bleven leggen: alzoo de Geleids-Mandarijns, wijl het wat begon te koelen, niet voort dorſten laten ſtaen. Dezen dagh was ontrent drie mijl op verſcheide koerſen gevordert.

Des morgens, den acht en twintigſten, ſloegen zy weder ter reize, en trokken dien dag voorby de dorpen *Goesjan*, *Pojancho* en *Gouſuntu*: het eerſte aen de rechte, en de twee laeſte aen de linke hand van den Gelen ſtroom gelegen. Des namiddags quamen zy aen het dorp *Tſinſing*, daer zy, om van andere Koelijs tot trekken verzien te worden, bleven leggen: en waeren dien dag drie mijlen en een halve op verſcheide koerſen gevordert. Even beooſten het dorp *Tſinſing* leid een fraei kaſteel, rontom met een muur beſloten, en ſpringt in 't noorde over een klein heuveltje. Na dat d'onzen van verre konden zien, was dit kaſteel, na de Sineeſe veſt-bou-kunſt, al redelijk ſterk en wel gebout.

Dorpen Goesjan, Pojancho, en Gouſuntu.

Den negen en twintigſten, des morgens, weder van het dorp *Tſinſing* vertrekkende, quamen zy, na een mijle weſtwaerds zeilens, aen het dorp *Kouſango*, daer de vaert, *Jun* genoemt, haeren aenvang neemt; die zijn water

Dorp Kouſango Vaert Jun.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ter door een ſchutſluis, in het dorp *Kouſango* ſtaende, looſt. Te weten, deze vaert *Jun* begint op de Noorder grenzen des Landſchaps van *Peking*, in de landſtreke *Hoaiganfu*, benoorde de Stadt *Socien*, aen den noordelijken oever des Gelen ſtrooms zelf: waer uit de ſchepen na alle oorden des Rijks in de vaert *Jun* gebragt worden. Zy ſtrekt van daer noord-weſtwaerds, door de tweede landſtreke *Jencheufu*, des Landſchaps van *Xantung*, tot aen de Stadt *Cining*, bezuide het Meir *Nanuang*; daer na door die van *Tungchanfu*, en door het Meir *Nanijang*, en ſtort eindelijk, op het einde der landſtreke, by de Stadt *Lincing*, haer water in den ſtroom *Guei*, die het Landſchap van *Xantung* en *Peking* ſcheid.

Dan dewijl op vele plaetſen in deze vaert het water voor groote ſchepen t' ondiep is, leggen in de zelve over de twintigh ſchutſluizen, *Tungpa* in 't Sineeſch geheten, zeer heerlijk en hecht van gehouwen ſteen gebouwt. Ieder ſluis heeft een poorte of opening, tot doorgang voor de ſchepen, die met grote en zware ſchotdeuren of planken geſloten word, om het water op te houden. De ſchotdeuren worden, door middel van een rat en zeker gereetſchap, met kleine moeite opgewonden, om doorgang aen het water en aen de ſchepen te geven; wanneer men komt aen een tweede ſluis, word ſchier op een zelve wijze te werk gegaen; desgelijx aen al d'andere.

Maer ten halven wege, eer men komt aen de Stadt *Cining*, word uit het Meir *Tſianghoe* of *Cang*, door een zeer grote ſchutſluis, zo veel waters getapt als van noode is: daer na weer in tijds het Meir geſloten, op dat niet te veel water zou uit, en de grond droog lopen: want de vlakte des waters, in het Meir, is hooger, dan het omgelegen land: waer over in een kleine ſtreke lands, ten minſte acht ſchut-ſluizen in deze vaert getelt worden, die het gewelt en kracht des waters, uit het Meir ſtortende, wederſtaen en ophouden.

Wanneer de ſchepen gekomen zijn aen het Meir *Chang* zelf, varen zy het niet over, maer met grooter gemak en veiligheid langs een vaert, gemaekt aen den oever van het Meir, en opgehaelt ter weder-zijde met een braven dijk. Aen ieder ſluize zijn luiden, die de vaertuigen voor gelt, by een lijn, door de ſluizen trekken. In dezer wijze varen de ſchepen uit den Geelen ſtroom naer *Peking* op. Gewiſſelijk quamen d'Europer Bouwmeeſters en water-leiders de lengte van deze vaert *Jun*, of dikte en hoogte der dijken, ter wederzijde, of de çieraet der ſchut-ſluizen, die van louteren gehouwen ſteen zijn, of vaſtigheid des werks te aenſchouwen, zy zouden met recht zich mogen verwonderen over de kloekheid der Sineſen, en over hunnen arbeid, dien naulix andere volken zouden weten uit te voeren.

Zy zeilden, na dat al de vaertuigen door de ſluis voornoemt, ſtaende in het dorp *Kouſango*, geraekt waeren, met een goeden wind op een noorder koers de vaert *Jun* op, voorby de dorpen *Machoetan* en *Uwtaotchou*: het eerſt aen de linke, en het laeſt aen de rechte hand van de vaert gelegen: quamen tegen den avond aen het dorpje *Maulovao*, aen de linke zijde van de vaert gelegen, ter ruſte. Dezen dagh was ontrent zes mijl en een halve gevordert. Aldaer moſten zy van trekkers verwiſſelen, wijl de genen, die van 't *Sinſing* mede gegaen waren, hun andeel af gedaen hadden: en nieuwe van *Pinſing*, een plaetſe twee mijlen en een halve van daer gelegen, gehaelt werden.

Machoetan en Uwtaotchou.

Maulovao.

Niet wel vernoegt toonde *Van Hoorn* zich over dit wachten, met te zeggen tegen de Geleids-mandarijns: zy immers volk voor uit hadden behooren te zenden, op dat de trekkers op zijne verſchijning aldaer gereet waeren geweeſt. Voorts ſtelde hy hen weer voor oogen den langen tijd, die zy met zemmelen zoo hier en daer op deze reize zoek bragten, op eenen wegh, die in anderhalve maend met gemak kon afgeleidt worden. Dies het al, voegde *Van Hoorn* daer op, bezwaerlijk voor hen in *Peking* zou te verantwoorden zijn: indien 's Keizers ſchen-

Van H[illegible] onbenoegt over het wachten.

kaedje-

kaedje-goederen, die het bederven onderworpen waren, eenige ramp over quam.

Den dertigsten, des middags, vernamen zy noch al gene trekkers, derhalve de barkiers, neffens eenige krijgsknechten, in 't land de boeren gingen presten. Dan zoo traeg ging dit voort, dat zy tegens den avond eerst van het dorpje *Maulouao* weg raekten, varende den gehelen nacht: hoewel met lomen voortgang, door het veeltijds vast raken der barken.

Des morgens, den eersten van Bloei maend, quamen zy voorby de vervalle dorpen *Kiakio* en *Sankomiao*, beide aen de rechte hand van deze vaert, een weinig landewaerds in gelegen: op den middag aen het dorp *Thoetsuang*: door het welk zy heen voeren, desgelijx door een schutsluis, in het zelve gelegen. Gekomen buiten dit dorp, bleven zy een weinigh met de barken leggen wachten, tot dat de trekkers wat gegeten hadden.

Sjousincha. Toen voeren zy weder voort, en quamen met den avond aen een klein dorpje *Sjousincha* genaemt, voor een schutsluis in het zelve gelegen, ter ruste. Sedert gisteren avond was ontrent zes mijlen op verscheide koerssen gevordert.

Den tweeden, des morgens ten negen uuren, voeren zy door de schutsluis, daer zy 's nachts voor gelegen hadden, belet van eer door te geraken, door den harden noordwesten wint.

Twansingtao. Des namiddaghs quamen zy aen een dorpje *Twansingtao* voor een schutsluis te landen: voor de welke zy bleven leggen, ter tijd toe de wint wat zou bedaert zijn.

Midlerwijle zy aldaer lagen, geraekte een van 's Keizers barken, geladen met schatgoederen, en gelegen even benoorden het dorp, in den brand: doch wierd tijdelijk gelescht, met afbranden slechts van meest 't achterste der bark; en weinig schade aen de lading.

Singhjamiao. Tegens den avond schoten zy door de schutsluis voornoemt, en voeren in de maneschijn voort, door het dorpje *Singhjamiao* en desselfs schutsluis, en quamen ter middernacht voor een schut-sluis, in het dorpje *Wansensua* ter ruste. Zedert des vorigen daegs 's morgens was maer anderhalve mijle gevordert.

Des morgens geraekten zy door de voorzeide schut-sluis, en quamen ten middage aen een dorpje *Milanchia*, daer zy weder een schut-sluis mosten door varen. Door het hart uitsteken der wind, bleven zy voor de zelve stil leggen. Het dorpje *Milanchia* scheid het Landschap *Nanking* van dat van *Xantung*, en is gelegen op de scheid-palen. Tegen den avond, het weer redelijk geworden, schooten zy met de vaertuigen door de schutsluis, tot even buiten het dorp voornoemt, daer zy, om te vernachten, bleven leggen. Dezen dagh was niet meer gevordert, als drie vierendeel mijls, en alzoo uit het Landschap van *Nanking* in dat van *Xantung* overgetreden.

Het Landschap van *Xantung*, het vierde onder de Noorder Landschappen, word ten zuide, ooste en noorde met de zee bekabbelt, en leid aen de westzijde omringt met stromen. Het paelt ten noorde aen het Landschap van *Peking*, en na 't zuide aen het Landschap van *Nanking*, daer het door den Gelen stroom van gescheiden word. Het overig leid met de vaert *Jun* en den stroom *Guei* besloten.

Den vierden, 's morgens, voeren zy weder voort, en quamen door de dorpen *Tsingchia* en *Hanghsuansa*, ook door twee schutsluizen, in de zelve gelegen. Bewesten of achter dit laest dorp neemt een groot Meir, by de Sinesen *Tzianghoe* genoemt, zijnen aenvang en loost door twee schut-sluizen zijn water in de vaert *Jun*. Zy voeren by dit Meir langs: en is tusschen het zelve en de vaert slechts een klein dijkje, tot afscheiding, gelegen. Zy bragten het noch, hoewel laet in den avond, aen 't dorp *Tzizang*, daer zy, om te vernachten, bleven. Drie mijlen en een halven was dezen dag op verscheide koerzen gevordert.

Den vijfden, met krieken van den dag, voeren zy weder voort en quamen

men op den middag aen het dorp *Jacxinho* of *Jaxhinno*, verçiert met zes en dertigh ſteene gebouwen, in fatſoen van reduiten, of liever weerbare torens. Aldaer bleven zy eenigen tijd na verſche trekkers wachten. Ook eindigde aldaer het Meir *Tziang-hoe*. Zoo dra verſche trekkers gekomen waeren, gingen zy weder voort: eerſt door een ſchutſluis, in *Jacxinho* voornoemt gelegen: daer na door het dorpje *Tſonoiacha* en noch twee ſchutſluizen. Des avonds quamen zy aen het dorpje *Maaliaeao*, de ruſtplaetſe des nachts. Dezen dagh was vier mijl gevordert.

Maaliaeao.

Aldaer begoſt zich weder, in maniere als vore, een Meir beooſte deze vaert te vertonen. Het land aldaer ſcheen tot aen het gebergte plas te leggen.

Tr kken voorby verſcheide dorpen.

Den zeſten, 's morgens voor dag, togen zy weder voort, en dien dag door tien ſchut-ſluizen: als ook voorby en door de dorpen *Tsoutoucha* en *Naeyang* (waer in men mee twintig ſteene reduiten, gelijk in *Jacxinho* telt) *Loutchiajeen*, *Tongnan-Fong*, *Tsiongiaceen*, *Chinkio*, *Sinchia*, *Tsoufee*, en *Sohouſum*.

Stadt Cinning.

Des avonds quamen zy aen de zuider voorſtad *Tzinning foe* of *Cinning* te landen, en aldaer voor een ſchutſluis, die zy door moſten. Dezen dagh was ontrent acht mijlen gevordert. Aldaer moſten, volgens zeggen der Geleids-mandarijns, de *Hoaiganſe* barken, die onder des Ambaſſadeurs naſleep waeren, verwiſſelt worden: en de zijne derhalven zoo lang vertoeven, tot dat door die van de Stadt andere barken verſchaft waeren. Aen den Geleids-mandarijn *Hiulauja*, om hem des te meer aen te moedigen, wierd door den Ambaſſadeur een ketting Barn-ſteen-korael vereert.

Den zevenden droegh zich niets toe: naerdien de Gezag-hebber der Stadt buiten was: en de Geleids-mandarijns hem dierhalve wegens de barken niet hadden konnen te ſpreken komen

d' Ambaſſadeur wort begroet.

Des morgens, den achtſten, quam het Opper-hooft van de krijgsmaght dier plaetſe, een Tarter, den Ambaſſadeur begroeten en verwellekomen. Hy wierd by hem met beleefde termen en een glaesje Spaenſche wijn onthaelt: bezag ook in het weggaen de paerden en osjes, die hem zeer wel aen ſchenen te ſtaen.

Des namiddaghs quam de geleids-mandarijn *Hiulauja*, met twee barken, om de paerden in over te ſchepen. Dan deze by d' onzen bezichtigt, wierden zeer out en onbequaem bevonden en derhalve weêr te ruch gezonden.

Des morgens, den negenden, quam weder een grote Mandarijn, een Sinees van geboorte, neffens de geleids-Mandarijn *Hiulauja*, den Ambaſſadeur bezoeken, die by hem ook vriendelijk wierden ontfangen en onthaeld. Onder ander vraegde *Van Hoorn* aen *Hiulauja*, wanneer zy zouden vertrekken. Daer waeren, gaf hy daer op tot antwoord, door die van de Stadt noch geen trekkers, rijs, geld en andere behoefte voor de barken verſchaft. Zoo dra zulx gereed was, zy dan weder wegh zouden ſpoeien. Maer alzoo d'Ambaſſadeur vermoede, dat het al weder leutery en uitſtel was, vond hy goed het naervolgend briefje aen den *Konbon* of Stadhouder dier plaetſe te ſchryven. D' inhoud was aldus:

D' Ambaſſadeur is tot hier toe van een verre reize met de Chinkon *wel aengekomen. D' Ambaſſadeur verhoopt, dat* Talauja *de* Chinkon *verder zal helpen. De* Chinkon *is lang onder weeg geweeſt, en veel gevaers onderworpen. Hierom verzoekt d' Ambaſſadeur* Talauja *gelieft orde te geven, dat wy goede barken voor de paerden mogen bekomen, en d' Ambaſſadeur ten ſpoedigſte naer* Peking *mag vertrekken.*

Zijnde dit briefje den *Konbon* door den Sekritaris *Van der Does* toegebragt en by hem doorlezen, gaf hy daer op ten antwoord: het noit een gebruik was, of oit gebruikelijk geweeſt, men op die plaetſe, 't zy in 't gaen of komen, van of naer *Peking*, barken verwiſſelde. Waer op de Sekritaris den *Konbon* diende: hy daer in den Heer Ambaſſadeur geliefde t' ontſchuldigen, die maniere (vermits zy vreemdelingen waren) niet geweten te hebben. D'Ambaſſadeur had dit verzoek op het

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

het zeggen van hunnen Geleids-Mandarijns gedaen, die den zelven hadden komen wijs maken; hoe de *Hoayganse* barken aldaer moesten verwisselt worden. De *Konbon*, na deze redenen, zeide, dat al 's Keizers goederen in de zelve barken, met de welke zy aldaer gekomen waeren, zouden blijven, en hy orde zou stellen, de barken van alle noodwendige behoeften wel verzien wierden; ten einde d' onzen na hun welgevallen mogten vertreken. Ook zond hy, in tegenwoordigheid van den Sekritaris, eenen Mandarijn naer den *Touwatja* of barkmeester, met last van aenstonds al de barken van alle noodzakelijkheden te verzien, en d' onzen in genen dele op te houden.

Geschenken van den [illegible], aen den Ambassadeur.

Des morgens, den tienden, quam een Mandarijn van wegen den *Konbon* dier plaetse, den Ambassadeur met het volgend beschenken, als

Twee varkens.
Twee schapen.
Zes enden.
Zes hoenders.
Twee potten Chiamzoe, *of* Zamzou, *dat's drank van rijs, en eenige andere snuizering van verversinge.*

Ten dank wiert dit aengenomen en de brengers met drie tayl zilvers vereert. Tegens den middag schoten zy met al de barken even door de schutsluis, waer voor zy gelegen hadden: en bleven voor een andere sluis leggen, tot den elfden, tegens den avond: als wanneer zy weer voort voeren door de voorzeide sluis, en noch door twee andere, bewesten de Stadt *Cinning* van de voorsteden heen. *Cinning* of *Tzinning*, of *Cuningsiu*, de veertiende onderhorige Stadt der Opper-stadt *Yengcheu*, is een lustig en ouwets Stedeken, gelegen in het opvaren aen de rechte hand van de vaert *Jun*, in een vlakke en moeraschachtige Landou. Het is van binnen dicht betimmert en heeft twee hoge Pagoden. Haer voorstad is aen weder-zijde van de vaert zeer groot en volkrijk, en heeft ook aen wederzijde van de vaert twee sterke schutsluizen, alwaer 't water zes voet hoog geschut word. Zy voeren in donker verby de dorpen *Oeleing*, *Siliphoe* en *Ghansu*: quamen des namiddags in het dorp *Poetuen* ter ruste, een mijle en drie vierendeel van de Stadt *Tzinning*.

Des morgens, den twalefden, voeren zy weder voort, en dien dag door drie schutsluizen: als ook voorby en door de dorpen *Longhwanghmuao* en *Nangwangao*: dicht by elkandre gelegen: daer de vliet *Onghoo* in deze vaert komt lopen. Dies zy den stroom, die dus verre in deze vaert tegen hadden gehad, een weinig mede begonnen te krijgen, en derhalve het dorp *Poeloely* noch voorby geraekten. Tegens den avond quamen zy aen het dorp *Kaygoeva* voor een schutsluis te vernachten. Dien dagh was ontrent vier mijl gevordert.

Den dertienden voeren zy door de schutsluis, en scheiden alzoo weder van het dorp *Kaygoeva*; quamen dien dag weder door drie schutsluizen, en voorby de dorpen *Julako*, *Tsinti*, *Kingkiacouw* en *Oesienno*. Gekomen buiten het laest, begon het vry hert uit den noorde te koelen, zoo dat zy het aen den dijk mosten vast zetten, om het mooi weer af te wachten. Vier mijlen was dezen dag gevordert.

Den veertienden, na het weer een weinig bedaert was, gingen zy weder voort, ontrent de verte van een vierendeel mijls: als wanneer zy voor een schutsluis in het dorp *Oechenno* quamen. Aldaer bleven zy tot aen den avond leggen, eer zy konden voortkomen, ter oorzake, volgens het zeggen van de Geleids-Mandarijns, geen water genoech voor de vaertuigen om te vlotten was.

Des avonds dan voeren zy weder voort, quamen in den donker voorby de dorpen *Siliphoe*, *Ulchelipoe* en *Oeliphoe*: des namiddags, aen het dorp *Taukjamtuao*, weder voor een schutsluis ter rust: twee mijlen en een vierendeel van het dorp *Oechenno*.

Den vijftienden, des morgens ten negen uuren, voeren zy door de sluis voornoemt en van het dorp *Taukjamtuao*: quamen op den middagh aen de Stadt *Xantsuy*: daer zy een weinigh tijds na versche trekkers bleven leggen wachten. Na deze bekomen te hebben, spoeiden zy

 date-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

datelijken weer weg, varende midden door de Stadt heen.

De Stadt *Xantſuy* leid ter weder zijde van de vaert *Jun*, die in het opvaren, op de rechte en linke zijde wel met kaſtelen bewaert word. Zy is recht vierkant; ontrent een uur gaends in 't ronde, en geſterkt op zijne muuren met een ſtene borſtweer. Daer zijn veel prachtige gebouwen, die door gebrek van inwoonders ledig ſtaen, en meerendeels vervallen zijn. Zy heeft een vermaerde en hooge Pagode *Teywan Miao* genoemt: deze leid in een muur beſloten, opgehaelt onder met graeuwe en boven met rode en groene tichchel-ſteen: gelijk ook de Pagode zelf uit graeuwen gehouwen ſteen beſtaet, en een dak heeft van binnen vermiljoen-root, en boven met gele verglaesde pannen gedekt. Buiten de muren leid een ſtaend water, daer, volgens zeggen der Sinen, voor eenige jaren, een vermaerde Pagode met Prieſters en Papen verzonken was. Tegens den avond quamen zy aen het dorp *Kimenſa* voor een ſchutſluis aen te landen, en bleven aldaer ter nacht-ruſte. Drie mijlen en een halve was dezen dag gevordert.

Den zeſtienden, des morgens, ſchoten zy met de vaertuigen door de ſluis, daer zy des nachts voor gelegen hadden, tot voor een andre, een goteling-ſcheut verder gelegen. Dan konden deze, door mangel van water, op hun komſte niet voor des namiddags door varen: en quamen vervolgens tot aen het dorpje *Oaſting* voor een ſchutſluis, door de welke zy niet voor des avonts geraekten: en bragt de donker hen aen het dorp *Tſaotſing* voor een ſchutſluis ter nachtruſte. Dezen dagh was maer drie vierendeel mijls gevordert. Zeer bezwaerlijk konden de grote barken door deze ſluize ſchieten, vermits het aen de noordzijde heel droog was, en aen de zuidzijde niet boven drie en een halve voet water: dit dan afgetapt, zou daer niet meer als twee voet min een vierendeel water blijven: daer de grote barken ten minſte twee voet en een halve diep gongen; zoo dat het water ten minſte noch een voet moeſt rijzen, eer kans was voor de zelve, om door te geraken. Derhalve bleven zy twee gehele dagen, den zeven en achtienden, voor deze ſluis leggen; zonder door dezelve, by mangel van water, te kunnen ſchieten. Den negentienden raekten zy door dezelve, en na een wijle varens door een andere diergelijke, en quamen tegens den avond in het dorp *Gibaatſijſij* voor een ſchutſluis aen te landen, ter nachtruſte. In dezen halven dag was een groot mijl gevordert.

Den twintigſten, des morgens, voeren zy deze ſluis door: op den middag noch een andere: als ook voorby het dorp *'t Zoatiajeen:* deden 's namiddags het dorp *Lieghayway* aen, en bleven aldaer voor een ſchut-ſluis ter ruſte: twee mijl was op deſen dag gevordert.

Den een en twintighſten, des morgens, na het ſchieten door de laeſte ſchut-ſluize, quamen zy ontrent ten negen uuren aen de zuider voor-ſtadt van *Tungjanfoe*, anders *Tungchang* geheten, de derde Opperſtadt des Landſchaps van *Xantung*, te landen.

De Stadt *Tungchang* leid in een lagen landou: is vierkant van geſtalte en ontrent een uur gaens in 't ronde, met wallen, die zonderling weerbaer zijn. Stadt Tungchang. Daer zijn twee voorname ſtraten, die de Stad kruisgewijze doorſnijden, en in 't midden of kruis een triumf-boog of hoog gebou van vier gewelfde bogen, en zo veel daken boven malkandre vertonen. De poorten zijn ſterk en hebben aen elke zijde, behalve de ponten of ſchipbruggen, vier bolwerken, die langs de muur elkandre kunnen beſtrijken. Aen de noord-zijde leid een houte brug van honderd zeven en dertig treden, over een water, welk om en om de Stadt vloeit: aen de zuid-zijde een groote, volk en neringrijke voorſtadt. Na 't ooſte ſtaet een yzere grafnaelt, anderhalve vadem dik, en ontrent twintig voet hoog, beſchreven onder aen den voet met eenige vreemde Sineeſche letteren. Volgens zeggen der Sineſen, is zy aldaer voor zeven honderd jaer opgerecht, aen 't graf van zekeren Heer, die den lande grote dienſten gedaen had, en in den oorlog geſneuvelt was.

Des

Des morgens, den twee en twintigsten, zijn zy weder uit de zuider voorstadt van *Tunghang* met versche trekkers (waer na zy hadden moeten wachten) gevaren, ontrent een musket-scheut beooste de Stadt heen, en quamen ten middage aen het dorpje *Sinsia*, voor een schutsluis te landen, met vordering van een mijl en een achtsten deel in dezen halven dagh. Door schaersheid van water mosten zy voor deze schutsluis dien middag, als mede den ganschen volgenden dag blijven leggen, eer zy konden voortkomen.

Den vier en twintigsten, des morgens, schoten zy door de gemelde sluis, en op den middag door een diergelijke: als ook voorby de dorpen *Xoeseu*, *Liancotsue* en *Liancotza*. Des namiddags quamen zy aen het dorpje *Toetsao*: daer zy bleven leggen, om te vernachten, voor een schutsluis. Dezen dagh was een mijl en zeven achtste delen gevordert.

Den vijf en twintigsten ging de reis weder aen door de schutsluis en noch door een andere. Des middaghs quamenze aen het dorp *Woersjavaan*: daer zy versche trekkers gereet vonden: dies zy datelijken weder wegh vorderden, op hope van ten zelven dage tot de Stadt *Linsing* het aen te brengen. Maer gekomen voorby de dorpen *Oetsjaven*, *Tagkiasa* en *Taykiauen*, lag de vaert aldaer ontrent vol Keizers barken, met schat-goederen geladen. Eenige der welke noch door quamen: maer wijl in de vaert, op zommige plaetsen, door de nauheid en droogte, gene twee barken voorby malkanderen kunnen, raekte de bark van den Geleids-Mandarijn aen de grond. Dies zy benoodzaekt waeren aldaer (hoewel maer een halve mijle in veerheid van de Stadt *Linsing*) tot het wassen des waters te blijven overnachten.

De vordering van dezen dag was drie mijl.

Komen aen Linsing.

Den zes en twintigsten, 's morgens, raekten zy weder voort, en quamen ontrent negen uuren aen de Stadt *Linsing* te landen; varende met de barken ter Stadt in (alzoo deze vaert dwers door de zelve hene loopt) tot voor een schutsluis, die zy door moesten. Ontrent een halve mijle was dien morgen op een noordelijken koers gevordert. Het lagh aldaer overal vol Keizers barken, met schatting-goederen geladen. De Stadhouder dier plaetse, volgens bericht der Geleids-Mandarijns, was afgezet, en wierd een nieuwe van *Tungchiansoe* in twee of drie dagen verwacht: derhalve zy niet door de sluis, daer zy voor lagen, zouden kunnen schieten: wijl zy met yzere ketenen was toegesloten.

Den zeven en acht en twintigsten droeg zich niets toe.

Den negen en twintigsten, des Zondaghs op Pinxteren, wiert den Ambassadeur aengedient, de nieuwe Stadthouder van *Tungchiansoe* aldaer was aengekomen, en aenvang in zijne regering genomen had.

Dies hy den dertigsten, 's morgens, goet vond, tot vervorderingh van zijne reize, het naervolgend briefje aen zijn Hoogheit te schrijven:

De Hollandsche Ambassadeur komt van verre landen gereist, en is over vier dagen alhier tot Linsing *aengekomen. De* [a] *Chinkon is langh onderwegen geweest, en daer door veel bedervén onderworpen. Daerom verzoekt d'Ambassadeur aen* Talauja, *dat de Chinkon hoe eer, hoe liever, naer* Peking *magh verreizen: en derhalven de sluizen mogen geopent worden: daer by den Keizer dienst zal geschieden, en d'Ambassadeur daer voor dankbaer zijn.*

a 's Keizers geschenk.

Met dit briefje gingh *Nobel* derwaerts. Dees van daer weder gekeert, bragt ten antwoort: hy by den nieuwen Stadthouder was geweest, en op des Ambassadeurs briefje, hem ter hant gestelt, tot antwoort bekomen had. Hy wel wist, dat d'onzen van een verre reize gekomen waeren: ook hem kennelijk te zijn (alzoo hy over twee jaren mede voor *Ay* en *Queymuy* was geweest), wat dienst zy den Keizer gedaen hadden. Derhalve hy ons niet zou ophouden; maer aenstonds een Mandarijn zenden, om de barken, (alzoo aldaer een tol was, en niet als Keizers goederen, zonder de zelve te betalen, door mogten) daer 's Keizers goederen in waeren, te bezoeken, of 'er eenige byzondere goederen in waeren. Zoo dra zulx geschiet was, zou hen dan datelijken, wanneer het hen beliefde, laten vertrekken. Gelijk ook aenstonds, na *Nobels* komste, een Mandarijn van den Stadthouder, neffens de geleits-Mandarijns, *Hiu* en *Hanlauja* by den Ambassadeur verscheen. In 't eerst hefte dees het bezoeken der goederen hoogh op: maer wanneer hem door den Ambassadeur daer op geantwoort wierd: dat hy zulx kon doen en van zijne bark beginnen; doch dat geenzints wilde gedogen eenige kisten of kassen voor hen geopent wierden, was hy, zonder iet uit te rechten, weder vertrokken. Hy wiert door den Ambassadeur met twee stukken Moerijzen (want het hem slechts om schenkaedje te doen was) beschonken.

Vertrek uit Sinsing.

Zy vertrokken dan des morgens heel vroeg, schooten met de vaertuigen door de sluis, daer zy voorgelegen hadden, en voeren zoo door de Stadt *Linsing*, tot voor een tweede schutsluis, daer zy niet voor ontrent den middagh door geraekten. Zoo dra waeren zy door deze schutsluis niet, of quamen in den stroom *Guei* of *Geu*, die aldaer, om de Zuid van daen, door een anderen oort van de Stadt komt gevallen. Aldus geraekten zy ten laeste uit deze vaert *Jun*, in welke zy door zeven en veertig schutsluizen, niet zonder grote moeite, waeren gevaeren, met zoek brengen van over de twee en dertigh dagen. Hoewel zy, volgens zeggen der Sinesen, noch al zeer gelukkelijk waeren doorgekomen; wijl, eenige jaren verleden, in de zelve vaert zoo weinig waters was geweest, dat de gemeine vaertuigen, tusschen *Tungchiang foe* en *Linsing*, vijf en veertig of vijftig dagen hadden toegebragt: daer het niet boven zes mijlen in veerheid van den anderen leid: en de rest na gerade.

Kort

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Stadt Linſing.

Kort na den middagh quamen zy even buiten de Stadt *Linſing*. Onder al de Steden dezer Landſtreke munt de Stadt *Linſing* in grote, meenigte van inwoonders, heerlijkheid van gebouwen, (hoewel haere weſtzijde d' onzen zeer vervallen bevonden: zulx zy beter een puinhoop, als Stadt geleek) en kooprijkheid uit: ook tot zoo verre, dat zy voor weinigh Steden in het geheel Rijk behoeft te wijken; want s'is gelegen op het eind der vaert *Jun*, ter plaetſe, daer deze vaert en de vliet *Guei* in malkandre ſtorten: waer door aldaer gewenſchte en bequame gelegentheid ter ſchipvaert is. De ſchepen komen geladen met allerlei koopwaren, uit het ganſch Sineeſch Rijk, voorby en aen deze Stadt; hoewel niet zonder tol te betalen: daer over drie tol-meeſters het opzicht hebben.

Vertrek uit Sinſing.

Zy leid ter wederzijde van de vaert *Jun*, (want dezelve ſchiet midden door haer) die aldaer met twee kaſtelen over malkandre bewaert is, en met twee ſterke ſchutſluizen opgeſchut word: een byna gelegen in het midden der Stadt: d' andere op het einde, aen den vliet *Guei*. Na de noord-zijde leid een ſchipbrug van negen ponten, tot overgang van d' eene zijde der Stadt na d'andere. Een dezer ponten is in dier wijze geſtelt, dat dezelve bequamelijk uit haeren plaets kan wijken, en aen de vaertuigen, na het betalen van den tol, doortocht geven.

De Stadt leit in een heel vlakken en zandigen Landou: is omringt met een aerde wal, opgezet boven met een ſtenen borſtwering: en heeft na den noordkant vijftien bolwerken en twee rondelen. Haere geſtalte is een ongeſchikte driehoek, en beſlaet ontrent twee uuren gaens in 't ronde.

Porceleine tooren van Lincing.

Een halve uure buiten de muuren, na de noord zijde van de Stadt, ſtaet een overſchone hogen tooren. Hy is achtkantig van geſtalte, rijſt van d'aerde met negen tranſen of omgangen: ieder hoog negen ellebogen: zulx de gehele toren de hoogte van negentig ellebogen heeft. De gehele buiten-muur is van fijne porceleine kleiaerde gemaeckt, en met verheven beelden ſchilder-werk zonderling fraei geſtoffeert. De binnen-muur beſtaet uit meenigerlei kleurige marmer: zoo glat geſlepen en gepolijſt, als de glatſte ſpiegel, inzonderheid de zwarte. By een wendel-trap klimtmen naer boven, niet gemaekt zelf in het midden des torens; maer tuſſchen twee muuren in, die in ieder verdieping zijnen ingang heeft, en van daer na de marmere galderyen en vergulde yzere tralien, welke tot cieraet rontom de galderyen gemaekt zijn. Overal aen de galderyen, inzonderheid aen de hoeken en kantelen, hangen ſchelletjes en klokjes, in dier wijze, dat zy, bewogen door de wint, een aengenamen toon geven. Op de hoogſte verdieping ſtaet een groot afgodinne beeld van gegoten koper, of van gegoten pleiſter, zoo andere willen, maer verguld, te prijk: daer de tooren aen gewijd is, hoogh dertigh voet. Van den bovenſten omgangh dezes toorens kanmen het land daer ontrent en zelfs in de Stadt overal zien: 't welk een zeer luſtigh uitzicht geeft.

Bezijde den tooren ſtaet een ſchone Pagode, ook beziens-waerdigh door de grote vergulde beelden in de zelve.

Des namiddaghs trokken zy langs den ſtroom *Guei*, door het dorpje *Wantouwo*, en quamen 's avonds met den donker aen het dorp *Ifong*, ter nachtruſt: drie mijl varens voor ſtroom af van *Linſing*. *Wantouwo.* *Ifong.*

Stroom Guei.

De ſtroom *Guei* neemt haeren oorſprong aen de weſt-zijde van *Gueihoei*, de vierde Opper-ſtadt des Landſchaps van *Honan*, en loopt van daer met vele kromten en bochten, tuſſchen de Landſchappen *Xantung* en *Peking* door, en ſtort zijn water by het kaſteel *Tiencin* in den zee-boeſem *Cang*, dien de grote Indiſche zee boord.

Zy vertrokken 's morgens heel vroeg, den eerſten van Zomer-maent, des voormiddags voorby de dorpen *Oepoeije* en *Wankelo*: op den middagh voorby de Stadt *Vehincheen*, daer zy beooſte langs voeren, zonder aen te leggen: des namiddags voorby het

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

dorp *Sangne* ; en quamen met den avond voor het dorpje *Chiamaing*, alwaer zy van trekkers moften veranderen, ter rufte. Dezen dagh was vijf mijl in veerheid op verfcheide koerfen gevordert.

Den tweden vertrokken zy weder in den morgen-ftont, met verfche trekkers, van het dorpje *Chiamaing*: quamen des voor en na-middaghs voorby de dorpen *Tsafuang* en *Singkiakouw*: des avonds aen de Stadt *Oefingjeen* of *Uciening*, anders *Vuching* genaemt; de veertiende onderhorige Stadt der Opper-ftadt *Tungchang* des Landfchaps van *Xantung*. Zy bleven aen haere zuid zijde leggen, om te vernachten, en van verfche trekkers verzien te worden.

Vuching. *Vuching* leit in een vierkante muur befloten, aen de rechte zijde van den ftroom. Na de zijde over het water is een wel-beboude voor-ftadt.

Dezen dagh was ontrent vijf mijlen en een halve gevordert, volgens loop des ftrooms, die aldaer ontrent vol boghten en ondiepten is.

Des morgens vroegh, den derden, fpoeiden zy weder wegh: quamen des voor en namiddaghs door en voorby de dorpen *Thunloo*, *Soenufoe* en *Teckchiouw*: op den middagh aen de Stadt *Taatchiouw* anders *Tachu* genoemt.

Tachu. *Tachu* leit in een vierkante vorm (gelijk meeft al de fteden van Sina) gebouwt, aen de rechte hant van den ftroom *Guei*, in 't opvaren: en is vergroot met een fchone en volkrijke voorftadt. Zy is van binnen redelijk wel betimmert; hoewel veel van haeren ouden luifter in den laeften Tartarifchen oorlogh verloren heeft.

De muur is ontrent dertigh voet hoogh en zeer zindelijk opgebouwt, en gefterkt met bolwerken en borftweringen.

De hooft-nering der inwoonders beftaet voornamelijk in Sineefch bier te brouwen, welk de Tarters gemeenlijk van daer vervoeren, en op andere plaetfen verhandelen. Te *Tachu* bleven zy eenigen tijt na verfche trekkers leggen wachten, en gingen, na die bekomen te hebben, weder voort, en braghten het des avonds aen het dorpje *Soukuntangh*: daer zy bleven om te vernachten, en van verfche trekkers verzien te worden. Dezen dagh was zes mijl en twee derden dele gevordert.

Des morgens, den vierden, zoo dra zy van andere preftelingen verzien waeren, gingen zy weder voort, en quamen voorby eenige vaertuigen, van *Peking* komende. In welker een de Krijgs-overfte van het Landfchap van *Quantung* was, derwaerts gezonden, om den geene, die aldaer tegenwoordig en een ftok out man was, op zijn verzoek te vervangen.

Ontrent ten negen uure landen zy aen het dorp *Sangjueen*: alwaer zy eenigen tijd, om verfche preftelingen te bekomen, bleven leggen. Naulix waeren die verfchenen, of gingen noch voor den middag weder hunne vaert voort, en quamen des namiddags door de dorpen *Ghanning* en *Seufeukhouw*, en tegens den avond aen het dorp *Lienuehoe*, de ruft-plaets des nachts. Dezen dag was zes mijl gevordert.

Volgens berecht van veel dorpelingen, aen d'onzen gedaen, zou aldaer aen dit dorp zich het Landfchap *Xantung* eerft van dat van *Peking* fcheiden; hoewel andere willen dit Landfchap met de Stad *Taatchiouw* gefcheiden word.

Des morgens, den vijfden, gingen zy weder voort, met het krieken van den dagh uit het dorp *Lienuhoe* den ftroom af met een voorwint, en quamen ontrent acht uuren voorby het dorp *Taloeueen*: ten negen uuren ten wefte voorby de Stadt *Tonquangchien* of *Tungquang*, op de zuid-zijde of rechte hand van den ftroom *Guei*, ontrent een gotelings-fcheut te landewaerds in gelegen.

De Stadt leid byna in een vierkante vorm, is ontrent een uur gaens groot in 't ronde, verzien met fterke muuren en diepe grachten. Men zeid een bijfter grote Leeu van gegoten yzer op het merkt-veld van de Stadt ftaet. Het land is rontom met bomen van allerlei gewas redelijk beplant.

Op

Op den middag landen zy aen het dorp *Jousang* : 's namiddags in het vlek *Poethouw* : alwaer zy, om van andere prestelingen verzien te worden, bleven leggen. Dezen dag was vier mijl en een vierendeel in het Landschap van *Peking* gevordert.

Des morgens, zoo dra de dag aenbrak, gingen zy met nieuwe trekkers en een goede wint weder voort van het dorp *Poethouw* : trokken des voormiddags door en voorby de dorpen *Suckiajeen*, *Sjenzoetan*, *Swijckvao*, *Sukkiavoy*, *Siensiteen*, *Fonkiakoul*, *Sangue* en *Suangcho* : deden op den middag de Stadt *Siangchiouw* aen : alwaer zy andere trekkers gereet vonden : vorderden ook datelijken weder weg, en deden met zeilen en trekken zo veel, dat zy des naemiddags de dorpen *Paliswang*, *Zaysisung*, *Ulchilitung*, *Soucoulthon*, *Suckiaswun*, *Sang*, *Isuang*, *Ul* en *Uly*, ook veel Pagoden en gehuchten van vervalle huizen noch voorby raekten, en des avonds het aen de Stad *Chinche* aenbragten. Aldaer bleven zy leggen, om te vernachten en van andere prestelingen verzien te worden.

Voor dag, den tweeden, quamen al versche prestelingen, dies zy aenstonts met dezelve reis vervorderden: voeren al heel vroeg door en voorby de dorpen *Sanquesuean*, *Jaquacouw*, *Tonchekouw*, *Palisuang*, en ontrent ten acht uure beooste de Stadt *Chingcheen* hene : zonder aldaer aen te leggen. By deze Stadt loopt een vliet landwaerds in, en neemt zijnen loop om de Zuid. Zy quamen voorts voorby de dorpen, *Sayetwang*, *Masang*, *Haysoemat* en *Suang*; leggende het land daer ontrent ook al vol huizen en buurten.

Op den middag voerenze door het dorp *Lioucho* : alwaer zy van versche trekkers mosten verwisselt hebben: maer gemerkt de wint hen zeer voordelig was, voeren zy zonder zeil te strijken voort : zulx die hen des namiddags voorby negen dorpen bragt : als *Soucoulthung*, *Koutche*, *Tankoulthung*, *Soutouwa*, *G'hoekia*, *Chingsuan*, *Lijkiathue*, *Sincoatheen*, *Chanthen*, *Suatheen* : des avonds noch aen de Stadt *Chinchay*, gelegen als den oostelijken oever dezes strooms: alwaer zy, om te vernachten, en van versche trekkers verzien te worden, des nachts bleven leggen. Dezen dag was weer acht mijl en een halve gevordert.

Den achtsten vertrokken zy weder met versche trekkers en een zuide voorwint van de Stadt *Chinchay* : voeren des voormiddags, gelijk ook gisteren en eergisteren, meenighte van dorpen voorby, gelegen aen weder-zijde van den stroom *Guei* : als, *Oelisoang*, *Loulysuang*, *Thouliouw*, *Taywansuang*, *Oekiamiao*, *Boatsaae*, *'t Zongkiasuaan*, *Sangjue*, 't vlek *Jangleotzing*, *Liekiatwang*, *Tzautsocauw* en *Piechie*, en quamen des middags aen de Stadt *Tjensinghway*, anders *Tiencin*, te landen : alwaer zy bleven leggen. Dezen dag was zes mijl gevordert. *Komen te Tiencin.*

De Krijgs-overste of Opper-hooft van de krijgs maght dier plaetse, een Tartar en een man van groot aenzien, wiens zuster een van des voorgaenden Keizers, of vader van desen tegenwoordigen, by-wijven was geweest, quam den Ambassadeur begroeten en bewellekomen, ook tegens morgen t' zijnen huize ter maeltijd nodigen. Voor welke heuscheid d' Ambassadeur hem bedankte : met te zeggen, hy noch zeer zwak was en derhalve het uitgaen noch niet dersde ondernemen; verzoekende zijne Hoogheid hem geliefde t' ontschuldigen. Waer op dees Heer zeide : hy wilde de maeltijd in een zijner barken bereiden, en komen met de zelve by die van den Ambassadeur, op dat hy zich niet zoude vermoeien. Dies *Van Hoorn*, ziende het niet anders wezen kon, aennam te verschijnen. *Worden by den Krijgs-overste heusschelijk verwellekomt :*

Den negenden, des morgens, liet het Opper-hooft voornoemt den Ambassadeur halen, om hem te vergasten. Derhalve hy zich, nessens *Nobel*, *Putmans*, den Sekritaris, en eenige van het gevolg, naer zijne barken, leggende een weinig achter de zijne, begaf. Zy wierden vriendelijk by hem ontfangen, en aenstonds aen tafels, die al gereet stonden, op stoelen tot zitten genodigt. Kort daer aen quam'er mede de *Toya*, of Opper-hooft der burgerlijke Regering dier plaetse, die daer mede scheen genodigt *en ter maeltijt onthaelt.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

digt te zijn, en neffens de Krijgs-overſte aen zijn eigen tafel wiert gezet. Datelijk dan wiert de ſpijze en drank op de Sineſe maniere in groten overvloet opgeſchaft, zonder dees Krijgs-overſte eenige redenen maekte, of den onzen iets vraegde: deed alleenlijk zijn beſt om hen wel t'onthaelen, en het een kopje op het ander toe te drinken: daer hy hen dapper in voorging en de *Toya* mede in geen gebreke en bleef.

Na d'onzen wel gegeten en gedronken, en den Krijgs-overſte voor zijn vriendelijk en beleeft onthael bedankt hadden, vertrokken zy kort na den middag. Gekeert weder in hunne vaertuigen, vond d'Ambaſſadeur goet, in vergelding van het beleeft onthael, den Krijgs-overſte met het naarvolgend te beſchenken: als twee Moeriſen: een ketting Barn-ſteen-korael: vijf el Stamet: een ſtuk Perpetuaen: een Verre-kijker en twee fleſjes Rozen-water: welke geſchenken, neffens een groet-briefje, den Krijgs-overſte des morgens door *Putmans* aengeboden wierden.

Geſchenken aen den Krijgs-overſte van Tiencin.

Het groet-briefje luide als volgt:

D' Ambaſſadeur is t' eenemael dankſchuldig, eerſt voor Talaujas *goet onthael: daer na, wijl hy daer door weder gezond en verheugt is geworden.*

D'Ambaſſadeur zal altijdt aen Talaujaes *goet onthael gedenken. Tot teken van oprechte genegentheidt, gelieſt* Talauja *dit klein geſchenk t'aenvaerden: daer over d' Ambaſſadeur noch meer verblijd zal zijn.*

Wil die niet aenvaerden.

Putmans braght tot antwoord: de Krijgs-overſte de Schenkaedje niet had derven aenvaerden: maer dezelve tot hunne wederkomſte van *Peking* had uitgeſtelt; den Ambaſſadeur met een dienſt-biedend briefje bedankende.

De Stadt of krijgs-veſting *Tiencin* is gelegen op eenen drieſprong, aen de uiterſte hoek van den zee boeſem *Xang*, daer al de ſtroomen van het geheel Landſchap *Peking* te zamen komen, en na een zeer lange loop voorby haere hooge wallen in dezen zeeboeſem ſtorten. Zy is een zee-koopſtadt, die naulix haers gelijke heeft, eenſdeels in groote en rijkdommen; eenſdeels in pracht en meenigte van gebouwen. Aldaer al de ſchepen, die uit zee of de middellandſche geweſten naer *Peking* op willen, moeten derwaerds nae toe ſchieten en voorby varen. Waer over aldaer altijds een ongelofelijke meenigte van vaertuigen is. Men heeft'er gewoonelijk de beſte ſtapel van al de koopwaeren; aengezien de handel in deze Stadt voor eenen iegelijk open ſtaet, en de koomenſchappen genen tol te betalen hebben. De Stadt is geſterkt met hooge en weerbare wallen, en bezet met veel krijgsvolk.

Tegens den middag vertrokken zy weder van de Stadt *Tienſingway*, en ſloegen, na een weinigh varens, hoewel noch in de voorſtad, uit den ſtroom *Guei*, die hen zeer voordeelig met zijne afwatering was geweeſt, in een anderen, komende uit den noorde in den *Guei* geloopen: zulx zy aldaer tegen ſtroom kregen: en ook in de wind. Dies zy tragen voortgang maekten; doch vorderden evenwel, door kracht van trekken, zoo veel weghs; dat zy verby de dorpen *Quafa*, *Siikoelea*, *Sang ſan* en *Peytſang* quamen, gelegen aen weder zijde van dezen ſtroom, en des avonds aen het dorp *P'hoekoel* ter ruſte raekten; hebbende, ſedert hun vertrek van *Tienſingway*, ontrent een mijl en zeven achtſte deelen gevordert.

Den elfden des morgens vroegh, vertrokken zy weder van het dorp *P'hoekael*, en quamen dien dagh, met trekken en zeilen, voorby de dorpen *Thanquaſue*, *Poecue*, *Ghanchol*, *P'hoekhouw*, *Hangchue* en *Maetſiachoa*. Het land is aldaer over vlak, wel bebouwt, en vol huizen en wooningen.

Des namiddags landen zy aen een groot dorp, *Jangtzin* genoemt: alwaer zy, om van verſche trekkers verzien te worden, moſten blijven. Dezen dagh was drie mijl op verſcheiden koerſen, 't kompas twee of driemael rontom, gevordert.

Den twalefden, 's morgens, liet de Geleids-mandarijn *Hiu Lauja* den onzen weten; hoe aldaer geen Koelijs tot trekken voor hen waeren. Weshalve

halve vroegh hy den Ambassadeur, of hy zelfs Koelijs wilde laten huuren. Dan hier toe had *Van Hoorn* gene ooren, en liet zeggen: zulx de gehele reis niet geschiet te zijn: waerom hy het nu zou doen? Zy vertrokken echter alleen met vier trekkers; hoewel met een goede wint. Zeer wel ging dit in 't eerst; maer dewijl zommige rakken, door den krommen loop des strooms, in de wint waren, konden zy daer niet, dan met grote moeite door geraken: naerdien d'eene bark voor, en d'andere na, door al de Koelijs en Barkiers te zamen, mosten opgetrokken worden. Dies niettegenstaende quamen zy dien dag noch de dorpen *Zeetiatwangh*, *P'hinkoulutin*, *'t Zaizuen*, en noch drie andere voorby. Des avonds braghten zy het aen het dorp *Ghosathun*: alwaer zy, om van trekkers verzien te worden, en t'overnachten, bleven leggen. Twee mijlen en een halve was dezen dag gevordert.

Des morgens, den dertienden, de wint goet zijnde, moesten zy weer met de vier trekkers, daer zy mede aldaer gekomen waeren, voort varen: alzoo aldaer ook gene andere te bekomen waeren: doch geraekten, door d'ondiepte des strooms, de barken veeltijts vast: dies zy weinigh weghs vorderden. Na voorby de dorpjes *Wank-fan* en *Sitiafoe* gekomen te zijn, vervielen sy al laet in den avont aen de Stadt *Gioechioe*: alwaer zy, om te vernachten en van trekkers verzien te worden, bleven leggen. Komen aen de Stadt Gioechioe

Dezen dagh was maer twee mijl en drie vierendeel gevordert.

Des avonts vry laet, omtrent negen uren, quamen de Geleids-Mandarijn *Hanlauja*, nessens den Sineesen Schryver *Soukjen*, en de twee tolken *Gemko* en *Liulako* met een klein vaertuigh voorby de bark des Ambassadeurs varen, en in het voorby varen den zelven toeroepen: hoe sy lieden naer den nieuwen Veldheer, die van *Peking* quam en al dicht by was (gelijk d'onsen aen al de vuuren op zijn barken zelfs konden zien) om naer *Hokſieu* in plaets van den aldaer zijnde *Tziangpori*, die zy zeiden afgezet te zijn, ter begroeting gingen. Dit quam den onzen zoo heel vreemt niet voor, gemerkt hen onderweeghs tot verscheide malen, zoo door hunne Geleids-mandarijns, als tolken gezeid was: dat de Veldheer voornoemt in *Hokſieu* was afgezet: en d'Onderkoning *Singlamong* in een boete van twee duizent tayl zilver gedoemt was: uit oorsake zy onse schepen, sonder verlof van den Keizer, hadden laten vertrekken: 't welk by d'onsen niet (als met geen schijn van waerheid vermengt) dan voor een praetje en uitstroisel wierd aengenomen. Maer mogt wel zijn, dat hy (dewijl sy nu oogschijnelijk sagen, een ander hem quam vervangen) door d'een of andere misdaet op ontboden was.

Des middernachts quamen gedachte *Hanlauja*, Schryver en Tolken noch aen boort van den Ambassadeur, met zeggen: zy *Talauja*, wijl hy al sliep, dien avont niet hadden te spreke kunnen komen; maer des uchtens vroeg weer derwaerts zouden gaen: gelijk zy sich des morgens vroeg, nessens den Geleids-Mandarijn *Hiulauja*, weder derwaerrs begaven, met verzoek: of d'Ambassadeur sich gereet geliefde te houden, of *Talauja* hem wilde sien of spreken, om als dan voor zijne Hoogheid te verschijnen. Maer na hun wederkomste braghten zy ten antwoort: zijn Hoogheid den Heer Ambassadeur niet voor hem had derven laten komen, ter oorzake hy noch voor den Keizer ter gehoor niet was geweest. Midlerwijle voer zijn Hoogheidt voorby buiten om onse barken, verselt met een sleep van over de twintig grote barken.

De Stadt *Gioechioe* is een vervallen plaets, en leid schier overstolpt in haere puin hopen, ontstaen inzonderheid door den laesten oorlog.

Na trekkers bekomen te hebben, vertrokken zy van de Stadt *Gioechioe*, hoewel met tragen voortgang, ter oorzake de stroom (schoon de wint goet was) aldaer, gelijk op gisteren, vol droogthen lagh: quamen eindelijk voorby het dorp *Sanghkiatwangh*, en konden, door het *Vertrek van Gioechioe.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

vallen van den avond, niet verder, als aen het dorp *Wanghiapan* komen; alwaer zy dan om t' overnachten bleven. Slechts twee mijlen en een achtsten deel, niet tegenstaende een goede wint, was dezen dagh gevordert.

Des morgens, den vijftienden, spoeiden zy weder weg, en quamen met zeilen en trekken voorby de dorpen *Ponsinghou* en *Googothien*: desnamiddags te landen aen het dorpje *Goechien*, alwaer zy bleven vernachten. Ontrent drie mijlen was dezen dagh gevordert.

Van het dorp *Goechin* leid de Stadt *Goeyeen* ontrent een halve mijle, om de Noord-west landewaerds in, die den onzen niet zeer groot scheen (want zy quamen daer niet in) maer geleek meer na een kasteel, als Stadt.

Weinigh tijds te voore, eer zy aen het dorp *Goechien* landen, quam een groot Mandarijn, een Tartar, en, zoo gezeid wierd, eigen Neef of Vaders Broeders Zoon van den tegenwoordigen Keizer, den Ambassadeur in zijne bark vinden en bezoeken. Hy wierd by den Ambassadeur met een glaesje Spaense wijn onthaelt, en vertrok wel vernoeght, beziende in het wegh gaen de paerden en osjes.

Den zestienden verlieten zy het dorp *Goechien* weder, en trokken ter reize: quamen dezen dagh weder voorby veel huizen en woningen, aen weder-zijde van dezen stroom gelegen: als ook voorby de dorpen *Kongidieen*, *'t Sautun*, *Nainaimeao*, *Jaumeao*: voeren door *Xantinto*, de voorstadt van *Sanghsinghwey*, en quamen des avonds aen d' oost-zijde van de Stadt *Sanghsinghwey*, voor een groot plein, tusschen der Stadts muur en den stroom gelegen. Dezen dagh was ontrent drie mijl gevordert.

Aldaer mosten zy met de barken blijven leggen, op orde des Keizers, (gemerkt zy met de barken, door de drooghte des strooms, niet hoger konden komen) om de schenkaedje-goederen te lossen, en zich met de zelve over land naer *Peking* te begeven, vier mijlen in veerheid te lande van daer gelegen.

Den zeventienden droegh zich niets toe, nochte wierd niemant vernomen.

Den achtienden quamen verscheide Mandarijns den Ambassadeur in de bark verzoeken en bewellekomen: desgelijx de Mandarijn, die den vijftienden dezer by hem was geweest, en die men zeide des Keizers eigen Neef te zijn.

Dees vereerde hem twee schapen, in vergelding van een snaphaens-roer, daer hy zeer begerigh na was: verzocht ook, d' Ambassadeur noch een aen hem wilde verkopen. Onder andere vroegh d' Ambassadeur aen dezen Heer, of 'er gene Ambassadeurs meer van eenige andere plaetsen in *Peking* zich bevonden. Waer op hy antwoorde, geen andere, dan van de Koerese eilanden; doch stonden die in korte dagen weder te vertrekken.

Voorts droegh zich niets toe. Alleen quamen de Geleids-Mandarijns den Ambassadeur bekent maken: des volgenden uchtens karren en Koelijs zouden komen om de schenkaedje-goederen naer *Peking* te voeren: en een van de *Lipous* aen het Stedeken *Tonghsieuw*, vier mijl van daer gelegen, zou zijn, om den Heer Ambassadeur aldaer uit naem van den Keizer te ontfangen, bewellekomen en voorts tot *Peking* te geleiden.

Des morgens vroegh, den negentienden, quamen veel karren, Koelijs en paerden, ten einde de geschenken, neffens de perzonen des Gezantschaps, en reistuigh naer *Peking* over land te voeren. Weshalve d' Ambassadeur d' uitscheping aenstondts liet geschieden. Waer mee zy tot aen den middagh bezigh waeren, eer alles te lande gebraght en op karren gezet was.

D' Ambassadeur vereerde aen de barkiers gezamentlijk (hoewel ieder bark na gerade), die hem met zijn gevolg, zo van *Sucheu* als *Hoaigan* tot hier toe gebraght hadden, zes en tachtigh tayl zilver, daer zy lieden

niet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

A . Den Ambassadeur van Hoorn .
B Den Lipu .
C Desselfs Draegh-seetel .
D . Een die de Hollandtse Vaendel draeght .
E . Hollants gevolgh .
F . Packasie Wagens .
G . De Stadt Pecking .

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

niet qualijk over te vreden waeren.

D' onzen namen kort naer den middagh hunnen wegh naer het Stedeken *Tongſieuw*, met de geſchenk-goederen en reistuigh voor uit: daer neſſens eenige krijgs-knechten te paert reden, om de zelve ga te ſlaen: met toeloop van duizenden van kijkers, zoo burgers, als boeren, zoo vrouwen, als kinderen.

Tongſieuw.

Gekomen des namiddags, ontrent drie uuren, aen *Tongſieuw*, wierden al de geſchenk-goederen in een oud vervallen huis gebragt: insgelijx ook d' onzen daer gehuisveſt. Zeer weinigh geriefs was in het zelve; zoo dat zy na den aenſtaenden morgen al verlangden, om weder voort te geraken. Ook vonden zy tot hun groote verwonderingh, aldaer niet een *Lipou*, daer de Geleids-Mandarijns hen gisteren van gezeid hadden.

Den twintigſten, 's morgens, met den dagh, gingen zy weder voort, en quamen, na de dorpen *Palikua*, *Swango*, en *Kapucheen* doortogen te hebben, tot op een halve mijle by de Stadt *Peking*. Aldaer wierden zy door eenen der *Lipous*, *Lilauia* genoemt, een Tarter, beweliekoomt, wel ontfangen, en na eenige weder-zijdige plichtplegingen naer de Stadt geleid, die ſy in behoorlijke orde regt op den middag inreden.

Komen in Peking.

Gekomen binnen de poorte van *Peking*, dankten zy Gode voor zijne genade, die hen tot dus verre in redelijke gezontheid, door eenen weg van zoo veel mijlen, met toebrenging daer over van zes maenden, zoo te water, als te lande, en door en verby trekken van zeven en dertigh Steden, drie honderd vijf en dertig dorpen, en vier en dertig Pagoden, geholpen had.

Zy wierden door de Geleids-Mandarijns voorby des Keizers Paleis heen gebraght, tot in des *Tatans* of eerſte Kanzelers Hof, ſtaende achter des Keizers Paleis. Aldaer moſten al de geſchenk-goederen van den Keizer, volgens het zeggen van den zelven, gelaten werden: en d' onzen niet eerder, voor het zelve geſchied was, naer hun Logement (reeds voor hen vaerdigh gemaekt) vertrekken.

De ſtraten overal daer zy door trokken, grimmelden van volk, en ſtonden ter weder-zijde geboord met duizenden van menſchen: waer door het zoodanigh ſtoof, (gelijk de ſtraten van *Peking* dit ongemak zeer onderworpen zijn) dat zy qualijk uit hunne oogen konden zien, ja naulix de kleur hunner kleren bekennen. Weshalve zy, onder de poorte of ingang des Hofs, om uit den drang der menſchen te zijn, die by duizenden voor de zelve ſtonden, te zitten gewezen wierden, om de goederen in te wachten, die een weinig achterwaerds waeren geraekt, in het rijden door de Stadt.

Na een vierendeel uur wachtens onder deze poorte, en het drinken ondertuſſchen van een kop Thee, quamen de goederen: en wierden d' onzen als toen in een byzondere kamer van dit huis geleid; blijvende *Putmans*, neſſens eenige van 't gevolg, by de goederen, om de geſchenken des Keizers van d' andere uit te zonderen.

D' Ambaſſadeur en *Nobel* met d' andere in deze kamer komende, vonden zy aldaer eenige Sekritariſen op een tafel zitten, die *Van Hoorn* wezen op de vloer neer te gaen zitten: doch hield hy zich daer in wat koeltjes, ſeggende wel te kunnen ſtaen. Zy dit ziende, wezen hem mede op de ſelve tafel, daer zy ſaten, te ſitten, gelijk hy eindelijk deed.

De Sekritariſen voornoemt begonnen toen den Ambaſſadeur, uit laſt der *Lipous*, eenige vragen voor te ſtellen: als naer zijne hoedanigheid: waer de paerden en osjes van daen quamen: hoe out dezelve waeren: en hoe veel lijs ieder paert op eenen dagh wel kon afleggen. Waer op hy met antwoort vernoegingh deed.

Vragen voorgeſtelt aen den Ambaſſadeur.

Insgelijx vraeghden zy ook: wie meerder in hoedaenigheydt was, des Ambaſſadeurs zoon of *Nobel*:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

alzoo de Veldheer van *Hokſieu* des Ambaſſadeurs zoon voor had geſtelt. Waer op geantwoord wierd: de gemelde zoon zoodanigen rang had, als de Heer Generael op *Batavia* aen aen den Ambaſſadeur gelaſt had: beneffens ook veel beuzelingen, niet verhael-waerdig.

Midlerwijle quam de *Lipou,* die hen ingehaeld had, weder by d'onzen, met zich brengende eenige ſpijze, op de Sineeſche wijze toebereid, die hen zeer wel quam; alſoo ſy den ganſchen dagh noch niets genuttight hadden. Ook quam *Putmans* den Ambaſſadeur aendienen, dat, na zyluiden negentien kaſſen met ſchenkaedje-goederen voor den Keizer van de karren hadden gezet, het voorder afzetten den *Tatan* of Rijx-kanzeler, die aldaer noch neffens eenen anderen gekomen was, geſtaekt had: maer dat zy lieden des Keizers brief al s nu wilden hebben.

Den brief des Generaels en Raden van Batavia word overgelevert.

Dees dan met veel moeite voor den dagh gehaeld, en by allen geluk een dag of twee te vore in een lap geel laken gewonden, wierd door den Ambaſſadeur met ongedekten hoofden, en driemael het lichaem te buigen, zonder te knielen, op een tafel, met een rode lap laken gedekt, (daer d'eerſte en tweede *Tatan* achter ſtonden,) met beide handen gelegt, zonder hem tijd of gelegentheid gegeven wierd, om den zelven in een zilvere ſchotel of iet anders van waerde over te leveren. Toen wierden d'onzen weder in 't zelfſte vertrek, daer zy te vore geweeſt waeren, geleid, zonder van weder-zijde een woord geſproken wierd.

Kort daer na wierden de reſt der ſchenkaedje-goederen, neffens reistuig, paerden en osjes naer hun Logement gebragt (blijvende de negentien kaſſen voornoemt aldaer) die ook aenſtonds door hen wierden gevolght.

De paerden en osjes worden ten hoof geeiſcht

Onder weeg wierd hem gezeid: de paerden gezadelt en d'osjes met het wagentje den volgenden morgen met den dagh te Hoof moſten werden gebragt: naerdien de Keizer die als dan wilde bezichtigen. d'Ambaſſadeur nu in 't voor hem vervaerdigt Logement gekomen, ſtond zeer verbaeſt: wijl daer zoo veel plaets niet was, dat de paerden, osjes en ſchenkaedje-goederen, onder het dak konden droog ſtaen: ook niet om eenig gemak voor zijnen perzoon, of voor iemant van zijn gevolg te hebben. Weshalve hy hevig tegen de Mandarijns, die hem daer in bragten, uitvoer en vraegde: of dat een huis voor eenen Ambaſſadeur was, die zoo verren wegh quam gereiſt, en zulke koſtelijke ſchenkaedje mede bragt, door wiens landslieden den Keizer zoo vele dienſten geſchiet waeren. Ook dat het hem in deze woning, door d'engte, onmogelijk was, de zadels van de paerden en het karosje voor den dagh te krijgen. Wel woud hy zijn beſt doen, gelijk zy van hun volk, die zy aldaer geliefden te laten, zouden kunnen vernemen; maer zagh daer genen kans toe. De Mandarijns, die zelfs ook wel zien konden, hoe 't gelegen en de huizinge voor d'onzen onbequaem was, zeiden hun Meeſters ſulx zouden aendienen en maken, dat zy morgen beter huizingen kregen: maer voor al had d'Ambaſſadeur te maken, dat de paerden gezadelt en d'osjes met het wagentje te Hoof quamen. Dees ſtelde hen weer d'onmogelijkheid van dien voor oogen, gelijk het ook in 'er daet (of moſten den geheelen nacht daer aen gearbeid hebben) byna onmoghelijk was. Met welk antwoord de Mandarijns waeren vertrokken.

Des middernachts quamen weer twee Mandarijns in des Ambaſſadeurs Logement, door de *Lipous* gezonden, om hem aen te zeggen, de paerden en osjes voor dag moſten te Hoof gebragt worden; 't zy de paerden gezadelt, of niet, en d'osjes met of zonder wagen: alzoo de Keizer die des morgens vroegh in perzone wilde zien: 't welk geen kleine zake was. Vroegen derhalve kort beſcheid: of de paerden gezadelt, en d'osjes met de wagen zouden komen of niet. Weshalve d'Ambaſſadeur zich daer op beradende, gaf den Mandarijns ten antwoord: hy maken zoude, dat de paerden gezadelt en d'osjes met het

het wagentje zouden komen: en *Nobel* en de Sekritaris daer neffens. Dies de Mandarijns weder waeren vertrokken. En deden d'onzen, met alles 't onderste boven te halen, niet zonder groote moeite, noch zoo veel, dat zy de zadels en het karosje voor den dagh kregen, en alles klaer geraekte.

Den een en twintigsten, des morgens vroegh, ten drie uuren, quam een der *Lipous* zelf al, om de paerden en osjes te Hoof te halen.* Derhalve dezelve aenstondts voort wierden vaerdig gemaekt: maer wanneer het karosje opgezet was, kon het niet door de deur van hun huizinge; dies het zelve blijven most. *Nobel* evenwel en de Sekritaris, met den *Lipou* voornoemt, neffens de paerden en osjes gingen voort. Weder gekeert ontrent negen uuren, braghten den Ambassadeur van hun wedervaren, 't naervolgend tot verslag. Hoe sy met den dagh in het Hof van den Keizer waeren gekomen; doch hadden alvorens drie sterke poorten moeten doorgaen: en waeren als toen door een vierde poorte daer weder ingeleit. Gingen toen langhs de muuren van het Paleis voornoemt, ontrent de veerte van een vier en deel mijls: als wanneer zy door een vijfde poorte weder waeren binnen gebraght, tot in het Binnen-hof.

Aldaer waeren de Paerden en osjes eerst door den eersten *Zoutaizin* of Raedsheer bezichtigt. Een bruine Tartar was dees, met een oog en witte knevel, ruim zestig jaren oudt, die men zeide, door zijn aenzien, ontzagh en vernuft byna het gansch Rijk bestierde. Dees had ook *Nobel* en den Sekritaris laten zeggen: wat verder achterwaerds te gaen staen: alzoo de Keizer in persoon de paerden en osjes zou komen bezichtigen, en, als de Keizer buiten quam, te knielen. Dan de paerden bleven ter zelver plaetse staen, daer zy door den eersten *Zoutaizin* voornoemt bezichtigt waeren, met vier Hollanders, die hen vast hielden: en twee by d'osjes; zijnde in veerheit ontrent twintigh treden van de plaets, daer de Keizer naderhant quam. Ook deze waeren insgelijx belast te knielen, zoo dra de Keizer buiten zou komen. Na een weinigh verwijlens, waeren vier paerden, gezadelt met gele zadels, de poorte van het binnen Hof ingeleit: op een der welker de Keizer even buiten de middelste poorte van 't Binnen-hof quam komen gereden.

Hy was, volgens zeggen van *Nobel* en den Sekritaris, een perzoon van middelbare lengte, redelijk blank, en ontrent zestien jaren out: niet uitstekend gekleet: had een blaeuwe damaste rok aen; voor, achter en op de schouderen een weinigh geborduurt, met gele laerzen. Hy bezagh wel ter deeg de paerden, zonder het oog by na daer van te hebben: had geduurig-lijk gelacchen, en ook met den eersten gemelden Raetsheer daer van gesprooken: waer uit d'onzen vermoeden: zijn Majesteit daer goet behagen in most hebben. Voorts had zijne Majesteit twee der zelve, door den Kommissaris *Berkman*, (want dees bevont zich daer mede) laten bereiden, en daer na een paert en osje dicht by hem brengen: alwaer de zelve noch naeder door hem waeren bekeken. *Gestalte des Keizers.*

Dit gedaen, waeren de paerden en osjes wat achterwaerts geleit: en was zijne Keizerlijke Majesteit van 't paert ook op een laegh voetbankje gaen zitten; daer hy te voren met het paert had gestaen. Van gelijken waeren mede aen zijne Majesteits linkerhant vier of zes treden van haer gaen zitten op hunne pije-lappen, de twee eerste *Zautaizins*, of Raets-heeren. D'eerste hunner twee was de geen, die alleen de paerden en osjes had bezien: en d'ander mede een Tarter. Als wanneer door zijne Majesteits ordre bonen-zop geschonken wiert, en ook aen d'onzen een kop gebraght, die by hen op eene knie ter aerde leggende, genuttight was. Voorts was ook door den Keizer belast aen hen te vragen: hoe verre *Holland* van *Batavia*: en *Batavia* van *Hoksieu* was gelegen: ook door wien de Heer Ambassadeur gezonden quam. Waer op zy geantwoort hadden: *Holland* van *Vragen des Keizers.*

Batavia acht maenden, en *Batavia* van *Hokſieu* ontrent anderhalve maendt zeilens was: als mede dat de Heer Ambaſſadeur, op orde van hunnen Prins, in *Hollandt*, door den Heer Generael tot *Batavia* quam gezonden. Wijders was hen niets gevraegt; maer de paerden en osjes, door orde van den Keizer, den geleiders afgenomen, en in de ſtal, ſtaende tegen over de poorte van het binnen-hof, gebraght: en den onzen verlof van te vertrekken (na dat zy wel een halve uure den Keizer tot genoegen bezichtight hadden) gegeven: gelijk zy ook datelijken door den zelven wegh, dien zy gekomen waeren, weder wegh geleid wierden. Doch was zijne Keizerlijke Majeſteit noch al blijven zitten.

Korts na de wederkomſte van *Nobel*, Sekritaris en andere, quam een Mandarijn, van wegen den Keizer, twee Hollanders verzoeken: een om de paerden, en een om de osjes te voeren, en den ſtal-meeſter de maniere van zulx aen te wijzen. Het geen d'Ambaſſadeur datelijk liet geſchieden.

De reſt der geſchenk goederen muſten ten Hof gebraght.

Ook verſcheen in des Ambaſſadeurs Logement de *Lipou Lilauja*, die hem des vorigen daegs ingehaelt had: met aenzeggen, dat de vordere geſchenk-goederen des Keizers moſten werden ten hove gebraght, en aenſtonds karren, om dezelve te halen, zouden komen: dat ook de Heer Ambaſſadeur en zijn zoon, en voorts zoo veel perſoonen, als hen geliefde, daer neffens konde komen: alzoo hy by het naerzien der goederen, of die niet vermindert waeren, (het welk aen de paerden en osjes niet hadde kunnen geſchieden, en daerom maer zoo aengenomen waeren) diende tegenwoordig te zijn. Weshalve d'Ambaſſadeur zich datelijk vaerdig maekte, de vordere geſchenken op de karren liet zetten, en zich neffens *Nobel*, *Putmans*, den Sekritaris en elf perſoonen van het voorder gevolgh, (daer onder eenige die neffens de karren met goederen gingen) op wegh begaf. Hy wierd voor eerſt geleid ten huize van den Rijx-kanzeler, daer hy op giſteren de negentien kaſſen met geſchenk-goederen had gelaten: alwaer de goederen by elkandre wierden gevoeght, en alzoo gezamentlijk (behalven vijf kaſſen met witte Peper, die op zeggen van den gemelden *Tatan* niet behoefden) na 's Keizers Paleis gebraght, en korts daer na, door den *Tatan*, (die voor uit door een andere poorte met de goederen, als d'Ambaſſadeur ging, 't hof inreed) en door d'onzen gezamentlijk gevolght.

Gekomen in het Binnen-hof, daer de Keizer des morgens de paerden en osjes bezichtight had, vonden zy de karren met de ſchenkaedje-goederen daer al ſtaen: ook den *Tatan* onder den blaeuwen hemel zitten. Den Ambaſſadeur en zijn gevolgh wiert mede geweezen eenige treden achter den zelven op de aerde neder te gaen zitten: 't welk zy op hunne mede genomen regen-rokken deden.

Na ontrent een halve uure wachtens, verſchenen de twee eerſte Raetsheeren of *Zoutaizins* van den Keizer (men zeit dier vier zijn, die, geduurende 's Keizers minderjarigheit, het ganſch Rijk beſtieren) aldaer mede, die ook op hunne mede gebrachte pije-lappen onder den blaeuwen hemel op de aerde gingen nederzitten. Na dezen een weinigh gezeten hadden, riepen zy den *Tatan* by zich, die hun bevelen knielende ontfingh, en lieten hem aen den Ambaſſadeur zeggen: dat de Keiſer vraeghde, of de Heer Generael tot *Batavia* noch gezont was: waer op door hem, op ſijne eene knie ter aerde leggende, van ja geantwoort wierd.

Voorts lieten de Raet-heren voornoemt vragen: of het alle vier Perſiaenſe paerden, en d'osjes alle vier van Bengale waeren: ook of d'onzen met de Koningen van Perſien en Bengale in vrede als broeders leefden. Waer op d'Ambaſſadeur in 't algemein van ja antwoorde: en lange jaren als broeders en oprechte vrienden hadden geleeft. Ook vraeghden zy, wat voor graenen in *Hollandt* groeiden: daer op hen mede na behooren,

ren en in waerheid was geantwoord. Vorders moesten d'osjes in het karosje gespannen werden, en des Ambassadeurs zoon by hem komen, om eerbiedigheid te doen.

Hier na wierden de schenkaedjegoederen, behalve de lantaeren, weder wegh gebracht, zonder die den Keizer quam bezichtigen, en den Ambassadeur aengezeit vryelijk weder te mogen vertrekken: 't geen hy ook datelijk deed, en reed weder na zijn slechte huizinge.

Midlerwijle bleven *Putmans* en *Ruwenoort* noch in het hof, om de lantaren los te maken: de welke de Keizer, na des Ambassadeurs vertrek, weder was komen bezichtigen, als mede de osjes en het wagentje: alwaer hy twee van zijn gevolgh had in laten zitten, en zoo door d'osjes voort trekken: zoo dat *Putmans* en *Nobel* mede tot hun welgevallen den Keizer hadden kunnen bezien. Na dit alles beschikt was, wierd hen t'eeten en te drinken gegeven.

Verscheide grote Mandarijns quamen den Ambassadeur in zijn Logement verwellekomen en bezien, die by hem met alle vriendelijkheid wierden bejegent, en naer tijds gelegentheid onthaelt.

Den twee en twintigsten, 's morgens al vroeg, quam 'er een Sekritaris, van het amptgenootschap der *Lipous* in des Ambassadeurs Logement, met aenzeggen, dat de schenkaedjemeester *Putmans* ten huize van den *Tatan* moste komen, om de geschenkgoederen van den Keizer los te maken, t'ontpakken en naer te zien: Werwaerds *Putmans* dan sich datelijken begaf. Dees Sekritaris bood den Ambassadeur in allen delen zijnen dienst aen: of hem in eenige delen, 't zy met raet en daet te geven, konde behulpzaem zijn: daer voor hy door den Ambassadeur wierd bedankt, en gezeid die aenbiedinge in tijd en wijle niet te zullen verwerpen.

Ten zelve dage maekte de tolk *Genko* den Ambassadeur bekent: hoe van goeder hand verstaen had: hy heden in drie dagen al voor den Keizerlijken Throon ter gehoor zoude gebragt werden. Dan hy nam dit ten volle niet aen; doch liet echter alles vervaerdigen, om tegens dien dag klaer te zijn. Ook verscheen een gelubde met vier Mandarijns in zijn Logement, door den eersten Raetsheer of *Zoutaizin* des Keizers, zoo zy zeiden, gezonden, om den Ambassadeur te vragen: of hy geene bloed-koralen, perpetuanen, of ander goet te koop had: alzoo de Keizer daer misschien zelf noch wel wat van zoude willen koopen. d'Ambassadeur gaf ten antwoort: hem uitdrukkelijk door den *Ong* of Generael van *Batavia* was verboden, iets te verkopen: maer al 't geen hy had, tot des Keizer dienst te zijn. Waer op zy weder vertrokken waeren.

d'Ambassadeur wort nauw bewaert.

Insgelijx quamen twee Mandarijns ter wacht in zijn Logement; zulx zy toen van vier Mandarijns en twintig krijgsknechten, om hen te bewaren, verzien waeren. Dies eenen ieder het komen in de huizing, (als die zy daer wilden in hebben) en hen het uit gaen verboden bleef. Ook wierden de Geleids-Mandarijn, die sedert hun aenwezen aldaer by hen waeren geweest, op een andere plaetse gehuisvest; doch bleven de Sinese tolken neffens den Schryver *Soukjen* by hem.

Des middags quam *Putmans* wederom, deed verslag: hoe hy weder ten huize van den *Tatan* geweest was, en van ieder sortering der goederen van des Keizers geschenken een stuk voor den dag had moeten langen. Al welk te zamen in een kas verzegelt was, om den Keizer vertoont te worden, en de rest noch in kassen gelaten, om na gezien te worden.

d'Ambassadeur wort gezeit ten Hoof te komen.

Des namiddags quam een Sekritaris van de *Lipous* te paert, even binnen de poort van des Ambassadeurs huizing, zeggende alleenlijk tegen de tolken: d'Heer Ambassadeur zich tegens middernacht gereet moste maken, om voor den Keizer te verschijnen, en de schenkaedje-goederen zelfs aen zijn Keizerlijke Majesteit over te leveren: en was weder, zonder antwoort te verwachten, vertrokken. Weshalven *Van Hoorn* zich tegen dien tijd gereet maekte.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Al laet in den namiddagh, wierd *Putmans* andermael tot den *Tatan* gehaelt, ten einde, zoo men zeide, de voordere ſchenkaedje-goederen des Keizers voor den dagh te halen: om des volgenden uchtens den Keizer gezamentlijk te konnen vertoonen, en door den Ambaſſadeur ſelf aen ſijne Keizerlijke Majeſteit overgelevert te worden.

Putmans tegens middernacht wedergekeert, zeide: weder ten huize van den *Tatan* geweeſt te zijn, en al de goederen dien morgen voor den dagh gehaelt; maer enkelijk weder in deſelve kiſten geleit te hebben. Ook was hem gelaſt den Ambaſſadeur aen te dienen: hy zich toch wat vroegh zoude klaer maken, om te nacht ten hove te komen.

De geſchenken moeten voor den Keizer vertoont werden.

Den acht en twintighſten, twee uuren voor dagh, wierd d'Ambaſſadeur, neffens ſijn gevolg door eenige Mandarijns, om ten hove te komen, gehaelt: dies zy zich ook datelijken vervaerdigden en derwaerds gingen. Zy wierden nu door drie poorten, en niet daer zy eergiſteren door gekomen waeren, naer een ander binnenhof geleid. Gekomen door de derde poorte, zagen ſy op een groot plein, voor de poorten van een treffelijk huis, de ſchenkaedje-goederen ſtaen, en daer by den tweeden *Tatan*, onder den blaeuwen hemel gezeten. Hen wird mede gewezen bezijde de ſchenkaedje-goederen neder te gaen zitten; 't welk zy ook deden. Na aldaer omtrent een halve uure gezeten te hebben, quamen d'Ambaſſadeurs van de Koreeſe Eilanden, ten getale van drie, en met een gevolgh van wel vijftig perſoonen, op de Sineeſche wijze gekleet, met lang hair; hoewel zeer beſmot en armelijk van aenzien, mede aldaer. Deze wierden een groot ſtuk achter d'onzen ter linkerhand van de deure deſes binnen-hofs, 't welk drie ingangen had, ter zeet gewezen, en zouden, zoo men zeide, op heden hun afſcheid krijgen, om weder te vertrekken. Ten dien einde ſtonden op een tafel, achter onze ſchenkaed-goederen, met een roode lap zijde gedekt, eenige ſtoffen en papiertjes met zilver, ten geſchenk voor hen.

Koreeſe Gezanten.

Midlerwijle d'onzen ruim twee uuren daer zaten, wierden eenige redenen tuſſchen den *Lipou Lilauja* en den Ambaſſadeur gevoert, over eenen brief, dien, zo de tolk *Genko* dezen *Lipou* had gezeght, d'Ambaſſadeur aen den Keizer wilde overleveren. Dit ried de *Lipou* den Ambaſſadeur af, en zeide, ſulx aldaer geene gewoonte te zijn: want als men iet aen den Keizer wilde verſoeken, moeſtmen het eerſt den *Lipous* bekent maken en vertoonen, om naderhand alſdan door hen den Keizer overgelevert te werden. Hy zou, gaf d'Ambaſſadeur hem daer op tot antwoord, anders niet doen, als 't geen hy hem ried, alzoo zy vreemdelingen waeren, en de gewoonten niet wiſten.

Wat aenging den brief of geſchrift, daer de tolk hem van gezeid had, ſulx was niet anders als een vertoogh van dankbaerheidt aen ſijne Keizerlijke Majeſteit: en had hy voorgenoomen met hem te ſpreken: of het beſtaen zou mogen zoodanigh een vertoogh aen ſijne Keizerlijke Majeſteit, eer tot de zake zou gekomen zijn, te doen.

Inſgelijx was noch een ander *Lipou* by den Ambaſſadeur gekomen, en gezeid van eenen der *Zoutaiſins* verſtaen te hebben, het wel licht moghte gebeuren, dat de Keizer den Ambaſſadeur eenige vragen voor deed ſtellen. Zoo dit quam te geſchieden, hy ried hem daer op niet anders als kort en bondig antwoort te geven.

Eindelijk wiert den Ambaſſadeur gezeid: hy wel weder naer zijn huizinge mogte gaen: aengeſien de Keizer heden niet te voorſchijn ſou komen, om de ſchenkaedje-goederen te zien; hoewel de ſchenkaedje-meeſter daer moſte blijven, om de kaſſen en kiſten t'openen, ingevalle daer iet voor den dag moſte gekregen worden, en wierd dit zoo nagekomen.

Dan wanneer d'Ambaſſadeur in de poorte, om 't Hof uit te gaen, gekomen was, wierd hem weder gelaſt wat te wachten: en quam aldaer *Putmans* weder by den Ambaſſadeur,

zeg-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

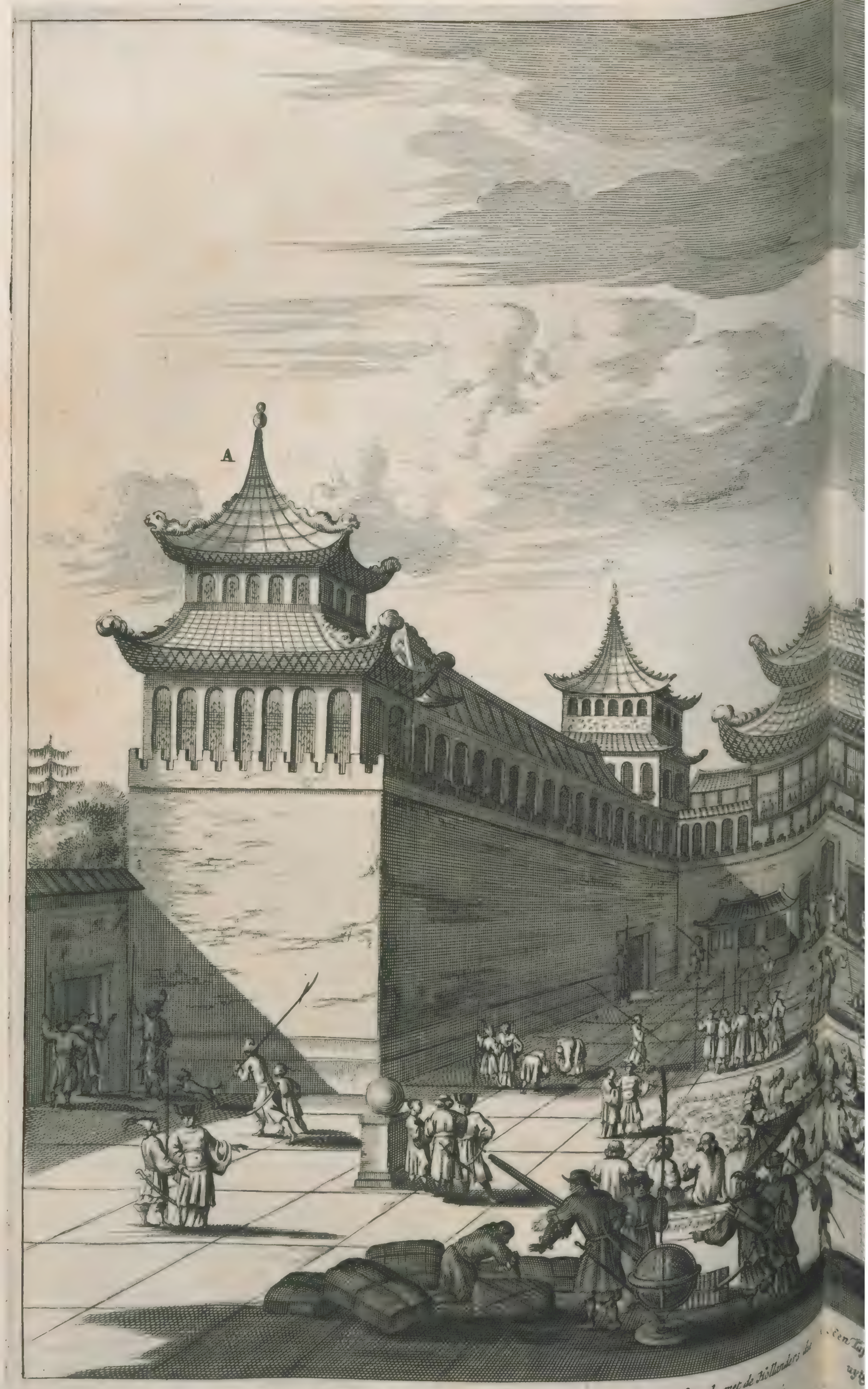

A. t Keÿserlÿck paleys daer de schenckadien wierden ontfangen.

B. Een Keÿserlÿck bevelhebber sittende met de Hollanders die haer beduydt wat ider stuck vande schenckadien is

. Een Key
uyt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

. Een Tafel daer de selve ordentelijck na malkander uytgedeelt worden

D. Manier op wat wijse ider man syn schenckadien ontfingh ..

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zeggende hem de sleutelen van de kassen en kisten met de schenkaedje-goederen, door den tolk *Genko* waeren afgeeischt, die ook aldaer was verbleven, om dezelve t' openen en hem gelast den Ambassadeur te volgen.

Weinigh tijds daer na wierd den Ambassadeur gezeid: hy vryelijk met zijn gevolgh naer huis moghte gaen: 'twelk hy ook deed. Naulix was aldaer weder gekeert, of hem wierdt ter hand gesteld een lijste in 't Sineesch geschreven: daer op van stuk tot stuk uitgedrukt stond, 't geen hem en zijn gevolgh daghelix tot mondkost door den Keizer was toegeleid; te weten:

Voor den Heer Ambadeur, *Nobel* en *Johan van Hoorn*, zijnen zoon:

Lijste van de mondkost des Ambassadeurs en zijns gevolgs, van 's Keizers wegen.

Twee gansen.
Vier hoenders.
Drie visschen.
Zes katty meel.
Drie tayl zwarte Thee.
Anderhalve zwarte Waetsjoe.
Een katty { Misoe. Soya. olie.
Negen katty aen groente en ajuin.
Zes kannen drank.
Voor de zelve personen alle vijf dagen hondert peren:
Vijf katty druiven of rozijnen.
Vijf katty gedroogde pruimen.
Honderd vijftig Abrikozen.
Beneffens om den anderen dag, voor de zelve personen, een schaep.

Voor zes personen alle daegs:

Twalef katty spek.
Zes katty meel.
Zes katty Tauwkoe.
Drie tayl zwarte Woetsjoe.
Anderhalve katty { Misoe. Soya. olie.
Zes kannen drank.

Voor vijftien personen alle daegs:

Zeven en een halve katty spek.
Twee katty groente.
Een katty zout.
Vijf pullen drank.

Des namiddaghs quam de tolk *Genko* den Ambassadeur bekent maken: hoe al de schenkaedje-goederen uit de kisten en kassen genomen, binnen in 't Hof voor den Keizer gebraght, en aldaer door zijne Keizerlijke Majesteit bezien en aengenomen waeren. Weshalve d'onzen wel blijde waeren, dat al de geschenken zoo heel en gaef overgelevert waeren, zonder iet daer aen beschadight te zijn: als alleenlijk eenige ruiten in de lantaern.

Ook verschenen twee grote Mandarijns, uit het Amptgenoodschap der *Lipous*, in zijn huizinge, met vragen: of d'Ambassadeur overmorgen, om voor den Keizer te *Zombaien* of plichtplegen, en morgen voor 's Keizers zegel zoude konnen gaen. Waer op d'Ambassadeur van ja antwoorde: en t'allen tijde, wanneer het zijner Keizerlijke Majesteit geliefde, zou vaerdig staen, in het nakomen van haere geboden.

Aen dezen Mandarijn vroeg d'Ambassadeur: of by den Keizer nu t'eenemael de schenkaedje aengenomen, en het daer mede gedaen was? Dees gaf daer op van ja tot antwoord. Het was, zeide voorts d'Ambassadeur, hem leet, hy hen Mandarijns, voor als nu, ter oorzake van de kleinheid zijner huizinge, niet naer genegentheid konde onthaelen. Waer op zy antwoorden: *het goed hert van den Heer Ambassadeur hen genoech te zijn: en hy over drie dagen in een groot huis, 't geen voor hem wierd klaer gemaekt, zoude over gaen.* Na welke reden de Mandarijns weder waeren vertrokken.

Des anderen daegs, den vier en twintigsten, ontrent negen uuren, verscheen een Mandarijn in des Ambassadeurs huizinge, met aenzeggen: het tijd te wezen, om voor het zegel van zijne Majesteit te gaen *zombaien*. Dies hy zich, neffens sijnen zoon *Nobel*, *Putmans* den Sekritaris, en vijf van sijn gevolg op weg begaf: en wierd door gemelden Mandarijn in een oudt groot Mandarijns huis (staende achter des *Tatans* huis) geleidt. Gekomen

D'Ambassadeur word gehaalt ter plichtpleging voor 's Keyzers zegel.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

men aldaer binnen, zagen zy door een poort de plaets, daer des Keizers zegel in bewaert wierd: welk was een achtkantig huisje, toornsgewijze gebout. Zy wierden onder de poorte, daer zy door ingekomen waeren, uit de zon, die zeer heet ſcheen, te zitten aengewezen; en, na een groot halve uur aldaer gezeten te hebben, weder met hun vijven voor de poorte voornoemt en torentje gebragt. Als wanneer zy hoorden eene ſtemme, die zeide: *treet op:* ſtaende toen onder den blaeuwen hemel, ontrent vijftien ſchreden van het torentje: en toen dezelve ſtemme weder: *knielt neder:* 't geen ook geſchiede: daer na. *Buigt uwe hoofden tot driemael na den anderen: rijſt weder op: knielt weder neder. Buight weder uwe hoofden tot driemael:* zulx zy achtien mael het hooft buigen, en zes mael knielen moeſten. Wanneer dit door hen volbragt was, wierd 'er geroepen: *Staet op, en gaet naer uwe huizinge:* gelijk ook geſchiede.

Plichtpleging voor 's Keizers zegel.

De Mandarijns, die deze plichtpleging bywoonden, onderrichten den Ambaſſadeur en zijn gevolgh in het uitgaen: dat even gelijk zy aldaer gedaen hadden, op morgen voor den Keizer mede doen moſten.

De Rijxkanzeler ſtelt den Ambaſſadeur verſcheide vragen voor.

Na d'Ambaſſadeur ontrent een halve uure in zijn huizinge geweeſt was, kreeg hy tyding van dat de Rijxkanzeler of *Tatan* aldaer aenſtonds zou verſchijnen. Dies hy zich vaerdigh maekte, om zijne Hoogheid t' ontfangen, die korts daer na, neffens twee *Lipous*, aenquam. Zoo dra deze ter zeet geſteld was, deed door den tolk verſcheide vragen: namelijk, *hoe lang Holland wel geweeſt waere? by en ontrent wat Landen en Koningrijken gelegen; wat goederen en koopmanſchappen in 't zelve te krijgen waeren?*

Waer op zijne Hoogheid door den Ambaſſadeur na behoren geantwoord wierd. Wanneer ſchier een uur by zijne Hoogheid met vragen doorgebragt was, en het zeer heet in des Ambaſſadeurs bekrompe woninge begon te worden, alzoo de middag aenquam, zeide hy van naer huis te willen gaen, en de twee *Lipous* voornoemt aldaer te laten, om verder te vragen.

D'Ambaſſadeur liet een ſnaphaensroer, twee piſtolen en twee houwerklingen voor den dag krijgen, om zijne Hoogheid te laten zien, met verzoek van de zelve met zich te nemen, ter gedenkenis van *Holland.* Maer hy ontſchuldigde zich, en zeide het goet hert van den Heer Ambaſſadeur hem genoech te zijn: en was zoo weder vertrokken. De twee *Lipous* vraegden den Ambaſſadeur vele dingen en beuzelingen, zonder eenige de minſte kleinigheden te vergeten: ja zoo, tot wat ſtaerten de ſchapen en hazen in ons Land hadden: daer mede zy ook tot aen den avond bezigh waeren, en antwoord na behoren van den Ambaſſadeur op hunne vragen kregen. Na dat zy alles door hunnen Sekritaris hadden laten opſchryven, waeren zy vertrokken. In het afſcheit nemen bood d' Ambaſſadeur hen mede eenige geſchenken aen, om hen hier door des te beter hemwaerds genegen te maken, doch weigerden die, in maniere, als de Rijx-kanzeler, t' aenvaerden.

Onderwijle waeren in des Ambaſſadeurs huiſing van wegen den Keizer achtien ſtuks nieuwe Tartariſche zadels, met hun toebehoren, gebragt, om in ſijn aenwezen aldaer te gebruiken: ook wierd de vier Wacht-Manrijns ten zelven dage, door den Ambaſſadeur, om hen tot d' onzen genegen te maken, een ſtuk Perpetuaen beneffens vijf tayl zilver vereert.

Den vijf en twintigſten, bevond ſich al even over middernacht d'eerſte Sekritaris van de *Lipous*, neffens twee Mandarijns, (alle drie Staetsgewijze, of met gewaet, ter plichtpleging voor den Keizer, gekleet) in de woninge des Ambaſſadeurs: die zeiden het tijt te zijn, om naer het Paleis van den Keizer te gaen. Dies d'Ambaſſadeur, neffens zijn voornaemſte gevolg, met de zelve zich derwaerds begaf. Zy wierden weder door drie poorten op 't ſelve plein, daer zy eergiſteren morgen gezeten hadden, tot dat de dag gekomen, of de Keizer in zijnen Throon zou gezeten zijn, te wachten gezet.

Na

Na meer als twee uuren met zitten en wachten doorgebraght te hebben, begon het te dagen: als wanneer zy dit plein van Mandarijns, alle Staets-gewijze en op 't beste gekleet, om voor den Keizer te *Zombaien* of plichtplegen, zagen krioelen: dies d' onzen ook niet weinig bekijks hadden. Hebbende noch ontrent een halve uur op den dagh aldus gezeten, wierden zy verder in, naer de vierde poorte geleid. Ontrent vijftien treden van de zelve, zagen zy staen vijf Elifanten, met vergulde torens op hun lijven, (drie ter tecchte en twee ter linke hant:) ook vier keizerlijke wagens zonder paerden, mede aen weder-zijde van de middel-poorte: want deze poort heeft drie ingangen. Zy wierden door de linke poorte tusschen d' Elifanten door geleid: en zagen, getreden even daer door, een vijfde poorte, in maniere als de vierde, doch stont wat verhevender; alzoo zy tegens de hoogte mosten opgaen. Ook deze poorte had drie doorgangen, komende de middelste der zelver (aen de rechte zijde der welker des Keizers palakijn alleenlijk slechts stont) recht op den Keizerlijken Throon aen. Zy wierden mede door die aen de linke hant (want door de middelste gaet alleen de Keizer) geleid, gelijk aen de vierde geschiet was: en quamen eindelijk door deze

Staetsie voor den Keizerlijken Throon.

op een groot plein, aen wiens einde het huis des Throons stont, welk met marmere trappen van dit plein oprijst. Het plein was vol Mandarijns, die alle Staets-gewijze gekleet waeren en op ryen zaten. Ter weder-zijde van den Throon stonden meenighten van Zonne-schermen, vaendels en staenders, zoo gele, blaeuwe, als witte: beneden de marmere trappen aen weder-zijde van den opgang des Throons, op ryen, ontrent vijf en twintigh of dertigh perzonen, met 's Keizers liverye in 't geel gekleet: ook tien witte paerden met gele zadels, aen ieder zijde vijf.

D' Ambassadeur met zijn gevolgh wierd ter linke zijde van den Throon, ten einde van d' eerste rye Mandarijns, gezet: dan mosten, na zy een oogenblik aldaer gezeten hadden, eens overeind staen, naerdien eenige grote Heren over het plein quamen en naer den Throon gingen. Ontrent na een halve uure zittens, wierd een klokje gehoort, en vier personen met wintswepen eenigh geluit maken: welk schier was, als of 'er eenige klakkabosschen aen brant gestoken wierden. Korts daer na hoorden zy eene stem, die iets in de Tartersche tale riep: waer op vele van de voornaemste aldaer zittende Heeren en Geletterden zich recht voor den Throon, tusschen eenige blaeuwe stenen in, (die aldaer ontrent een halve voet hoogh, ten getale van achtien of twintig gerecht stonden) begaven, en op het roepen van eenen Heraut, met driemael te knielen en negen mael 't hooft te buigen, hunne eerbiedigheid voor den Throon deden: werdende midlerwijle op eenige speeltuigen seer zoetelijk gesp eelt. Wanneer deze grote Heeren d' eerbiedigheid gedaen en weder op hunne plaetsen zich ter zeet gezet hadden, wierd d' Ambassadeur met zijn vijven, op het roepen van den Heraut voornoemt, door twee der *Lipous*, tusschen de voorzeide blaeuwe stenen, en even voor den zestienden steen geleid: van waer zy geen bescheid ter wereld noch van Keizer of Throon konden zien. Aldaer deden zy hunne eerbiedigheid, op het geroep van den zelven Heraut, onder het gespel voornoemt, welk begint, als 'er geknielt is: in maniere als gisteren, met driemael te knielen en negenmael 't hooft te buigen.

Na dit alzoo beschikt was, leiden de *Lipous* hen weder na hunne plaetse, daer zy gezeten hadden. Dan d'Ambassadeur, neffens zijnen zoon, en *Nobel*, wierd door eenen omweg de marmere trapen, staende voor het huis des Throons, opgeleid, en in het zelve, neffens den tweeden *Tatan* of Rijxkanzeler, te zitten gezet. Van waer zy den van goutblinkenden Throon en Keizer, t' eenemael in het gout laken gekleet daer op had zien zitten; aengezien de Throon niet boven ontrent veertien schreden in veerheid was van de plaets, daer d'Ambassadeur

was gezeten. Voorts wiert d'Ambassadeur, insgelijx *Nobel* en des Ambassadeurs zoon, ieder met een kop keizerlijk bonensop beschonken. Zo dra zy die genuttigt hadden, stont de Keizer van zijnen Throon op, als of hy naer hen toe wilde komen, maer ging achter den Throon om. Hy was een bruin tenger Jongman, out ontrent festien jaren, en had tot zijne lijf-wacht, zoo men den onzen zeide, twalef Koninginnen. Na het vertrek des Keizers was ook d'Ambassadeur met zijn gevolg korts daer na mede na zijne woninge gegaen, niet zonder grote blijdschap (wijl hy zich niet al te wel bevoelde) van dit werkje zoo verre beschikt te hebben. Een vierendeel uurs had dees ontrent in zijne woninge geweest, wanneer aldaer mede verscheen d'eerste Sekritaris van de *Lipous*, met hem al weder te vragen. Hoe verre deze en gene plaetsen van *Holland* gelegen, en of 'er ook Tigers of andere schadelijke gedierten in *Holland* waeren? Waer op hy weder na waerheid antwoort kreeg en vertrok.

De Keizer vertrekt:

Desgelijx d'Ambassadeur.

Aen den Mandarijn, die den onzen geduuriglijk ten Hove geleide, en van paerden verzagh, wiert vereert vijf el en een halve stamet: 't welk hy aen nam; maer grote voorsichtigheid gebruikte, om 't zelve uit des Ambassadeurs woninge te krijgen.

Naerdien nu, wanneer de Keizer zou begroet, en de schenkaedje aen den zelven overgelevert zijn, de Hooge Raden tot *Batavia* uitdrukkelijk in [a] 't berecht-schrift belasten de *Taisins* Raetsheren, of Rijx-raden te beschenken; zoo droeg d'Ambassadeur Raetsgewijze voor, in wat voegen 't zelve gedaen, en aen wien, en wat personen zulx best diende te geschieden, Zoo wierd dan goet gevonden de naervolgende personen, gemerkt den onzen alle hulpe van de zelve (mits de minderjarigheid des Keizers) moste geschieden, met het naervolgend te begiftigen. Te weten aen de vier *Zoutaizins* of 's Keizers geheime Raden, die, geduurende zijne minderjarigheid, het gansch Rijk bestierden, wiert vereert:

[a] *Instructie.*

Geschenken aen de Zoutaizins.

Een half stuk { *scharlaken.* / *zwart laken.* / *blaeuw laken.* }
Twee stukken heere zaien.
Twee stukken kroon-rassen.
Tien el Hollands Felp.
Een alkatijf.
Tien stukken fijne Mourisen.
Twee stukken fijn Guineesch lijwaet.
Twee fijne kustdekéns.
Twee fijne chitsen.
Een stuk Zandel-hout.
Twalef stuk bloedkorael.
Vier stukken grote barnsteen.
Een fijne snaphaens roer.
Een paer snaphaens pistolen.
Twee seepmessen.
Twee vergulde fijne houwer-klingen.
Een paer poffers.
Twee stukken walrusch tanden.
Twee Rinosters horens.
Twee Eenhorens.
Zes brillen.
Een verrekijker.

Aen ieder van de drie *Tatans* of Kanzelers, de voorsitters in de vergadering der *Lipous*, om het verzoek der onzen aen den Keizer te vertonen, wierd vereert:

Een half stuk { *karmozijn root* / *zwart* / *blaeuw* } *laken.*
Een stuk { *zwarte Here zay.* / *kroonras.* / *zandel-hout.* }
Tien el groene felp.
Zes stukken Adathijs.
Twee stukken fijn Guinees lijwaet.
Twee fijne kustdekens.
Een ketting groot barnsteen-korael.
Drie stukken groot, en drie stukken kleine bloedkorael.
Twee grote stukken rouwen barnsteen.
Een houwer-kling.
Een zeepmesch.
Een paer pistolen.
Twee Eenhorens
Twee Rinosters horens.
Een verrekijker.
Zes neus-brillen.
Eenige glaese fraeigheden.

Aen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Geschenken aen de Lipous.

Aen ieder der drie *Lipous* of Voorspraken der vreemdelingen, die ook over de zake der Ambassadeurs arbeiden, wierd vereert:

Een half stuk { *Karmozijn root* / *Zwart* / *Blaeu* } *Laken.*
Een stuk laken ras.
Een stuk zwart heerezaey.
Tien Hallandse zijde stoffen.
Vier stukken Adathys.
Een stuk Guinees lywaet.
Een fijne Kust-deken.
Een gemene ketting Barnsteen-korael.
Zes stukken Bloet-koralen.
Een groot stuk Barnsteen.
Een paer Pistolen.
Een Karrabijn.
Een Zeep-mesch.
Een fijne Houwer-kling.
Twee Rinosters hoorns.

Geschenken aen de Sekritarisen.

Ieder der Sekritarisen, behorende onder het Ampt genootschap der *Lipous*, kreegh ten geschenk:

Tien el root Stamet.
Een stuk laken-ras.
Een stuk Perpetuaen.
Een Kust-deken.
Twee stukken Adathys.
Een stuk Guinees lywaet.
Een ketting gemeen barnsteen korael.
Een Zeep-mesch of Houwer-kling.
Twee Rinoster-hoorns.
Een Karrabijn.
Een stuk Herezay.

Ten einde de ontwerpen der geschenken wel zouden ter hand komen, en de Ambassadeur daer in niet bedrogen werde, zou *Nobel* met d'eerste gelegentheit derwaerts gaen, om hen dezelve perzonelijk over te leveren, en daer neffens een Hollandsch briefje schrijven, op dat zy door degenen, dien zy geliefden dat d'Ambassadeur de geschenken zou overhandigen, het briefje voornoemt aen hem zou laten vertonen.

Nobel en Putmans worden by de Lipous ontboden.

Des morgens, den zes en twintigsten, wierden *Nobel* en *Putmans* in de vergadering der *Lipous* ontboden: werwaerds zy zich met kennisse van den Ambassadeur begaven, en braghten op hunne wederkomste ten antwoort: zy voor de drie *Lipous*, die over hunne zaken bezigden, geweest waeren: en was hen door de zelve gevraeght: of de Heer Ambassadeur, door last van de Heer Generael, noch iet aen den Keizer te verzoeken had: en of hy genegen was noch iet aen den Keizer te verschenken. Was dit zo, hy zou, 't geen hy te verschenken of verzoeken wilde, in geschrift stellen, en op morgen in hunne vergaderingh neffens *Nobel* komen, en het zelve overleveren, zonder hen naemaels met meerder verzoeken moeielijk te vallen. Voorts was door hen gevraeght: of de Heer Generael eenen brief aen den *Pori* van *Hoksieu* hadde geschreven: waer op zy van ja antwoorden; doch dat d'inhoud van dien hen niet bewust was; maer misschien d'Ambassadeur hen daer nader opening van zoude kunnen doen.

Insgelijx was by hen gevraeght na het verschil der hoedanigheden, van *Nobel* en des Ambassadeurs zoon. Waer op na waerheit geantwoort wiert. Ook hadden de *Lipous* gezegt, dat des anderen daegs karren en Koelijs zouden komen, om hunne goederen uit de bekrompe woninge, daer zy nu in waeren, in een beter en groter te brengen.

Beraetslagen over het bericht-schrift.

Na dan op het verslagh van *Nobel* en *Putmans*, over het te doen verzoek in rade aendachtelijk gelet, en het bericht-schrift van de hoge Regering op *Batavia* andermael overzien was, wiert voor eerst ondienstelijk en gantsch ongeraeden geoordeelt, de klachten, over den Onderkoning *Singlamong*, by het bericht-schrift gedacht, in het verzoek te laten invloeien, uit inzichte van het groot vermogen des Konings van *Singlamong* aldaer; waer door wel licht een grote verwerringh en een afkeer dier kostelijke bezending zoude kunnen ontstaen; en niet tot voordeel der Kompanjie: maer wel tot groot nadeel, by vervolg van den handel in *Hoksieuw*, komen te strekken. Daer en boven, gemerkt de Veldheer in *Hoksieuw* reeds afgezet, of verandert, en d'Onderkoning

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Singlamong in een boete van twee duizend tayl, over het vertrek van onze Schepen gedoemt was, zou hem onzenthalve geenzins meerder moeite of onruſt dienen hebben verwekt te worden. Ja, ſchoon genomen d'Ambaſſadeur had al willen zijn bericht-ſchrift voldoen, hy zou doch niet gekonnen hebben: want niemant, uit vreze voor ongemak, het zelve in't Sineeſch zou hebben willen vertolken.

Van gelijken wierden ook de verdere beweeg-redenen, by het vertoog des bericht-ſchrifts geſtelt, uitgehouden; tot daer toe bequame gelegentheid zou aengeboden worden. Zulx alleen ſlechts geeiſcht wiert, al't geen zy aen den Keizer te verzoeken hadden. Wanneer derhalven alles met rijpen overleg en behoorlijk overwogen was, wiert het in volgende punten kortelijk te zamen gebragt, en duidelijk in de Sineeſche tale overgezet, om des morgens, door den Ambaſſadeur en *Nobel*, ter vergaderingh van de *Lipous* zelfs overgehandigt te worden: namentlijk,

Verzoek-punten des Ambaſſadeurs aen den Keizer.

Het Hollandſch Rijk, en de Generael van Batavia *heeft den Ambaſſadeur belaſt aen den Keizer te verzoeken de volgende zaken:*

I. *Dat de Hollanders altijts en alle jaren met zoo veel Schepen, als tot de Koopmanſchappen nodigh wezen zal, in het* Tayzingſe *Rijk zullen mogen komen handelen.*

II. *Dat de Hollandſche Schepen tot* Quantung, Singcheu, Hokſieuw, Ningpo, Hankſieuw *zullen mogen komen handelen.*

III. *Dat de Hollanders met ieder zullen mogen handelen, kopen en verkopen, zonder gedwongen te zullen zijn, aen iemand tegens wil en dank hunne koopmanſchappen te laten volgen.*

IV. *Dat de zijde en zijde ſtoffen door de Hollanders zal mogen gekocht en uitgevoert worden: gelijk ook al andere koopmanſchappen: behalve die de Keizer gelieſt te verbieden. Daer van d'Ambaſſadeur verzoekt hem kennis magh gedaen worden: op dat de Hollanders des Keizers wille volkomen mogen gehoorzamen.*

V. *Dat de Hollandſche Schepen, zoo haeſt die aenkomen, zullen mogen handelen, en weder vryelijk, alſſe gereed zijn, vertrekken.*

VI. *Dat allerhande voorraet en eetbaere waren voor de Hollandſche Schepen zullen mogen gekocht, en aen de Schepen gebraght worden.*

VII. *Dat de Hollanders ter plaetſe, daer zy zullen aen komen handelen, bequaeme woningen (mits betalende) zal aengewezen worden, om hunne koopmanſchappen te kunnen bergen en verkopen: als ook om voor brand bevrijd te zijn: alzoo de* Chinkon *zelf in* Hokſieuw *in groot gevaer is geweeſt.*

VIII. *Dat de punkten voornoemt, met bezegelde brieven van den Keizer mogen bekrachtight worden; op dat de beſtierders het zelve mogen achtervolgen en nakomen.*

De Keizer zulx toeſtaende, heeft d'Ambaſſadeur laſt, om over de Chinkon *nader te beraden, ten behagen des Keizers.*

Wijders, by den Ambaſſadeur voorgedragen: of'er van zijnent wegen gene byzondere geſchenken aen den Keizer behoorde gedaen te worden, zoo was (alzoo het aldaer een gebruik ſchijnt te zijn) eenpaerelijk verſtaen van ja. Derhalve wierden daer op de volgende geſchenken gemaekt:

Geſchenken aen den Keizer van wegen den Ambaſſadeur

Vier kettingen Barnſteen-korael.
Een Barnſteen doosje.
Een zilvere ſchotel.
Een zilvere bousjet met ſtamp-peerlen.
Vier ſtuks Kaſuaris eyren.
Tien ſtukken gele Lakenen.
Twee dubbelde piſtolen.
Twee ſak-piſtolen.
Twee klingen.
Een gemaliede rok.
Twintig fleſjes rozen-waters.
Vier verrekijkers.
Zes ſtukken Kalambak-hout.
Twee Eenhorens.
Een ſtuk barnſteen.
Een koper paert met pedeſtaeltje.
Een koper leeuwtje.
Twee kopere hontjes.
Een kopere bergh.
Een Perſiaenſche deken.
Twee mortiertjes.

Des

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Des morgens, den zeven en twintighsten, wierd d'Ambassadeur, neffens *Nobel*, om ter vergaderingh der *Lipous* te verschijnen en de verzoeken over te leveren, door eenen Mandarijn gehaelt, en weder gebraght ten huize van den *Tatan.* Komende aldaer, wierd hy in een byzonder vertrek: van daer, na een halve uure wachtens, in de vergadering der *Lipous* geleit, en, na het schrifrelijk verzoek neffens het ontwerp der byzondere geschenken over gelevert te hebben, weer naer het vertrek gebraght; zonder eenig woort van wederzijde wiert gesproken.

Verscheide vragen door twee Lipous aen den Ambassadeur.

Weinig tijds, na hunne wederkomste in dit vertrek, verschenen daer ook twee *Lipous*, den Ambassadeur uit last van den *Tatan* eenige vragen voorstellende: namelijk, dat de Hollandsche Ambassadeurs in het dertiende jaer van den Keizer *Zungte*, over *Qantung* waeren gekomen: en dees nu in het vijfde jaer van den Keizer *Konchi* over *Hoksieuw* aldaer was aengekomen. Waerom niet over *Quantung*? ook welke weg nader was, *Quantung* of *Hoksieuw*? d'Ambassadeur gaf daer op eenigh antwoord; maer verzocht, dat hem die vragen, en wat zy hem meerder geliefde te vragen, in geschrifte moght over gegeven worden, om daer op schriftelijk t'antwoorden, ten einde daer door alle misslagen, die in het vertolken mogten begaen worden, voor te komen. Dit stonden de *Lipous* hem gaerne toe, en gaven een brief je, in 't Sineesch geschreven, over: waer op de vragen van stuk tot stuk stonden

Nieuwe woning des Ambassadeurs.

Van *Hoorn* en *Nobel* dan van daer gaende, wierden in hunne nieuwe woning gebragt: welk was het zelfste, daer over dertien jaren d'Ambassadeurs de *Goyer*, en *Keizer* in gehuisvest waeren geweest: ook nu de vier *Koreese* Ambassadeurs, die daeghs te voren weder vertrokken waeren, een maent in hadden gewoont.

Groot genoech was deze plaets van besteck, daer op deze huizinge was gebout: ook met een stene muur omtrokken, en van kamers en kotten wel verzien; maer in dezelve weinig gemaks; hoewel vry beter, als daer zy geweest waeren.

De Tatan, komt des Ambassadeurs geschenken voor den Keizer bezichtigen.

Weinig tijds, na hunne komste in deze nieuwe woninge, quamen aldaer mede de *Lipous*, reeds te vore daer geweest, neffens hunnen Sekritaris, met aenzeggen de *Tatan* de goederen van de byzondere schenkaedje, die d'Ambassadeur aen den Keizer voorgenomen had te doen, in perzoone zoude komen besien, om daer van verslag aen den Keizer te doen. Waer op d'Ambassadeur hen zeide: zoo dra de goederen quamen, die als dan voor den dag zou laten halen: gelijk ook korts daer na *Putmans* en de Sekritaris *Van der Does* met al de voordere geschenk-goederen en reistuig aldaer verschenen. Derhalve d'Ambassadeur de byzondere geschenken voor den dag liet krijgen. Zoo dra was dit niet gedaen, of hy had den *Tatan*, neffens eenige groote Heeren, al in zijn woninge. Dees bezag al de goederen voornoemt, vraegde waer dit en dat van daen quam, en waer toe 't zelve diende? en vertrok weder, na bekomen berecht. Dan komende buiten de poorte, zond hy eenen zijner Sekritarisen weder te ruch, en liet den Ambassadeur zeggen: hy toch maken zou, dat de schenkaedje-goederen tegens morgen uchtent klaer en gereet waeren, om of de Keizer dezelve liet halen.

Den acht en twintigsten met krieken van den dag quam een Mandarijn by den Ambassadeur, in zijne huisinge, om schriftelijk antwoord op de vragen, 's daeghs te voore door den Rijx-kanzeler en *Lipous* den Ambassadeur en *Nobel* in geschrifte voorgestelt. Weshalve d'Ambassadeur die aenstonds liet vertalen en bevond van naervolgend inhoud te zijn: waer op by hem goed gevonden wierd t'antwoorden, als by ieder vrage hier nevens gaet.

De Keizer en Lipous *vragen aen den Ambassadeur en* Hopou:

Eerste vrage.

Vragen des Keizers en Lipous.

In het dertiende jaer van den Keizer Zungte, *zijn de Hollandsche Ambassadeurs*

deurs in Quantung *gekomen : de* Lipous *hebben in het zelfste jaer aen den Keizer geschreven : en de Keizer heeft toegestaen, dat d'Ambassadeurs altijds over den zelfsten weg van* Kanton *zullen komen. In het vijfde jaer van den Keizer* Konghi *is d'Ambassadeur over* Hoksieu *alhier in* Peking *gekomen : waerom niet over* Kanton?

Antw. Dat de Hollanders in het tweede jaer van den Keizer *Konghi*, met den oorlog en verslaen van den rover *Koxing*, in *Hoksieuw* zijn gekomen.

II. Vrag. *Welke wegh nader is, van* Quantung *of* Hoksieuw?

Antw. De wegh van *Quantung* is drie of vier dagen nader; doch na de winden waien.

III. Vrag. *Zoo wanneer de wegh van* Quantung *drie of vier dagen nader is, als van* Hoksieuw : *waerom d'Ambassadeur nu niet over* Quantung *is gekomen?*

Antw. Als in het antwoort wiert gezeght op d'eerste vrage.

IV. Vrag. *In het dertiende jaer des Keizers* Zungte, *zijn de Hollandsche Schepen in* Quantung *geweest : en alzoo daer veel klippen en rotsen zijn, hoe dezelve daer door zijn gekomen?*

Antw. Van de klippen of haven van *Quantung* kunnen wy eigentlijk niet zeggen; aengezien d'Ambassadeur noch *Hopou* daer niet geweest zijn. Maer dit weten d'Ambassadeur en *Hopou*, dat daer ontrent eenige van de Hollandsche Schepen gebleven zijn.

Twee Mandarijns doen verscheide vragen en voorstellen aen den Ambassadeur.

Onder het antwoorden met elkandere op deze vragen, quamen twee *Lipous* in des Ambassadeurs woning en eischten van ieder zortering der byzondere schenkaedjen, door den Ambassadeur aen den Keizer te doen, een stuk, om aen den Keizer te vertonen. Dit hen ter hand gestelt, deden zy al weder eenige vragen : te weten, waer dit en dat van daen quam, en waer toe het diende, gelijk de *Tatan* gisteren had gedaen : des hen ook in gelijker voege geantwoort wierd. Daer na ging het op een pakken van al deze goederen, om ten Hove gebragt te worden. D'Ambassadeur deze gelegentheid waernemende vond raedzaem, om den (wijl gisteren of eergisteren de tijd niet had willen lijden) *Zoutaizins*, *Tatans* en andere Groten hun ontwerpen van de schenkaedje over te leveren. Dit wierd ook gedaen na dat d'Ambassadeur hen met hun beide, van de andere Mandarijns af, alleen aen eene zijde had getrokken. Doch zy weigerden onverzettelijk (wat redenen ook by hem, om hen dezelve aennemig te maken, gebruikt wierden,) die voor als noch t'aenvaerden; met bybrengen van daer mede zoo lang te zullen wachten, ter tijd zy zijne zake afgedaen hadden, en daer over uitspraek was geschied. Dit geschied zijnde, vraegden zy of de Heer Ambassadeur ook iet ter verkoping mede gebragt had : ten andere, of'er ook iemant onder het gevolg was, die iet by zich had om te verkopen. Was sulx, men zou hen het getal der goederen opgeven, eer met de verkopinge wierd voortgevaren : want dit, seiden zy, was aldaer by alle vreemdelingen in 't gebruik, en wierd gedaen. D'Ambassadeur gaf hen antwoord, als op den twee en twintigsten geschiet was : te weten, dat zy lieden niet te verkopen hadden; maer 't geen by hen mede gebragt, alleen om te verschenken was : aen personen, die hen, in het verkrijgen van hun verzoek, behulpsaem waeren. Waer op zy elkandren aensiende, niet anders antwoorden, als dat niemant vermogt aldaer eenige schenkaedje aennemen.

Voorts was des Ambassadeurs verzoek, of zy eenen vasten spijs-koper in zijn woning geliefden te stellen, om voor hem en zijn gevolgh, 't geen zy tot mondkost als anders van noden hadden, te kopen : alzoo zy met de genen, die daer toen waeren, wijl zy dagelix verandert wierden, niet te recht kon geraken. Insgelijx of'er een timmerman mogte komen, om 't een en 't ander voor hem te maken. Het eerst stonden zy toe, met aenwijzing van twee personen, die hen daer in zouden behulpsaem zijn; maer niet het tweede : aen-

aengezien niemant, volgens hun zeggen, in des Ambassadeurs woninge mogt komen, zoo lang daer van 's Keizers goederen in waeren.

Voorts vraegden zy mede na het antwoord op hunne vragen, des vorigen daghs gedaen. Waer op d' Ambassadeur zeide de zelve gereet te zijn, om hen over te leveren, zoo dra maer vertaelt waeren. Weshalve zy zeiden, men de zelve, zoo dra zy overgezet waeren, aen den Mandarijn, aldaer te komen, t' overhandigen had, gelijk ook kort daer na geschiede. Zy vertrokken dan, zonder 't geen d'Ambassadeur van des Keizers schenkaedje by een had laten pakken, mede te nemen.

Ook wierd dit niet voor op den drie en twintigsten door drie Sekritarisen der *Lipous* neffens d' overige gedaen, om, volgens hun zeggen, dan den Keizer gelijkelijk overgelevert te worden. Aen zekeren Mandarijn, die d' onzen dikwils hier en daer geleide, ook vele moeite met hen gehad had, wierd een vierendeel stuks Perpetuaen, tot een rok, vereert.

Des avonds in het gebedt wierd vast gestelt, aen ieder perzoon, onder het gevolg des Gezantschaps bescheiden, ten getale van negentien, voor hunne moeite met de paerden en osjes gehad, als ook voor goede diensten in de reize voor de Kompanjie gedaen, en om hen des te meer en meer, tot kloekheid en weldoen aen te moedigen, van wegen de Kompanjie tien tayl zilver te vereeren.

D' Ambassadeur en Nobel voor de Lipous geroepen:

Den dertigsten wierd d' Ambassadeur en *Nobel* voor de *Lipous* geroepen, en ten huize van den eersten *Tatan*, daer hun gewonelijke vergaderplaets was, gebragt. Gekomen aldaer, en, na een weinig wachtens, voor hun bank gebragt, wierd hen van den *Tatan* afgevraegt: of zy ook eenige goederen te kopen of verkopen hadden? Waer op zy van neen antwoorden, en by hen gene maniere was, dat een Ambassadeur zich met koopmanschappen bemoeide. Daer op liet de *Tatan* vraegen, hoe het met des Ambassadeurs gezontheid al was: en wierd d' Ambassadeur neffens *Nobel* als toen weder door eenige *Lipous* in een byzonder vertrek gebraght, alwaer zy hen, wanneer ter zeet gekomen waeren, weder na de hoedanigheid van des Ambassadeurs zoon gevraegt hadden: en of hy met last en kennis van den Generael mede was gekomen. Zijn zoon, gaf *Van Hoorn* ten antwoorde, had gene hoedanigheid of staet; maer was met kennis van den Heer Generael in gezelschap van zijnen vader alleen mede gekomen.

Die verscheide vragen doen.

Voorts vroegen zy: waerom dit Gezantschap nu niet over *Quantung* en *Kanton*; maer over *Hokfieuw* was gekomen; met byvoegen, in des Ambassadeurs overgegeven schrift niet wel geantwoord was: naerdien zy niet vraegden van den oorlog met de Koxinders, en of zy daer door in *Hokfieuw* waeren geraekt: maer waerom het Gezantschap nu over *Quantung* was gekomen: en of zy of den Generael niet wisten, dat des vorigen Keizers orde was geweest, dat het Gezantschap over *Quantung* moste komen.

Waer op zy, na overlegh, hadden geantwoord: zy van des vorigen Keizers orde niet wisten, en uit last van den Generael over *Hokfieuw* gekomen waeren. Maer of den Heer Generael des vorigen Keizers orde bekent was of niet, hen ook onbewust was. Welk antwoord zy zeiden wel te zijn, en wierd zoo op schrift gestelt.

Ook vraegden zy eindelijk na de hoedanigheid van *Putmans*, en den Sekritaris: daer op behoorlijk was geantwoord.

Waer na d' Ambassadeur en *Nobel* weder vertrokken waeren.

Des morgens vroegh, den eersten van Zomer maent, quam zelf een der *Lipous*, *Songlauja* genoemt, beneffens vier grote Mandarijns in des Ambassadeurs woninge, met verzoek: of hy eens voor de zelve geliefde op de muzikale speeltuigen te laten spelen, naerdien zy zeer nieusgierig, om die te horen, waeren: en was zoo weder, zonder iet anders te zeggen, vertrokken.

D'Ambaſſadeur onthaelde deze *Laujas*, die gewiſſelijk zeer beleefde luiden waeren, na zijn beſt vermogen: en gaven de ſpeeltuigen niet weinig geluids; 't welk hen ook zoo zoet in d' ooren klonk, dat zy na grote dankzegging wel vergenoecht vertrokken.

Berading over het beſchenken der Rijx raden.

Des avonds, in 't gebet, wierd by den Ambaſſadeur raetsgewijze voorgeſtelt: hoe zy eenige ontwerpen van ſchenkaedje aen de vier *Soutaizins*, drie Tartariſche *Tatans*, drie *Lipous* en vier Sekritariſen hadden gemaekt: en hun overgegeven verzoekſchrift, naer men zeide, al aen den Keizer was ingebragt: ook daer op in 't kort wel mogte uitſpraek gedaen worden: dat ook de meining van hunne bericht-brief ſcheen te wezen, het begroeten en beſchenken van de Rijxraden, bevorens het rechte werk diende te geſchieden: gelijk ook door den Ambaſſadeur zelf al eenige vlijt, tot het overhandigen van het ſchenkaedje-briefje, ware geſchiet, zonder het zelve te hebben kunnen uitwerken, gelijk ook door eenen hunner geleids-Mandarijns, ontrent de *Zoutaizins* was onderſtaen, om eenige geſchenken te mogen doen; hoewel vruchteloos mede uitgevallen: daer by in acht genomen, dat hen allen toe en aengang bykans van eenen iegelijk was belet, en ook niemant was te betrouwen, zonder gevaer van bedrogen te worden, zoo wierd onderzocht, hoe men beſt met het beſchenken vande Rijx-raden zoude ſtellen. Na rijpen overlegh daer op, en overwegen van alles ter zake dienende, wierd vaſt geſtelt: dat *Nobel*, neſſens *Putmans*, 's anderen daegs in de vergadering der *Lipous* zou gaen, en aldaer bekent maken: hoe de Heer Ambaſſadeur zeer verblijd was, over het aenvaerden van al de ſchenkaedje-goederen by den Keizer: maer verzocht, aengezien noch eenige ſchenkaedje, om aen de *Zoutaizins* en andere groten te doen, door den Heer Generael waeren mede gegeven, het zelve hen bekent mogt gemaekt, en door hem zelven overgelevert worden. Derhalve wierden de Wacht-Mandarijns geroepen, en door den Ambaſſadeur verzocht, van op morgen vroegh by de *Lipous* geliefden te gaen, en hen verzoeken: of *Nobel* neſſens *Putmans* eens in hunne vergadering moghten verſchijnen, om hen iet voor te dragen. Dit namen zy gaerne aen te zullen doen, en den Ambaſſadeur, na geweeſt te zijn, daer van beſcheid brengen.

Des morgens, den tweeden, komen de Wacht-Mandarijns den Ambaſſadeur bootſchappen: hoe *Nobel* en *Putmans*, zoo zy wilden, vry in de vergadering moghten komen, en een Mandarijn, om hen derwaerds te geleiden, met hen was gekomen. Dies zy datelijk zich op weg begaven, en, na hunne wederkomſte, verſlagh deden: dat zy door de Mandarijns voornoemt ten huize van den *Tatan* in een vertrek gebragt, en by den *Lipou* *Songh Lauja* waeren geleid, en door den zelven hen gevraeght was: of zy, 't geen te verzoeken hadden, aen hem alleen, of aen den vollen bank wilden bekent maken. Waer op hem door hen was geantwoord: zy zulx in zijn welgevallen ſtelden. Weshalve hy wilde zy het hem ſlechts bekent te maken hadden: 't welk ook door *Nobel*, in maniere als des vorigen avonds vaſt geſtelt was, geſchiede. Op het aenhoren van deze redenen, was hy, na een halve uure wachtens, zonder een woord te ſpreken, ter vergadering der *Lipous* getreden, en had t'zijner wederkomſte, *Nobel* en *Putmans* zeer heimelijk, hebbende al zijn volk en dienaers doen vertrekken, ten antwoord gegeven: dat voor dien tijd het Amptgenootſchap der *Lipous* was geſcheiden; maer de *Tatan* aengenomen had, het des namiddags der vergadering voor te dragen, en op morgen vroegh antwoort te laten weten: of het nodig was, *Nobel* zelf in de vergadering quam of niet. Zoo geen weet geſchiede, kon *Nobel* maer t'huis blijven. Ook had *Songlauja* tot verſcheide malen ernſtelijk gevraegt: of de Heer Generael de ſchenkaedje gezonden had: en of'er geen brieven by waeren. Daer waeren, gaf *Nobel* ten antwoord, geen brieven by: maer

wel

wel was hem kennelijk en wiste ook, den Ambassadeur door den Heer Generael gelast was, eenige geschenken aen de Groten voornoemt aldaer te doen. Hier op waeren zy weder vertrokken.

Den derden quamen twee Mandarijns den Ambassadeur aenzeggen; hoe de *Lipous* op het voorstel der schenkaedje, door *Nobel* en *Putmans* op gisteren gedaen, verzochten: d'Ambassadeur geliefde op schrift te stellen: aen welke personen de schenkaedje wilde doen: en of die van den Generael of van den Ambassadeur quamen. Waer op dan met een kort schriftelijk briefje wierd geantwoord in dezen zin:

Briefje over de geschenken aen de Taisins.

De Generael van Batavia *heeft den Ambassadeur gelast, na het overhandigen van de* Chinkon *aen den Keizer, ook eenige schenkaedje aen de* Taizins *en andere te doen.*

Den Generael van Batavia *is onbekent geweest: hoedanigh alhier de manieren zijn. Derhalve heeft hy den Ambassadeur volkomen last gegeven, om, na bevinden vereisch van zaken, daer in te handelen.*

Met welk briefje *Nobel* en *Putmans* ter vergadering der *Lipous* traden, en na hunne wederkomste ten antwoort bragten: hoe zy weer, als gisteren, ten huize van den *Tatan*, door twee *Lipous*, in een byzonder vertrek waeren gebraght: aen de welke zy het briefje voornoemt overhandight hadden: en deze, na het gelezen te hebben, weer aen *Nobel* gegeven. *Nobel* had daer op aen den *Lipou Songlauja*, (die een dezer twee was) verzocht: of hy den Ambassadeur, aengezien hem de manieren aldaer onbewust waeren, wat te recht geliefde te helpen, en ten beste te raden. Niet wel scheen hem dit te gevallen: maer was na den bank gegaen: voor den welken *Nobel* en *Putmans* mede geroepen waeren, alwaer zy drie *Tatans*, twee Tartars en eenen Sinees, hadden vinden zitten, aen wien het briefje weder was overhandight.

De *Tatans*, na het by hen gelezen was, hadden gevraeght: aen wat bank men de schenkaedje wilde doen. Daer op *Nobel* en *Putmans* hadden verzocht den Ambassadeur daer over te mogen gaen spreken: maer was hen daer op geen antwoord gegeven. Dies zy vruchteloos waeren gescheiden: en was het briefje, voor hun vertrek, door eenen der *Tatans* van den tolk *de Hase* (na dat het dien eerst gegeven was) weder afgevordert.

Des namiddaghs quam een Mandarijn van de *Lipous*, vereert door *Van Hoorn*, voor eenige dagen, met vijf el root stamet, het zelve wederom brengen: zeide voorders, als des Ambassadeurs zaken afgedaen waeren, hy het zelve wel zou krijgen; maer het als nu niet derfde behouden. Ook berichte dees Mandarijn, hoe hy uit zich zelven was gekomen, ten einde den Ambassadeur te waerschouwen: dat het geschrift of verzoek aen de *Lipous*, om de *Zoutaizins* te beschenken, overgegeven, hen niet al te wel geviel: ja misschien wel haest eenige *Laujas* zouden komen vragen: hoe en waer d'Ambassadeur van de *Zoutaizins* quam te weten: en hem riet t'antwoorden, dat hy meinde, de *Zoutaizins*, *Tatans* en *Lipous* een en de zelve waeren.

Voor een vreemt gezegh wierd dit by den Ambassadeur opgenomen, gemerkt by de *Zoutaizins* zelfs gezien, en zy den Ambassadeur na des Generaels gezontheid gevraegt hadden. Derhalve kon by hem daer uit niet anders genomen worden, als dat de *Lipous* hem dien wegh van de *Zoutaizins* zochten af te snijden en de schenkaedje onder hen te krijgen.

D'Ambassadeur en Nobel verschijnen voor de Lipous.

Des morgens, den vierden, wierd *Van Hoorn*, nessens *Nobel*, door eenen Mandarijn weer in de vergadering der *Lipous* ontboden, en door den zelven voor hunnen bank gebraght. Aldaer wierd hem afgevraegt: wat voor Heeren d'Ambassadeur met de namen van *Zoutaizins* meende: en hoe hy wiste dat'er *Zoutaizins* waeren. Waer op *Van Hoorn* hen ten antwoorde diende. Twee hunner in 's Keizers Paleis gezien te hebben: en hem

hem als toen gezeid was: noch twee diergelijke (die ziek waeren) te wezen:ook tegens de zelve gesproken te hebben ; wijl door hen na des Generaels gezontheid was gevraegt. Waer op de *Lipous* zeiden. Meent ghy die? Welk *Van Hoorn* met een ja beantwoorde.

Wijders, verzochten zy: d'Ambassadeur hen geliefde te verklaren : wat *Laujas* hy met d'andere meende : en dat hy daer mede de *Lipous* geliefde uit te drukken. Dit wierd ook by hem, als die geen ander voornemen had, volgens d'ontwerpen reeds gemaekt, als om de *Lipous* nessens dezelve te beschenken, gedaen. Weshalve alles wel was : en wierd toen de Ambassadeur uit de vergadering door eenige der *Lipous* in een vertrek geleid, en aldaer voorgehouden: hoe in het tweede jaer van den Keizer *Konghi* een Mandarijn *Tangh Lauja* als Gemagtigde *Taizin* in *Hoksieu* waere geweest, en tot verslag gebragt had : aldaer van de Hollanders verstaen te hebben : dat zy alle jaren tot *Peking* wel wilden komen. Of daer iet aen was? Waer op *Van Hoorn* antwoorde : zulx noit de meining geweest te zijn, maer wel om jaerlix te komen handelen. Voorts waren noch eenige vragen van weinig belang gedaen: waer op d'Ambassadeur nessens *Nobel* weder van hen gescheiden was.

d'Ambassadeur en Nobel verschijnen weder ter vergadering der Lipous.

Des morgens, den vijfden, wierd d'Ambassadeur nessens *Nobel* weer, als op gisteren, ter verschijning in de vergadering der *Lipous* gehaeld, en ten huize van den *Tatan* in een byzonder vertrek gebragt : van waer zy, na wel twee uuren wachtens, in hunne vergadering waeren geleid. Voor eerst vroeg de *Tatan* na des Ambassadeurs gezontheid, en zeide daer na het wel meerder was gebeurt, dat door eenige Ambassadeurs schenkaedje aen de *Zoutaizins* en *Lipous* te geven was, aengeboden ; maer het aennemen van de zelve aldaer gene maniere was. Dies d'Ambassadeur den genen, die hem zulx aendienden, of wijs maekten, niet geloven most, en hem niet wel geraden hadden, iets meer van het een of ander te zeggen. Met dit bescheid was d'Ambassadeur en *Nobel* weer vertrokken.

Des avonds quam de Mandarijn, die over den mondkost,(den Ambassadeur en zijn gevolg door den Keizer toegeleid) het oppassen tot noch toe had gehad, den Ambassadeur aenzeggen, hoe hy, door het verhogen van ampt, aldaer niet meer konde komen; maer een ander in zijne plaets. Hy wierd vereert voor zijne goede zorge met vijf el root stamet.

Den zesten, even na den middag, quamen vier Mandarijns in de woninge des Ambassadeurs, en zeiden uitdrukkelijk door den Keizer gezonden te zijn, om van den Heer Ambassadeur op de volgende vragen antwoord te krijgen.

[illegible] den Ambassadeur.

Eerstelijk waer het rozen-water van daen quam en waer toe het diende? insgelijx d'eenhoorn : de kopere berg: by de kopere fraeigheden van *Bengale* geweest? van gelijken de Kasuarisen wat vogels die waeren? Hen wierd door den Ambassadeur daer op na beste kennisse geantwoord : en waeren ook, na het zelve aengetekent te hebben, met volle vernoeginge weder vertrokken.

Den zevensten en achtsten droegh zich niets toe, nochte wierd niemant vernomen.

Des middags, den negenden, maekte de tolk *Genko* den Ambassadeur bekent; dien morgen nessens de Geleids-Mandarijn *Hiulauja* by de *Lipous* geroepen te zijn geweest, en aldaer verstaen te hebben : hoe d'Ambassadeur met zijn gevolgh over drie dagen op d'eerste Keizerlijke maeltijd zoude onthaeld worden, en misschien in tien dagen al vertrekken.

Den tienden en elfden viel niets voor.

[illegible]

Des morgens, den twalefden, quam de Mandarijn, die d'onzen gewonelijk ten Hove haelde, den Ambassadeur aenzeggen : dat hy zich nessens zijn gevolg zoude gelieven vaerdig te maken, om op d'eerste Keizerlijke maeltijd te verschijnen. Dit geschiede ook aenstonds : en wierd toen d'Ambassadeur nessens zijn gevolgh gebragt ten huize van den *Tatan*, in het

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

t Koonincklyck
BANKET.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

A. De Onder Koninck sittende alleen aen een Taefel.
B. De Lipu of tweede persoon naest hem.
C. De Hollantse Ambassadeurs met de voornaemste van haer.
D. De rest van haer gevolgh.
E. Verscheyden Tartarise en Chineese Heeren.
F. Daer de Tee en andere Dranck wort geschoncken en op gedraegen.
G. Verscheyden Tartars en Chineese Dienaers.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

het gewonelijk vertrek, om wat te toeven: en dan korts daer na door den *Lipou Songlauja* gehaelt en naer de voorzael van het huis voornoemt gebraght. Aldaer vonden zy den *Tatan*, en wierden, na dat zy neffens den zelven eens geknielt en drie mael na 's Keizers Paleis het hooft gebogen hadden, in naervolgende wijze te zitten gezet. De *Tatan* zat boven aen, en aen zijne rechte hand, even beneden hem de Ambaſſadeur: daer achter *Nobel*, *Putmans* en de Sekritaris: achter de zelve weer het voorder gevolg, ten getale van zeventien, die alle neffens eikandre zaten. Aen des *Tatans* linke hand, hoewel wat vry verre beneden hem, zaten eenige *Lipous* en andere grote Heeren. Wanneer zy gezeten waeren, wierd een kop bonenzop in 't ronde geschonken, en op eene knie, ter aerde gebogen, uitgenepen. Daer na wierd voor den *Tatan*, Ambaſſadeur en voordere Gezant-genoten van Staet ieder een tafel, geſtoffeert met drie en dertig zilvere tafel-borden, doch vry wat beſmot geſtelt: en voort het voorder gevolg vijf en vijf aen eene tafel, met allerhande fruit en meel, in d'olie of ander vet gebakken, gezet. Toen kreegh elk een kop met Keizerlijken drank, die mede, na het hooft gebogen te hebben, op eene knie van de gene, die daer ſmaek in hadden, genuttigt wierd. Hier na vielmen aen 't eeten. De *Tatan* deilde aen de *Lipous* en andere grote Heeren wat van zijn eigen tafel om.

Dees, na dat een weinigh van het banket genuttigt was, vraegde aen de tolken: of d'onzen gene zakken, om het overschot te bergen, mede gebragt hadden. Wanneer den *Tatan* daer op door hen van neen geantwoord wiert, naerdien zulx hunne gewoonte niet mede bragt, liet hy eenige zakken en doeken brengen: daer zulk een zoe te lucht uit quam, dat d'onzen ſchier qualijk van de reuk wierden. Niet lui waeren toen de tolken, om de overgeschoten brokken van d'onzen, met al de husport onder een daer in te ſmijten, en te bergen. Naulix was dit beſchikt, of daer quam een ander gerecht voor den dagh: namelijk, op de tafelen van den *Tatan*, Ambaſſadeur, en de voordere perzonen van ſtaet, ieder twee ſchotelen en twee houte bakken: op die van het gevolg, in de eene ſchotel gekookt runtvleeſch, en in de andere ſchapenvleeſch. Voor de *Lipous* en andere Heeren wierd ſlechts wat op een mat, geſpreid op de vloer, zonder tafel of ſchotel voorgezet. Het vleeſch was zeer vet en ſchoon: ongeschikt en groot, maer ieder hachje ten minſte vijftien pont zwaer.

Gewiſſelijk het was een luſt voor d'onzen om te zien, hoe de *Lipous* zelfs, en andere grote Heeren hier in graeſden. Zy zagen als nu de fraeje manieren, die de Tarters in het eeten hadden; 't welk beter na wilde, als bezadigde menſchen geleek. Na het doorbrengen van eenigen tijd in dezer wijze met eeten, (hoewel d'onzen daer weinigh quaed in gedaen hadden) was het der krijgs-knechten beurt, die zich niet traeg bevonden in d'onzen de ſpijſe af te halen.

Eindelijk, wanneer ook dit gedaen was, ſtonden d'onzen op, en waeren, na dat zy weder neſſens den *Tatan* geknielt, en 't hooft driemael na 's Keizers Paleis gebogen hadden, weder naer hunne woninge gekeert.

Zoo dra d'Ambaſſadeur t' huis was gekomen, zeide de tolk *Genko* den zelven: hoe hem was gelaſt aen den Ambaſſadeur te zeggen: dat over vier dagen (den twaleſden van onze en zes en twintigſten van hunne mane) het tweede gaſtmael zoude geschieden, en twee dagen daer aen het laeſte of derde: ook dat hy twee of drie dagen daer na zoude vertrekken. Dit by den Ambaſſadeur en zijnen Raet des avonds in het gebet, en 's morgens den dertienden in acht genomen: ook dat het wel daer op aengeleght moght zijn, dat op 't laeſte van hun vertrek, d'uitſpraek of 't geen de Keizer op hun verzoek hadde gelieven te beſluiten, hen wierde bekent gemaekt; na welken tijd gene gelegentheid zou zijn om op 't een en ander, 't geen met hunne meininge of verzoeken niet over een quam, te

Aenbrenging van den tolk Genko.

Beraetſlaging daer over by den Ambaſſadeur en Raed.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

te arbeiden, of naeder toepassingh verzoeken; ten andere wijl zy mede noch te verzoecken hadden, of de koopmanschappen, met de schepen (die, om den Ambassadeur te halen, zoude komen) mede te brengen, op hunne komste zoude mogen verkocht worden, en diergelijke meer, zoo wierd raedsgewijse goet gevonden, het naervolgend verzoek-briefken, op dat stuk, aen de vergadering der *Lipous* te schrijven, en 't zelve onder schijn, van om des Keizers orde des te beter te kunnen weten, en 't geen niet ter degen verstonden door de *Lipous* nader onderricht te worden, te verbloemen. Het verzoek-briefje voornoemt, was van volgende inhoud.

Verzoek-briefje des Ambassadeurs aen den Lipous.

D' Ambassadeur verhoopt de Lipous *'t verzoek-schrift wel zullen hebben verstaen. D' Ambassadeur verhoopt ook een goet antwoord daer op van den Keizer. Nu verzoekt d' Ambassadeur, hy 't believe en antwoord van den Keizer acht of tien dagen voor zijn vertrek mag bekomen, om des Keizers wille en gelieven mede wel te mogen verstaen en begrijpen, ten einde de Generael op* Batavia *getrouwlijk daer van overslag te kunnen doen, op dat de Generael op* Batavia *en de Hollanders in het toekomend des Keizers believen, zoo wegens de* Chinkon, *als anders, volkomen mogen nakomen en gehoorzamen.*

Men vond goed *Nobel* en *Putmans* met dit briefje in de vergadering der *Lipous* zoude gaen, en daer by zodanige beweeg-redenen voeren, als zy, om des Ambassadeurs verzoek hen te doen verstaen, zouden noodig oordelen. Dies de wacht-mandarijns by *Van Hoorn* verzocht wierden, om van zijnent wegen in de vergadering der *Lipous* te gaen verzoeken, of *Nobel*, neffens *Putmans*, eens, om iets te versoeken, aldaer mogte verschijnen. Dit namen zy aen en bragten, van daer weder gekeert, daer op ten antwoord: de *Lipous* hen gezegt hadden: dat de Ambassadeur op den zes en twintigsten van hunne maen, of den zestienden van onze lopende Hoi-maend, als wanneer hy op het tweede Keizerlijk banket zou onthaelt werden, 't geen noch te verzoeken had, als dan kon bekent maken.

Den veertienden viel niets voor.

Des voormiddags, den vijftienden, quam de *Lipou Songlauja*, neffens twee Mandarijns, in des Ambassadeurs woninge, te vragen: wat hy te verzoeken hadde: daer over hy verzocht binnen te staen. Weshalve *Van Hoorn* hem het briefje, op eergisteren geschreven, overhandigde, doch was beschroomt om het t'aenvaerden, voor al eer d'inhoud hem door den Sinesen Schryver *Soukjen* was uitgeleid. D' Ambassadeur liet het zelve hem te vore lezen: en antwoorde dees daer op: d' Ambassadeur was daer gekomen en eenen brief aen den Keizer gebragt: derhalve de Keizer hem zonder brief niet zou laten vertrekken: ook zoo dra de Keizer over sijne zaken besloten had, zy hem den uitslag, 't zy zijn Majesteit 't zelve hem schriftelijk of mondeling bekent maekte, als mede des Keizers brief aen den Generael zouden ter hand stellen. Zulx was, gaf d'Ambassadeur daer op ten antwoort, het geen hy zocht. Derhalve vraegde hy aen de *Lipous*: of hy op morgen het verzoek-briefje voornoemt aen den *Tatan* noch zoude vertoonen of niet. Daer op *Songlauja* zeide: zulx even veel te zijn, aengezien d'inhoud hen als nu bekent was. Dan zou hem op morgen, als d'Ambassadeur op de tweede Keizerlijke maeltijdt verscheen, wel nader spreken.

Midlerwijle verschenen noch in des Ambassadeurs wooninge zes groote Mandarijns: dies de *Lipou Songlauja* weer vertrok, en in het uitgaen den Ambassadeur ried de gekomen *Laujas* wat onthaels aen te doen: 't welk hy, met op de musikale speeltuigen te laten spelen, en 's namiddags hen ter maeltijdt te houden, naquam. Dies zy wel vernoegt waeren vertrokken.

Des morgens vroeg, den zestienden, quam de Mandarijn van de *Lipous*, die d'onzen gewonelijk geleide, den Ambassadeur waerschouwen, hy zich klaer te maken had, om op de tweede Keizerlijke maeltijd te verschijnen. Dit quamen d'onzen ook datelijk na, en wierden weder gebragt en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

en in gelijker voege onthaelt, als op den twaelfden dezer was geschied, zonder eenige verandering: alleenlijk behoefden toen voor den *Tatan* niet te knielen. De *Tatan* liet den Ambassadeur door den tolk *Gemko* zeggen: dat hy het verzoek-briefje ('t geen hy met zich genomen had) niet behoefde over te geven: wijl hy den inhoud van den *Lipoui Songlauja* al verstaen had: dies hy 't zelve ook by zich behield: en was, zonder verder iet gesproken of gevraegt wierd, met zijn gevolg weder na zijn woninge gekeert. Dan zoo dra was hy daer niet gekomen, of de Mandarijn, die hem des morgens ten hoof gehaelt had, verscheen daer mede, en quam den Ambassadeur aenzeggen: hy, nevens zijn gevolg, zich gereet geliefde te houden, om 's morgens voor dag, na 's Keizers Paleis te gaen, en aldaer de schenkaedje van zijne Keizerlijke Majesteit t'ontfangen: 't welk d'Ambassadeur beloofde na te zullen komen. Ook dees Mandarijn verhaelde, dat de Ambassadeur den dertigsten van hunne maen, of den twintigsten van onze Hoi-maend, op het derde, of laetste Keizerlijk banket zouden onthaelt worden, en drie dagen daer na vertrekken. Dies d' Ambassadeur met groot verlangen van uur tot uur het besluit des Keizers over zijn verzoek te gemoet zag.

D' Ambassadeur wort ten hove gehaelt om 's Keizers schenkaedje t'ontfangen.

Den zeventienden, 's morgens twee uuren voor dag, wierd hy dan, nevens zijn gevolg, ten hove gehaelt, om de keizerlijke schenkaedje t'ontfangen, en gebragt door drie poorten in 's Keizers hof op het plein, dicht by de vierde poort, die tegen over des Keizers Throon staet: alwaer men voorhene, zoo met de schenkaedje goederen, als in het plicht-plegen voor den Keizer, den dag verwacht, en de tafel met de geschenken voor de Koreers (op den drie en twintigste van Zomer-maend) zien staen had. Aldaer bleven d' onzen zitten tot den dag zou gekomen zijn: na ontrend een uur zittens quam het licht aen den hemel: als wanneer zy eenige *Lipous* staetsgewijs gekleet, in 't hof zagen verschijnen, en korts daer op een tafel met een rode pye-laken-lap gedekt. Zy wierd gezet ontrent de plaets, daer die van de Koreese Ambassadeurs, als boven, gestaen had, met dit onderscheid alleen, dat dezelve toen voor de poorte, aen de Tartarische hoger hand, daer die van de Koreers aen de lager hand had gestaen. Na een kleine wijle wierd daer op eenig geld en stoffen geleid. Toen wierd d' Ambassadeur, nevens zijnen zoon, *Nobel* en *Putmans* en den Sekritaris geroepen, en recht voor de middelste poorte (die recht tegen den Throon over quam, doch van waer men echter in 't minste gene teikenen van den Throon kon zien, ter oorzake van de vijfde grote poort, door de welke, schoon open, om hare verheventheid, niet konde zien) geleid. Na dat zy, met het gezicht na den Throon gewent, op het roepen van eenen Heraut, driemael geknielt, en negenmael het hooft gebogen hadden, wierd den Ambassadeur van de tafel eerst toegebraght de schenkaedje voor den Heer Generael, dewelke hy noch geknielt leggende ontfing: daer na die voor hem zelf in gelijker voegen. Wanneer dit gedaen was, kreeg *Nobel* op dezelve wijze mede de zijne, en zoo vervolgens *Putmans*, de Sekritaris en voorder gevolg; ieder 't geen hem toegelegt was. Hebbende deze hun deel weg, kregen de geleids-mandarijns *Hiu* en *Hanlauja*, de Sineesche tolken, en mede gekomen krijgsknechten ook het hunne.

De geschenken, die zy aldaer van wegen den Keizer kregen, bestonden in volgende maniere:

Geschenken voor de Generael.

Voor den Heer Generael:

Drie hondert G. fijn zilver: bestaende in zes schuiten.
Twee stukken Sineese goude lakenen.
Twee diergelijke met draken.
Vier stukken zijde gebloemde met draken.
Twee stukken fluwelen.
Twaelf stukken verscheide gekleurde Satijnen.
Acht stukken damasten.
Tien stukken gebloemde gekeperde zijde stoffen.

Tien

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Tien ſtukken Pelangs.
Tien ſtukken Panſjes.

Voor den Ambaſſadeur:

Hondert G. fijn zilver.
Vier ſtukken pelangs.
Vier ſtukken panſjes.
Vier rouwe ſtukken hokjens.
Drie blaeuwe ſtukken enkelde Satijnen.
Zes ſtukken enkelde damaſten.
Twee ſtukken goude lakenen met draken.
Een ſtuk zwart fluweel voor zijnen zoon.
Vijftien G. fijn zilver.
Twee ſtuks rouwe gaezen.
Twee ſtuks enkelde ſlechte damaſt.

Voor *Nobel*:

Vijftig G. fijn zilver.
Een ſtuk Sineeſch goud laken.
Een ſtuk fluweel.
Drie ſtukken damaſten.
Een ſtuk Satijn.
Twee ſtuks gazen.
Twee ſtuks pelangs.
Twee ſtuk panſjes.

Voor *Putmans* en *van der Does*; die even veel kregen, te weten, elk:

Veertig G. fijn zilver.
Twee ſtukken damaſten.

Een ſtuk { *fluweel.* / *ſatijn.* / *pelang.* / *panſjes.* / *enkele ſlechte damaſt.* / *witte gaes.* }

Voor de Tolken, *Maurits Janzen Viſch* en *Dirk de Haeze*, die ook even veel kregen, te weten, elk:

Twee ſtuk { *zwart ſatijn.* / *witte gaes.* / *panſjes.* / *enkelde ſlechte damaſten.* }

Voor ieder van het voorder gevolg:

Vijftien G. fijn zilver.
Twee ſtukken rouwe gaezen.
Twee ſtukken enkelde damaſten.

Voor den Geleids-Mandarijn *Hiu Lauja*:

Een paert zonder zadel.

Voor den Geleids-Mandarijn *Hanlauja*, en de twee Sineeſche tolken:

Een damaſte rok, om den hals, en aen de kanten met goud geſchikt, die zy datelijk aen doen moeſten.

Voor ieder der krijgs-knechten, die met den Ambaſſadeur afgekomen waeren:

Een ſlechte damaſte rok.

Na elk, het geen hem toegeleidt was, bekomen had, wierd d' Ambaſſadeur met zijn gevolg weer ter plaetſe geleid, daer zy geknielt hadden, en knielde, ten teiken van dankbaerheid, andermael in gelijker voegen, als te voore geſchied was: wierd daer na door den Mandarijn *Song Lauja*, en eenige andere Mandarijns ten hove uitgeleid. Gekomen even buiten de poorte des hofs, vroeg d'Ambaſſadeur in het afſcheid nemen aen den *Lipou Song Lauja*: wanneer hem het uitſlot over hunne zaken, als ook des Keizers brief aen den Heer Generael, zoude overhandight worden? Waer op geantwoord wierd, zulx noch tijdts genoegh te zijn, en 't zelve drie of vier dagen voor zijn vertrekken te zullen geſchieden. Derhalve d' onzen zich weder na hun woninge begaven.

Des namiddags verſcheen by den Ambaſſadeur zeker koning, na-neve van den tegenwoordige Keizer, out omtrent twintig jaren, uit nieusgierigheid, om de muſikale ſpeeltuigen eens te hooren deunen. Hy wierd by d'onzen wel ontfangen en met een kop ſpaenſe wijn onthaelt: dies hy wel vernoegt weder vertrok.

Insgelijx quam den negentienden tegens den middag een groot Heer, die het gezagh over den adel van 's Keizers paleis had, ten zelfſten einde: welk hem gaerne toegeſtaen, en hy voorts ter maeltijdt gehouden wiert: waer na hy weder met goet genoegen vertrok.

Voorhene (op den vierden dezer) had de *Tatan* den Ambaſſadeur en *Nobel* met uitdrukkelijke woorden gezeit: aldaer gene ſchenkaedje moght aengenomen worden, en die hen anders

zeiden of wijs-mackten, qualijk deden. Derhalve d'Ambassadeur, die dit nu ook bevond waerheid en ernst te zijn, by een briefje de *Lipous* en *Zoutaisins*, deed verzoeken, om de goederen, die mede genomen waren te verschenken, te mogen verkoopen: doch kon geen bescheid of antwoord daer op bekomen.

Den twintigsten wierd d'Ambassadeur op het derde Keizerlijke gastmael te verschijnen gehaelt, en weder om, als voorhene, gebragt ten hoove van den laesten der drie *Tatas*, en op gelijker wijze aldaer onthaelt, als op den zestienden was geschiet. d'Ambassadeur eindelijk, na lang aenhouden en veel stribbelens, ten einde zijn oog-merk te bereiken, wierd met een besloten brief van den Keizer aen den Heer Generael weer te ruch gezonde.

Na vertrek dan, des morgens, op den vijfden van Oogstmaent, van de Keizerlijke hooft-stad *Peking*, quamen zy des naermiddags in eene Pagode, ontrent een mijle van het stedeken *Tongsjouw* ter nacht-ruste, en twee mijlen van *Peking* gelegen.

Vorders wat belanght deze Rijx-hooft-stad *Peking*, de zelve, beneffens het geheel landschap, staet in de volgende Beschrijving des Keizerrijk van *Sina* of *Taising* beschreven.

Rijke en groote me-vrouwen van Mandarijns komen selden aldaer, gelijk ook door geheel *Sina* gebruikelijk, is op straet, 't en zy in dicht toegesloote draeg-zetels of palakyns: en zijn verzelt met een grooten nasleep van Staet-juffers en gelubden. Hoewel ook zelfs d'eerste in palakyns.

Binnen 's huis hebben zy hare byzondere vertrekken van de mannen afgezondert, desgelijx waranden, tuinen en lust-hoven: daer zy tot tijt-verdrijf zich in verlustigen, met bloemen aen te queken, en allerlei zanggerigh gevogelt te houden.

Wonder prachtig zijn ook binnen 's huis groote Sinese me-vrouwen, inzonderheid de boelinnen en by-zitten des Keizers, (zoodanig twee in de nevensgaende prente vertoont worden) uitgestreken en altijts met een grooten staet van dienaressen en

dienaers of gelubden verzelschappen, te weten, na 's lants wijze, met rokken van zijde, die haer tot op de aerde na slepen, en brede en wijde mouwen. Het hooft is verciert met een kostelijk hulsel, voor rontom met een opstaende kant of zoom, kartels gewijze gemaekt.

Den zesten vertrokken zy weder met den dag van *Tongsjouw*, en quamen op den middagh by de vaertuigen, voor de stad *Sjensingway*: alwaer sy weder in de zelfste barken traden, daer zy daer mede gekomen waren.

Den negenden vertrokken zy van *Sjensingway*, en quamen, na verschèide dorpen en buurten door en verby gevaren te zijn, des avonts aen eenige huisen, ontrent een mijle van de stad *Gioecheoe* gelegen, te landen, ter rust-plaetse des nachts.

Den negenden, met den dagh, vorderden zy weder reize, en quamen des voormiddaghs aen de stad voornoemt: van waer zy, na versche trekkers bekomen te hebben, ontrent den middagh weer vertrokken, en de nacht-ruste aen het groot dorp *Janzin* hielden.

Den elfden, des anderen daegs, brachten zy het even naer den middag, aen de stad *Tiensingway*: daer zy na andere trekkers, gemerkt men nu tegen stroom begon te krijgen, en 't water door den regen aldaer zeer hoogh was en hert af liep, bleven leggen wachten.

Des anderen daeghs, 's morgens, ging *Putmans* tot den *Sjonkin* dier plaetse, om de schenkaedje, voor hem den tienden van Somer-maend in het opreizen aldaer ontworpen; maer welker aenneminge hy tot de wederkomste der onzen had uitgestelt, als nu andermael aen te bieden. d'Ambassadeur schreef daer benefens het naervolgend dienst-plegend briefje:

De Ambassadeur is alhier weder wel aengekomen. De beleestheid en goet onthael, zoo de Ambassadeur van Talauja heeft ontfangen zal noit vergeten worden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

den. De Lipous *hebben den Ambassadeur belast op 't spoedigste zijne reize naer* Fokien *en* Batavia *te verborderen, om des Keizers brieven aen den Generael te overhandigen: daerom verzoekt de Ambassadeur aen* Talauja, *dat hy de noodige orde gelieft te stellen, ten einde de Ambassadeur, zoo haest mogelijk is, magh vertrekken.*

Na zijne wederkomste, deed *Putmans* verslagh: hoe zijne Ed. de vijf elle stamet, en twee flesjes roozenwater met groote dankzegginge hadde geaenvaert, en de rest wederom gezonden.

Wat hun vertrek betrof, daer van had hy niets gezeit: als hem niet aengaende: alzoo hy het gezagh alleenlijk over de krijgs-maght had.

Kort na *Putmans* weder-komste, quam de voor-drager van den *Sjonkin* den Ambassadeur aenzeggen: zijn meester, in vergelding van het aengenomen geschenk, twee verkens, twee schapen, een pikol rijs en eenige fruiten zond: met verzoek zijne Ed. de zelfde geliefde aen te nemen. d'Ambassadeur diende hem ten antwoort: hy al het gezonden zou aenvaerden: met bedingh zijne Hoogheid de rest van de schenkaedje mede most aenvaerden. Het welk de voordrager hem zou aendienen, en op zijne komste met de goederen bescheid brengen. Weinig tijts daer na quam dees met de schenkaedje-goederen voornoemt aen, en zeggen: hoe *Talauja* zich wel dubbeld met d'aengenomen schenkaedje voldaen achte; hoewel hy, om zijne Ed. te believen, noch een stuk groen perpetuaen zoude aennemen: indien het by haer te krijgen was. Datelijk wiert hem dit ter hant gestelt, liet echter het zelve in 't weg gaen leggen.

Den voordrager wierden door den Ambassadeur twee mourisen en twee flesjes roozen-water, alzoo hy na de zelve om te koopen vraeghde, vereert.

De onzen voeren met de vaertuigen naer de zuid-zijde van de stad, om des uchtens vroeg reis te vorderen. De *Toya* zond hen aldaer mede eenige schenkaedje: als een schaep, appelen, peren, en diergelijke ververschinge. Waer voor hy het stuk perpetuaen, 't welk de voordrager van den *Sjonkin* had laten leggen, tot een vereering kreeg, en door zijne volk liet mede nemen. Maer zy bragten het korts daer na weder, en zeiden dat hun Heer 't zelve dacht al te veel te wezen: maer ingevalle de Ambassadeur eenige kleinigheden van pistolen, possers, houwer-klingen of iet anders had, daer van wel wat begeerde. Dies d'Ambassadeur hem door den tolk *Maurits* een karabyn, roer, houwer-kling, en een zeepmesch toe zond: al het welk by hem wierd aengenomen.

Des na middags, na zy by den *Sjonkin* buiten in een van zijne barken ter maeltijd wel onthaelt waren, schooten zy buiten de voor-stad, en vertrokken des anderen daegs smorgens, den veertienden, van de stad *Tiensingway*, quamen des avonts aen het dorp *Sangjue* ter nacht-ruste: des anderen daegs 's middaghs aen de stad *Chinchay*, en, na ontrent anderhalve uur leggens, vorderden wegh en bleven ter nacht-ruste aen het dorp *Sincoacheen*, twintig ly van de stad *Tiensingway*.

Voeren den zeventienden weder voort: en quamen des avonts aen de stad *Chinche* ter nacht-ruste.

Raekten den achtienden, op den middagh, voor by de stad *Siangsjouw*, zonder aldaer aen te leggen: des avonds aen het dorp *Talodueen*, de rust-plaetse des nachts.

Den negentienden was de nachtrust plaetse het vlek *Poethouw*: voeren den twintigsten, even naer den middagh, verby de stad *Tunquancheen*, zonder aldaer aen te leggen: en overnachten aen 't dorp *Lieuliroe*: daer zich het landschap van *Peking* en dat van *Xantung* scheit.

Den een en twintigsten vorderden zy zes mijl weegs in het landschap van *Xantung*, en namen de nachtruste in het dorp *Lonkuntang*, bleven des anderen daegs, na den middagh, aen de stad *Taatchiouw* na versche trekkers wachten, en quamen, na

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

die bekomen te hebben, den drie en twintigſten des avonds aen de ſtad *Chinjeen*, ter nacht-ruſte: den vijf en twintighſten voor by de ſtad *Uchincheen*, en ter nacht-ruſte aen het dorp *Oepoeſo*.

Zy vertrokken den zes en twintigſten met den dag, en quamen tegens den avont aen de ſtad *Linſing* te lande, en alzoo uit de reviere *Geu* in de Koninglijke vaert *Jun*: ſchooten dien avond met de vaertuigen noch door de eerſte ſchut-ſluis, gelijk des morgens vroegh door de tweede, leggende in *Linſing*, en voeren tot voor het Tol-huis ter leg-plaetſe: alwaer een ketting over de vaert geſpannen was, ten einde de vaer-tuigen, zonder tol te betalen, daer niet door zouden kunnen.

De gezagh-hebber dezer plaetſe quam d'onzen des voormiddaghs in de bark bezoeken en verwellekomen, die by hen na beſt vermogen wierd ontfangen en onthaelt.

Na zijn vertrek, zond hy ter ſchenk verſcheide eet-waren: daer en tegen hem door *Putmans* in vergelding toegebragt wierden, een paer piſtolen, een houwer-kling, een perpetuaen een ſtuk hattentay.

In het bywezen van *Putmans*, wierden dien Heer verſcheide brieven toegebracht; met tijdingh, hoe de Keizer zelf al drie dagen had geregeert, en zijn eigen *Chiap* of zegel reeds uitging.

De Geleits-Mandarijns berechten de onzen voor de waerheid, dat alle de beſtierders, als *Pouis*, *Konbons*, *Poutſenſies* of Rent meeſters en andere, die hier en daer in de landſchappen waren, op ontboden, en de plaetſen met Tarters zouden voorzien worden.

Des middaghs quamen de gezaghebbers dezer plaetſe de onzen te gaſt noodigen: 't welk zy gaerne verſchoont hadden: maer hielden daer zoo ſterk op aen, dat zy het eindelijk moſten toeſtaen. Dies d'Ambaſſadeur hen zeide, wanneer zy de ketting geopent hadden, en zijne vaertuigen daer door geſchoten waren, als dan te zullen komen. Waer op zy antwoorden, orde te zullen geven tot het openen van de ketting: gelijk ook de zelve na hun vertrek geopent wiert: en ſchooten toen alle de vaertuigen daer door. Tegens den avont wiert d'Ambaſſadeur, om by de gemelde beſtierders vergaſt te worden, gehaelt; hoewel hy zich ontſchuldigde, met voorwenden van op den avont uit zijne bark niet te mogen gaen. Derhalve de beſtierders de toebereide ſpijſe hem liet toebrengen, daer de barkiers niet qualijk by voeren. Ondertuſſchen waren aen den Ambaſſadeur van wegen den gezag-hebber dezer plaetſe een partye zijde ſtoffen gebragt: dan zond die weder te ruch.

Des morgens, den negen en twintigſten, vertrokken zy van de ſtad *Linſing*, en raekten dien dag door drie ſchut-ſluiſen. Des avonts hielden zy ruſte aen 't dorp *Linancotſue*: vertrokken weder den dertigſten, quamen op den middagh de ſtad *Tungsjauſoe* voorby, en hielden nacht-ruſte in het dorp *Gibacitchie*. Dien dag waeren zy door vijf ſchut-ſluiſen geraekt.

Den een en dertigſten, ſpoeiden zy weder weg, voeren op den middag voor by de ſtad *Xanſui*, en hielden des avonts de ruſt in 't dorp *Gansjan*. Zes ſluiſen waren zy dezen dagh doorgeraekt, die zy alle open vonden, tot groote vorderingh in de reize.

Den eerſten van Herfſt-maend voeren zy weder van 't dorp *Gansjan*, en quamen dezen dagh door vier ſchut-ſluiſen, en ter nacht-ruſte in het dorp *Kaygocva*.

Des morgens, den tweeden, trokken zy weder voort, des voormiddags voorby het dorp *Namwang* met zijne Pagode *Longwangmiao*: alwaer de reviere in deze vaert komt geloopen: dies zy aldaer voor ſtroom kregen: waer door zy het met den avont noch tot *Zinningh* aenbrachten. Dien dag warenze door drie ſchut-ſluiſen geraekt, en bleven in de weſter voorſtad van *Sinning* voor de vierde en laeſte, die toe was, leggen, om, wanneer die geopent wiert, daer door te geraken. Des namiddaghs wiert de

zelve

zelve geopent: dies zy met de vaertuigen daer door ſchoten, en bleven voorts een ſcheut weegs van gemelde ſluis nacht-ruſt houden.

Des morgens quam de *Toya* der ſtad den Ambaſſadeur verwellekomen, bezoeken en met eenige montkoſt beſchenken, dien hy aen vaerde, en na zijn vertrek, door *Putmans*, vijf elle ſtamet in vergelding aen hem zond.

Des voormiddags den vierden vertrokken ſy weder van de ſtad *Sinning*, en quamen met een goede wint des namiddaghs aen het dorp *Naoyang*, daer zy bleven leggen, om van verſche trekkers voorzien te worden. Dien dag waren zy door zeven ſchutſluiſen geraekt. Zy gingen den vijfden weder voort, en quamen des avonts met den donker aen het dorp *Iaxinho*. Zy waren door zeven ſchutſluiſen gevaren, en bleven den ganſchen volgenden dagh aen dit dorp leggen, door mangel van trekkers.

Den zevenden, 's morgens, vertrokken zy weder van *Jaxinho*, en quamen des avonts aen 't dorp *Miliancho* ter nacht-ruſte. Aen dit dorp ſcheit zich het lantſchap *Xantung* van dat van *Nanking*.

Den achſten traden zy over in het lantſchap van *Nanking*, en hielden nacht-ruſte in het dorp *Kiakia*. Vertrokken den negenden, en quamen met een goede wind des voormiddags aen het dorpje *Maulouao*, drie mijl en drie vierendeel van *Kiakia* gelegen: alwaer zy van trekkers verwiſſelden, doch quamen niet voor des avonts: dewijl zy van *Pinſing*, anderhalve mijle van daer gelegen, moſten gehaelt worden.

Des voormiddags den tienden, trokken zy weder van daer, en quamen tegens den avont in den mont van 't meir *Uſantjouw*: daer de gele ſtroom in ſtort.

De dijk was aldaer gebrooken, en het gat van de reviere *Geu* toegeſchuurt, die haren aenvang in zeker dorp, anderhalve mijl van daer gelegen, neemt. d'Ambaſſadeur bleef in dit gat nacht-ruſt houden; dewijl noch eenige van de treins-barken achter uit voeren, om de zelve in te wachten. Des avonts quamen zy ter nacht-ruſte aen een klein dorpje, tegen over de ſtad *Taujenjeen*. Vertrokken weder des morgens, en quamen des middags aen het dorp *Namemiao*, uit den gelen ſtroom, die door zijne harde af-watering niet zonder gevaer te bevaren is.

Den dertienden voeren zy weder voort, en quamen des middaghs aen 't groot dorp *Sinkkianpoe*. De *Konbon* van *Hokſieuw*, volgens berecht der Wacht-Mandarijns, quam ten zelven dage aldaer mede aen, en was op zijn eigen verzoek verloſt en opgekomen.

d' Ambaſſadeur ſchreef aen hem een dienſt-plegend en groet-briefje: waer op hy den Ambaſſadeur liet noodigen, om by hem te komen. Dies hy zich datelijk derwaerts begaf, en wert by zijne Hoogheid wel ontfangen en onthaelt. Voorts zeide dees: het een heerlijke ſaek te wezen, d'onzen den Keizer gezien en by den zelven geweeſt waren: en hy eenige ſchenkaedje, voor den Heer Generael en den Ambaſſadeur, in handen van zijnen Faktoor tot *Hokſieu* had gelaten: de welke d' Ambaſſadeur op zijne komſte aldaer zoude vinden. Ook roemde de *Konbon* eenigzints op het goet herte, dat hy in zijne regeeringe geduuriglijk den Hollanders toegedragen had. Waer op de Ambaſſadeur antwoorde. Hem des wel bewuſt was: en zy derhalve t'allen tijde aen zijne Hoogheid zouden verplicht blijven. Eindelijk zeide de *Konbon*, hy noch een klein geſchenk, beſtaende in vier varkens, eenige ganzen, enden en hoenderen aen den Heer Ambaſſadeur voor 't laeſte was genegen om te doen, met verzoek zijn Ed. 't zelve geliefde te aenvaerden: 't welk d'Ambaſſadeur antwoorde te zullen doen: indien zijne Hoogheit daer en tegens weder een klein geſchenk van zijnent wegen geliefde aen te nemen: welk laeſt de tolken den *Konbon*, dewijl 'er zoo veel volks rontom ſtont, niet dorſten aendienen: dies daer ook van geſwegen wiert.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Na een goet onthael, nam d'Ambassadeur zijn af-scheit.

Des morgens, den veertienden, zond d'Ambassadeur, in vergelding voor het des daegs te voore genooten onthael, een briefje van dankbaerheid aen den *Konbon*, en vond goet, dewijl aen zijne goede overbrieving in *Peking* der Kompanjie veel gelegen was, hem met het naervolgend te beschenken: insgelijx aen zijnen voordrager, om hem des te indachtigen, en zijne genegentheid mede t'onswaert te trekken.

Schenkaedje voor den *Konbon*.

Tien el root Stamet.
Tien el zwart Laken.
Tien el blaeu Laken.
Een stuk Heere-zay.
Een stuk Kroon-ras.
Vier stukken Mourisen.
Twee stukken Guinees Lynwaet.
Een fijne Kust-deeken.
Een ketting Barn-steen Korael.
Twee Neus brillen.

Aen den Voor-drager.

Vijf el root stamet.
Een Houwer-kling.
Een Neus-bril.

Na dit beschikt was, vertrokken zy weder van daer, voeren voorby de barken van den *Konbon* heen, wiens nasleep in zes en vijftigh zoo groote als kleine barken bestont. Des na middags quamenze in de noorder voorstad van *Haoigang*: daer zy voor een schip-brug bleven leggen, tot dat de vaertuigen door de stedelingen van lijf-tocht zouden voorzien wezen.

Tegens den middagh, den zestienden, wierden den Ambassadeur van wegen den *Toya* dier plaetse, de broeder van den nieuwen Veldheer, tot *Hoksieuw*, eenige stoffen tot schenkaedje toegebracht: welke d'Ambassadeur niet goet vond aen te nemen: maer zond de zelve weer te ruch: en daer tegen, in vergelding, vijf el root stamet: eensdeels dewijl den onzen aen het goet herte van dien man vry veel gelegen was, en met zijn voorschrijven aen zijnen broeder veel kon uitwerken, ten andere, om vaerdig voort te geraken. Dit bragt ook zoo veel te wege, dat d'onzen kort na den middag van de stad *Haoigan* vertrokken, en des avonts aen de stad *Paoing* ter nacht-ruste aenquamen. Des morgens vertrokken sy weder van daer, en ontmoeten op den middag eenen Faktoor van den Veltheer *Tziang Poui Thesia* genaemt, die, volgens zijn voorgeven, naer *Peking* ging, en den vijfden van Oogst-maent uit *Hoksieuw* vertrokken was. Zoo dees aen den Ambassadeur berechte, waren drie schepen van *Batavia* in *Sothia* aengekomen, en vier andere na *Tamsui* en *Quelang* vertrokken. Alles stont ontrent de onzen in *Hoksieuw* noch wel: van daer mogt niemant na d'aengekomene schepen gaen: of niemant van de zelve aen land komen, noch gene ververschinge na de zelve gezonden worden.

De Koning *Sin-lamong* en Veltheer quamen op, en waren, volgen zijn zeggen, over het laten vertrekken van onze schepen, op ontboden: en was de nieuwe Veldheer, die zijnen meester vervangen zoude, hem by *Lancquy* ontmoet. D'Ambassadeur vraegde hem: of hy eenige brieven van *Harthouwer* hadde mede gebragt: waer op hy antwoorde van neen: maer veertien dagen voor zijn vertrek waren twee brieven, nessens den gene, dien de Veltheer over de komste der schepen na *Peking* geschreven had, door *Harthouwer* aen den Ambassadeur gezonden. Na zijn vertrek, spoeiden d'onzen weg, en quamen tegens den avont aen de stad *Kayouen*: alwaer sy bleven vernachten.

Des morgens, den achtienden, verlieten zy weder de zelve stad, en deden met zeilen en trekken zoo veel, dat zy des namiddags bytijts de stad *Janchefoe* aen deden: alwaer zy voor het tolhuis bleven leggen. Des anderen daegs vont d'Ambassadeur goet, om spoedige afvaerding te erlangen, den *Toya* dier plaetsen met vijf el stamet, een perpetuaen, twee adathys en een boek-spiegel te beschenken: welke schenkaedje, nessens een dienst-plegend briefje, hem door *Putmans* wierd toegebracht: hoewel hy niets daer van aennam, als de twee ada-

adathys en boekspiegel: en weder in vergelding zond een verken, een pikol meel en rijs, en een parthye fruiten De fruiten alleen wierden by den Ambassadeur aengenomen: maer de rest wederom gezonden. Echter deed deze schenkaedje zoo veel, dat d'onzen korts daerna het tolhuis voorby, en des namiddags al van de Stadt *Jamcheufoe* weg raekten, en des avonts aen de Stadt *Quasui* nacht rust hielden.

Den twintighsten des morgens spoeiden zy weder weg, trokken over den stroom *Kiang*, en quamen des middags aen de Stadt *Sinkiangfoe* te landen. Op d'aenkomste aldaer, zond d'Ambassadeur den Sekritaris aen den *Syonkin*, de broeder van een der *Lepous* in *Peking*, en liet zijne Hoogheit verzoeken, hy doch spoedige afvaerding aldaer mogt bekomen: ook bood onder eenige dienstplegingen al wat hy had, te zijnen dienste aen. Waer op zijne Hoogheit zoude gezeid hebben, volgens verslag van den Sekritaris, na zijne wederkomste:

D'Ambassadeur, alzoo hy aldaer van gene barken hoefde te verwisselen, kon vertrekken, als 't hem geliefde. Korts na de wederkomste van den Sekritaris, quam in de bark de voordrager van zijne Hoogheid, en den Ambassadeur uit zijns meesters naem met bonen-zap beschenken: en met een van wegen zijnen Heer eenige pistolen te koop verzoeken. Dies hem d'Ambassadeur door den tolk *Mourits* een paer nessens een dubbeld liet toebrengen. Met grote dankzegginge wiert het zelve by hem aengenomen: insgelijx kreeg de voordrager tot een vereering een vierendeel stuks Perpetuaen.

Zeker Hopman, die het gebied in deze Stadt over duizent man, en den Ambassadeur in 't opreizen met eenige verversching beschonken had, quam hem weder verwellekomen, die in vergelding met vijf el stamet begiftigt wiert.

Den een en twintigsten vertrokken zy weder van de Stad *Sinksianfoe* en voeren buiten de Stadt om. Aldaer zagen zy aen alle zijde veel Jonkjes en Koyaes (gelijk zy tot *Jamcheufoe* mede gezien hadden) die vertimmert en vernieuwt wierden. Gevraegt by d'onzen na d'oorzake, bequamen zy daer op ten antwoort: aldaer in gebruik te zijn, dat om de drie jaren vermaking aen de vaertuigen onder de steden hoorende, geschiede.

Des avonts landen zy aen het stedeken *Tayanchcheen*, alwaer zy nachtrust hielden, en vertrokken weder den een en twintigsten met den dag. Onder weegs wiert den Ambassadeur door eenige barkiers, die van *Suchu* quamen, bericht, dat Koning *Singlamong* aldaer met zijn omslag zoude gekomen wezen, om voorts naer *Peking* te gaen.

Des namiddags bragten zy het aen de Stadt *Sanghsu*: hielden nachtruste des anderen daegs in de Stadt *Uchinjeen*: quamen des avonts den vier en twintigsten aen het dorp *Xuciquan*, twee mijlen van *Sucheu* gelegen, voor een tolhuis: alwaer zy bleven leggen en nacht-rust hielden.

Des anderen daeghs 's morgens schooten zy door den boom, en quamen des namiddags aen de Noorder voor-stadt van *Suchu*: alwaer twee zwarten van het volk der twee zonen van Koningh *Singlamong* aen boort des Ambassadeurs quamen, en zeiden dat hunne meesters, een maent geleden, te lande voor uit naer *Peking* waren gegaen, en zy lieden nu met het reis-tuig volgden. De Koning *Singlamong*, voegden zy daer by, was noch in *Hokfieuw*, en zou aldaer ook verblijven: dies het zeggen van de barkiers leugenachtig bevonden wiert. Des namiddags ten drie uuren quamen zy aen de Wester-poorte van *Suchu* ter nacht-ruste.

Alhier ontmoeten den onzen twee weermakers, of duivel-jagers, of waerzeggers, of tooveraers, d'een een mans en d'ander een vrouws perzoon, beide in çierlijk gewaet: gelijk dier velen in *Sina* om her zwerven, en om een klein gewin hunnen dienst in het voorzeggen van voor of tegenspoet, en goeden wint te bescharen aenbieden. Deze vervoegden zich ook by d'onzen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

d'onzen, om hun kunst, tot bevordering der reize, in 't werk te stellen: maer hadden die weinig luchts op dusdanige voorspellingen en overnatuurlijke werken: dies zy hen met een kleine vereeringe afwezen.

Breder wort van deze konstenarye in 't vervolg, in de beschrijvinge des Keizerrijks van *Sina* op *pag.* 131. gesprooken.

Het Opper-hooft dier plaetse quam den Ambassadeur en zijn voornaemste gevolg, als *Konstantyn Nobel* en *Putmans* met zekeren geurigen drank beschenken: waer voor hem, in vergelding eenige elle stamet, vereert wierden.

Velerlei drank, uit rijs getrokken, is by de Sinesen in gebruik. In de vijfde landstreke *Fuencheufu* des landschaps van *Xensi*, heeft men een zeer edelen drank, niet slechter, dan Fransche of Rijnsche wijn. Hy is gemaekt van rijs en jonge geitèn vlees: welk laeste, gekruit op een zonderlinge wijze, slechts in d'uitgetrokken vocht van de rijs te weiken heeft gelegen. Dees drank wort zeer hoogh by de Sinesen gewaerdeert: is van goede smake, sterk van krachten, en zoet en lieffelijk van geur. Zijn naem is *Yangcieu*, dat 's, *geiten wijn*.

In de vijfde landstreke *Hinhoa* des landschaps van *Chekiang*, wort de beste drank van geheel *Sina* uit rijs en water gekookt.

Den zes en twintigsten, des morgens, verlieten zy de grote Stadt *Sucheu* weder met een goede wint, en quamen des avonts noch tot buiten de zuider voorstadt van *Ukiajeen*. Deze stad *Ukiajeen* is een net bebouwt stedeken: wel gesterkte muuren rontom: hoewel niet zeer groot. d'Inwoonders erneren zich met den koop-handel en land-bouw. Zy vertrokken des morgens weder van daer, en maekten, het na ontrent drie mijlen en een halve varens, tegens den avond, die hen schielijk quam overvallen, aen den trek-weg vast, ter nacht-ruste.

Den

Den acht en twintigſten, des morgens, vertrokken zy weder van daer: des voormiddaghs voorby de ſtad *Kiangfoe*, en traden alzoo uit het landſchap van *Nanking* in dat van *Chekiang*: des nachts quamen zy aen het dorp *Simming* ter ruſte.

Den negen en twintighſten vertrokken zy weder, quamen des voormiddags voorby de ſtad *Ukiajeen*, en braghten het des avonts aen 't dorp *Tanghey*, de ruſt-plaetſe des nachts.

Den dertigſten quamen zy in de noorder voorſtad van *Hankſieuw*, voor een Tol-huis, daer de vaert met een ſchip-brugh geſloten was. Derhalve liet d'Ambaſſadeur verzoeken, of de ſelve geopent, en de barken daer door mogten geraken: maer de wachters antwoorden daer eerſt orde van den *Poutsjenſy*, of 's Keizers Rent-meeſter moſte komen. Dies de Sekritaris *Van der Does* noch 's avonts na *Hankſieuw*, by den Veltheer en *Konbon*, gezonden wierd, met een ſchriftelijk briefje: welk, naer eenige dienſtpleginge, niet anders inhiel, als ſpoedige afvaerdinge te mogen erlangen, en als of hare Hoogheden geliefde de Ambaſſadeur haer ook quam begroeten. Daer en boven wiert den Sekritaris mondeling belaſt te vragen: zoo wanneer hare Hoogheden toeſtonde, de Heer Ambaſſadeur haer quam ſpreken, of hy als dan de ſchenkaedje, daer van aen hare Hoogheden d' ontwerpen op zijne opreize was vertoont, neffens zich moghte brengen.

Des morgens, den eerſten van Wijnmaend, wierd de boom geopent: dies d'Ambaſſadeur met den ganſchen naſleep daer door ſchoot. Korts daer na quam de Sekritaris weder aen boort, met verhael, hoe hy des voorigen avonts al heel laet noch tot den Veldheer was geweeſt; doch geen gehoor had kunnen erlangen. Op het briefje, hem door zijnen voordrager vertoont, had hy ten antwoort laten weten, des morgens vroegh eenen Mandarijn, om den Ambaſſadeur door de boom te helpen en voorts te zijnen huize te geleiden, te zullen zenden. Dan na dien het te laet was, wanneer de Sekritaris van den Veldheer ging, om tot den *Konbon* te gaen, had hy zich des volgenden uchtens derwaerts geſpoeit, en ſijne Hoogheit des Ambaſſadeurs briefje, zoo als hy ter poorte van zijn hof quam uitgereden, (om ſekeren groten Heer, daegs te vore van *Hokſieuw* aldaer aengekomen, te verwellekomen,) overgelevert, en daer op ten antwoord bekomen: zijne Hoogheid den Heer Ambaſſadeur voor zijne heuſche beleeftheit zeer bedankte, en zijne Edelheid, als 't haer geliefde, te zullen verwachten.

Ondertuſſchen voeren de vaertuituigen zoo verre de voorſtadt in, tot datze voor een dam quamen te ſtuiten, en bleven aldaer leggen. Den tweeden quam de *Toya* dier plaetſe den Ambaſſadeur in de bark verwellekomen. Den derden droeg zich niets toe. Den vierden wierden de goederen en reis-tuig uit de barken geloſt en over den dam in zes kleine andere barken geladen: met de welke des morgens vroeg *Putmans* en *Van der Does* vertrokken, om na d'andere zijde van de Stadt in grote barken gebragt te worden. D'Ambaſſadeur, neffens *Nobel* en weinig gevolg, gingen te lande voor uit, om orde op de barken en inſcheeping der goederen te ſtellen. Des morgens, den zeſten, wierden de goederen in de grote barken gebragt: en vertrokken den zevenden des morgens van de zuider voorſtadt van *Hankſieuw*, en quamen des namiddags aen de ſtadt *Foejenjeen*: den negenden aen *Nienchefoe*: en deden den tienden het vlek *Lanqui* aen: alwaer de grote barken in kleine vaertuigen verandert wierden: naerdien de revier aldaer zeer droog begon te worden. Dies zy zich des middags derwaerds begaven, en wierden by den zelven onder het gejuig van verſcheide ſpeeltuigen ontfangen en onder 't *Wayang*-ſpelen wel onthaelt. Tegen den avont ſcheiden ſy weder wel-vergenoegt, en vertrokken den twaelfden 's morgens, na 't overſchepen der goederen in twaelf kleine barken, weder van het vlek *Lanqui*, en quamen den dertienden aen de ſtadt *Longuen*: den veertienden aen de ſtad *Kietſieu*. Des avonds den zeſtienden quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

d'Ambaſſadeur met zijne bark aen 't Dorp *Sinhoe:* doch bleven de meeſte barken, onder den naſleep horende, achter, welke door de droogte der Reviere en herde af-wateringh niet konden volgen; hoewel alle den zeventienden des morgens aldaer gelukkelijk mede quamen te lande. De Ambaſſadeur en zijn gevolgh wierden in het zelve huis gebraght, daer zy in de opreize gehuisveſt waren.

Aenſtonts wierd alles vervaerdigt, om over het geberghte te reizen. Wanneer de Ambaſſadeur bevond, dat tot het dragen der goederen en perzoonen over 't gebergte drie hondert vijftigh *Koelys* van noode waren, vroegh hy derhalve aen de Geleids-Mandarijns: hoe veel *Koelys*, om de goederen over 't gebergte te dragen, uit 's Keizers orde door de *Pimpous* waren beſchikt. Waer op zy hem dienden van hondert vier en tachtigh, zonder meer. En dewijl een van het volk des Veldheers van *Hankſieu*, den Ambaſſadeur tot *Fojenjeen* gezeid had, hy aldaer zoo veel dragers, om de goederen over het gebergte te dragen, klaer zoude vinden: zo zond hy den achtienden, ſmorgens vroeg, de Sekritaris na het ſtedeken *Tjangtjen* anderhalve mijle van daer gelegen: alwaer de Mandarijn, die het gezagh over dit Dorp had, zijn verblijf hield, ten einde te vernemen wat orde de zelve van den Veldheer van *Hankſieuw* had. Rond uit verklaerde dees tegen den Sekritaris, van gene ande re orde, aengaende de *Koelys*, als die van de *Pimpous* te weten. Dies de Ambaſſadeur datelijk orde tot het huren van hondert vijftigh *Koelys* gaf: en vertrok des anderen daeghs met de zelve, en de helft der goederen en volk voor uit, te volgen door *Nobel*, *Putmans*, en den Sekritaris en voorder gevolgh: en quam den twee en twintighſten tot *Poutchinfoe*, in het landſchap van *Fokien:* gelijk den drie en twintighſten *Nobel*, *Putmans* en *Van der Does*; dankende Gode, die hen zoo gelukkelijk over die hooge, ſteile en gevaerlijke bergen geholpen had.

Den vijf en twintigſten, voeren zy, na het in ſchepen der goederen in barken, van de ſtad *Poutchinfoe*, voor ſtroom af, en namen de nacht-ruſte aen een wacht-plaetſe, tegen over het Dorp *Siphea* gelegen.

Den zes en twintigſten vertrokken zy weder van daer, en quamen, na ontrent twee mijlen gevordert te hebben, by een klippige plaetſe, alwaer de reviere vry ondiep was. Door de felle afwatering, wierd een van des Ambaſſadeurs barken, als mede die van den Mandarijn *Hinlauja* tegens de klippen aengeſmeten: waer door de zelve vry lek wierden, met nat worden van eenige der Kompanjies goederen. De nacht ruſte was aen een dorpje, daer by ook een wacht-plaets ſtont.

Den acht en twintigſten wierd de nacht-ruſte weder voor een wacht-plaetſe gehouden: en het den negen en twintigſten, des middags, aen de ſtad *Kieningfoe* gebragt: daer zy tot des anderen daegs bleven leggen. Den dertigſten voorderden zy door de herde afwatering zoodanig hunne reize, dat zy den laetſten aen de ſtad *Jenpingfoe* landen: die zy bevonden, ſedert hun vertrek van daer in Louwmaent verleden, wel voor een derden deel door den brant vernielt was.

Den eerſten van Slacht-maent vertrok d'Ambaſſadeur met zijn gevolg weder van daer: en quam hem des namiddags onverwacht, twintig *Lys* van het dorp *Sukauw*, Koopman *David Harthouwer* en eenige andere van *Hokſieuw* te gemoet, met berecht van den toeſtant der Kompanjies zaken aldaer. Tegens den avond quamen zy gesamentlijk aen het dorp *Sukauw*, ter nacht-ruſte: verlieten het zelve den tweeden voor dag: en deden eindelijk 's namiddags *Lamthay*, de voorſtad van *Hokſieu* aen: na een uitreize van negen maenden en twaelf dagen.

Gekomen dan met elkanderen in hun oude herberg-huis, vonden zy aldaer den *Toucy Liulauja:* die hen aenzeide en ſchriftelijke orde van den Veldheer vertoonde, dat al de mede gebragte goederen moſten bezocht werden. D'Ambaſſadeur antwoorde hem, die maniere van doen hem vreemt voor te komen, en nooit gehoort

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

hoort hebben, dat men des Ambassadeurs goederen bezocht: ook dat zulx in *Peking*, of elders op de reize niet was gevergt. Dan begeerde de Veldheer het met gewelt, hy konde zijne órde volgen, en van des Ambassadeurs kiste beginnen.

Dit antwoort deed hem een weinig van zijn voornemen af-staen: met toestaen daer en boven de kist van de Ambassadeur, als ook die van de aenzienelijkste, onbezocht zouden binnen gebragt worden: maer die van het voorder gevolg, desgelijx de kassen met de rest der schenkaedje-goederen, mogten niet verschoont worden. De zelve derhalve binnen gebragt en geopent, wiert al wat'er in was, op geschreven: waer mede *Toucy Liulauja* tot op den middagh bezigh was.

Des morgens, den vierden, quam buurman *Lapora*, en de Mandarijn van hun herbergs-huis, den Ambassadeur aendienen, dat de Onderkoningh *Singlamong* zijne Ed, om te verwellekomen, te hoof liet verzoeken. Dies zy zich gezamentlijk derwaerts begaven, en werden by zijne Hoogheid seer vriendelijk verwellekoomt en ontsangen. Na het af-leggen der dienst-plegingen wederzijdeling, vraeghde d'Onder-koning den Ambassadeur: of hy hen voor het vertrek naer *Peking* van al hun wedervaren de waerheid niet had gezeit. Zy hadden hem niet willen gelooven; maer zy konden, die nu in *Peking* zelfs waren geweest, daer van oordeelen en getuigen, dat hy een man van waerheit was. Het goet herte van zijne Majesteit, antwoorde d'Ambassadeur daer op, was hen genoechzaem bekent: en zou de Heer Generael tot *Batavia* voor zijne gunste wel dankbaer wezen. Wel was hen ook bewust, dat tot d'ere en beleeftheit, die hen in *Peking* door de Keizer, *Taisins*, Koningen, *Lipouus* en andere groote Heeren was aengedaen, des Konings voorschrijven seer veel geholpen had: ook verhoopte hy, dat uit dit Gezantschap nu een nader vrientschap, tot nut en voordeel van beiden land aert, zoude volgen. *Singlamong* daer op: die zaken waren slechts uitterlijk; maer had hy zoo veel voor de Hollanders gedaen: dat het hem twee duizent teylen, en den Veltheer zijn ampt gekost had. Waer op d'Ambassadeur weder antwoorde: wat hem aenging, al wat in zijn magt was, wilde hy gaerne besteden, ten dienste des Onder-konings. Wat den Veltheer of twee duizent Teylen belangde, daer van was hem niets bewust. Dan van herten was het hem leet, dat geen beter tydinge van boven was gekomen; hoewel hy daer niet anders in konde doen. Hier op was't zeggen van den Onder-koning, dat hy zulx slechts zeide, op dat het d'Ambassadeur weten zoude. Zeide voorts: het was daer van genoech: men had daer van te zwijgen. Daer na wierden de tafelen met spijze voortgebragt; hoewel zoo niet gestoffeert, als voorhene. Na een weinig daer van genuttigt te hebben, scheide d'Ambassadeur met goet genoegen. In het afscheit nemen, beval d'Onder-Koning den Ambassadeur, van tot den Veltheer mede eens te gaen. Gekomen dan in het voorhof van den Onderkoning, zeide een der geleids-Mandarijns, die hem tot den Veltheer zoude geleiden: by zoo verre het den Veltheer niet gelegen quam, om den Heer Ambassadeur gehoor te geven, hy dan maer weder naer de Loogie zoude keeren. Dies d'Ambassadeur in het voorhof van den Onderkoning bleef, en zond den Sekritaris *Van der Does*, neffens den tolk *de Haze*, tot den Veltheer, ten einde te vernemen of het hem gelegen zoude komen, om den Ambassadeur gehoor te verlenen. Zy dan na eenig wachten weder gekeert, bragten voor antwoort: dat de Veltheer hen ten antwoort hadde laten weten: het gene maniere te zijn: wanneer men by den Onder-koning was geweest, op dien zelven dag by hem ter begroeting quame. Zijne Ed. moste morgen vroeg komen: als wanneer hy gehoor zoude verlenen. Dies d'onzen zich weder gezamentlijk te huiswaerts begaven. Gekomen in't logement, vonden zy aldaer den Mandarijn *Liulauja*, met uitdrukkelijken last van sijne Hooght. de Veltheer, om de rest der kisten, die op gistere niet be-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

bezocht waren, te bezoeken: het welk zy zonder tegenspreken lieten geschieden. Na dit beschikt was, waren zy weder gescheiden.

Des avonts in 't gebed wierd, om verscheide redenen en inzichten, best geoordeelt, ter komste des volgenden daeghs aen den Veltheer, de eerste bezoeking slechts met dienstplegingh t'eindigen, zonder ergens van te spreken: maer hem bekent te maken: dat d'Ambassadeur zijner hoogheid hadde voor te stellen: het welk haer ter gelegener tijd by geschrift zoude bekent gemaekt worde.

Des morgens, den vijfden, begaven zy zich dan naer den Veldheer, en quamen, na eenigen tijd wachtens, voor den zelven ter gehoor. D'Ambassadeur wierd aen zijne linke hand (de hoge by de Tartars) op een stoel, een weinigh beneden den zijnen gestelt, te zitten gewezen: *Nobel, Harthouwer* en het ander gevolgh wat lager, aen zijne rechte hant op stoelen en banken.

Ter zeet gekomen, nam d'Ambassadeur, op het zwijgen van den Veldheer, het woord: en zeide: zeer verblijd te wezen, *Talauja* in gezontheid te zien, en voor zijn aengezicht te mogen verschijnen. Waer op hy alleenlijk antwoorde: het gebruikelijk te zijn, men vreemde heeren, als die aldaer quamen, gehoor verleende. Dies de Ambassadeur voort voer, hoe 't gezandschap als nu volbraght was: en hy des Keizers, als ook de brieven van de *Lipous* by hem had, de welke gesllooten aen den Heer Generael mosten overgelevert worden: zulx zy nu, dewijl *Talaujas* woort aldaer zoo veel als des Keizers was, hem in allen delen zouden trachten te gehoorzamen. Waer op de Veldheer niets zeide; maer vraegde, na een weinig zwijge, na *Nobel*, en des Ambassadeurs zoon. Hier na zeide des Veldheers tolk: zoo de Ambassadeur iets te verzoeken had, het zelve zijne Hoogheid als nu moste bekent maken. Derhalve d'Ambassadeur den Veldheer liet verzoeken: dat de koopluiden hunne schulden moghten invorderen en hunne rekening sluiten: en ook de rest der goederen van verleden jaer, als mede die van *Peking* waren weder gekomen, te mogen verkoopen, ten einde d'Ambassadeur zich tot de reize naer *Batavia* moght vervaerdigen. Wel wist hy, diende de Veldheer daer op, dat de schulden mosten betaelt worden: maer had ook eenen brief van den Keizer bekomen: waer by den onzen het verkoopen der goederen wierd verboden. Waer op de Ambassadeur hem te gemoet voerde: dat hy vermeinde, zulx in *Peking* was te verstaen van de nieuwe aengekomen goederen: maer hy verzocht de handel, die verleden jaer door den Keizer was toegestaen, moght voltrokken: daer en boven het zilver, 't geen zy uit *Peking* hadden gebraght, en aldaer by der hand was gebleven, besteet worden: als wanneer het zilver aldaer in 't land zou blijven: 't welk anders wegh gevoert wierde.

De Veldheer daer weer op: hy moste volgen de orde van den Keizer: gelijk de Ambassadeur d'orde van den Generael achtervolgen: en mogt men geen verbooden ware koopen en vervoeren: niet tegenstaende hy mede wel verstont, dat het best waer, het zilver daer te lande bleef.

Eindelijk verzocht d'Ambassadeur, dan alleenlijk eenigen voorraet aen de schepen te mogen zenden: het welk de Veldheer toestont: en zoude d'Ambassadeur slechts de lijste daer van op schrift geven. Waer op d'Ambassadeur zeide: hy *Talauja* niet langer derfde ophouden en verzocht af-scheid: waer op het antwoord van den Veldheer was: zeer verblijd te zijn zoodanige beleefde woorden van den Heer Ambassadeur te hebben verstaen. Hier op vertrok de Ambassadeur, na genomen afscheid.

D'Ambassadeur, gekomen in zijn logement, vond goet, dewijl hem toegestaen was, eenige ververschinge voor de schepen te zenden, zich van de gelegentheid te dienen, en het Fluitje *Hilversum* met de papieren en bescheiden recht toe naer *Batavia* te zen-

zenden, om de hooge regeering aldaer den toestant en uitslagh van zaken te verwittigen: als ook den Veldheer en *Kombon*, tot bevordering van Kompanjies zaken, met het naervolgende beschenken: als,

Voor dên Veldheer.

Een half stuk purper Laken.
Een ketting Bloet-korael.
Zes Mourisen.
Twee Heerezaeien.
Twee stuks Barn-steen.
Twee stuks Laken-ras.
Een Palm-houte Roer.
Twee Zeep-messen.
Een paer Pistolen.
Een Houwer-kling.
Tien flesjes Roozen-water.
Een stuk zwart Laken.

Voor den Kombon.

Een stuk Karmozijn-root Laken.
Zes stuks Mourisen.
Twee Heerezaeien.
Twee stuks groote Barnsteen.
Twee stuks Laken-rassen.
Een ketting Bloet-korael.
Een Roer.
Twee Zeep-messen.
Een stuk Perpetuaen.
Tien flesjes Roozen-water.

Ten zelven dage gingh *Nobel*, volgens genomen besluit, by den Faktoor *Lapora*, om te vernemen, of'er eenige zijde tegens zilver of koopmanschappen zoude kunnen bekomen worden: maer wierd die zake by *Lapora* zoo vol distelen en doornen bevonden, datmen de onderhandelinge af sneed.

Den zesten, 's morgens, begaf zich d'Ambassadeur en zijn voornaemste gevolgh na het hof van den *Kombon*; om zijne Hoogheid te begroeten. Gebraght voor den zelven, na een geruimen tijd wachtens, ter gehoor, wierden de dienst-plegingen in gelijker voegen afgeleid, als tot den Veldheer: als dat d'Ambassadeur verblijd was *Talauja* in gezondheid te zien, en voor zijn aengezicht te mogen verschijnen: met byvoegen de Hollanders voor dezen veel gunste van de voorige *Kombons* hadden genooten: insgelijx verhoopte hy aen zijne Hoogheids gunste mede zoude deelachtigh wezen. Waer op den *Kombon* vraeghde: of d'Ambassadeur de Pekingse reize met gezontheid hadde volbragt? Het antwoord was hier op van ja. En hy aldaer zeer groote eere ontfangen had, en met vrientschap gescheiden was. Hy insgelijx niet anders zogt als van *Hoksieu* ook in alle vrientschap te mogen vertrekken. Waer toe d'Ambasiadeur zijner Hoogheids hulpe verzocht. De *Kombon* antwoorde: dat d'Ambassadeur den [a] *Chinkon* in *Peking* hadde gebraght: daer in de Keizer goet behagen had genomen. Waerom zou hy dan den Ambassadeur niet gunstigh wezen? Hy was hem onder wegen niet ontmoet, en zou hem nu eenige ververssching tot schenkaedje laten toe komen. Een weinigh tijds daer na liet de *Kombon* vragen: of d'Ambassadeur haest zoude vertrekken. Daer op hy antwoorde: als het den Veldheer en *Kombon* geliefde. Voorts dat hy niet getwijfelt had, of de rest der goederen van verleden jaer zouden hebben mogen verkocht: als ook het zilver tegens koopmanschappen omgezet worden: maer dewijl d'Ambassadeur van den Veldheer hadde vernomen: zulx niet moghte wezen, zoo verzocht hy, om alle moeite te schuwen, hoe eer hoe liever te vertrekken: en liever schade wilde lijden, dan tegens orde van den Keizer te doen. De *Kombon* zeide hier op: hy daer van niet wel was onderrecht: maer vraeghde of de Ambassadeur dan datelijk wilde vertrekken: of wel noch eenigen tijd vertoeven. Daer op de Ambassadeur hem diende: dat als de koopluiden hunne schulden hadden ontfangen, en alles was vereffent, hy hoe eer, hoe liever wel wilde scheep gaen. Waer na gene voordere redenen vielen: maer scheiden d'onzen, na eenige dienstpleginge, met goet genoegen.

[a] *Gezandschap.*

Onderwijle was *Putmans* met het ontwerp van des Veldheers schenkaedje, die de Ambassadeur des voori-

gen daegs goet gevonden had aen den zelven te vereeren, ten hoove gegaen, om aen zijne Hoogheid 't zelve te vertoonen: maer moste, zonder gehoor te krijgen, weder keeren, met last om des volgenden daegs weder te komen.

Dies d'Ambassadeur, den zevenden, door *Nobel* en *Putmans* het deed hervatten, en ook met eenen den *Konbon* 't zijn aenbieden. Maer deze voeren niet beter, als *Putmans* des daeghs te voore, en konden mede by geen van beide gehoor bekomen.

Op het ontwerp van des Veldheers schenkaedje, hen door den Tolk afgenomen en aen den Veldheer vertoont, braght de Tolk tot bescheit: de Veldheer gezeit had, hy geene schenkaedje wilde aennemen.

Tegens den avont quam de Tolk *Kako* in de loosje, met last, om het Jacht *Blijswijk* te bezoeken.

Den achtsten, des morgens, quamen, van wegen den Onder-Koningh *Singlamong*, in de loosje desselfs voordrager *Oakiko* en Opper-faktoor, *Jongsamja*, met de naervolgende goederen tot schenkaedje brengen.

Voor den Heer Generael.

Zestien stuks Zatijnen.
Twintigh Pelangs.
Vier Brokkades.
Zes hondert en tien stuks verscheide Porceleinen.
Een pikol Thée.

Voor den Heer Ambassadeur.

Acht stuks Zatijnen.
Twee stukken Brokkades.
Tien Pelangs.
Hondert stuks Porceleinen.
Een pikol Thée.

Voor *Harthouwer*.

Zes stuks Pelangs.
Twee stukken Brokkades.
Acht Pelangs.
Een halve pikol Thée.
Hondert Thée Kopjes.

Voorts wierd 'er by gezeit, d' Onder-koning als nu tegenwoordig geen fraei goet had, gelijk hy wel wenschte, om den Heer Generael en Ambassadeur te beschenken: verzochten echter, zijne edelheid deze kleinigheden niet geliefde te versmaden; met diergelijke; lichtplegingen meer. Het was ook, voegden zy daer by, hunnen meester van herten leet, dat de zaken der Hollanders aen het Pekingse Hof geen beter uitslag hadden genomen: hoewel hy verklaerde het zelve zijn schult niet te zijn: maer ten tegendeele, zoo veel hem doenelijk was geweest, in 't werk had gestelt, om d'onsen te helpen, tot het bereiken van hun oogwit. Dan 't scheen of den Keizer zulx niet had belieft: derhalve moesten zy gedult hebben: (dewijl tegen des Keizers orde niet was te doen,) en hier na een beter hopen. Waer op d'Ambassadeur antwoorde: hy den Onder-koning zeer bedankte, en de stoffen, dewijl hy dezelve niet weigeren konde, zou aennemen. Maer wat van hunne zaken was, wist hy niet: gemerkt de brieven van den Keizer en *Lipouus* gesloten hem overgelevert waeren, en belast zoodanig aen den Heer Generael tot *Batavia* t'overhandigen. En zouden d'onzen d'orde daer in vermelt ('t zy hoe dezelve lag) stips achtervolgen; met byvoegen van diergelijke redenen meer.

Wijders zeide d'Ambassadeur, hy nu niet anders verzocht als de rest der koopmanschappen van den verleden jaere aen den man te mogen helpen, en daer na te verrrekken: zonder eenige aenhoudinge op 't verkopen der nu aengebragte goederen te doen, om weder gene moeite te hebben van het bescheit van den Keizer af te wachten: of dat derwaerts wiert geschreven.

De voordrager en Opper-faktoor dienden hier op: dat zy zulx den Onder-koning wel zouden bekent maken: dan 't zelve was een zake, die hem niet aengong: maer den Veltheer en *Konbon*. Dies had d' Ambassadeur 't zelve aen hen te verzoeken; als wanneer zy lieden met hunnen meester daer over wel spreken zouden. D'Ambassadeur zeide, dat'er aenstonts een briefje op dat stuk klaer zoude wezen, om by den Veltheer en *Konbon* gebragt te worden: 't welk zy zeiden zeer wel te zijn. Voorts wierden noch eeni-

eenige dienſtplegingen van wederzijde gebruikt: waer na zy, begiftigt door den Ambaſſadeur met geſchenken, vertrokken. Korts na hun vertrek, zond d'Ambaſſadeur *Putmans* tot den Veldheer, met het naevolgend briefje: welk aldus luide:

D' Ambaſſadeur heeft met een brief van Talauja *verſtaen, hoe drie Hollandſche ſchepen tot* Tinghay *waren gekomen, om den Ambaſſadeur te halen: als ook een ſcheepje, in 't verby varen, van* Japan *aldaer, om brieven van den Ambaſſadeur, was aengekomen.* Talauja *heeft gelieven te gelaſten: d' Ambaſſadeur op 't ſpoedighſte naer beneden zoude zenden, met laſt tot het vertrek dezer drie ſchepen van daer.*

D' Ambaſſadeur heeft in Peking *aen de* Lipouus *bekent gemaekt: hoe drie ſchepen van* Batavia *zouden komen, om den Ambaſſadeur te halen.*

D' Ambaſſadeur heeft niet beter geweten, of de reſt van den handel, door den Keizer verleden jare toegeſtaen, zoude hebben mogen voltrokken worden. Daerom verzoekt d' Ambaſſadeur de reſt der goederen (daer van de lijſte neffens gaet) mogen verkocht worden, op zoodanige wijze, als in Peking *is geſchiet: als wanneer de Ambaſſadeur wel haeſt met al de ſchepen en omſlagh zal kunnen vertrekken.*

De Ambaſſadeur zoude noch meer hertzeer en droefheid hebben, zoo wanneer noch meer moeielijkheden quamen t'ontſtaen. En om met 'er daet te betoonen, dat d' Ambaſſadeur niet alleen met woorden; maer met 'er daet Talauja *volkomen zoekt en wil gehoorzamen, zoo verzoekt de Ambaſſadeur zeer ootmoedigh aen* Talauja, *by zoo verre de reſt der goederen niet kunnen verkocht worden,* Talauja *gelieft den Ambaſſadeur verlof te verleenen, om met alle de Hollanders en omſlagh op 't ſpoedighſte te mogen vertrekken: als wanneer in korte dagen gene ſchepen meer zullen gezien worden.*

Putmans weder te ruch gekeert, deed verſlagh niet alleen geen gehoor gekregen te hebben: maer dat de Veldheer zelf de brieven niet had willen aenvaerden.

Den negenden, des morgens. ſchreef d'Ambaſſadeur, met den Faktoor *Lappora*, een briefje aen den Koning *Singlamong*, tot dankbaerheid van de ſchenkaedje, des daegs te voregezonden: welk luide aldus:

Dat het herte van den Koningh Singlamong *tot de Hollanders, en ook tot den Ambaſſadeur is genegen, heeft de Ambaſſadeur op zijne aenkomſte alhier in* Hokſieuw *vernomen. Dat de eere en vriendſchap, die den Ambaſſadeur in* Peking *heeft ontfangen, door de gunſte en voorſchrijven van den Koning zijn voort gekomen, wil d' Ambaſſadeur niet twijfelen.*

De Ambaſſadeur verklaert, dat hy in deze [a] Chinkon *niet anders, als de eere van het Hollandſche Rijk, en den Generael van* Batavia, *en ook van den Ambaſſadeur, zoo veel mogelijk was, heeft zoeken te bewaren. Nu is de Ambaſſadeur op 't hooghſte verblijd, dat des Koninghs* Singlamongs *herte tot den Ambaſſadeur is volſtandigh genegen gebleven, en acht de ſchenkaedje van een zoo grooten Koning zeer groot.*

[a] Gezandſchap.

Dat de Koningh den Heer Generael op Batavia *heeft believen te beſchenken, is des Koninghs beleeftheid.*

Dat de Koningh den Ambaſſadeur ook heeft believen te beſchenken, is des Koninghs genegentheid en goedheid.

D' Ambaſſadeur bevind zich daer door op 't hooghſte vergenoeght en dankbaer. Maer d' Ambaſſadeur bevint ook dat dit genoegen met een groote begeerte is vergemengt, om te weten, hoedanigh en op wat wijze de Ambaſſadeur zijn dankbaerheid zal kunnen betoonen. Daerom wenſcht de Ambaſſadeur, door den Koningh of iemant anders te mogen bericht werden: of de Ambaſſadeur, geduurende zijn aenwezen alhier, of wel op Batavia, *of waer dat het zoude mogen wezen of komen te geraken, eenigen aengenamen dienſt aen den Koningh zoude mogen doen. Het welk by zoo verre het in des Ambaſſadeurs maght zal wezen, zoo zal de Ambaſſadeur het voor een groot geluk achten, te mogen betoonen, dat de Ambaſſadeur meer achtingh maekt van wel te doen, als wel te ſpreken of ſchrijven.*

Den dertienden, des morgens, vertrok de Sekritaris *Van der Does*: benef-

neffens *Nicolaes Berkman*, en de Tolk *Maurits*, met een Sineeſch vaertuigh na de Neerlandſche haven en *Tinghay*, om, volgens beſluit des avonts te vooren genomen, 't Fluitje *Hilverzum* en 't Hoekerboetje de *Pimpel* af te vaerdigen: deſgelijks den ſtaet der ſchepen te neemen. Na hun vertrek quam de *Toucy* den Ambaſſadeur aenzeggen: hoe de Veltheer en *Konbon* al de reſt der goederen wilde koopen: en men die op een behoorlijke prijs op ſchrift zoude ſtellen: als wanneer de Veltheer en *Konbon* hunne Faktoors zouden buiten zenden, om de zelve te koopen en in gereden gelde betalen. D'Ambaſſadeur wees hen by de Koopluiden, die daer van een aentekening en lijſte maekten, en aen hen overgaven.

Den veertienden en vijftienden droegh zich niets toe.

Den zeſtienden quam een dienaer van den *Toucy* met een ſchriftelijker orde van den Veltheer, zoo hy zeide: welk inhield, dat de Pakhuizen zouden bezocht worden: ook eenige gazen met het gezantſchap waeren gekoomen, als anders. D'Ambaſſadeur zond daer op den Koopman *Harthouwer* met den tolk *de Haeze* naer den *Toucy*, met laſt om mondeling aen den *Toucy* het naervolgend te zeggen:

Eerſt, dat de Toucy beliefde te betalen, het geen hy aen de Kompanjie ſchuldigh was, een zomme van zeven hondert teylen.

Den tweede: dat hem Toucy wel bewuſt was: hoe dat de ſchult van noch vier duizent teylen van den verleden Talauha *of Veltheer en andere van den verleden jaere was: Ook dat hy de betalinge der zelve zou maken te verſchaffen, en het zilver in de Logie mogt gebragt worden.*

Ten derde: dat de Ambaſſadeur voortaen gene bezoekinge meer wilde gedogen, als door uytdrukkelijken laſt van den Veltheer.

Ten vierden: dat hy zoo verre het bezoeken van des Ambaſſadeurs kiſt uit laſt van den Veltheer was geſchiet, het dan wel was: des niet: dan d' Ambaſſadeur daer over gehoont was: alzoo in Peking *noch ergens in Sina hem zulx was voorgekomen.*

Na zijne wederkomſte deed *Harthouwer* verſlag: hoe de *Toucy* voornoemt zich by den Ambaſſadeur liet verontſchuldigen van zijn ſchult niet te zijn. De laeſte ſchriftelijke orde had hy niet aen den Heer Ambaſſadeur; maer aen de Tolken gezonden, om naer eenige bondelkens gazen te vernemen, die niet wel door zijn volk waren aengeteikent. Ook ontfing hy niet als alle beleeftheit van den Ambaſſadeur: maer het bezoeken was door orde van den Veltheer geſchiet. Hy zou morgen komen om ſijne ſchult te betalen: ook eenige goederen voor den Veltheer en *Konbon* uitleggen, om te kopen. De reſt zou dan aen d' andere mogen verkocht worden: gelijk ook d' uitſtaende ſchulden zouden betaelt en in de Logie gebraght worden.

Den zeventienden quam de *Toucy Liulauja* met een briefje van de reſt der goederen, die by hem waren op prijs geſtelt, gelijk de Veltheer en *Konbon* dezelve wilden in koop aennemen.

D' Ambaſſadeur liet door *Harthouwer* aen den *Toucy* zeggen: dat hy hem niet vertrouwde; en ook niet met hem te doen wilde hebben: maer *Harthouwer* zelfs by den Veltheer of *Konbon* moſte gaen, om te vragen of deze koop voor hare Hoogheden was. Waer op als dan beſcheit zoude gegeven worden. Hier op verzocht de *Toucy*, dat den volgenden morgen *Harthouwer* tot zijnen huize geliefde te komen, als wanneer zy te zamen naer den *Konbon* zouden gaen, om zulx te vragen. Des namiddaghs quamen weder te *Lanthay*, uit *Tinghay* en de Nederlantſche haven, de Sekritaris *van der Does*, *Niklaes Berkman* en *Maurits Janſen Viſch*, met verſlag van den goeden toeſtant ontrent de ſchepen: en het verlangen onder het volk alleen na ververſching was.

Des avonts den veertienden wiert door den Ambaſſadeur aen *Nobel* en *Harthouwer* belaſt zich des volgenden morgens ten huize van den *Toucy* te vervoegen, om volgens zijn verzoek gezamentlijk, als dan tot den

Velt-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Veldheer en *Konbon* te gaen: en vragen of de koop voor hare Hoogheden was: inſgelijks aen wien zy hare ſchenkaedjen wilden behandigt hebben, om daer niet in bedrogen te worden. Eindelijk ernſtigh te verzoeken, om ververſchinge aen de ſchepen te mogen zenden: of dat anders d'Ambaſſadeur verzocht hoe eer hoe liever te vertrekken.

Des morgens dan, den achtienden, gingen *Nobel* en *Harthouwer* na den *Toucy*, en, gekomen met den zelven in 't hof van den *Konbon*, hadden aldaer tot des namiddaghs gewacht; doch geen gehoor konnen bekomen: maer was hen van wegen den *Konbon* gezeght: dat zy lieden de ſchenkaedje-goederen, als mede d'opgegeve reſt der koopmanſchappen ſlechts aen den *Toucy Liulauja* zouden overhandigen: behalve de ketting bloetkoralen: welke zy lieden op morgen zelfs, als wanneer hy hen gehoor zoude verlenen, aen hem zelven moſten overhandigen.

Tegens den avond quam de *Toucy Liulauja* dan in de logie, om de boven-genoemde goederen al te zamen te halen: zeggende als toen, dat *Nobel* en *Harthouwer* met de bloetkoralen op morgen niet behoefden te komen; maer d' Ambaſſadeur over zes dagen zelf te hoof by den *Konbon* moſte verſchijnen, en als dan de bloet-koralen mede brengen: als mede de rekeningh der uitſtaende ſchulden. Wyders zeide hy, dat de onzen in tien dagen zouden moeten vertrekken.

De overgebleve goederen wierden hem dan, neffens de ſchenkaedje voornoemt, ter hand geſtelt: welk hy noch voor een gedeelte des avonts uit de logie liet brengen, en de reſt des volgenden daegs.

Den negentienden, verſcheenen in de Logie *Poutſienſy*, *Aſſenſy* en de voor-drager van den Veldheer, die alleenlijk ſcheenen gekomen te zijn, om te vragen, wanneer de Ambaſſadeur wel tot vertrekken zoude kunnen gereet zijn.

d'Ambaſſadeur gaf hen tot antwoort, dat als d'uitſtaende ſchulden ingekomen waren, hy in korte dagen wel ſcheep konde gaen. Waer op zylieden: men had hen de ſchulden ſlechts op te geven: zy ſouden wel orde ſtellen, de zelve in drie dagen voldaen waren. d'Ambaſſadeur daer op, indien zulx ware, hy als dan in acht dagen wel tot vertrek zoude kunnen vaerdig zijn. Voorts vraegde d'Ambaſſadeur aen hen; of de onzen genige goederen zouden mogen koopen. Waer op zy antwoorden: wel grove waren van Porcelein en andre te mogen kopen: hoewel zy eerſt alles den Veldheer zouden bekent maken, en den Ambaſſadeur dan antwoort brengen. Ondertuſſchen konden d'onzen op ſchrift ſtellen de ververſching, die zy voor de reize benoodight waren: 't welk aenſtonts wierd gedaen, en aen den Mandarijn *Liulauja*, na zy het zelve na gezien hadden, ter hand geſtelt.

Den twintighſten, des morgens, zond d' Ambaſſadeur *Nobel* en *Harthouwer* met het naervolgend verſoekbriefje te hoof, welk luide aldus:

d'Ambaſſ.deur zoekt in alle maniere Talauja *te gehoorzamen en genoegen te geven. De* Poutſienſy *en* Aſſenſy *hebben aen den Ambaſſadeur gevraegt, wat dag hy zoude kunnen vertrekken? d'Ambaſſadeur heeft geantwoort: hy op den twalefden dezer mane zal kunnen gereet wezen, om te vertrekken. Daerom verzoekt d'Ambaſſadeur aen* Talauja, *dat de ververſching, tot de reis, volgens het nevensgaende briefje, gekocht en aen het ſchip tot* Nanthay *mogen gebragt worden: inſgelijks 't zilver en porceleinen.*

d'Ambaſſadeur verzoekt ook op Talauja, *dat d'onderſtaende goederen mogen gekocht, en aen boort gebraght werden: als Radix Sina, Thée, Anys, grof Porcelein, eenige Stoffen, Stoelen, Kasjes, en andere kleinigheden.*

Nobel en *Harthouwer*, des naermiddaghs weder gekeert, deden verſlag, geen gehoor by den Veldheer te hebben kunnen krijgen: maer had, na dat hem de brief door den Tolk was toegebragt, hen ten antwoord laten weten: dat hy den Ambaſſadeur toeſtont de ge-eiſchte ververſchinge; maer niet anders te mogen koopen.

Weinigh tijds na hunne wederkomſte quamen de *Toucys*, *Liulauja*, en *Hayonglauja* mede in de logie: met aenzeggen, hoe de Veldheer zich nader op des Ambaſſadeurs verzoek beraden had, en toeſtont acht of tien pikol Radix Sina te mogen koopen, zonder meer.

Den een en twintighſten, droegh zich niets toe. Den twee en twintigſten quamen de *Toucys Liulauja* en *Hayongloja* in de logie, en zeggen, dat het volk, welk met den Heer Ambaſſadeur van *Peking* gekomen was, al hunne ſtoffen, onderweeg gekocht, moſten te berde brengen: want ſy hen die wilden af-kopen. De Veldheer begeerde zulx met gewelt, of zou, by weigering, de kiſten laten bezoeken, en de ſtoffen, in het bezoeken bevonden, prijs maken.

d'Ambaſſadeur liet dan al het volk by den anderen roepen, en belaſte ieder, 't zy wie het ook zoude mogen wezen, niemant uitgezondert, (om in gene moeite te geraken) al zijne ſtoffen voor den dagh te halen, en aen de *Laujaes* voornoemt t'overhandigen. Dit geſchiede ook datelijk, en wierden de weinige ſtoffen, door hunne Mandarijns in een kiſt geleit, en ter Logie uitgebragt.

Op den middag, ging, volgens beſluit, des avonts te vooren genomen, *Nobel* te hove tot den Koning *Singlamong*, om zijne Hoogheid een ketting bloet-korael ter ſchenk aen te bieden: gelijk hy die ook, zonder eenige de minſte angſtigheit te betonen, in tegenwoordigheit van alle zij ne hoovelingen, met grote dankzegging aenvaerde. Onderwijle was weer in de Logie verſcheenen de Mandarijn *Liulauja* van wegen den Veltheer en *Konbon*, brengende, voor de gekoch te reſt der goederen, gelt. Dees Mandarijn verhaelde mede, dat het Jacht *Overveen* en *Balfour*, welke d'overgelope Sineſe van *Quelang* aldaer had aengebragt, neffens den Heer Ambaſſadeur niet mogt vertrekken: maer aldaer ſo lange verblijven, tot dat daer over antwoort van den Keizer gekomen was. Insgelijx dat d'Ambaſſadeur op morgen eerſt tot den *Konbon*, en daerna tot den *Aſſenſy* moſte komen, en overmorgen tot den Veltheer en *Poutſtenſy*, om met de zelve over de bovenſtaende, als andere zaken te ſpreken: welk laeſt d'Ambaſſadeur aennam na te zullen komen.

Des morgens dan, den drie en twintigſten begaf zich d'Ambaſſadeur neffens *Nobel*, *Harthouwer* en andere na den *Konbon*, met zich nemende een briefje der verkochte goederen: als ook de ketting bloet-korael, die zy op den vijfden dezer goet gevonden hadden, aen zijne Hoogheit onder andere goederen te vereeren: gelijk de *Toucy Liulauja* op den achtienden dezer den onzen had aengezeght.

Gekomen in het gewoonelijk vertrek, vonden zy al daer *Toucy*, die van daer, korts na hunne komſte, by den *Konbon* geroepen wierd, en na zijne wederkomſte den Ambaſſadeur heimelijk zeide: dat dewijl in ſijn aenwezen, geduuriglijk zoo veel volks ontrent den zelven was, zijne Hoogheid voor beſt oordeelde, men de kettingh bloet-korael aen hem *Liulauja* gave, om door hem aen zijne Hoogheid, (die ander in tegenwoordigheit van zoo veel volks angſtigh was de zelve t'aenvaerden) ter hant geſtelt te werden. Het gewicht en ſtuk der koralen, konde hy by de reſt der goederen op het lijſt-briefje ſtellen, indien men hem niet vertrouwde: welk door den Ambaſſadeur dan ook gedaen wiert. Zijne Hoogheid, zoo *Liulauja* na zijne wederkomſte verklaerde, had deze kettingh met groote genegentheit aenvaert. Weinigh tijts daer na wierd d'Ambaſſadeur mede by zijne Hoogheid gebragt. Gekomen ter zeet, zeide zijne Hoogheid, na eenige dienſt-plegingen: wel zoude hy den Ambaſſadeur als nu gaerne onthaelt hebben: maer aengezien zijne Ed. noch by den Veltheer niet ware onthaelt, zoude hy ook zoo langh wachten, tot dat zulx was geſchiet. d'Ambaſſadeur bedankte hem hertelijken voor zijne genegentheid, en verzocht, dewijl hun vertrek kort op handen, en men nu met het pakken der goederen bezig waren, dat zijne Hoogheid hem van het gaſtmael ge-

liefde

liefde t'ontschuldigen, en hy deze bezoeking voor zoo veel en meer als het een gastmael was geweest, zoude achten. Zijne Hoogheid diende hier op, haer te zullen bedenken, en, indien zy hem niet lieten nodigen, de goederen t' zijnen huize te zullen schikken. Vraegde voorts wanneer zijne Ed. tot het vertrek wel zoude konnen vaerdig wezen. Het antwoort was hier op: tegens den twalefden van haere maen, of zes en twintigsten van onze maent. Wel geviel dit den Koning, die zich daer na ontschuldigde, dat hy den onzen niet kon toestaen het uitvoeren van eenige zijde stoffen: met bybrengen het zijn schult niet was; maer d'orde van den Keizer zulx uitdrukkelijk verboodt.

Waer op d'Ambassadeur hem diende, hy orde zoude stellen, het zelve ook niet geschiede. Hier na stelde d'Ambassadeur hem de lijste en schulden der verkochte overgebleve goederen: als mede het ontwerp zijner schenkaedje ter hand: met byvoeging, d'Ambassadeur zijne Hoogheid voor de gunste van het toestaen des verkoops der overgebleve goederen, zeer bedankte. Onder het nazien van de lijste, liet d'Ambassadeur zijne Hoogheit ook zeggen (dewijl zy daer niet van ophaelde) hoe de Mandarijn *Liulauja* daegs te voore den Ambassadeur was komen aenzeggen, dat het schip door d'overgelope Sinesen aldaer van *Quelang* aengebragt, nessens den persoon *David Balfour*, die met het zelve was overgekomen, niet met den Ambassadeur mogt vertrekken: maer het schip in de Neerlandsche haven, en *Balfour* zoo lange in *Lamthay* te verblijven had, tot dat dien aengaende bescheit van den Keizer zou gekomen zijn: werwaerts daer over was geschreven. Derhalve verzocht d'Ambassadeur het schip nessens d'andere mogt vertrekken: naerdien het zelve al zeer oudt en tot het verblijf onbequaem was. Doch indien zulx niet mogt weezen, d'Ambassadeur zoude betonen tegen d'orde van den Keizer en zijne Hoogheit niet te zullen doen; maer het schip aldaer laten. Zy hadden, diende zijne Hoogheid daer op, met elkandre daer over gesproken en goetgevonden alle de schepen te laten vertrekken: maer de *Mansjuwer* had zulx niet willen toestaen, en gezeidt: aengezien over dit schip na den Keizer was geschreven, 't zelve ook moste afwachten, tot dat'er bescheit op gekomen was. Derhalve ried hy ook den Ambassadeur het zelve aldaer te laten. Dan wat aenging het volk: het zelve zou al t'zamen scheep gaen: ook had hy aen den *Touzy* daer van niets gezeit: maer die, zijns vertrouwens, het uit zijn eigen zelf, ten einde d'Ambassadeur des te eerder tot des schips verblijf zoude verstaen. d'Ambassadeur verzocht noch tot verscheide malen het schip mogte vertrekken: zeide ook zijn volk wel levens-middelen van node hadden: waer het schip gansch niet van voorzien was.

Ook vraegde d'Ambassadeur andermale, of dan al zijn volk van *Lamthay* zoude mogen vertrekken en niemant blijven; met verzoek, hy zich ront uit wilde verklaren, om zich daer na te schikken. Hier op bequam d'Ambassadeur van den Onder-koning ten antwoort: d'Ambassadeur over het schip niet bekommert gelief de te wezen: hy zou zorge dragen, 't zelve van nootzakelijkheidt wel wierde voorzien. Ja hy zelf, ingevalle de Keizer de kosten niet wilde dragen, zoude het zelve uit zijne eige beurze doen. Vraegde als toen, of de persoon, met d'overgekomen Sinesen van *Quelang* gekomen, in *Lamthay* was. Het antwoort was van ja. Dies d'Onder-Koning eenigzins van toon veranderde, en zeide: hy zoude met den Veltheer spreken of'er eenig volk zou verblijven of niet. Na noch eenige redenen over deze zaken waren gevallen, was het besluit: het schip most blijven: wilde d'Ambassadeur zoo lange blijven, tot dat het zelve mede ging, hy konde ondertusschen met de schepen na *Quelang* oversteken. Wat aenging het volk, zy zouden daer over spreken, of'er iemant blijven zoude of niet.

Wijders, was ook de vrage des Ambassadeurs, of door hem niet eenig por-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

porcelein of *Thee* zoude mogen gekocht worden? waer op zijne Hoogheidt zoo wat dubbelzinnig antwoorde: eerſt of hy den Ambaſſadeur zulx toeſtont: maer zeide daer na verre buiten reden: men zou op een lijſte 't getal van de perzonen op-geven, om overſlag wegens de ververſchinge te maken. Hier op verzocht d' Ambaſſadeur affſcheit, en vertrok alzoo.

Gekomen in het buiten-hof, vond hy aldaer noch den Mandarijn *Liulauja*, dien hy vraegde, of hy als nu noch tot den *Aſſenſy* behoefde te gaen. Des antwoorde hy, d' Ambaſſadeur behoefde als nu niet, gemerkt hy by den *Konbon* niet vergaſt was: maer had des volgenden daegs ten hoof by den Veltheer te verſchijnen.

Des avonts in 't gebedt quam *Nobel* den Ambaſſadeur bekent maken, hoe hy dien naermiddagh met buurman *Lappora* en eenen Faktoor van *Singlamong* weder over 't bemachtigen van eenige zijde in beſprek was geweeſt: en had *Lappora* gezeid: de Koning wel zijde aen de onze wilde leveren en onder *Tinghay* laten brengen, zoo zy in *Hokſieuw* gelt te pande wilde laten.

Den vier en twintighſten des morgens begaf de Ambaſſadeur zich na den Veldheer: by den welken, na een geruimen tijt wachtens in 't hof, hy ter gehoor gebraght wiert.

Gekomen ter zeet, zeide zijne Hoogheid: het gezantſchap was nu gedaen: en kon zijne Ed. als 't hem geliefde vertrekken: ook had hy eenen brief van den Keizer bekomen, waer in hem was belaſt den Ambaſſadeur niet op te houden; maer zoo ſpoedig als het mogelijk was, voort te helpen: zoo dat zijne Ed. nu al over den geſtelden tijt aldaer was gebleven. Hy trachte, gaf d' Ambaſſadeur tot antwoord, niet als in vriendſchap te ſcheiden: en zoude, tegens den twalefden, gelijk gezegt was, gereet zijn, ja eerder vertrekken, zoo zijne Hoogheit oordeelde zulx te lang te wezen. Zoo d'Ambaſſadeur, was het antwoort van zijne Hoogheit, den twalefden dezer ging, het dan wel was: doch dat hy gene zijde ſtoffen uit moght voeren: dewijl het verboden waer was: maer eenige kleinigheden van porcelein en andere, aengezien hy van een zoo verre reize gekomen was, ſtond hy den Ambaſſadeur toe: D'Ambaſſadeur zeide, hy *Talauja* voor die van 't porcelein en andere, als mede dat hy d' overgebleven goederen had mogen verkopen, zeer bedankte: met byvoegen, hy tegens *Talaujas* orde niet zoude doen, en ook niet anders trachten (naerdien aen dit laeſte affſcheit veel gelegen was) als in alle vriendſchap te ſcheiden. Waer in zijne Hoogheit genoegen nam, en zeide voorts: hy had van des Ambaſſadeurs komſte niet geweten, zoude anders hen wat onthaelt hebben: maer als nu ververſchinge buiten zenden. De Ambaſſadeur bedankte zijne Hoogheid voor zijne genegentheid, en zeide, dat als *Talauja* hen ververſchinge in plaets van hen t' onthalen, geliefde te zenden, 't zelve hem op de reize beter te pas zoude komen. En ziende, dat de Veltheer van het verblijf van *Overveen* mede niet repte, ſprack hy den zelven (gelijk hy daegs te vooren den *Konbon* had gedaen) in dezer voege aen: Hoe de *Toucys* hem hadden gezeidt, dat het ſchip, met d' overgelope Sineſen van *Quelang* gekomen; als mede de perzoon, die het zelve had gebraght, aldaer moſten blijven, tot dat beſcheit van den Keizer daer over zoude gekomen weezen. Dies verzocht d' Ambaſſadeur, indien het moghelijk waere het ſchip met hem moghte vertrekken. Doch zoo zulx niet mogte wezen, zoude d' Ambaſſadeur *Talaujas* geboden achtervolgen. De Veltheer, na zich een weinig bedacht te hebben, antwoorde, dat het ſchip moſte blijven; maer of zijne Ed. volk tot *Lamthay* wilde laten blijven, ſtont in haere keure. Op het voeren daer over van eenige redenen: zeide d'Ambaſſadeur, *Talauja* geliefde hem te geloven, als een eerlijk man: en 't was of 't volk daer in *Lamthay* bleef of niet, hy echter 't daer zoude laten: 't welk de Veltheer zeide zeer wel te zijn: hy zoude zich, wat aenging 't verblijf van 't volk nader

der beraden, en door den *Toucy* antwoort laten weten: van gelijken zeide d' Ambassadeur mede te zullen doen.

Ondertusschen quam aldaer mede de *Konbon*, die eerst binnen in een kamer ging; maer na een weinig weder gekomen, ging op het afleggen van eenige dienstplegingen, neffens den Veltheer zitten. Als toen begon d'Ambassadeur weder van het schips-verblijf op te halen. Waer op de Veltheer zeide: d'Ambassadeur behoefde voor 't zelve gene vreze te hebben: hy zoude daer wel zorge voor dragen: zulx dat den onzen niets zou ontbreken: daer d'Ambassadeur zich mede liet vergenoegen: en leverde als toen mede zoodanige lijste der verkochte overgebleve goederen, en van zijne schenkaedje aen hem over, gelijk daegs te voore aen den *Konbon* was geschiet. Waer op d'Ambassadeur, na een vriendelijk afscheit genomen te hebben, scheide.

Des namiddags quam de tolk van den Veltheer den Ambassadeur bekent maken: dat den Veltheer zelf, neffens den *Konbon* en *Manichuwer* in de Logie zoude komen, om de goederen te bezoeken.

Des avonds wiert in 't gebedt vast gesteldt, aengezien de Veldheer genoechzaem als in des Ambassadeurs keure had gestelt, of men aldaer eenig volk wilde laten of niet, tot verblijf van eenig volk niet zoude verstaen: maer ingevalle daer weder van opgehaelt wiert, zich te houden, of zy daer gaerne iemant wilden laten blijven: want het kennelijk was, zy doch altijts het tegendeel met d'onzen wilden: desgelijx dat *Nobel* des volgen den morgens tot den *Poutsiensy* en *Assensy* zoude gaen, en eenen ieder hunner zijne ontworpe schenkaedje aenbieden. En dewijl zy gevraegt hadden na eenige bloetkoralen te kopen, zou *Nobel* twee kettingen mede nemen, om aen hen te venten, doch juist den hoogsten prijs niet afnemen.

Den vijf en twintigsten dan ging *Nobel* met de schenkaedje, gelijk daegs te voore goet gevonden was, na *Poutsiensy* en *Assensy*, om hen dezelve t'overhandigen: met een twee kettingen bloet-korael, om aen hen te venten. *Nobel*, na zijne wederkomste, deed verslag, de schenkaedje by hen ten danke, desgelijx de bloetkoralen tegen zekeren prijze aengenomen was.

Ondertusschen was de Mandarijn *Liulauja* in de Logie gekomen, zeggende, de Veldheer te dien dage niet; maer daegs daer aen, om de goederen te bezoeken, zoude komen. D'Ambassadeur kon op heden alle grove waren doen afschepen.

Aengaende de Radix *Sina*, die d'Ambassadeur verzocht had uit te voeren: de Veltheer konde hem niet meer als zes pikol toestaen. Op het begeren van dezen Mandarijn, scheepte d'Ambassadeur de grove dingen dan af: maer zeide, aengaende de Radix *Sina*, indien de Veltheer geen meer meenigte als de zes pikol konde toestaen, hy dan liever niet met al wilde nemen.

Den zes en twintigsten liet d'Ambassadeur de gerede penningen en goederen, die niet verkocht hadden konnen werden, afschepen: als mede het reistuig. De *Poutsiensy* en *Assensy*, neffens eenige grote Mandarijns, quamen in de Logie, den Ambassadeur voor de gezondene schenkaedje bedanken, en met een zeggen, dat al het volk, die kisten of kanassers in de barken hadden, aen de brug mosten gaen, om de zelve te openen: alzoo de *Konbon* daer zelf in persoon was, om de bezoeking te doen: 't welk ook geschiede. Derwaerts ging *Nobel* neffens eenige andere, die op zijne wederkomste verhaelde, hoe de *Konbon* eenige kisten in 't huis van den *Minjazeensen* Stedehouder hadde laten brengen, doen openen, en zelf bezocht: ook de schenkaedje-goederen van den Keizer van 't een en 't ander te voorschijn laten brengen: en, daer mede noch niet vergenoegt, was zelf aen boort van het Jacht *Bleiswijk* gegaen, en kist voor kist laten openen; hoewel niets daer in, 't geen verboden was, bevonden.

Het schip van *Quelang*, volgens zijn zeggen aen *Nobel*, moste blijven: en zou het Opperhoofd van *Minjazeen*,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zeen, als d' onzen daer quamen, zeggen, of *Balfour* mede blijven moſte ofte niet. Waer op hem door *Nobel* was geantwoort: hy zulx den Heer Ambaſſadeur zou aendienen. Waer na hy was vertrokken: en wierden hem uit het Jacht *Bleiswijk* drie goe-reis ſcheuten gedaen.

Dewijl d'Ambaſſadeur, in de twee voorgaende dagen, niet tot den Koningh *Singlamong* had konnen komen, alzoo hem gezegt was, de Veltheer, *Kombon* en *Manchuwer* in de logie zouden komen, om de goederen te bezoeken; maer zulx daeghs te vooren, den zes en twintigſten, door den *Konbon* alleen beſchikt was, heeft zich d'Ambaſſadeur des morgens den zes en twintigſten, neffens *Nobel*, *Putmans*, *Harthouwer* en andere derwaerts begeven, om afſcheit te nemen: alwaer hy zoo dra niet quam, of hem wiert gehoor vergunt, en ook korts daer na afvaerdiging: zulx d' onzen, na eenige dienſtpleginge van dankbaerheit, met goet genoegen, zonder ergens van te ſpreken, waren geſcheiden. Weder gekomen in de logie, vonden zy aldaer den *Toucy Liulauja*, die hen zeer tot het vertrekken voort preſte; dewijl de gezette tijt reeds verloopen was. Dies al het geen noch aen land was, aenſtonts in de barken wiert gebraght: en hebben ook hun perzonen ingeſcheept, om met het hoogh water te vertrekken. Al laet in den avont quam de Faktoor van den ouden *Konbon* aen den Heer Ambaſſadeur, zoo voor den Heer Generael, als voor hem, vier en twintigh ſtukken zijde ſtoffen (beſtaende in acht armozijntjes en zeſtien ſlechte rollen) brengen: die hy zeide door zijnen Meeſter, om aen den Heer Ambaſſadeur over te leveren, gelaten waeren. Aen verſcheide wierden deze ſtoffen door den Ambaſſadeur vereert. Insgelijx verſcheen mede de Sineeſe ſchrijver *Soukjen*, met een ſchriftelijke orde van den Veltheer, dat *Balfour* moſte blijven.

De Ambaſſadeur antwoorde: dat als zy aen het Jacht *Bleiswijk* waeren, als dan met de *Mandarijns* daer over zouden ſpreken.

Des namiddaegs dan quamen d'onzen aen boort van het Jacht *Bleiswijk*: in het welk aenſtonts alle de goederen uit de barken, door laſt van de *Mandarijns*, moſten geſcheept worden: ten einde de *Mansjuwer*, (voor den welken zy zeer bang ſcheenen te weezen) als die des volgenden morgens quam, de goederen niet zoude zien, en andermael willen bezoeken. Dit geſchieden dan datelijk. Maer de voorraedt van lijftocht ſtonden zy toe in de barken te mogen blijven: op dat het vee dies te beter (dewijl het ſchip zoo vol was) in 't leven zoude blijven.

Doch des morgens, den acht en twintigſten, quamen eenige Mandarijns by de lijftocht-barken, en lieten alle het geen daer in was, over hol over bol in 't ſchip ſmijten: waer door niet weinigh vee quam te ſneuvelen: het welk d'onzen al met goeden ooge aen moſten zien, en lieten het goetjen bergen, daer zy beſt koſten.

Hier op gingen d' onzen onder zeil, met een goede wint, tegens den achtervloet aen: dies zy daerna d'eb te baet krijgende, het des namiddags tot op een vierendeel mijls na by *Loſintat* of den groten toorn bragten: alwaer zy het anker, om niet vaſt te raken, lieten vallen. Zoo dra lagen zy niet geankert, of hadden weder verſcheide Mandarijns aen boort, met te zeggen, als dat *Balfour* moſt blijven, en niet vertrekken, voor dat'er beſcheit van den Keizer quam. d'Ambaſſadeur liet hen zeggen: de Veltheer het verblijf van *Balfour* in zijne keure had geſtelt: en hy zich aen die keure hield, en hen Mandarijns niet geloofde. Voorts wat aenging het ſchip: zy moſten hem daer in geloven, dat het zelve blijven zoude, op beſprek zy het van ververſchinge moſten voorzien, zonder ook in gebreken te blijven: of het zoude vertrekken. De Mandarijns gebruikten vele redenen, om den Ambaſſadeur tot het verblijf van *Balfour* of iemant anders te bewegen: maer d'Ambaſſadeur bleef by zijn zeggen: dies zy weder vertrokken.

Den

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Den negen en twintigſten, lichten d'onzen 't anker, en dreven met de eb voorby den grooten toorn, en de veſtingh *Minjazeen:* daer zy alles in de wapenen, en in orde vonden.

Eenige *Batsjangs* quamen en riepen hen toe, met bevel van het anker te laten vallen: maer d'onzen hielden zich doof. Even te voore, eer zy de veſting voorby waren, quam de derde perzoon van *Minjazeen* met een klein *Champantje*, op zyde, zonder over te willen komen: zeggende: het Opper-hooft van *Minjazeen*, den Heer Ambaſſadeur gaerne wilde ſpreken. Wanneer hy, gaf de Ambaſſadeur ten antwoord, in de Neerlandſche haven gekomen was, konde het *Minjazeens* Opper-hooft hem na zijn believen aldaer komen ſpreken. Met dit antwoord vertrok dees weder: maer braght daer op geen beſcheid: of het Opper-hooft komen zoude of niet.

Zie pag. 134.

Wijders, behalven verſcheide ſlagh van andere ſchepen, als breder in de Algemeine Beſchrijvingh verhaelt ſtaet, worden de meeſte binnen lantſche ſtroomen met kleine vaertuigen bevaren, die *Champantjes* en *Batjangs* genoemt worden.

Zy rijzen voor boogs gewijze, met een brede nebbe op: de achter-ſteven is niet geſlooten; maer wijkt boven van malkandere af, tuſſchen de welke een man achter het roer of ſtuur-boort heeft ſteken, die door een zonderlinge vaerdigheid het zelve weet voort te drijven. Het midden is overdekt met een mat van geſpouwen riet of rotting. De man te roer is in deze nevenſgaende af-beelding gekleet met bladen van Kokosboomen: die aen de voor-ſteven een Kovrezol, of zonne-ſcherm op 't hooft heeft, tegen de regen.

Gemeenelijk rechten de Sineſen ook groote gaſt-malen in de vaer-tuigen, op de ſtroomen aen, en maken aldaer met op-diſſchen van verſcheide diſch-gerechten, en het toe drinken van ſterken drank, goet cier, zelfs de grootſte Mandarijns verluſtigen zich met dit vermaek op 't water; hoewel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

wel in grooter vaertuigen, als de gemene man gebruikt: en boven op met een cierlijk verdek overtogen: waer op gemenelijk aen ieder hoek een man met een krom-hooren staet te blazen.

Tegen den avond, na het verloopen der ebbe, lieten zy het anker vallen, ontrent een halve mijle van het Jacht *Overveen*, leggende in de Neerlandsche haven: derwaerts d'Ambassadeur aenstonts het sloepje naer toe zond, met orde desselfs boot aldaer aenstonts te moeten verschijnen, om zich van een partije vee en goederen t'ontlasten, door de volheid van 't schip: als ook dat de sloep van *Overveen* datelijk na de schepen gezonden wiert, en de boots te presten, om hare ververschinge te halen. Al laet in den avond quam de boot van *Overveen*, die aenstonts vol levendig vee gezet wierd, om aen het schip gevoert en verquikt te worden.

Den dertighsten, tegens den middagh, dreven zy met d'eb door de tweede engte: en, gekomen ontrent een kanon-scheut van *Overveen*, raekten op de staert van de wester droogte, in de Nederlandsche haven leggende, vast: van waer zy des middernachts, met het hoogh water weder af quamen, en lieten het anker by *Overveen* vallen.

Den eersten van Winter-maend droegh zich niets toe. Den tweeden wierd raets-gewijze op het voorstel van den Ambassadeur, op hoope of men door dit middel noch eenig goet aen den man konde helpen, goet gevonden, het naervolgend briefje aen den Veldheer tot *Hoksieuw*, te schrijven.

De Hollanders zijn by alle volken bekent voor luiden van hun woort. D' Ambassadeur acht ook niet grooter, als te mogen betoonen, dat het geen, aen Talauja *is belooft, volkomen magh nagekomen worden.* Talauja *heeft believen te belasten, dat het schip van* Quelang *en de perzoon* Balfour *alhier mosten blijven, tot dat bescheit van* Peking *was gekomen. Nu verzoekt d' Ambassadeur van* Talauja *te weten: hoe lange dit schip noch zal moeten wachten. D'Ambassadeur heeft op zijne aenkomste alhier*

aen

aen de schepen bevonden, dat eenige goederen, als bloet-kralen, barn-steen, laken en andere Koopmanschappen van Batavia *zijn gekomen. Nu zullen dezelve goederen wederom naer* Batavia *moeten keeren.*

Daer om verzoekt d' Ambassadeur aen Talauja, *dat deze Koopmanschappen voor dit mael mogen verkocht worden: alzoo onder deze* Chinkon *begrepen zijn geweest.*

Nu verhoopt d'Ambassadeur, dat de Keizerlijke brieven, aen den Generael, een goede tijding zullen inhouden. Daerom heeft d'Ambassadeur niet kunnen naerlaten, dit aen Talauja *bekent te maken, en zijn antwoort daer op te verwachten.*

Wijders, wiert by meerendeel van stemmen goet gevonden, daer by te voegen: (dewijl zy nu uit hunne handen waren,) dat d'Ambassadeur aldaer aen de schepen by de brieven had bevonden: hoe de Generael van *Batavia* wel zoude te beweegen wezen, om de sterkte *Quelang* aen den Keizer over te geven: zoo wanneer den Hollanders de handel in *Sina*, door den Keizer, zou wezen vergunt.

Om dit briefje in 't *Sineesch* te laten vertalen en aen *Talauja* te bestellen, wierden gezonden *Nobel* en de Sekretaris *Van der Does*, om naer de Sinese Jonken, in 't *Krabbe-gat* leggende, te varen, en aldaer te vernemen of op dezelve geen Sinese schrijver was: zoo ja, dien aldaer over te doen zetten. Deze hadden onder de Jonken, in *'t Krabbe-gat* leggende, groote onsteltenis over hunne komste onder de Sinesen bevonden: doch raekten aldaer niet te recht: dies zy zich na de Jonken, binnen de tweede engte leggende, begaven: alwaer zy eenige Mandarijns; als mede eenen Sekretaris der zelver vonden, en verrichten hunnen last naer wensch.

Dit briefje, in 't Sineesch vertaelt, zond *Nobel*, voor zijn vertrek van de Jonken, met een *Batsjang* naer boven: met beloste van overmorgen weder tydinge te zullen brengen. Dies d'Ambassadeur goet vond met het Jacht *Bleiswijk* zoo lange in d'Nederlandsche haven te blijven leggen.

Den derden des morgens, quamen de Mandarijns van de Jonken aen boort van *Bleiswijk* en zeggen, hoe zy den brief, door *Nobel* daegs te voren gebragt, niet aen *Talauja* dorsten bestellen, of daer moste een Hollander mede naer *Hokfieuw* gaen. Ten antwoordt gaf hen d'Ambassadeur: in gevalle zy de brieven niet willen bestellen, het wel was: zy mogten zien, wat ze deden: quam het naderhant qualijk af te lopen, het was zijn schult niet.

Dit verzette hen eenigzins, en deeden hen een anderen voorslag nemen: met daer op te zeggen: als zy nu den brief bestelt hadden, en de Veltheer daer op begeerde, dat'er een Hollander boven zoude komen: of d'Ambassadeur als dan beloofde iemant derwaerts te zullen zenden: waer van zy gaerne zekerheit hadden, ten einde *Talauja*, wanneer hy zulx vraegde, daer op te kunnen dienen.

D'Ambassadeur, na rijpen overleg met elkandre, vond goet hen t'antwoorden: dat zy uit den naem van den Ambassadeur aen *Minjazeens* Opperhooft zouden verzoeken, om hy iemant met dien brief (waer in versocht wiert van *Talauja* te weten, hoe lang *Overveen* en de perzoon *David Balfour* aldaer noch zoude moeten blijven) aen den *Sontok* geliefde te zenden: zoo zy daer op bescheit bequamen en *Talauja* belaste, dat'er iemant boven moste komen; als dan zich daer op te zullen beraden: met welk antwoord zy weder vertrokken, en namen den gemelden brief met zich.

Den vierden wiert by den Ambassadeur en zijnen raedt goet gevonden, dewijl zy aldaer, 't zy wat tijdinge van boven quame, niet meer konden uitrichten, zich na *Tinghay* te begeven, om aldaer alles klaer en vaerdig te maken. *Nobel* bleef aldaer op het Jacht *Overveen*, om den Ambassadeur, ingevalle eenige tijdinge van *Hokfieuw* quam, des te verwittigen, en aldaer als dan de noodige ordre op te stellen.

Des naermiddags dreef d'Ambassadeur met het Jacht *Bleiswijk* en d'eerste eb, tot in d'eerste engte, achter de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

piramides, alwaer het bleef leggen, na d'aenstaende ebbe, om als dan uit te zeilen; maer most by opstaen van een harde koelte uit de Noordooste, gekomen voor by d'eerste droogte, blijven leggen na goet weer en wint.

Den vijfden, 's nachts, ging *Bleiswijk* met een Noorde wint en eb weder voort, en zeilde tot buiten Kalfs droogte: quam eindelijk den zevenden, 's morgens voor dag, met d'eb tot dwers voor *Sotias Bay*, binnen de *Toorntjes Eilandekens*, om des namiddags met de zee-wind de rede van *Tinghay* te kunnen bezeilen.

Het anker aldaer gevallen, begaf d'Ambassadeur zich met *Bleiswijks* sloep naer het boort van 't Fluit-schip *Victoria*, om aldaer verblijf te houden.

Aldaer wiert goetgevonden: *Nobel* en *Putmans* met het schip *Batavia*: en *Harthouwer* en *Bartelz* met d'*Oyevaer*, indien geen andere tijdinge, als tot noch toe waer geschiet, van *Hokfieuw* quame, de reize naer *Batavia* zouden ondernemen.

Des namiddags quam het Jacht *Bleiswijk* mede onder *Tinghay*. Dies de Ambassadeur het aenstonts liet ontladen, en den lijftocht, als mede het gelt, om het gevaer van geen eenen bodem te lopen, onder de schepen *Victoria*, *Batavia*, en *Oyevaer* verdeilen.

Den achtsten, tegens den middag, quam aldaer onder *Tinghay* uit de Nederlantsche haven aen te landen, de boot van *Overveen*, met schrijven van *Nobel*, gedagtekent des verleden nachts. d'Inhout was, hoe aldaer twee bevelhebbers aen boort waeren geweest, met schrijvens van den Veltheer van *Hokfieuw* aen het opperhooft van *Minjazeen*, waer van het vertaelde nessens ging.

Het opschrift hadden zy aen *Nobel*, by mangel van schrijvers, niet kunnen geven. De *Poui* had zich, zoo het hem toescheen, niet verwaerdigt zelf, gelijk verzocht was, aen den Ambassadeur te schrijven of antwoorden: maer de zake, slechts het opperhooft van *Minjazeen* aengeschreven, zonder van den Ambassadeur, naer uitwijzing van het laeste punt, nader antwoord te verwachten.

Op den voorslag van *Quelang*, had hy niet het minste geantwoord. Doch mosten, die of diergelijke zaken het aenstaende jaer, volgens zeggen der gemelde Bevel-hebbers, door den Heer Generael zelf voorgestelt en aen den Keizer geschreven worden.

Insgelijx noopende het verkoopen der koopmanschappen: als bleek by het tweede punt: daer uit ook genoechzaem af te meten was, de schepen met hunne koopmanschappen weder mosten vertrekken: welk ook by het derde punt van het vertaelde noch nader bevestigt wiert.

Niets ter Wereld was hem aldaer voorgekomen: waer uit eenige hoope konde geschept worden, van iets te kunnen verkoopen. Op het verblijf van *Balfour* en het schip, om d'orde van den Keizer af te wachten, die aldaer, zijns bedunkens, al behoorde geweest te zijn, en zy zoo lange uitstellen en verschuiven konnen, alsse begeren: gelijk de voorige bestierders, nu al verscheide malen, tot schade der Kompanjie in de verlede jaren hadden weten in 't werk te stellen, zou het als nu schijnen aen te komen.

In het zelve vertaelde was niet eens overslag gemaekt, in hoe veel dagen 't bescheit van *Peking* aldaer zoude kunnen wezen, gelijk door den Ambassadeur verzocht was. Behalve al 't zelve, quam niemant eens na het Jacht *Overveen* uitkijken, of met eenige ververschinge voorzien: welk zy lieden in schijn zoo ernstelijk belooft hadden. Zijns bedunkens was daer op niet te verwachten. Het gety en weer was dagelix gunstig, welk met d'aenstaende nieuwe mane, volgens den gemenen loop te dezer tijde, 's jaers ten quade mogt veranderen, en onstuimig werden.

Dies verwachte hy des Ambassadeurs orde: of *Overveen* noch langer in de Neerlandsche haven zoude verblijven of wel naer *Tinhay* zeilen. Het vertaelde voornoemt, door de Veldheer van *Hokfieu* aen het Opper-hooft

van

van *Minjazeen* geschreven, luide al dus:

I. *De* Poui *heeft den brief van den Hollantschen Ambassadeur ontfangen: waer by d'Ambassadeur geschreven heeft, hoe veel dagen* Balfour *met zijn schip zoude blijven wachten. Mijn antwoort is: hy zal wachten tot het bescheit van den Keizer afkomt.*

II. *De buitenlandsche goederen zijn door den Keizer verboden hier te mogen verkopen. Daer om derf ik het verzoek van den Ambassadeur geensins toestaen: Maer wanneer de Generael het aenstaende jaer brieven zend: dan zoud ik den Keizer daer over kunnen schrijven.*

III. *Volgens last van den Keizer is het niet wel gedaen, dat d'Ambassadeur dus lang blijft vertoeven: alzoo het des aenstaenden jaers niet goet zoude wezen voor hunne zaken: als zy wederom willen komen.*

IV. *Eindelijk gelast ik uw dezen brief den Ambassadeur over te leveren, en zoo haest d'Ambassadeur van onze kuste vertrokken is, des my spoedig bekent te maken. Hier op verwacht ik bescheit.*

Het schrijven van *Nobel*, wegens *Overveen*, by den Ambassadeur en Raedt overleidt, wiert daer op goet gevonden het Jacht *Overveen* aldaer onder *Tinghay* t'ontbieden.

Dies verwittigde d'Ambassadeur by brieve *Nobel* het volgend: hoe hy zijn briefje, nessens het vertaelde, had ontfangen: daer by gezien, hoe *Poui* alleenlijk op den voorslagh van *Overveens* en *Balfours* verblijf met algemeine termen had geantwoort, zonder daer staet op te maken waere. Het vertier der teghenwoordige Koopmanschappen scheen nu mede t'eenemael te niet te weezen. De gedachten, dan, had hy alleenlijk laten gaen op zijn voorstel van 't Jacht *Overveen*, en goet gevonden 't zelve nessens zijn Ed. met den eersten onder *Tinghay* te laten komen: dewijl de bestierders hun woort van het schip te zullen verzorgen niet hielden.

Soo de Sinesen hem de redenen van het vertrek des schips afvorderden, hy zou hen ten antwoort dienen: het zelve zoo lang onder *Tinghay* zoude verblijven, als het met zijn leeftocht zoude konnen strekken. Hier by zoude dan kunnen bespeurt worden of 't hen ernst was, 't zelve te willen voorzien, en noch voor eenigen tijt trachten te behouden: waer over dan verder zoude werden beschikking gedaen.

Den negenden droegh zich niets toe.

Den tienden quamen voorby den Ambassadeur, die op de Fluit *Victoria* was, drie Sinese Jonken, uit den noorden het Hoksieuwse Kanael inzeilen. Des namiddaghs quam onder *Tinghay* te landen het Jacht *Overveen*, met *Nobel*: die, aen boort des Ambassadeurs gekomen, verwittighde, dat den achtsten dezer, des avonts, eenige smalle bevelhebbers van de Sinese Jonken aen het boort van 't Jacht *Overveen* waeren gekomen, en gevraegt: wanneer d'Ambassadeur zoude vertrekken, en hy *Nobel* met het Jacht naer buiten zeilen? Waer op hen, door hem ten antwoort was gedient: dat d'Ambassadeur met het eerste bequame weder zijne reize zoude ondernemen, en hy met het Jacht *Overveen* des anderen daegs was buiten zeilen: 't welk hen wel had gevallen: en waeren de Sinesen daer op vertrokken.

Den twalefden wiert in rade, op voorstel van den Ambassadeur, besloten, den zeventienden dezer, de laeste dagh van het spring, by goet weer de reize naer *Batavia* te ondernemen, zonder eenig langer aenhouden op den handel, ontrent de Bestierders, meerder te doen: dewijl den onzen nu door alle omstandigheden genoechzaem bleek, dien jare voor hen aldaer in den handel niet zou te doen zijn.

Den veertienden vertrok het Jacht *Overveen* over *Siam* na *Batavia*, volgens besluit van den twalefden. Korts na dessels vertrekken, quamen onder *Tinghay* twee Sinese Koyaes. Eenige smalle bevelhebbers der zelve by den Ambassadeur gekomen, zeiden door het opperhooft van *Minjazeen* gezonden te wezen, om te vernemen:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

wanneer de Heer Ambassadeur zoude vertrekken. D'Ambassadeur gaf hen ten antwoorde: hy eenige dagen ziekelijk was geweest: zou anders misschien al vertrokken zijn: maer als nu in drie of vier dagen de reize ondernemen.

Wijders, zeide d'Ambassadeur het hem vreemt voor te komen, dat uit *Peking* gene tydinge over de komste der schepen quam: aengezien hy de *Lepous* aldaer had bekent gemaekt, in *Hoksieu* schepen met koopmanschappen, als mede om hem te halen, stonden te komen: en had daer op door de *Lepous* tot antwoort bekomen: zy lieden op het schryven van den Veldheer daer over dan dien aengaende zouden besluit nemen en beschikking geven: maer dewijl hem het besluit van de *Lepous* noch niet ter oore waere gekomen, was het een teken, dat de Veltheer of Opperhooft van *Minjazeen*, daer over noch niet na *Peking* hadden geschreven. En aengezien hy zelf de *Lepous* daer van kuntschap had gedaen, zoude, als hen ter oore quam, de schepen aldaer waeren geweest, en zy hen des niet verwittigt hadden, 't zelve qualijk by hen opgenomen worden, en de Veltheer en Opperhooft van *Minjazeen* misschien varen, gelijk de voorige Veltheer: want het al een zwaere zake voor hen zoude te verantwoorden zijn, den Ambassadeur met drie zulke volladene schepen te laten vertrekken, zonder daer over te schryven. Hier op antwoorden de Bevelhebbers niet; maer zeiden: indien d'Ambassadeur noch eenige dagen aldaer bleef leggen, eenige Mandarijns van den Veltheer in *Hoksieu* zouden komen, met verscheide groote Jonken. Waer op d'Ambassadeur zeide: zy lieden, en wie komen mogten, hem zeer aengenaem waeren, en als vrienden bejegent zouden worden; met verzoek voorders, zy getroulijk des Ambassadeurs zeggen aen het Opperhooft van *Minjazeen* wilden bekent maken. Dit namen zy aen te zullen doen: vraegden voorts den eigentlijken dagh van des Ambassadeurs vertrek: die hy zeide van toen af in drie dagen te zullen wezen, en zoo ondertusschen iemant by hem mogte komen, 't zelve zeer wel zoude zijn: maer de reize te zullen vervorderen, ingevalle niemant quam. Met welk bescheit zy weder vertrokken.

Den vijftienden, 's morgens, zagen d'onzen vier Jonken en twee Koyaes het Hoksieuwse kanael uitkomen: die des anderen daegs 's morgens ontrent de hout-bay waeren, daer zy het af en aenhielden, zonder nader te komen. De twee Koyaes quamen na hen toe: uit een der welke met een Champantje aen des Ambassadeurs boort verscheen een dienaer van het Opperhooft van *Minjazeen*, die zeide door den zelven gezonden te zijn, om te vragen na des Heeren Ambassadeurs gezontheit, en wanneer zijne Ed. vertrekken zoude: zeide voorts daer op: dat de *Poui* aen den Keizer had geschreven, dat d'Ambassadeur op den twaelfden der verledene mane vertrokken was: en nu wiert bespeurt, zijne Ed. noch niet weg te zijn. Derhalve quam hy nu vernemen, wanneer zijne Ed. eigentlijk vertrekken zoude: of indien d'Ambassadeur noch langer zoude vertoeven, moste dan tusschen d'eilanden buiten het gezicht van 't vast land gaen leggen, en nu vast zeggen, of hy vertrekken wilde of niet. D'Ambassadeur antwoorde hem van te zullen vertrekken; maer de Veltheer en Opperhooft van *Minjazeen* mogten het dan verantwoorden, dat zy hem met zulke drie volladene schepen van de rede hadden laten gaen: met welk antwoort de dienaer weder vertrok. Wanneer als toen d'onzen zagen dat de Jonken, die haer buiten scheuts gehouden hadden, haer weer naer binnen neffens de Koyaes begaven, maekten zy voorts toebereiding, om volgens genomen besluit van den twaelfden dezer, de reize naer *Batavia* t'ondernemen.

Den zeventienden, vroegmorgens, vertrok dan d'Ambassadeur met vier schepen, *Victoria*, *Batavia*, *Oyevaer* en *Bleiswijk* van onder de verwoeste Stadt *Tinghay*: stelde de koers oost-zuid-oost, tusschen de *Toorentjes Eilanden* door, dicht voorby het Eiland

Naerde

Naerde heen, tot des middernachts: als wanneer men ſtiet maekte het Ruig Eilant verby geraekt te wezen: en heten het als toen zuid-weſt ten weſte heen loopen. In 't midden van de honde-wacht begon de wint zeer te verheffen en waeide des anderen daeghs een ſtorm: als wanneer het Eiland *Quemuy* naer giſſing gezien wiert: gelijk des anderen daeghs, op den middag, de Zantduinen, volgens de tekenen der gronden.

Den twintigſten wierden de *Makauſe* Eilanden gezien, en de koers geſtelt naer het Eiland *Ainan:* welk den twee-en twintigſten gezien wiert: en was op den middagh *Tinhoſa* noordwaerts twee mijle en een halve van des Ambaſſadeurs boort.

Wanneer de Ambaſſadeur zich eenigen tijt niet wel bevonden had, en dagelix zwakker wiert, ook door de holle zee en weinig koelte, waer door het ſchip zeer ſlingerde, geen gemak kon hebben, zond hy den vier en twintigſten het Jacht *Bleiswijk* naer de ſchepen *Batavia* en *d'Oyevaer*, en liet haer aenzeggen: zy by elkandre hadden te blijven, en hy voor uit na het Eiland *Pulo Timaon*, neffens het Jacht *Bleiswijk*, zou zeilen en hen aldaer verwachten.

Des avonts, by eenen helderen Hemel, bevond d'Ambaſſadeur den berg *Sineſeeuw* op zijde van zich leggen: had des morgens de Kaep *Avarelles Valze* op zijde. De wint was Noordooſt: de koers langs de wal, zuide ten weſte, en zuid-zuid-weſte; naer de ſtrekkinge van de droogte en 't lant: quam des avonts voor 't hof van Holland en Akkerſloots droogte: en zette als toen den koers zuid weſt ten zuide aen, om *Poele Kandoor* in 't gezicht te lopen: welk eiland den zes en twintigſten des naermiddags in 't weſte gezien wiert, en liet des anderen daegs s' avonts aldaer het anker achter de Boxhorens vallen: en quam ook des namiddaegs aldaer de Fluit *d'Oyevaer* aen.

Den leſten van wintermaent quam het Jacht *Batavia* aen de zuid-ooſtzijde van *Pulo Timaon* aen; maer door de ſchraelheit des wints liet het zelve zijn anker vallen in een bay, een halve mijle verre van des Ambaſſadeurs ſchip *Victoria*.

D'Ambaſſadeur ſtelde voorts orde, om het zilver met de ſchepen *Victoria* en *Oyevaer* weder in *Bleiswijk* over te ſchepen: insgelijx zond hy mede de ſloepen naer het Jacht *Batavia*, om het zilver uit het zelve te halen. Hier op wiert dan voorts het Jacht *Bleiswijk*, volgens orde van hare Ed. tot *Batavia*, met al het zilver, gout en andere waeren na *Malakka* aen den Opperbevelhebber *Balthaſar Bort* afgevaerdigt, om van daer na *Bengale* gezonden te worden.

By brieve verwittigde d'Ambaſſadeur den zelven: hoe hy aen het Pekingſe Hof met alle eere en vriendſchap was gekomen en geſcheiden. Dan kon het geen, door deze bezendinge verworven was, aen hem niet ſchryven, dewijl de brieven des Keizers aen den Heer Generael geſloten waeren gezonden: hoewel voor zeker ſcheen te wezen, dat men in het toekomend, in plaets van te *Hokſieu*, in *Kanton* zou moeten handelen: in welkers verplaetſinge hy weinig zwarigheid maekte, zoo de reſt ſlechts tot benoegen bevonden wiert.

Den eerſten van Lou-maent vertrok de Vloot gezamentlijk van *Pulo Timaon:* des namiddags verliet het Jacht *Bleiswijk* de Vloot, en ſtelde zijnen koers na de Straet *Sinkkapura*. 1668.
Des avonts had d'Ambaſſadeur *Pulo Aura* anderhalve mijle noord-ooſtwaerts van zich. Den tweeden, des morgens, den berg *Monapijn* op zijde: den derden *Pulo Lingen* achter zich: quam den vierden des naermiddags in de *Straet Banka*, en liep eindelijk den zevenden voor *Batavia* ter reede: alwaer d'Ambaſſadeur den beſloten brief van den Keizer aen den Heer Generael overleverde, en verſlagh van zijn wedervaren deed.

Na het Gezandſchap weer uit *Sina* op *Batavia* gebraght te hebben, zal ik derwaerts te ruch ſpringen, en vervolgens ten toone ſtellen, 't geen den Sineſen eigentlijk en hun land betreft, en met hun gaſtmalen en ſpijſe, beginnen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Gast of Feest-malen.

De Sinesen, volgens *Alvarez Semedo*, zijn geduuriglijk op Gast-malen, verslijten by gevolg veel tijts daer in, en doen grote onkosten. Op alle ontmoetingen, by een komsten, en gelukkige voorvallen van vrienden en magen wort een Gast-mael van vreugde aengerecht: bywijle ook andere, tot troosting van quade tydinge en rampzalige uitkomsten. 't Gast-mael is de raet-plaets, daer de Sinesen van gewichtige zaken handelen. Over de tafel wort van alles gesproken, wat de Sinesen by der hant nemen.

Dit is het gewonelijk leven van 't gemeen volk: en inzonderheit van hantwerks-luiden, verdeilt in gilden, die zy de *Mane* noemen; om dat in ieder gilt dertig gildebroeders zijn, (zoo veel dagen als in een maen zijn,) die ieder op zijn beurte alle daegs een Gast-mael doen. Zoo zy niet gemak en gerijfs genoech in hunne huizen vinden, zy hebben slechts openbare of algemeine huizen te huuren, die van alle nootwendigheden voorzien en alleen hier toe gemaekt zijn. Of zoo zy het Gast-mael in hun eigen huis willen doen, zonder daer mee eenigzins belast te zijn, zy hebben slechts het getal der dienaers, en wat spijze zy hebben willen op te geven: en word hen dan alles toebereit, toegebragt.

De Noorder Sinesen verschillen zeer veel in hunne wijze van doen van de Zuider Sinesen: want geen tafel-plechtelijkheit zoo klein, of de Zuider onderhoudenze: gelijk ze ook in 'er daet doorgaens ongelijk heuscher en zeediger zijn, als d'andere.

De Zuider Sinesen houden op hun Gast-malen meer van verscheidentheit en verandering, dan van veelheit van spijze: en rechten gast-malen aen meer om het gezelschap, dan om goe cier te maken: hoewel zy ook goede eeters en niet minder drinkers zijn. Zy beginnen de maeltijt met wijn en spijze, en houden gestadig aen te drinken, zonder rijs noch broot t'eeten, ter tijt toe de gastgenoten zeggen, datter genoech gedronken is. Dan dient men zich van rijs, en spreekt niet meer, dan van eeten, zonder drinken.

De maniere der Noorder Sinesen is geheel anders: want die scheppen vermaek in weinig plechtelijkheden, in wel opgedischte tafels, en zeer grote en volle schotelen.

Na de gewonelijke dienstplegingen, die door geheel *Sina* onderhouden worden, wort het Gast-mael met spijze begonnen: en neemt ieder zoo veel, als hy kan, van het geen daer hy smaek in heeft: waer op noch van het een noch ander gedronken wort. Rijs is hen een banket. Na de maeltijt scheit men den tijt van een uure uit: daer na zet men zich weder aen tafel, die niet gestoffeert is dan met gezoute hammen, gerookte tongen en diergelijke, die zy niet ongerijmt *leidsmannen* noemen: ter oorzake zy leidsmannen van den wijn zijn, en dan beginnen te drinken.

In het algemein te spreken, door het geheel Keizerrijk wort geen wijn gedronken, noch ten noenmael, welk des uchtens geschiet, vijf uuren voor middag: noch ten avontmael, welk vier uuren na den middag is: maer alleenlijk des nachts, eer zy gaen slapen: als wanneer zy gezoute spijze eeten, gelijk gezeit is. Te dezer oorzake doen zy gewonelijk hunne Feestmaeltijden des nachts, en besteden het licht des daegs aen d'oefeningen der letteren.

Des nachts, in den winter, gebruiken zy keersen, gemaekt van zekere olye, met een weinig wasch gemengt: maer des zomers hebben zy keersen van wasch van driederlei soort: een van byen: een ander van zeker slag van slangen, welke zeer schoon en wit is: de derde komt van zekeren boom, *Kieujeu* geheten. Wel is waer de wasch van dezen boom zoo goet niet is, als onze Europische: maer weer beter, als onze talg: en zijn ook de keersen beter. Luiden van staet doen Gast-maelen met grooten toestel: dewijl zy ten dien einde lust-

huizen

lusthuizen hebben in de Stadt en op het land, gestoffeert met schilderyen en opgepronkt met fraeigheden. En schoon het gebruik van tapeetseryen zeer zeltzaem in *Sina* is; des niettegenstaende, zoo de genodigden Bevelhebbers of luiden van merken zijn, men behangt voor hen het huis van onderen tot bovenen, met tapijten. De meenigte der tafelen geeft de grootheit des gastmaels te kennen. Gewonelijk wort niet meer dan een tafel voor vier personen gestelt: maer op grote plechtelijke maeltijden heeft ieder der gastgenoten een byzondere tafel, en by wijle twee: een om t'eeten, en een om de schotelen op te zetten.

De tafelen zijn niet overspreit met tafellakens noch zervetten; maer glat bestreken met de lak of gom *Cie*, in plaets van beide. Gene messchen komen op tafel, ter oorzake alle de spijze, ten zy weke, als eyren, visch en diergelijke, aen stukken gesneden, opgedischt wort: desgelijx gene vorken noch lepels; maer dienen zich van twee kleine stokjes van anderhalve palm lang, door middel der welke zy met grote vaerdigheid en behendig de spijze, ja zelf een rijs-koorn, 't zy raeu of gekookt, weten te grijpen en na den mont te brengen, Zy gebruiken nooit zout, peper noch verjuis over de gerechten; maer wel mostaert, en andere toebereidselen, daer zy zeer naukeurig op zijn: en hebben zeer lekkere en van verscheiden slag. De gerechten zijn vleesch en visch, gekookt, of gebraden op de rooster en in de pan, en bereit met vele sausen en veranderingen, die niet ongeurig smaken. De pottaedjes, daer zy zeer lekker op zijn, zijn noit zonder vleesch of visch.

Keizer *Che*, die des jaers elf hondert en vijftig voor de geboorte des Zaligmakers begon te heerschen, heeft allereerst zulke eet-stokjes van ivoir: desgelijx ivoire tafel-vaten, tot meerder luister van zijne Majesteit ingevoert. Deze stokjes zijn gemenelijk van ebbenhout, ivoir of eenige andere stoffe gemaekt, en alleen op d'einden, daer de spijze mede aengeraekt wort, met zilver of gout beslagen.

D'inwoonders evenwel der Landstreke *Junningfu* des Landschaps van *Junnan*, een rou en woest volk, gebruiken zulke eet-stokjes niet; maer brengen de spijze met de hand in de mont.

De Sinesen zitten op hoge en kunstig doorwrochte stoelen aen tafel; en niet gelijk de Tarters met de benen kruislings onder het lijf geslagen.

Oulinx hadden zy gene tafelen noch stoelen; maer zaten, onder het eeten, plat op d'aerde neer, met de benen kruislings onder het lijf geslagen, na de wijze van de meeste Asiatische en Afrikaensche volken: ja ook betekent een zelfste letter in hunne schriften en boeken een tafel en tapijt. Eerst na de Regering van Keizer *Han*, hebben de Sinesen het gebruik van tafelen gehad, daer zy wonder naukeurig op zijn: desgelijx op de stoelen. Zy doen boven mate plechtelijkheden en dienstplegingen, zoo in het begin, midden als op het einde der Gast-malen. De huis-heer begint eerst t'eeten en te drinken, en noodigt de gast-genoten met woorden en voorgaen het zelfste te doen. In het midden van de maeltijt worden de kleine schotelen in groote verandert, en alle de omstaenders tot drinken genodigt; hoewel niet geperst.

De tijt, op den welken zy gewonelijken Gast-malen aenrechten, zonder daer in te feilen, zijn hunne gemeine of byzondere Feest-dagen: behalve in andere voorvallen, gelijk reeds te voore gezeit is.

Rijke, en luiden van aenzien rechten een Gast-mael aen, wanneer zy van een verre reize of van een ander land komen: en het gebeurt vry dikwils, dat iemant zich op zeven en acht maeltijden bevind op een zelven dag, alleenlijk om den plicht van heuscheit aen zijne vrienden te geven. Wanneer zy niet gehouden of geperst zijn, maken zy eenige dagen te voore een briefje, om de genen te nodigen, die zy hebben willen, en verzoeken om zich op hunne maeltijt te laten vinden. Zoo het hen niet beuren mag, noch te passe komt; zy ontschuldigen zich desgelijx door een briefje, en doen het zelfste, wan-

neer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

neer zy het aennemen, met te schryven een ander, welk zy *'t briefje van verzoek* noemen. Wanneer de dag gekomen is, zoo onderhouden zich d'eerstaengekomen buiten in een zale, met aldaer te wachten, tot dat zy alle vergadert zijn: daer na treden zy in een andere zale, bereit tot het Gast-mael: alwaer de meester van den huize de plechtelijkheden doet, stoelen, gerechten, schotelen en wat des meer zy te recht schikt. Na deze heuschheden neemt een iegelijk zijnen rang en plaetse: en stelt de huisheer zich in staet van de gasten t'onthalen, en tot eeten en drinken te noodigen. Zy blijven een langen wijle over tafel zitten: want behalve hunne redenen en onderhoudingen, hebben zy muzijk en toneelspellen, daer de speelders gehouden zijn te vertonen, het geen de gastgenoten willen hebben.

De Gastmalen eindigen in lastige dienstplegingen, die de gastgenoten aen den huiswaert doen: aen wien zy des uchtens een briefje zenden, met inhout: van de lof des Gast-maels, en van al het geen aldaer zich toegedragen heeft: daer en boven met bedanking van de goede ciere, die hen is aengedaen.

De Sinesen, zoo *Trigaut* getuigt, eeten al wat hier te lande voor disch-gerechten wort opgeschaft, en weten die ook wel toe te bereiden en te kruiden: dan van ieder gerecht wort slechts een weinig op tafel gebragt. De heerlijkheit des Gast-maels achten zy te bestaen in de velerleiheit der gerechten: want zy hopen de tafels met middelmatige en andere kleine schotelen op. Ook eeten zy niet, gelijk wy, visch en vleesch byzonder; maer doen het onder malkandre.

Wijders, geen gerecht, welk eens opgezet is, wort weg-genomen, zoo lang de maeltijt duurt: derhalve zy de tafelen niet alleen vol schotelen met gerechten zetten: maer toornsgewijze d'een boven d'ander. Geen broot wort den gasten op tafel voorgezet, nochte rijs, die den Sinesen broot verstrekt: 't en zy by wijle op eenige kleine maeltijden, en op het laest der maeltijt. In gevalle rijs op tafel komt, zoo wort te voore geen wijn geproeft: want de Sinesen drinken geenen wijn in het dagelix eeten, voor het nuttigen van rijs. Zy voeren op de Gastmalen ook verscheide spellen in, en is de geen, die verliest, gedwongen te drinken: waer op al d'andere gastgenoten zich met groot gejuig en handgeklap laten horen.

In het eeten zijn de Sinesen zeedig. De gemene maeltijden doen zy zeer vroeg en vasten zelden tot aen den middag. Kampernoelien of paddestoelen worden by hen voor een lekker disch-gerecht gehouden, en doen die van den berg *Tienmo* komen, gelegen in de landstreke *Hancheufu* des Landschaps van *Chekiang*, by de vijfde kleine Stadt *Lingan*. Zy worden door geheel *Sina* in grote meenigte vervoert en gezoute gedroogt: als wanneer zy een geheel jaer goet blijven. Zy weiken de zelve eerste, wanneer zy die willen koken, een weinig in water, en worden dan weder zoo versch, als of ze eerst afgeplukt waren.

Nergens in geheel *Sina* word meer boter en melk-gerechten gebruikt, dan in de Stadt *Sucheu* des Landschaps van *Nanking*: en getuigt *Martijn* nergens boter gezien te hebben, dan aldaer. D'inwoonders der zelve Stadt overtreffen d'andere Sinesen in hunne spijze, met die met zuiker, zout, edik en wijn te kruiden. *Atl. Sinens.*

D'inwoonders van de twaelfde landstreke *Xunningfu* des Landschaps van *Junnan*, een rou volk, eeten alle ongedierte, volgens den zelven *Martijn*.

D'inwoonders der vierde landstreke *Chinyvenfu* des Landschaps van *Queicheu* hebben geen zout; maer gebruiken in plaets van dat, de gebrande assche van zeker kruit *Kiue*. *Martijn.*

Onder die van het Landschap van *Kiangsi* vintmen luiden, die jaer in jaer uit het weg gesmeten gebeente van koeien, en andere beesten verzamelen, om het zelve in porceleine schotelen op hunne Gastmalen te leggen, tot vervulling van den ledigen bodem der schotelen, ten einde de gerechten toorns-gewijze, na de maniere des lands, zouden opgestapelt schijnen te staen.

Huwe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Huwelik en Bruiloft-staetsie.

Semedo.

SEdert drie duizend jaren herwaerd, volgens getuigenis der Sinese Historien, is het trouwen in *Sina* door een onverbrekelijk verbont gepleegt.

Oulinx diende men zich in het te zamen huwen of verloven van vele plechtelijkheden: onder andere van elkandre de hand te geven: dan merendeels zijn de zelve verandert: eenige vernietight, en andere op nieu in plaets gebragt.

Heden 's daeghs is tweederlei huwelijk in gebruik: een vast, en besloten door een verbont: welk niet kan gebroken worden, dan door de dood van een van beide. De vrou word gehouden voor wettelijk en geleid ten huize van haeren man met grote plechtelijkheden.

Het ander is een boelering of byzitting, gedooght door 's Lands wetten, in gevalle daer geen kinderen zijn: hoewel dit slechts een dekmantel is. En word in 'er daet deze gewoonte by de meeste luiden van opvoeding onderhouden: maer rijken nemen byzitten en Meesteressen zonder eenig omkijken, niettegenstaende zy kinderen hebben. Veel verschilt dit huwelijk in wijze van een waer en wettigh huwelijk, naerdien men slechts in schijn met den vader en magen van de dochter handelt; daerze in 'er daet door personen verkocht word, die haer niet aengaen, en alleenlijk tot dit quaet gebruik hebben opgetrokken.

Ook is 't een zaek zeer gemein in *Sina* te zien luiden, die jonge dochters gewins-halve opvoeden, en haer laten leeren zingen, spelen op allerlei speeltuigh, en andere fraeie oefeningen, gelijk dochters van Staet betaemt: ten einde den eenen of anderen dagh haer tot boelinnen aen rijkaerts te besteden en dier te verkopen.

Dan eigentlijk te spreken, is dit geen huwelijk, aengezien daer geen vorm van huwelijk noch verplichting is: want het staet de dochter vry, volgens 's Lands wetten, haer aen een anderen man te besteden, in gevalle d'eerste haer wegh gejaeght heeft. Daer en boven worden deze boelinnen verscheidenlijk gehandelt: want zy eeten afzonderlijk in een afgeschoten vertrek; staen onder gehoorzaemheid der wettelijke vrouwen, en haer in eenige voorvallen, gelijk dienaressen, ten dienste.

De kinderen bewijzen haer de gehoorzaemheid en plicht niet, die d'andere aen d'andere recht-gehuwde vrouwen doen, nochte noemen haer noit met den naem van moeders.

Over haer dood zijn ook de kinderen, uit haer geboren, schoon d'eenighste, niet gehouden drie jaer rou te dragen, noch uit d'onderzoekingen der geleertheid blijven, nochte hun ampt en bestieringe te verlaten; gelijkze gewoon zijn te doen over de dood van hunnen vader: desgelijx over de dood van de wettige vrouwe, niettegenstaende zy hunne moeder niet is.

By afsterven des mans zijn de wettige vrou en kinderen, zoo wel zijn eigen, als die van het ander bet, Meesters van den huize: desgelijx by afsterven van de wettige vrou, blijft de boelin daer altijds met haere kinderen, zoo zy kinderen heeft.

Men vind 'er, die gene boelinnen nemen, dan om eenen zoon te hebben, en, zoo dra dees geboren is, de zelve, by aldien de wettige vrou haer niet langer lijden wil, ten huize uit zetten, of haer met eenen ander uithyliken. Het kint, welk geboren is, erkent geen andere moeder, dan d'eigen en wettige vrou van zijnen vader.

Weduwen is geoorloft te hertrouwen, zoo zy genegen zijn: wel is waer eerbare vrouwen sulx gewonelijk niet doen, schoon jong van jaren, en kin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

derloos : maer houden haer in het huis van haeren ſchoonvader ; waer door zy meerder geacht zijn.

In wettelijke huwelijken word gemenelijk gelet op de gelijkheid van aert of gelegentheid, ſtaet en perſonen ; maer in andere ſlechts acht gegeven op de natuurlijke volmaektheden der dochter.

Niemant mag, uit kragt der wetten, aen bloetvrienden des vaders trouwen, in wat trap het ook zy, nocht met een perſone van een zelven naem ; maer wel met de bloetvrienden der moeder, ſchoon ook de naeſte. Een jonge dochter trout zeer zelden met een wedunaer; welk zy noemen het bedde en huis-vermaken.

Noit ſluitmen een huwelik, zonder bemiddelaer of koppelaer, hoe grote vrienden het ook zijn. Ten dien einde word een, onder een grootgetal van mannen en vrouwen, uitgekoren, die geen andere hantering hebben.

De Bruidegom ziet zijne Bruit niet, dan aen de deure, onder het ingaen, om haer ten wijve t' ontfangen.

De vaders verloven de kinderen zeer jong ten huwelijk, veeltijds van kints-been af, ja eer zy geboren zijn. De beloſte word troulijk nagekomen, ſchoon de vader voor den tijdt komt aflijvigh te worden, of een der verloofden door tegenſpoet in 't voetzant en uit zijne middelen raekt ; 't en zy beide parthyen gezint zijn het verbont niet te houden.

In gevalle de zoon niet wil, uit eenig inzicht, 's vaders wil nakomen, hy kan door den gerechte daer toe gedwongen worden.

Voor 's vaders doot word van de bruitſchat of huwelijx-goed niet geſproken, zoo wel van zonen, als dochters.

Onder perſonen van lagen ſtaet, is de gewoonte niet de vrouwen juiſtelijk te kopen, gelijk eenige hebben willen zeggen ; maer alleenlijk een merkelijke ſomme zilvers aen den vader van de dochter uit te reiken, in vergelding van een rok en eenige andere hooft-cieraedjen, na zijnen ſtaet. Van welke penningen de vader zoo veel knijpt, als hy kan, tot zijn eigen gewin.

Waer over die geſchreven hebben, dat de Sineſen hunne vrouwen kopen, niet ongegront voorſlaen ; naerdien de mannen overeenkomen en zich verdragen, om den prijs, met den vader der dochter : die haer ook niet geeft, voor het zilver by hem ontfangen is.

Luiden van Staet zullen noit verzuimen van het zilver en de bruitſchat te ſpreken.

Maer de vader van de Bruit is gehouden al te doen wat hy kan, volgens 's Lands gewoonte, en wetten, en te geven huiſraet van de deure (gelijk men daer zeit) tot aen het dak van den huize, uitgezeid het bet. Al, het een met het ander, niettegenſtaende alles in *Sina* goe koop is, komt by wijle op vijftigh kronen te ſtaen.

Behalve dit geeft de vader twee of vier jonge dochters, ten dienſte van de dochter, en eenigh zilver weinigh of veel, na zijn vermogen. Maer noit word land of eenige vaſte goederen gegeven, 't en zy de vader van de dochter boven mate rijk is, of eenen tot ſchoonzoon van hogen Staet krijgt, of zelf geen mannelijken oir heeft.

Na de verloving met bewilliging der ouders geſchiet is, vinden plichtplegingen en heuſcheden plaets.

Eerſtelijk zend aenſtonds de Bruidegom aen de Bruit een geſchenk van ſpijze, wijn en fruit. Ten tweede word de trou-dagh, door raet van ſterrekijkers, uitgekoren en beraemt, met grote plechtelijkheden. Ten derde word de naem des dochters gevraecht. Ten vierde moet de Bruidegom aen de Bruit, juwelen, oorhangers en edele geſteenten toe zenden.

Eenen dagh te vore, eer de Bruit ten huize van den Bruidegom gebragt is, worden derwaerd op ſchoon lichten dagh, en voor alle mans oogen, haer huisraet uit haer vaders huis overgebraght. Zekere luiden, ten dien einde afgeſchikt, gaen twee en twee, gelijk in eenen omgang:

eeni-

eenige dragen tafels, andere koffers: die gordijnen: deze ledekanten.

Des volgenden daeghs, gelijk de gewoonte in zommige Landtschappen is, gaet de nieu-getroude man met vader en naeste vrienden te paert de nieu-getroude vrou zoeken, die zy in een draegh-zetel met prachtigen toe-stel huiswaerd voeren.

In andere Landschappen, meer na 't zuide gelegen, zend de man tegen den avond zijne vrou te zoeken in een draegh-zetel, ten dien einde alleenlijk gemaekt, en rijkelijk gestoffeert, die van buiten gesloten en geopent word. Achter aen volght, tot geleide, een grote nasleep van menschen, met toortsen en lantaernen.

Na de moeder haere dochter de laeste diensten bewezen, en het laeste schei-woord gegeven heeft, word zy ten draegh-zetel in gesloten, en de sleutel voor af gezonden, aen de moeder van den man. In het voorttrekken hebben de bloed-vrienden den voortocht, en de kleine dienstmaeghden, haer door den vader mede gegeven, gaen ter zijde van de Meesteres.

Wanneermen gekomen is ten huize van den man, opent haer moeder den draegh-zetel, doet haer dochter uitgaen, en geeftze in handen van haeren man over.

Dan vertrekken de nieu-gehoude beide in een Afgoden kapel, daer de beeltenissen hunner voorouderen in staen.

Na vier werf kniebuigingen, gewoon in diergelijke plichtigheden te geschien, komen zy de zelfste eerbewijzinge aen hun vaderen doen, gezeten in een groote zale op stoelen.

Daer nae vertrekt de Bruidt met haere schoon-moeder, kameniersters, en bemiddelaersters des huwelix in het vrouwen-timmer, daer haer huis en dat van haeren Bruidegom is.

Voor zeer heiligh word de woonstede van de vrou gehouden: ja magh geen mensch daer in komen, alwaert de schoon-vader zelf, of een der broeders. Zoo dat, wanneer een vaeder zijnen zoon over eenen misdaet wil straffen, welk ook geschied, schoon hy getroudt is, hy veiligh en vry is, zoo hy de kamer van zijne vrou kan krijgen, gemerkt de vader niet geoorloft is, daer in te gaen, nochte met zijn zoons wijf te spreken, 't en zy over eenige byzondere voor-vallen. Zulk een grote zorge word by hen voor de eerbaerheid der vrouwen gedragen.

Zelden is haer ook geoorloft uit te gaen; 't en zy uit hoogen noot: doch zit dan in een draegh-zetel ten dien einde juist gemaekt, der wijze opgesloten, daer de minste scheure niet is, om haer te zien.

Wijders, tot tijd verdrijf en vermaek houden de vrouwen haer bezig met jonge hontjes of vogeltjes en diergelijke.

Een maend verleden, vertrekt de Bruit eens weer naer huis: welk by hen *Queinim* genoemt word, dat 's gezeid *wederkering ter ruste*.

Al de broeders deilen gelijkelijk de goederen des vaders, zoo wel de jongsten, als oudsten en die van de byzitten en wettige vrouwen: want in dit stuk komt alleen de persoon van hunnen vader in betrachting: maer wat de dochters belangt, die krijgen niet met allen, dan 't geen haer ten huwelijk is mee gegeven.

Zoo de vader sterft, eer hy zijne dochters uitgehylikt heeft, de broeders zijn gehouden haer te voorzorgen. Van gelijken zoo de vader van middelen ontbloot is, by zijn leven, door het uithyliken zijner kinderen, de broeders zijn gehouden haer te voeden en onderhouden.

Men heeft evenwel eenige byzondere huizen, gelijk die den tytel voeren, daer van d'oudste erven, niettegenstaende zy andere broederen hebben. Deze kinderen worden genoemt *Quecun*, *Chu Hui*, *Heupe*, *Cheihei*.

Met veel plechtelijkheden, zoo Trigaut getuigt, *worden de Huwelijken en verlovingen gesloten: en geschiet dit beide, wanneer de toekomende Echtgenoten noch in hunne kintsheid zijn: doch slaen zeer nau ga, dat de Bruidegom van de Bruit niet veel in jaren verschilt. Dit verloven doen d' ouders ter wederzijde, zonder daer toe de bewilliging der kinderen te vragen: welk nochtans de zonen of dochters altijds toestaen. Alle voorname personen trouwen met voorname; en staen in het verkiezen van een wettelijke vrou na gelijkheid van geslacht. Wat belangt d' andere byzitten, die elk na zijn welgevallen hout, de schoonste gaen voor, en word in dit stuk op adelijken geslacht noch of rijkdom gezien: want deze krijgt men schier voor de waerde van hondert dukaten, en dikwils noch veel minder. Gemene en arme luiden kopen zich een vrou voor gelt; en verkopen die weer, als se willen. Maer de Keizer en 's Keizers kroost, sien in het huwelijken op de schoonheid des lighaems alleen, zonder aenschou op adelijken bloede. Maer ook vrouwen van Staet soeken deze huwelijken niet; eensdeels om dat 's Keizers vrouwen van weinig vermogen zijn, en in het Paleis opgesloten voor eeuwig uit d' oogen van haer vrienden gerukt worden; eensdeels ook om dat by keure, door de Majestraet der Huwelixe saken, uit veelen weinige tot 's Keizers Huwelijk verheven worden.*

De Keizer heeft een eenige voorname vrou, die alleen de wettige mag genoemt worden: behalve dese trout de Keizer en Erfwachter des Rijks negen andere, een weinig geringer: en daer en boven noch ses en dertig andere, die alle den tytel van Echtgenooten voeren. By dese komen noch andere byzitten in grooter getal, die Keizerrinnen noch Echt-genoten genoemt worden; maer staen hem slechts in sijne lust ten dienste. Die onder dese zonen baren, worden voor d' aengenaemste gehouden: en allermeest de baermoeder van den eerstgeboornen, die in 's vaders plaetse treet.

Dit is niet alleen by den Keizer en den Keizerlijken geslachte gebruikelijk; maer ook by al d' andere door het gansch Rijk. De voornaemste Echtgenoot voornoemt zit alleen met den man aen tafel: al d' andere (insonderheid buiten 's Keizers bloed-verwanten) zijn dienstboden des Huisvaders, en Staet-juffers der wettige vrou, die in tegenwoordigheid van eenen van beide staen en niet sitten mogen. Haerer zonen noemen niet hunne baermoeder; maer de voornaemste vrou, hunne moeder: en dragen alleen over haer, wanneer zy sterft, drie jaren rou: en ontslaen sich, wanneer zy haer lijkplicht sullen gaslaen, van hunne ampten: hoewel niet over hunne eigen baermoeder. By allen word seer zorgvuldiglijk ga geslagen, dat altoos niemant een vrou trout, die met hem een selven toenaem heeft; schoon zy elkandre in bloede niet bestaen: en word geen acht gegeven op de trappen van maegschap of bloetverwantschap, soo slechts de toenaem verscheiden is. Ja geven de vaders hunne zonen aen de bloetverwanten van 's moeders zijde, hoe na ook sy elkandre bestaen, ten wijve.

De Bruit brengt gene Bruitschat met haer: en schoon sy ten dage, als sy na des Bruidegoms huis gevoert word, veel huisraet met haer neemt, met zulk een toestel, dat gehele straten daer mede beslagen worden, soo word nochtans al dit huisraet op des Bruidegoms onkoste beschaert, die eenige maenden te voore haer een grote somme gelts te schenk toezend. Dus verre Trigaut.

Het huisraet bestaet gemenelijk in stoelen, banken, ledikanten en zonne-schermen. Daer en boven moet de bruid by den man brengen een paert met een zadel en toom, vier dienstmaegden en twee jongens. De bruidegom verzorgt ook de keuken met allerlei spijze, vereert de bruid verscheide zijde stoffen en katoen-doek: desgelijx een krans van bloemen, met een goude hair-naeld. Zy schenkt hem weder, ten teken van een onverbrekelijke liefde, een kostelijk kleed van goude of zijde stoffe. De bruidegom geeft ook aen den vader van de bruid hondert, en aen de moeder vijftig tail zilvers. Hier op gaet de bruiloft aen: en vergasten elkandre eerst in 't huis van den bruidegom geheele acht dagen lang, en daer na ten huize van de bruid, drie dagen. De bruiloft

sleept

ſleept groote onkoſten mee, en word, met het vertonen van ſchouſpelen en danſſeryen, zonderling prachtigh en tot verwondering van den vreemdeling volbragt.

Des anderen daegs, na de bruiloft, word de jonge vrou na haeren nieuwen man, met een groten ſtoet van vrienden, bloedverwanten en goede bekenden, zeer ſtatelijk gebraght: 't zy in een cierlijk opgetoide ſpeel-ſchuit, of, 't geen wel het meeſt in gebruik is, in een fraei toegedoſte palakijn, of draeg-zetel. Voor aen en ter zijden van de ſpeel-ſchuit, gaet een grote meenigte van zang en ſnaren-ſpeelders, die op allerlei ſpeel-tuigen gommen een zeer groot gejuig maken. Op de komſte der bruid, vertonen de prieſters van verre eenige goude halve manen, die zy aen de bruid vereeren, met toewenſching van dat zy niet, gelijk de maen mag veranderen; maer met een geſtadige liefde haeren man omhelſen. Een groot gevoelen hebben zy in deze kleinoodje: ja willen dat de vrou, zoo lang zy die bewaeren, noit van liefde tegens haeren man zal veranderen.

Toen *Sina* door byzondere Koningen en Heeren by ſtukken beheert wierd, nam d'een des anders dochter ten wijve, gelijk in *Europe* gebruikelijk is. Maer zedert al deze ſtaten een eind namen, en quamen zakken in den ſchoot van een eenigen opperheerſcher, was dees benootzaekt binnen 's rijks (want noit heeft eenig Keizer een vreemde vrouwe buiten 's rijks-wallen derven trouwen,) d'een of d'ander dochter van zijnen onderdaen te nemen. *Trouwen des Keizers.* *Semedo.*

Wel is waer, perzonen van ſtaet niet gaerne hare dochter aen den Keizer uithuwen: want naerdien zy moet bezocht, en verworpen worden, zoo hem die niet behaegt, wil geen achtbaer perzoon zijne dochter voor d'oogen der beſchouwers ſtellen, en in gevaer van verworpen te worden,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

na bezichtigt te zijn, inzonderheid op heimelijke plaetsen.

De Keizer verbint zich noit, nochte kan zich noit verbinden aen eene dochter van zijne bloed-vrienden.

Dieswegen zoektmen door het gantsch Keizerijk eene dochter van twalef of veertien jaren, volmaekt schoon, goet van inborst, en genegen tot allen deugden, vereischelijk in eene Keizerin: op een selve wijze gelijkmen oulinx een *Sunamitin* voor *David*, en *Esther* voor *Assweeres* ging opzoeken.

Dit geschied zonder aenschou op den staet van perzonen: zulx dikwils een Kezerin een dochter van een hantwerker is.

Wanneer dan een dochter nae wensch gevonden is, word zy in handen van twee staet-juffers, oude vrouwen, overgelevert, die alles tot haere heimelijke leden toe bezichtigen, en naerstelijk opmerken, of zy ook een vlek aen 't lichaem heeft: ja, zy doen haer loopen tot zweten toe, om te zien of dessels reuk ook onaengenaem is. Wanneer deze vrouwen, na al deze zorg en onderzoeking haer onberispelijk vinden, word zy ten hove gevoert, met een groot gevolg van vrouwen en mannen, en met toebereiding van een perzone, die van nu of aen den Keizer gehoort: aen wien zy in zijn paleis vertoont word.

De Keizer, na de gewonelijke plechtelijkheden, geeft haer den Prins, zijnen zoon, ten wijve, en is dees de rechte Koningin.

In het Paleis geestmen haer eenige deugtbare staet-juffers, begaeft met wijsheit en kennis, ten einde haer in deucht t' onderwijzen, in alle heuscheid en stijle van den hove te stichten, en zoo wel haer op te trekken, dat zy den naem van Koninginne magh verdienen, welke gewoonelijk *Chemu* is, dat 's, *moeder des Keizerrijks*.

Zoo men van haer, volgens getuygenis haerer historien wil spreken, de Keizerinnen, dus opgevoedt, zijn geweest vrouwen van groote verdienste, by na alle bermhertigh, en den armen genegen en vele onder haer kloek van verstant en deugdelijk.

Zoodanigh was in 'er daed een dochter van eenen metselaer, welke, gekomen tot de waerdigheidt van Keizerinne, altijds de troffel bewaerde. Wanneer de prins haer zoon, een weinigh te vermeten en opgeblazen zich aenstelde, toonde zy hem de troffel, daer haer vader zich in het bestrijken der muren van gedient had: en in dezer wijze braght zy hem tot zijnen plicht.

De bloedverwanten der dochter worden aenstonds verheven tot eere en ampten. Haer huis of geslacht wordt gehouden voor rijk, en voor een der voornaemste. En hoe de Keizerin meer binnen toeneemt, hoe deze meer buiten opkomen.

Het huwelijk der andere zoonen des Keizers geschied op een zelve wijze, uitgezondert dat zulx een voorhoede aen het opzoeken der vrouwen niet aengewend word, gelijk aen het opzoeken en vinden van de gewonelijke Keizerinne ten hove. Maer de wijze van dochters uit te huuwen, is zeer verscheiden.

Men vergadert twalef jonge borsten van zeventien of achtien jaren, de lustigste en braefste die men vinden kan Deze worden ten paleis ingevoert, op een plaets, daer de prinçes haer zien kan, zonder gezien te worden. Na zy deselve wel beschouwt heeft, merkt sy twee daer van uit; om aen den Keizer te vertonen, die eenen van dezen twee ten schoon-zoon uit-kiest.

Wanneer Keizer *Vamliè*, grootvader van Keizer *Theumchim*, die ontrent des jaers veertig heerschte, in diergelijke handeling of zake, eenen van deze twee jongelingen wel gekleet zagh, en den ander lustigh; maer arm, vroegh dien, waerom hy niet zoo wel in in kleding uitgestreken was, als zijn metgezel. *O Keizer!* dien-de deze jongelingh hem daer op, *d' armoede mijns vaders laet niet toe, in een anderen staet te verschijnen.*

Waer

Waer op de Keizer: *Ik wil u dan, om dat gy arm zijt, tot mijnen schoonzoon aengenomen hebben.*

d'Andere jongelingen worden weer te ruch gezonden, die worden alleenlijk hierom adel, wijl zy tot het lot van deze verkiezing toegelaten zijn.

Men geeft aenstonts aen 's Keizers schoon-zonen, *Fumma* in de land-tale genoemt, twee der deftigste Mandarijns van 't hof, in staet van leermeesters, om hen in letteren, goede zeden en hoofsche streken t'onderwijzen. Ter tijd toe de vrou kinderen krijgt, is de man gehouden aen haer alle daegs vier eerbiedenissen met gebogen knien te doen. Maer zoo dra zy verlost is, houd deze verbintenis op: hoewel 'er geduurig noch genoeg andere verplichtingen zijn: waer over luiden van staet, 's Keizers schoonzonen niet willen zijn. Te dezer oorzake is ook de gewonelijke maniere van twaelf te verkiezen afgeraekt.

Zoo de Keizer by namelijk zijn oog op zekeren perzoon van staet, of op een leeraer van aenzien komt te werpen, om dien tot zijnen schoonzoon aen te nemen, dees ontschuldigt zich daer van grotelijx, gelijk by wijle gebeurt is, uit vreeze voor hertzeer in zijn gansch leven, zoo de prinçes in hem weerzin mogt krijgen.

Wat belangt de vrouwe des Keizers, alleen eene is d'echte vrou: die den tijtel van *Hoam heu* voert, dat 's Keizerin, en word voor zoodanig erkent. Haer zetel staet achter dien van den Keizer. d'Andere zes, die na deze komen, en den tijtel van Koninginnen hebben, zijn ook in grote achting.

Behalve deze heeft de Keizer noch dertig meestressen van eere en aenzien. d'Andere vrouwen, die men zeid te beloopen ten getale van drie duizend, zijn jonge en fraeie dochters, opgezocht ten dien einde uit alle hoeken des Keizerrijks. De Keizer komt deze na zijn wel gevallen bezoeken, en voornamelijk de goelijkste in zijn oog.

Keizer *Theum Chim* was in dit stuk een kuisch man, zulx van hem een zegen wierd: *pu yu cum*, dat 's, *hy gaet niet in de Paleisen of Vrouwen-timmers.* Diergelijke meer andere heeft men gehad: ten tegendele ook zeer buiten-sporige, als onder ander, die, door drift van zijn bestelijke begeerte, niet konde zeggen, in welk paleis, of in welk vertrek hy wilde gedragen zijn; maer liet zich in zijn wankelbaerheid geleiden, en regeeren door beesten. Hy had te dien einde een klein wagentje, met bokken daer voor, die hy liet gaen en loopen, waer zy wilden. In het vertrek, daer zy ingingen en bleven staen, vervoegde zich ook de Keizer.

Een ander, om de moeite niet te nemen van in de paleisen der vrouwen te gaen, deed haer uitschilderen: op welker beeltenissen dan zijn oogh viel, die deed hy halen. *Dus verre Semedo.*

De Tartersche Keizer, die heden het Rijk van *Sina* bezit, een Jongeling van achtien Jaren, heeft twaelf Keizerinnen, tot sijnen lief-dienst.

Lijk-plicht of Lijk-staetsie, en rou over dooden.

Trigaut. lib. 1. cap. 7.

AL de Sinese boeken, die van de Seden handelen, zijn nergens op uit, dan in het opwekken der zonen tot gedienstigheid tegen d'ouders, en eerbiedigheid tegen de voor-ouderen: Maer in geen ding zijn de zonen dienst-plichtiger tegen d'ouders, dan wanneer zy hen d'uitvaerten of lijkplichten doen, zoo wel in het aentrekken van rou-gewaet, als in de dootbare en dootkiste van een dierbare stoffe toe te stellen.

In den toestel der begravenis of uitvaert, die veel meer een staetsie magh genoemt worden, munten de Sinezen uit, ieder na zijn maght en middelen, en dikwils boven hunne magt.

Het rou gewaed der Sinesen is niet zwart, maer wit. De zonen dragen over de dood der ouders een zeer grof

grof hennipe rok, altoos d'eerſte maenden, die hen tot op de voeten komt. Ook is de hoet of bonet en ſchoenen vry wanhebbelijk, en zeer erbarmelijk om aen te zien.

Zy hebben ook een koorde, of liever een tou, om de lendenen gegort, in maniere, als de Franciskaner Monniken. De rou, uit kracht van een onverbrekelijke gewoonte, over vader of moeder, duurt by de kinderen drie jaren, tot vergelding (want deze reden wort daer van by hen in hunne boeken gegeven,) en bewijs van dankbaerheid aen d' ouders, die hen in d'eerſte drie jaren op d'armen gedragen, en met zulk een moeite opgevoet hebben

De rou-tijd van d'andere bloet verwanten is korter: hoewel ook verſcheiden kort en lang, na dat d'over leden hen na of verre in bloede beſtaet: want by eenigen eindigt de rou binnen 's jaers, by andere al binnen de drie maenden: gelijk ook hier te lande.

De wet-plichtige tijt van rou over de dood van eenen Keizer en wettige Keizerin is ook drie jaren, by d'onderdanen, zo verre 's Rijks palen zich uitbreiden. Maer heden 's daegs, met toelating des Keizers, welk by opentlijk gebod bekend gemaekt wort, worden dagen voor maenden gerekent: en aldus doet het geheel Rijk in een eenige maent de droefenis, gevat uit de dood des Keizers, met rou, gewaet blijken.

De lijk-plichten en gebruikelijkheden der Sineſen ſtaen in een groot boek beſchreven: weshalven, by overlijden van eenen uit het geſlacht, d'overgeblevenen, die het lijk hebben ga te ſlaen, dit boek opſlaen, om de lijk-ſtaetſie, na het voor-ſchrift der lijk-plichten, te doen. In dit boek worden niet alleen de rou-kleren, ſchoênen, mutſen, gordels en al andere gebruikelijkheden voor-geſchreven, maer ſtaen'er ook in afgebeelt.

Wan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Wanneer een man van aenzien komt te ſterven, zoo verwittight des de zoon van den overleden, of de naeſte bloed-verwant al d'andere bloed-verwanten en bekenden, by een boekje, met een rou-ſtijl van plechtelijke woorden, welk binnen den derden of vierden dag na het overlijden geſchied. Als dan word de doodkiſt gemaekt en het lijk daer in geleid: ook de zael of kamer met wit laken of matten overſpreid en behangen: in het midden des kamers een altaer opgerecht, en daer op de kiſt en het beeltenis des overleden geſtelt.

In deze kamer komen binnen of op gezette dagen (die by de Groten gewonelijk vier of vijf zijn) de magen en al de andere vrienden, ook zelfs met rou gewaet aen, te zamen. Zy komen ook afzonderlijk, en reis op reis, d'een na den ander, alle uure van den dag, en brengen op het altaer ter eere des overledens reuk-werken, en twee waſch-keerſen. Wanneer deze in brand geſteken zijn, bewijzen zy den doode, met het lichaem viermael te buigen, en viermael te knielen, eerbiedigheit: doch leggen eerſt in een wierook-vat met vuur, tegen over de dootkiſt, en het ten toon geſtelt beeltenis, een weinig wierooks. Midlerwijle deze plechtelijkheden geſchieden, ſtaet een of meer zonen van den overleden ter zijde van de kiſt, in wit rou-gewaed, en kermt en weend; hoewel zedelijk. Achter de kiſt ſchreid en huilt al het vrouvolk van den huize wanhebbelijk en zonder maet: gekleed ook in rou-gewaed; maer achter een gordijn.

Ook is plechtelijk, en door de Prieſters tot een gebruik gebraght, papier op een zekere wijze gefatſoeneert, ja ook witte zijde ſtoffe te verbranden, welk geſchied tot eerbewijs van weldadigheid en eerbiedenis; uit een inbeelding van daer door den overleden kleren te verſchaffen.

Veeltijds bewaren ook de kinderen de lijken der ouders tot drie of vier jaer binnen 's huis in de kiſt, zonder de minſte ſtank door de reten of ſpleten trekt, ter oorzake van het beſtrijken met zekere gomme of lijm, die zy *Cie* noemen.

Ten dien tijde biedenze alle daegs aen hen ſpijze en drank, niet anders, als ofze leefden. Dan zitten ook de zonen niet op de gewonelijke ſtoelen, maer hurken op een laeg voetbankje neer, overdekt met een wit kleed. Zy ſlapen ook geenzins op bedden; maer op matraſſen van ſtroo, op de blote vloer, neffens de doodkiſt, neergeſpreid. Vleeſch of eenige andre toebereide ſpijze t'eeten, word voor een gruwel gehouden. Zy nuttigen ook genen wijn, nochte gebruiken bad-ſtoven, ja onthouden zich ook van vrouwen. Zy mogen ook op gene gaſtmalen verſchijnen, nochte binnen zekere maenden opentlijk uitgaen; maer zitten dan in een draeghzetel, ook met roudoek bedekt. Veel meer andere dingen worden gedaen, te lang om te verhalen. Zoo ſtips evenwel onderhouden de Sineſen deze ſtrenge plechtelijkheden niet, of wijken noch altijd iets daer af: en des te meer, hoe zy nader aen het einde van den driejarigen routijd komen.

Ten dage, als het lijk uitgedragen word, komen de magen en vrienden, genodigt by een ander boekje, weder te zamen, alle gekleed in wit rou-gewaed, om de lijk-ſtaetſie te helpen vieren. Deze geſchied in maniere van den omgang der Roomsgezinden. Verſcheide beelteniſſen van mannen, vrouwen, elefanten, tigers en leeuwen, alle van papier gemaekt; maer met menigerlei kleure afgemaelt en verguld, worden voor aen gedragen, en daer na alle by het graf verbrand.

De Prieſters en die de heidenſe gebeden opzeggen, volgen ook het lijk op een lange ry. Deze doen verſcheide plechtelijkheden op weg, en ſpelen op trommels, fluiten, Cymbalen, klokjes en andere ſpeeltuigen. Voor aen dragen ook verſcheide luiden grote kopere wierook-vaten op de ſchouders.

Eindelijk volgt de baer met het lijk, opgetoit met grote ſtaetſie: want zy word onder een verwulfden hemel, van hout zeer kunſtigh geſneden en be-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

behangen met fluweel, door veertig en by wijle vijftig man gedragen.

Achter de baer volgen de zonen te voet: maer leunende op een ftokje, quanfuis als reeds door droefenis afgemat.

Daer na volgen de vrouwen, gezeten in een draegbaer, met witte gordijnen behangen: zoo dat zy niet kunnen gezien worden. Ook zitten d'andere vrouwen, die den overleden zoo na in bloede niet beftaen, in rou-draegh-zetels

Wijders, al de graf-fteden of kerkhoven leggen onder de Stadt.

Zoo gebeurt, dat de zonen, by overlijden der ouders, van huis zijn, de geheele lijk-ftaetfie of uitvaert word tot aen hunne wederkomfte opgefchort. Voorts wanneer een zoon 's vaders overlijden verwittigt is, dees recht, zoo hy een man van middelen is, ter zelffter plaetfe, daer hy zich dan bevind, zijnen vader ter eere een lijk-mael aen, en ontfangt de rouklachten der vrienden: keert daer na met d'eerfte gelegentheidt huiswaerts, en vernieuwt weder dezelve plechtelijkheden, in orde, gelijk boven verhaelt ftaet. Ja is de zoon uit kracht der wetten gehouden t' huis te komen, niettegenftaende hy het hoogfte ampt van 't Rijk bekleed, ja fchoon dat van Raets-hooftman der Rechtbanken in *Peking*, of ook dat van *Kolaos*, de naefte perfoonen aen den Keizer, en den rou-tijd van drie jaren t' huis uit te houden, zonder hy eer tot zijn voorig ampt gelaten word. Dan dit is alleen van de rou over d'ouders te verftaen, en niet van d'andere bloetverwanten.

Voorts zijn de krijgs-overften of Majeftraten, ook by overlijden der ouders, dezer wet ontflagen.

Zoo iemant buiten zijn Vaderland komt te fterven, wend de geen, dien de zorge van het lijk ga te flaen toekomt, alle vlijt aen, zonder onkoften te verfchonen, om het lijk na deffelfs Vaderland te ruch te voeren, ten einde het in het graf der voorouders mag gezet worden.

Ieder huisgezin of geflacht heeft een byzonder graf op den een of anderen heuvel, in de voorftadt, met grote graven van marmer, en verfcheide beelteniffen van dieren en menfchen daer tegen over. Daer worden ook grote en zeer prachtige marmere lijk-ftenen opgerecht, en daer op, in een braven ftijl, zeer net de daden der voorouderen, aldaer begraven, gefchreven.

Alle jaers, op zekere gezetten dagh, komen de magen by deze graffteden te zamen: bewijzen aldaer hun lijk-plichten, branden reukwerken, brengen giften en rechten een lijk-mael aen, volgens 's Lands gewoonte, al federt alle eeuwen her gebruikelijk.

In dezer wijze heeft de Jefuit *Niklaes Trigaut* deze ftoffe duidelijk ontfouwen; doch zal ook laten volgen, 't geen *Alvares Semedo*, *Adrianus de las Cortes*, en *Adam Scal* daer over gefchreven hebben

In vele ftukken, volgens *Semedo*, die het leven betreffen, komen de Sinefen met d'Europer Filofofen overeen; maer verfchillen zeer veel in het geen de dood aengaet. D'Europers handelen weinigh of niet van de lijk-ftaetfien: de Sinefen achten geen ding hoger, en zijn boven mate zorgvuldigh, by hun leven, van daer over orde aen hunne kinderen na te laten: gelijk die alle dienftplichtigheid en gehoorzaemheid betonen in de zelve na hunne dood te volbrengen.

Het is een algemeine gewoonte in *Sina*, de doden niet nakend, fchoon het een lijk van een tweejarig kind is, in d'aerde te leggen; maer in een kifte, koftelijk of flechts, na een ieders ftaet en magt. Waerom de rijken, niettegeftaende de Sinefen gierigh van aert zijn, hier in de mate te boven gaen, naerdienze na het koftelijkfte hout zoeken, dat zy weten te vinden.

Gelubden, gemerkt zy gene kinderen hebben, ontzien zich niet duizend kronen voor het hout van een doodkifte te befteden: fchoon het nergens na zoo veel waerdig is.

Wanneer de kifte gemaekt is, en geftoffeert van buiten met allerlei cieraet van goud, zilver, fchilder werk en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

en beelden, doen zy de zelve in huis brengen; dikwils tot hun zonderling vermaek van de zelve in hunne kamer te zien.

Gelijk ten tegendelen, die zich in hunnen ouderdom zien, zonder kiste gemaekt te hebben, altijds treurig of geemelijk zijn. Ook is 't den kinderen een groote schande, wanneer de vader, reeds stok-oudt geworden, noch zijne kiste niet gemaekt heeft.

Deze wijze van doen word gewonelijk door het gansch Keizerrijk onderhouden: maer aengezien den Sinesen hunne kerkelijke wetten van d'Indianen zijn toegekomen, zoo hebbenze van daer ook eenige andere dingen ontleent, en alzoo driederlei slag van begravenis: te weten, in d'aerde: in 't water, en in 't vunr. Gelijk de Japanders dit ook noch by hun leven doen: want zommige werpen zich over hals over hooft van hoge rotsen; andere smijten zich met een steen aen den hals in stromen: andere brengen zich op een andere maniere om 't leven. Zulk een hert hebben de Sinesen niet, dat zy zich noch heel levendig begraven: maer arme luiden, die gene middelen hebben, om eene kiste te kopen, verbranden het lijk en begraven d'assche. In het Landschap van *Suchuen* worden de lijken verbrand en d'assche in dicht geslote vaten bewaert, die men op den gront der stromen werpt.

De kisten zijn gemaekt van zware en sterke planken: de reten bestreken met Joden lijm, of gom, *Charan*, of *Giaro* by de Portugesen, en by de Sinesen *Cie* en *Cia* genomt, tot beletsel van den quaden stank.

De begraef-plaets of lijk-stede heeft een iegelijk voor zich en voor zijne nakomelingen buiten de muuren der Stadt, dewijl men die niet binnen de Stadt magh hebben. Deze plaetsen zijn zeer dier.

Eenigen doen aldaer bequame huizen bouwen, rontom bemuurt, en van binnen vol Cypres en andere bomen, na den aert des gronts. Ten opziene van de hoedanigheid der aerde of grond zijn deze plaetsen niet altijds van grote waerde. Maer zoo de duivel-jager de zelve gelukkigh en voorspoedig, om daer op te bouwen, geoordeelt heeft, zy worden zeer dier verkocht; hoewel dit kopen niet geschied, zonder raed dier luiden.

In het begraven word by hen een orde onderhouden, van het hooft des geslachts aen het opper-eind te zetten, en d'andere hand aen hand of zy aen zy, volgens hunne trappen.

De graven zijn van steen, zeer net gehouwen, en de grafsteden boven op gestoffeert met beeltenissen van dieren, als Herten, Elefanten, en Leeuwen, gemaekt desgelijx van steen, met prachtige graf-schriften, tot lof des overleden. Luiden van groten Staet, inzonderheid gelubden, doen noch groter onkosten: want zy doen prachtige Paleisen bouwen, en vertrekken onder d'aerde, gelijk kerkhoven: alwaer gevoeghelijke kuilen of kelders zijn, om daer in de kisten na hunne dood te zetten. Deze Paleisen dienen hen tot lust of vermaek-plaetsen, of, wanneer het gansch geslacht op der dooden dagh vergadert, om hunne offerhande en plechtelijkheden daer in te doen.

Voor d'armen, die geen middelen hebben, om byzondere plaetsen te kopen, tot graf-steden, is in ieder Stadt een algemeine plaets of kerkhof, daer zy alle te hoop begraven worden.

Wijders, zy trachten ook in de graf-steden hunner voorouderen begraven te zijn, schoon noch zoo verre van de plaetse, daer zy gestorven zijn. Gelijk gewonelijk den bevelhebbers overkomt, die, bezigh ter bestiering in verscheide Landschappen des Keizerrijks, buiten hun land te sterven komen: van waer de bloedvrienden die doen brengen, om hen de laeste eere te bewijzen. Niet buiten alle reden, gemerkt, *Jakob* en *Jozef* de zelve zorge gehad hebben.

De eerste plechtelijkheid, welke in het overlijden onderhouden word, is

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

dat de kranke, eer hy gestorven is, op een matras na buiten in eene zale gebragt word, om aldaer den geest te geven. Luiden evenwel van Staet blijven leggen, en sterven op hun bed. Wanneer een vader overlijdt, trekt d' oudste der zoonen zijn hooft-hulsel en muts van 't hooft, en komt met hangenden haire voor 't bed, haelt met scheuren en trekken de gordijnen en ledekant ter yl af, en spreid de stukken over het lijk. Daer na word het lijk, (is 't een mans-persoon, van manvolk: maer een vrous-persoon van vrouvolk) na 's Lands gebruik afgewossen, en het afgewossen lijk in fijn katoendoek, of, by mangel van katoen, in een zijde kleed gewonden, en zijn fraeiste gewaet aengetrokken. Nevens den dooden leidmen de merken van zijn ampt en trap van geleertheid, die hy in zijn leven bezat. Het lijk, in dezer wijze uitgestreken, leidmen in de kiste, die in een zale, met zwart behangen, gesteld word. Het beeltenis des overleden, na 't leven getroffen, en zijn merken en livreien worden aen het hoofden-eind der kiste gestelt: aen het voeten-eind een tafel met een tapijt daer voore, en gordijnen, daer de vrouwen achter verborgen zitten. Kinderen en neven zitten ter weder-zijde op kaf zeer bedrukt. Aen d'eerste galdery, die den ingang van de zale sluit, staen trompetters aen beide zijden: en twee tamboeren aen de grote poorte des Paleis, na de zijde des Hofs. Aen de straet hangt een groote bundel van stukken papiers aen een stok, tot op d' aerde, ten teken van d' aengenomen rou, en aenvang van bezoekingen te geven. Daer na doen de kinderen van den overleden hunnen bloed-vrienden en andere door een briefje, met woorden vol nederigheid en medelijden, hun verlies bekent maken. Dan begintmen de bezoekingen in dezer wijze te doen. Die de zelve doet, gaet in het eerste Hof en neemt rou-gewaet aen. Daer op geeft de tromslager een teken en de trompetters blazen, wanneer hy door het lager Hof gekomen is. Zoo dra hy in de zale komt, vangen de vrouwen achter de gordijnen aen te schreien. De rou-beklager nadert de tafel en leid daer boven op een papiere beurs met eenigh gelt daer in, tot betaling van een gedeelte der onkosten, en een weinig reuk-werk. Na hy drie of vier eerbiedingen op het tapijt, eensdeels te voet, eensdeels te knien, gedaen heeft, lichten de kinderen hem op, en stellen hem aen hunne linke zijde, met bewijs van de zelfste eerbiedenis aen hem. Midlerwijle wenenze of gelaten zich te wenen. Na al deze plechtigheden, neemt ieder weer zijne plaetse, zonder een woord te spreken. Al de vrienden, die daer komen, om de bezoeking te doen, worden ontfangen door eenen der verste bloed-verwanten des overleden, met een klein rou-gewaet aen, die hen in een ander vertrek geleid, daer hy hen doet ter zeet stellen, en Thee-drank, gedroogde fruit en lekkernyen aenbied. Dan niet veel eeten zy daer van; maer nemen slechts een weinig, en steken dat in hun netje, en begeven zich van daer. Deze heuscheden zijn van zulk een plicht, dat tegenwoordige vrienden zich niet derven daer niet laten vinden: en afwezigen, indienze in d'eene of andere nabuurige Stadt hun verblijf hebben, komen daer in persone: of, zoo zy te verre zijn, zenden eenen hunner huisgenoten, om hunne ontschuldiging te doen. En gelijk deze plichtplegingen van rou-beklagingen gewonelijk acht, of tien dagen duuren, zoo hebben de verste afgelegen tijds genoech, om te komen of iemant van hunnent wegen te zenden.

Na het volbrengen van deze plichtpleging, is d' oudste zoon gehouden de bezoeking aen eenen iegelijk der gansche Stadt te doen, die gekomen zijn hem te bezoeken: hoewel hy sich slechts, tot vermindering van zijnen arbeid, aen de deuren vertoont, daer hy de groetenis afleid, en laet een briefje gansch duidelijk uitgestrekt, en gaet verder.

Daer na word van de begrafenis gesprooken, zoo de beurs het magh velen. Zoo niet: men bewaert de kiste met

met het lijk in huis tot d'eerste gelegentheit, die by wijle in een gansch jaer niet voorkomt. Te dien einde worden de vrienden door een *Thie* of briefje verwittigt, die, na vergadert te zijn, aenstonts op d'eerste plaetse komen. Voor uit worden gedragen grote beeltenissen van menschen, paerden, olifanten, leeuwen, tigers, en andere gedierten, gemaekt van papier, en verrijkt met gout. Daer na volgen andere beelden, te weten, van wagens, triomf-bogen, pyramiden, en diergelijke dingen, gestoffeert met verscheiden werken van zijde en rozen van een zelfste stoffe.

Al deze toerusting wort verbrant, wanneer men de kiste in d'aerde zet, indien het een perzoon van staet is. Anders wacht men zich wel een zulken verquisting tot vermaek te doen. Deze beelden worden gevolght van een grote meenighte van menschen, gekomen uit nieusgierigheid om dezen lijk-toestel te zien. Daer na volgen de vrienden in rou-gewaet: vervolgens de *Bonzen*, al zingende hunne gebeden, en spelende op gommen. Daer na komt een tweede slagh van *Bonzen*, die hun baert en hair laten wassen, en in vasten en gemeinschap leven, handelende veelerlei slagh van speel-tuigen. Noch komter een ander rang van *Bonzen*, die een leere volgen, gansch verscheiden van d'anderen, en het hair scheren. Na hen gaen de bekenste vrienden, en kort daer op de bloet-vrienden. De laetste zijn de kinderen en neven des overleden, gekleet in zeer treurigh rou-gewaet: bloots voets, hangends hoofds, en met zekere stokken in de handen van twee voet lang.

Al dit gezelschap gaet voor de doodkiste, die onover-gedekt gedragen wort, (indien van kostelijk hout is, of vergult en vernist met hun *Charan*,) op zeker groot gevaerte, door dertigh, veertigh of vijftig man; want des te heerlijker is deze staetsie, hoe het getal der dragers groter is.

Achter de kiste volgen de vrouwen al weenende, in haere draeg-stoelen rontom opgesloten, en overdekt met rou-kleden, op de zelfste wijze, gelijk zy haere bloetvrienden en magen verzelschappen. Wanneer zy ter begraef-plaets gekomen zijn, doenze verscheiden plechtigheden, eer de kiste in d'aerde gezet word. Een onder ander, niet de slechste, is een kostelijk maeltijd, voor het gansch gezelschap, daer toe een groot en prachtig huis van noden is. Na dat een iegelijk t'huiswaert vertrokken is, houd hy den rou-tijt, en de gewonelijke plechtigheden, welke haer in dezer wijze hebben.

De eerste en gemeenste is, zich te kleden in grof en swaer rou-gewaet, welk wit is niet alleen in *Sina*, maer ook in *Japan*, *Korea* en in vele andere Gebuur-rijken: hoewel, mijns bedunkens, deze kleure niet van den beginne af tot dit gebruik verkoren is; maer door gewoonte ingevoert en aengenomen, zonder zy daer van reden kunnen geven: aengesien de Sinesen anders wel weten, dat wit een der vrolijkste kleure is. gelijk ze dat op sekere tijden genoech doen blijken. Om dan mijn gevoelen, daer over t'uiten, zoo heeftmen te weten, dat de Sinesen hunne stoffen van katoen, zijde en hennip maken. Zijde en katoen is veel te fijn en te licht tot grove stoffen. Derhalve kunnen zy sich niet beter, tot rou-gewaet, dan van hennip dienen: want gelijk de zelve uit de natuur, zonder geverft te zijn, van een onaengename kleure is, zoo hebbenze daer toe ook die verkoren.

En gelijk anders hennip-doek uit de natuur wit is, zoo is geloofelijk dat uit dien gevolg wit eigentlijk tot rou-kleur aengenomen is. Drie volle jaren duurt deze rou: geduurende de welke, de kinderen noit op andere stoelen zitten, dan op een kleinen bank, overdekt met rou. Zy doen noit maeltijd aen de tafel, slapen op geen bedsteden; maer met bet op de vloer. Zy onthouden zich van wijn en vleesch, dienen zich niet van badstoven, komen op gene maeltijden; nochte noit uit, dan in eene draeg-zetel, die rontom besloten en met rou overtrokken is. Dat meer is, zy bekennen, zoo zy zeggen, noit in aldien tijd hunne vrouwen, nochte wordert

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

in algemeine onderzoekingen noch in 's rijks bedieningen aengenomen. En zoo zy eenig ampt hebben, zy zijn met de dood van hun vader of moeder, schoon het van een Onderkoning of *Kolao* was, gehouden dat te verlaten, om zich tot de plechtelijkheden der lijk-staetsien en rou te beledigen: maer krijgen dat daer na weder, ja komen dikwils tot hoger ampt. Zoo heilig word deze tijd gehouden, datmen gene uitdeilinge ontfangt, zelfs voor krijgs-hopmannen niet.

Voor eenige jaren is 't gebeurt, dat zeker Bevelhebber uit het Landschap van *Kanton*, die begeriger was om een bediening te hebben, dan den tijdt van zijne rou uit te houden, zijne rekening zoodanig maekte, dat de tijd van zijne reize ten Hove, voor een gedeelte van dien van zijne rou zou zijn, die hem ontbrak om de drie jaren vol te maken. Maer wanneer dees ten Hove quam, met voornemen om in zijn ampt weer te treden, wierd hy weer te ruch na zijn huis gezonden, om den overigen rou-tijdt uit te houden, eer hy zich zou mogen vertonen.

Het getal van drie jaren word stips onderhouden, in erkentenis van dat zy de drie eerste jaren van hunne kintsheid meer waeren op d'armen hunner vaderen, dan op hunne voeten. Waer uit komt, dat zy niet in hun huis, tot een teken van eerbiedenis, van d'orde mogen veranderen, de welke hunne vader onderhield.

De rou der vrouwen is niet meer dan een jaer: die van de bloedvrienden drie maenden: die van de vrienden, drie dagen. En gelijk deze voorvallen dikwils voorkomen, zoo zijn'er zeer weinig, of hebben de rou-rokken al gereet. *Dus verre Semedo.*

Zoo de Jesuit *Adrianus de las Cortes* in zijne Schriften gedenkt, is het rou-gewaet over vader of moeder aldus: De gemene rou-rok, die zoo wel mannen als vrouwen dragen, is zeer

wijd,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

wijd, van grove witte hennip, uitgerafelt en met veel lappen bezet.

In de hand hebben de zonen een riet, daer op zy leunen, wanneer de vader dood is; maer over de doodt van de moeder een ſtok of ſtronk van hout.

Op 't hooft hebben de mannen een bonet van grove hennip, daer een grove uitgerafelde doek voor het aenzicht by afhangt. De dochters dragen op 't hooft een kap of huif, ook gemaekt van grove hennip.

Een gordel van ſpart of helm word om den middel gedragen, die met het een eind voor neer tot op d' aerde hangt.

De rou-tijd over vader of moeder is drie jaren, in vergelding van drie andere eerſte jaren, ſedert hunne geboorte, in welke zy hen zogen en op hunne armen droegen.

De rou-tijd over andere doden is langer of korter, na de groter of minder maegſchap en verplichting, die zy hebben.

Het rou-gewaed over die geen vader noch moeder zijn, is ook van wit hennip-doek; hoewel zoo grof en yl niet. Ook zijn de mutſen of bonetten, kouſen en ſchoenen van een ander fatſoen; doch mede uitgerafelt.

De vrienden des overleden gaen ook niet met bedekten aenzichte, gelijk de zonen, noch met geen ſtokken in de handt: als breder de nevens-gaende afbeeldingen uitwijzen, by letteren en cijfer-getallen aengewezen.

Rou-gewaed over Vader of Moeder.

A. *Een gemeine zeer wijde rok, uitgerafelt en met veel lappen.*
B. *Een rou riet, tot een leun-ſtok, over eenen vader.*
C. *Een rou-ſtok of knots van hout, over eene moeder.*
D. *Een rou muts of bonet van grove hennip, over vader of moeder.*
E. *Een kap of rou-huif van één zelve ſtoffe.*
F. *Een rou-kaproen voor de vrouwen, over vader of moeder.*
G. *Een rou-gordel van helm of ſpart, over eenen vader.*
H. *Een rou-gordel van helm, over eene moeder.*

Rou-gewaed over doden, geen vader noch moeder.

1. *Een rou-huif of kap van wit tou.*
2. *Gemene rou-kouzen zeer uitgerafelt.*
3. *Een bonet, in vorm van een mijter, van grove hennip.*
4. *Een gemeine rou-gordel.*
5. *Gemeine uitgerafelde rou-ſchoenen.*
6. *Een ruime rou-rok, zeer uitgerafelt.*
7. *Een gemeine voorſchoot zeer uitgerafelt.*

Na het zieltogen en adem geven, vliegt aenſtonds de vader of zoon of een der naeſte magen, zonder kap of muts, met hangenden haire, ten huize uit, langs de ſtraten, met zich te krabben tot bloedens toe, en te huilen en ſchreeuwen.

Na de dood van een perſoon, 't zy vader of moeder, over welke de Sineſen rou dragen, onder andere gebruik en plechtelijkheden, die zy inzonderheid gebruiken in de begrafenis en maniere van eere, die zy hen aendoen, (een zeer brede en wijdlopige ſtoffe) hebben zy voor een gewoonte een zekeren tijd niet op ſtoelen te zitten, nochte ſlapen op hoge bedden, noch vleeſch t'eeten, noch wijn te drinken, zich van hunne vrouwen t' onthouden, noch luit te ſpreken, noch uit den huize te gaen, 't en zy in draeg-zetels met grof linnen toegeſloten, welk de rou is, en diergelijke meer andere dingen, tot dat met der tijd de droefenis overgaet. Uitgezeid de krijgs-bevelhebbers, zijn al d'andere, ſchoon de hoogſte *Kolaos*, verplicht over de dood van hunne vader of moeder hun ampt drie volle jaren te verlaten, en den overleden te betreuren en neffens d'andere de rou-plechtelijkheden te vervullen: zonder hier eenige uitzonderinge is. *Dus verre de las Cortes.*

In dezer wijze doen de Sineſen gewonelijk de lijk-ſtaetſie en begravenis hunner doden: maer op een andere de Tarters, die heden het Rijk van *Sina* bezitten. De Jeſuit *Adam Schal* ſtelt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ſtelt die van beide in de volgende woorden ten toon.

Beide Tartaren, zeid hy, en Sineſen dragen byzondere zorge over het begraven hunner dooden: want zy beelden zich in dat al het geluk hunner nakomelingen hier aen hanght, zoo ſlechts de voorouderen in kiſten van het aller onverderflijkſte hout, in onder-aerdſche graf-kelders, een onbereekelijke reex van jaeren kunnen overbrengen, tot baet des nazaets. Waer over de rijkſte Sineſen dikwils drie en vijf honderd, ja duiſend kronen in hun leven aen kant leggen, om te beſteden namaels aen hunne begrafenis. Ten dien einde vergaderen zy planken van Ceder en ander diergelijk onverderffelijk hout, die zy van twee honderd mijlen, en verder, doen ontbieden, tot kiſten na hun dood, om daer in, gelijk zy willen, eeuwig te ſchuilen. Het zelfſte beveſtigt ook de Jeſuiet *Martijn*.

Hiſtor. Sin. lib. 5. *Het word*, zeid dees *by| hen voor een ſtuk van grote gelukzaligheid gehouden, die zich, voor zijne dood, een dootkiſte van het beſte en zwaerſte hout doet maken. Een eenige kiſte komt dikwils op twee duizent kronen en meerder teſt‧en. Want zy doen uit verre gelege geweſten de ſterkſte, zeer fraeie en onvergangkelijke planken komen. Dies is gene Stadt, of men vint 'er dootkiſten te koop. Ja de meeſte luiden kopen die veel jaren voor hunne doot voor veel gelts en bewarenze by zich in huis.*

De bovenſte (dus vervolght *Schal*) planken van de dood-kiſten der Tarters, ſchieten langhs henen boven ſchuins toe, in vorm van een dak. De gantſche kiſte ſelfs is van buiten geſchildert: ſonder by hen op de dikte der planken veel gelet word: dewijl de kiſten nergens toe dienen, dan om het lijk voor een tijd daer in uit te dragen; want gekomen by de grafſtede, worden de kiſten t'effens met de lijken verbrand.

De dood-kiſte der Sineſen zijn aen het voeten eind ſmalder, en aen het hoofden eind breeder en hooger: de bovenſte plank plat, die met de zijden overſteekt, om haer dikte te kunnen ſien; daer ſonderling op gelet word.

De Sineſen zijn wonder zorgvuldig by hun leven, in 't verkiezen van een plaets tot een graf, en aenwijzen of meten van een erf of grond, bequaem en gevoeglijk ter begraef-plaets: hebben zy dien op hun eigen bodem niet, zy kopen die elders voor veel gelds. Deſe plaets, zoo veel des doenlijk is, moet droog zijn: mach van achteren geen put noch ſloot hebben, nochte van vooren eenen ſtroom of heerenweg: deſgelijks geen tempel noch toren; maer moet effen en vlak zijn, en voor niet lager dan achter.

De plaets, ter begrafenis uitgekoren, word omringt met een opgeworpen halve mane van aerde, of halve maens gewijze dijk, die in 't midden hoger rijſt, en allengs na voren ſchuins neerſchiet, hoewel niet effen en gelijk, maer daeld gelijk met kleine heuveltjes neerwaerds. In het voorſte of opperſte gedeelte deſes dijks, begraven de Sineſen den oudſten, en ter weder-zijden neerwaerd de zonen, en neven vervolgens: niet door malkandre, maer ieder onder een byzonderen opgeworpen heuvel, doch het hooft des geſlachts onder den hoogſten. In het midden worden op een ſteenen tafel, eetwaren, reukwerk, en andere |dingen geſtelt, ter eere van den overleden.

Wie onder het geſlacht, tot hooger trap van waerdigheid opgeſteegen is, ſtelt zelf voor zich een eigen en byzondere graf-ſtede toe. In deze worden, ſteene beelteniſſen van menſchen en dieren wederzijdelinks opgerecht, na eens ieders waerdigheid, magt en middelen. D' overige ruimte word met bomen, by na alle Cypreſſen, beplant, en by wijle met een muur omringt.

Een weinigh anders doen de Tarters: want ſchoon zy, wat de gelegenis en plaets belangt, een en de zelfſte dingen vereiſchen, als de Sineſen, zoo houdenze evenwel de ſelve ordre in het begraven niet: maer of ieder word afzonderlijk begraven, of jonge luiden aen de zijde der ouden.

De Sineſen, gelijk ook de Tarters, rechten eenen graf-ſteen op, met opſchrift, welk den ouderdom, ampt,

en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

en 's Keizers weldaden behelst. Dan om voor te komen, dat de merktekenen door den tijd niet uitgaen, en de geheugenis en t'effens de verdiensten des overledenen wegh-gesleepen word, zoo doen de Sinesen, behalven den graf-steen, een ander vierkante steen, met het zelfste opschrift, tot berecht, wanneer d'ander komt te vergaen, van het bedrijf des overleden aen de later nakomelingen, in d'aerde of grond der grafstede begraven. Wanneer dan iemant, wie hy ook zy, gestorven is, komen aenstonds al de vrienden en magen rontom by het lijk te gader, en beweenen dat luids-keels, gesamentlijk. Dan word een hennippe zak vol papiere broden, verguld en verzilvert, in schijn van goude en zilvere broden, voor de deure uitgehangen. Edelluiden zenden aen de vrienden een stuk wit, dun en zeer doorschijnend doek, met een briefje, tot bekentmaking des lijks. Deze verschijnen op den gezetten en bestemden dag, en brengen reukwerk, was-keersen en geld met zich. Ten huize ingetreden, gaen zy voor de tafel staen, welke tegen over de kiste in het midden der zale gesteld wort.

Na het ontsteken van reukwerken op de tafel, treden zy een weinigh te ruch, en bewijzen aen het beeltenis des doden, afgemaeld aen het hoofden eind der kiste, met vier mael te knielen, en 't hooft tot laegh op d'aerde te buigen, t'effens met groot geschrei, eerbiedenis.

Na het opstaen van deze eerbiedenis, komen de wezen of bloedvrienden te voorschijn, die aen de zijde der kiste tusschen de gordijnen afzonderlijk midlerwijle knien-buigingen doen. Deze bewijzen van gelijken met knien-buigingen den bezoekers eerbiedenis, en doen hen bedanken, met den hoofde vier werf tegen d'aerde te stoten.

Wanneer de bezoekers vertrekken, verzelt een der naeste vrienden hen, en schenkt hen, zoo zy willen, Thee-drank.

Na een weinigh gezeten te hebben, worden de bezoekers tot aen de deure of strate uitgeleid.

Naulix is de tijdt der bezoekingen geëindight, of de naeste vrienden komen 's anderen daeghs weder in het treurhuis: van waer zy het lijk na de graf-stede, of ten minste tot aen de poorte der Stadt geleiden.

Dan gaen de wezen van huis tot huis, in rou-gewaet van grof hennip-doek, en bewijzen op nieu, gespreid met hun aenzicht tegen d'aerde, den bezoekers voor de deure, zonder in huis te mogen komen, de schuldige eerbiedenis, voor den onlangs bewezen dienst.

Op een gansch andere wijze doen de Tarters de lijk-staetsie: te weten, ten zelfsten dage, op den welken iemant sterft, word de dode, na dat hy gekist en binnen 's huis beweent is, uitgedragen, 't en zy dees een Koningje of Land-drost geweest is.

De vrienden geleiden het lijk, die zich daer na ter weder-zijde op een lange ry by den hout-stapel voegen, en luitruchtig schreien. Na het schreien, vertrekken de genen, die het lijk gelei hebben gedaen, en leggen de huis-genoten vuur onder den brant-stapel, om alles, behoudends slechts de beenderen, tot assche te verbranden. Het gebeente wort ten derden dage verzamelt, en in een porcelein-vat geberght, om ter begrafenis te bewaren. Uit een zonderlingh waengeloof of zorge worden de lijken der genen, die aen de kinder-pokjes gestorven zijn, hondert gansche dagen bewaert, eer zy verbrant worden.

Een weinig groter eere word den Koningkjes, 't zy Tarters of Sinesen, na hunne dood aengedaen. Want zoo een Tartersch Koningje doot is, worden de dienaers, na het schreien van drie of vier mael ten huize, gelijker kele, ter weder-zijde voor het hof ten tone gestelt, met de merken zijner waerdigheit en mogentheit in de handen: te weten, deze staen te pronk met helmmetten: die met bonetten: deze met gordels: d'ander met draegbandē:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

eenige met degens ; andere met bogen en pijl-kokers : zommige met jacht-honden , en andere met andere dingen , daer hy in zijn leven mee omging en vermaekt was : t' effens ſchreien zy deerlijk.

By na in gelijke orde ſtaen de paerden rontom ten tone geſteld , aen den teugel in handen van ſtal-knechten : zijn overſpreid met koſtelijke zadels, en behangen met fluweel , om by het graf te verbranden.

Desgelijx ſtaen 'er kemels , prachtig uitgeſtreken , en geladen met het geen tot de lijk-ſtaetſie vereiſcht word. Onder de poorte ſtaen trommel-ſlagers en trompetters te ſpelen.

Ten beſtemden dage word het lijk uitgedragen. Voor uit treden trompetters , die geduurig een ſchorren en droevigen toon geven. Na hen volgden twintigh of dertigh uitgeleze kemel-dieren , met zijde tomen en zadels aen den hals , beladen met tenten en ander omſlagh , ter begraefplaetſe te brengen. Daer na worden zijde zonne-ſchermen : na deze grote geſchilderde en vergulde waiers : na de waiers , vendels , ſtandaerden en andere veld-tekenen gedragen : beneven goude en zilvere vaten. Eindelijk komen prachtigh toegedoſte peerden , en dienaers , beladen met het dierbaerſte huisraet : ten leſte de draeg-zetels , die d'Onder-koning gebruikte. De ganſche begrafenis-plaets word omringht met matten , in vorm van een muur. Binnen dit beſtek ſtaen open tenten opgerecht, geſtoffeert met rekbanken en dierbare kleinoodje , om te verbranden. In het midden ſtaet een grote zael , gemaekt mede van matten, om het lijk daer in te zetten. Die in den omgang of ſtaetſie de laeſte geweeſt zijn , bevinden zich by deze zael d'eerſte. Achter hen blijven ter weder-zijde al d'andere ſtaen , ieder na zijne waerdigheid. Het overſchot des beſteks , binnen deze muur van matten, achter de zael , is voor de vrouwen. Wanneerze alle, beide mannen en vrouwen , binnen deze paetſe gekomen zijn, makenze, ſtaende overeind , een tijd lang zamen een groot geſchrei en deerlijk misbaer.

Na het ſchreien, bereiden en ſtellen de Raetsheeren der plichtplegingen van den bank der zeden al het geen toe , dienſtigh ten offerhande , en zetten tafels met allerlei vruchten en lekkernyen : diſſchen daer en boven vleeſch in zeer grote zilvere ſchotelen op. Dan reiken deſe aen eenen der voornaemſte Koningjes een bak met wijn toe , die de vocht drie werf om hoogh heft , gelijk tot een offerhande des overleden.

Hier en tuſſchen word een brief of lof-rede des Keizers te voorſchijn gebraght , daer in de Keizer de verdienſten des overleden ophaelt, en dien met een zekeren fraeien tytel vereert. De voornaemſte Raetsheer van den voorzeiden bank , leeſt deze lofrede luits keels op, daer al d'andere met gebogen knien aendachtelijk na luiſteren. De voorgeleze brief word in het vuur geſmeten en tot aſſche verbrand. Na het buigen der hoofden van driemael na d'aerde , ſtaenze alle zamen op , en vangen weer aen te ſchreien. Dan ſteken de huisgenoten een papiere hoop , heuvelsgewijze opgeſtapelt , en overal omwonden met zeer dun purper-verwig floers , in den brand. Hier op worden koſtelijke klederen, hoeden , laerzen, zadels, goude en zilvere vaten, draegzetel en bedde des overleden geworpen , om t'effens te verbranden. Na dit al tot aſſche verbrand is, word al het te zamen gelopen goud en zilver uitgenomen en in een papier bewonden , en eindelijk weer ten derden dage in 't vuur geſmeten , met byvoegen t' elkens van een nieuwe brand-ſtoffe, tot dat alles verſlonden is.

De peerden, berooft van hunne cieraedje worden met een zweep in 't velt gejaegt, die voor half geld by de genen die willen , mogen gekocht worden.

Na dit gedoen vertrekken de genoodigden , onder gelei van een der Koningjes , tot buiten de lijk-poorte, welk hen bedankt : 't en zy d'overleden zoodanig een geweeſt is, dien men deze dienſten van rechts wegen ſchuldig is.

De Tarters houden zich niet vernoecht , met een eenige lijk-ſtaetſie te

te doen, maer herhalen dezelve na zeven, en weer na zeven andere dagen t'elkens: tot dat alles door de vlamme verteert is, wat den overleden waert en dierbaer was.

Daer en boven zoo d' overleden een aengename byzit of gedienstige hoveling heeft, die brengen zich zelfs om 't leven: de byzit, 't zy met wil of onwil, is gedwongen haer zelve te verhangen, tot gezelschap, troost, en vermaek, (gelijk deze woeste menschen voorgeven) van den overleden, in het ander leven. Schrandere herssenen evenwel, hebben namaels, uit een gruwel van deze wrede offerhande, den Keizer by verzoek-schrift, dit wreed misbruik, uit kracht van een ingevoerde wet, doen afbreken; desgelijx ook het verquisten van onkosten, en ydel verbranden van zoo veel huisraed verbieden: hoewel niet ganschelijk de genegentheid by velen weg genomen is, die met hunne mannen en vrienden begeeren te sterven.

Des niettegenstaende heeft deze gewoonte, door 'sKeizers verbod, t'elkens vernietigt, grotelijx een krak gekregen: en zijn, in plaets van kostelijke kleden, papiere ingevoert, die door toestelling en beschildering van buiten de ware verbeelden, ieder gewaerdeert op eene krone.

Na het volbrengen der offerhande en geschrei, ten twede en derde reize, in het byzijn van alle, die na de begraefplaets op nieu gezamentlijk zijn toegeschoten, word eindelijk tot een grafstede een zeer fraeie zale of hof, gelijk quansuis voor een levendige, gebout, en rontom met een muur omringt. Aen de muren staen ter wederzijde verscheide vertrekken of gebouwen, by na op de zelve wijze, als daer de dooden by hun leven in de paleise mee vermaekt waren. In deze steltmen de vertrouste knechten.

In de zale word de graf-stede van ticchel-stenen op een vierkanten heuvel opgerecht. Rondtom steltmen d'oorkussens en draegzetels des overleden: aen de mure hangen ter wederzijde de gordel en zabel met den draeg-band, en pijl-koker met pijl en booge. In deze zale worden een ganschjaer, alle daegs, spijze ingebragt, die men by den heuvel den overleden voorzet, als of quansuis dees daer zijn middag of avondmael mee doen zou. De brengers staen midlerwijze een wijle aen de zijde, en schreien zamen deerlijk. Tarters van geringer stand, bouwen, door mangel van middelen, geen zale by het graf: maer stellen slechts spijze of *Thee* naby den lijkheuvel, en gaen dan weer weg, zonder langer te blijven: 't en zy desen dienst van eere den overleden buiten gewoonte bewijzen. De Sinesen, ten tegendeele na de by-een-komste van vrienden en magen, gaen byna in deze orde ten huize uit, na dat zy te vooren de gewoonelijke eerbiedenis den overleden bewezen hebben.

Voor uit word aen een lange stange een rode zyde doek gedragen, daer op de tijtel van den naem, waerdigheid en ouderdom des overleden met zilvere letteren afgemaelt staet. Daer na volgt een lange ry van kinderen, die allerlei bloemen van gekleurt papier op riet of bamboesen dragen: beneven beeltenissen van menschen, dieren, tuinen, gebouwen en andere vermakelijkheden, geschildert op papier, tot wellust der oogen.

Zoo d' overleden in zijn leven berucht over godsvrucht is geweest, worden afgoden-beelden, kostelijk uitgestreken, voor uit gedragen.

Hier na volgt op een der baren het beeltenis des overleden: daer na de *Bonzen* of heidensche priesters, die op bommen, çymbalen en andere speeltuigen lustig spelen.

Dan komen guigelaers en tooneelspeelders te peert, in het zelfste gewaed, daer in sy de schouspelen by het graf zullen vertoonen. Deze maken midlerwijle den ganschen wegh over met kunst-vuuren groot geraes: vliegen ook by ronde langwerpige bamboesen in de hoogte op, en vertonen wonderlijke lijf-gebaren in de lucht. Andere staen op het peert met de benen, naer om hoog, en 't hooft neerwaerds: andere loopen neffens het peert, zoo snel als het peert zelf. Al het welk geschied, om de rou en droefenis te matigen en verzoeten.

De wezen gaen neſſens of recht achter het lijk: leunen op ſtokken, en hebben d'armen door dienaers onderſteunt, quanſuis of hen door de grote der droefenis de krachten bezweken. De doot-bare, opgetoit met koſtelijke kleden van zijde, word ten minſte door acht, veeltijds door zeſtien, zomtijds door twee en dertig doot-dragers gedragen. Al het vrouvolk volgt in draeg-zetels na de mannen, die in geleden te peert of te voet voor aen trekken, en zich onder een voegen.

Wanneer men tot de plaetſe der begrafenis gekomen is, ſmijten de genen, die de ſtaetſie geleiden, alles wat zy gedraegen hebben, op een hoop papier, en ſteken 'er den brand in: vervoegen zich dan by de tafels, die geſtelt zijn voor de lijkbare, en opgediſcht met verſcheide vruchten en reuk-werken, beneven een ontweidt en ſchoon gemaekt zwijn en lam, geſtelt aen weder zijde. Alhier ontſteken twee of drie der waerdigſten voor de ganſche ſchare de reukwerken. Na deze te ruch geweken zijn, bewijzen d'omſtaenders te gelijk met knielen en 't hooft na d'aerde te buigen, eerbiedenis tot viermael achter malkandre. Eindelijk wijkenze ter zijde, en neemt de geen voor allen plaets, die gekomen is, om het bertje of tafereel des overleden te tekenen: reeds te voore gemaekt tot de brete ontrent van drie vingeren, en lengte van een elle, en beſchreven met den naem en ſtaet des overleden. Eerſt word dit teken 王, welk Keizer bediet, als onnodigh voor aen geſtelt; waer over de geen, die dezelve in deze lijk-plechtigheid tekenen zal, in deftig gewaed moet gekleed, zijn, en in het zelfſte, daer mee iemant, na den ſtaet der waerdigheid, voor den Keizer zou moeten verſchijnen.

Dees, geleid door twee Raetsheeren der plichtplegingen, bid eerſt, met het aenbieden om verlof der pencele, al d'omſtaenders voor zich, met betuiging van zijne onwaerdigheid dezes ampts. Eindelijk voeght hy boven op het teken, geſchreven boven aen op het bertje met zwert, een root ſtipje, in dezer wijze 王: want dan ontſtaet uit het teken, welk Keizer bediet, een ander teken, welk Heere betekent: zoo dat aldus, met den te voore ondergeſchreven naem des overleden: een volkomen zin ontſtaet: te weten, de Heer *NN*. Dit zelfſte bertje brengen de vrienden daer na met het beeltenis des overleden na huis, om jaerlix daer in de gedachtenis hunner ouderen te vieren. Ja verduurt dit bertje, wanneer het beeltenis reeds door ouderdom verſleten is, een lange reex van jaren. Zoo dra d'opſchryving volbragt is, gaet de voorzeide lof-ſchrijver hen allen met vier knie en hooftbuigingen, volgens gewoonte, voor. Wijders, eer de vrienden vertrekken, worden de gaſten in een huis, van matten opgerecht, of in den naeſte kapel, ter maeltijd ontfangen. Aldaer word d' eerſte kroes den wezen, tot afwiſſching ter tranen, gelijk zy zeggen, toegedronken. Zoo hen gevalt, houden zy zich een wijle tijds op met eeten, en het aenhooren van ſchou-ſpelen. Na de wederkomſte t' huiswaerd, vergaderen eenige *Tauſus*, of duivel-jagers, in het ſterfhuis, ten einde, dat, met het beſproeien van zeker water, van de boze geeſten te reinigen, en die, gelijk zy willen, uit te drijven, en den huize ruſte te beſcharen. De rou-kleeren zijn by de Sineſen en Tarters niet een en dezelve; hoewel beide in 't algemein wit.

Al de Tarters, zoo wel die van den huize, als bloet-vrienden trekken in den rou-tijd een lange rok van wit laken aen, die hen tot op de voeten hangt, en met een tou of wronge van een ſelfſte ſtoffe toegegort is: dragen de gewoonlijke leerſen, maer zoo oud en verſleeten, alſſe weten te vinden: en de dagelijkſe hoet: ontbloot ſlechts van de rode zijde pluiſen, tot cieraet daer op geſtelt.

't Hair van de baert noch hooft word hen in al dien tijd niet geſchooren. Na verloop van een maent, ſmijt ieder in een vuur, aengeleid van papier en andere ſnuiſſeryen, zijn gordel van tou, daer mede zy achten de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

rou voldaen te zijn : en kleeden zich daer na weer volgens d'oude gewoonte. Gebuuren en vrienden houden de rou ∫lechts, met het aftrekken der zijde plui∫en uit de mutzen, of behouden het fat∫oen van den gewoonlijken dracht, met veranderen ∫lechts van een beter ∫toffe in een ∫lechter.

De Tarters bemoeien zich niet met de duivel-jagers voornoemt, de betemmers der gee∫ten, noch met quade gee∫ten.

De Tarter∫che vrouwen of Tartatinnen veranderen in den rou-tijd het gewaet of çieraet des lichaems, die gewoonlijk ∫wart en zeer ∫tadig is, in wit. Het hul∫el des hoofts, dat anders ∫leehts met gevlochten hair bedekt leit, is een witte huive, gordels gewijze zamen gevouwen, met byhangzelen, die haer over de ∫chouderen zwieren. Ieder heeft een bamboesr-iet in de hand, bewonden met wit papier, wanneer zy het lijk gaen be∫chreien.

Het rou-gewaet der Sine∫en verandert by verloop van jaren. Het eer∫te jaer dragen zy, beide mannen en vrouwen, over 't gan∫ch lijf, daer ook het hooft mede bewonden is, een dik en grof kleet, vol gaten: met ruwe ∫choenen van wit laken aen de voeten, en een tou of koorde om 't lijf: quan∫uis, om de droefnis, over de dood der ouders, door de verwaerloozing des lichaems te betuigen. Op het tweede jaer is de kleedinge van zeer dun doek, de hoet van gewoonlijk fat∫oen, hoewel niet van een zelve kleur; de ∫choenen fraeier, en de gordel van tou afgeleid.

Op het derde jaer mogenze kleedinge van zijde dragen, en de hoed van geen ongelijker ∫toffe, hoewel wit van kleur, of wel de gewoonlijke, die gemeenlijk zwart plag te zijn.

Hier en tu∫∫chen, in de∫en gant∫chen tijd, onthouden zy zich, ∫choon in de groot∫te waerdigheidt ge∫teld, van hun ampt, met bewilligingh des Keizers zelfs, uit kracht van 's rijks wetten. Zo zy by geval ten dien tijde, inzonderheid in den beginne, bezocht worden, mogen niet tegen over, of neffen den be∫oeker, gelijk de andere, aenzitten; maer zitten op een laegh bankje. In de eer∫te maenden inzonderheid nuttigen zy niet alleenlijk ∫lechte ∫pijze, in de va∫ten gebruikelijk, met zich van vlee∫ch, vi∫ch, wijn, melk en diergelijk t'onthouden; maer eeten ook gant∫ch on∫makelijke of laffe ∫pijze, geenzins met zout of ∫peceryen gekruid. Dan gelijk de rou tijd over vrou, broeders, zoonen, en andere bloedverwanten korter is, hoe ook het rou-gewaet en ∫pijze veel beter is. De rou-tijd der zoonen over d'ouders is drie jaren: welken tijd ook de vrou over de dood van haren man moet uithouden. De dood van den oud∫ten zoon, of de∫∫elfs vrou, of oud∫te ∫naer; word by d'ouders een jaer betreurt: zoo lang is ook de man over de dood van zijn vrou in de rou, en d'een broeder over den ander.

Deze overgroote rouwe der kinderen, over de doodt van vader of moeder, is, zoo de Je∫uit Martijn getuigt, al van Keizer *Xuns* tijden af by de Sine∫en onderhouden: die zijnen voorzaed *Ya*, gelijk een zoon zijnen vader, drie volle jaren by het graf betreurde, zonder ooit daer van af te wijken: bevelende midlerwijle de zorge des Rijx aen zyne Landvoogden. Want drie jaren tijds, vervolght dezelve Martijn, betreurenze in dier wyze 's vaders dood, dat zy zich altijds binnen 's huis houden, en leggen aen∫tonds alle Rijx-ampten, zelfs dat van Maje∫traet af, welk zy toen bedienden. Zy verandren ook de plaets, ∫pijze en huisraet in geringer, en zitten niet dan op een lagen bank. Zy nuttigen geenen wijn noch toe∫pyze, en vernoegen zich alleen met moeskruiden. De kleding is zeer wanhebbelijk, gemaekt van grof doek: de∫gelijks is ook hunne ∫laep-kamer onbequamer. Zelf is ook de wijze en zwier van ∫preken anders, en op de rou gepa∫t. Ook behouden zy dan hunnen ouden naem niet, maer veranderen dien in eenen ander, en geven zich genen anderen, dan dien van een ongehoorzamen en ondankbaren zoon; als die door gehoorzaemheid en behoorlijke zorge het leven der ouders

Hi∫tor. Sin. lib. 1. c. 33

niet heeft konnen verlangen, maer door veele beledingen hunne dood verhaestigt heeft. En word niet alleen het spreken; maer ook het papier en maniere van schrijven verandert: want dan schrijftmen niet met root, noch op papier met vermiljoenrood bestreken; maer gebruikt in plaets van deze, gele of blaeuwe kleure. Witte kleding is geen teken van vrolijkheid, gelijk in Europe; maer van droefenis. Gansch wonderbaer is deze Godsvrucht der kinderen tegen d'overleden ouderen; en vindmen naulix ergens volken, die hen daer in na volgen: inzonderheid in dit stuk: want velen, zelfs Majestraet-personen, wanneerze zien dat hunne ouders gekomen tot eenen hogen ouderdom, hunne diensten zeer van noden hebben, verzoeken aen den Keizer ontslagh van hun ampt, zonder bybrengen van andere reden, dan om hunnen stok-ouden vaders, volgens plicht, met alle hulpe bystant te doen. Daer in niet lichtelijk iemant by den Keizer afgewezen word, dien zoo bewust is, dat onder deze Gods-vrucht geen staetzucht schuilt. Waerom nu de rou drie jaeren duurt, daer van word uit de Sineesche Filosofy geen ongerijmde reden gegeven. Want billijk is, zeggenze, die in d'eerste drie jaren huns levens, zich zelf onmagtigh, de liefde der ouders henwaerd genoten hebben, zoo veel tijds ook na hunner dood, om de gelede moejelijkheden, aen klagen en treuren door de zonen besteed worde, als tot verzoening der moeielijkheden, die d'ouders hebben uitgestaen.

Geen wonder dan, dat by de Sinesen voor 't grootste ongeluk gehouden word, kinderloos te zijn: wijl hen bewust is, niemant te zullen hebben, van wien zy in hunnen ouderdom dienst, of na hunnen dood plechtelijke rou te verwachten hebben.

De reden van wit rou-gewaed, in plaets wy zwart gebruiken, word by de Sinesen deze gegeven: dewijl de witte een natuurlijke verruwe is, daer by na al d'andere door kunst van verven ontstaen: waer door sy zeggen betekent wort, datmen in droefenis geen staetzucht noch kunstenarye moet gebruiken: want daer een waere droefheid is, word de zelve overvloedelijk door de natuur uitgeperst. *Dus verre Martijn.*

Met grooten toestel en gebaer geschiede de lijkplicht en staetsie van Keizer *Zungte*, vader des tegenwoordigen. Des anderen daegs, d'achste van d'eerste maen, na de dood des Keizers, wierd desselfs lijk ontrent ten middage gekist. Naulix was een Tarter te *Peking* in 's Rijks bediening te vinden, die te gelijk met vrou en dochteren niet derwaerd toeschoot. Hier door liepen de voorhoven van menschen der wijze over, dat naulix, hoe ruim zy waeren, doorkomen aen was. D'edelste wierden in 't binnenste voorhof, neven 's Keizers vertrek, ontfangen. Verscheide malen wierd de Keizer met een geschrei van allen te gelijk behuild, niet zonder houden van orde, een wonder! in het geween te vervolgen en volherden. Na al de Tarters, onderscheiden ganschelijk in acht vanen, en ingelaten twee en twee in de zale of vertrek des Keizers, geweent hadden, weeken zy weg, en wierden door andere, in plaets van hen, verpoost. Zulx het geschrei zonder vermoeing aenhield: lopende en kerende de schare uit de naby gelege in de verre gelege zalen over en weder. Midlerwijle ontbraken 'er geen, ja niet weinig, die gansche drie dagen groten honger uitgestaen hadden; dewijl zy zelfs niet derfden ter voorhoven uittreden, en de knechten niet toegelaten wierden hen binnen lafenis toe te brengen.

Adam Schal.

De Jesuit *Iohan Adam Schal*, uit meelijden met het volk, welk door honger en ongemak te vergaen stond, bad de Bestierders, door een verzoekschrijft, spijse van 's rijks wege hen te verschaffen, of gedogen, de schare na huis te gaen. Men had'er, zeide hy, vrouwen, die uit zwakheid der sexe, zulke ongemakken niet konden uitstaen: men had'er stok oude mannen, door ziekte afgemat, en ongewoon zulk een langen last te lijden.

Naulix was het verzoek-schrift van *Schal* overgelevert, of de Bestierders, ziende

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Groten

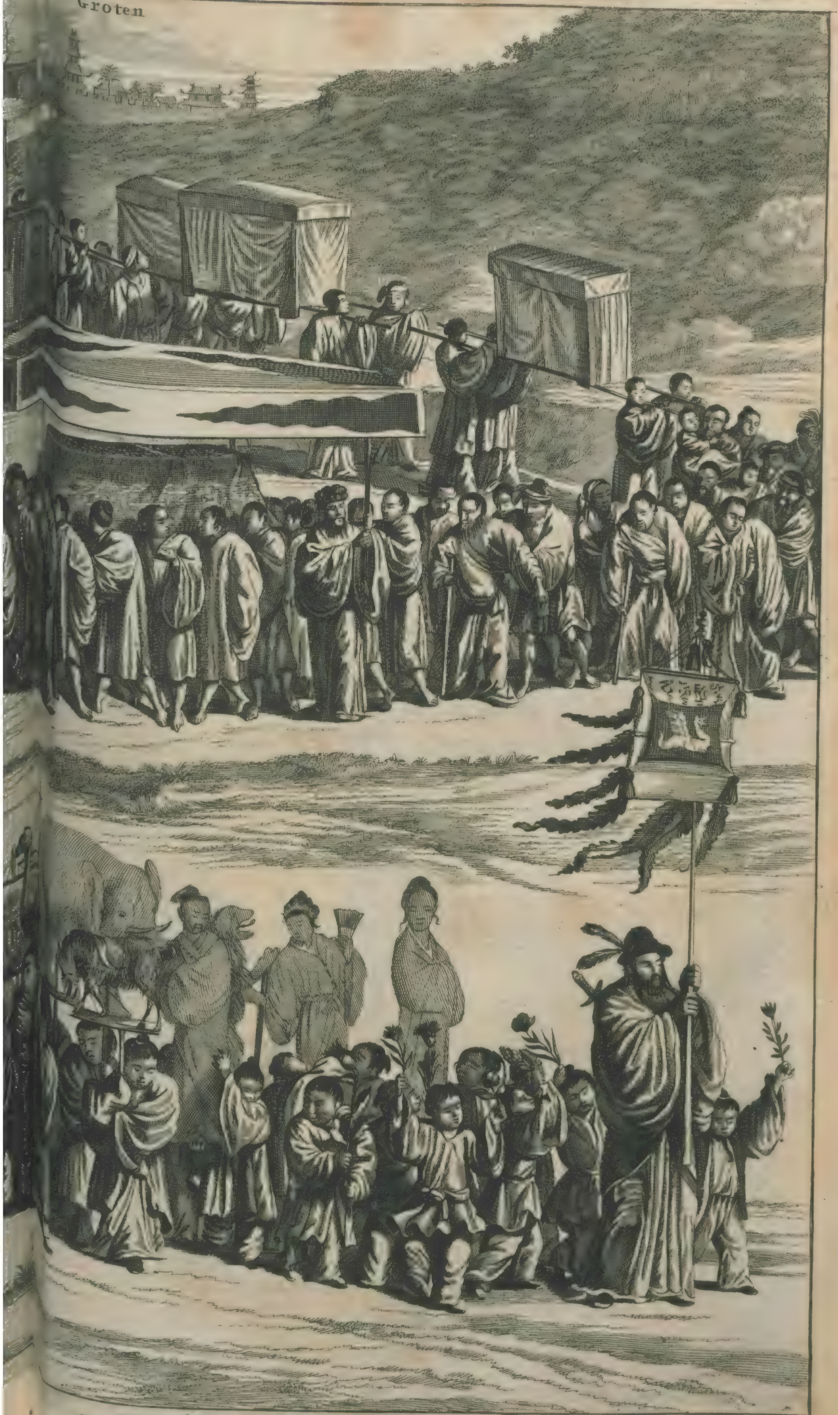

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ziende den raet voor goed in, lieten al het volk vertrekken, met beſluit, dat al de Mandarijns, zelfs alleenlijk de zeven volgende dagen, 's morgens vroegh in het vertrek (terwijle aen d'eene zijde de *Bonzen* en aen d'andere de *Tauſu*, hunne afzweeringen opzongen) een halve uure zouden wenen. Daer na zou een iegelijk na zijnen raedkamer ter ruſte keeren, en de ingeſtelde maendelijke vaſting voor den Keizer onderhouden.

Den veertienden der eerſte nieuwe maen, wierd den nieuwen Keizer, genaemt *Konchi*, d' eed van getrouheid gedaen. Ieder rek-bank wierd in 't bezonder, uit vreze van verhindering, door de menigte in 't binnenſte vertrek der zale geleid.

De hoofden van d' eerſte en tweede orde klommen na de bovenſte zale. Aldaer, wanneerze voor het lijk des overleden Keizers, te gelijk met al d' overige geweent hadden, wierd in hunner allen aenhooren de vorm of ſtijl van den eed voorgelezen. Na het verbranden aldaer van den voorgelezen eed, bewezen zy alle, met driemael gelijk te knielen, en drie mael het hooft na d' aerde te buigen, den overleden eerbiedenis, roepende hem tot getuigen des eeds aen.

Toen vertrokkenze van daer na een afgoden tempel, daer zy weder den gedanen eed ſtaefden, en het aengevangen werk met gelijke plichtplegingen volbragten.

Wanneer ten zevenſten dage, na 's Keizers dood, de licht-opgemaekte daken van matten weg-genomen waren, ſtelden d'opper-lijk-prieſters zich in d'open voorhof ter zeet. Wanneer de voornaemſte in de zale geroepen waren, blijvende d'overige voor de deure ſtaen, maekten zy een aenvang des geſchrei.

Langer dan na gewoonte duurde dit geſchrei, door de bykomſte der koninginne moeder, welke met het vrouwen-timmer den voorgang nam. Toen wierden uit de tente, opgerecht voor het lijk, met recht-banken van binnen, ter zijde menigten van gouden en zilvere vaten gebragt: deſgelijx tafelen, rontom 't lijk geſtelt, en rijkelijk opgehoopt met zuiker-gerechten in zilvere ſchotelen. Al het welk te gelijk in 't vuur geworpen wierd, en verbrande, of quam aen klompen te ſmelten.

Den overigen tijd, gelijk in de vorige dagen, op de welke men ter bewening ging, ſtonden de ſtads-dienaers, land-droſten, met het geen ten Keizer behoord, in de handen: deſgelijx de peerden, tekenen, en vanen, en andere dingen, ter zege-ſtaetſie dienende, op een lange ry ter weder zijde in den ingang des paleis, rontom ten toone, en trokken niet weg, dan na het uitgaen der Mandarijns.

Op den eerſten van de tweede maen, wierden de zelfſte geſchrei en plichtplegingen, in het by zijn van de Koninginne moeder zelve, des morgen vroeg volbragt, en weder de tafels, daer vier man aen ieder genoeg te dragen had, beneven dek-kleden en gewaet in 't vuur geſmeten.

Den leſten dag quamenze by een, om het lijk te geleiden: welk achter het paleis in de zale van een na-by gelegen heuvel, rijk van herten, haezen en reen, tot vermaek der Keizeren, midlerwijle geſtelt wierd, ter tijd toe de Keizerlijke graf-ſtede op een andere plaetſe toebereid wierd.

Eerſtelijk was de weg, die na den heuvel uit het paleis loopt, met gele aerde gelijk en effen geplaveit, om het opſtuiven des ſtofs te beletten, daer de ſtraten in *Peking* zeer veel noot van hebben. Derwaerd traden al de Groten, in wit rou-gewaed, en geleiden, geplaetſt ter wederzijde van den weg, het lijk. Voor uit gingen negen Olifanten, alle met torens op de ruggen: veertig Kamelen, uitgeſtreken met rode dek-kleden en teugels van goude ſchakels te zamen gevlochten, en zabels, die by den hals neerhongen. Deze droegen tenten en ander huisraet. Daer na quamen geleid honderd paerden met tomen van geel fluweel, zonder goud: de ſperen evenwel waeren verguld, gevolght van tromſlagers, trompetters en andere met zang-ſpeeltuigen: ten getale van honderd. Daer na wierden vijftigh vergulde hamers gedragen: na deze

over

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

over de honderd vendels van verscheide verruwe, doorwroeht met wilde dieren, vogelen en acht en twintig gesternten van goud gestikt, gelijk al d'andere geschildert waeren. Toen weer vijftig hamers, waer na honderd gezadelde paerden volgden: de laetste dertig beladen met kostelijke lasten, namentlijk, fluweel en Keizerlijk gewaet, ten vuure gedoemen. Deze wierden gevolgt door twintig jongelingen, ieder met een Keizerlijke pijlkoker in de hand, verçiert met zeer veel edele gesteente en peerlen, beneven pijl en boge: recht voor hen gingen twalef uitstekende jacht-honden.

Achter deze, voor 's Keizers bare, wierd door zestien dragers de Keizerlijke draeg-zetel getorst, daer hy in zijn leven plag gevoert te worden, heerlijk vergult, en boven op den kruin met een goude kloot verçiert.

De dragers waren in gewaet van eenerhande kleure gekleed, namelijk safraen-geel, met goude rozen onderscheiden. Na deze wierden zeer veel goude en zilvere vaten gedragen. Eindelijk volgde de Keizerlijke lijkbare, overdekt met goud laken, welk met hemels-blaeuwe wolken en gestikte bloemen bezaeit was. Het lijk wierd door twee en dertig dragers getorst, die alle in safraen-geel gewaet, verciert met goude rozen, gekleet waren. Achter 't lijk traden krijgsknechten met pieken, en andere wapenen. Na hen volgde de keizerinne moeder in een draeg-zetel, overtrokken met purpere zijde. Toen zeven draeg-zetels, overtrokken met wit katoendoek: in ieder wierd een koningin, of byzit des Keizers gedragen. Niet verre na haer traden zeer vele grooten te voet: daer na al d'opperhoofden by troepen, en de genen, die op den weg met gebogen knien 's Keizers lijk ontfangen hadden, volgden te gelijk zonder orde tot aen den lijk-heuvel, te voore met een muur omringt; maer wierd, door het slopen van de zelve muur, in 't kort ruim baen gemaekt.

D'opperhoofden van den eersten rang, traden in het voorhof der zale, daer de dragers het lijk hadden neergezet, en schreiden aldaer staende, een wijle gelijker kele, gelijk al d'overige rontom het zelfste deden. Eindelijk hief een der voornaemste koningjes, een goude kroes met wijn, drie werf om hoog, waer op zy alle te gelijk de hoofden na d'aerde bogen. Het koningkje offerde, de kroes, schuins gehouden, tot een offerhande. Voor de lijk-bare stont een tafel, bestrooit met goude en zilvere bloemen, en vol allerlei reuk-werken. Toen wierd het geschrei, hoewel langer, hernieut, tot aen het scheiden: blijvende d'andere plechtigheden tot 's morgens uitgesteld.

Het dient ook aengemerkt en niet vergeten, dat de dragers, in het dragen des lijks na den heuvel, verwisselt wierden: want de grooten droegen het lijk van de zale, daer het opgenomen wierd, tot aen de groote poorte des paleis: alwaer adel hofjonkers dat ondervingen, en buiten de poorte des voorhofs droegen. Daer bevolen zy het lijk den genen, die amptshalve den levendige ten dienste stonden, en hem vergeselschapten, waer hy gong.

Voor ieder poorte offerde t'elkens het opperste koningkje voor de kiste, met gebogen knien, een goede kop met wijn, die hy met zijne handen driewerf om hoog hief, en de raeds-hooftman van den bank der zeden overnam, en aen kant zette, om te gelijk daer na met de volgende pleng-offers te storten.

Des anderen daegs, 's morgens, de zeven en twintighste, na 's Keizers dood, vergaderden zy alle weer by het lijk, en vernieuden, staende ieder op zijne aengewezene plaetse, d'algemeine rou en geschrei.

Na het op-offeren, gelijk des vorigen daegs, wierd de brief door den Keizer aen zijnen zoon gegeven, die de lof des overleden behelsde, opgelezen.

D'opperhoofden verdubbelden het geschrei, en keerden toen weer na het voorhof. Midlerwijle bragten vier der voornaemste groten, na den papier-hoop, overdekt met een kleed van gele zijde, in een uitgespreid kleet; een zabel-kleet des overleden Kei-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Keizers, met zijnen hoet, verheven op den kruin door peerlen en gesteenten, desgelijx zijn zabele matras, die onder de hooftpeuluwe plag te leggen.

Andere sleepten in tien dek-kleden tien Keizerlijke verander-kleden: andere al de meeste zalen en paerden-behangsel: vendels met waiers: goude platen, op speren gesteken, en 's Keizers draegh-zetel. Na dat al deze cieraedje op den papier-hoop, overdekt met een geel zijde kleed, was gebraght, stakmen den brant van onderen in. Daer en boven wierden in den vlam gesmeten, de tafels met duizent fluwele kleden: meenighten van goude en zilvere vaten; zulx het gout en zilver, onder een gesmolten, gelijk beekjes ten heuvel quam afstromen.

Toen ontbonden d'Opper-hoofden hunnen gordel, dien zy van wit doek, volgens de sleur der rou, om de lendenen droegen, smetenze te gelijk op den brand-hoop, en waeren voortaen ontslagen van de rou.

Eindelijk leidenze het rou gewaet ter zelfster plaetse af, en vertrokken. Na drie dagen quamen zy weder; hoewel slechts d'Opperhoofden van d'eerste orde met de Tarters (want de Sinesen bleven buiten gesloten) en stelden een nieuwe lijkstaetsie toe.

Een en de zelfste plechtelijkheden wierden in alles gebruikt: de zelfste mannen prijkten met waiers en andere tekenen: ook wierden peerden en kamelen geleid.

De zelfste vier Groten voornoemt braghten onbedekt 's Keizers kleet met den hoet, slechts met een eenige, maer groten peerl op den kruin bezet. Dit wierd door hen met groot geschrei op een gelijke papiere brant-hoop, als voorhene gesmeten; t'effens met etlijke zadelen, bezait met edele gesteenten en peerlen. Daer na keerde ieder t'huiswaerd.

Deze plechtelijkheden worden t'elkens kort op elkandre hernieut, tot aen den hondertsten dag.

Midlerwijle magh in de gansche Stadt geen muzijk noch eenigh spel geroert werden. Ook na den hondertsten dagh word noch met het eerbewijzen aen den overleden voortgevaren: want nacht en dach word de kiste by beurte door de Tarters bewaekt. Op verscheide plaetsen heeftmen van tijdt tot tijdt reien, die op trompetten, luiten, krom-hooren, en ander speel-tuig, droevige en treurige toonen, door al de bosschen, den ganschen nacht over deunen.

Na verloop van twee Jaren, wanneer de tijd van het lijk na de bestemde graf-stede, vier en twintig mijlen buiten de stad *Peking*, te voeren, gekomen was, bragten al de Mandarijns dat te voet buiten de poorte der stadt, om den Keizer, met kniebuiginge het laeste vaer wel te zeggen.

Met een zonderlingen grooten *Adam Schal.*
pracht, deed voor eenighe jaren *Zungte*, Keizer van *Sina* en Tartarije, de Lijkstaetsien van een sijner byzitten aenrechten.

Hy zelf verzelschapte het lijk buiten de muuren des Paleis: alwaer de kiste hondert dagen lang, tot aen den tijdt, gestelt tot het lijk-vuur, gezet; en t'elkens op den vierden dagh, door zijn bevel offerhande, gedaen wiert. Dese ydelheid alleen, behalve den toestel, en stoffe der plechtelijkheden, koste den Keizer ruim tien duizend dukaten: onder andere ydele vertoningen, deed hy de tafels zelfs, met de zijde kleden in 't vuur werpen en verbranden.

De dootbare, gevolght van den Keizer zelf, was met zeer kostelijk fluweel overspreit.

Voor de bare wierden drie draegzetels gedragen; in schijn van gout, hoewel slechts vergult, die door edele gesteenten, daar sy over al mede bezait waeren, een groten glans van sich gaven. Noch wierden voor uit drie wagens door peerden voortgetrokken, op een zelfste wijse boven mate kostelijk opgetoit. Dagelix wierd een geschrei van eenige duizend menschen aengeheven. Al de rest quam met het vorigh over een. Men zeit, toen over de acht hondert duizendt dukaten verspilt wierden.

Met een zonderlingen pracht van heerlijkheid wierd voorhenen de lijkstaetsie eens overleden Sineesen Keizer en Keizerinne geviert. *Semedo* ontvout die van de Keizerin, moeder van Keizer *Vanlie*, die des jaers zestien hondert veertien den laesten van Bloei maent quam t' overlijden, in deze woorden.

Aenstonds, na de doot der Keizerin, nam het gansche Hof en Stadt, zoo wel adel, als burgery, de rou aen. Inzonderheid 's Keizers amptenaers, en dienaers leiden een gedeelte van de merken hunner ampten af, om het rou-gewaet aen te nemen; gelijk, in plaets van een kostelijken gordel, een koorde van hennip: voor een zwarte zijde hoet, een ander van grof laken.

In dezer wijze gingen zy vier volle maenden, tot aen de lijkstaetsie. Het gemein volk kon volstaen met een rou-hoet, te dragen slechts vier en twintigh dagen; hoewel met zulk een strenge orde, dat niemant dezelfde dersde afleggen, op pene van kastijdinge.

Den tweeden dagh tradt de Keizer uit zijn Paleis, in dat van zijn overleden moeder over, gelegen een weinigh van elkandre, hoewel besloten in een zelve muure. Eer het lijk, gekleet in wit gewaet, gekist wierd, quam de Keizer dat alle daeghs in persone, nevens zijne huisgenoten, bezoeken, eerbiedenis bewijzen, en alle plichten doen, die kinderen den ouderen schuldigh zijn te doen: ja welriekende drogeryen haer aenbieden.

Het zelfste wierd ook plechtelijk by al 's Keizers vrouwen of byzitten, by zijne kinderen en neven, en daer en boven by eenigen der voornaemste gelubden des Paleis in 't werk gestelt.

Door bevel des Keizers wierden de rokken, bedde en huisraet der overleden verbrant: want het docht hem een onwaerdelijke zake te zijn, die ten dienste van andere personen van minder gezagh toe te laten komen.

Ten derden dage wierd de Keizerin geleid in een kiste, met de welke zy begraven zou worden.

Deze kiste was zeer ruim, en opgeslagen van zeer dikke planken, gemaekt van het kostelijkste en dierbaerste hout, datmen in het gansch Keizerrijk bekomen kon. Zy was rontom toegemaekt met zilvere stijlen en houvasten, in vorm van draken. De planken waeren niet geschildert noch vergult; maer slechts bloot, om haer kostelijkheid, boven gout en schilderwerk.

De Keizer zelf strekte het lijk op een matras uit, met een oorkussen eigentlijk daer toe gemaekt, en smeet daer boven op een onwaerdeerlijke schat van peerlen en edele gesteenten, en stelde aen de zijden vijftig goude en vijftig zilvere lakenen.

Na deze plechtigheid volbraght en de kiste gesloten was, deed weer de Keizer met zijn volk aen het lijk de gewoonelijke eerbiedenis. Ten vierden dage trokkenze, zonder hunne plechtelijkheden te staken, het droevigh rou-gewaet aen.

De kiste stont in een groot Hof, verheven op seker slagh eens throons, met vijftien tafelen rontom. d'Eerste aen het hoofden eind voor den Keizer: d'andere voor de vrouwen en kinderen, en voornaemste gelubden, die ieder in zijnen rang na den Keizer, met reuk-werken en eerbewijzingen, offerhanden deden.

De vijfde dagh was beraemt voor die van buiten.

Eerstelijk vergaderden al de Gerytelden of edelen, genaemt *Què Cum Chu Cheu Heupè*, bekleedt met erfelijke waerdigheden, in het Paleis: na hen al de bontgenooten des Keizers: te weten, die aen haere dochters of nichten getrout waeren: ten lesten quamen de Mandarijns van de zes Recht-banken, en de vrouwen der groote Bevelhebbers, gelijk die van de voorzeide banken, die hun gezagh door het gansch Keizerrijk doen blijken: ieder in 't geen de bediening van zijn ampt raekt, in het stuk van vrede of oorlogh.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Al deze betoonden hunne plichten aen d'overlede, in maniere, gelijk verhaelt is. In dezer wijze eindigde het eerste deel der plechtelijkheden, die in het Paleis voor de begravenis geschieden. Ten welken einde buiten het Paleis verscheide keuren afgekundigt, en verscheide bevelen aengeslagen wierden, van volgenden inhoud:

Eerstelijk: dat al de Mandarijns, Geletterden en Krijgs-luiden, zich ten volgenden dage in het Paleis zouden vinden laten, ter bewening van der Keizerinne dood. Wanneer zulx gedaen was, hadden zy zich van daer na hun huis, en regel recht na hunne recht-banken te keren: aldaer drie dagen in vasten over te brengen, zonder vleesch, visch of eiren t' eeten, of wijn te drinken. Zy hadden vervolgens, gedeurende drie andere dagen, aen de poorten des Paleis te komen, en d' een na d' ander het lijk te bezoeken: met bewijzing van eerbiedenis, en betoning van grote droefenis: daer na zou een iegelijk weer na zijn huis vertrekken.

Ten tweede: dat al de vrouwen der Mandarijns van de vier eerste ordens haer ook aldaer, gedurende drie dagen, overdekt met lang rou-gewaed, van den hoofde tot de voeten, zouden vinden laten, mede ter bewening van der Keizerinne doot; met verbot van haer op te toien, nochte eenigh juweel in haere huizen te dragen, geduurende zeven en twintig dagen.

Ten derde: dat die van 's Keizers Raet, genaemt Hanlim, *lijk-veersen en oratien zouden maken, tot lof der Keizerin.*

Ten vierde: dat die van Quanlosu, *dat zijn d' Opsienders over 's Keizers geltmiddelen, vaerdig en milt al d' onkosten, noodig ten offerhande en lijkstaetsie, uit te reiken hadden.*

Ten vijfde: dat de Bonçen en Afgodendienaers lang de klokken zouden luiden, ten teken van droefenis en hertwee.

Ten zeste: dat geen vleesch in de hallen, den tijd van zeventien dagen, zou verkocht worden, en een iegelijk, na den voorgang des Keizers, zou vasten: want de Keizer at in de drie eerste dagen slechts een weinigh rijs uit het water; en al d' andere niet dan plukgranen.

Ten zevende: het Hooft des Raets van zeden had bevel van te geven aen al de Gezanten, die zich ten Hove bevonden, rou-gewaet, en hen ten Paleise te brengen, om eenmale de plechtelijke eerbiedenis aen het lijk te doen, na 's Lants gewoonte.

Ten achtste: dat al de Mandarijns, die den tijdt van hunne ampten uitgedient hadden, of die na andere dongen, ook ten Paleis zouden komen, geduurende drie dagen, om de zelfste eerbiedenis te doen, en zich in de zelfste plechtelijkheden te quijten.

Ten negende: dat de burgery des morgens en 's avonts, geduurende een weke, in het Paleis van het Opper-hooft der Stadt zou verschijnen, om het zelfste te doen.

Ook schreefmen aen al de Mandarijns, verdeilt door de Landschappen en Steden des Keizerrijks: dat zy, na bekomen kuntschap van het overlijden der Keizerinne, zouden uitwerken, zoo veel des moghelik waere, dat al hunne bloetvrienden, van mannelijken oir, met hun vrou en kinderen, drie eerbewijzingen met neergebogen knien ter aerde deden, beneven andere plechtelijkheden, en zeven en twintig dagen rou droegen.

Uitdrukkelijk wierd deze orde aen al de Mandarijns gegeven, zoo wel aen de regerende, als die uit hun ampt getreden waeren: zoo wel aen getytelde Geletterden, als ongetytelden.

Van gelijken wierd gewillekeurt, het dragen van een rou-hoet, den tijdt van dertien dagen, by de burgery.

Men verbood daer en boven geen musijk noch speeltuigen te roeren, zoo wel in de Paleisen der Mandarijns, als in de huizen, gebout aen de wegen, en op kleine plaetsen, daer in op 's-rijks onkoste reizers en koopluiden gehuisvest worden. Dit bevel wiert verkundight door byzondere Mandarijns, die geen ander, dan dit ampt bekleden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Na deze plechtigheden, voor de lijk-ſtaetſie, wierd den groten Wiskonſtenaer des Hofs van *Peking* aengedient, de dagen uit te kiezen, eigen tot de reſte der uitvaert.

Na aenwenden van alle naerſtigheid, tekende hy den negenden dag der zeſte maent uit, vier maenden na de dood der Keizerin, tot het uitbrengen der kiſte uit het Paleis, en den vijftienden dag der zelfſte maent, tot de begrafenis. Wanneer de tijdt gekomen was, gafmen de volgende orde, ten aenzien van de lijkſtaetſie.

Eerſtelijk: dat al de Mandarijns des Hofs, met d'Overheden der Recht-banken, zes dagen te vore uit hun huis zouden gaen, en zich vertrekken in hunne kamers van den gerechte, en vaſten, geduurende drie dagen, gelijk gezeid is.

Ten tweede: dat d'ontfangers der gelt-middelen des Keizers alle nootwendige behoeften zouden toeſtellen, als toortſen, reukwerken, vele beelteniſſen en vertoningen van menſchen, peerden, leeuwen, olifanten, zijde zonneſchermen, alles rijkelijk verçiert, om by het graf verbrant te worden. Men zeid d'onkoſte dertig duizent eſcus beliep.

Ten derde: dat de Raetsheeren van den Raet Hanlin *op nieu lijkveerſen zouden toeſtellen.*

Ten vierde: ter oorzake de Keizer het lijk tot aen de graf-ſtede ontrent zeven mijlen buiten het Paleis, had te zelſchappen, zond hy zekeren groten Hoveling af, in zijne plaetſe, om deze nootwendige plechtigheden in deze gelegenis te doen.

Ten vijfde: de Hopmannen en krijgsknechten hadden orde de Stadt en grafſtede te bewaken, en het lijk op weg in dezer wijze verzelſchappen.

Aen ieder poorte der Stadt (en daer zijn negen) ſtelde men duizend man, van de plaetſe af, waer door de kiſte moſte gedragen worden, tot aen de plaetſe der graf-ſtede, waeren geſtelt twee rangen krijgsknechten.

Drie duizend droegen het lijk over al, en veertigh duizend waeren gekoren, om het graf den ganſchen tijdt over der lijkſtaetſie te bewaken.

Ten zeſte: al de ſtraten van het Paleis af, tot aen de begraef-plaetſe toe, wierden opgetoit: ter weder-zijde, om vrye doorgang te hebben, en den drang te beletten, ſtaeketſels gezet: daer en boven geſtelt van twintig tot twintig treden, korven met geel zant, om de wegen voor het ſtuiven des ſtofs, te beletten, daer het lijk zou doorgedragen worden: beneven tenten en paveljoenen, op zekere wijte van elkandre, tot gemak der genen, die de ſtaetſie volgden.

Ten zevende: de Bevelhebbers der geltmiddelen hadden orde van rijkelijk te verſchaffen d'onkoſten, die de Mandarijns, Gelubden, Hopmannen, krijgsknechten, en al die ampts halve de lijkſtaetſie geleiden, te doen hadden.

Ten achtſte: dat men drie dagen voor den uitvaert, het ſchreien, eerbewijzingen, en offerhande vernieuwen zou, gelijk in den aenvang geſchiet was.

Wanneer al de dingen dus toegeſtelt waeren, begaven zich de Keizer en de Prins zijn zoon, met al de bevelhebbers op den zevenden dagh na den tempel hunner voorouderen, welk binnen het Keizerlijk paleis is: aldaer deed de Keizer, overdekt met zijn rou gewaet, een ernſtige eerbiedenis, voor het beeltenis van den eerſten oprechter zijns huis, en offerde veele zijde rokken, wijn en andere dingen aen d'overledene.

Daer na deed hy lezen een der ſtukken, die t' haerer lof gemackt waeren. Na het afleggen van vele eerbiedeniſſen en plechtelijkheden, keerden zy weer Paleiswaert. Middelerwijle wierden door 's Keizers uitdrukkelijk bevel, de rokken, de gedichten en andere cieraedje in 't vuur verbrant.

Gedurende d'acht dagen, die noch overigh waeren, deedmen plechtelijken offerhande aen den hemel, aerde, planeten, bergen en aen de ſtromen. Vervolgens, vertoonde men d'andere, door 's Keizers bevel, aen de negen poorten, of liever aen de beſcherm-geeſten der negen poorten des paleis, waer door het lijk moſte gaen. Het zelfſte wiert gedaen aen de zes bruggen des ſtrooms, die dwers door het paleis vloeit: met aen al deze oorden, dieren, wijn en reukwerk t'offeren.

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

De kiste met het lijk wiert gestelt op een triumf-wagen, rijkelijk doorwrocht, en gestoffeert met zijde behangsels, doorweven met gout, en doorgaens bedekt met goude platen, bezaeit met leeuwen, draken en andre beeltenissen, zeer net gemaekt, beneven een groot getal van toortsen, en reukwerken rontom.

Op den vijftienden dagh, gesteld door den wiskunstenaer, tot het uitvoeren des lijks, verscheen de Keizer met zijne vrouwen, kinderen, en gelubden des paleis ter plaetse, daer de kiste op een wagen stont.

Na het vernieuwen des geschrei, voor d'overleden, bood hy offerhande aen de zelfste wagen, of liever aen den god des geests, die haer zou beschermen, ten einde van een gelukkigen reize te hebben, en het lijk in ruste en veiligheid zou komen. Toen besproeide de Keizer het lijk met reuk-water, deed aen het zelve eerbiedenis, en bewees zijne plichten voor de laeste reize.

Die last hadden van het lijk t' ontfangen en te geleiden, uit den name en in de plaetse des Keizers, en aen het zelve offerhande en plechtelijkheden te doen, ter bestemder plaetsen, hielden zich vaerdigh binnen d'eerste poorte. Zo dra en hadden zy het lijk niet ontfangen, of zy begonnen te gaen, in zulke een fraeie orde, in zulke een zedigheid, en met zulke stilte, dat het een wonder scheen. Zy vorderden dien dag niet verder dan buiten de muuren, en hielden ter gestelde plaetse stil, daer sy de lijk-wagen onder een kostelijk paveljoen stelden: deden offerhande op tafels, te dien einde aengerecht, branden reukwerken, volbragten ook d'andere plechtelijkheden, en deden hun laetste geschrei. Aenstonds wierd een gelubde ten Keizer afgevaerdigt, met bericht van hunne aenkomste, en al 't geen geschied was.

Den volgenden dag, begon men de zelfste plechtelijkheden, met de welken men den voorgaenden geeindigt had: daer na vervolgde men de reize, die drie dagen duurde; ter oorzake van de plechtelijkheden en verpozingen, die onder weegh te doen waeren, tot aen den berg, daer de graf-steden der Keizeren zijn. De toeloop des volks, uit alle hoeken, was zoo groot, dat het getal niet te berekenen was.

Wanneer het gelei aldaer aengekomen was, wierd het lijk van den wagen, daer het opstont, gezet, om op een andre te stellen: dees was een volkomen zegewagen, die ten dien einde vaerdig gehouden wierd, niet min kostelijker en prachtiger, dan d'eerste. Daer na offerde men een stier op, die met kruidigen wijn besproeid wierd: rokken en reukwerken, ter eeren van d'aerde, met storten van gebeden, aen den bescherm-geest, om het lijk in genade t' ontfangen, dat te bewaren en beschermen.

Ter zelfster tijd onderhielden negen Mandarijns, door den Keizer afgezonden, de zelfste plechtelijkheden, en vertoonden de zelfste offerhande aen al de Keizeren, zijne voorzaten, die rusten op deze plaetse.

Op den dag der begrafenis, den vijftienden der zeste mane, deden zy verscheiden offerhande, tot een besluit der lijk-staetsie, daer zy rekenschap van aen den Keizer gaven, gelijk sy den gantschen weg over gedaen hadden. Gelijk de Keizer zijne mildadigheit deed blijken aen de genen, die in deze voorval geslooft hadden, zoo betuigde hy geen minder godsvrucht aen wijle zijne moeder, noch zorge van aen haer, na hare doot, zijne plichten te bewijzen: gemerkt hy, ten inzichte van haer, vryheid aen de gevangelingen gaf, die, in het stuk van burgerlijke geschillen, geene tegenpartije hadden of gene sware misdaden begaen hadden.

Men beval daer en boven de lantschappen, die het meeste gesoolt wierden, t' ontlasten, en erbarm-giften aen de behoeftigste landen uit te reiken. Hy bracht vele lasten af, die gestelt waren van nieuws op koopwaren, en inkomen der poorten. Hy reikte zelfs met eigen handen veel duisent stukken zilver uit, bewonden in papier, volgens de gewoonte der Sinesen, die hy uitdeelde voor de ziele der overledene. Met de zelfste plech-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

telijkheden wiert voorhene, d'uitvaert van een Sineeſche Keizer gehouden.

Semedo. Wanneer een Keizer op zijn doot bedde leit, en d'artzen aen zijn opkomen tot gezontheit beginnen te wanhopen, komen de *Koloaes*, de operſte der gelubden, en 't eerſte opperhoofd des paleis, genaemt *Suikien*, den zelven vinden, met voornemen van uit zijnen mont zijne uitterſte-wille te weten, en den inhout van zijne erfſtelling. Daer na gaen zy heimelijken den prins, d'erfgenaem der krone, vinden, en met dien alles overleggen, om niet tegen de wille van de geen te doen, die ſtaet aenſtonts ter bezitting des Keizer-rijks te komen. Na 't een en ander gehoort te hebben, ſtellen zy d'erfſtelling in geſchrift, en brengen de zelve voor den Keizer, om by hem te doen voor goet kennen: van daer gaen zy de zelve toonen aen den raetsheer van het keizerlijk ampt-genootſchap, genaemt *Hanliyuen*, aen wien gehoort 's Keizers zaken in eigen ſtijle te ſtellen Wanneer dat gedaen is, word d'erfſtelling met 's Keizers zegel bezegelt, en bewaert in den ſtaet kamer des Keizerlijks amptgenootſchaps, tot zoo lang de Keizer in 't leven blijft. Na dat hy overleden is, word dezelve vertoont aen den bank der zeden, om te doen afkundigen, aen alle oorden des Keizerrijks, en na te komen van punt, tot punt.

Mart. Atl. Sin. De meeſten des landſchaps van *Junnan*, door de nabyheid aen d'Indianen, leggen de lijken der overleden op hout-ſtapels, en verbrandenze tot aſſche: en niet in dood-kiſten. De edelſte nochtans, die zich op de Sineeſche Filoſofije leggen, volgen de reſt der Sineſen, en gebruiken doodkiſten. Zy leggen evenwel te gelijk met de dooden niet eenige levendigen op den hout-ſtapel, gelijk d'Indianen gewoon zijn te doen: want de Sineſen houden zulx voor Barbariſch en onwaerdig der menſchen zeden.

D'inwoonders der tweede krijgsſtad *Sintien*, in het landſchap van *Queicheu*, bedrijven grote rouwe over de doot van hunnen overleden vader of moeder, met afſnijden, ten teken van droefenis, van al het hair des hoofts.

De Sineſen, zoo *Martijn* getuigt, zijn niet min naukeurig, als waengelovig, in het ga ſlaen en uitkiezen der bergen: want zy achten dat al hunne gelukzaligheid en voorſpoet in dezelve beſtaet: en dat om de woning des Draeks, dien zy d'oorzaek van hunne gelukzaligheid toeſchryven, in dezelve. Waer over zy de geſtalten der bergen, om grafſteden daer in te maken, naerſtelijk onderzoeken, al d'aederen en ingewanden opſpeuren, zonder onkoſte of arbeid t'ontzien, quanſuis om een gelukzalige aerde te hebben, namelijk het hooft of hert of ſteert des Draeks: want zy willen dat hier door den nakomelingen van den begraven alles gelukkig en na wenſch zal gaen. Veel luiden, in deze kunſt ervaren, zwerven door ganſch *Sina* om her, die de geſtalten en aeren der bergen ga ſlaen: even eens als de ſterrekijkers den loop der ſterren. Een wonderlijk waengeloof, daer in nochtans de Sineſen tot razens toe revelen. *Martijn* voornoemt wil het een vond van zekeren Filoſoof is, om alzoo de Godsvrucht en gedienſtigheid der levenden tegen de dooden te vermeerderen.

Beſtiering.

Semedo. HEt word voor ontwijfelbaer gehouden, dat in d'eerſte tijden, voor den algemeenen water-vloet, de beſtiering in *Sina* aen ſtammen of geſlachten geſtaen, en ieder opper-hooft des geſlachts, zijn eigen beſtiert heeft, na de wijze der oudvaders, *Abraham* en *Loth*.

Zedert het jaer twee duizend negen hondert, twee-en-vijftig, voor des Heilants geboorte, is het geweſt van *Sina*, door een eenig opperhooft of Keizer, in vorm van een alleen-heerſching beſtiert geworden: want zelf de naem van de twee andere vormen van beſtieringen, d'adel-en-volk heer-

ſching,

sching, zijn by de Sinesen ongehoort. Ja hadden d'onzen, afgezonden in gesantschap, des jaers zestien hondert vijf-en-vijftig, aen den grooten *Cham*, Keizer van *Oost-Tartarije* en *Sina*, grote moeite, met den Sinesen en Tarters de twee laetste vormen van bestieringen te verklaren: ter oorzake zy de wijze van zodanige bestieringen niet konden vatten.

De Keizer van *Sina* zelf is volkomen heer van het leven en de goederen van een iegelijk onderdaen: hy alleen is volkomen opperhooft van allen: waer over met recht en zonder opspraek het Keizerrijk van *Sina* een volkomen Monarchie of alleen-heersch-rijk magh genaemt worden. Trigaut.

Wel is waer, men in oude tijden, onder een eenigen alleen-heerscher, zoo wel hoog getijtelde heeren had, als hier te lande hertogen, marquisaten, graven, en diergelijke. Maer zedert achtien of negentien hondert jaren herwaerts, zijn deze tijtelen van byzondere heerschappijen, en deze machten t'eenemale weg-genomen en uitgeroeit.

In het landschap van *Junnan* heeft men noch heden vryheeren of vorsten, met gansch volkomen heerschappije, 't welk nergens anders door geheel *Sina* gebruikelijk is. Wel erkennen deze den Keizer van *Sina*, doch voeren evenwel over hunne onderhoorige landen volkomen heerschappije, en bestieren dezelve door een erfelijke staetvolging.

Martijn. Imper. Sin. 7

De Keizeren, volgens een oude gewoonte, en noch heden in gebruik, achten d'onderdanen niet met allen, en handelen hen niet anders als slaven, 't zy hoe hooge ampten van Majestraten zy bedienen, of bedient hebben. Want naerdien de geheele heerschappije aen eenen staet, achten zy zich te zijn heeren van eens ieders goederen, desgelijx van leven en doot hunner onderdanen. Waer over geen adeldom noch waerdigheit verkregen word, of hangt aen den Keizer: noch voor generlei slagh van menschen, schoon van het schuim der gemeente, is de toegang tot de hoogste waerdigheid en eere gesloten; maer staet door wil van den eenigen Keizer open. Hierom wordt hy by een iegelijk, als een Godt ge-eert, als aen wien alles hangt, en die, door zijne strenge Majesteit, vervaerlijk en schrikkelijk is.

Hier door dan geschiet, dat dikwils om de geringste oorzaken, ook de welverdienden, by den Keizer van hun hoogste ampt berooft, en andere aen den halse gestraft worden, inzonderheid de genen, welker strijdbaerheid en krijgs-ervaernis, schoon door 't minste kentekenen, in tijd en wijle kan gevreest worden: 't vermoeden alleen geeft onbenoegen. Niet onbewust is dit den krijgs-oversten: die hierom, inzonderheid de groten en die over vele krijgs-knechten gebieden, geen minder ontrouheid den Keizer betonen; als dees hen onbillikheit: uit bejegening der welke sy veeltijts na stoffe van muiterije graven. Want zoo zy, na het bevechten der zeege op den vyand, hun krijgs-volk afgedankt hebben, zy weten van te voore, dat zy de dood qualijk kunnen ontworstelen. Om die te verdienen, willen zy zich liever door brave en kloeke daden ontzachelijk maken. Hier door ontstaen in *Sina*, ten tijde van oorlog, geduurige muiterijen: en hoe felder de muitery, hoe zy van een iegelijk des te stouter, zonder aenschou op getrouheidt, aengevangen word.

De Sinesen, die, voor de komste der volken van *Europe* in *Sina*, vast geloofden, dat hun Keizerrijk by na de gansche werelt begrepe, zonder de gebuur-koningrijken te rekenen, hebben den zelven tot heerscher van den gehelen aerdbodem gemaekt, en heer van 't ganschal genoemt. Martijn.

Volgens *Semedo*, noemen de staetjuffers, gelubden en andere huisgenooten des paleis, den Keizer *Chu*, ook wel *Tienzu*, dat 's zoon des hemels, niet door het geloof van desselfs geboorte uit den hemel; maer om dat zy het Keizerrijk voor een geschenk des hemels houden: ten andere ook om het gezach, aen de Keizerlijke Majesteit schuldig, des te grooter, en als heilig te maken.

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

De Sineeſche Keizer, zeit de Jeſuit *Martijn*, word by zijne onderdanen *Tiencu* genaemt, dat 's zoon des hemels: niet dat zy zijnen oorſprong op den hemel brengen, of willen dat hy uit den zelven zou geteelt zijn; maer zy noemen hem zoon des hemels, om dat hy, bemint boven al andere menſchen, op d' aerde met de hoogſte waerdigheid van den hemel, gelijk zy willen, beſchonken zy. En aengezien dikwils by de Sineeſen de hemel, God, en de opperſte Godheid, voor een en het zelfſte genomen wort, zoo is ook zoon des hemels even zoo veel gezeit, als zone Godes. *Dus verre* Martijn.

Maer de gemeene en achtbaerſte naem des Keizers, is *Hoangti*, of *Hoamti*, dat 's gezeit, volgens *Semedo*, en *Trigaut*, Keizer, of opperſte Keizer: maer volgens *Martijn*, geele Keizer, of Keizer van d' aerde, die zy zeggen geel van kleur te zijn, tot onderſcheid van *Xangti*, dat 's opperſte keizer, of God, beſtierder van hemel en aerde.

De eerſte Keizer, die *Hoangti* genaemt was, regeerde op het twee duizent-zes hondert en 't negentigſte jaer voor *Chriſtus* geboorte, om wiens voortreffelijke deugden, en ſchrandere vonden, behalven de bevalligheid der name, namaels al de Keizeren *Hoangti* genoemt zijn geworden, gelijk de duitſche Keizers, na den eerſten Keizer *Cæſar*, *Cæſars*.

Semedo. Noch zijn 'er twee andere namen, die de bediedenis van koning of keizer hebben: d'een *Kium*, daer men ſich van dient, in het noemen van vreemde koningen; en d' ander *Vam*, een naem van 's keizers kinderen: waer van, met het byvoegen van het woort *Kium*, een koppel-woort *Kiumvam* gemaekt word, dat 's *Keizerlijk*.

Het dient ook aengemerkt, dat een nieu gekoren Keizer van geboorte name verwiſſelt, even eens gelijk een nieu gekooren Paus van *Romen* den naem van eenen zijner voorzaten aenneemt, in plaets van zijnen eigen.

Dezen naem des Keizers, dien men in al de gemeene beſcheiden ſchrijft, en op de munte ſlaet, word genoomen van eenen byzonderen perzoon, doch herkomſtigh uit koninglijken bloede.

Zoo *Martijn* getuigt, worden al die van Keizerlijken bloede of geſlacht zijn, by de Sineſen *Fanſu* genoemt, gelijk by de Tarters, met het aenhechten van de letter *r*, die de Sineſen niet hebben noch kunnen ſpreken, *Fanſur*, of *Facſur*: en betekent *Fanſu* of *Fanſur*, koninglijk of keizerlijk huis. *Atl. Sinenſ.*

Het keizerrijk van *Sina* is zedert het jaer, voor de geboorte des Heilants, twee duizent twee hondert en zeven, een gevolgzaem en erfrijk geweeſt: want het vervalt, by erfenis, van den vader op den oudſten zoon, en by mangel van zonen, op den naeſten bloetverwant des Keizers.

Zoo de keizerin, (het zijn de woorden van *Semedo*), d' eigen vrou des keiſers eenen ſoon heeft, in wat tijd hy ook magh geboren zijn, die gaet voor d' andere, die gewonnen zijn by byzitten of ſtaet-juffers. Heeft de Keizerin geenen zoon, zoo word d'eerſte of oudſte zoon van een andere byzit, wie zy ook zy, altijts voorgedragen, ſchoon de Keizer zelf anders wilde.

Maer in oude tijden, ſedert het jaer twee duizent negen honderd en twee en tnegentigh, tot aen het jaer twee duizend twee honderd en zeven, voor Chriſtus geboorte, wierden de negen eerſte Keiſeren by de meeſte ſtemmen gekoren, en niet by erfenis ten Throon gevoert.

Want na de dood van den negenden Keizer *Yu*, wierd ſijn zoon *Khi*, de gront-legger des ſtams *Hia*, in plaets van *Ye*, die by *Yu* reeds te vooren tot rijx-genoot en navolger verkoren was, met bewilligingh en goetvinden van een iegelijk, door zijne vroomheid en grote verdienſten, tot keizer gekoren. Aldus veranderde het gebruik of recht van verkieſing in een erfelijke rijx-volging, of ſtoelvolging.

By wijle gebeurt, hoewel ſeer zelden, dat de jonger zone, tegen de wetten der nature en 's rijks, tot keiſer verklaert wort, 't zy om eenige bequaemheid, of uit eenige andere inzichten: gelijk des jaers twee hondert

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

derd en negen, voor *Christus* geboorte aen Keizer *Ulxi* gebeurde, die in plaets van zijnen oudsten broeder *Fusu*, na zijnen vader *Cin* Keizer wierd.

Semedo

Wanneer d'oudste zoon ten stoele der Rijks-bestiering gezeten is, voeren al d'anderen slechts den schijn van keizerlijke waerdigheid met den naem, tytel, en eerbewijzing; maer mogen 's Keizers maght en gezagh geensins gebruiken. Eenen iegelijk hunner word door den Keizer een zekere Stadt toegeleid, met een treffelijk Paleis, Hofgezin en inkomste, daer zy een Keizerlijken Staet houden en met groten pracht geviert en bedient worden, zonder evenwel eenig recht op de burgery te hebben. Dan om niet t'effens zoo veel op te hopen, daer zy muitery mede zouden kunnen stichten, worden hen alle drie maenden de toegeleide inkomsten door 's Keizers Reken-meesters betaelt. Op verbeurte van den lijve mag niemant uit de stad trekken, die hen door den Keiser is toegevoegt.

Martijn Histor. Si. lib.

By wijle is ook het Rijk door eene vrou bestiert geworden: want des jaers voor de geboorte des Heilands honderd vier en tnegentig bestierde een vrou, gemalin van Keizer *Lieupang*, na de dood van den Keizer *Hoei*, haren zoon, het Keiserrijk acht jaren.

Semedo.

By de intrede van eenen nieuwen Keizer ten Rijke, zijn dertien dingen t'aenmerken. D'eerste is verandering van jaer-rekeninge; want men begint te rekenen van den tijd af des Keizerrijks van den nieuwen Keizer. Dit word geplecgt niet alleenlijk in gewoonlijke redenen; maer ook in alle brieven en andere geschriften en bescheiden. Ook geeft de nieuwe Keizer zijnen naem aen het jaer, in het welk hy begint te heerschen.

Martijn.

Dan het staet aen te merken, dat al de jaren der Keizeren, die men hunner bestiering toeschrijft, 't zy in wat maent zy sterven, voor volle jaren gerekent worden. Want schoon de Sinesen aenstonds ten zelfste jare, in het welk iemant der Keizeren sterft, een anderen in desselfs plaetse stellen, zoo word evenwel den overleden Keizer die eere tot aen het eind des sterf-jaers bewezen, dat alles op desselfs name verrecht worden; desgelijx zijn de bullen en brieven van bescheide bezegelt met des overledens gezag, niet anders als of hy noch leefde. Maer de navolger begiftigt eindelijk het begin des volgenden jaers met sijnen name, 't en zy het rijk op een ander geslacht word overgedragen: want dan geeft de Keizer zijnen naem aen het jaer, op welken dag hy de heerschappye aenvangt.

Ten tweede: aenstonds word nieuwe munte geslagen, met de letteren van zijnen naem, zonder d'ouden hierom hunne waerdye verliesen. Ten derden: zijn wettige vrouwe word gekroont voor Keizerin. Ten vierde, de naem van Koninginne word aen ses bywijven gegeven. Ten vijfde: plechtelijken offerhande worden gedaen, aen den hemel, aerde en geesten. Ten zesten: reikt men grote aelmoessen aen d'armen uit. Ten zevende: men opent de gevankenissen voor al de gevangenen, die niet tot nadeel van partijen zijn. Ten achste: men onthaelt zeer prachtig de Majestraten. Semedo.

Ten negende: men jaegt uit het Paleis al de vrouwen, die onder den rang van Staet-juffers zijn geweest.

Ten tiende: men voorziet van nieuws de Paleizen, die vier in getalle zijn, met andere staet-juffers, opgezogt en uitgelesen uit alle oorden des Keizerrijks. Gedurende dit opsoeken, geschieden vele huwelijken, gemerkt een iegelijk zijne dochter van een sulke ondervindinge tracht te bevrijden.

Ten elfde: de Heeren van aenzien, indien niet alle, ten minste, die van de steden, komen, door afgesondene, gehoorsaemheid den nieuwen Keizer aenbieden, en hem erkennen: het welk ook alle deurluchtige personen doen.

Ten twaelfde: alle Beampten en Amptenaers, van d'Onderkoningen af, tot de minder rechters der steden toe, gaen in persoone ten hove, om de selfste gehoorsaemheid te tonen, en hulde en manschapte zweren, uit den name hunner landschappen, steden en vlekken. Het dertiende is, dat de Keizer van name verandert, gelijk reeds te voren geseit is.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Martini Sinic. Hist. lib. 4.

Wijders, d'eerbiedenis, die de Sinesen oulinx aen hunne koningen deden, was dusdanig: te weten, zy bewezen, met voor-over gebogen lijve, en 't aenzicht na 't noorde gekeert, gedienstigheid. Want zy zeggen dat hunne Koningen altijds na 't zuide zien. Hierom hebben ook de voornaemste poorten des paleis: desgelijx de deuren der kamers, en al de valbruggen der hoven, haer uitzicht na 't zuide. Waer uit een spreekwoordt ontstaen is, dat de Sinesen, schoon verre van de hand, altijds hunne Koningen eeren, wanneer zy met gewonelijke plichtplegingen hunne gasten ontfangen.

Men zeid de Tartersche Vorst, die heden het gewest van *Sina* bezit, en sijn verblijf in de Hooft-stadt *Peking* heeft, de groote *Cham* en Heer van geheel Tartarije niet is, gelijk tot dus lang gelooft is; maer een van de kleinste Vorsten der Tarters: waer van sijn groot-vader d'eerste Koning van zijnen stam was, verheven tot die waerdigheid door d'inwoonders van zijn land, welk slechts een klein landschap van Oost-Tartarye is, *Muncheu* geheeten: daer men te vooren nooit een opper-hoofdige, of alleenheerschende Vorst gehad heeft.

De vader van dezen tegenwoordigen Keizer, genaemt *Zunchi*, onder wien geheel *Sina* zijnen rijke ingelijft wierd, was de vijfde van sijnen stam. Zijn fortuin scheen zoo wonderlijk in d'oogen der andere Vorsten van zijnen landaert, dat zy hem by den blixem verleeken; wanneer zy van hem spraken: het was, zeiden zy gewoonelijk, een werk van God en den hemel, die het kon beletten.

De tegenwoordigen Keizer, zoon van *Zunchi*, is *Konchi* genaemt, een jongeling van ontrent zestien jaren, gelijk reedste vooren verhaelt staet.

D'eerste mensch of heerscher, dien de Sinesen in hunne schriften gedenken, was *Puoncu* geheten. Na hem quam *Tienhoang*, *Ginhoang*, *Tenjui.* Doch wierden in deze eerste tijden de landen by de hoofden der geslachten bestiert.

De eerste Keizeren, die het gewest van *Sina*, voor de geboorte des Heilands, bestiert hebben, en by keure van meeste stemmen ten Throon gevoert wierden, zijn ten getale van acht: te weten, sedert 't jaer voor Christus geboorte twee duizend negen honderd twee en vijftig, tot aen het jaer twee duizend twee-honderd en zeven. Voor deze tijden bekennen de Sinesen selfs niet waerachtig in hunne historien te hebben: ook worden veel belachelijke dingen van dien tijdt in dezelve gevonden, zoo wel ten aenzien van den ouderdom der menschen, als jaren der regeerders: want zoo men hunne schrijvers gelooven wil, de werelt zou veel duizend jaren voor den watervloed gestaen hebben.

D'eerste Keizer, dan, was

Voor Christus geboorte				*Jaren*
2952	I.	*Fohi*	*Regeerde*	115
2837	II.	*Xinnung*		140
2697	III.	*Hoangti*		100
2597	IV	*Xaohau*		84
2513	V.	*Chuenhio*		78
2435	VI.	*Ko*		70
2357	VII.	*Ya*		90
2258	VIII.	*Xun*		33

Na *Xun* wierd het Rijk by erfenis bezeten, en d'eerste Stam of geslacht *Hia* onder Keizer *Yu* opgerecht. Dit geslacht heeft vier honderd een en veertig jaer geduurt, onder zeventien Keizeren: als,

Voor Christus geboorte				*Jaren*
2207	I.	*Yu*	*Regeerde*	10
2197	II.	*Khi*		9
2188	III.	*Taikang*		29
2159	IV.	*Chumkang*		13
2146	V.	*Siang*		27
2058	VI.	*Xaokang*		22
2057	VII.	*Chu*		17
2040	VIII.	*Hoai*		26
2014	IX.	*Mang*		18
1996	X.	*Is*		16
1980	XI.	*Pukiang*		59
1821	XII.	*Kung*		21
1800	XIII.	*Kin*		21
1769	XIV.	*Cungkia*		31
1848	XV.	*Ka*		11
1838	XVI.	*Fau*		19
1818	XVII.	*Kie*		52

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Na den ſtam *Hia*, volgde de ſtam *Xang*, opgerecht allereerſt door Keizer *Tang*, die acht en twintig Keizeren heeft uitgelevert.

Voor Chriſtus geboorte.			*Jaren*
1766	I. *Tang*		13
	II. *Taikia*		33
1720	III. *Voting*		29
1691	IV. *Taikeng*		25
1666	V. *Siaokia*		17
1659	VI. *Jungie*		12
1641	VII. *Taiu*		75
1562	VIII. *Chungting*		13
1549	IX. *Vaigni*		15
1534	X. *Hotankia*		9
1525	XI. *Zuie*		19
1506	XII. *Zuſini*		16
1490	XIII. *Vokia*		25
1464	XIV. *Zuting*		32
1433	XV. *Nankeng*	*Regeerde*	25
1408	XVI. *Yangkia*		7
1401	XVII. *Puonkeng*		28
1373	XVIII. *Siaoſini*		21
1352	XIX. *Siaoye*		18
1324	XX. *Vuting*		59
1265	XXI. *Zukeng*		7
1258	XXII. *Zukia*		23
1225	XXIII. *Linſin*		6
1219	XXIV. *Kenting*		21
1198	XXV. *Vuye*		4
1194	XXVI. *Taiting*		3
1191	XXVII. *Tiye*		37
1154	XXVIII. *Che*		33

Na het t'onderbrengen en vernietigen des ſtams *Xaug*, ſtont de ſtam *Cheu* op, des jaers voor de geboorte des Heilands, elf honderd twee en twintig: bloeide tot twee honderd zeven en veertig jaer voor de geboorte des Heiland, onder zeven en dertigh ranken.

De eerſte grondlegger was zeker koningje of prins *Fa*; maer verwiſſelde namaels, ten rijke gekomen, van name, en wierd *U* genoemt. Welk ſtrijdbaer betekent. En van hem zou opgekomen zijn: dat de namen der Keizeren ook nu noch, op hun aenkomen veranderen.

Hy bezat in het landſchap *Xenſi* zeker gewelt *Cheu* geheten: waer na ook de ſtam alzoo genoemt wierd.

Voor Chriſtus geboorte.			*Jaren*
1122	I. *Fa of U*		7
1115	II. *Ching*		38
1078	III. *Kang*		26
1056	IV. *Cha*		51
1001	V. *Mo*		55
946	VI. *Cung*		12
934	VII. *Is*		25
894	VIII. *Hia*		15
896	IX. *Is*		16
878	X. *Li*		38
827	XI. *Siveni*		46
781	XII, *Je*		11
770	XIII. *Ping*	*Regeerde*	51
719	XIV. *Von*		23
696	XV. *Chuang*		15
631	XVI. *Li*		5
676	XVII. *Hoei*		25
651	XVIII. *Siang*		33
618	XIX. *Hiang*		6
612	XX. *Quang*		6
606	XXI. *Ting*		21
585	XXII. *Kien*		14
571	XXIII. *Ling*		27
544	XXIV. *King*		25
519	XXV. *King*		44

Tuſſchen beide was Keizer *Menguen*, doch regeerde dees ſlechts een maend.

475	XXVI. *Yuen*		7
468	XXVII. *Chinting*	*Regeerde*	27
440	XXX. *Ka*		15

Dees wordt de dertighſte geſtelt. Want na de dood van *Chinting* hadden zich ook de twee andere zonen van *Chinting*. *Kiucie en Xocie*, nevens *Ka* of *Quei*, tot Keizer opgeworpen, maer werden namaels door hem verſlagen.

542	XXXI. *Gueilie*		24
401	XXXII. *Gan*		26
375	XXXIII. *Lie*		7
368	XXXIV. *Hien*	*Regeerde.*	48
320	XXXV. *Xicini*		6
314	XXXVI. *Fo*		59
254	XXXVII. *Cheukiuni*		9

Na den Stam *Cheu* quam de Stam *Cin* op, onder den oprechter *Ching*, die namaels *Xi* genoemt wierd, des jaers twee honderd zes en veertig, en duurde maer tot het twee honderd en zeſte jaer voor Chriſtus geboorte.

246 I. *Ching* of *Xi*, *regeerde* 37 *Jaren.*
209 II. *Ulxi*, 3 *Jaren*
206 III. *Ing*, 46 *dagen.*

Na den ſtam *Cin* volgde de ſtam *Han*, die tot op het Jaer na Chriſtus geboorte twee honderd vier en zeſtig bloeide. D'eerſte oprechter of grondlegger van dezen ſtam, was

Voor Chriſtus geboorte			*Jaren*
206	I. *Lieupang* of *Kaozu*		17
194	II. *Hoei*		7
187	III. *Liuheua*, een vrou		8
179	IV. *Ueni*	*Regeerde*	23
156	V. *Hiaoking*		16
140	VI. *Hiaou*		54
86	VII. *Hiaocha*		12
74	VIII. *Ho*		7
73	IX. *Siueni*		25
48	X. *Iuen*		16
32	XI. *Ching*		26
6	XII. *Ngay*		6

Deze zijn de namen der Keizeren, ieder onder zijnen ſtam, voor de geboorte des Heilands, volgens de Sineſche hiſtorien zelfs; vertaelt uit het Sineeſch in 't Latijn, door den Jeſuit Martijn; maer die na deſſelfs geboorte gebloeit hebben, zijn my niet ter handt gekomen, en ſteken noch onvertaelt in de Sineſche hiſtorien.

Na den ſtam *Han* ſtond de ſtam *Cyn* op, tot aen het jaer, na des Heilands geboorte, vier honderd en negentien. Toen waeren te gelijk vijf koningen, *Utai* genaemt, die elkandren aen het oorlogen hielden: tot dat, na het verdelgen van al d'andere, de ſtam *Tang* alleen de heerſchappy over geheel *Sina* aenvaerde, en tot aen het jaer zes honderd en achtien behield.

Na *Tang*, ſchoot, des jaers negen honderd drie en twintig, de ſtam *Sung* op, die over geheel *Sina* heerſchte, tot aen het jaer 1278. op welk deze ſtam geheel door de Tarters t'onder gebraght en verdelght wierd, die den ſtam *Juen* oprechten, en heerſchten over geheel *Sina*, tot aen het jaer diertien hondert acht en zeſtigh. Op welk jaer de ſtam *Taiming* op quam, onder zekeren Offer-paep *Chu*, die de Tarters uit *Sina* verdreef. Dan deze ſtam is weer des jaers zeſtien-honderd vier en veertigh, by opſtaen van inwendige muiterije, door de Ooſter Tarters van *Muncheu* vernietigt, die hunnen ſtam, en na den ſelven het geheel rijk van *Sina*, *Taiſing* genoemt hebben.

De Majeſtraten of Overheden in *Sina*, in 't algemein genomen, zijn van tweederlei ſlagh of orde: d'eene is der genen, die niet alleenlijk in de rijx-ſtad het ampt van hof-raden bedienen; maer van daer, gelijk van een wachtooren, het geheel keizerrijk beſtieren. D'andere is van overheden der landſchappen, die of byzondere landſchappen of ſteden beſtieren. D'algemeine beſtieringh of die van d'eerſte orde, word by den Jeſuit *Alvarez Semedo* in de volgende woorden ten toone geſtelt.

De hooft-beſtiering van gantſch *Sina*, beſtaet in zes raden, of kamers, of rechtbanken, die *Pu* met een algemenen naem genoemt worden, dat's raet of bank.

Deze raden ſlaen niet alleenlijk 's rijks zaken ga, aen beide hoven, daer zy hun verblijf hebben, maer zijn die genen, deze die gelijk d'eerſte bewegers, waer aen d'andere hangen, de beweging aen de reſte van de beſtiering geven, dat is, aen d'amptenaers of overheden.

Ieder raet heeft zijnen raets-hooftman, genaemt *Chamxu*: met twee byzitters: d'een, met name *Koxilam*, die de voornaemſte is, en ter linker zijde zit: en d'ander *Yeuxilam*, ter rechter zijde.

Deze zijn d'eerſte, en voordeeligſte ampten des keizerrijks, uitgezeit dat van *Kolaos*. Zoo dat een *Tutang* of onderkoning van wat landſchap het ook zy, ja zelf van 't aenzienlijkſte, na getuigenis van zijne bequaemheid gegeven te hebben, indien hy wil hooger zijn, zich wel voorzien houd, zoo hy, ſchoon geen raetshooftman van deze raden, maer ſlechts een der byzitters, ter linke, of rechterhand kan zijn.

Behalven deze, de voornaemſten van den raed, zijn'er noch tien andere van den zelven recht-bank, die by na alle gelijk in waerdigheid zijn, en verdeelt in verſcheiden ampten, en bezig met verſcheide zaken. By deze zijn te voegen de meenigten van

grote

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

grote en kleine amptenaers, als notarisen, schrijvers, sekritarizen, dienaers, en hooft-mannen van den gerechte of schouten, beneven veele andere, in *Europe* niet in gebruik.

D' eerste recht-bank of raet, die het meeste gezach heeft, en de hoogste wedde ontfangt, is de raet van staet, en word genaemt *Lipu*, dat eigentlijk raet der Majestraet, of overheid gezeid is: want *Pu* betekent een raed, en *Li* Majestraet, of overheid.

Aen dezen behoort eigentlijk de algemeene keuren des keizerrijks, rakende d' ampten, voor te stellen, de zelve te veranderen, en verhogen. Want die eens met een ampt verzien is, klimt geduurig by trappen tot hooger ampten op.

Aen den zelven Raed staet ook het recht van den genen te herstellen, die van hun ampt afgezet zijn: gelijk, zoo een Mandarijn, door eenig ongeval, is van zijn ampt berooft, lichtelijk komt hy daer weder in, zoo hy wel met dezen Raed staet.

De tweede Raet is *Pimpu* genaemt, dat 's *Krijgs-raed*: deze heeft zoo groot een gezagh, als de Raet van Staet: te weten, over alle Majestraten der Geletterden en over al d' andere krijgs-bevelhebbers, en slaen in 't algemein de krijgs-zaken ga.

De derde Raed is die van de gewoonten of zeden, genaemt *Limpu*: dees, hoewel hy zulk een groot gezach niet heeft, nochte zulke gewichtige zaken ga slaet, is evenwel van geen minder aenzien; want de Mandarijns, daer hy uit bestaet, worden genomen uit het Keizerlijk Amptgenoodschap *Hanlin*, die de naeste aen de *Kolaos* zijn, d' eerste waerdigheid in *Sina*.

Deze Raed draegt kennis van al de bescheiden der brieven: desgelijx van tempels, kerkelijke plechtigheden, *Bonzen*, Vreemdelingen, Gezanten en diergelijken.

De vierde Raed is die van 's Keizers inkomsten of geld-middelen, genaemt *Hupu*: want deze draegt zorge over 's Keizers inkomsten, tollen, pachten en lasten, en, in 't algemeen over al, wat d' inkomsten betreft.

De vijfde Raed, genaemt *Cumpu*, heeft het opzicht over d' algemene getimmerten, en inzonderheid over 's Keizers gebouwen, over zijn Paleis, over de Paleisen van zijne kinderen, en die van d' amptenaers: over de muuren en poorten der Steden, over straten, wegen en bruggen.

Den zelven Raet is ook aenbevolen de stromen te zuiveren, en de schepen te voorsien, die uitgerust zijn ten dienste des Keizers, als ook de krijgsheiren.

De seste Raed of kamer, *Himpiu* genaemt, dat 's *Raed van den Gerechte*, is gesteld over misdaden en straffen, en geeft vonnis over de gewichtigste lijfstrafbare zaken.

Een zelfste getal van Raden, of kamers, of hoven, die in het Hof te *Peking*, gelijk van een wacht-tooren, 't gansch keizerrijk bestieren, vint men by den Jesuit *Niklaes Trigaut*, by na op gelijke wijze, met deze woorden beschreven.

De Opperste Hof-raden of banken zijn zes in getale.

D' eerste is genaemt *Lipu*, dat 's zoo veel geseid, als zetel of bank der Majestraten. Deze Raed overtreft al d' anderen: want aen hem staet het noemen of kiezen van al de Majestraten der Filosofische of Geleerde orde des ganschen Rijks, die voor de magtigsten gehouden worden, en geduurig van trap tot trap hoger en hoger opklimmen, indienze slechts in lager ampten proeven van geleertheidt, deugt en vroomheid gegeven hebben. Ten tegendele, zoo zy eenen misdaet bedrijven, worden geheel en al van hun ampt berooft, of verlaegt tot het bedienen van geringer ampten.

D' eerste noeming bestaet in de voortreffelijkheid van met Sineesche tekenen te schryven: waer van by dezen bank geoordeeld word.

De tweede Raed (by *Semedo* de vierde) word *Hopu* genoemt, dat 's *de Raet van geltmiddelen* of *Reken-kamer*. Dees heeft het bewind over 's Rijks inkomsten en lasten: vordert tollen en schattingen in: betaelt krijgsknechten en andere diergelijke onkosten.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

De derde Raed word *Lipu* geheten, dat 's *Raedt* of *Bank van plechtigheden*. Dees draegt zorge over de gemeene offerhanden, tempels, Priesters, 's Keizers vrouwen, scholen, onderzoekingen der geleerden, over Hoogtijden, gemene gelukwenschingen en plichtplegingen, aen den Keizer op zekere tijden en voorvallen te doen.

De zelve Raed bemoeid zich ook met den welverdienden eertytelen: achting op artzen, wiskunstigen, op 't wegzenden en ontfangen der Gezantschappen en op 't schryven der brieven te geven: want de Keizer acht zijn krone te na te zijn, met eige handen eenen brief aen iemant te schryven; 't zy buiten of binnen het Rijk.

De vierde Raed, *Pimpu* geheten, dat 's *Krijgs-raet*, gebied over zaken van vrede en oorlog, die de verzekernis en bescherming der landen betreffen: hoewel in den selven niet zonder bewilliging des Keizers mag besloten worden. By desen Raed worden ook alle krijgs-ampten begeven, den bloden afgenomen en manhaftigen weer verleent; desgelijx den welverdienden met eertytelen en waerdigheden beschonken.

De vijfde is *Cumpu* genoemt, dat 's *Raet van d' algemeine gebouwen*. Dese geeft achtingh op het stichten van 's Lands gebouwen en Paleisen of Hoven, te bewonen by den Keizer, zijne vrienden en Majestraten; van gelijken op 't bouwen van schepen en uitrusten van scheeps-vloten: doet de muren en bruggen der Steden ophalen en hermaken.

De seste Raet, *Humpu* geheten, is gesteld over het ondersoeken en vonnisen der misdadigen.

Alle zaken des gehelen Keizerrijks hangen aen deze Recht-banken. Weshalven zy in ieder Landschap en Stad onderhorige Majestraten en Notarisen hebben: door wien zy met grote getrouheid van al wat'er omgaet, verstendigt worden: dies zy in zulk een groot gewricht en belang van zaken geen kleinen last op den hals hebben: maer de meenigte en orde dier Amptgenoodschappen verlicht dit pak. Want insonderheid is'er een Voorzitter of Raeds-hooftman van den ganschen Bank, dien zy *Ciamcui* noemen. Dese heeft twee byzitters eenen ter rechte, en eenen ter linke zijde. Deze worden *Cilam* genoemt. De waerdigheid dezer drie word in de Hooft-stad *Peking* en in het gansch Rijk onder de hoogste gerekent. Volgens dese word ieder Bank in verscheide ampten verdeild: over ieder der welke veel amptgenoten zitten. Behalve deze heeft ieder Bank zijne schryvers, klerken, boden, en veel andere dienaers.

Keizer *Ya*, die des jaers voor de geboorte des Heilands, twee duisend drie honderd zeven en vijftig begon te heerschen, heeft allereerst dese zes Opper-magtige Recht-banken ingevoert, volgens getuigenis van den Jesuit *Martijn*, in zijn eerste Boek der Sineesche Historien, daer hy seid.

Daer na heeft Keizer *Ya* den Sineeschen staet in een beter, ja tot een nieuwe vorm gebragt, met het oprechten van ses opper-magtige Recht-banken. Een dezer word *Lypu* genoemt: en is desselfs ampt kennis te nemen van de deugden en dwalingen der Majestraten, en, na eens ieders verdienste, of tot hoger waerdigheid te verheffen, of ganschelijk van zijne qualijk gebruikte te beroven.

De tweede is *Pingpu* genoemt, dat's *Krijgs-raet* of *Opperste Bank der krijgsknechten*, die de selfste zorge over de krijgs-oversten draegt, gelijk de voorige over de Geletterden. De derde is *Lipu*, dat 's *Bank der zeden* of *plichtplegingen*, dien de zaken van kerken, offerhanden, uitheemsche Gesanten en diergelijke andere dingen betreffen. De vierde word *Hupu* geheten, die 's Keizer schatten en inkomsten ga slaet. De vijfde is *Cumpu* genoemt: Dees geeft achting op 's Lands werken, als 's Keizers Paleisen, wallen der Steden, stromen, schepen, en gemeine wegen, op dat nergens aen cieraet of veiligheid iet te kort schiete.

De seste is *Hingpu* of *Bank van den Gerechte*: dees draegt over lijf-strafbare zaken en misdaden zorge, en doet d'overtreders straffen. Dese ses Recht-banken zijn al van Keizer *Yas* tijden af opgerecht: door de welken, gelijk

door

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

door Hoofden het ganſch Keizerrijk van *Sina* uit het Hof met orde beſtiert word. Behalve den Keiſer en *Kolao*, erkennen deſe niemant boven hen.

Volgens anderen, beſtaet de Raed van Staet of Rijx-raet uit zes perſonen: welker beraedſlagingen niet gaen, dan over de gewigtigſte zaken des Keizerrijks. Deze Raet of Vergadering word genoemt *Locpol*. Ieder van deze zes Raedsheren, wanneer buiten dezen Raet is, heeft zijn byſonder vertrek of kamer, en is ook Hooft en Raeds-hooftman van een andere vergadering of Raet: alwaer men de zaken van zijne kamer verhandelt. Deſe Raeds-hoofman maekt zijnen Raet van zoo veel perſonen, als hy oordeeld nodig te zijn.

D'eerſte van deze Raedsheren heeft de beſtiering over den Raet van Staet: zijne vergaderingh word genoemt *Lipol*. De tweede ſlaet de zaken van oorlog, veſtingen, en 's Rijks geldmiddelen ga: heeft ook magt om bevelen uit te geven. De derde heeft het opſicht over gebouwen: houd de rekening van al het geen in het geheel Rijk geſticht word: desgelijx van d'onkoſten, die beſteed worden aen het maken en onderhouden der Steden, veſtingen, wegen, ſtraten en dijken. Deſe vergadering word genoemt *Congpol*. De vierde draegt ſorge over tollen en laſten des Keizerrijks. Zijne vergadering word genoemt *Olpol*.

De vijfde is Raeds-hooftman in den Raet van lijf-ſtrafbare zaken: en ſpreekt de vonniſſen uit, die ter uitvoering worden geſteld in het hof, ter plaetſe, daer hy zijnen Raet hout. Deze vergadering word *Ungpol* genoemt.

De zeſte en laeſte heeft het gezagh over ampten en bedieningen van het Majeſtraetſchap, en vergeeftze aen de genen, die door hunne oefeningen in de letteren, maniere van leven en zeden daer toe voor de waerdigſte gekeurt worden.

In dezer wijze heeft haer de regering van *Sina*, ſedert vele eeuwen, onder de Sineſen toegedragen, die ook in 't eerſt, na het vermeeſteren van *Sina* door den Tarter, onder Keizer *Zunchi* niet verandert wierd: als alleen met het byvoegen van, aen ieder van deze zes Sineſe Raedsheeren, een perſoon van zijnen landaert: zulx deze Opperhoofdige Raed des Rijx toen uit twalef perſonen beſtond. Deze zes Tarterſche Raeds-hooftmannen hielden ook hunne byzondere Raden, die uit perſonen van hunnen landaerd beſtonden.

Al de Rijx-raden voornoemt kunnen niet beſluiten, dan met gemeine bewilliging van al de ſtemmen: derhalve geen zaek by meerheid van ſtemmen beſloten word. Wanneer de vergadering geſcheiden is, en ieder van deze Raeds-hooftmannen komt zijn Raet byzonder te houden, gelijk te voore gezeid is, voegt men hen een anderen Tarterſch Onder-Raeds-hooftman toe.

Namaels, onder de regering van den tegenwoordigen Keizer *Konchi*, zeidmen de Sineſen geheellijk uit de regering geſtoten zijn, en de Tarters alleen die aen zich behouden hebben.

Buiten deze zes Raden of Banken, de voornaemſte des Hofs, zijn'er negen andere Kamers of Banken, geheten *Kieukim*, ingeſteld ter bedieninge van verſcheide ampten, die inzonderheid zien op het huis des Keizers. *Semedo.*

D'eerſte, genaemt *Thailiſu*, dat's *de grote Reken-kamer*, beſtaet uit dertien Mandarijns, te weten, uit eenen Raeds-hooftman, twee byzitters en tien Raedsheeren. Deze Raet is gelijk een grote Kancellerye des Rijks, overziet ten leſte de vonniſen der Hof raden, en zit over de gewichtigſte zaken.

De tweede Raed, geheten *Quanloſu* bekleed de plaetſe van Hof-meeſter: draegt zorge voor 's Keizers tafel: ſlaet de zaken der Keizerinne, Staetjuffers en gelubden ga: ſtrekt al d'onkoſten des Hofs uit: betaelt de wedden der Hof-amptenaers en andere, die tot verrichting van 's Lands zaken komen: onthaeld vreemde Gezanten en diergelijke andere perſonen. Deze Raet beſtaet uit eenen Raeds-hooftman, twee byzitters en ſes Raedsheeren.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

De derde Raed, *Thaipocusu*, is gelijk de grote Stal-meesterye des Keizers, en draegt niet alleenlijk zorge over de paerden, ten dienste des Keizers; maer ook over al de posten, en in 't algemein over al d' andere, die dienen tot welstant van den staet. Hy bestaet uit eenen raeds-hooftman en zes raeds-heeren.

De vierde raed is die van dienst en plichtplegingen des hofs. Dees is bezich met al de dienstplegingen van algemeene handelingen des keizers, op hoogtijden en in al andere tijden en voorvallen; desgelijx met de gene, die alle daegs, des morgens in 's keizers paleis, op 't in en uitgaen, geschieden. Hy bestaet uit eenen raeds-hooftman, twee byzitters, en zes raeds-heeren.

De vijfde raed is die van de gewoonten, voor byzondere zaken. En hoewel dees van den eersten verschilt: zoo neemt zy nochtans de zelfste dingen met hulpe van zijne byzitters waer. Hy zorgt voor d' offerhanden, te doen aen de grafsteden der Keizeren: voor bergen, bosschen en voor al 't geen daer aen hangt: gelijk voor de zingers, speeltuigen en beesten, ten offer bestemt.

Noch is 'er een byzondere rechtbank of raed, die alleenlijk past op de gedenk-schriften, aen den Keizer te vertonen, en brengtze met elkandre in zekere kancelleryе der verzoekschriften.

Martijn Histor. Sinic. lib. 9. Alle zaken worden den Keizer in geschrift, en niet mondelinx vertoont, volgens een oude gewoonte door Keizer *Siveni*, die des jaers voor 's Heilands geboorte drie en zeventig begon te heerschen, allereerst ingevoert, ten einde de Keizer zelf, na alles overwogen te hebben, ook in schrift des te beter zou antwoorden: want 't gebeurt, zeide hy, menigmael, dat luiden, wel ter tael, met bedrog en pluimstrijkery van woorden alles weten af te perssen: over 't toestaen van het welk, men daer na te laet berou heeft. Waer door geschied, schoon de Keizeren zich zelden opentlijk voor den volke vertonen, nochtans geduuriglijk in der daed met hen verkeeren.

By de zes raden zijn te voegen drie andere in een zelfste wijze of fatsoen; hoewel verscheiden in diensten en ampten.

Behalven al deze raden zijn noch twee andere: d' een *Qholi* en d' ander *Tauli* genoemt En hoewel beide deze het oog over verscheide landschappen houden, en ieder zich bemoeit met zaken, die hem byzonder aengaen, zoo is nochtans hun byzonder werk en voornaemste ampt acht te geven op de mislagen en wanorden des Keizerrijks, en den Keizer te verstendigen, zoo wel zijne byzondere mislagen, als die van de Mandarijns en der bestieringe. Deze raden, gelijk het licht is van mislagen der andere te spreken, doen zulx met groote vryheid, en veeltijds niet zonder groote onrechtvaerdigheid. Hun wijze van doen is te maken een vertoog, en dat te toonen aen den Keizer, zonder de zelve komt in de kancellerye.

Aenstonds word dezelve *Fa'cheo*, gelijk men zeid, dat 's, word uitgeschreven, en daer na aen de schrijvers, daer toe gesteld, overhandigt: en maken deze daer veele gelijk-luidende schriften van, die door de voornaemste of eerste loopers, door alle gewesten des Keizerrijks verspreid worden; zulx men aenstonds weet, door wien en tegen wien deze geschriften gegeven zijn; desgelijx de gansche inhout, hoedanig hy ook is.

Deze vertogen, die de Sinesen *Juen* noemen, aldus geopenbaert, moet de beschuldigde of Majestraet, daer het om te doen is, aenstonts, 't zy met wil of onwil, twee dingen doen. Het eerste is, te vertoonen een ander verzoek-schrift, niet om zich te rechtvaerdigen, nochte om zich t' ontschuldigen, (want zulx zou voor een teken van weinigh nederheid gehouden worden,) maer om te bekennen, dat de *Tauli* groote reden heeft, en hy ongelijk: dat hy mislagen heeft, berou verdient, en bereidt is de straffe t' ontfangen, die men hen wil opleggen. Het tweede is vaerdig te vertrekken, en sijnen stoel te verlaten, zonder eenig rechts-bescheit te maken, zonder gehoor aen parthyen te

gehoor aen parthyen te geven, en zonder eenigh Dingtael t' eindigen, ter tijd toe de Keizer op het verzoekschrift geantwoord, en zijne wille verklaert heeft: by wijle is deze t' ſijnen voordele, en mag dan de beſchuldigde de bedieninge ſijns ampts weer aenvaerden: maer bywijle verklaert de Keizer t' ſijnen nadeele en ſchade, groot of klein, na de groote des misdaeds.

Buiten twijfel zou deze wijze van doen, indienze geſchiede volgens de wetten der rede en regelen van een goed gewiſſe, niet weinig dienſtig zijn aen de hanthavingh der rechtvaerdigheid en goede beſtiering van den ſtaet. Gelijk ten dele dezelve een deure is, geopent tot vele misnoegingen en ongunſten, wanneer de redene daer niet in acht genomen word.

Het gebeurt zeer dikwils, dat een Mandarijn, om ſijn ampt waer te nemen, en ſich in ſijn dienſt te quijten, ſich vyanden maekt. Zoo deze luiden zijn verbonden, door plicht of bloedverwandſchap of vriendſchap, met eenige amptenaers van deze twee rechtbanken. men ſpeelt hem aenſtonds een ſpel ten hove, en doet overal de gedenk-ſchriften van hand tot hant vliegen: zoo dat God den armen Mandarijn mag te hulpe komen Inzonderheid zoo dees een van de geringen is, gelijk rechters, makkers van Landvoogden, en Mandarijns der wapenen of krijgs-bevelhebbers. Meer moeite is met de grooten, hoewel de *Tauli* en *Quoli* de gelegentheid niet verzuimen van hen aen te taſten, en te vervolgen, zonder ophouden: ja zoo verre, dat de Keizer zelf, hoewel hy t' henwaerds genegens is, hen naulix kan bevrijden.

Trigaut beſchrijft deze twee Raden, *Choli* en *Tauli*, in volgende wijze.

Ieder, zeid hy, beſtaet uit meer dan zeſtig perzonen, alle uitgeleze Filoſofen, bedaegde en wijze luiden, die den Keizer en Rijke alvorens gene kleine proeven van trou en vroomheid gegeven hebben.

Deze twee raden worden den hof en land-raden in alle hoogwichtige zaken, en beraedſlagingen buiten ordentelijk door den Keizer toegevoegt, altijds met een groote en keizerlijke maght: waer over zy by den volke niet weinigh geëert en ontſien worden.

Dan boven al komt hun voornaemſte ampt met dat van onze Penſionariſen over een, welk voornamelijk beſtaet, in den Keiſer te verwittigen, door ſmeek-ſchriften, zoo elders tegen de wetten in het ganſch Rijk gezondigt is. Waer in zy niet alleen de Majeſtraten, ſchoon de hoogſte, geenſins verſchoonen, wanneer zy miſdaen hebben, maer zien ook zelf den Keizer, noch keizerlijk huis, deur de vingeren. Niet veel zou dit ampt, mijns bedunkens, van de Lacedemoner wethouders verſchillen, zoo deze vermaenders iet meer konden doen, dan ſpreken, of liever ſchrijven, en zoo zy niet aen de wenke des vermaenden Keiſers gedwongen waeren te hangen. Maer dit hun ampt bedienen zy wonder ſtips: want zy ontſien noit gene Majeſtraten, ja zelf den Keiſer niet: zoo groot is hunne vryheid en vroomheid.

En niet-tegen-ſtaende de Keiſer dikwils hier over vertoornt, en ook hevig tegen hen woed (want by wijle, zoo de gevoellijkheid der ſmerte groot is, taſten zy de grootſte overheden, en zelfs den Keiſer op hun zeer, met hunne ondeugden zonder onderſcheid over de hekel te halen en beriſpen) zy houden evenwel noit op van te vermanen en beriſpen, zoo lang tegen het algemein quaed geenſins een bequaem genees-middel te werk geleid word.

Dit zelfſte is ook, uit kracht der wetten, al den overigen overheden geoorloft: en niet alleen den overheden; maer ook eenen iegelijk byzonderen onderdaen. Evenwel worden de verzoek-ſchriften der *Choli* en *Tauli* het meeſte geacht, wijl deſe zulks byzonderlijk amptshalve doen.

D'afſchriften der verſoek-ſchriften, aen den Keizer overgelevert, en 's keizers antwoord daer op, worden by velen gedrukt. Hier door geſchiet dat geſwint de hofzaken aen alle oorden des Rijks bekent raken.

Kkk Men

Men vind'er, die naderhand de ze verzoek-schriften aen boeken te zamen laten binden: ja word, zoo iet gedenkwaerdig voor de nakomelingen daer in is, in 's Rijks Jaer-boeken over geschreven.

Martijn. Histor. Sinic.

De landvoogden gebruikten voortijds onbeschromelijk grote vryheid en volstandigheid in het berispen van hunne Koningen en Keizeren, wanneer zy hun Vorsten van den rechten weg des deugts zagen afwijken, tot groot verwondering der volken van *Europe*, die van die vryheid versteken blijven. Of men zich over de volstandigheid der Landvoogden, of over het gedult van vele Keizeren en Koningen het meeste heeft te verwonderen, is twijfelijk te zeggen. Wel is waer de Landvoogden onder de geheimenissen van getrouheid, in de Sineesche Filosofye verborgen: maer ten Hemel met lof te verheffen, dit voor een zake van het minste belang niet houden. Daer en boven is niet alleen in ouden tijden, maer ook nu noch by de Sinesen in gebruik, te weten, dat de Landvoogden, wanneer hunne heilzame vermaningen van den Keizer niet gehoort worden, de merken en gewaet, het teken huns ampts, voor den Keizer zelven neer leggen, met opentlijke aentuiginge daer door, zy niet langer het ampt willen bedienen, door wiens teken, nu afgeleid, zy verkent waeren. En des te stouter leggen zy hun amptmerken neer, zoo de Keizer iet voorheeft, welk zy vrezen tot 's Rijks nadeel te zullen strekken, en hy na hen niet hoort, die anders raden. Zulx is voor eenige jaren onder Keizer *Vanlien* gebeurt, die al zijne grote lof met brand van geile wellust bezoedelt heeft. Want dees, niettegenstaende hy wettelijke zonen had, wilde evenwel tot erfgenaem des Rijks verklaren, den zoon van een byzit, daer hy tot rasens toe op verlieft was. Maer al de Rijxvoogden stelden zich daer tegen, met sterk te lochenen dat te zullen lijden. Wanneer de Keizer hunner aller besluit in de wint sloeg, traden al d'overheden die in de Stad waren, ten getale van twee duisend ten Paleise in, en dwongen hem tegen wil en dank, met het afleggen hunner ampt-merken, den wettigen navolger tot Keiser te verklaren. Het selfste heeft sich ook toegedragen des jaers zestien honderd een en vijftig. Want als na de doot van den voogt en oom des jongen Tarterschen Keizers, een ander Tarter het Rijk wilde bestieren, met bybrengen van 's Keizers onderdom, onbequaem tot sulk een last, stelden al de Landvoogden sich tegen deze gevaerlijke Staetzucht, met het afleggen hunner amptmerken: en vond dees sich benoodzaekt zeil te minderen. En in dezer wijse aenvaerde een jongeling van zestien jaren, de wettige erfgenaem, genaemt *Xunghi*, het roer der regeringe. Behalve deze Majestraten of Rijx-raden, ten Hove, heeftmen aldaer noch verscheide andere ampt- *Trigaut.* genoodschappen of Raed-kamers, opgeregt tot verscheide gebruiken, maer is het voornaemste en waerdigste van allen, welk *Hanlinyuen* genoemt word: daer in gene andere personen, dan uitgeleze Doktoren mogen komen.

Die zich in dit Keizerlijk Amptgenoodschap bevinden, doen niet dan in de boeken bloken, en mogen sich ganschelijk niet met algemeine ampten bemoeien, daerze nochtans in waerdigheid de genen, die aen het roer van Staet zitten, overtreffen: waerom grote moeite aengewend word, om in dit amptgenoodschap te komen.

Hun ampt bestaet alleenlijk in het toestellen van 's Keizers schriften, 's Rijks Jaerboeken te schryven, en wetten en willekeuren te maken. Uit dese worden de Leer-meesters der Keizeren en prinçen gekoren. In dit amptgenoodschap zelf heeftmen verscheide trappen van eere, die een ieder gelijk door het wel schryven verkrijgt. Daer na wordenze tot de hoogste waerdigheden verheven; hoewel niet buiten het Hof. Niemant wort tot het zwaerwichtig ampt van *Kolao* verkoren, dan uit dit amptgenoodschap.

Die zich in dit amptgenoodschap bevinden, doen groot gewin, met graf-schriften, eergedichten en diergelijke, hunnen vrienden ter eere, te schryven. Ja acht zich ieder gelukkig,

kig, zoo hy die bekomen kan, en wend ten dien einde grote moeite aen: want zoo de zelve ſlechts den naem hebben, datze van hen gekomen zijn, zy worden voor de fraeiſte gehouden. Eindelijk zijn deze luiden Raeds-hooftmannen en oordeelders in d'ondervragingen of onderzoekingen der Licentiaten, Leeraers en Doktoren, van wien zy voor Leer-meeſters gehouden, en met geſchenken begiftigt worden.

Kolaos. Semedo. Boven al deze Banken van den Gerechte, is 'er noch een Oppermagtige, die de hoogſte en eerſte waerdigheid des keizerrijks is. Niemand, dan die van het keizerlijk amptgenoodſchap, genaemt *Hanlin* of *Hanlinyuen*, is, kan daer in ontfangen worden: te weten, na een lange wijle ter beſtiering gezeten, en zulke deurluchtige getuigeniſſen van hun vroomheid en voldoening aen de gemeente, met zulk een voordeel gegeven te hebben, dat noit tegen hen beriſp-ſchriften uitgekomen zijn. Deze Bank of Raedt beſtaet gewoonelijk uit vier, nooit hooger, dan uit zes perſoonen, die *Kolaos* en *Coglogs* genoemt worden.

Vamlie Keizer, Grootvader van Keizer *Zunchin* wilde noit meer, dan een eenigen *Kolao* gemaekt hebben, met bybrengen al d'anderen overtollig waeren.

De waerdigheid van *Kolao*, om eigentlijk te ſpreken, is geen byzonder ampt: naerdien de *Kolaos* achting geven op d'algemeine beſtiering van den Staet, en byna even eens zijn gelijk Oppermagtige Raeds-hooftmannen van al de Raed-kamers en heerſchappyen des ganſchen rijks, hoewelze al ſich noit daer bevinden: alleen ſtaenze den Keizer by in het uitvoeren of afvaerdigen der zaken. Dan aengeſien de Keizer zich niet altijd in perſone by het beſluit der zaken bevind, moeten deſe ſiich houden in het Paleis, ter antwoord op de verzoek-ſchriften, die alle uur van den dag den Keizer vertoont worden.

Na dit verricht te hebben, zijnze benoodzaekt den keizer te gaen vinden, en hem hunne raedſlotten te verſtendigen: waer over hy recht doet aen de parthyen en veld het laeſte vonnis; 't zy met het antwoord der *Kolaos* te beveſtigen of veranderen.

Deze *Kolaos* zijn in de hoogſte achting boven al de Raden of Majeſtraten, die op zekere tijden in een openbare zale aen hen, gelijk aen hunne Overheiden, komen eerbiedenis betonen. De *Kolaos*, geduurende deſe plichtgleging, ſtaen over eind, en al d'amptenaers, volgends hunnen rang, gaen over de zale: voor hen gekomen, keeren zy ſich om, en doen hen een hert-grondelijke eerbiedenis tot op d'aerde. Deſe plicht-pleging word *Quo Tham* genoemt, dat's, *de zale doorgaen*. Tuſſchen de levereien der *Kolaos*, en die van andere Majeſtraten, is ook onderſcheit: inzonderheit is hun gordel verrijkt met edele geſteenten, die zy *Yuxe* noemen. In het ganſch keizerrijk mogen alleen de *Kolaos* dezelve dragen: ja ontfangenſe uit handen des Keizers, gelijk de Ridders hier te lande hunne orde: of liever wanneer zy ſiek zijn, zend de Keizer de zelve uit zijn Paleis hen toe, door eenen ontmanden of kamerling, die rijkelijk voor ſijne moeite betaelt word, ten minſte ter ſomme van vijftig eskus.

De Jeſuit *Niklaes Trigaut* voeght deſen *Kolaos* een zelfſte gezagh en ampt toe, met deſe woorden:

Behalve deze zes Recht-banken is een ander, de grootſte in het ganſch Rijk en Hof. Die dezen Raet bekleden, worden Kolaos *genoemt, en zijn gewonelijk, drie of vier in getale, zomtijts zes.*

Deſe hebben niet byzonders hen aenbevolen; maer waken op den Staet in 't algemein, en gaen met den Keizer in alle handelingen heimelijk te rade, en komen dagelix in zijn Paleis. Maer aengeſien de Keizer heden by het afhandelen der algemeine Rijks-zaken (die hy eertijts zelf met deze Kolaos *verrichte) ſich niet in perſone bevindt, blijven zy den ganſchen dag in het Paleis waren, en geven antwoord, na hun welgevallen, op de verzoek-ſchriften, die in groten getale den Keizer toegezonden worden. Met d'antwoorden, op de ſmeek-ſchriften gegeven, vervoegen zy*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

zich by den Keizer, door wien de zelve met wenken toegeſtemt, verworpen of verandert worden. Welk laeſt antwoort de Keizer met zijne hant ondertekent, om daer na zijn bevel ter uitvoering te brengen. Dus verre Trigaut.

Een gelijke waerdigheid van ampt draegt hen de Jeſuit *Martijn* toe, in volgende woorden:

Praf. Atl. Sinenſ. *Aen de zes Hof-banken, te weten,* Lypu, Hupu, Pingpu, Cungpu, Hingpu, *ſtaen niet de handelingen of raet-ſlotten des ganſchen Rijks; maer ſlechts de raetplegingen: want by de Landvoogden word de Keizer door verzoek-ſchriften vermaent en verzocht. Dees, na het overwegen der zaken, verzent de zelve, ieder na zijnen Bank, daer zy onder gehoren. De byzitters van dien Bank leveren, na rijpen overleg, hun gevoelen den Keizer in geſchrift over, die dat dan, na zijn welgevallen, of verandert of beveſtigt.* *Idem Hiſtor. Sinic.* *Dan om zulx beter uit te voeren, kieſt de Keizer etlijke der voornaemſte Filoſofen des ganſchen Keizerrijks tot hulpgenoten, die* Kolaos *of* Caiſang *dat 's* helpende Beſtierders, *genoemt worden.*

Hiſtor. Sinic. *Deze bekleden d' eerſte plaets naeſt den Keizer, ſtaen hem in het afhandelen der zaken by, en helpen hem met hun raetſlagen in perſone: want van d'andere Rijx-hoofden word hy zelden gezien.* Dus verre Martijn. Dien de Sineſen *Kolao*, zouden wy, zoo men op den oorſprong des naems let, hulpgenoot of mede hulper des Keizers noemen: zoo op de waerdigheid des ampts, opperſte Gebieder of Stadhouder des Keizerrijks.

Dus verre van d' algemeine Beſtiering en Raden of Recht-banken des keizerrijks, die in beide hoven, te *Nanking* en *Peking*, eertijds, zoo lang het Rijk by de Sineſen beſtiert wierd, hun verblijf hadden: want al de Raden en Majeſtraten, die zich in het keizerlijk Hof van *Peking* bevinden, hadmen voorhene ook (uitgezeid de *Kolaos*) in *Nanking*, de Hof en Hooftſtad eertijds der oude Sineeſche keizeren: maer veel lager waeren deze, dan die van *Peking*, door 's keizers afwezen, die zijn Hof en verblijf in de Hooft-ſtadt *Peking* had, gelijk noch heden de Tarter, keizer van *Sina*. Het Hof en Stoel des keizers wierd van *Nanking* na *Peking* by dezen voorval verplaetſt.

Keizer *Humvu*, na het uitdrijven *Trigaut.* der Tarters, des jaers dertien honderd acht en zeſtig, had den Stoel des Rijks te *Nanking* geplant. Na zijn overlijden beſloot een van zijne neven, genaemt *Yunlo*, die in de Noorder Landtſchappen met een heir 's Rijks grenſen, onder den tytel van koningje, tegen de Tarters beſchermde, *Humvus* eerſt geboornen zoon, 's Rijks erfgenaem, die hem docht van kleine ſchranderheid en kloekmoedigheid te zijn, het Rijk t' ontweldigen, en zich Meeſter daer van te maken. Derhalve, hebbende lichtelijk de Noorder Landſchappen op zijne zijde gekregen, quam met een heir te *Nanking*, kreeg ook de reſt der Landſchappen, eensdeels door geweld en liſt, eensdeels door geſchenken aen ſijnen ſnoer, en dreef zijnen zoon *Humvus* ter Stadt *Nanking* uit.

Dan aengeſien *Yunlo* zijne meeſte krachten en betrouwen in de Noorder Landſchappen had, en geloofelijk was dat de Tarters, om het Rijk te herwinnen, aen dien oordt zouden invallen, zette hy zich in die geweſten neer, en juiſt in die Stadt, in de welke de Tarterſche Keizeren, wanneer zy over de Sineſen heerſchten, hun verblijf hadden, om hunne pogingen, tegen het Rijk van *Sina*, van naby te wederſtaen. Doch liet die van *Nanking*, om deze verandering niet euvel op te nemen, 's Keizers Paleis, en al de ſelfde Majeſtraten en vryheden in wezen houden, die zy te voore genooten hadden, en namaels in de Rijx-ſtad *Peking* onderhouden wierden.

Dan na het veroveren des keizerrijks van *Sina*, door den Tartar, des jaers zeſtien honderd vier en veertig, is de ſtad *Nanking* van hare keizerlijke tijtel, en van al de Majeſtraten, gebruikelijk ten keizerlijken hove, berooft: zelf het paleis der oude Sineeſche keizeren, beneven prachtige gedenktekenen, ten gronde geſloopt en verdelgt, zonder de Stad weinig of niet te

te beschadigen. Ja hebben de Tarters den naem der Stad, en des landschaps verandert, en in plaets van *Nanking* *Kiangnan*, en de Stad zelf *Kiangning* genoemt, die te voore *Ingtien* geheten wierd.

Al het welk by de Tarters gepleegt wierd, uit een lang ingewortelde haet en zucht van wrake tegen den Stam *Taiming*: gemerkt *Humvu* of *Chu*, d'oprechter van dezen Stam, hen of hunne voorzaten oulinx schandelijk ten rijke uitgedreven had, na eene bezitting van ontrent honderd en acht jaren.

Al de Majestraten of landvoogden, zoo wel van den raed der letteren, als krijgs-zaken, worden met een algemeinen naem in 't Sineesch *Quonfu* geheten, zoo veel gezeid als voorzitter; maer eerbaerheits en niet ampts-wegen *Lavije* of *Lausie*, of *Laujas*, welk heer of ouders bedied. D'onzen en andere volken van *Europe*, na den voorgang der Portugesen, noemen hen Mandarijns, dat 's gebieders of bevelhebbers, herkomstig van het Portugeesch woord *Mandarim*, een bevelhebber gezeid.

Niettegenstaende al de Overheden, Majestraten of Landvoogden op 's keizers wenken vliegen, en orde onder elkandre houden, na eens ieders waerdigheit, zoo bedient nochtans een iegelijk met volkomen magt zijn ampt, 't en zy hem van hooger Overheden iet anders opgeleid word. Zoo vele rijks bedieningen heeft men in *Sina*, en zulk een meenigte van Overheden, (volgens *Martijn* ten getale by wijle van elf duizent,) datmen bezwaerlijk d'orde weten kan.

Te dezer oorzake zijn'er, zoo wel van d'algemeine rijx-bestierders, als van byzondere Overheden der landschappen, vijf of zes boeken van tamelijke groote, door het geheel rijk te koop: waer in men niet anders geschreven vint, dan de naem, geboorte-plaets, ampt en waerdigheid der genen, die te dien tijde het ampt van Majestraet of Overheid bedienden. Alle maenden worden deze boeken tweemael, of, volgens *Martijn*, alle drie maenden herdrukt: welk herdrukken nootwendigh zoo dikwils moet geschieden: want in zulk een grote meenigte van Overheden, zonder al die van minder belang te boek gestelt worden, heeft men dagelijx groote veranderingen. Zommige sterven: zommige worden van hun ampt beroofd; andere tot lager ampten geschikt, of verliezen hunner ouders: door welk laetste toeval zy aenstonds hun Majestraetschap, hoe hoog het ook zy, afleggen, en naer huis moeten trekken, om drie jaren rou te dragen. Meenigten bevinden zich aen het hof van *Peking*, t'allen tijde, op hoop van in de plaets der genen te treden, die afgegaen zijn.

Wat belangt de bestiering der landschappen van ieder in 't byzonder, dezelve heeft haer aldus: *Semedo.*

De hooft-bestiering van ieder landschap, is gewoonelijk in de hooft-stad, en bestaet uit vijf Ampt-genootschappen of Rechtbanken, verzien met een volkomen en algemeene magt over het gansch Landschap, en onderscheiden in bedieningen en ampten. Onder deze zijn twee Opper-maghtige banken, daer al d'andere, zoo wel van de steden, als dorpen, moeten voor wijken en buigen, trouwen zonder eenige onderhorigheid of aenhangenthentheit; naerdien zy alleenlijk van de Prins en Keizerlijke zetels de beleening van hun ampt verkrijgen.

Deze Ampt-genootschappen bestaen in een eenigen Hooftrechter, zonder byzitters en meer andere Amptenaers.

D'eerste van deze twee banken, is d'Onderkoning des Landschaps, geheeten in 't Sineesch *Tutham*, of *Kiun Muen*, wiens gezagh over al de Majestraten en het volk des Landschaps strekt.

Geduurende zijne bediening, welke drie jaren duurt, houd hy verscheide boden of lopers in dienst, die gaen en komen uit het Hof op zekere tijden, om rekening te geven van al het geen zich in zijn gebied heeft toegedragen. Hy word in zijne heerschappye met grote pracht ontfangen. Na zijn vertrek, uit het Hof, gaen desselfs meeste Amptenaers of Raden

voor hem, en word van Stad tot Stad door d' inwoonders te voet en te paerd gelei gedaen. Eenige hopluiden met drie duizend krijgs-knechten, beneven de ganſche Majeſtraet en gemeente, komen hem op drie mijlen van de hooftſtad, daer hy ſijn verblijf zal nemen, ontfangen.

De tweede *Tutang*, die van geen minder magt is, maer ſlechs een jaer in bediening blijft, word *Chayuen* genoemt, en zou ten opzicht van ſijn ampt in 't Neerduitſch den naem van onderzoeker verdienen. Dees word zeer gevreeſt en ontſien, naerdien hy van alle zaken, lijfſtrafbare en onlijfſtrafbare, zoo wel die den oorlog, als 's Keizers inkomſten betreffen, mach kennis nemen. Hy onderzoekt al de Majeſtraets perzonen, zelf den *Tutang*: hy heeft magt de rechters, en lage of mindere Mandarijns te ſtraffen, en van hun ampt te zetten. Het misdrijf der groote Mandarijns doet hy den Keizer by brieven verwittigen, die dan in de bedieninge van hun ampt opgeſchort worden, ter tijd antwoord des Keizers overkomt.

De *Chayuen* doet uitvoeren de vonniſſen des doods, die aen alle oorden des landſchaps gegeven zijn, en beraemt te dien einde dag en Stad: derwaerds al de gedoemden moeten gebragt worden, om daer van het getal en namen te weten. Zes of zeven hunner merkt hy met een penceel: zoo hy meerder merkt, hy word voor een wreden en bloed dorſtigen menſch uitgekreten. Deze worden op het velt gerecht: d'andere weer in de gevankenis geſmeten, gelijk te voren. Den zelven is ook het opſicht over Stads muuren, Kaſtelen en andere gemene gebouwen aenbevolen. Hy gaet niet uit dan met een groot gevolgh, uitgebreide tekenen, en andere merken van ſtrengheid en majeſteit. Dees is de gewonelijke *Chayuen*.

Noch is'er van tijdt tot tijdt een ander buiten-gewonelijke *Chayuen*, gemaekt op verzoek der Keizerinne. Dees voert een volkomen magt, doch niet dan tot vergiffenis en genaede: want hy bezoekt de kerkers des ganſchen Landſchaps, ſtelt in vryheid de gevangenen, om geringe oorzaken in hechtenis geſmeten, zonder tegen-parthyen te hebben; deſgelijx alle ellendigen, die in onmacht zijn van ſich zelfs vry te maken. Hy reddert alle verlorе zaken, en luiden van hulpe ontbloot: bemoeit zich met het herroepen der qualik uit-geſprokene vonniſſen, en is een beſchermer der armen. In 't kort gezeid, zijn ganſch ampt ſlaet op het oefenen van barmhertigheid. Waerom deze luiden of Majeſtraten, by d'ingezetenen, zoo lang zy in hun gebied zijn, grootelix geëert en geviert worden.

Het derde ampt is dat van den Treſorier, die opzicht en bedieningh heeft over 's Keizers inkomſten in ſijn landſchap, onder beleid van den Raed der geldmiddelen, die ten hove zich houd. Hem zijn bygevoegt twee Raden: een ter rechter, en een ter linke zijde, zonder te rekenen zes en twintig minder Mandarijns, die verſcheide ampten en bedieningen hebben, en meenigte van andere amtenaers, t'zijnen dienſte verplicht. Dees let op tollen, pachten, en alle rechten des Keizers, hoedanigen die zouden mogen zijn: hy geeft achting op gewichten en maten: beſlecht alle geſchillen, die ontſtaen uit geldmiddelen: ſtraft en kaſtijd de ſchuldigen, of verzend die na zijn welgevallen aen hooger recht-bank: betaelt gewonelijk de Majeſtraten, bloedvrienden des Keizers, hopmannen, en krijgs-knechten: reikt d'onkoſten en penningen uit, te beſteden aen d'ondervragingen der geleerde: verſchaft de livreyen en merken, die aen verhoogde of getijtelde geleerden gegeven worden: deeld geld uit tot 's lands werken, gelijk tot de groote of 's Heeren wegen, bruggen, hoven, of paleizen der Mandarijns, en oorlogs-ſchepen. Eindelijk heeft dees treſorier het algemein opperbewint over al wat in of uit des Keizers ſchatkamer komt.

Ook ontfangt hy d'eerbiedeniſſen en rechten des Keizers, uit handen der rechters, landvoogden en *Tauli*, ieder in zijn gebied, in munte van zui-

ver

ver en louter zilver. Al dit zilver word door hem aen lingotten of staven gesmolten, ieder ter waerde van vijftigh kronen, met den stempel des Konings, en den naem des gieters daer op: om te weten, wie men zou mogen aenvatten, ingevalle het zilver vervalscht was. In dezer wijze word het in 's Keizers schat-kamer gebragt.

De vierde bank is *Gand chasci* geheten, dat zoo veel zeggen wil, als lijfstrafbare kamer. Daer zijn twee byzitters of *Tauli*. Dezen is de zorge aenbevolen van steden en landschappen te bezoeken, om parthyen recht te doen, de schuldigen te straffen, en andere bedieningen van hunne ampten t' oefenen, die zich strekken zelf over de krijgs-knechten en zee-zaken, in aen zee gelegen landschappen.

De vijfde bank, is gelijk een hoge school van geletterde luiden: ingestelt, om de leerlingen t' onderzoeken, hen graden te verleenen, inzonderheid om 't oog over de bakkalauresen van hun gebied te hebben, ter tijd toe zy de bonet van dokterschap bekomen hebben. Het opperhooft van deze deurluchtige vergadering, is een Kancellier, die van tijt tot tijt de steden en vlekken bezoekt, om kundschap te nemen van het bedrijf omgang of draging der geletterde luiden, en hen te berispen en kastijden, na zy strafbaer bevonden worden; desgelijx te beroven van hun ampt. Dan laet hen evenwel de vryheid van zich weer op een nieu ter onderzoeking te mogen vertoonen.

Noch zijn 'er in ieder Stad twee perzonen, genaemt *Hioquon*, dat 's *Mandarijns* of *Majestraten der wetenschappen*, die mede onder den voorzeiden vijfden raed gehooren. Hun gezach strekt niet verder, dan over de bakalauresen van die Stad en desselfs gebied. En hoewel deze de magt niet hebben, van den verdienden de graden te verleenen, of strafbaren die t'ontnemen, maer slechts hen te straffen, zoo zijnze evenwel zeer lastig: ter oorzake zy op een zelve plaetse hun gedurig verblijf hebben, en gelijk school-voogden zijn, die daer komen en de scholieren ondervragen.

Al deze voorzeide ampten hebben gezagh over het gansch Landschap, over al de steden, vlekken en byzondere plaetsen, begrepen in desselfs bestek.

Daer en boven heeft ieder Stad een byzondere bestiering, gelijk hier te lande, beleid by vier voorname Mandarijns, zoo veel als burgermeesters. Een hunner is gelijk de stadvoogt, dien zy *chifu* noemen, dat 's *voorzitter*: (*chi* is heer of bestierder gezeid, en *fu* een landstreke): d' andere zijn desselfs hulpgenoten, en genoemt, *Tumchi*, *Tum phuon*, *Cheuquon*, ieder met een afgezonderden zetel, en eigen Amptenaers.

Behalve deze zijn 'er noch negentien lager Majestraten, ter bediening van verscheide ampten, door al de steden. Twee der welken hebben eenen raeds-hoofrman, en vier raedsheeren: de negen andere, slechts eenen voorzitter, met eenen byzitter: d'acht andere hebben een eenig opperhooft, die over het gansch amptgenootschap gebied, en over al d' amptenaers en dienaers van den gerechte.

De vlekken hebben hebben ieder ook eenen rechter, en drie hulpgenoten. De rechter word genoemt *Chihien*: d' eerste hulpgenoot *Honchin*: de tweede, *Chufu*: de derde, *Tunfu*. Al deze hebben ieder hunne hoven en raedkamers afgescheiden, en van elkandre afgezondert; desgelijx sekritarisen en schrijvers, en andere onderhoorige amptenaers.

De Rechter kan wel vonnis des doods vellen, maer dat niet ter uitvoeringe stellen.

Behalve deze Mandarijns, die hun verblijf-plaets in de Steden en dorpen hebben, zijn 'er eenige, die geen magt van te doemen noch te straffen hebben; maer slechts verslag aen hunne amptgenoten doen.

De grote kastelen, afgelegen van de Steden en dorpen, hebben ook Mandarijns of Majestraten, genomen uit geringe schryvers: want het minste, daer de groten na staen, is te zijn Raedsheeren en byzitters van eenen Rechter des dorps.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Trigaut ontfouт de algemeine beſtiering der byzondere Landſchappen, zoo als de zelve haer by zijnen tijdt toedroeg, op dezen zin.

De Steden, die onder de Hof-landſchappen, *Peking* en *Nanking*, ſtaen, worden in een zelve orde beſtierd, gelijk al de Steden van d'overige Landſchappen. De beſtiering van ieder der dertien Landſchappen ſtaet aen eene Majeſtraet, *Pucinſu*, en aen een andere, *Naganzaſu* geheten. D'eerſte veld vonnis over burgerlijke: de laeſte over lijf-ſtrafbare zaken. Hunnen zetel is in de Hooft-ſtadt des Landſchaps, met zeer grote ſtaetſie.

Wijders, in beide Recht-banken zijn verſcheide amptgenoten en zelfs ook d'opperſte Majeſtraten, die *Tauli* genoemt worden. Dan wijl deze over eenige Steden te gebieden hebben, bevinden zy zich dikwils buiten de Hooftſtadt.

Ieder *Fu* of Landſtreke (want in verſcheide landſtreken is ieder Landſchap verdeild) heeft eenen byzonderen Beſtierder, *Cifu* genoemt, dat 's *Heer der Landſtreke*: want *Ci* betekent *Heer* en *Fu Landſtreke*. Desgelijx is over ieder grote Stadt, of *Cheu*, en over ieder kleine Stadt of *Hien*, een Opperhooft geſteld: d'eerſte *Cicheu*, en de laeſte *Cihien* genoemt.

Deze Beſtierders van al de Landſtreken, en Opperhoofden der Steden hebben ieder hunne amptgenoten, ten getale van vier, die hen, gelijk toehoorders en Rechters, byſtaen, in kennis te nemen van zaken, in hun gebied voorgevallen.

De *Cifu* of Opperhooft der Landſtreke heeft zijn verblijf in een der Steden, neven den *Cicheu* en *Cihien*: hoewel dees in zijn verblijf-plaets niet meer te zeggen heeft, dan in al d'anderen, onder zijn gebied gelegen. Dit beſtaet in het recht van het eerſte beroep aen hem; wanneer de zaken, by den *Cicheu* en *Cihien* uitgeſproken, aen den zelven, gelijk aen eenen hoger, in d'eerſte beroeping te ruch gezonden worden: want het tweede beroep, altoos in zware zaken, worden aen d'opperſte Majeſtraten der Hooftſtadt, *Pucinſu* en *Naganzaſu*, en aen hunne amptgenoten, na gewichte der zaken, te ruch gezonden. Het ſtaet aen te merken, dat de *Cifu* of Beſtierder der Landſtreke, en deſſelfs Hof en de geheele Landſtreke hunnen naem ontfangen van de Stadt, daer in zy hun verblijf hebben: Als in de Stadt *Nanciang*, om een voorbeeld te maken, wordt de gehele Landſtreke zelfs, deſſelfs Beſtierder en Hof met een zelven naem van *Nanciangfu* genoemt.

Maer aengezien de gehele bediening of beſtiering der byzondere Landſchappen ten Hove, te *Peking*, moet aengedient worden, heeftmen deswegen in ieder Landſchap, behalve deze Majeſtraten, twee andere, hooger dan de voornoemde, derwaerds overgezonden uit de Rijksſtadt. D'een dezer heeft zijn vaſt verblijf in het Landſchap, en word *Tutam* genoemt: d'ander word jaerlix uit de Rijx-ſtadt gezonden, en *Ciayven* geheten. Het gezag van den eerſten, wijl dat groot is over al de Majeſtraten en onderdanen, en hy over krijgs-zaken te gebieden heeft, en zich met de voornaemſte ampten des Rijks bemoeit, kan by d'Onder-koningen van *Europe* geleken worden.

De waerdigheid van den laeſten is gelijk die van een Gemagtigden en onderzoeker. Dees nochtans, gemerkt hy, door 's Keizers bevel, over de zaken des gehelen Landſchaps het oog laet gaen, Steden en kaſtelen beſichtight, alle Majeſtraten onderzoekt, eenigen ook der geringen ſtraft en revergelt, van al d'anderen den Keizer verwittigt, op wat wijze ieder zijn ampt bedient, en alleen, onder alle Majeſtraten, in de Landſchappen halſgerecht doet, word hy met recht by eenen iegelijk geëert en gevreeſt.

Behalve deze Majeſtraten, zijn'er ook veel andere, die verſcheide ampten in de ſteden, dorpen en vlekken bedienen. En behalve deze, zeer vele Veldheeren en Krijgs-overſten in het ganſch Rijk; maer allermeeſt op d'aen-zee gelege plaetſen, en grenſen, ter wake aen de grote muur, poorten, bruggen en kaſtelen. Dus verre *Trigaut*.

Al

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Al de Majeſtraten, volgens den ſelven *Trigaut*, des gehelen Rijks ſtaen onder negen ordens: 't zy die van den Filoſofiſchen of Krijgs-raed. Ieder nagelang van deze ordens wort de wedde uit 's Lands middelen of in geld of rijs betaelt. Hoewel die zeer weinigh is, ten aenziene van zoo groot een Majeſteit van Majeſtraten: gemerkt niemants wedde, ſchoon uit de opperſte orde, boven de duizend dukaten jaerlix bedraeght.

Die onder een zelve orde ſtaen, zijn alle in wedde volkomen gelijk, 't zy Filoſofen of Krijgsluiden: want d'opperſte orde der krijghsluiden krijgt gelijke wedde met d'opperſte orde der geletterden.

Zegel der Mandarijns.

Al de Majeſtraten hebben een eigen zegel huns ampts, hen door Keizer *Humvu* gegeven. Al wat zy in de rechten ſchrijven, bezegelen ze alleenlijk met root: welke zekere aerde is, zoo rood, dat zy vermiljoen verſtrekt: zy word uit den berg *Tape* by de Stadt *Lingkien* in het Landſchap van *Xanſi* gegraven.

Dit teken bewaren de Mandarijns met groote naerſtigheid: want, by verlies deſſelfs, raken zy niet alleenlijk van hun ampt; maer worden ook ſtrengelijk geſtraft. Waerom zy in het uitgaen het by zich dragen in een lade, toegeſloten daer en boven met een ander zegel, zonder het ooit uit hun gezicht te laten gaen. Men zeit zy het des nachts in huis onder hun hooft-kuſſen bewaren.

Een wonderlijke over een koming, zoo *Trigaut* getuight, is tuſſchen d'opper en lager Majeſtraten, of tuſſchen de Landvooghden en Rijx-raden, en tuſſchen deze en den Keizer zelf, die zy niet alleen met yver van te gehoorzamen; maer ook met uitterlijken dienſt doen blijken. Want nooit laten zy de gebruikelijke bezoekingen, door langer hand ingevoert, op zekere tijden, noch de plichten van geſchenken achter wege. *Onderlinge over een komingen.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Ook ſpreken lager Majeſtraten met hoger voor den rechtbank of elders ſchier noit dan met gebogen knien; en daer beneffens met zonderlinge eerbiedinge hen aen.

Het zelfſte doen d'onderdanen aen d'Opperhoofden der Steden: niettegenſtaende men weet, zy voor den bekomen graed in de letteren, en voor d'intrede ter Majeſtraetſchap, uit het ſchuim der gemeente zijn voortgekomen.

Alle aenzienelijke Sineſen, of die eenig ampt of waerdigheid bekleden, ſchoon zy Mandarijns zijn, wanneer zy willen aenſpreken of eerbiedigheid bewijzen, of openbaer voor eenen Mandarijn verſchijnen, die groter waerdigheid bezit, zetten de ampt-bonet op: want zonder dezelve te verſchijnen, zou voor eene onheuſcheid gehouden worden.

De ſtoelen der Mandarijns zijn ront van maekſel, als de heelmeeſters ſtoelen hier te lande: de leuningen of beugels overſpreit met vellen van tigers of andere dieren. Ook ſtaet de baerdt in deze nevengaende afbeeldinge hier aen te merken. Onder welke het gemeinſte is, dat het hair der baert dun is, ſchoon in welgebaerden, en yl, en blijft dat groeien, zonder af te ſchrapen noch af te ſcheren aen eenig deel. Het hair van de knevels boven de mond wort neerhangend gedragen: de baert begint uit te ſchieten zeer dicht by d'ooren, zonder vervolgens voort te gaen tot aen de baert onder de kin; maer blijft veel meer met drie baerden, aen ieder zijde, en een onder, in plaets van een.

Gemenelijk laten ook al de Mandarijns en Groten, ja zelf de Keizer, de nagelen zeer lang aen de vingeren groeien: want lange nagels te hebben word by de Sineſen voor geen ſlecht teken van adeldom en cieraet gehouden. Eenige jongvrouwen, om die niet te breken, ſteken dezelve in Bamboes-doozen.

Niemant der Overheden bekleet langer dan drie jaren eenige waerdigheid of ampt, 't en zy hy op nieu door den Keizer beveſtigt word; maer word gemenelijk tot hoger verheven; hoewel niet ter zelfſter plaetſe. Dit geſchiet hierom, ten einde niemant lichtelijk vrientſchap make, en van de ſtrengheid des rechts afwijke: of de herten der menſchen in eenig Landſchap te zeer wint: inzonderheid zoo hy de hoogſte waerdigheden bekleet: op ſteun der welke hy nieuwigheden zou kunnen brouwen, gelijk voorhene meermalen gebeurt is.

De voornaemſte hoofden der Landſchappen, Landſtreken en ſteden, als de *Pucinſu*, *Naganzaſu*, *Ciſu*, *Ciceu*, *Cihien* en diergelijke Overheden moeten om het derde jaer alle t'effens uit alle oorden des Keizerrijks in *Peking* ten hove verſchijnen, en den Keizer plichten van gehoorzaemheid en onderdanigheid plechtelijk bewijzen.

Ter zelfſter tijd word ook ten hove over al de Majeſtraten, die door het ganſch Rijk in de Landſchappen geſtelt zijn, een algemeine overziening of monſtering gedaen: zo wel die aldaer moeten komen, als al d'overigen: dit word volbragt eensdeels door berecht der onderzoekers, eensdeels door heimelijke onderzoekingen: welk met grote ſtrengheid toe gaet.

Uit dit onderzoek word daer na beſloten, wie uit het rijk af te zetten, wie te verhogen, wie te verlagen, wie ook te ſtraffen zijn, zonder aenſchou op perſonen te nemen.

Ja zelf mag de Keizer niets van het geen veranderen, welk by de genoemde Rechters in deze algemeine onderzoekinge vaſt geſtelt is.

De ſtrafbare zijn niet de geringſten, noch weinig; maer by wijle ten getale van vier duizent: wier namen alle in een boek aengetekent worden, welk dan gedrukt en door het geheel Rijk verſpreid word.

Wijders, de gedoemden, volgens *Trigaut*, worden onder vijf rangen gebragt: of, volgens *Semedo*, de voornaemſte miſlagen, daerom de Mandarijns geſtraft worden, zijn zeven. D'eerſte rang bevangt de begerigen, die het recht door geſchenken gekreukt, en uit 's Lands middelen of goederen van byzondere luiden iets geknepen hebben. Deze worden van

hun

hun ampt afgezet, en van al de merken en vryheden der Majestraten voor eeuwig berooft. Onder den tweeden rang staen gerekent, die den misdagen te strenge straffen afgevordert hebben. Ook worden deze van hunne waerdigheden, merken en vryheden berooft

De derde rang begrijpt stok-oude luiden, en ook die te slap zijn in het straffen of in hun ampt te bedienen. Deze worden van hun ampt berooft, hoewel niet van merken en vryheden. Onder den vierden rang worden gerekent, die voorbarig en onbedachtsaem in het vonnisen zijn, en zonder raet en daet in de bediening van 's Rijks ampten te werk gaen. Deze worden tot lager ampten gestelt of na die plaetsen verzonden, daer een lichter bestiering des Rijks geoordeelt wort te zijn. Onder den laesten rang zijn, die zich anderen, en hun geheel huisgezin min voorzichtelijk bestieren, en een leven leiden, onwaerdig eenen Majestraet. Deze worden van ampten en waerdigheden voor eeuwig berooft.

Dezelve onderzoeking word ook over de Hof-majestraten, hoewel alleen om het vijfde jaer, gedaen: en dezelve maniere ook met de krijgs-oversten op een zelven tijt en orde en met gelijke strengheid onderhouden.

Niemant in het gansch Rijk bedient in het Landschap, daer hy geboren is, het ampt van Majestraet: 't en zy dat van eenen krijgs-overste. Dit geschiet hierom, ten einde d'eerste, die het recht bedienen, magen en vrienden niet door de vingeren zien: maer de laeste, aengeprikkelt door liefde tot het vaderland, het zelve klokmoediger beschermen.

Wanneer eenigh Heer het Majestraetschap bedient, mag niemant van zijne zonen en huis-dienaers uit den huize gaen, om bezoekingen te doen, of met iemant verkeeren, of over eenige zaken handelen, uit vreze zy eenige geschenken moghten nemen: maer allen uitterlijken dienst doen hem de dienaers, die aen de Majestraet van 's Lands wege gegeven worden. Wanneer hy zelf ten huize uitgaet, bezegelt hy de deuren ('t zy byzondere of algemeine, waer recht gehouden word,) met een zegel, op dat niemant der huisgenoten, zonder zijn weten, uit kan komen.

Het gansch Rijk, een merkwaerdige zake, plag ten tijde der Sinese Regering, door Filosofen bestiert te worden. Al de krijgs-knechten en krijgs-oversten betoonden hen, met grote nederigheid des herten en zonderlinge plechtelijkheid, eerbiedenis, en onderworpen zich hunner gehoorzaemheid. Ook wierden die van hen dikwils geslagen, als kinderen van den schoolmeester. Door deze Filosofen wierd ook alles, wat den krijgshandel raekt, daer zy met opperbewint over zaten, bestiert: en hadden hunne raetslagen en gevoelen meer gezags by den Keizer, als die van de krijgsbevelhebbers, die niet dan weinig en zelden in beraetslagingen over krijgszaken plagten genomen te worden. Waer over niemant der genen, die edel van gemoet en geëert waren, zich op den krijgshandel leiden; maer liever stonden na de laegste waerdigheden des Filosofischen raeds, dan na de grootste Majestraetschappen in de krijgszaken: want men zag de Filosofen in meerder bezit van middelen, en in groter achting en eerbiedigheid by den volke. Dan sedert het veroveren van *Sina*, door den Tartar, is de krijgshandel aldaer in meerder achting gekomen: en oefenen de Sinesen t'effens met de Tartars heden wakker de wapenen, met neerlaeg schier der letteren.

Zeer nauwe achting word op de Landvoogden en Bestierders genomen: want behalve de *Tauli* en *Quauli*, die, volgens hun ampt, kennis nemen van alle voorvallen, en daer bericht afgeven aen den Keizer, heeft ieder Landschap eenen byzonderen bezoeker, die alle jaers afgaet, ten einde hy zich des te beter in zijn ampt zou quijten. Dees straft of klaegt de schuldigen aen.

De Keiser beschaft sijne amptenaers al d'onkosten: waer door hy hen beneemt de gelegentheid, die zy souden kunnen nemen, ter oorzake van hunne behoeften, van zich te wikkelen in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

in gunste van verscheide personen en zich met schulden te belasten: verplicht hen ook door dit zelfste middel, de wetten t'onderhouden, en die te doen onderhouden, en den rechten weg, in de bedieninge van den gerechte, in te slaen.

Zoo dra iemant ten hove met eenig ampt begiftigt is, en om dat te bekleden moet vertrekken, worden d'onkosten van zijnen persoon, dienaers, huisgenoten, beneven die van zijn reis, zoo te water als te lande, (daer onder begrepen vaertuigen, wagens, paerden, menschen en al de rest van het gevolg,) uit 's Keizers beurze betaelt.

Op den ganschen weg komt hy in gene herbergen; maer daer zijn paleizen, geschikt tot zijn verblijf in de dorpen en in de Steden, met behoef van alles. Ten dien einde zend hy eenen dienaer altijts voor uit, om op zijne komste alles vaerdig te vinden. Zoo hy by wijle tot zijne rustplaetse niet komen kan, daer zijn op zekere plaetsen, om te pleisteren, Keizers huizen, *Yeli* genaemt, ten dien einde alleen gesticht, en voorzien met alle gemakken: op een zelve wijze schier, als in *Persien* de *Karavanseras*. Maer alzoo dit op 's Keizers beurze geschiet, word zeer verquistachtig daer mede te werk gegaen: want in plaets de dienaers van den Mandarijn tien paerden van doen hebben, eisschen zy vijftien of twintig, met allen noodwendigen voorraet ter reize, die meest al aen gelt gegeven word.

De Keizer draeght niet alleenlijk zorge voor de waerdigheid hunner perzonen; maer verschaft hen ook, 't geen dient tot onderhouding van eere en waerdigheid hunner ampten, als ruitery en voetvolk, die hen verzelschappen van stadt tot stadt, door alle oorden, daer zy doorgaen. Ter plaetse van hunne heerschappyen zijn gestoffeerde paleizen, op onkoste des Keizers, met al de dienaers, zoo wel binnen als buiten 's huis; tot paedjes toe. De minste Rechter van een dorp heeft acht of tien paedjes, die zich niet alle t'effens in zijnen dienst bevinden; 't en zy de Mandarijn het uitdrukkelijk belast.

Zy onderhouden of staen noit iemant in 't heimelijk te woorde; maer altijt in 't openbaer: zulx een iegelijk getuigenis van hunne reden kan geven. De hoven of paleizen zijn altijts gesloten. Na gehoor gegeven te hebben, (welk alle daegs, en dikwils des morgens en des avonts geschiet en zoo dikwils het van noden is,) vertrekken zy zich weder, en het paleis wort van binnen gesloten voor den Mandarijn, en van buiten voor d'amptenaers. Zoo dikwils het paleis open gaet, word op eenen trommel van binnen geslagen: waer op een ander van buiten tegenslaet. Aenstonts vertonen zich d'amptenaers en al die den Mandarijn moeten volgen op het teken. Wanneer zy vergadert zijn, worden de poorten des paleis geopent en de Mandarijn gaet uit.

Eerbiedigheid der Sinesen aen de Mandarijns.

Naest den Keizer bewijzen de Sinesen aen hunne Majestraet de naeste plichten van eeringe. Dit doen zy allermeest blijken met plechtelijke termen van spreken en plechtelijke bezoekingen. Dan komen tot dezelve niet, noch trachten daer toe te komen, 't en zy die eenig ampt van den Staet bekleden of bekleet hebben: want deze, weer te ruch in hun vaderland gekeert, schoon zy door hun eigen schuld hun ampt zijn quijt geraekt, zoo komen zy nochtans dikwils, uitgestreken met de plechtelijke of gewonelijke staetsie der Majestraten, te voorschijn.

Zoo eenige Majestraten, die hun ampt treffelijk bedient en den Staet dienste gedaen hebben, tot een ander ampt verhoogt worden, of uit eenige andere oorzake uit de stadt trekken, die worden opentlijk met grote geschenken begiftigt, en verzocht hun laerzen, het merk der Majestraet, tot een eeuwig gedenkenis van den weldaet te laten blijven, die dan opgesloten worden in 's lands kasse, t'effens met verscheide vaersen en geschriften tot zijner lof. Anderen, die meer uitmunten, worden op een openbare plaetse marmer-steenen opgerecht, met hunne verdiensten, den lan-

lande bewezen, in een treffelijken ſtijl, tot geheugenis der nakomelingen, daer op gehouwen.

Daer zijn'er den welken, op 's lands onkoſten, kerken ter eere geſticht, en op d'altaren hunne beeltениſſen gezet worden. Ook worden jaerlixe inkomſten gegeven en zekere luiden geſtelt, die geduurig brantoffer, reukwerken en toortſen ontſteken: waer toe grote wierook-vaten van klokkoper by hen in gebruik zijn, op een zelve wijze, als zy hunne afgoden dienen: hoewel zy deſen van den afgoden-dienſt weten t'onderſcheiden: want van de Goden verzoeken of bidden zy veel: maer den Landvoogden of Mandarijns bewijzen verſtandigen ſlechts heuſche dienſtplichten, ter gedenkenis der weldaden. Evenwel is niet te twijfelen, of de meeſten van het ſlechte volk maken gene onderſcheid tuſſchen beide dienſten.

Tot deze kerken (daer alle ſteden vol van zijn, en die dikwils door bedrijf der vrienden, ook den onwaerdigen opgerecht worden) gaet men op zekere tijden, en worden voor de beeltenisſen hooft en kniebuigingen gedaen, diſch-gerechten op-geoffert, en andere diergelijke dingen gepleegt.

Merken der Mandarijns of Overheden, en dracht der Sineſen.

Semedo.

ALle Amptenaers, Landvoogden of Mandarijns, die hebben of oit gehad hebben eenig bevel, bewaren zorgvuldighlijk de merken hunner waerdigheit: waer door zy niet alleen van den gemeinen man op ſtraet; maer ook van geletterden en andere perzonen van ſtaet onderſcheiden worden. Men heeft'er vijfderlei merken: borſt-çieraet, rok, riem of gordel, leerzen, en hoet of bonet; maer binnen 's huis leggenze deſelve af, en dragen de gewoonelijke kledingh der geletterde perzonen; desgelijx ter bezoekingen van hunne vrienden, op banketten, op luſtplaetſen en boven al by heet weer.

Merken der Mandarijns. Ieder Mandarijn heeft voor de borſt op de rok, en achter op de ruch een vierkante lap of ſtuk gehecht, met ſtikwerk van goutdraet ſeer fraei en rijkelijk doorwrocht, in 't midden met een zinſtael van hun ampt of waerdigheit, welk verſcheiden is, na de verſcheidenheit der ampten. Deze çieraedje wort *Phizu* genoemt. Dan een grote verſcheidenheit is in deze vierkante ſtukken, en na de verſcheidenheit de Majeſteit en achtbaerheit: naerdien ervaerne luiden aenſtonts hier aen kunnen weten, uit wat raed de Mandarijns zijn: uit de Filoſofiſche of Krijgsraed: en wat waerdigheid ieder in dezelve bekleet. Want op deze lappen worden beeltenisſen van viervoetige dieren, of van vogelen, of bloemen geſtikt. Krijgs-bevelhebbers voeren beeltenisſen van Panther-dieren, Tigers en Leeuwen, en ander vervaerlijk gedierte, als over een komende met hun aerd.

Keizer *Xaohau*, zoo *Martijn* getuight, die des jaers twee duizend vijf hondert negen en zeventig voor 's Heilands geboorte heerſchte, was de eerſte, die de trappen en waerdigheden der Majeſtraten of Overheden door velerlei ſlagh van vogelen en kleuren heeft onderſcheiden: want dit is altijts by de Sineſen een maniere geweeſt, den trap en waerdigheit des ampts, welk iemant bekleet, op het gewaet te tonen. Hierom naeien zy voor en achter, op den borſt en ruch, een vogel of eenig ander merk hen eigen, geſtikt daer op met zijde of gout: waer aen een ieder, die hen tegen komt, verwittigt word, wat Majeſtraetſchap onder de negen trappen van waerdigheden hy bekleet: gemerkt zy niet alle een en dezelve ſtoffe hunner merken hebben: want de genen, dien burgerlijk Overheden te beurt zijn gevallen, die zy Filoſofen noemen, hebben altijts tot merken vogelen gehad: maer de krijgs-Overheden en Kolonellen hebben in plaets van vogelen draken,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

leeuwen, tigers, en diergelijke andere beesten, die de krijgs-woede te kennen geven, verkoren.

Dies niettegenstaende hebbenze alle een zelfste ooghmerk: te weten, dat uit dit gewaet niet alleen de trap; maer ook de staet en slagh van waerdigheid gekent word.

Wijders, *Xaohau* heeft hierom vogelen voor al andere dieren verkoren, wijl in den aenvang van zijn rijk de vogel der zonne was verschenen: door wiens komste, zoo de Sinesen willen, den rijke geluk te voore gespelt wort. Zoo dees vogel in langh niet gezien is, men spelt den Keizerlijke geslachte den ondergangh en oorlog te voore.

Zie pag. 236. Algemein. Beschrijv.

Wat vogel het is, weetmen niet. Van gestalte, daer de Sinesen hem mee afmalen, zou men hem een Arent mogen noemen, 't en zy de wonderlijke bont-verwige veelerleiheid van verwen daer niet by was. De Sinesen noemen hem *Funghoang*. Desselfs zeldzaemheidt geeft den Jesuit vermoeden, dat het den Fenix zy.

Zelfs de Vrouwen der Mandarijns, hoewel geen andere, wanneer zy uit den huize gaen, dragen een rond stuk, (in plaets de mans een vierkant) gestikt met den eenen of anderen vogel, voor de borst op de rok, en een ander achter op de schouder.

Verscheide merken of tekenen worden ook voor de Mandarijns op straet gedragen. Die dezelve dragen: eenige zijn huis-knechten, andere soldaten, andere hopmannen, andere lager Mandarijns, als dien zy verzelschappen. Zommige, die de zelve dragen, gaen te voet, andere rijden te paerd. Die te voet gaen, dragen de zelve algemeenelijk op de schouder: als vlaggen, wimpels of vanen, Bamboes-rieten en ketenen, met die slepende achter aen te houden: gelijk ten tegendeele, die te paerd rijden, in de hoogte opgeheven.

Kleine Mandarijns hebben weinig merken en gevolgh; maer de grooten veel gevolgs op een ry, in maniere van eenen omgang, met meer merken: ook de zelfste verdubbelt, in grooter of kleinder getal, na de Mandarijn groot of klein is.

Voor de vrouwen der Mandarijns, (die op straet uitkomen in zeer dicht beslote draeg-zetels, en vergeselschapt zijn met andere voorname vrouwen, ook in andere beslote draegh-zetels, met meer of minder dragers, na hare waerdigheid, en eenige van haere slavinnen, mede in draeg-zetels: beneven een gevolg van Sinese mannen,) worden ook eenige merken gedragen, inzonderheid een *Kovresol* of zonnescherm, bamboes riet achter aen slepende, berdekens met letteren daer op: klokken, trompettjes, en andere, die gewonelijk de Mandarijns, hare mannen, met een diergelijk gevolgh, dragen, en, de waerdigheid van hen betekenen, niet meerder noch minder.

D'Aenzienelijkste Mandarijns (volgens Semedo) *doen verre voor uit gaen twee man, die den ganschen weg langs roepen, ieder met een Bamboes-stok in de hand van een mans lengte. Hoewel meer tot schrik, dan tot eenig ander gebruik, aengezien niemand dan de Koningh met zulk een slag van stokken vermag te slaen.*

Achter deze volgen twee andere met zilvere berden aen een stok, daer op met grote letteren de tijtelen en waerdigheid des Manderijns geschreven staen.

Daer na komen vervolgens vier mannen, die katoene koorden slepen: andere dragen ketenen in de handen, en diergelijke straf-werktuigen.

Recht voor den draeg-zetel is het zegel des Keizers in een vergulde koffer opgesloten, op zeker gevaerte, met weinig onderscheid van het geen, daer de Roomsgesinden hunne beelden en overblijfselen in de omgangen op dragen: beneven een drink-kroes, die op vier kleine pijlers rust. De paedjes, voetknechten en ruiters volgen achter aen, ieder met een byzonder merk op schouder.

Wanneer eenen Mandarijn, onder het dragen in zijnen zetel, iets ongevoegelijks of weinig betamelijks, als kleren uit de vensters der huizen te drogen gehangen, voorkomt, het moet weg genomen worden. Zoo in zijnen weg wagens, of lijk-baren of andere gevaerten komen, die worden ontladen.

Luiden

Luiden, te paerde, moeten afstijgen: die in eenen draegh-zetel getorst worden, stil staen, en het graeu wijkt ter weder zijden van de straten met grote stilte en zonderlinge verbaestheit. Boven al, wanneer het een der voornaemste Mandarijns is. Luiden van aenziene schuuwen zoodanige ontmoetingen, en gaen liever ter zijde 's weegs om. Dus verre *Semedo.*

Groote Mandarijns worden ook door andere kleine Mandarijns te paerde gevolght, met bellen aen de borst-riemen des paerts, ieder zoo groot als een bal, welk een groot geluit maekt.

Gordel.

Een teken of merk van al de Mandarijns of Overheden, is ook zekere gordel of riem, om den middel vast gehecht, met d'eene zijde aen 't lijf. Hy wort genoemt *Quonthat*: is wijder dan d'omvang des lichaems zelf, ontrent vier vingeren breedt, en verçiert aen het een eind met een by neerhangende quast: gestoffeert met kunstigh doorwrochte stukken, zoo ronde als vierkante: hoewel het voornaemste vierkant stuk voor in 't midden. Volgens *Semedo*, is hy verdeelt op kleine vierkante stukken, die voor met grote haken daer op vast gehecht worden, en gemaekt zijn van buffels of rinoster-hoorns, ivoor, schilpad, arents of kalembak-hout, zilver, gout en edele gesteenten: doch magh een iegelijk na zijn welgevallen gene stoffe uitkiezen; maer heeft zich na zijn ampt te schikken: want de waerdigheid der stoffe geeft een majesteit en achtbaerheid te kennen. Maer d'aller-edelste zijn gemaekt van zeker helder marmer, of albast, die eenigen Jaspis noemen, en de Sinesen *Yuxe*, dat 's steen *Yu*: want *Yu* is d'eigen naem, en *Xe* in 't Sineesch steen gezeit. Ja is deze een gifte des Keizers, die hy aen de *Kolaos*, op d'intrede van hun ampt vereert, zonder eenen ander geoorloft is zoodanige te dragen.

Zoo *Trigaut* getuigt, is dees steen volkomen geen Jaspis, en veeligt den Safier, dan Marmor gelijker. Hy word door de Wester-Sarracenen of Moren uit het Koningrijk van *Kaskar* in *Sina* gebraght, en by de Sinesen inzonderheid in waerde gehouden. Tusschen het Koninghrijk *Kaskar* en *Katay*, of Noorder *Sina*, is geen kostelijker noch sterker handel, dan met de stukken van zeker helder marmer, dien men by mangel van name Jaspis gewonelijk noemt.

De Koopluiden, aengelokt door de grote winst, brengen den Keizer dien toe: al wat den Keizer niet aenstaet, mogen ze vryelijk aen byzondere luiden verkopen.

Van dezen steen word verscheiden kleinoodjen, vaten, çieraedjen van kleren en gordel, die, door kunstigh opgesneden loof-werk en bloemen, gene kleine heerlijkheid en luister geven. Dit marmer, waer van het Rijk heden 's daeghs vol is, noemen de Sinesen *Yuxe*.

Daer is tweederlei slagh, het een dierbaer, welk uit den stroom *Kotan*, niet verre van het hof des Keizers van *Kaskar*, in vorm van dikke kei-steenen opgehaelt word, schier in maniere, als de peerlduikers de peerlen op duiken: het ander is slechter, en word uit het geberghte gegraven aen grote stenen; die daer na op bladen of stukken van ontrent twee el breet gekloost worden, om des te bequamer over wegh te krijgen.

Dees berg leit twintigh dagh-reizens van des Konings Hof van *Kaskar*, en wort *Kansangui Cascio* genaemt, dat 's stene bergh.

De stukken worden met ongelofelijke moeite uit gedolven, eensdeels door de woestheid des oorts, eensdeels door de herdigheid des marmers: om het welk een weinigh week te maken, men zeit zy, met een brandend vuur daer boven op te stooken, het zelve gedwee maken.

De Koning verkoopt ook de vryheid van deze marmer uit te delven voor groot geld aen zekeren koopman, zonder wiens last, den ganschen tijd des verbonds, al d'andere koopluiden d'uitdelving verboden word. Wanneer men derwaerts trekt, word voor een rond jaer lijf-tocht daer na toe gebragt, om het arbeids-

volk

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

volk te voeden. Want binnen korter tijt keertmen niet weder tot plaetſen, by menſchen bewoont.

Volgens *Martijn*, komen de Turken en Samarkanders ſchier alle jaers, op den naem van verdichte gezantſchappen hunner Koningen, om des te vryer onder dien ſchijn met de Sineſen te handelen, in *Sina*, welk zy *Katay* noemen, en ſlepen onder andere dierbare kleinoodjen den ſteen Jaspis daer in, dien de Sineſen in groote waerdye en achtingh houden en *Yu* noemen.

De koopluiden bekomen dien uit het Koningrijk van *Yarken* en verkopenze in *Sina* zeer dier en met grote winſt. Hy verbeelt ſchier een Europiſche Agaet of Jaspis, behalve dat hy helderder is, en geſchakeert met bleek-blaeuw.

Het ſchijnt *Martijn* hem voor eenen van die ſtenen wil gehouden hebben, die de Schrift gedenkt en onder de twalef dierbare ſtenen rekent, die op het kleet van *Aron* gehecht waeren.

Van de geſneden en gewrochte ſtukken dezes ſteens, vervolgt *Martijn*, doen d' opperſte Overheden en Majeſtraten van d'eerſte orde hunne gordels en riemen maken. Al d'andere zijn of van gout of zilver of elpen-been of diergelijke andere ſtoffe, na eens ieders ampt en waerdigheid, welk hy bekleet.

Van dezen ſteen wort ook des Keizers zegel gemaakt.

Martijn Hiſtor. Sinic. Sedert vele eeuwen her, en lang voor 's Heilands geboorte hebben de Sineſen den ſteen *Yu* in gebruik gehad. Maer inzonderheid is deſſelfs groote altijts in waerde geweeſt: en zoo een de groote van een vierkant heeft, wiens eene zijde niet minder dan vier duim en een halve is, die word van een onbrekelijke waerde gehouden, en by den Keizer alleen gekocht.

De vrouwen der Mandarijns dragen ook gordels, ſchier van een zelfſte ſtoffe en maekſel, hoewel zonder byneerhangende quispel.

Staetſie der Mandarijns De Mandarijns of Overheden komen met zonderlinge grote ſtaetſie en pracht, ieder in Palakijns of draegzetels, na zijne waerdigheid en ampt op ſtraet: inzonderheid wanneer zy ten hove verſchijnen, om den volke gehoor te geven: te weten, zy worden getorſt in open draeg-zetels, zeer kunſtig gemaekt, en prachtig opgetooit, met velerlei ſchilderwerk en vergultſel: eenigen ook van ivoir of met ivoir ingeleit: derhalve dezelve in koſtelijkheit ſchier eenen Throon verbeelden. Ook gaen voorname luiden geenzins te voet langs ſtraet, maer worden in draeg-zetels rontom toegetorſt, zonder de voorbygaende hen zien kan; 't en zy voor open gemaekt. Hier in verſchillen deze van Overheden of Mandarijns, die op ſtoelen rontom of aen alle zijden open gevoert worden. *in draegh-zetels.*

Groote Mevrouwen worden ook in draeg-zetels gevoert; maer rontom dicht toe; hoewel die ook in fatſoen van die van de mannen verſchillen. Sleden en wagens is uit kracht der wetten verboden.

Aen d'eene hoek des draeg-zetels houd een dienaer des Mandarijns een grote en zware uitgeſpanne zonne-ſcherm boven zijn hooft; eensdeels tegen het ſteken der zonne, eensdeels ſlechts tot pracht en ſtaetſie.

Zommige geringe Mandarijns voeren een eenige: andere van grooter ſtaet, twee: de grootſte drie. Eenige zijn geſtoffeert met wit damaſt of tafet: andere zijn blaeu of van andere kleure. Aen ieder van deze kleure kent en weetmen van wat ſtoffe de Mandarijn zijne gordel draegt, en vervolgens zijne grooter of kleinder waerdigheid.

Een zonne-ſcherm wort boven het hooft des Mandarijns gedragen: de twee andere uitgeſpannen onder het gevolg.

Die gene Mandarijns zijn, mogen zulke groote zonne-ſchermen niet voeren: maer wel kleine. Dicht voor of ter zijde van den Mandarijn of een weinigh voor uit, worden twee, aen ieder zijde een, groote linne-waijers of wannen van zijde gedragen.

Deze

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

KONINKLIJKE
BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Deze zijn aen het einde omgebogen, en met draken, tigers of leeuwen afgemaelt; maer ſtrekken meer tot prael, als tegen het ſteken der zonne.

Op deze Draeg-zetels, dus throonsgewijze uit geſtreken, verſchijnen de Mandarijns op ſtraet, en zitten daer in met groote ſtatigheid te prijk, zonder ſchier eens hun wijn-braeuwen te verroeren, veel min de oogen, lichaem, handen of hooft: een zake, die by de grooten zonderling behertight word. Ook is het een merkelijke miſlagh in een perzoon van groot aenzien, d'oogen gins en weder te laten gaen.

Onder het gaen word by wijle een roer of klein basje of loopje door het gevolgh los gebrant. Gelijk ook op het af treden van zijnen throon. Achter aen volgen dienaers en rosvolk.

Dan niet altijds verſchijnen groote Mandarijns met zulken pracht op ſtraet: maer zitten ook by wijle in een open ſtoel, met een gordijn daer voor.

Zommige Mandarijns worden door twee en vier: andere door zes en acht gedragen: welk laetſte het hoogſte getal is: want hoe een Mandarijn van grooter aenzien is, hoe hy meerder dragers gebruikt. De dragers hebben roode mutſen op.

Zeer gemeine en gewoonelijke Mandarijns rijden te paert op ſtraet: maer aenzienelijke en voorname zitten in draeg-zetels.

De Majeſtraten, die in de hof ſtad *Peking* hun verblijf hebben, verſchijne met minder toeſtel op ſtraet: want, uitgezeit de voornaemſte, rijden al d'andere te paerde, en mogen in genen draeg-zetel zitten. Dien het door de wetten vergunt is, wort het getal der dragers tot vier bepaelt. Al de Mandarijns, zo kleine als groote, hebben gemeenelijk verre voor uit gaen twee beuls of ſcherp rechters, ieder op de muts een pluimaedje van paeuve

veren, en een roode gordel om den middel. Ieder heeft een Bamboes-riet, meerder tot gezagh en ſtaetſie, om het volk te doen wijken, als tot ſchrik in de hand, met die al ſlepende langs d'aerde te houden, en t'effens een groot en yzelijk geroep en geſchreeu te maken, om ruim baen.

Scherp rechters evenwel van kleine Mandarijns dragen de Bamboeſen een weinig opgeheven, en niet achter aen ſlepende, ten teken alleen van hun klein gezagh en maght. Het zelfſte doen ook andere groote Mandarijns, wanneer zy buiten hun gebied zijn, in het gaen na de gehoorplaetſe, of in het ontmoeten van andere Mandarijns van gelijken ſtaet, of grooter dan zy-lieden.

Zo gemeen is deſe ſtaetſie van Bamboes-rieten, dat zelfs in huis de Mandarijns Bamboes-rieten en Scherprechters by zich hebben.

Andere groote Mandarijns laten yzere ketenen voor zich ſlepen, in maniere van Bamboeſen.

Mandarijns rok of tabbart.

De rok of tabbart, die by al de Mandarijns boven het gewoonelijk gewaet gedragen word, is van een zelfſte fatſoen, breet, met zeer ruime en wijde mouwen; hoewel niet van een zelfſte ſtoffe. De kleure is verſcheiden, na eens ieders zin en welgevallen. Eenige dragen karmozijnroode, inzonderheid op hoogh-tijden.

Voor op de borſt is op deze rok genaeit het vier-kant borſt-ſtuk voornoemt: desgelijx een ander achter op de ruch of ſchouder.

Zie Letter I. Z.

Al de Mandarijns, van de minſte tot de meeſten, ook zelf de Keizer, zoo eenige willen, dragen zwarte leerzen *Hiue* genoemt, van een hezonder fatſoen, en met koopere geſpen.

Licentiaten dragen ook zwarte leerzen van omgekeert leer, gelijk die van de Mandarijns.

De zoolen zijn voor omgekeert, en bedekken het voorſt van de voet.

Ver-

Merken der Mandaryns Fig. 2.

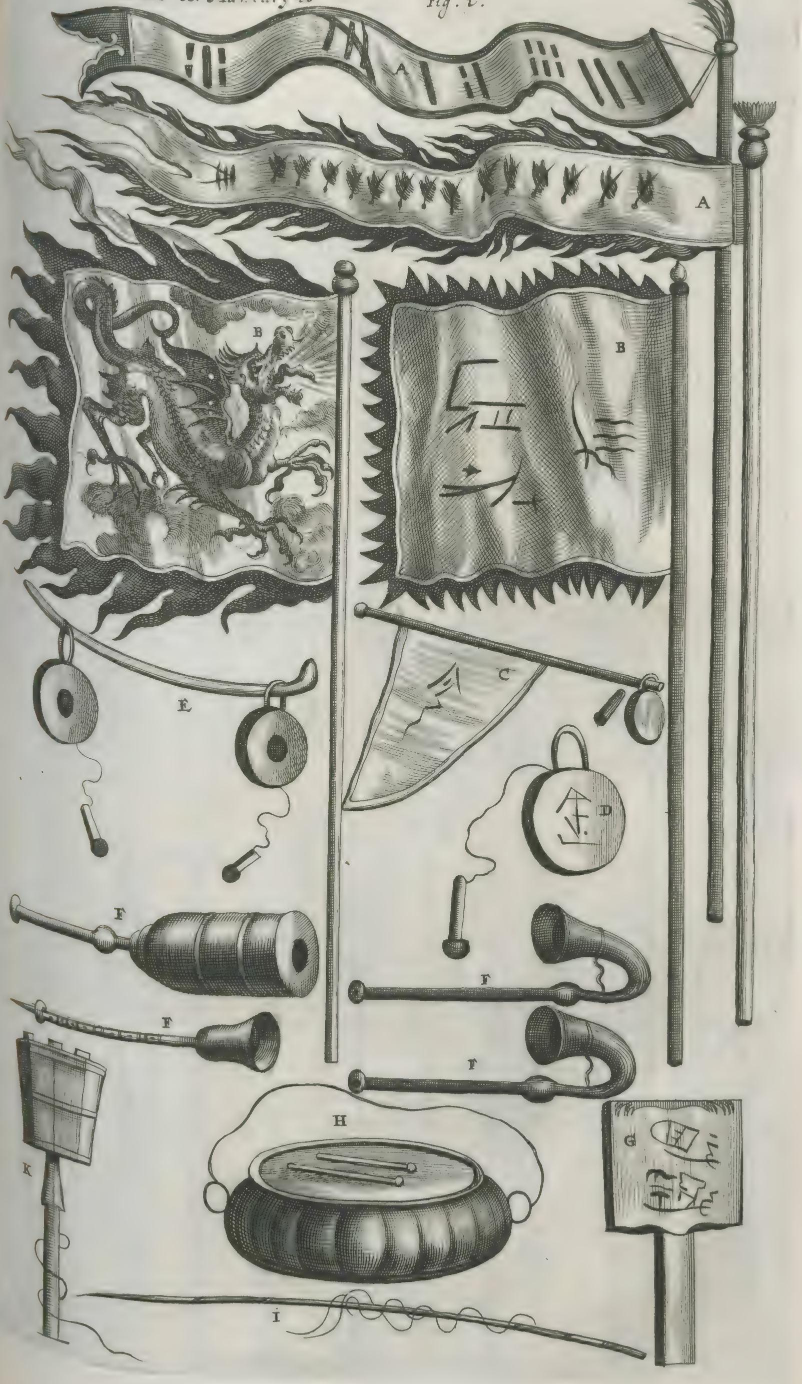

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

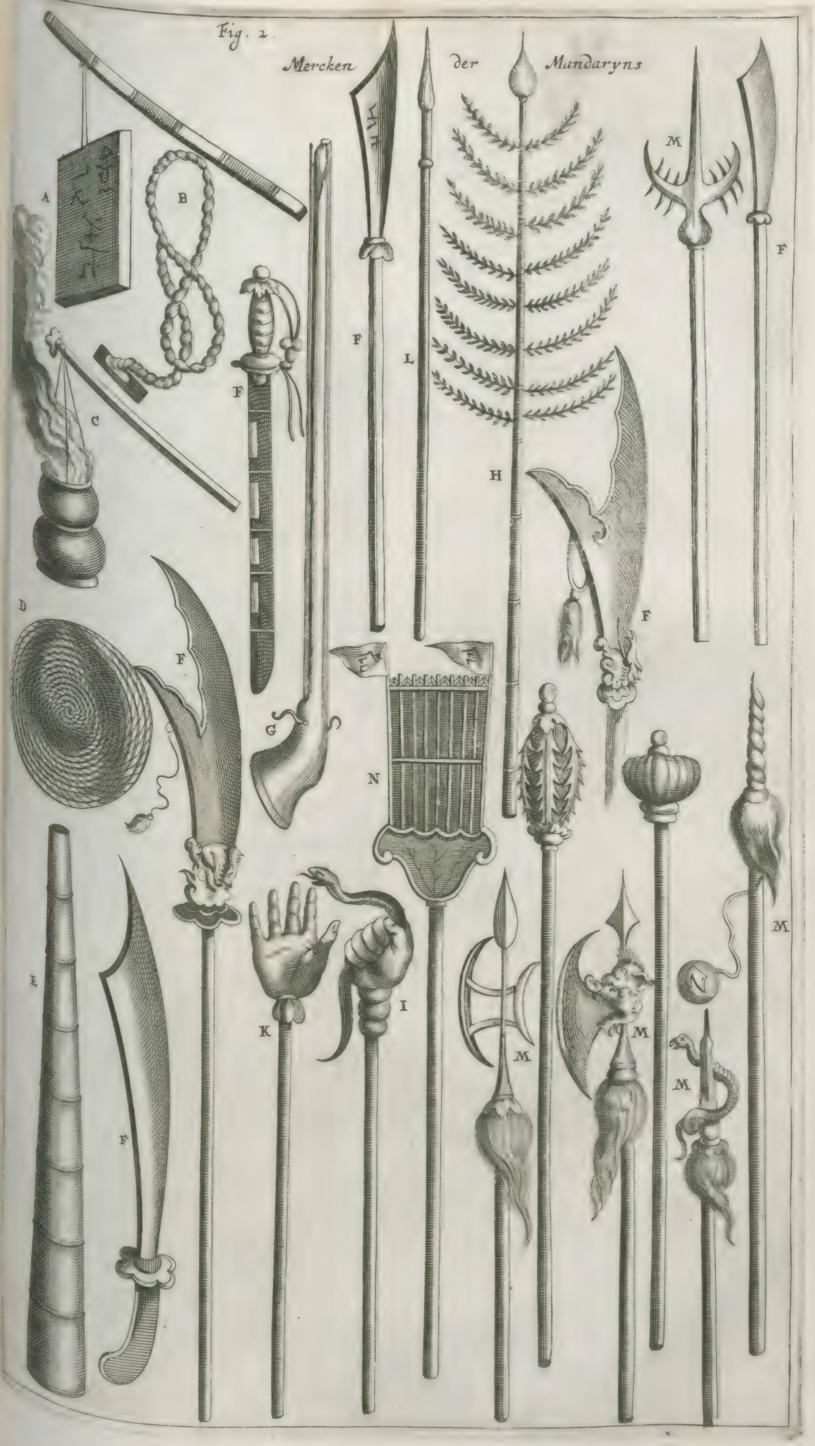

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Verscheide meer andere merken en tekenen, na eens ieders waerdigheid en ampt, worden voor groote Mandarijns gedragen, als vendels, wimpels, vlaggen, die onderscheiden worden, na de verscheidene afbeeldinge van dieren, die in de zelve af-gemaelt staen: doch mogen gene Mandarijns draken in de zelve voeren, 't en zy die van Keizerlijken bloede.

Zommige Mandarijns gaen met een vaentje: zommige met twee of vier, en meer: want ook de meenigte der merken schoon de zelfste, geven een grooter achtbaerheid en waerdigheid te kennen.

Desgelijx gaen verscheide voor hen, die op kopere vaetjes, klokken, hand ketel-trommen, trompetten, en andere speel-tuigen, een aengenaem geluit en schellen toon maken.

Gemeenlijk dragen ook twee Sinesen, aen een stok, een groote kas of kiste, den Mandarijn na, met zijnen stoel daer in. Want de Mandarijns maken altijds, 't zy binnen of buiten 's huis, hun bezoek-stoel by zich te hebben, om daer op, die hen komen bezoeken t'ontfangen of zelfs te zitten.

Deze en andere merken der Mandarijns, zijn in de nevens gaende afbeeldingen te bezichtigen, met breder verklaring van een ieder hier onder, op het aenwijzen der letteren van het *A. B. C.*

Eerste Figuur.

A. *Verscheide Vlaggen of Wimpels.*

B. *Verscheide Vendels.*

C. *Een vaentje, en op het een eind van desselfs stok e en kooper vaetje, keteltje of trommel, met een stok.*

D. *Andere vaetjes, die in de hand gedragen worden, en een stok van oud laken om daer mede op te slaen. De meeste vaetjes hebben in het midden, gelijk een holle meloen: waer door de slagen een schel geluit geven.*

E. *Hangende klokken of ketels, die op de schoudere gedragen worden, met de stokken.*

F. *Verscheide slagh van trompetten.*

G. *Een berdeken, daer op geschreven word, ten einde een ieder ter zijde gaet, en plaets maekt voor den aenkomenden Mandarijn.*

H. *Kleine hand-ketel-trom. Daer zijn ook andere, die zy te peert voeren, gelijk hier te lande.*

I. *Een riet, welck in de hand gedragen word met een tou, om menschen en beesten te doen wijken, en de menschen vast te binden, by al dien zy niet dra genoech wijken, en by de Mandarijns te slepen.*

K. *Drie loopjes, met kruid geladen, in een yzere busse, die afgeschoten worden, ter eere van de Mandarijn, in het komen ten hoove of wegh gaen.*

Tweede Figuur.

A. *Hangende berdekens, waer op de maght en waerdigheid des Mandarijns geschreven is.*

B. *Ketenen, die achter na slepende gedragen worden, in maniere van Bamboesen.*

C. *Wierook of Reuk-werk-vat, aen een stok: doch worden niet gedragen dan voor groote Mandarijns.*

D. *Rondas van tenen.*

E. *Bamboes-riet, die voor de Mandarijns gedragen word.*

F. *Houwers of Zeep messen.*

G. *Sineesch Roer.*

H. *Bamboes-riet met zijne takken. Op wiens einde een yzere lancie gesteken word.*

I. *Een opgestoken vuist, met eenen slang, om te toonen dat ook de slangen de handen der Mandarijns niet ontslippen. Men zeit de Mandarijns daer mede aen die misdaen hebben, eenen slagh doen geven. Is een merk der grootste Mandarijns.*

K. *Een uitgestrekte en opgestoke hand van kooper: ten zelfsten einde gebruikelijk. Deeze doen de grootste en ongemeinste Mandarijns onder d'andere tekenen dragen.*

L. *Gemeene lancie.*

M. *Verscheiden slagh van Hellebaerden of Bevel-hebbers stokken.*

N. *Zeker geverte: waer mede de straffe der krijgs-knechten uitgebeeld word.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Semedo. Wanneer de Mandarijns hunne eerste intrede in eene stad doen, gaen de krijgs-knechten van de steden, daer zy door trekken, en d'amptenaers van den gerechte gantsche dagen voor uit: behalven hun gewoonelijk gevolg, dat hen den gantschen weg langs vergezelschapt. De krijgsknechten van hunne heerschappije komen hen op eenige mijlen ontfangen. Kleine Mandarijns treden buiten de muren der stad hen tegen, en de achtbaerste oudsten met hunne grijze baerden, houden zich op hunne knien rontom de poorte, om zich over zijne komste blijdschap te tonen, en hen uit den name van al het volk te doen verzekeren, dat hunne komste hen aengenaem is.

De moeders en vrouwen der amptenaers, na gelang hunne kinderen en mannen in's rijks-ampten opklimmen, ontfangen ook van den Keizer zekere byzondere merken op hunne rokken en tijtelen van eere.

Wanneer een der genen, die de grootste waerdigheden bekleet, komt te sterven, doet de Keizer den zelven sijne lijkstaetsie, en zend ten dien einde eenen Mandarijn, tot aen de uiterste grenzen des rijks, ja buiten het rijk, zoo de overledene daer zijne graf-steden gekoren heeft.

By den Keizer is ook die goetheid, dat hy de kinderen en neven des overleden met het ampt van Mandarijn verziet. Zoo d'overleden een *Kolao* geweest is, al de kinderen en neven worden door goede voorsorge van zijne Majesteit verhoogt; ja, tot bestierders der beste steden gestelt, indien zy eenige proeve van bequaemheid gegeven hebben, dan tonen, dat zy dienstig ter bestieringh zijn.

Zoo *Trigaut* getuight, dragen al de Mandarijns of Majestraten, zoo *Filosofen*, als krijgs-oversten, zoo hooge als lage, een zelfste slagh of fatsoen van hoeden, of mutsen of bonetten.

Deeze zijn gemaekt van zwart doek, en hebben op beide zijde, schier boven d'ooren, gelijk twee ay-rondsgewijze vleugelen, die recht uit staen: doch zitten zoodanig daer aen, dat zy lichtelijk af-vallen. Men zeit de Mandarijns hier door zedig, en recht op hun lijf te gaen gedwongen, en belet worden 't hooft los heen en weer te laten gaen: welk zoo zy komen te doen, de Majesteit en achtbaerheid der Majestraten quetsen.

Volgens *Semedo*, is der amptenaers Bonet of Hoet, die de Sinesen *Xamao* noemen, gemaekt van zwarte zijde, en gevoert met zekere herde en sterke stoffe, als zwilk. Deze word by allen van een zelfste fatsoen gedragen, hoewel in die van *Kolaos* eenig onderscheid is.

De geletterden dragen vierkante hoeden of mutsen, al andere luiden mogen gene dan ronde dragen: die op verscheiderlei wijze zeer cierlijk gemaekt worden; maer de beste van paerden hair. Des winters worden hoeden van wol, vilt, of ook van fluweel gedragen. Trigaut

C. Zijn twee Bonetten, die al de Mandarijns hoogen en lagen zonder onderscheid dragen. De Bonet *D.* is een de zelve met *C.* en heeft slechts eenige koorden voor en boven op. Zie Figuur.

Behalve deze twee algemene Mandarijns Bonetten, is velerlei ander slach van bonetten by de Sinesen, na eens ieders staet en hoedanigheid, in gebruik: desgelijx word ook by het vrouw-volk verscheide slach van kappen of huiven en kaproenen gedragen: naer uitwijzing van de nevensgaende af-beeldingen.

A. Is een Bonet van fijn gout, en word gedragen by de genen, die den tijtel of weerdigheid van *Konghong* of *Quocum* voeren. Adrianus de las Cortes.

B. Is een Bonet, die by de *Kalaos* gedragen word. Al d'andere Mandarijns mogen de Bonetten der *Kolaos* eenmael 's jaers op zekeren dag van hooghtijd opzetten.

De Bonet *E.* hebben de *Kolaos* en al d'andere Mandarijns op, ten geboorte-dage des Keizers, wanneer zy voor hen plechtelijckheden en kniebuigingen doen. Deze is van zilver; hoewel boven over vergult.

De Bonetten *F. G. H.* gebruiken d'achtbaerste Mandarijns, by af-leg-

ging

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Verſcheiden ſlagen van Bonetten.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ging hunner merken, inzonderheid binnen 's huis.

De Bonet *I.* dragen de Licentiaten der letteren: desgelijx de nevenstaende *K.* gordel, achter met een neerhangende quast.

De Bonet *L.* is voor oude en aenzienelijke geletterden, doch zonder graed. Ook worden dezelve by de meeste Mandarijns gedragen, wanneer zy hunne eigen merken niet aen hebben.

De Bonet *M.* gebruiken schoolieren en geletterden, schoon zonder graet, en ook eenige Mandarijns van middel-matigen staet, gekleet met hunne merken.

Zie Figuur II.

De Bonet *N.* is van gout, die de grootste Krijghs-bevelhebbers en Veltheeren op hebben: wanneer zy wapen-oefeningen doen, of voor eenige grote Mandarijns of Lantvoogden verschijnen, daer zy onder staen.

Bonet *O.* is boven vergult, en by Krijgs-bevelhebbers in gebruik, lager dan Veldheren: zy hebben deze op, ten tijde van wapen-oefeningen, of wanneer zy verschijnen in 't openbaer by groter Mandarijns, dan zy zelfs zijn. De pluimaedje, die boven af hangt, zijn zekere vlokken of pluisen van bonte zijde.

De Bonet *P.* is van een zelfste stoffe en zijde pluis, als de voorige. Zy word in de zelfste voorvallen gedragen, hoewel by lager Krijgs-bevelhebbers, dan de voorige.

Q. Is een ander slagh van Bonetten, der Krijgs-oversten.

Bonet *R.* dragen gewoonelijk de Hopmannen buiten de wapen-oefeningen, en de meeste aenzienelijke Sinesen en eenighe Mandarijns van middelmatigen staet, niet gekleed met hun eigen merken.

Bonet *S.* is van gemeine krijghsknechten.

Bonet *T.* is van gelubden, die in 's Keizers Palais dienen. De deftigste hebben gemenelijk eenig onderscheit in optoisel en cieraet van gout en edel gesteente.

Bonet *V.* is van grof doek, die Sekritarisen der Mandarijns dragen.

De Bonetten *X.* en *Y.* worden gedragen by d'outste zonen van Mandarijns of aensienelijke vaders: is een maniere van çieraedje.

De Bonetten *Z.* dragen gemene Bonzien of Priesters: inzonderheid de derde: welk is als een stormhoetje van zwart doek.

A a. Is een kap of muts voor het gemein volk. Zommige zijn achter plat.

B b. Is een muts van rode vilt, die de genen op hebben, die de stoelen van grote Mandarijns dragen.

C c. Is een rode muts of bonet van beuls of scherprechters: waer op zy altijts dragen, in plaets van een pluimaedje, eenige pluimen van het Keizerlijk laken of pauwe veeren.

D d. Is een muts of kap, die al de Sinesen dragen, van den minsten tot den meesten: ja zelf voortijts de Sinese Keizer: hoewel die van grooten staet, van zijde of andere dierbare stoffen: die van flechten, van paerde hair. Zy komt half wegen het voor-hooft, en sluit zeer dicht toe.

E e. Zijn Bonetten van voornaeme *Bonzien*, als overheden

F f. Zijn kostelijke Kappen of Huiven van Mandarijns vrouwen, van gout of zilver.

G g. Is een Kaproen van allerlei oude Sinese vrouwen.

Die van Mandarijns en aenzienelijke vrouwen zijn van fijn zilverdraet: die van lager Sinese vrouwen van bort-papier.

H h. Is een Kaproen van Sinese vrouwen van middelmatigen staet.

60. Is een kap van slechte Sinese vrouwen; hoewel zy ook eenige andere dragen, met weinigh onderscheid. *Zie Figuur* I.

Gewaet of kleding.

Wat het overigh gewaet der Sinesen, zoo van man als vrouw-volk, belanght; in 't algemein worden in geheel *Sina* gene hemden gedragen: maer in dessels plaetse op het bloot lichaem een onder-rok van wit katoen.

Adrianus de las Cortes.

Al de Sinesen, van den minsten tot zelf den Keizer toe, dragen onderbroeken van een zelfste fatsoen, zonder opening voor.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

D'onderſte einden van deze broeken, dragen zommigen los en ongebonden, ten halven wege van de dijen: andere ſchorten die op en bindenze vaſt met banden, die zy gebruiken in plaets van kouſe-banden.

Die veel voor Mandarijns moeten verſchijnen, dragen gewonelijk aen de zelve vaſt kleine kuſſentjes van een palm in 't vierkant, tot beſcherm voor de knien: wijl zy onder het ſpreken, gedwongen zijn t' elkens lang op hunne knien te leggen.

Al het Sineeſch man-volk draeght ook over hunne broeken voorſchoten, gewoonelijk van wit katoen, of hennip doek (hoewel ook eenighe ſtukken daer op van zijde zijn,) die tot half wegen de dijen komen

Trigaut. Gemene luiden dragen wijde en lange rokken van katoen, inzonderheid des winters, met brede en wijde mouwen; doch die zeer naeu om de handen ſluiten Op de rechter zijde of voor zijn deze rokken open, en ſlaen de Sineſen die voor de borſt over malkandre toe: en hebben het binnenſte deel met een band of lint onder den linker arm, en 't bovenſte deel onder den rechter arm vaſt geſtrikt.

Desgelijx dragen luiden van aenzien en ſtaet ſchier een zelfſte fatſoen van rokken; hoewel voor met eenige koorden en boorden bezet, en van root damaſt, zijde of andere dierbare ſtoffen.

Binnen 's huis heeft het man-volk gemenelijk een ſlechter en korter rok aen, en voor open. Op d'eene zijde hebben de mannen ook gemenelijk een neus-doek hangen.

Het voornaemſte gewaet des vrouw-volks, komt ſchier geheellijk over een, met dat van het man-volk: want zy dragen over hunne bloote lichaem by na een zelfſte fatſoen van rokken; desgelijk broeken, hoewel met een opening op de zijde, daer die van de mannen toe zijn, en met banden.

Ook

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Ook dragen de vrouwen voorschoten, te weten, Mandarijns en groote mee-vrouwen, zeer breed en lang tot op de aerde: door-wrocht op de einden met velerlei cierwerk; maer gemene en slechte, zeer kort: en in plaets van velerlei cierwerk op de einden, slechts met vouwen, of ploien de een op de ander.

Over al het ander gewaet dragen ook de vrouwen, buiten 's huis wijde en lange, schier een zelfste fatsoen van tabberts of rokken, als de mannen: desgelijx met zeer wijde en ruime mouwen: hoewel met dit onderscheid alleen, dat de mouwen op de handen wijt zijn, daer die van de mannen dicht toegesloten. Ook gorden de vrouwen die om den middel met een bant toe. Binnen 's huis dragen zy tabberts zonder mouwen, veel enger en voor open.

Het gewaet van voorname vrouwen op straet in de draeg-zetels, is zeer lang en ruim; maer slechte dragen doorgaens korte rokken en voorschoten.

De rokken en tabberts der grooten zijn gemeenelijk van blaeuwe zijde, of root damast en zatijn: maer al de gemeene luiden dragen 's winters kleren van katoen.

Het geheel hooft en kapsel hebben zoo wel voorname vrouwen van Mandarijns, wanneerze in *Palakijns* zitten, als vrouwen van middelmatigen staet, die langs straet te voet gaen, met een fijne zijde doek bedekt. Met de zelve blijft ook bedekt zekre kaelte, die zy al willens, door het uit trekken van veel hairs met pluk-yzers, boven het breed des voor-hoofts maken, zonder oit ander slagh van dek-kleed of huik te gebruiken. Jonge dochters gaen met ongedekten hoofde, en maeken ook zoodanige kaelte. *Zie Figuur 1. letter O.*

Al de vrouwen dragen ook aen de ooren een zelfste slag van goude oorhangers, volgens d'af-beeldingh op Fi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Figuur 1. by *Q*: hoewel gene ringen aen de vingers.

Zeer kostelijke kappen of huiven dragen ook de vrouwen, inzonderheid die van Mandarijns: eenige zijn gemaekt van fijn zilver en goud draet, andere van zijde: gestoffeert boven op tot cieraet, met een vogel of iet anders.

Vrouwen van middelmatigen staet hebben het hair tuits gewijze by een verzamelt, en geknoopt boven op den kruin des hoofts, met een hairnaelt door de knoop gestooken: of door een ronde schijf, gemaekt van bort-papier, die zy boven op de kap tot cieraet dragen.

Zie Figuur I. letter S. Beide mannen en vrouwen dragen altijts in de handen een waier, 't zy zomer of winter: en 't is by hen een heusheid die voor den mont te houden in het spreken. Ook is het zeer gemein onder de Sinesen, een waier elkandre tot een geschenk te vereeren en toe te zenden. Zeer net zijn deze waiers gemaekt, en met velerlei cierwerk opgetoit.

De vrouwen zoo wel als de mans dragen ook witte en zeer wijde kousen of kanonsen, zonder zolen of voetelingen, die, los gemaekt, tot op de enkelen en schoenen met de einden neer hangen.

Trigaut. Des zomers worden gemeenelijk kouzen van linnen; maer des winters van vilt of leer gedragen.

Zy bewinden ook bywijle de bloote beenen van de knien, tot aen de enkelen, wanneer zy te voet zullen gaen of anderen arbeid doen, met zekre windselen: trekken by wijle daer ook kousen over hene, des winters wanneer het kout is: waerom de Sinesen altijds zeer wijde kousen dragen. *Zie Figuur I. aa.*

Martyn. Atl. Sin. D' inwooners der elfde landstreke *Junnungfu* des landschaps van *Junnan*, gaen met ongevlochten en lang neerhangenden haire, bloots hoofts: willen geen klederen maken, maer slaen om hun lichaem en zijde slechts hele stukken katoen-doeks.

De mannen in de krijgs-stad *Mopang*, in het zelfste landschap, gaen meerendeels in 't wit gekleet: vercieren d'armen en benen met goude en kopere ringen: desgelijx de ooren, die zy lang en doorboort hebben: na de wijze der Indiaenen, daer zy dicht aen grenzen.

Gemeine vrouwen en van slechten staet, gaen zoo wel binnen als buiten 's huis in korter gewaet, en met de rokken een weinigh opgeschort: volgens de nevens-gaende af-beeldingh dezer twee vrouwen: welker een twee water-emmers draegt, ten dienste van haer huis: d' andere, na de Sinese wijze, haer kind achter op de schouderen torst.

Volgens *Trigaut* verschillen de Sinesen boven al in de schoenen van de onzen. De mannen dragen schoenen van zeer fijn lijwaet of fluweel, zeer net met verscheide bloemen en lofwerk van zijde gestikt: schoenen van leer worden slechts by het graeu gedragen: ook zelden zoolen van leer gemaekt: maer van laken op elkandre genaeit.

De meeste schoenen van slechte vrouwen zijn niet van leer; (hoewel zeer gemeene die van leer dragen;) maer van linnen of grof doek. Groote mevrouwen dragen schoenen van zijde, met veel koorden en boorden zeer net verciert: waer in zy meer cieraet toonen, als in eenige andere deelen van de kleederen. *Adrianus de las Cortes.*

De vrouwe schoenen zijn van verscheiden maeksel; hoewel alle zeer klein en kort, na de kleinheid harer voeten, veroorzaekt door het prangen en bewinden met windselen of zwachtelen (zodanige twee windzelen op Figuur 1. by *b b.* afgebeelt staen) van kints been af. Zommige rijzen als de nebben van schuiten, of als schaetzen, spits en krom voor op: andere in maniere van een haenen kam.

Ieder schoen heeft onder twee blokken, waer op zy gaen even als op stelten: als in de eerste Figuur staen afgebeeld, in volgender wijze:

T. *Zijn schoenen van leer voor gemeene luiden.*

V. *Muilen of toffelen van leer en hout, die zy over schoenen dragen.*

X. *An-*

X. *Andere muilen van een zelfste stoffe, die over de blote voeten gedragen worden.*

Y. *Schoenen, die schaetsgewijze voor op gaen.*

Ik zal ook laten volgen, 't geen my uit de schriften van den Schotsman Mr. *David Wricht* ter hand is gekomen: nopende den dracht der Sinesen.

De dragt der Groten is van gout of zilver laken, Turksche felp, geboorduurt met vogelen, draken en andere gedierten.

De kleding komt in genen dele overeen met die van d'onzen; maer dragen lange rokken, gelijkmen leest d'Outvaders droegen, gemenelijk vier, twee onder en twee boven rokken. D'onderste rok komt op het bloot lijf (want hemden dragen zy niet) tot aen de knien, heeft zeer nauwe mouwen, die om den arm sluiten, heel zindelijk aen de handen doorwrocht. De boven-rokken zijn zeer lang en hangen tot op d'enkelen of voeten, met een opening van den middel af tot onderen toe. Op de zijde noch voor op de borst zijn geen knopen, om de rokken toe te doen, maer de rechte zijde der rok wort onder den linken arm omgeslagen en met bantjes van eenzelve kleure, als de rok, in de zijde vast gebonden: desgelijx word de linke zijde overgeslagen en op een zelve wijze vast gebonden; zoo dat de rok dicht boven aen den middel sluit; maer is onder vry wijder. De mouwen der rokken zijn geweldig wijt, en over de drie vierendeel langer als d'armen, en hangen by de twee el in de ruimte onder den arm af.

De kleur der rokken is velerlei, ja worden die van allerlei kleure zonder onderscheit gedragen: uitgezeit zwart, die alleen eenige ordens van Priesters mogen dragen.

De rokken van borgers en koopluiden zijn van gebloemde zijde stoffe: des winters, inzonderheid in de Noorder Landschappen, tegens de koude gevoert met zabel en ander bont-werk.

Groten en Edelen hebben om hunnen middel eenen gordel, in vorm van een hoepel, die ontrent een hand breet in 't ronde van 't lijf afstaet, en aen twee banden hangt, een op de linke, en een op de rechte zijde.

Deze gordel is drie of vierde halve vinger breet; ingeleid, na den staet der edelen, met goude of zilvere platen en kostelijke gesteenten: andere zijn gemaekt van zandelhout. Zoodanige gordels zijn, gelijk ook hunne mutsen, tekenen van hunne bedieningen. Zy dragen gene beffen noch dasjes; maer gaen met bloten halse: desgelijx gene gordels, dan op hunne onderste rokken, die zy geweldig stijf toebinden, en steken daer in hun gelt. Gemenelijk hangt ook een beurs of tas daer by neer aen de rechte zijde, gemaekt van root of scharlaken. Het fatsoen der rokken van gemene luiden is een en het zelfste met die van edelen, koopluiden of burgers.

De broeken zijn ruim, strekken van de heupe af tot aen het midden des beens; doch worden niet, gelijk d'onzen, met ployen in de bant vergadert; maer zijn boven wijt, die zy in het aentrekken in malkanderen fronselen en dan met een bantje toegorden: of zijn in maniere als de schorteldoeken hier te lande, omgeleit boven met een zoom, door welk een bantje gaet, dat, met voor toe te trekken, de broek zijne vastigheid geeft.

De kousen zijn gemaekt van fijn linnen: hoewel ook van zijde en felp; niet gebrait; maer alle genait met naden voor en achter. De zolen der kouzen zijn zeer raer; dicht gewerkt en een halve vinger breet. Aen deze kouzen worden boven kouze-banden gedragen, binnen 's beens gestrikt, van bloemen of rode zijde, met kanten daer aen.

De schoenen hebben slechts eene zole. Het leer van de hiel tot aen het overleer is naulix anderhalve vinger breet.

Het overleer is halvemaens gewijze voor aen den toon uitgesneden, en buigen ook zoo op: zulx men gemakkelijk twee vingeren breet de zole zien kan. Gemene luiden dragen schoenen van graeu leer: burgers en koopluiden van zijde stoffen: de Groten van gout en zilver laken: doch dragen deze gemenelijk laerzen op de Poolsche maniere, hoewel zonder polveyen. Dus verre Wricht.

Wapenen.

De gemene wapenen der Sinesen, volgens *Semedo*, zijn bogen, pijlen, lancien en houwers of zeepmessen. De lancien zijn van Bamboes-riet gemaekt en veel groter, dan d'onzen hier te lande. De bescherm-wapenen zijn schilt, stormhoeden, beneffens zekere platen van yzer, tot de brete van drie vingeren, op elkandre geleit; waer mede zy hun borst en ruch bedekken; hoewel zeer dun en slechts scheut-vry voor pijlen. Dan heden 's daegs gebruiken de Sinesen en Tartars ook schiet-geweer, vuurtuig, en allerlei andere wapenen.

De zelfste trappen van eere, die de Geletterden krijgen, worden ook in de zelfste jaren en op de zelfste plaetsen en met de zelfste tytelen den krijgsluiden verleent. Alleen wort de tijd gewoonelijk tot in de volgende maent opgeschort. Maer aengezien de krijgs-kunde en oefening, onder de Sinesche Regering, gelijk als verstorven lag, wierden de zelve met veel minder toestel verleent: en stonden derhalve zeer weinig luiden daer na.

Deze krijgs-onderzoeking is ook driederlei, gelijk die van de letteren. In d'eerste schieten zy in vollen ren negen pijlen. In de tweede mikken zy met even zoo veel pijlen, op een zelfste doel-wit: doch staende voets. Die ten minste met vier pijlen te peerde, en twee van d'aerde het doelwit treffen, worden tot de derde onderzoeking toegelaten: waer in zy van krijgs-zaken op voorgestelde vrage in geschrift moeten antwoorden.

De Rechters daer na vergelijken deze drie onderzoekingen tegen elkandre en maken dan in ieder Landschap uit het gansch getal ontrent vijftig Licentiaten. Maer in welk jaer men te *Peking* Doktoren der letteren

maekt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

maekt, worden ook hondert krijgsluiden gekoren, uit al het geheel getal der Licentiaten des geheelen Rijks, na voorgangh van drie onderzoekingen, met het krijgs-doktoorschap, om zoo te spreken, begiftight.

De eerste oorlog, welk de Sinesen in hun Historien gedenken, word gezeit zich toegedragen te hebben op den berg *Fan*, ter plaetse daer nu de stadt *Yeking* in het Landschap van *Peking* gelegen is, te weten met den neerlaeg van den tweeden Keizer *Xinnung*, die des jaers, voor de geboorte des Heilands, twee duizent acht hondert zeven en dertig quam te heerschen, en, na een regering van hondert en veertig jaren, ter plaetse voornoemt, door zeker onder-koningje verslagen wiert.

In aeloude tijden, voor 's Heilands geboorte, wierd de krijg meest met wagenen gevoert.

Onder andere schrikkelijke oorlogs-vonden, daer de Sinesen zich ten oorlogh van dienden, zeit men ook zy in aeloude tijden ossen, gewapent met vervaerlijk vuur-tuigh en moort-geweer, gebruikt hebben, om den vyand met verbaestheid op de vlucht en in wanorde te brengen. Want deze beesten, door het geraes van het aengestoken vuurtuig op de vlucht geraekt, matsten al ter neer, wat hen voor quam, en baerden een schrikkelijken moort.

Dit gebruik van ossen ten oorlogh schijnt een aeloude vont der Sinesen te zijn: want als Koning *Yoy* ontrent des jaers voor 's Heilands geboorte drie hondert en twintig de stadt *Me* in het Koningrijk *Ci* belegert, en tot d'uitterste benautheid gebragt had, stelde zeker krijgsknecht, *Tientan*, (hoewel tot Overste met gemene bewillingh van de stedelingen gekoren,) dezen vond in 't werk: te weten, hy wapende de hoornen van al de koeien of ossen, die in de stadt waeren, ten getale van over de *Martin. Hist. Sinic. lib. 5.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

duizent met een ſcherpe zeiſſen, en over dekteze met laken, welk door de vuurige kleuren eenen draek verbeelde, en bont aen de ſteerten ſtroo, met pek en zwavel beſtreken.

Dit krijgsheir van oſſen, dus toebereit, zond hy des nachts by onty, ter poorte en andere openingen uit, met vijf duizent ſtrijdbare krijgsknechten achter aen, die het ſtroo aen de ſteerten t'ontſteken hadden.

Midlerwijle wiert op de wallen een yzelijk geraes, met het ſlaen op trommels, hoorens en kopere bekkens, gemaekt: en ontſtont een vervaerlijk geſchrei van mannen en vrouwen.

De oſſen, gelijk door razernye aengedreven, liepen gins en weder, waer hene de woede hen dreef, en baerden, met al die hen tegen quamen ter neer te vellen, een zeer groten neerlaeg: zulx de beleggers verbaeſt tommelings overhoop vielen, en van 't beleg opbraken.

In het Landſchap van *Suchuen* houden koeien, die zeer lange en dikke ſteerten hebben, met gekrult hair, die by de Sineſen cieraets-halve tot krijgs-tekenen, in plaets van pluimaedje, zeer begeert worden.

D'opperſte Veltheer by de Sineſen wort *Zumpim* genoemt: gelijk de Zee-Admirael *Haitao* of *Haitau*, of volgens *Trigaut Aytan*: die in *Kanton*, de Hooft-ſtadt des Landſchaps van *Quantung*, zijn verblijf heeft. Onder deſſelfs gebiet ſtaen ook alle vreemdelingen, die in het Landſchap van *Quantung* aenkomen. Dees let ook op de zee-roveryen: waerom hy gewiſſelijk een grote magt heeft.

Het maken van buſſekruit is by de Sineſen een aeloude vont. Doch plagten dat voorhene meer tot luſt en vreugde vuuren, op hunne Feeſten te gebruiken, als in den oorlog. Dan dienen zich heden neffens de Tarters niet min daer van te water en te lande als de volken van *Europe*.

Zoo de Jeſuit *Adrianus de las Kortes* getuigt, is de kleding der krijgsknechten van *Sina* over al hun voorſchooten, en ruim gewaet, een rok, op

op de zijde en voor open, met een monniks-kap achter op de ſchouderen: is zeer breet, en komt tot op de voeten. Eenige benden dragen die root: andere blaeu of bleek: andere tuſſchen wit en zwart en ook van andere kleuren.

Martin Hiſtor. Sinic. p. 405.

De Sineſen ſchilderen den eerſten krijgs-overſte of heir-geleider, die in de driejarige onderzoeking den eerſten naem had, gewapend af, in een zeer hooge en groote geſtalte, en zenden het ſchildery na de rontom gelegen uitheemſche gebuur-volken, met inbeelding door zoodanig ſchildery den uitheemſchen ſchrik voor hen aen te jagen zy. Een aeloude gewoonte is deze en onderhouden by de Sineſen, al ſedert Keizer *Ching*, die des jaers voor de geboorte des Heilands vijf en dertig begon te heerſchen Want te dien tijde bediende het ampt van *Kolao*, zeker *Xang*: uit den geſlachte van *Vang*, een man, groot, ſterk en zeer vet van lichaem, en met zulk een groot aenzicht en hooft, als een reus. Wanneer na 's Lands gebruik de Tarterſche Koning van *Tanyu* Keizer *Ching* quam bezoeken, bezocht hy ook dezen *Kolao*: over wiens geſtalte de Koning zich der mate ontzette, dat hy uit verbaeſtheit te ruch trat. Den Keizer des verwittigt, was daer over verblijt, en ſprak: *zoodanige mannen moeten het zijn, dien het opperbewint over het Keizerrijk van* Sina *aenbevolen is: dat alleen ook de gedaente de Barbaren kan doen ſchrikken.*

Het was oulinx en is noch heden 's daegs ten dele onder de getrouſte Sineeſche landvoogden een gewoonte, zich zelfs het leven te benemen, om niet in 's vyants handen te vervallen en hem benootzaekt zijn te dienen. Want zulx wort by de Sineſen voor een grote ſchande gehouden, indien zy niet liever met hunnen Koning of Keizer, van wien zy hun landvoogdye en ampt ontfangen hebben,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

willen sterven, dan den zeegbaren vyand te dienen en dien zich t'onderwerpen. Dies achten veele beter glory-rijk te sterven, gelijk zy meinen, dan met deze schande gebrantmerkt te worden. Hierom doen de Sinesen zoodanige trouhertigheid, met het oprechten van beelden en kerken, vereeren, om in de geheugenis der nakomelingen eeuwig te leven. Men heeft in deze eeuwe velen gezien, die liever hadden zich zelfs van kant te helpen, of met een wrede dood door de Tartars omgebragt te worden, dan hen zich t'onderwerpen, of na hun wijze en bevel het hair af te scheren, met een tuit slechts achter te behouden.

Martijn Histor. Sinic. Een eenig krijgs of legioen, *Kiun* in 't Sineesch geheten, bestaet by de Sinesen uit twaalf duizent en vijf hondert man, onder een eenigen Krijghsoverste of Veltheer, en vier Kolonellen: beneven andere Bevel-hebbers van minder belang.

Der Tartaren krijgsheir, die heden *Sina* bezitten, bestaet meest uit ruitery, met weinig voetvolk. In het te velde trekken word by hen deze orde onderhouden. Voor aen trekken twee ruiters, ieder met een vaentje aen een stok op den ruch: na deze op een zelve wijze twee andere. Daer na volgen twee voorname Tarters zonder vanen. Na hen d'Overste of Ritmeester van de geheele ruiterbende. Hier op vijf andere in 't gelit: waer van de middenste de grote vane des Keizers, die geel is, op de ruch heeft. Eindelijk volgt de gansche ruitery, by vijven in 't gelit. Daer na weer twee klene vaentjes; ten leste, die den geheelen troep sluit.

De Tarters zijn op pijl en boge boven al andere volken wonder vaerdig afgerecht.

De Tartarse krijgsknechten dragen wapen-rokken van leer, daer yzere schelpen, d'een boven d'andere, op vast genaeit zijn, gelijk hier te lande de malie-rokken. Hebben ook gemenelijk yzere borstharnassen aen; hoewel niet uit eenige plaet gemaekt; maer uit verscheide stukken, met yzere nagelen aen malkandre geklonken: zulx daer uit een groot gerammel en geraes ontstaet, als de ruitery wat sterk komt voortzetten.

Zy rijden ook vaerdigh te paerd: doch beslaen de paerden niet.

Op 't hooft hebben zy storm-hoeden, hoewel zonder kasket, tot bedeksel des aenzichts: daer achter, in plaets van pluimen, een hoogh-root geverfde paerde-steert of mane by neer hanght.

Gemenelijk staen groote knotsen, als morgen sterren, met een yzere pen boven aen, in de Steden op de muuren, dicht by de borstweringen, ontrent tien voet van malkanderen.

De Sinesen voorhene, eer het Rijk onder den Tarter quam, beherrighden zeer weinigh den krijgshandel: waeren ook slecht gewapent, zonder stormhoet, slechts met boge en pijlen. *Zie Trigaut. 124.*

Zoo *Semedo* en *Trigaut* getuigen, droegh niemand wapenen in de steden, zelfs ook de krijgsknechten, of Krijgs-Oversten, noch ook gene Geletterden, ten zy ten tijde van monstering, of wapen-oefening, of te velde trekken, of ter verzelschappingh van Mandarijns: ook had niemant binnen 's huis wapenen, als slechts by wijle een verroeste pook of degen: ter gebruik zomwijlen tegen de rovers op de wegen. Zulke een afschrik en schuuw hadden de Sinesen voorhene van de wapenen. Waer over, voeght *Trigaut* daer op, by hen gene zamenrottingen of krakelen ontstaen, of worden met vuisten en het trekken by 't hair beslecht. Zy trachten het geleden ongelijk niet by manslagt of quetsure te wreken. Maer die voor eenen ander vlucht, en van ongelijk te doen afhout, draegt den naem van kloekmoedigh en voorzichtigheid. Maer heden zijn de Sinesen, door het oorlog tegen de Tarters, vry ontaert, en hebben geleert soldaten orden.

Volgens een aeloude Barbarische gewoonte, en noch heden in gebruik, worden, na het veroveren van het Keizerrijk, al des Keizers bloedverwanten van mannelijken oir, t'effens met het Keizerrijk zelf ten gronde verdelght. Dit heeft men zien gebeuren in de laeste oorlogh

der

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

der Tarters tegen de Sineſen : want meenigten van onſchuldige kinderen, en ſlechts ſchuldigh door hoogheid van afkomſt, jongelingen ja koningjes, die zich vrywillig onder het jok der Tarters begaven, wierden door hen hierom alleen gedood, wijl zy uit den Keizerlijken ſtam van *Taiming* herkomſtigh, of de bloetverwanten van den oprechter des ſtams *Taiming* waeren: die de Tarters zeer wredelijk vervolgt hadden.

Al de krijgsknechten, beide Tartars en Sineſen, zoo wel die in *Peking* als door geheel *Sina* verſpreit leggen, zijn onder acht vendels verdeilt.

Het eerſt is wit, welk het Keizerlijk genoemt word: het tweede, root: het derde zwart: het vierde ſaffraen-geel. Over de drie laetſte geboot voorhene de oom des Keizers *Xunchi*: over het eerſt de Keizer zelf. Uit deze vier, met het vermengen van kleure, maken ſy vier andere: waer aen ieder krijgsknecht weet onder welk vendel hy hoort, en tot welk leger, en tot wat gedeelte der Stadt hy keren moet: alwaer zy altijts met paert en wapenen gereet ſtaen.

Wanneer eenigh heir of bende uit te zenden is, kan alles binnen een halve uure vervaerdight worden. In plaets van een trompet, word op een kink of zee-hoorn geblaezen. Uit de plaetze en wijze van het geluit verſtaen zy, welke krijgsknechten en Overſten, en hoe ſterk in getale moeten uit trekken. Waer op zy zonder vertoeven vaerdig daer by ſijn, en volgen het vendel, welk een ruiter achter op de ruch gebonden draegt: hoewel dikwils, behalve de Veld-overſte en Vendrigh, niemant weet waer hene het gelden zal.

De Tarters, een zeltzaem ding in hun krijgh, nemen geene beletſelen met zich, nochte zijn om lijftocht bekommert: maer eeten al wat hen voor-komt: hoewel meerendeels vleeſch, half gekookt of gebraden. By mangel van ander vleeſch, dooden zy hunne peerden en kemelen om t'eeten.

Wetten, en Gerecht of ſtraffe.

MEn vint in *Sina* gene oude wetten, gelijk, by de volken van *Europe*, die van de twalef taferelen en Keizerlijke wetten, beide herkomſtigh van de Ro-
Trigaut. meinen.

Maer de gront-legger van ieder ſtam, ter heerſchappye geraekt, voert na zijn welgevallen nieuwe wetten in, die de ranken of nakomelingen van dien zelven ſtam benootzaekt zijn t'onderhouden: waerom de wetten, die heden van de Sinezen onderhouden worden, niet ouder zijn, dan Keizer *Humvu*, d'oprechter des ſtams *Taiming*.

Dees heeft eenſdeels al de wetten gemaeckt, eenſdeels de ouden, reeds by zijne voorzaten ingevoert, beveſtight. Want het voornaemſte doelwit, daer dees Keizer op oogde, was het Rijk in ruſte en vrede te houden, en het voort-planten van een langduurige heerſchappye voor zich zelven, en voor zijne naekomelingen.

Keizer *Siveni*, die des jaers, voor 's Heilants geboorte, drie en zeventig begon te heerſchen, liet zonderling zijne gedachten gaen, over het regelen van 's Rijks wetten en rechten. Want verſcheide wetten, ingevoert door verſcheide Keizeren, waeren der wijze in onberekenlijken getale aengegroeit, dat iemand zijn leven genoech daer aen te deurlezen had. Derhalve die eenige kennis der zelve voor andere bekomen hadden, konden hen lichtelijk, met het een bedroch uit het ander te ſmeden, verſchalkken: waer uit den Recht-banken veele moeielijkheden overquamen, en veele onrechtvaerdige gewinnen ontſtonden. Dies bragt dees Keizer de wetten (hoewel niet alle, maer ſlechts de beſte,) onder weinig hooft-ſtukken, en ſchafte de reſt af: op een zelve wijze, gelijk de Roomſche Keizer *Juſtiniaen*.

Met

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Met hoe groot een matigheid de luiden ter dood door de Rechters te verwijzen waeren, heeft hy met deze wet getoont:

Wy willen dat de Rechters liever tegen de wetten zondigen, dan iemand, zonder duidelijk berecht der zaken, aen den halze te straffen. Want 's menschen leven is het grootste van alle dingen op der aerde. Dies heeftmen groote toeverzicht te gebruiken, dat ook niet een eenig mensch reukeloosselijk gedood werde.

Martijn Histor. Sinic. Door den naem van Muzijk of maet-zang, welke gezeit word by de oude Koningen en Keizerlijke geslachten geweest te zijn, verstaen de Sinesen de wetten en wijze van bestieren. Dan heeft zich deze wel, wanneer alles, gelijk in een goede maet-zang, onderling over een komt. Dan zy betekenen ook zelfs de tónen of deunen, die zy voor de Koningen gewoon waren op te zingen, met den naem van Muzijk: naerdien in dezelve de wetten en willekeuren begrepen waeren, zulx de Koningen ook onder het zingen leerden, 't geen hun ampt betrof. Want dewijl deze niet gaerne in de boeken blokken; wierden zy van de Sinesen zoodanig geleert, dat hen, schoon met afkeer, behaegde te leeren, op wat wijze zy hunne onderdanen mosten bestieren.

Martijn Decas lib. 1. Door Keizer *Ya*, die des jaers voor de geboorte des Heilands twee duizend drie honderd zeven en vijftigh op den stoel raekte, zijn vijfderlei straffen ingevoert: waer by de misdadigen of aen de neuse, of koot des voets, of hand, of hooft, of eindelijk met eenige wreeder straffe des doots gestraft wierden. Zoo de rechters over de straffe twijfelden, zy waeren belast tot genade te neigen.

Dezelve Keizer voerde drie trappen van ballinghschappen in; na de groote der misdaden. De swaerste was, ballingh buiten het gansch Sineesch Rijk, na de Barbaren, of uitheemschen gezonden te worden. De naeste daer aen, duizend Sinesche stadien buiten het vaderland te zijn. De derde en zachtste, slechts buiten de grenspalen des Keizerrijks gebannen te worden, zonder bepaling van de verte.

Verscheide Landvoogden worden by den Keizer over het bedrijf van misdaden, na het Landschap van *Queicheu* in ballinghschap gezonden, ter oorzake *Queicheu* verre afgelegen en een woeste en ongehavende oort is.

Volgens een gewoonte, sedert vele eeuwen her by de Sinesen onderhouden, wierden d'overtuigden van misdaden aen zoo vele stukken gehouwen of gesneden, als den Rechter goed dacht, die dikwils ten getale van tien duisend beliepen. D'eerste snijding woede tegen de winkbrauwen, met welker afgetrokken vel de oogen overdekt wierden; want ook hier door sochten de recht-banken den naem van mededogentheid te dragen; aengezien de Rechters wilden dat de misdadigen de pijne wel voelen zouden; maer evenwel niet sien. *Martijn Histor. Sinic.*

Keizer *Veni*, die des jaers honderd negen en zeventig voor de geboorte des Heilants begon te heerschen, heeft evenwel deze straffe verzacht, indien men haer verzacht magh noemen, die niettemin zeer wreet is.

Want in plaets van snijden, wierden den misdadigen zoo vele slagen gegeven, als den Rechter wel geviel: te weten, met een dun willige rijsje, welk zoo grote pijne veroorzaekte, dat velen door dit slaen dood ter neer zegen. Waer door Keizer *Hiaking*, zoon van Keizer *Veni*, deze straffe noch meer verminderde, en slechts een derde deel slagen den misdadigen beval te geven.

Al van aeloude tijden af hebben de Sineesche Keizeren en Koningen in gebruik gehad, wanneer zy eenen Landvoogt willen doen om 't leven brengen, hem eershalve te gunnen, dat hy met zijne eigen hand zich het leven beneme, om niet door eens anders hand te sneuvelen: welk voor een grote oneere by hen gehouden word. Dies zenden zy een zwaert of koorde in een goude kiste, bezegelt met 's Keizers of 's Konings zegel, met bevel van zich te verhangen of door te steken, t'effens met aentuiging dat zulx hem tot bewijs van zonderling eere en genade verleent werde. *Martijn.*

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

De lijfſtrafbare gevangkeniſſen zijn met meerder gemak en ruimte gebout, dan d'onzen hier te lande; hoewel byna alle van een zelfſte geſtalte, met zeer weinig onderſcheids, zulx, met een eenige ſlechts te beſchrijven, lichtelijk al d'anderen zullen gevat worden.

De gevangkeniſſen ſtaen na by de paleizen of hoven en rechtbanken der Mandarijns of Landvoogden, daer zy onder behoren, of altoos niet verre van daer. Zy hebben geen uitzicht op de ſtraten; maer vervolgens uit d'eerſte poorte of deure, de naeſte aen de ſtrate, komtmen door een kleinen gang en treet van daer in een neer-hof, groot of klein na gelegenis der plaetſe. Getreden door dit hof, komtmen aen een derde poort, daer de huizing der Sipiers is, die gewonelijk drie moeten zijn. Eindelijk komtmen door een andere poorte in een vierkant hof, aen alle vier zijden bezet met gevangen-kamers, geſticht in d'open lucht, op zware houte kolommen, in maniere van galderyen, zonder eenige deure; maer ſlechts met een ſchuif van hout. Deze kamers zijn voor de gewonelijke of gemene gevangenen: want in ieder hoek des hofs is een geſloten kamer, voor de hals-gevangenen, welke in 't Sineeſch *Chumkien* genaemt word, dat's *zware gevankenis*: zoo dat, na voorby al de gemene gevangkeniſſen gegaen te zijn, men aen het eind der galderyen de geheime en ſtrenge gevangkeniſſen krijgt, daer de grootſte misdadigen in opgeſloten worden, zonder vryheit te hebben, van met d'anderen uit te gaen, die den ganſchen dag met open deure of ſchuive zitten en kamer in, kamer uit kunnen wandelen, en met elkandre in de lage hoven verkeren.

De gevangkeniſſen zijn van buiten met gene tralien, zulx die de gevangenen wil ſpreken of zien, binnen moet gaen. Alle avonts wort overziening gedaen, of 'er iemant ontbreekt. Te dien einde komen ze alle in een hof te zamen, daer een der Sipiers met een rol in de handen d'een na d'ander oproept, en gebiet hen binnen te gaen, om ieder in zijn gevangkenis opgeſloten te worden. Die in de heimelijke gevangkeniſſen zitten, hebben des daegs ruimte genoech, en kunnen meer vryheid, en over al te wandelen waer zy willen, voor een ſtuk gelts aen de Sipiers te geven, verkrijgen; maer worden des nachts in goede en veilige bewaernis geſtelt: want zy ſlapen des nachts op een plank, met de voeten dwers geſteken door een groot hout, en de handen in boeiens, met yzere geſpen of hoeken aen de zijde, daer een keten aengeklonken is, die hen over de lendenen komt, en den buik prangt: zoo dat de gekluiſterden, wanneer de zelve een weinig nau geſloten wort, zich naulix kunnen verroeren; naerdien hen de handen, voeten en ganſch lijf geknevelt is. Zoodanige voorzorge word des nachts gedragen.

In het midden des hofs ſtaet gelijk een wachttoren of ſchilder-huisje opgerecht, daer des nachts wacht in gehouden word. Zoo iemant der gevangenen het minſte gewelt maekt, of des nachts het licht (want den ganſchen nacht brant 'er licht) uitgaet, aenſtonts wort by de Sipiers daer in voorzien.

Een der Mandarijns, die het opzicht over de gevangkeniſſen hebben, bezoekt dezelve alle maenden: en na dees gekomen is in het eerſte hof, doet hy al de genen voor hem komen, die ter doot gedoemt zijn. Deze verſchijnen voor hem met ongekemden haire, bijſter gezicht, en hangenden hoofde, de benen ſtruikelende en trede voor trede vallende. Van zoo dra zy weer binnen gekomen, en den Mandarijn uit 't gezicht zijn, houden zy hun ouden ploi. D'oorzaek van deze gelatenis of veinzery is, dat zoo de Mandarijn hen welig en in goeden ſtaet vond, hen zou doen ſlaen: welk by hen *Ta Friti* genoemt is, dat 's gezeid, *zich leggen om vet te worden*: naerdien hy zeid, dat zy daer zijn, om boete van hun misdaden te doen, zich uit te hongeren, en te ſterven, en niet om goecier te maken. D'andere gevangenen komen ook d'een na den ander, en doet de Mandarijn onderzoek na hun bedrijf aen de Sipiers, en de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

dertelheden en ongebondenheid met ſtok-ſlagen boeten.

Vervolgens bezoekt de Mandarijn al de kamers, eǹ laet geen gerijf van banken, ſtoel of bedde blijven: want zy willen dat dit een ſtrenge godsdienſt zy, om in boete te leven, en geen enkele gevangkenis, om in veiligheid te zijn.

Niet alleenlijk zijn de gevangenen der gevangkenis; maer ook vele laſten onderworpen.

Eerſtelijk komt niemant in de gevangkenis zonder vrygelei-brief, welk aldus geſchiet. Op een wit bert ſchryven de Mandarijns den naem en misdaet des gevangen op: waer op de dienderhem aenſtonts met dit bert ter gevangkenis brengt, en doet hem zijne reize betalen: welk genoemt word, de penning des berts. De gevangen gekomen aen de tweede poorte der gevangkenis, vraegt de algemeine Sekritaris der gevangenen, die gelijk de Meeſter des huis is, gezeten op zijnen ſtoel, hem na zijnen naem en d'oorzaek van zijne hechtenis, en tekent hem in zijn boek aen, waer voor hy ook betalen moet.

Daer na word hy vertoont aen d'andere gevangkelingen, en inzonderheid aen de voornaemſten, om hunne orde te ontfangen: die hem een plaets ten noorden of zuiden aenwijzen, doch willen met een ſtuk gelts te vrede geſtelt zijn.

Zoo dra hy in zijn verblijf-plaets is, komt een ander Schrijver, die niet anders te doen heeft, dan zijnen naem op te nemen, en dien te ſchrijven op een byzonder bert van de gevangkenis. Dan ook dees wil voor zijn ſchrijven betaelt zijn.

Na dezeǹ ſchrijver komt de veger, die hem met aendienen, van dat zijn ampt is, de gevangkenis ſchoon te maken, vuur t'ontſteken en andere dingen te doen, te gelijk om geld aenſpreekt.

Naulix is dees weg gegaen, of een van de gevangkelingen vertoont zich met de nauſte en dichtſt geſlote ſtok en hand-boeiens, die hy vinden kan, en doet ze aen deſſelfs handen en voeten. Na een halve uure keert hy weder, met andere veel ruimer en gemakkelijker boeiens, en zeit: *gunſtige en heuſche broeder, deze boeiens prangen u te zeer: zie hier andere veel gemakkelijker.* Maer hy moet geld voor het yſer geven, of zijn muts en rok miſſchen. Deſe zijn de geringe onkoſten.

Na al deze eiſchers komen de portiers, ieder beurt by beurt, die langer doende zijn, om hun recht af te vorderen, dan d'andere, gemerkt de zomme van meerder belang is. Deze wachten twee dagen, na het inbrengen ter kerker, en doeǹ den gevangen, zoo hy hen dan niet voldoet, alle nacht zwaren arbeit opleggen. Het is geen gezet gelt; maer wort betaelt ter beſcheidenheid van de Sipiers, die zoo veel daer uit ſchachgeren, als zy konnen, dat 's te zeggen, het meeſte van de rijken, het minſte van d'armen, en niet met allen van die niet met allen hebben. Eindelijk is het laeſte recht, welk betaelt word tot onderhoud der offerhande, te doen aeǹ d'afgoden in de Pagoden des kerkers. Te dien einde is in ieder vertrek een of twee kapellen, daer de Sipiers alle maenden op den eerſten en vijftienden dag der mane offer doen met een haen, een ſtuk van een zwijn, twee viſſchen, broot, fruit en andere dingen. De haen word een weinig in water gekookt, en daer na op een tafel voor den afgod een uure lang ten tone geſtelt: eindelijk weer met d'andere gerechten opgekookt, en wel toebereit, ten ſpijze voor d'offeraers.

Deze kapelleǹ, gewijdt aeǹ de afgoden, dienen niet alleenlijk tot offerhande voor de gevangenen; maer ook tot gemeender gebruik: want aldaer doen zy hunne geloften en gebeden, en trekken hun lot; hoewel d'uitgang daer van veeltijts zeer rampzalig beſlaegt, naerdien zy in plaets van de vryheid, die zy daer uit zich belooven en na wachten, gewoonelijk ſtok-ſlagen ontfangen of andre ſtraffe, door vonnis der rechters.

Des winters, als de koude groot is, hebben de gevangenen, die arm zijn, het zeer quaet: eensdeels door de koude, eensdeels door mangel van ſpijze: hoewel by de Man-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Mandarijns dikwils die goetheid is, datzy de lijf-straffen van rijke gevangenen in geld-boeten veranderen, ten voordele der arme gevangenen.

Rovers, wanneerze in hechtenis raken, worden gantschelijk van hunne ouders en vrienden verlaten, zonder hen te willen kennen: waer door geschiet, dat dikwils zeven of acht op eenen dagh sterven.

Het word, een zeer merkwaerdigh waen-geloof, by de Sinesen niet gedocht, dat een dood lichaem door de zelfste deure gedragen wort, door de welke het levendigh in gongh. Waerom, tot voorkomingh van deze zwarigheid, een gat of kleine deure in de muur van 't eerste hof gemaekt is, tot een wegh of doorgangh voor de dooden. Perzoonen van vermogen verzoeken verlof van te mogen ingaen door deze deure, voor hun dood, om niet genootzaekt te zijn na hun dood door de zelve gedragen te worden, welk een van de schandelijkste oneere is, die iemant kan overkomen: ook is een van de gruwelijkste vloeken, die de Sinesen vloeken, *La laoti*, dat is, *misschien zult ghy door het gat van de gevangkenis getrokken worden.*

Die eenen gevangen komt verzoeken, moet, uit kracht van een onverbrekelijke gewoonte, altijts iet met zich brengen, 't zy weinig of veel, ieder na zijn vermogen: zo by geval iemant in gebreken blijft, men doet aenstonts daer over tegen hem klachten, gelijk over een misdaet, bedreven tegen een zulke algemeine gewoonte

De vonnissen verschillen niet veel van de onzen, behalven dat d'uitstellen zoo langh niet zijn, nochte de aenhoudingen zoo overlastigh. Al hunne handelingen worden gehandelt door verzoekers en geschriften, en vermagh ieder aldaer in stellen wat hy wil, in stijle van den hoove.

Daer zijn'er, die by dit hand-werk leven. en niet anders doen, dan diergelijke schriften maken: doch behelpen sich met vele leugenen en bedriegeryen; dies een Mandarijn wel voorzichtig en ervaren moet zijn, om eenige vonk van waerheid uit zoo veele leugenen te trekken. Dan hebben die ook geen gebrek van slagen, indienze op bedrogh betrapt worden.

Een verzoek-schrift word vertoont door de parthije zelfs, of door eenen ander uit zijnen naem, in dezer wijze. Het eerste hof van den gerechte is gewoonelijk vol volks, met dingtalen: maer de gangh in 't midden, die recht na den stoel van den Mandarijn strekt, onbelemmert.

De vertoonders der verzoeckschriften buigen zich, ten tijde der overleveringh, op hunne knien, ter gemelde middel-plaetse, met de papieren in de hand, tot aen hun hooft opgeheft. De Mandarijn doet de zelve verzamelen: zijnze hem aengenaem, hy vouwtze zamen, en leitse op zijne tafel: indien niet: hy verwerptze: zoo hy dezelve oordeelt onbehoorlijk te zijn, den vertoonders word aenstonts op zijn bevel een zeker getal van stok-slagen gegeven; schoon hem de zaek niet aengaet. Welk dikwils uit geen andere oorzake geschiet, dan uit wreveligheid des rechters. De verzoeken worden op lange en brede bladen van papier geschreven. Het is een onheuscheid die op kleine papiere en opgevouwen over te geven: gelijk in de nevens gaende af-beeldinghe vertoont staet.

De verdoemingen komen gewonelijk op geld-boeten uit, of by wijle op een ballingschap. Anderen worden gedoemt op 's Keizers schepen te roeien, en andere diensten te doen, gekluistert twee en twee aen een keten.

De straffe des doods, welk is wurgen of onthalssen, word alleenlijk aen valsche munters en moorders te werk geleid: daer en boven slechts een eenige van al de mede-plegers ter dood gebraght. D'anderen raken met zachter straffe vry: uitgezeit vadermoorders, die alle zonder genade gerecht worden: wanneer de daet is uitgekomen.

Dieven worden voor de eerste reize gedoemt in stok-slagen en de gevangkenis: voor de tweeden reize in de zelfste straffe; hoewel een weinig strenger. Of liever, hen worden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

op de buitenste zijde des arms deze twee letteren *Zatao* (welke alle beide eenen dief bedieden) in dezer wijze gedrukt.

Deze letteren staen gesneden op een stuk houts, welk met ink bestreken en dan op het bloot vleesch des arms gedrukt word. Daer na steektmen het beïnkte deel met vier naelden, gezet op een ander hout, tot dat 'er het bloed uitkomt: en trekt dan de inkt in de steken zoo vast, dat d'indrukking altijts blijft, zonder te kunnen uit doen.

Zoo *Trigaut* getuight, zijn de Sinesen in het straffen, inzonderheid van dief stallen, 't en zy gewelt daer by komt, zeer slap, en geschiet noit met de dood. Eenen dief, gekregen op zijn tweede dief-stal, worden met een brand-yzer, te gelijk met ink, twee tekenen op den arm gebrand, ten teken van het stelen voor de tweede reize. Gekregen ten derde reize, in het aenzicht met 't zelfste teken gebrand: zo weer gekregen, word hy na gelang van den misdaet (en ook zoo dikwils als hy gekregen word) streng of genadig met stok-slagen gestraft, of op de galei gebannen voor een zekeren tijt. Weshalven is het over al vol roovers en dieven, inzonderheid onder het graeu en schuim der gemeente.

Evenwel word naeuwe wacht in alle steden, dorpen en vlekken gehouden. In ieder straet is een, en zoo zy lang is, des nachts twee en meer man, die acht geven op dieven en straetschenders, tot voorkominge van alle wanorde, moetwil, stelen en rooven, die zouden komen t'ontstaen. *Zemaa.*

Ter zelfster plaetse is ook een zeker gevangkenis, *Lemphu* genaemt, dat's koude winkel, daer in sy iemant, by voorval van een lijf-strafbare zake, kunnen bewaren, ter tijd toe de Majestraet des verwittigt is.

Alle nachts worden ook de poorten der steden gesloten, en de sleutels tot het opper-hooft der stad gebragt: ja de straten, zoo niet alle en altijds, altoos eenige, aen zekere oorden, met yzere ketenen afgeschoren, of, zoo *Trigaut* wil, met boomen en hekken afgesloten. Volgens den zelven hebben in de steden des

nachts

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

nachts duizenden van mannen de wacht, die langs de ftraten gaen, en in zekere oorden op bekkens kloppen, op een zelve wijze, als de ratel-en klapper-wachten hier te lande.

Zemedo. Dikwils nochtans, voegt *Trigaut* daer by, worden des nachts geheele huizen ledigh geftolen: welk hier door gefchiet, wijl de wakers zelfs dieven of makkers der dieven zijn: derhalve by de wakers zelfs wel wacht diende geftelt te worden.

Overfpeelders, beide mannen en vrouwen, worden geftraft niet met de dood; maer met ftok-flagen, zonder verfchooning.

Vrouwen van aenzien, of die tot dus lang eerbaer geleeft hebben, worden geflagen in 't openbaer, met uittrekkingh van bywijle de broek of kouffen, tot een zeer groote fchande. Maer die door haer quaet leven over langh d' eerbaerheid verlooren hebben, worden op de broek geflagen, zonder de zelve uit te trekken.

Wanneer de mifdaet over groot is, wort de fchuldige met ftok-flagen door vonnis van den geregte dood geflagen, ten getale van zeventigh of tachtig, zoo de zaek voor een hooge rechter-ftoel is. Zulx onmogelijk iemant, na zulke een quade onthaling, leven kan.

Gewoonelijke mifdaden worden geftraft met een zeeker flagh van kaftijdinge, welke in de Sinefche tale *Kianhao* geheten, en niet gebruikelijk in Europe is. Te weten: een dik vierkant hout, langh vier of vijf voeten, en in 't midden met een half rond uitgehouwen, wort gevoeght tegen een ander hout aen, van een zelve dikte, grote, en ook met een half ront uitgehouwen, om den hals van den fchuldige: want in 't midden, wanneer deze twee uithouwingen tegen elkandre aen gevoegt fijn, blijft een gat, fo groot ontrent, als de hals van een menfch dik is. De twee einden worden met banden van vier vingeren breet toegefloten: en ftaet daer op de mifdaet van den fchuldige en de oorzaek zijner ftraffe gefchreven. Alle morgens worden de fchuldigen met zulk een bort *Zemedo.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

om den hals, voor eenen iegelijk opentlijk ten toone gestelt, zonder oit des daegs of nachts te rusten, geduurende den tijd van vijftien, twintigh of dertigh dagen, na luid des vonnis.

Dan deze straffe word noit te werk geleid, ten zy by voorgang van stokslagen: een ding zoo gemeen in *Sina*, dat 'er geen straffe noch verdoeming is, uit gezeit eenige gelt-boete, die ter uitvoeringh gestelt word, dan na deze plechtlijkheid: want deze is gelijk een nootwendige toebereiding aen de laetste wijze van straffe, en gelijk een vereischte toevoegsel aen de natuur van het voornaemste: zonder dat de stok-slagh in het vonnis behoeft aengeroert te worden: aengezien de zelve altijds daer onder verstaen en in 't werk gestelt word, zonder eenige uitzonderinge. Men zeid van de Japanders, hoe die niet wel zonder *Katana* of zabel kunnen bestiert worden, ter oorzake van hun overwreeden en bloeddorstigen aerd: het zelfste kan met reden van de Sinesen gezeit worden, welker staet of bestieringh niet kan bestaen, zonder Bamboes of stok, daer de misdadigen mede gestraft worden.

Volgens een orde in *Sina*, hebben de Mandarijns voor alle recht-banken, wanneer zy gehoor geven, rontom hun tafel aen beide zijde, tien of twalef, by wijle meer amptenaers, *Upu* genaemt: die gemeenelijk recht over eind staen, met groote Bamboes-rieten, *Hipotes* volgens *Texeira* geheten, in de handen, en het scherp na d'aerde. Deze rieten zijn lang zeven voet, onder een hand dik en breet, boven glat en effen, om des te beter te kunnen vatten.

Ook staet op de tafel des Mandarijns een zekere koker met kleine houtjes daer in, gelijk een kooker met pijlen: waer van ieder dient tot een teken van vijf slagen: zulx een rechter slechts behoeft eenige van deze houtjes, na gelangh van de slagen, dies hy geven wil, uit te trekken.

Al de voorzeide *Upi* of stok-dragers houden zich ook aenstonts vaerdigh: zommigen nemen de wapenen in de handen: andere tasten den mis-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

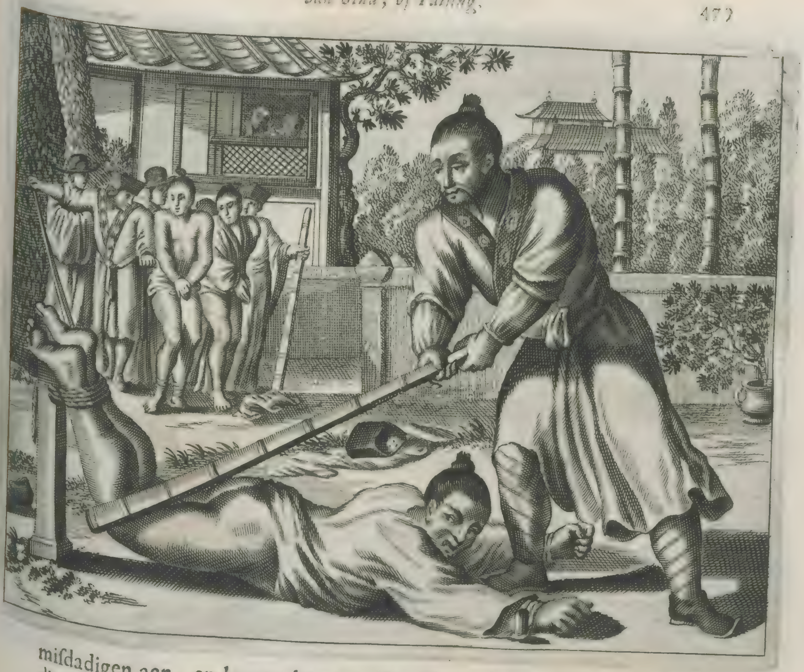

misdadigen aen, en leggen hem op d'aerde met de kouſſen uitgetrokken. Daer na geeft een onder hen den zelven vijf ſlagen op het bloot vleeſch, en wijkt af: dan komt een ander en geeft een gelijk getal van ſlagen: en alzoo vervolgens van hand tot hand, tot dat hy zijne tax ontfangen heeft.

Dit is te verſtaen, wanneer de Mandarijn op zijnen recht-ſtoel is: want buiten dien heeft hy geene houte ſtokjes, hoewel deze ſtok-dragers hem aller wegen verzelſchappen, en de Mandarijn in geringe miſdaeden t'elkens zich van hen dient. Want zoo iemant, die te paerd eenen Mandarijn tegen komt, niet afſtijght, of liever ter zijde afwijkt, wanneer hy verby komt, die krijgt vijf of tien ſtok-ſlagen. En deze maght heeft hy niet alleenlijk in de plaetſen en ſteden van zijn gebied; maer overal, waer het zy.

De Meeſters en Heeren hebben de zelfſte maght om hunne knechts te ſtraffen: behalve dat zy niet mogen hen de kouſſen doen uit-trekken. School-meeſters doen het zelfſte ontfhael aen hunne ſcholieren, van wat ſlaet ſy zijn, hoewel ſlechs op de kouſen; zonder ook dat ſy hen op de aerde doen leggen; maer alleenlijk over een bank. Op een zelfſte wijze ſtraffen d'ouders hunne kinderen, en mogen geene roeden zien: ja ſtaen verwondert, wanneer men zeit dat de kinderen hier te lande op hun billen gegeeſelt worden, welk by hen voor een zeer wrede wijze van ſtraffe gehouden word.

Men vint in *Sina* ook zekere luiden, die met ſtok-ſlagen t'ontfangen zich erneren, voor een zekere zomme gelts, in plaets van eenen ander, die de ſtraffe door den Rechter opgeleit word.

Evenwel is zulx niet gebruikelijk in allen voorval, zonder onderſcheit, 't zy dat de zaek niet word gedoogt, of liever dat niemand gedwongen is, zich zelven voor eenen ander te ſtellen, wanneer de ſtraffe overdadig is. Maer wanneer de kaſtijdinge verdragelijk is, overkomt de ſlagen-koper met den ſchuldigen in den prijs, dien hy voor ieder ſlagh, in het byzijn van den Mandarijn, ontfangen moet.

Twe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Pijninge. Twederlei slagh van pijnigen is in zekere voorvallen, by de Sinesen gebruikelijk: het een aen de voeten: het ander aen de handen.

Tot de voeten is zeker gereedschap *Kiaquen* genaemt, welk bestaet uit drie houten, geleit kruislinghs over elkandre: waer van het middelste vast en onbeweegelijk is: de twee andere draeien om en bewegen zich: deze worden in de voeten van den misdadigen gezet, en daer zoo dicht aen gesloten, datze het gebeente van de koot verbrizelen en diep in gaen.

Tot de handen zijn drie andere houtjes, genaemt *Teanzu*, die zy tusschen ieder vinger in steken, en tegen elkandre aensluiten, en met dunne koortjes zeer stijf aenhalen; latende den misdadigen een tijd langh in die pijne.

Noch is by hen een derde slach van pijnigen in gebruik, in volgender wijze:

Den misdadigen, met nakenden lijve, worden de handen achter op de ruch vast gebonden, en de voeten, aen het hair van den hoofde vast gemaekt, achter over gehaelt. Als dan steken twee beuls tusschen benen en armen, boven de schouderen, een grote stok, met de welk zy hem met gewelt op lichten, en alzoo tot belijdenis dwingen.

Wanneer de misdadigen of gevangenen na den Recht-bank gebraght worden, om aldaer verhoort te worden, of hun vonnis t'ontfangen, zijnze gewonelijk met verscheide dienaers en krijghsknechten der Mandarijns verzelschapt, achter en voor hen, gewapent met hellebaerden, lancien, pieken en ander geweer. Een onder hen gaet voor met den misdadigen, geknevelt met de handen op den ruch, en een tou om den hals. De voor-schoten, die zy anders onder de rokken draegen, hebben zy dan boven de zelve gegort.

Munt

Munt of Geld.

WAt hun gelt belangt, noit hebben de Keizeren of Koningen goude of zilvere munte willen doen ſlaen, om voor te komen het bedrogh, daer de gewinzuchtige Sineſen gewoonelijk zeer toe genegen zijn

By het gewicht alleen waerderen zy de waerdije van zilver en goud, en weten zeer naeukeurig te onderſcheiden, hoe veel het een of ander vermengt of louter is. Hoewel zy nooit gout gebruiken om te koopen; gemerkt zy dat veel meer voor een koopmanſchap", en niet voor een waerdye van koopmanſchap of voor gelt houden. Waer door het zilver gedurig, zoo te zeggen, onder den pijnbank is; en wort op zeer kleine ſtukjes met een yzere tang of ſchaer geknipt: (te weten, zy knippen zo veel van het zilver, als 't weerdig is, 't geen zy koopen willen:) daer na weer, na eens ieders welgevallen, aen klompen te zamen geſmolten, tot dat het weer na des koopers behoefte, aen ſtukken geſneden word. Te dien einde dragen zy altijts aen hunne knie by zich een ſchaer, en een vaerdigh gewichte of ſchaeltje, opgeſlooten in een houte buſje of laetje.

Wel is het een moeyelijk en laſtig werk; maer evenwel zoo groot een bedrogh niet onderworpen, als het gemunt gelt, indien het by de Sineſen in gebruik was.

Zedert vele eeuwen her, heeftmen koopere munte in *Sina* gehad, *Pikjens* geheten: welke Keizer *Veni*, die des jaers, voor de geboorte des Heilands, hondert negen en zeventigh begon te heerſchen, in een beter en bequamer vorm gebraght heeft, met toelating daer en boven van overval, zoo ſlechts zonder bedrogh, door het gantſch rijk te ſlaen. Want voor dien tijd, geſchiede dit alleen in 's Keizers-hof, hoewel tot groot gewin der Keizeren; maer noch tot grooter ongerijf der gemeente, van wegen het on-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

gemak der wegen en af ſtant der plaetſen. Dees Keizer deed de vorm der munte rond maken, van de groote ontrent als een Vries-oortje of een Uitrechtſe duit, in 't midden met een vierkant gat, gelijk noch heden in gebruik, om des te bequamer aen een draet te rijgen. De munte is gemeenelijk met vier letteren of tekenen gemerkt, die den naem des Keizers en d'opgeſtelde waerdije betekenen: de veertien doen ontrent een Hollandſche ſtuiver.

Tol of Schattinge.

GRoote ſchattingen trekt de Keizer jaerlix uit de vijftien Land-ſchappen. Niemant bezit in het gantſch rijk een voet breed lands, zonder ſchattinge aen hem te geven. Ja men zeit, behalve de gemeene onkoſten, die aen de Mandarijns, Land-vooghden en Krijgs-knechten gedaen worden, over de zeſtigh Millioen dukaten jaerlijx in 's Keizers ſchat kiſt gebragt worden: en word de geheele zom by eenigen op hondert en vijftigh Millioen kroonen begroot. Van al deze penningen magh de Keizer niets na zijn eigen wel gevallen beſteden of aen leggen; maer alles komt in 's lands ſchat-kiſt. Is hy iets behoeftigh, hy verzoekt by geſchrift van d'overſten of opſienders der ſchat-kiſten: en word hem dan nooit zijn verzoek geweigert.

Al de vijftien Landſchappen brengen jaerlijx aen ſchattinghen op 32207447. zakken Rijs: ieder zak zoo groot, daer hondert menſchen een geheelen dagh genoech aen t'eeten hebben: 409949. rouwe Zijde: 712436. rollen hennipe Lakenen: 630770. balen Katoen: 191730. rollen Zijde ſtoffen.

1794261. Gewichten Zouts, ieder gewicht gerekent op hondert vier en twintig ponden, te ſamen 187688364. 32418627. bundelen Hooi of Stroo, tot voer voor 's Keizers peerden. By eenige word de jaerlijxe inkomſten begroot op 50000000 Millioen dukaten.

De ſtad *Hucheu* koopt jaerlijx haer aendeel af met vijf hondert duizent kroonen te geven.

Te weten het Landſchap van *Peking*, brenght in 't byzonder op aen ſchattingh zes hondert duizent elf hondert drie en zeſtigh zakken Rijs, Geers of Tarruwe: twee hondert vier en twintig pond (een pond gerekent op veertig loot) ongewrochte of rouwe Zijde of fijn Lijwaet: vijf en veertigh duizent, hondert vijf en dertig pond gewrochte Zy: dertien duizent, zeven hondert acht en veertigh pond Katoen: zeven en tachtigh hondert duizent, zeven en dertigh duizent, zeven hondert vier en tachtigh bundelen Stroo of Hooi tot voer voor 's Keizers peerden: hondert tachtigh duizent, acht hondert en zeventigh gewichten Zout, ieder gewichte gerekent op hondert vier en twintigh pond.

Niet zeer groot is deze ſchattinge, ten aenzien van die van d'andere Landſchappen: want des zelfs gront is onvruchtbaer en zandigh; hoewel zeer vlak.

Het Landſchap van *Xanſi*, brengt op twee en twintigh hondert, vier en zeventigh duizent, twee en twintigh zakken Rijs of Geerſt, vijftigh ponden fijn Lijwaet: vier duizent zeven hondert en zeventigh allerlei opgemaekte Zijde ſtoffen: vier hondert en twintigh gewichten Zouts: vijf en dertigh hondert vier en veertigh duizent acht hondert en vijftigh bundelen Hooi of Stroo.

Het Landſchap van *Xenſi*, geeſt negentien hondert negen en twintigh duizent en zeven en vijftigh zakken Geerſt of Tarruw: drie hondert zeſtigh pond ſijn Lijnwaet: negen duizent twee hondert en achtien pond bereide Zijde ſtoffen van allerlei ſlag: zeventien duizent, hondert twee en zeventigh pond Katoen: hondert

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

acht en twintig duizent zeven hondert en zeventig pont katoen-dock: vijf hondert veertien duizent zeven hondert en negen en veertig bundelen hooi of ſtroo.

Het Landſchap van *Xantung* geeft acht en twintig hondert duizent twalef duizent, een hondert en negentien zakken rijs en tarruwe: vier en vijftig duizent negen hondert en tnegentig rollen gewrochte zijde: twee en vijftig duizent vier hondert negen en veertig ponden katoen: acht en dertig hondert duizent, vier en twintig duizent, twee hondert en tnegentig bundelen ſtroo en hooi. Zonder de tollen te rekenen, die op drie tolhuizen in de vaert *Jun* ontfangen worden: waer langs al de ſchepen na *Peking* opvaren: want ſchoon de tol of pacht van de voorby gaende waren niet zeer groot is; maer zeer gering, zoo is nochtans de meenighte van allerlei koopwaren zoo groot, dat de ſom jaerlix over de tien milioen dukaten bedraegt.

Het Landſchap van *Honan* geeft vier en twintig hondert duizent, veertien duizent, vier hondert zeven en zeventig zakken tarruwe of rijs: drie en twintig duizent, vijf hondert en negen ponden fijn ongewrocht lywaet: negen duizent negen hondert negen en vijftig ponden gemaekte zijde van allerlei ſlag: drie hondert een en veertig ſtukken katoen-dock: 't welk evenwel daer te lande heel ſchaers is: twee en twintigh hondert, acht en tachtig duizent, zeven hondert en vier en veertig bundelen hooi, tot voer voor 's Keizers peerden.

Het Landſchap van *Suchuen* geeft een en zeſtig hondert duizent, zes duizent zes hondert en zeſtig zakken rijs: zes duizent drie hondert en negen en dertig ponden bereide en onbereide zijde. Vier en zeventig duizent acht hondert een en vijftig ponden katoen: hondert negen en veertig duizent een hondert zeven en zeventigh gewichten zout. Behalve den tol, die op twee tolhuizen in dit Landſchap ontfangen word.

Het Landſchap van *Huquang* geeft een en twintig hondert duizent, zeven en zeſtig duizent, vijf hondert negen en vijftig zakken rijs: zeventien duizent negen hondert en zeven en zeventig rollen zijde ſtoffen.

Het Landſchap van *Kiangſi* geeft zeſtien hondert duizent, zeſtien duizent en zes hondert zakken rijs: acht duizent twee hondert en dertig ponden rouwe zijde: elf duizent vijf hondett en zeſtien rollen zijde ſtoffen.

Het Landſchap van *Nanking* geeft negen en vijftig hondert duizent vijf en negentig duiſent en vier en dertig ſakken rijs: alleen zes duiſent acht hondert en drie en zeſtig ponden ongemaekte of rouwe zijde in draden: acht en twintig duizent vier hondert twee en vijftig ſtukken zijde ſtoffen van allerlei ſoort: twee duizent en zeven en zeventig rollen geweven hennipe-dock: in plaets van katoen ſilver: acht en vijftig hondert duizent vier duizent twee hondert en zeventien bundelen ſtroo of hooi, tot voer voor 's Keiſers peerden. Ja men zeid dit Landtſchap jaerlix in 's Keiſers ſchatkiſt brengt, twee en dertig millioen dukaten. Geen wonder, want behalve de ſchattingen voornoemt, zijn'er vijf tol-huizen in dit Landſchap, en moeten al de waren, die uit de Stadt *Nanking* komen, of daer in gebragt worden, zekeren tol betalen.

Het Landſchap van *Chekiang* geeft vijf en twintig hondert duizent tien duizent twee hondert negen en negentig zakken rijs: drie hondert en zeventig duizent vier hondert en zes en zeſtig ponden rouwe zijde: twee duizent vijf hondert vier en zeventig rollen zijde ſtoffen: zeven en tachtig hondert duizent vier duizent vier hondert een en tnegentig bundelen hooi of ſtoo: vier hondert vier en veertig duizent zeven hondert negen en veertig gewichten gouts. Behalve de tollen van twee tol-huizen, in de Hooft-ſtadt des Landſchaps: d'een van koopwaeren, in het Noorder gedeelte der ſtadt: de andere van hout, in het zuider gedeelte. Daer en boven

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ven voeren viermael 's jaers 's Keizers schepen *Lungchuen* geheten, geladen met zijde stoffen, door een zonderlinge kunst gewrocht, ten hove.

Het Landschap van *Fokien* geeft acht hondert drie en tachtig duizent, hondert en vijftien zakken rijs: hondert vier en negentig pont rouwe zijde of fijn lywaet: zes hondert rollen zijde stoffen. De grootste schatting nochtans komt van de schepen: en word die betaelt na ieders wijte en grote: want geen ander tolhuis is in dit Landschap.

Het Landschap van *Quantung* geeft tien hondert zeventien duizent, zeven hondert en twee en zeventig zakken rijs: zeven en dertig duizent drie hondert en tachtig gewichten zouts: behalve de schattingen van tolhuis en schepen.

Het Landschap van *Quangsi* geeft slechts vier hondert een en dertig duizent drie hondert negen en vijftig zakken rijs.

Het Landschap van *Queicheu* geeft zeven en veertig duizent zes hondert acht en vijftig zakken rijs: vijf duizent negen hondert kleden, geweven van hennip en het kruit *Yu* of *Co*. Al het welk besteed word aen de krijgsbezettingen: hoewel noch veel te kort schiet. Het overig geeft de Keizer tot beveiling des Landschaps.

Het Landschap van *Junnan* geeft veertien hondert duizent vijf hondert acht en zestig zakken rijs, en zes en vijftig duizent negen hondert vijf en zestig gewichten zout: behalve ontelbare andere schattingen van koopwaren en landeryen.

Behalve al deze schattingen, ontfanght de Keizer ook grote geschenken van edele gesteenten, peerlen en welriekend hout.

Daer en boven zijn in ieder Landschap verscheide Tol-huizen, inzonderheid in d'aenzee-gelege: daer op de tol, gestelt op de koop-waren, voor den Keizer ontfangen word.

Ge-

Gemeenelijk zijn op ieder tol-huis twee Tol-meesters gezet: d'een schijft voor den Stede-houder van wegen den Tarter: d'ander voor de Sinese koopluiden: en houden tegen elkandre boek.

Volgens Mr. *David Wricht*, beloopt de jaerlixe schatting ter somme van elf honderd en twintig millioenen aen fijn gout.

De pacht van zout alleen in de haven van de Stadt *Kanton*, bedraeght twee honderd en tachtigh duizend teyl zilvers, een teyl gerekent op zeven en vijftigh stuivers.

Ieder gemeen man moet jaerlix twee maes tot hooftgelt aen den Keizer geven: tien maes gerekent op een teyl: doch die hooger van staet is, betaelt meerder. Dan hier onder zijn niet begrepen ongetroude luiden, de *Laujas* of *Lootjaes*, of voornaemste Edelen des lands, Rechters, Mandarijns, krijgsknechten, en alle die in 's Keizers dienst zijn.

Het Landschap van *Fokien* brengt jaerlix op acht millioenen teyl zilver; hoewel niet genoech om drie weken des Keizers krijgs-bezettingh t'onderhouden.

De laetste Sinesche Keizer, *Soungching* genaemt, heeft van het jaer zestien honderd drie en twintigh, tot veertigh, jaerlix ontfangen de volgende schatting:

Zeven en veertigh honderd duizend zes en vijftig duizent acht honderd teyl gout. Een teyl gout is tien teyl zilver. Zilver drie millioenen zes hondert duizent twee en vijftig duizent een hondert twintig teyl fijn zilver. Aen peerlen de waerdye van negen en twintig hondert duizent en zes en twintig duizent teyl. Aen edel gesteente, de waerdye van een millioen en tnegentig duizent teyl. Aen Muskus en Ambregrijs de waerdye van twaelf hondert duizent en vijftien duizent teylen.

Daer en boven ontfing hy noch uit zijne eigen landen vier en zestig millioenen, twee hondert duizent zes en dertigh duizend zeven hondert en twee en twintig kanting of zekere maeten rijs, ieder maet ontrent zoo groot als een vierendeel van onze schepels, of ontrent twintig pont in gewichte: een en dertig millioenen twee hondert duizent zes en tachtig duizent zeven hondert een en zeventig maeten gerst: twee en dertig millioenen een hondert duizent een en twintig duizent drie hondert kantings rogge: uit zijne eigen zoutpannen dertig millioenen twee hondert duizent een en veertig duizent drie hondert kanting zout: twee millioenen drie hondert duizent vijftig duizent kantings terruwe: vier en twintig millioenen twee duizent drie hondert kanting haver: dertien millioenen twee hondert duizent en dertig duizent kanting geerst: een en veertig millioenen een hondert duizent en tien duizent kanting bonen en erweten: veertig millioenen, twee hondert duizent kanting allerlei fruit: drie hondert millioenen zes hondert duizent tzeventig duizent en twintig rollen zijde, ieder rol veertien el, een el gerekent op veertien duimen: getwernde en ongetwernde zijde zestig millioenen een en vijftig duizent kattijs: veertig millioen en zestig duizent kattijs katoen en garen. Negentig millioenen een en vijftig duizent stuks geschilderde of gedrukte kombaersen of dekens: zeven hondert duizent zes en tachtig duizent zeven hondert en zes en vijftig stuks katoene dekens, ieder lang veertien Sinese el: veertig millioenen vier en zeventig duizent negen en zeventigh stuks Simantons, die met eenige stoffe overtrokken zijn.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Eerbiedigheid of Groetenis, Bezoeking, Geschenken en Benaming.

WOnder plichtplegend, eerbiedigh, beleeft en heusch zijn de Sinesen: ja ook zoo verre, dat zy allen landaerd in dit stuk te boven gaen: niet alleen tegen ouders en vrienden; maer ook tegen leer-meesters, en vreemdelingen.

Semedo. Het word by de Sinesen voor gene heuscheit gehouden, 't hooft t'ontbloten of de voeten achter uit te strekken: ten tegendeele, zou 't by hen een onheuscheid zijn, de hoet van t hooft te nemen. Maer het lichaem te krommen en 't hooft ten minsten te buigen, is by hen een beleest en heuscheid.

Volgens ook *Trigaut*, is 't by de Sinesen gene heuscheit, 't hooft t'ontbloten, noch met beweeging der benen: veel min met omhelzing of zoenen van de hand eerbiedigheit te tonen.

Adam Schal. Voor eerst word de linke hand by de Sinesen en Tarters voor de hooger gehouden.

Semedo. De gewoonelijke groetenissen en heuscheden of eerbiedenissen, om in 't algemein te spreken, die de Sinesen in ontmoetingen of besoekingen doen, zijn *Ye* of *Koye*, dat is geseid, *lage* of *hooge eerbiedigheden*: welke zy doen met knielen, en het hooft in die gestalte tot aen d'aerde toe te buigen.

In sommige voorvallen doen sy deze zelfste eerbiedenis drie en vier werf, ja zeven en negen werf voor den persone des Keizers; zich beurende t'elkens van d'aerde en dan weer neerbuigende. By wijle, om de plichtpleging kort te maken, doen zy d'eerste buiginge des hoofts staende, en de drie andere knielende, vervolgens op elkandre.

D'eerbiedenissen der vrouwen zijn die van d'onze gelijk, uitgezeid dat zy in zommige voorvallen knielen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

len, en het hooft drie en vier mael na d'aerde buigen, na voorval van d'ontmoetingen.

Ten dien einde hebben zy byzondere rokken, die zy *Tai* noemen, en gewoonelijken door eenen dienaer doen dragen, zonder de welke zy gene bezoekinge aen iemant van aenzien derven doen. Zoo het gebeurt dat zy elkandere ontmoeten, niet op de ſtraten: (want zulx mijdenze zorghvuldelijk) maer aen een anderen oort, zonder hunne groet of rokken van plichtplegingen by ſich te hebben, dan zijnze van al deze heuſcheden ontſlagen.

Zoo evenwel d'een de zelve heeft, moet d'andere aenſtonts de zijne aenvaerden.

Zoo by geval iemant die vergeten heeft, nooit moet hy gedogen, hoe zeer zulx op hem verzocht word, dat een ander hem zijne eerbiedenis of heusheid met zijne groet rok bewijſt. Maer eindelijk zich ter zeet by hem ſtellen.

Die eenen ander komt bezoeken, moet zich ſtellen in een zale, en wachten ter tijd toe, de perzoon, dien hy bezoekt, zijn groet-rok genomen heeft. Zoo evenwel dees een van zijne vrienden is, hy vint zich benootzaekt hem in 't gemoet te gaen en t'onthalen: daer na zich in een kamer byzonder zeedelijk te vertrekken, om zijn groet-rok aen te trekken en zich in ſtaet te ſtellen.

Het gewaet van plicht-pleging of groet rok, die getijtelde-geleerden gebruiken, is een en de zelve, als daer zich de Mandarijns of Land-voogden van dienen, tot merk van hun ampt.

Eedelen van bloede dragen ter zelfſter oorzake ook klederen en merken der Doktoren, ſchoon zy niet ter ſchoole gelegen hebben.

Gemeene Edellieden en geletterde perzoonen, die genen tijtel hebben, dragen een lange en ruime rok, zeer verſcheiden van de gewoonelijke.

Die onder hooger Majeſtraten ſtaen, gelijk onder den raeds-hooftman of voor-zitter, in wat kamer van den gerechte het ook is, plegen een zeer merkwaerdige eerbiedenis; te weten: zy leggen het merk, dat zy op de borſt dragen af, en hebben niet dan een ſtatige gordel.

Deze plicht-pleging word by hen op zekere dagen van het jaer onderhouden, wanneer zy hunne gehoorzaemheid komen doen.

Jonge geleerde luiden, en noch zonder tijtel, hebben geen byzondere rok.

De gewoonelijke heeusheeden en eerbiedeniſſen van gemeene luiden, beſtaen in het te zamen voegen van d'eene hand by d'andere, in de mouwen, en die tot aen het hooft op te heffen. Dit is ook een gemeen gebruik onder vrienden en bloed-verwanten, wanneerze tegen elkandre vry zijn. Onder gelijken word deze plicht-plegingh maer eenmael gedaen. Die aen de rechterhand is, heeft voordeel, gelijk by ons, die het leſt de hoed afneemt.

De gewoonelijke eerbiedenis van achtbare luiden, op maeltijden, bezoekingen, en ontmoetingen, is zich recht over eind te houden, en daer na een groote buiginge met hooft en lijve tot op de aerde te maken.

Kinderen doen voor hunne vaderen, die neer zitten, op zekere byzondere dagen, gelijk op nieuw jaers dagh, en geboorte dagh der zelve, en op zekere andere hoogh-tijden, vier buigingen, ſtaende recht op hun lijf, en vier knielende.

Scholieren doen de zelfſte dienſtplegingen aen hunne meeſters, behalven dat de meeſters over eind ſtaen: gelijk ook de kleine Mandarijns aen de Majeſtraten: de Heidenen aen de Af goden: de Mandarijns aen den Keizer: de Keizer in de Tempels, en wanneer hy by zijne Moeder is. Alleen met dit onderſcheid, dat al deze voor hun aenzicht een [a] ivore bortje hebben, lang anderhalve voet, en breet vier vingeren.

[a] *Dit was voor henen een gebruik.*

Op de eerſte of voorname bezoekingen, doen zoo wel de bezoekers, als de bezochten, indienze van gelijken ſtaet zijn, tot meerder teken van genegentheid en gezach, na de gewone-

..lijke plicht-plegingen, een tapijt brengen, daer op zy vierwerf te gelijk knielen.

Wat belangt de ontmoetingen buiten den huize, die worden geschuwt, zoo veel des moogelijk is. Zoo men die niet verby kan: Mandarijns van gelijke waerdigheid groeten zich weerzy-linx, d'een den ander, zonder van de draeg-zetel op te rijzen, slechts met d'armen boogs-gewijze te buigen, en tot aen het hooft te brengen. Deze plicht-plegingen beginnenze, op twintigh schreden van elkandre, zonder op te houden, voor zy elkandre verby zijn.

Indien een van de twee geringer van staet is, die doet den draeg-zetel stil houden en neer zetten: of, zoo hy te paert zit, stijgt af en bewijst hem een statelijke eerbiedinge. Andere, geen Mandarijns, doen slechts gewoonelijke eerbiedingen.

De gemeene man licht alleenlijk de handen op, en gaet voort.

Dienaers van grooten huise staen niet verplicht aen een eenige van dese eerbiedingen, 't en zy op zekere tijden, en in zekere voorvallen: gelijk wanneer zy of hunne meesters van verre komen, of op den aenvang van het nieuw-jaer. Dan begeven sy zich ter knien, en buigen het hooft tot op d'aerde, een of drie verscheiden malen.

De gewoonelijke beleeftheid, die sy hunnen leer-meester schuldig zijn, is in hunne tegenwoordigheid zich recht op hun lijf te houden, met de armen by 't lijf neer hangende.

Dienaers van den gerechte en helbaerdiers der Mandarijns, spreken hen niet toe, dan met gebogen knien in 't openbaer: desgelijx partijen en misdadigen: hoewel daer en boven met ongedekten hoofde.

Het word by hen voor een onheus heid gehouden, onder luiden van een zelven staet, iet te geven of t'ontfangen met d'eene hand: maer voor een groote plompheid, tusschen een lager en hooger.

In 't kort, de Sinesen leggen zich boven mate op het pleegen van heuscheden en eerbiedinge. Want zy willen, dat het een van de gewigtigste of hoogste deugden is, heeusch te zijn: het uitterlijk wel geschikt te hebben, en dingen te verrechten, met rijpheid en omzichtigheid: welk zy uitdrukken in alle hunne omstandigheden van tijd en gewaet, alleen door het woord *Li:* en welk zy volbrengen met hun *Thie.*

Thie, is een briefken of klein boekje, van buiten en binnen gevouwen, breet een hand, en lang een voet.

Daer is driederlei slag: het grootste bestaet uit zes bladen: het middelste uit drie: het kleinste uit een eenig. Van deze dienen zich de Sinesen in 't algemein, volgens de gewoonten der Landschappen en staet der bezoekers en bezochten.

De *Kolaos* dienen zich gewoonelijk slechts van het klein slach.

Het briefje, in gewoonelijke bezoekinge, is van wit papier, met een rode bant buiten om, van een zelfste lengte en twee vingeren breet. Maer is van root papier, indien het is om een groetzwier of eenig byzonder Feest. Zoo men de rouklacht over de doot of droefenis van iemant wil afleggen, men gebruikt een briefje van roukleur. Zoo het komt van eenen persoon, die reeds de rou aengenomen heeft, het geschrift en cieraet van buiten is blaeu, en het papier wit; maer niet meer dan van eenerlei slag, en dient alleen tot dit gebruik.

Een *Thie* of briefje heeft niet meer dan eene regel van geschrift, gestelt op den rant. Wanneer het een vrient is, of een ander, die voor zoodanig wil gehouden zijn, die schrijft de regel gansch vol uit: laet anders plaets voor twee letteren, en begint niet dan aen de derde. Indien iemant wil zijne achtbaerheid tonen, behalve deze twee letteren, word ook de vierde overgeslagen, na de derde geschreven te hebben. De stijl van dit geschrift komt op dezen groet-plicht uit:

De hertgrondelijke vrient van uwe heerschappye, en eeuwige scholier van uwe leere, vertoont zich in deze hoedanigheid, om u de handen te kussen en eerbiedenis te betoonen.

Een

Een zulk briefje word aen den deurwaerder gegeven, die het zijnen meester overhandight, met bekentmakingh wie de geen is, die na hem vraegt. Zonder deze *Thie* is men niet gehouden, de bezoeking te geven.

Ten tegendeele, wanneer de huisheer uit, of liever wanneer hem niet te pas komt zich te laten zien: indien de *Thie* slechts is gelaten in handen van den deurwaerder, de beleeftheid en heusheid verbinden hem, van gelijken aen den geen te doen, die hem is komen bezoeken.

Minder perzoonen, gelijk krijgsknechten, ten aenzien van hunne Hopman: minder Majestraten tegen grooter en diergelijke perzoonen van aenhang, mogen zich van een zulke *Thie* niet dienen; maer wel van een ander boek van een zelve fatsoen; hoewel zeer verscheiden in papier en stijle van schrijven. Want het magh van buiten niet geverst zijn, noch uitdrukken, aen eenen hooger, dat men hem komt bezoeken: maer alleenlijk, wie zy zijn, die aenbieden: wat ampt zy doen, en wat zy verzoeken. In'er daet, is dit een slagh van verzoekschriften *Pimpthie* genaemt, welk zeggen wil briefken van raet-geving.

Perzoonen van grooten staet, gelijk *Kolaos*, *Tutangs* of Onder-koningen doen niet altijds zelfs de bezoekingen in perzoone; maer vernoegen zich met een *Thie* te zenden, of die te laten aen de deure, in het verbygaen des huis.

De Sinesen maken alzoo weinigh zwarigheid van vreemdelingen te bezoeken, als de luiden hier te lande van hunne vrienden. En zoo licht zy de bezoekingen aen iemant geven; zoo licht kunnen zy die ook af-slaen; met te zeggen, dat zy niet t'huis zijn; indien het geene perzoonen van merken, of herhaelde bezoekingen zijn; wijl het dan zeer qualijk zou opgenomen worden, den ingang ten hunnen huize te weigeren. Want hoe iemant hoger van staet is, hoe bezwaerlijker hy de bezoekingen geeft of ontfangt.

Men vint'er, die, om zich van al deze moeielijkheden t'ontslaen, op een papier met witte letteren schrijven, en dat aen de deure doen plakken: te weten, dat zy zich in hun tuin-huis vertrokken hebben. Want aldaer zijnze van al deze moeielijke plicht-plegingen ontslagen.

De bezoekingen worden des morgens gedaen, gelijk die van de artzen: die des avonts geschieden, verplichten niet, noch die in het verby en by geval gedaen worden. Of liever, men moet zich daer over ontschuldigen, en die belooven te doen op een gezetten tijd, om zich in zijn ampt te quijten.

Wel is waer, tot gewoonelijke bezoekingen geen bepaelde tijd gestelt is; maer wel voor vrienden en magen.

De voornaemste tijd is de eerste dagh van 't jaer of nieuw-jaers-dagh. Dan ziet men niet dan draeg-zetels, paerden, en eenen iegelijk op straet, ter oorzake van de veelvoudige bezoekingen. Ten dien dage treet men niet ten huize in; maer laet slechts een *Thie* aen de deure. Of zoo men in treed, men is gehouden, te drinken en te eeten, hoewel zoo weinig als men wil.

D'ander tijden, beraemt tot de zelfste dienst-plegingen, is de vijftiende dagh van Louw-maend. Hoewel men op dien dagh minder bezoekingen, dan dienst plegingen heeft, gemerkt op dien dagh het feest der lanteernen is, die op alle hoeken der straten, aen de deuren en vensters, met groote kunst en onkosten ontsteken worden.

De derde tijd is de derde dagh van de derde maen, die in Lente-maend komt, en *Cimnim* genaemt word. Op dien dagh bezoeken de Sinesen de graven hunner voor-ouderen, en bieden hen offer aen. En hoewel zy de geheugenis der overledenen bewenen, zoo laten zy evenwel niet de levendigen op maeltijden te vervrolijken.

De vierde tijd, beraemt ter bezoekingen, is de vijfde dag van de vijfde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

maen, genaemt *Tuonu*. Op dien dag recht het volk, volgens gewoonte, groote vrolijkheid langs de ſtraten en op de ſtroomen aen. Hoewel by wijle verbod gedaen word, ter oorzake van d'onheilen, die dikwils op het water gebeuren.

De vijfde tijd is de zevende dagh van de zevende maen; welke voor bequaem by hen gehouden word, en de negende dagh van de negende maen. Op deze dagen bezoeken de Sineſen elkandre, en zenden byzondere geſchenken, na de eigenſchap van ieder feeſt.

Behalven op deze beſtemde dagen, doenze ook bezoekingen op uitvaerten, verhuizinge, op huwelijken, op de geboorte van zoonen, op het verkrijgen van eenig ampt of trap van geleertheid, op hunne geboorte-dag, op hun vertrek buiten 's lands, en wanneer iemant in het zevende jaer van zijnen ouderdom treet. In deze voorvallen moet nooit de bezoekingh zonder eenige geſchenken geſchieden.

Zoo iemant een lange reize aenneemt, al zijne vrienden bezoeken hem, met hem op zijn vertrek geſchenken te geven: gelijk dees wederom t' zijner wederkomſte, aen allen de bezoeking en geſchenken geeft.

De zieken worden ook bezocht, maer niet verder dan tot aen de deure. Zelden treden de bezoekers, 't en zy zonderlinge vrienden, ter kamer in.

Met de grootſte naeukeurigheid en netheid doen deze eerbiedeniſſen en bezoeking de ſcholieren aen hunne meeſters, de gemeente aen hare overheid: de onderdanen aen den Keizer: want op zijne geboorte-dag, op de vier zaizoenen des jaers, en op de voornaemſte feeſten, zend de Onder-koning en al de Majeſtraten van ieder landſchap, eenen gezant ten hoove, om den Keizer te bezoeken, uit den naem van hunnen perzoon. Die geduurig te hove zijn, zoo wel geleerden, als krijgs-bevelhebbers, gaen op die dagen zelfs in perzoone in 't paleis, om hunne plichten te doen, en zich in hunne verbintenis te quijten.

Men heeft 'er geſtoffeerde zalen, ten geen ander eind, dan om de bezoekingen daer in te geven.

D'eerſte is gemein aen allen zonder onderſcheid, daer men kan in gaen, en zitten, zonder iemant het merkt, ſchoon de deur-wachter daer niet is, om in te brengen. Meer na binnen is een andere zale, de geheime zale genaemt, voor bloet-verwanten, vrienden en goe bekenden. Aldaer blijft men, zonder verder in te gaen, ter oorzake des vertreks *Hui*, dat 's van vrouwen, welk dicht daer neven is, daer zelfs de huisgenooten niet derven ingaen, t'en zy zeer klein of jong.

De huis heer gaet de genen vinden, die hem d'eere doen van te bezoeken, in de buiten zale, en neemt hen by de hand, om hen te doen ſitten op ſtoelen, die hy hen zelf voor zet. Niet tegenſtaende daer veel zijn, en deze vervolgens hem een ſtoele aen bieden, en de zijne zetten.

Eenen iegelijk word de rang gegeven, die hem toekomt, zonder acht te nemen op de waerdigheid of ſtaet van zonen of neven; maer ſlechts op den ouderdom. Zoo men die niet weet, hy moet gevraeght worden.

De huis-heer of meeſter van den huize, neemt altijds de laetſte plaetſe in. Na dat zy alle in den rang ter zeet geſtelt zijn, word hem Thee-drank toegereikt, in de zelfſte orde, gelijk ze zitten.

In eenighe landſchappen, hoe meerder drinken men de bezoekers aenbiet; hoe grooter eere hen geſchiet: maer niet in het landſchap van *Hancheu*: daer het voor een overdaet gehouden word; meer dan drie mael te drinken.

Boven 't drinken word den vrienden fruit, met eenige lekkernije voor gezet. Na genomen af-ſcheid van het gezelſchap, doenze alle de gewoonelijke groetenis aen den huisheer, met bedanking voor zijn goed onthael. Daer na verzelt hy hem tot aen de ſtrate, daer zy noch een andere gemene groetenis af-leggen, zoo zy te voet zijn; maer drie, zoo zy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

te paert, in een draegh zetel, of in een karoſſe gekomen zijn: waer van de derde aen de poorte gedaen word. Eindelijk vertrekt de huis-heer gezwint ten huize in, om den genen verlof te geven, die hem d'eere gedaen hebben van te bezoeken, te paert te ſtijgen of in den draeg zetel te zitten: want zulx in zijn byzijn te doen, zou onheuſcheid zijn.

Na dat zy opgezeten zijn, komt de huis-heer weer te ruch, om hen het laetſte vaerwel te zeggen.

De bezoekers, na een ſtuk weegs vertrokken te zijn, zenden eenen dienaer, met bewijzing van hunne groet-pleging aen den huis-heer. Zoo het d'eerſtebezoeking, of zoo 't een perzoon van aenzien is, hy is altijds verzelt met eenige geſchenken. Het is een ſeer gewoonelijke zake in *Sina*, te ſchenken laken, kleden, hooft-hulſel van vrouwen, en andere gebruikelijke dingen, als waeiers, kouſen, porcelein, ſpijze, en gemeenelijk het beſte.

Zoo het een geſchenk is van eetbare dingen, en onder vrienden, het moet beſtaen uit vier, zes of acht verſcheide gerechten.

Nooit magh een geſchenk gebragt worden, zonder *Thie* of briefje, welk het getal behelſt van 't geen gezonden word. Het word voor gene onheuſcheid gehouden, de geſchenken niet t'aenvaerden, of ſlechts een gedeelte, en het ander weerom te zenden. Wel is waer, dat zulx met bedanking moet geſchieden, en met ontſchuldiging door een *Thie*: welk behelſt van gelijken, 't geen men hout en weer te ruch zend.

't Wort gepleegt onder luiden van ſtaet, die pogen hunne eere te doen blijken, en t'effens de beurze te ſparen, te ſchrijven op een *Thie* de geſchenken, die zy willen doen, eer zy die zenden. Want gelijk men nooit al aenneemt wat geſchonken word, zoo ſchrijſt de geen, die wil dankbaer zijn, op een ander *Thie*, 't geen hem aenſtaet: en word dan alleenlijk aengenomen, 't geen op het briefje uitgedrukt ſtaet.

Men doet 'er ook in beeldelijke geſchenken, daer de weg-ſchenker verzekert af is, dat die niet zullen aengenomen worden: als dertig of veertig ſtukken van damaſt, zijde ſtoffen, een groote meenigte hoenders, zuiker-riet, en diergelijk ſpijze. De ſchranderſte luiden aenvaerden deze koopwaren niet, dan met bedingh van weer te nemen, dat men niet hebben wil.

Die een geſchenk ontfangen, zijn volgens gewoonte gehouden, een diergelijk geſchenk te doen, uitgezeid van eetbare waren, die onder vrienden gegeten worden, of dat uit een ander land gebragt word. Men erkent mede de geſchenken niet, die zy de geſchenken van gehoorzaemheid noemen: zoodanigh de gene zijn, die geringen aen hoogen doen: en ſcholieren aen hunne meeſters.

Deſgelijx is een gewoonte, een ſtuk zilvers te geven aen den paedje of dienaer, die de geſchenken brengt, volgens hare waerde.

De kinderen in het byzijn van de ouders: en ſcholieren, by hunne meeſters, luiſteren meer toe dan zy ſpreken: en nooit zullen jonge luiden veel woorde gebruiken. *Semedo.*

De ſtijle en term van iemant aen te ſpreken is zoo vol eerbiedenis, tot eenen ander, als nederigheid tot zich zelfs: want gelijk het by hen tegen de regelen van gevoegelijkheid ſtrijd, te zeggen, *ghy*: deſgelijx is het te zeggen: *my*. Waer over zy, om deze woorden te mijden, zullen zeggen, by voorbeelt, *het voeſter-kint en de ſcholier*. Een zoon ſprekende tot zijnen vader zeit: *de jongſte zoon*: ſchoon hy d'oudſte der kinderen, ja reeds getrout is.

Dienaers noemen zich onderdanen: parthijen voor den gerechte miſdadigen. Staet-juffers des hofs, uit gezeid de Koningin en gelubden, dienen zich in den Keizer aen te ſpreken, van dezen ſtijle: *De ſlaef van uwe Majeſteit*. Andere noemen zich *Chin*, dat 's Vaſaelen. Zelf wanneer alleenlijk de vrage is van iemands zaken te ſpreeken, zonder het zijnen perzoon raekt, heeft men zeedige woorden te gebruiken: ge-

lijk een vader, sprekende van zijn kint, en een meester van zijnen leerling, zeit gemeenelijk: *Mijn kleine zoon: Mijn kleine scholier.* Ten tegendele een zoon sprekende van zijnen vader: of dienaer van zijnen meester, zeggen vader en meester van den huize.

Wat andere luiden belangt, die worden met eerbare namen en tytelen aengesproken, gelijk d'onzen hier te lande elkandre met den tytel van *mijn Heer*, inzonderheit by luiden van opvoeding. Ja, dat meer is, de Sinesen zullen noit iemant noemen, zelfs geen middelbare luiden en van lager staet, zonder tytel van eere.

Een waert of gasthouder noemen zy *Chiu Gin Kia*, dats 's, *Man of Heer van den huize:* een schipper, opziender van 't schip: een muildryver, de groote roede; maer wanneer zy hem willen honen, heten hem *Kankio*, dat 's, *vervolger der voeten*.

De voornaemste bevelhebber van den huize, noemt men Groote Meester: Dienaers van den gerechte, en die de Mandarijns verzelschappen, ridders of luiden te paert: hoewel zy altijts voeteren.

Al de vrouwen worden *Tasao* genoemd, dat 's gezeit, nichten; waer door die het woord *Tasao* niet wel weten uit te spreken, zeggen in plaets van *Tasao*, *Balais*, welke een zelfste bediedenis heeft.

Tot bezondere vragen en eyschingen na dingen, die zy begeren te weten, zijn 'er ook byzondere termen, gelijk *Lenlam*, dat 's edele zoon: wanneer men na eenen zoon vraegt? en *Lingai*, dat 's *dierbaere liefde*, in het vraegen na eene dochter.

Om te weten den staet van eenen kranke, zeitmen niet slechts, hoe vaert hy; maer hoe vaert *Queiyam*, dat 's, *zijn edele ongesteltenis*.

Perzoon van lagen staet, en met elkander bekent, noemen zich *Hium* dat 's, *broeders: maer goede bekenden*, slechts *ghy* en *my*. Byna zoo naukeurig, en dienst-plegend, als in de wijze van omgang en aenspreking, zijn ook de Sinesen in het aennemen van verscheide namen, na den staet en gelijkvormigheit van hunnen ouderdom. Te weten, zy hebben vijfderlei namen. D'eerste is de toenaem, dien zy, zonder feilen, van hunnen vader krijgen; maer noit van hunne moeder, nochte van hunnen grootvader, van moeders zijde. Ten tegendele ontfangt de vrou den haeren van haeren man. De tweede is, dien zy den kleinen naem noemen, en de vader hen geeft, wanneer zy noch klein zijn, genomen van zeker dier of bloem of diergelijk ding Niemant dan de vader of moeder mag hen met dien naem noemen. De derde naem is die van de schole, dien de leer-meester hen geeft. Deze, gevoegt by den voornaem, maekt een koppelnaem, daer de leer-meester en zijne leergenoten hen mede noemen. De vierde is dien zy aennemen met de hoet of bonet van het zestiende jaer tot het achtiende: want gemerkt dan iemant gemenelijk huwelijkt en een vrouwe trout, trout hy ook, zoo te zeggen, een nieuwen name, die de letter genaemt wort: met dien noemen hem luiden van allerlei slagh, uitgezeit knechten.

De vijfde is de groote naem, die genomen wort op het uitgaen der jeucht. Een iegelijk mag dien naem gebruiken, uitgezeit die den zelven voert, en de vader, die noit dien noemen.

Wijders, de by of toe-namen zijn niet weinigh minder, dan by ons: want men heeft 'er gene duizent. Niemant is geoorloft een nieuwen toe-naem te verzieren; maer moet eenen der genen hebben, die door een aeloud gebruik aengenomen, en daer en boven van de voorouders des vaders en niet van des moeders zijde herkomstig zijn: 't en zy by geval iemant onder een vreemt geslacht geraekt is.

Groot vermaek scheppen ook de Sinesen in danseryen, inzonderheit het vrouvolk, die met haere lange klederen en kleine voeten, meer schijnen over de vloer te zweven, als te danzen, met nu een sprong voor, en dan achterwaerds te doen: zomtijds

ter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

ter zijde; zomtijds in de hoogte, op kunſtig maet geklank van verſcheide ſpeel-tuigen. Zy weten ook met de armen, om hoogh geſtoken, geeſtige bewegingh, en met 't zamen klappen van handen een verwonderens waerdigh zangkundigh geluit te maken.

Bywijle brengen zy etlijke dagen achter een in deze oefeningh door, zonder nochtans iet te nuttigen, dan een kopje *Thee.*

Onder deze ſpeel-tuigen, by het danzen in gebruik, is wel het voornaemſte zeker ront berd vol klinkende ſtiften, welk op een ſtijl in 't midden ſteunt. Een ſpeelder zit gemenelijk daer nevens, die met twee ſtokjes, in ieder hant een, een zeer kunſtigen maet op het zelve ſlaet: waer na de dans gericht word.

Martijn. Hiſt. r. Sinic.

Oulinx was de muzijk of maetzang by de Sineſen uitſtekend, volgens getuigenis van hunne boeken, die de zelve doorgaends zeer hoog roemen, en der zelve vont *Tunchi* toeſchrijven, een landvoogt van den eerſten Keizer *Fohi.*

De grooten zelfs achten de hedendaeghze niet, en gebruiken die naeulix buiten de tooneel-ſpellen. De Sineſen zelfs beklagen jammerlijk den ondergang van deze kunſt: en des te meer, naer dien zy boven gemeen by den Filoſoof *Kungfut* geprezen wordt; dewijl die loogent, dat zonder muzijk een ſtaet kan wel beſtiert worden.

Al de muzijk-kunſt, volgens *Trigaut*, beſtaet in het geluid van eenerhande ſtemme: en is den Sineſen de tweedraghtige over een koomingh van verſcheide ſtemmen geheel onbewuſt. Zy ſcheppen nochtans groot vermaek in hunne muzijk, die ons gehoor ten hoogſte verveelt, en laten zich voorſtaen daer in groote meeſters te zijn.

Ten tegendeele zijn by hen verſcheide ſpeel-tuigen, die uit verſcheide ſtoffe beſtaen, in gebruik: daer met ſnaren van rouwe zijde, in plaets wy die van darmen gebruiken, met yzer of kooper op geſpeelt word: ja weten ook gene ſnaren van darmen te make.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Zy hebben ook andere ſpeel-tuigen van kooper, als klokken van verſcheide geſtalte en geluit, na de mate der groote, welker maet-klank niet onaengenaem is, en ſchier zoodanigh, als die van de ſpeel-klokken hier te lande op de toorens.

Behalve deze, zijn by hen ook ſchelletjes en cymbalen in gebruik, en luitklinkende platen van ſteen; desgelijx trommels van vellen, niet ongelijk d'onzen.

Van hout maken zy ook verſcheide berdekens of klap-houtjes, die ruim of los aen elkandre vaſt zijn, en met de vingeren op het getal geſlagen worden.

Onder de ſpeel tuigen, die door aedem, geeſt of wint maet-klank geven, gelijk daer zijn fluiten en trompetten, ſpant zeker orgel de kroon: welk in fatſoen; maer niet in groote het ons eenighzins gelijk is; want het is klein, en beſtaet uit verſcheide pijpen, in maniere van een ruiſchpijp, met welke de Boſch-god Pan word afgemaelt. Hier in met den mont geblazen, ontſtaet daer uit zulk een aengenaem geluit, dat dit ſlagh van fluiten, ſchier alle andere vonden van ſnaren of pijpen overtreft.

De Sineſen, zoo *Semedo* getuight, willen dat 'er zevenderlei ſpeel-tuigen zijn, die de meeſte over een kominge met des menſchen ſtemme hebben: volgens welke aenmerkinge zy ook zoo veel ſpeel-tuigen uit gevonden hebben.

D'eerſte zijn van metael, gelijk klokken en ſchelletjes.

De tweede zijn gemaekt van ſtenen, en een, onder andere, van jaſpis, die niet qualijk na onze trompetten en klaroenen gelijkt: uitgezeit dat het eind neerwaerds hangende breder is: en men daer op ſlaen moet.

Het derde ſlagh is van vellen: gelijk onze gemeene trommels: die op verſcheide wijzen gemaekt, en eenige zoo groot en plomp zijn, dat zy op een ſtuk hout moeten ſtaen, om daer op te ſpelen.

Het vierde ſlagh is geſpannen met ſnaren van zijde, gelijk onze ſpeeltuigen met ſnaren van darmen. Daer zijn 'er die drie hebben, eenige ſlechts een eenige: en worden met een ſtrijkſtok geſpeelt. Het grootſte en meeſt geachtſte van allen, is zeker ſpeeltuigh met zeven ſnaren, welk geen onaengenamen toon geeft, zoo het wel geſpeelt word.

Het vijfde ſlagh is gemaekt van hout: deze zijn niet anders dan zekere klap-houtjes of bertjes, die zy tegen malkandre klappen. Zelfs de *Bonzien* hebben niet dan een klein bert, daer zy na maet op ſlaen.

Het zeſte ſlag word met den mont geſpeelt: en zijn fluiten van twee of driederlei zoort, daer zy volmaekt fraei op ſpelen: beneven een ander ſpeel-tuigh met pijpen, in eeniger maniere als onze orgels; maer is veel kleinder. Het word in de hand gedragen, en geeft in het ſpelen met den mont daer op een wonderlijken aengenamen toon: ja luid veel zoeter, dan alle de ſpeel-tuigen te zamen.

De Poëſije of dicht kunſt, is by de Sineſen een zeer aeloude vont, en bevangt verſcheide gedichten, in verſcheide maten. Al deze beſtaen uit een wettelijk getal van letteren of tekenen, en orden van vijf ſtemmen of woorden, onder vijf boeken van gedichten: waer aen de geleertheid der genen, die na waerdigheden in den ſtaet dinghen, getoetſt word. Het een is in het verklaren van de goede en quade werken der aeloude vorſten zoodanigh bezigh, dat het den quaden een ſchrik, en vroomen een prikkel tot deugt geeft. *Poëſije.* *Martin. Hiſtor. Sinic.*

Men heeft 'er ook vaerſen van bloemen, gewaſſen en diergelijke ſtoffe; hoewel niet vermengt met beuzelingen of vercieringen, gelijk onze Poëten gewoon zijn te doen; want de Sineeſche gedichten oogen alleen hier op, om door d'onderlinge gevoegelijkheid der natuurlijke dingen, de cieraet der zeden te leeren.

Daer loopt ook iets van de minnerye onder: maer zwijmt, en riekt of aerd meer na de kuisheid, dan na de dertelheid van onze Poëten: want over al word groote zorge voor de eerbaerheid en tucht by hen gedragen

De

De Poëfije, volgens *Semedo*, is t'allen tijde zeer hoogh in *Sina* geroemt geweeſt. Toen *Sina* veel Koningen had, des Keizers Vaſalen, waren die verplicht, wanneer zy om de drie jaer hem gehoorzaemheid quamen bewijzen, den zelven vaerſen en gedichten toe te brengen, die in waerde en in gebruik in hunne koningrijken waren, ten einde de Keizer daer uit van hunne zeden en voortgangh kon oordeelen, dien zy in diergelijke werken deden.

Het grootſte voordeel en grootſte nut, welk de Sineſen daer uit getrokken hebben, is die groote zedigheid en onvergelijkelijke matigheid, die hunne ſchriften behelzen: want zelf niet een letter vintmen in alle hunne boeken, nochte in alle hunne ſchriften, om daer de beſchamelijke deelen der nature mede uit te drukken.

Zy hebben verſcheiden ſlagh van Poëſije, met orde, rijm en tuſſchenſtellinge van vaerſen.

Deſgelijx ſtellen zy te zamen, en meten de vaerſen door het getal van ſyllaben of letter-grepen, die zy woorden noemen: want ter oorzake de ganſche tale des lands niet beſtaet dan uit enkele letter-grepen: zoo is, by gevolg, een letter-greep en woord een en het zelfſte, die door een eenige letter geſchreven, en door een eenige letter-greep uitgeſprooken word: waer door komt, dewijl de letteren van een zelfſte fatſoen zijn, dat de meenighte der vaerſen nooit beſtaet, dan in het getal der letteren: en men zoo veel letteren in een vaers moet hebben, als'er letter-grepen zijn, dat is te zeggen, vijf, zeven of elf: in plaets by ons alle de letter-grepen van een vaers bywijle begrepen zijn in een of twee woorden: welk niet kan geſchieden in de Sineſe tale, daer alle de woorden van een eenige letter, en van een eenige letter-greep zijn.

Daer zijn veelerlei rijmen: waer onder acht de voornaemſte zijn. Tot een ſtaeltje van de andere, zal een kunnen dienen.

De vaerſen van deze zamen-ſtelling, moeten ten getale van acht zijn: ieder van vijf letteren, en twee en twee over een komen.

Het tweede vaers, om een voorbeeld te maken, moet over een komingh hebben met het vierde: het vijfde met de zeſte: het zevende, met het achtſte: het eerſte vaers magh het hebben en niet hebben: het is genoech, dat de letteren van het derde, vijfde, en zevende onder elkandre over een koming hebben. Maer daer en boven moet ook de eerſte letter van het vaers der genen, die over een koming hebben, over een komen met het eerſte van de andere: de tweede, met de tweede.

Deze over een koming beſtaet niet in rijm-maet; maer in betekenis: zoo dat indien d'eerſte letter van het tweede vaers betekent eenen bergh, water, vuur, of eenigh ander dingh, wat het zy, d'eerſte van de vierde moet een zelfſte zake betekenen: deſgelijx al d'andere volgende in het geheel vaers. Deze zamen ſtelling is met niet min zwarigheid, als kunſt, vermengt.

In het dragen van laſten en zwaerten, zijn de Sineſen, ook zelfs de boeren, zeer ſpits vondigh. Zy weten groote ſtukken geſchuts, ſtenen en diergelijke zwaerten zoodanigh ter weder zijde aen bomen te hangen, dat zy de zelve ook door de engſte kaken der bergen zeer lichtelijk over voeren. En hoewel eenige voorgaen, andere achter aen volgen, en veele ſchreden van d'aengehange zwaerte afgaen, zy weten evenwel de zelve met boomen en lijnen der wijze gelijkelijk te deilen, dat ieder by na een even zwaren laſt te dragen heeft, 't zy hy een weinigh verder af nader by is.

In dezer wijze ziet men de Sineſen heele marmer-ſteenen, ja heele zommers met kleine moeite op hunne ſchouderen voort-torſen.

Deſgelijx zijn zy zonderlingh behending in het dragen van kleine laſten op ſtraet: 't zy een alleen op de ſchouder aen een ſtok, met den laſt op ieder einde, gelijk in de naeſt volgende af beelding te zien is: of twee en

en twee met een ſtok op de ſchouder en de laſt in 't midden.

In 't Lanſchap van *Peking* zijn zekere wagens in gebruik met een rat: in dier wijze gemaekt, dat een perſoon deſſelfs midden beſlaet en gelijk op een peert zit: twee anderen zitten ter wederzijde. De voerman of wagenaer drijft met hand-boomen de wagen wonder gezwint en veilig voort.

Tijt-rekening.

DE burgerlijke dag of de gehele tijdt van dag en nacht, hier te lande in vier en twintig of in twee mael twalef uuren, is by de Sineſen als ook by de Tungkinders ſlechts in twalef uuren verdeilt: te weten, de dag begint by hen te twalef uuren des middernachts, en eindigt ter zelfſter uure des volgenden middernachts: zulx een eenig Sineeſche uur twee van d'onzen begrijpt. De Sineſen beelden d'uuren niet door zyfer-getalen: maer door byzondere tekenen uit: die by hen aldus uitgeſproken worden:

By ons de uuren des middernachts.

Cu of *Eſy.*	*Cheu.*	*Yin.*	*Mao.*
1. en 2.	2. en 3.	4. en 5.	6. en 7.
Xin.	*Su.*		
8. en 9.	10. en 11. uur.		

V.	*Vi.*	*Xin.*	*Yeu.*
1. en 2.	2. en 3.	4. en 5.	6. en 7.
Sio.	*Hai.*		
8. en 9.	10. en 11. uur.		

Uuren des middags.

Men heeft in *Sina* gene uurwerken, noch zantlopers; maer in plaets van die water lopers, gelijk reeds te voorè verhaelt is. Zie pag. 124.

Van gelijken verdeilen de Katayers, volgends *Naſirodin* en *Uleg Beig*, neef van *Tamerlaen*, den burgerlijken dag in twalef uuren, en noemen eenen iegelijke dagh met een algemeinen naem *Gjag*; maer geven daer en boven aen ieder een byzonderen naem, met weinig verſchil van de twalef namen der Sineeſche uuren, tot groot bewijs van dat de Katayers en Sineſen een en de zelve volken zijn. Teweten.

ten, volgends de vertaling van *Johan Graef*, uit *Uleg Beigh*, zijn de namen van d'uuren der Katayers, *Zeh*, *Gjin*, *Yin*, *Mau*, *Gjiu*, *Siz*, *Vou*, *Vi*, *Shin*, *You*, *Su*, *Chai*.

Wat de tijt of jaerrekening belangt: de Sinesen hebben een Cirkel van zestig tot zestig jaren, die zy *Ven* noemen, waerby zy den tijdt of Zonnejaren rekenen. Na den omloop van den reex dier jaren, komt de naem van het zelfste jaer weerom. Ieder dezer zestig jaren wort niet door cyfer-getallen; maer door twee tekenen of letteren uitgebeelt. D'eerste worden met een algemeinen naem *Can* genoemt, dat's *wortelen* of *stammen*, en met dit ✠ teken afgemaelt: en aldus by de Sinesen genoemt, *Kia*, *Yi*, *Ping*, *Ting*, *Vu*, *Ki*, *Ken*, *Sin*, *Giu*, *Quei*. Deze letteren of namen dienen nergens toe dan tot de volgende zamen-koppeling, met de tweede letteren.

D'andere letteren of tekenen zijn die van de twalef uuren voornoemt. Uit deze tweederlei letteren of namen, met elkandre te zamen voegen, wort deze zestig jarige Cirkel gemaekt; te weten, d'eerste met d'eerste, de tweede met de tweede te zamen te huwen, tot dat men weer aen het einde komt, welk eindelijk na verloop van zestig jaren weer geschiet.

Behalve de Sinesen door een zeer aeloud en gemein gebruik voornamelijk de zonne-jaren, by deze Cirkel rekenen, tellen zy daer by ook hun dagen en weken: want ieder dag des gehelen jaers is begiftigt, door een gedurig vervolg, met de zelfste zestig namen: t'elkens met herhaling van den beginne af, na't eindigen van de laeste.

Ja willen de Sinesen dat zy kunnen weten, uit de koppelingen dezer letteren, niet alleen den naem en hoedanigheid des jaers; maer ook de verborgene bewegingen van't geheel jaer en van ieder dagh, uit den hemel op deze onderaerdsche gewesten; van gelijken de eigenschappen der natuurlijke dingen. Want deze tekenen, gelijk zy zeggen, zijn zoodanig geschikt en geordent, dat, zonder ooit faling des Cirkels, de loop der sterren en hoedanigheden der elementen slechts aen de orde en schikking zelf hangen. Hunner kracht en werking verklaren zy door 't teken: welk een der vijf Sineesche elementen, of, 't geen het zelfste is, eenen der vijf planeten bediet. De voorzeide tien letteren, *Kan* geheten, zijn zoodanig verdeilt, dat twee altijds op een eenig element slaen.

Keizer *Hoangti*, die des jaers voor de geboorte des Heilands twee duizent zes hondert zeven en tnegentig, begon te heerschen, was de invoerder van deze zestig-jarige Zonne-kring, gelijk zijn eerste landvoogt *Tana*, de voltooider. De naem van ieder jaer, begrepen in deze Cirkel, luid aldus:

1. *Kia-çu.*	31. *Kia-v̀.*
2. *Yì-ch'eù.*	32. *Yì-vi.*
3. *Pìng-yìn.*	33. *Pìng-xin.*
4. *Ting-maò.*	34. *Ting-yeù.*
5. *Vu-xin.*	35. *Vu-sio.*
6. *Kì-sú.*	36. *Kì-haì.*
7. *Ken-v̀.*	37. *Ken-çù.*
8. *Sin-vi.*	38. *Sin-ch'eù.*
9. *Giu-xin.*	39. *Gín-yìn.*
10. *Queì-yeù.*	40. *Queì-maò.*
11. *Kia-sio*	41, *Kia-xin.*
12. *Yì-haì.*	42. *Yì-sú.*
13. *Fìng-çù.*	43. *Pìng-v̀.*
14. *Ting-cheù.*	44. *Ting-vi.*
15. *Vu-yìn.*	45. *Vu-xin.*
16. *Kì-maò.*	46. *Kì-yeù.*
17. *Ken-xin.*	47. *Ken-sio.*
18. *Sin-sú.*	48. *Sin-haì.*
19. *Gín-v̀.*	49. *Gín-çù.*
20. *Queì-vi.*	50. *Queì-c'heù.*
21. *Kia-xin.*	51. *Kia-yìn.*
22. *Yì-yeù.*	52. *Yì-maò.*
23. *Pìn-sio.*	53. *Pìng xin.*
24. *Ting-haì.*	54. *Ting-sú.*
25. *Vu-çù.*	55. *Vu-v̀.*
26. *Kì-ch'eù.*	56. *Kì-vi.*
27. *Ken-yìn.*	57. *Ken-xin.*
28. *Sin-maò.*	58. *Sin-yeù.*
29. *Gín-xin.*	59. *Gín-sio.*
30. *Queì-sú.*	60. *Queì-haì.*

Wijders, deze zelve Zonne-cirkel is met driederlei namen, na de drie-voudige orde onderscheiden: te weten, zy stellen een opper, midden en onder Cirkel. De eerste *Xáng Ven*, dat's, *boven zamen-stelling*: de tweede *Chung Ven*, dat's, *midden zamen-stelling*: de derde *Hia Ven*, of *onder zamen-stelling*.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

En aldus na verloop van hondert en tachtig jaren, keren zy weder tot 't eerste begin of aenvang der tijt-rekening.

Wijders, zoo men boven de drie en zestig-jaerige kringen, te weten, de middenste, opperste en onderste, of, boven hun geheel van hondert en tachtentig jaren, een groter maet van tijt begeert, de Sinesen, desgelijx Katayers, zoo *Nasirodin* en *Uleg-beig* getuigen, gebruiken een tien duizent getal, welk zy *Van* noemen.

Want niet tegenstaende de Sinesen hunne tijden van de heerschappyen hunner Keizeren, gelijk van byzondere tijdt-rekeningen aftellen, of afbrengen, zoo gebruiken zy evenwel ook een zeer aelouden aenvang, namelijk van de eerste schepping der dingen af: en in dezer wijze, volgens de voorbeelden, door de zelfste schrijvers bygebragt, rekenen zy deses lopenden jaers, boven duizent acht honderd vier en zestigh volkomen *Vans* of tien duisenden, 't zes en tachtentigste jaer van de lopende vijf en zestigste *Van* of tien duizenste, die ook het zes en veertighste jaer is van de eerste zestigh jarige cirkel.

Want schoon de meeste Indische en Sineesch Filosofen de werelt voor eeuwig houden; niet weiniger evenwel, die het begin der werelt, even als d' eeuwigduurentheid niet weten te bepalen, schijnen dit zelfste onder een verbloemt en wonderbaer getal, gelijk onbegrijpbaer, of het eindelijk en oneindelijk gelijk, bewimpelt, of met diergelijke grote jaren d'omlopen, ondergang en herstellingen, die sy wilden zeer veel geweest te zijn, bepaelt of afgemeten te hebben.

De Sinese boeren, desgelijx de Scythen of Ooster Turken, Japanders en Tungkinders rekenen de uren des dags, en zelfs de dagen en hun jaren, in een cirkel van twalef, met de namen van twalef dieren: die wel, na de verscheidenheit der landtale, verscheide namen hebben; maer evenwel een en de zelve dieren zijn. Voorts schryven hun wichelaers en waerzeggers of duivel-jagers aen ieder dezer tijden, inzonderheit van de jaren, zijn hoedanigheit en kracht toe, na den aerdt des heerschenden diers. Evenwel is d'aenvang van uuren, dagen en jaren, by deze en by d'andere Sinesen een en de zelve.

De namen der uuren, dagen en jaren dezer volken zijn deze:

Van Sinesen.	*Van Iapanders.*	*Van Ooster-Turken.*		
Xu	*Nee*	*Kesegu*	Rat of Muis.	1.
Nieu	*Oessi*	*Oth*	Koebeest.	2.
Hu	*Torra*	*Pars*	Tiger.	3.
Tu	*Ouwe*	*Tauxkan*	Haes.	4.
Lum	*Tats*	*Loui*	Draek.	5.
Xe	*My*	*Yilan*	Slang.	6.
Ma	*Oema*	*Yund*	Peert.	7.
Yam	*Fitsoesi*	*Koui*	Schaep.	8.
Heu	*Sar*	*Pichin*	Aep.	9.
Ki	*Tory*	*Dakuk*	Hen.	10.
Keu	*Juo*	*It*	Hont.	11.
Cheu	*Jie*	*Donguz*	Wilt Verken.	12.

Van gelijken noemen ook de *Kochinchiners* ieder hunner twalef uuren, met den naem van een der zelfde of diergelijke dieren: doch is het eerst by hen een mol, de vierde een kat d'achtste een haes, in plaets van een rat of muis, haes en schaep: d' andere komen over een.

By d'inwoonders des lantschaps van *Fokien*, die een byzondere land-tale spreken, is verandering in dese namen: hoewel zy by na een en dezelve dieren betekenen, en die aldus luiden:

Tsoe	Rat.	*Bee*	Peert.
Goe	Koe.	*Yoo*	Bok.
Hou	Tiger.	*Kau*	Kat.
Thou	Vos.	*Kee*	Hoen.
Liong	Leeuw.	*Kgau*	Hont.
Tsoa	Slang.	*Tijl*	Verken.

De Sinesen gebruiken in alle cirkels Tropische zonne jaren, die zy van den ingang der zonne in de vijftiende graet van den Waterman af-rekenen. In dit aenvang van ieder jaer stellen sy tegelijk het begin van hunne Lente: gelijk in de vijftiende graet van den Stier het begin der zomer: en na even gelijken verloop van tijden de twee overige getyen of jaer-zaizoenen. *Gol. Additam de Katay.*

Maer zy verdeilen daer en boven ieder jaer-zaizoen in zes gelijke delen: zulx zy daer in, met den loop der nature gelijkzaem te volgen, op het

begin

begin, midden en einde schijnen gezien te hebben; verdeilende ieder weer in tween.

En aldus wort het geheel jaer in vier en twintig gelijke delen of byzondere jaer-saizoenen verdeilt: als ook de dieren-riem aen den hemel, met de zelfste namen en zoo vele tekenen, te weten, met namen, genomen van de hoedanigheit en veranderring der tijden. Dies deze dierenriem gelijk zeker weer-werktuig is. En zijn, als blijkt, de stukken of verdeilingen in dubbeld getal tegen d'onzen, en komen de beginselen der zelve met de middelste der onze overeen.

Deze vier en twintig delen of Saizoenen des jaers worden by de Sinesen aldus genoemt:

1.	*Lie-chun*	dat 's	Opheffing der Herfst.
2.	*Yu-xui*		Water der regen.
3.	*King-che*		Beweging der kruipende dieren.
4.	*Chun-fuen*		Gedeelte der Lente.
5.	*Cing-nung*		Heldere klaerheit.
6.	*Co-yu*		Regen der velt-gewassen.
7.	*Lie-hia*		Opheffing van Zomer.
8.	*Siao-muon*		Kleine vervulling.
9.	*Mang-chung*		Zaden der kruiden.
10.	*Hia-chi*		Stant van Zomer.
11.	*Siao-xu*		Kleine warmte.
12.	*Ta-xu*		Grote warmte.
13.	*Lie-cieu*		Opheffing des Herfsts.
14.	*Chu-xu*		Ruste der warmte.
15.	*Pelu*		Witte dau.
16.	*Cieu-fuen*		Gedeelte des Herfsts.
17.	*Han-lui*		Koude dau.
18.	*Xoang-Kiang*		Nederdaling der dau.
19.	*Lietung*		Opheffing van Winter.
20.	*Siao-sue*		Kleine sneeu.
21.	*Ta-sue*		Grote sneeu.
22.	*Tung-chi*		Stant van Winter.
23.	*Siao-han*		Kleine koude.
24.	*Ta-han*		Grote koude.

Keizer *Chuenhio*, die des jaers, voor 's Heilands geboorte, twee duizent vijf hondert en dertien begon te heerschen, heeft allereerst den aenvang des nieuwen jaers op zekeren dag ingevoert, die tot noch toe by de Sinesen onderhouden wort: want als dees onder zijne Regeering de gebuurschap of zamenvoeging van vijf dwael-sterren aen den hemel ten dien dage bevond, op den welken de zamenvoeging van Zon en Mane aengemerkt wiert, wilde hy die dag voor den eersten van dat jaer gehouden hebben: en namaels die dag en maent voor den eersten van het jaer, op den welken de zamenvoeging van Zon en Maen geschiede, die de naeste aen de vijftiende graet van den Waterman quam; of gelijk *Trigaut* spreekt: d'aenvang van ieder nieu jaer is die nieuwe Mane, welke het naeste voorgaet of volgt aen den vijftienden van Sprokkel-maent: van waer ook de Sinesen den aenvang van de Lente nemen: want het nieu jaer en Lente neemt op een zelven dag zijnen aenvang: of volgens *Semedo*, het jaer begint met de Mane, die de naeste aen Sprokkelmaent is.

Wijders, de Sinesen vinden keure, om veel meer van dezen, dan van eenen anderen tijdt het nieu jaer te beginnen: dewijl, gelijk zy zelfs zeggen, wanneer de Zon in het midden van den Waterman is, dan eerst de bevroore wateren ontlaten,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

al ongedierte en zijdwurmen herboren worden: want dan begint ook de de Hemel of lucht zijn krachten tegen deze onder aertsche gewesten op nieu weder te tonen: dan luikt d'aerde met groente en bloemen op, en menschen en dieren krijgen een nieu weezen.

En schoon de zamenkomste van zon en maen niet op een zelven tijdt geschiet; maer het verschil ontrent van drie dagen is; zoo hebben de Sinesen evenwel geene tusschen-stellinge nochte onze negentien-jarige Cirkel van node: gemerkt zy den loop der planeten alle jaers van nieuws oprekenen, en met elkandre te zamen schikken: want zy hebben nochte willen gene geduurige * dagtafels van planeten hebben; maer drukken alle jaers tot ieder dag nieuwe, en verstuur en de gedrukte door gansch *Sina*, niet zonder grote onkosten.

* *Ephemerides.*

Waer door de † voorkoming van een eenig uur en etlijke minuten, die de nieuwe maen in ons gulden getal voegt, by hen in de jaerlixe rekening herzet wort.

† *Anticipatio.*

Met d'allergrootste plechtelijkheit wort by eenen iegelijk het begin of aenvang van het nieuw jaer geviert: te weten, op d'eerste nieuwe, en weer op d'eerste volle maen, door het ontsteken van toortsen en het aenrechten van velerlei lustvuuren, met bussekruit.

Sedert veel eeuwen herwaert, hebben de Sinesen een maen zon-jaer gehad.

Het gewonelijk jaer is by de Sinesen verdeilt in twalef manen, in plaets het ons in maenden, en in drie hondert vier en vijftig dagen: aen ieder van de zes manen wort dertig, en aen d'andere zes negen en twintig dagen gegeven: maer het schrikkel-jaer, welk alle drie jaren komt, wort met een maent van dertig dagen vermeerdert, en heeft derhalve drie hondert vier en tachtig dagen.

Zy hebben ook over, te kort en gemeine maenden: zy houden ook tusschen stellige maenden, in dier wijze nochtans, dat zy geene zekere maent tusschen voegen: gelijk by ouds de Joden altijts de twede maent daer toe aen kant zetten; maer vinden door een gewonelijke rekening uit, die zy tot een tusschen stellige maent maken: want hun twalef tekenen des dieren riems zijn zoodanig geschikt, dat de visschen altijts op d'eerste maent: de Ram op de twede: d'andere tekenen vervolgends op d'andere maenden komen; zoo dat geen maent van zijn eigen en toegevoegt teken ledig kan weg gaen.

Maer dewijl om het twede of derde jaer gebeurt, dat d'een of ander maent uit zijn toegevoegt teken schiet, hier om wort die maent op die wijze tusschen gevoegt, dat zy den naem van de voorgaende maent aenneemt: waer door daer na het volgend teken op de behoorlijke maent komt. Martijn.

De namen dezer manen en 't getal der zelver dagen zijn de volgende:

Eerste	Maen	*Tsia*	Kgoy	heeft	30	dagen.
Tweede		*Dsy*			30	
Derde		*Sa*			29	
Vierde		*Si*			30	
Vijfde		*Gou*			29	
Zeste		*Lak*			30	
Zevende		*Sijt*			29	
Achtste		*Pee*			29	
Negende		*Bauw*			30	
Tiende		*Sap*			29	
Elfde		*Sap It*			30	
Twalefde		*Sap Dsy*			29	

Kgoy is maend gezeid.

Men

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Men zeit *Jumchi*, een Landvoogt van den eersten Sineeschen Keizer *Tohi*, twaleí vaten, na het getal van de twalef maenden des jaers, van Cyprisch koper, door een wonderbare kunst heeft doen gieten: want ieder vulde hy met zeker onbekent poeder in dier wijze, dat het in de zamen-komste zelf van Zon en Maen, op het einde der maen, aen haer vat toegevoegt, van zelf tot niet verdween. Deze kunst stellen zy noch heden in 't werk: inzonderheit dan, wanneer zy ga slaen, in welk oogenblik de Zon in de vijftiende graet van den Waterman treet. Dan dit poeder verdwijnt heden niet van zelf; maer stuift op door het invallen van eenen steen, in wiens vallen zy te gelijk acht geven: na welk gedeelte der werelt het poeder gedreven wort. Hier uit meinen zy het aenslaende zaisoen des gehelen jaers te kunnen te voore speilen. In 'er daet wort het graeu door dit bedroch om den tuin geleit. Want de steen valt na welgevallen en believen dezer bedriegers, wanneer het tou, daer hy aenhangt, by een klein vuur in die oogenblik des tijts, waer in zy het stof door het vallen des steens willen doen opstuiven, allengs is afgebrant. Zoo het stof na 't ooste drijft, dan beloven zy zich voorspoet en een heilzaem jaer: onbewust midlerwijle, dat het stof by geval door de wint bewogen wort, welk zy willen door het een of ander noodlot of Godheit gedreven te worden.

Met hoe groot een staetsie en onkosten alle jaers in *Sina* d'Almanak, *Nylien Lie* geheten, uitgegeven wort, is naulix geloofllijk. Want nae dat zy door de genen, die in 's Hemels loop ervaren zijn, gemaekt is, wort dezelve aen den opperften gezaghebber der wiskunst overgelevert, om onderzocht te worden: zoo deez haer voor goet keurt, hy levertse aen den groten Raets hooftman der zeden over: en dees dan aen den Keizer vele afschriften der zelve. De Keizer zend op zekeren gezetten dag met groten toestel en pracht, in tegenwoordigheit der Overheden des gehelen hofs, na gewoonelijke plechtelijkheden, een afschrift aen ieder Landschap des Keizerrijks, door openbare lopende boden: alwaer d'opperste Majestraet of Raed van 's Keizers inkomsten de zelve met grote onkosten doet drukken en onder de gemeente uitgeven. Niemant vermag, op zware pene, iets in dezelve, 't zy met by of afdoen, verbeteren. Ja heeft ook de geen een zelfste pene te verwachten, die een afschrift op zijn eigen hand doet drukken en uitgeven. Een heilzame gewoonte en prijzelijke maniere: namelijk, ten einde een ieder zou weten dat zulx een gunste of weldaet van den eenigen Keizer zy: nochte, 't geen gemenelijk geschiet, nergens eenig verschil in het ga slaen des gehelen jaers insluipt.

D'eerste, die deze wijze van de Almanak door het geheel Rijk uit te geven ingevoert heeft, was Keizer *Chuenhio*, die des jaers voor 's Heilands geboorte twee duizent vijf hondert en dertien begon te heerschen.

Wetenschappen en Konsten.

VAn de wetenschappen der Sinesen kan men niet dan duisterlijk spreken, gemerkt zoodanige Schryvers onder hen niet gevonden worden, als *Plato*, *Aristoteles* en andere Filosofen en wijzen der aeloutheit, die orde en verdeiling in hunne schriften houden. Behalve dat zy van vele wetenschappen niet een woort reppen, en van de vrye en andere kunsten (uitgezeit die het welvaren van den staet betreffen) niet dan ter loop handelen. Zoo ook de Jesuit *Martijn* getuigt, leggen de Sinesen in velerlei en volkomentheit van wetenschappen by ons veel te laeg: hoewel zy die veel meerder waerderen, dan d'onzen.

Hun voornaemste oogmerk heeft t'allen tijde geweest middelen uit te vinden, tot een heilzame en gelukkige bestiering. D'eerste, die zulk een *Semedo.*

loffelijk werk ondernomen hebben, waren de Keizeren *Fohi*, *Xinung*, en *Hoangti*. Deze van den beginne af genegen tot d'oefening der wetenschappen, zoo zedenstichtende als betrachtende, en hebbende daer van gemaekt, gelijk geheimenissen, door getalen van even en oneven, door zijfers en tekenen, stelden wetten te zamen, die daer na van hant tot hant door d'andere Keizeren, hun navolgers, onderhouden wierden, en dienden, om den staet te regelen, tot aen het Keizerrijk van *Cheu*, die in het elf hondert en drie en twintigste jaer, voor de geboorte des verlossers, begon te heerschen.

In welken tijt *Venuam* en *Checuam*, zijn jonger zonen, deze getalen uitleiden en deze tekenen ontzijferden in zeker boek, genaemt *Yechim*, door hen te zamen gestelt: welk begreep fraie onderwijzing en nutte lesse, voor alle staten des rijks.

Deze navolgende de voetstappen van andere Filosofen, die na de Stoische wijze leefden, betuigden een zonderlinge zorge voor de bestiering en 't gemeine best, tot aen den tijt van *Konfusio*, die in orde bragt de vijf boeken, die de Sinesen *Vehim* noemen, en onder het getal van geheiligde zaken stellen.

Onder zoo veel brave wetenschappen, volgens ook *Trigaut*, zijn de Sinesen schier in de kennis alleen van de zeden-stichtende Filosofye gekomen: want de natuurlijke hebbenze veel meer met verscheide dwalingen verduistert, dan verlicht.

Wijders, de zedenstichtende lessen zelfs, uit oorzake zy van gene redenkaveling-kunde weten, zijn by hen met gene orde van lere; maer schier met verwerde spreuken en redenkavelingen beschreven, zoo veel zy door middel van het ingeboorne licht bevatten en bereiken.

Niemant onder hen zal zich op de wiskunst of artzenije leggen, die hope heeft van in de zedenkunde te kunnen uitmunten: die ook daer in tot de hoogste trappen geraekt, gewisselijk hem dunkt den top van de Sineesche gelukzaligheit bekomen te hebben: want zoo groot een gevoelen hebben de Sinesen van de geenen, die in de zedenkunde uitmunten, dat deze volkomentlijk van ieder zake een gezont oordeel kunnen vellen, schoon die verre buiten de palen van hun beroep springt. Ja willen dat niemant vroom nochte rechtvaerdig kan zijn, die deze *Filosofye* niet geleert heeft: waerom by de Sinesen een en het zelfste is, de letteren te beminnen en vroom te zijn.

De Reken of Zijfer-kunst is by de Sinesen op den trap van volmaektheit; wat belangt de kennis der viere voorname regelen: waer van men de bewijzingen en afbeeldingen in hunne boeken leest. Wel is waer hen geheellijk d'Algebra onwewust is: ook oefenen zy niet dan zeer weinig deze gemene wetenschappen der getalen. *Smmeis.*

Hun wijze van zijferen of tellen door het geheel Keizerrijk, en zelfs in de gebuur-lantschappen, is een gereetschap, welk de Portugesen *Gina*, en Sinesen *Suon* noemen. Dit is een zeker bert, schier vierkant, en verdeilt in tien delen met klene koper-draetjes die ieder zeven kralen of balletjes hebben, gelijk de kralen van een roozen-krans Deze koper-draden zijn ieder verdeilt in tween: vijf kralen of balletjes zijn om leeg, die ieder slechts voor eenen genomen worden: en twee om hoog, die ieder tien tellen. Door middel van dit werktuig en kraelen, met die verscheidenlijk te wenden en keeren, doen en besluiten zy hunne rekeningen: welk ongeloofelijke vaerdig toe gaet.

Zoo *Martijn* getuigt, heeft zeker *Lixe*, een lantvoogt van Keizer *Hoangti*, de Sineesche reken-kunst uitgevonden. Het getal klimt ook by de Sinesen op na de linke zijde, na onze wijze. *Histor Sin. p. 27.*

Deze wijze van rekenen, volgens den zelven, bestaet in balletjes, aen eene yzer draet geregen: waer van vijftien of twintig ryen uit het opperste des berts op gelijke tusschen-wijte neerwaerts gaen, en door een plankje in 't midden in dier wijze gescheiden worden, dat in d' opperste orde ieder draet twee kralen heeft, ieder der welke een getal van vijf doet: maer in

d'on-

d'onderſte orde, welker beſtek ruimer is, heeft ieder draet vijf balletjes: ieder der welker niet meer dan voor een gerekent wort. Derhalve doen de Sineſen met grote vaerdigheid hun rekeningen, met de kralen heen en weer op en neerwaerts, na vereiſch van noot, te verſchuiven.

Artzenye. Wat de artzenye belangt, die is, volgens *Semedo*, by de Sineſen in hooger top, als men zou mogen begeren, ter oorzake van de groote meenigte der boeken, die zy van de aeloude ſchrijvers hebben: want wat de onze belangt, tot noch toe zijn die in *Sina* niet gekomen.

De Sineſen hebben geen gebruik van aederlatinge, koppen, zyropen, dranken, pillen, noch veel min van genees-middelen, door kracht des vuurs: maer werken alleenlijk door enkele genees-middelen, en ordonneren niet dan bladen, wortelen, vruchten en zaeden: en ook al droog.

Ten dien einde zijn 'er merkten, daer niet verkocht worden, dan genees-middelen, en winkels, alleen geſtoffeert met enkele genees-middelen, daer men zich na behoefte van voorzien kan. Derhalve een arts, die zijnen kranken bezoekt, doen hem terzelffter uure zijne artzenye innemen, zonder eenig recept voor te ſchrijven, of glas of kroes te gebruiken. By dien voorval neemt d'arts met zich een aptekers jongen, beladen met een gehele winkel: te weten, met een kaſſe van vijf laden: waer van ieder verdeilt is in veertig vierkante vakjes, geſtoffeert met toebereide genees-middelen. Zy weten wonderlijk de pols t'onderſcheiden, en daer aen alle toevallen der ziekte te kennen: ook de verheffing en vermindering der pijne. Hoewel zy het niet altijt treffen, nochte alle artzen niet even gelukkig zijn: gemerkt een groot getal zonder ſtudie en ervarentheit is. Zy geven artzenye in, zoo dra zy de pols gevoelt hebben: zoo het voor den Keizer of Prins is, zy maken vier zamen-mengingen, alle in hoedanigheid en meenigte gelijk: twee om den kranken in te geven, en de twee andere, om die te bewaren, tot dat hy gezont is. Zoo het voor andere perſonen zijn, zy maken ſlechts twee zamen-mengingen: een voor des uchtens, en een voor des avonts. Zy vragen ook noit den kranke: of hem het hooft of eenig ander deel des lichaems zeer doet: maer na eenen tijt lang de beweegenis der polſe aengemerkt te hebben, ontdekken zy aenſtonts het beledigde deel.

D'artzen verbieden noit water aen den kranke; hoewel het gekookt moet zijn: maer wel eeten: zulx zy eenen kranke, ſchoon hongerig, geen eeteñ geven; dan zeer weinig: gelijk zy ook, wanneer 'er geen luſt tot eeten is, den kranken daer toe niet perſſen: ter oorzake, gelijk zy voorgeven, wanneer het lichaem ontſtelt is, de maeg zijn ampten niet kan doen: en alzoo de verdouwing, die in dien ſtaet geſchiet, altijdts ſchadelijk en ſtrijdig tegen de gezontheid is.

Noit komt een arts voor de tweede mael weerom, zonder weer geroepen te zijn: door welk middel de kranken de vryheit hebben van eenen anderen arts te nemen, wanneer d'artzenyen na hun welgevallen niet komen te werken.

Zoò ook de Jeſuit *Martijn* getuigt, overtreffen de Sineſe artzen d'onzen volkomen in het ſtuk van d'oefening of uitwerkingh. Wel twiſt-redenen betrachten d'onzen veel meer, dan zy lieden: maer zy genezen weer lichter en beter de ziekten.

Zy hebben zeer aeloude boeken van de natuur der kruiden, ſtenen, en bomen; in een lichaem gebraght, en met afbeeldingen, na de wijze van *Dioskorides*, verciert: daer en boven vervatten hunne oude en nieuwe boeken de tekenen, uitwerkingen, oorzaken en andere eigenſchappen der ziekten. Merendeels macken zy de genees-middelen van enkele en gekookte. Branden en wryvingen zijn by hen in gebruik; maer gene aederlatingen, die zy voor den grootſten miſlag houden: maer brengen liever met vaſt een andre verkoelende middelen het bloed, tot een behoorlijke temper: want niet, zeggen zy, om dat het zop in de pot zied, moetmen

het

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

het uitgieten: maer, zoo men het wil dwingen, het vuur onder weg nemen. Zulke treffelijke geboden van de polsen berusten by hen, dat zy door de kennis der zelve by wijle ook verborge zweeren ontdekken. Zy bemerken in ieder hant zes bewegingen der polsen aen: te weten, drie opper-polsen en zoo veel van geringer orde, die alle tot verscheide delen des lichaems gehoren. D'eerste brengen zy tot het herte, de tweede tot de lever, de derde tot de maege: en alzoo vervolgens d'andere tot andere deelen des lighaems.

Wanneer zy den kranke bezoeken, zijn zy een halve uure in 't onderzoeken der polse bezich, welk met de grootste stilte der omstaenders, maer niet zonder moeielijkheid van den kranke toegaet. Aenstonts, waer uit d'ongetempertheid ontstaet, en in wat deel des lichaems het zy, weten zy lichtelijk aen te wijzen en t'oordelen. Men heeft 'er ook veele arbeiders in de kunst van *Chymie*, die over al om her zwerven: en niet alleen gout beloven: maer ook d'onsterflelijkheid in dit leven.

Semedo. Hoe gaeuwe kunstenaers en arbeiders de Sinesen in hantwerks-kunsten zijn, geven de dingen, die van daer gebragt worden, genoech te kennen: als allerlei zijde stoffen en klederen, porceleine vaten, kisjes met zekere gom of lak *Cie* bestreken en gout door-wrocht: waer van nochtans de beste gemenelijk niet tot ons gebragt worden. Ebbenhout, Ivoir, Korael, Barn-steen, Jaspis, harde Marmer en andere dierbare stenen weten zy wonder treffelijk te bewerken. Al over lang hebben zy uit rijs wonder helder glas leeren maken: maer is bros: en derhalve by het ons niet te vergelijken: hoewel het nochtans zeer na daer by komt. In de schilderkunst, daer de Sinesen zeer genegen toe zijn, en doorgaens in hunne hantwerken gebruiken, mogen zy in verre tegen d'onzen niet op: want zy hebben de wijze noch regelen van te schaduwen, ook tot noch toe het gebruik van de verruwe met olie te temperen of mengen niet bekomen: waer door de beelden van perzoonen noch aengenaemheid noch volmaektheid hebben: maer bloemen, boomen en vogelen weten zy wonder levendigh na de natuur te vertonen. Wel is waer sy heden van de Roomsgezinde Jesuiten geleert hebben de verruwen met olie te temperen, en weten die ook wonderlijk in't werk te stellen. Desgelijx weten bloemen en vogelen wonder kunstig en zeer natuurlijk door de naelt met zijde en kleuren te stikken.

In de beelthouwerije leggen de Si- *Trigaut.* nesen ook veel te laeg: in die te maken passen zy alle regelen van gelijkdeligheit alleen met het oog af: welk dikwils bedriegt, en in groote lichamen gene kleinen mislag begaet. Zy maken evenwel yzelijke gevaerten van wanschepselen van koper, marmer en klei-aerde.

Verscheide andere kunsten, te lang om te verhalen, zijn by de Sinesen uitgevonden: en eenige lang voor de onse: als de Druk-kunst des jaers voor 's Heilandts geboorte vijftig, als ook de kunst van Busse-kruid te maken.

E Y N D E.

B L A D-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

BLAD-WYZER

OP HET

Tweede *en* Derde

GEZANDSCHAP.

A.

AMbassadeur Pieter van Hoorn vertrekt van Batavia na Sina. 212
Verschijnt by den Koning Singlamong in Hoksieu. pag. 230
Bezoekt den zoon van Singlamong met geschenken. Zend Van der Does, met een briefje aen den Veldheer Tzjanpoui. 266
Aen den Koning Singlamong. 268
Beschenkt Singlamong door Putmans. 232
Maer die mag de geschenken niet aenvaerden. 234
Zijn bedrijf aldaer, tot pag. 281
Vertrekt uit Hoksieu. 281
Komt te Unvono, 282
Te Houwtong, ibidem
Petjong, ibid.
Hongia, ibid.
Tiksoya, ibid.
Binkin, of Mincin, &c. ibid.
Komt te Sucheu. 318
Vertrekt van daer. 319
Zend een groet-briefje aen den Veldheer en Konbon. ibid.
Komt te Sinchiang. 321
Word by den Stadhouder vergast. 322
Zend aen den zelven geschenken. ibid.
Vertrekt van Sinchiang. 324
Komt by den Veldheer. 231, 232
Van Hoorn komt in de Voor-stad van Hangcheu. 302
Word door Pingtouw, de derde Perzoon der stad bezocht. 303
Word by den Veldheer gebragt. ibid.
Schrijft een groet-briefje aen den Veldheer, Konbon en Machu. 304
Krijgt geschenken van den Konbon. 305
Van den Veldheer. ibid.
Zend Nobel en Van der Does by den Konbon. 306
By den Manchu. ibid.
Zend aen Pingtouw geschenken. 302
Vertrekt uit Hancheu. 307
Komt aen het dorp Tangseen. ibid.
Komt te Peking. 347
Aldaer worden hem van de Sekritarisen verscheide vragen voorgestelt. ibid.
Levert den brief des Generaels aen den Tatan of Rijx-kanceler over ibid.
Wort naeu in zijn logiment bewaert. 351
Wort aengezeit ten hoof te komen. ibid.
Bewijst eerbiedigheit voor's Keisers zegel. 353
Word door den Rijx kanzeler verscheide vragen voorgestelt. 354
Weigert geschenken. 314
Doet plichtpleging voor 's Keizers Throon. 354
Verschijnt voor de Lipouis. 361
Verschijnt op de eerste maeltijd des Keizers. 365
Op de tweede. 366
Op de derde. ibid.
Vertrekt van Peking. ibid.
Komt weer op Batavia. ibid.
Ainan eiland.
Ang-jaa, Sinese God. 45
Atzion, Sinese God. 50

B.

BAnka een Eiland. 61
Biou 't Songong, derde Sinese aerdsche God. 43
Bestiering van Sina. 430
Box eilanden. 68
Brief van den Tartarschen Keizer Zungte aen den Generael Maetzuiker. 9
Brief van Maetzuiker aen den Onder-koningh Singlamong. 92
Brief des Ambassadeurs aen den Veldheer van Hoksieu. 291, 327
Brief van den Veldheer Lipoui aen den Admirael Bort. 326, 335
Brief van den Onder-koningh Singlamong aen Bort. 334, 336
Brief van den Tartarischen Keizer aen den Admirael Bort. 199
Van Singlamong aen de Hollanders over het verkopen der goederen in Hoksieu. 343
Brief van Summinpesiou aen den Admirael Bort. 321
Brief van d'Opperhoofden van Formosa aen Bort. 359, 374, 376
Brief van Bort aen de Bestierders van Formosa. 364, 373
Brief van Tathonling Totoksiau aen Bort. 366, 779
Brief van Tonganpek aen Bort. 13
Brief van de Rijx-raden in Peking aen den Onder koning en Veldheer. 186
Brief van den Admirael Bort aen den Onder-koning Singlamong en Veldheer Taising Lipoui. 382
Aen Sepoan of jongen Koxing. 384

C.

CHampa een Koningrijk. 67
Chekiang, Landschap van Sina. 292
Is verdeilt in elf landstreken. ibie.
Che, stroom in het Landschap van Chekiang. 296
Cheuxan, eiland onder het Landschap van Chekiang. 296
Chinkon of Gezandschap. 381
Chinkbing, offer-dag aen de zielen. 51
Chioencui, Sinese God. 48
Drank van Sina is veelerlei. 221

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

B L A D - W Y Z E R.

E.

EEme, vogel. 162
Eerbiedigheid der Sinesen. 486
Eiland van Hoorn. 58
Ernst van Hogenhoek, blijft in Hoksieu in plaets van Konstantijn Nobel. 185
Ezolom Sinese God. 50

F.

FOkien, Landschap. 203
Is verdeilt in acht Landstreken. ibid.
Deselfs steden. 204
Feest-mael. 398
Formosanen, aert en gestalte. 11
Godsdienst. 15
Formosa, eiland. 10
Vruchtbaerheid. ibid.
Is verdeilt in acht heerschappyen. 17
Fredrik Schedel trekt van Batavia na de kuste van Sina. Keert vruchteloos weer. 3
Fueet is een woord van plichtpleging 107

G.

GAst-malen 398
Geld 481
Gerecht 471
Geschenken aen Zoutaizins en de Tatans 356
Aen de Lipouis 357
Aen de Sekritarisen ibid.
Geschenken aen den Keizer van wegen den Ambassadeur van Hoorn 358
Geschenken van den Ambassadeur aen den Veldheer en Kombon van Hoksieu 381
Geschenken van den Onder-koning Singlamong aen den Generael Maetzuiker voor den Ambassadeur 382
Geschenken der Sinesen 486
Godsdienst der Sinesen of Tayowan en Formosa 42
Groetenis der Sinesen 486
Goumatzintzing Sinese God 46

H.

HAnzin, Sinese God. 46
Hoang, of gele visch. 298
Hokzwa stad. 105
Hogenhoek is by den Konbon van Hoksieu in gesprek 189
Bezoekte den Veltheer 203
Hogenhoek is by den Onder-koning ter maeltijd 208
Hounkong, Sinese God 89
Houwting dorp 282
Ho, vliet in het landschap van Chekiang 397
Huntzui-Hoykong Sinese God 50
Huwelijk der Sinesen 403

I.

Jaer by de Sinesen in vier en twintigh Saisoenen verdeilt 499
In twalef manen 500
Jamkoen, een helsche Sinese God 51
Jamtouwi, derde helsche God 51
Jan van Kampen en Nobel, als gezanten komen by den Onder-koning Singlamong in 't leger: hun bedrijf aldaer 89
Jan van Kampens bay 7
Iquon vader van Koxinga 50
Jonkje de blijde bootschap vertrekt van de kuste van Sina na Batavia 339

K.

KAlambak-hout 67
Karichang, by de Formosanen wat die is 36
Keizeren van Sina, die voor de geboorte des Heilands geregeert hebben 431
Kieugkong, Sinese God 48
Konfou Sinese God 48
Konstantijn Nobel vertrekt uit Hoksieuw na Batavia 185
Kjenke Sinese God 48
Koreese gezanten te Peking 352
Koxinga, vader van Iquon 52
Kuotquan, Sinese God 49

L.

LAntongzwa, een sterkte 102
Lingen een Eiland 61
Lipoui de Veldheer wil uit de regering scheiden 203
Loakhau of nau van Tayowan 368
Lijkplicht of lijkstaetsie 407
Lucipar of Lukapar een Eiland 61
Luikong, Sinese God 48

M.

MAkkause Eilanden 385
Manen zijn twalef in 't jaer 500
Matzou, Sinese God 44
Merken der Mandarijns 453
Montkost des Ambassadeurs te Peking 353
Munt 481

N.

NAnking of Kiangnan, het negende Landschap van Sina, Waerdigheid, Verdeiling, Grens-palen, Steden Namen 309
Nanking stad 309
Nioma, Sinese God 44
Nieuw-jaer 499

O.

OLian, een dorp 292
Ongsamja spreekt aen Hogenhoek over den handel in Hoksieu 188
Orde op het gevolg des Gezantschaps 222
Otzoe, Sinese God 53

P.

PAnkun, Sinese God 49
Paolinx Pagode buiten Nanking 311
Peci vrucht 298
Pehiai, meir in 't Landschap van Chekiang 297
Pelou een Feest 202
Pettjong dorp 2
Piejapous 186
Pingtouw, derde perzoon der stad Hancheu, bezoekt den Ambassadeur 303
Poele Nancha een Eiland 61

Poele

Poele Toutjou 61
Poele Zay 62
Poeyan stad 68
Poele Kanton 69
Ponpous 186
Potsou eerste Sinese aerdsche God 43
Puthay Kaep 71
Poutehin dorp 292

Q.

Quaniem, tweede Sinese aerdsche God 43
Quanto een stad 81
Quantekong voorname Sinese God 46

Rou over dooden 408

S.

Sampa, een koningrijk 67
Schante Sinese God 50
Schatting 482
Schedejong, Sinese God 46
Sikja, Sinese God 45
Sinching, een stad 302
Sinksieu een stad 99
Sisanly een dorp 292
Sjengoesoeng, Sinese God 46
Sjoubontok, krijgs-overste van Jenping, ontfangt den Ambassadeur van Hoorn: 283
Send verversching 284
Siking, meir in het landschap van Chekiang 397
Skadingkong, Sinese God 51
Sodejong, Sinese God 46
Soumanoaom, Sinese God ibid
Sucheu, een stad, heeft vele winkels met barnsteen 320
Sung, een stroom in't landschap van Nanking 318

T.

Tamhoe, een krijgs-vesting 100
Tamwa, een stad ibid
Tayowan, een eiland 41
Tayowan, verovert door Koxinga 54
Tegoe, Sinese God 48
Teitoukong, Sinese God 46
Tien Shojoch, Khoung Sanchtee, tweede Sinese God

Tollen van Sina 482
Toneel-spellen 271
Toutekong, Sinese God 45
Tuonu, een Sinees feest 49
Tswajong, Sinese God 46
Ty opperste Sinese God 42
Ty Tsoequi, eerste Sinese helsche God 51
Tyd-rekening 496
Tziekautia, een Mandarijn, komt te Hoksieu 203

V.

Ven, Sinese Jaer-cirkel 497
Usie, een stad 300
Vragen des Keizers en Lipous aen den Ambassadeur 359
Vogel-nesten, die gegeten worden 65
Usa, Sinese God 50
Unvono 282

W.

Wayangs of toneel-spellen 271
Scheekan, God der toneel-spellen 271
Wapenen 466
Wetten 471
Wetenschappen 501

Y.

Ychoan, een eiland onder het landschap van Chekiang 296
Yapou, poel in het landschap van Chekiang 397
Veldheer Lipouis Faktoor komt by Hoogenhoek 206

Z.

Zamzwa een stad 109
Zegel der Mandarijns 449
Zein-brief 58
Zjenzucung, Sinese God 46
Zijde, in Chekiang valt overvloedig 307
Zoetaysins 186
Zwathia stad 109

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Aen den

BOEKE-BINDER.

De Binder zy gewaerſchouwt, dat op eenige plaetſen het cyfer-getal der pagien en ſignaturen verloopen, mis-ſet en verdubbelt zijn:

Derhalve alhier de ſignaturen vervolgens geſtelt worden:

Signaturen,

A B C D E F G H I K L M
N O P Q q r Rr Ss Tt Vu Xx
Yy Zz aaa bbb ccc.

Aa Bb Cc cc Dd Ee Ff Gg Hh
Ii Kk Ll kk ll mm Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg
Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo
Ppp Qqq Rrr Sss.

AEN-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

AENWYZING
Voor den
BOEKE-BINDER,

Om de Figueren in orde te binden.

Figueren in het tweede Gezandschap.

'tKasteel Zeelandia Fol. 41
Afgodin Matzou 44
Afgod Sikja 45
Afgod Quantekong 46
Kaerte van d'Eilanden Ay, Quemuy en andere onder de Kuste van Sina 130
Kasteel van Minjazeen 82
Stad Quemuy 321
Stad Aymuy 327
Hoksieuw met de Voor-stad 204

Figueren in het derde Gezandschap.

Vertooning der Keizerlijke schenkaedje (*in d'eerste*) 262
Vertrek van Hoksieu naer Peking 281
Kinningfoe 285
Jenping 287
Pouching 289
Hitsui of Kutchieuw 301
Hanchieu, de hooft-stadt van Chekiang 302
De stadt Nanking 310
Pagode Paolinxi 311
Verwellekoming door de Lipous 347
Keizerlijk Paleis, daer de schenkaedje in worden ontfangen 352
Keizerlijk Banket of Maeltijt 365
Lijkstaetsie des Tartarischen Keizers 423
Staetsie van groote Mandarijns 457
Merken der Mandarijns Fig. 1. 459
Merken der Mandarijns Fig. 2. 459
Verscheide slag van Bonetten Fig. 1. 460
Verscheide slag van Bonetten Fig. 2. 461

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]

Misslagen en Druk-fauten te verbeteren.

Het eerste getal wijst aen het folio: het tweede de kolom: en derde de regel.

Fol.	kol.	regel.	
9.	2.	27.	lees: Koxinga, zoon van Iquon.
16.	2.	3.	over zetten.
8.	1.	16.	woonen en gewoonelijke.
17.	1.	44.	Goema is.
19.	1.	25.	hout.
23.	2.	17.	walmte.
25.	2.	22.	padye.
31.	1.	12.	uitrukken.
	2.	20.	niet, een
32.	1.	3.	Offer-plaets,
3.	1.	9.	't ſcheel.
3.	1.	35.	of ouderlingen.
33.	1.	24.	't ooſte. Kooren
	2.	17.	uitſchaemte.
40.	2.	51.	waer door uit hongers-noot.
67.	1.	17.	van Sina naer Kambodia.
70.	1.	9.	Loosduinen, Vink.
71.	2.	8.	was. Wel
74.	2.	49.	Hokſieuw of Focheu, anders de ſtroom Min genaemt.
78.	1.	8.	Dezes.
78.	1.	52.	Pedel.
86.	2.	2.	't rijzen.
	2.	23.	inſgelijken.
92.	1.	5.	By hem.
96.	1.	52.	onthouden.
104.	2.	45.	anders Focheu genaemt.
107.	1.	49.	gelt koopen.
110.	1.	25.	ten anker.
118.	1.	1.	onder zeil.
120.	2.	51.	dos.
326.			verwittigde hy.
327.	1.	42.	een abelheit met.
330.	1.	8.	naerdien zy in teken.
339.	2.	43.	aenſtonts den twee.
342.	2.	14.	doode, een levendige den onſen.
361.	1.	54.	Den Apen-berg.
374.	2.	48.	en weer volk, om
383.	2.	8.	liet.
		12.	Weerbare.
187.	1.	14.	Kimſia.
208.	2.	27.	Iquon, vader van Koxinga.
219.	2.	18.	geantwoort van ja.
223.	1.	35.	Bediening.
228.	2.	16.	wierden de Mandarijns by de onzen naer beſt.
229.	2.	21.	tegen den.
237.	1.	30.	Konſtance.
244.	2.	52.	Raetsgewijze.
249.	2.	40.	had aen.
251.	1.	8.	hem.
252.	1.	7.	Dat 'er.
253.	1.	13.	hem.
253.	1.	16.	(die d'onzen tot ververſching.
254.	2.	24.	Galiga.
255.	1.	10.	D'een, de
261.	2.	38.	dat de zelve.
263.	1.	11.	tuſſchen hen beide.
263.	2.	20.	zeid de Faktoor.
163.	2.	43.	verſchijnen.
265.	1.	44.	deed d'onzen.
267.	1.	10.	moſten.
267.	2.	22.	't welk hy, naer.
269.	1.	53.	voorſchijn.
270.	1.	5.	Mandarijn.
319.	1.	39.	pady.
323.	1.	44.	goederen te kunnen.
349.	2.	8.	quam gereden.
361.	2.	23.	nu niet over.
366.	2.	22.	uitſlagh.
369.	1.	14.	Tatans.
384.	1.	8.	vernemen.
388.	1.	15.	Dees antwoorde: d'Ambaſſadeur.
388.	2.	51.	man: 't was.
405.	1.	17.	ſpeeltuigen en gommen.
407.	1.	5.	Die alleenlijk hierom adel worden, dewijl.
416.	1.	25.	dees, by.
419.	2.	39.	gommen.
423.	1.	5.	vertrekt terwijle.
424.	1.	10.	te doemen.
429.	1.	2.	geven, die.
444.	2.	25.	Dreef Humvuus zoon ter ſtad.
463.	1.	11.	buiten 's huis ſchier een zelfſte fatſoen van wijde en lange tabberts.
489.	2.	13.	verby gaen.

E I N D E.

In 't kort zal ook by my JACOB MEURS in 't licht komen een volkomen Beſchryvinge van geheel *Aſie* en *America* (op een ſelve wijze gelijk reeds te voor van geheel *Afrika* by my is uitgegeven,) verciert met een groote meenigte van land en zee-kaerten, af-beeldingen van Steden, drachten, dieren, gewaſſen &c. alle na 't leven getekent en op koper geſneden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
388 A 5 [1]